

שבוע יום הכיפורים

(24 – 30 September 17)

ד' – י' תשרי תשנ"ח

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹתָ בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲסֶךָ: יִשְׂאֵ
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָו לְעוֹלָם וָעַד:**

**וְאַהֲבַתְּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְבְּךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנְיֹךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם כַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתֶם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בְּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵאָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעֲרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לְתַת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל פְּנֵי בְּגָדֵיהֶם לְדוֹרָתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַפְּנֵף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֲךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.**

כדאי לשכלל יד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, וּמְנִיחָ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה") בציווף ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויחפך "לחרד וביט של צדקה".

קמז.

שבחים גדולים להקדוש-ברוך-הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנָיִ: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִימֵי אַקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבַל־מָוֶת
וּמִצְרֵי שְׂאוֹל מִצְאוּנִי צָרָה וַיִּגֹן אִמְצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אַקְרָא אָנֹהּ יְהוָה מִלְטָה נַפְשִׁי: ה חַנוּן יְהוָה
וַצַּדִּיק וְאֵלֵהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פִּתְאִים יְהוָה דִּלְתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוֹבֵי נַפְשִׁי לְמִנוּחֵיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל
עָלַיכִי: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינַי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת
הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי כַחֲפוּי כָל־הָאָדָם כְּזָב: יב מִה־אֲשִׁיב לִיהוָה
כָּל־תְּגֻמוֹלוֹהִי עָלַי: יג כּוֹס־יְשׁוּעוֹת אִשָּׁא וּבִשְׁם יְהוָה אַקְרָא: יד גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־צָא לְכָל־עַמּוֹ:
טו יִקַּר בְּעֵינַי יְהוָה הַמְּוֹתָה לַחֲסִידָיו: טז אָנֹהּ יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי־עַבְדְּךָ בְּן־אֲמָתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי:
יז לָךְ אֲזַבַּח וְזָבַח תֹּודָה וּבִשְׁם יְהוָה אַקְרָא: יח גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־צָא לְכָל־עַמּוֹ: יט בְּחִצְרוֹת |
כִּי־יְהוָה בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קיו.

מוזמר משני פסוקים רמו על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הַלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָל־הָאֲמִים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאֱמַת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, ה' תשרי, ה'תשי"ב

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

מזמן לזמן הנני מקבל ידיעות ע"ד לימודם בישיבת... ואף כי באיזה פרטים הנני שבע רצון מהנהגתם, אבל אם גם הכל היי כדבעי למהוי, הנה ידוע פתגם כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע שחזר עליו כמה פעמים כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבגי"מ זיע"א "אז גוט איז גוט, איז בעסער ניט בעסער" ובפרט שבאיזה פרטים כנראה הנהגתם והתמדתם בלימוד צריכה עודד וחזוק.

ובאתי בזה לעוררם ע"ד שם התואר שנתן כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע להתמימים, שהם צריכים להיות נרות להאיר. ואם כן בפשטות הוא שזהו צריך להיות בבני התמימים, ועל כל אחד ואחד מכם להיות חקוק בזכרוננו, האחריות הגדולה המוטלת עליו, שהוא צריך לשמש מופת לכל שאר התלמידים הנמצאים בהישיבה, אשר ממנו יראו וכן יעשו, ולא לבד בלימוד החסידות ובעבודת התפלה, אלא ג"כ בלימוד הנגלה בכלל ובענייני דרך ארץ שבין אדם לחבירו.

אקוה אשר דבריי אלה המועטים בכמות, יספיק לעוררם ולהעמידם על האמת אשר תכלית בואם לישיבת... הוא לא רק לתועלת עצמם, אלא להשפיע ג"כ על הסביבה שלהם, לשמש דוגמא איך שבן ישיבה צריך להיות בפנימיות וגם בחיצוניות.

אחכה לבשורה טובה מהם מקבלת מכתבי זה, ואשר נגשו להביא את הענין בפועל ממש בכל הפרטים הנ"ל.

בברכת הצלחה בלימוד תורת הנגלה ותורת החסידות מתוך יראת שמים.

מפתח כללי

קצא..... עין יעקב מסכת תענית	ב	א) סדר הנחות תפילין
קצב..... מדף ע עד דף עו	ג	ב) מזמורי תהלים קטז, קיז
		ג) מאמר ד"ה דרשו הוי' בהמצאו
		ה) שבת פרשת האזינו, שבת תשובה, ה'תש"י
		ד) מכתב כללי וא"ו תשרי תשמ"ח
		ה) ברכת ערב יום הכיפורים, ה'תש"י
		ו) שיחת צום גדליה ה'תשמ"ח
		ז) שיחת ו' תשרי ה'תשמ"ח
		ח) ברכת ערב יום הכיפורים, ה'תשמ"ח
		ט) לקוטי שיחות יום הכיפורים כרך ד
		י) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל
		יא) ילקוט גאולה ומשיח – יום הכיפורים
		יב) שיעורי חומש יומי לשבוע יום הכיפורים
		יג) שיעורי תהלים לשבוע יום הכיפורים
		יד) שיעורים בספר התניא (מוגה)
		טו) לוח "היום יום" לשבוע יום הכיפורים
		טז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם
		שיעורי רמב"ם
		יז) – ג' פרקים ליום לשבוע יום הכיפורים
		יח) – פרק אחד ליום לשבוע יום הכיפורים
		יט) – ספר המצוות לשבוע יום הכיפורים
		כ) נביאים וכתובים
		כא) משניות – מסכת יומא/סוכה
		כב) שיעור פרק מח, איוב פרק לא-לב
		כג) ביאור קהתי
		כד) לוח זמנים לשבוע יום הכיפורים
		כה) סדר מצות הדלקת נרות לעש"ק – יוהכ"פ
		כז) סדר מצות הדלקת נרות לעש"ק – יוהכ"פ
		כח) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
		כט) תורת שמואל תרל"ב
		ל) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
		לא) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)
		לב) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק
		לג) אגרות קודש
		לד) לוח זמנים לשבוע יום הכיפורים
		לה) סדר מצות הדלקת נרות לעש"ק – יוהכ"פ

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

הדין ולאחריו שנתחם הדין⁵, מה־שאינ־פן גזרת יחיד⁴ 42
 בתחילת העניין בגמרא שם (במסכת יבמות) נאמר: "מניין לגזר־דין של 43
 ציבור... שאפילו נחתם מתקדש..." ועל כך מובא בגמרא הפסוק "מי כה" 44
 אלקינו בכל קראנו אליו", הגמרא שואלת על זה מהפסוק "דרשו", והתשובה 45
 היא כנ"ל: "הא ביחיד, הא בציבור" - 46
 הרי חלוק זה בין היחיד לציבור, 47
 שרק גזירה על הציבור יכולה להתבטל 48
 ולהקדש אפילו לאחר גזר הדין 49
 וחתומת הדין. ואילו גזירה על היחיד, 50
 חלילה, אינה יכולה להתבטל לאחר 51
 הגזירה והחתומה הוא רק בְּכָל 52
 השנה, מה־שאינ־פן בפעֻשֶׁת 53
 ימי תשובה, שאז גם היחיד 54
 הוא כמו הציבור, הנה גם 55
 גזרת יחיד יכולה להתבטל 56
 אפילו לאחר שנגזר הדין 57
 ולאחר שנתחם הדין. כלומר, 58
 יש לפרש את דברי הגמרא כך: בעשרת 59
 ימי תשובה, הרי היחיד שוה־עֶרֶךְ 60
 במעלתו לציבור. ואם כן, כשם שגזירה 61
 על הציבור יכולה להתבטל גם אחרי 62
 החתימה (כל ימות השנה), כך גם 63
 גזירה על היחיד יכולה להתבטל גם 64
 אחרי החתימה (בעשרת ימי תשובה). 65
 ופירוש זה בדברי הגמרא שונה 66
 מפירוש אחר - 67
 וְשֵׁלָא בְּיַשׁ מִפְּרָשִׁים⁶ שְׁזָהוּ 68
 [=שהסיבה לכך שבעשרת ימי תשובה 69
 גם גזירה על היחיד יכולה להתבטל 70
 היא לפי שבפעֻשֶׁת ימי תשובה 71
 לא היתה עדיין החתימה ראש 72
 השנה ויום הכיפורים הם ימי הדין 73
 והמשפט, ועד יום הכיפורים עדיין לא 74
 נחתמה התוצאה (שְׁהָרִי הַחֲתִימָה 75
 היא ביום הכיפורים, כמו 76
 שאומרים⁷ בתפילות ראש השנה ויום הכיפורים "בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה 77
 יִכְתְּבוּן וּבְיוֹם צוּם כְּפֹר יִחַתְמוּן"), וְלֹכֵן כִּיּוֹן שַׁעַד יוֹם הַכִּיפּוּרִים 78
 הדין רק כתוב, אך עדיין אינו חתום יכולה אֵז במהלך עשרת ימי תשובה 79
 להתבטל גם גזרת יחיד, כך אומרים היש מפרשים, אבל לפי האמור 80
 הגמרא מתפרשת אחרת שְׁהָרִי עֲנִין זֶה שהדין יכול להתבטל כל עוד 81
 שלא נחתם אינו מצד מעלת עֻשֶׁת ימי תשובה, כִּיּוֹן שְׁגַם 82

ביאור בדרך אפשר

הנביא ישעיהו אומר לבני ישראל: 1
 דְּרִשׁוּ הַרְי' בְּהַמְצָאוֹ קְרָאוּהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוּב¹ כלומר, בקשו את 2
 הקדוש־ברוך־הוא בשעה שהוא מצוי ביניכם ("עד לא תגלו מארצכם, ועדיין 3
 השכינה שורה עמכם" - מצודת דוד). ובגמרא² פְּרִיף [=מקשים] מָזָה 4
 מפסוק זה, "דְּרִשׁוּ וּגּוֹ", על מה 5
 שְׁפָתוֹב³ בתורה מי כה' אלוקינו 6
 בְּכָל קְרָאנוּ אֵלָיו כלומר 7
 שהקדוש־ברוך־הוא מצוי לנו, ואנו 8
 יכולים לקרוא ולהתפלל אליו תמיד, 9
 "בכל קראנו". והגמרא שואלת 10
 שלכאורה הדבר סותר לפסוק זה, 11
 וְהַקְּתִיב והרי כתוב דְּרִשׁוּ הַרְי' 12
 בְּהַמְצָאוֹ (ומזה שכתוב שיש לקרוא 13
 לה' כאשר הוא 'מצוי' ו'קרוב' 14
 מְשַׁמַּע שְׁאִינוּ מְצוּי בְּכָל עַת 15
 אלא רק בזמנים מיוחדים). ומְשַׁנִּי 16
 ומתורצים, הָא זֶה שְׁאִינוּ מְצוּי בְּכָל עַת 17
 אלא רק בזמנים מיוחדים מדובר 18
 בתפילת יחיד התפילה ביחיד 19
 מקובלת פחות מאשר התפילה בציבור, 20
 לכן על היחיד לבקש את הקדוש־ 21
 ברוך־הוא ולקרוא לו במיוחד 22
 (בְּהַמְצָאוֹ) הָא זֶה שהקדוש־ברוך־ 23
 הוא מצוי לנו, ואנו יכולים לקרוא 24
 ולהתפלל אליו תמיד ובכל עת, מדובר, 25
 בתפילה בְּצִבּוּר כיון שהתפילה 26
 בציבור יותר מקובלת, הציבור יכול 27
 להתפלל להקדוש־ברוך־הוא תמיד 28
 בְּכָל קְרָאנוּ ולא דווקא 29
 "בהמצאו" ו"בהיותו קרוב". והגמרא 30
 ממשיכה ושואלת: בְּיַחֲדִי אֵימַת 31
 מתי (מְצוּי לוֹ), כלומר מתי הוא 32
 הזמן שבו "מצוי" הקדוש־ברוך־הוא 33
 גם ליחיד? עונה הגמרא: אֵלּוֹ 34
 עֻשֶׁתָּה יָמִים שְׁבִין רֵאשׁ 35
 הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכִּיפּוּרִים שעליהם אומר הכתוב שהקדוש־ברוך־הוא מצוי 36
 וקרוב גם ליחיד. 37
 וּמָזָה מדברי הגמרא האלו מְשַׁמַּע⁴, שְׁמַעְלַת עֻשֶׁתָּה יָמִי תְּשׁוּבָה 38
 היא שְׁבִינִים אֵלּוֹ היחיד הוא כמו הציבור היינו שמעלת היחיד 39
 בעשרת ימי תשובה שוה למעלת הציבור בכל ימות השנה. וְלֹכֵן הִנֵּה גַם 40
 מֵה שְׁמַצִּינוּ שְׁגֹזֶרֶת צִבּוּר יְכוּלָה לְהַתְּבַטֵּל גַם לְאַחֲרֵי שְׁנַגְזוּר 41

(1 ישע'י נה, ו. 2) ר"ה יח, א. יבמות מט, ב. קה, א (ובפרש"י). (3) ואתחנן ד, ז. 4) בהבא לקמן - ראה אוה"ת דרושים לשבת שובה ע' א'ת.ע. 5) ר"ה ויבמות שם. וראה חדא"ג מהרש"א ליבמות שם. 6) חדא"ג מהרש"א שם. 7) פיוט "ונתנה תוקף" בתפלת מוסף דימים נוראים.

דרשו הוי' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 היה צריך להיות הבלל בין היחיד לציבור גם בימים אלה, שהרי לציבור מעצם
 2 מהותו יש יתרון לגבי היחיד?
 3 (ב) ויוכן זה בהקדים תחלה¹⁰ מה שאמר רבותינו ז"ל¹¹
 4 על הפסוק¹² בברכת כהנים המברכים את בני ישראל - 'ישא הוי'
 5 פניו אליך (ופירש רש"י: "כבוש
 6 כעס"), "אמר מלאכי השרת
 7 לפני הקב"ה: וכי משוא
 8 פנים יש בדברך? ובלשון הגמרא
 9 (במסכת ברכות): "אמר מלאכי השרת
 10 לפני הקדוש-ברוך-הוא: ריבנו של
 11 עולם, כתוב בתורתך אשר לא ישא
 12 פנים ולא יקח שוחד, והלא אתה נושא
 13 פנים לישראל, דכתיב ישא ה' פניו
 14 אליך?", אמר להם הקב"ה:
 15 ואיך לא אשא פנים
 16 לישראל, שכתבתי בתורת
 17 ואכלתם ושבעתם וגו' וברכת את
 18 ה' אלוהיך¹³ היינו שחובת ברכת
 19 המזון היא רק לאחר אכילה בשיעור
 20 שביעה ("ואכלת ושבעת") והם בני
 21 ישראל מן הקדקין על עצמן
 22 ומברכים ברכת המזון גם לאחר אכילה
 23 בשיעור פחות מזה עד פזית (לדעה
 24 אחת) ועד כביצה (לדעה אחרת).
 25 והענין הפנימי הרחני במאמר
 26 חכמינו ז"ל זה הוא¹⁴, דהנה,
 27 חיוב הברכה מן התורה הוא
 28 פאשר ישנו שיעור שביעה
 29 בשלמות, והינו, שבכדי
 30 שיהיה "וברכת" שהוא ענין
 31 המשכת הברכה מלמעלה
 32 כמבואר בחסידות שברכה היא מלשון
 33 'המברין את הגפן', שפירושו 'מושך'
 34 ומכופף את ענפי הגפן, וכך אמירת
 35 ברכה פועלת המשכה והתגלות אלוקית
 36 מלמעלה למטה וכדי לפעול את
 37 המשכת הברכה למטה, צריך
 38 להיות אתערוטא-דלתתא -
 39 התעוררות של המטה, היינו של האדם
 40 לפי אפן התמשכה, היינו פעולה
 41 והתעוררות רוחנית של האדם למטה המתאימה במיוחד לגילוי והמשכת
 42 הברכה הרוחנית המסוימת שרוצים להמשיך וזהו "ואכלתם ושבעתם",

1 בכל השנה ולא רק בעשרת ימי תשובה יכולה להתבטל גם גזרת
 2 יחיד קדם שנתתם הדין, ועל כן צריך לפרש את דברי הגמרא
 3 אחרת, כפי שזכר לעיל ו- לומר, שמעלת עשרת ימי תשובה היא
 4 שגם גזרה שנתתם דינה יכולה להתבטל גם ביחיד,
 5 וכדמשמע מדברי הרמב"ם⁸
 6 ובמפרשים שם⁹. וזה לשון
 7 הרמב"ם (בהלכות תשובה פרק ב'
 8 הלכה ו') שגם מזה משמע שיחידים
 9 של עשרה ימים אלה הוא שבהם
 10 היחיד שוה לציבור: "אף-על-פי
 11 שהתשובה והצעקה יפה לעולם,
 12 בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום
 13 הכיפורים היא יפה ביותר ומתקבלת
 14 היא מיד, שנאמר דרשו ה' בהמצאו.
 15 במה דברים אמורים, ביחיד, אבל
 16 ציבור כל זמן שעושים תשובה
 17 וצועקים בלב שלם הם נענים, שנאמר
 18 כה' אלוהינו בכל קראנו אליו".
 19 ומזה לאחר שהוכח שבעשרת ימי
 20 תשובה היחיד שוה לציבור מוכן,
 21 שענין זה שבעשרת ימי
 22 תשובה יכולה להתבטל גם
 23 גזרת יחיד גם אחרי שנתתם
 24 הדין, אין זה בגזרה שנתתם
 25 בראש השנה בשנה זו דוקא, כי
 26 בגזרה שנתתם בשנה זו
 27 אפשר לומר שהטעם
 28 שיכולה להתבטל הוא לפי
 29 שעדין לא היתה החתימה,
 30 כדברי היש מפרשים הנ"ל אלא
 31 גם בגזרה שנתתם בשנים
 32 שעברו וכבר היתה החתימה, הנה
 33 בעשרת ימי תשובה יכולה
 34 להתבטל גם גזרת יחיד, גם
 35 אחרי שנתתם הדין, לפי
 36 שבעשרת ימי תשובה -
 37 היחיד הוא כמו הצבור.
 38 וצריך להבין, הרי בצבור יש
 39 מעלה על היחיד, ולמה
 40 בעשרת ימי תשובה גם
 41 היחיד הוא כמו הצבור. כלומר, כיוון שסוף-סוף אין ספק שהציבור
 42 נעלה מהיחיד, למה בעשרת ימי תשובה היחיד שוה לציבור, והרי לכאורה

(8) ה' תשובה פ"ב ה"ו. (9) פרשת דרכים דרוש יג. (10) ראה גם ד"ה מי א-ל כמוך (סה"מ תרכ"ז ע' תמג). (11) ברכות כ, ב. (12) נשא ו, כו. (13) עקב ח, י. (14) ראה לקו"ת נשא כז, סע"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

על הפסוק (בתהלים) "וְעֵבֶר גַּם צְמִאִים, נִפְשָׁם בְּהֵם תִּתְעַטֵּף", אשר הרעב
 והצמא של הגוף לדבר מאכל או משקה, נובעים מזה ש"נפשם בהם תתעטף
 – הנפש מעוניינת לברר את ניצוצות הקדושה שבמאכל או המשקה, כי
 הניצוצות שייכים אליו, ובלשון תורת הבעל-שם-טוב – "שהוא (דווקא) צריך
 לתקן" אָמְנָם פְּאֶשֶׁר הוּא שָׁבַע
 בְּגוֹפוֹ, הָרִי זֹו הוֹרְאָה סִימָן
 וְהוֹכַחָה שְׁמַצַּד הַנְּשִׁמָּה אֵינֹו
 צָרִיךְ לְבַרֵּר עוֹד נִצְוֹצוֹת.
 וְזֵהוּ "וְאֶכְלֶתָּ וְשָׁבַעְתָּ",
 שְׁכַפְּאֶשֶׁר עֶבֶד כָּל עֲבוֹדָתוֹ
 בְּאִפְסָן שְׁנַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ שְׁעוֹר
 שְׂבִיעָה בְּשִׁלְמוֹת הַשְּׁעוֹר
 (דַּעַם הָיִיתָ שְׂאִין זֶה שְׁעוֹר
 שְׁוֵה לְכָל אֶחָד וְאִם-כֵּן לְכַאוֹרָה
 אֵיךְ אִפְשֶׁר לְהַגִּיעַ לְשִׁלְמוֹת שִׁיעוֹר
 שְׂאִינֹו יָדוּעַ וְאֵינֹו קְבוֹעַ? מְפֹל־
 מְקוֹם אֶצְלוֹ אֵצֵל אָדָם זֶה בְּפִרְט
 הָרִי זֶה שְׁעוֹר שְׁלָם מִבְּחִינָתוֹ שֶׁל
 אוֹתוֹ אָדָם בְּפִרְט, שְׁעֶבֶד אֵת כָּל
 עֲבוֹדָתוֹ הַמְטַלֵּת עֲלָיו), אֲזִי
 נַעֲשִׂית עֲבוֹדָתוֹ הַעֲלֵאתָ 'מִיָּן-
 נוֹקְבִין' וְאֶתְעוֹרֶתָא-דְלִתְתָא
 לְעוֹרֵר הַמְשַׁכֵּת 'מִיָּן-דְּיוֹקְרִין'
 וְאֶתְעוֹרֶתָא-דְלִעִילָא, על עבודת
 האדם את בוראו, כתוב בוורו הקדוש
 – "באתערוותא-דלתתא אתערוותא-
 דלעילא". כלומר, ההתעוררות של
 האדם למטה להתקרב אל ה'
 [=מלמטה למעלה], מעוררת וגורמת
 השפעה אלוקית מלמעלה. ושני סוגי
 ההתעוררות הללו נקראים בכתיבי
 האריז"ל "העלאת מיין נוקבין" [מים הנמצאים למטה הנקראים 'נקבה' שהם
 בבחינת מקבל] (אתערוותא-דלתתא), ו"המשכת מיין דוקרין" [מים הנמצאים
 למעלה שהם בבחינת משפיע הנקראים זכר] (אתערוותא-דלעילא), כשם
 שבאיש ואשה בעולם הזה, הרי הזכר הוא בחינת משפיע והנקבה היא בחינת
 מקבל, כך למעלה הקדוש-ברוך-הוא נקרא איש וכנסת ישראל נקראת אשה,
 ו"העלאת מיין נוקבין" היא שעבודתם של בני ישראל עולה וגורמת נחת-רוח
 למעלה, ו"המשכת מיין דוקרין" היא כאשר הכוחות הרוחניים מושפעים
 מהקדוש-ברוך-הוא לבני ישראל. וכאמור, האתערוותא דלתתא מעוררת
 וגורמת אתערוותא דלעילא - שְׁזָהוּ עֲנִין וְיִבְרַכְתָּ, שְׁנַעֲשִׂית
 הַהִמְשָׁכָה מְלִמְעָלָה לְמִטָּה וְכַאֲמוֹר שְׁעִינִן הִבְרַכָּה הוּא לְהַמְשִׁיךְ
 ולגלות השפעה רוחנית מלמעלה למטה.

1 שְׁהוּא עֲנִין עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים מבואר בקבלה וחסידות, שכל ענייני
 2 העולם הזה מעורבים מטוב ורע יחד, וכאשר יהודי בא במגע עם דברים
 3 גשמיים, אפילו כאשר הוא עוסק בדברי חול ולא רק בלימוד התורה וקיום
 4 המצוות, הוא 'מברר' את ענייני העולם, היינו מבדיל בין הטוב והרע, ומעלה
 5 את ניצוצות הקדושה האלוהיים
 6 שבדבר, שְׁהָרִי "כָּכֵל דְרָכִיךְ דְעָהוּ"¹⁵, עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים, שְׁהָרִי "כָּכֵל דְרָכִיךְ דְעָהוּ"¹⁵,
 7 דְעָהוּ"¹⁵ היינו, שגם בענייני חולין
 8 הנקראים "דרכיך", הדרכים שלך
 9 [=של האדם], צריך האדם לדעת את
 10 ה' ולהחזיר בהם אלוקות -
 11 בְּאֶכְלִיתוֹ וּבִשְׂתִיתוֹ וּבְכָל
 12 צְרִכּוֹ"¹⁶, וְהֵינֹו שְׁעֵל-יָדֵי
 13 הָאֶכְלִיָּה מְבַרֵּר הָאָדָם ומעלה
 14 אֵת הַנְּצוּץ הָאֱלֹקִי שְׁכַפְּאֶל, אֵת הַנְּצוּץ הָאֱלֹקִי שְׁכַפְּאֶל,
 15 פְּדוּעַ בְּעֲנִין מַה שְׁכַתּוֹב"¹⁷ פְּדוּעַ בְּעֲנִין מַה שְׁכַתּוֹב"¹⁷
 16 בתורה אודות המן שאכלו בני ישראל
 17 במדבר: "ויאכילך את המן... למען
 18 הודיעך כי לא על הלחם לבדו
 19 יחיה האדם, פי על כל מוצא
 20 פי הו' יחיה האדם", ומוסבר
 21 על כך בתורת החסידות, שהדברים
 22 אמורים לא רק במן שהיה לחם מן
 23 השמים אלא גם בלחם מן הארץ,
 24 שהלחם משיב את רעובנו של האדם
 25 ומעניק לו חיות, לא בגלל כוחו של
 26 הלחם לבדו אלא בכוח הניצוצות
 27 הקדושים שקיימים בו שבאו לתוכו
 28 מדבר ה' – "מוצא פי ה' – שבו נברא
 29 העולם, והוא הממשיך להוות ולקיים
 30 את כל הנבראים תמיד וּכְאֶשֶׁר
 31 האדם עוֹשֶׂה אֵת כָּל עֲבוֹדָתוֹ
 32 הַמְטַלֵּת עֲלָיו וּמְבַרֵּר אֵת כָּל הַנְּצוּצוֹת הַשְּׂיֻכִים אֵלָיו כמבואר
 33 בחסידות, שלכל אחד ואחד ישנם ניצוצות קדושה שעליו לברר ולהעלות, והם
 34 נקראים 'הביוררים שלו', ולאחר שהשלים את כל 'עבודת הביוררים' שלו,
 35 אֲזִי וְשָׁבַעְתָּ, דְכִינן שְׁכַבֵּר בְּרַר אֵת כָּל הַנְּצוּצוֹת, אֲזִי הוּא
 36 שְׁבַע גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת וּנְמַצָּא שֶׁהַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל אֲכִילָה כְּדֵי שְׂבִיעָה
 37 בגשמיות, היא בירור מלא ושלם של כל הניצוצות שמוטל על אותו אדם
 38 לברר. דְהֵנָּה, מַה שְׁהָאָדָם רַעֲב בְּגִשְׁמִיּוֹת בְּגוֹפוֹ, הָרִי זֶה לֹא
 39 רק כפי שהדבר נראה לעיניים, עקב צורך גופני גשמי לאכול, אלא יש לכך
 40 סיבה רוחנית לְפִי שְׁהַנְּשִׁמָּה צְרִיכָה לְבַרֵּר עוֹד נִצְוֹצוֹת וְלֹא דֵי
 41 בניצוצות שכבר בירר, וְעֲנִין זֶה הַצּוּרֵךְ בְּבִירוֹ נִיצוּצוֹת נוֹסְפִים פּוֹעֵל
 42 רַעֲבוֹן הַגּוֹף"¹⁸, כפירוש הבעל-שם-טוב (המובא בתורת רבותינו נשיאינו)

(15) משלי ג, ו. (16) ראה רמב"ם הל' דעות רפ"ה. (17) עקב ח, ג. וראה לקוטי תורה להאריז"ל עה"פ. לקו"ת צו יג, סע"ב.
 (18) ראה כתר שם טוב סימן קצד (כה, ג). לקו"ש ח"א ע' 177. ח"ט ע' 295.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

האדם אל הקדוש-ברוך-הוא, כפי שמרומנו בפסוק "אני לדודי (התקרבות 44
 האדם אל הקדוש-ברוך-הוא) ודודי לי" (התקרבות הקדוש-ברוך-הוא לאדם), 45
 הנה כמו שהיא בגשמיית שפאשר האבוקה היא בקרוב 46
 לנצוצות האש הניתזים ממנה, והרי זה פועל בנצוצות 47
 שפמרגישים את האבוקה, 48
 ולכן הם יוצאים ממקומם 49
 ומאבדים את מציאותם העצמית 50
 ונקללים באבוקה שהיא בעצם 51
 המקור שלהם, על דרך-זה הוא 52
 גם קרוב המאור אל הנצוץ 53
 בעשרת ימי תשובה, שענין 54
 זה של התקרבות הקדוש-ברוך-הוא 55
 לבני ישראל בעשרת ימי תשובה 56
 פועל בכל אחד ואחד 57
 מישראל שמגביה את עצמו 58
 ויוצא ממקומו כו' ממעמדו 59
 ומצבו ומגדרי המציאות שלו, ולכן 60
 בקמים אלו אין מדידות 61
 והגבלות כלל גם מלמעלה, 62
 ומשום זה גם היחיד הוא 63
 כמו הצבור, כפי שנחבאר לעיל, 64
 שמשמעות הכתוב "בהמצאו" 65
 ו"בהיותו קרוב" היא כבעשרת ימי 66
 תשובה מצוי הקדוש-ברוך-הוא וקרוב 67
 לכל יחיד כפי שהוא קרוב בכל ימות 68
 השנה לציבור. 69
 והנה באמת גדלה מעלת 70
 עשרת ימי תשובה יותר 71
 מבחינת "ישא הוי' פניו 72
 אליך", הוסבר לעיל שיחודם של 73
 עשרת ימי תשובה היא בכך שמעלת 74
 היחיד שוה למעלת הציבור, ודומה 75
 לנשיאת פנים מלמעלה, כביכול, 76
 שמשמעותה הרוחנית היא המשכה 77
 והשפעה מלמעלה מעבר למידה 78
 והגבלה שקיימת בדרך כלל, ועל כך 79
 מוסיף ומבאר כי למרות הדמיון הכללי 80
 בין שני הנושאים – ההשפעה בעשרת 81
 ימי תשובה ונשיאת הפנים – בפרטיות 82
 יותר ו'באמת' מעלתם של עשרת ימי תשובה גדולה מבחינת נשיאת הפנים 83
 כי בענין "ישא הוי' פניו אליך", הגם שנמשכת ההשפעה 84
 גם כשלא ברר את כל הנצוצות בשונה מהמצב הרגיל בו ההשפעה 85
 נמשכת רק לאחר השלמת עבודת הכיורים', מפל-מקום צריך להיות 86

אמנם כל זה הוא כמו שהיא הסדר והאופן הרגיל מצד סדר 1
 השתלשלות של ירידת האור והשפעה מלמעלה למטה, בהיותו יורד מדרגה 2
 לדרגה כמו שלשלת (שרשרת) שהחוליות שלה אחוזות זו בזו אכל מצד 3
 בחינת "ישא הוי' פניו אליך", כאשר האדם זוכה לנשיאת פנים 4
 של הקדוש-ברוך-הוא, כביכול, 5
 והקדוש-ברוך-הוא משפיע לו כוחות 6
 שלא לפי הסדר הרגיל עד כדי כך 7
 שהוא האדם מגביה את עצמו 8
 למעלה מסדר השתלשלות, 9
 אזי נעשית ההמשכה גם על-ידי פזית וכביצה. 10
 והינו לפי שהנשמה היא חלק אלקה ממעל 11
 ממש¹⁹, ולכן, כשם ש"אלקה ממעל" הוא 12
 למעלה ממדידות והגבלות, כך גם בנפש השנית 13
 שהיא "חלק אלקה", הנה החלק הוא כמו 14
 העצם, שהוא למעלה ממדידות והגבלות, ולכן 15
 פאשר מגביה את עצמו למעלה מהשתלשלות, 16
 אזי גם פאשר לא ברר עדין את כל הנצוצות, 17
 אלא רק פזית וכביצה, דהינו מעוט נצוצות 18
 בלבד, מפל-מקום נעשית המשכת "ויחנך"²⁰. 19
 ועל-דרך-זה יוכן גם-כן בענין עשרת ימי 20
 תשובה, שבמים אלו המאור 21
 הוא בקרוב אל הנצוץ²¹, הנה כמו שהיא 22
 בגשמיית שפאשר האבוקה היא בקרוב 23
 לנצוצות, הרי זה פועל בנצוצות שמרגישים את 24
 האבוקה, ולכן הם יוצאים ממקומם ונקללים 25
 באבוקה, על-דרך-זה הוא גם קרוב המאור אל 26
 הנצוץ בעשרת ימי תשובה, שענין זה פועל בכל 27
 אחד ואחד מישראל שמגביה את עצמו ויוצא 28
 ממקומו כו', ולכן בקמים אלו אין מדידות 29
 והגבלות כלל, ומשום זה גם היחיד הוא כמו 30
 הצבור. והנה באמת גדלה מעלת עשרת ימי 31
 תשובה יותר מבחינת "ישא הוי' פניו אליך", כי 32
 בענין "ישא הוי' פניו אליך", הגם שנמשכת 33
 ההשפעה גם כשלא ברר את כל הנצוצות, 34
 המשכה שלמעלה מהשפעה במצב רגיל. 35
 ועל-דרך-זה יוכן גם-כן בענין עשרת ימי תשובה, שבמים 36
 אלו המאור הקדוש-ברוך-הוא הוא בקרוב אל הנצוץ היהודי²¹, 37
 (בעקבות ובהמשך לעבודת האדם בחודש אלול, שעיקרה התקרבות מצד 38
 19) תניא רפ"ב. 20) נשא שם, כה. 21) ראה דרך חיים כא, סע"ב. כד, ד ואילך. צא, א. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ב ע'
 תקדו. סה"מ תרנ"א ע' נג. קונטרס העבודה פ"ה. סה"מ תרפ"ח ע' קצב. תרח"ץ ע' ב. שם ע' כו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 שעל-פי התורה, ובכוחה לפעול בירור והעלאה גם באמצעות שיעור יותר קטן,
45 היינו בעבודת הביורים שאינה בתכלית השלימות. זו, אפוא, המעלה של
46 עבודה מכוח נשיאת הפנים. וממשיך מכאן שלמרות המעלה הגדולה שבדבר,
47 כוחם של עשרת ימי תשובה גדול עוד יותר, כדלהלן.

48 אָמְנָם מִכָּל-מְקוֹם הָרִי גַם
49 'דְּבָרֵי סוֹפְרִים' הוּא בְּכֻלָּל
50 עֲנִין הַתּוֹרָה, שְׁהָרִי גַם הַמְצוּת
51 וְהַסִּיגִים וְהַגְדִּירִים שְׁנוּסָפוּ מְדוּבָנִים הֵם
52 חֵלֶק מִהַתּוֹרָה וּבְכֻלְלוֹת הוּא עֲנִין
53 עֲבוֹדַת הַצְּדִיקִים שֶׁהִיא אֲמֵנָם
54 עבודה נעלית מאד, אבל סוף-סוף
55 מדובר בעבודה ועליה שלפי סדר
56 והדרגה, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה על-ידי
57 עבודה במדידה והגבלה מְגִיעִים
58 רַק בְּבַחֲנֵינָת אִוְרוֹת וְגִלּוּיִים
59 בְּלִבָּד עבודה זו אמנם 'נוגעת'
60 בדרגות גבוהות למעלה (וכאמור שעל-
61 ידי 'דברי סופרים' מגיעים לדרגות
62 שביחס ל'דברי תורה' נפעלת הגבהה
63 למעלה מסדר השתלשלות), אבל כיון
64 שמדובר בעבודה בסדר והדרגה, היא
65 'נוגעת' בבחינת אורות וגילויים, היינו
66 האור האלוקי שמתפשט ומתגלה
67 ומאיר מהקדוש-ברוך-הוא, אבל לא
68 במהותו ועצמותו שלמעלה מגילוי,
69 וְלִכֵּן גַם בְּזֶה אֵף שׁוֹ עבודה נעלית
70 הנובעת מנשיאת פניו של הקדוש-
71 ברוך-הוא, כ"ל, יֵשׁ אִיזוּ הַגְּבֻלָּה
72 עַל-כָּל-פְּנִים דְּכִזְיַת וְכִבְיָצָה.
73 כלומר, מצד אחד העבודה שהבירור
74 נפעל גם בפחות משיעור שְׂבִיעָה
75 האמור בתורה, מוכיחה שמדובר
76 בעבודה נעלית המגעת למעלה מסדר
77 השתלשלות. אך מצד שני, כיון שגם

78 מדרבנן יש צורך בשיעור מסויים (כזית או כביצה), מובן שלא מדובר על
79 עליה מוחלטת מעל ומעבר לכל מידה והגבלה (והיא עבודת הצדיקים,
80 שמצד אחד היא נעלית מאד, ומצד שני איננה בלי גבול ממש) מֵהַ-שְּׂאִין-
81 כֵּן בְּעֲנִין עֲשָׂרָה יָמִים שְׁבִין רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכַּפּוֹרִים
82 שֶׁהוּא עֲנִין עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה, הָרִי נִתְבָּאֵר לְעִיל²⁴ במאמר
83 דיבור-המתחיל "תקעו" שנאמר בראש-השנה שנה-זו, תשי"ח (ובכמה בנינים
84 מאמר זה הוא המשך שלו) בְּעֲנִין מַעֲלַת בְּעִלְי-תְּשׁוּבָה עַל
85 הַצְּדִיקִים, שֶׁהַתְּשׁוּבָה מַגְעַת בְּעֲצָמוֹתוֹ תְּבָרַף מִמֶּשׁ, שְׂשֵׁם
86 אִין הַגְּבֻלָּת כָּלֵל, במאמר דיבור-המתחיל "תקעו" הנ"ל מבואר כיצד

1 ביורו הניצוצות של כְּזִיַת וְכִבְיָצָה עַל-כָּל-פְּנִים, שֶׁהוּא גַם-כֵּן
2 אִיזָה שְׁעוֹר, אֲלֵא שְׂאִין זֶה שְׁעוֹר שְׂלָם (כמו שביעה שהיא שיעור
3 שלם כדי צרכי האדם הרעב, ומשמעותה הרוחנית היא שלימות בעבודת
4 הביורים), וכיוון שהעבודה הרוחנית של בירור בשיעור כזית או בשיעור

5 כביצה שהיא הגורמת את נשיאת
6 הפנים מלמעלה קשורה בשיעור
7 מסוים, הרי זו הוכחה שמדובר בעבודה
8 שיש לה קשר מסוים למדידה והגבלה,
9 מֵהַ-שְּׂאִין-כֵּן בְּעֲשָׂרַת יָמִי
10 תְּשׁוּבָה, הָרִי הָעֲנִין שֶׁהִיחִיד
11 הוּא כְּמוֹ הַצְּבוֹר אִין בו
12 מְדִידוֹת וְהַגְּבֻלָּת כָּלֵל.
13 וְיֵשׁ לֹמַר הַבְּאוֹר בְּזֶה במעלת
14 עשרת ימי תשובה על עניין נשיאת
15 הפנים בְּדֶרֶךְ אֲפָשָׁר, דְּהִנְהָ²²,
16 הָעֲנִין שֶׁ"מְדַקְדָּקִים עַל
17 עֲצָמָם" כדברי חכמינו ז"ל הנ"ל
18 שהקדוש-ברוך-הוא נושא פנים לבני
19 ישראל כי מן התורה יש לברך ברכת
20 המזון רק על שביעה אבל בני ישראל
21 מדקדקים על עצמם לברך גם על
22 שיעור כזית או כביצה בלבד הוּא
23 הָעֲלוֹי שְׂמַצַּד 'דְּבָרֵי סוֹפְרִים',
24 שֶׁ"חִבִּיבִים עַלֵי דְבָרֵי סוֹפְרִים
25 יוֹתֵר מְדַבְּרֵי תּוֹרָה"²³ אמרו
26 חכמינו ז"ל (בתלמוד ירושלמי):
27 "חביבין דברי סופרים מדברי תורה,
28 שנאמר (בשיר השירים) 'כי טובים
29 דודין מיון'. אמרה כנסת ישראל לפני
30 הקדוש-ברוך-הוא: ריבוננו של עולם,
31 עֲרִבִים עַלֵי דְבָרֵי דוּדִין (החכמים) יותר
32 מיינה של תורה", ומוסבר על כך
33 בחסידות, ש'דברי חכמים' (והכוונה
34 בעיקר לאיסורים ולסיגים שנוספו על

35 איסורי התורה, מדרבנן) 'ערבים וחביבים יותר מדברי תורה', כי בשורשם
36 הרוחני העליון הם ממקור גבוה יותר מאשר דברי התורה, וְלִכֵּן אֵף
37 שְׂמַצַּד 'דְּבָרֵי תּוֹרָה' יֵשׁנָה הַגְּבֻלָּה ד'וְשִׁבְעַת' ואכילה פחות
38 מכדי שביעה לא חייבת בברכת המזון, והסיבה הרוחנית לכך היא שאכילה
39 פחות משיעור שביעה לא פועלת את הביורים ואת העלאת ניצוצות הקדושה
40 שבמאכל, הִנְהָ מַצַּד 'דְּבָרֵי סוֹפְרִים' שֶׁהֵם לְמַעֲלָה מְדַבְּרֵי
41 תּוֹרָה, נַעֲשִׂית הַגְּבֻלָּה לְמַעֲלָה מְסַדֵּר הַשְּׂתַלְשֻׁלוֹת, וְלִכֵּן כִּי
42 להתחייב בברכת המזון מִסְפִּיק גַם כְּזִיַת וְכִבְיָצָה כִּי הַעֲרִיבוֹת
43 והחביבות של 'דברי סופרים' יש בה כוח שהוא למעלה ממדידה והגבלה

(22) ראה אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תסד. (23) ראה ירושלמי ברכות פ"א ה"ד. סנהדרין פ"א ה"ד. (24) ד"ה תקעו דיום ב' דר"ה פ"ז (לעיל ע' 11).

דרשו הוי' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב

ביאור בדרך אפשר

1 עבודת הצדיקים היא בהגבלה, ועבודת בעלי-תשובה היא למעלה ממדידה
 2 והגבלה: בעבודת הצדיקים - קיום מצוות-עשה פועל המשכה וגילוי של
 3 אורות מוגבלים המתלבשים בכלים, ואילו האורות שלמעלה מהתלבשות
 4 בכלים נמשכים על-ידי מצוות לא-תעשה שקיומן הוא בדרך השלילה
 5 והימנעות מעבירה, אבל אצל בעלי-
 6 תשובה - לאחר שהזדוונות נעשו להם
 7 כזכויות, גם המשכת האורות הנעלים
 8 של מצוות לא-תעשה נעשית על-ידם
 9 בעקבות פעולה חיובית (מעשה)
 10 העבירה שבתחילה היה פעולה אסורה,
 11 ואחרי התשובה הפך לזכות) ולא רק
 12 בדרך שלילה, וכך ביכולתם להמשיך
 13 ו'להלביש' בכלים גם אורות שבדרך
 14 כלל הם למעלה מהתלבשות בכלים
 15 (בדומה לאמור לעיל, שעל-ידי מצוות
 16 מדרבנן ממשכים בכלים אור שלמעלה
 17 מהכלים), וכל זה משום שעבודת
 18 התשובה 'נוגעת' עד לעצמותו ומהותו
 19 של הקב"ה שאין בו שום מדידות
 20 והגבלות ולכן גם הענין
 21 שבעשרת ימי תשובה היחיד
 22 הוא כמו הצבור, אין בו
 23 הגבלות כלל.
 24 (ג) אָמַנְם יְדוּעַ שְׁהַעֲבֹדָה של
 25 האדם ב'אתערותא דלתתא' צְרִיכָה
 26 לְהִיּוֹת מֵעֵין הַהִמְשָׁכָה
 27 שהעבודה נועדה לפעול ב'אתערותא דלעילא', וְכִי שְׁתַּהֲיִי בַעֲשֻׂרַת
 28 יְמֵי תְּשׁוּבָה הַמְשָׁכַת בְּחִינַת "וַיִּשֶׁם לָךְ שְׁלוֹם" (שְׁהִיא
 29 לְמַעְלָה וּבָאָה לְאַחֲרֵי בְּחִינַת "וַיִּשָּׂא הָיָי פָּנָיו אֵלַיךָ" כמבואר
 30 לעיל בהרחבה שהעבודה הנעלית בכוח נשיאת פנים מלמעלה, אמנם גורמת
 31 המשכה מלמעלה מסדר השתלשלות, אבל עדיין איננה מגעת בדרגות שאין
 32 בהם שום הגבלות כלל בלי-גבול כמו עבודת התשובה, וכעת מוסיף ומבאר
 33 שהמשכת הבל-גבול ממש שעל-ידי עבודת התשובה רמוזה בהמשך הפסוק
 34 בברכת כהנים - "וַיִּשֶׁם לָךְ שְׁלוֹם" וכיון שהעבודה צריכה להיות מעין
 35 ההמשכה, צְרִיכָה לְהִיּוֹת גַּם הַעֲבֹדָה בְּאִפְּן שֶׁל "שְׁלוֹם",
 36 שְׁהוּא עֲנִין הַתְּפִלָּוֹת שְׁנֵי הַפְּכִים כאשר ישנה עבודה בקו אחד
 37 בלבד, לא ניכר כל-כך עניין הבל-גבול, אבל כאשר העבודה כוללת שני קוים
 38 שונים ומתחרת ביניהם באופן שלמרות השינויים וההבדלים עד שהם אפילו
 39 שני הפכים, יש ביניהם 'שלום', ברור שזו עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה.
 40 כי בדרך כלל, אדם נוטה לקו אחד (למשל אהבה או יראה) וכאשר הוא מחבר
 41 וּמְאַחַד שְׁנֵי הַפְּכִים, הרי הוא יוצא מהגבולות שלו ועובד את הקדוש-ברוך-
 42 הוּא לְמַעְלָה מִמִּדְיָהּ וְהַגְּבִלָה וְעַל-זֶה נֶאֱמַר "קוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא
 43 שְׂרִיא בְּאֲתֵר שְׁלִים"²⁵ הקדוש-ברוך-הוא שוֹרָה בְּמִקוֹם שִׁישׁ בּו

ביאור בדרך אפשר

44 שלימות ושלום, הֵינּוּ שְׁעַל-יְדֵי הַתְּפִלָּוֹת שְׁנֵי הַפְּכִים, נִמְשָׁךְ
 45 אֹר נַעֲלָה שְׁלִמְעָלָה מְשֻׁנְיָהִם וכפי שיבואר להלן, כיצד גם למעלה
 46 באלוקות ובספירות העליונות, ההמשכות והגילויים הכי נעלים הם באמצעות
 47 חיבור והתכללות של שתי מידות שונות, ואף הפכיות זו מזו.
 48 וְהַעֲנִין בְּזֶה, כְּמוֹ שְׁנַתְּבָאָר
 49 לְעֵיל²⁶ במאמר דיבור-המתחיל
 50 "תקעו" הנ"ל בְּעֲנִין הַתְּפִלָּוֹת
 51 'הַיָּי' וְאַלְקִים' במאמר הנ"ל
 52 מבוואר באריכות מאמר חמינו ז"ל
 53 "בתחילה עלה במחשבה לברוא את
 54 העולם במידת הדין (שם אלוקים), ראה
 55 שאין העולם מתקיים, שיתף עמו מדת
 56 הרחמים (שם הוי' [=ה'ה-רת])" וזאת
 57 על-ידי שהקדוש-ברוך-הוא נתן לבני
 58 ישראל תורה ומצוות שעל-ידם נמשך
 59 בעולם אור שלפני הצמצום (שנעשה
 60 באור האין-סוף כדי לברוא עולם
 61 מוגבל), והתכללות זו של שם הוי'
 62 ושם אלוקים היא גם הַתְּפִלָּוֹת של
 63 השמות מ"ה וּבִין שאף הם
 64 מקבילים לשמות הוי' ואלוקים, כי שם
 65 מ"ה הוא מידת החסד והרחמים כמו
 66 שם הוי', ושם ב"ן הוא מידת הגבורה
 67 והדין כמו שם אלוקים, שְׁבִכְלָלוֹת
 68 הוּא עֲנִין יְחִיד מְשֻׁפָּע
 69 וּמְקַבֵּל' משמעות המושג 'יחוד' היא
 70 חיבור של בחינות רחניות שונות, ובכלל זה גם בחינות הפכיות זו מזו,
 71 שבדרך כלל אין ביניהם חיבור ויחוד (כמו מידות החסד והגבורה, כנ"ל).
 72 ובדרך כלל, יחוד של שתי בחינות (ובפרט מידות או ספירות) הוא יחוד של
 73 'משפיע ומקבל', כי הספירה העליונה יותר משפיעה לזו שתחתיה המקבלת
 74 את ההשפעה, ו'יחוד' הוא המשכה והשפעה נוספת ומיוחדת מהמשפיע אל
 75 המקבל, והתכללות של שתי הבחינות. ואף שמדובר בהשפעה של דרגה
 76 גבוהה יותר לזו שלמטה ממנה, הייחוד מחבר בין הבחינות, כיון שְׁבִכְלָל
 77 אֶחָד מֵהֶם יֵשׁ מְעַלָּה ומלבד מעלת המשפיע בעצם העובדה שהוא
 78 בדרגה גבוהה מהמקבל, גם למקבל יש מעלה. וְכִמוֹ שְׁפִתְבֵּי הָרִב
 79 הַמְּגִיד²⁷ בְּעֲנִין הַנוֹסֵחַ של תפילת "עשמת כל ח"י" וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת
 80 כְּשֶׁמֶשׁ וְכִירָח²⁸, דְּלִכְאוּרָה אִיזוֹ מְעַלָּה יִשְׁנָה בְּרַח, הָרִי
 81 הָרִיחַ מְקַבֵּל אֹרֹךְ מְאֹרֹת הַשֶּׁמֶשׁ ואם כן, לאחר שאנמר וְעֵינֵינוּ
 82 מאירות כשמש" מה נוסף בכך שהעיניים מאירות גם כירח, כי מאחר שאור
 83 הירח בא מאור השמש, מה יכול להיות בירח שאיננו בשמש? וּמְבָאָר הָרִב
 84 הַמְּגִיד, שְׁאֹר הַשֶּׁמֶשׁ אֵין בּוֹ שְׁנוּיִים, כי הוא אור 'עצמי', וכלל
 85 הוא שהעצם לא משתנה לֹא מִשְׁתַּנֵּה וְלֹכֵן הָרִי זֶה תַעֲנוּג תְּמִידִי וְשׁוֹה בְּכָל הַזְּמַן
 86 ללא הפסק שְׁתַעֲנוּג תְּמִידִי אֵינוֹ תַעֲנוּג כי אם הרבר קיים תמיד וניתן

(25) ד"ה תקעו הנ"ל פ"ד ואילך (לעיל ע' 6 ואילך). (26) ראה זח"ג צ, ב. (27) אור תורה להח"מ פד, סע"ד ואילך.
 (28) ב"נשמת כל חיי".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁעַל-יְדֵי מִצּוֹת-עֲשֵׂה נִמְשָׁכִים הָאוֹרוֹת שְׁשֻׁכִים לְכָלִים
 2 דָּקָא. וְהָאוֹרוֹת שְׁלֹמְעֵלָה מְהַפְּלִים נִמְשָׁכִים עַל-יְדֵי הָעֵדֶר
 3 הָעֲשִׂיָה דְדָקָא, שֶׁהוּא עֲנִין מִצּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה כִּי שְׁהוֹסֵבֵר לַעֲלִי,
 4 שְׁבִדְרָךְ כֻּלָּ עֲבוּדָה בְּדֶרֶךְ שְׁלִילָה, מִצּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, לֹא יִכּוּלָה לַפְעוּל
 5 הַמִּשְׁכָּה וְהַתְּלַבְּשוֹת שֶׁל אֹרוֹת עֲלִינִים
 6 בְּכֻלִּים שְׁעַל-יְדֵם עַל-יְדֵי מִצּוֹת לֹא-
 7 תַעֲשֶׂה נִמְשָׁכִים הָאוֹרוֹת
 8 דְּבַחֲנִינָת י"ה²⁹, כִּמְבוּאֵר בְּחִסְדוֹת
 9 בְּכַבּוּד הַזּוֹהֵר עַל הַפְּסוּק "זֶה שְׁמִי
 10 לַעֲלֹם זֶה זְכוּרִי" - "שְׁמִי" בְּתוֹסֶפֶת
 11 י"ה בְּגִימַטְרִיא שֶׁ"ה, כִּמְסַפֵּר מִצּוֹת
 12 לֹא-תַעֲשֶׂה, ו"זְכוּרִי" בְּתוֹסֶפֶת ו"ה
 13 בְּגִימַטְרִיא רַמ"ח כִּמְסַפֵּר מִצּוֹת-עֲשֵׂה,
 14 וְשְׁתֵי הָאוֹתִיּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת שֶׁל שֵׁם הַיְיָ,
 15 י"ה, הֵן בְּדִרְגָה עֲלִינָה יוֹתֵר מִשְׁתֵּי
 16 הָאוֹתִיּוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת ו"ה. מִכָּאֵן
 17 שֶׁמִּצּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה גּוֹרְמוֹת הַמִּשְׁכָּה
 18 יוֹתֵר נְעִלִית מֵאֲשֶׁר מִצּוֹת-עֲשֵׂה, וּבְכֹל
 19 אֹפֶן גַּם הַמִּשְׁכָּת אֹרוֹת אֱלֹהִים הִיא
 20 בְּמִדְיָה וְהַגְּבֵלָה וְגַם בְּדַרְכֵי
 21 סוֹפְרִים וּמִצּוֹת דְּרַבְּנָן
 22 שְׁנִמְשָׁךְ הָאוֹר שְׁלֹמְעֵלָה
 23 מְהַפְּלִים בְּכָלִים³⁰ וְכִּי שְׁנַחֲבָר
 24 לַעֲלִי בְּהַרְחָבָה, שְׁגַם הָעֲלִיּוֹ וְהַבִּירוֹר
 25 שֶׁל כּוֹיָת וְכַבִּיצָה שֶׁהוּא מְדַרְבְּנָן, נַעֲלָה
 26 יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הָעֲלִיּוֹ וְהַבִּירוֹר שֶׁמֶן
 27 הַתּוֹרָה, וְהוּא הַמִּשְׁכָּת אֹר "לְמַעֲלָה
 28 מֵהַכֻּלִּים", סוּף-סוּף גַּם הוּא שִׁיעוֹר
 29 וְהַגְּבֵלָה, וְלִכֵּן הָרִי גַּם עֲנִין זֶה
 30 הוּא בְּכֻלָּ עֲבוּדַת הַצְּדִיקִים,
 31 וְהוּא רַק הַמִּשְׁכָּת הָאוֹר דְּסִדְר
 32 הַשְּׁתַלְשּׁלוֹת, מֵה-שְׁאִין-בֶּן
 33 בְּבַעֲלֵי-תְשׁוּבָה שְׁזָדוֹנוֹת
 34 נַעֲשִׂים לָהֶם בְּזִכְיוֹת³¹, הָרִי
 35 עַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּת
 36 הָעֲצָמוֹת מִמֶּשׁ.
 37 וְזֶהוּ גַּם מֵה שְׁאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
 38 ז"ל³² עַל הַפְּסוּק (הָאִמּוֹר עַל אֶרֶץ
 39 יִשְׂרָאֵל) "עֵינֵי ה' אֲלֵיךְ בַּה מְרִשִׁית
 40 הַשְּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שְׁנָה" - לִפִּי פְּשׁוּטוֹ "מְרִשִׁית" הֵינּוּ מְרִאשִׁית, כְּלוֹמֵר
 41 מִתְחִילַת הַשְּׁנָה, אֶךְ לִפִּי הַדְּרָשָׁה מִשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק הִיא - כָּל שְׁנָה שְׁרָשָׁה
 42 נַעֲיִי (מִלְשׁוֹן עֵינֵי וְרַש) בְּתַחֲלָתָהּ מִתַּעֲשֶׂרֶת בְּסוֹפָהּ, וְהַמִּשְׁמַעוֹת
 43 הַרוּחָנִית הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבָרִים הִיא שְׁבִרְאשִׁית הַשְּׁנָה, הֵינּוּ בְּרֵאשִׁי-הַשְּׁנָה יֵשׁ
 44 עֵינֵי (וְהַעֲלָם וְהַסְתַּר) שֶׁל הָאוֹר וְהַשְּׁפַע הָאֱלוֹקִי, כְּתוּב עַל רֵאשִׁי-הַשְּׁנָה "תִּקְעוּ

1 לַיהוֹנוֹת מִמֶּנּוּ תִמִּיד לֵלֵא הַפְּסוּק, הוּא כִּבֵּר לֹא גּוֹרֵם עוֹנֵג, כִּי הָעוֹנֵג הָאִמִּיתִי
 2 הוּא מִהַחֲדוּשׁ וְהֵינּוּ, שְׁאוֹר הַשְּׁמֶשׁ יִכּוּל לְהִיּוֹת בּוֹ כָּל הָאוֹרוֹת
 3 וְהַגְּלוּיִים וְכּוּמְבֵן שֶׁמִּבְחִינַת דְּרַגַּת וְתוֹקֵף הָאוֹר, הִרִי אֹר הַשֶּׁמֶשׁ נַעֲלָה לְאִין
 4 שִׁיעוֹר מֵאוֹר הַיָּרֵחַ, אֲבָל חֶסֶר בְּזָה עֲנִין הַתַּעֲנוּג, כִּי, וְזוֹהִי
 5 מַעֲלַת הַיָּרֵחַ שֵׁשׁ בּוֹ שְׁנוּיִים,
 6 וּמֵאַחַר שְׁאוֹר הַיָּרֵחַ אֵינּוּ קְבוּעַ אֵלֵא
 7 מִשְׁתַּנָּה וּמִתְמַעֵט וּמִתְגַּדֵּל מִחֲדָשׁ מִיְדֵי
 8 חֲדוּשׁ וְלָכֵן יֵשׁ בְּזָה תַעֲנוּג,
 9 וְכִמְשָׁל הָעֵנִי בְּגִשְׁמִיּוֹת
 10 הַמִּשְׁתַּפֵּר, שֶׁהוּבָא בְּתוֹרַת הַרֵב
 11 הַמְּגִיד, כְּלִשׁוֹן הָאִמּוֹר דְּבוּרֵי-הַמַּחֲתִיל
 12 "תִּקְעוּ" - "... שְׁכֹאשֶׁר הָעֵנִי מִשְׁתַּכֵּר
 13 מֵאֵה זְהוּבִים, הִרִי הוּא מִתַּעֲנֵג יוֹתֵר
 14 מִהַמֶּלֶךְ שֵׁשׁ לוֹ אוֹצְרוֹת כֶּסֶף וְזָהָב,
 15 וְהֵינּוּ לִפִּי שֶׁאֲצֵל הַמֶּלֶךְ אֵין זֶה חֲדוּשׁ,
 16 וְאֲצֵל הָעֵנִי הוּא חֲדוּשׁ", שְׁמַצַּד
 17 הַחֲדוּשׁ שְׁבִדְרָךְ - מִפְּנֵי שְׁבִדְרָךְ
 18 כֻּלָּ הָעֵנִי לֹא מְרוּיָח וְלֹא מִשְׁתַּכֵּר, הִרִי
 19 כֹּאשֶׁר בְּאֹפֶן נְדִיר הוּא כֵן הַשְּׁתַכֵּר
 20 הָרִי הוּא מִתַּעֲנֵג.
 21 וְכִמְוֹכֵן הוּא גַּם בְּעֲנִין הָעֵנִי
 22 בְּרוּחָנִיּוֹת, שְׁגָדְלָה מַעֲלָתוֹ עַל
 23 הָעֲשִׂירִי, וְהוּא עֲנִין מַעֲלַת
 24 בְּבַעֲלֵי-תְשׁוּבָה עַל הַצְּדִיקִים,
 25 דְּצְדִיקִים שְׁעֲבוּדָתָם הִיא
 26 בְּאֹפֶן דְּתַמְיָדִים כְּסִדְרָם' וְגַם
 27 כֹּאשֶׁר הֵם עוֹלִים מְדֻרְגָה לְדֻרְגָה,
 28 הָעֲלִיָּה הִיא בְּאֹפֶן מְסוּדָה וְהַדְּרַגָּתִית
 29 לֵלֵא שִׁינוּיִים מְרוּחֵקִי לְכַת הָרִי הֵם
 30 עֲשִׂירִים וְכֶסֶם שְׁבַגְשְׁמִיּוֹת הָעֲשִׂיר
 31 מִהַמִּשְׁתַּכֵּר אֵינּוּ מִתַּעֲנֵג כִּי-כֵן מִפְּנֵי
 32 שְׁאֵין זֶה חֲדוּשׁ אֲצֵלוֹ, כִּי עֲבוּרַת
 33 הַצְּדִיקִים שֶׁהֵם עֲשִׂירִים בְּרוּחָנִיּוֹת,
 34 אֲמָנָם עֲבוּדָתָם מַצַּעַת רַק
 35 בְּכַחֲנִיַת אֹרוֹת וְגִלּוּיִים
 36 בְּכָלִבְד, וּבְבַעֲלֵי-תְשׁוּבָה
 37 שְׁעֲבוּדָתָם לְהַפְּךָ אֶת הַזְּדוֹנוֹת
 38 לְזִכְיוֹת, הֵנָּה מִצַּד הַחֲדוּשׁ
 39 שְׁבִזָּה מְגִיעִים הֵם לְעֲצָמוֹתוֹ
 40 יְתַבְּרָךְ, כִּי שְׁהוֹסֵבֵר לַעֲלִי לְגַבִּי מַעֲלַת הָעֲבוּדָה כְּעֶשְׂרֵת יְמֵי תְשׁוּבָה לְגַבִּי
 41 הָעֲבוּדָה שְׁבִכּוּחַ נְשִׂיאת הַפְּנִים.
 42 וְלָכֵן אֲנִי רֹאִים שֶׁהַמִּשְׁכָּה שְׁעַל-יְדֵי עֲבוּדַת בְּבַעֲלֵי-תְשׁוּבָה
 43 אֵין בָּהּ הַגְּבֻלוֹת כְּלָל מִבְּחִינַת הַדְּרַגוֹת הַרוּחָנִיּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שְׁבִכּוּחָם
 44 לְגַלוֹת וְלִהְיוֹת, דְּהֵנָּה, עֲבוּדַת הַצְּדִיקִים יֵשׁ בָּהּ הַגְּבֻלָּה,

(29) לקו"ת פקודי ג, ב ואילך. (30) אוה"ת שה"ש שם. (31) יומא פו, ב. (32) ר"ה טז, ב.

דרשו הוי' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דְּמַחֲוֵי בְּמַחֹג קָמִי מִלְּפָא כו'³⁷, מסופר בגמרא: רבי יהושע בן
 2 חנניה היה אצל הקיסר. נָמְנו לו אותו מין (אפיקורס): אתם עם שאדונו החזיר
 3 פניו ממנו. רמז לו רבי יהושע בתגובה: ידו נטויה עלינו. אמר לו הקיסר לרבי
 4 יהושע: מה החווה לך? ענה לו רבי יהושע: עם שאדונו החזיר פניו ממנו
 5 ואני החוויתי לו: ידו נטויה עלינו. אמר
 6 הקיסר לאותו מין: מה החווית לו?
 7 אמר: עם שאדונו החזיר פניו ממנו.
 8 ומה החווה לך בתגובה? אמר: אינני
 9 יודע. אמרו: מי שלא יודע מה מחוויים
 10 לו ברמז יעמוד לפני המלך? הוציאוהו
 11 והרגוהו. ובחסידות למדו מכאן עד
 12 כמה האדם צריך להיות בדרגה גבוהה
 13 ונעלית ועד כמה עליו להיות בטל מכל
 14 וכל בעמדו לפני המלך – הקדוש-
 15 ברוך-הוא. ובעניינינו - הַיְיָנוּ,
 16 שְׁעֲנִין זֶה עֲצָמוּ שֶׁתְּחַלֶּה הָיָה
 17 נַחֲשָׁב אֲצֵלוֹ לְעִבּוּדָה ולא
 18 עבודה סתם אלא עבודה של צדיק,
 19 הַגָּה בְּעַמְדוֹ קָמִי מִלְּפָא ולפני
 20 המלך אָזִי מְרַגֵּשׁ שְׁלֵא זֶה
 21 בְּלִבְךָ שְׁאִין זֶה בְּכָלֵל עֲבוּדָה,
 22 אֲלֵא אֲדַרְבֵּה, שְׁזָהוּ הַפֶּךְ
 23 הָעֲבוּדָה, ואין זה יתכן? כיוון
 24 שְׁהָרִי כְּלָלוֹת עֲבוּדָתוֹ הִיא
 25 בְּבַחֲבִית יֵשׁ מִי שְׁאוּהֶב³⁸,
 26 כאשר הצדיק מתבונן בכך שלמרות
 27 עבודתו הנפלאה, עדיין איננו בטל
 28 לקדוש-ברוך-הוא בביטול מוחלט ואף
 29 שהוא אוהב את הקדוש-ברוך-הוא הרי
 30 זה בבחינת "יש מי שאוהב" וְכָלֵלוֹת
 31 עֲבוּדָתוֹ אֵינָה בְּעֶרְףְּ לְגַבִּי
 32 נִשְׁמָתוֹ כְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה לְמַעְלָה, ובנוסף לכך, כיוון שנשמתו מלוכשת
 33 בגוף גשמי והוא נמצא בעולם הזה הגשמי אין להשוות בין עבודתו
 34 העכשווית, לעבודתו בעבר כפי שנשמתו הייתה למעלה בעולמות העליונים
 35 הרוחניים לפני שירדה למטה וְכִמוֹ שֶׁפְּתַב רַבִּינוּ³⁹ הוֹקֵן בספר התניא
 36 (פרק לו) דְּגַם כְּשִׁיְהִיָּה צַדִּיק גְּמוּר עוֹבֵד הַיְיָ בְּרִיאָה וְאֶהְבָּה
 37 רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים לֹא יִגִּיעַ לְמַעְלַת כו' (דביקותו בה' בדחילו ורחימו
 38 בטרם ירידתו לעולם הזה החומרי, לא מינה ולא מקצתה ואין ערך ודמיון
 39 ביניהם כלל". ומעין זה בפרק לה: "נשמת האדם אפילו הוא צדיק גמור
 40 עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים, אף על פי כן אינה בטלה במציאות לגמרי
 41 ליבטל וליכלל באור ה' ממש להיות לאחדים ומיוחדים ביחוד גמור, רק הוא
 42 דבר בפני עצמו, ירא ה' ואוהבו"). וְהַיְיָנוּ, שְׁעַם הָיִיתוֹ צַדִּיק, כְּמַבָּרַר

1 בחודש שופר, בכסה ליום חגנו", היינו בעוד שבמועדים אחרים הנקלים
 2 באמצע החודש מאיר הירח במילואו, אך בראש-השנה שחל בתחילת החודש
 3 הוא נעלם ומכוסה, אבל דווקא כאשר ההתחלה היא בעולם ובעניות, ההמשך
 4 יהיה בעשירות (וכפי שמבואר בחסידות, "בסופה" אין הכוונה לסוף השנה,
 5 אלא מיד לאחר ההתחלה שהיא בעניות
 6 ומוסרת - תבוא השפעה גדולה
 7 שְׁזָהוּ מִצַּד מַעְלַת הָעֲנִיּוֹת
 8 (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל בְּמַאמֵר
 9 הַנִּלְ בְּאֵרוּכָה³³).
 10 וּמִצַּד מַעְלָה זֶה, הַגָּה גַם
 11 מִשָּׁה רַבְּנוּ שֶׁהִיָּה בְּבַחֲבִית
 12 עֲשִׂיר, הַעֲמִיד עֲצָמוּ בְּמַדְרַגַּת
 13 עֲנִי, על הכתוב (בתהלים) "תפלה
 14 למשה" כתוב בוהו, שתפילת משה
 15 היא תפילת עשיר (בשונה מתפילת
 16 דוד, שבה נאמר "תפילה לדוד, הטה ה'
 17 אונך עֲנִי כי עני ואביון אני), כמשל
 18 העשיר שאינו מבקש לעצמו כי איננו
 19 זקוק לשום דבר אלא מבקש בעד
 20 המדינה, ובכל זאת תפילת העני
 21 מתקבלת יותר ומעולה יותר, ולכן אף
 22 שמשוה הוא בבחינת עשיר, הוא
 23 "העמיד" והכניס את עצמו לבחינת עני
 24 כְּמוֹ שֶׁפְּתַב³⁴ זֶה עֲנִי קָרָא
 25 וְהַיְיָנוּ שְׁמַע "דלכאורה תיבת "זה"
 26 היא מיותרת, שהיה לו לומר "עני
 27 קרא", ולמה נאמר "זה עני קרא"? אך
 28 הַעֲנִין הוּא, ד"זה" קאי על משה...
 29 דכתיב זה משה האיש, וזהו "זה עני
 30 קרא והוי' שמע", דגם "זה" משה
 31 שהוא בחינת עשיר, אך כרי שיהי'
 32 בטוח שיהי' "הוי' שמע", העמיד עצמו במדרגת עני" (לשון המאמר "תקעו"
 33 הַנִּלְ) וְזָהוּ גַם הָעֲנִין דְּ"מִשִּׁיחַ אֲתָא לְאַתְבָּא צַדִּיקָיָא
 34 בְּתִיבְתָא³⁵ [משיח מגיע כדי להשיב צדיקים בתשובה], הַיְיָנוּ, שְׁגַם
 35 אֲצֵל צַדִּיקִים (שהם בבחינת עשיר, שהרי "אין עשיר אלא בדעת") תְּהִיָּה
 36 מַעְלַת הַתְּשׁוּבָה, מַעְלַת הָעֲנִי, בדוגמת משה רבינו שלמרות היותו
 37 עשיר, העמיד את עצמו בבחינת עני, ומעתה מוכן גודל מעלת השלום,
 38 התכללות והייחוד של בחינות ומידות שונות, כנ"ל.
 39 (ד) וְהַעֲנִין בְּזָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל³⁶ שְׁעֲנִין הָעֲנִיּוֹת אֵינּוּ
 40 בְּמַדְרַגוֹת פְּחוּתוֹת דְּקָא, כְּמוֹ עֲנִי בְּגִשְׁמִיּוֹת וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה
 41 עֲנִי פְּדַעַת. אֲלֵא עֲנִין הָעֲנִיּוֹת שִׁיף גַם בְּמַדְרַגוֹת נַעֲלוֹת,
 42 וְכִמוֹ בְּעִבּוּדַת הַצַּדִּיקִים, שלמרות היותם בבחינת עשירים, הָרִי מֵאֵן

(33) ד"ה תקעו הנ"ל (לעיל ע' 3 ואילך). (34) תהלים לד, ז. (35) לקו"ת ר"ה נח, ד. האזינו עה, סע"ב. שמע"צ צב, ב. שה"ש מה, א. נ, סע"ב. וראה זהר ח"ג קנג, ב. (36) ד"ה תקעו הנ"ל פ"ג (לעיל ס"ע 4 ואילך). (37) ראה חגיגה ה, ב. (38) תו"א קיד, ד. ועוד. (39) תניא פל"ה. פל"ז. (40) פ"י.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בתניא⁴⁰ בענין מעלת ומדרגת צדיק, שגירש וביער את הרע מליבו
2 ואין בו רע ויתירה מזה, שהוא צדיק גמור שהרע שבו הפך לטוב
3 והוא מואס ברע בתכלית, ויתירה מזה, שעובד הוי' ביראה
4 ואהבה רבה בתענוגים (כלשון רבנו הזקן בתניא שהובא לעיל)

במידה כזו שאין לו צורך ועניין בעבודת התשובה, מפל-מקום, שיף
בזה ענין התשובה שישב את נשמתו לבחינה כמו שהיתה
למעלה וכאמור, גם צדיק גמור נמצא במצב שאין להשוות אותו עם מצב
נשמתו בטרם שירדה למטה וזהו ענין הרשות והעניות כמו שהוא

5 כמבואר בחסידות שבאהבת ה' יש

6 בצדיקים ומהעניות באים אחר כך

6 (באופן כללי) שתי דרגות, אהבה

7 לעשירות, כנ"ל.

7 כרשפי אש שהיא צימאון לאלוקות

8 וזהו מה שכתוב גבי משיח

8 כאדם הנמצא חרוק מאהוב נפשו וליבו

9 עני ורוכב על החמור⁴³, וגם

9 בוטר בכיסופים אליו, ואהבה כמים

10 בענין זה רואים כיצד עניות שהיא

10 הנקראת אהבה בתענוגים כאדם

11 לכאורה דבר לא רצוי, לאמיתו של דבר

11 המתענג על היותו קרוב לאהוב נפשו

12 מכיאה לידי מעלה גדולה, בדומה

12 ואהבה בתענוגים היא דרגה גבוהה

13 למעלת בעלי תשובה, כנ"ל ואיתא

13 יותר, מפל-מקום, הרי זה שלא

14 בפתגום, "עני עני" ענותן.

14 בערך לגבי נשמתו כמו

15 ומבאר ב'ראשית חכמה'⁴⁴

15 שהיתה למעלה, דכתיב בה⁴¹

16 ובחסידות בארוכה⁴⁵ שענהה

16 אשר עמדתו לפניו לפי פשוטו

17 היא ב'כתר' הרי שבכנימות

17 הכתוב הוא דברי אליהו הנביא "הי ה'

18 הענינים יש עניות שהיא ענין נעלה

18 אלוקי ישראל (לשון שבועה) אשר

19 מאד כשם שהכתו הוא עטרה לאדם

19 עמדתי לפניו. "אשר אני רגיל לעמוד

20 מעל הראש ובספירות העליונות הוא

20 לפניו בתפלה" ולפי המשמעות

21 בחינה שמעל עשר הספירות, דהנה,

21 הפנימית הכוונה לנשמה לפני שירדה

22 על בחינת ה'פתר' נאמר

22 להתלבש בגוף ובעולם הזה כאשר

23 שאוכם הוא קדם (שחור הוא אל

23 עמדה למעלה, לפני ה', ולעניינו – אין

24 מולן) עלת העילות⁴⁶, והינו,

24 להשוות בין עבודת הצדיק בעולם הזה

25 שעם היותו אור נעלה ביותר

25 לעבודת הנשמה שלו בטרם ירדה

26 ששלמעלה מסדר השתלשלות,

26 למטה ולכן הנה גם בצדיקים

27 גמורים שיף ענין התשובה,

27 ששענהה הוא לא תשובה על

28 הוא בבחינת אוכם, ענותן, דמשיח

28 חטאים ועונות חלילה, שהרי מדובר

29 איתא ב'כתר' דמשיח פתח עני, ענותן,

29 בצדיקים ואפילו צדיקים גמורים אלא

30 איתא ב'כתר' דמשיח פתח עני, ענותן,

30 כמו שכתוב⁴² והרוח תשוב

31 איתא ב'כתר' דמשיח פתח עני, ענותן,

31 אלא האלקים אשר נתנה

32 איתא ב'כתר' דמשיח פתח עני, ענותן,

32 ומבואר בחסידות שהענין הפנימי של

33 איתא ב'כתר' דמשיח פתח עני, ענותן,

33 עבודת התשובה הוא שיבה וחזרה של

34 איתא ב'כתר' דמשיח פתח עני, ענותן,

34 הנפש למצבה המקורי כפי שהייתה

35 איתא ב'כתר' דמשיח פתח עני, ענותן,

35 לפני הייתה למטה והתלבשה בגוף,

36 איתא ב'כתר' דמשיח פתח עני, ענותן,

36 כאשר הייתה דבוקה לקדוש-ברוך-הוא

37 איתא ב'כתר' דמשיח פתח עני, ענותן,

37 ובטלה אליו מכל וכל, והינו, שגם

38 איתא ב'כתר' דמשיח פתח עני, ענותן,

38 כשיש לו אהבה בתענוגים שהיא בדרך מתנה למעלה

39 איתא ב'כתר' דמשיח פתח עני, ענותן,

39 כמבואר בתניא שיש דרגות כאלו באהבה בתענוגים שגם הצדיק הגמור אינו

40 איתא ב'כתר' דמשיח פתח עני, ענותן,

40 יכול להגיע לכך בעבודתו העצמית אלא זוכה לכך בתור מתנה מלמעלה ואם

41 איתא ב'כתר' דמשיח פתח עני, ענותן,

41 כן לכאורה אפילו צדיק שהגיע לידי כך והוא כבר דבוק בקדוש-ברוך-הוא

42 איתא ב'כתר' דמשיח פתח עני, ענותן,

בענין מעלת ומדרגת צדיק, ויתירה מזה, שהוא
צדיק גמור, ויתירה מזה, שעובד הוי' ביראה
ואהבה רבה בתענוגים, מפל-מקום, הרי זה
שלא בערך לגבי נשמתו כמו שהיתה למעלה,
דכתיב בה⁴¹ אשר עמדתו לפניו. ולכן הנה גם
בצדיקים גמורים שיף ענין התשובה, שענהה
הוא כמו שכתוב⁴² והרוח תשוב אל האלקים
אשר נתנה, והינו, שגם כשיש לו אהבה
בתענוגים שהיא בדרך מתנה מלמעלה, מפל-
מקום, שיף בזה ענין התשובה שישב את
נשמתו לבחינה כמו שהיתה למעלה. וזהו ענין
הרשות והעניות כמו שהוא בצדיקים.

וזהו מה שכתוב גבי משיח עני ורוכב על
החמור⁴³, ואיתא ב'פתר' נאמר
ומבאר ב'ראשית חכמה'⁴⁴ ובחסידות בארוכה⁴⁵
שענהה היא ב'כתר'. דהנה, על בחינת הפתח
נאמר שאוכם הוא קדם עלת העילות⁴⁶, והינו,
שעם היותו אור נעלה ביותר ששלמעלה מסדר
השתלשלות, מפל-מקום, קדם עלת העלות הוא
בבחינת אוכם, וזהו שבמשיח פתח עני, ענותן,
דמשיח איתא לאתבא צדיקא בתיבתא, שגם
הצדיקים ירגישו שלגבי עצמותו יתברך הנה כל
עבודתם היא פלוס, וכנ"ל שבשעמרו קדם מלפא
הרי הוא מרגיש דמאן דמחוי במחוג כו'. וזהו
גם כן מה שכתוב במשה והאיש משה עניו מאד
מכל האדם אשר על פני האדמה⁴⁷, והינו, דהגם
שמשה רבנו ידע והערין בעצמו את מעלותיו,

דמחוי במחוג כו' שאין לו כל מציאות עצמית עד כדי כך שאפילו אם
יעשה תנועה קלה בלבד כבר יאבד את כל מציאותו.
וזהו גם כן מה שכתוב במשה והאיש משה עניו מאד מפל
האדם אשר על פני האדמה⁴⁷, והינו, דהגם שמשה רבנו

(41) מלכים"א יז, א. וראה סה"מ ה'ש"ת ע' 13. (42) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ריש פרשתנו. (43) זכרי"ו ט, ט. וראה אוה"ת דרושים לר"ה ס"ע א'שצה. (44) שער הענוה רפ"א. (45) אוה"ת וישב רנט, ב. (46) תקו"ז ת"ע. וראה סה"מ תרח"ץ ע' קלו. (47) בעלותך יב, ג.

דרשו הוי' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 זָדַע וְהֶעֱרִיף בְּעֵצְמוֹ אֶת מַעְלוֹתָיו, שֶׁהוּא זֶה שֶׁקָּבַל תּוֹרָה
2 מִסִּינַי וּמִסְרָהּ⁴⁸ לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הַמְמַצֵּעַ הַמְחַבֵּר בֵּין
3 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁעָלְיוֹ נֶאֱמָר⁴⁹ אֲנֹכִי עוֹמֵד בֵּין הַרְיָ
4 וּבֵינֵיכֶם, מִכָּל-מְקוֹם הִיָּה "עֲנִי מְאֹד מִכָּל הָאָדָם", לְפִי
5 שֶׁחָשַׁב שָׂאֵם הָיוּ נוֹתְנִים
6 כַּחוֹת אֱלוֹ לְמִיֶּשְׁהוּ אַחֵר 1 שֶׁהוּא זֶה שֶׁקָּבַל תּוֹרָה מִסִּינַי וּמִסְרָהּ⁴⁸ לְכָל
7 מִיִּשְׂרָאֵל, הִיָּה פּוֹעֵל יוֹתֵר 2 יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הַמְמַצֵּעַ הַמְחַבֵּר שֶׁעָלְיוֹ נֶאֱמָר⁴⁹
8 מִמְּנוֹ⁵⁰, שֶׁזָּהוּ עֲנִין הָעֲנִיָּה 3 אֲנֹכִי עוֹמֵד בֵּין הַרְיָ וּבֵינֵיכֶם, מִכָּל-מְקוֹם הִיָּה
9 וְהַבְּטוּל שֶׁמִּצַּד הַגּוֹף. וְכִמוֹ 4 "עֲנִי מְאֹד מִכָּל הָאָדָם", לְפִי שֶׁחָשַׁב שָׂאֵם הָיוּ
10 כֵּן מִצַּד הַנְּשָׂמָה הִיָּה בְּעִנְיָה 5 נוֹתְנִים כַּחוֹת אֱלוֹ לְמִיֶּשְׁהוּ אַחֵר מִיִּשְׂרָאֵל, הִיָּה
11 וּבְטוּל מִצַּד הַהִתְבּוֹנְנוֹת הַנִּל 6 פּוֹעֵל יוֹתֵר מִמְּנוֹ⁵⁰, שֶׁזָּהוּ עֲנִין הָעֲנִיָּה וְהַבְּטוּל
12 שֶׁכָּל עֲבוֹדָתוֹ אֵינָה בְּעֶרְףְּ 7 שֶׁמִּצַּד הַגּוֹף. וְכִמוֹ כֵּן מִצַּד הַנְּשָׂמָה הִיָּה בְּעִנְיָה
13 לְגַבִּי הַנְּשָׂמָה כִּמוֹ שֶׁהִיא 8 וּבְטוּל מִצַּד הַהִתְבּוֹנְנוֹת הַנִּל שֶׁכָּל עֲבוֹדָתוֹ
14 לְמַעְלָה וְזוֹ הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל 9 אֵינָה בְּעֶרְףְּ לְגַבִּי הַנְּשָׂמָה כִּמוֹ שֶׁהִיא לְמַעְלָה.
15 הַאֲמוּר לְעִיל שֶׁאֵף שֶׁמִּבְּחִינַת מַעֲמָדוֹ
16 וּמִצַּבּוֹ הַרוּחָנִי הִיָּה מִשֶׁה רַבְּנוֹ 'עֲשִׂיר',
17 בְּכָל זֹאת הַעֲמִיד עֲצוּמוֹ מִבְּמַצַּב שֶׁל עֲנִיּוֹת
18 וּבְבִטּוּל וְעִנּוּה, מִפְּנֵי גוֹדֵל מַעֲלַת
19 הָעֲנִיּוֹת (כַּמַּעֲלַת תְּפִילָה לְעִנִּי וְכַמַּעֲלַת
20 בְּעִלֵי תְּשׁוּבָה עַל צְדִיקִים, כְּנִ"ל).
21 ה) וְזָהוּ עֲנִין "יִשָּׂא הַרְיָ פָּנָיו
22 אֲלֵיךְ", כִּדְאִיתָא בְּלִקוּטֵי 23 תּוֹרָה⁵¹ "שִׁפְנוֹ" הוּא
24 בְּחִינַת 'חֻכְמָה', ד'חֻכְמָה' 24 בְּחִינַת 'חֻכְמָה', ד'חֻכְמָה'
25 נִקְרָאת 'פְּנִים' בְּלִשׁוֹן הַקְּבָלָה 25 נִקְרָאת 'פְּנִים' בְּלִשׁוֹן הַקְּבָלָה
26 לְפִי שֶׁ'חֻכְמָה' הִיא אֹרֹת 26 לְפִי שֶׁ'חֻכְמָה' הִיא אֹרֹת
27 בְּלֹא פְּלִים כִּי נִעֲנִין הַחֻכְמָה לְמַעֲלָה
28 הוּא כִּמוֹ הַחֻכְמָה בְּכוֹחוֹת הַשְּׁכַל
29 שֶׁבָּאֲדָם שֶׁהִיא הָאֵרָה שֶׁל נִקְרֶאת הָעֲנִין
30 לְפָנֵי הַיְרִידָה לְפָרְטִים וְהַתְּלַבְּשׁוֹת
31 בְּכוֹחַ הַבִּינָה וְכֵן בְּסִפְרוֹת הָעֲלִינוֹת
32 סִפְרוֹת הַחֻכְמָה הִיא אֹרֹת שֶׁלְמַעֲלָה
33 מִהַתְּלַבְּשׁוֹת וְצִמְצוּם וַיְרִידָה בְּכָלֵם.
34 וְזָה שֶׁקָּבַח "יִשָּׂא הַרְיָ פָּנָיו
35 אֲלֵיךְ", שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נוֹשֵׂא
36 פָּנִים לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כֵּךְ שֶׁהֵם
37 "מִדְּקָדְקִים עַל עֲצָמָם" (כְּנִ"ל בְּתַחֲלִיל
38 הַמַּאֲמָר) הוּא עֲנִין הַהִגְבָּהָה
39 לְמַעְלָה מִבְּחִינַת פְּנִים (וְכִנִּ"ל
40 שֶׁבַּהֲקַפְּדָה עַל 'דְּבָרֵי סוֹפְרִים' בְּנֵי
41 יִשְׂרָאֵל מִגְבִּיהֵם עֲצָמָם לְמַעֲלָה מִסֹּדֵר
42 הַשְּׁתַלְשׁוּת), הֵינְנוּ, בְּחִינַת הַפְּתֵר שֶׁלְמַעְלָה מִהַחֻכְמָה, שֶׁזָּהוּ
43 עֲנִין הָעֲנִיָּה שֶׁהִיא בְּפִתְרָה' (כְּנִ"ל).

(48) אבות רפ"א. (49) ואתחנן ה, ה. וראה ד"ה באתי לגני תשי"ב פ"ה (תו"מ סה"מ שבט ע' רפג). (50) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ב ע' נא. סה"מ תרצ"ז ע' 298. ה"שי"ת ע' 236. סה"ש ה'ש"ת ע' 68. ועוד. (51) נשא כו, ג. (52) ד"ה תקעו הנ"ל פ"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ד'תּיָה', שֶׁהוּא מְקִיף הַקְּרוֹב - אשר עם היותו מקיף ונעלה מהכוחות
 2 הפנימיים ולמעלה מ'התלבשות', מכל-מקום - שְׁפוּעֵל וְנִרְגָּשׁ בַּפְּחוֹת
 3 הַפְּנִימִיִּים, אֲלֵא מִצַּד הַמְּקִיף ד'יְחִידָה' דוֹקָא.
 4 וְעַל-יְדֵי-זֶה על ידי עבודת התשובה בכוח ה'יחידה' שבנפש הוא מְגִיעַ
 5 לְבַחֲנֵינָה יְחִיד, שֶׁהוּא לְמַעְלָה
 6 מִבְּחִינַת פְּנִי, בְּחִינַת 1 זֶה מִצַּד הַמְּקִיף ד'תּיָה', שֶׁהוּא מְקִיף הַקְּרוֹב,
 7 הַחֲכָמָה, וְלְמַעְלָה גַם 2 שְׁפוּעֵל וְנִרְגָּשׁ בַּפְּחוֹת הַפְּנִימִיִּים, אֲלֵא מִצַּד
 8 מִבְּחִינַת יִשָּׂא הַרְוֵי פְּנֵי אֱלֹהִי, 3 הַמְּקִיף ד'יְחִידָה' דוֹקָא. וְעַל-יְדֵי-זֶה הוּא מְגִיעַ
 9 שְׁעַם הַיְוִתוֹ בְּאֶפְסוֹ שֶׁל הַגְּבֻהָה 4 לְבַחֲנֵינָה יְחִיד, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִבְּחִינַת פְּנִי, וְ
 10 לְמַעְלָה מִבְּחִינַת הַחֲכָמָה, 5 בְּחִינַת הַחֲכָמָה, וְלְמַעְלָה גַם מִבְּחִינַת יִשָּׂא הַרְוֵי
 11 הַרִי מִפְּלִ-מְקוֹם יֵשׁ לָזֶה 6 פְּנֵי אֱלֹהִי, שְׁעַם הַיְוִתוֹ בְּאֶפְסוֹ שֶׁל הַגְּבֻהָה
 12 שִׁיכּוֹת לְהַחֲכָמָה, וּבִנְפֶשׁ הוּא 7 בְּחִינַת מְקִיף ד'תּיָה', מְקִיף
 13 בְּחִינַת הַקְּרוֹב, אֲמָנָם עַל-יְדֵי 8 לְזֶה שִׁיכּוֹת לְהַחֲכָמָה, וּבִנְפֶשׁ הוּא בְּחִינַת מְקִיף
 14 הָעֲבוּדָה ד'יְחִידָה' מְגִיעִים 9 ד'תּיָה', מְקִיף הַקְּרוֹב, אֲמָנָם עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה
 15 לְעֲצֻמוֹתוֹ וְתִבְרָף מִמֶּשׁ, יֵשׁ 10 ד'יְחִידָה' מְגִיעִים לְעֲצֻמוֹתוֹ וְתִבְרָף מִמֶּשׁ, וְהוּא
 17 כֵּן, אִפּוֹ, שְׁלוֹשׁ בְּחִינּוֹת: א) בְּחִינַת 11 בְּחִינַת וְיִשָּׂם לָךְ שְׁלוֹם¹², שֶׁזֶּהוּ מִצַּד עֲצֻמוֹתוֹ
 18 'פְּנִים' שֶׁהִיא מְדוּרַת הַחֲכָמָה שֶׁעַל יְדֵי 12 תִּבְרָף מִמֶּשׁ, וְהִינּוּ, שֶׁמִּצַּד הַמְּשֻׁכָּה זֹו נִעֲשֶׂה
 19 מְגִיעִים לְמַעְלָה מִסֵּדֵר הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת. ב) 13 אֲתֵר שְׁלִים, עַל-יְדֵי הַתְּפִלָּלוֹת ב' הַפְּכִים,
 20 נְשִׂיאוֹת פְּנִים שֶׁהִיא הַגְּבֻהָה לְמַעְלָה 14 וְקוֹדֶשׁ-אֶבְרִיף-הוּא שְׂרִיָּא בְּאֲתֵר שְׁלִים.
 21 מִבְּחִינַת הַחֲכָמָה וְעַל יְדֵי מְגִיעִים 15 (ו) וְזֶהוּ שֶׁבְּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה הַיְחִיד הוּא כְּמוֹ
 22 לְבַחֲנֵינָה הַכְּתֵר בְּרוּגְמַת עֲבוּדוֹת 16 הַצְּבוּר, וְהִינּוּ שֶׁהָעֲבוּדָה הִיא מְעִין
 23 הַתְּשׁוּבָה עַל יְדֵי מְקִיף ד'תּיָה', ג) 17 הַמְּשֻׁכָּה. דְּהִנֵּה, רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן פִּרְשׁ⁵³ מֵאֲמֵר
 24 עֲבוּדָה בְּאֲמֻצוֹת הַיְחִידָה שִׁבְנֶשׁ - 18 הַגְּמָרָא "כֵּן לְיְחִיד", דְּיִקָּא, לֵא
 25 וְהוּא בְּחִינַת וְיִשָּׂם לָךְ 19 לְאֶחָד, כִּי-אֵם לְיְחִיד, ד'אֶחָד" הוּא בְּחִינַת מְקִיף
 26 שְׁלוֹם¹², שֶׁזֶּהוּ מִצַּד עֲצֻמוֹתוֹ 20 ד'תּיָה', וְיְחִיד" הוּא מְקִיף ד'יְחִידָה', וְזֶהוּ
 27 תִּבְרָף מִמֶּשׁ, וְהִינּוּ, שֶׁמִּצַּד 21 "כֵּן לְיְחִיד", שֶׁהָעֲבוּדָה דְּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה
 28 הַמְּשֻׁכָּה זֹו נִעֲשֶׂה אֲתֵר שְׁלִים 22 הִיא בְּבַחֲנֵינָה יְחִידָה דוֹקָא, וְכֵן"ל כְּעִנְיֵן צְעֻקַת
 29 [מְקוֹם שְׁלֵם], עַל-יְדֵי הַתְּפִלָּלוֹת 23 הַלֵּב דְּשׁוּפֵר. וּמִצַּד הַתְּשׁוּבָה שֶׁמִּצַּד בְּחִינַת
 30 ב' הַפְּכִים (יְחוּד הוּי' וְאִלּוּקִים, יְחוּד 24 יְחִידָה הַרִי זֶה פּוֹעֵל גַּם עַל כַּחוֹתֵינוּ הַגְּלוּיִים,
 31 מִשְׁפִּיעַ וּמְקַבֵּל - כֵּן"ל), וְקוֹדֶשׁ- 25 שֶׁזֶּהוּ פְּרוּשׁ צְעֻקָה מְלִשׁוֹן אֶסְיִפָּה⁵⁴ (שֶׁהוּא עִנְיֵן
 32 בְּרִיף-הוּא עֲצֻמוֹ שְׂרִיָּא בְּאֲתֵר 26 הַצְּבוּר), וְהִינּוּ שֶׁעַל-יְדֵי צְעֻקַת הַלֵּב שֶׁנוֹגֵעַ
 33 שְׁלִים. 27 לְעֲצֵם נְשִׁמָּתוֹ מִמֶּשׁ, אֲזִי הוּא צוֹכֵר וְאוֹסֵף אֶת
 34 (ו) וְזֶהוּ שֶׁבְּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה 28 כָּל כַּחוֹת נְפִשׁוֹ וְהַמְּחֻשְׁבָּה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, מִכָּל
 35 הַיְחִיד הוּא כְּמוֹ הַצְּבוּר, 29 מְקוֹמוֹת פְּזוּרֵיהֶם שֶׁנִּתְפָּזְרוּ בְּמִשְׁךְ הַשְּׁנָה בְּעִנְיֵי
 36 וְהִינּוּ שֶׁהָעֲבוּדָה הִיא מְעִין 30 הָעוֹלָם וּבְעִנְיֵי הַגּוֹף וְנִפְשׁ הַבְּהִמִּית, וְגַם בְּעִנְיֵי
 37 הַמְּשֻׁכָּה. דְּהִנֵּה, רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן 31 הַנְּשֻׁמָּה כְּמוֹ שֶׁהִיא לְמִטָּה שְׂאִינָם בְּעֶרְףְּ לְגַבִּי
 38 פִּרְשׁ⁵³ מֵאֲמֵר הַגְּמָרָא הַשּׁוּבָא 32 הַנְּשֻׁמָּה כְּמוֹ שֶׁהִיא לְמַעְלָה כֵּן"ל. וְעַל-יְדֵי-זֶה
 39 בַּחֲתִילַת הַמֵּאֲמֵר "כֵּן לְיְחִיד" 41 כַּחוֹתוֹ קְרוֹב" מִלְּמַד שֶׁבְּעֲשֶׂרֶת יְמֵי
 40 שֶׁהַכְּתוּב "דְּרִשׁוּ ה' בְּהִמְצֹאוֹ קְרֹאוּהוּ 42 תְּשׁוּבָה מַעֲלַת הַיְחִיד שׁוּוֹה לְמַעֲלַת
 43 הַצְּבוּר, "לְיְחִיד" דְּיִקָּא (וּבִלְשׁוֹן

(53) ראה לקו"ת תבוא מג, סע"ד. וראה חנה אריאל (פרשתנו מד, ב) – הועתק בלקו"ש חי"ד ע' 145 הערה 16. (54) ראה ב"ר פפ"ד, א ובמת"כ שם.

דרשו הוי' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ועל-ידי-זה שפועל בעבודתו ענין יחיד וצבור, היינו
 2 שהתשובה הוא בבחינת יחידה שבנפש, ועל-ידי-זה הוא
 3 צובר ואוסף את כל כחות
 4 נפשו כנ"ל, אזי גם שפועל בעבודתו ענין יחיד וצבור, היינו
 5 שהתשובה הוא בבחינת יחידה שבנפש, ועל-
 6 באפן פזה, שנמשך מבחינת יחידה הוא צובר ואוסף את כל כחות נפשו
 7 יחיד, ומצד בחינת יחיד
 8 שלמעלה נעשה צבור, כנ"ל, אזי גם ההמשכה מלמעלה היא באפן
 9 מלשון צבורין, ערימות אסופות
 10 היינו שמצד עצמותו יתברך נעשה התפללות כל הקוין, וישם לך שלום כי
 11 נעשה התפללות כל הקוין, וישם לך שלום כי
 12 נעשה התפללות כל הקוין, וישם לך שלום כי
 13 ככות עצמותו נעשה חיבור ואיחוד של

14 כל ההפכים יחד. וכיון שההמשכה היא מצד עצמותו יתברך,
 15 לכן ההמשכה היא גם בגשמיות, שנמשך לו - לכל אחד
 16 שפועל בעבודתו את ענין היחיד והצבור לפי משמעותו הרוחנית, כנ"ל
 17 - שנה טובה ומתקה בכל המצטרף לו, בטוב הנראה
 18 והנגלה.
 19 הנראה והנגלה.
 20 הנראה והנגלה.

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שלישי עמ' ב

1 בטרחה ובמסירות נפש, זו היא התראתו - היא כקבלת התראה על
 2 התרת דמו, ושוב אין צריך להתרות בו קודם הריגתו.
 3 הגמרא דנה בדין התראת רודף: אמר רב הונא, קמן הרודף אחר
 4 קטן אחר כדי להורגו, ניתן להצילו - את הנרדף בנפשו של הרודף.
 5 מדייקת הגמרא: קפכר רב הונא שרודף אינו צריך התראת קודם
 6 שיהרגוהו, ומשום כך אין חסרון במה שהרודף הוא קטן ואינו ראוי
 7 לקבל התראה. ואם כן, דין זה של רב הונא שייך בכל הרודפים,
 8 לא שנא - ואין חילוק אם הרודף הוא גדול היודע לקבל התראה,
 9 ולא שנא אם הוא קטן שאינו יודע לקבל התראה.
 10 הגמרא דנה בדברי רב הונא: איתביה ויקשהו רב חסדא לרב
 11 הונא, והרי שנינו (אהלות פ' מ"ו), אשה היושבת על המשבר, והיא
 12 בסכנת מיתה מחמת העובר, אם כבר יצא ראשו של העובר ממעי
 13 אמו, אין נוגעין בו - לא הותר להורגו בכדי להציל את האם, לפי
 14 שאין דוחין נפש מפני נפש - מפני שאין
 15 הורגים אדם מישראל בכדי להציל אדם אחר. וקשה, אמאי -
 16 מדוע אין הורגים את התינוק, והרי רודף הוא, שהרי מחמתו תמות
 17 האם, ולשיטתך מותר להרוג גם רודף קטן. השיב רב הונא לרב
 18 חסדא, אמנם אפשר להרוג סתם רודף קטן, אבל שאני התם -
 19 שונה המקרה של אשה היושבת על המשבר, דמשמאי קא רדפי
 20 לה - שאין זו רדיפה של הקטן שיהיה אפשר להורגו מדין רודף,
 21 אלא זו דרכו של עולם שבשעת לידה יש סכנה לאם מחמת יציאת
 22 העובר.
 23 הגמרא מוכיחה מברייטא כדברי רב הונא. שואלת הגמרא: נימא
 24 מפייעא ליה - האם נאמר שאפשר להביא ראייה לדברי רב הונא
 25 ממה ששנינו בברייטא, רודף שהיה רודף אחר תבירו להורגו, ואמר
 26 לו מי שרואה את הרדיפה, ראה שישאל הוא האדם שאתה רודף
 27 אחריו, וכן ברית הוא ולא מומר, והתורה אמרה (בראשית טו) 'שופך
 28 דם האדם כאדם דמו ישפך', והיינו, שאמרה התורה, תציל דמו של
 29 זה - הנרדף בדמו של זה - הרודף. ובזה הותר להרוג את הרודף
 30 אף אם לא השיב 'יודע אני ועל מנת כן אני עושה' שבזה מקבל
 31 את ההתראה. ומוכח שאין צריך שיקבל את ההתראה, שהרי
 32 אפשר להרוג רודף אף ללא התראה. דוחה הגמרא, התיא -
 33 ברייתא זו, כשיטת רבי יוסי ברכי והיה היא שנויה, דתניא
 34 בברייטא, רבי יוסי ברכי והיה אמר, קבר - תלמיד חכם אין צריך

35 התראה על מעשיו בכדי להורגו, לפי שלא ניתנה התראה אלא
 36 בכדי להבחין בין שונג למויד, וכיון שתלמיד חכם יודע מה מותר
 37 ומה אסור, בודאי לא שגג במעשיו, אלא עשה כן במזיד וחיוב
 38 מיתה. והברייתא שהביאה התראה בלי קבלה, זהו בסתם רודף
 39 שהוא עם הארץ שיש לחשוש שאינו יודע מה מותר ומה אסור,
 40 ולכן צריך להתרות בו בכדי שידע שהדבר אסור, אבל אין צריך
 41 שיקבל עליו את ההתראה.
 42 הגמרא מקשה מברייטא על דברי רב הונא: תא שמעי, ששנינו
 43 בברייטא, רודף שהיה רודף אחר תבירו להורגו, ואמר לו אדם אחר
 44 שראה את הרדיפה, ראה שישאל הוא הנרדף, וכן ברית הוא ולא
 45 מומר, והתורה אמרה (שם) 'שופך דם האדם כאדם דמו ישפך',
 46 והתירה להרוג מחמת רדיפתך אחריו, אם אמר לו הרודף, יודע אני
 47 שהוא כן - שעל דבר זה יש חיוב מיתה, פטוה, משום שלא קיבל
 48 על עצמו להיחג אף יהרוג, אלא רק הודיע שידוע הוא שיש
 49 איסור במעשה זה, ואפשר שלאחר מכן שכח את ידיעתו. אבל אם
 50 השיב לו הרודף, על מנת כן אני עושה, תיב. ומבואר בברייטא
 51 שאין להרוג את הרודף ללא שקיבל את ההתראה. מתרצת
 52 הגמרא, לא צריכא אלא באופן דקא בתרי עברי דתרא - שהרודף
 53 והמתרה בו עומדים בשני צידי הנהר, דלא מצי אצוליה - שבאופן
 54 זה אין ביד המתרה להכות ברודף ובכך להציל את הנרדף. אלא
 55 מאי איכא - מהו החיוב המוטל על המתרה, דבעי איתווי לבי דינא
 56 - שעליו להביא את הרודף לבית דין ולהעיד עליו שרצח ולחייבו
 57 מיתה, ובכדי לחייבו מיתה, כי דינא בעי התראת - בית דין צריכים
 58 לשמוע עדות מפי עדים שראו את הרדיפה והתרו ברצח ולמרות
 59 התראה הוא רצח, ומשום כך דיברה הברייטא באופן שהעד
 60 התרה והרוצח קיבל עליו את ההתראה.
 61 מביאה הגמרא יישוב נוסף: איבעית אימא - אם תרצה תוכל ליישב
 62 זאת כך, אמר לך רב הונא, אמאי דאמרי - מה שאמרתי שאפשר
 63 להרוג את הרודף בכדי להציל את הנרדף אף ללא התראה, הוא
 64 כשיטת התנא שמצינו בדיון דמתרת, דאמר שמתרתו של הגבב זו
 65 היא התראתו ואינו צריך התראה נוספת, וכמו כן, כל רודף רדיפתו
 66 זו היא התראתו, ואפשר להציל את הנרדף אף בנפשו של הרודף
 67 ואין צריך להתרות בו.

מכתב כללי מכ"ק אדמו"ר שליט"א

(תרגום מאידיש)

ב"ה, וא"ו תשרי, יום שלישי שהוכפל בו כי טוב,

פרשת וזאת הברכה, שנת ה'תשמח

שנת הקהל,

ברוקלין, נ. י.

אל בני ובנות ישראל

בכל מקום שהם

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בעמדנו בראשית השנה החדשה, המיוחדת בכך שהיא "שנת הקהל",

ובהתאם למצוה הכללית בזמן בית-המקדש, כאשר הקהילו את כל היהודים, "העם האנשים והנשים והטף", בבית-המקדש, והמלך היה קורא באזניהם פרשיות מן התורה, כדי לזרזם במצוות ולחזק ידיהם יותר ב"ליראה את ה'", ביהדות, תורה ומצוות,

ובהמשך למכתב הקודם, שבו הוזכר בקצרה שלמרות שמצות "הקהל" במובנה הפשוט קשורה בזמן שבית-המקדש קיים, הרי היא עם זאת נוגעת **בפועל**, במובנה הרוחני, בכל מקום ובכל זמן,

נתעכב כאן על נקודת הדבר ופרטים מסויימים בה, כיצד להביא את הדבר לידי מעשה בפועל, הן ביחס ל"העם" בכלל, יהדות של קהל וציבור ופעולותיהם, והן בחייו של כל יהודי כיחיד.

* * *

וא"ו תשרי: יום הסתלקות של אמי מורתי הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה, נסתלקה 'שבת תשובה' בעת עלות המנחה, שנת תשכ"ה.

יום שלישי שהוכפל בו כי טוב: פירש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו). ובאוה"ת (בראשית לג, א ואילך. משפטים ע' א'קנז. ועוד) ובמכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נייע (נדפס בסה"מ ה'תשי"ט ע' 19 (השני) ואילך. אגרות-קודש שלו ע' קלה ואילך) מקשר זה עם טוב לשמים וטוב לבריות (קידושין מ, א). פ' וזאת הברכה: להעיר, אשר בקביעות שנה זו היא במשך ג' שבועות, רובו של חודש תשרי. ולהעיר מתורת אדה"ז: מען בעדארף לעבן מיט דער צייט. מיט פרשת השבוע כו' ("היום יום" ב' חשוון. ספר השיחות ה'תשי"ב ע' 29 ואילך).

שנת הקהל: כן י"ל, שכל השנה כולה נקראת ע"ש קיום מצות "הקהל" בחג הסוכות, ע"ד הלשון "שנת היובל" (בהר כה, יג. ובכ"מ), שכל השנה נק' "על שם תקיעת שופר" (רש"י בהר שם, ז) דיוהכ"פ (בהר שם, ט) - ואף שבשנת היובל יש דיני יובל כל השנה ובלי שינוי - אף ששם השנה ("שנת היובל") אינו ע"ש דינים אלה אלא ע"ש התקיעה ("יובל"), שהיא פעולה חד-פעמית. ואולי י"ל שגם ב"הקהל" כל תכליתו אינו פעולת ה"הקהל" עצמה, אלא התוצאה בימים שלאח"ז, "ליראה גוי כל הימים גוי" (וילך לא, יג). - ואולי עפ"י יומתק לשון הכתוב בנוגע לקביעת זמן הקהל "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה" (וילך שם, ח), וכפירש"י שם "בשנה ראשונה. . . שנה שמינית. . . קורא אותה שנת השמיטה כו" - להדגיש שזהו"ע השייך לשנה. ולהעיר (שכל) שנה זו נקראת בחז"ל (מגילה ז, ב. סנהדרין צז, א. ועוד) "מוצאי שביעית".

הקהילו את כל היהודים וכו': בפרטיות ראה רמב"ם הל' חגיגה פ"ג.

העם האנשים והנשים והטף: וילך לא, יב.

קורא באזניהם פרשיות מן התורה. . . ביהדות וכו': רמב"ם שם ה"א (ראה לקו"ש חל"ד ע' 211 ואילך).

ליראה את ה': וילך שם, יג.

הקהל. . . נוגעת. . . ובכל זמן: להעיר מאברבנאל עה"ת ואילך: מכאן נשאר המנהג בימינו שביום השמיני חג העצרת האחרון נקראים יום שמחת תורה, שבו ביום אנו משלימים את התורה, עוגם הגדול שבקהל ומסיים אותה, והוא בעצמו קורא מבלי תורגמן פרשת וזאת הברכה, לדמיון מעשה המלך בזמן האלקי ההוא. נוגעת בפועל, במובנה הרוחני: ראה לקו"ש שם ע' 215, שבמצות "הקהל" הי"ז יותר משאר מצוות (ראה שם הערה 38, שתוכנה הרוחני אולי אפ"ל שהיא ביתר שאת מבזמן שביהמ"ק קיים), ע"ש.

מעשה בפועל: כי המעשה הוא העיקר - אבות פ"א מ"ז. תקו"ז תני"ב (פז, סע"א). ת"ס (צג, ב). ת"ע (קלג,

ב. קלד, א).

אגרות קודש

בראש ובראשונה יש לנצל את ההתעוררות של ימי חודש תשרי, ובמיוחד: של ראש-השנה, שבת תשובה וכו', כדי לכנס ולהקהיל יהודים – אנשים, נשים וטף, עד ל"קטני קטנים", לכנס אותם ב"מקום" קדוש, כלומר באווירה קדושה, ולנצל את הדבר לשם המטרה והיסוד של מצות "הקהל": "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלוהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת".

במיוחד זו חובתו של כל מי שהוא "מלך", מנהיג בסביבה, רב בקהילתו, מחנך בכיתתו, אב במשפחתו, "לקרוא באזניהם", להשמיע את דברי התורה ומצוותיה בחוג שלו, בכל מקום שהוא יכול להגיע אליו, בתוקף וברצינות, ועד שהדבר ייצור רושם עמוק והשפעה ממושכת על השומעים,

שירגישו וישפיעו במשך חודש תשרי, ובמשך כל השנה, ובמשך כל שבע השנים, מ"הקהל" זה ועד ל"הקהל" הבא, השפעה שתבטא בחיי היום-יום, בהתנהגות המבוססת על "ליראה את ה'": לימוד התורה וקיום המצוות, וביחד עם זה – בשמחה ובטוב לבב, כפי שהדבר מודגש בעובדה שמצות "הקהל" היא ב"זמן שמחתנו", בחג הסוכות.

* * *

כבר דובר פעמים רבות במשך השנה שחלפה, על הציווי "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", כפי שחז"ל מפרשים: "בתוך כל אחד ואחת מישראל", אשר מתאים לזה כדאי אשר כל אחד ואחת, כולל ילדים קטנים, יעשה את ביתו, חדרו, כליו וכו', ל"מקדש מעט", והתורה מבטיחה: "הבא לטהר – מסייעין אותו", עד להבטחת הקב"ה: "ושכנתי בתוכם".

כך הדבר בתקפו, ואדרבה ביתר שאת ויתר עז, בענין ומעשה כללי כזה, ביחס ל"הקהל" המוזכר: מוטלת חובה על כל אחד ואחת לבצע את תוכן מצוות "הקהל בבית-המקדש" בסביבתו ובו עצמו.

במצות "הקהל" מדגישה התורה כי ההקהלה של "העם", מורכבת מאנשים, נשים וטף: לכל אחד מן הסוגים האמורים, ישנה – נוסף על קוי האופי הכלליים של "העם" – גם תכונה מיוחדת. אנשים – ניחנים במעלה של עוצמה וכוח הנהגה, להיות מורי דרך בהתנהגות הכללית, הנהגה מחוץ

בראש ובראשונה וכו': ראה גם מכתב ימי הסליחות היתשכ"ו (לקו"ש ח"ט ע' 446).
 "לקטני קטנים": ראה רמב"ן ואוה"ח עה"פ וילך שם, יג. גו"א (לפירש"י עה"ת) עה"פ שם, יב. חדא"ג מהרש"א לחגיגה ג, א. ובמ"ח מצוה תריב "נראה דתיכף שיצאו מכלל נפל או בנולד שכלו רוב חדשיו". וראה מכתב יום שלשים לחודש תשרי היתשמי"ז, הערה ד"ה והטף. וש"נ.
 כל מי שהוא "מלך" מנהיג. רב וכו': ראה לקו"ש שם, ע' 189, ובהערות 20, 34. וש"נ.
 ליראה את ה'. . . וביחד עם זה בשמחה: להעיר מספרי עה"פ ואתחנן ו, ה: ואין אהבה במקום יראה אלא כו'. לימוד התורה וקיום המצוות. בשמחה ובטוב לבב: ראה רמב"ם סוף הל' לולב. ד"ה שמח תשמח היתשמי"א (קונטרס י"ג אלול תשמי"ז) ס"ד. וש"נ.
 זמן שמחתנו בחג הסוכות: ראה ילי"ש אמור רמז תרנד בתחילתו: אתה מוצא שלש שמחות כתיב בחג. וראה לקו"ש חיד"ש ע' 418 ואילך.
 דובר. . . במשך השנה שחלפה: מכתב שבין יו"ד וט"ו בשבט היתשמי"ז. קונטרס משיחת ש"פ תרומה, ו' אדר היתשמי"ז. ועוד.

ועשו לי מקדש: תרומה כה, ח.
 כפי שחז"ל מפרשים: ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים - סט, ב). ועוד.
 - נסמן במכתב הני"ל.
 ואחת: ראה שיחת ש"פ תרומה הני"ל, הערה 62.
 כולל ילדים קטנים: ולהעיר אשר בנדבת המשכן השתתפו גם קטנים - אדר"נ פי"א. אוה"ח ר"פ תרומה ור"פ ויקהל. וראה צפני"ע עה"ת ר"פ ויקהל.
 נקדש מעט: ראה יחזקאל יא, טז. מגילה כט, א.
 הבא לטהר – מסייעין אותו: ראה שבת קד, א. וראה לקו"ת דרושים לשמע"צ ד"ה ה' לי בעוזרי פ"ה (פט), ד ואילך) דגם לטהר אחרים במשמע.
 אנשים. . . מורי דרך. . . נשים. . . הנהגת הבית. . . טף. . . המתחנכים: באו"א קצת י"ל: אנשים - מוחין (חב"ד), נשים - מדות (חגי"ת נה"י), טף - מעשה בפועל (שיש לקטנים).

אגרות קודש

לביתו וכו'; נשים – הן בבחינת "עקרת הבית", הן מנהלות את הנהגת הבית, התחלת חינוך הטרף, הבנים והבנות, וכו'; ואילו טף – הם המתחנכים, המקבלים, הם מודרכים על ידי הוריהם ומחנכיהם.

דומה לכך גם ב"עולם קטן – זה האדם": אצל כל אדם ישנן (צרכיות להיות) כל התכונות האמורות: התוקף והעוצמה של "אנשים", הזמן והכוחות שלו המסוגלים וצרכים להנהיג ולהשפיע ולהאיר מסביבו, בהנהגת העולם, וכן – של "נשים" – בהנהגת הבית; ויחד עם זה הוא צריך להיות גם תלמיד ומחונך, כלשון חז"ל: "איזהו חכם – הלומד מכל אדם",

וגם בכך מלמדת מצות "הקהל" את כל יחיד, ב"עולם קטן" שלו, שהוא נדרש, "להקהיל" ולאסוף את כל תכונותיו השונות, של "אנשים, נשים וטף", ולהכניס אותם ב"בית המקדש" הפנימי שלו, בהתמסרות מוחלטת לדבר המלך, זה הקב"ה, עד שיהיו כולם חדורים כליל ב"ליראה את ה'".

* * *

ויהי-רצון שכל אחד ואחת, כולל ילדים קטנים, ינצלו את האפשרויות והכוחות הבלתי רגילים, ששנה זו, "שנת הקהל", מביאה אתה, בכל העניינים האמורים, באופן שיבואו לידי מעשה בפועל.

ועל-ידי פעולות ה"הקהל" והכינוסים, יתחזק עוד יותר אצל כל אחד ואחת: "יחד לבבי ליראה שמך",

וההוספה בפעולות הכלליות האמורות תקרב עוד יותר ותחיש את הזמן שבו יקיימו את מצות "הקהל", בכל פרטיה, בבית-המקדש ממש, וישמעו את קריאת הפרשיות בתורה מפי המלך המשיח, במהרה בימינו ממש.

בכבוד ובברכה להצלחה רבה בכל האמור,
ובברכת חתימה וגמר חתימה טובה
לשנה טובה ומתוקה

/מקום החתימה/

ג. ב. היה רצוי שנוסף על כינוסי "הקהל" בימי הסוכות, יזדרזו ויקדימו את הכינוסים גם במשך עשרת ימי התשובה, ובדי ימים שבין יום הכיפורים וחג הסוכות, וכל המרבה הרי זה משובח.

נשים . . עקרת הבית: ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א. אוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתעא. שם ע' תתנח.
נשים . . חינוך הטרף, הבנים והבנות: ראה שלי"ה מד, א - נעתק בקונטרס חנוך לנער ס"ע 34 ואילך.
עולם קטן - זה האדם: תנחומא פקודי ג. זח"ג לג, ב. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א). וראה אדר"י ספ"א.
לקו"ת במדבר ה, סע"א ואילך. זח"א קלד, ב. סה"מ תרכ"ו ע' קכו.
כלשון חז"ל: אבות פ"ד מ"א. וראה כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) הוספות סי' צ. וש"י. או"ת לה"מ (הוצאת קה"ת) קטו, א (בהוצאת קה"ת תשי"מ ואילך - סתצ"ג).
"להקהיל" . . כל תכונותיו: ראה מכתב ימי הסליחות ה'תשכ"ז (לקו"ש ח"ט ע' 447 ואילך) בנוגע ל"אסיפת" כל מחדו"מ של האדם.

לדבר המלך, זה הקב"ה: להעיר שמצות "הקהל" היא לשמוע קריאת המלך, "ויראה עצמו כאילו.. מפי הגבורה שומעה, שהמלך שליח הוא להשמיע דברי הא-ל"י (רמב"ם הלי חגיגה פ"ג ה"ו).
יחד לבבי ליראה שמך: תהלים פו, יא.

וההוספה . . תקרב עוד יותר . . הזמן: כמאחז"ל (סנהדרין צח, א. ירושלמי תענית פ"א ה"א. זח"א קטז, ב ואילך): זכו אחישנה. וראה שערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פ' צד, צו (פז, א-ב).
ד' ימים שבין יום הכיפורים וחג הסוכות: להעיר משיחת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (מבוא ל'פוקח עורים' ע' 8): די תשובה פון די ד' ימים שבין יום כיפור לסוכות.. איז אין די ד' אותיות פון שם הוי' וואס אין אדם. וראה גם סה"מ ה'תשי"א ע' 42.

ימים שבין יום הכיפורים וחג הסוכות: ראה ויק"ר פ"ל, ז. והן ימי שמחה שבהן היו מחנכין את המזבח בימי שלמה (ש"י"ע אדה"ז או"ח סו"י תרכד – ממג"א, מהרי"ל). וראה פע"ח וסי' האריז"ל במקומו. לקוטי לוי"צ לזח"א ע' יא.

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א ערב יום הכיפורים ה'תשח"ו.

בלתי מוגה

[אחרי תפלת מנחה, נכנסו להיכל כ"ק אדמו"ר שליט"א לבקש ברכתו, ואמר:]
ה' יתברך יתן שתהיה התעוררות תשובה, חרטה גמורה על העבר וקבלה טובה על להבא.
וכיון שיום הכיפורים חל ביום השבת – תהיה שביתה מן המזיקין¹, וכל ענינים בלתי-רצויים.
יתן ה' יתברך חתימה וגמר חתימה טובה, שנה בריאה ושנה שמחה בבני חיי ומזוני ריחי, בטוב
הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים.

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א להתלמידים שיחיו ערב יום הכיפורים ה'תשח"ו.

בלתי מוגה

[לפנות ערב, קודם כל נדרי, נכנסו תלמידי הישיבה להיכל כ"ק אדמו"ר שליט"א לבקש ברכתו. כ"ק
אדמו"ר שליט"א עמד מלא קומתו על-ידי השולחן לבוש בקיטל ומעוטף בטלית. אחר שעמדו כל
התלמידים מסביב השולחן, כיסה את פניו הקדושות בטליתו, ואמר:]
"וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם. יברך
ה' וישמרך. יאר ה' פניו אליך ויחונך. ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום. ושמו את שמי על בני ישראל
ואני אברכם"².

ה' יתברך יתן לכם חתימה וגמר חתימה טובה,
תגדלו יראי-שמים, חסידים ולומדים, ותשלימו את הכוונה העליונה, שזוהי הכוונה של נשיאינו
רבתינו,
"בשמחה ובטוב לבב מרוב כל"³.

(3) תבוא כח, מז.

(1) ראה שיחת ש"פ האזינו ס"ד (לעיל ע' 24). וש"נ.

(2) נשא ו, כב-כו.

בס"ד. שיחת צום גדליה ה'תשמ"ח – לאחר תפילת המנחה –

בלתי מוגה

א. נוהגין ביום צום אחרי תפילת מנחה, לומר "דברי כבושין"¹:

כמדובר כמה פעמים, שיום צום נקרא בכתוב בשם "יום רצון לה"², והיינו שהוא עת רצון למעלה. ואף-על-פי שענינו של 'צום' בפשטות הוא עינוי נפש - אין זו סתירה לכך שהוא גם "יום רצון", כי כל כוונת הצום היא, שבני ישראל על-ידי עבודתם יהפכו את ה"יום צום" לזמן של "עת רצון", ואדרבה: על-פי הכלל "ירידה צורך עליה" מובן, שעל-ידי ירידה זו (של צום ועינוי) מגיעים לעליה עליונה יותר (לגבי המצב לפני הצום), שככל שהיה רצונו של הקב"ה בבני ישראל קודם הצום, הנה על-ידי הצום מתגלה רצון עליון יותר.

ביאור הענין:

בני ישראל נקראים "בנים.. לה" אלקיכם³, ויתירה מזו - "בני בכורי ישראל"⁴, שמזה מובן שאהבת הקב"ה ל'כנסת ישראל' היא אהבה תמידית, בכל עת. ועל-אחת-כמה-וכמה לפי תורת הבעל-שם-טוב (שנמסרה על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר)⁵ שאהבת הקב"ה לכל אחד ואחד מבני ישראל היא כמו אהבת הורים זקנים לבנם יחידם שנולד להם לעת זקנותם - שאהבה זו היא אהבה גדולה ביותר, וישנה תמיד כל הימים, כנראה בחוש.

זאת ועוד:

נוסף על אהבת הקב"ה התמידית לכל אחד ואחד מבני ישראל - ישנו גם ענין הרצון בבני ישראל, שבזה יש מעלה גם לגבי ענין האהבה.

כי בנוגע לאהבה יתכן מצב של אהבה מנוטה, אף-על-פי שגם אז ישנה האהבה בכל תקפה, אבל אין האהבה בגילוי, ועד שלפעמים יכול להיות שההנהגה הגלויה היא היפך ענין האהבה, ובלשון אדמו"ר הזקן ב'אגרת הקודש'⁶ "כמו אב רחמן חכם וצדיק המכה בנו".

מה-שאינ-כן בענין הרצון לא שייך שום שינויים כלל, כי רצון ענינו - נטיית הנפש באיזה דבר (רצון מלשון "מרוצת הנפש"): ורצונו של האב ונטיית נפשו בבנו יחידו, היא בגלוי ובכל תקפו בכל עת ובכל זמן ללא שינוי כלל (ואין הנהגת הבן יכולה לפגוע בזה).

ונמצא, שגם כל ימות השנה הרי הם "עת רצון", כי רצונו של הקב"ה בבני ישראל הוא תמיד כל הימים – ואף-על-פי-כן יש ימים מיוחדים בשנה שנקראים בשם "ימי רצון". ועל כן צריך לומר, שבימים אלו מתגלה מדריגה עליונה יותר מרצון העליון ברוך-הוא [כי אף-על-פי שרצונו של הקב"ה בכלל הוא בתכלית השלימות, מכל-מקום ברצון גופא יש דרגה לעילא מן דרגה, עד לדרגה שבאין-ערוך לדרגה הקודמת].

וזהו ענינו של "יום צום" שנקרא "יום רצון לה" - שכדי להגיע לעליה עליונה ביותר בגילוי רצונו יתברך, אין דרך אחרת כי-אם על-ידי ירידה זו (לפי שעה), שמצערם בנו יחידו של הקב"ה בענין של צום ועינוי. שלכן נעשה זה על-ידי האב עצמו - שבוודאי אינו רוצה לצער את בנו יחידו - כי כל כוונת הצום היא רק העליה שבאה על-ידי צער זה.

ב. על-פי הנ"ל, שהצער של הצום הוא רק בשביל העליה שלאחר-יזה, יובן גם העילוי המיוחד שביצום גדליה' (וכמדובר כמה פעמים בנוגע לימי הצומות, שיש מעלה מיוחדת בכל אחד ואחד מהם, יש בזה מה שאין בזה?)⁷:

(5) כש"ט הוספות סקל"ג.

(6) סכ"ב (קלד ב).

(7) וענין המיוחד שבכל צום הוא ה"שער" שעל-ידו עולים כל

הענינים הקשורים ביום זה.

(1) ראה לקו"ש ח"כ ע' 322 וש"נ.

(2) ישע"י נח. ד. וראה אגה"ת ספ"ב.

(3) פ' ראה יד, א.

(4) שמות ד כב.

1 הצער שב'צום גדליה' הוא חמור יותר (בפרט אחד) משאר כל התעניות, כזה שהצום בא למחור
 2 יום-טוב, שזהו עינוי חמור ביותר, שמתענים תיכף לאחרי יום של שמחה ועונג, כדאיתא בגמרא⁸ שאנשי
 3 מעמד היו מתעניין כל ימי השבוע חוץ מ(יום ששי ו)יום ראשון "כדי שלא יצאו ממנוחה ועונג ליגיעה
 4 ותענית וימותו"⁹. ויתירה מזה הוא ב'צום גדליה', שבא למחרת ראש-השנה, שבו נצטוונו "אכלו משמנים
 5 ושתו ממתקים"¹⁰, היינו, לא רק אכילה ושתיה באופן של שביעה ("ואכלת ושבעת"¹¹) - אלא גם אכילת
 6 משמנים ושתיית ממתקים, וכזה גופא - לאחרי שני ימים של יום-טוב (שבנוגע לראש-השנה - גם בארץ
 7 ישראל נוהגים שני ימים)¹².

8 ויש להוסיף, שלפי קביעות שנה זו, ש'צום גדליה' נדחה ליום ראשון, הרי הוא בא לאחרי שלושת
 9 ימים של עונג - שני ימים של ראש-השנה, ויום השבת שנצטוונו "וקראת לשבת עונג"¹³, ומצוה לענגו
 10 בבשר שמן ויין וישן¹⁴(על-דרך "אכלו משמנים ושתו ממתקים").

11 ומזה מובן עד כמה הוא הצער שב'צום גדליה', שלאחרי כמה ימים של עונג הנפש באכילה ושתיה
 12 - צריכים להפסיק בענין של עינוי נפש.

13 אבל לאידך, מזה גופא יכולים להבין את גודל העליה של 'צום גדליה', דכיון שהירידה גדולה ביותר,
 14 צריך לומר שגם העליה (שעל-ידי ירידה זו) היא גדולה ביותר - שמתגלה רצונו של הקב"ה בבני ישראל,
 15 בהשפעת טובה מרובה (שיש בכוחם לקבל¹⁵), עד לטובה האמיתית, שהיא - גאולה האמיתית והשלימה
 16 על-ידי משיח צדקנו.

17 ג. נוסף על העילוי המיוחד ב'צום גדליה' בשנה זו מפני קביעות ימי השבוע (כנ"ל) - יש הדגשה
 18 יתירה ב'צום גדליה' בשנה זו, להיותה שנת הקהל.

19 ובהקדים - התוכן המיוחד שב'צום גדליה' (לגבי שאר שלושת הצומות), שהוא זכר להריגת גדליה,
 20 שאירע לאחרי חורבן בית-המקדש כמסופר בבבאי¹⁶, דגם לאחרי שנבוכדנאצר מלך בבל החריב את
 21 הבית (ולקח את צדקיהו מלך יהודה בשביה ועינה אותו כו'), עדיין עשה חסד עם ישראל ו"נתן... שארית
 22 ליהודה.. הפקיד עליהם את גדליהו"¹⁷ (שהיה ממלכות בית דוד), ועל-ידי הריגת גדליהו נתפזרו ונפוצו גם
 23 שארית היהודים שנשארו בארץ אחרי החורבן. שזהו החומר המיוחד שב'צום גדליה' לגבי שאר שלושת
 24 הצומות (שהם זכר למאורעות שהביאו לחורבן בית-המקדש), כי גם לאחרי החורבן היתה אפשרות
 25 שתהיה "שארית" לבני ישראל בארץ¹⁸, ועל-ידי הריגת גדליה גם "שארית" זו נתבטלה, ונעשה פיזור
 26 גליות עד לתכליתו (עד שלא נשארו יהודים בירושלים ויהודה).

27 ונמצא, ש'צום גדליה' קשור, בכללותו, עם שלושה ענינים: (א) פיזור בני ישראל; (ב) ביטול מלכות בית
 28 דוד - דאף שגדליה לא היה מלך ממש, הרי על-כל-פנים היה ממונה מטעם המלכות על שארית ישראל:
 29 (ג) ביטול חסד האומות - וכנ"ל, שמינויו של גדליה היה קשור עם חסדו של נבוכדנאצר, שגם לאחרי
 30 שהחריב את הבית וכו' רצה להגן על שארית ישראל שלא יתפזרו.

31 ומזה מובן, שתכליתו של 'צום גדליה' - שבא לתקן ולבטל את הצרות שאירעו ביום זה - הוא לפעול:
 32 (א) קיבוץ בני ישראל, (ב) חזרת מלכות בית דוד לישראל, (ג) הנהגה של חסד מצד אומות העולם.

33 וזוהי השייכות המיוחדת בין 'צום גדליה' ו'שנת הקהל' - כי שלושת ענינים הנ"ל מודגשים במצות
 34 "הקהל":

14 רמב"ם הל' שבת פ"ל ה"ז. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רמב.

15 ראה תענית כג, א.

16 מ"ב כה, א ואילך. ירמ" לט, א ואילך.

17 ירמ" מ יא.

18 והיו יכולים לשמור גם על שארית המקדש - הכותל

המערבי, משא"כ לאחרי שנתפזרו ישראל ע"י הריגת גדלי

(וכידוע שבמשך הדורות כיסו האומות את הכותל-המערבי

בפסולת ועפר כו', ורק לאחרי ריבוי שנים הסירו כו')

8 תענית רפ"ד. וראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ו ה"ג.

9 ומובן שע"י העדר הצום של אנשי מעמד לא נגרע כלום,

וה"ז כאילו התענו ביום זה.

10 נחמ" ח, יו"ד. שו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ג ס"ד.

11 עקב ח, יו"ד.

12 רמב"ם הל' קידוה"ח פ"ה ה"דח. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס

תר.

13 ישע"י נח, יג.

- 1 (א) ענינו של "הקהל" הוא - קיבוץ והקהלת כל ישראל יחד בבית-המקדש, "הקהל את העם גו"19.
- 2 (ב) ההקהלה באה על-ידי המלך, המקהיל את כל ישראל, וקורא לפניהם פרשיות בתורה20.
- 3 (ג) זמן מצות "הקהל" הוא - בחג הסוכות21, שאז מקריבים שבעים פרים כנגד שבעים אומות22,
- 4 שעל-ידי-זה פועלים עליהם שְׁיָגְנוּ על בני ישראל, כדאיאת במדרש23 "אילו היו אומות העולם יודעים
- 5 מה היה המקדש יפה להם.. היו מקיפים אותו כדי לשומרו כו" (שמזה מובן, שכאשר מסבירים זאת
- 6 לאומות, הרי זה פועל עליהם שיסייעו לבני ישראל בכל עניניהם כו').
- 7 ויש להוסיף עוד בקשר בין 'צום גדליה' והתחלת 'שנת הקהל': עם היות ש'שנת הקהל' מתחילה תיכף
- 8 מהיום הראשון של השנה, ביום ראש-השנה (שבו נכללים כל ימי השנה, כמו ה'ראש' שבו נכללים כל
- 9 האברים) - מכל-מקום רק ב'צום גדליה' ניכר באופן גלוי, ובמעשה בפועל, שזוהי 'שנת הקהל'.
- 10 והביאור: התורה מגדירה זמנה של 'שנת הקהל' - "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה"21, והיינו,
- 11 ש'שנת הקהל' היא השנה שלאחרי שנת השמיטה: וכיון שההבדלה בין שנת השמיטה ושאר השנים היא
- 12 בענין עבודת השדה, הרי נמצא, שאימתי ניכר שכבר נכנסו ל'שנת הקהל' - רק ב'צום גדליה', שהוא 'יום
- 13 חול', הראשון של השנה החדשה שבו מותרת עבודת השדה (מה-שאינ-כן בימים שלפני 'צום גדליה' -
- 14 שני ימי ראש-השנה (ובקביעות שנה זו - גם שבת-קודש שלאחרי ראש-השנה) - "שדך לא תזרע וכרמך
- 15 לא תזמור"24 (כמו בשנת השמיטה שלפניה)).
- 16 ד. כרגיל להתעכב גם על שיעורי תורה של היום - שיעור היומי בחומש וברמב"ם25:
- 17 השיעור בחומש הוא בתחילת פרשת "וזאת הברכה" עד 'שני'.
- 18 ונוסף על הקשר הגלוי שבין פרשת "וזאת הברכה" - ברכות באופן גלוי (עד ש"מראה באצבעו ואומר
- 19 זה26") - "וזאת הברכה"27 - ליום צום בכלל, שנקרא "יום רצון לה'", שהוא עת רצון למעלה ולמטה,
- 20 עד למדריגה הכי עליונה בגילוי רצונו יתברך (כנ"ל בארוכה), המתבטאת בהמשכת ברכות והצלחות
- 21 באופן גלוי,
- 22 הרי גם שלושת הנקודות האמורות ב'צום גדליה' ו'שנת הקהל' - (א) קיבוץ כל בני ישראל, (ב)
- 23 על-ידי מלך, (ג) חסד האומות - מפורשות בשיעור חומש של היום:
- 24 קיבוץ ישראל - "בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל"28, שזוהי התאספות של כל ישראל, גם קטני
- 25 קטנים.
- 26 מלך - כתחילת הכתוב28 "ויהי בישורון מלך בהתאסף גו", שקאי על משה, שהיה מלך29, והוא פעל
- 27 ההתאספות וההקהלה של כל ישראל.
- 28 [וכהקדמה לזה נאמר30 "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", שזהו על-דרך קריאת פרשיות של
- 29 תורה על-ידי המלך לכל ישראל, אנשים נשים וטף ב"הקהל" - כי ענין הירושה ("מורשה קהלת יעקב")
- 30 שייך גם לטף, כמו שנתבאר כמה פעמים שירושה אינה תלויה במעלת הבן, ואם הוא רק בנו של המוריש,
- 31 באיזה מצב שיהיה, ואפילו תינוק בן יומו, הרי הוא יורש הכל; וכן הוא בענין התורה, דכיון שכל אחד
- 32 ואחד מישראל הוא כמו בנו יחידו של הקב"ה (כנ"ל מהבעל-שם-טוב), הרי הוא יורש את כל התורה

יעקב (כדלהלן בפנים), וכן הרמב"ם כתב ספרו באופן "שיהיה כל הדינין גלויין לקטן ולגדול".

(26 ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פירש"י בשלח טו, ב.
 (27 ובכל שנה ושנה כשקוראים פרשת "וזאת הברכה" מחדש, נמשכות כל הברכות באופן חדש לגמרי (נוסף על מה שבכל יום ויום צ"ל "כחדשים", עד "חדשים" ממש).

(28 לג, ה.

(29 רמב"ן עה"פ (בשם "מקצת האגדות"). ועוד.

(30 שם, ד.

(19 וילך לא, יב.

(20 פירש"י שם, יא.

(21 שם, יו"ד.

(22 סוכה נה, ב.

(23 במדב"ר פ"א, ג.

(24 בהר כה, ד.

(25 ולהעיר על השייכות ביניהם, כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו

לספר היד, ש"אדם קורא בתורה שבכתב (תורת משה בן עמרם)

תחילה ואח"כ בזה" (ס' משנה תורה, של משה בן מיימון) -

שלכן שניהם שייכים לכאור"א מישראל, תורה היא "מורשה קהילת

- 1 כולה. וזהו "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", משה ש"קבל תורה מסיני ומסרה כו"³¹, הוריש
2 את התורה ל"קהלת יעקב", כל אחד ואחד מישראל עד סוף כל הדורות],
- 3 חסד האומות - ה' מסיני בא זרה משעיר למו, הופיע מהר פארן"³², "מלמד שהחזירה הקב"ה
4 (לתורה) על כל אומה ולשון ולא קבלוה"³³, וידועה השאלה - מדוע "החזירה הקב"ה על כל אומה
5 ולשון" כיון שהיה יודע שלא יקבלוה? ואחד הביאורים בזה³⁴, שהחזרה על האומות פעלה בהם הכשרה,
6 שיקיימו את חלק התורה השייך להם, דהיינו "שבע מצוות דידהו". ו'הכשרה' זו כוללת גם-כן, שבני נח
7 יסייעו לבני ישראל בכל עניניהם, ובמיוחד - שיוכלו בני ישראל ללמוד תורה ולקיים מצוות בהידור
8 מתוך מנוחה, ללא דאגות מדברים המבלבלים כו'.
- 9 ה. בשיעור רמב"ם היומיים³⁵ ישנה הלכה השייכת בפשטות לימים אלו - "השופר אינו מקבל טומאה"³⁶.
10 והענין בעבודת האדם:
- 11 ענינו של "שופר" הוא - "שפרו מעשיכם"³⁷, והיינו, שעל-ידי תקיעת שופר פועלים שכל המעשים של
12 כל השנה כולה יהיו באופן של "שפרו" (כולל גם-כן "שופר" מלשון עונג³⁸), שזוהי עליה הכי עליונה
13 במעשיהם של בני ישראל. שהרי תקיעת שופר של ראש-השנה באה לאחרי העבודה של חודש אלול,
14 ובחודש אלול גופא - העבודה מח"י אלול ואילך, ואחר-כך - ימי הסליחות וערב ראש-השנה, ואם-כן
15 ודאי הדבר אשר כבר נשתפרו מעשיהם של ישראל לפני ראש-השנה, ולכן צריך לומר, שמה שאמרו חז"ל
16 ש"שופר" ענינו "שפרו מעשיכם", הכוונה בזה היא למדריגה נעלית יותר בשיפור המעשים. ובפרט,
17 על-פי תורת הבעל-שם-טוב³⁹ (שהובאה לעיל⁴⁰) על הפסוק⁴¹ "תקעו בחודש שופר", שעל-ידי עבודת
18 ישראל לתקוע בשופר, הרי הם פועלים חידוש בשופר, שה"שפרו מעשיכם" יהיה באופן חדש לגמרי.
- 19 והנה ידוע ש"זה לעומת זה עשה האלקים"⁴², וכאשר צד הקדושה מתחזק ומתעלה כו', הרי זה מעורר
20 התנגדות חדשה מצד ה'לעומת-זה', שמשתדל למנוע עליה חדשה זו. וכן בעניננו, שלכאורה יש מקום
21 לחשוש, דכאשר ניתנה לישראל עשירות גדולה כזו ("געוואלדיקע רייכקייט") של מצות שופר, שעל-ידי
22 ניתן הכח לשפר מעשיהם של ישראל באופן נעלה ביותר על כל השנה כולה, הרי זה גופא יעורר מלחמה
23 חדשה מצד ה'לעומת-זה'.
- 24 ועל זה בא פסק-דין ב"תורת אמת" - "שופר אינו מקבל טומאה": התורה, שהיא "תורת אמת"
25 ו'בעל-הבית' על כל עניני העולם (כולל - ה'לעומת-זה'), מבטיחה ומגלה, שענין השופר שייך אך ורק
26 לבני ישראל, והיא למעלה מכל עניני 'לעומת-זה', ושום דבר לא יכול לנגוע בו חס-ישראל.
- 27 ויש לומר, שזהו גם הרמז בלשון חז"ל⁴³ שתקיעת שופר "היא חכמה ואינה מלאכה", כלומר, אף-על-פי
28 שעל-ידי השופר פועלים ענינים טובים (שלכן צריכים לשלול ש"אינה מלאכה", שזה גופא מורה שהיא
29 בגדר מלאכה), מכל-מקום "אינה מלאכה", היינו שאינו בסוג מלאכה שחל עליה איסור שבת, כי-אם
30 היא מלאכה בגדר "חכמה", שלמעלה מכל עניני 'לעומת-זה', וכל פעולתה היא רק לשפר מעשיהם של
31 ישראל על כל השנה כולה⁴⁴.
- 32 ו. כנהוג לסיים עם ענין הצדקה, לעשות כל אחד ואחד מהנמצאים כאן (הן בעזרת אנשים והן בעזרת
33 נשים) שליח מצוה למסור שטר לצדקה [וגם השומעים במקומות אחרים יעשו כן],

(39) כש"ט סקי"ט סרני"ו.
(40) ד"ה ויכולו דיום ב' דר"ה.
(41) תהלים פא, ד.
(42) קהלת ז, יד. וראה תניא רפ"ו.
(43) שבת ק"ז, סע"ב. וש"נ.
(44) וכן כשמדברים ולומדים בעניני שופר, וחושבים בהם -
דמקום שמחשבתו של אדם, שם הוא נמצא (כש"ט הוספות
סל"ח. וש"נ) - ה"ז גופא פועל הענין ד"שפרו מעשיכם".

(31) אבות רפ"א.
(32) שם, ב.
(33) ע"ז ב, ב.
(34) ראה פנים יפות עה"פ. אוה"ת עה"פ. שיחת ליל שמח"ת
תשמ"ב ס"ב ואילך (התוועדות ח"א ע' 223 ואילך).
(35) הל' כלים פרקים ג"ה.
(36) פ"ה ה"ח.
(37) ויק"ר פכ"ט, ו.
(38) סידור (עם דא"ח) שער ר"ה רלה, סע"א. ובכ"מ.

1 וזה יוסיף בברכת כתיבה וחתימה טובה - שכל ישראל נכתבין ונחתמין לאלתר בספרן של צדיקים
 2 גמורים⁴⁵ לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה בגשמיות וברוחניות, וברוחניות ובגשמיות גם יחד.
 3 ועל-ידי הוריו בזה - שזה אחד התנאים העיקריים במצוה זו שצריכה להיות בזריזות הכי גדולה,
 4 כמבואר ב'שולחן ערוך'⁴⁶, כיון שנוגע לחיי העני - ממשיכים ברכת ה' בזריזות⁴⁷,
 5 החל מברכת "מחיה חיים יתן לך חיים"⁴⁸, כולל - ברכת רפואה קרובה ורפואה שלימה לזקוקים
 6 לרפואה, ועד לרפואת הקב"ה שהיא באופן של (מלכתחילה) "לא אשים עליך"⁴⁹,
 7 עד לצדקתו העיקרית של הקב"ה - שתמורת הענין ד"צדקה עשה הקב"ה בישראל שפיוזון לבין
 8 האומות"⁵⁰, יעשה הקב"ה צדקה גדולה יותר, שיקבץ נדחי ישראל, נדחי ישראל עמו, "בנערינו ובזקנינו
 9 גו' בכנינו ובבנותינו"⁵¹, "קהל גדול ישובו הנה"⁵²,
 10 והולכים ביחד עם משיח צדקנו לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית
 11 השנה ועד אחרית שנה"⁵³,
 12 [ששם יהיה קיום כל המצוות "כמצות רצונך" - כולל גם קיום מצות שמיטה, המביא ל"וצויתי את
 13 ברכתי"⁵⁴ על השנים שלאחרי שנת השבע],
 14 ושם גופא - לירושלים עיר הקודש, "קרית מלך רב"⁵⁵ - עיר הקשורה עם ענין המלכות (ובזה גופא
 15 - "מלך רב"),
 16 ושם גופא - להר הקודש, בבית המקדש שבו, "מקדש אדני כוננו ידוך"⁵⁶
 17 ובפרט בעמדנו ב'צום גדליה', שבא לתקן ענין פיזור ישראל וביטול מלכות בית דוד (כנ"ל בארוכה),
 18 שמזה מובן שאף-על-פי שהתיקון בפועל תלוי בכיאת משיח צדקנו בפשטות ובגלוי, נשמה בגוף הנראה
 19 לעיני בשר - הנה ברוחניות הענינים, צריך כל אחד ואחד מישראל לעשות כל התלוי בו, שעל-ידי עבודתו
 20 ב'צום גדליה', יהיה אצלו כאלו יומו של משיח ("משיח'ס טאג") כבר בא, והרי הוא עומד מוכן לכל
 21 עניני הגאולה שיבואו ופתאום (כיון שכבר הוכנו בשלימות לפני-זה).
 22 ועל-אחת-כמה-וכמה בעמדנו לאחרי תפילת מנחה, השייכת לאליהו הנביא - כמאמר חז"ל⁵⁷ שאפילו
 23 "אליהו לא נענה אלא בתפילת המנחה" - נביא ומבשר הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו,
 24 ואחרי תפילת מנחה תהיה חלוקת השטרות לצדקה (כנ"ל)⁵⁸, השייכת גם-כן לגאולה, ד"גדולה צדקה
 25 שמקרבת את הגאולה"⁵⁹,
 26 הרי מובן, שכל הענינים כבר עומדים ומוכנים מצד עבודת בני ישראל, ותיכף ומיד ממש, בזריזות
 27 הכי גדולה, "לא עיכבן אפילו כהרף עין"⁶⁰, זוכים לשמחה הכי גדולה - שמחה הגדולה האמיתית
 28 והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
 29 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן שטרות של דולאר ל"טנקיסטים" שיחיו - לחלק שטר אחד לכל אחד
 30 ואחד מהנאספים שיחיו, לתת לצדקה].

(53) עקב יא, יב.

(54) בהר כה, כא.

(55) תהלים מת, ג.

(56) בשלח טו, יז.

(57) ברכות ו, ב.

(58) נוסף על הצדקה שכבר נתנו לפני"ז, כמ"פ במשך היום.

(59) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז (מת, ב).

(60) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(45) ראה ר"ה טז, ב.

(46) יו"ד ר"ס רמו.

(47) ראה אגה"ק סכ"א.

(48) יומא עא, א. וראה סה"מ תש"י ע' 44.

(49) בשלח טו, כו.

(50) פסחים פז, ב.

(51) בא יו"ד, ט.

(52) ירמ' לא, ז.

בס"ד. שיחת ו' תשרי ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

- 1 א. כרגיל, נוהגים להתחיל את ההתוועדות ב"פותחין בברכה"¹, ו"פותחין בדבר מלכות"².
- 2 וברכה אמיתית היא - שנמשך טוב בעולם, ועד שהטוב אינו נשאר רק בשעת מעשה, אלא הוא נמשך
- 3 ונִבְרָךְ - מלשון "ברכה"³ - גם על הזמן שלאחרי-זה, שאז הטוב הוא טוב אמיתי.
- 4 ובנוסף לעצם הזכרת הברכה ("פותחין בברכה"), נהוג לקשר את ענין הברכה, עם קביעות היום
- 5 בשבוע ובחודש בה חלה ההתוועדות, מכיון שכל דבר שבעולם, ועל-אחת-כמה-יוכמה דבר הקשור
- 6 בתורה, הוא בהשגחה פרטית, ולא בדרך "מקרה נקריית"⁴.
- 7 והנה, קביעות היום: בימי השבוע, בפרשת השבוע, ובימי החודש - קשור בענין הברכה, וכן עצם
- 8 ענין ההתוועדות קשור בענין הברכה, וכדלקמן.
- 9 ב. יום השלישי בשבוע:
- 10 "הוכפל בו כי טוב"⁵, "טוב לשמים וטוב לבריות"⁶. היינו, שביום השלישי יש הכפלה בענין הטוב,
- 11 וממילא גם בענין הברכה, כאמור לעיל שטוב באמיתיות הוא, כשהטוב נִבְרָךְ - מלשון "ברכה" - ונמשך
- 12 (גם) על הימים שלאחרי-זה.
- 13 וההכפלה בברכה וטוב זה היא ב"טוב לשמים וטוב לבריות" - שזה כולל את כל המציאות כולה,
- 14 שהיא מורכבת מבורא - 'שמים', ונבראים - 'בריות'⁷, דהיינו, שבכל הענינים יש שני פעמים 'טוב'.
- 15 ג. פרשת "וזאת הברכה":
- 16 ובהקדמה - שענין זה - תורה - שייך לכל אחד ואחת, מבלי הבדל במעמדו ומצבו וגילו:
- 17 דמכיון ש"תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב"⁸, היינו שכל התורה⁹ ניתנה על-ידי משה באופן
- 18 של ירושה, "מורשה", ל"קהילת יעקב", כל עם ישראל - והרי בענין הירושה אין הבדל בגיל ובמצב כו',
- 19 אלא כולם, אנשים נשים וטף, כולל תינוק שזה-עתה יצא לאויר העולם, יורשים בשוה ממש.
- 20 ולהעיר, שבענין זה עצמו גם מודגש ענין הברכה בכל יהודי - שהרי כולם, ללא יוצא מן הכלל,
- 21 יורשים את כל התורה ללא הבדל מעמדו ומצבו (וכידוע תורת הבעל-שם-טוב¹⁰, שכל יהודי, ללא יוצא
- 22 מן הכלל, מיד משנולד, הוא יקר אצל הקב"ה בורא העולם ומנהיגו, כבן יחיד שנולד להורים זקנים).
- 23 ובנוגע לענינו - בשמה של פרשת השבוע מודגש ענין הברכה - "וזאת הברכה".
- 24 ויתירה מזו: הברכה היא באופן של "וזאת", והיינו שהיא ברכה גלויה שכל אחד ואחד יכול להצביע
- 25 בידו הגשמית ולומר: 'הנה הברכה'.
- 26 ובמיוחד כאשר נמצאים ביום השלישי, שהיום מצד-עצמו הוא טוב וברכה כנ"ל, ואם-כן כשמצטרפת
- 27 הברכה שביום השלישי ושכפרשת "ברכה", הרי יש כפליים "ברכה" - "ברכה שבברכה".
- 28 'שלישי' בפרשת "ברכה":
- 29 מיד בתחילת השיעור מודגש ענין הברכה ובאופן נעלה ביותר - "וליוסף אמר מבורכת ה' ארצו"¹¹.
- 30 ופירש רש"י: "שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף". והטעם על זה הוא,

ומהותו ית'. "בריות" - כל סדר ההשתלשלות, היינו כל הענינים כולם. ובאדם, אדמה לעליון - "שמים" - ענינים הנעלים שבו. "בריות" - ענינים הנמוכים שבו.

(8) ברכה לג, ד.

(9) כולל כל העולם כולו, שהרי מקורו בתורה, וכמ"ש בזהר (ח"ב קסא, רע"ב) "אסתכל באורייתא וברא עלמא".

(10) כש"ט הוספות סקל"ג. וש"נ.

(11) לג, יג.

(1) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 641 הע' ד"ה פותחין בברכה. וש"נ.

(2) ראה שיחת י"ב תמוז תש"ח (סה"מ תש"ט ע' 199).

(3) ראה תו"א מקץ לז, ג.

(4) ראה רמב"ם הל' תעניות פ"א ה"ג.

(5) פירש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(6) קידושין מ, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב. ועוד.

(7) להוסיף בפרטיות: בלשון הקבלה - "שמים" - עצמותו

1 כי יוסף פירנס וכילכל את בני ישראל ואת כל העולם כולו בזמן הרעב, ולכן זכה הוא ל"מדה כנגד
2 מדה"¹² שארצו "מלאה כל טוב"¹³.

3 וברכה זו נמשכת לכל יהודי הדר בארץ ישראל "מבורכת ה' ארצו", וגם ליהודי הדר בחוץ לארץ,
4 על-ידי-זה שהוא הופך את ה"חוצה לארץ" ל"ארץ ישראל", כתורת ה'צמח צדק' (שנתגלתה על-ידי נשיא
5 דורנו)¹⁴, "מאך דא ארץ ישראל" (עשה כאן - בחוצה לארץ - ארץ ישראל).

6 ד. עשרת ימי תשובה:

7 כללותם ענין של ברכה: תחילתם - ראש-השנה הנקרא 'יום טוב', וענין הטוב הוא ברכה כנ"ל. טיוחם
8 - יום הכיפורים הנקרא "שבת שבתון"¹⁵, וענין השבת הוא ברכה, כמו שכתוב בזהר¹⁶, "שבת מיניה
9 מתברכין כולהו יומין". ובשנה זו, שיום הכיפורים חל בשבת, יש הוספה בענין ה'שבת', וממילא יש
10 הוספה ב"מתברכין" שמיום הכיפורים. ובאמצעם - יש יום השבת שענינו ברכה כנ"ל. והדגשה מיוחדת
11 בשנה זו - שיש שתי שבתות.

12 ויתירה מזה כללות כל עשרת הימים הם ברכה, כמבואר בסידור האריז"ל¹⁷ ש"הימים שבין ראש-השנה
13 ויום הכיפורים הם כמו חול¹⁸-המועד ואסורים במלאכה, רק בעסק התשובה והתבודדות", והיינו שכל
14 עשרת ימי תשובה נקראים "מועד" - יום-טוב - שענינו ברכה כנ"ל.

15 ומכיון שיש "עשרה ימים", שעשר הוא מספר שלם¹⁹ - שלימות, הרי נמצא שיש שלימות בענין הטוב
16 והברכה.

17 יום השישי בעשרת ימי תשובה:

18 ביום זה מגיעים לרוב ימי עשרת ימי תשובה, ולכן יש רוב של עניני טוב וברכה שבעשרת ימי תשובה.

19 ה. שנת הקהל:

20 מצוותה - להקהיל בבית המקדש "את העם, האנשים הנשים והטף גו"²⁰ - הוא ענין של ברכה.

21 לכל לראש - עצם ענין ה"הקהל", מכיון שהוא מוסיף בשמחה כפסק-דין רבינו הזקן²¹ שאדם "הרואה
22 את חבריו.. אם לא ראהו שלשים יום יברך שהחיינו", וכידוע שברכת שהחיינו מברכים על עניני שמחה,
23 ואם פגישת שני יהודים מוסיפה בשמחה, הרי על אחת-כמה-וכמה "הקהל" של כל עם ישראל מוסיף
24 בשמחה. ומכיון שהוא מוסיף בשמחה - הרי ממילא נוסף גם בענין הברכה²².

25 ונוסף על זה - מכיון שמדובר אודות "הקהל" של עם ישראל - אשר כל אחד מהם בעצמו ממושיך
26 את ברכתו של הקב"ה, הרי מובן שב"הקהל" של ריבוי יהודים ובפרט ב"הקהל" של כל ישראל, "אנשים
27 נשים וטף", מצטרפים ריבוי (יהודים, וממילא ריבוי) ברכות.

28 ויתירה מזה - מכיון ש"ברוב עם הדרת מלך"²³ כלומר שכאשר מתאספים "רוב עם" מוסיפים הדר
29 וכבוד למלך (ועד שאפילו כשיש כבר אסיפה של ריבוי אנשים, הרי אפילו אדם יחיד שמצטרף אליהם,
30 מכיון שהוא מוסיף ב"רוב עם", הרי מובן שהוא מוסיף גם ב"הדרת מלך") - ובנידון-דין התאספות כל
31 עם ישראל בבית-המקדש לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה²⁴, מוסיפה ב"הדרת מלך". ופשוט שכאשר
32 מוסיפים ב"הדרת מלך" זוכים גם לברכתו של המלך, ובנידון-דין - ברכתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה.

(19) ראה ראב"ע שמות ג, טו. פרס ש"ב.

(20) וילך לא, יב.

(21) סדר ברכת הנהנין פ"ב הי"א.

(22) ראה לקו"ת תזריע כ, ג. נצבים מח, א. ועוד.

(23) משלי יד, כח. וראה אנציק' תלמודית בערכו. וש"נ.

(24) שהרי ההתכנסות בבית המקדש. ואף ש"המלך (דלמטה)

קורא לפניו פרשיות בתורה", הרי המלך דלמטה שליח הוא של

המלך העליון, ממ"ה הקב"ה. וכפס"ד הרמב"ם (הל' חגיגה פ"ג

ה"ו) "חייבין.. לשמוע באימה וביראה.. כאילו.. מפי הגבורה שומעה

(והטעם על זה הוא) שהמלך שליח הוא להשמיע דבר הא-ל".

(12) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(13) ולכן כל ישראל נקראים על שם יוסף, וכמ"ש "נוהג כצאן

יוסף" (תהלים פ, ב) - "לפי שהוא פורנס וכלכלם בימי הרעב"

(רש"י שם) וראה לקמן סכ"ד.

(14) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תפה.

(15) אחרי טז, לד. אמור כג, לב.

(16) ח"ב סג, ב. פה, א.

(17) עש"ת.

(18) ומה שנקראים "חול (המועד)" - משום דמלאכת דבר

האבד התיירו (ונתנו כח) לעשותה.

- 1 ומכיון שה"הקהל" נערך בבית המקדש - הרי המקום עצמו מוסיף בברכה.
- 2 [ויש להוסיף בקשר לזמנו של ה"הקהל" - חג הסוכות, שבזה מודגש ענין הברכה (מלשון המשכה),
- 3 גם בקשר לאומות העולם:
- 4 ובהקדמה - שבחג הסוכות רואים שיש קשר ושייכות של אומות העולם לישראל: לכל-לראש - בני
- 5 ישראל הקריבו קרבנות בחג הסוכות עבור אומות העולם. ובפרט שבהקרבנה יש חלק לשלושת הסוגים
- 6 שבישראל: "כהנים בעבודתם, לויים בדוכנם וישראל במעמדם", הרי מודגש הקשר של כל סוגי בני
- 7 ישראל לאומות העולם. ועוד - מספר הקרבנות שהקריבו הוא שבעים²⁵, כנגד שבעים אומות העולם²⁶.
- 8 ובמספר זה מודגש הקשר של אומות העולם ובני ישראל, כפירוש רש"י על הפסוק²⁷ "יצב גבולות עמים
- 9 למספר בני ישראל - בשביל.. שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים, הציב גבולות עמים שבעים
- 10 לשון".
- 11 והקשר והשייכות שביניהם הוא בענין ישוב העולם "לא תהו בראה לשבת יצרה"²⁸ שזה ציווי וענין
- 12 המוטל על ישראל וגם על אומות העולם, ולכן נצטוו הם לשמור שבע מצוות דידהו.
- 13 והנה, בענין ישוב העולם מודגש ענין הברכה - שהרי ישוב העולם בשלימות ובאמיתיות יהיה
- 14 כשהקב"ה, בורא העולם ומנהיגו, יוברך, מלשון ברכה - וירד לעולם].
- 15 ו. נוסף על כל האמור, יש גם ענין של ברכה בעצם ההתוועדות: א) כאמור לעיל (סעיף א) עצם
- 16 התאספות יהודים יחד מביאה וממשיכה ברכה, ועל-אחת-כמה-וכמה כשהתאספות היא של אנשים
- 17 (בעזרת אנשים), ונשים (בעזרת נשים) וטף - וכולם יחד "כאיש אחד בלב אחד"²⁹, דוגמת ה"הקהל"
- 18 שבבית-המקדש. ג) התוועדות חסידים, שיש בזה ענין של ברכה, כידוע³⁰ סיפור רבינו הזקן: "פתקא
- 19 משמי שמיא נחתא.. דאס וואס עס קען אויפטאן א חסידישע פארבריינגען, קען מלאך מיכאל ניט
- 20 אויפטאן"(מה שביכולת התוועדות חסידית לפעול, אין מלאך מיכאל יכול לפעול).
- 21 ג) ההתוועדות נערכת בבית הכנסת "מקדש מעט"³¹ והוא בדוגמת בית-המקדש הגדול שבירושלים -
- 22 הממשיך ברכה (כנ"ל סעיף ד). ובפרט שבמקום זה יש את ה"שלושה עמודים שעליהם העולם עומד",
- 23 תורה (בית-המדרש), תפילה (בית-הכנסת) צדקה (שיש כאן קופות צדקה)³², [הן קבלת החלטות טובות
- 24 לתת ממון לצדקה, והן נתינת צדקה בפועל, נוסף על שאר פעולות של צדקה], ובפרט שכנהוג מסיימים
- 25 את ההתוועדות בצדקה - וענינים אלו מוסיפים בברכה.
- 26 ובמיוחד צדקה ממשיכה ברכה נעלית ביותר עד מלמעלה ממדידה והגבלה, וכמו שכתב רבינו הזקן
- 27 בספר התניא³³ דמכיון ש"במעוה אלו היה יכול לקנות חיי נפשו" ובכל-זאת נתן אותם לצדקה, לכן מקבל
- 28 הוא "מדה כנגד מדה" ש"מחיה החיים יתן לו חיים" מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה.
- 29 ז. כל האמור לעיל - ריבוי פרטים בקביעות היום וההתוועדות (וכל פרט הוא כלל הכולל בתוכו כמה
- 30 וכמה פרטים) המוסיפים בענין הברכה - פועל ברכה, לא רק בימים אלו אלא גם על כל השנה כולה:
- 31 שהרי ענין הברכה הוא, כנ"ל, שהברכה אינה קיימת רק בשעת מעשה, אלא היא נמשכת על כל השנה
- 32 כולה.
- 33 ובפרט שכללות עשרת ימי תשובה הם בתחילת השנה, והיינו שכללות ה"עשרה ימים שביין
- 34 ראש-השנה ליום הכיפורים", הם מציאות אחת של ימים שהם ראשי השנה, וממילא ככל ראש שמשפיע
- 35 על כל הגוף, כך ימים אלו משפיעים על כל השנה כולה - טוב וברכה³⁴.

(32) להעיר, שבענין הצדקה יש מעלה מיוחדת לימות החול
דוקא - שהרי בשבתות ויו"ט יש צורך לחפש עצות כיצד לתת
צדקה (וזה בעיקר ע"י נשי ישראל, שנותנים אכוש, משא"כ
ביוהכ"פ), משא"כ בימות החול.
(33) פרק לו (מח, סע"ב).
(34) ולאידך - מכאן רואים את גודל הברכה שבימים אלו -
שהרי בכוחם לברך את כל השנה כולה!

(25) משא"כ בשמיני עצרת הקריבו רק "פר אחד", ("סעודה
קטנה - פירש"י פינחס כט, לה), בשביל ישראל.
(26) סוכה נה, ב. פירש"י פינחס שם. ועוד.
(27) האזינו לב, ח.
(28) ישעי' מה, יח.
(29) פירש"י יתרו יט, ב. וראה מכלילתא שם.
(30) אג"ק אדמור"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תיג.
(31) מגילה כט, א.

1 ולהוסיף, שעל-פי המבואר בכתבי האריז"ל¹⁷ ששבעת הימים שביין ראש-השנה ליום הכיפורים
 2 משפיעים כל יום בשבוע, על אותו היום בשבוע במשך כל השנה - הרי מובן שמיום זה יש הדגשה
 3 מיוחדת על השפעת הברכה על ימי שלישי שבמשך כל השנה.
 4 ח. ויהי-רצון שמריבוי עניני ברכה אלו, נזכה לראות בגלוי את הברכה העיקרית - ביאת משיח צדקנו,
 5 ואז יראו בגלוי - באופן ד"זואת הברכה" - איך ששכינתא שהיתה בגלותא, ועם ישראל כולו - נגאלים,
 6 וכל עם ישראל "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"³⁵ יבואו לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד
 7 עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"³⁶, וארץ ישראל באופן של "ירחיב הוי' אלקיך את
 8 גבולך"³⁷, שזהו ענין הברכה בארץ ישראל עצמה,
 9 ושם גופא - בירושלים עיר הקודש, "קרית מלך רב"³⁸, ושם גופא - בהר הקודש ובבית-המקדש שבו
 10 המנורה שממנה אורה יוצאה לכל העולם כולו³⁹, וברכה לכל העולם כולו, ובו השולחן שממנו יוצאים
 11 מזונות לכל העולם כולו⁴⁰, ובבית-המקדש עצמו בקודש הקדשים, שבו 'אבן שתייה' שממנה הושתת כל
 12 העולם כולו⁴¹, ועל-אחת-כמה-וכמה בזמן שהיה בו בגשמיות ארון הקודש,
 13 ובפרט על-ידי-זה שמוסיפים ברוחניות הענינים ד"הקהל" - כתקנת חכמי התורה בכח התורה,
 14 שמשחרב בית-המקדש עושים את עניני המקדש ברוחניות, וכמו - "תפילות במקום קרבנות תקנום"⁴².
 15 ובנידון-דין: שכל אחד ואחד יקהיל אנשים נשים וטף כפי האפשריות שלו, במשך כל ימות השנה,
 16 ועל-אחת-כמה-וכמה ביום זכאי, ויקרא בפניהם פרשה שבתורה, כדי לפעול עליהם ליראה את ה' כל
 17 הימים, הרי כל זה מזרו עוד יותר את ביאת משיח צדקנו בפשטות ובגשמיות למטה מעשרה טפחים,
 18 ואז יהיה "הקיצו ורננו שוכני עפר"⁴³ ומשה רבינו בתוכם, ויתירה מזו משה רבינו בראשם, מכיון
 19 שהוא צריך להראות כיצד צריך להתנהג בבית-המקדש, ובפרט ש"משה הוא גואל ראשון",
 20 ועל-ידי כל ההכנות ל"הקהל", וההכנות לעבודת יום הכיפורים "אחת בשנה"⁴⁴, וההכנות לכל השנה
 21 כולה, זוכים שהשנה תהיה שנה של שמחה, שנה של ברכה, ושנה של גאולה האמיתית והשלימה
 22 בפשטות,
 23 ומתוך שמחה רבה, שנת תשמח, למעלה מכל מדידה והגבלה, ומתוך טוב לבב.

* * *

24 ט. נהוג בהתוועדויות הנערכות ביום יארציית - ובפרט של אב או אם - לערוך סיום מסכת.
 25 וטעם הדבר: דמכיון שיש מקום לשאלה כיצד מתוועדים כו' ביארציית, שהרי נפסק ב'שולחן ערוך'⁴⁵
 26 "מצוה להתענות יום שמת בו אביו או אמו" (ואף שההתוועדות נערכת בלילה שלאחר היארציית - הרי
 27 לכאורה לא מתאים שלכבוד מאורע שמצוה להתענות בו, יתוועדו כו') - לכן עושים בהתוועדות סיום
 28 מסכת, ועל-ידי-זה יורדת (או על-כל-פנים נחלשת) השאלה, כי כאשר "שלים מסכתיה - עבידנא יומא
 29 טבא לרבנן"⁴⁶. והנה מבין כל ששים המסכות [ששים המה מלכות - אלו ששים מסכות"⁴⁷, ובפרטיות
 30 ס"ג מסכות, והרי ישנם הנוהגים לעשות סיום על כל מסכתא, גם אלו שאין עליהם גמרא. ויתירה מזו
 31 - יש הנוהגים לעשות סיום גם על מסכתא שבברייתא, ויש הנוהגים לעשות גם על פרק אחד, ולכן יש
 32 למצוא מסכתא שיש לה דין קדימה מצד ענין שהזמן גרמא (א) התוועדות לכבוד יארציית, (ב) התוועדות
 33 הנערכת בעשרת ימי תשובה - והן: מסכות יומא ותמיד.

(41) יומא נר, ב.

(42) ברכות כו, ב.

(43) ישעי' כו, יט.

(44) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.

(45) רמ"א יו"ד סת"ב ס"ב.

(46) שבת קיח, סע"ב ואילך. רמ"א יו"ד סו"ס רמו.

(47) שה"ש ו, ח. שהש"ר עה"פ (פ"ו ט). במדב"ר פי"ח, כא.

(35) בא יו"ד, ט.

(36) עקב יא, יב.

(37) שופטים יט, ח.

(38) תהלים מח, ג.

(39) ראה מנחות פו, ב. וש"נ.

(40) ראה ב"ב כה, ב. תקו"ז תכ"ד (סט, ב). שו"ע אדה"ז אר"ח

סצ"ד ס"ג. וש"נ.

- 1 מסכת יומא - בסיומה מדובר אודות ענין התשובה - וזה קשור ליארצייט ולעשרת ימי תשובה:
- 2 ל"יארצייט" - שהרי התוכן הפנימי של מצות אבילות היא תשובה, כמו שכתב הרמב"ם במפורש
- 3 בספר ההלכות שלו⁴⁸ "מתאבל.. יחד וידאג ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה", ובלשון הכתוב⁴⁹ "והחי
- 4 יתן אל לבו".
- 5 לעשרת ימי תשובה - כדברי הרמב"ם⁵⁰ "אף-על-פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה הימים
- 6 שבין ראש-השנה ויום הכיפורים היא יפה ביותר, ומתקבלת היא מיד". קשר נוסף יש למסכת יומא עם
- 7 סיום עשרת ימי תשובה - יום הכיפורים, ובשניים: א) מודגש בו ענין התשובה, שהרי הוא יום "קץ
- 8 מחילה סליחה וכפרה" (ב) מסכת יומא נקראת בכמה מקומות⁵¹ גם בשם כיפורים, וגם "יומא" - פירושו
- 9 יום המיוחד והידוע, "אחת בשנה", יום הכיפורים⁵².
- 10 מסכת תמיד - קשורה גם-כן בענין התשובה, שהרי בסיומה מדובר אודות שבת (וכדלקמן), ושבת
- 11 הוא אותיות "תשב"⁵³, תשובה. וכמו שכתב רבינו הזקן⁵⁴ שיום השבת הוא עת לעבודת התשובה (ועד
- 12 לדרגה הנעלית בתשובה, 'תשובה עילאה') - וכאמור לעיל ביארצייט ובעשרת ימי תשובה מודגש ענין
- 13 התשובה.
- 14 קשר נוסף למסכת תמיד עם היארצייט - שבסיום המסכת מדובר אודות עניני בית המקדש, ו"שקולה⁵⁵
- 15 מיתת צדיקים (כולל, כפשוט, מיתת נשים צדקניות) כשריפת בית אלקינור⁵⁶.
- 16 והנה, בשתי מסכתות אלו יש ענין משותף - אותו התנא מסיים את המסכת (אף שהענינים אינם זהים).
- 17 ובשניהם ישנה שאלה דומה, וכדלקמן. ובהקדים - שיש ללמוד מסיומי המסכתות הוראות בעבודת האדם
- 18 לקונו, וכדברי הרמב"ם⁵⁷ "רוב דיני התורה אינן אלא.. לתקן הדעות וליישר כל המעשים כו'", ואם בכל
- 19 דיני התורה הדבר כן, הרי על-אחת-כמה-וכמה בענין עיקרי שבתורה - סיום מסכת.
- 20 י. סיום מסכת יומא⁵⁸:
- 21 "אמר רבי עקיבא, אשריכם ישראל, לפני מי אתם מיטהרים ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים,
- 22 שנאמר⁵⁹ וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם. ואומר⁶⁰ מקוה ישראל ה', מה המקוה מטהר את הטמאים,
- 23 אף הקב"ה מטהר את ישראל".
- 24 והיינו, שרבי עקיבא מבאר ש"אשריכם" האושר של ישראל הוא זה שהקב"ה יסייע להם לחזור
- 25 בתשובה - "הקב"ה מטהר את ישראל".
- 26 וצריך להבין:
- 27 הרי שלימות עבודת התשובה היא שהאדם עצמו יחזור בתשובה, "שב מידיעתו", ולא על-ידי מישוהו
- 28 אחר, וכדברי הרמב"ם⁶¹ "שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד", ומוכן
- 29 בפשטות שענין זה שבתשובה (עבודת האדם) צריך להיות בכל דרגות התשובה (המבוארות בהמשך
- 30 הגמרא שם - תשובה מיראה או תשובה מאהבה כו', ובלשון החסידות - 'תשובה תאה', 'תשובה
- 31 עילאה').

ואילו בית שלישי "מיד ה' עלי השכיל" (דה"א כח, יט) - וראה רמב"ם בהקדמתו לפיהמ"ש (ד"ה "והחלק הששי" קרוב לסופו) ובתוס' יר"ט (בהקדמתו למס' מדות) ובלקו"ש (חי"ח ע' 417) - ואף שהדבר צריך ביאור, מפני שלכאור' אפשר ללמוד מזה כו"כ הלכות - הרי טוב יותר לעשות סיום על מס' תמיד שאין עליה שקו"ט.

(57) הל' תמורה בסופן.

(58) פה, ב - במשנה.

(59) יחזקאל לו, כה.

(60) ירמ' יז, יג.

(61) הל' תשובה פ"ב ה"ב.

(48) הל' אבל ספ"ג.

(49) קלה ז, ב.

(50) הל' תשובה פ"ב ה"ו.

(51) רמב"ם בהקדמתו לפיה"מ. אגרת ר"ש גאון. ועוד.

(52) ועוד: במסכת זו נתבארו פרטי הענינים דיוהכ"פ, ובפרט

בסיומה בפרק "יום הכיפורים".

(53) תורת נתן (למהרנ"ש) בסופו. יפ"ת לב"ר ספכ"ב.

(54) אגה"ת ספ"י.

(55) ר"ה יח, ב. איכה רבה פ"א, ט.

(56) ואף שגם במס' מדות מדובר אודות ביהמ"ק (כשמה

"מדות" ע"ש "מדות ביהמ"ק") - הרי ידוע בזה השקו"ט אם יש

במס' זו הלכות [מכיון שמדובר בה אודות בית שני, דהוה כבר,

1 ואם כן, כיצד אומר רבי עקיבא "אשריכם ישראל.. הקב"ה מטהר את ישראל" שעבודת התשובה היא
2 על-ידי הקב"ה, ולא על-ידי עבודת ישראל?

3 יא. סיום מסכת תמיד:

4 "השיר שהיו הלויים אומרים במקדש.. בשבת.. מזמור שיר ליום השבת, מזמור שיר ליום שכולו שבת
5 ומנוחה לחיי העולמים".

6 והנה, בענין זה יש מחלוקת בברייתא במסכת ראש-השנה⁶² "רבי יהודה משום רבי עקיבא.. בשביעי
7 היו אומרים מזמור שיר ליום השבת, ליום שכולו שבת. אמר רבי נחמיה, מה ראו חכמים לחלק בין
8 הפרקים הללו", "שכל ששת ימים נאמרין הפרקים הללו על שם שעבר, ושל יום השבת על שם להבא"⁶³
9 אלא "בשביעי על שם ששבת" (וממשיכה הגמרא לבאר טעמו של רבי עקיבא, וכדלקמן).

10 והיינו, שבטעם אמירת "מזמור שיר ליום השבת" יש שתי דעות: רבי עקיבא סובר שזה על שם השבת
11 דלעתיד, ורבי נחמיה סובר שזה על שם השבת הראשונה שבה שבת הקב"ה.

12 ונפסקה ההלכה כ'סתם משנה' של סיום מסכת תמיד כדעת רבי עקיבא⁶⁴, שזהו על שם שבת
13 דלעתיד-לבוא - "ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים".

14 והנה, בפשטות, טעמו של רבי עקיבא שמפרש ש"מזמור שיר ליום השבת" קאי על השבת
15 דלעתיד-לבוא ולא על השבת הראשונה הוא, מפני ששבת דלעתיד-לבוא נעלית מהשבת הראשונה, כי
16 יש לה את העילוי של עבודת ישראל במשך כל הדורות. בשמירת השבת כו'.

17 ולכאורה צריך להבין - הרי "שבת מיקדשא וקיימא"⁶⁵, היינו שקדושת השבת באה מלמעלה, ואין
18 בני ישראל יכולים להוסיף בה, ואם-כן צריך ביאור מהו עילוי השבת דלעתיד-לבוא על השבת הראשונה?
19 ובפרטיות יותר:

20 מבואר בגמרא⁶⁶ הטעם שביום-טוב מברכים "מקדש ישראל והזמנים", ואילו בשבת מברכים "מקדש
21 השבת" ללא הזכרת ישראל - כי "ישראל דקדשינהו לזמנים", ולכן מזכירים את ישראל בברכה, "אבל
22 שבת קדישא וקיימא"⁶⁷ מששת ימי בראשית על-ידי הקב"ה ולא על-ידי ישראל, ולכן אין מזכירים את
23 ישראל בברכה אלא "מקדש השבת", כי הקב"ה מקדש את השבת.

24 ועל-פי-זה (שאין ישראל מקדשים ומוסיפים בשבת), צריך להבין - מהו עילוי השבת דלעתיד-לבוא
25 על השבת הראשונה?

26 ואין לומר שישראל מוסיפים בשבת על-ידי-זה שהם מגלים בפועל את עונג וקדושת השבת, וכמו
27 שכתוב⁶⁸ "וקראת לשבת עונג", שהיהודי על-ידי-זה שהוא שומר את השבת כו' הרי הוא "קורא" וממשיך
28 ומגלה את העונג שבשבת⁶⁹, וממילא מובן שהוא גם מגלה את קדושת השבת, ויתירה מזה - מלשון
29 הגמרא "כל המענג את השבת"⁷⁰ משמע שישראל (לא רק מגלים את קדושת השבת, אלא יתירה מזו,
30 הם) פועלים ומוסיפים ב'שבת', והוספה זו היא עד בחינת העונג שבשבת - וזהו שאמרו "כל המענג את
31 השבת" שישראל מענגים את השבת.

(65) ביצה יז, א.

(66) ברכות מט, א.

(67) פירש"י שם.

(68) ישע"י נח, יג.

(69) ולהעיר מלקו"ש ח"ח (ע' 52) שקביעת זמן השבת, מתי
יהי' השבת - תלוי' בבני'. היינו, שהם מגלים מתי יהי' השבת
(אך קדושת השבת נעשית ע"י הקב"ה). משא"כ ביו"ט, בני" (לא
רק קובעים מתי יהי' היו"ט אלא הם) גם מקדשים את היו"ט.
(70) שבת קיח, סע"א.

(62) לא, א.

(63) רש"י שם.

(64) וטעם הדבר בפשטות - מפני ש"הלכה כר"ע מחבירו"
(עירובין מו, ב. ושי"נ). ובפרט שבנדוד - לגירסא אחת, דעת ר"ע
היא דעת חכמים (ועפ"ז מובן היטב מדוע נפסקה הלכה כר"ע -
שהרי אפילו באם היו כמה תנאים חולקים על ר"ע "והלכה כר"ע"
מחבירו ולא מחביריו, הרי"ז דעת חכמים). ולהוסיף, די"ל שאין
הגירסא דחכמים חולקת על הגירסא דר"ע, כ"א מוסיפה עליה,
שגם חכמים סוברים כר"ע.

1 ועל-פי-זה מובן טעמו של רבי עקיבא ש"ליום השבת" קאי (דוקא) על שבת דלעתיד-לבוא - כי
 2 ישראל (אף שאינם מקדשים את השבת, הרי הם) מוסיפים עונג וקדושה בשבת. כי עדיין נשאר השאלה
 3 – ממה-נפשו: אם ישראל מוסיפים בשבת, מדוע בברכת השבת לא מזכירים זאת (רק את פעולתו של
 4 הקב"ה). ולאידך, אם ישראל אינם מוסיפים ב'שבת', אם-כן מה איכפת ליה לרבי עקיבא לומר ש"מזמור
 5 שיר ליום השבת" קאי על השבת הראשונה, דלכאורה מהי הוספת השבת דלעתיד-לבוא על השבת
 6 הראשונה?

7 ועוד צריך להבין בכללות הענין – דלכאורה, הרי בעבודת המקדש הכוונה היא דבר עיקרי (כמובן
 8 מעבודת הקרבנות "לשם ששה דברים הזבח נזבח כו"71) כולל בעבודת הלויים "לויים בדוכנס" שצריך
 9 שתהיה כוונה - ולכאורה דוחק לומר שבשירת הלויים ביום השבת "מזמור שיר ליום השבת" בבית
 10 המקדש הראשון והשני, התכוונו הם לא על דבר שהיה, כי-אם על דבר שיהיה בעתיד – בית-המקדש
 11 השלישי?

12 גם יש לבאר מהי ההוראה הנלמדת מענינים אלו, כנ"ל, וכן ממחלוקת רבי עקיבא ורבי נחמיה?
 13 וכפי שיתבאר בהזדמנות אחרת (בלי-נדר), ויהי-רצון שהביאור יהיה לאמיתתה של תורה.
 14 יב. והנה במסכת ראש-השנה שם, ממשיכה הגמרא לבאר שהמחלוקת בין רבי עקיבא ורבי נחמיה
 15 תלויה בשיטתם באופן הגאולה דלעתיד-לבוא:

16 "קמפלגי בדרב קטינא, דאמר רב קטינא, שיתא אלפי שני הוה עלמא, וחד חרוב.. אביי אמר תרי
 17 חרוב", ומכיון ש"רבי נחמיה לית ליה דרב קטינא אלא דאביי, הלכך ליכא למימר על שם יום אחד שכולו
 18 שבת, שהרי תרי נינהו"63.

19 ויהי-רצון שמהדיבור בענינים אלו, נבוא בפועל ובפשטות "ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים".
 20 ובפרט שלכל הדיעות - הן אם שבת דלעתיד-לבוא יום אחד או שני ימים - נמצאים אנו ב"אלף
 21 השישי", ובזה גופא לאחר שנת ת"ק - "חצות היום", ובזה גופא קרוב לפלג המנוחה72,

22 ושנת שמחה - "תשמח", וכנ"ל (בהתוועדות שלפני-זה73), שכך אכן אפשר לכתוב בשטרות, רק את
 23 המאות העשיריות והיחידות ללא האלפים, שאז זהו "תשמח"!

24 ואף שזהו בדרך הרמז בלבד - אבל גם לימוד זה הוא דרך בתורה, ועד שלמדים כמה וכמה הלכות
 25 מרמזים (כמדובר כמה פעמים).

26 ומהרמז נמשך כן בפועל, על-דרך "וזאת הברכה", ש"כל אחד ואחד מראה באצבעו ואומר" - בלשון
 27 נוכח, ובלשון ציווי והבטחה - "תשמח"! ובפשטות - השמחה האמיתית שתהיה בגאולה האמיתית
 28 והשלימה. ובפרט שכבר עבר ראש-השנה של שנה זו (תשמח), וגם עבר כבר "שבת" - "וביום שמחתכם,
 29 אלו השבתות"74, ובאים משנת ה"שמיטה" - "שבת לה"75, שפעל שמחה ב"עניים", ועד לכל היצורים
 30 - "ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול"76, "אפקעתא דמלכא"77,

31 ויהי-רצון שיומשך כך בפשטות, למטה מעשרה טפחים, ובשלימות, ובמהרה בימינו ממש.

32 יג. כאמור לעיל (סעיף ה) בחג הסוכות מצינו נקודה נוספת - הקשר לאומות העולם, וכדאיתא
 33 במדרש78 שהקרבת שבעים פרים היא כנגד שבעים האומות ומגינה עליהם כו'.

34 והנה, על-פי תורה מובן שההגנה על שבעים האומות היא המצוות שלהם (וכן חלק התורה השייך
 35 לזה), וגם במציאות - מובן בפשטות שהשלוש בעולם תלוי בזה שאומות העולם יתנהגו באופן ד"לשבת

(75) בהר כה, ב. שם, ד.

(76) שם, ז.

(77) לשון הגמרא ב"מ לט, רע"א. קו, א. קט, א.

(78) במדב"ר פכ"א, כד.

(71) זבחים מו, ב – במשנה. וש"נ. רמב"ם הל' מעה"ק ספ"ד.

(72) ראה שיחת יום ב' דחגה"ש תש"ט סי"ט (סה"מ תש"י ע'.

245). ועוד.

(73) שיחת שבת שובה (ב) המשך לר"ה סי"ח.

(74) ספרי בהעלותך יו"ד, יו"ד.

יצרה", דהיינו קיום שבע מצוות בני נח, אשר (כמבואר בפשטני המקרא ובספרי מוסר) זהו תוכן ענינם, ¹ שלא יהיה "איש את רעהו חיים בלעו"⁷⁹, אלא להיפך - צדקה, דינים ובתי דינים, ועל-אחת-כמה-וכמה ² שלילת גזל וכו' - ככל פרטי הדברים של שבע מצוות בני נח⁸⁰.

וכמדובר כמה פעמים בענין זה - על-פי פסק-דין הרמב"ם להלכה⁸¹: "וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח.. מפני שציוה בהן הקב"ה בתורה, והודיענו ³ על-ידי משה רבינו כו".

יד. ועוד ענין בשייכות לאומות העולם, ובהקדים:

ידועה תורת הבעל-שם-טוב⁸² אשר מכל דבר שיהודי רואה או שומע, צריך ללמוד הוראה, כיון ⁴ שבוודאי אין זה ללא תכלית וכוונה, שהרי מפורש במשנה (וברייתא)⁸³ - "כל מה שברא הקב"ה בעולמו, ⁵ לא בראו אלא לכבודו", ובכלל זה - מה שהקב"ה, בהשגחה פרטית, פעל שאיש פלוני יראה או ישמע ⁶ מאורע פלוני, ולכן האדם צריך לנצל את זה, "לכבודו" של הקב"ה, ולהשתמש בו למלא את כוונת ⁷ בריאתו - "אני נבראתי לשמש את קוני"⁸⁴, היינו שעל-ידי-זה תהיה לו תוספת ידיעה והכרה שתבוא ⁸ במעשה בפועל - הוספה (עד לשלימות) בעבודתו לשמש את קונו. ואם כן הוא בנוגע לכל מאורע פרטי, ⁹ על-אחת-כמה-וכמה בענין כללי, ובמיוחד - כאשר רואים או שומעים שני ענינים כלליים, והאחד בענין ¹⁰ טוב, והשני - ענין שלילי, ושניהם - מפליאים ומבהילים את הרעיון (כדלקמן), הרי בוודאי שכל אחד ¹¹ מאלו ששומע ורואה דבר זה, נובפרט בעלי השפעה בענינים כלליים, שהם בדוגמת המלך שהיה קורא ¹² הפרשיות שבתורה ב"הקהל" (ובמיוחד שלכמה דעות - מלך לאו דוקא, אלא הגדול שבעם⁸⁵), ועד למנהג ¹³ ישראל שהובא באברבנאל⁸⁶, שב'שמחת תורה' נהגו לדבר בענינים ד"ליראה את ה'", צריך לחפש ¹⁴ לימוד והוראה בדבר, ועד למעשה בפועל.

טו. כיון שהמאורע השלילי אירע קודם, וגם לכל-לראש צריך להיות לאפרושי מאיסורא (ולכן הסדר, ¹⁵ בכללות, הוא "סור מרע" ואחר-כך "ועשה טוב") - לכן, נפתח בענין זה: ¹⁶ בשנה האחרונה אירע דבר מבהיל, והוא שכמה מאלו המתיימרים לדבר בשם כלל ישראל, ומדגישים ¹⁷ זאת שמעשיהם אינם בתור אנשים פרטיים אלא דוקא בתור מנהיגים בישראל, הלכו ועשו דברים מבהילים ¹⁸ ממש, ענינים השייכים לעבודה-זרה רחמנא-ליצלן, שהיא מהדברים עליהם נאמר "אל יעבור"⁸⁷ אפילו ¹⁹ שעל-ידי-זה עלול להיות 'היפך החיים'!

ולא עוד, אלא שעושים מזה פרסום גדול ביותר, ומודיעים בהדגשה, ש... על-ידי-זה הצילו כבוד ²⁰ ישראל ועל-ידי-זה יביאו טובה לבני ישראל תמיד כל הימים עד סוף כל הדורות, ו"לו דומיה תהלה" ²¹ על שפעלו זאת, ולדעתם - זו התוצאה שתביא הפגישה המפורסמת! [כולל - נשיקת הידים והאצבעות ²² עם הזכרת התארים הידועים כו' - עניני עבודה-זרה - רק שאפשר לדון האם זו עבודה-זרה ממש, ²³ אביזרייהו דעבודה-זרה או כמה פעמים אביזרייהון. ונוסף על זה - הולכים ומתפארים במעשיהם ²⁴ ומחשיבים זאת להישג עבור כלל ישראל, עד כדי כך שמעולם לא היה כמוהו!

וכל זאת - בה בשעה אשר (כפי שכבר היו שעוררו זאת) - לא ראינו שהמוסלמים או הבודהיסטים ²⁵ ירדפו אחריו כל-כך, ואפילו הנוצרים שבשיטתו אינם הולכים ורצים אחריו כל-כך. ואין פוצה פה ²⁶ ומצפצף!

אמנם היתה איזו מחאה, אבל מכיון שהיתה ב"קול ענות חלושה", השתיקו את הדבר והשתדלו ²⁷ שישכחו על זה, ועתה - עוד ידם נטויה, שכן מאמר רבותינו ז"ל⁸⁸ "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים", ²⁸

(85) נסמן בלקו"ש נצו"י תשמ"ז הערה 20.

(86) פ' וילך.

(87) סנהדרין עד, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"ב.

(88) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ

חיי-שרה. ועוד.

(79) אבות פ"ג מ"ב.

(80) ראה אנציק' תלמודית ערך ב"נ. וש"נ.

(81) הל' מלכים ס"ח.

(82) "היום יום" ט' אייר. כש"ט הוספות סק"ז-דקט. וש"נ.

(83) אבות ס"ו.

(84) משנה וברייתא סוף מס' קידושין.

1 לא נאמר דוקא בנוגע לממון או כבוד מסוג כזה שיכול להביא לענינים טובים, אלא זהו טבע האדם
2 אשר כשמשיג משהו - "מנה", רוצה להשיג כפול - "מאתיים", וכשיש לו מאתיים - איננו מסתפק בשלש
3 מאות, היינו מנה אחד נוסף, אלא רוצה כפליים ממה שיש בידו מזומן, וכך בעניננו - עוד ידם נטויה
4 להמשיך בכיוון זה, ו'מי יאמר להם מה תעשה'.

5 ולכן, בהכרח להשתדל עתה שלא ימשיכו בפעולות מעין אלו, ולא להמתין עד לאחר המעשה ואז
6 לצאת במחאה, שכן באופן כזה ישנו החשש המובא בגמרא לגבי "מסירת מודעא"⁸⁹ - יתכן שבשעת
7 מעשה יהיו כאלו שלא יהיו בעת המודעא ואינם יודעים אודותיה, ואם-כן הם רואים רק את הדבר האסור
8 והבלתי-רצוי, ולגביהם לא מועיל מה של'פלוני בן פלוני' יש תירוץ על מעשיו, ועל-דרך-זה בנידון-דידן
9 - לאחר המעשה יתכן והמחאה לא תועיל כלל, כיון שיהיה להם תירוץ והסברה, ועל-כל-פנים אמתלא
10 - אמת לא - שלא לכך נתכוונו, ולא כך חשבו וכו', ואף-על-פי שכל העולם מפרש באופן אחר, וגם
11 הוא עצמו משתדל שיפרשו באופן כזה, וכך יכתבו אודותו כו' - הרי גם על דבריו אלו הוא מוסר מודעא
12 ואחר-כך טוען שהתכוון למשהו אחר...

13 ולכן, מובן שהעצה היחידה למנוע זאת מכאן ולהבא, היא שאלו היכולים לדבר בלשון התורה ובתוכן
14 התורה, יקיימו בעצמם "אל יבוש מפני המלעיגים"⁹⁰ וירעישו כדבעי בכיוון ההפוך: ולכל לראש, יתחילו
15 בצד החיובי ויפרסמו מהי יהדות אמיתית, בלי להתפעל, ואף-על-פי ש"אתם המעט מכל העמים"⁹¹, הרי
16 "יש לנו אב זקן", אבינו שבשמים, ואף-על-פי שבני ישראל הם "מפוזר ומפורד בין העמים", הרי זה
17 "עם אחד גו'", ואדרבה - דוקא על-ידי-זה שהם "עם אחד" ניצלו מכל הענינים הבלתי-רצויים, וזוהי
18 חשיבותם של בני ישראל, אשר "דתיים שונות מכל עם"⁹².

19 ולגבי אלו האומרים להיפך, ומדמים בעיניהם שהם מרמים את הגוים, הרי עליהם לדעת שאינם מרמים
20 אלא את עצמם, וידוע פתגם כ"ק אדמו"ר מהר"ש⁹³ אודות ה"קונץ" של מי שמרמה את עצמו...

21 טז. המאורע השני "למעליותא" מתקיים בעיר זו, ניו יורק, ויש לו שייכות למאורע הנ"ל ותיקון העבר
22 [ובהקדים: ענין זה שייך אמנם לשבעים האומות, אבל רש"י כבר אמר והודיע ל"בן חמש למקרא",
23 ש"בראשית", היינו בשביל ב' ראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית,
24 וזוהי כוונת בריאת השמים והארץ וכל צבאיהם, ועל-אחת-כמה-וכמה - שאר הפרטים שבה, ולכן מובן
25 שיש מקום לדבר גם על זה, ולקשר את הדברים עם בני ישראל, כפי שיתבאר לקמן]. בעיר זו נקבע
26 (מאיזו סיבה שתהיה) המקום שבו מתאספים באי-כח שבעים האומות לאסיפה גדולה ומרכזית, לדון
27 בכמה ענינים פרטיים וכלליים - ומפני ההפלגה נעשו להרבה יותר משבעים, אבל כולם נכללים בשבעים
28 האומות שמהם באים כל האומות, וכנ"ל (סעיף ה) ד"יצב גבולות עמים למספר בני ישראל", שמספר
29 האומות הוא כנגד מספר שבעים נפש יוצאי ירך יעקב.

30 ובשנה זו, האסיפה היא גדולה יותר מאשר בשנים שלפני-זה, ויותר מאשר בתקופת חג הסוכות בכל
31 שנה, שישנם גם משתתפים שלא השתתפו בשנים הקודמות, וכל זה - מתוך 'קול קורא' ומתוך נטיה
32 לבוא לידי החלטה אחת.

33 ועוד שינוי נפלא בשנה זו: עד עתה היתה בין שתי המדינות הנקראות "סופער פאווער"
34 ("מעצמות-העל") מחלוקת גדולה, ולא היו יכולים להתדבר ביחד, עד כדי איום במלחמה בעולם כו'
35 (היו לא תהיה, ואל תפתח פה כו'), ועכשיו - קרוב לוודאי שבאסיפת האומות הנוכחית יתדברו ויבואו
36 לידי קירוב הלבבות, עד ל"לשבת יצרה" - תפקידם על-פי תורה.

(92) אסתר ג, ח.

(93) ראה סה"ש תש"א ע' 100.

(89) ראה גיטין לג, א.

(90) טושו"ע ואדה"ז אר"ח בתחלתו.

(91) ואתחנן ז, ז.

1 [ולהוסיף, אשר ה"סופער פאווער" האמיתי הוא הקב"ה. וממילא, גם בין האומות - הרי זו האומה
2 שבה בחר הקב"ה, עם ישראל, הנקרא "אדם" על שם אדמה לעליון⁹⁴, והם שלוחי אדם העליון, כמותו
3 ממש⁹⁵, ולכן, כאשר בני ישראל מתנהגים כדבעי, אזי הם נעשים 'בעלי-בתים' על כל העולם כולו, ועל
4 כל המציאות. ורק שעל-ידי המזלות השונים ולבושי הטבע, יכול להיות נמשך למטה המזל של נשיא
5 פלוני ומדינה פלונית כו').

6 יז. וזוהי הנקודה המשותפת בין שני המאורעות: עתה, עלול הצד שכנגד להתערב, ואלו שהלכו
7 לאותה פגישה עלולים לרצות לייצג באסיפה זו את עם ישראל, ומי יאמר להם שלא הם הזכאים לדבר
8 בשם עם ישראל, הרי הם אלו שדיברו עם בא-כחו של אותו האיש, ואמר להם כך וכך, וקיבל אותם
9 בסבר פנים יפות...

10 וזה דבר חמור ביותר, כי אם אלו יהיו המדברים, אזי אפילו אם יאמרו דבר טוב, מי יודע לאן יגיעו...
11 ולכן, גם בנוגע לזה, העצה היחידה היא (ובלא-הכי כדאי לעשות כן) שבאסיפת האו"ם ידברו בשם
12 עם ישראל דוקא רבנים יראי ה', המדברים בשם תורת ישראל ומכוונים לכוונת התורה, מכיון שרק הם
13 זכאים להיות שלוחים אלו, כי חייהם הם על-פי התורה, ונוסף על זה - הקדישו את כל שכלם להבנה
14 והשגה בלימוד התורה, ועד שהתאחדו בתורה - בלשון התניא⁹⁶ - "ב"יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו".
15 וכמדובר כמה פעמים, תלמיד-חכם אמיתי הוא מי ש"תורתו נקראת על שמו"⁹⁷. דלכאורה אינו מובן:
16 הרי זו חכמתו ורצונו של הקב"ה, ואיך נקראת - "ב"תורת אמת" שכל דבריה אמת - על שם הלומד?
17 ועל-פי הנ"ל יובן, כיון שעל-ידי הלימוד מתאחד בתורה, עד שהוא והתורה אינם שני דברים שונים,
18 אלא שביחס לתורה, אין הוא מציאות בפני-עצמו, אלא דבר אחד ממש.

19 והעיקר - שכן מתנהג בפועל, היינו שכל מעשיו הם על-פי 'שולחן ערוך', עד כדי כך שכל מציאותו
20 חדורה בזה, ובלשון הירושלמי⁹⁸ (והובא ב'תוספות'⁹⁹) "אנא מחזק טיבו לראשי, דכד הוה מטי מודים,
21 הוא כרע מגרמיה" - ללא כל כוונה מיוחדת, אלא תיכף כשרואה "מודים" בסידור, מיד כורע בראשו
22 וגופו הגשמיים - "מנפשיה כרע".

23 יח. ויש להדגיש שבמצב ההווה, הרי זה בגדר ד"לאפרושי מאיסורא", שכן רחמנא-ליצלן ממה שעלול
24 להיות אם אלו יהיו מייצגי עם ישראל!

25 ואף שבוודאי יהיו נציגים רשמיים מעבר לים - הרי קרוב לומר שנציגים אלו לא יאמרו בפני הגוים
26 "דעות" אודות דת ישראל, תורת ישראל ומנהגי ישראל, ולאידך - בנוגע לאלו שעשו את הדבר המבהיל
27 הראשון, קרוב לומר שידברו דוקא בתור מנהיגים דתיים בישראל,
28 - ובפרט בראותם שהדבר הקודם עבר בשקט ואין פוצה פה ומצפצף, מלבד קול ענות חלושה, וגם
29 זה לא נשמע כדבעי, מפני שליטתם בעיתונים, וממילא - עוד ידם נטויה,
30 וכל זה בה בשעה שיש מקום לשאלה, במה בכלל נעשו 'בעלי-בתים' על הדיבור בשם דת ישראל,
31 והרי כשלעצמם יודעים הם מהו אופן חייהם, מנהגייהם ולבושם, ועד להנהגתם בחיי היום-יום - הנהגה
32 שונה מהנהגת סבו, שונה מהנהגת הראש-ישיבה שאצלו למד לפני שלושים שנה ואצלו קיבל 'סמיכה'...
33 ובכלל, לדעתו אינו צריך ראש-ישיבה ואינו זקוק ל'סמיכה' - "מקלו יגיד לו"¹⁰⁰ וכו'...

34 יט. ואין כאן המקום להאריך בדברים בלתי רצויים, שהרי בכלל יש לדבר רק בשבחן של ישראל, כל
35 אחד ואחד מישראל יהיה מי שיהיה, ויהי-רצון שגם אצלם יתגלה שהם מאמינים בני מאמינים, ולכן
36 יתנהגו בהתאם למה שלמדו בישיבות, ואם לא למדו - ישמעו "אל השופט אשר יהיה בימים ההם"¹⁰¹
37 - בדוגמת הסנהדרין - הרבנים שבדורנו אשר למדו בישיבות וקיבלו 'סמיכה' הראויה לשמה, ועוד ועיקר

98 ברכות פ"ב סה"ד.

99 שבת קיח, סע"ב. ר"ה טז, ב. ב"ב קסד, סע"ב.

100 הושע ד, יב.

101 שופטים יז, יט.

94 ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

95 ראה לקו"ת ויקרא א, ג. ובכ"מ.

96 פ"ה (ט, ב).

97 ע"ז יט, א. וראה קידושין לב, סע"א ואילך.

1 - שבחיי היום-יום מילדותם ועד עתה, מתנהגים בהתאם לזה ומקיימים את מצוות התורה [כולל - הציווי
2 להעלות בקודש, ולהוסיף משנה לשנה, ואף-על-פי שהשנה הקודמת היתה שנת השמיטה כו', בכל-זאת
3 הולכים מחיל אל חיל, ובשנה זו מוסיפים בענינה של שנת "הקהל" - הפעולה ד"ליראה את ה'... תמיד
4 כל הימים"].

5 ולהוסיף, אשר אם תבוא דרישה מרבנים אלו, קרוב לוודאי שבקשתם תתמלא, ועל-אחת-כמה-וכמה
6 אם יבקשו בתוקף המתאים ולא תהיה שום סיבה שלא למלא את בקשתם (ורק שתשאר הקושיא "עד
7 השתא אמאי לא אתית", אבל "אין צועקין על העבר") - לבוא ולומר בשם עם ישראל את מה שכתוב
8 בתורת ישראל:

9 לכל לראש, בנוגע לאומות העולם, שתפקידם הוא "לשבת יצרה", ולכן עליהם לקיים את שבע מצוות
10 בני נח, ובכללות - הענין ד"לא ישא גוי אל גוי חרב וגו'"¹⁰², שבלאו-הכי נעשה לסיסמת מוסד זה, ורק
11 שיש לחדש את הדבר ולפרשו ולבארו כדי שיבוא למעשה בפועל, היינו להכין את הגוי במשך כל השנים
12 כולם ש"לא ישא חרב", על-ידי-זה שיקיים בחייו הפרטים את שבע מצוות בני נח.

13 כ. כאשר יעשו זאת בפועל, קרוב לוודאי שיצליחו, שכן דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב¹⁰³
14 ופועלים פעולתם, ואולי סוף-סוף יצליחו לגדור גדר, והכל ידעו אשר אם רוצים לדעת מה הם יהודים,
15 מהי יהדות, מהי דרישתם של בני ישראל, ומה מגיע להם אף-על-פי ש"אתם המעט מכל העמים" - הרי
16 האנשים היחידים שיש לפנות אליהם לשם כך, הם אלו שלומדים תורה ומקיימים מצוות, כי הם מאוחדים
17 ביחוד נפלא עם תורת ישראל, עם ישראל ואלקי ישראל, ומכיון ש"ישראל אורייתא וקודשא-בריך-הוא
18 כולא חד"¹⁰⁴ הרי זו כל מציאותם.

19 כא. ועוד ענין בזה:

20 נוסף על הנ"ל שהצלחת הענין תלויה בכך שידברו בדברים היוצאים מן הלב, שאזי פועלים פעולתם.
21 יש להדגיש את חשיבות הזריזות בזה, עד ש"יפה שעה אחת קודם", כיון שאם הצד השני (מבין בני
22 ישראל) יפנו קודם ויכנסו בכלל "צודק הראשון בריבו", אין לדעת איך יוכלו לתקן את הדבר, ועד כמה
23 התיקון יועיל, למרות ההסברים וכו' שיצורפו לטענות וכו'.

24 וכל זה - מלבד גודל ענין הזריזות בכל עניני התורה, כמבואר ב'אגרת הקודש'¹⁰⁵ שכל מעלת העקידה
25 היא "זריזותיה דאברהם אבינו", כמו שכתוב¹⁰⁶ "וישכם אברהם בבוקר", דאילו בנוגע לעצם העקידה
26 אינו מובן מהי ההתפעלות, הרי כל אחד ואחד מישראל בוודאי יקיים ציווי שהקב"ה בעצמו יאמר לו
27 במפורש? אלא ש"זריזותיה דאברהם אבינו עליו-השלום היא העומדת לעד לנו ולבנינו עד עולם", כיון
28 שעל הזריזות לא נצטווה (ובפרט שמדובר קודם מתן-תורה).

29 ועד כדי כך, אשר "בהר ה' יראה"¹⁰⁷, וכפירוש חכמינו ז"ל¹⁰⁸ דקאי על אפרו של יצחק, הצבור במקום
30 המזבח לעולם (שהרי הר המוריה הוא המקום שבו נעקד יצחק, ובו נבנה לאחרי-זה בית המקדש, ושם
31 גופא - בקודש-הקדשים במקום שבו מונחת אבן השתיה, כמו שכתב הרמב"ם בריש הלכות בית
32 הבחירה¹⁰⁹).

33 וכל זה - אף-על-פי שבפועל לא נשפכה אפילו טיפה מדמו של יצחק, אף-על-פי-כן השכר עבור
34 העקידה הוא בשלימות, ועד ש"אפרו מונח" באופן תמידי כל-כך שאין צורך להזכיר על זה, ולכן אין
35 אומרים זכירה ביצחק (וכמו שכתוב¹¹⁰ "זוכרתי את בריתי יעקב, ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי
36 אברהם אזכור"), וטעם הדבר - כיון שבדבר המונח לנגד העיניים, אין צורך בזכרון וכאילו רואה, כביכול,
37 את אפרו של יצחק, כמו שהוא מונח על-גבי המזבח, באופן תמידי.

(107) שם, יד.

(108) ירושלמי תענית פ"ב ה"א. תו"כ ופירש"י בחוקותי כו,

מב. ועוד.

(109) רפ"ב ורפ"ד.

(110) בחוקותי, שם.

(102) ישע"י ב, ד. מיכה ד, ג.

(103) ראה ספר הישר לר"ת ש"ג. הובא בשל"ה סט, א.

(104) ראה זח"ג עג, א.

(105) סימן כא.

(106) וירא כב, ג.

1 כב. ויהירצון שיפעלו בכל האמור כפי האפשרי, וכנ"ל - יפה שעה אחת קודם, כיון שהענין הוא
 2 בגדר ד"לאפרושי מאיסורא", נוסף על חשיבות הדבר מצד-עצמו,
 3 למרות שמאיזו סיבה שתהיה, עדיין נשאר הרגש הגלותי כמו שהיה מעבר לים, שהיו מפחדים משוטר
 4 העיירה, ועוד יותר - ממפקד המשטרה, ועוד יותר - מהמושל... ובפרט מכמה מושלים ביחד... וסוף-סוף
 5 וכיחו בני ישראל, אשר אף-על-פי ש"אתם המעט" בכמות, בכל-זאת אנו עמו של מלך מלכי המלכים
 6 הקב"ה, והוא בחר בכל אחד ואחד מאתנו, ובפרט - באלו המביאים את "דבר ה' זו הלכה"¹¹¹, ועד
 7 לפרסום ההלכה גם בנוגע לאומות העולם - שבע מצוות בני נח, הן בנוגע ל"סור מרע" והן בנוגע
 8 ל"רעשה טוב".
 9 ויעשו כל זה בזמן המתאים ובמקום המתאים, מתוך "גאון יעקב" אמיתי, ואזי בוודאי יצליחו, ועד
 10 שמלכתחילה לא יהיה לצד ההוא רצון לדבר ולעשות מעשים מעין אלו, בידעם שתיכף ומיד תהיה מחאה
 11 ושלילה בתוקף גדול על כל דבר שהוא היפך התורה, ומכאן ולהבא יהיה שלום בכל העולם כולו, בהתאם
 12 לענינו של חג הסוכות, ובמיוחד ב'שנת הקהל' שלאחר שנת השמיטה ושבייתה מכל ענינים בלתי-רצויים,
 13 ועד ש"לא ישא גוי אל גוי חרב",
 14 ועל-ידי-זה שיקבצו את כל בני ישראל, האנשים הנשים והטף מכל "גבולות עמים" ותהיה אחדות
 15 אמיתית ב"יעקב חבל נחלתו", הרי זה יפעול גם ב"יצב גבולות עמים למספר בני ישראל", עד שבכל
 16 שבעים האומות יתבטלו לגמרי כל ענין הקנאה והתחרות והמלחמה וכל הרעה כו', כדברי הרמב"ם בסיום
 17 ספר 'משנה תורה', 'היד החזקה', ויקויים גם היעוד שבו מסיים הרמב"ם בנוגע ל"אותו הזמן" - ו"כן
 18 תהיה לנו" בזמן הזה - "כי מלאה הארץ - כל הארץ - דעה את ה' - ובנוגע לבני ישראל - כמים לים
 19 מכסים"¹¹², והיינו (כמו שכתב הרמב"ם בסיום הלכות מקוואות) שיהיו שקועים לגמרי ב"מי הדעת
 20 הטהור",
 21 בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, תיכף ומיד ממש, ואז יחגגו את יום הכיפורים
 22 "אחת בשנה" עם עבודת כהן-גדול בבית-המקדש,
 23 ולאחרי-זה - ארבעה ימים של הכנות לימי חג הסוכות, וכדאיתא במדרש¹¹³ שבימים אלו אין כל
 24 שייכות לכל ענין שהוא היפך המצוות, שלכן נקרא יום חמשה-עשר בתודש - "ביום הראשון"¹¹⁴, כיון
 25 שבכל ארבעה הימים הקודמים היו עסוקים בעניני סוכה וארבעה מינים - שהם כנגד ארבעה סוגים
 26 שבישראל ופועלים ככולם "הקהל"¹¹⁵,
 27 ושמחת חג הסוכות, שבו נאמר שלש פעמים "שמחה"¹¹⁶, תהיה שמחה גדולה ביותר, ועל-אחת-כמה-
 28 וכמה בשנה זו, 'שנת הקהל', ועד ל"הקהל" האנשים הנשים והטף בפשטות, בבית-המקדש, בגלוי, ומלא
 29 משיחא יקרא הפרשיות בתורה "ליראה את ה'.. תמיד כל הימים"
 30 וכל זה - בפשטות, למטה מעשרה טפחים, ובפרט על-ידי הקדמת "ונשלמה פרים שפתינו"¹¹⁷ על-ידי
 31 הדיבור והפעולה ברוחניות בכל השייך בזה, כולל הפעולה על אומות העולם שגם בהם יתקבלו כל
 32 הדברים האמורים בנוגע לתורה שלהם ומצוות שלהם, ומתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

33 כג. בהמשך להאמור לעיל אודות "ונשלמה פרים שפתינו", יש להוסיף עוד ענין עיקרי:
 34 בית-המקדש וכל עניניו הם הנקודה הפנימית והתיכונה של כל עם ישראל, הן בגשמיות והן ברוחניות,
 35 בכל הזמנים, ולכן גם לאחרי שחרב בית-המקדש ואין מקריבים קרבנות בפועל, הוכרחו לתקן ענינים

115) ויק"ר שם, יב.

116) יל"ש אמור רמז תרנד בתחלתו.

117) הושע יד, ג. וראה שו"ע אדה"ז אר"ח (מהדו"ב) סוס"א.

111) שבת קלה, ב.

112) ישעי' יא, ט.

113) ויק"ר פ"ל, ז.

114) אמור כג, מ.

1 שיבואו במקום הקרבנות, וזהו תוכן הענין ד"ונשלמה פרים שפתינו". וכמו-כן בענינים נוספים (ולאו
2 דוקא בקרבנות) וער שכללות בית-המקדש שייך לכל אחד ואחד, כמדובר באריכות במשך השנה שעברה
3 שדבר נכון הוא ביותר שכל אחד ואחד ישתדל לעשות מביטו, מחדרו, מכלי ביתו וכלי תשמישו וכו' -
4 "מקדש מעט", וכמדובר - הכוונה לאנשים נשים וגם טף, היינו שהילד הקטן יעשה מחדרו ומכליו, חדר
5 וכלים שגם לפי הבנתו (של הילד או הילדה) הם ענינים של יהדות (וכפי שכבר דובר אז בארוכה,
6 והדברים נעתקו ונתפרסמו כו', ואין הזמן גרמא לשוב ולחזור על הידוע בלא-הכי).

7 וכשם שהוא בנוגע לקרבנות וכללות בית-המקדש - על-דרך-זה בנוגע ל"הקהל" - הענין שהזמן
8 גרמא (שהרי 'שנת הקהל' החלה מראש-השנה, ומאז עברו כבר יותר משלושה ימים, ובתלתא זימני הוי
9 חזקה¹¹⁸, וכבר עברו רוב ימי עשרת ימי תשובה וכו'):

10 יש לעורר את כל אחד ואחת להתחיל לעסוק מיד, בכח הכי גדול, ככל האפשריות שלו, ולפעול
11 ב'הקהל'.

12 ובפרטיות - לכל לראש, צריך להקהיל את כל החלקים ד"אנשים נשים וטף" שבו - "אנשים", חלק
13 התוקף שבו, "נשים" התכונה שיש בו להיות מנהיג בסביבתו ומנהיג בביתו, לעסוק בחינוך הבנים כו',
14 ו"טף" - התכונה שיש בו להיות מקבל ומחונך המשתדל ורודף להיות "לומד מכל אדם", בדומה לטף
15 וקטני קטנים, שכל תכונות אלו ביחד יהיו חדורים ברעיון אחד - "ליראה את ה' כל הימים", ובזה גופא
16 - יראה החודרת בכל הענינים בכל הפרטים וכו'.

17 ועוד ועיקר, לאחר שיפעול "הקהל" בעצמו, על-ידי-זה יצליח יותר כשישתדל בזה בנוגע אל הזולת,
18 כל בני ישראל שביכלתו להגיע אליהם, ובפרט אם נוסף על זה דבריו יהיו חדורים באהבת ישראל,
19 שעל-ידי-זה נעשה קשר בינו ובין השומעים, שמכשיר את המצב לקליטת הדברים וקבלת ההשפעה, כיון
20 שהשומע מרגיש שסיבת ההשפעה היא מפני הציווי "ואהבת לרעך כמוך"¹¹⁹, ואזי הוא מרגיש כיצד זהו
21 הדבר היקר והנחוץ ביותר שביכלתו לקבל, ובפרט בימים אלו.

22 ובאותיות פשוטות: יש לפנות אל כל בני וננות ישראל בכל מקום שהם ולומר להם, שאף-על-פי
23 שנמצאים בזמן שאין בית-המקדש קיים ולא בארץ ישראל, מכל-מקום בעמדנו בשנת "הקהל" (וכבר
24 עברו יותר משלושה ימים, כנ"ל, וכבר קראו פרשת "הקהל" בתורה), הרי הזמן גרמא להשתדל במיוחד
25 אשר במקום המתאים בזמן המתאים ובאופן המתאים שההשפעה תהי' בשלימות כדרוש - החל משכונתו,
26 עירו וחוגו, יתאספו אנשים נשים וטף (באופן המותר לנשים להקהיל אנשים, ועל-דרך-זה להיפך, ובכל
27 אופן - אנשים בנוגע לאנשים, ונשים בנוגע לנשים) ויעוררו אודות מצות "הקהל", החל מהענין שהזמן
28 גרמא - פסוקי התורה אודות "הקהל", והפסוק "ונשלמה פרים שפתינו", כולל גם - הביאור שעל-ידי
29 "ונשלמה פרים שפתינו" ממהרים את קיום "ונשלמה פרים" בפשטות, בבית-המקדש כפשוטו.

30 והנה, כאשר יעשו כן פעם אחר פעם, עד מאה ואחת פעמים (למעלה אפילו מרגילותו שנתרגל בה
31 עד שנעשתה טבע), והדברים יהיו מיוסדים על דברי התורה, וכן על-פי הלכות התורה, "דבר ה' זו הלכה"
32 - אזי "דברים היוצאים מן הלב" בוודאי יכנסו אל הלב ויפעלו פעולתם, כיון שאזי זוכים לברכת ה',
33 כמו בכל עניני תורה ומצוות,

34 ובמיוחד - הברכה שבאה על-ידי היגיעה, וכהבטחה "יגעת ומצאת"¹²⁰, דהיינו (כמדובר כמה פעמים,
35 שנוסף על השכר שמקבל לפי ההשתדלות, זוכה לתוספת ברכה, באופן של מציאה - שלא בערך לטירחא
36 שהשקיע בדבר, ועל-ידי-זה יזכה להצליח עוד יותר בפעולה על אנשים נשים וטף, שיתכנסו ב"הקהל"
37 כו'.

38 ולהוסיף, שכינוסי "הקהל" צריכים להיות במיוחד ביומי דפגרא, החל מעשרת ימי תשובה, שהם
39 בדוגמת חולו של מועד (כנ"ל סעיף ד), ועל-אחת-כמה-וכמה ביום הכיפורים "אחת בשנה",

(120) מגילה ו, רע"ב.

(118) ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.

(119) קדושים יט, יח.

1 ועל-אחת-כמה-וכמה בארבעה הימים שבין יום הכיפורים לחג הסוכות (כאשר בני ישראל חדורים לגמרי
2 בהכנות לענייני תורה ומצוות, כמו שכתוב במדרש, ובשנה זו - כולל גם ל"הקהל"), ועל-אחת-כמה-וכמה
3 ב"יום שמחתכם" בחג הסוכות, שנאמר בו שלש פעמים "שמחה", והלוך ומוסיף ואור, עד לשמחת
4 שמיני-עצרת, שהיא באופן ד"ישראל ומלכא בלחודוהי"¹²¹, ועד שמגיעים לשמחת-תורה, כדאיתא
5 בזוהר¹²² שזה שייך ל'כתר מלכות'.

6 ומזה באים ל"מלך ביפיו תחזינה עיניך"¹²³, דוד מלכא משיחא, שהרי יופי המלך קשור בכתר המלך
7 - וזהו (גם) הטעם להפצת כתרה של תורה, פנימיות התורה, ובאופן ד"יפוצו מעינותיך חוצה", ענינו של
8 מלכא משיחא, עוד לפני ביאתו וגילוייו בפשטות. ועל-ידי הזריזות הכי גדולה, "אחישנה", במעשה האדם,
9 ובפרט על-ידי ההתחלה בפועל תיכף ומיד, בהשפעה על "האנשים הנשים והטף" בנוגע ל"הקהל" [וכפי
10 שרואים במוחש, שלפעמים קל יותר להשפיע על הזולת מאשר על עצמו, מפני כמה וכמה טעמים,
11 והעיקר - מפני שכך היא המציאות] -

12 להתאחד "כאיש אחד בלב אחד" בכל הענינים האמורים, וללכת מחיל אל חיל לקראת "אחת בשנה",
13 על-ידי "תורה אחת", ועל-ידי-זה יהיה גילוי ה'יחידה' הכללית - גילוי וביאת דוד מלכא משיחא.

14 כד. ויש להוסיף ולקשר את תוכן ענין "הקהל" - השפעה על הזולת - לענינים המיוחדים ביום זה,
15 קביעות היום ושיעורי התורה שלו:

16 בנוגע לקביעות היום - ענינו של היום השלישי, הוא - "שהוכפל בו כי טוב", "טוב לשמים וטוב
17 לבריות" (כנ"ל סעיף ב), ובזה גופא - התאחדות שני הענינים באופן כזה שכל נקודה ביום כלולה משניהם,
18 והיא נעשית הן "טוב לשמים" והן "טוב לבריות", ועד שאי-אפשר לחלק ביניהם (כמדובר כמה פעמים).
19 וממילא, גם פעולות יום זה כוללות שני הענינים, ובשניהם - בנוגע ל"אנשים נשים וטף", כמובן וגם
20 פשוט - אודות התוכן ד"הקהל".

21 ועל-דרך-זה בנוגע לשיעור היומי בחומש, שתחילתו - "וליוסף אמר, מבורכת ה' ארצו".

22 והנה, נוסף על המבואר לעיל (סעיף ג) אודות הרמז ולימוד המוסר שבדבר, הרי זה שייך גם
23 ל"הקהל", שענינו - להשפיע על כל בני ישראל שבסביבתו, בדוגמת יוסף שהיה משביר ומפרנס לכל
24 ישראל (כנ"ל בארוכה). ונוסף על זה - להשפיע גם על בני נח, כיוסף שהיה המשביר לכל הארץ - כולל
25 גם אומות העולם.

26 ומכיון שכל ישראל נקראו על שם יוסף [כדאיתא במדרש, שיוסף פירנס את יעקב ובניו וכל השבעים
27 נפש יוצאי ירך יעקב, ולכן כל בני ישראל, כולל גם הדורות העתידיים, נקראו על שמו], הרי כל אחד
28 ואחד מישראל זוכה להבטחת "מבורכת ה' ארצו".

29 ועל-פי פירוש רש"י על הפסוק - "שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף"
30 - יש לומר גם בנידון-דין, בנוגע לעבודת ההשפעה על סביבתו, שהברכה היא שההשתדלות והעבודות
31 ופעולות שלו יהיו באופן ד"מבורכת" ביחס לכל שאר הפועלים.

32 כה. ועל-דרך-זה בנוגע לשיעור היומי ברמב"ם:

33 בפרקים אלו מבאר הרמב"ם בפרטיות אשר ישנם כלים, ואפילו כלי מתכת וכיוצא בזה, שאף-על-פי
34 שברוך כלל הם מקבלים טומאה, הנה כאשר נעשו מחוברים לקרקע, בחיבור אמיתי וקבוע - נעשו
35 טהורים ואינם שייכים לקבל טומאה כלל, ולדוגמא - "מסמרות שמחזיקין בהן התקרה העשויה לתקוע
36 אותן בעצים - אינן מקבלין טומאה"¹²⁴, וכיוצא בזה.

(123) ישע"י לג, יז. וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ה.

(124) הל' כלים רפ"י.

(121) ראה זח"ג לב, א.

(122) שם רנו, רע"ב.

1 ויש לומר השייכות לנידון-דין – על-פי תורת הבעל-שם-טוב הידועה¹²⁵ על הפסוק¹²⁶ "כי תהיו אתם
2 ארץ חפץ", אשר כל אחד ואחד הוא בדוגמת הארץ ("מחובר לקרקע") שיש בה אוצרות יקרים מכל יקר,
3 אבנים טובות ומרגליות, ורק שלפעמים הרי זה בגילוי, ולפעמים - צריך לסלק את הכיסוי המעלים, האבן
4 וכיוצא בזה, כדי שהאוצרות והאבנים הטובות יאירו באופן גלוי.

5 ועל-דרך-זה יש להוסיף וללמוד פרטים נוספים בנוגע למעלת בני ישראל וההשפעה בנוגע לתורה
6 ומצוות כו', משאר פרטי הלכות השיעור היומי הכולל ריבוי הלכות. וכמו-כן יש להוסיף כמה פרטים
7 במעלת היום - נוסף על האמור לעיל (סעיפים ב-ד) שזהו יום בעשרת ימי תשובה, ולאחר שעברו רוב
8 הימים, יום "שהוכפל בו כי טוב" ובפרשת "וזאת הברכה" וכו' וכו'. ותן לחכם ויחכם עוד].

9 כו. ועוד והוא העיקר, לפעול בכל הענינים בפשטות, פעולה כדבעי ככל האפשרי, ואזי בוודאי יצליחו,
10 ובפרט אם יהיה גם "יגעת" שהצלחה תהיה באופן של "ומצאת".

11 ומפרשת "וזאת הברכה" באים לפרשת "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", היינו שבאותו
12 היום שקוראים פרשת "ברכה" זוכים להתחדשות כל הבריאה, שמים וארץ וכל צבאיהם, באופן חדש
13 לגמרי, באין-ערוך למעמד ומצבם לפני-זה, לבריאה יש מאין (או 'אין' מה'יש האמיתי'), על-דרך פעולת
14 "הקהל" שמשפיעים על "האנשים הנשים והטף" עד שנעשים מציאות חדשה, נוסף על זה שמגביה
15 ומרומם את עצמו -

16 והבריאה גופא - באופן ש"על מילואו נברא"¹²⁷, עד למילוי ד"אלה תולדות פרץ"¹²⁸ מלא, שנעלה
17 יותר מהמילוי ד"אלה תולדות השמים והארץ בהבראם"¹²⁹ - מכיון שבמשך הזמן נוסף העילוי של
18 מעשינו ועבודתינו בכל משך זמן הגלות, ובעיקר בזמן ד'עקבתא דמשיחא' כאשר "החושך יכסה ארץ
19 וערפל לאומים"¹³⁰

20 ויקויים סיום הכתוב - "ועליך יורח ה'", ועד ל"יזרח ה'" באופן ד"ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר
21 יחדיו"¹³¹, ראיית כח הפועל בנפעל, ובפשטות - אשר על כל צעד ושעל רואים השגחה פרטית בטוב
22 הנראה והנגלה, ובבני חיי ומזוני רויחי כפשוטו, למטה מעשרה טפחים.

* * *

23 כז. מכיון שההתוועדות היא בקשר ל'יארצייט', מובן שיש ללמוד הוראה למעשה בפועל מהענינים
24 המרומזים בשמה של בעלת ה'יארצייט':

25 השם "חנה" הוא אותיות "חנן", וכמו שנתבאר בשנים שעברו, שהוא ראשית-יבות של שלוש
26 המצוות שהן שליחותן המיוחדת של נשי ובנות ישראל: "חלה, נדה, הדלקת הנר". ובפרטיות - "חלה",
27 הוא הענין שעליו עומדת כשרות האכילה ושתייה, הנו"ן מורה על טהרת המשפחה, ו"הדלקת הנר" -
28 להאיר את הבית כולו ב"נר מצוה ותורה אור"¹³², החל מ"נר מצוה" כפשוטו - מצות הדלקת נרות
29 שבת-קודש ויום-טוב, ונר של יום הכיפורים, ובפרט של יום הכיפורים שחל בשבת (שאף-על-פי
30 שבגמרא¹³³ נזכרו מנהגים שונים בדבר, ושניהם לשם שמים נתכוונו, הרי לפי המנהג שנתפשט ונתקבל
31 בפועל מדליקים נר ליום הכיפורים ובברכה מיוחדת כו').

32 ונוסף על קיום ענינים אלו בפשטות, צריך כל אחד ואחד, ובפרט נשי ובנות ישראל, להשתדל ולפעול
33 הפצת והתפשטות הכי גדולה של שלוש מצוות אלו, ולהרחיב את ההסתעפות שלהם שכוללת את כל
34 התורה ומצוות, ובפרטיות:

(130) ישע' ס, ב.

(131) שם מ, ה.

(132) משלי ו, כג.

(133) פסחים נג, ב.

(125) "היום יום" יז אייר. כש"ט הוספות סמ"ד.

(126) מלאכי ג, יב.

(127) ראה ב"ר פי"ב, ו. פי"ג, ג. פי"ד, ז.

(128) רות ד, יח.

(129) בראשית ב, ד.

1 חלה - כללות ענין כשרות האכילה ושתייה, אשר כללות הסעודה נקראת על שם הלחם¹³⁴, ויתירה
 2 מזו - לפעמים כל צרכי האדם נקראים "לחם"¹³⁵. וכמו-כן - ההוראה הנוספת מ'חלה', אשר "ראשית
 3 עריסותיכם", כולל "ראשית" שבכל דבר, "תרימו תרומה לה"¹³⁶ כו' ועד שכל מעשי האדם, לכל
 4 פרטיהם, הם באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"¹³⁷ ו"בכל דרכיך דעהו"¹³⁸.

5 טהרה - שמביאה לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, על-ידי-זה שלידתם היא בטהרה, כתוצאה
 6 מהכנה מתאימה כו'.

7 והדלקת הנר - הרומז (ויותר מרמז בעלמא) ל"נר מצוה ותורה אור", כמובן וגם פשוט.

8 כח. ויש להוסיף, אשר בהשתדלות בשלוש מצוות אלו, נכללת גם הוספה במצות הצדקה, שהיא נותנת
 9 את האפשרות (למי שנצרך לצדקה כפשוטה) להדר בכשרות האכילה ושתייה, ועל-כל-פנים - לשמור על
 10 הכשרות בכלל, שעל-ידי-זה יש לו הוצאות נוספות, ולדוגמא: כיון שמפני הזהירות בכשרות אינו יכול
 11 לאכול את כל חלקי הבהמה, וישנם חלקים שצריך להשליך או לתת ל"גוי אשר בשעריך". ועל-דרך-זה
 12 בנוגע להכנת כל צרכי שבת קודם השבת דוקא (ועד שבשבת אסור להתעסק גם בהכשרת האוכל).
 13 וכמו-כן בנוגע ללבושים וכיוצא בזה. ועל-דרך-זה בנוגע לטהרת המשפחה והדלקת הנר.

14 ונוסף על זה - כללות כולם הוא ענין הצדקה - הן בגשמיות, על-ידי הספקת אכילה ושתייה כפשוטה,
 15 והן ברוחניות, אשר התורה והמצוות בכלל נמשלו לאכילה ושתייה (ואדרבה - בהקדמת האכילה ושתייה
 16 הרוחנית) וכמדובר כמה פעמים.

17 כט. בהתאם לזה, יהיה סיום ההתוועדות בענין הצדקה בפשטות, על-ידי-זה שיעשו את כל אחד
 18 ואחת, "האנשים הנשים והטף", שלוחים לנתינת הצדקה שיקבלו עתה, למסרה בעתה ובזמנה, ומה טוב
 19 - בהוספה מדיליה,

20 ועל-ידי-זה נפעל גם הענין ד"הקהל את העם, האנשים הנשים והטף", עד שנעשים "קהל" לשון יחיד.
 21 שכן, הצדקה פועלת את התאחדות העשיר והעני, המשפיע והמקבל, כפי שהם עומדים בשוה במעמד
 22 ומצב ד"הקהל" (כמובן וגם פשוט, וכל זה - בהקדמת שמחה וטוב לבב, על-ידי הניגונים הידועים, החל
 23 מניגון הכנה לניגון אדמו"ר הזקן, ניגון אדמו"ר הזקן, ניגון אדמו"ר האמצעי, "לכתחילה אריבער",
 24 ו"שיבנה בית המקדש".

25 ויהי-רצון שבקרוב ממש נקיים כל ענינים אלו, מתוך שמחה וטוב לבב, בארצנו הקדושה, "ארץ אשר
 26 גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", ובאופן ד"כי ירחיב ה' את גבולך" [כמוזכר
 27 לעיל, והזמן גרמא לשוב ולחזור על זה עוד פעם], והעיקר - שיבוא במעשה בפועל, שיקויים "ירחיב
 28 ה' אלקיך" בארץ ישראל כפשוטה, והמעשה הוא העיקר.

29 ולאחרי אמירת ברכה אחרונה, שהיא גם ברכה והמשכה - נסיים בחלוקה לעשות את כולם לשלוחי
 30 צדקה, ויהי-רצון שברכה זו תהיה 'ברכה אחרונה' על הגלות בפשטות, וממילא תיעשה 'ברכה ראשונה'
 31 על הגאולה האמיתית והשלמה, ובאופן ד"פותחין בברכה" - פתיחת ענין חדש לגמרי, ועד אשר "תורה
 32 חדשה מאתי תצא"¹³⁹, ובפשטות, למטה מעשרה טפחים, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו", "העם
 33 האנשים הנשים והטף" - כולם ביחד.

34 ניגנו ניגון הכנה, ניגון ארבע כבות (בבא הרביעית פעם אחת), נייע זשוריצי כלאפצי, לכתחילה אריבער.
 35 ה'שליח ציבור' שי' ניגן "יהי-רצון כו' שיבנה בית המקדש". כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לטנקיסטים
 36 שטרות של דולר על-מנת לחלקם לכל אחד ואחת מהנאספים, ואחר-כך הזכיר אודות אמירת 'ברכה
 37 אחרונה'. טרם צאתו התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו".

(137) אבות פ"ב מ"ב.

(138) משלי ג, ו.

(139) ישעי' נא, ד. ויק"ר פ"ג ג.

(134) ראה פירש"י ויצא לב, נד. אמור כא, יז. ועוד.

(135) ע"ד הלשון בנפשו יביא לחמו (סיום פיוט ונתנה תוקף,

ע"פ איכה ה, ט).

(136) שלה טו, יט-כ.

בס"ד. ברכת כ"ק ארמו"ר שליט"א ערב יום הכיפורים ה'תשמ"ח – בבית הכנסת, לאחר תפלת מנחה –

בלתי מוגה

- 1 א. זמן ערב יום הכיפורים, ובפרט לאחר תפילת המנחה, בסמיכות ליום הכיפורים - ראוי ומוכשר
2 ביותר לאמירת דברי ברכה (שלכן הונהג לומר דברי ברכה בזמן זה), כי:
3 גם במשך כל השנה כולה, הרי כאשר יהודים מתאספים יחדיו, הרי זה מעורר וממשיך ברכת הוי'
4 שלא בערך לגבי המשכת הברכה ביחיד.¹
5 ועל־אחת־כמה־וכמה בעשרת ימי תשובה, אשר מעלת היחיד בימים אלו היא על־דרך ובדוגמת מעלת
6 הציבור במשך כל השנה², ומזה מוכן שמעלת הציבור בעשרת ימי תשובה (כולל המשכת הברכה) היא
7 באי־ערוך לגבי מעלת הציבור במשך כל השנה. ובעשרת ימי תשובה עצמם - בסיומם וחותמם, כאמור,
8 בסמיכות ליום הכיפורים.³
9 ויש להוסיף ולבאר גודל מעלת הברכה, מצד גודל העילוי של יום הכיפורים (שמזה מוכן גם בנוגע
10 לערב יום הכיפורים, הכנה שהיא מעין ודוגמת יום הכיפורים) - דמכיון שכל אחד ואחד מישראל הוא
11 בתכלית העילוי, אזי נעשה כלי ראוי לקבלת הברכה, וכלי ראוי להמשכת הברכה, עד להמשכת ברכה
12 הכי נעלית שלמעלה מכל מדידה והגבלה, וביחד עם זה, באופן שנמשכת עד למטה מטה ממש, כדלקמן.
13 ב. והענין בזה:
14 ידוע⁴ שדרגת התשובה של יום הכיפורים היא - תשובה עילאה, עד לדרגת הכי נעלית שב'תשובה
15 עילאה', שהרי, ב'תשובה עילאה' גופא יש חילוקי דרגות בעילוי אחר עילוי, ולכן לאחר שלימות העבודה
16 בענין התשובה, החל מחודש אלול, ובפרט לאחר ח"י אלול, ימי הסליחות, ערב ראש־השנה,
17 ראש־השנה, עשרת ימי תשובה, עד לערב יום הכיפורים - בוודאי נמצאים כבר בדרגה הכי נעלית
18 ד'תשובה עילאה',
19 ויתירה מזה - 'תשובה עילאה' שהיא למעלה מכל גדר של חילוקי דרגות כו', שהרי יום הכיפורים
20 הוא - "אחת בשנה"⁵, גילוי בחינת "אחת" שבנפש, בחינת ה'יחידה' שבנפש⁶, היינו ההתאחדות העצמית
21 של בני ישראל⁷ עם הקב"ה.
22 ולכן, עבודת התשובה של יום הכיפורים - 'תשובה עילאה' בשלימותה - היא מתוך שמחה ותענוג⁸,
23 אשר השמחה עצמה פורצת כל הגדרים וההגבלות⁹, כמדובר לעיל¹⁰ בענין "שמח תשמח", ששמחה
24 אמיתית היא למעלה גם מבחינת העונג הבלתי־מורגש, שזוהי גם דרגת יום־הכיפורים, כמבואר בהמשך
25 תרס"ו¹¹ שיום הכיפורים הוא למעלה משבת, "שבת שבתון"¹², להיותו בחינת העונג העצמי
26 הבלתי־מורגש, מעין ודוגמת "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹³ (ומעין זה - במנחת שבת,
27 בחינת "רעוא דרעוין")¹⁴.

(ל' הכתוב - בא יו"ד, ט), ובלשון הכתוב בנוגע ל"הקהל" (וילך
לא, יב) - "האנשים והנשים והטף", כולל גם קטני קטנים, עד
לתינוק שיצא לאויר העולם, שגם הוא יורש הכל (ראה נדה מג,
סע"ב ואילך - במשנה. רמב"ם הל' נחלות ספ"א).
8 אגה"ת פ"א. ובכ"מ.
9 ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.
10 ד"ה שמח תשמח דש"פ תבוא תשמ"ז. ועוד.
11 ע' קה ואילך. שם ע' תקמב.
12 אחרי טז, לא. אמור כג, לב.
13 תמיד בסופה.
14 ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו - שיוהכ"פ חל ביום
השבת, שהרי כל שבת הוא מעין ודוגמת "יום שכולו שבת

1) כמ"ש "ברכנו אבינו כולנו כאחד" (ראה תניא פל"ב).
2) ראה ר"ה יח, א: "ביחיד אימת...אלו עשרה ימים שבין ר"ה
ליוהכ"פ".
3) בנוגע ליוהכ"פ עצמו - נקבע מקדמת־דנא סדר היום, חמש
תפילות. ולכן, הזמן שיכולים להוסיף באמירת דברי ברכה (מבלי
להכנס לחשבונות ושיקולים מיותרים), הוא - מסתיים בערב
יוהכ"פ.
4) ראה ברכת ערב יוהכ"פ תשמ"ז ס"ג (התועדויות ח"א ע'
115). וש"נ.
5) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.
6) ראה תוד"ה אחת - מנחות יח, א.
7) כאו"א מישראל, "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובבנותינו"

1 ונמצא, שיום הכיפורים קשור עם גילוי התענוג הכי עליון (עד לבחינת התענוג שמתעורר ומתגלה
2 על-ידי השמחה), שנמשך בכל סדר ההשתלשלות, עד לעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו¹⁵,
3 ואדרבה, בעולם הזה התחתון דוקא נעשית ה"דירה" לו יתברך¹⁶, דירה אמיתית לעצמותו ומהותו שבה
4 מתגלה בכל עצמותו ממש¹⁷, אף ש"המלך אין רואים אותו כשהוא ערום"¹⁸, הרי בדירתו מתגלה גם ללא
5 לבושים, ובלשון הכתוב¹⁹ "לא יכנף עוד מוריך", "שלא יתכסה ממך בכנף ולבוש"²⁰.

6 וענין זה קשור גם עם גילוי ה'יחידה' שבנפש ביום הכיפורים, "אחת בשנה" - כי בחינת ה'יחידה'
7 של כל אחד ואחת מישראל קשורה עם בחינת ה'יחידה' הכללית, משיח צדקנו²¹, שעל-ידו תהיה הגאולה
8 האמיתית והשלימה, ביחד עם שלימות העולם כולו, ובאופן הנראה והנגלה בכל קצוי ארץ, שלכן "הללו
9 את ה' כל גוים גו' כי גבר עלינו חסדו"²², היינו, שהגילויים דלעתיד-לבוא חודרים בכל העולם כולו,
10 עד למטה מטה ביותר, ואדרבה - בעיקר למטה, כאמור, דירה לו יתברך בתחתונים.

ג. זאת ועוד:

12 עבודת התשובה של יום הכיפורים - הפועלת "סלחתי בדברך"²³ - קשורה גם עם נתינת לוחות
13 אחרונות, "ביום חתונתו, זה מתן תורה"²⁴. והרי מתן-תורה הוא מעין ודוגמת הגילוי דלעתיד-לבוא,
14 כמבואר בתניא²⁰ ש"כבר היה לעולמים מעין זה בשעת מתן-תורה".

15 ובכל זה נוסף עוד יותר במתן-תורה של לוחות אחרונות²⁵ - "כפלים לתושיה"²⁶, עד ל"כפלים" באופן
16 שבאין-ערוך לגמרי, שהרי בלוחות ראשונות "לא היו אלא עשרת הדברות בלבד"²⁷, ועל-כל-פנים "חמשה
17 חומשי תורה וספר יהושע בלבד"²⁸, ואילו בלוחות אחרונות, "אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש
18 ואגדות"²⁷, עד ל"עלמות אין מספר"²⁹.

19 ועד שבאים לתכלית השלימות של מתן-תורה - לעתיד-לבוא, ש"לא יכנף עוד מוריך", בגאולה
20 האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בחינת ה'יחידה' הכללית (כנ"ל סעיף ב).

21 ויש להוסיף בנוגע להדגשת ענין השמחה - הן מצד ענין מתן-תורה, שהרי נוסף לכך שכל עניני
22 התורה ומצוות צריכים להיות בשמחה, יש הדגשה מיוחדת בנוגע לתורה, "פקודי ה' ישרים משמחי
23 לב"³⁰, ובפרט בנוגע ללוחות אחרונות, שיש בהם העילוי ד"כפלים לתושיה", ועל-אחת-כמה-ומצד
24 השלימות דגאולה העתידה, שאז תהיה גם השמחה בתכלית השלימות.

25 ד. והנה, האמור לעיל אודות העילוי של יום הכיפורים - מתחיל כבר בערב יום הכיפורים, להיותו
26 ערב והכנה³¹ ליום הכיפורים, ובלשון חכמינו ז"ל³² "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת"³³.

27 ונוסף לזה, יש עילוי מיוחד בערב יום הכיפורים לגבי שאר ערבי שבתות וימים טובים - כמאמר

(25) אף שלוחות ראשונות נעשו ע"י הקב"ה עצמו, ואילו לוחות אחרונות - ע"י ממוצע (המחבר), משה רבינו, ועד שנמשך גם בבחי' משה שבכאו"א מישראל - כידוע שאצל כאו"א מישראל יש ניצוץ מנשמת משה רבינו, שלכן ענין היראה היא "מילתא זוטרת" אצל כאו"א מישראל (כמו אצל משה רבינו), מצד בחי' משה שבקרב (תניא רפמ"ב).

(26) איוב יא, ו. וראה שמו"ר רפמ"ו.

(27) שמו"ר שם.

(28) נצבים כב, ב.

(29) שה"ש ו, ח, ובשהש"ר עה"פ. ועוד.

(30) תהלים יט, ט. תענית ל, סע"א. טושו"ע או"ח ר"ס תקנד.

(31) ככל דבר חשוב הדורש הכנה (ראה אנציק' תלמודית ערך הכנה. וש"ג).

(32) ע"ז ג, סע"א.

(33) להעיר שבשנה זו חל יוהכ"פ ביום השבת, וערב יוהכ"פ הוא גם ערב שבת כפשוטו.

ומנוחה לחיי העולמים".

(15) ובפשטות - גילוי כח הא"ס שבכל הבריאה כולה, לא רק במין המדבר, אלא אפילו במין החי, ומין הצומח, ואפילו בדומם, מצד בחי' הצומח שבדומם (הרים (עט"ר שער ר"ה רפכ"ד. ובכ"מ)).

(16) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפלו'. ובכ"מ.

(17) ראה ד"ה זה היום תשמ"א (קונטרס ר"ה תשמ"ח) רפי"ב.

וש"נ.

(18) סנהדרין כב, א. רמב"ם ה' מלכים פ"ב ה"ג.

(19) ישעי' ל, כ.

(20) תניא פל"ו (מו"א).

(21) רמ"ז לוח"ג רס, ב (נדפס במק"מ קצ, ב). ל"ת להאריז"ל

בראשית עה"פ (ה, כב) ויתהלך חנוך. ועוד.

(22) תהלים קיז, א-ב.

(23) לקו"ש חכ"ד ע' 570 הערה 10. וש"נ.

(24) תענית כו, ב - במשנה.

1 רבותינו ז"ל³⁴ "כל האוכל ושותה בתשיעי, מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי", היינו,
 2 שבערב יום הכיפורים נפעל כבר ענינו של יום הכיפורים, "ועניתם את נפשותיכם"³⁵.
 3 ואדרבה – ביום הכיפורים פועלים הענין על-ידי עינוי, ואילו בערב יום הכיפורים, פועלים זאת על-ידי
 4 אכילה ושתיה דוקא.

5 ויש להוסיף ולבאר דיוק הלשון "מעלה עליו הכתוב כו": (א) "מעלה" - מלשון עליה, (ב) העליה
 6 עצמה היא על-ידי "הכתוב" - הקב"ה, "אנא נפשי כתבית יהבית"³⁶, שאז נעשה הענין באופן שבאין-ערוך
 7 לגמרי, לא רק לפום שיעורא דיליה, כי-אם לפום שיעורא ד"הכתוב", שאין לו שיעור, מדידה והגבלה
 8 כלל.

9 ה. על-פי האמור לעיל, אודות גודל העילוי של יום הכיפורים וערב יום הכיפורים - מובן, שערב יום
 10 הכיפורים הוא זמן מסוגל ביותר לענין הברכה, הן בנוגע לקבלת הברכה, והן בנוגע להמשכת הברכה,
 11 ועד לברכה שלמעלה ממקור ההמשכה כו'.
 12 ובפרטיות יותר:

13 שלימות הברכה היא - ברכת כהנים, כידוע³⁷ החילוק שבין ברכה סתם לברכת כהנים, שברכה סתם
 14 אינה אלא המשכה והתגלות מהשורש והמקור, היינו שהענין ישנו כבר בשרשו ומקורו, אלא שצריכים
 15 להמשיכו ממקורו ושרשו שיומשך ויתגלה גם למטה, מה-שאיין-כן ברכת כהנים היא באופן שפועלים
 16 המשכה חדשה, מקורות חדשים כו', וביחד עם זה, ההמשכה היא למטה מטה ביותר, עד למקום שיש
 17 צורך בשמירה כו', "וישמרך"³⁸. ועד לשלימות ברכת כהנים - "ושמו את שמי על בני ישראל ואני
 18 אברכם"³⁹.

19 והנה, ענין ברכת כהנים שייך גם לכל אחד ואחת מישראל - שהרי כל ישראל נקראו "ממלכת
 20 כהנים"⁴⁰, שפירושו "כהנים גדולים"⁴¹.

21 ובהדגשה יתירה ביום הכיפורים - ש"כל עבודות יום הכיפורים (כולל גם התמיד שמקריבים בכל יום)
 22 אינן כשרות אלא כו"⁴², בכהן-גדול דוקא, בחינת "אחת" שבישראל, ודוגמתו בכל אחד ואחת מישראל -
 23 בחינת 'יחידה' שבנפש, שמתגלה ביום הכיפורים, "אחת בשנה".

24 זאת ועוד: מכיון שהענין ד"ושמו את שמי על בני ישראל" הוא בהדגשה יתירה ביום הכיפורים, מצד
 25 גילוי בחינת 'יחידה', הרי גם הענין ד"ואני אברכם" הוא באופן נעלה יותר, עד לעילוי שבאין-ערוך
 26 לגמרי, לגבי "ואני אברכם" שבמשך כל השנה כולה.

* * *

27 ו. האמור לעיל אודות מעלת הברכה בערב יום הכיפורים - קשור גם עם קביעות ערב יום הכיפורים
 28 בפרשת השבוע:

29 בשנה זו חל ערב יום הכיפורים בפרשת "וזאת הברכה"⁴³ - הדגשת ענין הברכה, באופן הנראה והנגלה
 30 לעין כל, עד שכל אחד ואחד מורה באצבע ואומר "וזאת הברכה", ברכה נראית ונגלית בגשמיות
 31 וברוחניות, וברוחניות ובגשמיות גם יחד.

(41) בעה"ט עה"פ.
 (42) יומא לב, סע"ב. וש"נ. רמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ רפ"ב.

וראה צפע"נ עה"ת ר"פ קרח.
 (43) ובהמשך לזה, רוב חודש תשרי הוא בפרשת "וזאת
 הברכה", כלומר, נוסף לכך שחודש תשרי הוא "מרובה במועדות"
 (שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ב ס"ב), הרי בשנה זו שרובו חל
 בפרשת "וזאת הברכה", ה"ה מרובה גם ב"ברכה".

(34) יומא פא, ב. וש"נ. וראה שו"ע אדה"ז או"ח ריש הל'
 יוהכ"פ.

(35) אמור כג, כז.

(36) שבת קה, א - ע"פ גירסת הע"י.

(37) ראה לקו"ש ח"י ע' 38. וש"נ.

(38) נשא כו, כד ובספרי ופירש"י עה"פ.

(39) שם, כז.

(40) יתרו יט, ו.

מה ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א ערב יום הכיפורים ה'תשמ"ח

1 ונוסף לזה, ישנה גם הברכה הפרטית שבפרשת היום - יום ששי בפרשת "ברכה":
2 בשיעור היומי נאמר⁴⁴: "אשריך ישראל" - "אשריך" הוא ענין התענוג, תכלית העילוי והשלימות.
3 ובפרט ש"אשריך ישראל" הוא מצד הקשר והשייכות עם תכלית העליה והרוממות של הקב"ה -
4 "מעונה אלקי קדם"⁴⁵, "למעון הם השחקים לאלקי קדם כו"⁴⁶, "אימת הגבוה על הנמוך"⁴⁶, שבגלל היותו
5 "בעזרך" של כל אחד ואחת מישראל, לכן "אשריך ישראל".
6 ובפרטיות יותר - כפי שנתפרש בתורה שבעל-פה ("תורה בפירושה ניתנה"⁴⁷) בסוף מסכת יומא
7 (המסכת של יום הכיפורים) בפרק יום הכיפורים - "אשריכם ישראל", ומשיך "לפני מי אתם מיטהרים
8 ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים", שזהו ענין הטהרה של יום הכיפורים.
9 ז. ויש להוסיף בביאור החילוק שבין "אשריך ישראל" בתורה שבכתב ל"אשריכם ישראל" בתורה
10 שבעל-פה:
11 "אשריך" הוא לשון יחיד, ו"אשריכם" הוא לשון רבים, היינו, שהענין ד"אשריך ישראל" כפי שהוא
12 בתורה שבכתב, באופן של כולל⁴⁸ ("אשריך" לשון יחיד), נמשך ומתגלה בתורה שבעל-פה באופן של
13 פרטים ופרטי פרטים, עד לריבוי פרטים, "עלמות אין מספר" - בתורה, ועל-ידי-זה גם ב"עולמות"
14 ("אל-תקרי עלמות אלא עולמות"⁴⁹), החל מ"עולם קטן - זה האדם"⁵⁰.
15 ועל-פי-זה יומתק ש"אשריך ישראל" נאמר על-ידי משה רבינו, ו"אשריכם ישראל" נאמר על-ידי רבי
16 עקיבא:
17 משה רבינו הוא - המקור והמקבל הראשון של תורה שבכתב, "משה קיבל תורה מסיני"⁵¹, החל מעשרת
18 הדברות, עד לדיבור הראשון ותיבה הראשונה, "אנכי", ראשית-יבות "אנא נפשי כתבית יהבית" (כנ"ל
19 סעיף ד): ורבי עקיבא הוא - המקור של תורה שבעל-פה, "כולהו אליבא דרבי עקיבא"⁵².
20 ולכן, לאחר שאמר משה רבינו "אשריך ישראל" באופן של כלל (כבשאר עניני תורה שבכתב) - בא
21 רבי עקיבא ופירש בתורה שבעל-פה בפרטיות יותר, "אשריכם ישראל".
22 זאת ועוד:
23 משה רבינו - יחוסו משלושת האבות אברהם יצחק ויעקב, ומשבט לוי, משולש בשבטים⁵³, עד שראוי
24 היה להיות כהן-גדול⁵⁴, ולכמה דעות⁵⁵ היה אמנם כהן-גדול בפועל ממש (מלבד הכהונה-גדולה של
25 אהרן) - שלימות היחוס.
26 ואילו רבי עקיבא - היה בן גרים⁵⁶, שאינו מתייחס לאברהם יצחק ויעקב. ולאידך, יחוסו גדול יותר
27 - כתשובת הרמב"ם⁵⁷ ('מורה הנבוכים') שמתייחס "למי שאמר והיה העולם".
28 ושניהם מדגישים את מעלתם של ישראל - "אשריך ישראל", ו"אשריכם ישראל" - בהתאם לשני
29 הקצוות שבישראל, "ראשיכם שבטיכם" עד "גרך אשר בקרב מחניך"⁵⁸.
30 ולהעיר גם מהשייכות המיוחדת ליום הכיפורים - שבהקדמה לחמש התפילות של יום הכיפורים

(52) סנהדרין פו, רע"א.

(44) לג, כט.

(53) ראה שבת פח, א ובפ"י ר"נ גאון שם.

(45) שם, כז.

(54) ראה זבחים קב, א. פרש"י שמות ד, יד.

(46) פירש"י עה"פ.

(55) ראה זבחים ופירש"י שם. ובארוכה - שיחת ש"פ תזו"מ

(47) הקדמת הרמב"ם לספר הי"ד בתחילתה.

(ס"י ואילך) ובהו"ב (סכ"ב ואילך) תשמ"ז.

(48) ועד לדרגא שלמעלה אפילו מגדר של "כלל".

(56) ראה סדה"ד בערכו. לקו"ש ח"ו ע' 124 הערה 25. וש"נ.

(49) תקו"ז בהקדמה (יד, רע"ב).

(57) נדפסה ברמב"ם הוצאת שולזינגער (נ.י. תש"ז) בהוספות

(50) תנחומא פקודי ג. זח"ג לג, ב. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא,

לח"א ס"ט. תשובות הרמב"ם (ירושלים, תש"ב) כרך ב סרצ"ג.

(א.

(58) ר"פ נצבים.

(51) אבות רפ"א.

1 אומרים את הפסוק⁵⁹ "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה", ואיתא בספרים⁶⁰ שבסופי-תיבות פסוק זה
2 מרומז השם "עקיבה".

* * *

3 ח. נוסף על האמור אודות שיעור היומי בחומש (תורה שבכתב) - יש להוסיף גם בנוגע לשיעור היומי
4 ברמב"ם (תורה שבעל-פה)⁶¹, ולבאר את הקשר והשייכות לעניני דיומא.

5 ובהקדמה - שבשיעור היומי⁶² נתבארו פרטי דיני 'כלי חרס', אשר בענין זה מודגש הקשר והשייכות
6 לבריאת אדם הראשון בראש-השנה⁶³ - כולל גם יום הכיפורים, ש"נקרא גם-כן ראש-השנה בכתוב⁶⁴ והוא
7 בחינת נשמה ופנימיות"⁶⁵ (הפנימיות של ראש-השנה) - שהרי אדם הראשון נברא "עפר מן האדמה"⁶⁶,
8 וכפי שאומרים בנוסח תפילות ראש-השנה ויום הכיפורים: "אדם יסודו מעפר.. משול כחרס הנשבר".
9 וענין זה הוא למעליותא - כי "חרס הנשבר" הוא ענין הביטול, היינו, שאינו מציאות לעצמו כלל, אלא
10 בתכלית הביטול, שעל-ידי-זה נעשה כלי לעצמותו ומהותו יתברך, כמו שכתוב "לב נשבר ונדכה אלקים
11 לא תבזה"⁶⁷, "מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח"⁶⁸ (כמבואר ב'תורה אור' בתחילתו⁶⁹).

12 ובענין זה יש הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו, השייכת במיוחד לתוכן ענין יום הכיפורים,
13 כדלקמן.

14 ט. בתחילת שיעור היומי⁷⁰ - כותב הרמב"ם: "כלי חרס אינו מקבל טומאה עד שיהיה מקבל ועשוי
15 לקבלה, אבל אם לא היה לו בית קיבול, או שהיה מקבל ולא נעשה לקבלה, אינו מקבל טומאה כלל,
16 לא מן התורה ולא מדברי סופרים". וענינו בעבודת האדם:

17 כל אחד ואחד מישראל הוא על-דרך ובדוגמת "כלי חרס" ש"לא נעשה לקבלה". שכן, אף שיש לו
18 "בית קיבול", שהרי מקבל כל ברכותיו של הקב"ה, כל טוב גשמי וכל טוב רוחני, מכל-מקום "לא נעשה
19 לקבלה", דמכיון ש"אני נבראתי לשמש את קוניי"⁷¹, נמצא, שהיותו "בית-קיבול" לכל הברכות אינו
20 בשביל עצמו, שנעשה לקבלה, כ-אם כדי לשמש את קונו, ועד שבטל במציאות לגמרי, וכל מציאותו
21 אינה אלא המציאות של קונו ואדונו (עד לדרגה שלמעלה מכל דרגות ותארים), "ישראל וקודשא-בריך-
22 הוא כולא חד"⁷².

23 ובהתאם לכך, הרי פסק-דין מפורש ב"תורת אמת" ו"תורת חיים"⁷³ ש"אינו מקבל טומאה כלל... לא
24 מן התורה ולא מדברי סופרים..." היינו, שיהודי אינו בגדר ענין של היפך הטהרה כלל !

25 י. וענין זה שייך במיוחד ליום הכיפורים:

26 ענינו של יום הכיפורים הוא - "לפני הוי' תטהרו"⁷⁴, שלימות הטהרה, עד לטהרה שהיא "לפני הוי'",
27 למעלה מארבע אותיות שם הוי', כנגד ארבעה עולמות של 'סדר השתלשלות' - הדרגה החמישית,
28 "החמישית לפרעה"⁷⁵, ד"מיניה אתפריעו ואתגליין כל נהורין"⁷⁶, שמתגלה ב"יום שנתחייב בחמש
29 תפילות"⁷⁷, ולכן הרי זו טהרה ("תטהרו") בטהרתה - לא רק בחינת 'טהירו תתאה', אלא גם בחינת

(67) תהלים נא, יט.

(68) ישעי' נז, טו.

(69) בראשית א, ג.

(70) הל' כלים רפ"ז.

(71) משנה וברייתא סוף מס' קידושין.

(72) ראה זח"ג עג, א.

(73) בקטע זה בכה כ"ק אדמו"ר שליט"א.

(74) אחרי טז, ל.

(75) ל' הכתוב - ויגש מזו, כד.

(76) זח"א רי א.

(77) ראה לקו"ת ס"פ פינחס. וש"נ.

(59) תהלים צז, יא.

(60) ראה לקו"ש ח"ז ריש ע' 349. וש"נ.

(61) מדברי הרמב"ם בהקדמתו לחיבורו - "לפיכך קראתי שם

חיבור זה משנה תורה, לפי שאדם קורא בתושב"כ תחילה, ואח"כ

קורא בזה, ויודע ממנו תושבע"פ כולה".

(62) הל' כלים פ"ז-יח.

(63) ומכיון שהאדם הוא עיקר הבריאה, לכן יום ברוא אדה"ר

נקבע לר"ה של כל הבריאה כולה.

(64) יחזקאל מ, א. תוד"ה ואת - נדרים כג, ב. רא"ש סוף

יומא.

(65) לקו"ת דרושים לר"ה נח, א.

(66) בראשית ב, ז.

1 טהירו עילאה', ועד למעלה מזה, בחינה שממנה נלקחה בחינת 'טהירו עילאה'. ובלשון שאומר כל אחד
2 ואחד מישראל בתחילת כל יום ויום: "נשמה שנתת בי טהורה היא", ומבואר בחסידות⁷⁸ ש"טהורה היא"
3 קאי על הנשמה כפי שהיא בבחינת 'טהירו עילאה', ומשם יורדת הנשמה ובאה למטה, "אתה בראתה,
4 אתה יצרתה, אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי", היינו, שבכל מעמד ומצב שנמצאת, משמרה הקב"ה
5 מכל הענינים הבלתי-רצויים, על-ידי-זה שנותן בה מהבחינה החמישית כו', וכל זה נמשך למטה באופן
6 הנראה ונגלה לעיני בשר, עד שיכולים למשש בחוש המישוש - "חלק אלקה ממעל ממש"⁷⁹, גם מלשון
7 מישוש⁸⁰, נשמה בגוף דוקא.

8 ולהעיר, שגם ביום הכיפורים מודגש הקשר והשייכות לעיני הגוף הגשמי דוקא - כי אף-על-פי שביום
9 הכיפורים צריך להיות "ועניתם את נפשותיכם", העדר אכילה ושתייה, "לחיותם ברעב"⁸¹, "שהחיות שלהם
10 הוא מבחינת הרעב גופא"⁸², הרי ענין זה גופא מדגיש את הקשר והשייכות לגדרי האכילה ושתייה, כי אם
11 לא כן, לא שייך עינוי בהעדר אכילה ושתייה⁸³.

12 ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לערב יום הכיפורים - שבו מודגש ענין אכילה ושתייה כפשוטו, כאמור
13 "כל האוכל בתשיעי, מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי", היינו, שהענין שנפעל ביום
14 הכיפורים על-ידי עינוי, נפעל בערב יום הכיפורים (ואדרבה - באופן נעלה יותר, "מעלה עליו הכתוב",
15 כנ"ל סעיף ד) על-ידי אכילה ושתייה דוקא. ולא עוד, אלא שבערב יום הכיפורים צריך לאכול "כפי שיעור
16 שני ימים, ערב יום הכיפורים ויום הכיפורים" (כמו שכתב רבינו הזקן בסידורו השוה לכל נפש), אכילה
17 ושתייה באופן ד"כפלים לתושיה".

18 יא. ויש להאריך בכל הענינים האמורים לעיל, הן בנוגע לשיעור בחומש והן בנוגע לשיעור ברמב"ם,
19 כולל ובמיוחד בנוגע לביאור הענינים בפנימיות התורה⁸⁴, שהרי יותר ממה שנאמר כאן, באין-ערוך, יש
20 בכל ענינים אלו, כמובן וגם פשוט לכל אחד ואחת, ובכחו של כל אחד ואחד להוסיף בזה - "תן לחכם
21 ויתכם עוד"⁸⁵, שהרי כל אחד ואחד מאתנו, בתוככי כלל ישראל, שייך ל"עם חכם ונבוך"⁸⁶.

22 והעיקר - שתהיה זו הכנה קרובה ל"תורה חדשה מאתי תצא"⁸⁷, לעתיד-לבוא, "יום שכולו שבת
23 ומנוחה לחיי העולמים"¹³, אבל במהרה בימינו ממש. ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו, שערב יום
24 הכיפורים הוא ערב שבת, ויום הכיפורים הוא ביום השבת - מעין ודוגמת ערב שבת ד"שית אלפי שנין",
25 אלף השישי, ובפרט לאחרי חצות היום, בסמיכות ממש ליום השבת, "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי
26 העולמים".

* * *

27 יב. עוד ענין מיוחד בשנה זו - 'שנת הקהל'. ולכן, כאן הזמן להכריז ולבקש ולהפציר בכל לשון של
28 בקשה בנוגע לתוכן הענין ד"הקהל" ברוחניות - לפעול שכל אחד ואחת מישראל, "האנשים והנשים
29 והטף", כולל גם קטני קטנים, יקהיל את כל פרטי הענינים שבו.

30 - הן הענינים שבדוגמת "האנשים והנשים והטף"⁸⁸, והן הענינים שבדוגמת "גרך אשר בשעריך"⁸⁸,
31 היינו, הפעולה בעולם שמבחוץ הימנו, "לגייר"⁸⁹ את עיני העולם שגם הם יצטרפו לגבול הקדושה -

(84) להעיר שא' החילוקים בין לוחות ראשונות ללוחות
אחרונות שניתנו ביוהכ"פ הוא - ע"ד ובדוגמת החילוק שבין
נגלה דתורה לפנימיות התורה.
(85) משלי ט, ט.
(86) ואתחנן ד, ו.
(87) ישעיה נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.
(88) ראה בארוכה מכתב ושיחת ר' תשרי.
(89) ומן הקל אל הכבד: לכל לראש - בדרגא ד"גיר תושב".
ולאח"ז - בדרגא ד"גיר צדק".

(78) לקו"ת בחוקותי מז, א. ר"פ דברים.
(79) תניא רפ"ב.
(80) ראה "היום יום" כ"ג מנ"א. ובכ"מ.
(81) תהלים לג, יט.
(82) לקו"ת שה"ש יד, ב. ובכ"מ.
(83) וע"ד הענין דעוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתי' - ד"קאי
על זמן תחיית המתים שיהי' האדם בגוף ואעפ"כ אין בו לא
אכילה כו' - שהרי, בנוגע לעולם הנשמות לא שייך גדר של
אכילה ושתי' כלל (ראה לקו"ת צו טו, ג).

- 1 שכל ענינים אלו יהיו חדורים בתוכן הפנימי ד"הקהל" - "ליראה את ה' אלקיך כל הימים"⁹⁰, אשר
 2 "יראת ה' לחיים"⁹¹, שעל-ידה נמשך חיים מ"מחיה חיים"⁹².
- 3 ונוסף על העבודה ד"הקהל" בנוגע לעצמו, צריך כל אחד ואחד לעסוק גם בהשפעה על הזולת,
 4 "האנשים והנשים והטף", שגם הם יקיימו את הענין ד"הקהל" בעבודתם, ובאופן שכל אחד מהם נעשה
 5 "נר להאיר"⁹³, לפעול בכל סביבתו.
- 6 וכל המרבה הרי זה משובח - שמקבל שבח מהקב"ה בעצמו על קיום הציווי ד"הקהל גו' האנשים
 7 והנשים והטף", אשר שבח זה גופא מוסיף זירוז ועידוד לעסוק בכל פעולות אלו ביתר שאת וביתר עוז,
 8 וביתר הצלחה.
- 9 יג. ויהירצון שכל הענינים האמורים לעיל יוסיפו בהמשכת ברכות הוי', כפי שנמשכות ומתגלות
 10 למטה, בעולם הזה הגשמי.
- 11 ובפרטיות יותר - ובהקדמה:
- 12 כל הברכות שנמשכות למטה, בזמן ומקום, מתחילות באחת מאותיות האל"ף-ב"ת. ולכן, כאשר
 13 מזכירים ברכה אחת שמתחילה באות מסויימת (ברכה שיש בה כח הוי' המברך את ישראל שמבקשים
 14 ממנו ברכה זו), הרי ברכה זו כוללת גם את כל שאר הברכות שמתחילות באות זו.
- 15 שנת אורה,
- 16 שנת ברכה, כידוע⁹⁴ שהתחלת התורה היא באות ב', ראש-תיבת ברכה,
- 17 שנת גאולה האמיתית והשלימה,
- 18 שנת דיצה,
- 19 שנת הוד והדר - דמכיון ש"הוד והדר.. במקומו"⁹⁵, הרי לא שייך שיהיו ענינים שאינם באופן של
 20 "הוד והדר" חס-ושלום, או אפילו שיחסר משהו בשלימות ד"הוד והדר",
- 21 שנת ועד - מלשון התוועדות, שמתוועדים רבים מישראל יחדיו, כאמור, "הקהל את העם האנשים
 22 והנשים והטף", אשר על-ידי-זה ניתוסף יותר בעניני תורה ומצוות, ולכן הרי זה פועל על כל השנה כולה
 23 - שנעשית שנת זכויות הכי גדולות,
- 24 שנת חיים טובים וארוכים בכל הפרטים,
- 25 שנת טובה, למעלה מכל מדידה והגבלה,
- 26 שנת יעוד - מלשון "הילכו שנים יחדיו בלתי אם נועדו"⁹⁶, וגם מלשון "ונועדתי לך שם"⁹⁷, היינו,
 27 שלכל אחד ואחת מישראל יש יעוד ושליחות מיוחדת מהקב"ה לפעול בכל הענינים האמורים,
- 28 שנת כלכלה - בנוגע לאכילה ושתייה כפשוטם, כולל גם העילוי ד"האוכל ושותה.. מעלה עליו הכתוב
 29 כו" (כנ"ל סעיף ד),
- 30 שנת לימודים, עד ללימוד ד"תורה חדשה מאתי תצא", מה"מלמד" הכי עליון - עצמותו ומהותו יתברך
 31 בעצמו, ועל-ידי-זה מתעלה יהודי בתכלית העליה והרוממות של הקב"ה, כמודגש בשיעור חומש היומי,
 32 "מעונה אלקי קדם", "למעון הם השחקים לאלקי קדם" - שנת מרומים,
- 33 ומכיון שכן, הרי בוודאי נעשית גם שנת נסים הכי גדולים, עד ש"נסי נסים נעשו לו"⁹⁸, ועד לנס
 34 העיקרי - גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, באופן ד"נס על הגבעה"⁹⁹, ש"נסו" של משיח

(95) דה"א טז, כז.

(96) עמוס ג, ג.

(97) תרומה כה, כב.

(98) ל' חז"ל - ברכות נו, רע"א.

(99) ישע"י ל, יז.

(90) וילך לא, יג.

(91) משלי יט, כג.

(92) יומא עא, א. וראה סה"מ תש"י ע' 44.

(93) ראה לקו"ש ח"ב ע' 484 ואילך. וש"נ.

(94) ראה לקו"ש חט"ו בתחלתו. וש"נ.

ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א ערב יום הכיפורים ה'תשמ"ח

מט

1 הוא על ההרים והגבעות, על-דרך ובדוגמת בית-המקדש שנאמר בו¹⁰⁰ "נכון יהיה הר בית ה' בראש
2 ההרים ונשא מגבעות",

3 שנת טיענתא דשמיא בכל הענינים האמורים, ושנת סימן טוב - שבכל ענין וענין רואה יהודי "סימן
4 טוב" (נוסף על כל הענינים שיש לו כבר ב"מזומן") על רוב הטובה שעומד לקבל מהקב"ה, ובאופן
5 שה"סימן טוב" מתגשם בפועל ממש תיכף ומיד, על כל משך ימי חייו,

6 שנת עוז - שכל הענינים האמורים נעשים מתוך עוז והתחזקות הכי גדולה,

7 שנת פדות - פדיה מכל ענינים בלתי-רצויים, כך שאינו צריך לבזבז זמנו על שלילת ענינים
8 בלתי-רצויים, ובמילא, כל עבודתו אינה אלא באופן של הוספה ועליה בקדושה גופא, "ילכו מחיל אל
9 חיל"¹⁰¹ (על-דרך המבואר ב'אגרת הקודש'¹⁰² בנוגע לאופן העבודה לעתיד-לבוא),

10 שנת צדקה - שכל אחד ואחד זוכה לקבל צדקתו של הקב"ה, "לך הוי' הצדקה"¹⁰³ (כפי שאומרים
11 בתחילת כל ה"סליחות"), היינו, מלבד קבלת השכר שמגיע על-פי דין, "אפילו אם אתה עושה להן
12 כסעודת שלמה בשעתו, לא יצאת ידי חובתך עמהם"¹⁰⁴ (ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לשכר שנותן
13 הקב"ה, לפי-ערך הנותן),

14 מוסיף הקב"ה גם בתורת צדקה - "לך הוי' הצדקה", להיותה "מצות ה' ממש"¹⁰⁵ - "מידו המלאה
15 הפתוחה הקדושה והרחבה"¹⁰⁶, וכמו שכתוב בסידורו של הבעל-שם-טוב "הגדושה", שעולה על גדותיו,
16 למעלה ממדידה והגבלה, שנת קדושה, ושנת קוממיות - "ואולך אתכם קוממיות"¹⁰⁷, שנת רוממות,
17 שנת שמחה וששון,

18 שנת תהלה, שנת תורה, שנת תפילה, ושנת תשובה, 'תשובה עילאה', עד לדרגה הכי נעלית ד'תשובה
19 עילאה' - התשובה של יום הכיפורים.

* * *

20 יד. קודם הסיום - יש להכריז עוד הפעם שירעישו ויפעלו בפועל ממש בענין ד"הקהל את העם
21 האנשים והנשים והטף גו' ליראה את הוי' אלקיכם כל הימים". וכן להוסיף גם בענין הצדקה - קו
22 השלישי, בהוספה לשני הקוין תפילה ותורה:

23 תפילה - תפילת המנחה, אשר "אפילו אליהו הנביא לא נענה אלא בתפילת המנחה"¹⁰⁸, מבשר הגאולה,
24 ש"נה זה בא"¹⁰⁹, כפי שאמרנו זה-עתה בתפילת המנחה: "את צמח דוד עבדך מוהרה תצמיח... כי לישועתך
25 קוינו כל היום", "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים", "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

26 ותורה - עניני תורה האמורים לעיל מתורה שבכתב ותורה שבעל-פה, עד לתורת כ"ק מו"ח אדמו"ר
27 נשיא דורנו, שענינו - "יוסף עליכם ככם אלף פעמים"¹¹⁰, ובהדגשה ש"זו משלי היא, אבל הוא (הקב"ה)
28 יברך אתכם כאשר דיבר לכם"¹¹¹, למעלה ממדידה והגבלה: ו"יצחק" (שמו השני), על שם "צחוק עשה
29 לי אלקים"¹¹², הקשור עם הגאולה האמיתית והשלימה - "אז ימלא שחוק פינו"¹¹³.

30 טו. ויהי-רצון שכל הענינים יביאו לנקודה הפנימית - גאולה האמיתית והשלימה ובנין בית-המקדש,
31 "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו" ממש,

(107) בחוקתי כו, יג.

(108) ברכות ו, ב.

(109) שה"ש ב, ח.

(110) דברים א, יא.

(111) פירש"י עה"פ.

(112) וירא כא, ו.

(113) תהלים קכו, ב.

(100) שם ב, ב.

(101) תהלים פד, ח. וראה שו"ע אדה"ז או"ח רסקנ"ה. וש"נ.

(102) סו"ס כו.

(103) דניאל ט, ז.

(104) ב"מ רפ"ז.

(105) אגה"ק רס"ז.

(106) ברכה שלישיית דברהמ"ז.

1 וכן לנקודה הפנימית ד"אחת בשנה" - "ישראל וקודשא-בריך-הוא כולא חד", ועד לסיום יום
 2 הכיפורים - "תקיעה גדולה", "תקע בשופר גדול לחירותנו", שאז מכריזים "לשנה הבאה בירושלים",
 3 וכפירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו¹¹⁴ - שמישיח צדקנו בא תיכף ומיד ממש, ובדרך ממילא יהיו
 4 כל הענינים לשנה הבאה בירושלים הבנויה, "קרית מלך רב"¹¹⁵,
 5 בארצנו הקדושה תיבנה ותיכונן על-ידי משיח צדקנו, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית
 6 השנה ועד אחרית שנה"¹¹⁶, כולל גם "ירחיב ה' אלקיך את גבולך"¹¹⁷,
 7 ששם יבואו כל ישראל, "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובבנותינו"¹¹⁸, "קהל גדול ישוּבו הנה"¹¹⁹,
 8 ו"כספם וזהבם אתם"¹²⁰, כולל גם כסף וזהב רוחניים, אהבה ויראה¹²¹, שורש רמ"ח מצוות-עשה ושס"ה
 9 מצוות לא-תעשה¹²², שלימות התורה ומצוותיה, שניתנים מחדש - ובאופן ד"כפלים לתושיה" - ביום
 10 הכיפורים.
 11 וההכנה לכל זה - פועל כל אחד ואחד מישראל וכלל ישראל בערב יום הכיפורים, כולל ובמיוחד -
 12 על-ידי אכילה ושתיה בגשמיות כפשוטו ממש, אשר במעמד ומצב זה נעשים "דוגמת מלאכי השרת"¹²³,
 13 ויתירה מזה, "לפנים ממלאכי השרת"¹²⁴,
 14 ובפרט בערב יום הכיפורים בשנה זו - בפרשת "וזאת הברכה", ובשיעור היומי ד"אשריך ישראל",
 15 ביחד עם הפירוש ד"אשריכם ישראל, לפני מי אתם מיטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים" -
 16 שלימות הטהרה, "לפני הוי' תטהרו", למעלה מארבע אותיות שם הוי', דרגה החמישית, שמאירה בגלוי
 17 ב"יום שנתחייב בחמש תפילות", למעלה גם מבחינת 'טהירו עילאה' (כנ"ל סעיף י'),
 18 ובמעמד ומצב זה, תכלית העילוי - נמצאים גם בעולם הזה הגשמי, נשמות בגופים, בני חיי ומזונא
 19 רויחא על כל השנה כולה, שנה מבורכת בכל הברכות האמורות, ובאופן של רויחא, עד ל'רויחא' והרחבה
 20 של הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, 'יחידה' הכללית, ביחד עם ה'יחידה' הפרטית של
 21 כל אחד ואחת מישראל, שמאירה בגילוי ביום הכיפורים, "אחת בשנה".
 22 והעיקר - שכל זה יומשך בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, תיכף ומיד ממש.

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א להתלמידים שיחיו
ערב יום הכיפורים ה'תשמ"ח
- בבית הכנסת, לפני כל נדרי -

בלתי מוגה

23 א. "וידבר גו' דבר גו' יברך גו' יאר גו' ישא גו' ושמו גו' ואני אברכם"¹.
 24 ה' יתברך יעזור ויברך את כל אחד ואחד מכם, בתוככי כלל ישראל, בכל הענינים ובכל הברכות
 25 שנאמר לעיל², בבית-הכנסת ובית-המדרש של כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר נשיא דורנו, ויתירה מזה
 26 - "יוסף עליכם גו' ויברך אתכם כאשר דבר לכם"³.

(114) סה"ש תש"ה ריש ע' 83. (122) תניא פ"ד. שם חינוך קטן.
 (115) תהלים מח, ג. (123) שו"ע אדה"ז או"ח הל' יוהכ"פ סתר"י ס"ט. שפ סתר"י
 (116) עקב יא, יב. ס"ט, וסי"ז.
 (117) שופטים יט, ח ובפירש"י. (124) פירש"י בלק כג, כג. ועוד.
 (118) בא יו"ד, ט. (1) נשא ו, כב-כו - ברכת כהנים. וראה לעיל בהברכה אחרי
 (119) ירמי' לא, ז. תפלת המנחה ס"ה.
 (120) ישעי' ס, ט. (2) לאחרי תפילת המנחה.
 (121) תו"א ר"פ וישב. לקו"ת בהעלותך לב, ד. ובכ"מ. (3) דברים א, יא. וראה גם לעיל בהברכה ס"ד.

ובמיוחד - בענין העיקרי השייך לתלמידי הישיבות - הצלחה בהתמדה ושקידה בלימוד התורה,¹
 ובפרטיות יותר - בנוגע לתלמידי הישיבות שבהם לומדים נגלה דתורה ביחד עם פנימיות התורה,²
 "תורה הנגלית ותורת החסידות תמימה"⁴, עד שנעשים לימוד אחד, לימוד יחיד, ולימוד עצמי - הצלחה
 בהתמדה ושקידה הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה,⁴
 ו"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"⁵ - התמדה ושקידה בהידור בקיום המצוות, כולל גם ה"מעשה"
 הקשור עם פנימיות התורה, שנמשך בפנימיות הלב - "עבודה שבלב זו תפילה"⁶, התמדה ושקידה בהידור
 בעבודת התפילה,
 כולל גם - מה שכתב רבינו הזקן בסידורו השווה לכל נפש "נכון לומר קודם התפילה הריני מקבל
 עלי מצות-עשה של ואהבת⁷ לרעך כמוך", שעל-ידי-זה ניתוסף יותר בעניני גמילות-חסדים וצדקה,⁹
 רוחנית וגשמית, או גשמית ורוחנית⁸, גם יחד.
 ב. ויהי רצון שתלכו "מחיל אל חיל"⁹ בכל הענינים האמורים - ג' הקוין דתורה עבודה (תפלה)
 וגמילות חסדים שעליהם "העולם עומד"¹⁰ ("העולם קיים"¹¹), החל מ"עולם קטן זה האדם"¹², "אתם
 קרויין אדם"¹³, על שם אדמה לעליון¹⁴, ובפרט "אדם" שכל ענינו תורה - "זאת התורה אדם"¹⁵.
 ובכל זה - הן בנוגע לפעולה עם עצמו, והן בנוגע לפעולת ההשפעה על הזולת, מיוסד על הציווי
 "ואהבת לרעך כמוך", שכל אחד ואחד צריך לעשות כל התלוי בו להראות "דוגמא-חיה" לכל הנמצאים
 בסביבתו, ולהשפיע עליהם לעסוק בכל הענינים, ועד "כמוך" ממש.
 ויש להוסיף ולהדגיש שהפעולה עם הזולת שייכת לתפקיד המיוחד של תלמידי 'תומכי תמימים' -
 כהוראת רבותינו נשיאינו מייסדי ומנהלי הישיבה, שתלמידי הישיבה צריכים להיות "נרות להאיר"¹⁶,
 על-ידי "נר מצוה ותורה אור"¹⁷, כולל ובמיוחד על-ידי לימוד והפצת האור דפנימיות התורה, שעל-ידי-זה
 פועלים את גילוי האור דמשיח בן דוד, ומבטלים את אלו "אשר"¹⁸ חרפו עקבות משיח¹⁹, ובפשטות -
 שפועלים את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
 ג. ויש לקשר כל הנ"ל עם יום הכיפורים - "אחת בשנה"²⁰, גילוי בחינת היחידה שבנפש, עד לשלימות
 האחדות עם הקב"ה, "ישראל וקודשא-בריך-הוא כולא חד"²¹.
 ובהקדמה:
 בסוף הלכות שמיטה ויובל - כותב הרמב"ם: "כל איש ואיש.. אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו
 להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה'.. ופרק מעל צווארו עול חשבונות הרבים אשר בקשו
 בני האדם, הרי זה נתקדש קודש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים.. ה' מנת חלקי
 וכוסי אתה תומיך גורלי".
 וענין זה שייך במיוחד לתלמידי הישיבות - שזכו להבדל מעניני העולם, "לעמוד לפני ה' לשרתו
 ולעבדו", ובזה גופא - להמצא באהלה של תורה, כפי שמבאר רבינו הזקן בספר תניא קדישא²² שעל-ידי
 לימוד התורה נעשה "יחוד נפלא" בין שכלו של האדם הלומד לשכל התורה, חכמתו ורצונו של הקב"ה

4 "התמים" ח"א ע' כה. ובכ"מ.

5 קידושין מ, ב. וש"נ.

6 תענית ב. סע"א. רמב"ם ריש הל' תפילה.

7 קדושים יט, יח.

8 ראה שיחת שבת שובה (ב) המשך לר"ה סט"ו.

9 תהלים פד, ה. וראה שו"ע אדה"ז או"ח רסקנ"ה. וש"נ.

10 אבות פ"א מ"ב.

11 שם מ"ח.

12 תנחומא פקודי ג. זח"ג ג, ב. תקו"ז תס"ט ק, ב. קא,

(א).

13 יבמות סא, רע"א.

14 עש"מ מאמר אכ"ח ח"ב סל"ג. של"ה ג, א. כ, ב. שא, ב.

עבוה"ק ח"א פי"ז ואילך, ועוד.

15 חוקת יט, יד. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 141. וש"נ.

16 ראה לקו"ש ח"ב ע' 484 ואילך. וש"נ.

17 משלי ו, כג.

18 תהלים פט, נב.

19 ראה שיחת שמח"ת תרס"א - לקו"ד ח"ד תשפ"ו, ב ואילך.

סו"ש תש"ב ס"ע 141 ואילך.

20 ס"פ תצוה. אחרי טז, לד. וראה לעיל בברכה לאחרי

תפילת המנחה ס"ב.

21 ראה זח"ג עג, א.

22 פרק ה.

- 1 (ומבאר בזה כמה ענינים כלליים וענינים פרטיים), ובפרט על-ידי לימוד פנימיות התורה - "לדעה את
2 ה'".
- 3 [ומזה מובן גודל הפלאת הכחות הכי נפלאים שנותנים לכל אחד ואחד מכם, ובפרט לכולכם יחדיו,
4 להצליח בלימוד התורה].
- 5 וכאמור, על-ידי-זה "נתקדש קודש קדשים" - שזוהי דרגת הקדושה דיום הכיפורים, וכן "אתה תומיך
6 גורלי", ענין ה"גורל", כידוע שבעבודת יום הכיפורים ישנו ענין ה"גורלות", כמבאר בכמה מקומות
7 (ובפרט) בדרושי חסידות, "דברי אלקים חיים", של רבותינו נשיאינו.²⁵
- 8 ד. והנה, בכל האמור ניתוסף עוד יותר בשנה זו: שנה זו באה לאחרי שנת השמיטה²⁴, "שבת לה"²⁵
9 - שבה מודגש ביותר הענין דלימוד התורה, כמאמר רז"ל²⁶ "דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל"²⁷,
10 וכפי שמבאר רבינו הזקן²⁸ ש"שבת" ו"תורה" היינו הך.
- 11 ומשנת השמיטה נכנסים ל'שנת הקהל' - "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה.. הקהל את העם
12 האנשים והנשים והטף"²⁹.
- 13 הן בנוגע ל"האנשים והנשים והטף" שבעצמו³⁰, ולכל לראש, בנוגע ללימוד התורה ("תקרא את
14 התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם הקהל את העם האנשים והנשים והטף"³¹) - שצריך להיות בכל
15 ג' התכונות דאנשים נשים וטף³²: אנשים - תכונת התוקף וההנהגה, נשים - עקרת הבית, ניצול המרות
16 ורגש שבלב לעשות סדר בכל עניני ה"עולם קטן", "עיר קטנה זה הגוף"³³, וטף - התכונה דתלמיד ומקבל,
17 "איזהו חכם הלומד מכל האדם"³⁴, ועל-אחת-כמה-וכמה - מהתורות ושיחות-קודש של רבותינו נשיאינו,
18 והן בנוגע ל"הקהל את העם האנשים והנשים והטף" כפשוטו - כל אלו שנמצאים בסביבתו, בהתאם
19 לציווי "ואהבת לרעך כמוך",
- 20 היינו, שבמשך השנה כולה, 'שנת הקהל', ובפרט בזמנים מסוגלים, "יומין זכאין, שבמשך השנה -
21 מקהיל את האנשים והנשים והטף (ככל הפירושים) למקום קדוש, בית-המקדש, החל מבית המקדש
22 הפנימי שבכל אחד ואחד מישראל בלבו פנימה, שהקב"ה מבטיח (ובודאי מקיים הבטחתו) "ושכנתי
23 בתוכם"³⁵. בתוך כל אחד ואחד³⁶, ובפרט על-ידי העזר והסיוע מצד פעולתם של תלמידי 'תומכי תמימים',
24 "נרות להאיר".
- 25 ה. ועוד ענין בנוגע לשנה זו - הקביעות דיום הכיפורים ביום השבת³⁷:
- 26 ענינו של יום השבת הוא - שמחה ותענוג³⁸. ובהתאם לכך, הרי הפעולה בכל הענינים האמורים
27 (ובמיוחד - לימוד התורה, ענינו של שבת) צריכה להיות מתוך שמחה ועונג.
- 28 והדגשה מיוחדת בנוגע ל"הקהל" - שהרי הזמן דמצות "הקהל" כפשוטה הוא בחג הסוכות³⁹, "זמן
29 שמחתנו".

(23) תו"א מג"א צב, ד. ובכ"מ.

(24) ובמילא, ניתוסף גם בנוגע לתוכן דברי הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה (ויובל), כנ"ל ס"ג.

(25) בהר כה, ב. שם, ד.

(26) שבת פו, ב.

(27) להעיר, שבשנה זו חל יוה"כ ביום השבת.

(28) תו"א יתרו ע, ג. ויקהל פח, א ואילך.

(29) וילך לא, יו"ד-יב.

(30) שהרי, כל הענינים שישנם ב"עולם גדול" ישנם גם ב"עולם קטן זה האדם" (ואדרבה - "את העולם נתן בלבם" (קהלת ג, יא. וראה לקו"ת במדבר ה, רע"ב. וש"נ)). ועאכו"כ בענינים עיקריים, כבנדר"ד "האנשים והנשים והטף", שישנם גם אצל כאו"א ב"עולם קטן" שבו.

(31) שם, יא-יב.

(32) ראה מכתב ו' תשרי ש.ז.

(33) נדרים לב, ב.

(34) אבות רפ"ד.

(35) תרומה כה, ח.

(36) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

(37) ראה גם לעיל בברכה לאחר תפילת המנחה סי"א,

ובהערות 14, 33.

(38) שמחה - "וביום שמחתכם אלו השבתות" (ספרי בהעלותך יו"ד, יו"ד), ועונג - "וקראת לשבת עונג" (ישעי' נח, ג).

(39) וילך לא, יו"ד.

1 והרי, שמחה פורצת כל הגדרים והמדידות וההגבלות, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע לעולם, ועד שמגלה
 2 וממשיכה את בחינת העונג הבלתי מורגש⁴⁰, והעיקר – שעל-ידי-זה פועלים את העונג הכי גדול דכל
 3 אחד ואחד מישראל וכלל ישראל, והשמחה הכי גדולה דכל אחד ואחד מישראל וכלל ישראל - העונג
 4 והשמחה דגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
 5 ובפרט בעמדנו בערב שבת ובסמיכות ממש ליום השבת - זמן הכי מסוגל להכנס מערב שבת דאלף
 6 הששי ל"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁴¹, שאז יקויים היעוד "קהל גדול ישובו הנה"⁴², עד
 7 לקיום מצות "הקהל" כפשוטה - "הקהל את העם האנשים והנשים והתף" – בבית המקדש השלישי.
 8 ו. ויהי רצון שכל עניני יום הכיפורים - "להחיותם ברעב"⁴³, "חמש תפלות"⁴⁴ וכו' - יהיו בתכלית
 9 השלימות,
 10 ויקויימו כל הברכות וההצלחות שבני-ישראל מבקשים ופועלים שהקב"ה מביטיחם ונותנם בפועל
 11 ממש - בנוגע לכל התפילות דיום הכיפורים, בכללות ובפרטיות ובפרטי פרטיות,
 12 ועד לסיום תפילת (ועבודת) יום הכיפורים - ב"תקיעה גדולה", "תקע בשופר גדול לחרותנו",
 13 וההכרזה "לשנה הבאה בירושלים", כפירוש כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר נשיא דורנו⁴⁵ שהגאולה
 14 באה תיכף ומיד, ובדרך ממילא נהיה "לשנה הבאה בירושלים",
 15 וכאמור, תיכף ומיד בהתחלת שנה זו, לפני סיום יום הכיפורים הזה, ועל אחת כמה וכמה בד' הימים
 16 שבין יום הכיפורים לסוכות, כנגד ד' אותיות שם הוי' דלעילא⁴⁶,
 17 ונכנסים - מתוך ריקוד - ל"זמן שמחתנו", ולקיום מצות "הקהל" כפשוטה, בבית המקדש השלישי,
 18 "מקדש אדני כוננו ידיך"⁴⁷, לשמוע קריאת התורה על-ידי משיח צדקנו, ועל-ידי-זה "ליראה את ה'
 19 אלקיך כל הימים"⁴⁸ - מתוך שמחה גדולה ונפלאה וטוב לבב, אמן כן יהי רצון.

40 ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רג ואילך. שם ע' רס
 ואילך.
 41 תמיד בסופה.
 42 ירמי' לא, ז.
 43 תהלים לג, יט. וראה לקו"ת שה"ש יד, ב. ובכ"מ.
 44 ראה לקו"ת ס"פ פינחס. וש"נ. וראה לעיל בהברכה
 לאחרי תפילת המנחה ס"י.
 45 סה"ש תש"ה ריש ע' 83.
 46 ראה "מבוא" לפוקח עורים ע' 8. סה"מ תשי"א ע' 42.
 47 בשלח טו, יז.
 48 וילך לא, יג.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה תשרי, תשי"ג
 ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו... לפלא שאינו מזכיר מאומה בענין השפעתו בקהלתו, בהחזקת התורה והפצת היהדות, אשר בטח אינו שוכח אשר סו"ס זהו תכלית העיקר של משרת הרבנות, וענין הפרנסה שבזה הוא טפל בערך לתכלית הני"ל, והאריכות בזה בטח אך למותר, ומובן ג"כ שעיקר הפעולה היא בעניני חינוך הכשר, הן של הקטנים והן של הגדולים, ועיקר העיקרים להסבירם אשר העיקר הוא המעשה בפועל, היינו קיום המצות בפועל ממש בחיים היום יומיים...

לקוטי שיחות יום הכיפורים כרך ד'

מתורגם ללשון הקודש

34 "עיצומו של יום מכפר" - הכפרה שביום זה, 34
 35 המעניקים מלמעלה לכל אדם, שאינה נמדדת לפי 35
 36 עבודת התשובה שלו.
 37 ב. 'כפרה' אין פירושה רק שהאדם אינו נענש 37
 38 עבור החטא, אלא גם שנמחק⁷ מנפשו הרבב והתפגם 38
 39 שנתהוו על ידי החטא שנעשה; יתירה מזו: תכלית 39
 40 הכפרה היא - לא זו בלבד שלא נותר רושם 40
 41 מהעבירות, אלא תכליתה שהזדונות עצמן נהפכים 41
 42 ונחשבים כזכיות⁸.
 43 צריך להבין: כשאדם עושה תשובה ומתחרט 43
 44 על החטא שעשה, עוקר הוא בזה את התענוג שהיה 44
 45 לו בעת עשיית העבירה⁹ וכתוצאה מכך מתנקה 45
 46 ונמחק ממנו הרע (כיון שהעבירות הקודמות 46
 47 לתשובה הן שהביאו אותו לידי צמאון להקב"ה, 47
 48 לכן הן נחשבים לזכיות)¹⁰. אבל כיצד, מתנקה 48
 49 ונמחק הרע שבאדם על ידי "עיצומו של יום" מבלי 49
 50 שהאדם יעשה תשובה? אפשר להבין, ש"עיצומו 50
 51 של יום" יהיה כפרה לבל יענישוהו, משום שיום 51
 52 הכיפורים מסיר את העונש על עבירות. אבל כיצד 52
 53 ובמה יורדים הפגמים שבנפש האדם (כאמור, הרי 53
 54 גם לדעת רבנן הסוברים שנדרשת תשובה, הרי 54
 55 הכפרה של יום כיפור גדולה מפעולת התשובה 55
 56 שעשה האדם, ובפרט לדעת רבי, שיום כיפור מכפר 56
 57 גם ללא תשובה)?
 58 הביאור בזה:
 59 בהתקשרות של בני ישראל עם הקב"ה ישנן 59
 60 כמה מדריגות: (א) הקשר עם הקב"ה על ידי 60
 61 שהאדם מקיים את מצוות הבורא ומקבל על עצמו 61
 62 עול מלכות שמים, שהוא מוכן למלא את ציווי 62
 63 הבורא. (ב) ההתקשרות הפנימית של בני ישראל עם 63
 64 הקב"ה הנעלית יותר ועמוקה יותר מההתקשרות 64
 65 הבאה מקיום המצוות וקבלת עול מלכות שמים. 65
 66 הקשר הפנימי הזה מתבטא בכך, שגם אז, כשעבר 66
 67 על ציווי הקב"ה ופרק מעליו עול הקב"ה - מכרסם

1 א. קיימת מחלוקת בגמרא¹ אודות כפרת עוונות 1
 2 של יום הכיפורים: רבנן אומרים: "יום הכיפורים 2
 3 אין מכפר אלא על השבים" ורבי אומר: "בין עשה 3
 4 תשובה בין לא עשה תשובה יום הכיפורים מכפר", 4
 5 משום ש"עיצומו של יום מכפר". וההלכה היא² 5
 6 כרבנן.
 7 ביאור דבריהם: המחלוקת אינה שרבנן סוברים 7
 8 ש"עיצומו של יום" אינו מכפר ורק התשובה 8
 9 מכפרת. גם לדעת רבנן "עיצומו של יום מכפר"³, 9
 10 כלומר האדם עצמו, באמצעות התשובה שלו אינו 10
 11 מסוגל להגיע לאותה כפרה הבאה על ידי "עיצומו 11
 12 של יום". המחלוקת בין רבי ורבנן היא: כיצד 12
 13 יכולים להגיע אל הכפרה של "עיצומו של יום". 13
 14 רבי סובר, עם בוא יום הכיפורים, מיד מאיר 14
 15 ה"עיצומו של יום" - אפילו כשהאדם עדיין לא 15
 16 עשה תשובה - וה"עיצומו של יום" עצמו מכפר 16
 17 על עוונותיו; ורבנן סוברים⁴, שכדי להגיע לכפרה 17
 18 של "עיצומו של יום", צריכה להיות תחילה עבודת 18
 19 התשובה, ואז, ישנה גם הכפרה של "עיצומו של 19
 20 יום", שהיא נעלית יותר מהכפרה הבאה על ידי 20
 21 התשובה לבד. אבל הכל מודים ש"עיצומו של יום 21
 22 מכפר"⁵.

23 על פי זה גם יובנו⁶ דברי חז"ל על הפסוק דרשו 23
 24 הוי' בהמצאו - "אלו עשרה ימים שבין ראש השנה 24
 25 ליום הכיפורים", מדברי חז"ל בגמרא מובן, כי 25
 26 למרות שגם ימי ראש השנה ויום כיפור נכללים 26
 27 בעשרת ימי תשובה ("אלו עשרה ימים"), מכל- 27
 28 מקום אין עיקר ענינם מתבטא בכך שהם ימי 28
 29 תשובה ("שבין ראש השנה ליום הכיפורים"): 29
 30 הכללותם בעשרת ימי תשובה היא הדרגה הנחותה 30
 31 שבראש השנה ויום כיפור; ואילו ענינם העצמי 31
 32 הוא למעלה מזה: עיקרו של ראש השנה הוא - 32
 33 "תמליכוני עליכם", ועיקרו של יום הכיפורים הוא

(1) שבועות יג, א וש"ג.

(2) רמב"ם הל' תשובה פ"א, ה"ג. הל' שגגות פ"ג, ה"י. הובא בשו"ע אדה"ז סתר"ז, סט"ז.

(3) וכמ"ש הרמב"ם שם ה"ג וד' "ועצמו של יום הכפורים מכפר" - אף שפסק כרבנן.

(4) וצ"ע בדרמ"צ מצות עגלה ערופה.

(5) ראה לקו"ש חכ"ז ע' 125 ואילך, בביאור פלוגתת רבי

ורבנן.

(6) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 124 ובהנסמן שם.

(7) אגה"ת פ"א.

(8) יומא פו, ב.

(9) נפש הקליפה. וע"י הוידוי דברים - גוף הקליפה (דרמ"צ

לח, ב).

(10) תניא פ"ז.

37 התקשרות זו. אולם הכפרה של יום הכיפורים
38 נפעלת מכך שמאירה דרגה כזו ששם מלכתחילה
39 לא קיים בה פגם, כנ"ל¹³.

40 ג. לפי זה יוצא שתחילת עשרת ימי תשובה -
41 ראש השנה, וסיום וחיתום של עשרת ימי תשובה -
42 יום הכיפורים, משתווים בכך שבשניהם ענינם
43 העצמי, הוא למעלה גם מבחינת התשובה שבהם -
44 התקשרות עצם הנשמה עם הקב"ה. בראש השנה
45 היא באה לידי גילוי באמצעות ה"תמליכוני"
46 ו"יבחר לנו", וביום הכיפורים - ב"עיצומו של יום
47 מכפר"¹⁴.

48 וכשם שבראש השנה, מלבד ענינו העצמי של
49 ראש השנה - ה"תמליכוני", התקשרות של עצם
50 הנשמה, יש בו גם ענין התשובה (שלכן נכלל ראש
51 השנה בחשבון עשרת ימי תשובה) וגם מצות היום
52 (תקיעת שופר), כך גם ביום הכיפורים יש בו כל
53 שלשת הענינים הללו¹⁵: עצם הנשמה - "עיצומו
54 של יום מכפר", ענין התשובה של יום הכיפורים
55 (שלכן יום הכיפורים הוא מעשרת ימי תשובה) גם
56 מצות היום של יום הכיפורים, מצות התענית וכו',
57 וכן גם מצות התשובה והודו¹⁶.

58 ד. בדבר נוסף משתווים יום הכיפורים וראש
59 השנה:

13) וב' בחינות אלו תשובה ויו"כ הם בדוגמת החילוק שבין
מענה התורה יביא אשם ויתכפר לו למענה הקב"ה יעשה תשובה
כו' (ראה גם מכתב ח' תשרי תשי"ב, נרפס בלקו"ש ח"ד
[המתורגם] ע' 343) - דאף שגם מענה התורה יביא אשם - הו"ע
התשובה, דאז דוקא מכפר הקרבן, מ"מ ע"י התשובה דבחי' זו
נעשים הזדונות רק כשגגות (ואז מהני הקרבן שע"י הקרבן
מתכפר שוגג זה (ראה ד"ה וכל אדם להצ"צ ספ"ד)), אבל אינו
מתכפר לגמרי, (כי התשובה שע"י התורה שייכת לבחי' הרצון
דתורה אלא שהיא "בעומק הרצון", "בבעל הרצון" (ראה לקו"ש
ח"ד [המתורגם] ע' 125 הערה 8), דלהיות שהתורה היא בקו
האמצעי מתגלה על ידה בחי' שלמעלה מהשתל, אבל מ"מ
השייך להשתל') ולכן יש בה מדידה כו', משא"כ התשובה דמענה
הקב"ה שלמעלה מהתורה, היא מבחי' תענוג עצמי שלמעלה
מהרצון לגמרי, דוגמת הכפרה דיו"כ, ולכן אין בה שום מדידות,
ומכפרת גם על הזדונות, ועד שהזדונות נעשים כזכיות.
14) וכנוסה הברכה בתפלת יו"כ "מלך מוחל וסולח",
שהמחילה וסליחה דיו"כ באה מהבחינה ד"מלך" - תמליכוני" -
שבר"ה.

15) וראה לקו"ש ח"ט ע' 350 ואילך גם לענין סוכות.
16) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב, ה"ז: חייבים הכל לעשות
תשובה ולהתודות ביה"כ. - וענין זה, כתב הרמב"ם בהל' תשובה
ולא בהל' שביתת עשור (אף שהוא מדיני יו"כ) כי הוא למעלה
מענין המצות - דוגמת התשובה (שנרמז בשופר), שכתבה בהל'
תשובה ולא בהל' שופר.

1 הדבר בליבו, חורה לו, והוא עושה על כך תשובה;
2 ואכן מחמת זה שהתשובה באה מאותו קשר שהוא
3 עמוק יותר בנפש מאשר ההתקשרות שעל ידי קיום
4 המצוות, לכן יש בכוחה של התשובה להסיר את
5 הפגמים שבנפש, שנוצרו מעבירות שהחלישו את
6 הקשר הגלוי¹¹. אבל עם כל זאת, גם הקשר הפנימי
7 הינו מוגבל, וניתן להיות נמדד בתנועה של
8 תשובה. ג) ההתקשרות העצמית של עצם הנשמה
9 עם עצמותו יתברך. התקשרות זו אין בה כל
10 מדידות והגבלות והיא למעלה מלהתבטא בתנועה
11 כל שהיא, אפילו לא בתנועה של תשובה.
12 התקשרות זו אינה נפעלת על ידי פעולות ועבודות
13 האדם - כי כל פעולות האדם, גדולות ככל
14 שתהיינה, יש בהן איזו שהיא מדידה - התקשרות
15 זו קיימת בכל אדם בטבע, מצד עצם נשמתו, שהיא
16 "חלק אלקה ממעל ממש", וגם עתה (בהיותה
17 בגוף) היא "חבוקה ודבוקה בכך, יחידה לייחדך".

18 מכיון והתקשרות זו היא נעלית מכל מדידות
19 שהן או "ציוור" כל שהוא, הרי כשם שאין היא
20 נפעלת מחמת עבודת ה' של האדם, כך אי אפשר
21 גם להחלישה או לפגום בה על ידי העדר העבודה
22 או על ידי עבירות. במדריגה זו של התקשרות אין
23 הפגמים והחטאים פוגמים. ולכן "עיצומו של יום
24 מכפר", שכן ביום כיפור מתגלית אצל כל יהודי
25 ההתקשרות העצמית שבעצם הנשמה עם הקב"ה,
26 וכאשר מתגלית מדריגה זו, נופלים במילא כל
27 הפגמים (המחלוקת של רבי ורבנן היא רק, האם
28 נדרשת תשובה בכדי שתתגלה מדריגה זו. אבל
29 הכל מודים, שהכפרה של יום הכיפורים אינה
30 נפעלת על ידי תשובה, אלא "עיצומו של יום"
31 מכפר מאליו).

32 באותן הדרגות שהחטא הגיע ופגם¹², באותן
33 דרגות יש לפעול שתהא כפרה, והיא נפעלת
34 באמצעות התשובה, הפועלת אצל האדם, ועל ידי
35 זה גם למעלה, התקשרות מעמיקה יותר בינו לבין
36 הקב"ה, והיא שוברת ומסירה את כל מה שמונע

11) וגם למעלה - התשובה מגעת בבחי' שלמעלה מרצון
דמצוות, כמבואר בלקו"ת אחרי כו. ג. דרמ"צ מצות וידוי ותשובה
ובכ"מ.

12) ראה לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 78 הערה 31 דמזה
שע"י תשובה על עבירות מגיע למעלה ממקום צ"ג משמע שגם
הפגם מגיע למעלה ממקום צ"ג.

32 ההבדל בין תשובה שעל ידי התורה לתשובה
33 שלמעלה מהתורה הוא²⁴: התשובה שעל ידי
34 התורה היא בחינת גילוי לבד - אף שהתשובה הינה
35 למעלה מהתורה, שלכן מועילה תשובה גם על
36 פגמים של תרי"ג מצוות התורה (כולל מצות
37 תלמוד תורה), הרי מכל-מקום היא בבחינת גילוי,
38 ואילו התשובה שלמעלה מהתורה, היא ההתאחדות
39 עם עצמותו יתברך, למעלה מגילוי.

40 וכשם שבזמן הבית נוצרה ההתקשרות העצמית
41 שבין נשמות ישראל לבין הקב"ה על ידי הכניסה
42 של הכהן הגדול לקודש הקדשים ביום הכיפורים,
43 כך גם עתה מתבטא ענין זה בתפילות יום
44 הכיפורים, שכן תפלה היא במקום עבודת
45 הקרבנות:

46 יום הכיפורים הוא היום היחיד בשנה שחייבים
47 להתפלל בו חמש תפלות. חמש התפלות הן כנגד
48 חמש המדריגות שבנשמה - נפש, רוח, נשמה, חיה,
49 יחידה²⁵. התפלה החמישית, שמתפללים רק ביום
50 הכיפורים הוא, תפלת נעילה, ובה מתגלית בחינת
51 היחידה שבנשמה, כפי שהיא מאוחדת עם הקב"ה,
52 ושם אין מקום לשום דבר מלבד הקב"ה ובני
53 ישראל. וזהו פירוש של "נעילה" - נועלים את כל
54 השערים, ואין מתירים להכנס לאף אחד; שם
55 נמצאים רק בני ישראל עם עצמותו יתברך.

56 ואף שבחינה זו מתגלית בעיקר בתפלת
57 נעילה²⁶, הרי בכללות²⁷ קיימת בחינה זו גם בכל
58 היממה של יום הכיפורים. כפי הלשון: "יום
59 שנתחייב בחמש תפלות", שהיום, כולו, מחוייב
60 בחמש תפלות; כלומר, אף שכל חלק זמן של היום
61 מחוייב בתפלה פרטית שלו (בערב - תפילת ערבית,
62 בבוקר - שחרית וכיוצא בזה), עם כל זה הוא "יום
63 שנתחייב בחמש תפלות" - כי בכללות הוא יום
64 שמאיר בו ה"חמש" - בחינת יחידה.

(ממאמר ד"ה וכל אדם

ושיחת שמחת ביה"ש תשכ"ג)

24 ראה לעיל הערה 13.

25 לקו"ת פינחס פו, ב.

26 ולכן עיקר הכפרה הוא בסוף היום (ראה לקו"ת תצא לט,
ד). וראה קונטרס העבודה פ"ה (ע' לד) "ובפרט בעתים מיוחדים
כמו בתק"ש ובנעילה דיוהכ"פ".

27 עד"ז שביה"כ"פ (שבת שבתון) הוא ג"כ בשבת, שכללותו
- (וקראת לשבת) - עונג, אבל רעוא דרעווין הוא בסוף היום (ראה
בסי' דרושי סעודת שבת).

1 כשם שבראש השנה בחינת התשובה וגם בחינת
2 ה"תמליכוני"¹⁷, באים לידי ביטוי על ידי מצות
3 ראש השנה, שמצות היום בשופר, אף שהם נעלים
4 ביותר מהמצוה - כך הוא גם ביום הכיפורים:
5 הגילוי של עצם הנשמה שעל ידי "עיצומו של יום"
6 מתבטא במצוות יום הכיפורים: עינוי¹⁸, שבייתה
7 ממלאכה ומקרא קודש.

8 אף על פי כן אומרת הגמרא¹, שגם רבי, הסובר
9 ש"עיצומו של יום" מכפר, אפילו ללא תשובה, מודה
10 שעל עבירות יום הכיפורים עצמו, אין הוא מכפר:
11 אם לא צם ביום כיפור וכו' על כך אין "עיצומו של
12 יום" מכפר, משום שעיצומו של יום¹⁸ הוא אשר
13 עושה את איה"צום לעבירה ולכן אינו שייך שהוא
14 עצמו יכפר על כך¹⁹.

15 ה. דבר זה אנו מוצאים גם בעבודת כהן גדול
16 ביום-הכיפורים: מעיקרי עבודת הכהן הגדול ביום
17 זה, היתה כניסתו לקדש הקדשים. על כניסה זו
18 נאמר בפסוק²⁰ "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד",
19 אומר על כך הירושלמי²¹ "אפילו אותן שכתב בהן
20 ודמות פניהם פני אדם" - שזה נאמר אודות חיות
21 הקודש, המלאכים הנעלים²² ביותר, גם הם לא
22 יכלו להמצא בקודש הקדשים. כלומר, שהעבודה
23 של יום הכיפורים מגלה את ההתאחדות של בני
24 ישראל (שהרי הכהן הגדול היה השליח של כלל
25 ישראל) עם הקב"ה, "ישראל ומלכא בלחודוהי" -
26 רק הקב"ה עם בני ישראל לבד.

27 יתירה מזו: כניסתו של הכהן הגדול לקודש
28 הקדשים היתה גם בבית שני, ואז כבר היה חסר בו
29 ארון הקודש. מכך מובן שהיתה זו כניסה למקום
30 ודרגה כזו הנעלית מן התורה (אפילו תורה כפי
31 שהיא עומדת באותיות החקיקה - לוחות)²³.

17 ראה מכתב הכללי לר"ה תשכ"ד (נדפס בלקו"ש ח"ד
[המתורגם] ע' 339).

18 ראה ד"ה והוא כחתן תרנ"ז פ"ז שהעניו דיו"כ מגיע
למעלה מבחי' התשובה.

19 בדוגמת אין קטיגור נעשה סניגור. ראה צפנת פענח
לרמב"ם הל' יבום פ"ד, ה"כ. ולכאורה צ"ע מהא דאחטא ואשוב
אין מספיקין דייקא, אבל אם דחק כו' מקבלין תשובתו (אגה"ת
פ"א). וי"ל דתשובה דדחק היא נעלית יותר. ואכ"מ.

20 ויקרא טז, יז.

21 יומא פ"א, ה"ה. וראה זח"ג סו, ב (וח"א רח, ב) ובר"ה
וכל אדם הנ"ל בסופו.

22 רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב, ה"ז. אבל ראה זח"ב מג, א.
וראה תניא רפ"ט (ומציין שם לרע"מ - (כנראה זח"ג רכה, א) -
ולע"ה (כנראה ש"נ פ"ז)).

23 ראה לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 276.

דבגיני' כו' מארי דיבבה ויללה. כי שמו מורה על תוקף הדין ביותר. בלע הוא מלשון בליעה והשחתה, שזהו מבחי' דינין וגבורות, ובעור הוא מלשון הבערה באש, שהוא בחי' דינים וגבורות.

ומספר בל"ע ב"ן בעו"ר הוא ב' פעמים⁶ גבורה, היינו הגבורה⁷ והדין דבליעה, והגבורה והדין דהבערה. והסופי תיבורה⁸ ענ"ר הוא הש"ך⁹ דינים תורה. והיינו בליעה¹⁰ הוא מהעטרא¹¹ דחסד שבדעת¹²,

(1) מהו כפל הלשון "מארי דיבבה ויללה"? וע"ז מבאר:

(6) בל"ע (בגי' 102), + בעו"ר (278) = 432, וכן ב' פעמים גבורה (216 × 2) = 432, ו"ב" פעמים כנגד א' בליעה, (ב) הבערה. [ראה גם לקמן סימן צח. צט. ק].

(7) פירושו: מבאר דהן "תוכן" השם "בלע בן בעור" מרמו על ב' בחינות גבורה — בליעה והבערה, והן ה"גמטריא" דהשם הוא ב' פעמים "גבורה" כנגדם.

(8) בלע בן בעור ס"ת ענ"ר. ראה גם לקמן סימן קכד. קט.

(9) ראה עץ חיים שער (יח) רפ"ח ניצוצין פ"ה. ענ"ר בגי' ש"ך, וכידוע ש"ך (320) בגי' ה' פעמים דיי"ן (5 × 64 = 320) דהו"ע דינים וגבורה, דשורש כל הדינין הם ה' גבורות, ועיין לקמן סימן קלד הערה 14. וע"ש בע"ח שמבאר החילוק בין "נער" (אותיות ענ"ר), ובין "נערה" בתוספות אות ה'. וראה אור התורה פרשת לך עמוד תרעה: בחי' מלכות כאשר מקבלת השפע מז"א נקראת אז נערה בה"א, וקודם שקיבלה השפע נק' נער חסר ה"א וכמ"ש בזהר (פרשת בא דף לא) ובע"ח, ע"ש. ועי"כ ביאורי הזהר להצמח צדק עמוד שכו. ועיין גם לקמן סוף סימן קט. קכד.

(10) מבאר: דהמלך הראשון "בלע בן בעור" הוא כנגד בחי' "דעת" דקליפה (ראה ביאור הערה 12), ומבחי' דעת נחלק לחסד וגבורה (ראה תניא סוף פרק ג, ופרק מא), וזהו מ"חסד" דקליפה, דחסד הוא השפעה למטה מזה בא "בליעה" שהוא למטה, ומ"גבורה" דקליפה, שהוא בחי' עלי' ע"ד אש, זהו ענין "בעור" הבערה. ומלך יובב חסד דקליפה, ומלך חשם גבורה דקליפה ראה ע"ח שער (ח) דרושי הנקודות פ"ד.

(11) "מהעטרא דחסד דדעת" . . . מעטרא דגבורה שבדעת", בלקוטי לוי יצחק הערות לזוהר שמות-דברים עמוד קסה, מבואר הטעם דנק' "עטרא" דחסד, "עטרא" דגבורה וז"ל: "חסד וגבורה שבדעת הם בבחי' מקיף על המדות חסד וגבורה עצמן וזהו מה שחסד וגבורה נקראים עטרין, עטרא דחסד עטרא דגבורה, שעטרה הוא בבחי' מקיף, כי הם בבחי' מקיף על המדות חסד וגבורה עצמן".

(12) בלע בן בעור הוא בחי' דעת דתוהו. ראה עץ חיים שער (ח) דרושי נקודות פ"ד. תורת חיים פרשת יתרו עמוד ריד וז"ל: יש ג' מוחין בגלגלתא הנקראים חב"ד כידוע, והנה מוח החכמה ומוח הבינה עומדים בגלגלתא שניהם זה אצל זה ומוח הדעת עומד למולם ונגדם לצד העורף שבראש כמבואר זה גם בספרי הטבע, והעורף הוא המכסה למוח הדעת ומלבישו ומעלימו ונמצא מוח הדעת הוא עומד בין ב' מוחין חו"ב ובין העורף כו', וידוע שהעורף הוא הנקרא אחוריים כי הוא עומד מול הפנים שבראש ממש כמ"ש כי פנו אלי עורף ולא פנים כו' וכידוע.

והנה ידוע בענין מקור שרש כל הקליפות שהן מז' מלכין קדמאין דתהו שמתו כמ"ש ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני

בראשית לו, לאילב: ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך-מלך לבני ישראל: וימלך באדום בלע בן-בעור ושם עירו דנהבה:

צו

רמזים וביאורים מ"ש בזהר, "בלע בן בעור" הוא מלך הקשה שבכולם — בחי' גבורות, וזהו "דנהבה" נומי "דין" הבה" וכו'

וימלך¹ באדום, רזא חדא הוא, אתר דכל דינין מתקטרין תמן, ותליין מתמן.

בלע² בן בעור, תאנא, הוא גזרת דינא תקיפא דתקיפין, דבגיניה מתקטרין אלף אלפין מארי דיבבא ויללה.

ושם³ עירו דנהבה (בראשית לו, לב), מאי דנהבה, כלומר דין' הבה, כמה דאת אמר (משלי ל, טו) לעלוקה שתי בנות הב הב.

ספר זוהר — אדרא רבא — פרשת נשא דף קל"ה ע"א

בלע' בן בעור, הוא גזרת דינא תקיפא דתקיפין

(1) [תרגום ללה"ק] בא רבי שמעון לפרש את כל הפסוק מלה במלה, כי מה שכתוב "וימלך באדום" קשה הלא כבר כתיב מקודם אלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום, ועתה ה' צריך לומר "וימלך בלע", למה חזר להזכיר פעם שנית וימלך "באדום", והשיב כל הב' פעמים מלת "אדום" הם סוד אחד, דהיינו אדום הוא סוד המקום שכל הדינים מתקשרים שם וכולם תלויים ומשתלשלים ויורדים משם (ראה לעיל סימן צו, הביאור על זה).

(2) [תרגום ללה"ק] הנה מלך הראשון הוא בלע בן בעור, למדנו, כי הוא גזרת דין הקשה שבקשים, כי כל המלכים הם דינים קשים ומלך בלע הוא דין הקשה יותר מכולם, שבשבילו ועמו יחד מתקשרים אלף אלפים בעלי יבבה ויללה.

(3) [תרגום ללה"ק] ומה שכתוב "ושם עירו דנהבה" יש לשאול למה מזכיר הכתוב שם עירו "דנהבה", ואמר שנחלק את מלת "דנהבה" לב' מלות "דין הבה", כי מלת הבה היא לשון הבאה כמו שאמר (משלי ל, טו) "לעלוקה שתי בנות הב הב" פירוש הבה הבה רשעים לגיהנם (מלשון הבה לי בנים).

(4) הבה. . . הבי"ב: ראה לעיל סימן כה.

(5) מבאר בלשון הזהר:

א) "בלע בן בעור, תאנא הוא גזרת דינא תקיפא דתקיפין", איפה מרומז בשם "בלע בן בעור" דהוא "תקיפא דתקיפין" — קשה שבקשים?

ב) מהו כפל הלשון "תקיפא דתקיפין"?

ג) "תקיפא" לשון יחיד, "תקיפין" לשון רבים, מהו הכוונה בזה?

ד) מהו פ' הלשון "דבגיני" מתקטרין, פירושו מתקשרים, ובפרט דקודם נקט ב' לשונות "וימלך באדום" . . . מתקטרין תמן ותליין מתמן, וכאן רק "מתקשרין"?

ה) מהו המספר "אלף אלפין", דמשמע דהוא ג' אלפים, "אלף" הוא אלף א', "אלפין" הוא ב' אלפים?

ילקוט לוי יצחק על התורה

מלכי חו"ג יחדיו, היינו דבגיני' מתקטרין, שפירושו מתקשרין.

והם אלף אלפי אלפי דהיינו אלף א' וב' אלפים, כי דעת¹⁹ הוא בין כתפין הנה ב' פעמים כתף גימטרי²⁰ אלף, זהו אלף, ושם הוא גם כן השמות אל שדי שבמלואו²¹ הוא אלף חסר א', ואחוריים דאלקים דההי"ן²² (עייני בנצוצי אורות כאן²³ או"ק ב' בשם הרמ"ז ז"ל זיע"א) שעולה אלף וא', ביחד הוא ב' אלפים.

והיינו ג"כ מה²⁴ שחטא העגל, שהוא מבחי' גבורות ודינים, הק"ג²⁵ עלמין שמשמאלא מספר עג"ל²⁶, הוא גם מספר בל"ע עם הכולל.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות דברים עמוד שח

והבערה אש הוא מעטרא דגבורה שבדעת, ובתורה שהוא בבחי' הגבורות והדינים בכלל. גם העטרא דחסד¹³ לגבורה ודין תחשב. זהו מה שמספרו הוא ב' פעמים גבורה, שגם העטרא דחסד גבורה נקראת. ועיין בע"ח¹⁴ שער מוחין דקטנות סופ"א בענין מוח הדעת דיניקה שהעטרא דחסד שבו לגבורה תחשב ע"ש, ומכ"ש שבתהו שהוא בסוד הגבורות והדינים, תחשב העטרה דחסד, לגבורה.

וענין ההפרש בין בליעה והבערה, הוא ע"ד ההפרש בין נקברין לנשרפין בסוף מסכת תמורה¹⁵, ובעדת¹⁶ קרח היו בלועים דתן ואבירם, ושרופים הר"נ איש, וקרח¹⁷ עצמו הי' מן הבלועים¹⁸ והשרופים יחדו וכמ"ש במ"א בס"ד.

וזהו תקיפא דתקיפין. תקיפין הוא מלכי חסד וגבורה דתהו, שגם הם באו אורותיהם מגולים והיתה שבירתם גדולה, ודעת הכולל ב' עטרין דחו"ג יחדו, הוא תקיפא דתקיפין.

דבגיני' מתקטרין אלף אלפי מארי דיבבא ויללה, יבבא הוא במלך דחסד, כשמו יובב. ילה הוא במלך דגבורה חשם, כידוע, ובדעת מתקשרין

מלך לבני' כו', והרי ידוע דמלך הראשון שהוא בלע בן בעור הוא בחי' הדעת שהוא מקור המדות ולהיותו מתפשט בקליפה נקרא בלע לפי שמכסה ומסתיר בחי' מוח הדעת דקדושה והוא בחי' העורף המכסה מוח הדעת כנ"ל, ובלע מלשון ולא יבאו לראות כבלע את הקדש כו' מפני שמבליע ומעלים את אור הדעת כבלע את הקדש כו' מפני שמבליע ומעלים את אור הדעת דקדושה ונעשה שרש המדות הרעות דקליפה למטה כו'.

כי הנה השכחה הוא היסח הדעת ובהיסח הדעת מן המדות ממילא אין למדות חיות ואור מן השכל ונפלים בגסות והגשמה. וזהו השמר לך פן תשכח את ה' כו' מפני שהשכח"ה שרש לכל הרע שבד' מדות לפי שהדעת הוא המתפשט במדות להחיותם כידוע ובהיסח הדעת מהם ממילא יפול הנופל כו', וזהו ישראל לא יד"ע כו' הוי גוי חוטא כו' וכמ"ש במ"א.

(וראה תורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד סד).

13) ראה לקמן סימן קכט, דבעולם התהו וקליפה גם היד ימיני — חסד, לגבורה יחשב, ע"ד שתי ידיים דעשו"ו והידיים ידי עשו"ו בחי' גבורה. 14) שער כב.

15) לג: כל הנקברים אפרן אסור, וכל הנשרפים אפרן מותר, ע"ש.

16) במדבר טז, לב. לה. ראה הערה 17.

17) סנהדרין קי'. "במתניתא תנא קרח מן השרופין ומן הבלועין, מן הבלועים דכתיב ותבלע אותם ואת קרח, מן השרופין דכתיב ואש יצאה מאת ה' ותאכל את חמשים ומאתים איש וקרח בהדיהו". [פרש"י וז"ל: מן הבלועים ומן השרופין הי', שנשרפה נשמתו וגוף קיים ואח"כ נתגלגל עד מקום הבלועין ונבלע דכתיב בפרשת פנחס ותבלע אותם ואת קרח עמהם. וקרח בהדיהו, מדכתיב ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקטרת וקרח ממקריבי הקטרת הוה דכתיב חמשים ומאתים מחתות ואתה ואהרן איש מחתות, א"נ ואת לרבות קרח עמהם]. ראה לקוטי שיחות חלק י"ח עמוד 202. 18) ראה גם לקמן סימן צט, דויקח קרח"ו בגי' "בלע בן בעור".

19) דעת הוא בין כתפין, פירוש, כמבואר בתניא פ"ג דבחי' דעת הוא החיות של המדות, ומדעת נמשך המדות, אהבה (בחי' חסד), ויראה (בחי' גבורה). וכמו שבגוף האדם, הראש הוא מקום השכל — החכמה ובינה, ואח"כ בא ונמשך השני כתפין והוא ה"דעת" דמתחלק לשנים, והשני כתפין מרמוז, כתף הימין חסד וכתף השמאל גבורה. (וראה ע"ז לעיל סימן עז).

20) פירוש: דמספר "אלף" מרומז בג' אופנים:

א) ב' פעמים כת"ף (2 × 500) = 1000, אל"ף.

ב) בהשם "אל שדי" שבדעת.

ג) ואלקים באחוריים דההי"ן. ראה גם לקוטי לוי יצחק הערות לזהר שמות דברים עמוד ת.

21) פירוש: "אל שדי" הוא בחסד, ובמלואו בגי' אלף חסר א', כזה: אל"ף (בגי' 111), + למ"ד (74), + שי"ן (360), + דל"ת (434), + יו"ד (20) = 999. והמספר אחד להשלים לאלף, בא מהמספר אחד היותר באחוריים דאלקים דההי"ן. ראה הערה 22.

22) פירוש: "אחוריים דאלקים בההי"ן" הוא:

אל"ף (111).

+ אל"ף (111), + למ"ד (74) = 185.

+ אל"ף (111), + למ"ד (74), + ה"ה (10) = 195.

+ אל"ף (111), + למ"ד (74), + ה"ה (10), + יו"ד (20) = 215.

+ אל"ף (בגי' 111), + למ"ד (74), + ה"ה (10), + יו"ד (20), + מ"ם (80) = 295.

סך הכל 111 + 185 + 195 + 215 + 295 = 1001.

23) וז"ל: אלף אלפין, שהס' הדעת שלו אל שדי שבמלואו הוא אלף, וגם בסוד מילוי אלקים דההי"ן בריבוע. הרמ"ז. בלקוטי לוי יצחק כאן מצייני למאורי אור מערכת אלף סעיף פז. ועיין לעיל סימן א. לקמן סימן קי.

24) ראה לקוטי לוי יצחק שם שזהו ענין מ"ש בהעגל (שמות לב, כח) ויפל מן העם ביום ההוא כשלושת אלפי איש", נגד הג' אלפים כנ"ל.

25) בזהר חלק ב' פרשת תרומה דף קסו, ע"ב "שי" עולמות (משנה סוף עוקצין) נחלקים לשתים, ר"ז (בגי' או"ר) מסטרא דימינא (חסד), וק"ג מסטרא דשמאלא (גבורה). ע"ש. פרד"ס שער (כג) הכינויים ערך אור, אור התורה על מארז"ל ענינים עמוד א. פרשת וישלח עמוד רלז. וראה הביאור לעיל סימן מ הערה 5. לקמן סימן קטז. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן קנט הערות 7. 6. קעג הערות 6. 7.

26) ראה לקוטי תורה מהארז"ל מלכים-א יב, כח. מאה קשיטה (להרמ"ע מפאנו ז"ל) סוף פרק ח'. קהלת יעקב ערך ש"י עולמות.

תורת מנחם התועודיות ה"תנשא" ח"ב עמוד 352 ואילך.

נט מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – יום כיפור (פרשת אחרי)

וכמו שהשבת דוגמת עולם הבא, כן הוא יום הכיפורים, ויותר ממנו, שיום הכיפורים אין בו אכילה ולא שתי דוגמת עולם הבא, וגם הוא יום אחד שאין בו כח בשטן לקטרג כמ"ש (יומא כ.). השטן בגי' שס"ד, וזהו כמו עולם הבא שאין בו שטן.

חדא"ג מהרש"א יומא ב. – ד"ה שבעת ימים

טז, כט – והיתה לכם לחוקת עולם בחודש השביעי בעשור לחודש תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר הגר בתוכם

ג. הנה יום הכפורים אין בו אכילה ושתי על ידי שבו מאיר בחי העולם הבא, וכמו שכתוב בתולע"י בכוונת יום כיפור, וז"ל סוד חכמה עינים כו', ולפי שהעולם הבא אין בו אכילה ושתי נאסרה אכילה ושתי כו', ע"כ יום הכפורים הוא גם כן בעשור דוקא דוגמת שלעתיד לבוא יהי הכנור של עשרה נימין דוקא, עימ"ש בתולע"י סוד ה' עינים בסוד עץ החיים שמהלכו ת"ק שנה.

אור התורה דרושים לסוכות עמוד א'תשנ"ג

טז, כב – ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה ושלח את השעיר במדבר

ד. בגמ' יומא סו: שאלו את ר"א בנוגע השעיר, דחפו ולא מת, מהו שירד אחריו וימיתנו, א"ל כן יאבדו כל אויביך ה' (שופטים ה, לא) וכו', ובגמ' שם מסיים דהטעם דלא ענה להם ר"א הדין מפני שלא שמע מפי רבו.

ויש לבאר דמה ענה להם ר"א כן יאבדו כל אויביך ה', מה הקשר של תפלת ושירת דבורה להשעיר הנשתלח לעזאזל. ויש לומר עפ"י המבואר במפרשים (עיין אברבנאל, עקידת יצחק שער לו, ובמהרש"א בגמ' שם) דהשעיר מרמז על עשו כמ"ש איש שעיר וכו', וכן על שר שלו הס"ם, ובעיקר מרמז על גלות עשו הוא אדום מלכות הרביעי היא גלות רומי (עי' רש"י סוף פרשת וישלח).

ומבואר ברמב"ם סוף הלכות מלכים דבזמן שיבוא משיח אז האומות כולם מודים על טעותם, דת המוסלמים ודת הנוצרים, כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', והיתה לה' המלוכה, וביום ההוא יהי ה' אחד ושמו אחד.

וזהו שאמר ר"א, כששאלו, השעיר שדחפו למטה ולא מת, ענה להם כן יאבדו וכו', דהשעיר שנפל הוא רמז אל נפילת האומות לע"ל, היינו לא שיחרבו וימותו כל האומות כשיבוא משיח, אלא כמ"ש לעיל ברמב"ם שכל האומות יחזרו בתשובה ויאמינו בה' אלקי עולם, אלא יהי להם נפילה ולא מיתה.

וזהו שהביא הפסוק "כן יאבדו כל אויביך ה'", דאופן אבידת האומות העולם לע"ל, יהי ע"ד השאלה ששאלו לו, היינו, "דחפו ולא מת", דלא יהי מיתה לכל האומות לע"ל כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה',

טז, יב – ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבחה מלפני ה' ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרוכת

א. הוציאו לו את הכף ואת המחתה וחפן מלא חפניו... הי' מהלך בהיכל עד שמגיע לבין שתי הפרוכת המבדילות בין הקודש ובין קדש הקדשים, וביניהן אמה, ר' יוסי אומר לא היתה שם אלא פרוכת א' בלבד וכו'.

יומא פרק ה' משנה א'

נוטל המחתה בימינו וכו', ומהלך בהיכל עד שהוא מגיע לקדש הקדשים, מצא הפרוכת פרופה נכנס לקודש הקדשים עד שהוא מגיע לארון.

רמב"ם הל' עבודת יום הכפורים פ"ד ה"א

צריכין אנו למודעי, דאע"ג דהרמב"ם בפ"ד מהלכות בית הבחירה ובפ"ז מהלכות כלי המקדש כתב דשתי פרוכת היו ולא הזכיר דרך פריפתו, דהשתא י"ל דס"ל דחיצונה פרופה מהצפון?, מ"מ הכא בעי"כ כתב נמצא הפרוכת פרופה נכנס לקדש הקדשים כו'. נראה מלשונו זה שהעתיק דעת רבי יוסי שלא היתה אלא פרוכת אחת, דלת"ק הי' לו להעתיק סדר הליכתו בשתי הפרוכות, ולכן נראה לי... שמפני שזה שהיו שני פרוכות משום ספיקא הוה, ואי לאו ספיקא לא עבדי אלא פרוכת אחת כמו לר"י משום דפשיטא לי' כדלעיל בשם התוס' ובפרוכת אחת פתחא בצפון דהכי ס"ל ר"י ומיני' נשמע לכ"ע היכא דליכא ספיקא...

והדבר ידוע דכל הני הלכות הלכתא למשיחא נינהו וכשיבנה בית המקדש במהרה בימינו כבא בא אליהו והתיר כל הספיקות הלכך בבנין בית הבחירה העתיק המשנה כשהיה בבית שני משום דבנין יחזקאל שלעתיד לא פירש על פי חז"ל, וכ"כ שם וז"ל בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר עכ"ל, אבל הכא דלאורי לן העבודה הוא בא כתבה ע"פ מה שהוא עבודה כשאין כאן אלא פרוכת אחת לפי שכן יהי לעתיד במהרה בימינו אמן. תוס' יום טוב – יומא פ"ה מ"ה

טז, לא – שבת שבתון היא לכם ועניתם את נפשותיכם חוקת עולם

ב. יום הכיפורים נקרא **שבת שבתון** כמו השבת, משא"כ שאר ימים טובים, שלא נקראו רק שבתון.

וזה שנתן לנו השם ית' ימים טובים ששה, דהיינו ראש השנה יום אחד, וב' ימים סוכות, וב' ימים פסח, ויום אחד שבועות, שהם קצת בדמיון ימי החול, שמותר בהן מלאכת אוכל נפש, ונתן לנו יום טוב יום ז' יום הכיפורים שהוא בדמיון קדושת השבת שאסור בכל מלאכה.

1 עי' בהמשך המשנה: החיצונה הי' פרופה מן הדרום, והפנימי מן הצפון (ברטנורא: החיצונה פרופה מן הדרום. רבנן קאמרי לה דפליגי עלי' דר' יוסי, ואמרי והבדילה הפרוכת לכס במשכן לבד נאמר. פרופה, ראשה כפולה לצד החיצון ונאחות בקרס של זהב להיות [פתוחה] מן הדרום ועומדת).

2 כדעת ר' יוסי.

אלא יהי' כמשל "דחפו" דיהי' להם נפילה במלכותם, למטה, ולא מיתה. והשעיר מרכזו לעשו, הרומים, וכמבואר באברבנאל על

ישע"י דקאי על דת הנוצרי, דלע"ל כולם, כל האו"ה יפסיקו מלהאמין במשיח שקר שלהם, ויאמינו בה' אלקי עולם, והי' ה' למלך על כל הארץ.

פרי תוד

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שבת קודש עמ' א

1 לפי שלא למדנו מהפסוק בו נדרש לרבות קרובותיו לשריפה,
 2 לחיוב שריפה בבתו מאנוסתו, שהרי לא הזכירה בתו, משום כך
 3 הוצרך הכתוב לומר (ויקרא כא ט), 'ובת איש בהן כי תחל לזנות וגו'
 4 באש תשרף, על אף שהיה די לכתוב 'ובת כהן', אלא מייטור
 5 המילה 'איש' נלמד לבת ישראל שאף אם היא רק בת איש
 6 והבעלה ולא בת אשתו, והיינו בתו מאנוסתו, יש בה חיוב שריפה
 7 אם תזנה עמו.
 8 שואלת הגמרא: אם דין בתו מאנוסתו נלמד מהפסוק העוסק בדין
 9 בת כהן, יש לשאול, אי מה פת בהן נשואה שזינתה, ממעטים
 10 מהנאמר 'היא מחללת באש תשרף, שהיא בשרפה ואין פועלה
 11 בשרפה אלא בחנק, וכמבואר להלן, אף פתו מאנוסתו הנדרשת
 12 מפסוק זה, יש לומר בה שהיא בשרפה ואין פועלה בשרפה, ואילו
 13 במשנתנו מבואר, שהבא על בתו מאנוסתו שניהם נידונים
 14 בשריפה.
 15 אמר אב"י, אמר קרא (שם), 'את אביה היא מחללת באש תשרף',
 16 כלומר, מי שמחללת את אביה בזנותה, והיינו בת כהן שהלכה
 17 וזינתה, שבוה היא מחללת את קדושת כהונת אביה, נאמר בה
 18 שהיא חייבת שריפה ואין בועלה חייב שריפה. יצתה זו – בתו
 19 מאנוסתו, שאביה מחללה בביאתו עליה, ובאופן זה לא התמעט
 20 הבעל מחיוב שריפה.
 21 עוד מביאה הגמרא ליישב: רבא אמר, בשלמא התם – בבת כהן
 22 שזינתה, ניתן למעט את בועלה משריפה, משום שבמעוט זה
 23 אפיקתיה – התמעט דינו מדינא דבת כהן, ואפיקתיה אדינא דבת
 24 ישראל – והועמד בחנק כדין בועל אשת איש ישראלית. אבל תקא
 25 – בדינו של הבא על בתו, אם נמעט את דינו מדין בתו, אדינא דמאן
 26 מוקמת ליה – כאיזה דין נעמידו, על כרחך, אדינא דפגנייה מוקמת
 27 ליה, שאין לחייב את בועלה במיתה. וכיון שבדאי אין לפטור את
 28 האב לגמרי, על כרחך שיש לדונו כדין בתו.
 29 הגמרא מבררת מהו המקור לאיסור ביאה בבתו. שואלת הגמרא:
 30 למדנו לעיל את המקור לחיובו של הבא על בתו, אבל עדיין יש
 31 לברר, אזהרה לבתו מאנוסתו מניין – מהו המקור לאיסור ביאה על
 32 בתו. בשלמא לשיטתם של אב"י ורבא במקור מהו החיוב, מובן מהו
 33 המקור לאזהרה, דמתיבא דנפקא להו – מהמקור ממנו למד כל
 34 אחד מהם את העונש, מהתם נפקא להו גם את האזהרה. אלא
 35 לשיטת הברייתא דתני אבוה דרבי אבין, שלומדים את העונש
 36 מהפסוק שנאמר לגבי בת כהן שזינתה, ובפסוק זה לא מוזכרת
 37 אזהרה, מאי – מהו המקור לאיסורה. אמר רבי אילעא, האזהרה

38 נלמדת מדאמר קרא (שם ט כט), 'אל תחלל את בתך להזנותה',
 39 והיינו, אל תחלל את בתך בזנות.
 40 מתקבץ לה – הקשה רבי יעקב אהנה רבב אהא פר יעקב על דברי
 41 רבי אילעא, וכי האי – פסוק זה של 'אל תחלל את בתך להזנותה',
 42 להכי הוא דאיתא – לצורך לימוד זה הוא נאמר, והרי האי מיפעי
 43 ליה [נצרך] לכדתניא בברייתא, נאמר בפסוק, 'אל תחלל את בתך
 44 להזנותה, יכול היית לפרש, שבבתן המשיא את פתו ללוי וישרא
 45 הפתוב מדבר – שפסוק זה בא לאסור על כהן להשיא את בתו למי
 46 שאינו כהן, שמחללה בזה שפוסלה מאכילת תרומה כל זמן שהיא
 47 תחת בעלה, תלמוד לומר – לכך מלמדנו הכתוב 'להזנותה',
 48 כלומר, דווקא בחילול שבזנות הפתוב מדבר, והיינו, כמזכיר את
 49 פתו לאדם המיוחד לביאת זנות שלא לשם אישות, ואיך אפשר
 50 לדרוש מפסוק זה גם אזהרה שלא לבוא על בתו. מיישבת הגמרא:
 51 הפסוק בודאי לא נאמר רק על מסירה לזנות, שהרי אם כן, לימא
 52 קרא דין זה בלשון 'אל תחלל', מאי לשון 'אל תחלל' שנאמר בפסוק.
 53 על כרחך, שמע מינה תרתי – יש ללמוד מפסוק זה שני דינים.
 54 אחד, איסור על אדם למסור את בתו לשם זנות. והשני, איסור
 55 ביאה על בתו מאנוסתו.
 56 שואלת הגמרא: ואב"י ורבא שלמדו את האזהרה בבתו מהיכן
 57 שלמדו את העונש, ולא מהייתור שבמילה 'תחלל', אם כן, האי –
 58 פסוק זה 'אל תחלל את בתך להזנותה' שיש בו ייתור, מאי עבדי ליה
 59 – מה הם דורשים ממנו. אמר רבי מני, הם דורשים שחילול זה
 60 נאמר על זה המשיא את בתו ללוי, שאינה מקבלתו, ובכך גורם לה
 61 לזנות. ופדתניא בברייתא, נאמר בפסוק 'אל תחלל את בתך
 62 להזנותה', רבי אליעזר אומר, איסור זה נאמר על זה המשיא את בתו
 63 ללוי, ומחמת שאינה מקבלתו, היא מזנה תחתיו. רבי יעקבא אומר,
 64 זה המשיא את פתו בזנות ואינו משיאה, ומחמת שמתבגרת ואינה
 65 נישאת, היא מתאוה לביאה ומזנה.
 66 הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין המשהה את בתו בוגרת.
 67 אומרת הגמרא: אמר רב כהנא משום רבי יעקבא, אין לך עני
 68 בישראל אלא רשע ערום [המרשיע בערמימותו], והמשהה את
 69 בזנות ואינו משיאה. שואלת הגמרא: מלשון דברי רבי יעקבא
 70 משמע שיש שני סוגי עניים, אחד רשע ערום והאחד שמשאה את
 71 בתו בוגרת, אטו [וכי] המשהה את פתו בזנות לאו רשע ערום הוא,
 72 והרי משהה אותה הוא בכדי שתוכל לשמשו ולא יצטרך לקנות
 73 שפחה, ולא אכפת לו שבוה הוא גורם לה לזנות. אמר אב"י,

אגרות קודש

בי"ה, כ"ה תשרי, תשי"ג
 ברוקלין.

...ועוד הפעם באתי בזה לעוררו ע"ד קביעות שיעור בלימוד תורת הנגלה ותורת החסידות,
 אמירת תהלים בכל יום, ונתינת איזה פרוטות לצדקה קודם התפלה, אשר כל הני"ל הם סגולות בדוקות
 ומנוסות לזכך את הנפש, שיוקלט בה - אס זאל זיך אפלייגן בא איר - א ענין פון תורה ומצות וענין של
 אלקות אשר על ידי זה הוא נחת רוח אמיתי לנפש האדם.

בברכה המחכה לברשות טובות.

◆ יום ראשון ד' תשרי ◆

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךְּ מֹשֶׁה אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:
א וְדָא בְרַכְתָּא דִּי בְרִיךְ מֹשֶׁה נְבִיא דְבִי יְתָּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְדָם מוֹתָהּ:

כ"ג - וְזֹאת הַבְּרָכָה • לִפְנֵי מוֹתוֹ. (ספרי) סמוך לְמִיתָתוֹ - שְׁאֵם לֹא עֲכָשׁוּ, אִימְתִי?.

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינַי בָּא וּזְרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ
מִתַּר פֶּאָרֹן וְאַתָּה מִרְבַּבְתָּ קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת
לָמוֹ:
ב וַאֲמַר יי מסיני אתגלי וזהור יקרה משעיר
אתחזי לנא אתגלי בגברתה מטורא דפארן
ועמה רבבת קדישין כתב מיניה מגו אשתא
אורימא יחב לנא:

כ"ד - וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינַי בָּא • פֶּתַח תְּחִלָּה בְּשִׁבְחוֹ
שָׁל מְקוֹם, וְאַחֲרֵיכֶן פֶּתַח בְּצִרְכֵיהֶם שָׁל יִשְׂרָאֵל, | וּבְשִׁבְחָ שְׁפַתְחָ בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְכָּרָת זְכוּת לְיִשְׂרָאֵל. וְכָל
זֶה דִּרְךְ רִצּוּי הוּא, כְּלוּמַר כְּדָאי הֵם אֵלּוּ שְׁתַּחֲוּל

כלי יקר - עוז והדר

בְּאֲשֶׁר הָאֲמִתִּי לְעוֹלָם הֵבֵא, אֲשֶׁרִיךְ
יִשְׂרָאֵל מֵה מִתְקַן וְגִנּוּז לָךְ לְעוֹלָם הֵבֵא
כו'. וְכֵן מֵה שְׁנֵאָמַר (לְקַמֵּן לִד א"ב
וַיִּרְאֶהוּ ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ וְגו') עַד הַיּוֹם
הָאֲחֵרֹן, דְּרָשׁוּ בּוֹ (ספרי שנו) 'עַד הַיּוֹם
הָאֲחֵרֹן' דִּהְיִינוּ לְעוֹלָם הֵבֵא. אִם כֵּן
הוּא הִיָּה הַפֶּךְ יַעֲקֹב שְׁנִסְתָּם הַקֶּץ מִמֵּנּוּ
וּלְמֹשֶׁה נִגְלָה, עַל כֵּן הַתְּחִיל מִמְּקוֹם
שְׁפִסְק יַעֲקֹב כִּי סוֹף בְּרִכּוֹתָיו לֹא הָיוּ כִּי
אִם יַעֲוִדֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, אֲבָל מֹשֶׁה
תְּחִלַּת בְּרִכּוֹתָיו הָיוּ יַעֲוִדֵי עוֹלָם הַזֶּה,
אֲבָל סוֹפָם הָיוּ בִיעוּדֵי עוֹלָם הֵבֵא
כְּאִמּוֹר:

הַשְּׂנִי הוּא, שְׁלֶכְךָ פֶּתַח מִמְּקוֹם שְׁפִסְק
יַעֲקֹב, לְפִי שְׁכָל בְּרִכּוֹתָיו הָיוּ
מַעֲיִן בְּרִכּוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר
(פסוק כח) 'וַיִּשְׁכֵּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עֵין
יַעֲקֹב', לְמַדְּךָ שְׁכָל בְּרִכּוֹתָיו הָיוּ מַעֲיִן
בְּרִכּוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב (ראה רש"י שם ובפסוק א).
וּבְיַדֵּי הוֹסִיף בְּכָל בְּרָכָה אִיזוֹ דְּבַר,
לְכָךְ נֵאֱמַר וְזֹאת הַבְּרָכָה, שְׁנוֹסֵף עַל
בְּרִכּוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב שְׁנִחְתְּמוּ בִּזְוֹאת,
בְּרָכָם גַּם הוּא בְּתוֹסֵפֶת בְּכָל בְּרָכָה
וּבְרָכָה, מִצַּד הַיּוֹתוֹ אִישׁ הָאֱלֹהִים נִגְלוּ
אֵלָיו תְּעִלּוּמוֹת חֻקָּהּ בְּיֹתֵר, וּמֵה
שִׁיחֵיהָ לְיִשְׂרָאֵל 'עַד יוֹם הָאֲחֵרֹן' וְעַד
בְּכָל־: תורה ב

(ב) וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינַי בָּא וּזְרַח
מִשְׁעִיר לָמוֹ וְגו'. הוּא
לִיָּה לְמִימַר 'לְסִינַי בָּא'. וְרִשִׁי פֶּרֶשׁ
שִׁיִּצָּא לְקִרְאָתָם כְּחֻתָּן כו', וְעִדּוֹן קוּשָׁה

מִמֵּה שֶׁהִיָּה בְּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה. וּמִכָּל
מְקוֹם לֹא יִחַד הַשֵּׁם יְתִבְרַךְ עֲלָיו שְׁמוֹ
הַמְּיֻחָד, כִּי אִם בְּשֵׁם 'אֱלֹהִים' הַמְּשֻׁתָּף
לְאֱלֹהִים וְאָדָם, אֲבָל בְּמוֹתוֹ נֵאֱמַר (להלן
לד ה) 'וַיִּמָּת שֵׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה'', כִּי אָז
יִחַד עֲלָיו הַשֵּׁם הַמְּיֻחָד:

דְּבַר אַחַר, בְּמִדְרַשׁ (דב"ר יא א) אָמְרוּ
'מֹשֶׁה הַתְּחִיל בְּרִכּוֹתָיו מִמְּקוֹם
שְׁפִסְק יַעֲקֹב, שְׁנֵאָמַר (בראשית מט כח)
'וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אַבְרָהָם', וּמֹשֶׁה
הַתְּחִיל בִּזְוֹאת'. וְנִרְאֶה לְפָרֶשׁ מִדְרַשׁ
זֶה בְּשֵׁנֵי פָּנִים. הָאֶחָד הוּא, שְׁמֵלַת
'וְזֹאת' לְשׁוֹן נִקְבָה, כִּי כָּל שִׁירוֹת עוֹלָם
הַזֶּה נֵאֱמָרוּ בְּלִשׁוֹן נִקְבָה כִּי בְּכֻלָּם יֵשׁ
צַעַר, וּלְעֵתִיד בְּלִשׁוֹן זָכָר כְּזָכָרִים לֹא
יִוֹלְדִים. וְיַעֲקֹב 'בְּקִשׁ לְגַלּוֹת הַקֶּץ'
דִּהְיִינוּ הַעֲתִיד וְנִסְתָּם מִמֵּנּוּ (פסחים נג). עַל
כֵּן הָיוּ כָּל בְּרִכּוֹתָיו בִּיעוּד עוֹלָם הַזֶּה
מֵרֵאשׁ וְעַד סוֹף, עַל כֵּן חֲתַם הַבְּרָכּוֹת
בְּמֵלֶת 'וְזֹאת', כִּי כָּל יַעֲוִד הָעוֹלָם הַזֶּה
יֵשׁ בּוֹ צַעַר:

אֲבָל מֹשֶׁה שֶׁהִיָּה אִישׁ הָאֱלֹהִים
וְשִׁרְתָּה עֲלָיו הַשְּׂכִינָה, עַל כֵּן
הַתְּחִיל בִּזְוֹאת' אֲבָל לֹא חֲתַם בְּרִכּוֹתוֹ
בִּזְוֹאת'. כִּי תְּחִלַּת דְּבָרָיו הָיוּ גַּם כֵּן
בִּיעוּדֵי עוֹלָם הַזֶּה, כִּי הֵמָּה הַכְּרַחֲיִים
לְהַשִּׁיג עַל יָדָם הַשְּׁלֵמוֹת הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר
לֹא תִשָּׁג בְּלַעֲדָם, אֲבָל סוֹף דְּבָרָיו
בִּיעוּד הָעוֹלָם הֵבֵא בְּאִמּוֹר (פסוק כט)
'אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל', וְכֵן מְסִיק בִּילְקוּט
כְּאֵן (רמז תהטסד) שְׁכָל פְּסוּק זֶה מְדַבֵּר

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךְּ
מֹשֶׁה. מֵלֶת 'וְזֹאת'
מִתְּרַת כְּלָה. גַּם וַיִּזְוֹ הַעֲשׂוֹף שֶׁל 'וְזֹאת'
צְרִיכָה לְשׁוֹב. וְנִרְאֶה שְׁקָאֵי עַל מֵה
שְׁנֵאָמַר פֶּרֶשׁת דְּבָרִים (לעיל א י"א) 'ה'
אֱלֹהִים הַרְבָּה אֲתָכֶם וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם
כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב, ה' אֱלֹהֵי
אֲבוֹתְכֶם יִסֹּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֵלֶּף פְּעֻמִּים"
וְגו', וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וַיִּל (ספרי א) אָמְרוּ
יִשְׂרָאֵל, מֹשֶׁה קִצְבָה אֶתָּה נוֹתֵן
לְבְּרִכּוֹתֵינוּ, אָמַר לָהֶם זו מְשָׁלִי הִיא,
וַיִּרְךְ אֶתְכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם".
וְאִם כֵּן כְּבַר בְּרָכָה מֹשֶׁה רַבּוּבִי, וּבְרָכָה
זו הִיָּתָה מְשָׁלוֹ, לֹא מִצַּד הַיּוֹתוֹ 'אִישׁ
הָאֱלֹהִים', וְגַם אוֹתָהּ בְּרָכָה הִיָּתָה לִפְנֵי
מוֹתוֹ, כְּמוֹ שְׁפָרֶשׁ רִשִׁי שֵׁם (לעיל שם א),
לְכָךְ נֵאֱמַר כְּאֵן 'וְזֹאת' בְּיִזְוֹ הַעֲשׂוֹף,
שְׁנוֹסֵף עַל אוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁבְּרָכָם מֹשֶׁה
מְשָׁלוֹ סְמוּךְ לְמוֹתוֹ, אִף גַּם זֹאת
הַבְּרָכָה בְּרָכָם, אֲבָל לֹא מְשָׁלוֹ כְּמוֹ
הָרִאשׁוֹנָה, אֲלֵא מִצַּד הַיּוֹתוֹ אִישׁ
הָאֱלֹהִים, כִּי כָּל בְּרָכָה זו בָּאָה לוֹ
בְּנִבְיָאָה מֵאֵת הָאֱלֹהִים, וְלֹא מְשָׁלוֹ
הִיָּתָה כְּמוֹ הַבְּרָכָה הָרִאשׁוֹנָה:

וְנִתְּן טַעַם לְמָה נַעֲשֶׂה עִתָּה אִישׁ
הָאֱלֹהִים יוֹתֵר מִבְּרָכָה
רִאשׁוֹנָה, לְפִי שֶׁהִיָּה זֶה לִפְנֵי מוֹתוֹ,
סְמוּךְ לְמוֹתוֹ מִמֵּשׁ יוֹתֵר מִמֵּה שֶׁהִיָּה
בְּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁהָרִי בִּינֵי בִּינֵי לְמוֹד
לְיִשְׂרָאֵל כָּל סֵפֶר מִשְׁנֵה תוֹרָה, אִם כֵּן
וּדְאֵי עֲכָשׁוּ הִיָּה סְמוּךְ לְמוֹתוֹ יוֹתֵר

קִדְשׁ • וְעַמּוֹ מִקְצַת רִבְבוֹת מִלְאֲכֵי קִדְשׁ וְלֹא כָּלָם, וְלֹא רַבָּם, וְלֹא כְּדֶרֶךְ בְּשֵׁר־וָדָם שְׁמֵרָאָה כָּל כְּבוֹד עֲשׂוּ וְתַפְאֲרָתוֹ בְּיוֹם חַפְתּוֹ. אֵשׁ דֵּת • שְׁהִיתָה כְּתוּבָה מֵאֹז לִפְנֵי בְּאֵשׁ שְׁחוּרָה עַל גְּבֵי אֵשׁ לִבְנָה, נִתֵּן לָהֶם בְּלוֹחוֹת כְּתֹב יָד יְמִינוֹ. דְּבַר אַחֵר: "אֵשׁ דֵּת", כְּתַרְגוּמוֹ, שְׁנַתְנָה לָהֶם מֵתוֹךְ הָאֵשׁ.

עֲלֵיהֶם בְּרַכָּה. מְסִינֵי בָּא • יֵצֵא לִקְרֹאתֶם כְּשִׁבְאוֹ לְהִתְצַב בְּתַחֲתֵית הָהָר, פְּחָתָן הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פְּנֵי כְּלָה, שְׁנַמְר: (שמות ט) "לִקְרֹאת הָאֱלֹהִים", לְמַדְנּוּ שִׁיָּצֵא כְּנִגְדָם. וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ • (ספרי) שִׁפְתַח לִבְנֵי עֲשׂו שִׁיקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא רָצוּ. הוֹפִיעַ • לָהֶם. מֵהָר פֶּאֲרָן • שְׁהֵלֶךְ שָׁם וּפְתַח לִבְנֵי יִשְׁמַעֲלֵאל שִׁיקְבְּלוּהָ, וְלֹא רָצוּ. וְאַתָּה • לִישְׂרָאֵל (שם). מְרַבֵּבַת

כלי יקר - עזו והדר

נקט בלביה למה דוקא על ההר הזה, וכי אין בעולם הרים גבוהים ממנו, אלא שבה מדתו של הקדוש ברוך הוא שבחר ביותר בשפלים "לשכן את דבא וישפל רוח" (ע"פ ישעיה נז טו), הנה מאז שוב לא היה משה מסרב בשליחתו והיה מקבל עליו שתנתן התורה על ידו, לכה נאמר 'משה קבל תורה מסיני', כי מן סיני למד זה שהוא ראוי לקבל התורה יותר מזולתו:

וְזֶהוּ שִׁדְרָשׁוֹ רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל מַגִּילָה כַּט"ו עַל פְּסוּק "לְמָה תִּרְצְדוּן הַרִים גְּבַנְגִּים" (תהלים סח ז) 'לְכֻכֶּם בְּעֲלֵי מוֹמִין אֲצֵל הַר סִינִי, כְּמָה דָּאָת אָמַר (ויקרא כב ט) "או גבן או דק". ומה מום מצא באותן הרים, או מה ענין גבן להרים, כי גבן הוא מום שבעינינו. אלא שרמו כאן שרומ לב הוא מום גדול בתורת ה', והרים אלו להיותם גבוהים "מום בם", וכנגד זה באדם "עינים רמות" הוא מום שבעיניו, לכה מביא ראיה מן 'או גבן':

וְעַל כֵּן אֵין הַרִים אֵלוֹ מִתְיַחֲסִים אֵל שִׂרְאֵל כִּי אִם הַר סִינִי וְעַלֵּיו יָרַד ה' מִתְחִלָּה, כִּי בְּזֶה הוֹרָה לָהֶם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹכֵן אֶת דְּבַר בְּיֹתֵר, וְיִקְחוּ רָאִיָּה מִכָּאן ש"ל מְרַבְּכֶם מִכָּל הַעַמִּים חֲשֵׁק ה' בְּכֶם כִּי אֲתֶם הַמְּעֻט" (לעיל ז ט), וְעַל כֵּן הֵמָּה נֹאִים לְתוֹרָה וְתוֹרָה נֹאָה לָהֶם, לְכָךְ נֹאמַר ה' מְסִינֵי בָּא, וְהוּא בְּקֻמַּת גְּדוֹל לִישְׂרָאֵל שִׁבַּח זֶה עַד שִׁיְהִי רְאוּיִין לְקַבֵּל תְּהַבְרָכוֹת:

וְאַתָּה מְרַבֵּבַת קִדְשׁ: יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁבָא מִן רִבְבוֹת קִדְשׁ מִלְאֲכֵים אֲשֶׁר אָמְרוּ 'חֲמִידָה גְּנוּזָה אֵתָּה בָּא לְתַנָּה לְבִשֶׁר וָדָם' (ראה שבת פחג), אִךְ מִכָּל מְקוֹם בָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵהֶם, לְפִי שְׁקוֹדְשִׁים הֵם וְאֵין בָּהֶם יֵצֵר הַרַע וְנִאֻפוּ וְגִזְלָה (שם). עַל כֵּן מִצַּד הַיּוֹתֵם

הוֹפִיעָה" (תהלים פ ט), וְלְפִי שִׁיִּשְׁמַעֲלֵאל עָשָׂה תְּשׁוּבָה (כ"ב טו) אֲבָל לֹא עָשׂו, לְכָךְ הוֹרִיחַ מִן שְׁעִיר הַמִּתְיַחֵס לְעֲשׂו בְּזִרְיָהָ הַנִּמְשַׁלֵּת לְזִרְיַת אֹר הַשֶּׁמֶשׁ, וְרָמוֹ עוֹד לְעֲשׂו שְׁמוּנָה לְחִמָּה (ראה סוכה כט), וְלְכָךְ נֹאמַר לְמוֹ, שְׁאוּתָה וְזִרְיָה מוֹעֲטַת הַגֵּיעַ לְמוֹ, וְאוֹלֵי הוֹרִיחַ לָהֶם הַשֶּׁמֶשׁ מִמֶּשׁ. אֲבָל לִישְׁמַעֲלֵאל שִׁעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה בְּחַיִּיו, הוֹסִיף לְשׁוֹן הוֹפִיעָה דְּהֵינּוּ גְלוּי שְׁכִינְתּוֹ מֵהָר פֶּאֲרָן הַמִּתְיַחֵס אֲלֵיהֶם, אֲבָל לֹא נָכוֹ מִכָּל מְקוֹם שִׁיְגִיעַ אוֹתוֹ אֹר גְּדוֹל אֲלֵיהֶם מִמֶּשׁ, לְכָךְ לֹא נֹאמַר לְמוֹ כִּי לֹא הַגֵּיעַ אֲלֵיהֶם, אִךְ רָאוּ אֶת הָאוֹר בְּהָר פֶּאֲרָן מִרְחוֹק. אֲבָל עָשׂו לְהִיּוֹת אוֹתוֹ אֹר רַק אֹר הַשֶּׁמֶשׁ, עַל כֵּן זָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ מִמֶּשׁ:

אֲבָל לִישְׂרָאֵל בָּא מֵהָר סִינִי בְּלֹא שׁוֹם וְזִרְיָה וְהוֹפִיעָה, כִּי לְאֲמוֹת הַצִּרְיָה לְבֹא עַל יְדֵי זִרְיָה וְהוֹפִיעָה לְדַבֵּר עִמָּהֶם בְּפָנִים מֵאִירוֹת אוֹלֵי יְתַפְתּוֹ לְקַבֵּל הַתּוֹרָה, שְׁלֹא יְהִיָּה לָהֶם פְּתוּחַן פֶּה לוֹמַר אֵלוֹ הִיָּה בָּא לָנוּ בְּפָנִים מֵאִירוֹת הַיַּיִנוּ מִקְבָּלִים אוֹתָהּ. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שִׁשְׁקָה נִפְשָׁם בְּתוֹרָה וְאֵהֱבִיָּה מֵאֵד, לֹא הַצִּרְיָה לְהוֹרִיחַ וְלְהוֹפִיעַ עֲלֵיהֶם, אֲלֵא מְסִינֵי בָּא בִּיָּאָה בְּעֲלָמָא:

וּבַתְּחִלָּה יָרַד ה' אֵל הַר סִינִי וּמִשָּׁם בָּא אֵל יִשְׂרָאֵל, כִּי אוֹתוֹ הַר מִתְיַחֵס אֵל יִשְׂרָאֵל, כִּי הוּא הַנִּמְמוֹךְ שֶׁבְּהָרִים וְיִשְׂרָאֵל "הַמְּעֻט מִכָּל הַעַמִּים" (לעיל ז ט). וְכִמוֹ שְׁאָמְרוּ (בבב פ"א מ"א) 'מִשֵּׁה קִבֵּל תּוֹרָה מְסִינֵי, וְלֹא אָמְרוּ 'עַל סִינִי', אֲלֵא לְפִי שְׁמוּשָׁה לְרַב עֲנוּתָנוֹתוֹ חֲשַׁב אֶת עֲצָמוֹ לְשִׁפְל אֲנָשִׁים לוֹמַר מַה אֲנִי שְׁתַּנְתָּן תּוֹרָה עַל יְדֵי, אִךְ בְּאֲשֶׁר שָׁמַע דְּבַר "ה' בְּהוֹצִיאָךְ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה" (שמות ג יב), אָז

לְמָה מְסִינֵי בָּא, וְלֹא מִמְּכוֹן שְׁבָתוֹ הַשָּׁמַיִם. גַּם צִרְיָה יִשׁוּב לְמָה הוֹפִיר וְזִרְיָה בְּשִׁעִיר וְהוֹפִיעָה בְּפֶאֲרָן. גַּם קִשָּׁה לְדַעַת רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל שְׁאָמְרוּ (ספרי שמו) חוֹר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל בְּנֵי עֲשׂו וְיִשְׁמַעֲלֵאל לְקַבֵּל הַתּוֹרָה וְלֹא קְבִלוּהָ, לְמָה הוֹפִיר שְׁעִיר וְהָר פֶּאֲרָן וְלֹא הוֹפִירִים בְּשָׁמֶם עָשׂו וְיִשְׁמַעֲלֵאל. גַּם מֵלֵת לְמוֹ' צִרְיָה יִשׁוּב, כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים מֵלֵת לְמוֹ' חוֹר עַל יִשְׂרָאֵל, כִּי לְפִי שֶׁהָאֲמוֹת לֹא רָצוּ לְקַבֵּל הַתּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל קְבִלוּהָ עַל כֵּן נִתְּסַפֶּה לִישְׂרָאֵל וְזִרְיָה וְהוֹפִיעָה, וְאֵין לְשׁוֹן הַמְּקָרָא מִשְׁמַע כֵּן:

וְנִרְאָה לְפִי שְׁכָל שְׁמוֹת הָאֵלוֹ מִתְיַחֲסִים אֵל אִמָּה מִיְחֻדָּת, כִּי 'שְׁעִיר' מִיְחֻד ל"עֲשׂו אִישׁ שְׁעִיר" (בראשית כו יא), וְ"הָר פֶּאֲרָן" מִיְחֻד לִישְׁמַעֲלֵאל שְׁנַמְר בּו (שם טו יב) "וְהוּא יְהִיָּה פֶּרָא אָדָם", וְ"פֶּרָא" נְגוּר מִלְשׁוֹן 'פֶּאֲרָן', עַל כֵּן לֹא הוֹרִיחַ ה' גְלוּי שְׁכִינְתּוֹ אֵל אוֹתָן שְׁנֵי אֲמוֹת עֲצָמוֹ, כִּי יָדַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁאֵין סוֹפֵן לְקַבֵּל הַתּוֹרָה, וְלֹא בָּא אֲלֵיהֶם כִּי אִם לְבַעֲבוֹר שְׁלֹא יְהִיָּה לָהֶם פְּתוּחַן פֶּה לוֹמַר אֵלוֹ הִיָּה נוֹתְנָה לָנוּ הַיַּיִנוּ מִקְבָּלִים אוֹתָהּ, עַל כֵּן לֹא הוֹפִיעַ ה' שְׁכִינְתּוֹ עַל הָאֲמוֹת כִּי לֹא הָיוּ רְאוּיִין לְכָךְ, וְהוֹפִיעַ עֲלֵיהֶם מִן אוֹתָן הַמְּקוֹמוֹת הַמִּתְיַחֲסִים אֵל אוֹתָן הָאֲמוֹת, וְכִוָּה מְרַקֵּק הַלְשׁוֹן וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ. אֲמָנָם עֲדוּן אֲנֹו צִרְיָכִין לְמוֹדְעֵי לָנוּ (ע"פ שבת נה) לְמָה נִקְטַח כָּאן וְזִרְיָה וְכָאן הוֹפִיעָה, וְכָאן הוֹפִיר לְמוֹ' אֲבָל בְּהוֹפִיעָה לֹא הוֹפִיר לְמוֹ':

וְנִרְאָה שְׁכָךְ פְּרוּשׁוֹ, כִּי לְשׁוֹן זִרְיָה מְצִינּוּ אֲצֵל הַשֶּׁמֶשׁ כְּמוֹ "וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ" (קהלת ד ט) וְכֵן רַבִּים, אֲבָל לְשׁוֹן הוֹפִיעָה לֹא מְצִינּוּ כִּי אִם אֲצֵל גְלוּי שְׁכִינְתּוֹ יְתִבְרָךְ, "יִשְׁבַּב הַכְּרוֹבִים

שנתנה בלוחות השניות, הרי אז באה השמחה האמתית והשלימה בלמוד האדם בתורה בכח עצמו. ולכן לאחר סיום התורה "לעיני כל ישראל", מתחילין לקרות תכף "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", פי על ידי עבודת האדם בלמוד התורה בכח עצמו (ועל דרך זה - בעבודת הבעל-תשובה שהיא בכח עצמו ובבחינת התחדשות ממש) נעשה שתף להקב"ה במעשה בראשית שהוא מוסיף ומשפיע בפניכול במעשה בראשית - כי שתפיות בשלימותה היא כפשנייהם שתפים שוים לגמרי. ולכן הצדיק שעבודתו היא רק לגלות מהכח אל הפעל (הן הפחות שלו, והן בדירה שעושה בעולם) אין ה"שתפיות" בשלימותה - שהרי הקב"ה בורא ומהנה מאין; אבל כשעבודתו היא בכח עצמו, הבעל-תשובה שעבודתו היא התחדשות ממש בבריאה, כנ"ל, ועד שעושה מדבר הפכי דבר הרצוי - מעולם דלא "הנין ליה" (להקב"ה) עושה עולם ד"הנין ליה", על ידי זה נעשה דומה לבורא - שתף בשלימות להקב"ה, ובורא שמים וארץ "חדשים" שנגש בהם ש"ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה", ומסייעין להאדם למלאות שליחותו ועבודתו בעולם.

בתחלת פרשת "וזאת הברכה" מדובר בלוחות הראשונות: "הנין מסיני בא גוי", ועל זה נאמר "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", מורשה לשון ירושה, היינו שניתנה ובה בירושה, בדרך ממלא ולא על ידי עבודה ויגיעה. והסיום דפרשת "וזאת הברכה" (שהכל הולך אחר החתום) הוא "לעיני כל ישראל", שקאי על שבירת הלוחות, "שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר אשר שברת ישר כחך ששברת", שבו מרמז עילויים של הלוחות האחרונות לגבי לוחות הראשונות (שלכן אמר לו ישר כחך ששברת), כי דוקא על ידי שנשאו לבו לשבור את הלוחות לעיני כל ישראל, פעל בכל ישראל (גם באלו שלא חטאו בעגל) עבודת התשובה - עבודה בכח עצמו.

וכאשר נתקבלה תשובתם במילואה, אז נתן להם הקב"ה את הלוחות השניות, שבוה הראה לעין כל שהוא יתברך קבל תשובתם ונתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם ונתן להם לוחות שניות, הינו שגם בתורה תהיה העבודה ויגיעה - למוד התורה בכח עצמו. וכאשר באים לשמיני-עצרת לאחר ז' ימי הסכות, הזמן שכל ההמשכות נקלטות בפנימיות, וגם בחינת התורה

גאף חבבנון לשבטיא כל קדישוהי בית ישראל בגבורא אפקנון ממצרים ואנון מדברין תחות ענגך נטלין על מימריך :

(ג) אף חבב עמים כל קדשיו בידך והם תפו לרגלך ישא מדברתיך :

"ואשמע את מדבר אלי", כמו 'מתדבר אלי', אף זה "מדברתיך", מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם. טיש פורפרליר"ש בלע"ז (ציינע אונטערענדונגען). ואונוקלוס תרגם שהיו נוסעים על-פי דבריהם, והמ"ם בו שמוש, משמשת לשון מן. דבר אחר: "אף חבב עמים", אף בשעת חבתן של האמות שהראית להם פנים שוחקות, ומסרת את ישראל בידם. כל-קדשיו בידך. כל צדיקיהם וטוביהם דבקו בך ולא משו מאחריך, ואתה שומרם. והם תפו לרגלך. והם מתמצעים ומתפנסים לתחת צלך. ישא מדברתיך. מקבלים גזרותיך ודתותיך בשמחה, ואלה דבריהם.

ז"ל אף חבב עמים. גם חבה יתרה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי 'עם', שהרי בנימין לבדו היה עתיד להולד כשאמר הקדוש-ברוך-הוא ליעקב: (בראשית לה) "גוי וקהל גוים יהיה ממך". כל-קדשיו בידך. נפשות הצדיקים גנוזות אתו, פענן שנאמר: (ש"א כח) "והיתה נפש אדני צרוכה בצרור החיים את ה' אלהיך". והם תפו לרגלך. והם ראויים לכך, שהרי תפו עצמן לתוך תחתית הקר לרגלך, בסיני. "תפון" לשון פעלו, התוכו לתוך מרגלותיך. ישא מדברתיך. נשאו עליהם על תורתך. מדברתיך. המ"ם בו קרוב ליסוד, כמו: (במדבר ז) "וישמע את הקול מדבר אלי", (יחזקאל ב)

כלי יקר - עזי והדר

א, הם בידך, משגיחים מידך יתברך פי לא מסרתם אל הנהגת המערכה, והם דהיננו העמים, תפו לרגלך, פי הם מסורים אל המערכה אשר תחת רגליו יתברך:

(ג) אף חבב עמים כל קדשיו בידך ונני. יאמר שאף בזמן שהקדוש ברוך הוא מראה חבה אל העמים, מכל מקום אין דומה חבת ישראל לחבת העמים, פי כל קדשיו, הינו ישראל "קדש ישראל לה" (ירמיה ב

רבבת קדש בא לישראל, להשלים סטרונו ולצרף חלודת חמר שלהם כזהב המצרף באש. לכה נאמר מימינו אש דת למו, כדי לצרף אותם לבלתי יטו לשמאל פי אם לימין, פי לב חכם לימינו" (קהלת ה:א) תורה ג

(ד) תּוֹרָה צְוָה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב: ד אורייתא יהב לנא משה מסרה ירתא

לכנשת יעקב:

כ"ט - תּוֹרָה • אֲשֶׁר צְוָה לָנוּ מֹשֶׁה, מוֹרְשָׁה הִיא לְקְהֵלֶת יַעֲקֹב, אֲחֻזְנוּהָ וְלֹא נַעֲזְבֶנָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ליל שמחת תורה תש"ז, תשל"א)

התורה היא יְרֵשָׁה לְכָל יְהוּדִי, וְהַהֲלָכָה לְגַבֵּי יְרֵשָׁה הִיא שְׂאִין חֲשִׁיבוֹת לְגִיל, לְמַעֲמָד וּלְמַצֵּב שֶׁל הַיּוֹרֵשׁ - הַתּוֹרָה מוֹעֲבֵרֶת לְכָל יְהוּדֵי בִירֵשָׁה.

וּלְפִיכָּךְ, כְּאֲשֶׁר יֵשׁ הַתְּחַדְּשוֹת וְנוֹסָף אֹר בַּתּוֹרָה - בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה, חֵלָה אֲצֵל כָּל יְהוּדֵי הַתְּחַדְּשוֹת וְתוֹסֶפֶת בְּהַתְּנַהֲגוֹתוֹ וּבְחִיּוֹתוֹ עַל־פִּי הַתּוֹרָה.

וְלָכֵן עָקֵר הַשְּׂמִיחָה בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה מִתְּבַטֵּאת דוֹקָא בְּהַקְפּוֹת - לֹא עַל־יְדֵי קְרִיאָה וְלִמּוּד בַּתּוֹרָה, אֲלֵא דוֹקָא עַל־יְדֵי תְּנוּעוֹת וּפְעֻלוֹת מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁל רִיקוּד עִם הַתּוֹרָה עֲצֻמָּה - כִּי עָקֵר הַשְּׂמִיחָה בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה אֵינָה כָּל־כֶּף עַל הַבְּנֵתָה, אֲלֵא בְּעָקֵר עַל כֶּף שֶׁהַתּוֹרָה הִיא "שֶׁהֲחִינּוּ" - מַחִיָּה אוֹתָנוּ בְּכָל עֲנִינּוּ, עַד לַעֲשִׂיהָ בְּפֶעַל.

הַתּוֹרָה הִיא "מִיּוֹמֵינוּ אֵשׁ דֵּת לְמוֹ". וְנֹאמַר בְּסִפְרֵי: "מָה אֵשׁ - כָּל הַמְּשַׁתְּמֵשׁ בּוּ עוֹשֶׂה בְּגוֹפוֹ רֶשֶׁם, אִף בְּנֵי אָדָם שְׂעֵמִלִים בּוּ יִקְרִים הֵם בֵּין הַבְּרִיּוֹת, כֶּף תִּלְמִידֵי חֲכָמִים גְּפָרִים הַהִלּוּכִם וּבְדַבּוּרָם וּבְעִטְיָפָתָם בְּשׂוֹק" (וּכְפִי שֶׁמְפָרֵשׁ הַרְמַב"ם אֶת הַפְּרָטִים שֶׁבְּכָף).

אִף, לְכַאוּרָה, מִתְּעוֹרְרֶת הַשְּׂאֵלָה מִצַּד שְׂנֵי: אֲצֵל תִּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁהַתְּחִלָּת לְמוּד הַתּוֹרָה שׁוֹב הִיא אֲצֵלָם בְּאֶפְסוֹס חֵדֶשׁ לְגַמְרֵי, מוֹבָן, שֶׁנִּגְרַמֶּת הַתְּחַדְּשׁוֹת וְתוֹסֶפֶת הַנִּזְכָּרֶת "בְּהִלּוּכִם וּבְדַבּוּרָם...", אֲבָל אֲצֵל יְהוּדִים שְׂאֵינֶם תִּלְמִידֵי חֲכָמִים, מָהוּ הַחֲדוּשׁ שֶׁיֵּשׁ לְתוֹרָתָם בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה עַד־כִּדֵּי כֶּף שֶׁהוּא מַשְׁפִּיעַ עַל כָּל עֲנִינֵיהֶם, כִּדְלַעִיל, עַד אֲשֶׁר הֵם שְׂמִיחִים כָּל כֶּף וּמְבַרְכִים בְּרַכַּת שֶׁהֲחִינּוּ?

עַל כֶּף מְסַבֵּר בְּפִרְשָׁתָנוּ: "תּוֹרָה צְוָה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה..." -

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק כ"ט עמוד 229 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בְּמִצְוֵיתוֹ, הֵינּוּ שְׂנֵשְׂמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם הֵם הַעוֹשִׂים אֶת הַמִּצְוֹת, וְזֶהוּ מָה שֶׁכָּתוּב וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת הַיְיָ, וְאַחֲרַי כֶּף כְּתִיב וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, הֵינּוּ שִׂישְׂרָאֵל עוֹשִׂים מִבְּחִינַת מִצְוֹת הַיְיָ שִׂיְהִי מִצְוֵיתוֹ, וְהוּא עַל־דֶּרֶךְ הַנִּלְשָׁנָה שְׂנֵשְׂמוֹת יִשְׂרָאֵל מְחַבְּרִים אֶת הַתּוֹרָה שֶׁלְמַעַלָּה בְּהַקְבֵּ"ה מִפֶּשֶׁל. וְכָל זֶה הוּא בְּבַחֲבִינַת יִשְׂרָאֵל. אָמֵנִם, הַתּוֹרָה הִיא מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב, הֵינּוּ, שֶׁגַם הַנִּשְׂמוֹת דְּבַחֲבִינַת יַעֲקֹב, יו"ד עֲקֵב, שֶׁזֶהוּ כְּפִי שֶׁהַנִּשְׂמָה יְרַדָּה לְמַטָּה, הִנֵּה גַם נִשְׂמוֹת דְּבַחֲבִינַת יַעֲקֹב הֵם מַשְׁפִּיעִים בַּתּוֹרָה.

וְזֶהוּ תּוֹרָה צְוָה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא מְאֻרְסָה לְיִשְׂרָאֵל, הֵינּוּ שִׂישְׂרָאֵל הֵם מַשְׁפִּיעִים בַּתּוֹרָה. וְעַל זֶה נֹאמַר "מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב", הֵינּוּ, שֶׁעֲנִינּוּ זֶה שֶׁהַנִּשְׂמוֹת הֵם מַשְׁפִּיעִים בַּתּוֹרָה הוּא לֹא רַק בְּבַחֲבִינַת יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא גַם בְּבַחֲבִינַת יַעֲקֹב, יו"ד עֲקֵב. דְּהֵנָּה, יִשְׂרָאֵל הוּא בַחֲבִינַת 'לִי רֹאשׁ', אוֹתִיּוֹת 'אֲשֶׁר', ד' אֲשֶׁר' פְּרוּשׁוֹ תַעֲנוּג, וְהוּא בַחֲבִינַת טְהוֹרָה הִיא, שֶׁזֶהוּ כְּפִי שֶׁהַנִּשְׂמוֹת מְשַׁרְשָׁוּת בְּבַחֲבִינַת תַעֲנוּג. וּבְבַחֲבִינָה זוֹ פְּשִׁיטָא שֶׁהַנִּשְׂמוֹת הֵם מַשְׁפִּיעִים בַּתּוֹרָה. וְזֶהוּ גַם מָה שְׂאוּמְרִים אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֵיתוֹ, דְּמִצַּד בַּחֲבִינַת 'אֲשֶׁר' שֶׁהוּא תַעֲנוּג, נַעֲשֶׂה קִדְּשָׁנוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק כ"ט עמוד 229 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

מְשַׁמְעוֹת לְשׁוֹן 'אֲחֻזְנוּהָ' - בַּתּוֹרָה

בְּזֶה, וּכְפִי שֶׁכְּתוּבָה הַתּוֹרָה עֲצֻמָּה בְּפִסּוּקִים שֶׁלְפָנֵינוּ? גַּם צְרִיף לְהַבִּין הַשְּׂיָכוּת בֵּין "מוֹרְשָׁה" - שֶׁהַתּוֹרָה הִיא יְרוּשָׁה, לְזֶה שֶׁאֲחֻזְנוּהָ וְלֹא נַעֲזְבֶנָּה, הֲרִי גַם אִם הַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּמִתְּנָה וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה, שֶׁיֵּךְ (לְכַאוּרָה) לֹאמַר אֲחֻזְנוּהָ וְלֹא נַעֲזְבֶנָּה?

תּוֹרָה צְוָה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב:
אֲחֻזְנוּהָ וְלֹא נַעֲזְבֶנָּה (לג, ד. ובפירוש רש"י)
צְרִיף לְהַבִּין, מָהוּ הַלְשׁוֹן אֲחִיזָה שֶׁפָּרֵשׁ רש"י לְגַבֵּי הַתּוֹרָה, דְּלְכַאוּרָה מִתְאַיִם יוֹתֵר לְכַתֵּב לְשׁוֹן שְׂמִיעָה, לְמוּד, וְכִיּוֹצֵא

כלי יקר - עוז והדר

הוּא עַל הַעֲמִים לְמִשְׁא, אֲבָל יִשְׂרָאֵל אֵינָן כֵּן, אֲלֵא אוֹמְרִים אֶפְלוּ הַתּוֹרָה שְׂצוּהָ לָנוּ מֹשֶׁה שְׂלֵא שְׂמַעְנוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה, מִכָּל מְקוֹם הִיא מוֹרְשָׁה לְכָל קְהֵלֶת יַעֲקֹב, לְפִיכָּךְ וַיְהִי בִישְׂרָאֵל מְלֶךְ (פסוק ה), דְּדוֹקָא בִישְׂרָאֵל נוֹדַע אֲלֵהִים לְמֶלֶךְ אֲבָל לֹא בְּאֻמוֹת: תּוֹרָה ד'

כְּלָם קִיְמוּ וּקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם לְהוֹרִישׁ וְלְהַנְהִיל אֶת הַתּוֹרָה לְבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם, וְכָל זֶה מוֹרָה עַל הַהֶפֶךְ שְׂאִין דְּבַר ה' עֲלֵיהֶם לְמִשְׁא, אֲלֵא "קִיְמוּ וּקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם וְעַל יוֹרְעִם" בְּשִׂמְחָה לַעֲשׂוֹתוֹ (ע"פ אסתר ט כו):
וְעוֹד אָמַר יִשְׂא מַדְּבַרְתִּיהָ, אֶפְלוּ דְּבַרְךָ הַטּוֹב אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּ מִפִּיךָ הֲרִי

לְמִשְׁא וְטָרַח דְּבַר ה', וְזֶה שְׂאֵמֵר יִשְׂא מַדְּבַרְתִּיהָ, שְׂכָל דְּבַרְךָ יִשְׂא "כִּי כְּמִשְׁא כְּבֹד יִכְבְּדוּ" מֵהֶם (ע"פ תהלים לח ה). אֲבָל יִשְׂרָאֵל אֵינָן כֵּן, אֲלֵא תּוֹרָה צְוָה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב (פסוק ד), אִף עַל פִּי שְׂצוּהָ לָנוּ מֹשֶׁה לְאוֹתוֹ דוֹר, מִכָּל מְקוֹם הִיא מוֹרְשָׁה לְכָל קְהֵלֶת יַעֲקֹב, שְׂכָבֵל דוֹר וְדוֹר

בקשר תמידי, דגם כשנמצאים בין האמות, התורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחווה של ישראל. דזה שבני ישראל קשורים לתורה בכל מצב בו יהיו (ואפילו בזמן שבני ישראל נמסרו בידי אמות העולם), נובע מכך שהתורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחווה של ישראל.

יש לומר שלשון "אחזנוה" כאן אין משמעו אחיזה אלא אחווה, שהתורה היא אחוזתם וירשתם של ישראל. דכמו שבשדה אחווה אפילו כשהבעלים מוכרים אותה, חוזרת להם ביוכל "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו" דמכיון ששדה זו היא אחוזתם, לכן קשורה אליהם בכל מצב. כמו כן התורה היא אחוזתם של ישראל, וקשורה אתם

הנהגה בישראל מלפא באתפנשות רישי עמא פחדא שבטיא דישראל:

(ה) ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל:

את ראש, ראויין אלו שאברכם. דכר אחר: "בהתאסף", בהתאספם יחד, באגדה אחת ושלום ביניהם - הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם.

כשי- ויהי. הקדוש-ברוך-הוא. בישרון מלך. תמיד על מלכותו עליהם. בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם. ראשי- כמו (שמות ל) "כיתתשא

ויחי ראובן לשי עמא ומותא תנינא לא ימות ויקבלין בנויה אחסנתהון במנינהון:

(ו) ויחי ראובן ואל-ימות ויהי מתיו מספר: ס

שנאמר: (בראשית לה) "וישכב את בלהה, ויהיו בני יעקב שנים עשר", שלא יצא מן המנין.

כשי- ויחי ראובן. בעולם הזה. ואל-ימות. לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלהה. ויהי מתיו מספר. מנין במנין שאר אחיו, דגמא היא זו פענין

במלחמה (ע'פ שמואל ב' כג ט) ואז אל ימות, ויהי מתיו מספר, והו ענין השאת שהזכרנו: והוסיף ואל ימות, לפי שאמרו רבותינו ז"ל (תמיד לב) 'מה יעשה אדם ויחיה, ימית את עצמו, אבל הוא יחיה ולא יצטרך להמית את עצמו. וכמו שנאמר (תהלים פט מט) 'מי גבר יחיה ולא יראה מות', כי אם יחיה את עצמו או בלי ספק ימית את עצמו, וכן בהפך: ורבותינו ז"ל אמרו (סנהדרין עב), 'יחי ראובן בעולם הזה, ואל ימות לעולם הבא, ולפי שעולם הבא נעלם, על כן נשארו חיי עולם הבא בדיוק של ואל ימות ברמו. וסמיה ליה (פסוק ו) וזאת ליהודיה, כי גם הוא נתברך בעולם הבא, לפי שהיו עצמותיו מתגלגלין וכפרוש רש"י. או לפי שנאמר (יחזקאל לג יא) "כי אם בשוב רשע מדרך בלהה, ויראובן הויה בעל תשובה לכה נאמר יחי ראובן וגו', וזאת ליהודיה, כי מי גרם לראובן שיודעה יהודה? וכו' (סוטה ט): תורה ז

מט א) "ותר שאת ויתר עז". הנה יעקב ברכו בשני ברכות אחת נקראת 'שאת' ואחת 'עז', כי ה'שאת' הוא שיהיו אנשיו רבים עד שיהיו צריכין למספר כי הדבר שהוא רב הכמות צריך מספר, ושהיו אנשיו גבורים, כי ראובן שהיה יושב על הספר היה צריך לכל זה שיהיו אנשיו רבים וגבורים, כי אז לא ימותו במלחמה: והנה 'שאת' הוא לשון מספר, כמו 'כי תשא את ראש' (שמות ל יא), 'נשא את ראש' (במדבר ד כב), 'ועז' לשון גבורה. והנה מצד שבלבל יצוע אביו היה ראוי שינטלו שניהם ממנו, אך מצד הברכה נתנם לו במתנה ואמר, בדין הוא שיהיה לך 'יתר שאת ויתר עז', יותר מספר וגבורה פי שנים על כל השבטים, אך 'פחו כמים אל תותר' (בראשית שם ד), אל תקח המותרות, אבל מכל מקום שנה לכל השבטים תהיה בשאת ועז. וזה שגם משה ברכו בגבורה שנאמר יחי ראובן, רצה לומר יהיה 'איש חי רב פעלים'

(ה) ויהי בישרון מלך. בין שקאי על הקדוש ברוך הוא בין על משה כף פרושו, כי 'ישורון' לשון ראיה (ראה איוב ז ח), ובנהג שבעולם שלפעמים אדם עולה לגדלה אף אם אינו ראוי לה, מצד שהבריות אינן מביטים בו היטב לראות מה טיבו, על כן מניחין אותו בגדלתו כי "עינים להם ולא יראו" אחריו מה טיבו, אבל אם "המה יביטו יראו" במהותו כי אין בו ממש יורידוהו מגדלתו. אבל משה אינו כן, אף על פי שנאמר (שמות לג ח) "והביטו אחרי משה" שהיו מודקדקים אחריו (ראה קידושין לב), מכל מקום לא מצאו בו שמץ פסול, לכה ויהי בישרון מלך אפלו במביטים אחריו. ובדרך זה יפרש גם על מלכות שדי, כי תמיד היו מהרהרים אחריו בכמה נסיונות, ומצאו בכלם כי הוא יתברך מלכם: תורה ו (ו) ויחי ראובן ואל ימות ויהי מתיו מספר. ברכה ראשונה זו, היא מעין ברכתיו של יעקב שאמר (בראשית

(ז) וזאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה
ואל-עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה: פ

ו וְזָאת לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר קִבַּל יי צְלוֹתָהּ דִּיהוּדָה
בְּמִסְפָּקָה (בְּאַגְחָה) לְקַרְבָּא וּלְעִמָּה תְּתִיבְנָה
לְשָׁלֵם יְדוּהֵי יַעֲבֹדָן לָהּ פְּרַעֲנוּתָא מְסַנְאוּהֵי
יְסַעֲיד מִבְּעַלֵּי דְכִבּוּהֵי הָוֵי לָהּ :

סנחריב. ואל-עמו תביאנו • לשלום מפני המלחמה
(ספרים אחרים: מן המלחמה) • ידיו רב לו • יריבו ריבו וינקמו
נקמתו. ועזר מצריו תהיה • על יהושפט התפלל,
על מלחמת רמות גלעד: (דה"ב יח) "ויזעק יהושפט,
וה' עזרו". דבר אחר: "שמע ה' קול יהודה", (ספר)
כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכותיו של יהודה.
ואף כשחלקו ארץ ישראל, נטל שמעון מתוך גורלו
של יהודה, שנאמר: (יהושע ט) "מחבל בני יהודה נחלת
בני שמעון". [ומפני מה לא יחד לו ברכה בפני עצמו? שהיה בלבו עליו על
מה שצפה בשטים, כך כתיב באגדת תהלים (מזמור צ):]

כ"ט וזאת ליהודה • (מכות יא) סמך יהודה לראובן,
מפני ששניהם הודו על קלוקל שבידם, שנאמר: (איוב
טו) "אשר חכמים יגידו וגו', להם לבדם וגו' ולא
עבר זר בתוכם". (ב"ק צב) ועוד פרושו רבותינו שכל
מ' שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה
מתגלגלין בארון מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר:
(בראשית מד) "וחטאתי לאבי כל הימים", אמר משה:
'מי גרם לראובן שיודה? יהודה וכו'. שמע ה'
קול יהודה • תפלת דוד, ושלמה, ואסא מפני
הכושים, ויהושפט מפני העמונים וחזקיה מפני

... ביום י"ז תמוז ותשעה-באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת
היום על-דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה), ויתירה מזה – התורה
היא נצחית גם לעתיד-לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על-דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור –
מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד-לבוא,
ואדרבה – על-ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרי"זה מגדיל השמחה והיום טוב.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

עטרת מרים

וְאֶל־אֶלְהֵינוּ וְיֵשׁ תְּקוּהַ כִּי־יִרְבֶּה
לְסֻלּוֹחַ: ה כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי
מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי מִרְבֶּה לְסֻלּוֹחַ

הפטרה לתענית ציבור בישיבה פרק נה

ו דרשו יהוה בהמצאו קראהו בהיותו קרוב:
ו יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו וישב
אל-יהוה וירחמיהו ואל-אלהינו כייירבה לסלוח: ה כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי

עטרת מרים

ו דרשו יהוה בהמצאו בעוד הוא
מצוי ככם קראהו בהיותו קרוב:
ו יעזב רשע דרכו כמשעשה וכפה
ואיש און מחשבתיו הרעות
וישב וישב אל-יהוה וירחמיהו

כלי יקר – עוז והדר

שהתפלל על שמעון עמדה גם
ליהודה. וזהו שאמר ויאמר שמע ה'
קול יהודה, אותו קול שיתפלל בו על
שמעון, ואל עמו תביאנו רצה לומר
ליהודה בפשוטו, לפי שבאותו קול
התפלל על שמעון, על כן דין הוא
שיהיה הוא נענה תפלה, ותביא גם
אותו אל עמו. ולפי שתפלה זו עמדה
לשניהם, על כן אמר אחר כך ידיו
רב לו, הוסיף מלת 'לו', כי ברכה זו
היתה לו לבדו ולא היה לשמעון
צריך בברכת ידיו רב לו, רק ליהודה
שהיה מלך היה צריך בברכה
זו: תורה ח

ומפרך ממשפחתו ומבית אביו אינו
אצל עמו, על כן התפלל עליו יהודה
ואמר, אגא ה' תביאנו אל עמו
ומולדתו, שלא יהיה "נפוץ על פני כל
הארץ" (ע"פ שם יא ד):
וידע שלתפלה זו היה גם יהודה
צריך, כמובן מתוך שני
פרושי רש"י הסובר שתפלת ואל עמו
תביאנו קאי על יהודה. ואני אומר
שיהודה התפלל תפלה זו על שמעון,
וכל המתפלל על חברו והוא צריך
לאותו דבר הוא נענה תפלה" (ב"ק צב),
ואם כן אותה תפלה שהתפלל יהודה
על שמעון, היא שמעודה גם לו. וזהו
שאמר וזאת ליהודה, אותה תפלה

(ז) וזאת ליהודה ויאמר שמע ה'
קול יהודה. רבותינו ז"ל
אמרו (ספרי שמח) 'שרמו ברכה לשמעון
במה שאמר שמע ה' קול יהודה, כי
'שמע' נגזר מלשון שמעון, והדבר
צריך באור. והקרוב אלי לומר שלמדו
זה ממה שקתוב וזאת ליהודה שנראה
מיתר, כי הנה ליה למימר 'וליהודה
אמר, אלא כך פרושו, כי בקשת ואל
עמו תביאנו היתה על שמעון, כי יעקב
אמר לו (בראשית מט ז) "ואפיצם בישראל"
'שיהיו ממנו מלמדים ועניים' (רש"י שם),
והנפוץ צריך קבוץ אל עמו, כי אף על
פי שהיו נפוצים בתוך בני ישראל,
מכל מקום מתוך שהוא נפוץ מסוף

עטרת מרים

ולא ישאר אצלי מהעון דבר ולא דרכיכם דרכי דרך בשרודם לעגוש את המורד בו ואין מועיל תשובה ופיס. אבל דרכי לא כן היא נאם יהוה: ט ואין פאן רק הקבל פחות ותר, אלא פי כמו גבהו שמים מארץ פן גבהו בהקבל רב דרכי מדרכיכם ומחשבתיו ממחשבותיכם פי

דרך בשרודם שלא ימחול כלל וכלל ודרכי למחול מכל וכל: י פי פאשר ירד הגשם והשילג מן השמים ושמה לא ישוב רקם פי אם הרוה השביע את הארץ והולידה מוציא הצמח מהרעון בעומק הארץ והצמיחה הצמח מפעל ארצו ונתן זרע לזרע ולחם לאכל: יא פן יהיה דברי אשר יצא מפיו לא ישוב אלו ריקם פי אם עשה את אשר חפצתי והצליח אשר שלחתי שבוואי התקום הבקחתי: יב ויהי ההבטחה פי בשמחה תצאו מן הגלות ובשלוש תובלון תבואו לארצכם, ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה דרך משל, וכל עצי השדה ימחאו רקף יבו בכפיהם לשמחה גם זה ענין מליצה: יג תחת במקום הנעצוץ השעים יעלה ברזש ומשלו צדיקים ותחת הפרפר ונעצוץ הם מיני קוצים יעלה הרם והיה הדבר הזה ליהוה לשם גבורה לאות עד עולם לא יפרת: א אמר לבני הגלות פה אמר יהוה שמרו משפט בין אדם לחבירו ועשו צדקה בין אדם למקום, פי קרובה ישועתי לבוא עליד יהוה וצדקתי להגלות ורק התשובה מעכבת ביאת המשיח: ב אשרי אנוש יעשה זאת את האמור למטה ובין אדם יחזיק פה שמר שבת מחללו מחללו ושמר ידו מעשות כל רע: ג ואלויאמר בן הגנב הגולה אל יהוה להאמין בו לאמר הקבל ובדילגי יהוה מעל עמנו בעת יקבלו הטובה ולא אקבל עמכם, ואם פן לפה אצדק ואלויאמר הפסים תן אני ובש ואני מגדל פרי, ולא ישאר שמי לזכרון

עטרת מרים

ועל מה אשר דרכי: ד פי כה א אמר יהוה לפריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים אוחזים בכריתו בתורתו: ה ונתתיו להם בביתי ובחומתי כמושב הסנהדרין ותקנים יד מקום מעלה ושבת ושם שזכור למנוחה, והוא דבר טוב יותר מזכרון הכא מכניס ומבנות שם למנוחה עד עולם אתו ללו אשר לא יפרת וזכרו שמו: ו ובני הנכר הנלנים על יהוה אל ה' לשרתו ולא הבה את שם יהוה להיות לו לעבדים כל מי כהם אשר שמר שבת מחללו ומחזיקים בכריתו בתורתו: ז כשיבאו לתעור:

מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם יהוה:

ט פי גבהו שמים מארץ פן גבהו דרכי

מדרכיכם ומחשבתיו ממחשבותיכם: י פי

פאשר ירד הגשם והשילג מן השמים ושמה

לא ישוב פי אם הרוה את הארץ והולידה

והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל: יא פן

יהיה דברי אשר יצא מפיו לא ישוב אלו

ריקם פי אם עשה את אשר חפצתי והצליח

אשר שלחתי: יב פי בשמחה תצאו

ובשלוש תובלון ההרים והגבעות יפצחו

לפניכם רנה וכל עצי השדה ימחאו רקף:

יג תחת הנעצוץ יעלה ברזש ותחת הפרפר

יעלה הרם והיה ליהוה לשם לאות עולם לא יפרת: א פה אמר יהוה

שמרו משפט ועשו צדקה פי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות:

ב אשרי אנוש יעשה זאת ובין אדם יחזיק פה שמר שבת מחללו

ושמרו ידו מעשות פלרע: ג ואלויאמר בן הגנב הגולה אל יהוה

לאמר הקבל ובדילגי יהוה מעל עמנו ואלויאמר הפסים תן אני עין

ובש: ד פי כה א אמר יהוה לפריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו

באשר חפצתי ומחזיקים בכריתו: ה ונתתיו להם בביתי ובחומתי יד

ושם טוב מכניס ומבנות שם עולם אתו ללו אשר לא יפרת: ו ובני

הנכר הנלנים על יהוה לשרתו ולא הבה את שם יהוה להיות לו

לעבדים כל שמר שבת מחללו ומחזיקים בכריתו: ז והביאו אותם

אלהר קדשי ושמחתים בבית תפלתו עולתיהם וזבחייהם לרצון

על מזבחי פי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים: ח נאם אדני יהוה

מקבץ נדתי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו:

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר: כ כֹּה אָמַר
 יְהוָה צְבָאוֹת קִנְיַתִּי לְצִיּוֹן קִנְיָה גְדוּלָּה וְחִמָּה
 גְדוּלָּה קִנְיַתִּי לָהּ: ג כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁבַתִּי
 אֶל־צִיּוֹן וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְנִקְרָאָה
 יְרוּשָׁלַם עִיר־הָאֱמֶת וְהָרִי־יְהוָה צְבָאוֹת הָרִ
 הַקִּדְשׁ: ד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד יֵשְׁבוּ
 זְקֵנִים וְזִקְנֹת בְּרַחְבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ
 בִּידוֹ מְרַב יָמִים: ה וּרְחֻבוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ
 יְלָדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחָקִים בְּרַחֲבֹתֶיהָ: ו כֹּה אָמַר
 יְהוָה צְבָאוֹת כִּי יִפְלֵא בְעֵינַי שְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה
 בְּיָמַי הֵהֱם גַּם־בְּעֵינַי יִפְלֵא נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת:
 ז כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הִנְנִי מוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי
 מֵאֶרֶץ מִזְרַח וּמֵאֶרֶץ מְבֹאָה הַשָּׁמֶשׁ: ח וְהִבֵּאתִי
 אֹתָם וְשָׁכְנוּ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי
 אֶהְיֶה לָהֶם לְאֱלֹהִים בְּאֵמֶת וּבְצִדְקָה: ט כֹּה־
 אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת תְּחֻזְקֶנָּה יְדֵיכֶם הַשְׁמָעִים
 בְּיָמַי הָאֵלֶּה אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִפִּי
 הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בָּיָם יִפְדֹּ בֵּית־יְהוָה צְבָאוֹת
 הַחֵיכַל לְהַבְנֹת: י כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים הֵהֱם שָׁכַר
 הָאָדָם לֹא נִהְיָה וְשָׁכַר הַבְּהֵמָה אֵינְנָה וְלִיּוֹצֵא
 וְלִבָּא אֵינ־שְׁלוֹם מִן־הַצָּר וְאֲשַׁלַּח אֶת־כָּל־
 הָאָדָם אִישׁ בְּרַעְיוֹ: יא וְעַתָּה לֹא כַּיָּמִים
 הָרִאשִׁימִים אֲנִי לְשְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה נְאֻם יְהוָה
 צְבָאוֹת: יב כִּי־זָרַע הַשְּׁלוֹם הַגֶּפֶן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ
 וְהָאֶרֶץ תִּתֵּן אֶת־יְבוּלָּהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טַלְמַם
 וְהִנְחַלְתִּי אֶת־שְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה אֶת־כָּל־אֱלֹהֵי:

יג וְהָיָה כַּאֲשֶׁר הָיִיתֶם קָלְלָה בְּגוֹיִם בֵּית יְהוּדָה
 וּבֵית יִשְׂרָאֵל בֶּן אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְהָיִיתֶם בְּרֻכָּה
 אֶל־תִּירָאוּ תְּחֻזְקֶנָּה יְדֵיכֶם: יד כִּי כֹה אָמַר
 יְהוָה צְבָאוֹת כַּאֲשֶׁר זָמַמְתִּי לְהַרְעֵ לְכֶם
 בְּהַקְצִיף אֲבֹתֵיכֶם אֹתִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא
 נִחַמְתִּי: טו כֵּן שְׁבַתִּי זָמַמְתִּי בְּיָמַי הָאֵלֶּה
 לְהֵיטִיב אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה אֶל־
 תִּירָאוּ: טז אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דְבָרוּ
 אֲמַת אִישׁ אֶת־רַעְיוֹ אֲמַת וּמִשְׁפַּט שְׁלוֹם
 שִׁפְטוֹ בְּשַׁעְרֵיכֶם: יז וְאִישׁ | אֶת־רַעַת רַעְיוֹ
 אֶל־תְּחַשְׁבוּ בְּלִבְכֶם וּשְׁבַעַת שָׁקַר אֶל־תִּאָּהֲבוּ
 כִּי אֶת־כָּל־אֱלֹהֵי אֲשֶׁר שָׁנַאתִי נְאֻם־יְהוָה:
 יח וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: יט כֹּה־
 אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי
 וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית־יְהוּדָה
 לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים וְהָאֱמֶת
 וְהַשְּׁלוֹם אֶהְבּוּ: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד
 אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמִּים וַיִּשְׁבְּי עָרִים רַבּוֹת:
 כא וְהִלְכוּ יֹשְׁבֵי אֶחָת אֶל־אֶחָת לֵאמֹר גִּלְכָּה
 הֲלוֹךְ לְחַלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה
 צְבָאוֹת אֲלֶכָה גַּם־אֲנִי: כב וּבָאוּ עַמִּים רַבִּים
 וְגוֹיִם עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת
 בִּירוּשָׁלַם וּלְחַלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה: כג כֹּה אָמַר
 יְהוָה צְבָאוֹת בְּיָמַי הַחֲמָה אֲשֶׁר יַחְזִיקוּ עֲשָׂרָה
 אֲנָשִׁים מִכָּל לְשָׁנוֹת הַגּוֹיִם וְהַחֲזִיקוּ בְּכַנֵּף אִישׁ
 יְהוּדִי לֵאמֹר גִּלְכָּה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים
 עִמָּכֶם:

♦ יום שני ה' תשרי ♦

ח וּלְלוֹי אָמַר תְּמִיד וְאוֹרֵיךְ אֶלְפֶשֶׁתָּא לְגַבְר
דְּאֶשְׁתַּכַּח חֲסִידָא קְדָמָךְ דִּי נְסִיתוּהִי בְּנִסְתָּא
וְהוּהוּ שְׁלִים בְּתַנְתּוּהִי עַל מִי מְצוּתָא
וְאֶשְׁתַּכַּח מִהֵימָן :

דְּבַר אַחַר: "תְּרִיבֵהוּ עַל מִי מְרִיבֵהוּ", נִסְתַּקְפַּת לֹו
לְבַא בְּעֵלִילָה, אִם מֹשֶׁה אָמַר: (במדבר כ) "שִׁמְעוּ נָא
הַמּוֹרִים", אֲהַרֵן וּמְרָם מָה עָשׂוּ? .

ט דְּעַל אַבּוּהִי וְעַל אִמָּה לֹא רַחַם כַּד חֲבוּ
מִן דִּינָא וְאֶפְסִי אַחוּהִי וּבְנֵוּהִי לֹא נָסִיב אַרְי
נָטְרוּ מִטְּרַת מִימְרָךְ וּקְנָמָךְ לֹא אֶשְׁנִיו:

אָחַד מֵהֶם, שְׁנֹאמַר: (שם) "כָּל בְּנֵי לְוִי". כִּי שְׁמָרוּ
אֲמֶרְתֶּךָ • "לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אַחֲרַיִם". וּבְרִיתֶךָ
יִנְצְרוּ • בְּרִית מִלְּחָ, שְׁאוּתֶם שְׁנוּלְדוּ בְּמִדְבָּר שֶׁל
יִשְׂרָאֵל לֹא מְלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין וּמְלִין
אֶת בְּנֵיהֶם (ספריים אחרים: אוּתֶם שְׁנוּלְדוּ בְּמִדְבָּר, שִׁישְׂרָאֵל לֹא מְלוּ אֶת בְּנֵיהֶם,
וְהֵם הָיוּ מוֹלִין) ♦

(ח) וּלְלוֹי אָמַר תְּמִיד וְאוֹרֵיךְ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר
נְסִיתוֹ בְּמִפְּהָ תְּרִיבֵהוּ עַל־מִי מְרִיבֵהוּ:

כ"ח - וּלְלוֹי אָמַר • וְעַל לְוִי אָמַר • תְּמִיד וְאוֹרֵיךְ •
כְּלָפִי שְׂכִינָה הוּא מְדַבֵּר • אֲשֶׁר נְסִיתוֹ בְּמִפְּהָ • שְׁלֹא
נִתְלוֹנְנוּ עִם שְׂאָר הַמְּלִינִים • תְּרִיבֵהוּ וְגו' • כְּתַרְגוּמוֹ.

(ט) הָאֲמַר לְאָבּוּי וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו וְאֶת־אָחִיו לֹא
הִפִּיר וְאֶת־בְּנֵי לֹא יָדַע כִּי שְׁמָרוּ אֲמֶרְתֶּךָ וּבְרִיתֶךָ
יִנְצְרוּ:

כ"ט - הָאֲמַר לְאָבּוּי וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו • כְּשִׁחְטָאוּ
בְּעַגְלָא וְאֲמֶרְתִּי: (שמות לב) "מִי לֵה' אֵלִי", נֶאֱסָפוּ אֵלֵי
כָּל בְּנֵי לְוִי, וְצוּיִתִּים לְהַרְגַּ אֶת אָבִי אִמּוֹ וְהוּא
מִישְׂרָאֵל, אוּ אֶת אָחִיו מֵאִמּוֹ, אוּ אֶת בְּן בִּתּוֹ, וְכֵן
עָשׂוּ. וְאִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ אָבִיו מִמֶּשׁ, וְאָחִיו מֵאָבִיו,
וְכֵן בְּנֵי מִמֶּשׁ, שְׁהָרִי לְוִיִּים הֵם וּמִשְׁבֵּט לְוִי לֹא חֲטָא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 39)

לְכַהֲנָה מִפְּנֵי שֶׁהֶעֱנִישׁוּ אֶת עוֹבְדֵי הָעַגְלָה. וְלְכַאֲוֹרָה, עַל פִּי
זֶה הָרִי זֶה צְרִיף לְהִיּוֹת בְּכָל שַׁבָּט לְוִי, לֹא אֶדְוֶקָא כְּהֵנִים.

נֶאֱסָפוּ אֵלֵי כָּל בְּנֵי לְוִי וְצוּיִתִּים לְהַרְגוֹ . . וְכֵן עָשׂוּ (רש"י
לג, ט) רש"י כְּתַב בְּפָרֶשֶׁת תִּשְׁאָא (לב, כט) שֶׁהִכְהִינִים זְכוּ

כלי יקר - עזי והדר

אֲמַרָה לִיָּה דְּבִיתָהּוּ וְנִקְאָ מֵאִי נְעֻבֵיד
לְהוּ, אָמַר לְהָ אִיבָא קְרַמִּי בְּאַגְמָא'. וְהוּ
שְׁאָמַר כְּאֵן וְאֶת בְּנֵי לֹא יָדַע, שְׁגַם אֶת
בְּנָיו יַעֲשֶׂה אֶת עֲצָמוּ כְּלֹא יוֹדַע, וְכָל
כֶּף לְמָה, כִּי שְׁמָרוּ אֲמֶרְתֶּךָ וּבְרִיתֶךָ
יִנְצְרוּ, יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְגו', רְצָה
לֹוּמַר מִצַּד שֶׁהֵם צְרִיכִין לְעִסַק בְּתוֹרָה
תְּמִיד, עַל כֵּן גַּם אֶת בְּנֵי לֹא יָדַע
כְּאָמַר:
"שִׁימוּ קְטוֹרֶה בְּאַפֶּךָ וְגו'" (פסוק י), כִּי
'הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת קְרָבּוֹת כְּפֹאֵלוּ
הַקְרִיבִים' (מנחות ק"ג). בְּרַף ה' חִילוֹ, (פסוק
יא), כְּחוֹ, כִּי הַתּוֹרָה מִתְּשֵׁת כְּחוֹ שֶׁל
אָדָם (סנהדרין ב"ג), עַל כֵּן אָמַר בְּרַף ה'
חִילוֹ דִּינֵנו כְּחוֹ. וּפְעַל יְדִיו תִּרְצָה,
שִׁיעֲסַק בְּתוֹרָה כְּדִי לְשַׁמֵּר וְלַעֲשׂוֹת.
מִדְּחַץ מִתְּנִים קָמִיו וְגו', כִּי אִם פְּנַע כֶּף
מְגֻלָּל זֶה הַשּׁוֹנֵא הַפְּנִימִי שְׁנֹקְרָא מְגֻלָּל,
מִשְׁכַּהוּ לְבֵית הַמְּדַרְשׁ (ראה סוכה
בב: תורה ט

דִּי בְּנֵה כְּשִׁנְתְּקִימוּ דְּבַרֵּי הַזֶּקֶן וְשׁוּב לֹא
"תִּקְרָאנָה כְּאֵלֶּה" עוֹד, יַעַן כִּי אוֹתוֹ
שִׁבְט מוֹרָה הוֹרְאָה בִּישְׂרָאֵל:
הָאֲמַר לְאָבּוּי וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו וְגו'
(פסוק ט), כִּי רְבוּתֵינוּ וְ"ל אָמַרוּ
(שם יז, ע"ש) כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה פְּטוּר מִן
כְּבוֹד אָב וְאִם, וְרָאָה מִיַּעֲקֹב שְׁלֹא
נַעֲנֵשׁ עַל אוֹתָן אֲרַבְעָה עֶשֶׂר שָׁנִים
שֶׁהָיָה נִטְמָן בְּבֵית שֵׁם וְעַבְרָ שְׁלֹא קִים
בְּהֵם מִצּוֹת כְּבוֹד אָב וְאִם. וְהוּ שְׁאָמַר
הָאֲמַר לְאָבּוּי וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו,
שְׁאִינוּ צְרִיף לְרֹאוֹת אַחֲרֵיהֶם, וְכָל שְׁכֵן
שְׁגַם אֶת אָחִיו לֹא הִפִּיר, אִינוּ צְרִיף
לְיָדַע מִמֶּנּוּ:
וְאֶת בְּנֵי לֹא יָדַע, כְּדִאִיתָא בְּמִסְכַּת
עֲרוּבִין (בבא) 'מֵאִי דְּכִתִּיב (שיר
השירים ה יא) "שְׁחָרוֹת כְּעוֹרֵב", רְבָא אָמַר
בְּמִי אִתָּהּ מוֹצֵא הַתּוֹרָה, בְּמִי שְׁנַעֲשֶׂה
אֲבָרִי עַל בְּנָיו כְּעוֹרֵב, כִּי הָא דְּרַב
אָדָא בַר מִתְּנָא כִּי הוּהוּ אֲזִיל לְבִי רַב

(ח) וּלְלוֹי אָמַר תְּמִיד וְאוֹרֵיךְ לְאִישׁ
חֲסִידֶךָ וְגו'. לְפִי שִׁיעֻבָּב
קָלְלוּ וְאָמַר (בראשית מט ז) "אֲרוּר אָפֶם כִּי
עוּ וְעַבְרָתֶם כִּי קִשְׁתֶּהוּ", וְאוֹלֵי מֵאוֹתָהּ
קָלְלָה נְכֹשֶׁל מֹשֶׁה כְּכַעֲסוּ בְּאָמְרוֹ
(במדבר כ ז) "שִׁמְעוּ נָא הַמּוֹרִים", עַל כֵּן
אָמַר מֹשֶׁה שְׂדִכְרֵי יַעֲקֹב נִתְאַמְתּוּ כְּכַר
אֲצִלוּ, וְהִלְוִי אֶשְׁלֹא תִהְיֶה עוֹד כְּזוֹת
בְּשִׁבְט לְוִי לְפִי שֶׁהֵם מוֹרִים הוֹרְאָה
בִּישְׂרָאֵל, וְכָל כַּעֲס מִבֵּיא לְיָדֵי טַעוֹת
(ראה ספרי מטות קמ"ג):
עַל כֵּן הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה וְאָמַר לְלוֹי תְּמִיד
וְאוֹרֵיךְ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ, שְׁתֵּאִירוּ לוֹ
הַדְרָךְ שְׁלֹא יִכְשַׁל עוֹד כְּכַעֲסוֹ, וְאִם
תֵּאֲמַר וּמָה אַעֲשֶׂה לְדְּבַרֵּי אָבִיא יִשְׂרָאֵל
סְבָא שְׁקָלָל אָפֶם, עַל זֶה אָמַר אֲשֶׁר
נְסִיתוֹ בְּמִפְּהָ וְגו', כִּי שֵׁם כְּכַר נִתְקַיְמָה
קָלְלָתוֹ וּמַעֲתָה תִּכְלָה הַשְּׁנָה
וְקָלְלוֹתֶיהָ' (ע"פ מגילה לא), וּמָה שְׁקָרָה
לְמֹשֶׁה יִהְיֶה כְּפָרָה עַל כָּל הַשִּׁבְטִים, כִּי

וְרָאָה רִשׁׁי בַּמִּדְבָּר ג', יב (והלויים, שלא עבדו עבודת אֱלִילִים, נִבְחָרוּ תַּחְתֵּיהֶם) וּדְבָרִים י', ח (וּטְעִיתֶם בְּעַגְלָה וּבְנִי

יִבְשָׁרִין אֵלָיו דִּילְפֹּן דִּינִיף לִיעֻקֵּב וְאוּרִימָךְ לְיִשְׂרָאֵל יִשׁוּי קִטְרַת בּוֹסְמִין קְדָמְךָ וּגְמִיר לְרַעְיָא עַל מִדְבַּחְךָ :

(י) וְיָרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֻקֵּב וְתוֹרַתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁמֹו קַטֹּרֶה בְּאַפְךָ וְכָלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ :

כ"ט - יָרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ • רָאוּיִן אֵלֹו לְךָ • וְכָלִיל • עוֹלָה •

י"א בְּרַךְ יי נִכְסוּהִי וְקִרְפֵּן יְדוּהִי תִקְבַּל בְּרַעְיָא תְּבַר חֲרָצָא דְסָנְאוּהִי וְדַבְעָלִי דְכְבוּהִי דְלָא קִיּוּמוֹן :

(יא) בְּרַךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפַעַל יָדָיו תִּרְצֶה מִחֵץ מִתְנַיִם קָמְיוֹ וּמִשְׁנֵאוֹי מִן־קִיּוּמוֹן : ם

חֲשֵׁמוֹנָאִי וְאֶלְעִזָּר כְּנַגַּד כַּמָּה רַבְבוֹת. לְכָךְ נֶאֱמַר : "בְּרַךְ ה' חֵילוֹ וּפַעַל יָדָיו תִּרְצֶה". וּמִשְׁנֵאוֹי מִן־קִיּוּמוֹן • מִחֵץ קָמְיוֹ וּמִשְׁנֵאוֹי מִהֵיּוֹת לְהֵם תִּקְוָמָה •

כ"ט - מִחֵץ מִתְנַיִם קָמְיוֹ • מִחֵץ קָמְיוֹ מִכַּחַת מִתְנַיִם, כַּעֲנִין שְׁנֵאָמַר : (תהלים ט) "וּמִתְנַיִהֶם תְּמִיד הַמַּעַד", וְעַל הַמַּעֲוָרִין עַל הַפְּהִנָּה אָמַר כֵּן. דְּבַר אַחַר : רָאָה שְׁעֵתִידִין חֲשֵׁמוֹנָאִי וּבְנִיּוֹ לְהִלָּחֵם עִם עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים, וְהַתְּפַלֵּל עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁהֵיוּ מוֹעֲטִים : י"ב בְּנֵי

יב לְבַנְיָמִן אָמַר רַחֲמֵי דִי יִשְׂרָי לְרַחֲצֵן עֲלוּהִי יְהִי מְגֹן עֲלוּהִי כֹל יוֹמָא וּבְאַרְעֵיהּ תִּשְׂרִי שְׁכַנְתָּא :

(יב) לְבַנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבֵטְחָה עֲלֵיו חֲפָף עֲלֵיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כַּתְּפָיו שָׁכֵן : ם

לֹא שָׁרְתָה שְׁכִינָה בְּמָקוֹם אַחֵר. וּבֵין כַּתְּפָיו שָׁכֵן • בְּגִבְהַת אֲרָצוֹ הָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּנוֹי, אֲלֹא שְׁנֵמוּךְ כ"ג אֲמָה מֵעֵין עֵיטָם, וְשֵׁם הָיָה דַעְתּוֹ שֶׁל דָּוִד לְבָנוֹתוֹ, כְּדֹאִיתָא בִּישְׁחִיטַת קְדָשִׁים : 'אֲמַרִי נַחְתִּי בֵּיהּ פּוֹרְתָא', מִשּׁוֹם דְּכַתִּיב : "וּבֵין כַּתְּפָיו שָׁכֵן", אֵין לָךְ נֶאֱדָה בְּשׁוֹר יוֹתֵר מִכַּתְּפָיו •

כ"ט - לְבַנְיָמִן אָמַר • לְפִי שֶׁבְּרַכַּת לֹו בְּעִבּוּדַת הַקְּרָבָנוֹת, וְשֶׁל בְּנֵימִן בְּכַנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחֻלְקוֹ, סָמְכָן זֶה לְזֶה, וְסָמְךָ יוֹסֵף אַחֲרָיו שָׂאֵף הוּא מִשְׁכֵּן שִׁילָה הָיָה בְּנוֹי בְּחֻלְקוֹ, שְׁנֵאָמַר : (שם עח) "וַיִּמָּאֵס בְּאַהֲלֵ יוֹסֵף וְגו'", וְלְפִי שֶׁבֵּית עוֹלָמִים חָבִיב מִשִּׁילָה, לְכָךְ הִקְדִּים בְּנֵימִין לְיוֹסֵף. חֲפָף עֲלֵיו • מְכַסֶּה אוֹתוֹ וּמְגֵן עֲלָיו. כָּל־הַיּוֹם • לְעוֹלָם. מִשְׁנַבְחֶךָ יְרוּשְׁלָיִם,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 146)

שְׁבַתוֹךָ כֹּל יְהוּדֵי : כְּשֶׁנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית שָׁבוּ אֵינָה בְּבַחֲנֵית הַתְּנַשְׁאוֹת וְהַבְּדִלָה מִנִּפְשׁוֹ הַבְּהִמִית, גִּיפוֹ, וְחֻלְקוֹ בְּעוֹלָם, אֲלֹא הִיא מִתְעַסְקַת אֲתָם וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶם. בְּכַדִּי לְבָרוּם וּלְזַכְכֵם - נַעֲשִׂים כֵּלָם מִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ לְהַשְׂרָאת הַשְׁכִּינָה.

אֲמַרִי, נַחְתִּי בֵּיהּ פּוֹרְתָא (רש"י לג, יב) בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָמוֹר לְהָאִיר אוֹר אֱלֹקִי לְכָל הָעוֹלָם, עַד לְחֻלְקוֹ הַכִּי נִמוּךְ. לְכֵן לֹא הָיָה גְבוּהָ לְגַמְרֵי מִן הָעוֹלָם, כִּי אִזּוּ הָיָה נַעֲלָה מִכַּדִּי שְׁיוּכַל לְהָאִיר לְכָל הָעוֹלָם; אֲלֹא נַחְתִּי בֵּיהּ פּוֹרְתָא, וְאִזּוּ הוּא שִׁיף וְקֹרֹב לְעוֹלָם. וְהוּא הַדִּין לְמִקְדָּשׁ הַפְּרָטִי

כלי יקר - עזו והדר

וּגְבָעוֹן, אֲלֹא תְמִיד תִּשְׂאֵר הַשְׁכִּינָה בְּבֵית עוֹלָמִים. וּבֵין כַּתְּפָיו שָׁכֵן, כִּי שֵׁם הָיָה נוֹשְׂאֵי הָאֶפֶוד, כִּי הַשְׁכִּינָה הָיְתָה בְּאוּרִים וְתָמִים שֶׁנִּשְׂאָה הַכֹּהֵן בֵּין שְׁתֵּי כַתְּפָיו (שמות כח ג), וְהוּוּ שְׂאֵמֹר וּבֵין כַּתְּפָיו שָׁכֵן (ראה דברי רבנו שם פסוק ט) תורה יג

חֹזֵר עַל אוֹתוֹ שֶׁל הַשְׁהַפִּיר יַעֲקֹב: וְלְפִי שִׁיעֻקֵּב אָמַר 'בְּבִקְרָא יֵאכַל עַד וְלַעֲרֵב יִחַלֵּק שֶׁלֵּל', וּפִרְשׁ הַתְּרָגוּם שְׂקָאֵי עַל הַקְּרָבָנוֹת שֶׁמִּקְרִיבִין עָרֵב וְבִקְרָא בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבְּחֻלְקוֹ, עַל זֶה הוֹסִיף לוֹמַר חֲפָף עֲלֵיו כָּל הַיּוֹם, שְׂלֵא יִתְרַב כִּמוֹ שִׁילָה וְנָב

(יב) לְבַנְיָמִן אָמַר יְדִיד ה' יִשְׁכֵּן לְבֵטְחָה עֲלֵיו. לְפִי שִׁיעֻקֵּב אָמַר (בראשית מט כז) "בְּנֵימִין יֵאָב יִטְרַף בְּבִקְרָא יֵאכַל עַד" וְגו', וְהַטּוֹרֵף טְרַף אֵינּוּ אֲכָלוּ בְּבִטּוּחַ כִּי לְבוֹ נִקְפּוּ פֶן יִחֹזֵר עֲלָיו זֶה שֶׁחֲטָפוּ מִמֶּנּוּ, עַל כֵּן אָמַר יִשְׁכֵּן לְבֵטְחָה עֲלָיו, וּמִלַּת 'עֲלָיו'

♦ יום שלישי ו' תשרי ♦

(יג) וְלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרַכְתָּ יְהוָה אֶרְצוֹ מִמְּגֹד שְׁמִימִם מִפְּלֹל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת:

אֹתָהּ מִלְמָטָה. אֵתָהּ מוֹצֵא בְּכָל הַשְּׁבֻטִים בְּרַכְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, מֵעֵין בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

כִּי «מְבָרַכְתָּ ה' אֶרְצוֹ • שְׁלֵא הֵיטָה בְּנַחֲלַת הַשְּׁבֻטִים אֶרֶץ מְלֵאָה כָּל טוֹב כְּאֶרְצוֹ שֶׁל יוֹסֵף. מִמְּגֹד • לְשׁוֹן עֲדָנִים וּמִתְהוֹם • שֶׁהִתְהוֹם עוֹלָה וּמִלְחָלַח

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (שיחת ש"ש 9 בראשית תשכ"א - תורת מנחם התנועדות כט עמ' 131)

לְעֶבֶד אוֹתָהּ! בְּאֶרֶץ יֵשׁ הַכֹּל, וְכֹאשֶׁר יַעֲבֹד אוֹתָהּ - הַיָּא תִּתֵּן כָּל טוֹב. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁ'אֶרֶץ' זוֹ מְבָרַכְתָּ הֵן בְּרוּחַ, מְגֹד שְׁמִימִם מִטָּל", וְהֵן בְּגֶשֶׁם, 'תְּהוֹם רִבְצַת תַּחַת'.

שְׁלֵא הֵיטָה בְּנַחֲלַת הַשְּׁבֻטִים אֶרֶץ מְלֵאָה כָּל טוֹב כְּאֶרְצוֹ שֶׁל יוֹסֵף (רש"י לג, יג) בְּאֵתָהּ הַפְּעָמִים הַנְּדִירוֹת שֶׁכְּבוֹד־קְדוּשַׁת־מִוִּירְיָחֻמִּי אֲדַמּוּר דְּבַר עַל עֲצָמוֹ, הוּא אָמַר: אֶרְצוֹ שֶׁל 'יוֹסֵף' מְבָרַכְתָּ בְּכָל טוֹב. תִּנּוּ יְדָכֶם וְתִסְיַעְיֵנוּ

(יד) וּמִמְּגֹד תְּבוּאוֹת שְׁמֵשׁ וּמִמְּגֹד גְּרֵשׁ יְרִיחִים:

יְד וְעֶבְדָּא מְגִדְנִין וְעֶלְלָן מִיבּוּל שְׁמֵשׁא וְעֶבְדָּא מְגִדְנִין מְרִישׁ יְרַח בִּירַח:

כִּי «וּמִמְּגֹד תְּבוּאוֹת שְׁמֵשׁ • שֶׁהֵיטָה אֶרְצוֹ פְּתוּחָה לַחֲמָה, וּמִמְּתַקַּת הַפְּרוֹת. גְּרֵשׁ יְרִיחִים • יֵשׁ פְּרוֹת שֶׁהִלְבְּנָה מִבְּשִׁלְתָּן, וְאֵלוֹ הֵן: קְשׁוּאִין וְדְלוּעִין. דְּבַר

(טו) וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי־קָדֶם וּמִמְּגֹד גְּבֻעוֹת עוֹלָם:

טו וּמְרִישׁ טוּרְיָא בְּפִירְיָא וּמִטוֹב רְמֵן דְּלָא פְּסָקוֹן:

כִּי «וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי־קָדֶם • וּמְבָרַכְתָּ מְרֵאשִׁית בְּשׁוּל הַפְּרוֹת, שֶׁהַרְרֵיָהּ מְקַדִּימִין לְכַבֵּר בְּשׁוּל פְּרוֹתֶיהֶם. דְּבַר אַחֵר: מַגִּיד שֶׁקְדָּמָה בְּרִיאַתָּן לְשָׂאֵר הַרִיִם.

גְּבֻעוֹת עוֹלָם • גְּבֻעוֹת הַעוֹשׂוֹת פְּרוֹת לְעוֹלָם וְאֵינֶן פּוֹסְקוֹת מֵעֶצֶר הַגְּשָׁמִים.

כלי יקר - עזו והדר

מְגִדִים, זְהוּ שְׁנָאֲמַר וּמִמְּגֹד גְּבֻעוֹת עוֹלָם. וְזֶה שְׁבָאֵר שְׁנֵי מֵינֵי בְּרָכָה אֵלוֹ בְּאֶמְרוֹ (פסוק יז) **בְּבוֹר שׁוּרוֹ הַדָּר לוֹ**, כִּי זֶה עֲנִין רְבוּי הַתְּבוּאוֹת שְׁבוּנוֹת הָאֲמֵהוֹת גְּבֻעוֹת עוֹלָם, כִּי "רַב תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוּר" (משלי יד ט), וְקִרְנֵי **רֵאִם קִרְנֵי**, זְהוּ עֲנִין נִצְחוֹן בְּמִלְחָמָה שְׁבוּנוֹת 'רֵאִשׁ הַרְרֵי קָדֶם: וְהֵם רְבּוּבוֹת אֲפִרִיִם, כִּי שָׁמוּ עַל שֵׁם "כִּי הַפְּרִי אֲלֵהֵם" (בראשית מא נב), וְנִתְּנוּ לוֹ הַרְבָּבוֹת מִן בְּרַכַּת יַעֲקֹב, וְשָׁמוּ מוֹרָה עַל רְבוּי הַפְּרוֹת וְעַל רְבוּי יוֹצְאֵי יְרֵכוֹ, מֵה שְׁאִין כֵּן בְּמִנְשָׁה, לְכַר נְאֻמָּה וְהֵם אֲלֵפֵי מִנְשָׁה: תוּרַה יד

וְיַעֲקֹב, מִכָּל מְקוֹם "כִּי בִי־צָחַק יִקְרָא לְךָ יְרַע" (שם כא יב) 'בְּמִקְצַת יְרַעוֹ שֶׁל יִצְחָק וְלֹא בְּכָל יְרַעוֹ' (נדרים לא), וְאִם כֵּן יַעֲקֹב עֶקֶר תּוֹלְדוֹתָיו, וּבְיַעֲקֹב כְּתִיב (בראשית שם ג) 'אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף', אִם כֵּן יוֹסֵף עֶקֶר תּוֹלְדוֹת כָּלֶם, לְכַר כָּל זְכוֹת אָבוֹת וְאֲמֵהוֹת הַמְּכֻנָּיִם בְּ'הַרִיִם וּגְבֻעוֹת' (ראח ספרי שג), הַכֹּל שֶׁיִּף לְיוֹסֵף: זְהוּ שְׁאֲמַר וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי קָדֶם, כִּי 'הָאֲבוֹת קָדְמוּ לְעוֹלָם' (תנחומא נשא יא), וְזְכוּתָם יַעֲמִד לוֹ לְנֶגַח כָּל אֲפִסִּי אֶרֶץ, כִּי לְאֲנָשִׁים הַמְּלַחְמָה וְלֹא לְאֲנָשִׁים (ראח קידושין ב), אֲבָל הַנְּשִׁים מְסֻגְלִים בַּעֲשִׂית פְּרֵי הַבְּטָן, עַל כֵּן זְכוּתָם יַעֲמִד לוֹ לְהִיּוֹת אֶרְצוֹ מְלֵאָה

(יג) וְלְיוֹסֵף אָמַר מְבָרַכְתָּ ה' אֶרְצוֹ. בְּרָכָה זוֹ הִיא מִמֵּשׁ מֵעֵין בְּרַכַּת יַעֲקֹב, שֶׁבְּרַכּוֹ (בראשית מט כח) בְּרְבוּי הַתְּבוּאוֹת, עַל שֶׁהִיָּה וְנִן וּמִפְרִינֶס אֵת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְהוֹסִיף כָּאֵן (פסוק יד) מִמְּגֹד תְּבוּאוֹת שְׁמֵשׁ וְיְרַח, כִּי כְּבַר נִשְׁתַּעֲבָדוּ לוֹ בְּחֵלוֹמוֹ "וְהִפָּה הַשְּׁמֵשׁ וְהַיָּרֵחַ" (בראשית לו ט): וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי קָדֶם וּמִמְּגֹד גְּבֻעוֹת עוֹלָם (פסוק טו), מֵה שְׁלֵא הַזְּכִיר לְשׁוֹן 'מְגֹד' אֲצֵל 'הַרְרֵי קָדֶם', נוֹכַח לומר שְׁרָמוֹ שְׁכָל זְכוֹת אָבוֹת וְהָאֲמֵהוֹת תְּהִיִן לְרֵאִשׁ יוֹסֵף (פסוק טו). כִּי אֲבָרְהָם וְשָׂרָה לֹא יָלְדוּ כִּי אִם יִצְחָק, וְיִצְחָק אֵף עַל פִּי שְׁהוֹלִיד עֵשׂוּ

(מז) **וּמִמָּוֶדֶ אֶרֶץ וּמִלֵּאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סִנְהַ תְּבוֹאֲתָהּ**
לְרֹאשׁ יוֹסֵף וְלְקַדְקֹד גְּזִיר אֶחָיו:
 טז ומטוב ארץ ומלאה רעי לה דשכנתה
 בשמיא ועל משה אתגלי באסנא יתנו פל
 אליו לרישא דיוסף ולגניא פרישא
 דאחיה:

וכן כל "רצון" שבמקרא. תבואתה. ברכה זו לראש יוסף. גזיר אחיו. שהפרש מאחיו במכירתו.

כ"ט « ורצון שכני סנה. כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מברכת מרצונו ונחת רוחו של הקדוש-ברוך-הוא הנגלה עלי תחלה בסנה. רצון. נחת רוח ופיוס,

יורבא דבנוהי זיוא לה וגיבורן דאתעבידא לה מקדם תקפא ורומא דילה בגברתה עממיא יקטל פחדא עד ספיא ארעא ואנון רבנותא דבית אפרים ואנון אלפיא דבית מנשה:

(יז) **בְּכוֹר שׁוּרוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רֵאִם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים**
יִנְגַח יַחְדָּו אַפְסֵי־אֶרֶץ וְהֵם רַבְבוֹת אַפְרַיִם וְהֵם
אֲלֵפֵי מְנַשֶּׁה: ם

קרני ראם. אפסי-ארץ. שלשים ואחד מלכים. אפשר שכלם מארץ ישראל היו? אלא אין לה כל מלך ושלטון, שלא קנה לו פלטין ואחזה בארץ ישראל, שחשובה לכלם היא, שנאמר: (ירמיה ג) "נחלת צבי צבאות גוים". והם רבבות אפרים. אותם המנגחים הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים. והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון במדין, שנאמר: (שופטים ח) "וזבח וצלמנע בקרקר וגו'".

כ"ט « בְּכוֹר שׁוּרוֹ. יש בכור שהוא לשון גדלה ומלכות, שנאמר: (תהלים פט) "אף אני בכור אתנהו", וכן: (שמות ד) "בני בכורי ישראל". בכור. מלך היוצא ממנו, והוא יהושע. שורו. שכחו קשה כשור לכבש כמה מלכים. הדר לו. נתון לו, שנאמר: (במדבר כז) "ונתתה מהודך עליו". וקרני ראם קרניו. שור כחו קשה, ואין קרניו גאות, אבל ראם קרניו גאות ואין כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור, ויפוי

♦ יום רביעי ז' תשרי ♦

(יח) **וְלִזְבוּלָן אָמַר שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ וַיִּשְׁשָׁךְ**
בְּאַהֲלִיךָ:

יח ולזבולן אמר חדי זבולן במפקד לאגתא קרבא על פעלי דבבך ויששכר במהבך למעבד זמגי מועדיא בירושלם:
 של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שתורתו של יששכר על-ידי זבולון היתה. שמח זבולן בצאתך. הצלח בצאתך לסחורה. ויששכר. הצלח בשיבת אהליך לתורה, לישוב ולעבר שנים ולקבע תדשים, כמו שנאמר: (ד"א יב) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים... ראשיהם מאתים", ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך, ועל-פי קביעת עתיהם ועבוריהם.

כ"ט « וְלִזְבוּלָן אָמַר. אלו חמשה שבטים באחרונה: זבולן גד דן נפתלי ואשר – כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל השבטים, הם הם שהאליף יוסף לפני פרעה, שנאמר: (בראשית מז) "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", לפי שגראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו. שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. זבולון ויששכר עשו ששפות: "זבולן לחוף ימים ישפן", ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתפר ונותן לתוף פיו

כלי יקר – עזי והדר

הממון הוא חוץ ממנו ואינו דבק בו (ראה דברי רבנו לעיל יא א), לכה נאמר בו לשון יציאה, אבל קנין התורה מתעצם ודבק בו 'יהיו לבשר אחד' באהלו, לכה נאמר באהלה:
 ויש אמורים, לפי שכל הולך בסחורה אינו שמח עדין בצאתו לדרך פי

ושמעתי לפי שהממון אין לו שום שלמות כי אם על ידי הוצאה, פי ההוצאה טוב בו מהקבוצ, לכה נאמר שמח זבולן בצאתך. אבל שלמות התורה הוא גם באהליך, פי אין שלמותה תלוי בהוצאה, לכה נאמר ויששכר באהליך. ועוד שקנין

(יח) **וְלִזְבוּלָן אָמַר שְׁמַח זְבוּלָן**
בְּצִאתְךָ וַיִּשְׁשָׁךְ
בְּאַהֲלִיךָ. לפי שיעלב ברכם (בראשית מט יג-יד) "זבולן לחוף ימים", עוסק בסחורה, ויששכר חמור גרם, עוסק בתורה, נמצא זה יוצא לסחורה וזה ישב אהלים:

(יט) עמים הר־יקראו שם יזבחו וזבחי־צדק כי שפע ימים יינקו ושפני טמוני חול: ם
יט שִׁבְטָא דְיִשְׂרָאֵל לְטוּר בֵּית מִקְדָּשָׁא יִתְכַנְשׁוּן תַּמָּן יִכְסוּן נִכְסֵי קוּדְשִׁין לְרַעֲוֵא אַרְי נִכְסֵי עַמְמָא יִבְלוּן וְסִימָא דְמִשְׁמָרָא בְחֵלָא מִתְגַּלְיָא לְהוּן:

בְּכִיּוּרֵי (סְפָרִים אַחֲרִים: בְּכִסּוּי) אַרְזָא. דְּבַר אַחַר: "עַמִּים ה־יִקְרְאוּ", עַל־יְדֵי פְרָקְמִטָא שֶׁל זְבוּלוֹן, תַּגְרֵי עוֹבְדֵי־כּוֹכָבִים בָּאִים אֶל אֲרָצוֹ, וְהוּא עוֹמֵד עַל הַסֶּפֶר, וְהֵם אוֹמְרִים: הוֹאִיל וְנִצְטַעְרְנוּ עַד כְּאֵן, גִּלְף עַד יְרוּשָׁלַיִם, וְנִרְאָה מַה יִּרְאֶתָה שֶׁל אָמָה זוֹ וּמַה מַעֲשֵׂיהָ, וְהֵם רוֹאִים כֹּל יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים לְאֵלֶּה אֶחָד וְאוֹכְלִים מֵאֶכֶל אֶחָד, לְפִי שֶׁהָעוֹבְדֵי־כּוֹכָבִים, אֱלֹהוֹת שֶׁל זֶה לֹא כְּאֵלֹהוֹת שֶׁל זֶה, וּמֵאֶכְלוֹ שֶׁל זֶה לֹא כְּמֵאֶכְלוֹ שֶׁל זֶה, וְהֵם אוֹמְרִים 'אֵין אוּמָה כְּשֶׁרָה כְּזוֹ' וּמִתְגַּיְרִין שָׁם, שְׁנֹאֲמַר: "שֵׁם יִזְבְּחוּ וְזָבְחֵי־צֶדֶק". כִּי שִׁפְעַי יָמִים יִינְקוּ. זְבוּלוֹן וְיִשְׁשַׁכָּר הֵימָּן נֹתֵן לָהֶם מָמוֹן בְּשִׁפְעָא.

כִּי־עַמִּים • שֶׁל שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל. ה־יִקְרְאוּ • לְהַר הַמּוֹרֵיָה יֵאָסְפוּ. כֹּל אֲסִיפָה עַל־יְדֵי קְרִיָּאָה הִיא, וְשֵׁם יִזְבְּחוּ בְּרַגְלִים זָבְחֵי־צֶדֶק. כִּי שִׁפְעַי יָמִים יִינְקוּ. יִשְׁשַׁכָּר וְזְבוּלוֹן, וְיֵהָא לָהֶם פְּנָאֵי לְעַסֵּק בְּתוֹרָה. וְשִׁפְנֵי טְמוֹנֵי חוֹל • (מְגִלָּה ה') כְּסוּי טְמוֹנֵי חוֹל: טְרִית, וְחִלְזוֹן וְזָכוּכִית לְבַנָּה הַיּוֹצֵאִים מִן הַיָּם וּמִן הַחוֹל, וְבַחֲלָקוֹ שֶׁל יִשְׁשַׁכָּר וְזְבוּלוֹן הָיָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּמִסְכַּת מְגִלָּה: (שׁוֹפְטִים ה') "זְבוּלוֹן עִם חֲרָף נִפְשׁוֹ לְמוֹת", מִשׁוּם "דִּנְפְתָלִי עַל מְרוֹמֵי שְׂדֵה", שֶׁהָיָה מִתְרַעַם זְבוּלוֹן עַל חֲלָקוֹ: לְאַחֵי נִתְּתָ שְׂדוֹת וּכְרָמִים וְכוּ'. וְשִׁפְנֵי • לְשׁוֹן כְּסוּי, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר: (מִ"א ו') "וַיִּסְפַּן אֶת הַבַּיִת", (שׁ ט) "וְסִפּוֹן בְּאֶרֶז", וְתַרְגּוּמוֹ: 'וּמְטַלְל

(כ) וילגד אמר ברוך מרחיב גדר פלביא שכן וטרף זרוע אף־קדקד:
כ וילגד אמר ברין אפתי לגד פליתא שרי ויקטול שלטונין עם מלכין:

לְסֶפֶר צְרִיכִים לִהְיוֹת גְּבוּרִים. וְטֶרֶף זְרוּעַ אֶף־קֶדֶד • הַרוּגִיָּהֵן הָיוּ נִכְרִין, חוֹתְכִים הָרֵאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמִכָּה אַחַת.

כִּי־בְרוּךְ מִרְחִיב גֶּד • מִלְמַד שֶׁהָיָה תְּחוּמוֹ שֶׁל גֶּד מִרְחִיב וְהוֹלֵף כְּלָפֵי מִזְרָח. כְּלָבִיא שֶׁכֵּן • לְפִי שֶׁהָיָה סְמוּךְ לְסֶפֶר. לְפִיכֵן נִמְשַׁל בְּאַרְיוֹת, שֶׁכֹּל הַסְּמוּכִים

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק ט עמוד 8 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

טעם הקדמת בני גר לבני יהודה – בכבוש הארץ

בְּפִסּוּק שֶׁלְאַחֲרָיו, "וַיְהִי רֵאשִׁי עִם", פֶּרֶשׁ רַש"י שֶׁשִּׁבְטֵי גֹד הָיוּ הוֹלְכִים לְפָנֵי הַחֲלוּץ בְּכַבּוּשׁ הָאָרֶץ לְפִי שֶׁהָיוּ גְבוּרִים. וְצִרְיָו לְהַבִּינֵי, הָרִי בְּבִרְפַת יַעֲקֹב לְשִׁבְטִים בְּפִרְשַׁת יַחֲיָי,

וטרף זרוע אף־קדקד:
הַרוּגִיָּהֵם הָיוּ נִכְרִין, חוֹתְכִים הָרֵאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמִכָּה אַחַת (לג, כ. ובפירוש רש"י)

כלי יקר – עזו והדר

עוֹלָה' (מִנְחוֹת קי. ע"י ש), לְכַף רֵאוּי לְקָרָא לְאֶהֱלוֹ הַר הַקֹּדֶשׁ, כִּי גַם שֵׁם יִזְבְּחוּ זָבְחֵי צֶדֶק:
כִּי שִׁפְעַי יָמִים יִינְקוּ וְגו' (פְּסוּק יט), כִּי הָיוּ זוֹכִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, כִּי בְּעוֹלָם הַזֶּה שִׁפְעַי יָמִים יִינְקוּ, וְלְעוֹלָם הַבָּא שִׁפְנֵי טְמוֹנֵי חוֹל, רְמוֹ לְרַב טוֹב הַצִּפּוֹן לְצַדִּיקִים לְעוֹלָם הַבָּא. וְרַמּוֹ עוֹד לְהַשְׁגֵּת הַחֻקְמָה שְׁנֹאֲמַר בְּהַ (ישעיה יא ט) "כִּי מְלָאָה הָאָרֶץ דָּעָה אֶת הַ" כְּמִים לִיִם מְכֻסִּים" זֶהוּ שֶׁאָמַר כִּי שִׁפְעַי יָמִים יִינְקוּ, וְיִשְׁיגוּ סוּדוֹת הַתּוֹרָה הַנֶּעֱלָמִים, זֶהוּ שֶׁאָמַר וְשִׁפְנֵי טְמוֹנֵי חוֹל מִשָּׁל עַל הַדְּבָרִים הַטְּמוּנִים וְסִפּוּנִים, שֵׁם יִמְצְאוּ בִּינָה וְהַשְׁכָּל: תּוֹרָה יט

זְרַעֵי עַל כֹּל מִים", וְאֵין זְרִיעָה אֶלָּא צֶדֶקָה שְׁנֹאֲמַר (ישעיה י יט) "זְרַעו לְכֶם לְצֶדֶקָה", וְאֵין מִים אֶלָּא תּוֹרָה שְׁנֹאֲמַר (ישעיה נה א) "הוֹי כֹּל צָמָא לְכוּ לְמִים" (ראה ב"ק יז), וְרַצָּה בְּזֶה שֶׁהַזְרִיעָה שֶׁהִיא 'עַל כֹּל מִים' וְהִיא הַמְחֻזָּק יְדֵי לוֹמְדֵי תּוֹרָה, אֵין לָךְ צֶדֶקָה כְּמוֹתָהּ. וְכַתִּיב (משלי בא ג) "עֲשֵׂה צֶדֶקָה וּמִשְׁפָּט נִבְחַר לְה' מִזְבַּח", אִם בֵּן דִּין הִיא לְקָרָא לְאֶהֱלֵ זְבוּלוֹן הַר', כִּי הָעוֹלָה אֶלָּוֵי בְּעוֹלָה לְהַר ה' שְׁמִקְרִיבִין בּוֹ "עֲלֵה וּזְבָחוּ לְאֱלֹהִים", כִּי גַם בְּאֶהֱלוֹ מִקְרִיבִין זָבְחֵי צֶדֶק. וְכֵן אֶהֱלוֹ שֶׁל יִשְׁשַׁכָּר שְׁעוֹסְקִים בּוֹ בְּתוֹרָה וְכֹל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה כְּאֵלוֹ הַקְרִיב

לֹא יֵדַע אִם יִרְוּיָהּ אוֹ לֹא, אֶבֶל לְזְבוּלוֹן אָמַר שִׁישְׁמַח גַּם בְּצִאתוֹ לְדֶרֶךְ, כִּי "נִכּוֹן לְבוֹ בְּטַח" שִׁישְׁכִּיל בְּכֹל דְּרָכָיו, לְפִי שִׁישְׁשַׁכָּר בְּאֶהֱלוֹ, עוֹסֵק בְּתוֹרָה עָלָיו וְזָכוּתוֹ יַעֲמֵד גַּם לוֹ, יַעַן כִּי זְבוּלוֹן הָיָה נוֹתֵן לְתוֹף פִּיּוֹ שֶׁל יִשְׁשַׁכָּר (ראה רש"י):
עַמִּים הַר יִקְרְאוּ (פְּסוּק יט), רַצָּה לוֹמַר שִׁיקְרָאוּ אֶהֱלֵי זְבוּלוֹן וְיִשְׁשַׁכָּר הַר', כִּי כְּמוֹ "הָהָר הַטוֹב וְהַלְבָּנוֹ" (לעיל ג כח) מִקְרִיבִים בּוֹ זְבָחוּת לְה', כִּי בְּשִׁנֵי אֶהֱלִיָּהֶם גַּם שֵׁם יִזְבְּחוּ זָבְחֵי צֶדֶק. כִּי זְבוּלוֹן הָעוֹסֵק בְּפִרְקַמְטָא וְנוֹתֵן לְתוֹף פִּיּוֹ שֶׁל יִשְׁשַׁכָּר אֵין לָךְ צֶדֶקָה גְּדוּלָּה מְזוּ, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (ישעיה לב כ) "אֲשִׁרְיָכֶם

אחת."

והנה במלחמת שבעה עממין נצטוו "לא תחיה כל נשמה", ולכן היתה מעלה מיחדת בכבוש הארץ וזקא בבגיו גד שהיו הורגין אותם מיד. מה שאינן אצל יהודה שהיו בורחים, שגם אם אחר-כך יתפסו, יהיה להם זמן להערים, כהגבעונים בימי יהושע, וכהכנענים בימי משה (פירוש רש"י נצבים כט, י). ומטעם זה פרש רש"י בפרשת דברים על הפסוק "חלוצים תעברו לפני אחיכם": הם היו הולכים לפני ישראל... לפי שהיו גבורים ואוהבים נופלים לפניהם."

נאמר בנוגע ליהודה "ידך בערף אויביך גו' גור אריה יהודה גו'" ומזה שנמשל לאריה - מלך שבחיות, משמע, שיהודה היה החזק מבין השבטים, ומדוע אמר לבני גד ללכת לפני החלוצי בכבוש הארץ ולא לבני יהודה? ויבן בהקדים החלוק בין יהודה לגד, דעל יהודה נאמר "ידך בערף אויביך" שפרשו שלרוב גבורתו היו האוהבים בורחים מפניו, וכפרוש ה'מצודות' על הפסוק "ואיבי תתה לי ערף" "כי ינוסו ויהפכו לי ערף". מה שאינן בני גד היו הורגים אותם מיד, "חותכים הראש עם הרוע במכה

(כא) וירא ראשית לו פישם חלקת מחקק ספון ויתא ראשי עם צדקת יהוה עשה ומשפטיו עם ישראל: ם

כא ואתקבל בקדמתא דילה ארי תמן באחסנתה משה ספרא רבא דישראל קביר והוא נפק ועל פריש עמא זכון קדם יי עבד ודינוהי עם ישראל:

הם היו הולכים לפני החלוצי בכבוש הארץ, לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר: (במדבר לב) "חלוצים תעברו לפני אחיכם וגו'". צדקת ה' עשה. שהאמינו דברייהם ושמרו הבטחתם לעבר את הירדן, עד שפכשו וחלקו. דבר אחר: "ויתא", משה. "ראשי עם". צדקת ה' עשה. על משה אמור.

כ"ו וירא ראשית לו. ראה ליתן לו חלק בארץ סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ. פישם חלקת מחקק. פי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת מחקק, והוא משה. ספון. אותה חלקה ספונה וטמונה מכל בריה, שנאמר: (לקמן לד) "ולא ידע איש את קבורתו". ויתא. גד. ראשי עם.

♦ יום חמישי ח' תשרי ♦

כב וילדן אמר דן פקיף כגור ארינן אריעה שתאי מן נחליא דנגדן מן מתנן:

(כב) וילדן אמר דן גור אריה יזנק מן הבשן:

בחלקו של דן, שנאמר: (יהושע ט) "ויקראו ללשם דן", וזניקו וקלוחו מן הבשן. דבר אחר: מה זנוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כף שבתו

כ"ז דן גור אריה. אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך מושלו באריות. יזנק מן הבשן. פתרגומו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמיאס והיא לשם שהיא

כלי יקר - עזו והדר

על משה כף פרושו, פי בכל מלחמה הלך משה לפנייהם, וכך צוה גם ליהושע שנאמר (לעיל ג ח) "כי הוא יעבר לפני העם", ומכל מקום בכל משפטיו היה עם ישראל שנה להם, כי לא היה מבקש קדימה עליהם: ומה שנאמר וטרף זרוע אף קדקד, לפי ש"עור בעד עור" וגו' (איוב ב ד), כשמפיים בתרב מלמעלה או המפה סם, ואז הוא חותך תחלה לשנים היד ואחר כך הקדקוד, פי התרב יעבר דרך שניהם. לכך הקדים זרוע לקדקוד, ומישב לשון אף: תורה כא (כב) לדן אמר דן גור אריה. לפי

ראשית לו, פי פסק על עצמו ליצאת בראש החלוצי (ראה במדבר פרק לב), פי סמך על זכות שבחלקו נקבר מחוקק, שתהיה ארצו יושבת בהשקט ובמנוחה כל זמן שהיה המה במלחמה. ויתא ראשי עם בראש החלוצי, פי בזה עשה צדקות ה', כמו שהקדוש ברוך הוא עשה צדקה זו עם ישראל שנאמר (שמות יג כא) "וה' הלך לפנייהם" וגו', כך גם המה עשו צדקה זו. אכל ומשפטיו עם ישראל, פי כפי שרש המשפט לא היו צריכין לילך כי אם עם ישראל בשנה, ועל צד הצדקה קבלו עלייהם ליצאת בראש החלוצי: וגם לדברי המפרשים ויתא ראשי עם

(כ) וילגד אמר ברוך מרחיב גד וכו'. לפי שאמר בסמוך (פסוק כא) צדקת ה' עשה וגו', ולעושה צדקה שיקר לשון גד' ג'ומל ד"לים (ראה שבת קד), והקדוש ברוך הוא מרחיב לו כהנה וכהנה פי שנים כפלים. ובזכות זה בליא שכן וטרף זרוע אף קדקד, באמרו רבותינו ז"ל (בי"ק יז) 'כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים אוהבים נופלים לפניו חללים' כו': ועדן לא פרש מה הצדקה שעשה גד, על כן אמר (פסוק כא) וירא ראשית לו, פי הוא בעצמו ראה לפסוק על עצמו מה שלא היה מחויב לעשותו מצד הדין, ומדוע שפסק על עצמו, וירא

בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה, שנטל בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמפרש בספר יהושע, והוא שנאמר: (ש) "ויצא גבול בני דן מהם, ויעלו בני דן וילחמו עם לשם וגו'", יצא גבולם מכל אותו הרוח שהתחילו לנחל בו.

של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונית מערבית, עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, וכאו ונלחמו עם לשם, שהיא פמיאס, והיא בצפונית מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמיאס, והוא במזרחה של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום וכלה

כג ולנפתלי אמר נפתלי שבע רעוא ומלי ברכן מן גדם יי מערב ים גנוסר ודרומא ירת:

(כג) ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא יהוה ים ודרום ירשה: ם

ידע, לקח, שמע, כשמוסיף בו ה"א, יהיה הטעם למעלה: שמעה, ידעה, סלחה, לקחה, אף כאן: "ירשה", לשון צווי. ובמסרת הגדולה מצינו ב'אלפא ביתא' לשון צווי דטעמיהון מלעיל.

כ"ג < שבע רצון • שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביה. ים ודרום ירשה • ים כנרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל חרם בדרומה, לפרש חרמים ומכמורות. ירשה • לשון צווי, כמו (דברים א) "עלה רש", והטעם שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו: ירש,

כד ולאשר אמר ברוך מברכת בניא אשר יהי רעוא לאחיהו ויתרבי בתפנוקי מלכין:

(כד) ולאשר אמר ברוך מבנים אשר יהי רצוי אחיו ומבל בשמן רגלו:

"הוא אבי ברזית", שהיו בנותיו נשואות לכהנים גדולים, הנמשחים בשמן זית. וטבל בשמן רגלו • (ספרי) שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין, ומעשה שנוצטרכו אנשי לודקיא לשמן, מנו להם פולמוסטוס אחד וכו' כדאיתא ב'מנחות' (פ"ה).

כ"ד < ברוך מבנים אשר • ראיתי ב'ספרי': אין לה בכל השבטים שנתברך בבנים כאשר, ואיני יודע ביצה. יהי רצוי אחיו • שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקינון ובקפלאות, והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר: "יהי רצוי אחיו", שהיו בנותיו נאות, והוא שנאמר בדברי הגמים: (א) (ז

נקודות משיחות קודש - (לקוטי שיחות א עמ' 109)

פנימה. וצניעות מביאה ומועילה לכהונה גדולה, כפי שנאמר במדרש שאשה צנועה ראויה שתנשא לכהן ותעמיד כהנים גדולים, ובזכות צניעותה זכתה קמחית

שהיו בנותיו נאות . . נשואות לכהנים גדולים (ר"ש"י לג, כד) יש לשאל, מה הקשר בין שני הדברים. ויש לומר, דהנהגה הנוי האמתית של אשה היא צניעותה, כל כבודה בת מלך

כלי יקר - עזו והדר

וימה שנאמר (פסוק כח) ויבנימה דבאף, רמזו לאמרו רבותינו ו"ל (תולד כד) שמן ששכתה לי אמי בילדותי, הוא שעמד לי בזקנותי, על כן אמר כאן וטבל בשמן רגלו, ועל ידי השמן יהיה חזק ובריא אולם" בימי הזקנה כמו בימי הילדות, זהו שאמר ויבנימה דבאף. ולדעת האומרים שאשר נתברך בבנים הרבה על ידי שקנים מצות פריה ורביה בבחורותו ובזקנותו, כמו שנאמר (קהלת יא ז) "בבקר ורע את זרעך ולערב אל תנח ירך" וגו', זהו שאמר ויבנימה דבאף, וכמו שפרש רש"י שבא להשוות ימי הזקנה לימי הנעורים: תורה כה

בכורים תחלה, והו שאמר 'הנתן אמרי שפר', כי בהקבאת בכורים משבחים ומודים לה. לךך נאמר כאן על ידי שהוא שבע רצון כי השביעו ה' כל רצונו, על כן הוא מלא ברבת ה', כי הוא יברך את ה' תחלה על ידי הקבאת בכורים, כי במקום שאמר יעקב 'הנתן אמרי שפר' אמר כאן 'ומלא ברבת ה'". ים ודרום ירשה, שיש לו חלק בים כנרת ובדרום: תורה כד (כד) ולאשר אמר ברוך מבנים אשר. לפי שבלדתו כתיב (בראשית ל ז) "באשרי כי אשורני בנות", על כן הוסיף לומר שגם מבנים יתא מברך ומאשר, כי גם כן גם בת כלם יאשרוהו ויברכוהו:

שיעקב אמר (בראשית מט טז) "דן דיני עמו", וכל דין צריך להיות גבור בארי כמו שנאמר (שמות יח כא) "ונאתה תחנה מפל העם אנשי חיל" שלא יגור מן בעלי דינין אם יש בהם איזה אלם, על כן אמר לךך שיהיה גור אריה. וזקק מן הבשן, הבשן הוא מקום חיות רעות הטורפים, כך הדין כל קלוסו מן "פרות הבשן" להציל טרף מידם, על כן צריך הדין להיות גם הוא 'לכבו כלב האריה' (ע"פ שמואל ב' ז: ז) תורה כג (כג) ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון. יעקב ברכו (בראשית מט כא) בברכת "אילה שלחה הנתן אמרי שפר", שפרותיו ממחרים להתבשל ועל כן מביאים מארצו

הדברות (לא כתובות בדיו, שהוא דבר נוסף על הקלף); וכמו כן, האדם והתורה שלומד הם דבר אחד.

לבנים ששמשו בכהונה גדולה. אשה צנועה זוכה לבנים 'כהנים גדולים', כלומר: הכהן הגדול נכנס לקדש הקדשים, שם היה הארון, שבו הלוחות, שעליהם חקוקות עשרת

(כה) ברזל ונחשת מנעלך וכימיה דבאך:

כה תקיף כפזולא ונחשא וכימי עולמתך תקפך:

נעוריה, כך יהיו ימי זקנתך, שהן דואכים, זכים ומתמוטטים. דבר אחר: "וכימיה דבאך", וכימיה שהם טובים לך, כמנין ימיה כל הימים אשר אתם עושים רצונו של מקום יהיו דבאך, שכל הארצות יהיו דובאות כסף וזהב לארץ ישראל, שתהא מברכת בפרות, וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספים וזהבם, אשקלונט, הכסף והזהב פלה מהם, שהן מזיבות אותם לארצכם.

כ"ט «ברזל ונחשת מנעלך • עכשו הוא מדבר כנגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר ונוצלים אותה, שלא יוכלו האויבים ליכנס בה, כאלו היא סגורה במנעולים ובריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר: "ברזל ונחשת מנעלך", ארצכם נעולה בחרים שחוצבין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל. וכימיה דבאך • וכימיה שהם טובים לך, שהן ימי תחלתך, ימי

כז לית אלה כאלהא דישראל דשכנתה בשמיא בסעדך ותקפה בשמי שמיא:

(כו) אין פאל ישרון רכב שמים בעזרך ובגאותו שחקים:

שמים • הוא אותו אלה שבעזרך, ובגאותו הוא רכב שחקים.

כ"ט «אין פאל ישרון • דע לך ישרון, שאין פאל בכל אלהי העובדי כוכבים, ולא פצורך צורם. רכב

♦ יום שישי ט' תשרי ♦

כז מדור אלהא די מלקדמין במימרה מתעבד עלמא ותריד מקדמך סנאה ואמר שצי:

(כז) מענה אלהי קדם ומתחת זרעת עולם מפניך אויב ויאמר השמר:

וכחם חלש מפניו. לעולם אימת הגבה על הנמוך, והוא שהפח והגבורה שלו בעזרך. ויגרש מפניך אויב • ויאמר לך 'השמד אותם'. מענה • כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א בסופה.

כ"ט «מענה אלהי קדם • למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וברר לו שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוכנים. זרעת עולם • סיחון ועוג ומלכי כנען, שהיו תקפו וגבורתו של עולם, לפיכך על-כרחם יחרדו ויזועו

כח ושרא ישראל לרחצן בלחודיה פעין ברפתא דכרכנון יעקב אבוהון לארעא עבדא עביר וחמר אף שמיא דעלוייהון ישמשנון בטלא:

(כח) וישפן ישראל במח ברד עין יעקב אל-ארץ דגן ותירוש אף-שמיו יערפו-טל:

הבטחה שהבטיחם יעקב: (בראשית מח) "והיה אלהים עמכם, והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם". יערפו • יטיפו. אף שמיו יערפו-טל • אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב: (שם כז) "ויתן לך האלהים מטל השמים וגו'".

כ"ט «בטח ברד • כל יחיד ויחיד "איש תחת גפנו ותחת תאנתו", מפזרין ואין צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב. עין יעקב • כמו: (במדבר יא) "ועינו כעין הבלח", כעין הברכה שברכם יעקב, לא כבדד שאמר ירמיה: (ירמיה טו) "ברד ישבתי", אלא כעין

כט טוֹבֵךְ יִשְׂרָאֵל לִית דְּכוּתְךָ עִמָּא דְּפִרְקַנְהָ
(מז) קָדָם יי תְּקִיף בְּסַעְדֵךָ וּדְמִן קְדְמוּהִי
נִצְחָן גְּבַרְנוּמְךָ וּיְכַדְבִּין סְנַאֲךָ לָךְ וְאַתָּה עַל
פְּרִיקַת צְוֹאֲרֵי מַלְכֵיהוֹן תִּדְרֹךְ:

(כט) אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשָׁע בֵּיתוֹהָ מִגֵּן
עֲזָרְךָ וְאֲשֶׁר־חָרַב גְּאוּתְךָ וַיִּכְחָשׁוּ אֵיבִיבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה
עַל־בְּמוֹתֵימוֹ תִדְרֹךְ: ם

אֵיבִיבֶיךָ לָךְ • כְּגוֹן הַגְּבַעוֹנִים שְׁאֲמָרוּ: (יהושע ט) "מֵאַרְצֵן
רְחוֹקָה בָּאוּ עִבְדֶיךָ וְגו'". וְאַתָּה עַל־בְּמוֹתֵימוֹ
תִדְרֹךְ • כְּעַנְיָן שְׁנֶאֱמָר: (שם ט) "שִׁימוּ אֶת רַגְלֵיכֶם עַל
צְוֹאֲרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה".

כט"א אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל • לְאַחַר שְׁפִרְט לָהֶם הַבְּרִכּוֹת,
אָמַר לָהֶם: 'מִה לִי לְפִרְט לָכֶם, כָּלֵל דְּבַר: הַכֹּל
שְׁלָכֶם'. אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ • תְּשׁוּעָתְךָ בְּה'
אֲשֶׁר הוּא מִגֵּן עֲזָרְךָ, (וְאֲשֶׁר הוּא) חָרַב גְּאוּתְךָ • וַיִּכְחָשׁוּ

◆ שבת קודש י' תשרי ◆

א וסֵלֶק מִשָּׁה מְמִישָׁא דְּמוֹאֵב לְטוּרָא דְּנָבוּ
רִישׁ רְמַתָּא דִּי עַל אֲפִי יְרַחוּ וְאַחֲזִינָה יי ית
כָּל אַרְעָא ית גְּלַעַד עַד דִּין:

לד (א) וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֵרֶבֶת מוֹאָב אֶל־הַר נָבוֹ רֹאשׁ
הַפְּסֻלָּה אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרַחוּ וַיִּרְאֶהוּ יְהוָה אֶת־כָּל־
הָאָרֶץ אֶת־הַגְּלַעַד עַד־דִּין:

עְבוּדַת כּוֹכְבִים, שְׁנֶאֱמָר: (שופטים יח) "וַיִּקְיִמוּ לָהֶם בְּנֵי
דִּין אֶת הַפְּסֻלָּה", וְהִרְאֶהוּ שְׁמִשׁוֹן שְׁעֵתִיד לְצֵאת מִמֶּנּוּ
לְמוֹשִׁיעַ.

כט"א מֵעֵרֶבֶת מוֹאָב אֶל־הַר נָבוֹ • כִּמְה מַעְלוֹת הַיּוֹ,
וּפְסָעֵן מִשָּׁה בְּפִסְיעָה אַחַת. אֶת־כָּל־הָאָרֶץ • הִרְאֶהוּ
אֶת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלּוֹתָהּ, וְהַמְצִיקִין הָעֵתִידִין
לְהִיּוֹת מְצִיקִין לָהּ. עַד־דִּין • הִרְאֶהוּ בְּנֵי דִין עוֹבְדִים

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ האיזני, י"ג תשרי, ה'תשכ"ו)

(בְּעַנְיַי הַרְשׁוֹת) זְכָה הַשְּׁלִיחוֹת לִילָךְ וְלוֹמַר לְאַבְרָהָם
יִצְחָק וַיַּעֲקֹב שְׁהַקְבֵּה קִיָּם אֶת שְׁבוּעָתוֹ:
וּבְהַקְדִּים - שְׁלֹכְאוּרָה אֵינוֹ מוּבָן:
כִּיּוֹן שְׁבַגֵי יִשְׂרָאֵל הֵם "מֵאַמִּינִים בְּנֵי מֵאַמִּינִים", וְעַל־אַחַת־
כְּמֹה־זְכָרָה אַבְרָהָם אָבִינוּ שְׁהוּא "רֹאשׁ לְמוֹאֲמִינִים" - אֵיךְ
שִׁיךְ לוֹמַר שִׁיחֵהָ סַפְק אֲצַל אַבְרָהָם בְּנוֹגַע לְקִיּוֹם שְׁבוּעָתוֹ
שֶׁל הַקְבֵּה, שִׁיִּצְטָרְכוּ לְשַׁלַּח לוֹמַר לוֹ שְׁהַקְבֵּה קִיָּם אֶת
הַשְּׁבוּעָה!?
וּבְעַנְיַי זֶה רוֹאִים נִקְדָּה נִפְלְאָה - שְׁעַל־יְדֵי עַנְיַי הַרְשׁוֹת
(בְּעַנְיַי הַרְשׁוֹת) הַגִּיעַ מִשָּׁה רַבִּינוּ לְמַדְרִיגָה גְּעִלִית יוֹתֵר
אֲפִלוּ מֵאַמוּנָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ.

יִשְׁנֵם הַחוֹשְׁבִים שְׁעַנְיַי הַרְשׁוֹת צָרִיךְ לְהִיּוֹת רַק בְּעַנְיַי שֶׁל
מִצְוָה, כְּלִשׁוֹן חו"ל: "זְרִיזוֹן מְקַדִּימִין לְמִצְוֹת", אֲבָל בְּעַנְיַי
שֶׁל רְשׁוֹת - "כָּל מַעֲשִׂיךָ יְהִי לְשֵׁם שְׁמַיִם" ו"בְּכֹל דְּרָכֶיךָ
דַּעְהוּ" - לֹא נוֹגַע עַנְיַי הַרְשׁוֹת.
וְעַל זֶה בָּאָה הַהוֹרָאָה מֵהַנְּהַגַת מִשָּׁה רַבִּינוּ בְּעִלְיָה לְהַר נָבוֹ
לְרֹאוֹת אֶת הָאָרֶץ - שְׁאֵף־עַל־פִּי שְׁרֵאֲתוֹ אֶת הָאָרֶץ לֹא
הִיָּתָה עַנְיַי שֶׁל מִצְוָה, כִּי־אִם דְּבַר הַרְשׁוֹת, מִכָּל־מְקוֹם "וַיַּעַל
מֹשֶׁה מֵעֵרֶבֶת מוֹאָב אֶל הַר נָבוֹ", "כִּמְה מַעְלוֹת הִיּוּ וּפְסָעֵן
מִשָּׁה בְּפִסְיעָה אַחַת", שְׁעֵשָׂה זֹאת בְּזְרִיזוֹת כּוֹ, שְׁמִזָּה
לְמַדִּים שְׁגַם בְּעַנְיַי הַרְשׁוֹת צָרִיכָה לְהִיּוֹת הַנְּהַגָה בְּאִפְסָן
שֶׁל זְרִיזוֹת.
וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בָּזָה - עַל־פִּי הָאָמוֹר לְעִיל שְׁבַשְׁכַר הַרְשׁוֹת

ב וְיֵת כָּל נִפְתְּלֵי וְיֵת אַרְעָא דְּאַפְרִים וּמְנַשָּׁה
וְיֵת כָּל אַרְעָא דִּיהוּדָה עַד יִמָּא מְעַרְבָא:

(ב) וְיֵאת כָּל־נִפְתְּלֵי וְיֵאת־אַרְצֵן אֲפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְיֵאת
כָּל־אַרְצֵן יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן:

יְהוּדָה • בְּשִׁלּוֹתָהּ וּבְחַרְבְּנָהּ, וְהִרְאֶהוּ מַלְכוּת בֵּית
דָּוִד וְנִצְחָנוּם. עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן • אֶרֶץ הַמְּעַרְב
בְּשִׁלּוֹתָהּ וּבְחַרְבְּנָהּ. דְּבַר אַחַר: אֵל תְּקַרֵי "הַיָּם
הָאֲחֵרוֹן", אֲלֵא 'הַיָּם הָאֲחֵרוֹן', הִרְאֶהוּ הַקְּדוּשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא כָּל הַמְּאַרְעוֹת שְׁעֵתִידִין לְיֵאָרַע לְיִשְׂרָאֵל
עַד שִׁיחֵיו הַמְּתִים.

כט"א וְיֵאת כָּל־נִפְתְּלֵי • הִרְאֶהוּ אֲרִצּוֹ בְּשִׁלּוֹתָהּ
וּבְחַרְבְּנָהּ, וְהִרְאֶהוּ דְּבוּרָה וּבְרַק מְקַדֵּשׁ נִפְתְּלֵי נִלְחָמִים
עִם סִיסְרָא וְחִילוֹתָיו. וְיֵאת־אַרְצֵן אֲפְרַיִם וּמְנַשָּׁה •
הִרְאֶהוּ אֲרִצָּם בְּשִׁלּוֹתָהּ וּבְחַרְבְּנָהּ, וְהִרְאֶהוּ יְהוֹשֻׁעַ
נִלְחַם עִם מַלְכֵי כְּנַעַן, שְׁבָא מְאַפְרַים, וְגַדְעוֹן שְׁבָא
מְמַנַּשָּׁה, נִלְחַם עִם מְדִן וְעַמְלֵק. וְיֵאת כָּל־אַרְצֵן

(א) וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַכֶּפֶר בְּקַעַת יַרְחוֹ עִיר הַתְּמָרִים
 גִּזְיַת דְּרוֹמָא וְיַת מִישְׁרָא בְּקַעַתָּא דִּירְחוֹ
 קְרַתָּא דְדַקְלָיָא עַד צַעַר:
 עַד־צַעַר:

כ"ט - וְאֶת־הַנֶּגֶב • אֶרֶץ הַדְּרוֹם. דָּבָר אַחֵר: מְעַרַת
 הַמְּכַפְלָה, שְׁנָאֲמַר: (במדבר יג) "וַיַּעְלוּ בְּנֵגֶב, וַיָּבֹאוּ עַד
 חֲבֻרוֹן". וְאֶת־הַכֶּפֶר • הִרְאֵהוּ שְׁלֹמֹה יוֹצֵק כְּלֵי בֵית

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
 לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לְאָמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנְּהָ
 הִרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׂמָה לֹא תַעֲבֹר:

כ"ט - לְאָמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנְּהָ הִרְאִיתִיךָ • כְּדֵי שֶׁתִּלְךָ
 וְתֹאמַר לְאַבְרָהָם, לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב: 'שְׂבוּעָה שְׁנִשְׁבַּע
 לָכֶם הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, קִיָּמָה', וְזֶהוּ "לְאָמֹר", לְכֹף

(ה) וַיָּמַת שָׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי
 יְהוָה:

כ"ט - וַיָּמַת שָׁם מֹשֶׁה • (ב"ב טו) אֶפְשֵׁר מֹשֶׁה מֵת,
 וּכְתִיב: "וַיָּמַת שָׁם מֹשֶׁה"? אֵלָּא עַד כָּאֵן כָּתַב מֹשֶׁה,
 מִכָּאֵן וְאֵילָף כָּתַב יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: אֶפְשֵׁר

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעוֹר
 וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קַבְרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

כ"ט - וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ • הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּכַבּוּדוֹ. (ספרי
 נשא) רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֹמֵר: הוּא קָבַר אֶת עֲצָמוֹ, וְזֶהוּ
 אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה 'אֶת'וֹן שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דּוֹרֵשׁ כֵּן.
 כִּיּוֹצֵא בּוֹ (במדבר ו) "כִּיּוֹם מָלֵאת יָמֵי נְזוּרֹי וְכִיָּא אֹתוֹ",
 הוּא מְבִיא אֶת עֲצָמוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב) "וְהִשְׂיֵאוּ

(ז) וּמֹשֶׁה בֶן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא־כִתְּהָה
 עֵינָיו וְלֹא־נָס לַחֹה:

כ"ט - לֹא־כִתְּהָה עֵינָיו • אִף מִשְׁמַת. וְלֹא־נָס לַחֹה • לְחֻלּוּחִית שָׂבוּ, לֹא שָׁלַט בּוֹ רְקֻבוֹן וְלֹא נִהְפָּךְ תֹּאֵר
 פְּנִיּוֹ.

(ח) וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעַרְבַת מוֹאָב
 שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יָמֵי בְּכִי אֲבֵל מֹשֶׁה:

כ"ט - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • הַזְּכָרִים, אֲבֵל בְּאֶהְרֹן מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה
 רוֹדֵף שְׁלוֹם וְנוֹתֵן שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּבֵין אִשָּׁה

ד וַיֹּאמֶר יְיָ לֵה דָא אֲרַעָא דִּי קְנִימִית לְאַבְרָהָם
 לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לְמִימְרָא לְבְנֵיךָ אֶתְנַנְּהָ
 אֶחְזִיתִיךָ בְּעֵינֵיךָ וְלִתְמָן לֹא תַעֲבֹר:

ה וּמִית תְּמָן מֹשֶׁה עַבְדָּא דִּי בְּאַרְעָא דְמוֹאָב
 עַל מִימְרָא דִּי:

סְפֵר הַתּוֹרָה חֹסֵר כְּלוּם, וְהוּא אֹמֵר (לעיל לא): "לְקוֹחַ
 אֵת סְפֵר הַתּוֹרָה הַזֶּה"? אֵלָּא הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
 אֹמֵר, וּמֹשֶׁה כּוֹתֵב בְּדַמְעָה. עַל־פִּי ה' • בְּנִשְׁקָה.

ו וַיִּקְבֹּר יְתָה בְּחִילְתָּא בְּאַרְעָא דְמוֹאָב לְקַבֵּל
 בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אָנְשׁ יַת קַבְרָתָהּ עַד
 יוֹמָא הַדִּין:

אֹתָם עוֹן אֲשָׁמָה", וְכִי אַחֲרַיִם מִשִּׂיאִים אֹתָם? אֵלָּא
 הֵם מִשִּׂיאִים אֵת עֲצָמָם. מוֹל בֵּית פְּעוֹר • קָבְרוּ
 הָיָה מוֹכֵן שֵׁם מִשְׁתַּת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה
 פְּעוֹר, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁנִּבְּרָאוּ בְּעָרֵב שֶׁבֵּת בֵּין
 הַשְּׁמָשׁוֹת (אבות פ"ה) •

ז וּמֹשֶׁה בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין כַּד מִית לֹא
 כִּתְּהָ עֵינָיו וְלֹא שָׁנָא זִיו יִקְרָא דְאַפּוּהֵי:

ח וּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת מֹשֶׁה בְּמִישְׁרָיָא
 דְמוֹאָב תְּלַתִּין יוֹמִין וְשָׁלִימוּ יוֹמֵי בְּכִיָּתָא
 אֲבֵלָא דְמֹשֶׁה:

לְכַעֲלָה, נֹאֲמַר: (במדבר ט) "כֹּל בֵּית יִשְׂרָאֵל", זְכָרִים
 וּנְקֻבוֹת.

האמת. אהרן – מביא שלום לכל יהודי, גם אדם כזה שבשבילו מכרחים לשנות מן האמת. במקושר חיי מושה, כשהיה עסוק במלוי תפקידו, היה עסוק כלו בעבודה שלו, מדת האמת; אבל כאשר השלים שליחותו, הרגיש את מעלת הנהגת אהרן.

הזכרים, אבל באהרן . . זכרים ונקבות (רש"י לד, ח) לכאורה, מדוע מזכירים בעת מיתת מושה את החסרון שלו לגבי אהרן. ויש לומר: אהרן עשה שלום על-ידי ששנה קצת מן האמת. אף מושה, שמדתו אמת, אינו מסגל לפעל בדרך זו. ויש בזה מה שאין בזה: מושה – אינו נוטה מן

ט ויהושע בר נון מלי רוח חכמתא ארי סמך מושה ית ידוהי עלוהי וקבילו מגה בני ישראל ועבדו כמא די פקיד יי ית מושה:

(ט) ויהושע בן-נון מלא רוח חכמה כִּי-סמך מושה את-ידיו עליו וישמעו אליו בני-ישראל ויעשו כאשר צוה יהוה את-מושה:

י ולא קם נביא עוד בישראל כמושה די אתגלי לה יי אפיין באפיין:

(י) ולא-קם נביא עוד בישראל כמושה אשר ידעו יהוה פנים אל-פנים:

לב "ועתה אעלה אל ה'", (במדבר ט) "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם".

כט "אשר ידעו ה' פנים אל-פנים • שהיה לבו גם בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה, כענין שנאמר: (שמות

יא לכל אתיא ומופתיא די שלחה יי למעבד בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי ולכל ארעה:

(יא) לכל-הארת והמופתים אשר שלחו לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל-עבדיו ולכל-ארצו:

יב ולכל ידא תקפתא ולכל חזונא רבא די עבד מושה לעיגי כל ישראל: חזק

(יב) ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה מושה לעיני כל-ישראל:

טז "ואשרם לעיניכם", והספימה דעת הקדוש-ברוך-הוא לדעתו, שנאמר: (לעיל ט) "אשר שברת", וישר כחך ששברת (שבת פז):

כט "ולכל היד החזקה • שקבל את התורה בלוחות בידיו. ולכל המורא הגדול • נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא. לעיני כל-ישראל • שנשאו לבו לשבר הלוחות לעיניהם, שנאמר: (לעיל

בדרך שנתבאר. והכל ענין אחד, פי לפי שהכל תלוי בו' יתברך, על כן הכל לו' יתברך:
וזה רמז על אחדותו יתברך, והוא יסוד התורה. ודבר זה הפותח והסוגר, על כן פתח התורה בבי"ת ומסימת בלמ"ד, להורות פי השם יתברך הפותח והסוגר, והכל תלוי בו בשמו יתברך כאמור:
בשם ספר אלה הדברים בעזר יוצר כל יוצרים

אינו תבד:
והבאור לזה הוא, שבזה נרמז שתכל ומלואה הכל תלוי בו יתברך ושלם הכל. ותאר הבי"ת שהקדוש ברוך הוא מדבר בעדו ואומר 'בי', רצה לומר הכל תלוי בי, ונבראיו אומרים 'בו', שהכל תלוי בו יתברך, ולשון 'בו בה' הינו דבר ונוקבא שהזכירו חכמי האמת המקבלים. וכן הקדוש ברוך הוא אומר "לי תכל ומלאה" (תהלים נ"א), ונבראיו אומרים כי לו' יתברך תכל ומלואה, וכן 'לה'

לד (יב) לעיני כל ישראל. שמעתי אומרים טעם על מה שהתורה מתחלת בבי"ת ומסימת בלמ"ד, לפי שכל אותיות השם הגדול יו"ד וי"ו ה"א, אם תסמך אחת מהם אל בי"ת או אל למ"ד, יהיה ממנו תבד אחת שלמה, והם בי בו בה, לי לו לה, מה שלא תמצא כן בכל אלפא ביתא שיהא תבד שלמה מכל השלשה אם יסמכו לאיזה אות, כגון לעשות מן א' אי או אה, שהרי אה' אינו תבד, וכן לעשות מן מי מו מה, שהרי מו'

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש כב עמ' נה)

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים, כִּי תֵנְאֵי הַתְּנָה הַקֶּבֶ"ה עִם כָּל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית בְּעַת הַבְּרִיאָה בְּנוֹגַע לְנִסִּים (בראשית רבה ה, ה. זח"ב קצה, ב. פירוש המשניות להרמב"ם ותוספות יום טוב אבות ה, ו).

לְעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת סְמִיכוֹת הַתּוֹרָה סוּפָה לְתַחֲלָתָהּ, עַל פִּי מַה שֶּׁהִקְשׁוּ רַז"ל (נדרים לט, ב) וְהִתְנִיב אֵין כָּל חֵדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ. וְזֶהוּ הַמְשָׁף הַכְּתוּבִים: לְכָל הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים . . אֲשֶׁר עָשָׂה . . (וְאֵין זֶה חֵדֶשׁ, כִּי־אִם)

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטר-שיחות חלק ל"ד עמוד 217 – מתוך 'לקראת שבת')

מעלת משה בשבירת הלוחות

אָמַר לוֹ עֲדוּן אֵינָה אֲשֶׁתְּךָ . . הַמְלִךְ זֶה הַקֶּבֶ"ה, הַשִּׁפְחוֹת אֵלוֹ עָרַב רַב, וְהַשּׁוֹשְׁבִין זֶה מֹשֶׁה, אַרוֹסְתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה אֵלוֹ יִשְׂרָאֵל."

וְעַל־פִּי־זֶה מוֹבֵנָת בְּפִשְׁטוֹת מַעֲלַת מֹשֶׁה בְּשִׁבְרֵת הַלּוּחוֹת, שֶׁמַּעֲלָה זוֹ נַעֲלִית יוֹתֵר מִשְׁאֵר מַעֲלוֹתַי הַנְּזַכְרוֹת בְּכַתוּב, שֶׁהֵרִי מוֹבֵן גְּדֹל וְיָקָר עֵרַף הַתּוֹרָה בְּעֵינַי מֹשֶׁה רַבְנוּ, וּבִפְרָט שֶׁהוּא זֶה שֶׁקִּבְּלָה מִיָּדוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן כֹּאֲשֶׁר רָאָה מֹשֶׁה רַבְנוּ, הַרְוַעָה הַנְּאֻמָּן וְהָאוֹהֵב יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ מְקוֹם לְחִשּׁוֹשׁ שֶׁמִּצְיֹאוֹתָם שֶׁל הַלּוּחוֹת יְכוּלָה לִפְגַּע בְּיִשְׂרָאֵל חִסְיוֹן־שָׁלוֹם, לֹא הִסַּס כָּלֵל וּשְׁבַרָם מִיָּד כְּדִי לְהַצִּיל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִהַעֲנָשׁ.

וְלִכְלֹל הַיָּד הַחֲזָקָה גוֹ' אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינַי כָּל־יִשְׂרָאֵל:

לְעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל – שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבוֹ לְשִׁבְרֵת הַלּוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם (לד, יב. ובפירוש רש"י)

וְצָרִיךְ־עֵינַי אֵיךְ מֵתֵאֵם שֶׁלְאַחֲרַי שֶׁהִכְתוּב מִסְפָּר עַל הַמַּעֲלוֹת הַגְּדוֹלוֹת וְהַנְּפִלְאוֹת שֶׁל מֹשֶׁה רַבְנוּ, יִסִּים בְּ"לְעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל", שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבוֹ לְשִׁבְרֵת הַלּוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם?

וַיֵּשׁ לוֹמַר עַל־פִּי הַמְדַרְּשׁ (הובא ברש"י פרשת תשא לד, א): "מִשָּׁל לְמִלְךָ שֶׁהֵלֵךְ לְמַדְיַת הַיָּם וְהִנִּיחַ אַרוֹסְתוֹ עִם הַשִּׁפְחוֹת, מֵתוֹךְ קַלְקוּל הַשִּׁפְחוֹת יֵצֵא עֲלֶיהָ שֵׁם רַע. עֲמַד שׁוֹשְׁבֵינָה וְקָרַע כְּתֻבָתָהּ. אָמַר, אִם יֵאמֹר הַמְלִיךְ לְהַרְגָהּ,

מ"א פסוקים, גאוא"ל סימן. הסלת פרשת וזאת הברכה

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התנועותיות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

יֵד אַחַר שְׁדָרָךְ (נ"ה ו') עַל הַתְּשׁוּבָה וְהַפְסִיק בְּסִפּוֹר רַע הַדּוֹר וְרַע הַמַּעֲשִׂימִים, שֶׁב לֹאמַר כִּי ה' יִסְלֹף דְרָךְ לְקַבֵּל הַחַטּוֹאִים הָאֵלֶּה בְּתִשְׁבָּה. וְאָמַר סְלוּ־סְלוּ עֲשׂוּ מִסְלָה וְדַרְךְ כְּבִישָׁה פְּנוּ־דְרָךְ מִן הַמִּכְשָׁלוֹת הַרְיִמוּ הַפְּרִישׁוּ אֲבָנֵי מִכְשׁוֹל מְדַרְּךְ שֶׁיִּלְכּוּ בּוֹ בְּנֵי עַמִּי כִּי לֹא יִפְתְּרוּ עוֹד מִן הָאוֹיֵב כִּי מַת וְאִנִּי: מוֹ כִּי כֹה אָמַר רַם וְנִשְׂאָ שָׁכֵן עַד נִצַּח וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ וְנִבְרַל וְאִין עוֹדֵךְ אֵלֶיךָ, וְאֶף־עַל־פִּי שֶׁמְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשַׁבֵּן עִם כָּל זֶה וְאֵת וְעַם דְּבָא וְשִׁפְלֵרוּחַ אֵינִי לְהַשְׁמִיחַ לְהַחִיּוֹת רֵוַח שְׁפָלִים וְלַהַחִיּוֹת

הפטרה לשחרית יום כיפור

ישעיה פרק נו

נַו יֵד וְאָמַר סְלוּ־סְלוּ פְּנוּ־דְרָךְ הַרְיִמוּ מִכְשׁוֹל מְדַרְּךְ עַמִּי: מוֹ כִּי כֹה אָמַר רַם וְנִשְׂאָ

עטרת מרים

לֵב נְדַפְאִים סוּכְלֵי עֵי וְחֵלָיִם: מוֹ כִּי לֹא לְעוֹלָם אָרִיב עִם הַחַטּוֹאִים לְהַעֲשִׂינֵנוּ בְּנִמְלוּ מַעֲשִׂיו וְלֹא לְנִצַּח אֲקַצּוֹף כִּי־רוּחַ הָאֵדָם מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף כֹּא לֹא מֵאֵתִי וְעַטְפָה אוֹתוֹ וְנִשְׁמָוֹת כָּלֵם הֵלֵא אֲנִי עֲשִׂיתִי וְלָכֵן רָאִי לִי לְרַחֵם עֲלֵיהֶם: יוֹ בְּעֵזֶן בְּצַעֲוֵי הַגּוֹל שִׁלֹּ קַצַּפְתִּי עֲלֵיךָ וְאִפְהוּ הַסְתַּרְתִּי הַסְתַּרְתִּי מִפְּנֵי מַפְנֵי לְכָל אַרְאָה בְּצַרְתִּי וְאִקְצָף עוֹד לְהַכְבִּיד עֲלֵיךָ הַצָּרָה וְגִלְךָ לְפָנַי שׁוֹכֵב בְּסֻרִיב וְיִמְרָד וּבְדַרְךָ תֵּאֵוֹת לָבוֹ: יח דְרָכֶיךָ רָאִיתִי שְׁהוּא נִכְנַע מִלְּפָנַי כְּשֶׁבֵא עֲלֵיךָ צָרָה וְאַרְפָּאֶהוּ אִי מִן הַמִּפְתּוֹת

שָׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשַׁבֵּן וְאֵת־דְּבָא וְשִׁפְלֵרוּחַ לְהַחִיּוֹת רֵוַח שְׁפָלִים וְלַהַחִיּוֹת לֵב נְדַפְאִים: מוֹ כִּי לֹא לְעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לְנִצַּח אֲקַצּוֹף כִּי־רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף וְנִשְׁמָוֹת אֲנִי עֲשִׂיתִי: יוֹ בְּעֵזֶן בְּצַעֲוֵי קַצַּפְתִּי וְאִפְהוּ הַסְתַּרְתִּי וְגִלְךָ שׁוֹכֵב בְּדַרְךָ לָבוֹ: יח דְרָכֶיךָ רָאִיתִי וְאַרְפָּאֶהוּ

עטרת מרים

הפוקדות אותו וּמְנַחֵהוּ בַדֶּרֶךְ הַטּוֹב שְׁלֹא יִחַטּא עוֹד וְאַשְׁלֶם נַחְמִים מוֹכֹחַ שִׁנְתָם בָּהֶם לֹא לְעִמּוֹת הַצַּעַר שֶׁהָיָה לוֹ וְלֵאבְדָּלוֹ לְמוֹצַטְעֵרִים בְּצַרְתּוֹ: יֵט בּוֹרָא אֲחֵרָשׁ אִנִּי לֹא נִיב שְׁפָתַיִם מִחֵדָשׁ כִּי מַעֲמָה בָלָם יֵאמְרוּ לוֹ שְׁלוֹם | שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרוֹב

וּרְפִאֲתֵינוּ מִחֲלֵי נַפְשׁוֹ וּמִכְאוּבוֹת גּוֹפוֹ: כּוֹהֲרֵשָׁעִים שְׂאִין נִתְנִין לֵב לְשׁוֹב אֶל ה', הֵם בְּפִיָּם שֶׁבָּכַל עַת הוּא נִגְרָשׁ מִן הַרוּחַ וּמִתְנַדֵּד בְּגִלְיוֹ אֶל הַשֶּׁפֶה כִּי הַשְׁקֵט לֹא יוֹכֵל וַיִּגְרָשׁוּ מִיָּמֵינוּ כְּבוֹאֵא אֶל הַשֶּׁפֶה רַב־שׁ וְטִיטֵי הַמַּעֲזֵן מַעֲשֵׂי הַרְשָׁעִים, וְהֵם יִתְמִידוֹ בְּצַרָה וְעוֹד יוֹסִיפוּ קְרָה: כַּאֲמַר כִּמוֹ שְׂאִין שְׁלוֹם בְּרוּחַם, כֵּן אֵין שְׁלוֹם לְכָל אֲשֶׁר לָהֶם אֲמַר אֱלֹהֵי לְרֵשָׁעִים: א צִוָּה אֱלֹהֵי קְרָא בְּגִרְוֹן בְּקוֹל גְּרוֹל אֶל־תַּחֲשֹׁךְ אֶל תַּמְנַע מִלְּקוֹאֵי כִּשׁוֹפֵר הָרֵם קוֹלְךָ וְהַגֵּד לְעַמִּי פִשְׁעֵם וְהוֹכִיחֵם עֲלֵיהֶם וּלְבֵית יַעֲקֹב חֲטָאתָם: כ מַרְאִים עֲצִיבֵן בְּצִדִיקִים כִּי וְאוֹתֵי יוֹם יוֹם יִדְרָשׁוּן וְחוֹשְׁבִים שׁוֹצְצִים יְדֵי חֹבְתָם כִּמְהָ שְׂרוֹדֵרִים אוֹתֵי וְחוֹקְרִים אַחֵר הַמַּצּוֹת הַאֵלֶּה הֵנִם שְׂאִין עוֹשִׂים אוֹתָם וְדַעַת דְּרַכִּי יַחְפְּצוֹן חַפְצִים לְשֹׂאֵל הוֹרָאוֹת לְחַכְמִים כְּאֵלֵי רוֹצִים לְשִׁבְּוֹן בְּגִוֵּי אֲשֶׁר־צָדָקָה עֲשֵׂה וּמִשְׁפָּט אֱלֹהֵי לֹא עֲזֹב כִּד יִשְׁאֲלוּנִי חֲמִיד מִשְׁפָּטֵי־צָדָק וְאֵין דַּעַתָּם לַמַּעֲסֵם קִרְבַּת אֱלֹהִים יַחְפְּצוֹן מַרְאִין עֲצִיבֵם כְּאֵלֵי הָיִי חֲרָדִים עַל הַמַּצּוֹת, אֲבָל לֹא כֵן הוּא: ג מִתְרַעְמִים עַל וַיֵּאמְרוּ לָמָּה צִמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ מַעֲנִיתָנוּ וְלֹא קִבַּלְתָּ תְּפִלָּתָנוּ עֲנִינוּ נַפְשָׁנוּ וְלֹא תִדַּע אֵין אִתָּה מִשְׁנֵית בְּנוֹ, וְאוֹיְבֵינוּ מוֹשְׁלִים בְּנוֹ הַמִּשְׁכָּח הוּא, הֵן בְּיוֹם צִמְכֶם כָּל אַחֵר מִכֶּם תִּמְצָאוּ דְבַר הַחִפְּזֵן כּוֹ וְעִסְמוֹ כּוֹ לְהַפֵּס מִמֶּנּוּ צַעַר הַתַּעֲנִית וְלֹא שֵׁת לָבוֹ לְשׁוֹב לָהּ, כֵּנוֹ וְכֵל־עֲצִיבֵיכֶם בַּעֲלֵי חֹב שֶׁלְכֶם הַנַּעֲצִיבִים עַל יְדֵיכֶם תִּנְגָּשׁוּ

עטרת מרים

תִּלְחַצוּ בְיוֹם צוּמְכֶם: ד הֵן בְּאֵמַת לְרִיב וּמִצָּה תִצְוִמוּ לְהַתְקוּמַת זֶה עַם זֶה וּלְהַכּוֹת בְּאִגְרוֹף רָשָׁע לֹא־תִצְוִמוּ אוֹיְבֵיכֶם כְּיוֹם כְּמוֹשְׁפֵט יוֹם הַצּוּם לְהַשְׁמִיעַ בְּמִרוֹם קוֹלְכֶם וְאִיד אֲרָצָה אוֹתוֹ: ה הַכּוֹזָה יִהְיֶה צוּם אֲבַחְרָהוּ וְכִי כִד צָרִיד לְהִיֹּת צוּם שֶׁאֲבַחֵר כּוֹ יוֹם עֲנוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ הַלְכָף שְׂמָנוּ לְכוֹף כְּאִגְמֹן מִיֵּן מַחֲטָ כְּפוֹף

וְאִנְחָהוּ וְאַשְׁלֶם נַחְמִים לוֹ וְלֵאבְדָּלוֹ: יֵט בּוֹרָא נִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם | שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרוֹב אֲמַר יִהְיֶה וּרְפִאֲתֵינוּ: כוֹהֲרֵשָׁעִים בְּפִיָּם נִגְרָשׁ כִּי הַשְׁקֵט לֹא יוֹכֵל וַיִּגְרָשׁוּ מִיָּמֵינוּ רַב־שׁ וְטִיטֵי: כַּאֲמַר אֵין שְׁלוֹם אֲמַר אֱלֹהֵי לְרֵשָׁעִים: נח א קְרָא בְּגִרְוֹן אֶל־תַּחֲשֹׁךְ בְּשׁוֹפֵר הָרֵם קוֹלְךָ וְהַגֵּד לְעַמִּי פִשְׁעֵם וּלְבֵית יַעֲקֹב חֲטָאתָם: ד וְאוֹתֵי יוֹם יוֹם יִדְרָשׁוּן וְדַעַת דְּרַכִּי יַחְפְּצוֹן בְּגִוֵּי אֲשֶׁר־צָדָקָה עֲשֵׂה וּמִשְׁפָּט אֱלֹהֵי לֹא עֲזֹב יִשְׁאֲלוּנִי מִשְׁפָּטֵי־צָדָק קִרְבַּת אֱלֹהִים יַחְפְּצוֹן: ג לָמָּה צִמְנוּ וְלֹא רָאִיתָ עֲנִינוּ נַפְשָׁנוּ וְלֹא תִדַּע הֵן בְּיוֹם צִמְכֶם תִּמְצָאוּ חִפְּזֵן וְכֵל־עֲצִיבֵיכֶם תִּנְגָּשׁוּ: ד הֵן לְרִיב וּמִצָּה תִצְוִמוּ וּלְהַכּוֹת בְּאִגְרוֹף רָשָׁע לֹא־תִצְוִמוּ כְּיוֹם לְהַשְׁמִיעַ בְּמִרוֹם קוֹלְכֶם: ה הַכּוֹזָה יִהְיֶה צוּם אֲבַחְרָהוּ יוֹם עֲנוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ הַלְכָף כְּאִגְמֹן רֵאשׁוֹ וְשָׁק וְאַפֵּר יִצִיעַ הַלּוּזָה תִקְרָא־ צוּם וְיוֹם רֵצוֹן לִיהוָה: ו הֵלּוּא זֶה צוּם אֲבַחְרָהוּ פִתַּח חֲרָצְבוֹת רָשָׁע הַתֵּר אֲגַדּוֹת מוֹטָה וְשִׁלַּח רְצוּצִים חֲפְשִׁים וְכֵל־מוֹטָה תִנְתַּקוּ: ז הֵלּוּא זֶה חֲמִיד לְחַמְּדֵי וְעִנְיִים מְרוּדִים תְּבִיא בֵית כִּי־תִרְאֶה עָרֵם וְכִסְיָתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם אִי תִתְפַּסֵּה לְכָל יְרָאֵי: ח כִּשְׂתַּעֲשֶׂה כֵן לֹא תִצְטָרֵךְ לְצוּם וְלִשְׁקֵי וְאַפֵּר, אֵלֵא אִזֵּי יִבְקַע בְּשַׁחַר הַבּוֹקֵעַ בְּעֵבִים אוֹרְךָ וְאַרְכַּתְךָ וּרְפִיאֲתֵךְ מִהַרְהָ תִצְמַח וְהִלְךְ לְפָנֶיךָ צְדָקָה וּבִשְׂתַּמּוֹת כְּבוֹד יִהְיֶה יֵאֲסַפְךָ בְּצִרוֹר חַמִּים אֶל מְקוֹם אֲשֶׁר נַפְשׁוֹת הַצְּדִיקִים צִרוּרוֹת שָׁם: ט כִּשְׂתַּעֲשֶׂה כֵן אִזֵּי תִקְרָא וְיִהְיֶה יַעֲנֶה לְמַלְא שְׂאֵלְתֵךְ תִּשְׁוַע וַיֵּאמַר הִנְנִי לְחַשְׁלִים חֲפְצֵי אִם־ תִּסְוֵר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה אֶת עֲצֵי הַעַל שֶׁהַכְּבִדָּה עַל צוּאֵרֵי הַעֲנִיִּים שְׁלַח אֲצַבֵּעַ גַּם תִּסְוֵר מִלְּשׁוֹת אֲצַבֵּעַ אֶל מוֹל פְּנֵי כְּרָדֵךְ כִּדְרָךְ בְּנֵי אָדָם הַמְרִיבִים וְדִבְרֵי־אֵוֹן וְכֵן תִּסְוֵר דְבַר אֵוֹן שְׁלֹא תִרִיב עִם רַעוֹד אֲפִילוֹ בְּדַבְרִים: י וְתַפְק וְתוֹצִיא לְרַעֲב נַפְשֶׁךָ בְּתַנּוּמֵי דְבָרִים מוֹכִים וְנַפְשׁ גַּעֲנָה מִגְעָה בְּרַעֲב תִשְׁבִיעַ אוֹתָהּ, אִזֵּי וְזָרַח בְּחֵשֶׁךְ

וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם: ח אִזֵּי יִבְקַע בְּשַׁחַר אוֹרְךָ וְאַרְכַּתְךָ מִהַרְהָ תִצְמַח וְהִלְךְ לְפָנֶיךָ צְדָקָה וּבִשְׂתַּמּוֹת כְּבוֹד יִהְיֶה יֵאֲסַפְךָ בְּצִרוֹר חַמִּים אֶל מְקוֹם אֲשֶׁר נַפְשׁוֹת הַצְּדִיקִים צִרוּרוֹת שָׁם: ט כִּשְׂתַּעֲשֶׂה כֵן אִזֵּי תִקְרָא וְיִהְיֶה יַעֲנֶה לְמַלְא שְׂאֵלְתֵךְ תִּשְׁוַע וַיֵּאמַר הִנְנִי לְחַשְׁלִים חֲפְצֵי אִם־ תִּסְוֵר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה אֶת עֲצֵי הַעַל שֶׁהַכְּבִדָּה עַל צוּאֵרֵי הַעֲנִיִּים שְׁלַח אֲצַבֵּעַ גַּם תִּסְוֵר מִלְּשׁוֹת אֲצַבֵּעַ אֶל מוֹל פְּנֵי כְּרָדֵךְ כִּדְרָךְ בְּנֵי אָדָם הַמְרִיבִים וְדִבְרֵי־אֵוֹן וְכֵן תִּסְוֵר דְבַר אֵוֹן שְׁלֹא תִרִיב עִם רַעוֹד אֲפִילוֹ בְּדַבְרִים: י וְתַפְק וְתוֹצִיא לְרַעֲב נַפְשֶׁךָ בְּתַנּוּמֵי דְבָרִים מוֹכִים וְנַפְשׁ גַּעֲנָה מִגְעָה בְּרַעֲב תִשְׁבִיעַ אוֹתָהּ, אִזֵּי וְזָרַח בְּחֵשֶׁךְ

וְהִלְךְ לְפָנֶיךָ צְדָקָה כְּבוֹד יִהְיֶה יֵאֲסַפְךָ: ט אִזֵּי תִקְרָא וְיִהְיֶה יַעֲנֶה תִשְׁוַע וַיֵּאמַר הִנְנִי אִם־תִּסְוֵר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה שְׁלַח אֲצַבֵּעַ וּדְבַר־אֵוֹן: י וְתַפְק לְרַעֲב נַפְשֶׁךָ וְנַפְשׁ גַּעֲנָה תִשְׁבִיעַ וְזָרַח בְּחֵשֶׁךְ אוֹרְךָ

עטרת מרים

אוֹרֶךְ וְחִשְׁבַת הַצִּוִּוֹת וְאֶפְלַתֶךָ תֵּאִיר שׁוֹב בְּצִהָרִים: יֵא וְנַחֲךָ יִנְהַג אִתְּךָ יְהוָה תְּמִיד בְּרַדְד הַטּוֹב לָךְ, וְהַשְׁבִּיעַ בְּצַחְצַחוֹת בַּעַת יוֹכֵשׁ אֶת נַפְשֶׁךָ וְעֲצַמְתֶּיךָ יַחְלִין: יִרְאֵי וְחִיוֵן וְהִיִּיתְ שָׁבַע מִפּוֹכַח בְּגַן רוֹחַ הַשֶּׁבַע מִן הַפְּמוֹס וּכְמוֹצָא בְּמִקּוֹר מִיּוֹם אֲשֶׁר לֹא יִכְבְּוּ לֹא נִפְסְקוּ מִיּוֹיו: יִבּוֹנְוּ הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים הַיּוֹצֵאִים מִמֶּךָ יִבְנוּ אֶת חֲרָבוֹת עוֹלָם מוֹכְרֵי הַסּוּדוֹת שְׁנִפְלוּ דוֹר־דוֹר בִּימֵי הַדּוֹרוֹת תְּקוּמָם אֹתָם בְּמַעֲשֶׂיךָ הַטּוֹבִים וְקָרָא לָךְ בְּנֵי הַעוֹלָם גִּדְר פֶּרֶץ בְּמִקּוֹם הַפְּרוּץ וְהַשְׁבוּרָה, מְשׁוֹבֵב מְשִׁיב נְתִיבוֹת לְשֵׁבֶת לְהוֹיֹת מִיּוֹשְׁבוֹת בְּאֲנָשִׁים: יִג אִם־תָּשִׁיב מִשְׁבַּת רַגְלֶךָ מַלְכַת חוּץ לְחֹחוֹם, וּפְעֻשׁוֹת הַפְּצָדָּה הָאִסּוּרוֹת בְּיוֹם קִדְשֵׁי וְקִרְאָתָ לְשֵׁבֶת עֲנֵג לְהַתְעַנֵּג בּוֹ, לְקַדּוֹשׁ יְהוָה לְיוֹם הַשְׁבַּת תִּקְרָא יוֹם מִכְבָּד מְבִלֵי עֲשׂוֹת בּוֹ מִלֹּאכָה שֶׁל חוֹל

עטרת מרים

וּכְבָדְתוּ מַעֲשׂוֹת דְרָכֶיךָ שֶׁתִּמְנַע מַעֲשׂוֹת כָּל מִלֻּאכָה מִמּוֹצָא הַפְּצָדָּה שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה בּוֹ הַפְּצָדָּה מוֹדְכָרִים הָאִסּוּרִים בְּשֵׁבֶת וְדָבָר דְבָר וּמְלֻבָּר בּוֹ דָּבָר הַנֶּאֱסָר בְּשֵׁבֶת כְּחֻשְׁבוֹנוֹת וְכִיזָא: יִד כְּשֵׁת־עֲשֶׂה כֵּן אִזּוּ תַתְעַנֵּג עַל־יְהוָה עֲנֵג רַחֲמֵי נַפְשֵׁי אֱלֹהֵי, וְהִרְפַּבְתֶּיךָ עַל־בְּמִתִּי אֶרֶץ וְחַתְעֵלָה מִכָּל עֲנִיָּים הַחֲמֻרִים, וְהֶאֱכַלְתֶּיךָ לֶךְ תַּתִּיחַ הָאֶרֶץ נַחֲלַת יַעֲקֹב אֲבִיךָ כִּי פִי יְהוָה דָּבָר וְהוּא יִקְוֵם כָּל מַה שְׁדַבֵּר:

וְאֶפְלַתֶךָ בְּצִהָרִים: יֵא וְנַחֲךָ יְהוָה תְּמִיד וְהַשְׁבִּיעַ בְּצַחְצַחוֹת נַפְשֶׁךָ וְעֲצַמְתֶּיךָ יַחְלִין וְהִיִּיתְ בְּגַן רוֹחַ וּכְמוֹצָא מִיּוֹם אֲשֶׁר לֹא יִכְבְּוּ

מִיּוֹיו: יִבּוֹנְוּ מִמֶּךָ חֲרָבוֹת עוֹלָם מוֹסְדֵי דוֹר־דוֹר תְּקוּמָם וְקָרָא לָךְ גִּדְר פֶּרֶץ מְשׁוֹבֵב נְתִיבוֹת לְשֵׁבֶת: יִג אִם־תָּשִׁיב מִשְׁבַּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת הַפְּצָדָּה בְּיוֹם קִדְשֵׁי וְקִרְאָתָ לְשֵׁבֶת עֲנֵג לְקַדּוֹשׁ יְהוָה מִכְבָּד וּכְבָדְתוּ מַעֲשׂוֹת דְרָכֶיךָ מִמּוֹצָא הַפְּצָדָּה וְדַבֵּר דָּבָר: יִד אִזּוּ תַתְעַנֵּג עַל־יְהוָה וְהִרְפַּבְתֶּיךָ עַל־בְּמִתִּי אֶרֶץ וְהֶאֱכַלְתֶּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אֲבִיךָ כִּי פִי יְהוָה דָּבָר:

עטרת מרים

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלֶינָה בְּנִאֲמִתִּי לֵאמֹר: אֶמְרוּ חוֹ"ל (כַּף הַחִיל) שִׁינָה כֵּן אֲמִתִּי הָיָה מוֹצֵד אֲמוֹ מְשַׁבֵּט אֲשֶׁר הוּא הָיָה כֵּן הָאִשָּׁה הַאֲלֻמְנָה שֶׁכִּלְכְּלָה אֶת אִלְהָהּ, וְשִׁאֲלָתָהּ הַחֲתוּהָ, וּמִצֵּד אֲבִיו הָיָה מְשַׁבֵּט וְבוֹלֵחַ כְּמוֹ שְׁאֲמַר בְּסֵפֶר מְלָכִים יוֹנָה כֵּן אֲמִתִּי אֲשֶׁר מִנַּת הַחֶפֶר, וְגַת הַחֶפֶר הָיָה בְּנִבּוּל וְבוֹלֵחַ

עטרת מרים

מִלִּפְנֵי יְהוָה: ד וַיְהוֹה הַטִּיל הַסִּיעַ רֹחַ־גְּדוּלָה אֶל־הֵלֶם וַיְהִי סַעֲר־גְּדוּל בַּיָּם וְהִאֲנִיחַ חֲשֵׁבָה נְדִימֹת הִתַּח לְהַשְׁבֵּר: ה וַיִּירָאוּ הַמַּלְאָכִים וַיִּזְעַקוּ אִישׁ אֶל־אֱלֹהָיו וַיִּטְלוּ אֶת־הַכְּפָלִים אֲשֶׁר בְּאֵינָה אֶל־הֵלֶם לְהַקֵּל מַעֲלֵיהֶם הַמֶּשָׁא וַיּוֹנָה יָרֵד אֶל־יַרְכְּתֵי הַסְּפִינָה וַיִּשְׁכַּב וַיִּרְדָּם: ו וַיִּקְרַב אֵלָיו רֵב הַחֲבַל וַיֹּאמֶר לוֹ מַה לָּךְ נִרְדָּם הֲלֹא אֲנִי נִמְצָאִים בְּסִפְנָה קוּם קְרָא אֶל־אֱלֹהֶיךָ תִּפְלַל לִפְנֵי אוֹיְבֵי יַתְעַשֵּׂת יִתְרַצֵּה הָאֱלֹהִים לָנוּ וְלֹא נֹאכְדָ: ז וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לְכוּ וּנְפִילָה הַרְפָּה גִּדְלוֹת וְגִדְעָה בְּשִׁלְמֵי בַעֲבוּר מִי

הפטרה למנחה יום כפור

יונה פרק א

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלֶינָה בְּנִאֲמִתִּי לֵאמֹר: ב קוּם לָךְ אֶל־גִּינְיָה הָעִיר הַגְּדוּלָה וְקָרָא עָלֶיהָ כִּי־עֲלֵתָה רַעְתָּם לִפְנֵי: ג וַיִּקְוֵם

יוֹנָה לְבָרַח תְּרַשִּׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְהוָה וַיִּרֵד יָפוֹ וַיִּמְצָא אָנִיָּה | בָּאָה תְרַשִּׁישִׁי וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ וַיִּרֵד בָּהּ לְבוֹא עִמָּהֶם תְרַשִּׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְהוָה: ד וַיְהוֹה הַטִּיל רֹחַ־גְּדוּלָה אֶל־הֵלֶם וַיְהִי סַעֲר־גְּדוּל בַּיָּם וְהִאֲנִיחַ חֲשֵׁבָה לְהַשְׁבֵּר: ה וַיִּירָאוּ הַמַּלְאָכִים וַיִּזְעַקוּ אִישׁ אֶל־אֱלֹהָיו וַיִּטְלוּ אֶת־הַכְּפָלִים אֲשֶׁר בְּאֵינָה אֶל־הֵלֶם לְהַקֵּל מַעֲלֵיהֶם וַיּוֹנָה יָרֵד אֶל־יַרְכְּתֵי הַסְּפִינָה וַיִּשְׁכַּב וַיִּרְדָּם: ו וַיִּקְרַב אֵלָיו רֵב הַחֲבַל וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־לָּךְ נִרְדָּם קוּם קְרָא אֶל־אֱלֹהֶיךָ אוֹיְבֵי יַתְעַשֵּׂת הָאֱלֹהִים לָנוּ וְלֹא נֹאכְדָ: ז וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לְכוּ

(וְהוֹשִׁיעַ י"ט), וּכְמוֹאֵר בְּמִלְכִים שֶׁם שְׁהוּא הָיָה אֲשֶׁר מִשַׁח אֶת יְהוּא (כְּמוֹ"ש חו"ל) וְהוּא נִבָּא לְרַבְעֵם כֵּן יוֹאֵשׁ שִׁישִׁיב אֶת גְּבוּל יִשְׂרָאֵל מִלְּבוֹא הַמַּת עַד נַחַל הַעַרְבָּה, וְכָל זֶה לֹא הוֹעִיל כִּי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁבוּ בַתְּשׁוּבָה עַד שֶׁהָיוּ מוֹכְנִים לִלְךָ בְּגוֹלֹת עַל יְדֵי מֶלֶךְ אַשׁוּר, וְכַךְ הָיָה אַשׁוּר מוֹשֵׁל עֲלֵיהֶם, לְכֵן אָמַר לוֹ ה' ב' קוּם לָךְ אֶל־גִּינְיָה הָעִיר הַגְּדוּלָה וְקָרָא עָלֶיהָ שִׁיכְתִּים וְחֻמוֹם כִּי־עֲלֵתָה רַעְתָּם לִפְנֵי לְמַטְרַת עֲלֵיהֶם: ג וַיִּקְוֵם יוֹנָה לְבָרַח תְרַשִּׁישָׁה חוּץ לְאֶרֶץ שְׂאוֹן שֶׁם נִבְּוֵאָה מִלִּפְנֵי יְהוָה כִּי לֹא הָיָה חֶפֶץ לְהוֹיֹת שְׁלִים בְּדָבָר, כִּי חֲשַׁב תַּחַת הַמַּיִם קְרוֹבֵי תְשׁוּבָה הֵם וַיִּכְבְּוּ אֶת יִשְׂרָאֵל שְׂאוֹנִים מִמֶּהֱרִים לְשׁוּבָה, וַיִּרֵד יָפוֹ וַיִּמְצָא אָנִיָּה | בָּאָה מוֹכְנַת לְלֶבֶת תְרַשִּׁישִׁי וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ וַיִּרֵד בָּהּ לְבוֹא עִמָּהֶם עַם אֲנִשׁ הַסְּפִינָה תְרַשִּׁישָׁה

עטרת מרים

באה הרעה הזאת לנו ויפלו גורלות הרבה ויפל הגורל בכל פעם עליונה: ח ויאמרו אליו הואיל וכל הגורלות נפלו עליך הגידה נא לנו באשר למי חטאת שבסבתו בא לנו הרעה הזאת לנו מהמלאכתך שפא פשעה במקצוע שלך ומאין מקום תבוא אולי ברחמי מפני רעה

עטרת מרים

האיש הזה ואליתתן עלינו דם נקי כיראתה יהיה כאשר חפצת עשית להמיתו על ידי: טו וישאו אתיונה ויטלוהו אליהם ויעמדו בה הים מועפו מקצה הרעשת גליו: טז כראותם השגחת המקום ויכלתו ויראו האנשים וראה גדולה אתיהוה ויזבחו קבלו על עצמם לזכות

שעשית שם מה ארצך אולי בני ארצך הם בני רשעים ואימנה עם אתה ונדע מי אלהיך: טז השיב להם על האחרון ויאמר אליהם עברי אנכי מפני עבר הראשון ואתיהוה אלהי השמים אני ירא שברחמי מלפניו אשרעשה אותהים ואתהיבשה: י ויראו האנשים וראה גדולה ויאמרו אליו מה זאת עשית לברוח מלפני השם כירדעו האנשים כירמלפני יהוה הוא ברח כפי הגיד להם: יא ויאמרו אליו מהנעשה לך עמד וישתק הים מעלינו ולא יוסף להרעיש עוד בחרמת הצלם כפי הים הולך וסער: יב ויאמר אליהם שאוני קחו אותי והטילני והשליכו אותי אליהם ובראי וישתק הים מעליכם כפי יודע אני כפי בשלי הפער הגדול הזה עליכם: יג ויחתרו האנשים היו משתדלים עם המשומות להשיב הפסיה אליהיבשה ולא יכלו כפי הים הולך וסער עליהם לחתוק את הפסיה אל תוך הים: יד ויקראו אליהוה ויאמרו אנה יהוה אל נא נאבדה בעז שנשלח יד בנפש עליהם: יד ויקראו אליהוה ויאמרו אנה יהוה אלנא נאבדה בנפש האיש הזה ואליתתן עלינו דם נקי כיראתה יהוה כאשר חפצת עשית: טו וישאו אתיונה ויטלוהו אליהם ויעמד הים מועפו: טז ויראו האנשים וראה גדולה אתיהוה ויזבחו זבחה ליהוה וידרו נדרים: כ

ונפילה גורלות ונדעה בשלמי הרעה הזאת לנו ויפלו גורלות ויפל הגורל עליונה: ח ויאמרו אליו הגידה נא לנו באשר למי הרעה הזאת לנו מהמלאכתך ומאין תבוא מה ארצך ואימנה עם אתה: ט ויאמר אליהם עברי אנכי ואתיהוה אלהי השמים אני ירא אשרעשה אותהים ואתהיבשה: י ויראו האנשים וראה גדולה ויאמרו אליו מהזאת עשית כירדעו האנשים כירמלפני יהוה הוא ברח כפי הגיד להם: יא ויאמרו אליו מהנעשה לך עמד וישתק הים מעלינו כפי והטילני אליהם וישתק הים מעלינו כפי יודע אני כפי בשלי הפער הגדול הזה עליכם: יג ויחתרו האנשים להשיב היבשה ולא יכלו כפי הים הולך וסער

זבחה ליהוה בבית המקדש וידרו נדרים שיתגירו: א וימן המזין יהוה דג גדול לבלע מיד אתיונה שלא יסבע כפי הים ויהי יונה במעי הדג שלשה ימים ושלשה לילות: ב ויתפלל יונה אליהוה אלהיו כמעט הדגה: ג ויאמר קראתי מצרה לי אליהוה ויענני הואיל ואני קים כל הימים הללו מבטן הדג שהוא בשאול לי שועתי וגם מבטח אני אשר שמעתי קולי: ד ותשליכני מצולה בלבב ימים ונהר הנכנסים בים וסכבני כלמשבריד גלי הים הגדולים ונליך עלי עברו: ה ואני אמרתי נגרשתי ורשת אותי מנגד עינך אך כשראיתי ועודני חי כמעט הדג מבטח אני לצאת מנה ואוסיף להביט אליהיכל קדשך ללא שמה קול תודה: ו אפפוני סבני אותי מים עד קרוב לחוצאת נפש תהום וסכבני ים סוף חבוש היה קשור לראשי כל זמן שהיה במעי הדג: ז לקצבי הרים כרונקעית הים ירדתי בהיותי במעי הדגה חשבתי שהארץ סגרה ברחיה בעדי לעולם אבל הואיל וממתיני כל

עליהם: יד ויקראו אליהוה ויאמרו אנה יהוה אלנא נאבדה בנפש האיש הזה ואליתתן עלינו דם נקי כיראתה יהוה כאשר חפצת עשית: טו וישאו אתיונה ויטלוהו אליהם ויעמד הים מועפו: טז ויראו האנשים וראה גדולה אתיהוה ויזבחו זבחה ליהוה וידרו נדרים: כ וימן יהוה דג גדול לבלע אתיונה ויהי יונה במעי הדג שלשה ימים ושלשה לילות: ב ויתפלל יונה אליהוה אלהיו כמעט הדגה: ג ויאמר קראתי מצרה לי אליהוה ויענני מבתן שאול שועתי שמת קולי: ד ותשליכני מצולה בלבב ימים ונהר יסכבני כלמשבריד ונליך עלי עברו: ה ואני אמרתי נגרשתי מנגד עינך אך אוסיף להביט אליהיכל קדשך: ו אפפוני מים עדנפש תהום וסכבני סוף חבוש לראשי: ז לקצבי הרים ירדתי הארץ ברחיה בעדי לעולם ותעל משחת חיי

עטרת מרים

הַיָּמִים הַלֵּלוּ אֶתְּךָ וְתַעַל מִשַּׁחַת מִקְבַּר, מִמַּעַי הַדָּג חַיִּי יְהוָה אֱלֹהֵי:
ח בַּהֲתַעַפְּפִי מִשְׁחַת מַעְסָף וּמַעֲנָה עָלַי נַפְשִׁי כְּשִׁבְלַעֲנִי הַדָּג, אוֹ אֶת־יְהוָה
זְכַרְתִּי וְהִתְפַּלְּמִי אֵלָיו וּתְבוֹא אֵלַיִךְ תַּפְלְתִּי אֶל־הֵיכַל קִרְשֶׁךָ בְּשָׂמַיִם:
ט אֲנִשִּׁי הַסְּפִינָה אֲשֶׁר מִשְׁמָרִים עֹבְדִים הַכְּלִי־שׂוֹא עֹבְדֵי־הַזֶּהָרָה, לְאַחַר

עטרת מרים

מִלֶּךְ נִינּוּה וְלָקַם מִכַּסְּאֵוֹ שִׁכְבַּת עַל הָאָרֶץ וַיַּעֲבֵר הַסִּיר אֲדָרְתּוֹ לְבָשׂוּ
הַמַּלְכּוֹת מִעַלְיוֹ וַיְכַסּוּ שֵׁק וַיִּרְעוּ עִבָה וַיֵּשֶׁב עַל־הָאֶפֶס: וַיִּזְעַק צֹהָר
לְהַכְרִיז וַיֹּאמֶר בְּנִינּוּה מִמַּעַם הַמֶּלֶךְ וַגְּדִלּוֹ שֶׁל הַמַּלְכּוֹת נִגְדוּ לְאֹמֶר
הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה הַבְּקָר וְהַצֹּאֵן אֲלִי־טַעֲמֻ מְאוּמָה שׁוֹם דְּבָר,
אֲלִי־רַעְו וּמִיָּם אֲלִי־שִׁתּוֹ: ח גַּם

שְׁמַלְטוּ מִן הַזֶּהָרָה תַּסְדֵּם הַקְּרוֹשׁ
כְּרוּךְ הוּא שְׂכַל תַּסְדֵּם וְשׁוֹכְתָם מֵאִתּוֹ
יַעֲזֹבוּ וְלֹא יִקְמוּ מִה שְׁנָדְרוּ בַּעַת צָרָה:
י וְאֲנִי אֶכֶל אֲנִי בְּקוֹל תּוֹדָה
וְהוֹדָאָה עַל תַּם אֲזַבְּחָה־לְךָ וְאֲשֶׁר
נִדְרַתִּי אֲשַׁלְּמָה בַּעֲבוּר יִשׁוּעָתָה
לִיהוָה שֶׁל ה': יא וַיֹּאמֶר יְהוָה
לְדָג הַעֵיר אֵת רִצּוֹנוֹ וַיִּקַּא אֶת־יִנְיֹנָה
אֶל־הַיַּבְשָׁה: א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה
אֶל־יִנְיֹנָה שְׁנֵית כְּדָבַר הַשְּׁלִיחוֹת שֶׁל
יִנְיֹנָה לְאֹמֶר: ב קוֹם לָךְ אֶל־יִנְיֹנָה
הַעֵיר הַגְּדוֹלָה וַקְּרֵא אֶלֶיהָ אֶת־
הַקְּרִיאָה שֶׁהָיְתָה נִהַפְּכַת עַל רַעֲמָם
אֲשֶׁר אֲנֹכִי דָבַר אֵלַיִךְ: ג וַיִּקָּם
יִנְיֹנָה וַיֵּלֶךְ אֶל־יִנְיֹנָה כְּדָבַר יְהוָה
וַיִּנְיֹנָה הִיָּתָה עִיר־גְּדוֹלָה
לְאֱלֹהִים מִהַלְךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
ד וַיַּחַל כְּשֶׁהִתְחִיל יִנְיֹנָה לְבֹא
כְּעִיר לְהִכָּנֵם כְּעִיר מִהַלְךְ יוֹם
אֶחָד וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר בְּלִבְתּוֹ, הַיָּה נִשׁ
עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם וְאִחֵר יוֹם וַיִּנְיֹנָה
נִהַפְּכַת נִחְרַבַּת: ה לְאַחַר שֶׁאֲנִשִּׁי
הֵאֱנָה הַעֵירוֹ כִּי הִשְׁלִיכוּ אֵת יִנְיֹנָה אֶל הַיָּם
וְכָל עֵנְיָו כְּמוֹ שְׁחֵרָה, לִפְקֵד וַיֹּאמְרוּ
אֲנִשִּׁי נִינּוּה בְּאֱלֹהִים כְּדָבַר אֱלֹהִים
וַיִּקְרָאוּ־צוֹם קֹדֶם אֲחֵרַת הַמֶּלֶךְ
וַיִּלְבְּשׂוּ שָׂקִים מִגְּדוֹלָם וְעַד־
קַטְמָנָם וְשָׁבוּ בַּתְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה: ו וַיִּזְעַק
הַדְּבָר הַשְּׂמוּעָה הַנִּיעָה אֶל אוֹנֵי

יְהוָה אֱלֹהֵי: ח בַּהֲתַעַפְּפִי עָלַי נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה
זְכַרְתִּי וּתְבוֹא אֵלַיִךְ תַּפְלְתִּי אֶל־הֵיכַל קִרְשֶׁךָ:
ט מִשְׁמָרִים הַכְּלִי־שׂוֹא חֲסָדָם יַעֲזֹבוּ: י וְאֲנִי
בְּקוֹל תּוֹדָה אֲזַבְּחָה־לְךָ אֲשֶׁר נִדְרַתִּי אֲשַׁלְּמָה
יִשׁוּעָתָה לִיהוָה: יא וַיֹּאמֶר יְהוָה לְדָג וַיִּקַּא
אֶת־יִנְיֹנָה אֶל־הַיַּבְשָׁה: ג א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה
אֶל־יִנְיֹנָה שְׁנֵית לְאֹמֶר: ב קוֹם לָךְ אֶל־יִנְיֹנָה
הַעֵיר הַגְּדוֹלָה וַקְּרֵא אֶלֶיהָ אֶת־הַקְּרִיאָה
אֲשֶׁר אֲנֹכִי דָבַר אֵלַיִךְ: ג וַיִּקָּם יִנְיֹנָה וַיֵּלֶךְ
אֶל־יִנְיֹנָה כְּדָבַר יְהוָה וַיִּנְיֹנָה הִיָּתָה עִיר־
גְּדוֹלָה לְאֱלֹהִים מִהַלְךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים: ד וַיַּחַל
יִנְיֹנָה לְבֹא כְּעִיר מִהַלְךְ יוֹם אֶחָד וַיִּקְרָא
וַיֹּאמֶר עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּנְיֹנָה נִהַפְּכַת:
ה וַיֹּאמְרוּ אֲנִשִּׁי נִינּוּה בְּאֱלֹהִים וַיִּקְרָאוּ־צוֹם
וַיִּלְבְּשׂוּ שָׂקִים מִגְּדוֹלָם וְעַד־קַטְמָנָם: ו וַיִּזְעַק
הַדְּבָר אֶל־מֶלֶךְ נִינּוּה וַיִּקָּם מִכַּסְּאֵוֹ וַיַּעֲבֵר
אֲדָרְתּוֹ מִעַלְיוֹ וַיְכַסּוּ שֵׁק וַיֵּשֶׁב עַל־הָאֶפֶס:
ז וַיִּזְעַק וַיֹּאמֶר בְּנִינּוּה מִמַּעַם הַמֶּלֶךְ וַגְּדִלּוֹ

אֲלִי־רַעְו וּמִיָּם אֲלִי־שִׁתּוֹ: ח גַּם
זֶה נִשׁ לְהַכְרִיז וְיִתְפַּסּוּ שָׂקִים
הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה וַיִּקְרָאוּ אֶל־
אֱלֹהִים בְּחֻזְקָה כָּכֵל לֵב וַיֵּשְׁבוּ
אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הִרְעָה מִשְׁאֵר עֲבוֹרוֹת
וּמִן־הַחֲמָם הַנּוֹל אֲשֶׁר בְּכַפְּיָהֶם
שְׁעָלֵיהֶם לְהִשָּׁב, כִּי וַיִּדּוּ וַתִּרְמָה לְכָד
אִין מוֹעִיל בְּחָמָם: ט גַּם זֶה מִן הַכְּרוֹז
כִּי הַיּוֹדֵעַ עַל עֲבוֹרוֹת שְׁבִדּוֹ יֵשׁוּב
לֵה' וְאִן וְנָחַם הָאֱלֹהִים מִן הַנְּעוּדָה
וְשֶׁב מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְלֹא נֹאכֵד מִן
הַעוֹלָם: י וַיִּרְא הָאֱלֹהִים אֶת־
מַעֲשֵׂיהֶם כִּי־שָׁבוּ מִדְּרָכָם
הִרְעָה כִּי עָשׂוּ כְּדָבַר הַמֶּלֶךְ וַיִּנְחָם
נִחְמַרְט הָאֱלֹהִים דְּבַר תּוֹרָה כְּלִשׁוֹן
כִּי אָדָם עַל־הִרְעָה עַל הַנְּעוּדָה
אֲשֶׁר־דָּבַר לַעֲשׂוֹת־לָהֶם וְלֹא
עָשָׂה: א בְּנִבְיָאָה נֹאמַר לוֹ שְׁנֵינָם ה'
וַיִּרַע אֶל־יִנְיֹנָה רַעְיָה גְדוֹלָה אֶמֶר,
עֲכָשׂוּ יֹאמְרוּ הַנּוֹסִים שְׂאֵנִי בְּיַד הַשֶּׁקֶר
וַיִּחַר לוֹ בַּעֲבוּר וַשְּׂרָאֵל שֶׁהֵם לֹא שָׁבוּ
מִדְּרָכָם הִרְעָה: ב וַיִּתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה
כַּח נֹא אֵת נַפְשִׁי, וְהוֹסִיף וַיֹּאמֶר אֲנִי
יְהוָה הַלּוֹאֲיָהּ דְּבָרִי עַד כְּעוֹד
הַיּוֹתֵי עַל־אֲדָמְתִי עַל־כֵּן קִדְמָתִי
לְכָרַח תִּרְשִׁישָׁה מִרַם כָּאֵה לִי
הַנְּבִיָּאָה פַּעַם שְׁנֵית, כִּי יִדְעָתִי מֵאוֹ
שֶׁהֵם יַחְזוּ בַּתְּשׁוּבָה לֹא תִחְרִיבַם כִּי
אֵתָה אֶל־חַנּוּן וְרַחוּם אַרְךָ

לְאֹמֶר הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה הַבְּקָר וְהַצֹּאֵן אֲלִי־טַעֲמֻ מְאוּמָה אֲלִי־רַעְו וּמִיָּם אֲלִי־שִׁתּוֹ: ח וַיִּתְפַּסּוּ שָׂקִים
הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה וַיִּקְרָאוּ אֶל־אֱלֹהִים בְּחֻזְקָה וַיֵּשְׁבוּ אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הִרְעָה וּמִן־הַחֲמָם אֲשֶׁר בְּכַפְּיָהֶם:
ט מִי־יֹדֵעַ יֵשׁוּב וְנָחַם הָאֱלֹהִים וְשֶׁב מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְלֹא נֹאכֵד: י וַיִּרְא הָאֱלֹהִים אֶת־מַעֲשֵׂיהֶם כִּי־שָׁבוּ
מִדְּרָכָם הִרְעָה וַיִּנְחָם הָאֱלֹהִים עַל־הִרְעָה אֲשֶׁר־דָּבַר לַעֲשׂוֹת־לָהֶם וְלֹא עָשָׂה: ד א וַיִּרַע
אֶל־יִנְיֹנָה רַעְיָה גְדוֹלָה וַיִּחַר לוֹ: ב וַיִּתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי הַיְהוָה הַלּוֹאֲיָהּ דְּבָרִי עַד־הַיּוֹתֵי
עַל־אֲדָמְתִי עַל־כֵּן קִדְמָתִי לְכָרַח תִּרְשִׁישָׁה כִּי יִדְעָתִי כִּי אֵתָה אֶל־חַנּוּן וְרַחוּם אַרְךָ אֶפְלֵם

עטרת מרים

לילה שאחריה אָבֵד: יא וְאֲנִי לֹא אֲחֹס עַל־גִּינוּה הָעִיר הַגְּדוֹלָה
הַגַּם שְׂרָבִים עוֹבְרִים עַבְדֵּי־זוֹרָה אֲכַל אֲשֶׁר יִשְׁׁבָה הַרְבֵּה מִשְׁתִּים־עֲשָׂרָה
רְבֹו אָדָם אֲשֶׁר לֹא־יִדְעוּ בֵּין־יְמִינוֹ לְשִׁמְאֹלוֹ כִּי הֵם קְטָנִים וְאִין לְחֻשׁוֹב
לָהֶם עוֹן וּבְהִטָּה רַבָּה שָׂאִין לָהֶם עוֹשֶׁה וְעַל כֵּן אֵלֶּה רָאוּ לְחֹס וּלְחִמּוֹל:
יח מִי־אֵל כְּמוֹד נִשְׂא עוֹן וְעִבֵר
עַל־פִּשְׁעוֹ לְשֹׂאֲרֵית נַחֲלָתוֹ לֹא־
הַחֲזִיק לְעַד אִפֹּו כִּי־חֲפִץ חֶסֶד
הוּא: יט יָשׁוּב יִרְחַמְנוּ וַיִּכְבֹּשׁ
עֹנֵתֵינוּ וּתְשַׁלְּדוּ בְּמַצְלוֹת יָם
כִּלְ־חַטָּאתֶם: כ תִּתֵּן אֲמַת
לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־
נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתְּרָנוּ מִיְּמֵי קְדָם:

וְרִב־חֶסֶד וְנַחֵם עַל־הָרַעָה: ג וְעַתָּה יְהוָה
קַח־נָא אֶת־נַפְשִׁי מִמֶּנִּי כִּי טוֹב מוֹתִי מַחְיִי:
ד וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵיטֵב חָרָה לָךְ: ה וַיֵּצֵא יוֹנָה
מִן־הָעִיר וַיֵּשֶׁב מִקְדָּם לְעִיר וַיַּעַשׂ לוֹ שָׁם
סֶפֶה וַיֵּשֶׁב תַּחְתֵּיהָ בְּצֶלַעַד אֲשֶׁר יִרְאֶה

מִה־יְהִיָּה בְּעִיר: ו וַיִּמְן יְהוָה־אֱלֹהִים קִיקְוֹן וַיַּעַל | מַעַל לְיוֹנָה לְהַיּוֹת
צֶלַעַל עַל־רֹאשׁוֹ לְהַצִּיל לוֹ מִרְעַתוֹ וַיִּשְׁמַח יוֹנָה עַל־הַקִּיקוֹן שִׁמְחָה
גְּדוֹלָה: ז וַיִּמְן הָאֱלֹהִים תּוֹלַעַת בַּעֲלוֹת הַשֶּׁחַר לְמַחֲרַת וּתְדַ אֶת־הַקִּיקוֹן
וַיִּיבֹשׁ: ח וַיְהִי | בְּזֶרַח הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּמְן אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים חֲרִישִׁית וּתְדַ
הַשֶּׁמֶשׁ עַל־רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלֶּף וַיִּשְׂאֵל אֶת־נַפְשׁוֹ לְמוֹת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי
מַחְיִי: ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־יוֹנָה הֵיטֵב חָרָה־לָךְ עַל־הַקִּיקוֹן וַיֹּאמֶר
הֵיטֵב חָרָה־לִּי עַד־מּוֹת: י וַיֹּאמֶר יְהוָה אַתָּה חִסַּתָּ עַל־הַקִּיקוֹן אֲשֶׁר
לֹא־עָמַלְתָּ בּוֹ וְלֹא גִדַּלְתָּו שְׁבֹן־לִילָה הִיָּה וּבֹן־לִילָה אָבֵד: יא וְאֲנִי לֹא
אֲחֹס עַל־גִּינוּה הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יִשְׁׁבָה הַרְבֵּה מִשְׁתִּים־עֲשָׂרָה רְבֹו
אָדָם אֲשֶׁר לֹא־יִדְעוּ בֵּין־יְמִינוֹ לְשִׁמְאֹלוֹ וּבְהִטָּה רַבָּה: יז יח מִי־אֵל
כְּמוֹד נִשְׂא עוֹן וְעִבֵר עַל־פִּשְׁעוֹ לְשֹׂאֲרֵית נַחֲלָתוֹ לֹא־הַחֲזִיק לְעַד אִפֹּו
כִּי־חֲפִץ חֶסֶד הוּא: יט יָשׁוּב יִרְחַמְנוּ וַיִּכְבֹּשׁ עֹנֵתֵינוּ וּתְשַׁלְּדוּ בְּמַצְלוֹת
יָם כִּלְ־חַטָּאתֶם: כ תִּתֵּן אֲמַת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ
לְאַבְתְּרָנוּ מִיְּמֵי קְדָם:

עטרת מרים

חי, לא יבליעם לעבור את הדרך כי
עליו נגור לכל עבד ועתה ליום
עבר את־הירדן הזה אתה וכל־
העם הזה אל־הארץ אשר אנכי

הפטרה לפרשת וזאת הברכה יהושע פרק א
א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר
יהוה אל־יהושע בן־נון משרת משה לאמר:

ליום עבר את־הירדן הזה אתה וכל־העם הזה אל־הארץ אשר אנכי

עטרת מרים

אֲפִים וְרִב־חֶסֶד וְנַחֵם עַל־הָרַעָה וּבְזֶרַח תּוֹסִיף כַּעֲסָד עַל יִשְׂרָאֵל בְּרֹאוֹתֶם
כֹּחַ הַתְּשׁוּבָה וְאִיִּם לִזְקָחִים מוֹסֵר, וְלִכֵּן הִתְהַה קִשָּׁה עָלַי תְּבִוּוָּה: ג וְעַתָּה
יְהוָה הוֹאֵל וְכוּ הוּא קַח־נָא אֶת־נַפְשִׁי מִמֶּנִּי שְׂלֵא אֲרָאָה בְּרַעַת יִשְׂרָאֵל
כִּי טוֹב מוֹתִי מַחְיִי: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵיטֵב חָרָה הֵיטֵב הָאֵם עַל הַטּוֹב שָׂאִי עוֹשָׂה

לָהֶם חָרָה לָךְ: ה וַיֵּצֵא יוֹנָה
מִן־הָעִיר וַיֵּשֶׁב מִקְדָּם בְּמִדְרָה
לְעִיר וַיַּעַשׂ לוֹ שָׁם סֶפֶה וַיֵּשֶׁב
תַּחְתֵּיהָ בְּצֶלַעַד אֲשֶׁר יִרְאֶה
מִה־יְהִיָּה בְּעִיר אוֹלֵי לֹא יַעֲמֵדוּ
בַּתְּשׁוּבָתָם וּמַחֲזוֹר הַגּוֹרָה לְמִקְוָה:

ו וַיִּמְן הַצְּמִיחַ יְהוָה־אֱלֹהִים עֵשֶׁב
בְּשֵׁם קִיקְוֹן הוּא גְּדַל לְמַעְלָה וַיַּעַל |
מַעַל לְיוֹנָה לְהַיּוֹת צֶלַעַל עַל־רֹאשׁוֹ
לְהַצִּיל לוֹ מִרְעַתוֹ מִחֵם הַשֶּׁמֶשׁ
וַיִּשְׁמַח יוֹנָה עַל־הַקִּיקוֹן שִׁמְחָה
גְּדוֹלָה: ז וַיִּמְן הַיְּמִין הָאֱלֹהִים
תּוֹלַעַת בַּעֲלוֹת הַשֶּׁחַר לְמַחֲרַת
יּוֹם שִׁמְחָתוֹ וּתְדַ חֲתִכָּה אֶת־
הַקִּיקוֹן מִקְּסוּם וַיִּיבֹשׁ:
ח וַיְהִי | בְּזֶרַח הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּמְן הַיְּמִין
אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים מְזַרְחֵת
חֲרִישִׁית שִׁמְחַרְשֵׁת הָאֲנָוִים מִרֹב
שְׂאוֹתָהּ וּתְדַ הַשֶּׁמֶשׁ הַשֶּׁלֶד נִצְצָיו
עַל־רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלֶּף מִשָּׂר בִּלְ
הַרְבֵּה וַיִּשְׂאֵל אֶת־נַפְשׁוֹ לְמוֹת
וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי מַחְיִי כִּי כָּל
יְסוּרִים הַרְבֵּה: ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
אֶל־יוֹנָה הֵיטֵב חָרָה הָאֵם מֵאֵד חָרָה־
לָךְ עַל אֲבֹן הַקִּיקוֹן וַיֹּאמֶר
הֵיטֵב חָרָה־לִּי עַד שְׂאֲבָתוֹ מוֹת
בַּעֲבוּרֵי: י וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵה
אַתָּה חִסַּתָּ וַנִּצְטַעַרְתָּ עַל אֲבִידַת
הַקִּיקוֹן אֲשֶׁר אַתָּה לֹא־עָמַלְתָּ בּוֹ
בַּחֲרִישָׁה חֲרִישָׁה וַהֲשַׁקַּאת מִים וְלֹא
גִדַּלְתָּו שְׁבֹן־לִילָה אַחֵר הִיָּה וּבֹן־

עטרת מרים

אוהי אחרי מות משה עבד
יהוה ויאמר יהוה אל־יהושע
בן־נון משרת משה לאמר:
כ משה עבדי מת כי אלו הנה עבדו

כ משה עבדי מת ועתה

עטרת מרים

נתן להם לבני ישראל: ג על כל־מקום אשר תדרוך פְּרִיגְלֵכֶם בוֹ לָכֶם נִתְּנוּ פֶּאֶרְךָ דְּבַרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה: ד מִהַמְדַּבֵּר וְהַלְבִּיזוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנְּהַר הַגָּדוֹל נִהְרַפְּרֹת כָּל אֶרֶץ הַחַתִּים וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל כִּי־הָיָה מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יְהִי גְבוּלְכֶם: ה לֹא־יִתְצַב אִישׁ לִפְנֵיךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־

מֹשֶׁה אֲהִיָּה עִמָּךְ לֹא אֶרְפָּךְ לֹא אֶתּוֹן לְךָ חִלְשָׁה וְלֹא אֶעֱזֹבְךָ: ו חֶזֶק וַאֲמִיץ בְּהַנְהִיחַ הָעַם כְּרָאוּ כִּי אֲתָה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתֶם לָתֵת לָהֶם: ז רַק חֶזֶק וַאֲמִיץ מְאֹד בַּתּוֹרָה לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּךְ מֹשֶׁה עִבְדִּי כִּי הִלֵּא וְאָתָּה, לֹא תוֹעִיל כְּלָמַם בְּהַנְהִיחַ הָעַם כְּרָאוּ, אֶל־תִּסּוּר מִמֶּנּוּ מִסַּסֵּר הַתּוֹרָה יְמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן תִּשְׁפִּיל תַּצְלִיחַ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךְ: ח לֹא־יִמּוֹשׁ סֶפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה הַאֲמִיר בַּמִּקְרָא שְׁלֹפְנוּ מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכְּתוּב בוֹ כִּי־אֶזְרָא תַּצְלִיחַ אֶת־דְּרָכְךָ וְאִן תִּשְׁכָּל: ט הִלּוֹא צִוִּיתִיךָ חֶזֶק וַאֲמִיץ בְּמִלְחָמָה מוֹל הָאוֹיֵב אֶל־תַּעֲרֵץ וְאֶל־תַּחַת כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךְ: י בַּיּוֹם שִׁחֲמוּ יְמֵי כָבֵד אֲכַל מִשָּׁה וְיָצֵן יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שִׁמְרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עֲבְרוּ א בְּקִרְבַּ הַמַּחֲנֶה וְצִוּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִדָּה מִיַּעַן מִאֲכָלִים וְלֵחֵם הַלָּחֶם, כִּי כִשְׁבַעְתָּ בְּאֵד שְׁמוֹת מִשָּׁה לְקַטּוֹן מִן שְׁהַסְתַּפְּקוּ בוֹ עַד מִ'וּ בְּנוֹס כִּי בַעֲדוֹ א בַּסּוּף שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבוֹא לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: יב וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדֵי וְלַחֲצֵי שִׁבְטֵי הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד נְשִׁיכֶם טַפְּכֶם וּמְקַנְיֵכֶם יִשְׁבּוּ בְּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חַמְשִׁים לִפְנֵי אַחֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיל וְעִזְרַתֶּם אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה א לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וְיִרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁבַתְּם לְאָרֶץ יְרֻשַׁתְכֶם וְיִרְשַׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר א נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: טז וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל

עטרת מרים

יד נְשִׁיכֶם טַפְּכֶם וּמְקַנְיֵכֶם יִשְׁבּוּ בְּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חַמְשִׁים לִפְנֵי אַחֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיל שְׂבַבְכֶם וְעִזְרַתֶּם אוֹתָם: טז עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה וְיִרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁבַתְּם לְאָרֶץ יְרֻשַׁתְכֶם וְיִרְשַׁתֶּם אוֹתָהּ אִן תִּאֲחֻזוּ בָהּ מִכָּל מַעֲרַעַר אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר א נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ עַבְד־הַמְּנוּחִי, הוֹאִיל וְחִקְיָנוּ הַתַּנְאִי: טז וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ

נָתַן לָהֶם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ג כָּל־מְקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ פְּרִיגְלֵכֶם בוֹ לָכֶם נִתְּנוּ פֶּאֶרְךָ דְּבַרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה: ד מִהַמְדַּבֵּר וְהַלְבִּיזוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנְּהַר הַגָּדוֹל נִהְרַפְּרֹת כָּל אֶרֶץ הַחַתִּים וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יְהִי גְבוּלְכֶם: ה לֹא־יִתְצַב אִישׁ לִפְנֵיךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֲהִיָּה עִמָּךְ לֹא אֶרְפָּךְ וְלֹא אֶעֱזֹבְךָ: ו חֶזֶק וַאֲמִיץ בְּהַנְהִיחַ הָעָם כְּרָאוּ כִּי אֲתָה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתֶם לָתֵת לָהֶם: ז רַק חֶזֶק וַאֲמִיץ מְאֹד בַּתּוֹרָה לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּךְ מֹשֶׁה עִבְדִּי כִּי הִלֵּא וְאָתָּה, לֹא תוֹעִיל כְּלָמַם בְּהַנְהִיחַ הָעָם כְּרָאוּ, אֶל־תִּסּוּר מִמֶּנּוּ מִסַּסֵּר הַתּוֹרָה יְמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן תִּשְׁפִּיל תַּצְלִיחַ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךְ: ח לֹא־יִמּוֹשׁ סֶפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה הַאֲמִיר בַּמִּקְרָא שְׁלֹפְנוּ מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכְּתוּב בוֹ כִּי־אֶזְרָא תַּצְלִיחַ אֶת־דְּרָכְךָ וְאִן תִּשְׁכָּל: ט הִלּוֹא צִוִּיתִיךָ חֶזֶק וַאֲמִיץ בְּמִלְחָמָה מוֹל הָאוֹיֵב אֶל־תַּעֲרֵץ וְאֶל־תַּחַת כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךְ: י בַּיּוֹם שִׁחֲמוּ יְמֵי כָבֵד אֲכַל מִשָּׁה וְיָצֵן יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שִׁמְרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עֲבְרוּ א בְּקִרְבַּ הַמַּחֲנֶה וְצִוּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִדָּה מִיַּעַן מִאֲכָלִים וְלֵחֵם הַלָּחֶם, כִּי כִשְׁבַעְתָּ בְּאֵד שְׁמוֹת מִשָּׁה לְקַטּוֹן מִן שְׁהַסְתַּפְּקוּ בוֹ עַד מִ'וּ בְּנוֹס כִּי בַעֲדוֹ א בַּסּוּף שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבוֹא לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: יב וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדֵי וְלַחֲצֵי שִׁבְטֵי הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד נְשִׁיכֶם טַפְּכֶם וּמְקַנְיֵכֶם יִשְׁבּוּ בְּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חַמְשִׁים לִפְנֵי אַחֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיל וְעִזְרַתֶּם אוֹתָם: טז עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה א לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וְיִרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁבַתְּם לְאָרֶץ יְרֻשַׁתְכֶם וְיִרְשַׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר א נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: טז וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל

נָתַן לָהֶם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ג כָּל־מְקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ פְּרִיגְלֵכֶם בוֹ לָכֶם נִתְּנוּ פֶּאֶרְךָ דְּבַרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה: ד מִהַמְדַּבֵּר וְהַלְבִּיזוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנְּהַר הַגָּדוֹל נִהְרַפְּרֹת כָּל אֶרֶץ הַחַתִּים וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יְהִי גְבוּלְכֶם: ה לֹא־יִתְצַב אִישׁ לִפְנֵיךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֲהִיָּה עִמָּךְ לֹא אֶרְפָּךְ וְלֹא אֶעֱזֹבְךָ: ו חֶזֶק וַאֲמִיץ בְּהַנְהִיחַ הָעָם כְּרָאוּ כִּי אֲתָה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבוֹתֶם לָתֵת לָהֶם: ז רַק חֶזֶק וַאֲמִיץ מְאֹד בַּתּוֹרָה לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּךְ מֹשֶׁה עִבְדִּי כִּי הִלֵּא וְאָתָּה, לֹא תוֹעִיל כְּלָמַם בְּהַנְהִיחַ הָעָם כְּרָאוּ, אֶל־תִּסּוּר מִמֶּנּוּ מִסַּסֵּר הַתּוֹרָה יְמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן תִּשְׁפִּיל תַּצְלִיחַ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךְ: ח לֹא־יִמּוֹשׁ סֶפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה הַאֲמִיר בַּמִּקְרָא שְׁלֹפְנוּ מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכְּתוּב בוֹ כִּי־אֶזְרָא תַּצְלִיחַ אֶת־דְּרָכְךָ וְאִן תִּשְׁכָּל: ט הִלּוֹא צִוִּיתִיךָ חֶזֶק וַאֲמִיץ בְּמִלְחָמָה מוֹל הָאוֹיֵב אֶל־תַּעֲרֵץ וְאֶל־תַּחַת כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךְ: י בַּיּוֹם שִׁחֲמוּ יְמֵי כָבֵד אֲכַל מִשָּׁה וְיָצֵן יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שִׁמְרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עֲבְרוּ א בְּקִרְבַּ הַמַּחֲנֶה וְצִוּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִדָּה מִיַּעַן מִאֲכָלִים וְלֵחֵם הַלָּחֶם, כִּי כִשְׁבַעְתָּ בְּאֵד שְׁמוֹת מִשָּׁה לְקַטּוֹן מִן שְׁהַסְתַּפְּקוּ בוֹ עַד מִ'וּ בְּנוֹס כִּי בַעֲדוֹ א בַּסּוּף שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבוֹא לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: יב וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדֵי וְלַחֲצֵי שִׁבְטֵי הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד נְשִׁיכֶם טַפְּכֶם וּמְקַנְיֵכֶם יִשְׁבּוּ בְּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חַמְשִׁים לִפְנֵי אַחֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיל וְעִזְרַתֶּם אוֹתָם: טז עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה א לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וְיִרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁבַתְּם לְאָרֶץ יְרֻשַׁתְכֶם וְיִרְשַׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר א נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: טז וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל

עטרת מרים

וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבַרְךָ לְכָל
אֲשֶׁר־תִּצְוֶנּוּ יוֹמֵת כְּדוֹן מוֹרֵד
בְּמַלְכוּת רַק חֶזֶק וְאַמִּיץ לַעֲשׂוֹת
הַמְּוֹרָדִים וְלֹא לְמַחֹל עַל כְּבוֹדְךָ:

אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ
נִלְךְ: זו כָּבֵל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מִשְׁהָ כֵּן נִשְׁמַע
אֵלֶיךָ רַק יְהִי־הָ הַיְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ פֶּאֶשֶׁר הִיָּה

עִם־מִשְׁהָ: יֵה כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבַרְךָ לְכָל

אֲשֶׁר־תִּצְוֶנּוּ יוֹמֵת רַק חֶזֶק וְאַמִּיץ:

עטרת מרים

נַעֲשֶׂה וְלֹא לְכָד הַדְּבַר הַזֶּה שֶׁחֵבְנוּ
עָלֵינוּ מִצַּד חִישָׁה, כִּי גַם וְאֶל־כָּל־
אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ נִלְךְ: זו כָּבֵל
אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מִשְׁהָ כֵּן
נִשְׁמַע אֵלֶיךָ רַק אִם יְהִי־הָ הַיְהוָה
אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ פֶּאֶשֶׁר הִיָּה עִם־
מִשְׁהָ וְלֹא זֹאת לְכָד, כִּי גַם: יֵה כָּל־
אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה יִמְרֹד אֶת־פִּיךָ

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שלישי עמ' א

1 ויזצא - מושך את הכיס על גבי קרקע חבירו, וכשהגיע לפתח הניח
2 יד אחת ברשות הרבים סמוך לקרקע, והביא את הכיס לתוכה,
3 פטור מהשבת הכיס, שְׁחָרֵי אִיפּוֹר גִּנְבָה וְאִיפּוֹר סְקִילָה בְּאֵין בְּאִהֲרָה,
4 כיון שידו נחשבת כחצירו וקונה את הכיס בהנחתה בתוך ידו,
5 נמצא, שבאותה פעולה שהתחייב בה מיתה מחמת הוצאת הכיס
6 לרשות הרבים, גם קנה את הכיס בקנין חצר, ולכן נפטר מחיוב
7 הממון מחמת חיוב מיתה. וקשה מברייתא זו על רבא הסובר שאין
8 חיוב מיתה של הבא במחירת פוטר מחיוב השבת הכלים שנטל.
9 מתרצת הגמרא, וְהַלְבָּתָּא - אפשר ליישב את שיטת רבא על ידי
10 שנפרש את הברייתא באופן דְּשִׁנְהוּ פְּנִתְרָא - שהגנב השליך את
11 הכיס לנהר ואיבדו שם, וכיון שהמעות אינם קיימים מודה רבא
12 שאין חיוב תשלומים.
13 הגמרא מביאה מעשה בענין מחלוקת רבא ורבי: רבא, אִינְבּוּ לֵיהּ
14 דִּיכְרִי בְּמַתְרְתָּא - נגנבו ממנו אילים על ידי גנבים שבאו
15 במחירת. לאחר זמן, אִהְדְּרִינְהוּ נְהִילָה - החזירו לו הגנבים את
16 האילים, וְלֹא קָבְלִינְהוּ - וסירב רבא לקבל חזרה את האילים, וְאָמַר
17 שהטעם לסירובו הוא משום שאמנם דעתו היא שאם הגניבה
18 קיימת יש בה חיוב השבה ואף שבשעת הגניבה היה חיוב מיתה,
19 מכל מקום הואיל וְנִפְקַח מִפְּנֵיהֶּ דְּרַב - כיון שרב הוציא מפיו ואמר,
20 שחיוב המיתה מבטל את חיוב ההשבה, ולשיטתו הגנבים פטורים
21 מהשבת האילים, לא רצה רבא להקל לעצמו משום כבודו של רב.
22 הגמרא מבררת באלו אופנים מותר להרוג גנב הבא במחירת
23 ובאיזה אופנים אסור: תְּנֵי נִפְקֵי, נאמר לגבי דין גנב הבא במחירת
24 (שמות כב א-ב) אִם בְּמַתְרַת יִמְצָא הַגֵּנֵב וְהָקָה וְמָת אֵין לוֹ דְּמִים, אִם
25 וְרָחַק הַשְּׂמֵשׁ עָלָיו דְּמִים לוֹ וְגו'. שואלת הברייתא, מהו לשון 'אם
26 וְרָחַק הַשְּׂמֵשׁ עָלָיו', וְכִי הַשְּׂמֵשׁ עָלָיו וְעַל הַגֵּנֵב בְּלִבְד וְרָחַק, והלא
27 על כל העולם היא זורחת. אֲלָא כוונת הפסוק ללמדנו שדווקא אִם
28 כְּרוּר לָךְ הַדְּבַר בְּשִׂמְשׁ, שְׂאֵין לוֹ לַגֵּב שְׁלוֹם עִמָּךְ, ואם תעמוד כנגדו
29 למנוע ממנו את הגניבה בודאי ינסה להורגך, באופן זה השכב
30 אתה עליו וְהִרְגֵהוּ קודם שיהרגך. וְאִם לֹא - ואם אינך מכיר בגנב
31 זה שבדאי בא על דעת שאם תעמוד כנגדו ינסה להורגך, באופן
32 זה אֵל תִּתְּרֵהוּ. הרי שמשמעות לשון 'ורחוק עליו השמש', היינו
33 בירור שהגנב בא על עסקי נפשות.
34 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תְּנֵין אִיךְ - בברייתא
35 אחרת, נאמר בפסוק (שם), אִם וְרָחַק הַשְּׂמֵשׁ עָלָיו דְּמִים לוֹ, שואלת
36 הברייתא, וְכִי הַשְּׂמֵשׁ עָלָיו בְּלִבְד וְרָחַק, והלא על כל העולם היא
37 זורחת, אֲלָא כוונת הפסוק ללמדנו שדווקא אִם כְּרוּר לָךְ בְּשִׂמְשׁ
38 שְׂאֵין לוֹ וְלַגֵּב זהו שְׁלוֹם עִמָּךְ, ולא יהרוג אותך אף אם תקום כנגדו
39 להציל את ממוןך, באופן זה אֵל תִּתְּרֵהוּ, וְאִם לֹא - אם אינך מכיר
40 גנב זה שאין בדעתו להרוגך, אלא ספק הדבר בעיניך, באופן זה
41 השכב אתה עליו וְהִרְגֵהוּ, שמא הוא רודף אחריך להרגך.
42 מקשה הגמרא: קָשְׁיָא סְתָמָא אֶתְתָּמָא - יש סתירה בין שתי
43 הברייתות, שבברייתא הראשונה מבואר שאם יש ספק האם גנב
44 בא על עסקי נפשות, לא הותר דמו, ואילו בברייתא השנייה מבואר
45 שגם כשיש ספק אם הגנב בא על עסקי נפשות, הותר דמו. מתרצת
46 הגמרא, לֹא קָשְׁיָא, הגמרא,

1 שיאבדו, ומשום כך יש בהם חיוב השבה אף אם הגניבה היתה על
2 ידי מחתרת. ומביא רבא דין שממנו נלמד הטעם לחילוק זה, מִיָּדִי
3 דְּהָיָה אֲשׁוּאֵל - כמו שמצינו לגבי השואל חפץ מחבירו, שאף שלא
4 קנה את החפץ אלא החפץ עדיין שייך למשאל, חייב אף על נזק
5 שאירע לחפץ באונס, משום שאינו משלם לבעלים עבור הנאתו
6 אלא 'כל הנאה שלו'. וכמו כן דינו של הגנב, שאף שלא קנה את
7 החפץ, וכל זמן שהוא קיים עליו להשיבו, מכל מקום כיון שאינו
8 נותן לבעלים תמורה עבור השימוש בחפץ הגנוב, הרי זה גודר 'כל
9 הנאה שלו', ולכן חייב אף באונסין.
10 הגמרא מוכיחה ממשנתינו שאם הבא במחירת נטל את הכלים,
11 חייב להשיבם: תְּנֵן במשנתינו, בָּא בְּמַתְרַת וְשִׁיבֵר בִּדְרַכּוּ אֵת
12 הַהֲבִית, אִם יֵשׁ לוֹ דְּמִים - במקרה שלא התירה התורה את דמו של
13 גנב זה, וכגון אב הבא לגנוב מבית בנו, חייב בתשלומי נזקו. אך אם
14 אֵין לוֹ דְּמִים - במקרה שהותר דמו של הגנב, פְּטוֹר מתשלומי נזקו,
15 כיון שבזמן שהתחייב ממון היה מותר להורגו, ומעשה שיש בו
16 חיוב מיתה אין בו חיוב ממון. ומדייקת הגמרא, מְעַמָּא דְּשִׁיבֵר אֵת
17 הכלים, שאז הדין הוא דְּבִי - שכאשר אֵין לוֹ דְּמִים, פְּטוֹר מתשלום
18 דמי הכלים, תָּא אַבְל אִם לֹא שִׁבַר אֵת הַכִּלִּים אֲלֵא נְטַל אוֹתָם
19 והם קיימים ברשותו, לֹא - אינו נפטר מחיוב ההשבה, ומוכח כשיטת
20 רבא ולא כשיטת רב.
21 דוחה הגמרא: יתכן שהוא דִּין, דְּאִפְּיֵלוּ אִם נְטַל אֵת הַכִּלִּים והם
22 עדיין קיימים נְמִי - גם יהיה פטור, וכדברי רב. וְהָא דְּקָא תְּנִי - ומה
23 שנשנה במשנה 'שִׁבֵר אֵת הַהֲבִית', היינו משום שהתנא קָא מְשַׁמַּע
24 לוֹ דְּבִי יֵשׁ לוֹ דְּמִים - שבמקרה שלא הותר דמו של הבא במחירת,
25 אף על גב דְּשִׁיבֵר אֵת הַהֲבִית לֹא נְטַלָּהוּ נְמִי - גם אז חייב בתשלום
26 הדמים.
27 מקשה הגמרא: מְשִׁמָּא שבאופן זה יש חיוב תשלומים, שהרי מִזִּיק
28 הוא את ממון חבירו, ובודאי לא לכך היתה כוונת התנא. מתרצת
29 הגמרא: תָּא קָא מְשַׁמַּע לוֹ, דְּאִפְּיֵלוּ אִם שִׁבַר אֵת הַכִּלִּים שְׁלֵא כְּבוֹנְנָה,
30 חייב בתשלום דמיה.
31 חוזרת הגמרא ומקשה: מֵאִי קָא מְשַׁמַּע לוֹ, שְׂאִדָּם מוּעַד לְעוֹלָם, והרי
32 תְּנֵין - כבר שנינו דין זה במקום אחר (ביבא מו), אִדָּם מוּעַד לְעוֹלָם,
33 כִּין אִם הוּיָק כְּשׁוֹנֵג, וְכִין מְפִיד, כִּין בְּאִוְנֵם, וְכִין פְּרָצוּן, אלא על
34 כרחק יש לפרש שהמשנה פותרת את הגנב רק כששבר את חיוב
35 הכלים, וכדברי רבא. מסיקה הגמרא, קָשְׁיָא - אכן לשון המשנה
36 קשה לדברי רב.
37 הגמרא מקשה על רבא הסובר שאם הבא במחירת נטל את
38 הכלים, הוא חייב להשיבם: מְתִיב (וְהַקְשָׁה) רב כִּיבִי כִר אֲפִי על
39 דברי רבא מהברייתא, הַגּוֹנֵב פִּים (אֶרְנַן) עִם מְעוֹת בְּשִׁבְתָּ, חֵיב
40 ושבשתם אף אם הוציא את הכיס מרשות חבירו לרשות הרבים
41 ועבר על מלאכת הוצאה מרשות לרשות והתחייב מיתה, שְׁחָרֵי
42 נְתִיבִים כְּתִשְׁלֹמִי הַגֵּנֵבָה קוֹדֵם שְׂיָבֵא לְיָדֵי אִיפּוֹר שְׂבֵת, שחיוב
43 התשלומים הוא משעת הגבהת הכיס ברשות חבירו, ואילו
44 באיסור הוצאה עבר רק לאחר מכן כשהוציא את הכיס לרשות
45 הרבים. וכיון שהמעשה שיש בו חיוב מיתה נעשה לאחר שכבר
46 התחייב בממון, אינו נפטר מחיוב הממון מחמת שיש לו גם חיוב
47 מיתה. אבל אם לא הגביה את הכיס ברשות חבירו, אלא הָיָה מְגַדֵּר

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיולי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום ראשון - ד' תשרי מפרק כג עד סוף פרק כח ופרקים צז-צט</p>	<p>יום רביעי - ז' תשרי מפרק לט עד סוף פרק מג ופרקים קו-קח</p>
<p>יום שני - ה' תשרי מפרק כט עד סוף פרק לד ופרקים ק-קב</p>	<p>יום חמישי - ח' תשרי מפרק מד עד סוף פרק מח ופרקים קט-קי"א</p>
<p>יום שלישי - ו' תשרי מפרק לה עד סוף פרק לח ופרקים קג-קה</p>	<p>יום שישי - ט' תשרי פרק כ מפרק מט עד סוף פרק נד ופרקים קיב-קיד</p>
<p>שבת קודש - י' תשרי פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט קודם כל נדרי: קטו-קכג. קודם השינה: קכד-קלב. אחר מוסף: קלג-קמ"א. אחר נעילה: קמב-קנ.</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ד' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכט, כ איהו וחיהו הד... עד עמ' 258, וע"ש.

43 שהוסבר בחלק הראשון של ספר ה"תניא" (מפרק ל"ה ואילך) המעלה
 44 ב"לעשותו", במצוות שמקיימים במעשה, לגבי המצוות שמקיימים
 45 במחשבה ודיבור:
 46 שם מדובר על המעלה של "מעשה" רק מצד הרצון והכוונה של הקדוש
 47 ברוך הוא: היות וכל תכלית הבריאה היא "להיות לו יתברך דירה
 48 בתחתונים", שתהיה להקדוש־ברוך־הוא דירה בעולם הגשמי התחתון,
 49 שתומשך אלקות בהתגלות כאן למטה בעולם הזה, במקום החושך
 50 וההסתרה על אלקות, ענין זה מבוצע בעיקר על ידי מצוות מעשיות. שכן,
 51 על־ידי־זה דוקא ממשיכים אלקות עד ל"עשיה" הגשמית, בענינים
 52 הגשמיים של העולם שהם למטה מענין המחשבה והדיבור.
 53 כך גם בנוגע לבירור וליוכר הנפש הבהמית, זיכוכה והתהפכותה של
 54 הנפש הבהמית לטוב ולקדושה (שזו הרי תכלית ירידת הנשמה, שאין זה
 55 כדי לתקן אותה, אלא כדי לתקן את הנפש הבהמית) הרי זה מתבצע
 56 יותר על ידי מצוות מעשיות. שכן, עשיית פעולה גשמית של מצוה,
 57 הנחת תפילין, לבישת ציצית - הרי זה דוקא בכוח הנפש החיונית
 58 הבהמית.
 59 הרי בהתאם לאמור, כל המעלה של "מעשה" היא רק מצד הרצון
 60 והכוונה של הקדוש־ברוך־הוא, אך מצד עצם הדבר, שבו המצוה
 61 נעשית, הרי לכאורה מצוה שנעשית בכוחות רוחניים, כמו מצות
 62 ידיעת והבנת אלקות בשכל ובהשגת המוח, או מצות אהבת ה' ברגש
 63 הרוחני של הלב - היא לכאורה למעלה מפעולה גשמית הנעשית
 64 בידיים הגשמיות ובדברים גשמיים (כיוון שגם זו היא מצוה וגם בה
 65 מבצעים רצון הקדוש־ברוך־הוא, הרי שהענין של קיום הרצון העליון
 66 והקשר שזה מביא עם הקדוש־ברוך־הוא, ישנו גם במצוה רוחנית,
 67 ומצד עצם הדבר במה שמבצעים רצון הקדוש־ברוך־הוא - הרי
 68 לכאורה, דבר רוחני - כמו השגת המוח ורגש הלב - הוא עבודה
 69 עליונה ועמוקה יותר מאשר הפעולה הגשמית שבה עושים מצוה
 70 מעשית).
 71 אך, מצד מה שמסביר באגרת־קודש זו המעלה של מצוות מעשיות מפני
 72 שהדברים הגשמיים באים דוקא מעצמות־אין־סוף, יוצא מכך, שגם מצד
 73 עצם הדבר שבו המצוה נעשית, ישנו עילוי והתעלות במצוות מעשיות
 74 מה שאין במצוות הנעשות על ידי ענינים רוחניים. שכן, יש בדברים
 75 הגשמיים כוח נעלם המתגלה בשעה שמבצעים בדבר הגשמי את הכוונה
 76 העליונה.
 77 כ"ק אדמ"ר הרי"צ נ"ע מביא באחת משיחות הקדוש שלו², שכאשר
 78 נתגלה היסוד הזה באגרת קודש זו, "מספר מלות־הנשמה השמימיות",
 79 שהתהוות הדברים הגשמיים היא דוקא מ"עצמות אין־סוף" - נפתחו
 80 אצל חסידים מעיינות חדשים של היות בקיום מצוות מעשיות.
 81 בלמדנו הענין פנים האגרת, עוד יצא להזכיר איך שהרבי מורה
 82 בפשטות גאונית מופלאה שהיסוד של אגרת זו מובא בלשון הלכה
 83 ופסק־דין במלים ספורות ברמב"ם בהלכות הראשונות של הלכות "יסודי
 84 התורה".

1 כ. תוכן אגרת קודש זו (סימן כ) הוא אחד הענינים העמוקים ביותר
 2 בחסידות, ומתבטא בה יסוד בענין של חסידות שעד עתה טרם הוסבר
 3 בספר ה"תניא".
 4 ברם, כפי שכבר הוסבר בפרוטרוט בהקדמה לסימן י"ח - ראוי לחפש בכל
 5 אגרת הקודש מה מתוסף באותה אגרת בנוגע לעבודה בפועל בקיום
 6 המצוות בכלל ובמצוות הצדקה במיוחד (שכן, אגרות הקודש הרי נכתבו
 7 כדי "להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון", ללמד את
 8 בני ישראל דרכי ה' ובמעשה בפועל (כפי שכותבים בהקדמתם הרבנים
 9 הגאונים בני המחבר), וכיוון שרוב האגרות נכתבו בקשר לצדקה עבור
 10 אלה שעוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל - יש באגרות קודש אלו
 11 ענינים המוסיפים יתר חיות ועילוי במצוות הצדקה).
 12 חשיבותה המיוחדת של אגרת זו, יכולים לראות גם מכך, שרבנו הזקן
 13 כתב אותה (כפי שהרבי ה"צמח צדק" כותב¹) "בימים שלפני
 14 הסתלקותו בכפר פייננא".
 15 רואים אכן, שגם בענינים העמוקים המוסברים באגרת זו, מתבטא ענין
 16 יסודי חדש שנותן מושג אחר לגמרי בעילוי של קיום מצוות מעשיות
 17 בכלל (מצוות הנעשות בדברים גשמיים, כמו ציצית בצמר גשמי, תפילין
 18 בקלף גשמי, וכדומה), ומצות הצדקה במיוחד.
 19 היסוד המוסבר באגרת־קודש זו, הוא - ש"התהוות הגשמיות" היא דוקא
 20 מ"עצמות אין־סוף", התהוותם של הדברים הגשמיים היא דוקא מהקדוש
 21 ברוך־הוא עצמו שהוא לגמרי למעלה מהאורות והגילויים שמהם
 22 מתהווים העולמות העליונים והענינים הרוחניים. שכן, "עצמות אין־סוף"
 23 דוקא, ש"מציאותו מעצמותו בלי שום עילה וסיבה הקודמת לו חסד
 24 ושלום", שמציאותו היא עצמותית (לא מציאות שנוצרה, אלא מציאות
 25 שלא שייך בה ענין של "לא מציאות", הרי זה אופן של מציאות שהוא
 26 "מחוייב המציאות") - דוקא הוא יש בכוחו לברוא מציאות כזו כמו של
 27 הנבראים הגשמיים הנראים כמציאות לעצמם, ולענין בשר לא נראה
 28 בהם כלל שהם תלויים וקשורים במציאות אחרת המהווה אותם (כפי
 29 שהדבר למשל ב"אור" שנראה בו שהוא התפשטות מ"מאור", ב"עול" -
 30 מסובב) נראה שהוא בא וקשור ב"עילה" (סיבה) שלו, ואילו דבר הגשמי
 31 לא נראה כלל שהוא בא מן ובטל למשהו גבוה ממנו, אלא נראה שזה
 32 דבר שמציאותו היא כאילו מעצמותו).
 33 מציאות כזו, שהיא באין־ערוך לגמרי למקור שממנו היא באה, שכן
 34 המקור הוא רוחני, כוח אלקי, והיא - מציאות גשמית, עד שזה נקרא "יש
 35 מאין" - מציאות כזו יכולה להתהוות רק על ידי "עצמות אין־סוף",
 36 מהקדוש־ברוך־הוא עצמו, שהוא אין־סוף ולמעלה גם מגשמיות וגם
 37 מרוחניות. מזה יוצא, שדוקא התהוות הדברים הגשמיים היא מהקדוש
 38 ברוך הוא עצמו, שהוא למעלה מכל האורות והגילויים שמהם מתהווים
 39 הענינים הרוחניים.
 40 יסוד זה נותן הפלאה ועילוי אחרים לגמרי בקיום מצוות מעשיות על ידי
 41 דברים גשמיים שהתהוותם היא דוקא מ"עצמות אין־סוף".
 42 עילוי זה בענין קיום המצוות המעשיות, הוא ענין חדש, ובנוסף למה

45 "גבול" חסר בו השלימות של "גבול", ואילו "איך-סוף" הוא הרי
46 השלימות של הכל, מן ההכרח הרי שכשם שיש לו כוח בבלי
47 גבול, כך יש לו כוח גם בגבול. והוא מסיים שם, שהגבול הבא
48 ממנו לראשונה, הם ה"ספירות" (כלומר הכלים של הספירות)
49 שהם בבחינה של כוח

הגבול, כוח להאיר
50 ולהמשיך ענינים בגבול
51 ובמדה, שההשפעה
52 שתומשך מהאור
53 המתלבש בכלי, תהיה
54 בבחינה של גבול, למרות
55 שההשפעה היא מאור
56 איך-סוף ובלתי-גבול. על
57 כל פנים, הרי הכלים הם
58 בבחינה של גבול ושל
59 תכלית, כיצד, איפוא, הם
60 "חד" (דבר אחד) עם "איך
61 סוף", שהוא למעלה
62 לגמרי מגבול וממדה?
63

אָמְנָם הַכֹּהֵן - במה שהוא אומר שהאיך-סוף וכלים הם דבר
64 אחד, היא - הוספת כ"ק רבינו: שלא לומר, שהאיך-סוף הוא
65 דבר אחד עם הכלים של הספירות, אלא הכוונה היא, שהם
66 מתאחדים בנוגע לפעולה - פעולה שיכולה להיעשות רק על
67 ידי איך-סוף או כשמתאחדים עם איך-סוף, ופעולה זו נעשית על
68 ידי איך-סוף בהם ועל ידם. ובלשון רבנו הזקן: לומר, שְׁהֵן
69 אֱלֹקוֹת - בענין של לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין כְּמוֹ הָ"אֵין-סוּף", -
70 התהוות "יש" מ"איך" היא רק בכוח הקדוש-ברוך-הוא, זה רק
71 "בחיך הבורא", כמו שחכמינו ז"ל אומרים¹⁰: "אם מתכנסין
72 (מתאספים) כל באי עולם אין יכולים לברוא כנף יתוש אחד
73 ולהטיל בו נשמה", כי הענין של התהוות "יש" מ"איך" הוא רק
74 "בחיך הבורא". ועל כך אומרים, ש"איך סוף" הוא דבר אחד עם
75 הכלים של עשר ספירות ד"אצילות": שעל ידם יתהווה "יש"
76 מ"איך", הרי שהם אלקות שמהם ועל ידם מתהווים "יש"
77 מ"איך". וְלֹא בְּבַחֲיִנַת הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת עֵלְיָה וְעֵלְוֹל - סיבה
78 ומסובב, לְבָד. וְמֵה שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם¹¹ - רבי משה קורדובירו
79 אומר בענין "ספירות", עֲנִינַן הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת עֵלְיָה וְעֵלְוֹל, -
80 שמהספירות נמשך באופן של עילה ועלול, וְכֵן הוּא בְּיָתֵר
81 הַקְדוּשָׁה פְּרִשְׁתָּה בְּרֵאשִׁית¹², הֵינּוּ בְּהַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת הַסְּפִירוֹת
82 בְּסְפִירוֹת עֲצָמָן - כפי שספירה אחת באה ומשתלשלת
83 מספירה שניה, כמו למשל כפי ש"בינה" באה מ"חכמה" וכו',
84 (בְּבַחֲיִנַת הַכְּלִים), - של הספירות, שְׁנִקְרְאוֹת "כְּלֵי מֵה"
85 בְּסִפְרָא יִצְרָה¹³, - הנקראות "בלי מדה" בספר יצירה¹⁴, - בלשון
86 "עשר ספירות בלי מדה, מדתן עשר וכו'", ו"בלי מדה" הכוונה -
87 שְׁאֵינָן בְּבַחֲיִנַת יֵשׁ¹⁵ וְמֵהוּת מְשֻׁנָּה, - לנבראים, וְכְמוֹ

1 "אֵיהוּ וְחִיוּהֵי חַד, - הוא ועניני החיות הבאים ממנו (האורות
2 שהם ענין של נשמה וחיות לכלים של ה"ספירות") הם
3 דבר אחד (כלומר, האורות של ה"ספירות" הם לא רק מאחדים
4 אתו (עם איך-סוף) אלא הם דבר אחד עם האיך-סוף), אֵיהוּ
5 וְגִרְמוּהֵי חַד בְּהוּיָן? -
6 הוא והכלים הבאים ממנו
7 (שהם הכלים לאורות של
8 הספירות וכמו גופים
9 לנשמות⁴) הם דבר אחד
10 בהן (בספירות). (פְּרוּשׁ⁵,
11 עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת,
12 "חִיוּהֵי" - הֵן הָאֲוֹרוֹת,
13 - של הספירות (שהן ענין
14 של חיות ואור) ו"גִרְמוּהֵי"
15 - הֵן הַכְּלִים, - של
16 הספירות שהם כגופים
17 וכלים לחיות ולאורות,
18 שְׂבָלָן - כפי שהם כולם
19 דבר אחד עם "אור אין

20 סוף", מפני שהם אֱלֹקוֹת, - שגם הכלים של הספירות הם
21 אלקות, מֵה־שְׁאֵינָן כֵּן בְּבְרִיאָה יִצְרָה עֲשִׂיָה כו.). - שם
22 הכלים של הספירות וכן חלק מסויים מהאורות של הספירות -
23 אינם אלקות, אלא הם נבראים שנתהוו מאלקות. וְצָרִיךְ לְהִבְיֵן
24 הַיִּטְב, אֵיךְ הָ"אֵין-סוּף" חַד - דבר אחד, עִם "גִרְמוּהֵי" הֵן
25 הַכְּלִים, - של הספירות, הֵרִי הַכְּלִים הֵן בְּבַחֲיִנַת גְּבוּל
26 וְתַכְלִית, - לא זו בלבד שכל ספירה היא ענין מיוחד, חכמה
27 היא לא בינה, חסד הוא לא גבורה, אלא החכמה או החסד הם
28 גם כן בעלי גבול ותכלית, ואילו "איך-סוף" הוא הרי פשוט
29 בתכלית הפשיטות, ולמעלה מכל ציור ומכל ענין מוגדר כמו
30 חכמה או חסד, והוא אין סוף, בלי קץ וגבול. כיצד, איפוא,
31 יכולים הכלים להיות דבר אחד עם האיך-סוף? כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
32 בְּעֵץ חַיִּים⁶. שהכלים הם בבחינה של גבול ותכלית. היצמח
33 צדק" מסביר ב"אור התורה", שמה שכלים הם בבחינה של
34 גבול ומדה, הכוונה למה שהם כוח הגבול של איך-סוף, הכוח
35 שישנו באיך-סוף להאיר באופן שיומשך ממנו בגבול ובמדה.
36 שכן, הרי הוא אומר ב"עבודת הקודש"⁸: "האיך-סוף הוא
37 שלימותא דכולא, כשם שיש לו כח בבלתי-בעל-גבול כן יש לו
38 כח בגבול, שאם תאמר שיש לו כח בבלתי-בעל-גבול ואין לו
39 כח בגבול הרי אתה מחסר שלימותו" - איך-סוף הוא השלימות
40 של הכל, כשם שיש לו כוח בבלי גבול, כך יש לו כוח בגבול.
41 שכן, אם תאמר שיש לו כוח רק בבלי גבול ואין לו כוח בגבול
42 - אתה מחסר בשלימות שלו, כלומר, לאמיתו של דבר גם "בלי
43 גבול" הוא "הגבלה", שהוא רק בלי גבול ולא גבול, ואם ישנה
44 שלימות בענין ה"גבול", הרי, כוח שהוא רק "בלי גבול" ולא

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ח שמו"ז פי"ב. ובכ"מ". 4. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יש פי' אחר בחייה וגרמוהי". 6. שער ב' פי"ג. ועוד. 7. ויצא קפב, ב. 8. ח"א ריש פ"ח. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכדלקמן (קל, ע"ב) הטעם". 10. ראה ירושלמי סנהדרין פי"ז הי"ג. ב"ר פל"ט, יד. ויק"ר פי"ט, ב. ועוד. 11. פרדס רמונים שער ו פי"ו. ועוד. 12. ח"א יט, ב ואילך. 13. פ"א מ"ב. ועוד. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם יצירת הספירות". 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

ואינו בטל למקורו. הוספת כ"ק רבינו: ועד"ז ביש דעשי' - 37
 וְאִף גַּם צְמֻצוּמִים רַבִּים מְאֹד - המצמצמים את האור, 38
 שהאור שאחרי הצמצום אינו בערך כלל לאור שלפני 39
 הצמצום - הרי אפילו צמצומים אלה, לֹא יוֹעִילוּ לְהִיּוֹת 40

גִּשְׁם עֵב כְּעֶפֶר, 41

מֵהַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת הַרוּחָנִיּוֹת 42

מִשְׁכָּלִים נִבְדָּלִים אֶפְלוּ 43

- הוספת כ"ק רבינו: 44

מִשְׁכָּלִים נִבְדָּלִים, שָׁל 45

הַמְּלֻאָכִים, - מלאכים 46

הם הרי בעלי חומר 47

וצורה, בכל זאת כיוון 48

שהחומר שלהם הוא הרי 49

מיסודות רוחניים - לא 50

יתהווה מזה גשם "עב" 51

כמו עפר - אפילו כשזה בא אחרי צמצומים רבים. שכן, הרי 52

זה עדיין ענין של השתלשלות, כמו שלשלת (שרשרת) 53

שהטבעת התחתונה ביותר יש לה ערך והיא קשורה לטבעת 54

העליונה ביותר, אֶלָּא - ההשתלשלות יכולה להשפיע, 55

לְהִיּוֹת "רוּחַ הַבְּהֵמָה" מִ"פְּנֵי שׁוֹר", - שבמרכבה 56

שלמעלה, שלמרות שהרוח המחיה את גוף הבהמה רחוקה 57

לגמרי ואינה בערך ל"פני שור" שבמרכבה העליונה, בכל 58

זאת יש בכוח ההשתלשלות להשפיע שתשלשל הרוח של 59

הבהמה, כיוון שגם הרוח של הבהמה היא דבר רוחני, אלא 60

שהיא למטה מטה במדריגה מ"פני שור" שבמרכבה; אך אין 61

בכוח ההשתלשלות להשפיע שיתהווה "יש גשמי" מ"אין 62

רוחני" - דבר שהוא מציאות חדשה לגמרי. כְּמוֹ שֶׁנֶּחְבְּאֵר 63

בְּמָקוֹם אַחֵר, וְעֵזֶן שָׁם. - הרבי מציין כאן, שיש לומר 64

שכוונת רבנו הזקן היא - לתורה אור" ד"ה "יביאו לבוש 65

מלכות"¹⁹, ועוד. ב"תורה אור" שם, מסביר רבנו הזקן, 66

שאפילו חכמה עילאה (עליונה) ד"אצילות", כיוון שהיא 67

נקראת בשם "חכמה", הרי זה "דבר מה", ולא "אין", במילא 68

גם זה אינו יכול להתהוות באופן של השתלשלות מ"אין 69

סוף", כ"י"אם באופן של "יש מאין", כמו שכתוב²⁰: "החכמה 70

מאין תמצא", ש"חכמה" לגבי למעלה מ"חכמה" היא ענין של 71

"יש מאין". 72

ה'אִיִּן־סוּף' דְּלִית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהַ פְּלִלָּה, - שום 1
 מחשבה אי אפשר שתהיה לה תפיסה בו, כך גם הכלים של 2
 הספירות נקראים "בלי מה", בלי מהות, שאין זה שום מהות 3
 שהיא ברת-השגה לשכל הנבראים, הרי על כך אומרים ענין 4
 ההשתלשלות ב"ספירות", 5

שאינן ספירה אחת 6

מתהווה מספירה שניה 7

באופן של בריאה "יש" 8

מאין, כי הרי אין זה 9

"יש" שיהיה מהות 10

מושגת, אלא הוא "בלי" 11

"מה" - הרי זה בא באופן 12

של "עילה ועלול". על 13

כך, שהכלים של 14

הספירות אינם מהות 15

מושגת - מביא רבנו הזקן ראיה: וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁷: "וּפְנֵי - 16

הפנימיות שלי, לֹא יִרְאוּ". - שאפילו לגבי משה רבנו אין 17

זה מהות מושגת, ש"פני", הפנימיות, כאן הכוונה גם לפנימיות 18

הכלים, שגם הם למעלה אפילו מהראיה וההשגה של משה 19

רבנו, וּנְבוֹאָת מֹשֶׁה רַבְּנוֹ עֲלוֹי־הַשָּׁלוֹם וְהַשְּׁנֵתוֹ, הָיְתָה 20

- רק, מִפְּרֵק עֲלוֹיִן דְּנִצְחָה ד'זְעִיר אַנְפִּין". - מהחלק 21

העליון של בחינת "נצח" של "זעיר אנפין" - שבע המדות, 22

שכפי שזכר באגרת הקודמת (סימן י"ט), הספירות נצח-הוד" 23

יסוד הן רק כלי ההשפעה והירידה אל המקבל, הרי שהן רק 24

חיצוניות הספירות ולא הפנימיות. וּבְהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת הַעֲלוּל - 25

המשתלשל מה"עילה", הוא מְקַף מְהַעֲלֶיהָ, - שזה לפני 26

שה"עלול" משתלשל מה"עילה", אלא הוא עדיין כלול 27

בעילתו, שאז מוקף ה"עלול" ב"עילה" שלו, וּבְטָל בְּמִצְיָאוֹת 28

אֶצְלוֹ - הוא בטל ל"עילה" שלו, כְּפִיּוֹ הַשְּׁמִשׁ - כפי שזיו 29

השמש בטל בְּשִׁמְשׁוֹ, - זה כבר גם אחרי שה"עלול" 30

משתלשל ומתגלה מה"עילה", בכל זאת ה"עלול" בטל 31

במציאות ל"עילה". שכן הדבר בהמשכת הספירות עצמן, 32

שמה שנמשך ומתגלה בטל במציאות ל"עילה", לספירה 33

העליונה שממנה היא משתלשלת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפִרְדֵּס¹⁸: 34

"מְהֵרָמָ"ק. - הרי באופן המשכה כזה לא היה יכול להתהוות 35

"יש" שהוא מציאות בהרגשתו, שמרגיש עצמו למציאות 36

יום שני ה' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 258, ויש מאין נקרא... עד עמ' קל, דוקא.

שלא היה קיים לפני-זה 77

(שלא כמו ב"עילה" 78

ויש ועלול" שהעלול קיים גם 79

לפני-זה אלא באופן 80

אגרת הקדש

73 ו'י"ש מאין" נקרא

74 "בְּרִיאָה" בְּלִשׁוֹן

75 הַקְּדָשׁ²¹. - "בריאה" 9

76 היינו, שנהיה דבר חדש 10 מאין נקרא בריאה בלה"ק והגם שהיש הנברא הוא

"גם לא יש דבריה. והראי' - ועד כדי כך - שאינן". 16. תקו"ז בהקדמה (יז, א). 17. תשא לג, כג. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שלכן גם התהוות כלים די"ס דבי"ע - שאינן חד כ"א נפרדים - א"א ע"י עו"ע". 19. צ, ב. 20. איוב כח, יב. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי שייכותי? הכא?! וי"ל שזוהי הוכחה על הנ"ל (החידוש בבריאת יש הגשמי - לגבי השתל' דספירות כו) -

43 השמש, כמו שנתבאר בלקוטי אפרים - ספר ה"תניא", חלק
44 ב²⁴ - שכל הנבראים בטלים באמת לגבי מקורם, כפי שהזיו בטל
45 במקורו בשמש, כיצד, איפוא, אומרים אנו, שאם התהוות
46 הנבראים היתה באופן של "עילה ועלול", הם לא היו מציאות

47 "יש" אלא היו בטלים לגבי

48 מקורם - הרי גם כעת,

49 כשנתהוו בדרך "יש מאין" הם

50 הרי גם כן בטלים באמת

51 לגבי מקורם, ובאופן

52 הביטול כמו שזיו השמש

53 בטל לגבי השמש? מתרץ

54 על כך רבנו הזקן: הִינּוּ

55 הַיְנוּ "קְמִיָּה" - לפני הקדוש-ברוך-הוא,

56 הַיְנוּ קְמִיָּה, וְהָיָה יְדִיעָתוֹ יְתֵבֵר -

57 שְׂהִיָּה יְדִיעָתוֹ יְתֵבֵר -

58 כפי שהוא יודע את הנבראים באופן

59 הַיְנוּ קְמִיָּה, וְהָיָה יְדִיעָתוֹ יְתֵבֵר -

60 הידיעה שמצד הנברא, הַיְנוּ קְמִיָּה, וְהָיָה יְדִיעָתוֹ יְתֵבֵר -

61 הַיְנוּ קְמִיָּה, וְהָיָה יְדִיעָתוֹ יְתֵבֵר -

62 ודבר נפרד מהמקור שמהווה אותו, ולא

63 לגבי מקורו; ולמרות שגם הנברא יודע

64 שיש לו מקור המהווה אותו, ושקור

65 זה הוא כוח אלקי - כיצד, איפוא, הוא יכול

66 לחשוב את עצמו כ"יש" ואת המקור כ"אין"? יסביר

67 רבנו הזקן, שמה שהוא חושב את המקור

68 כ"אין" אין הכוונה שהוא לא נמצא,

69 אלא "אין" יש בו שני ענינים: א) שאינו

70 מושג, שכן, אין הנברא משיג

71 (אינו מבין) את מקורו, ודבר שאין

72 הנברא משיג הוא קורא לו "אין", כי

73 בעולם ההשגה שלו אין הדבר קיים.

74 (ב) מפני שבסוג זה של מציאות כפי

75 שהנברא והיש נמצאים - לא קיים מקורו,

76 כי הוא מציאות אחרת לגמרי, ולכן הוא

77 קורא לו "אין" - לא קיים - מצד זה שבאופן

78 המציאות שלו אין מקורו קיים, ובלשון

79 רבנו הזקן: כִּי הַבְּחִי - המהווה אותו

80 וְהַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ אֵינוֹ מְשַׁגְּבֵל בְּלֵל וְכֵלֵל, -

81 לנברא, ולכן הוא קורא למקור "אין",

82 כי בעולם ההשגה שלו - אין הוא קיים. ענין

83 שני במה שהוא קורא למקורו "אין" הוא,

84 מפני שבסוג המציאות שלו, אין הוא

85 נמצא, אלא הוא מנותק אחרת לגמרי -

86 כפי שישביר להלן: וְגַם אֵין עֲרוּךְ - ואין

87 שום שייכות, וְהָיָה לְזוֹה בְּלֵל וְכֵלֵל, -

88 אין בין ה"יש" ל"אין" שום ערך ושייכות

89 כלל, הם שתי מהויות נפרדות,

90 ובסוג המציאות שה"יש" נמצא, אין ה"אין" -

91 מקורו - נמצא. כמו למשל, שנאמר,

92 שמשכל יתהווה אבן, הרי בסוג

93 מציאות שהאבן נמצאת, אין השכל נמצא

94 כלל, ולגבי סוג מציאות זה

היינו-הך אם מתהווה האבן מ"אין" או

1 אחר). וכנזכר לעיל שב"אין" אי אפשר

2 שיהיה כלול "יש". שכן, אז זה הרי לא

3 היה "אין" אלא "יש". התהוות חדשה

4 נקראת בלשון הקודש בשם "בריאה", כפי

5 שהרמב"ן אומר בפרשת בראשית²², שאין לנו

6 בלשון הקודש ביטוי אחר לציין את

7 ההתהוות של "יש" מאין" אלא במלה

8 "ברא". להלן יציין רבנו הזקן, למרות

9 שגם ב"יש מאין" בטל לכוון באמת

10 לכוון "ה"יש" האלקי המהווה אותו, עד

11 כפי שזיו השמש בטל בשמש ממש,

12 כי הרי "כולא קמי" כלא חשיב" -

13 כלל לגבי הקדוש" - הגם אין ערוך זה

14 לזה כלל וכלל לא מיניה ולא ברוך-הוא

15 נחשב כלא כלום - כיצד אומרים, איפוא,

16 שאי-אפשר שיתהווה "יש" מאין" באופן

17 של השתלשלות "עילה ועלול", שכן או

18 (הוא לא היה "יש" ומציאות, אלא) היה

19 בטל כמו שה"עלול" בטל לגבי ה"עילה"

20 שלו, בשעה שהאמת היא הרי, שגם

21 בהיותו "יש" הוא בטל לגבי מקורו, הכוח

22 האלקי המהווה אותו ונמצא בו תמיד

23 לבראו מחדש? יסביר רבנו הזקן, שזה אמור

24 רק לגבי "קמי", כפי שהדבר לפני

25 הקדוש-ברוך-הוא בידיעה שלו (הרי זה

26 כפי שהאמת היא, שהכל בטל לגביו יתברך

27 וגם היש הנברא בטל כזיו השמש בשמש);

28 אך בידיעתו ובהרגשתו של היש הנברא

29 עצמו, הוא נרגש כ"מציאות יש", ואילו

30 אם ההתהוות היתה באופן של "עילה

31 ועלול" לא היה יכול הנברא להיות,

32 גם בהרגשתו ובידיעתו העצמית, "מציאות

33 יש", אלא גם בהרגש שלו היה בטל במציאות.

34 וְהָיָה - למרות, שְׂהִיָּה יְדִיעָתוֹ יְתֵבֵר הוא

35 גַּם כֵּן פְּלֵא הָשִׁיב קְמִיָּה, נחשב לפניו

36 יתברך כלא כלום, כי הרי "כולא קמי" כלא

37 חשיבי" - הכל לגבי הקדוש-ברוך-הוא

38 נחשב כלא כלום, הרי שגם היש הנברא

39 הוא כלא כלום, דְּהִינּוּ שְׂפִיטֵל בְּמִצִּיאוֹת -

40 הוספת כ"ק רבינו: נישט נאר (לא רק) לגבי

41 עצמו"ה - שאינו בגדר העולם והבריאה,

42 כ"א בענין הבריאה, לְגַבִּי הַבְּחִי וְהָאוֹר

43 הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ - בנברא, כוח ואור זה הם

44 מְתַבְּלִים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת-בְּרִיאָה-יְצִיָּה-עֲשִׂיָּה, שְׂהִיָּה

45 קְמִיָּה - של, אור אין סוף בְּרוּךְ-הוא

46 מְאִיר בְּהֵם, - שלכ²³ זה נקרא "קמי" (לפניו),

47 למרות שמדובר אודות הכוח האלקי

48 המהווה אותו - שכן, בכלים של

49 הספירות שמהם בא הכוח האלקי - מאיר

50 בהם הקו, שהוא הגילוי של "אור אין

51 סוף" בעולמות. וביטול זה הוא וְכֵן -

52 כמו ביטול זיו השמש בשמש, - שבשמש

53 לא נרגשת כלל מציאותו של הזיו, אלא רק

54 המאור והמקור של הזיו שהוא

דעפ"ז מוכן פש"מ ד"ברא אלקים" נאמר - לאחרי כל השתל' הנ"ל, רק בנוגע לשה"א! (וגם לא במציאות החכ' מאין - כיון שאין החכ' באופן דמציאות דיש הגשמי, וא"כ נק' "אין"). 22. א, א. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דכאן הדיוק להיפך (כנ"ל בההוספה בחצ"ע א): "דאף שהוא מהקו כו' ה"ה כמו שמאיר בהם (ומחזק זה בהדוגמא דזיו השמש בשמש - דלכאורה מה מוסיף בזה? אבל עיקרית היא, דהשמש היא בפסיכות ממש להזיו) - וגם בנדו"ד ידיעה שמלמעלמ"ט - שייכת גם באדם (משא"כ - ההרגש שבידיעה)". 24. שער היחוד והאמונה פ"ג.

18 ענין של מדות, ולא מנייה ולא מקצתיה, – ולא ממנו ולא
 19 ממצת ממנו, מההפרש שבין מהות היש הנברא למהות
 20 הבה והאור השופע בו לתוהו מאין ליש, – שה"איך"
 21 וה"יש" הם עצם ומהות אחרים לגמרי, ובסוג המציאות של
 22 ה"יש" איך ה"איך" נמצא
 23 כלל. ולכן נקרא²⁵ – גם
 24 אליבא דאמת, "יש"
 25 מ"איך" דוקא. –
 26 שהמקור נעשה "איך",
 27 למרות שהרי "ממך הכל",
 28 הכל בא מאלקות,
 29 והנברא עצמו יודע שיש
 30 לו מקור המהווה אותו,
 31 כיצד, איפוא, הוא יכול
 32 לקרוא לו "איך"? אלא, כאמור, זה מצד שני הענינים: שאין הוא
 33 מובן ומושג ליש הנברא, ואין הוא נמצא בסוג המציאות של
 34 היש הנברא.

1 שהאבן נמצאת בו, לא מנייה ולא מקצתיה, – לא ממנו ולא
 2 ממצת ממנו, מההערך שמהעלול אל העלה, שהעלול יודע
 3 ומשיג איזה השגה בעלתו – הרי שה"עילה" נמצאת בעולם
 4 ההשגה שלו, וההשגה משפיעה בו, ובטל אצלה על-ידי
 5 ידיעה והשגה זו, –
 6 שהוא משיג בעלתו, אך
 7 ה"יש" איך לו שום השגה
 8 ב"איך" המהווה אותו. וגם
 9 במהותם ועצמותם –
 10 של ה"עלול" וה"עילה",
 11 אין הפרש גדול כל-כך,
 12 רק שזה עילה וזה עלול,
 13 – אבל המהות והעצם הם
 14 אותו דבר, כפי שהוסבר
 15 לעיל בענין השכל והמדות, שעצם מהות המדות ישנו כבר גם
 16 בשכל – המדות שבשכל, שאם אמנם המדות שבשכל הן
 17 באופן אחר מאשר המדות שבכל, אך גם הן, הן בעצם ומהות

אגרת הקדש

מקצתיה מהערך שמהעלול אל העילה שהעלול יודע ומשיג איזה השגה בעלתו ובטל אצלו ע"י ידיעה והשגה זו וגם במהותם ועצמותם אין הפרש גדול כ"כ רק שזה עילה וזה עלול ולא מיניה ולא מקצתיה מההפרש שבין מהות היש הנברא למהות הכח והאור השופע בו להוותו מאין ליש ולכן נקרא יש מאין דוקא

יום שלישי ו' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קל, והנה ראשית היש... עד עמ' קל, עילתו.

59 שלהם, והן – בחינה זו – האורות של הספירות – הן ה"למ"ד
 60 בליים דמלכות דאצילות. – ב"אצילות" הרי גם הכלים ואפילו
 61 חיצוניות הכלים של "מלכות דאצילות" הם אלקות, ובחיצוניות
 62 הכלים של "מלכות דאצילות" המתלבשים בעולמות בריאה
 63 יצירה-עשיה להיות להם
 64 נשמה וחיות – יש בכל
 65 אחד מהם שלש הבחינות:
 66 פנימי, אמצעי וחיצון, או
 67 כפי שכתוב לפעמים
 68 הלשון "סת"ר", סוף, תוך,
 69 ראש – הרי שכל עשר
 70 הספירות שב"מלכות" עם
 71 שלש הבחינות שבכל

35 אחרי שרבנו הזקן הסביר לעיל בדרך כלל, שהתהוות מציאות
 36 "יש" מרוחניות, יכולה להיות רק באופן של בריאה "יש מאין"
 37 (ולא באופן של "עילה ועלול") יסביר רבנו הזקן להלן שהראשית
 38 וההתחלה של היש הנברא הן הכלים של עשר הספירות של
 39 העולמות בריאה-יצירה
 40 עשיה. שלמרות שזה ענין
 41 של "ספירות" שבערך 7
 42 העולמות עצמם הן 8
 43 האלקות שבעולם – בכל 9
 44 זאת הכלים של הספירות 10
 45 הם כבר ענין של מציאות 11
 46 "יש", וכן, שאפילו בעולם 12
 47 ה"אצילות" ישנו ענין של

אגרת הקדש

והנה ראשית היש הנברא ותחילתו הן הכלים די"ם דבי"ע וגם האורות נפש רוח ונבראו מבחי' הנשמה די"ם דבי"ע שהוא אלקות והן ה"למ"ד כלים דמל' דאצילות וכן באצילות מחיצוניות הכלים די"ם דאצי' שהן אלקות נבראו ההיכלות דאצילות שמתלבש בהן בחי' העיגולים די"ם וגם גופות המלאכים דאצי' שהן

אחת מהן – הם למ"ד כלים, המתלבשים בבריאה-יצירה-עשיה
 72 והם ענין של אורות ושל נשמה ל"ספירות" של בריאה-יצירה-
 73 עשיה. וכן באצילות, – ההתהוות של ה"יש הנאצל" היא
 74 מחיצוניות הכלים של הספירות שב"אצילות" – מחיצוניות
 75 הכלים דעשר ספירות דאצילות שהן אלקות, נבראו
 76 ההיכלות דאצילות – שאין זה ענין של ספירות וכלים בהם
 77 מתלבשים אורות פנימיים, אלא זה ענין של חיצוניות של אותו
 78 עולם, שמתלבש בהן בחינת העיגולים דעשר ספירות, –
 79 "עיגולים" הוא ענין של עיגול ומקיף של הספירות, שאינו מאיר
 80 בפנימיות, שהדבר יהיה כמו האור הפנימי המחיה אותו – אלא
 81 הוא מאיר רק באופן של מקיף, שהדבר שהוא מאיר ומחיה יוכל

48 "יש", אלא שזה "יש הנאצל" ולא "יש הנברא" (שהוא "יש" ודבר
 49 נפרד). ורבנו הזקן יסכם, שיעקר התהוות ה"יש" שהוא דבר נפרד,
 50 הוא מ"מלכות דאצילות" שדוקא בה מתבטא הכוח של "אין סוף"
 51 להוות "יש מאין". ובלשון רבנו הזקן: והנה, ראשית היש
 52 הנברא ותחלתו, הן הכלים דעשר ספירות דבריאה-יצירה-
 53 עשיה, וגם האורות נפש רוח; – האורות המתלבשים בכלים
 54 והם ענין של חיות לכלים – שבהם ישנן הרי שלש הבחינות
 55 נפש, רוח ונשמה, הרי שתי הבחינות נפש ורוח הן גם כן ענין של
 56 "יש", ונבראו מבחינת הנשמה דעשר ספירות דבריאה-
 57 יצירה-עשיה שהוא אלקות, – והאלקות של הספירות מהווה
 58 את ענין ה"יש" של הכלים של הספירות וגם הנפש והרוח

- 1 להיות נרגש לענין של "יש" – על-כל-פנים "יש" כפי שהוא ב"יש
2 הנאצל, וְגַם גּוֹפֵת – הגופים של הַמְלֵאכִים דְּאֲצִילוֹת שְׁהֵן
3 בְּחִינַת יֵשׁ, – מתהווים מחיצוניות הכלים של הספירות
4 ד"אצילות", וְכַמוֹ
5 שְׁפֵט יוֹב²⁶: "וְכַמְלֵאכִיו
6 יֵשׁים תְּהֵלָה", – הרי לא 1 בחי' יש וכמ"ש ובמלאכיו ישים תהלה. שאינן בבחי'
7 כתוב כאן מלאכים סתם, 2 ביטול לגמרי כעלול לגבי עילתו

אגרת הקדש

- 15 אַךְ נִשְׁמוֹת הַמְלֵאכִים שֶׁיֵּצְאוּ מִזְוִיג הַנְּשִׁיקִין, – זיווג
16 נשיקין" הוא זיווג ויהוד רוחני של הספירות, שמוה בא ענין
17 רוחני כמו הנשמות של המלאכים, וְכֵן נִשְׁמוֹת הָאָדָם שֶׁיֵּצְאוּ
18 מִזְוִיג – ויהוד, ד'זעיר-אנפין וְנוֹקְבָא' – של הספירות ז"א
19 (מדות) ומלכות דְּאֲצִילוֹת
20 – שבהשוואה לזיווג של
21 'נשיקין' זה נקרא "זיווג
22 גופני", ומזה נעשה הולדה
23 של נשמות המתלבשות
24 בגופים גשמיים, קָדָם
25 שְׁיִרְדוּ לְבְרִיאַת הַיְצִירָה
26 עֲשֵׂיָה – אלא הן עדיין
27 ב"אצילות", הרי הנשמות
28 כפי שהן שם – אֵינָן בְּכֻלָּן
29 "יש" וְדָבָר נִפְרָד בְּפִנֵי
30 עֲצָמָן, אֵלֶּא הֵן מַעֲיִן
31 בְּחִינַת אֱלֻקוֹת – כפי
32 שזה בא בְּצַמְצוֹם עֲצוֹם,
33 – בצמצום של להיות

יום רביעי ז' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קל, אך נשמות המלאכים... עד עמ' 260, בבי"ע.

- 47 הראשון שהיה ב"אור אין סוף" כדי שיוכל להיות מקום לענין
48 העולמות, שצמצום זה (הצמצום הראשון) אינו ענין של מיעוט
49 באור, אלא סילוק האור. ואילו שאר הצמצומים שבסדר
50 השתלשלות הם הרי באופן של מיעוט. אך, צמצום זה של אור
51 הקו המתלבש בספירות –
52 בנר"נ (נפש-רוח-נשמה)
53 של הספירות – דומה
54 לאופן הצמצום של
55 הצמצום הראשון. כל
56 האמור הוא ביחס לנשמות
57 ד"אצילות" כפי שהן עדיין
58 ב"אצילות", לפני שהן
59 מתלבשות בגוף, שאו הן
60 מעין מאלקות ואינן "יש"
61 ו"דבר נפרד". להלן סיביר
62 רבנו הזקן, שגם אחרי
63 שהנשמות ד"אצילות"
64 ירדו לעולם הזה, הרי
65 בצדיקים הראשונים גם כן

אגרת הקדש

אך נשמות המלאכים

שיצאו מזיווג הנשיקין וכן נשמת האדם שיצאו מזיווג
דו"נ דאצי' קודם שירדו לבי"ע אינן בכלל יש ודבר
נפרד בפ"ע אלא הן מעין בחי' אלקות בצמצום עצום
וכעין הכלים די"ס דאצי' שהן בבחי' גבול ע"י צמצום
אור הא"ס הוא הקו המלוּבש בנר"נ שלהם וכמו
צמצום הראשון להיות חלל וכו' (ואף גם לאחר
שירדו הנר"נ דאצי' לעולם הזה לצדיקים הראשונים
אפשר שלא נשתנה מהותן להיות דבר נפרד מאלקות
ולכן היו מסתלקות כשרצו לחטוא בטרם יחטאו וקרוב
לומר שגם האלפים ורבבות עלמין דיתבא בגולגלתא

- 34 בחינה של נשמה, וְכַעֲיֵן הַכְּלִים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת,
35 שְׁהֵן בְּבְחִינַת גְּבוּל – למרות שהן אלקות, בכל זאת הן בבחינת
36 גבול של חכמה וחסד וכדומה. שזה עַל-יְדֵי צַמְצוֹם אֹר הָאֵיךְ
37 סוּף, הוּא ה"קו" הַמְלַבֵּשׁ בְּנִפְשֵׁי-רוּחֵי-נִשְׁמָה שְׁלָהֶם, – שמצד
38 שהקו המלוּבש בהן הוא בצמצום רב ולא מאיר בהן ענין ה"אין
39 סוף" ר"בלי גבול" המאפיין את ה"קו", אלא הארה בלבד מה"קו"
40 שלא נרגש בה ה"אין סוף" וה"בלי גבול" של ה"קו" – מצד זה
41 יכולים הכלים של הספירות להיות בבחינת גבול, למרות שמצד
42 התאחדותם וביטולם לאור הם ענין של "אלקות", כנזכר לעיל.
43 דומה לכך הוא בנשמות ד"אצילות" כפי שהן עדיין ב"אצילות".
44 אלא, על צמצום זה (שה"קו" המלוּבש בהם הוא הרי על ידי
45 צמצום) אומר רבנו הזקן, שאין זה מיעוט בלבד באור ובהארה,
46 אלא, וְכַמוֹ צַמְצוֹם הָרֵאשׁוֹן לְהִיּוֹת חָלָל וְכוּ' – וכמו הצמצום

26. איוב ד, יח. 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אומרו 'אפשר' וכללות הענין - אפשר יש לקשרו עם הענין דמשה משה לא פסיק טעמי' משא"כ אברהם (תו"א ותו"ח ר"פ משפטים ובכ"מ)". 28. תיקון ע' (קכד, סע"א). 29. ישעי' מט, ב. 30. הרבי מעי, שאפשר להסביר זאת לפי מה שמבאר ה"צמח צדק" ב"אור התורה" שמות ע' קצט. שם כותב ה"צמח צדק": "...יובן ענין ריבוי העולמות הנז' באד"ר י"ג אלף עלמין כנ"ל וכן עוד כמה מספרים דאינו ר"ל עלמין ממש אלא הן בחי' אותיות עליונים ורוחני' מאד ע"ד שנת' בהקדמה א' שיש כמה בחי' אותיות גבוה מעל גבוה ומה שנק' בשם עלמין היינו משום שאלו היו משתלשלים ונמשכים למטה בהשתלשלות

33 - מקור האור, הוא מהותו ועצמותו של המאציל
 34 בְּרִידָהּ הוּא, שְׁמִצִּיאֹתוֹ הוּא מְעַצְמוֹתוֹ, וְאִינוּ עֲלוֹל מְאִיָּה
 35 עֲלָה שְׁקִדְמָה לֹא חֲסִי־שְׁלוֹם, - שכן, מציאותו איננה מסוג
 36 המציאות שיש לה גורם ועילה (מפני ששייך בה ענין של
 37 לא־מציאות), אלא היא
 38 מציאות עצמונית, וְלִבְנֵן
 39 הוּא לְבָדוֹ בְּכַחוֹ
 40 וּבְכֹלָהּ לְבָרָא יֵשׁ מְאִין
 41 וְאִפְסֵי הַמְחֻלָּט מִמֶּשׁ, -
 42 לא "אין" שכל ענינו הוא
 43 רק העדר ה"יש" - אבל
 44 הוא גם לא היפך ה"יש",
 45 אלא "אין" ואפס
 46 המוחלט, העדר ה"יש"
 47 החלטי שהוא היפך
 48 ה"יש", כְּלִי שוֹם עֲלָה
 49 וְסִפָּה אַחֲרַת קוֹדְמָתָה -
 50 ושייכת, לִישׁ הַזֶּה. -
 51 שכן, ה"אין האלקי"

52 (הכוח האלקי) ממנו בא ה"יש", הוא הרי היפך ענין ה"יש",
 53 ואינו מהווה סיבה כלל שבהקדמה ובשייכות ל"יש", כי הוא
 54 הרי ההיפך מזה, הוא הענין של "אין" ולא "יש". ולכן, דוקא
 55 מהכלים של הספירות ד"אצילות", שבהם מלוּבש "אור אין
 56 סוף", יכולה להיות ההתהוות של "יש מאין"; אבל לא
 57 מהמלאכים והנשמות שכבר יצאו ונפרדו מהכלים, שאין הם
 58 אלקות ממש שתוכל להיות מהם ההתהוות של "יש מאין".
 59 אלא, כיוון שהתהוות ה"יש" היא דוקא בכוח ה"אין סוף", לשם
 60 מה זקוקים, איפוא, בזה לענין הכלים של הספירות? אומר על
 61 כך רבנו הזקן: וְכִדִּי שִׁיְהִיָּה הַיֵּשׁ הַזֶּה הַנִּבְרָא בְּכַחַּ
 62 הַאִיִּן־סוּף - שהוא ענין של "אין סוף" ו"בלי גבול", הרי
 63 שהדבר הבא ממנו גם כן צריך להיות ענין של "בלי גבול",
 64 וכדי שה"יש" יהיה כְּעֵל גְּבוּל וְכִדִּיָּה - נְתַלְבֵּשׁ אֹרֶךְ אִיִּן־סוּף

1 הַאֲלָפִים וְרַבְבוֹת עֲלָמִין דִּיתְבָּא בְּגִלְגֻלְתָּא דְ"אַרְיָה אֲנִפִּין"
 2 וְ"עִיר אֲנִפִּין" - שגם האלפים ורבבות עולמות הנמצאים
 3 בגלגל של "אריך אנפין" ו"עיר אנפין" (כפי שכתוב בקבלה)³¹,
 4 אִינוּ "עֲלָמִין" - עולמות מִמֶּשׁ כְּעֵין הַחֵיכְלוֹת דְּאֲצִילוֹת
 5 וּבְחִינַת "יש", אֵלָּא -
 6 הם, כְּעֵין נְשָׁמוֹת
 7 הַמְּלָאכִים שִׁיִּצְאוּ
 8 מִ"וּזוּג הַנְּשִׁיקִין", -
 9 כנזכר לעיל, שאין הן ענין
 10 של "יש" כמו ההיכלות
 11 או הגופים של המלאכים,
 12 וְנִקְרְאוּ "עֲלָמִין" - ענין
 13 של עולמות, ש"עולם"
 14 הוא הרי מלשון העלם,
 15 ענין של "יש", לְנִבִּי
 16 בְּחִינַת הַ"גִּלְגֻלְתָּא"
 17 וְ"דִּיקְנָא". - שלעומת
 18 הביטול וההתאחדות עם
 19 "אור אין סוף" של

20 הבחינות "גולגלתא" ו"דיקנא", הם נקראים "עלמין" (עולמות).
 21 אֵלָּא - המלאכים והנשמות ד"אצילות", אִינוּ אֲלָקוֹת מִמֶּשׁ
 22 לְבָרָא יֵשׁ מְאִין, - בריאת "יש מאין" היא רק בכוח "אין סוף",
 23 וכיוון שהכלים של ספירות ד"אצילות" מאוחדים בתכלית
 24 היחוד עם "אור אין סוף", לכן יכולה להיות עלי־ידם ההתהוות
 25 של "יש מאין"; ואילו המלאכים ד"אצילות", וכן הנשמות,
 26 למרות שהם מעין מאלקות - אבל אין הם אלקות ממש להוות
 27 "יש מאין", מֵאַחַר שְׁכַבְרָא יִצְאוּ וְנִפְרְדוּ מִהַכְּלִים דְּעֵשֶׁר
 28 סְפִירוֹת, שְׁכַבְרָן - בכלים, מְלַבֵּשׁ הַ"קוֹ" מְאֹרֶי אִיִּן־סוּף, -
 29 שמצד זה שמלוּבש בהם "אור אין סוף" (שכן, ה"קו" הוא
 30 הגילוי של "אור אין סוף" בעולמות), והם מאוחדים בתכלית
 31 היחוד עם "אור אין סוף" המלוּבש בהם, לכן יכול להיות מהם
 32 ההתהוות של "יש מאין", שֶׁ - כֵּן הָאֹרֶךְ הוּא כְּעֵין הַמְּאֹר,

המדריגות מדריגה אחר מדריגה עד שהיו מתגשמים להתלבש בעשיה ה' מהן התהוות תליסר אלף עלמין וא"כ אף שלא נתגשמו למטה הרי מ"מ יש בהם הכח והחיות של בחי' י"ג אלף עלמין והרי אדרבה עיקר בחי' עוה"ז וחיותו וקיומו הוא ג"כ בחי' אותיות המלוּבשים בו מדבר הוי' ורוח פיו ית' והרי עיקר מציאות הנברא הוא בחי' האותיות מע"מ המלוּבשים בו ובהסתלקותם ה' כלא ה' א"כ האותיות מע"מ הן הן עיקר העוה"ז אלא שירדו בהשתלשלות המדריגות ירידה אחר ירידה כענין ג' אלפים משל עד שיוכלו להתלבש בעוה"ז הגשמי שיוכל להכילן ע"י שנתלבשו כו' ובעוד אותיות אלו בשרשן ומקורם הן נעלים יותר לאין קץ וגדל יותר כחם ומעלתם אז שאין ערוך בחי' אותיות מים המלוּבשים במים גשמי' לגבי אותיות אלו שבבחינת חסד עליון כו' וכנ"ל בהקדמה הב' וא"כ בחי' אותיות הנ"ל דיתבין בגולגלתא וכי מפני שלא ירדו בהשתלשלות נגרע ערכן הרי אדרבא הם נעלים יותר לאין קץ מאותיות אלו שירדו מדריגה אחר מדריגה לכן נק' אותיות הנ"ל דיתבין בגולגלתא בשם עלמין ממש שהן הן כח וחיות של תליסר אלף עלמין ממש בחיות רם ונפלא לאין שיעור יותר מהחיות המלוּבש בעולמות ב"ע כו' (ובזה יובן מ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחיותו וז"ל וקרוב לומר שגם האלפים ורבבות עלמין דיתבין בגולגלתא דא"ו וז"א אינו עלמין ממש כעין היכלות דאצי' ובחי' יש כו' עכ"ל. ור"ל כי הנברא שנתהווה מהאותיות הוא יש ודבר נפרד משא"כ האותיות עצמן הן בחי' אלקות רק שנק' עלמין לגבי גולגלתא ור"ל שהן בחי' אותיות שכבר נמשכו להיות מקור ושרש להתהוות עלמין כמו בחי' אש שלמעלה שהוא מקור ושרש לאש הגשמי משא"כ בחי' גלגלתא כו', ומש"ש שאינן אלקות ממש לברוא יש מאין ר"ל כי עיקר התהוות היש הוא מבחי' א"ס ב"ה הסוכ"ע רק שהוא ע"י אותיות אלו כו' כצ"ל אם כאנו לומר שדבריו באגה"ק הנ"ל עם מ"ש ועמדו רגליו הם שניהם כוונה אחת, אמנם יש לומר ג"כ היתם באגה"ק פי' בענין אחר שהם ע"ד בחי' נשמות דאצילות ע"ש. אבל מ"מ שני מקומות עולה בקנה אחד שאינן בחי' יש ודבר נפרד כאשר העולמות דבי"ע). 31. ראה זח"ג קכח, ב.

17 לגמרי מאלקות, - בא מ"מלכות דאצילות". שכן, ענין
18 ה"מלכות" (ומלוכה) הוא דוקא על דברים שהם נפרדים
19 ומבטלים עצמם למלך המולך עליהם, כפי הכלל³² "אין מלך
20 בלא עם", "עם" - מלשון "עוממות", כלומר, כמו "גחלים
21 עוממות", כך הכוונה
22 ב"עם" לגבי אנשים, היא,
23 כאלה שהם רחוקים
24 ממעלת המלך ואין להם
25 שום קירבה אליו, כפי
26 שיש למשל לאב אל
27 ילדיו, שעל ילדים לא
28 שייך ענין המלוכה, אלא
29 דוקא על זרים שהם נפרדים מהמלך. לכן מתהווים ממדת
30 ה"מלכות" נבראים המרגישים עצמם כמציאות "יש" וכדבר
31 נפרד מאלקות, שכן עליהם שייך ענין המלכות, שהם
32 בעבודתם העצמית יתבטלו למלכות שמים.

אגרת הקדש

נתלכש אור א"ס בכלים די"ם דאצילות ומתייחד בתוכן
בתכלית היחוד עד דאיהו וגרמוהי חד לברוא בהן
ועל ידן ברואים בעלי גבול ותכלית ובפרט ע"י
התלבשותן בבי"ע.

1 בכלים דעשר ספירות דאצילות, - שיש בהם כבר הענין
2 וההגבלה של "חכמה", "חסד" וכו', ומתייחד בתוכן בתכלית
3 תיחוד, עד ד"איהו" - הוא, "אור אין סוף", ונרמוהי -
4 והכלים של הספירות, תד", - הם דבר אחד, לברא בהן
5 ועל-ידין ברואים בעלי
6 גבול ותכלית, ובפרט
7 על-ידי התלבשותן -
8 של הכלים של הספירות
9 ד"אצילות", בבריאה
10 יצירה-עשה. - דבר
11 שמוסיף במיוחד לנבראים
12 ענין הגבול וההגשמה.
13 למרות שאמר לעיל שהתהוות ה"יש" היא בכוח ה"אור
14 אין-סוף" על ידי הכלים של כל עשר הספירות ד"אצילות" -
15 יאמר להלן שיעקר ענין הישות בנבראים (שהנבראים יהיו
16 מציאות "יש" ודבר נפרד לגמרי) שבהרגשתם יהיו נפרדים

יום חמישי ח' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 260, אמנם מודעת... עד עמ' קלא, והלידה.

58 בהם ריבוי גדול והתחלקות, הוא על-ידי ריבוי האותיות
59 היוצאין ממלכות, - הנקראת "פי ה'", "וברוח פיו כל
60 צבאם", - כמו שכתוב³³: "בדבר ה' שמים נעשו) וברוח פיו כל
61 צבאם" - כל הנבראים, וה' מוצאות תפה - שלמעלה, כשם
62 שבאדם באות אותיות
63 הדיבור מחמש מוצאות
64 הפה, כך ישנן גם למעלה
65 חמש מוצאות הפה, מהן
66 באות אותיות הדיבור
67 שלמעלה, הן מה'
68 גבורות - חמש בחינות
69 הגבורה, ד'נוקבא'.
70 שב"מלכות", ולזאת -
71 ולכן נקראת - "מלכות",
72 "עלמא דאתגליא", -
73 העולם של התגלות, פי
74 בה נגלה בה אור אין
75 סוף לברא יש מאין
76 שלא על-ידי עלה ועלול, - "עילה" ו"עלול" יש גם בנבראים,
77 ואילו בריאת "יש מאין" היא רק בכוח ה"אין סוף", וכוח זה בא
78 בגילוי ב"מלכות דאצילות", אבל מ' ספירות הראשונות -
79 שלפני ספירת ה"מלכות", נאצלו בהשתלשלות עלה ועלול,
80 ואור האין-סוף הוא מלכש בפקמה לבה. - "חכמה" כפי
81 שהיא מ"אין סוף" היא כעין "יש מאין", והחכמה מאין תמצא,
82 ו"אור אין סוף" מאיר ב"חכמה" (ועל ידי "חכמה" מאיר "אור אין

33 אמנם מודעת זאת, - הרי ידוע, שעקר התהוות ה"יש ודבר
34 נפרד לגמרי, - מאלקות, הוא ממלכות דאצילות - מספירת
35 ה"מלכות" של עולם ה"אצילות", שנעשה - "מלכות דאצילות"
36 נעשית עתיק דבריאה, - "עתיק" הוא ענין התענוג, פנימיות
37 הרצון, ו"מלכות
38 דאצילות" נעשית ענין של
39 תענוג ורצון לעולם
40 ה"בריאה" - מצד
41 "מלכות" נוצר תענוג
42 בנבראים המרגישים את
43 עצמם ל"מציאות", ועל-
44 ידייה מתבצע ענין
45 ה"מלכות", פי "אין מלך"
46 בלא עם וכו'³⁸. - כנזכר
47 לעיל, שהענין של מלך
48 ומלוכה הוא על "עם"
49 דוקא, על זרים ורחוקים
50 מהמלך, שהם הנבראים
51 של עולם ה"בריאה" והעולמות שלמטה ממנו, שאינם כמו
52 הנאצלים שהם "אצלו וסמוך לו", קרובים ומאוחדים עם אלקות,
53 אלא זה ענין של בריאה ונבראים שעליהם מתבטא ענין
54 המלוכה. וגם ריבוי הנבראים והתחלקותן - שכל נברא שונה
55 מזולתו, למרות שנבראו בבת ה"אין-סוף" - שהוא יחיד
56 ומיוחד בתכלית - הרי מבלי הבט על מה שהנבראים באים
57 מכוח ה"אין סוף" שהוא "יחיד ומיוחד" בתכלית, בכל זאת שיהיו

45 (בהרגשתם) מאלקות. ואילו בנבראים – הרי זה רק שמתבטא
 46 הכוח של "אין סוף" לברוא "יש מאין", אבל אי אפשר לקרוא
 47 לכך התגלות של "אור אין סוף", שכן הנבראים הרי מרגישים
 48 עצמם למציאות "יש" – אין זה הרי גילוי של "אור אין סוף";
 49 להלן יסביר רבנו הזקן,
 50 שלאמיתו של דבר נוצרים
 51 מצד "מלכות" גם ענינים
 52 שהם גילוי של אלקות
 53 ו"אור אין סוף", כפי
 54 שהדבר הוא בלידת
 55 והתהוות הנשמות
 56 ש"מ"מלכות", שנשמות הן
 57 הרי אלקות, וכפי
 58 שאלקות בא בצמצום של
 59 נברא, יש מצד "מלכות"
 60 גם הענין של גילוי אלקות
 61 ו"אור אין סוף", שלכן זה
 62 נקרא "עלמא דאתגליא"

63 – עולמות של התגלות, – שעל ידי ספירה זו נתגלה "אור אין
 64 סוף" בעולמות (ולא רק הכוח של "אין סוף" המתבטא בהתהוות
 65 הנבראים, שכפי שהוסבר לעיל זה ענין של העלם בנבראים
 66 המרגישים את עצמם למציאות "יש"). ומה גם³⁷, כי בריאת
 67 הנשמות – מן מלכות, – להיות יש ודבר נפרד
 68 בפני עצמו בעולם הבריאה, – לא כפי שהנשמות הן בעולם
 69 ה"אצילות", שהן שם מהות של אלקות, בטלות ולא מרגישות
 70 עצמן ל"יש", אלא כמו שהנשמות הן בעולם ה"בריאה", שם הן
 71 מרגישות עצמן ל"יש" ו"דבר נפרד", ויחד עם זה הן ענין של
 72 אלקות וממשיכות אלקות בעולמות, ו – מה שנשמות באות
 73 מ"מלכות", נקרא בשם "לידה", – שזקוקים לכך כוח עליון
 74 מיוחד של "אין סוף", בקריעת ים סוף – שאומר על כך
 75 בווהר³⁸ ד"בעתיקא תליא". – שהדבר תלוי ב"עתיק" שהוא
 76 נתק ונבדל מעולמות, והוא פנימות ה"כתר". שכן, ב"כתר"
 77 ישנם הרי "עתיק" ו"אריך", "אריך" – ראש ומקור לנאצלים,
 78 ו"עתיק" – הבחינה האחרונה של "אין סוף". וכשם שעל קריעת
 79 ים סוף נדרש כוח של "עתיק" (מ"אין סוף"), כך גם ללידת
 80 הנשמות, שכפי שמדובר בקבלה זה אותו ענין של קריעת
 81 ים סוף. נדרש גם על כך כוח מיוחד של "אין סוף". להלן יסביר
 82 רבנו הזקן, שלא רק ללידת הנשמות נדרש כוח של "אין סוף",
 83 כ"אם גם על ענין העיבור של הנשמות, שלפני הלידה, נדרשים
 84 אורות עליונים עד "אין סוף". וְגַם כָּל גְּדוּל הַנְּשָׁמוֹת כֹּל ז'
 85 הַדְּשִׁים, מְוֹזֵג שֶׁל שְׁמִינֵי עֲצַרְת עַד שְׁבִיעֵי שָׁל פְּסַח, –
 86 שכתוב בקבלה³⁹ ששמיני עצרת הוא היחוד והזיווג "להוליד
 87 נשמות", ו"לידת הנשמות" היא בשביעי של פסח, בזמן קריעת
 88 ים סוף, הוא כמו גְּדוּל 'עֵירֵי אֲנָפִין וְנוֹקְבָא' – הספירות ז"א

1 סוף" בכל שאר הספירות). הוספת כ"ק רבינו: ואין ספירה בין
 2 הנ"ל דבריאה – הוא לבדו בכחו כו' ומודעת זאת שהוא מל' כי
 3 וְזוּהוּ שְׁבִיעֵי יוֹם – בספר יצירה³⁵, בענין עשר ספירות: "נְעוּן
 4 תְּחִלָּתוֹן בְּסוּפֵן", – שה"תחילה" (שהיא למעלה מהראש)
 5 נמצאת בסוף במדה
 6 מרובה יותר מאשר
 7 בראש. ה"ראש" בספירות,
 8 הוא ספירת ה"חכמה"
 9 (הנקראת ראש וראשית,
 10 "ראשית חכמה")³⁵,
 11 וה"תחילה" שלמעלה
 12 מהראש היא ספירת
 13 ה"כתר". הרי
 14 שה"תחילה", ספירת
 15 הכתר, "נעוץ" ונמצאת
 16 בסוף של הספירות,
 17 ספירת ה"מלכות",
 18 האחרונה בכל הספירות,

19 כי ב"כתר" הוא מְמַצֵּע בֵּין הַמְּאֻצֵּל – שהוא "אין סוף",
 20 לְנֹאצְלִים, – שהם ענין של גבול, וְיֵשׁ בּוֹ – ב"כתר", בְּחִינַה
 21 הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁל הָאִינְסוּף. – שכן, כל ממוצע מכיל שתי
 22 המדריות שהוא הממוצע ביניהן. וכיוון ש"כתר" ממוצע בין
 23 "אור אין סוף" לבין "נאצלים", הרי שהוא כולל בתוכו גם מ"אור
 24 אין סוף" וגם מה"נאצלים", ובחינת "אור אין סוף" ש"כתר" מכיל
 25 בתוכו היא הבחינה האחרונה של "אין סוף", והיא ה"תחילה",
 26 הבחינה של "אין סוף" ש"נעוץ" ונמצאת ב"מלכות", וכנזכר
 27 לעיל שב"מלכות" מתבטא כוח ה"אין סוף" לברוא "יש מאין",
 28 וְלִכֵּן נִקְרָא – כתר, בְּתֵר מְלָכוֹת, – כפי שאומר במאמרו
 29 "פתח אליהו" שבתיקוני זוהר – "כתר עליון איהו (הוא) כתר
 30 מלכות", כי אין בְּתֵר אֵלָא לְמַלְךְ, – כך הדבר כאן – עיקר
 31 ענין הכתר הוא, כדי שיומשך ענין ה"אין סוף" (שב"כתר")
 32 ל"מלכות", וְגַם – כתר נקרא "כתר מלכות" לא רק מפני שממנו
 33 נמשך כוח ה"אין סוף" ל"מלכות", אלא שב"כתר" עצמו יש
 34 הענין של "מלכות" כי בְּחִינַה אֲחֵרוֹנָה דְאִינְסוּף הִיא מְלָכוֹת
 35 דְאִינְסוּף³⁶, – הרי שב"כתר" יש גם הענין של "מלכות", שהרי
 36 הבחינה האחרונה של "אין סוף" היא "מלכות דאין סוף", וְלִכֵּן
 37 גַם הַמְּלָכוֹת דְאִצְלוֹת נִקְרָא בְּתֵר מְמַטָּה לְמַעְלָה. –
 38 בשמונים את הספירות מלמטה למעלה, מהספירה התחתונה
 39 לספירה העליונה, נקראת "מלכות", הספירה האחרונה, בשם
 40 "כתר" לגבי שאר הספירות – וזאת מפני שבה נמצאת בחינת
 41 ה"כתר", וזה מאיר לספירות שלמעלה מ"מלכות" באופן של
 42 "אור חוזר", כל האמור הוא מצד זה שב"מלכות דאצילות"
 43 מתבטא הכוח של "אין סוף" בענין בריאת "יש מאין",
 44 ש"מ"מלכות" מתהווים הנבראים שהם "יש" ו"דבר נפרד"

אגרת הקדש

תחלתן בסופן כי כתר הוא ממוצע בין המאציל
 לנאצלים ויש בו בחי' האחרונה של הא"ס ולכן נקרא
 כתר מלכות כי אין כתר אלא למלך וגם כי בחי'
 אחרונה דא"ס היא מל' דאין סוף ולכן גם המל' דאצי'
 נקרא כתר ממש למעלה ומה גם כי בריאת הנשמות
 ממנה להיות יש ודבר נפרד בפ"ע בעולם הבריאה
 ונקרא בשם לידה כקריעת י"ם דבעתיקא תליא
 וגם כל גידול הנשמות כל ז' חדשים מזיווג של
 שמיני עצרת עד שביעי של פסח הוא כמו גידול זו"נ

34. פ"א מ"ז. 35. תהלים קיא, י. 36. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מההג"ה בפנ"ב (בח"א). ולקמן קלא, ריש ע"ב". 37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שע"ז יובן ביותר שאין ספירה בהנ"ל – כי בריאת הנשמות וכו' בעתיקא תליא ואפילו הגידול כו' וההיכלות". 38. ח"ב נב, ב. 39. ראה לקו"ת צו טז, ב. וש"נ.

24 מְקַבְּלַת וּמְתַעֲבֶרֶת מִ"זְעִיר אַנְפִּין", – (מדות), הוּא מְמַחֵן
25 דְ"אִמָּא וְאִמָּא", – "חכמה" ו"בינה", וְכָבֵל זְוֹג – שֶׁל "חכמה"
26 ו"בינה", שִׁימוּשׁךָ מִזֶּה עֵנֵן שֶׁל הוֹלְדָה, נִמְשָׁכֶת – הַטִּיפָה
27 לְ"אִמָּא וְאִמָּא" – "חכמה" ו"בינה", מִ"אֲרִיף אַנְפִּין" וְעֵתִיק
28 יוֹמִין, וּמְלַמְעֵלָה

29 לְמַעְלָה עַד אֵין סוּף, רַק
30 שֶׁהַכֵּל בְּהַעֲלֵם בְּמַחֵן,
31 עַד לִידַת הַנְּזַקְבָּא –
32 "מלכות" מגלה, הַנְּשָׁמוֹת
33 וְהַמְלָאכִים וְהַהִיכָלוֹת
34 לְעוֹלָם הַבְּרִיאָה. נִמְצָא,
35 שְׁזֵהוּ גִלּוּי אֹר אֵין-סוּף
36 מְמַשׁ, עַל-יְדֵי הַעֲבוּר
37 וְהַלְדָה. – לֹא רַק הַמִּשְׁכָּה
38 מִכּוּחַ הַ"אֵין סוּף",
39 הַנִּמְשַׁכֶּת עַל-יְדֵי "מלכות"
40 בַּהֲתַחוּת הַנְּבֵרָאִים, כִּי

41 אִם גַּם עֵנֵן שֶׁל גִּילּוּי מִ"אֹר אֵין סוּף" שָׂבֵא עַל-יְדֵי הַעֲבוּר
42 וְלִידַת הַנִּשְׁמוֹת, הֵרִי מַה שֶׁ"מלכות" נִקְרָאת "עֲלָמָא דַּאֲתַגְלִיא"
43 – עוֹלָמוֹת שֶׁל הַתְּגָלוֹת – אֵינוֹ רַק מִפְּנֵי שֶׁעַל-יְדֵי מַתְּגַלָּה הַכּוּחַ
44 מִ"אֵין סוּף" בְּנֵבֵרָאִים בְּאוֹפֵן שֶׁל הַעֲלֵם, כִּי-גַם הַתְּגָלוֹת מִמֶּשׁ
45 שֶׁל אֲלָקוֹת ו"אֹר אֵין סוּף" בְּעוֹלָמוֹת כִּפִּי שׁוּה נַעֲשֵׂה עַל-יְדֵי
46 נִשְׁמוֹת.

1 (זעיר אנפין – מדות) ו"מלכות" דאצילות, שהן לפני כן בהעלם,
2 ומתגלות בְּכַפֵּן "אִמָּא עֲלָאָה", – בפנימיות "בינה" דאצילות,
3 שְׁהוּא עַל-יְדֵי אֹרוֹת עֲלִיּוֹנִים מִ"אִמָּא עֲלָאָה", – ספירת
4 ה"בינה", וּמְלַמְעֵלָה לְמַעְלָה עַד אֵין סוּף, הַמְתַּלְבֵּשׁ בָּהּ –
5 ב"בינה" – לַשֵּׁם גִּדּוּל ז'ו"ג

6 ("זעיר אנפין" ו"מלכות")
7 כָּל ט' או ז' ירחי לידה,
8 – "זו"ג" דאצילות
9 "נולדות" מ"אימא
10 עילאה", "בינה"
11 דאצילות, וכך גם ב"אימא
12 תתאה, ב"מלכות",
13 שגידול הנשמות שבה
14 הוא גם כן על ידי אורות
15 עליונים והמשכה מ"אור
16 אֵין-סוּף". וְכַבָּה הוּא
17 בְּבְרִיאַת נִשְׁמוֹת
18 וּמְלָאכִים לְעוֹלָם הַבְּרִיאָה. – שִׁזֵּה גַם כֵּן עַל יְדֵי אֹרוֹת
19 עֲלִיּוֹנִים, עַד "אֹר אֵין סוּף", הַנִּמְשָׁכִים בִּ"מלכות". לְהֵלֵךְ יִסְבִּיר
20 רַבְּנֵי הַזִּקּוּן, שֶׁלֹּא רַק עֲבוּר לִידַת הַנִּשְׁמוֹת וְעֲבוּר הַעֲבוּר
21 נִמְשָׁכִים אֹרוֹת עֲלִיּוֹנִים, כִּי-אִם גַּם עֲבוּר שׁוֹרֵשׁ הָעֵנֵן שֶׁל
22 עֲבוּר, שִׁיכֵל לִהְיוֹת הַעֲבוּר, זְקוּקִים גַּם כֵּן לְהַמְשִׁכֶת אֹרוֹת
23 עֲלִיּוֹנִים. וְגַם, כָּל עֵינָךְ וְשָׂרְשׁ הַטִּיפָה שֶׁ – "מלכות",

יום שישי ט' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלא, ובוה יובן היות... עד עמ' קלא, וברלקמן.

69 שרשה הוא למעלה מ"חכמה עילאה", הוּא בְּ"מַחָא סְתִימָאָה"
70 דְ"אֲרִיף אַנְפִּין", – בבחינת "מוחא סתימאה" של "אריף אנפין",
71 חכמה סתומה שב"כתר", וְהֵינּוּ – אֵינוֹ בְּחִינָה בְּתוֹרָה הִיא
72 ב"חכמה סתימאה" (סתומה) שלמעלה לגמרי משכל ומזהגה,
73 הַחֲכָמָה דְטַעְמֵי הַמְצוֹת,
74 – שֶׁהֵם "סתום ונעלם",
75 ורק בביאת המשיח הוא

76 יגלה טעמי המצוות, שאו
77 תתגלה "חכמה סתימאה",
78 החכמה הסתומה. הרי,
79 כפי שתורה ומצוות הן
80 ב"כתר", המצוות הן
81 בבחינה עליונה יותר
82 מאשר תורה, שתורה היא

83 ב"חכמה סתימאה", עֵנֵן הַמּוּחָן שֶׁב"כַּתֵּר", וְאֵילוֹ מִצְוֹת הֵן
84 ב"גוֹלְגֻלְתָּא", בְּגוֹלְגֻלְתָּא וּבְמִקְיָף שֶׁלְמַעְלָה מִחֲכַמָּה סְתִימָאָה
85 שֶׁבְכַתֵּר. כִּיצַד, אֵיפּוּא, הַדְּבַר שֶׁכִּפִּי שְׁתוּרָה וּמִצְוֹת הֵן
86 ב"ספירות" ובאותיות של שם הוי', הַתּוֹרָה לְמַעְלָה מִן הַמִּצְוֹת
87 (מצוות הן ב"מלכות", אֹת ה' אַחֲרוֹנָה שֶׁל שֵׁם הוי', וְתוֹרָה הִיא
88 ב"ז"א", הַאֹת וְאֵין שֵׁם הוי'), וְכִפִּי שְׁתוּרָה וּמִצְוֹת הֵן
89 ב"כַּתֵּר", הַמִּצְוֹת הֵן בְּבַחֲינָה עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר עֵנֵן הַתּוֹרָה:
90 מֵתְרַץ רַבְּנֵי הַזִּקּוּן: אֵלָּא שְׁהוּא בְּחוֹתָם הַמְתַּתְּפָה, – שְׁמָה

47 וְכַבָּה יוֹבֵן, הִיּוֹת הַמְצוֹת בְּמַלְכוּת – ה' שֶׁל שֵׁם הַיְוָ"ה, –
48 כִּפִּי שֶׁהַמִּצְוֹת הֵן בְּעֵנֵן שֶׁל "ספירות" ובאותיות שם הוי', הרי
49 ב"ספירות" זו ספירת ה"מלכות", ובאותיות שם הוי' – הרי זו
50 הַאֹת ה' אַחֲרוֹנָה שֶׁל שֵׁם הוי', וְהַתּוֹרָה – כִּפִּי שֶׁהִיא ב"ספירות"
51 ובאותיות של שם הוי',
52 הִיא בְּ"זְעִיר אַנְפִּין" –

53 (מדות), הַאֹת וְאֵין שֶׁל
54 שֵׁם הַיְוָ"ה, הַגֵּם –
55 לְמַדּוֹת, שֶׁלְמַעְלָה – כִּפִּי
56 שֶׁמִּצְוֹת וְתוֹרָה הֵן
57 בְּמַדְרִיגַת "כַּתֵּר" בְּ"אֲרִיף"
58 אַנְפִּין הַמְצוֹת הֵן
59 בְּ"גוֹלְגֻלְתָּא",
60 ב"גוֹלְגֻלְתָּא" וּבְמִקְיָף שֶׁל

61 הַמּוּחָן, בְּ"לְבַנּוּיָת", – בְּבַחֲיַת "לוֹבֵן" (חסדים) שֶׁל "אֲרִיף
62 אַנְפִּין". הִיא הַ"אֲרַחָא" דְ"בְּ"פְלִגְנִתָּא דְשְׁעָרִי", – ה"אֲרוּח"
63 (הדרך) שִׁישׁ בַּהֲתַחֲלִקוֹת שֶׁל הַשְּׁעָרוֹת, דְּמַתְּפַלְגָּא לְתַרְיָג
64 אֲרַחֲתִין – הַמְתַּחֲלִקִים לִצְדֵּי 613 דְרִכִּים וְהַמְשַׁכּוֹת דְ"אֲוִרִיתָא
65 שֶׁב"זְעִיר אַנְפִּין", – שֶׁל תוֹרָה אֲשֶׁר ב"זְעִיר אַנְפִּין", הרי
66 שֶׁהַמִּצְוֹת הֵן בְּבַחֲיַת "גוֹלְגֻלְתָּא" וּמִקְיָף, שֶׁלְמַעְלָה מִמּוּחָן
67 "חכמה", וְשָׂרְשׁ הַתּוֹרָה דְנִפְקָא מִ"חֲכָמָה עֲלָאָה" – שְׂבָאָה
68 מִ"חֲכַמָּה עֲלִיּוֹנָה" – הִיא רַק בָּאָה מִ"חֲכַמָּה עֲלָאָה", אֲבֵל

39 לְלוֹלֵב וְכוּ", - שמפסיקים מלימוד התורה כדי לקיים מצוה
 40 בזמן שיש לקיימה, כמו בקיום מצות לולב, בירושלמי שם
 41 מקשה כך על מה שאמר ר' שמעון, שהוא ר"החברים" שלו אינם
 42 מפסיקים מלימוד התורה גם לא לקריאת שמע, שואלים על כך
 43 בירושלמי: האם לא סובר

44 ר' שמעון שמפסיקים
 45 מלימוד התורה כדי לקיים
 46 מצוה בזמנה - כמו לולב
 47 וסוכה, שכך הרי צריך
 48 להיות גם ביחס למצות
 49 קריאת שמע? אלא, להלן,
 50 מחלק בירושלמי בין
 51 קריאת שמע לבין שאר
 52 המצוות. שכן, זה "שינון"
 53 וזה "שינון": לימוד התורה
 54 וקריאת שמע הם שניהם
 55 ענין של שינון ולימוד,
 56 ואילו ביחס למצוות
 57 מעשיות בודאי שמודה ר'
 58 שמעון שמפסיקים מלימוד

59 התורה כדי לקיים מצוה בזמנה. הוספת כ"ק רבינו: "ובענין
 60 התורה עצמה ג"כ יש קדימת המצות, דמהן התחלתה ותלוי
 61 קיומה (בדוגמת שלי' וולד)". ואומר להלן בירושלמי, אמר רבי
 62 יוחנן ו"כָּל הַלּוּמֵד שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת - נַח לוֹ שְׁנַתְּהַפְכָה שְׁלִיתוּ
 63 עַל פְּנֵיו וְכוּ", - הוספת כ"ק רבינו: "ואין ולד" - ולא היה נולד
 64 לכתחילה, הוא משתמש בלשון זה דוקא, שנוח לו שנתהפכה
 65 שלייתו, ואינו אומר סתם - שנוח לו שלא היה נולד, כִּי הַשְּׁלִיא
 66 נֹצְרָה תַחֲלָה מֵהַפְּסָה, וְהִיא לְבָרָה הִיְתָה עֶקֶר הַנּוֹלֵד עַד
 67 אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁהִתְחִילָה צוֹרֵת הַנּוֹלֵד. וְכֵּהָ הַמְצוֹת הֵן עֶקֶר
 68 הַתּוֹרָה וְשִׁרְשָׁהּ, הֵנָּם - לַמְּרוֹת, שֶׁהַמְצוֹת הֵיא גּוֹפְנִית וְ -
 69 אִילוּ, הַתּוֹרָה הִיא חֲכָמָה, - שהיא דבר רוחני, הוספת כ"ק
 70 רבינו: "ול"ק דא"כ למה תורה למ' ממצות כדלעיל", רק שָׁוָה
 71 - המצוות הן פְּחִיצוֹנִיּוֹת - עליונותן מתבטאת בענין מקיף, לא
 72 בענין פנימי, וְזֶה - תורה היא פְּנִימִיּוֹת, - ומכניסה נשמה
 73 וחיות במצוות, וְכִדְלַקְמָן. - וכפי שיוסבר להלן. הרי כיוון שהוא
 74 לומד תורה ואינו רוצה לקיים מצוות, חסר הרי העיקר והשורש
 75 של תורה, ולכן נוח היה לו אילו שלייתו מתהפכת ולא נשאר
 76 ממנו כלום.

1 שבחותם הוא צד ימין, הרי בדבר שעליו חותמים הוא צד
 2 שמאל, וכן להיפך; וכן גם מה ש"בולט" בחותם, "שוקע" בדבר
 3 שעליו חותמים, והאותיות השקועות שבחותם יוצאות בולטות
 4 בדבר שעליו חותמים - כך כאן, שמדריגת המצוות כפי שהן

5 ב"כתר", בלמעלה
 6 מהשתלשלות, במדריגה
 7 עליונה יותר, יורדת
 8 בהשתלשלות הספירות
 9 למטה מענין התורה,
 10 שב"כתר" התורה היא
 11 במדריגה תחתונה יותר
 12 מאשר מצוות. ו"ענין"
 13 תַחֲלָתָן בְּסוֹפָן, -
 14 שה"תחילה" והמדריגה
 15 העליונה שב"כתר", ששם
 16 המצוות מושרשות, נעוצה
 17 בסוף ובמדריגה האחרונה
 18 של ספירות, ב"מלכות",
 19 הוא בְּתַּחֲסוּף הָאֵינְסוּף
 20 בְּרוּדֵי הוּא' לְבָרָא יֵשׁ

21 מֵאֵין, - כוח זה (כתר) ישנו, כנזכר לעיל, בספירת ה"מלכות",
 22 שממנה נעשית ההתהוות של "יש מאין", וְלֹא עֲלֵי־יְדֵי עֵילָה
 23 וְעֵלּוּל, שִׁיְהִיהָ הָעֵלּוּל מִקֶּה מַעֲלָתוֹ וּבְטָל בְּמַצִּיאוֹת, -
 24 ל"עילה" שלו, שמוסגו התהוות כזו אי אפשר שתבצע כוונת
 25 ותכלית הבריאה, רק יְהִיהָ הַיֵּשׁ - בהרגשתו, דְּכָר נַפְרָד מְ -
 26 מקורו, מ - אֵלְקוֹת, בְּכִדֵי שִׁיְהִיהָ תַמְאָצִיל בְּרוּדֵי הוּא מְלָךְ
 27 עַל כָּל - הנבראים שבהרגשתם הם הַנַּפְרָדִים, - מאלקות,
 28 עֲלֵי־יְדֵי שִׁיְקִימוּ מְצוֹתָיו שִׁיְצוּהוּ עֲלֵיהֶם, - שדוקא על־ידי־זה
 29 מתבצעים הרצון והכוונה של הבריאה, מה ש"עלה ברצונו אנא
 30 אמלוך", ו"מלוכה" היא דוקא על דברים המרגישים עצמם
 31 כנפרדים, והם בטלים למלך, ביטולם של הנבראים לאלקות בא
 32 על ידי ענין המצוות המעשיות הנעשות מן ועל־ידי נבראים
 33 גשמיים שהתהוותם היא מספירת ה"מלכות", ו"סוף מַעֲשָׂה -
 34 המצוות שמקימים בדברים גשמיים, עלו בְּמַחֲשָׁבָה תַחֲלָה". -
 35 שהיא למעלה גם מ"ראשית" המחשבה, שב"תחלה" ובמדריגה
 36 העליונה יותר של מחשבה, ישנם הכוונה והרצון למצוות
 37 מעשיות הנעשות בדברים גשמיים. וְלִכֵּן אָמְרוּ בְּרוּשְׁלָמִי:⁴⁰
 38 "וְלִית לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן - האם לא סובר ר' שמעון שְׁמַפְסִיק

40. שבת פ"א ה"ב. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר אשר כ"ז הוא ג"כ לפני' בירוש' ברכות (פ"א ה"ב) אלא ששם מקדים סוכה ללולב ובשבת לולב ואח"כ סוכה, ולכן מסתבר דכאן הכוונה לסוגיית שבת דוקא (והטעם י"ל כי בשבת הוא עיקר דין זה). אבל צ"ע: בשני הסוגיות (בש"ס שלפנינו) "לעשות לולב ולעשות סוכה" - והחילוק מובן. וראה שו"ע אדה"ז חאו"ח ר"ס תרמ"א. ואכ"מ." וראה לקו"ש חלק כ' ע' 267 הערה 10. ושי"נ.

יום שבת קודש י' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלא, והנה כמו"כ מזיווג... עד עמ' 262, כנ"ל.

48 ההארה מה"קו" שבהם גם כן בוקעת את הפרסא איתם וגם
49 הארת ה"קו" מאירה באור הנשמה של בריאה-יצירה-עשיה.
50 וכן, גם ה"קו" בעצמו – לא רק הארת ה"קו" המאירה בכלים
51 דאצילות, אלא גם ה"קו" בעצמו, המלכש בסיום וסוף נצח'
52 הודי'סוד ד"ארם
53 קדמון, שהוא סוף רגלי
54 הישר שלו – של אדם
55 קדמון, המסתמים
56 במלכות דעשיה, הנה
57 הארת ה"קו" מאירה
58 משם – מנצח-הודי'סוד
59 ד'אדם קדמון,
60 ומתלבשת באור
61 הנשמה דעשר ספירות
62 דבריאה-יצירה-עשיה
63 שהוא אלקות. א"ק"
64 הוא אדם קדמון, שענינו
65 הוא – המחשבה
66 הראשונה האוצרת
67 בתוכה ומקיפה את כל
68 סדר ההשתלשלות

69 ("צופה ומביט עד סוף כל הדורות"), ומהפרטים שבמחשבה
70 הקדומה הזו באה החיות של כל סדר ההשתלשלות, ובוה גופא
71 ישנם "יושר" ו"עיוגולים" – "עיוגולים" הוא ענין של "מקף",
72 המקף על כל מדריגות ההשתלשלות בהשוואה ובאופן שוה,
73 ש"אצילות" ו"עשיה" מוקפים יחד; ו"יושר" הוא הענין של אור
74 פנימי, הנותן חיות בכל ענין של השתלשלות בהתאם למהות
75 ולמדריגת הענין, הרי רגלי היושר של אדם קדמון מסיימים
76 במדריגת האחרונה של עולם ה"עשיה", שהיא "מלכות
77 דעשיה". ועל כך הוא אומר, שהארת ה"קו" המאירה עד
78 "מלכות דעשיה" (לא מצד ההתלבשות בכלים ד"אצילות",
79 כ"אם ענין ה"קו" המאיר ב"א"ק" (אדם קדמון) – נמצאת בכל
80 מדריגות ההשתלשלות, עד במדריגת התחתונה של "מלכות
81 דעשיה" הבאה מהמחשבה הקדומה ד"א"ק", הרי ענין זה
82 והארה זו מה"קו" מאיר ומתלבש באור הנשמה של עשר
83 הספירות של העולמות בריאה-יצירה-עשיה, שהוא אלקות.
84 והארה דהארה, – מה"קו", מתלבשת בנפש רוח דעשר
85 ספירות דבריאה-יצירה-עשיה, – לא רק באור הנשמה, אלא
86 גם בנפש רוח, ואף גם בכל הכלים שלהם. בכלים של ספירות
87 בריאה-יצירה-עשיה, למרות שאין הם אלקות, שמצד הארת
88 ה"קו" מהכלים דאצילות לא מאירה שם ההארה, שכן
89 "אצילות" אינו מאיר ואינו מתלבש בענין שאינו אלקות, אך
90 מצד ה"קו" עצמו שלמעלה מ"אצילות" יורדת (מצד המחשבה
91 הקדומה של אדם קדמון) הארת ה"קו" באופן של הארה
92 דהארה גם בכלים של ספירות בריאה-יצירה-עשיה. והארה
93 דהארה דהארה, – כלומר המדריגה השלישית של הארה,
94 הוא בכל הנבראים – של עולם ה"בריאה", ונצרים – של

1 והנה, כמו"כ מזיווג – יחוד, 'עיר-אנפין ונקבא' דבריאה'
2 יצירה-עשיה – "ז"א" (מדות) ו"מלכות" של העולמות בריאה-
3 יצירה-עשיה, נבראו מאין ליש כל הנבראים – של עולם
4 ה"בריאה", והנצרים – היצורים של עולם ה"יצירה",
5 והנעשים, – הדברים
6 שבעולם ה"עשיה", כפי
7 שהוסבר לעיל, הרי
8 מ"מלכות דאצילות"
9 ומזהיווג של "ז"א"
10 ו"מלכות" דאצילות
11 מתהווים הנשמות
12 והמלאכים של עולם
13 ה"בריאה", נבראים שהם
14 כבר ענין של "יש", וכפי
15 שהסביר רבנו הזקן, הרי
16 זה על ידי כוח ה"אין סוף"
17 הנמשך ב"מלכות" בכלל
18 וביחוד זהיווג "ז"א"
19 ו"מלכות" בפרט, ומצד זה
20 שה"קו" של "אור אין סוף"
21 מלושב בספירות, שבגלל

22 זה יכולה להיות מהם ההתהוות של מציאות "יש", כך גם
23 משיחוד זהיווג "ז"א" ו"מלכות" מהספירות של העולמות בריאה-
24 יצירה-עשיה מתהווים הנבראים של עולמות אלה (וכפי שיסכם
25 רבנו הזקן, שגם בהם ישנה ההתלבשות של הארה מה"קו" של
26 "אור אין סוף"), על-ידי אור הנשמה שבתוכו, שהיא –
27 הנשמה היא, אלקות, מהכלים דעשר ספירות דמלכות
28 דאצילות, – עשרת הכלים של "מלכות דאצילות" יורדים
29 בספירות של בריאה-יצירה-עשיה להיות הנשמה והאלקות של
30 הספירות של בריאה-יצירה-עשיה. וגם בתוכה – ב"מלכות
31 דאצילות", ישנה הארת ה"קו" דאור אין סוף – שמצד אור
32 ה"קו" שהוא מעין המאור, יכולה להיות ההתהוות של "יש
33 מאין", כפי שהסביר לעיל, המלכש באצילות עד ה"פרסא",
34 – והמסך שבין "אצילות" ל"בריאה", שהאור של בריאה-יצירה-
35 עשיה יהיה מהות אחרת מאשר האור של "אצילות". והארת
36 ה"קו" שהיה מאיר בכלים דעשר ספירות דמלכות – של
37 "אצילות", בקע ה"פרסא" עמהם, ומאיר בהם – בשלושים
38 הכלים של "מלכות דאצילות" הנעשים נשמה לבריאה-יצירה-
39 עשיה, בבריאה-יצירה-עשיה כמו באצילות משם. – ענין זה
40 של ההארה מה"קו" שהאיר בכלים דאצילות, הוא גם אחרי
41 שנעשה פרסא ומסך בין "אצילות" ל"בריאה-יצירה-עשיה",
42 והאור של בריאה-יצירה-עשיה אינו בכלל מהות האור
43 שמי"אצילות", אך, כיוון ששלושים הכלים של "מלכות
44 דאצילות" בוקעים את הפרסא, שגם אחרי הפרסא לא יהיה זה
45 ענין אחר לגמרי, ענין של נברא ולא אלקות, אלא הם ענין של
46 אלקות ואשר לכן הם אור הנשמה של בריאה-יצירה-עשיה
47 (המהווה ומחיה הנבראים של בריאה-יצירה-עשיה). הרי כך גם

אגרת הקדש

והנה כמו"כ

מזיווג זו"ן דבי"ע נבראו מאין ליש כל הנבראים
והנוצרים והנעשים ע"י אור הנשמה שבתוכן שהיא
אלקות מהכלים די"ס דמל' דאצי' וגם בתוכה הארת
הקו דאור א"ס המלושב באצי' עד הפרסא והארת
הקו שהיה מאיר בכלים די"ס דמל' בקע הפרסא
עמהם ומאיר בהם בבי"ע כמו באצילות ממש וכן
גם הקו בעצמו המלושב בסיום וסוף נה"י דא"ק שהוא
סוף רגלי היושר שלו המסתיימים במל' דעשיה הנה
הארת הקו מאירה משם ומתלבשת באור הנשמה
די"ס דבי"ע שהוא אלקות והארה דהארה מתלבשת
בנפש רוח די"ס דבי"ע ואף גם בכל הכלים שלהם
והארה דהארה דהארה הוא בכל הנבראים ונוצרים

ה'תניא'⁴², ולא התפשטות והתלבשות החיות – מה שמהות
ומציאות ה"אין סוף" מלא בכל העולמות – אין זה באופן של
התפשטות והתלבשות החיות, לְהַחְיֹתָם וּלְהוֹתָם מֵאֵין לֵישׁ,
– שגם על ההתהוות מ"אין" ל"יש", למרות שזה על ידי כוח
נעלם של "אור אין סוף",

אבל הרי זה ענין של גילוי
והתפשטות להתהוות
הבאה על ידי הספירות
והמדריגות המשיכות
ומגלות את הכוח הנעלם,
פִּירְאִם – ההתפשטות
לחיות ולהתהוות, באה
עַל־יְדֵי הָאֲרָה דְהָאֲרָה
דְהָאֲרָה וְכוּ' מִתְּקוּן,
כְּנֻזָּר לְעֵיל. וְגַם מֵאוֹר
אֵין־סוּף הַסּוֹבֵב וּמְקִיף
לְאַרְבַּע עוֹלָמוֹת
אֲצִילוֹת־בְּרִיאַת־יְצִירָה
עֲשִׂיהַ בְּשׁוּה, – האור
שהוא למעלה מעולמות,
והשפעתו בעולמות היא

רק באופן שהוא סובב ומקיף כל ארבעת העולמות בשוה, מֵאִיר
– גַּם אֵל תְּקוּן הַפְּנִימִי – שהוא אור פנימי בעולמות, דְרָךְ
הַכְּלִיִּם דְעֲשֵׂר סְפִירוֹת דְבְרִיאַת־יְצִירָה־עֲשִׂיהַ, – שהכלים
הרי מקיפים לאור המתלבש בתוך הכלים, וּבְהָאֲרָתוֹ תוֹךְ
הַכְּלִיִּם – נוֹתֵן כְּהֵם כֹּחַ וְעוֹן לְבְרָא יֵשׁ מֵאֵין. – כפי שהוסבר
לעיל, הרי התהוות הנבראים שבכל אחד מהעולמות, היא על
ידי הכלים של הספירות שבאותו עולם; הרי הכוח שיש לכלים
של הספירות להוות "יש מאין" (התהוות שבאה דוקא מעצמות
"אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין") הוא מפני שמאיר בהם מ"אור
אין סוף" ה"סובב כל עלמין". וּמֵאַחַר שֶׁהַבְּרִיאַתָּה הִיא עַל־יְדֵי
הַכְּלִיִּם, – שיש בהם הרי ענין של גבול והתחלקות, לְזוֹת –
לכן, הֵם הַנְּבְרָאִים בְּבְחִינַת רַבּוּי וְהִתְחַלְקוּת – שאחד שונה
מהשני, וְגַבּוּל וְתַבְלִיַת, – למרות שהכוח להתהוותם בא
מה"אור הסובב" שהוא בלי גבול, אך מפני שהכוח מאיר בתוך
הכלים, הרי ההארה האלקית שישנה על ידי הכלים, היא בחינה
של התחלקות ובאופן של גבול, וּבְפִרְטָא – כפי שהארה
האלקית ממנה נעשית ההתהוות, באה בגילוי, עַל־יְדֵי
הָאוֹתִיּוֹת, כְּנֻזָּר לְעֵיל. – שהאותיות יש בהן יותר ענין
ההתחלקות והגבולה מאשר הכלים. על-כל-פנים הרי אמר
לעיל, שלא רק בספירות של העולמות, בנשמה, ובנפש רוח,
ובכלים, יש גם מהאור הפנימי של "אור אין סוף" (ה"קו"), שענינו
אור שבשביל העולמות, אור שיאיר את העולמות באור פנימי
ה"נרגש" בעולמות, כפי שחיות נרגשת). וגם מהאור הסובב
ומקיף (אור שהוא למעלה מעולמות, והשפעתו בעולמות הוא
רק באופן זה שהוא נשאר למעלה מהם, ואינו נרגש בהם

1 עולם ה"יצירה", וְנַעֲשִׂים, – של עולם ה"עשיה", שעל-ידי-זה
2 מאירה בכל נברא ונוצר ונעשה, הכוונה שבמחשבה הקדומה
3 ד"א"ק", שעל הנברא ונוצר ונעשה להשלים, וכוונה זו היא
4 החיות של הנברא ונוצר ונעשה. הענין של "הארה דהארה

5 דהארה" הוא, שהארה
6 איננה העצם, אבל היא
7 עדיין אותה מהות של
8 הענין שממנו באה
9 ההארה, כך שהארת
10 ה"קו" היא עדיין מהות של
11 אלקות, ואשר לכן היא
12 מתלבשת רק באור
13 הנשמה של הספירות
14 שהוא אלקות. הארה
15 דהארה כבר אינה המהות
16 של המדריגה הקודמת,
17 אך היא עדיין המציאות
18 של הענין הקודם, שלכן
19 ההארה דהארה מתלבשת
20 בנפש ורוח של ספירות
21 בריאה-יצירה-עשיה,

22 שכבר אינה המהות הקודמת (זה לא אלקות), אך זה עדיין
23 המציאות של אותו ענין, ענין רוחני של כלים ושל ספירות,
24 שלמרות שאין זה אלקות הרי זה גם כן לא מציאות של נברא.
25 הארה דהארה דהארה היא כבר גם לא המציאות של ההארה
26 האוריגנילית, שלכן ההארה דהארה דהארה של ה"קו"
27 מתלבשת בכל הנבראים, נוצרים ונעשים שהם מציאות של
28 נבראים. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁴¹: "הַיָּמִים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם, – עשית,
29 וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת כָּלָם", – שנמשכת חיות מ"אור אין סוף",
30 מ"אתה", בכולם (בכל הנבראים), שזה ההארה דהארה דהארה
31 של ה"קו" מ"אור אין סוף", הנמשכת להיות חיות לכל הנבראים.
32 וְכָל זֹאת בְּבְחִינַת הַתְּפַשְׁטוֹת הַחַיּוֹת לְהַחְיֹתָם. – שבכך יש
33 הברל בין אופן ההתלבשות ב"אצילות", ובאור הנשמה של
34 בריאה-יצירה-עשיה, ובנפש ורוח וכלים של עשר ספירות
35 בריאה-יצירה-עשיה, עד בכל הנבראים, אִמְנָם מְצִיאוֹתוֹ
36 וּמְהוֹתוֹ שֶׁל אֹר הָאֵין־סוּף – עצמו, אֵינוֹ בְּגֵדֵר מְקוֹם כְּלָל,
37 – שנאמר שב"אצילות" נמצא "אור אין סוף" באופן אחד
38 ובבריאה-יצירה-עשיה ופרטיו – באופן אחר, אלא הוא וְסוֹבֵב
39 כָּל עֲלָמִין – כל העולמות, בְּשׁוּה, וְ"אַת הַשְּׁמַיִם וְאַת הָאָרֶץ
40 אֵנִי מְלֵא" – אומר הקדוש ברוך הוא, בְּהַשְׁוָאָה אַחַת, –
41 שכשם שהוא מלא בשמים כך הוא מלא בארץ, וְ"לִית אַחַד
42 כְּנֻזָּר מְנִיָּה" – אין מקום ומדריגה שהוא פנוי וריק ממנו יתברך,
43 אֵף בְּאָרֶץ הִלְזוּ הַנְּשָׁמִית, רַק שְׁהוּא בְּבְחִינַת מְקִיף וְסוֹבֵב,
44 – אין הוא מאיר בפנימיות, שירגש כפי שהחיות מורגשת, אלא
45 הוא באופן של מקיף והעלם, וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר הַפְּרִיז – של
46 "סובב כל עלמין", בְּלִקְטֵי אֲמָרִים, – בחלק הראשון של ספר

7 המהות של "אור אין סוף", כ"אם המציאות בלבד (כלומר, 7
8 שאין זה ענין שמהותו אלקות, כ"אם מציאות של אלקות
9 בלבד); אך, כשזה בא באופן של הארה דהארה, או
10 שהדבר בכל הנבראים, אין זה גם לא המציאות של הארה
11 האלקית הקודמת, אלא זה כפי שהארה האלקית באה
12 ומתלבשת במציאות של נברא.

1 בפנימיותו, הרי לא רק שבפנימיות יש מכל אחד משני הסוגים
2 שבאור, אלא גם בכל נברא יש משני הסוגים שבאור; ההבדל
3 מתבטא רק בכך אם זה בא בהארה, או בהארה דהארה, או
4 בהארה דהארה דהארה: כשזה בא באופן של הארה, הרי אין
5 זה אכן העצם מ"אור אין סוף", אך זה עדיין המהות של "אור
6 אין סוף"; וכשזה בא באופן של הארה דהארה, אין זה גם

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שני עמ' ב

51 השם והתגייר, ד'אישתי ל'מרי, כלומר שגם דינו השתנה וגם
52 מיתתו השתנתה, שצריך היה לדונו במיתה שחייב בה עתה כלומר
53 סקילה. אלא שלהורג בסקילה אי אפשר, כיון שלא התחייב
54 במיתה חמורה כזאת, ולכן פטור. דוחה הגמרא: ה'אמר ליה רבי
55 יוחנן ל'תנא - הרי אמר רבי יוחנן לאמורא ששנה לפניו את
56 הברייתא, תני - עליך לגרוס בברייתא 'תידון ב'סקילה', כלומר אף
57 שהשתנה גופה לא השתנתה מיתתה, והיא נידונית במיתת סקילה
58 שהתחייבה בה כשעברה את העבירה, ואף בן נח שבירך את השם,
59 אף שהשתנה דינו לא השתנתה מיתתו, ויש לדונו במיתת סייף
60 שהתחייב בה כשעבר את העבירה.

משנה

61 המשנה מבארת מדוע בן סורר ומורה נידון בסקילה: בן סורר
62 ומורה מתחייב מיתה אף שלבאורה אין במעשיו בכדי להענישו
63 במיתה, משום שהוא נידון על שם סופו - מחמת שבגדלותו יוסיף
64 וירשע עד שיתחייב מיתה, ועל כן אמרה התורה, מוטב שימות
65 בעודו זכאי, ואל ימשיך במעשיו עד שימות כשהוא חייב מיתה
66 מחמת חטאים חמורים יותר מאלו. ומסיף התנא ומבאר, ש'מיתתן
67 המוקדמת של ר'שעים היא הנאה להן, שבכך נמנע מהם להוסיף
68 ולחטוא, והנאה היא לעולם, שהרי במיתתם שקטה כל הארץ,
69 שאינם יכולים עוד להזיק לבני אדם. אבל מיתה לצדיקים, רע להן,
70 שלאחר מיתתם אינם יכולים להוסיף זכויות לעצמם, וכן רע
71 לעולם, שבחיהם הגנו על הדור בזכויותיהם, והיו מוכיחים את
72 הדורות להחזירם בתשובה, ולאחר מיתה אינם יכולים להמשיך
73 ולזכות את הדור.

74 המשנה מביאה ענינים נוספים המתהפכים מרע לטוב בין רשעים
75 וצדיקים: ו'ו'שינה, ל'רשעים, הרי זה הנאה להן והנאה לעולם, שכל
76 זמן שהם שותים יין וישנים אינם מוסיפים על חטאם, ואינם מזיקים
77 את שאר בני אדם. ואילו לצדיקים, רע להן היין והשינה, שמחמת
78 העיסוק ביין ובשינה הם אינם עוסקים בתורה, ואינם מוסיפים
79 זכויות לעצמם, ורע לעולם, שאינם יכולים לעסוק בתורה ולהגן
80 על הדור, ועל ידי כך באה פורענות לעולם.

81 פיזור - מה שאין בני אדם מצויים עם חבריהם, והנאה להן,
82 שאינם יכולים להתייעץ זה עם זה כיצד לעשות רע, והנאה לעולם,
83 שבאופן זה אינם מסייעים זה לזה להרע לבריות, ואילו לצדיקים,
84 רע להן הפיזור, שאינם יכולים להתייעץ זה עם זה איך להוסיף
85 מעשים טובים, ואינם יכולים לסייע זה לזה במעשיהם הטובים,
86 ורע לעולם, שאינם יכולים להתייעץ זה עם זה ולסייע זה לזה
87 להוסיף על זכויותיהם ולהגן בכך על הדור.

88 בנפים - בני אדם הנאספים יחד, ל'רשעים, הרי זה רע להן ורע לעולם,
89 שכן הם מתחזקים זה את זה להוסיף ולהרשע, ולצדיקים, הכינות
90 הוא הנאה להן והנאה לעולם, שכן הם מתחזקים טובה על
91 טובתם.

92 שקט - כאשר בני אדם יושבים בשלוה ללא יסורים וטרדות,
93 ל'רשעים, הרי זה רע להן ורע לעולם, שמתוך שלווה הם פנויים
94 לעסקיהם הרעים, ומוסיפים לחטוא ומזיקים את הבריות,
95 ולצדיקים, השקט הוא הנאה להן, שכן הם פנויים להוסיף לעסוק
96 בתורה ובמצוות. והנאה לעולם, כיון שעל ידי הוספתם בלימוד
97 התורה, הם מגינים על הדור מן הפורענות.

1 כן אין שינוי במיתתו, ולכן חייב מיתה גם אחר שהתגייר, כיון
2 במיתתו קלה במיתה חמורה, מ'שך ש'קא - המיתה החמורה
3 כוללת את המיתה הקלה. כלומר, בן נח שבא על אשת איש
4 ישראל דינו בסיף, ואילו היה בא על אשת איש לאחר שהתגייר,
5 היה דינו בחנק שהיא מיתה קלה יותר מסיף, נמצא שהמיתה
6 החמורה שהיה חייב בה בהיותו גוי כוללת את המיתה הקלה
7 שחייב עתה, ואפשר לומר שבהיותו גוי היה ראוי גם למיתת חנק
8 ואף למיתה חמורה מזו, ואין זה נחשב לשינוי במיתה, ולכן נהרג
9 עתה בחנק שהיא מיתה קלה. אבל מברך את השם, שלאחר
10 שהתגייר דינו במיתת סקילה החמורה, ובהיותו גוי היה דינו
11 במיתת סייף הקלה, זה נחשב לשינוי במיתה ולכן פטור.

12 הגמרא מקשה על התירוף משיטת רבי שמעון שנחלק על חכמים
13 בסדר חומרתן של ארבע מיתות בית דין. לדעת חכמים הסדר
14 מהקל לחמור הוא, חנק, סייף, שריפה וסקילה, ולדעת רבי שמעון
15 הסדר הוא, סייף, חנק, סקילה שריפה. מקשה הגמרא: ה'ניחא -
16 תירוף זה מיישב לשיטת ר'בן ה'אמרי ש'סיף המור מחנק, אלא ל'רבי
17 שמעון ה'אמר ש'חנק המור מסיף, מאי איכא ל'מיר - כיצד ניישב
18 את הברייתא שאמרה שהוא חייב, הלא בהיותו בן נח לא היה
19 ראוי למיתת חנק החמורה, ונמצא שגוי שבא על אשת איש
20 ישראל והתגייר, השתנתה מיתתו למיתה יותר חמורה. מתרצת
21 הגמרא: רבי שמעון סבר לה ב'תנא דבי מנשה, ה'אמר שכל מיתה
22 ה'אמורה ל'בני נח אינה אלא חנק, נמצא שלא השתנתה כלל
23 מיתתו, שהרי גם כשבא על אשת איש קודם שהתגייר היתה
24 מיתתו בחנק, וגם עתה בהיותו ישראל אם יבא על אשת איש תהא
25 מיתתו בחנק.

26 מקשה הגמרא: ב'ש'למא - התירוף להעמיד כתנא דבי מנשה נכון
27 לגבי הבא על אשת איש, ש'מעיקרא - מתחילה קודם שהתגייר
28 מיתתו ב'חנק, והשתא - וגם עתה אם יבא על אשת איש תהא
29 מיתתו ב'חנק, אלא לגבי רוצח, כלומר בן נח שהרג את חברו, הלא
30 לפי תנא דבי מנשה מ'עיקרא - מתחילה קודם שהתגייר מיתתו
31 ב'חנק, והשתא - ועתה כשהוא ישראל אם היה הורג את חברו
32 היתה מיתתו ב'סיף, נמצא שהשתנתה מיתתו ומדוע חייב מיתה.
33 מתרצת הגמרא: קלה ב'תמורה מ'שך ש'קא - מיתת סייף הקלה
34 ולשיטת רבי שמעון כוללה במיתת חנק החמורה, ונמצא שגם
35 בהיותו גוי היה ראוי למיתת סייף, ולכן אין זה נחשב לשינוי
36 במיתה.

37 הגמרא מביאה ראייה לרבי חנינא מברייתא העוסקת בזנות של
38 אשה לאחר שהתארסה. היין הוא, שנערה מאורסה שזינתה דינה
39 בסקילה, ותקופת הנערות נמשכת ששה חדשים, לאחר מכן היא
40 נקראת בוגרת, ואם זינתה בהיותה בוגרת דינה בחנק; ל'מא
41 מ'סייעא ליה - האם נאמר שיש ראייה לדברי רבי חנינא ממה
42 שזינתו בברייתא, נערה המאורסה שס'רתה - זינתה, ואחר כך
43 קודם העמדה בדין הסתיימו ששה חדשים של נערות, וב'גרה -
44 ונעשתה בוגרת, תידון ב'חנק, שהרי אם היתה מונה עתה בהיותה
45 בוגרת, היתה דינה בחנק. מבררת הגמרא: ב'סקילה מאי מ'מא לא -
46 מדוע אין דנים אותה בסקילה, הלא הזנות נעשתה בהיותה נערה
47 שאז היה דינה בסקילה, לאו - האם לא משום ה'ואיל ו'אישתי
48 אישתני - שכיון שהשתנה גופה מנערות לבגרות, השתנתה גם
49 מיתתה מסקילה לחנק, ולכן אין להמיתה בסקילה אלא במיתת
50 חנק שחייבת בה עתה, ו'כל ש'בן ה'קא - כאן, בבן נח שבירך את

ה'תש"ד	ד תשרי	יום ראשון	יום ראשון
		צום גדליה נדחה. אבינו מלכנו. סליחות. שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: כג"כת. צו"צט. תניא: אמנם . . . קלא והלידה.	
		קצור באור אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] באפן הא': ת, תמים תהיה עם הוי' אלקיך. עבודת התשובה הבאה על-ידי התמימות, כמה בחינות ומדרגות בענין התמימות, וביחס אל התשובה העולה על כלנה היא תמימות הלב - הנקראת ערנסטקייט [=רצינות] - כאמור באברהם "ומצאת את לבבו נאמן לפניך".	

ה'תש"ד	ה תשרי	יום שני	יום שני
		שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י. תהלים: כט"לד. ק"קב. תניא: ובוה יובן . . . קלא וכדלקמן.	
		קצור באור אפן הב': ש, שויתי הוי' לנגדי תמיד. הוי' מורה על התהוות העולם והתהוות הנבראים, אשר התהוות הבריאה בלה וחייתה הוא בדרך אין-ערוך מאין ליש. והיא עבודת התשובה הבאה על-ידי-זה אשר תמיד לנגד עיניו ענין ההוי' של העולם ומלואו.	

ה'תש"ד	ו תשרי	יום שלישי	יום שלישי
		שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י. תהלים: לה"לת. קג"קה. תניא: והנה כמו"כ . . . 262 להחיותם.	
		קצור באור אפן הג': ו, ואהבת לרעך כמוך, כמו שאמר רבנו הזקן, אשר זהו כלי ל"ואהבת את הוי' אלקיך", ובאור במאמר "כל שרות הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו". עבודת התשובה בסבת לב טוב.	

ה'תש"ד	ז תשרי	יום רביעי	יום רביעי
		שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י. תהלים: לט"מג. קו"קח. תניא: אמנם מציאותו . . . 262 כנ"ל.	
		קצור באור אפן הד': ב, בכל דרכיך דעהו, האדם השם לבו ודעתו על כל הנעשה עמו ומסביב לו, רואה הוא אלקות במוחש, וכמו שאמר אדמו"ר האמצעי ב"תרון ה'בעלי עסקים' על ה'יושבי אהל' בענין ראית אלקות במוחש. עבודת התשובה הבאה מראית השגחה פרטית.	

יום
חמישי

יום חמישי

ח תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: מדרמת. קט"קיא.
תניא: ועוד . . . קלב דמל' דאצי'.

קצור באור אפן הה':

ה, הצנע לכת עם הו' אלקיך. זהירות שלא תהיה שום בליטה, וכמאמר "לעולם יהא אדם ערום ביראה", וענין הערמומית הוא שלא יהיה נכר כלל, ידוע דכמה מחסידים הראשונים היו מסתירים עצמם, ואם התגלו היו מצטערים. וזהו עבודת התשובה הבאה מהצנע לכת.

יום
שישי

יום שישי

ט תשרי, ערוהכ"פ

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, ששי עם פירש"י.
תהלים: מטנד. קיב"קיד.
תניא: ולפמ"ש בס' . . . 264 במ"א.

בפרות: "בני אדם - ולשלו" שלש פעמים, ובכל פעם מסבב ג' פעמים, סך הכל מסבב ט' פעמים. עד סוף תשרי אין אומרים תחנון. מלקות: המלקה והגלקה שניהם אומרים "והוא רחום" שלש פעמים. בערב יום הכפורים - העבודה היא חרטה על העבר, ביום הכפורים - קבלה על להבא.

שבת
קודש

שבת

י תשרי, יום הכפורים

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: נה"נט. קודם כל נדרי: קטו"קנג. קודם השינה: קכד"קלב. אחר מוסף: קלג"קמא.
אחר נעילה: קמב"קנ.
תניא: ומוז יובן . . . עוה"ב.

ליל יום הכפורים מתחילים 'ה' מלך תגל" גו'. פסוק "אור זרוע" - פעם אחת, ובקול רם. על דעת הקהל כו' - ג' פעמים, ובקול גמוך. אין כופלים החרוז "כי הגה פחמר". קריאת שמע על המטה כמו בשבת יום טוב. אבינו מלכנו זכור רחמיך כו' - בכל תפלות היום. בראש השנה יום הכפורים אומרים י"ג מדות הרחמים בהוצאת הספר תורה גם בשחל בשבת. שעור תהלים אחר מוסף. הפטורת מנחת יום הכפורים: ויהי דבר - ובהמה רבה. מי אל כמוך גו'. גם במנחה אומרים לרוד ה' אורי. פתיחת הארון בגעילה לאשרי, ונשאר פתוח עד אחרי כל תפלת געילה. בקדיש דגעילה - לעלא ולעלא, אין כאלקינו, עלינו, ואין נושאים בפנים. אומרים "היום יפנה", גם אם העריב היום. אין מברכים "שעשה לי כל צרכי" עד למחר.

יוהכ"פ קומט אויס צו פאסטען זעקס און צוואנציג שעה.

ביום הכפורים יוצא לצום עשרים ויש שעות.

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום ראשון עמ' ב

12 משקה ולא שתה יין וכו', אינו נעשה בן סורר עד שיאכל בשר
13 וישתה יין.
14 מבארת הגמרא: 'אכל כל מאכל ולא אכל בשר', כוונת המשנה
15 לאיתו - לרבות שגם אם אכל דבילה קעילית - העשויה מתאנה
16 שגדלה במקום הנקרא קעילה, אף שהיא משכרת כיון, אינו נהרג
17 על כך. 'שתה כל משקה ולא שתה יין', כוונת המשנה לאיתו -
18 לרבות דבש וחלב שמשכרים, ואף על פי כן אינו נעשה בשתייתם
19 בן סורר. ומנין שדבילה קעילית, דבש וחלב משכרים, דתניא
20 בברייתא, כהן שאכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב ונכנס
21 למקדש ועבד עבודה,

1 מבארת הגמרא: דבר מצוה, היינו שאכל בסעודת תנחומי אכלים,
2 אף שאינה אלא תקנה דרבנן. דבר צבירה, היינו שאכל בתענית
3 ציפור, אף שלא עבר אלא איסור דרבנן.
4 מבררת הגמרא: ומעמא מאי - מה הטעם שאינו נהרג על אכילות
5 של איסור. משיבה הגמרא: אמר קרא (דברים כא ט) 'בנגו זה סורך
6 ומרה איננו שומע בקולנו', והמילים 'איננו שומע בקולנו' מיותרות,
7 שהרי כבר נאמר שהוא בן סורר ומורה, כלומר סר מן הדרך
8 וממרה את פי אביו ואמו, אלא בא הכתוב ללמד שדווקא אם אינו
9 שומע בקולנו, הוא נהרג, ולא כשאינו שומע בקולו של מקום,
10 כלומר עובר על דברי הקדוש ברוך הוא.
11 שנינו במשנה (לעיל ע"א): אכל כל מאכל ולא אכל בשר, שתה כל

יום ראשון ד' תשרי ה'תשע"ח

נשים בקריאת פרשת 'זכור'

מד. ב. ואם כן יש לחייב גם נשים בשמיעת פרשת זכור. אך לדעת כמה ראשונים, קריאת פרשת זכור בספר-תורה בציבור אינה מן התורה אלא מתקנת חכמים:

הרמב"ן (בפירושו על התורה ס"ו פ' תצא) כתב שמצוות 'זכור את אשר עשה לך עמלק' (הזכירה בפה) אינה קריאת פרשת עמלק בציבור, אלא "שנספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע" כדי שלא נשכח "מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים".

וגם הרמב"ם כאן כתב שהמצוה היא "לזכור תמיד מעשיו הרעים.. שנאמר: זכור את אשר עשה לך עמלק", ולא הצריך לקרוא את הפרשה בספר-תורה ובציבור. וכן כתב ה'חינוך' (שם), שהזכירה היא כדי "שלא תשכח שנאתו מלבנו", ודי בזכירת הענין "פעם אחת בשנה או שתי שנים ושלש" אלא "ש'מנהגן של ישראל בפרשת זכור לקרותה בשבת מיוחד בכל שנה - תורה היא".

ולפי דעה זו, הנשים "יוצאות ידי חובה בזכירה וסיפור שלא בספר-תורה", אך לדעת הרא"ש ושאר ראשונים (הג"ל) שקריאת פרשת זכור בספר-תורה ובציבור היא מן התורה, מסתבר שגם נשים חייבות בה (תורת חסד שם).

הלכות מלכים פרק ה, הלכה ה: מצות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים [של עמלק] ואריבתו, כדי לעזר איבתו - שנאמר: "זכור את אשר עשה לך עמלק".

וכתב הסמ"ק (סי' קמו) שזמנה של המצוה הוא "בשבת לפני פורים שמזכירים פרשת זכור". וכן דעת ראשונים (תוס' ברכות יג, א. ריטב"א מגילה יז, ב) שקריאת פרשת זכור חיובה מן התורה, ונלמדת מהפסוק "זכור את אשר עשה לך עמלק" – "זכור בפה".

וגם ה'מגן אברהם' (או"ח סי' תרפ"ז והט"ז (שם סק"ב) הביאו דעת הרא"ש שקריאתה בציבור היא מן התורה. וב'שלחן ערוך' (שם סי' ס"ו) נפסק ש"בני הישובים שאין להם מנין צריכים לבא למקום שיש מנין" כדי לשמוע קריאה זו.

והנה, בספר 'החינוך' (מצוה תרג) כתב שהמצוה נוהגת רק בזכרים "כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב, לא לנשים", והעיר על זה ה'תורת חסד' (או"ח סי' לו): א. מצוות מחייבת עמלק ומצוות זכירת מעשי עמלק שתי מצוות הן, ואף שהמחיה היא על ידי זכרים שהם עושי המלחמה, הרי הזכירה אינה תלויה בזכרים דוקא! ב. מחייבת עמלק היא מלחמת מצוה שהכל יוצאים לה, אפילו כלה מחופתה (סוטה

יום שני ה' תשרי ה'תשע"ח

מי תיקן את התפילות?

ואכן יש לדייק בלשון הרמב"ם שלא כתב שהאבות תיקנו את התפילות, כלשון הגמרא, אלא שהאבות התפללו, היינו שאכן לא היתה תקנה מצד האבות לבניהם אחריהם להתפלל שלוש תפילות ביום אלא שנהגו בעצמם להתפלל ובכך קבעו את מושג התפילות ואת פעולתן במרומים, ואנשי כנסת הגדולה קבעו אותן לחובה מן הדין ("יקהת עמים" ע' ה, וראה 'שעורים לזכר אבא מארי' ב, ע' רכ).

וה'אור שמח' (ה'ל' תפילה פ"ג ה"ט) הוסיף כי שני העניינים אמת: זמני התפילות נתקנו כנגד הקרבנות, ומאידך, מי שנאנס ולא התפלל יכול להשלים זאת בתפילה הבאה אפילו ביום המחרת, הגם שמצד ענין הקרבנות 'עבר זמנו בטל קרבנו' ואי אפשר להשלים זאת למחרת אלא שדין זה נובע מתקנת האבות.

הלכות מלכים פרק ט, הלכה א: אברהם. נצמחה... והוא התפלל שחרית. ויצחק הפריש מעשר, והוסיף תפילה אחרת לפנות היום. ויעקב הוסיף גיד הנשיה, והתפלל ערבית. בגמרא (ברכות כו, ב) הובאו שתי דעות בנוגע למקור חיוב התפילות. יש אומרים ש"תפילות אבות תיקנום" ויש אומרים שאנשי כנסת הגדולה תיקנו את התפילות כנגד הקרבנות, ולכן זמני התפילות מקבילים לזמני הקרבנות.

ובדברי הרמב"ם מצינו, לכאורה, סתירה בדבר: בהלכות תפילה (פ"א ה"ה) כתב שהתפילות נתקנו כנגד קרבנות התמיד, ואילו כאן כתב שהאבות כבר תיקנו אותן! וכתב המהר"ץ חיות (ברכות שם) כי אף על פי שהאבות תיקנו את התפילות, מכל-מקום אין תקנתם מחייבת אותנו, כי "אין למדים מקודם מתן תורה" וחז"ל תיקנו את התפילות כחובה כנגד הקרבנות.

יום שלישי ו' תשרי ה'תשע"ח

משיח הראשון ומשיח האחרון

מחכה לביאתו... כופר בתורה". ויש להבין: מדוע מפרט ומאריך הרמב"ם בכך שיש שני משיחים, והרי הוא ספר הלכות וההלכה היא להאמין ולחכות לביאת המשיח, ומה מוסיפה הידיעה ש"משיח הראשון הוא דוד"? והביאור:

בכלל האמונה במשיח והציפיה לבואו היא ידיעת ענינו ופעולותיו, ולכן כתב הרמב"ם בתחילת ההלכה: "המלך

הלכות מלכים פרק יא, הלכה א: וְכָל מִי שְׂאִינוּ מְאִמִּין בו, או מִי שְׂאִינוּ מְחַכֵּה לְבִיאָתוֹ... הוא כּוֹפֵר... בתורה וּבְמִשְׁחָה רַבְּנוּ... אִף בְּפִרְשֵׁת בְּלָעָם נְאֻמָּה, וְשֵׁם נְבִיא מְשֻׁנֵי הַמְּשִׁיחִים - בְּמִשְׁחֵי הָרִאשׁוֹן שְׁהוּא דָּוִד... וּבְמִשְׁחֵי הָאֲחֵרוֹן שְׁיַעֲמֵד מִבְּנֵי בְנֵי.

הרמב"ם מביא ראיות מן התורה לביאת המשיח שיבנה המקדש ויקבץ נדחי ישראל ו"מי שאינו מאמין בו או שאינו

ולזה מביא הרמב"ם ראייה מפרשת בלעם "שם נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שיעמוד מבניו שמושיע את ישראל", כי מכאן למדים שענינו של משיח הוא להחזיר מלכות דוד ליושנה, ומשיח האחרון יהיה כ'משיח הראשון', שיבנה המקדש ויקבץ נדחי ישראל. ומאחר שישלוט על העולם ויגאל את ישראל משעבוד מלכויות, קיום התורה יהיה בשלימות, וכתוצאה מכך יהיו ישראל פנויים לעסוק בתורה "ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם הבא" (להלן פ"ב ה"ד).

(לקוטי שיחות יח, ענף 271)

המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד לישנה... ובונה מקדש ומקבץ נדחי ישראל. וחזרין כל המשפטים בימי כשהיו מקודם... ככל מצוותן האמורה בתורה, כי אין זה סיפור דברים אלא הגדרת מהותו של משיח, כמי שיביא לתיקון והשלמת החסרונות שהיו לעם ישראל בגלות וחזרה לקיום התורה בשלמות, היינו קרבנות, שמיטין ויובלות "ככל מצוותן האמורה בתורה". וכדי לקיים את התורה בשלמות צריך להיות מלך הלוחם מלחמות ה' ובונה את בית הבחירה, כפי שהיה בימי דוד שכבש את הארץ והתחיל לבנות את בית המקדש.

יום רביעי ז' תשרי ה'תשע"ח

ממי קיבל אחיה השילוני?

ומבאר ה'עבודת המלך':

מסירת התורה בשלימותה היתה רק ליהושע שהיה תלמידו של משה כדי שגם הוא יוכל למסרה לאחרים, אך מיהושע ואילך נמשכה מסירת התורה על ידי ראש בית-דין עם בית דינו ('עלי ובית דינו... שמואל ובית דינו'). ואף שבסדר מקבלי ומוסרי התורה נאמר שאחיה השילוני קיבל מהנביאים נתן וגד (כמובא ביאגרת רב שרירא גאון ובהלכות גדולות), כיון שלא היה להם בית-דין (שהרי היו בזמנו של דוד שבית הדין היה שלו), לא ציין הרמב"ם אלא שקיבל משמואל ובית דינו, ומה שקיבל קודם לכן מנתן וגד הנביאים אינו נמנה ב'סדר הקבלות', כי לא היה בכוחם למסור בלי בית-דין.

הקדמת הרמב"ם: וְאַחִיהַּ הַשִּׁילֹנִי, מִיּוֹצֵאֵי מִצְרַיִם הָיָה... וְשָׁמַע מִמֶּשֶׁה... וְהוּא קָבַל מִדָּוִד וּבֵית דִּינּוֹ. הרמב"ד השיג על זה וכתב: "אין זה נכון אלא שהיה אחיה השילוני מבית דינו של דוד". ומבאר הכסף משנה שנימוקו של הרמב"ד הוא כי היות שבימי דוד היה אחיה זקן מופלג, אין זה נכון לומר שקיבל מדוד שהיה צעיר ממנו בהרבה. וה'מרכבת המשנה' (אלפנורדי) הביא את דברי הגמרא (בבא בתרא קגא, ב) "אחיה השילוני ראה את עמרם..." ולפי חשבון השנים יוצא שבעת קבלת התורה היה אחיה כבן שישים שנה (ראה רשב"ם ב"ב שם) ומדוע לא נאמר שקיבל ממש?

יום חמישי ח' תשרי ה'תשע"ח

אכילת שיירי מנחות

ואולם, הרמב"ם כתב (הל' מעשה הקרבנות פ"י ה"ד) שגם שיירי מנחה וגם שאר קדשים מתחלקים בין הכהנים שבאותו בית אב, ולא ציין שמצות האכילה מוטלת בעיקר על הכהן שהקריב אותה. וצריך עיון. ועוד ביאור:

אכילת שאר קדשים נלמדת מהפסוק "ואכלו אותם אשר 1910 בהם" (שמות כט, לג) ויש לומר שהמנחות הבאות לכפרה נכללות במצוה זו, אבל מנחות הבאות בנדבך ונדבה או מנחת העומר שאין באכילתן כפרה, אינן נכללות ב'עשה' זה אלא במצוה אחרת – "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו" (ויקרא ו, ט). וב'יד הלוי' כתב חילוק נוסף שמחמתו אכילת שיירי מנחות נמנית כמצוה בפני עצמה:

אכילת קדשים שיעורה כזית אך שיעור אכילת שיירי מנחה הוא 'כל שהוא', כמבואר ב'ספרא' (ריש פרשת צו) "מצות תאכל... מנין אף מקצתה, תלמוד לומר 'תאכל' – אפילו בכל שהוא".

מנין המצוות, מצות עשה פח: לְאָכַל שְׁיָרֵי מִנְחֹתַי, שְׁנֵאמַר: "וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנָּה, יֹאכְלוּ אֹהֶרֶן וּבְנָיו". הקשו אחרונים (מצות המלך אות לח. יד הלוי מצוה פח): מדוע נמנית אכילת שיירי מנחה כמצוה בפני עצמה, והרי היא נכללת במצות אכילת קדשים הנלמדת מהכתוב "ואכלו אותם אשר כופר בהם" (מ"ע פט)? ומבאר ה'מצות המלך':

מדברי הגמרא (יבמות מ, א ותוס' ד"ה רצה) משמע שמצוות אכילת שיירי מנחה שונה מאכילת שאר הקדשים: בשאר קדשים, מצות האכילה היא אמנם על כל הכהנים ואלו שאכלו קיימו את המצוה, אך גם אלו שלא אכלו אינם עוברים על ה'עשה' כי המצוה נתקיימה על ידי הכהנים שאכלו את בשר הקרבן. ואילו בשיירי מנחה יש מצוה מיוחדת שהכהן המקריב את הקומץ יאכל ממנה, ואם לא יאכל יעבור על ה'עשה'. ולכן אכילת שיירי מנחה נמנית כמצוה בפני עצמה.

יום שישי ט' תשרי ה'תשע"ח

הסיוע כמעשה

איסור ההקפה כשני איסורים נפרדים: אחד למקיף ואחד למניח שיקפו את ראשו. וזאת על פי המבואר בגמרא (מכות כ, ב) שהמניח לחברו

מנין המצוות, מצות לא תעשה, מג: שְׁלֹא לְהִקִּיף פְּתֵאתָ רֵאשׁ. הרמב"ד משיג על הרמב"ם וכותב כי ראוי למנות את

לאדם הסובל מכאב שיניים בשבת לבקש מגוי שיעקור לו את השן?
 לדעת הט"ז (ארי"ה סי' שכח סק"א), מאחר והיהודי מסייע לעקירת השן, הרי הוא כמשתתף בפעולת העקירה והדבר אסור.
 אך הש"ך (יו"ד קצח בנקודות הכסף) כתב כי האיסור של 'מסייע' נאמר דווקא לגבי ניקף, מאחר והאיסור חל גם על הניקף עצמו ולא רק על המקיף, אך איסור מלאכה בשבת הוא רק על עושה הפעולה ולא על מי שבגופו נעשית הפעולה.
 ושיטת הט"ז תואמת לשיטת הרמב"ם: כשם שעל ידי הסיוע נחשב הניקף כשותף בפעולת ההקפה, כך גם בעקירת שן, מכוח הסיוע, הרי הוא נחשב כשותף בעצם מעשה העקירה.

(משנת יעבץ ארי"ה סי' עט)

להקיף את ראשו, לוקה. ואע"פ שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה, מאחר והוא מסייע לחברו להקיפו על ידי הושטת הראש, הרי זה נחשב כעשיית מעשה ולוקה.
 אך הרמב"ם לא מנה איסור בפני עצמו על הניקף, ונראה כי לדעתו אין כאן שני איסורים נפרדים אלא שמאחר והניקף מסייע לחברו להקיף, הרי הוא נחשב כשותף בעצם מנעושה ההקפה. ולכן אין מקום למנות לאו מיוחד לניקף שהרי אין זה איסור בפני עצמו אלא שמצד שהוא מסייע נחשב כמקיף.
 אך לדעת הרמב"ד אין הסיוע מחשיבו כשותף בעצם פעולת ההקפה אלא שבנוסף לאיסור על המקיף יש איסור נפרד גם על הניקף שמחמת פעולת הסיוע נחשב כלאו שיש בו מעשה ולוקה עליו, ועל כן לדעתו מקיף וניקף הם שני איסורים נפרדים.
 והשלכה נוספת ממחלוקת זו לגבי השאלה האם מותר

שבת קודש י' תשרי תשע"ח

מתי מנתק ה'עשה' את ה'לאו'?

ומיישב:

אף שהסומא מצווה על הלאו ופטור מ'עשה', לענין 'לאו' הניתק לעשה' יש לומר כי כיון שה'עשה' בא לתקן את הלאו שנעשה, הרי הוא נגזר אחריו, וגם הסומא צריך לקיים 'עשה' זה, כדי שיוכל לנתק ולבטל את הלאו שעבר עליו.

ועוד מבאר על יסוד דברי התומים' (סי' ט סק"ז):

הדין שאין ה'עשה' מנתק ומבטל לאו גדול ממנו אמור רק כאשר ה'עשה' מתקיים מאליו (ככתמורה), שעם פעולת האיסור (ההמרה) נעשית המצוה 'ותמורתו יהיה קודש', אבל כאשר קיום ה'עשה' הוא על ידי פעולה בפני עצמה (קיום ועשה) לדעת הרמב"ם העשה מבטל את הלאו גם כאשר הלאו גדול מן ה'עשה'.

ולכן בדרך כלל ה'עשה' מבטל את ה'לאו', אף שהסומים פטורים ממצוות-עשה ומצווים על לא-תעשה - היות ולקיום מצוות-עשה נדרשת עשיה (קיום ועשה), הרי ה'עשה' מבטל את הלאו, אף שאיסורו גדול מן ה'עשה'.

פּרטי המצוות על סדר ההלכות: הַלְבוּת תְּמוּרָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלִישׁ מִצְוֹת... א. שְׁלֵא יָמִיר.

בהלכות תמורה (פ"א ה"א) כתב הרמב"ם שלוקים על התמורה אף שהוא 'לאו הניתק לעשה', כי איסור ה'לאו' (לא ימיר) חל גם על הממיר בהמה של ציבור ושל שותפים, ואילו ה'עשה' (ותמורתו יהיה קודש) אינו מתקיים בציבור או בשותפים, ו'עשה' שאינו חל על כולם אינו מנתק לאו שכולם חייבים בו.

והקשה ה'תורת חסד' (א"ח סי' ח סק"ב, ועוד)

לפי דברי הרמב"ם שהממיר לוקה ואין זה 'לאו הניתק לעשה' משום "שאיין לאו שבה שוה לעשה", היינו שאין העשה מנתק ומבטל לאו הגדול מה'עשה', איך יכול לחל דין 'לאו הניתק לעשה', והרי (לכמה דעות) סומא פטור ממצוות-עשה וחייב בלא-תעשה (ראה בכא קמא פו, ב שד"ח, כללים, מע' ס, כלל ס"ו. שו"ת רעק"א סי' קסט), ואם כן כל לאו אינו שווה ל'עשה' אלא גדול ממנו?

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום חמישי עמ' א

14 יותר, ולכן עליו למסור נפש.
 15 הגמרא מביאה הלכות נוספות בדין 'יהרג ואל יעבור' בשאר
 16 עבירות: **בִּי אֶתָּא רַב דִּימֵי מֵאֲרַץ יִשְׂרָאֵל לִבְבַל, אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ שֶׁבִשְׂאֵר עֲבִירוֹת יֵעָבֹר וְאֵל יֵהָרֵג, אֲלָא שְׁלֵא בְּשַׁעַת גְּזֵרַת הַמַּלְכוּת - כִּשְׁלֵא גִזְרָה הַמַּלְכוּת עַל קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּמִטְרָה לְהַעֲבִיר אֶת יִשְׂרָאֵל עַל דָּתָם, אֲכַל בְּשַׁעַת גְּזֵרַת הַמַּלְכוּת, אֲפִילוּ עַל מִצְוֹת קְלָה, וְאֲפִילוּ בְּצִינְעָא, יְהָרֵג וְאֵל יֵעָבֹר, כְּדִי שְׁלֵא יִתְרַגְּלוּ הַגּוֹיִים לְנַהוּג כַּךְ. בִּי אֶתָּא רַבִּין - כִּשְׁבָא רַבִּין מֵאֲרַץ יִשְׂרָאֵל לִבְבַל, אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, אֲפִילוּ שְׁלֵא בְּשַׁעַת גְּזֵרַת הַמַּלְכוּת, לֹא אָמְרוּ שֶׁיֵּעָבֹר וְאֵל יֵהָרֵג אֲלָא בְּצִינְעָא, אֲכַל אִם צִיּוּהוּ לְעָבוֹר בְּפִרְהֶסְיָא - בְּפִנֵי רַבִּים, אֲפִילוּ עַל מִצְוֹת קְלָה, יְהָרֵג וְאֵל יֵעָבֹר.
 21 מִבְּרַרְתָּ הַגְּמָרָא: מַאי מִצְוֹת קְלָה - אִיזוּ מִצְוֹת נֶחֱשָׁבֶת לְמַצְוֵה קְלָה.
 22 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבָּא בַר רַב יִצְחָק אָמַר רַב,**

1 שאם לא יעשה כן יהרגוהו, ויהרג ואל יעבור, אף נערה המאורסה
 2 תהרג ואל תעבור. נמצא שבדברי רבי מבואר שיש למסור את
 3 הנפש, גם על שפיקוח דמים וגם על גילוי עריות.
 4 רבי למד נערה המאורסה מרוצת, מבררת הגמרא: ויצח גופיה
 5 מנא לן שיהרג ואל יעבור. משיבה הגמרא: כפרא הוא וכמו
 6 שיבואר להלן, דהוא דאתא לקמיה דרבה - מעשה באדם שבא
 7 לפני רבה, ואמר ליה - סיפר לו שאמר לי מרי דוראי - אמר לי אדון
 8 עירי שהיה גוי, זיל קמליה לפלניא - לך הרוג את פלוני, ואי לא
 9 קמלינא לך - אם לא תעשה כן אהרוג אותך, וביקש אותו אדם
 10 מרבה שיורחו כיצד לנהוג. אמר ליה רבה לשואל, לקמלוך ולא
 11 תיקמול - שיהרוגך ואתה אל תהרוג, משום שמי ימיר דקמא דידך
 12 סומק טפי, דילמא דמא דהוא נברא סומק טפי - מי אומר שדומך
 13 אדום וחשוב יותר לפני המקום, שמא דווקא דמו של השני חשוב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ד"ו תשרי תשע"ח

18 וְעוֹשִׂין לוֹ מְלֹאכְתּוֹ, וְנוֹתֵן שְׂכָרָן¹⁹. וְלוֹקֵחַ כָּל
19 הַפְּהֻמֹּת וְהַעֲבָדִים וְהַשְּׂפָחוֹת לְמְלֹאכְתּוֹ, וְנוֹתֵן
20 שְׂכָרָן²⁰ אוֹ דְמִיָּהוּן²¹, שְׁנֹאֲמַר: "וְלִחְרַשׁ חֲרִישׁוֹ
21 וְלִקְצֹר קִצְרוֹ וְלַעֲשׂוֹת כָּלִי מְלַחְמָתוֹ"²² וְכָלִי רָכְבוֹ.
22 וְאֵת עַבְדֵיכֶם וְאֵת שְׂפָחוֹתֵיכֶם וְאֵת בְּחוּרֵיכֶם הַטּוֹבִים
23 וְאֵת חֲמוּרֵיכֶם יִקַּח, וְעָשָׂה לְמְלֹאכְתּוֹ".

19 בניגוד לשמשיו המתפרנסים מבית המלך והוא שכרם.
20 שכר מלאכתם. (21) משלם תמורתם ומעכבם לעצמו.
22 אלו בעלי האומנות, כתרגום יונתן שם.

ד. וְכֵן לוֹקֵחַ מִכָּל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל נְשִׁים²³ וּפְלִגְשִׁים:
24 נְשִׁים - בְּכַתְּבָה וְקִדּוּשִׁין, וּפְלִגְשִׁים - בְּלֹא כַתְּבָה
25 וּבְלֹא קִדּוּשִׁין²⁴, אֲלֵא בְּיָחֹוד²⁵ בְּלִבְד קוֹנֶה אוֹתָהּ
26 וּמִתְרַת לוֹ. אֲבָל הַהֲדוּט אֲסוּר בְּפִלְגֶשׁ²⁶, אֲלֵא
27 בְּאֵמָה הַעֲבָרִיָּה²⁷ בְּלִבְד אַחֲרֵי יַעֲוֹד²⁸. וְיֵשׁ לוֹ רִשׁוּת
28 לַעֲשׂוֹת הַפְּלִגְשִׁים שְׁלוֹקֵחַ לְאַרְמוֹנוֹ, טְבַחֹת²⁹
29 וְאוֹפּוֹת וְרִקְחוֹת³⁰, שְׁנֹאֲמַר: "וְאֵת בְּנוֹתֵיכֶם יִקַּח
30 לְרִקְחוֹת וְלְטְבַחֹת וְלְאוֹפּוֹת".
31

23 תוספתא סנהדרין פרק ד, משנה ב, "ובורר לו נשים מכל
מקום שירצה כהנות לויות וישראליות". (24) סנהדרין כא,
א, וזבה יובן, מעשה אבשלום, שבא "אל פלגשי אביו לעיני
כל ישראל" (שמואל-ב טז, כב), כי אילו היו מקודשות לדוד
אביו, לא היה העם מסכים לעבירה זו (רדב"ז). וראוי לציין
שרש"י לתורה (בראשית כה, ו) מפרש: פלגשים - בלא
כתובה, נראה מדבריו, שהיא מקודשת לו בקידושין, וכבר
העיר הרמב"ן שם, שהגירסה בסנהדרין כא, היא: בלא
כתובה ובלא קידושין. והעיקר תלוי בקידושין, שהכתובה
אינה אלא מדברי סופרים. (25) שמייחדה לו להיות לו
לשפחה ולאשה. (26) שכבר פסק רבינו (הלכות אישות
פרק א, הלכה ד): "כל הבעול אשה לשם זנות בלא קידושין
לוקה מן התורה", וראה הלכות נערה פרק ב, הלכה י"ז.
27 שמכרה לו אביה בהיותה קטנה. (28) שמייחדה לו
לאשה, מלשון הכתוב (שמות כא, ח) "אשר לא יעדה".
"ומצוות ייעוד, אומר לה בפני שניים: הרי את מקודשת
לי... ואינו צריך ליתן לה כלום (=כסף קידושין) שמעות
הראשונות (שנתן לאביה כשלקחה ממנו) לקידושין ניתנו"
(הלכות עבדים פרק ד, הלכה ז). (29) מבשלות.
30 מתקנות בשמים ותמרוקי נשים.

ה. וְכֵן פּוֹפֵה אֵת הָרְאוּיִין לְהִיּוֹת שָׂרִים, וּמְמַנֶּה
32 אוֹתָם שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים³¹, שְׁנֹאֲמַר: "וְלָשׂוֹם
33 לוֹ שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים".
34

31 אף על פי שאינם רוצים במשא עול הציבור ולהתנהג
בשררה.

ו. וְלוֹקֵחַ הַשְּׂדוֹת וְהַיְזִיתִים³² וְהַפְּרָמִים לַעֲבָדָיו
35 כְּשִׁילְכוֹ לְמְלַחְמָה, וּפְשָׁטוֹ עַל מְקוֹמוֹת אֵלוֹ אִם אֵין
36

יום ראשון ד' תשרי ה'תשע"ח

הִלְכוֹת מְלָכִים וּמְלַחְמוֹתֵיהֶם

פָּרָק רְבִיעִי

1 המיסים שהמלך מטיל לצרכיו, ולצרכי מלחמה. שלוקח
2 מבחורי העם הטובים שמשים לעמוד לפניו. איסור פילגש
3 להדיוט. שכופה את המוכשרים בעם להיות שרים. לוקח
4 מעשר מהתבואות והבהמות. חלקו של מלך המשיח
5 בארצות שכובשים ישראל. מנת המלך בביזה שהצבא בוזז.
6 מגמת המלך להרים דת האמת.

א. וְרִשׁוּת יֵשׁ לְמַלְךְ לִתֵּן מַס עַל הָעָם לְצָרְכָיו אוֹ
1 לְצָרְךְ הַמְּלַחְמוֹת. וְקוֹצֵב² לוֹ מַכְס³, וְאֲסוּר לְהַבְרִיחַ⁴
2 מִן הַמַּכְס, שְׂשֵׁשׁ לוֹ לְגֹזֵר שְׂפָל מִי שְׂיִגְנֵב הַמַּכְס⁵ -
3 יִלְקַח מִמוֹנוֹ אוֹ יִהַרַג, שְׁנֹאֲמַר: "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי
4 לְעַבְדִּים"⁷, וְלִהְלֵן הוּא אוֹמֵר: "יִהְיוּ לָךְ לְמַס
5 וְעַבְדוּךָ"⁸, מִפְּאֵן, שְׁנוֹתֵן מַס⁹ וְקוֹצֵב מַכְס¹⁰, וְדִינֵיו
6 בְּכָל אֵלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בְהֵן - דִּין¹¹, שְׂפָל הָאָמוֹר
7 בְּפָרְשֵׁת מְלָךְ¹² - מְלָךְ זוֹקֵה בּוֹ¹³.

2 פוסק וקובע. (3) מס בשיעור מסויים, מסחורות שונות,
בהתאם לערכן. (4) להעלים ולהסתיר. (5) שיבריח ולא
ישלם המכס המגיע ממנו. (6) והפסוק מדבר במשפט
המלך וזכויותיו. (7) ואי אפשר לפרשו בעבודת המלך
והצבא, שכבר נאמר לעיל (פסוק יא) "את בניכם ייקח...
ורצו לפני מרכבתו" וגו'. (8) הרי שהעבדות מתפרשת גם
בנתינת מס. (9) מס גולגולת. (10) מהסחורה והרכוש
בהתאם לערכם. (11) בבא קמא ק"ג, א, "דינא דמלכותא
דינא", והשווה הלכות גזילה פרק ה, הלכה י"א.
12) בשמואל-א פרק ח המדבר במשפט המלך. (13) ומותר
בו (סנהדרין כ, ב), כשמואל. בניגוד לדברי רב, האומר:
"לא נאמרה פרשה זו אלא לאיים עליהם" ואינו מותר
לעשות כן.

ב. וְשׁוֹלַח כָּכֵל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְלוֹקֵחַ מִן הָעָם
9 הַגְּבוּרִים וְאֲנָשֵׁי-חַיִל, וְעוֹשֶׂה מֵהֵן חַיִל לְמַרְפְּכָתוֹ¹⁴
10 וּבְפָרְשָׁיו¹⁵, וּמַעְמִיד מֵהֵן עוֹמְדִים לְפָנָיו¹⁶, וּמַעְמִיד
11 מֵהֵן אֲנָשִׁים לְרוּץ לְפָנָיו¹⁷, שְׁנֹאֲמַר: "וְיִשֵּׁם לוֹ
12 בְּמַרְפְּכָתוֹ וּבְפָרְשָׁיו וְרָצוּ לְפָנָי מְרַפְּכָתוֹ". וְלוֹקֵחַ מִן
13 הַיְפִים שְׂבָהֶם לְהִיּוֹת שְׂמָשִׁים וְעוֹמְדִים לְפָנָיו¹⁸,
14 שְׁנֹאֲמַר: "וְאֵת בְּחוּרֵיכֶם הַטּוֹבִים... יִקַּח, וְעָשָׂה
15 לְמְלֹאכְתּוֹ".
16

14) למוליכי מרכבתו. (15) רוכבי סוסים. (16) לשמרו,
משמר כבוד. (17) לפני מרכבתו, כמנהג הימים ההם
בחצרות מלכי קדם. (18) לשרתו, ולעשות מלאכתו.

ג. וְכֵן לוֹקֵחַ מִן בְּעָלֵי הָאֲמָנוּת כָּל מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונוטל מחצה. (39) וממי למד דוד את זה? מאברהם אבינו, שאמר (בראשית יד, כד) "רק אשר אכלו הנערים (=עבדי, שהלכו איתי למלחמה), וחלק האנשים אשר איתי, ענר אשכול וממרא (=שנשארו לשמור על הכלים) הם יקחו חלקם", הוא שאמר הכתוב (שמואל שם, כה) "מההיום ההוא ומעלה וישימה לחוק ולמשפט לישראל" - ולא נאמר: "והלאה", לפי שכבר ניתן החוק בימי אברהם (מדרש רבה בראשית פרשה מ"ג אות ט).

18 י. כַּל הָאָרֶץ שְׂפֹכַשׁ⁴⁰, הָרִי הִיא שְׁלוֹ. וְנִתֵּן לְעֶבְדֵי
19 וְלְאֲנָשֵׁי הַמְּלָחָמָה כְּפִי מַה שְׂיִרְצֶה, וּמִנֵּיחַ לְעַצְמוֹ
20 כְּפִי מַה שְׂיִרְצֶה; וּבְכָל אֱלוֹ הַדְּבָרִים - דִּינֵנו דִּין.
21 וּבְכָל יְהִיו מַעֲשָׂיו לְשֵׁם שְׁמַיִם, וְתִהְיֶה מְגֻמָּתוֹ⁴¹
22 וּמִחֻשְׁבָּתוֹ לְהָרִים דֵּת הָאָמֶת וְלְמַלְאֵת הָעוֹלָם צֶדֶק
23 וְלִשְׁבֵר זְרוּעַ הַרְשָׁעִים וְלְהַלְחֵם מְלָחְמוֹת ה'⁴². שְׂאִין
24 מְמַלְכִיכִין מְלֶךְ תַּחֲלָה אֲלֵא לְעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט⁴³
25 וּמְלָחְמוֹת⁴⁴, שְׂנֵאָמֵר: "וּשְׁפֹטֵנו מִלְכָּנו וְיֵצֵא לְפָנֵינוּ
26 וְנִלְחֵם אֶת מְלָחְמֵינוּ".

(40) מלך ישראל, שאינו המלך המשיח, כי המשיח דינו מבואר לעיל הלכה ח. (41) שאיפתו, כלשון הכתוב (חבקוק א, ט) "מגמת פניהם קדימה". (42) השווה לקמן פרק י"א, הלכה ד ובביאורנו שם. (43) בישראל, בין איש לרעהו, וכן אמר שלמה (מלכים א ג, ט) "ונתת לעבדך לב שומע לשפוט את עמך, להבין בין טוב לרע". (44) באויבי ישראל. וראה במסכת כלה רבתי פרק ח "שהמלכות נתנה בשלושים מעלות... במשפט ובצדקה, שנאמר (משלי טז, יב): כי בצדקה יכון כיסא".

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) שתחילת מלחמת המלך, אינה אלא מלחמת מצוה. מהי מלחמת רשות. המצוה להחרים שבעה עממים, ולאבד זכר עמלק, האיסור לחזור לשכון בארץ מצרים. איסור הירידה מארץ ישראל לחוץ לארץ. חובת חכמי ישראל לארץ ישראל, ומעלת הזוכה לחיות בה ולהיקבר בתוכה.

27 א. אִין הַמְּלֶךְ נִלְחֵם תַּחֲלָה אֲלֵא מְלָחְמַת מְצוּה. וְאִי
28 זֶה הִיא מְלָחְמַת מְצוּה? זֶה מְלָחְמַת שְׂבֻעָה עַמְמִים²
29 וּמְלָחְמַת עַמְלָק³ וְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל מִיַּד צַר שָׂבָא
30 עֲלֵיהֶם⁴; וְאַחֲרֵי־כֵן נִלְחֵם בְּמְלָחְמַת הַרְשׁוּת, וְהִיא
31 הַמְּלָחְמָה שְׁנִלְחֵם עִם שְׂאָר הָעַמִּים כְּדִי לְהַרְחִיב
32 גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְלְהַרְבּוֹת בְּגִדְלוֹתָ וְשְׁמֵעוּ⁵.

(2) והם: החתי, והגרגשי, והאמורי, והכנעני, והפריזי, והחוי והיבוי (דברים ז, א), וראה בסמוך ה"ד. (3) לאבד את זרעו, כמבואר בסמוך ה"ה. (4) ככתוב (במדבר י, ט) "וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם". (5) שיפחדו הגוים מלהתגרות בהם. ובסוטה מד, ב אמרו: מלחמת יהושע לכבש - חובה; מלחמות בית דוד לרווחה (=שנלחם בארם צובה להוסיפה על ארץ ישראל) - רשות.

33 ב. מְלָחְמַת מְצוּה, אֵינוּ צָרִיךְ לְטַל פֶּה רְשׁוּת
34 בֵּית־דִּין, אֲלֵא יוֹצֵא מַעֲצָמוֹ בְּכָל עֵת וְכוּפָה הָעַם

1 לָהֶם מַה יֵּאָכְלוּ אֲלֵא מִשֵּׁם, וְנִתֵּן דְּמִיָּהּ, שְׂנֵאָמֵר:
2 "וְאֵת שְׂדוֹתֵיכֶם וְאֵת כְּרָמֵיכֶם וְזִיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יִקַּח,
3 וְנָתַן לְעֶבְדֵי³³."

(32) השדות והזיתים וכו' שהם עיקר המחייה, ככתוב (דברים יא, יד) "דגנך ותירושך ויצהרך". (33) ובתוספות (סנהדרין כ, ב דיבור המתחיל מלך מותר) שאלו, אם כן למה נענש אחאב על מעשה כרם נבות הזורעאלי (מלכים א כא, יט)? ותירצו, שכוונת הכתוב להתיר לקיחת השדות לעבדיו, ולא לעצמו. עוד תירצו, שאינו מותר אלא בשדה מקנה, ולא בשדה אחוזה שירש מאבותיו, ככתוב (שם ג) חלילה לי מה' מתיתי את נחלת אבותי לך. ובעיקר תירצו שאין פרשת המלך נאמרת אלא במלך, שמלך על כל ישראל ויהודה ומאת ה', ואחאב לא מלך על יהודה, וגם לא מאת ה', וברד"ק לשמואל שם מתרץ, שכוונת הכתוב להיתר פירות בלבד ולא לגוף השדה.

4 ז. וַיֵּשׁ לוֹ מַעֲשֵׂר מִן הַזְּרָעִים וּמִן הָאֵילָנוֹת³⁴ וּמִן
5 הַבְּהֵמָה, שְׂנֵאָמֵר: "וְזִרְעֵיכֶם וְכְרָמֵיכֶם יַעֲשֶׂר וְגו'".
6 צֵאנְכֶם יַעֲשֶׂר³⁵."

(34) והמעשר לעצמו. אחרי שיפרישו הבעלים המעשר ללויים כמשפט (רד"ק שם).

7 ח. הַמְּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ נוֹטֵל מִכָּל הָאֲרָצוֹת שְׂפֹכַשְׁיָן
8 יִשְׂרָאֵל חֶלֶק אֶחָד מְשַׁלְשֶׁה־עֶשְׂרִי; וְדָבָר זֶה חֶק לוֹ
9 וּלְכָנִינוּ עַד עוֹלָם³⁵.

(35) רמז לזה דברי הכתוב (יחזקאל מח, כא): "והנותר לנשיא מזה ומזה... לעומת חלקים לנשיא" וגו', למדנו, שהיה נוטל חלק כאחד השבטים, והנשיא הוא מלך המשיח (רדב"ז). ובבבא בתרא קכב, אמרו: עתידה ארץ ישראל שתחלק לשלושה עשר שבטים, ואמר רב חסדא שהחלק הי"ג הוא לנשיא ("למלך המשיח", רשב"ם), שנאמר (יחזקאל מח, יט): "והעובד העיר (הנשיא שעול רבים מוטל עליו - רשב"ם) יעבדוהו מכל שבטי ישראל".

10 ט. כָּל הַרוּגֵי הַמְּלֶךְ³⁶ - מְמוּנָן לְמֶלֶךְ³⁷. וְכָל
11 הַמְּמַלְכוֹת שְׂכּוּכֵשׁ, הָרִי אוֹצְרוֹת הַמְּלָכִים לְמֶלֶךְ,
12 וְשְׂאָר הַבְּזָה שְׂבוּזִין, בּוּזִין וְנוֹתְנִין לְפָנָיו, וְהוּא
13 נוֹטֵל מִחֻצָּה בְּרֵאשׁ³⁸, וּמְחַצֵּית הַבְּזָה חוֹלְקִין אוֹתָהּ,
14 כָּל אֲנָשֵׁי הַצָּבָא בְּיַחַד עִם הָעַם הַיּוֹשְׁבִין עַל הַפְּלִים
15 בְּמַחְנֶה לְשִׁמְרוֹן, חוֹלְקִין בְּשׁוּה, שְׂנֵאָמֵר: "כִּי כַחֲלֶךְ
16 הַיָּרֵד בְּמְלָחְמָה וּכְחֶלֶק הַיֵּשֵׁב עַל הַפְּלִים יִחְדּוּ
17 יַחְלְקוּ"³⁹.

(36) שמדרו בו ונתחייבו מיתה. (37) סנהדרין (מח, ב) בניגוד להרוגי בית דין שנכסיהם ליורשיהם, כמבואר לעיל הלכות אבל פרק א, הלכה ט. וכן מצינו בכתוב (מלכים א כא, טז) כשהעידו על נבות שברך את האלוקים ומלך, מיד, "ויקם אחאב לרדת אל כרם נבות הזורעאלי לרישתו" (גמרא שם). (38) שם כ, ב בברייתא. ובמשנה שם שנינו: הוא נוטל חלק בראש, ומפרש רש"י: חלק היפה בורר ראשון

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 לְצֹאתָ. אֲבָל מְלַחֶמֶת הָרְשׁוֹת, אֵינּוּ מוֹצִיא אֶת הָעַם
2 בָּהּ אֶלָּא עַל-פִּי בֵּית-דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאַחַד.⁷
- 3 (6) אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, להלן פ"ז, ה"ד.
4 (7) סנהדרין ב, א. וכן שם כ, ב. ומתוך שהודגש שם: "אין
5 מוציאין למלחמת הרשות... של שבעים ואחד" משמע,
6 שלמלחמת מצוה אינו צריך רשות בית-דין (כסף-משנה).
7 ג. ופּוֹרְצֵי לְעִשׂוֹת לֹא דִרְבָּה וְאֵין מְמַחֲזֵי בְּיָדוֹ וְדִרְבָּה
8 הַמְּלִיץ אֵין לָהּ שְׁעוּרִי,¹¹ אֶלָּא כְּפִי מַה שֶּׁהוּא צָרִיף.
9 אֵינּוּ מַעֲקֵם הַדְּרָכִים מִפְּנֵי פְּרָמוֹ שֶׁל זֶה אוֹ מִפְּנֵי
10 שְׂדֵהוּ שֶׁל זֶה, אֶלָּא הוֹלֵךְ בַּשָּׂה וְעוֹשֶׂה מְלַחֶמֶתוֹ.¹²
- 8 גדרות של כרמים ושדות. (9) לחייליו, בלכתם להלחם.
10 מעכבים. (11) לרוחב ולאורך. (12) סנהדרין כ, ב.
ובבבא-קמא ס, ב.
7 ד. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַחֲרִים¹³ שִׁבְעָה עֲמֻמִּין,¹⁴ שֶׁנֶּאֱמַר:
8 "הַחֲרֵם תַּחֲרִימֶם". וְכֵן שָׂאָ לִידוֹ אֶחָד מֵהֶן וְלֹא
9 הָרְגוּ - עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַחֲזִיחַ כָּל
10 נִשְׁמָה". וַיִּכְבֵּר אַבְד זְכָרֶם.¹⁵
- 13 (13) לאבד ולהשמיד. (14) "כיון שהם היו עיקר עבודה-
זרה ויסודה הראשון... כדי שלא נלמד מכפירתם" (ספר
המצוות' לרבינו, עשה קפז), וראה לקמן פ"ו ה"א, ש"אין
עושים מלחמה עם אדם בעולם, עד שקוראים לו לשלום".
15 (15) "כבר עלה סנחריב מלך אשור, ובלבל את כל האומות"
(ידים פ"ד, מ"ד). וב'ספר המצוות' (שם) כותב רבינו: "וכך
עשינו (שהשמדנום), עד שנשלמה השמדתם ע"י דוד,
ונתפזרה השארית ונטמעה בין האומות, עד שאינה ידועה
עוד".
11 ה. וְכֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה לְאַבֵּד זְכָר עַמְּלֶק,¹⁶ שֶׁנֶּאֱמַר:
12 "תַּמְחָה אֶת זְכָר עַמְּלֶק". וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְזַכֵּר תְּמִיד
13 מַעֲשֵׂיו הָרָעִים¹⁷ וְאֵרִיכְתוּ¹⁸ כְּדִי לְעוֹרֵר אֵיכְתוּ¹⁹,
14 שֶׁנֶּאֱמַר: "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עֲשֵׂה לָךְ עַמְּלֶק". מִפִּי
15 הַשְּׂמוּעָה לְמֹדוֹ: "זְכוֹר" - בַּפֶּה,²⁰ "לֹא תִשְׁכַּח" -
16 בְּלִבְךָ,²¹ שֶׁאֲסוּר לְשַׁכַּח אֵיכְתוֹ וְשִׁנְאוֹתוֹ.
- 16 (16) בין הזכרים ובין הנקבות. (17) שהיה הראשון
להתגרות בישראל בצאתם ממצרים, ככתוב (במדבר כד, ב)
"ראשית גוים עמלק", ומתרגם אונקלוס: "ריש קריבא
דישראל הוה עמלקאה". (18) ישיבתו במקום סתר,
להתנפל על ישראל באופן פתאומי. (19) שנאתנו אליו.
20 ע"י קריאה בפה. (21) מגילה יח, א. וכן ב'ספרי'
פרשת כ"תצא, אות רצו. וב'ספר המצוות' עשה קפט,
מסיים רבינו: "הלא תראה, איך עשה שמואל הנביא כשבא
לקיים מצוה זו: שהוא זכר תחלה, ואח"כ ציוה להרגם,
והוא אמרו (שמואל-א טו, ב): "פקדתי את אשר עשה עמלק
לישראל". וגם בעמלק אין עושים מלחמה טרם שיפתחו לו
לשלום, כמבואר לקמן פ"ו ה"א, ד. ולדעת הסמ"ג (הובאו
דבריו ב'הגהות מיימוניות' כאן) אין מצוה זו נוהגת עד
ימות המשיח, לאחר כיבוש הארץ, שנאמר: "והיה בהניח
ה'... לך מכל אויביך... תמחה את זכר עמלק". אולם פרשת
- מחיית עמלק הנזכרת בשמואל-א, טו מהווה סתירה גלויה
לדיעה זו (רדב"ז).
17 ו. כָּל הָאֲרָצוֹת שֶׁכּוֹבְשִׁין יִשְׂרָאֵל בְּמִלָּךְ עַל-פִּי
18 בֵּית-דִּין, הָרִי זֶה כְּבוֹשׁ וְכִי, וְהָרִי הַיָּא פְּאָרְץ-
19 יִשְׂרָאֵל שֶׁכְּבוֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ לְכָל דְּבָרָה.²² וְהוּא, שֶׁכְּבוֹשׁוּ
20 אַחֵר כְּבוֹשׁ כָּל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה.²³
- 22 (22) 'ספרי' פרשת עקב, אות נא, שנאמר (דברים יא, כד) "כל
המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה", אם ללמד על
תחומי א"י, הרי כבר נאמר (יהושע א, ד) "מהמדבר והלבנון
זוה... יהיה גבולכם" - אלא כל מקום שתכבשו חוץ מן
המקומות האלו, הרי הוא שלכם... ומניין שמצוות נוהגות
שם? הרי אתה דן: נאמר כאן "יהיה", ונאמר להלן "יהיה".
מה להלן מצוות נוהגות שם, אף כאן מצוות נוהגות. אבל
ארצות שכבש יחיד מישראל, או משפחה או שבט שהלכו
וכבשו לעצמם מקום, אפילו מן הארץ שניתנה לאברהם,
"אינו נקרא א"י, כדי שינהגו בו כל המצוות" (כלשון רבינו
בהל' תרומות פ"א, ה"ב). וכן אמרו (גיטין מז, א) "כיבוש
יחיד - אין שמו כיבוש". (23) 'ספרי' שם, "מפני מה כבש
דוד ארם נהרים וארם צובה, ואין מצוות נוהגות שם? אמרו,
דוד עשה שלא כתורה, התורה אמרה: משתכבשו לארץ,
תהיו רשאים לכבוש חוץ לארץ. הוא לא עשה כן, אלא חזר
וכבש ארם נהרים... ואת היבוס, שהיה סמוך לירושלים לא
הוריש... אמר לו הקב"ה סמוך לפלטיירים (=היכל) שלך
לא הורשת, האיך אתה חוזר ומכבש ארם נהרים" וכו'.
והשווה הל' תרומות פ"א, ה"ג.
- 21 ז. וּמִתָּר לְשַׁכַּח כָּל הַעוֹלָם, חוּץ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. מִן
22 הַיָּם הַגְּדוֹל²⁴ וְעַד הַמַּעֲרֵב,²⁵ אֲרַבְע־מֵאוֹת פָּרְסָה עַל
23 אֲרַבְע־מֵאוֹת פָּרְסָה, פְּנַגְד אֶרֶץ פּוּשׁ²⁶ וּכְנַגְד
24 הַמְּדַבֵּר²⁷ - הַכֹּל אֲסוּר לְהַתְּיָשֵׁב בָּהּ. בַּשְּׁלִישִׁה
25 מִקוֹמוֹת הַזְּהִירָה תוֹרָה שְׁלֹא לָשׁוּב לְמִצְרַיִם.²⁸
26 שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִסְפֹּן לָשׁוּב בְּדִרְבָּךְ הַזֶּה עוֹד"; "לֹא
27 תִּסִּיף עוֹד לְרִאֲתָהּ"; "לֹא תִסְפּוּ לְרִאֲתֶם עוֹד עַד
28 עוֹלָם". וְאֵלֶפְסֵנְדְרִיא בְּכָלֵל הָאֲסוּר.²⁹
- 24 (24) הוא היס התיכון. (25) בכת"י תימן: היס הגדול
המערבי. (26) היא אתיופיה שבאפריקה, וכוש הנזכרת
בתנ"ך היא בדרום ערב אצל מצרים, וכן הכתוב אומר
(יחזקאל כט, י) "ונתתי את ארץ מצרים לחרבות... שממה,
ממגדל סונה ועד גבול כוש", וכן (דברי הימים-ב, כא, טז)
"הפלשתים והערבים אשר על ידי כושים". (27) כל השטח
מן היס, המקביל לארץ כוש, וכנגד המדבר, הכל נחשב
מצרים. וכן אמרו (תענית י, א) "ארץ מצרים היא ארבע
מאות פרסה על ארבע מאות פרסה". וראה במדרש 'שמות
רבה' פרשה י אות ב: "המצרים אומרים עד כאן תחומנו,
והכושים אומרים עד כאן תחומנו" וכו'. (28) ירושלמי
סוכה פ"ה ה"א. (29) סוכה נא, ב. אנשי אלכסנדריא של
מצרים נענשו ונהרגו, על שעברו על מה שאמרה תורה: לא
תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד, הרי שהיא בכלל מצרים
(כסף-משנה).
- 29 ח. מִתָּר לְחַזֵּר לְאֶרֶץ-מִצְרַיִם לְסַחֲרָה³⁰

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

41) שתהא דעתו לחזור. אבל אם אין דעתו לחזור, אפילו לישא אשה אסור לו לצאת, כמבואר בכתובות קיא, א שלא התירו ליבם לצאת לחו"ל לישא את יבמתו, ובודאי מפני שלא היתה דעתו לחזור, כי בדעתו לחזור מותר לו, כמבואר בע"ז יג, א. וכן הוכיחו ה'תוספות' שם ד"ה: ללמוד תורה (כסף-משנה). 42) מועד קטן יד, א, שהיוצא להרוויח, דינו כיוצא למונות, ובודאי אם אין לו מה לאכול, רשאי הוא לצאת כמבואר בסמוך (יד איתן). 43) בקביעות, שלא על-מנת לחזור. 44) בבא-בתרא צא, א: "אלא-אמ-כן עמדו סאתיים בסלע", וידוע שהמחיר הרגיל הוא ארבעה סאין בסלע (עירובין פב, ב), הרי שאם הוקיר המחיר בכפליים - הרי זה רעב חזק (כסף-משנה). 45) שאם לא עלה המחיר כפליים - אסור לו לצאת. 46) ב"ב שם עמ' ב. כרבי יוחנן, המעיד שהוא זוכר, כשעמדו ארבע סאין קמח בסלע (=זוזל) והיו רבים נפוחי רעב בטבריא, מחוסר איסור לקנות בו לחם. 47) פרנסי הדור היו. 48) שחזק הרעב בארץ, ככתוב במגילת רות א, א. 49) בבא-בתרא שם ע"א.

22 י. גְדוּלֵי הַחֲקָמִים הָיוּ מְנַשְׁקִין עַל תְּחוּמֵי אֶרֶץ-
23 יִשְׂרָאֵל⁵⁰, וּמְנַשְׁקִין אֲבִינֵיהֶם⁵¹ וּמִתְגַּלְגְּלִין עַל עֲפָרָה⁵².
24 וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "פִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבִינֵיהֶם, וְאֵת
25 עֲפָרָה יְחַנְּנוּ".

50) כשדרכה רגלם על אדמת א"י והגיעו לתחילת תחומה. 51) כתובות קיב, א: "רבי אבא היה מנשק כיפי (=סלעים) דעכו", והיתה תחילת תחומי א"י, כמבואר בגיטין עו, ב כשהיו התלמידים בארץ נפרדים מחבריהם, שחזרו לחו"ל, היו נפטרים מהם בעכו, כי ליוום עד שם, ומשם ואילך אסור היה לתלמידי א"י לצאת, שמעכו והלאה - חוץ לארץ. 52) כתובות שם עמ' ב. וראה במדרש תנחומא פ' שלח, הובא ב'תוספות' שם עמ' א: "כשעלה רבי חנינא הגדול מבבל, ביקש לידע אם נכנס לא"י, והיה שוקל אבנים... כיון שמצאן כבידות, אמר: אין אלו אלא אבני א"י, והיה מנשקן וקרא עליהן את הפסוק הזה: כי רצו עבדיך את אבניה. והשווה ירושלמי שביעית פ"ד, ה"ז.

26 יא. אָמְרוּ חֲקָמִים⁵³: כָּל הַשּׁוֹכֵן בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל -
27 עֲזוּנָתוֹ מִחוּלִין, שְׁנֹאֲמַר: "וְכֵן יֹאמַר שְׂכֵן חֲלִיתִי,
28 הָעַם הַיֹּשֵׁב בְּהַ נִשְׂא עִוֹן"⁵⁴. אֲפִלוּ הֵלֶךְ בְּהַ אַרְבַּע
29 אַמּוֹת, זֹכֶה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְכֵן הִקְבֹּר בְּהַ⁵⁵ -
30 נִתְפַּפֵּר לוֹ, וְכֹאֲלוֹ הִמְקוֹם שֶׁהוּא בּוֹ, מְזַבֵּחַ כְּפָרָה⁵⁶,
31 שְׁנֹאֲמַר: "וְכִפֵּר אֲדָמְתוֹ עִמּוֹ". וּכְפָרָעֲנוּת⁵⁷ הוּא
32 אוֹמֵר: "עַל אֲדָמָה טָמְאָה⁵⁸ תָּמוּת". וְאֵינּוּ דוֹמָה
33 קוּלְטָתוֹ מִחַיִּים⁵⁹ לְקוּלְטָתוֹ אַחֵר מוֹתוֹ⁶⁰; וְאֶף-עַל-
34 פִּיכֵן גְּדוּלֵי הַחֲקָמִים הָיוּ מוֹלִיכִים מִתֵּיהֶם לְשֵׁם⁶¹.
35 צֵא וְלָמַד מִנְעֻקֵב אֲבִינוּ וְיוֹסֵף הַצַּדִּיק⁶².

53) כתובות קיא, א. 54) ומפרש רש"י: אל יתרעם לומר צר לי, כי כולם נשואי עוון. 55) שמת בחוץ-לארץ ונקבר בארץ. 56) שם. 57) כשהנביא הוכיח את אמציה כהן בית אל, וניבא עליו קשות. 58) הכוונה לחו"ל, שהיא

1 וְלִפְרָקֵמֻטְיָא³¹ וְלִכְבֵּשׁ אֶרְצוֹת אַחֲרוֹת³², וְאֵין אָסוּר
2 אֱלֹא לְהַשְׁתַּמֵּק שָׁם. וְאֵין לוֹקִין עַל לֹא זֶה³³, שְׂבַעַת
3 הַכְּנִיסָה מִתָּר הוּא³⁴. וְאִם יִחַשֵׁב לִישֵׁב וְלְהַשְׁתַּמֵּק
4 שָׁם, אֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה³⁵. וְיִרְאֶה לִי, שְׂאִם כְּבֵשׁ
5 אֶרֶץ-מִצְרַיִם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עַל-פִּי בֵּית-דִין, שֶׁהִיא
6 מִתְּרָת; וְלֹא הִזְהִירָה אֱלֹא לְשׁוֹב לֵה יְהִידִים, אוֹ
7 לְשֹׁפֵן בְּהַ וְהִיא בְּיַד עַפּוֹ"ם, מִפְּנֵי שְׂמַעֲשִׂיָהּ
8 מִקְלָקְלִין יוֹתֵר מִכָּל הָאֶרְצוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "כְּמַעֲשֶׂה
9 אֶרֶץ מִצְרַיִם"³⁶.

30) לשם מקח וממכר סחורות שונות. 31) סחורה, בלשון יוונית. "עובר לסוחר" (בראשית כג, טז) מתרגם ונתן: מתקבלין בכל פרקמטיא. 32) ירושלמי סנהדרין פ"י, ה"ח. 33) אפילו אם נשתקע לבסוף. 34) שעדיין לא נשתקע. 35) ואין לוקים על לאו שאין בו מעשה (לעיל הל' סנהדרין פ"ח, ה"ב). ואע"פ שמשמע מדברי רבינו שאם נשתקע ישנו איסור על-כל-פנים, בכל זאת נשתקע רבינו במצרים, כי אנוס היה על פי המלכות, בהיותו רופא למלך ולשרים (רדב"ז). אף הוא (הרשב"י) מעיד ומתנצל: וגם אני נתיישבתי שם זמן מרובה ללמוד תורה וללמדה, וקבעתי שם ישיבה, וזה מותר, ושוב באתי לירושלים. וכדאי להעיר, שרבי אשתורי הפרחי, מעיד בספרו "כפתור ופרח" פרק ה, שרבינו היה חותם שמו באגרת, ומסיים בה: "הכותב, העובר בכל יום שלשה לאוין". והכוונה לשלושת הפסוקים במ הזהירה תורה לא תשוב למצרים. מכאן, שקשה בעיניו היתה לו ישיבתו במצרים. 36) ב'תורת כהנים' פרשת אחרי, פרשת ח', אמרו: "מנין שלא היתה אומה באומות שהתעיבו מעשיהם יותר מן המצריים? תלמוד-לומר: כמעשה ארץ מצרים" וגו'.

10 ט. אָסוּר לְצֵאת מֵאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל לְחוּצָה לְאֶרֶץ
11 לְעוֹלָם³⁷, אֱלֹא לְלַמֵּד תּוֹרָה³⁸, אוֹ לְשֵׂא אִשָּׁה³⁹, או
12 לְהַצִּיל⁴⁰ מִן הָעַפּוֹ"ם; וְיִחַזֵּר לְאֶרֶץ⁴¹. וְכֵן יוֹצֵא הוּא
13 לְסוּחָרָה⁴²; אֲבָל לְשֹׁפֵן⁴³ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - אָסוּר,
14 אֱלֹא-אִם-כֵּן חֲזַק שָׁם הָרַעַב עַד שְׁנַעֲשֶׂה שָׁנָה דִּינָר
15 חֲטִין בְּשָׁנֵי דִּינָרִין⁴⁴. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים⁴⁵? כְּשֶׁהָיוּ
16 הַמַּעוֹת מְצוּיִת וְהַפְרוֹת בִּיקָר, אֲבָל אִם הַפְרוֹת בְּזוּל,
17 וְלֹא יִמָּצֵא מְעוֹת וְלֹא בְּמָה יִשְׁתַּפֵּר, וְאֲבָדָה פְּרוּטָה
18 מִן הַכֵּיס - יֵצֵא לְכָל מְקוֹם שְׂיִמָּצֵא בּוֹ יָרוּחַ⁴⁶.
19 וְאֶף-עַל-פִּי שְׂמִתָּר לְצֵאת - אֵינָה מִדַּת חֲסִידוּת,
20 שֶׁהָיוּ מְחֻלּוֹן וְכִלְיוֹן, שְׁנֵי גְדוּלֵי הַדּוֹר הָיוּ⁴⁷, וּמִפְּנֵי
21 צָרָה גְּדוּלָה יֵצֵאוּ⁴⁸, וְנִתְחַכְּבוּ כְּלֵיהֶם לְמְקוֹם⁴⁹.

37) שמפקיע עצמו מן המצוות (רשב"ם לבבא-בתרא צא, א). 38) שהיא מצוה גדולה, כי גדול התלמוד שמביא לידי מעשה (ע"ז יג, א. וב'תוספות' שם ד"ה ללמוד תורה). ואפילו אם יש בארץ מי שילמדהו, מותר לו לצאת ללמוד בחו"ל, "לפי שאין אדם זוכה ללמוד מכל" (גמרא שם). והשווה לעיל הל' אבל פ"ג, ה"ד. 39) בגלל חשיבות המצוה, שנאמר בה (ישעיה מה, יח) "לא תהו בראה לשבת יצרה" ('תוספות' שם). 40) ממונו (גמרא שם).

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשֵׁלוֹם⁵⁵. אִם הִשְׁלִימוּ וְקָבְלוּ שְׂבַע
14 מִצְוֹת שֶׁנִּצְטָווּ בְּנֵי נֹחַ עֲלֵיהֶן⁶ - אֵין הוֹרְגִין מִהֶן
15 וְנִשְׁמָה⁷, וְהָרִי הֵן לְמַס, שֶׁנֶּאֱמַר: "יִהְיֶה לָּךְ לְמַס
16 וְעִבְדוּךָ". קָבְלוּ עֲלֵיהֶם הַמַּס וְלֹא קָבְלוּ הָעִבְדוּת, אוֹ
17 שֶׁקָּבְלוּ הָעִבְדוּת וְלֹא קָבְלוּ הַמַּס - אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶם,
18 עַד שֶׁיִּקְבְּלוּ שְׁנֵיהֶם⁸. וְהָעִבְדוּת שֶׁיִּקְבְּלוּ הוּא, שְׁיִהְיֶה
19 נְדָוִים וְשְׁפִלִים לְמַטָּה, וְלֹא יִרְמֶוּ רֹאשׁ בְּיִשְׂרָאֵל,
20 אֲלָא יִהְיֶה כְּבוֹשִׁים תַּחַת יָדָם⁹. וְלֹא יִתְמַנּוּ עַל יִשְׂרָאֵל
21 לְשׁוֹם דְּבַר שֶׁפְּעוּלָם. וְהַמַּס שֶׁיִּקְבְּלוּ - שְׁיִהְיֶה מוֹקְנִים
22 לְעִבְדוּת הַמֶּלֶךְ בְּגוֹפָם וּמְמוֹנָם, כְּגוֹן בְּנֵי הַחוֹמוֹת¹⁰
23 וְחֻזְק הַמַּצְדוֹת וּבְנֵי אֲרָמוֹן הַמֶּלֶךְ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ,
24 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזֶה דְבַר הַמַּס אֲשֶׁר הָעֵלָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
25 לְבָנוֹת אֵת בֵּית ה' וְאֵת בֵּיתוֹ וְאֵת הַמִּלּוֹא וְאֵת חוֹמַת
26 יְרוּשָׁלַיִם... וְאֵת כָּל עֲרֵי הַמִּסְכָּנוֹת אֲשֶׁר הָיָה
27 לְשְׁלֹמֹה... כָּל הָעַם הַנּוֹתֵר מִן הָאֲמָרִי... וַיַּעֲלֵם
28 שְׁלֹמֹה לְמַס עֶבֶד עַד הַיּוֹם הַזֶּה. וּמִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא
29 נִתַּן שְׁלֹמֹה עֶבֶד, כִּי הֵם אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה וְעִבְדֵי
30 וְשָׂרֵי וְשְׁלִישֵׁי וְשָׂרֵי רִכְבּוֹ וּפְרָשָׁיו".

(2) שהיא בשאר האומות, כדי להרחיב גבול ישראל.
(3) שהיא בשבעה עממים ומלחמת עמלק, כמבואר לעיל
פ"ה, ה"א. (4) וכל עיר במשמע, אפילו עיר של שבעה
עממים, וכן מצינו במשה רבינו שקרא לשלום לסיחון מלך
האמורי, שהוא משבעת העמים (ראה דברים ב, כו), ובוודאי
לא עבר משה על הלא-תעשה' - לא תחיה כל נשמה
(רמב"ן לדברים כ, א). ובימדרש רבה' דברים פ"ה, אות יג:
"חייך שאני מקיים גזירתך, כל מלחמה שיהו הולכים, לא
יהו פותחים אלא בשלום". (5) אבל רש"י לתורה שם,
מפרש שכל הכתוב אינו מדבר אלא במלחמת רשות, וראה
בפירושו רבי אליהו מזרחי שם. (6) והן מצוות לקמן פ"ט,
ה"א. (7) ולדעת הראב"ד, אין קבלת שבע מצוות מעכבת
במלחמת הרשות, ואפילו לא קיבלו המצוות - אין הורגים
מהם נשמה, ומשלימים עמהם, שהרי בערים רחוקות הם
יושבים, ולא יחטיאו אותנו. מה-שאינ-כן במלחמת מצוה
המכוונת כלפי העמים שבא"י, קבלת מצוות מעכבת בהם,
ואם לא יקבלו מחרימים אותם, שלא יחטיאו אותנו. וראה
בסמוך אות יב. (8) 'ספרי' שופטים, אות ר. (9) ושיוכל
כל ישראל ליקח מהם לחטוב עציו ולשאוב מימיו, ונותן לו
שכרו הראוי (רמב"ן לדברים כ, יא). (10) חומות ירושלים,
כמפורש בכתוב הבא.

31 ב. וַיֵּשׁ לְמֶלֶךְ לְהַתְּנוֹת עִמָּהֶם שְׁיִקַּח חֲצֵי מְמוֹנָם אוֹ
32 הַקְּרָקְעוֹת וְיָנִיחַ כָּל הַמְּטֻלְטְלִין, אוֹ הַמְּטֻלְטְלִין וְיָנִיחַ
33 הַקְּרָקְעוֹת¹¹, כְּפִי מַה שְׁיִתְּנָה.

(11) זהו הפירוש של "חצי ממונם".

34 ג. וְאִסוּר לְשַׁקֵּר בְּבְרִיתָם וּלְכַזֵּב לָהֶם אַחַר שֶׁהִשְׁלִימוּ
35 וְקָבְלוּ שְׂבַע מִצְוֹת¹².

(12) שהרי קראו להם לשלום, והבטיחום שלא יהרגום, ואם
ימעלו בהבטחתם, יש בזה חילול השם (ראה בסמוך סוף

אדמה טמאה. (59) שחי בארץ ונפטר בה. (60) שמת
בחוף-לארץ והעבירו ארוננו לקבורה בא"י, סוף-סוף מת
על אדמה טמאה (שם). (61) שם, ובמועד קטן כה, א.
(62) שביקשו להעביר עצמותיהם לא"י לקבורה, למרות
שמתו בחוף-לארץ. ובירושלמי (כתובות פ"ב, ה"ג) אמרו:
רבה ורבי אלעזר היו מטיילים ברחוב, ראו ארונות עם מתים
באים מחוף-לארץ, אמר רבה: מה הועילו אלו, אני קורא
עליהם (ירמיה ב, ז): ונחלתי שמתם לתועבה - בחייכם
(=שמאסתם בה ולא באתם לדור בה); ותבואו ותטמאו את
ארצי - במיתתכם. אמר לו רבי אלעזר, כיון שמגיעים
לארץ, היו נוטלים גוש עפר ומניחים על ארונם, וכתוב:
וכפר אדמתו עמו. והעירו ב"הגהות מיימוניות" - מכאן
סמך, למה שנהגו להניח עפר א"י על המתים בחוף-לארץ.
וראה מנהג זה בשו"ע י"ד סי' שסג, סעיף א.

1 יב. לְעוֹלָם יְדוּר אָדָם בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל אֲפִלוּ בְּעִיר
2 שְׂרָפָה עֲפוּ"ם, וְאֵל יְדוּר בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְאֲפִלוּ בְּעִיר
3 שְׂרָפָה יִשְׂרָאֵל; שְׂכָל הַיּוֹצֵא לְחוּצָה לְאֶרֶץ, כְּאֵלוּ
4 עוֹבְדֵי עִבּוּדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי גֵר־שׁוֹנֵי הַיּוֹם
5 מִהִסְתַּפַּח בְּנַחֲלַת ה' לֵאמֹר לָךְ עֶבֶד אֱלֹהִים
6 אַחֲרַי"⁶³. וּבִפְרָעְנִיּוֹת הוּא אוֹמֵר: "וְאֵל אֲדַמַּת
7 יִשְׂרָאֵל לֹא יִבְאוּ". כְּשֵׁם שֶׁאִסוּר לְצַאת מִהָאֶרֶץ
8 לְחוּצָה לְאֶרֶץ, כִּף אִסוּר לְצַאת מִבְּבֵל לְשֶׂאֱרַ
9 הָאֲרָצוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּבֵלָה יוֹבְאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ"⁶⁴.

(63) כתובות קי, ב. והברייתא מסיימת שם: "וכי מי אמר לו
לדוד, לך עבוד אלהים אחרים? אלא לומר לך: כל הדר
בחר"ל, כאילו עובד ע"ז". וראה ב'תורת כהנים' פרשת בהר,
פרשתא ה, ה"ד: "כל היוצא לחו"ל - כאילו עובד ע"ז".
(64) שם קיא, א. ושם קי, ב אמרו: כל העולה מבבל לא"י
- עובר בעשה, שנאמר: בבבלה יובאו ושמה יהיו, עד יום
פקדי אותם נאום ה'. ולדעת הכסף-משנה, כוונת רבינו
ל'שאר ארצות' - אפילו לא"י. ורש"י שם קיא, א מפרש:
אסור לצאת מבבל, לפי שיש שם ישיבות המרביצות תורה
תמיד, ואינו מזכיר את הפסוק: "בבבלה יובאו", כי פסוק זה
אינו מדבר אלא בכלי המקדש ולא באנשים, וכדיחוי הגמרא
שם, בטעמו של רבי זירא, שהיה משתדל לעלות מבבל
לא"י, בניגוד לדעתו של רב יהודה האוסר עליה זו מהפסוק
הנ"ל. ולפי זה, בזמן שיש ישיבות בא"י, מותר לעלות אליה
אפילו מבבל.

פָּרֻק שְׁעִי

(1) שאין עושים שום מלחמה בעולם, עד שיקראו לשלום
תחילה. שלושה כתבים ששלח יהושע לשבעת העמים עד
שלא נכנסו לארץ. דין עמון ומואב בקריאת שלום. איסור
קציצת אילן מאכל, והשחתת כל דבר ערך שהוא. דברים
שפטרום חכמים במחנה צבא, ומצוות מיוחדות לצבא,
כמחנה קדוש.

10 א. אֵין עוֹשִׂין מִלְחָמָה עִם אָדָם בְּעוֹלָם עַד שֶׁקוֹרְאִין
11 לוֹ שְׁלוֹם, אַחַד מִלְחָמַת הַרְשׁוּת², וְאַחַד מִלְחָמַת
12 מְצוּרָה³, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי תִקְרַב אֶל עִיר⁴ לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ,

24 וְלָמָּה קָשָׁה הַדְּבָר לְנִשְׂיָאִים וְרָאוּ שְׂרָאוּי לְהַפּוֹתָם
 25 לְפִי חֶרֶב לֹולִי²³ הַשְּׁבוּעָה? ²⁴ מִפְּנֵי שְׁפָרְתוּ לָהֶם
 26 בְּרִית²⁵. וְהָיָה הוּא אֹמֵר: "לֹא תִכְרַת לָהֶם בְּרִית"?
 27 אֲלֵא הָיָה דִינָם שֶׁיְהִי לְמַס עֲבָדִים, וְהוֹאִיל וּבִטְעוֹת
 28 נִשְׁבְּעוּ לָהֶם²⁶, בְּדִין הָיָה שֶׁיִּהְיֶה עַל שֶׁהִטְעוּם, לֹולִי
 29 חֲלוּל הַשֵּׁם²⁷.

(18) ירושלמי שביעית פ"ו, ה"א. (19) לא שחכח במכתב השני, עד שיקבל תשובה למכתבו הראשון, אלא בכת אחת שלח שלשה כתבים בהם שלש הצעות, וכן נראה מלשון הירושלמי שם (רדב"ז). ושם אמרו: גרגשי פינה והלך לו לאפריקה. (20) לשקר ולומר: מארץ רחוקה באו עבדיך וגו' (יהושע ט, ט), והלא יכולים היו להצהיר על רצונם להשלים וינצלו? (21) לכל ערי כנען בצורה כוללת. (22) שחשבו הואיל ולא נענו בפעם הראשונה עם קבלת הפניה הכללית, שוב לא יקבל אח"כ שום קיבוץ מהם (כסף-משנה). (23) כמו: לולא. (24) שנשבעו להם נשיאי העדה, ככתוב (שם, טו), והלא אפילו לא נשבעו להם, אסור להכותם מאחר שהשלימו! (25) שיהיו שווי זכויות כאזרחים חפשיים. (26) שחשבו, שהם מארץ רחוקה מאד, מן העמים שאין בדעתם לבוא עליהם כלל, ואינם חייבים לקבל עליהם עבדות ומסים (רמב"ן לדברים כ, יא). (27) שיאמרו הגויים, שהנשיאים חללו שבועתם, ולא ידעו כי השבועה לא חלה עליהם כלל, שבטעות היתה (גיטין מו, א). והראב"ד סובר, כל שלא השלימו טרם שעברו ישראל את הירדן, שוב אין ההשלמה מועילה להם, ולפיכך מוכרחים היו הגבעונים להערים שמארץ רחוקה הם. אולם, מתוך שאמרו (ע"ז כד, ב) ארוונה היבוס גר תושב היה, שקיבל שבע מצוות, וקיבלו דוד, נראה כדעת רבינו, שכל מי שמשלים - מקבלים אותו (קריית מלך). וראה ב'תוספות' גיטין שם, ד"ה כיון דאמרו. ועדיין יש להעיר מדברי עזרא הסופר (עזרא ט, יב) בקשר להתערבות זרע קודש בעמי הארצות: הכנעני, החתי וגו' (כמפורש שם, ב): "ועתה בנותיכם אל תתנו לבניהם... ולא תדרשו שלומם וטובתם עד עולם", הרי שעם כניסתם לארץ, נאסרו להשלים עמהם ('אור שמח').

30 ו. עֲמוֹן וּמוֹאָב, אֵין שׁוֹלְחִים לָהֶם לְשָׁלוֹם, שְׁנֹאָמַר:
 31 "לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם, כָּל יְמֵיךָ". אָמְרוּ
 32 חֲכָמִים²⁸: לְפִי שְׁנֹאָמַר, "וְיִקְרָאת אֵלֶיךָ לְשָׁלוֹם",
 33 יְכוּל עֲמוֹן וּמוֹאָב פֶּן? תִּלְמֹד לֹומַר: "לֹא תִדְרֹשׁ
 34 שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם²⁹". לְפִי שְׁנֹאָמַר: "עֲמֶךָ יֵשֵׁב
 35 בְּקִרְבְּךָ... בְּטוֹב לוֹ, לֹא תִגְנוֹנוּ", יְכוּל עֲמוֹן וּמוֹאָב
 36 פֶּן? תִּלְמֹד לֹומַר: "וְטוֹבָתָם". וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאִין
 37 שׁוֹאֲלִים בְּשָׁלוֹמָם - אִם הַשְּׁלִימוּ מֵעַצְמָם תְּחִלָּה,
 38 מִקְּבָלִין אוֹתָן³⁰.

(28) 'ספרי' כ"תצא, אות רנא. (29) והעיר הרדב"ז: כבר בא סנחריב ובלבל את העולם. כלומר, שאין אנו יודעים כיום, מי הם עמונים ומואבים, וכל גוי הפורש, מרוב האומות הוא פורש, כמבואר בידיים פ"ד, מ"ד. והשווה הל' איסורי ביאה פ"ב, ה"כ. (30) שלא אסר הכתוב אלא

ה"ה), ומה גם שהתורה לא התירה לנו דם, נמצא ההורגם הוא שופך דמים ורוצח.

1 ד. וְאִם לֹא הַשְּׁלִימוּ, או שֶׁהַשְּׁלִימוּ וְלֹא קָבְלוּ שְׁבַע
 2 מִצְוֹת - עוֹשִׂין עִמָּהֶם מְלַחְמָה וְהוֹרְגִין כָּל הַזְּכָרִים
 3 הַגְּדוֹלִים¹³, וּבוֹזְזִין כָּל מְמוֹנָם וְטַפָּם. וְאֵין הוֹרְגִין
 4 אִשָּׁה וְלֹא קָטָן, שְׁנֹאָמַר: "הַנְּשִׂים וְהַטָּף¹⁴ - זֶה הַטָּף
 5 שֶׁל זְכָרִים. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים?¹⁵ בְּמִלְחָמָה
 6 הַרְשוּת שֶׁהוּא עִם שְׂאֵר הָאֻמוֹת, אֲבָל שְׁבַע עֲמֻמִּין
 7 וְעַמְלָק שֶׁלֹא הַשְּׁלִימוּ - אֵין מִנִּיחִין מֵהֶם נְשָׁמָה,
 8 שְׁנֹאָמַר: "כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל וְגו'. רַק מֵעַרֵי הָעַמִּים...
 9 לֹא תַחֲיֶה כָּל נְשָׁמָה", וְכֵן הוּא אֹמֵר בְּעַמְלָק:
 10 "תִּמְחָה אֶת זְכָר עַמְלָק"¹⁶. וּמִנִּין שְׂאִינוּ מְדַבֵּר אֲלֵא
 11 בְּאֵלֵי שֶׁלֹא הַשְּׁלִימוּ? שְׁנֹאָמַר: "לֹא הִיְתָה עִיר אֲשֶׁר
 12 הַשְּׁלִימָה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתֵי הַחַיִּי יוֹשְׁבֵי גְבְעוֹן,
 13 אֶת הַכָּל לָקַחוּ בְּמִלְחָמָה. פִּי מֵאֵת ה' הִיְתָה לְחִזָּק
 14 אֶת לְבָבם לְקִרְאֵת הַמְּלַחְמָה אֶת יִשְׂרָאֵל לְמַעַן
 15 הַחֲרִימָם"; מְקַלְל, שֶׁשָּׁלְחוּ לָהֶם לְשָׁלוֹם וְלֹא
 16 קָבְלוּ¹⁷.

(13) סובר רבינו, שאפילו שאר האומות, תושבי הערים הרחוקות מגבול ישראל, מוכרחות לקבל שבע מצוות בני נח, שהרי אנו באים לכבוש אותן ולדור בארצותיהן, ואם ישארו בכפירתן יחטיאו אותנו, וכבר הבאנו לעיל אות ו דעת הראב"ד בזה. (14) וסיום הכתוב: "...והבהמה וכל אשר יהיה בעיר... תבוז לך". (15) שמשאירים הנשים והטף. (16) ופירשו בבבא-בתרא כא, ב "זכר עמלק", שלא ישאר לו זכרון ואפילו הנקבות נהרגות, והכתוב אומר (שמואל-א טו, ג) "לך והכית את עמלק... והמתה מאיש עד אשה, מעולל ועד יונק, משור ועד שה" וגו'. ובמכילתא פ' בשלח, דרשו: "כי יד על כס י"ה - נשבע המקום בכסא כבוד שלו, אם מניח אני נין ונכד לעמלק, תחת כל השמים - שלא יהו אומרים גמל זה של עמלק, רחל זו של עמלק". (17) ומכאן, שאם קיבלו - היו משלמים עמהם. וכן אמרו (סוטה לה, ב) "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם - הא למדת, שאם היו חוזרים בתשובה היו מקבלים אותם". אולם רש"י שם מפרש, שאין זה אלא לשבע אומות היושבות בחוץ-לארץ, אבל ביושבות בתוך הארץ - אין מקבלים, שמחמת יראה הן עושות. וכבר דחה הרמב"ן (דברים כ, י) דיעה זו, שהרי הכתוב מדבר בערי העמים האלה, אשר ה' נתן לך נחלה, ומדגיש: למען אשר לא ילמדו אתכם, ומכאן שאם עשו תשובה - אין נהרגין, כדרשת ה'ספרי' שם, אות רב.

17 ה. שְׁלִשָּׁה כְּתָבִים שָׁלַח יְהוֹשֻׁעַ¹⁸ עַד שֶׁלֹא נִכְנַס
 18 לְאֶרֶץ: הָרֵאשׁוֹן שָׁלַח לָהֶם - מִי שְׂרוּצָה לְבַרְחָה,
 19 יְבַרְחָה. וְחֲזָר¹⁹ וְשָׁלַח: מִי שְׂרוּצָה לְהַשְּׁלִים, יִשְׁלִים.
 20 וְחֲזָר וְשָׁלַח: מִי שְׂרוּצָה לְעֲשׂוֹת מְלַחְמָה, יַעֲשֶׂה.
 21 אִם-כֵּן, מִפְּנֵי מָה הָעַרִימוּ יוֹשְׁבֵי גְבְעוֹן²⁰? לְפִי
 22 שֶׁשָּׁלַח לָהֶם בְּכָל-לַי²¹ וְלֹא קָבְלוּ, וְלֹא יָדְעוּ מִשְׁפֵּט
 23 יִשְׂרָאֵל, וְדָמוֹ שָׁשׁוּב אֵין פּוֹתַחִין לָהֶם לְשָׁלוֹם²².

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אילנותיו לא יצטרך להכניס מחרשתו לתוך של חבירו. ושם כה, ב שנינו: "מרחיקים את האילן מן הבור כ"ה אמה... אם הבור קדם (ושרשי האילן מזיקים הבור) קוצץ ונותן דמים". (38) יקרים לבנין, יותר משבח פירותיו (בבא-קמא צא, ב וברש"י).

ט. **כָּל אֵילָן סָרְקָא**,³⁹ **מִתֵּר לְקִץ אוֹתוֹ**,⁴⁰ **וְאִפְלוּ אֵינּוּ צָרִיף לוֹ. וְכֵן אֵילָן מֵאֲכָל שְׁהוּקִין וְאֵינּוּ עוֹשֶׂה אֲלָא דָּבָר מוּעָט שְׂאֵינּוּ רְאוּי לְטָרַח בּוֹ - מִתֵּר לְקִץ אוֹתוֹ**.⁴¹ **וְכַמָּה יְהֵא הַיָּזִית עוֹשֶׂה וְלֹא יִקְצָנוּ? - רַבֵּעַ הֶקֶב זֵיתִים**.⁴² **וְדָקֵל שְׁהוּא עוֹשֶׂה קֶב תְּמָרִים, לֹא יִקְצָנוּ**.⁴³

(39) שאינו עץ מאכל. (40) ככתוב: "רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא, אותו תשחית וכת". (41) בבא-קמא צא, ב: "רק עץ אשר תדע - זה אילן מאכל". ומפרש רבינו: זה עץ מאכל שהוקין ואינו עושה אלא דבר מועט. (42) הקב - הוא ארבעה לוגין, והסאה ששה קבין (הל' עירובין פ"א הי"ג), ומתוך שהזיתים חשובים, נחשב בהם רובע הקב לדבר ניכר. (43) ב"ק שם.

י. **וְלֹא הָאֵילָנוֹת בְּלִבָּד, אֲלָא כָּל הַמְשַׁבֵּר כְּלִים וְקוֹרֵעַ בְּגָדִים**⁴⁴ **וְהוֹרֵס בְּנֵזֶן וְסוֹתֵם מְעִינָן**⁴⁵ **וּמֵאֲבָד מֵאֲכָלוֹת דֶּרֶךְ הַשְּׁחֵתָה**⁴⁶ **- עוֹבֵר בִּ"לֹא תִשְׁחִית", וְאֵינּוּ לּוֹקֵה אֲלָא מִפְּתֵי מְרִדוֹת מְדַבְּרֵיהֶם**.⁴⁷

(44) כמו שאמרו (שבת קה, ב) "המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו... יהא בעיניך כעובד ע"ז. ושם קט, א: רב יהודה - בקעו בשבילו שולחן-ארוז, להסיק בעציו ולחממו ביום הקזו, ושאלו: והלא עבר משום בל תשחית? וכשרב הונא קרע בגדי משי לעיני בנו, לראות אם יתרגז ויתחצף, שאלו בגמרא (קידושין לב, א): והלא עבר משום בל תשחית. (45) במדרש רבה' פרשת פינחס אות ו, שאלו בקשר לכתוב (מלכים-ב ג, ט): "וכל מעיני מים תסתומו", והלא התורה אמרה לא תשחית, ואתה אומר כן? ותיצרו, שבמלחמת מואב מותר, שהכתוב מזהיר עליהם: לא תדרוש שלומם וטובתם. (46) ראה שבת קמ, ב. (47) שאינה שלשים ותשע מכות, אלא כפי ראות עיני הדיין. ודוקא כל אלה, שאזהרתם משום: לא תשחית, סובר רבינו, שאינו לאו גמור אלא איסור ישנו בדבר, אבל הקוצץ אילן מאכל דרך השחתה, אזהרתו משום "ואותו לא תכרות", ולוקה מכות של תורה, כמבואר במכות כב, א (רדב"ז).

יא. **צָרִין עַל עֵצוֹת שֶׁל עֲפוּ"ם שְׁלֹשָׁה יָמִים קָדָם הַשְּׁבֵת**,⁴⁸ **וְעוֹשִׂין עִמָּהֶם מְלַחְמָה בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וְאִפְלוּ בַשְּׁבֵת**,⁴⁹ **שְׁנֵאמֵר: "עַד רִדְתָּה" וְאִפְלוּ בַשְּׁבֵת**⁵⁰; **בִּין מְלַחְמָת מְצָה, בִּין מְלַחְמָת רְשׁוּת**.⁵¹

(48) אבל פחות משלשה ימים קודם השבת, אין מתחילים במצור, כדברי רבינו בהל' שבת פ"ל, הי"ג: "כדי שתתישב דעת אנשי המלחמה עליהם, ולא יהיו מבוהלים וטרודים בשבת". (49) אחרי שהתחילו במצור לפני השבת, אין מפסיקים המלחמה בשבת. (50) שבת יט, א, אל תרפה ממנה עד שתכבשנה. והשווה הל' שבת פ"ב, הכ"ה: "שלא

דרישתנו לשלומם, ולא היענותנו לקריאתם. וכתוב ב"הגהות מיימוניות": אינו אסור אלא לדרוש בשלומם, אבל תשלומי שלום מותר, כגון אם עשו עמך חסד, מותר לפקדם לשלום, שנאמר (שמואל-ב י, א) וימת מלך בני עמון, וימלוך חנון בנו... ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון... כאשר עשה אביו עמדי חסד וישלח דוד לנחמו". ובכסף-משנה העיר, שבמדרש משמע, שלא עשה דוד כהוגן בזה, כוונתו למדרש הנחומא פרשת פינחס אות ג, "אתה מוצא במי שבא עליהם במדת רחמים, לסוף בא לידי ביוון ומלחמות... זה דוד... אמר לו הקב"ה: אתה תעבור על דברי, שאני כתבתי לא תדרוש שלומם... אל תהי צדיק הרבה, שלא יהא אדם מוותר על התורה... ולבסוף בא לידי ביוון, ויקח חנון את עבדי דוד ויגלח את חצי זקנם (שמואל-ב י, ד), ואח"כ לידי מלחמה עם ארם נהרים" וכו'. וב'אור שמח' מתרץ, שאם משלם חסד עם מטיבו עצמו - זה מותר, ודוד עשה חסד עם בנו, וזה אסור.

ז. **פְּשָׁצִין עַל עֵיר לְתַפְשָׁה, אֵין מְקִיפִין אוֹתָהּ מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ, אֲלָא מְשַׁלֵּשׁ רוּחוֹתֶיהָ; וּמְגִיחִין מְקוּם לְבוֹרָת וְלִכְל מִי שְׂרִיצָה לְהַמְלִיט עַל נַפְשׁוֹ, שְׁנֵאמֵר: "וַיִּצְבְּאוּ עַל מְדִינַת פְּאֶשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ**³¹ **שְׁבָכָה צְרָהוּ.**

(31) 'ספרי' פרשת מטות, אות קנז. וכתב הרדב"ז, מסתבר, שזה רק במלחמת הרשות, ובשאר האומות, דוגמת מדין, שלומד ממנה. וכל זה מדרכי התורה אשר כל נתיבותיה שלום. וכן גם דעת ה'חינוך' מצוה תקכו, שבמלחמת ז' עממים מקיפים אותה מכל צד. אולם ה'מנחת חינוך' שם סובר, שדעת רבינו שגם במלחמת מצוה אין מקיפים אותה אלא משלש רוחותיה, שהרי מלחמת מדין היתה על פי צו ה', והרי זו כמלחמת מצוה. ומה שהחיו בה את הטף (ראה שם, יח), אינה אלא גזירת הכתוב. וראה דעת הרמב"ן בהשגותיו על 'ספר המצוות' לרבינו, שמונה דין זה בתור מצוות-עשה בפני עצמה (שם מצוה ה), וגם לדעתו, מצוה זו אינה אלא במלחמת הרשות. והוא מנמק: שיש בזה תיקון, שנפתח להם פתח שיברחו, ולא יתחזקו לקראתו.

ח. **אֵין קוֹצְצִין אֵילָנֵי מֵאֲכָל שְׁחוּץ לְמַדִּינָה**³² **וְאֵין מוֹנְעִין מֵהֶם אֲמַת**³³ **הַיָּמִים כְּדִי שְׂיִבְשׁוּ, שְׁנֵאמֵר: "לֹא תִשְׁחִית אֶת עֵצָה"**³⁴; **וְכָל הַקּוֹצֵץ - לּוֹקֵה. וְלֹא בְּמִצּוֹר בְּלִבָּד, אֲלָא בְּכָל מְקוּם כָּל הַקּוֹצֵץ אֵילָן מֵאֲכָל דֶּרֶךְ הַשְּׁחֵתָה - לּוֹקֵה**³⁵; **אֲבָל קוֹצְצִין אוֹתוֹ אִם הָיָה מְזִיק אֵילָנוֹת אֲחֵרִים**³⁶, **אוּ מְפַנֵּי שְׁמֻזִיק בַּשָּׂדֶה אֲחֵרִים**³⁷, **אוּ מְפַנֵּי שְׂדֵמִי יִקְרִים**³⁸. **לֹא אֶסְרָה תוֹרָה אֲלָא דֶּרֶךְ הַשְּׁחֵתָה.**

(32) כשצרים על עיר להלחם עליה, "כדי להציק לאנשיה ולהכאיב לבם" ('ספר המצוות' ל"ת נז). (33) תעלה. (34) "בכל דבר" ('ספרי' שופטים, אות כג). (35) מכות כב, א. ואזהרתו: "כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות". (36) אפילו בשלו (ב"ק צב, א). (37) כמו ששנינו (בבא-בתרא כו, א) "לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו, אלא-אס-כן הרחיק ממנו ארבע אמות", שכשיחרוש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כמחנה אלהים", וכמה מנחה אלהים? עשרה. (63) מהמלחמה (ירושלמי שם), שגם בחזירתם הם בסכנה, שנאמר (שופטים ז, ג) "מי ירא וחרד, ישוב ויצפור מהר הגלעד". ולמה הם חוזרים בצפירה (=בהשכמה)? - מפני השונאים, שלא ירגישו בהם, וראה ב"מראה הפנים" שם.

14 יד. ואסור להפנות⁶⁴ בתוך המחנה או על פני השדה
15 בכל מקום, אלא מצות עשה למקן שם דרך מיוחדת
16 להפנות בה, שנאמר: "ויד תהיה לך⁶⁵ מחוץ
17 למחנה".

(64) לקטנים או לגדולים. "ולא יפנו בני אדם בכל מקום, ובין האהלים, כדרך שעושים האומות" (ספר המצוות, עשה קצב). (65) דרשו ב'ספרי' (כ"תצא, אות רנז) אין יד אלא מקום. שנאמר (שמואל-א טו, יב) "והנה מציב לו יד".

18 טו. וכן מצות עשה להיות יתד⁶⁶ לכל אחד ואחד
19 תלויה עם פלי מלחמתו, ויצא באותה הדרך ויחפר
20 בה, ויפנה ויכסה, שנאמר: "ויתד תהיה לך על
21 אונך וגו'⁶⁷". ובין שיש עמהן ארון ובין שאין
22 עמהם ארון⁶⁸, כך הם עושים תמיד, שנאמר: "והיה
23 מחנה קדוש"⁶⁹.

(66) דקר לחפור בו. (67) דרשו ב'ספרי' (שם) "אין אונך אלא מקום זינך", כלומר, כלי מלחמתך. ולקטנים - אינו צריך לחפור ולכסות, כמבואר בברכות כה, א. אבל חייב לצאת לדרך שמחוץ למחנה, כמבואר שם. ובתרגום יונתן לפסוק זה: "ותשוד תמן מוי דריגלך" - ותטיל שם מי רגליך. (68) ארון אלקים ההולך עמם במחנה בעת המחנה. (69) וכתב ה'חינוך' מצוה תקסו "משרשי המצוה... שנפשותיהם של ישראל דבקות בשכינה לעולם, וכל-שכן במחנה, שכולם נקיי הנפש, כי כל הירא מעבירות שבידו כבר הלך לו ושב אל ביתו, ונשאר הטובים אשר רוח אלקים שוכנת בתוכם, וראוי להם לעמוד בנקיות".

יום שני ה' תשרי ה'תשע"ח

פרק שביעי

1 קריאת משוח מלחמה על העם. מי הם, שאינם יוצאים לעורכי המלחמה כל עיקר, שאסור לחשוב ולהרהר הרהורי פחד ובהלה במלחמה. כל הנלחם בלא פחד... מובטח לו שלא תגיעו רעה.

24 א. אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת הרשות²,
25 ממניין פהו לדבר אל העם בשעת המלחמה³.
26 ומושחין אותו בשמן המשחה⁴, וזהו הנקרא
27 "משוח מלחמה"⁵.

(2) ראה לעיל פרק ה, הלכה א איזוהי מלחמת מצוה ואיזוהי רשות. (3) הדברים המפורשים בסמוך הלכה ב. (4) שעשה משה, כמפורש בתורה שמות ל, כה, וראה הלכות כלי המקדש פרק א, הלכה ז. (5) שנמשח לתפקידו המיוחד בעת מלחמה, בניגוד לכוהן גדול שנמשח לעבוד עבודת המקדש, שאינן כשרות אלא בו. וראה בהוריות יב,

כבש יהושע יריחו אלא בשבת". (51) שאפילו במלחמת רשות אין מפסיקים בשבת, וכמבואר ב'ספרי' שופטים אות רג, שבמלחמת רשות הכתוב מדבר. אבל זה ברור, שבמלחמת מצוה מתחילים אפילו בשבת, כמבואר בירושלמי שבת פ"א, ה"ח. וראה כסף-משנה להל' שבת פ"ב, הכ"ה.

1 יב. פשהונית⁵², חונין בכל מקום⁵³. ומי שנהרג
2 במלחמה - במקום שיפל, שם יקבר; קונה מקומו
3 כמת-מצוה⁵⁴.

(52) אנשי המלחמה. (53) ואין רשות לבעל הקרקע לסלקם מעל אדמתו. (54) "אחד מישראל שהיה מושלך בדרך ואין לו קוברים" (לעיל הל' אבל פ"ג ה"ח), ונקבר במקום שימצא בו (עירובין יז, א). כמבואר בהל' נזקי ממון פ"ה, ה"א. וכתב הרדב"ז, מסתבר אפילו מתו במלחמה מיתת עצמם, ונקברים במקומם, כיון שהם טרודים במלחמה - עשאו כמת מצוה.

4 יג. ארבעה דברים פטרו במחנה⁵⁵: אוכלים
5 הדמאים⁵⁶, ופטורים מרחיצת ידים בתחלה⁵⁷, ומביאין
6 עצים⁵⁸ מפל מקום. ואפילו מצאן תלושים ויבשים⁵⁹
7 - אין מקפידין על כך במחנה. וכן פטורין מלערב
8 ערובי חצרות במחנה, אלא מטלטלין מאהל לאהל⁶⁰
9 ומסכה לסכה. והוא, שיקיפו כל המחנה מחיצה
10 גבוהה עשרה טפחים כדי שתהיה רשות-היחיד,
11 כמו שנתבאר בהלכות שפת⁶¹, ואין מחיצה פחותה
12 מעשרה⁶². וכשם שפטורין מפל אלו בהלכתן, כך
13 פטורין בחזרתן⁶³.

(55) היוצאת למלחמה, ואפילו למלחמת הרשות (עירובין שם, ובפירוש המשנה לרבינו). (56) פירות שנלקחו מעם הארץ, ואינו ידוע אם פירותיהם מעושרים כראוי. ראה הל' מעשר פ"ט, ה"א. ומתוך שרוב עמי הארץ מעשרים הם, נמצאת הפרשתם אינה אלא חומרא מדבריהם, הקילו חכמים עליהם (שם יז, ב וברש"י) "לפי שהם מתעסקים בכיבוש ארצות אויביהם" (פירוש המשנה לרבינו שם). (57) שלפני הסעודה, משום שהם טרודים במלחמה. אבל במים אחרונים, שלאחר הסעודה - חייבים, הואיל ונתקנו מחמת הסכנה של מלח סדום המסמא את העינים (ראה הל' ברכות פ"ו, ה"ג) - חמורה סכנה מאיסור (עירובין שם). (58) להסקה, או לכל צרכים אחרים, ואין בזה משום גזל. (59) שבעליהם תלשום לצרכיהם וטרחו לייבשם, ואע"פ שאנשים אחרים אסורים ללקחם, משום גזל (ראה הל' נזקי ממון שם) - אנשי המחנה מותרים בהם (שם יז, א). (60) בלי כל עירוב, בניגוד לשאר אנשים הגרים בחצר אחרת, ולכל אחד בית בפני עצמו, אסור להם לטלטל מבית לבית, וכן מבית לחצר, עד שיתערבו בפת שלמה, שגובים מכל בית ובית ומניחים הכל בבית אחד מבתי החצר (הל' עירובין פ"א, ה"א-ו, טז). (61) פט"ז, ה"א. (62) טפחים בגובה (שם ט"ו), ובכת"י תימן: ואין מחנה פחותה מעשרה. כלומר, עשרה אנשים. ומקורו בירושלמי עירובין פ"א ה"י, שנאמר (דברי הימים-א יב, כג) "עד למחנה גדול

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כא) "מערכה לקראת מערכה". (11) סוטה מב, א.
 12) וכל זה במלחמת רשות. כי במלחמת מצוה כולם משתתפים בה, כמבואר להלן הלכה ד. (13) שם מג, א.
 ד. ואחר שחוזרין כל החוזרין מעורכי המלחמה, מתקנין את המערכות ופוקדים שרי צבאות בראש העם, ומעמידין מאחור כל מערכה ומערכה שוטרים חזקים ועזים, וכשיליין¹⁴ של ברזל בידיהם - הרוצה לחזור מן המלחמה, הרשות בידן לחתוף את שוקו, שתחלת נפילה - ניסה¹⁵. במה דברים אמורים שמתחזירין אנשים אלו¹⁶ מעורכי המלחמה? במלחמת הרשות, אבל במלחמת מצוה, הכל יוצאין, ואפלו חתן מתדרו וכלה מחפתה¹⁷.

14) קרדומות, ככתוב (תהילים עד, ו) "בכשיל וכילפות יהלומין". (15) סוטה מד, ב, שנאמר (שמואל-א לא, א) "וינוסו אנשי ישראל... ויפלו חללים". (16) בוני בית ונוטעי כרם וכו'. (17) סוטה שם. והוא מלשון הכתוב (יואל ב, טז). והרד"ק שם, מפרש: מחופתה - מהחליים והעדיים (=קישוטים) שחופפים עליה בימי חתונתה. ולדעת הרב"ז, במלחמת מצוה הנשים היו מספקות מים ומזון לבעליהן, כמנהג הערביות כיום, אבל לא השתתפו בקרב, שאין דרכן של נשים לעשות מלחמה. וראוי להעיר, שבספר המצוות עשה קצא כותב רבינו: "נאום משיח מלחמה וההכרזה בעורכי המלחמה, אינה חובה אלא במלחמת הרשות... אבל מלחמת מצוה, אין בה שום דבר מכל זה לא נאום ולא הכרזה", ואשר על כן החליט רבי חיים הליר (שם אות ח) שמה שכתוב לעיל ראש הלכה א: "אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת רשות" אינו שייך כלל לפרק זה, והוא שייך לסוף פרק ו הקודם, וכך צריך להיות שם: "...ובין שאין עימם ארון... מחניך קדוש, אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת רשות. כסיום דברי רבינו שם סוף הלכה י". ובאור שמה הוכיח, שגם במלחמת מצוה ממנים משוח מלחמה, שכן, במלחמת מדין הכתוב אומר (במדבר לא, ו) "וישלח אותם משה... ואת פינחס" - דרשו חכמינו (סוטה מג, א) "פינחס - זה משוח מלחמה" הרי שגם במלחמת מדין, שהייתה מלחמת מצוה על פי צו ה', מינו משוח מלחמה.

ה. אחד הבונה בית לשיבתו, ואחד הבונה בית-הבקר, בית-העצים, בית-האוצרות¹⁸, הואיל וראוי לדירה¹⁹; ואחד הבונה, ואחד הלוקח, ואחד שנתן לו במתנה או הירוש' - הרי זה חוזר²⁰. אבל הבונה בית-התבן²¹ ובית שער²² ואכסדרה²³ ומרפסת²⁴, או בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות²⁵, או הגוזל בית²⁶ - הרי זה אינו חוזר.

18) שאוצרים בו יין ושמן ותבואה, ואין אדם דר בו. (19) סוטה מג, א. (20) שם, שנאמר: מי האיש אשר בנה גור', "האיש", הרי זה בא לרבות כל אלו. (21) בגמרא שם מדמים "בית תבן" לבית הבקר שחוזרים עליו, ויפה הגיה הרש"ש שצריך להיות: "בית התבן... אבל הבונה בית שער" וכו'. וכן ברפוס רומי ר"מ. (22) בית קטן שעושים לפני

ב חמישה דברים, שהשווה בהם משוח מלחמה למעלת כהן גדול. ובסוטה מב, א דרשו: וניגש הכהן ודיבר אל העם - זה משוח מלחמה, ולא כל כהן שירצה, כמו שהוכיחו שם.

ב. שתי פעמים מדבר משוח-מלחמה אל העם: אחת בספר⁶ בעת שיוצאין, קדם שיערכו המלחמה, ואמר לעם: "מי האיש אשר נטע פרם ולא חללו וגו'" - פשישמע דבריו, יחזר מעורכי המלחמה⁸; ואחת בעורכי המלחמה אומר: "אל תיראו ואל תחפזו"⁹.

6) בגבול ארצם, שממנה יצאו למלחמה. (7) פעם שנית, כשעורכים המערכות, וכמבואר בסמוך חלק ג. שבפעם הראשונה אינו אלא מזמינם להקשיב שנית, דבריו, שישמיע בעת שהמערכות יקראו למלחמה (כסף משנה). וכן שנינו בתוספתא סוטה פרק ז, משנה י "בספר מהו אומר: ילך וישמע דברי כהן" משמע, שילך למקום מערכות המלחמה, ושם ישמע דברי הכהן המשוח ויחזור. ובספרי (שופטים אות קצד) "ילך וישמע דברי כהן מערכי המלחמה וחזור" (אור שמח). (8) מהחזית, ששם ערוך מחנה הצבא בסדר מסויים, לקראת ההתקפה, ובדברי הימים-א יב, לח: "אנשי מלחמה עודרי מערכה". (9) סוטה מב, א. ולדעת הרב"ז יש טעות בנוסח שלפנינו, והוא מצא בספרים ישנים נוסח יותר נכון: "שתי פעמים מדבר משוח מלחמה... קודם שיערכו מלחמה, אומר להם: מי האיש הירא ורך הלבב וכו', כשישמע הדבר חוזר מיד מעורכי המלחמה, ואחת בעורכי המלחמה אומר: אל תיראו ואל תחפזו. בעת שעורכים המערכות וכו'", נמצאת הלכה זו עוסקת במלחמת מצוה, שבה לא היו מכריזים על בונה בית ונטע כרם, שכולם יצאו להילחם (ראה לקמן הלכה ד), ולא היו מכריזים אלא על הירא ורך הלבב כנ"ל, והלכה הבאה עוסקת במלחמת רשות, ובה מזכיר רבינו הכרות הכהן על בונה בית ונטע כרם. וראה בבאורנו לקמן סוף הלכה ד.

ג. עת שעורכין המערכות¹⁰ והם קרבים להלחם, משוח-מלחמה עומד במקום גבה וכל המערכות לפניו, ואומר להם בלשון-הקדש¹¹: "שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על איביכם, אל ירף לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם. פי ה' אלהיכם ההלף עמכם, להלחם לכם עם איביכם להושיע אתכם". עד כאן אומר משוח-מלחמה, וכהן אחר תחתיו משמיע אותו לכל העם בקול רם. ואחר-כך מדבר משוח-מלחמה: "מי האיש אשר בנה בית חדש וגו'. ומי האיש אשר נטע פרם וגו'. ומי האיש אשר ארש וגו'"¹². עד כאן משוח-מלחמה מדבר, והשוטר משמיע לכל העם בקול רם. ואחר-כך מדבר השוטר מעצמו ואומר: "מי האיש הירא ורך הלבב", ושוטר אחר משמיע לכל העם¹³.

(10) מחנות צבא ערוכות למלחמה, ככתוב (שמואל-א יז,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו לפני התחלת המלחמה, אבל אם לא אמר לה: מעכשיו, אלא קידשה לאחר י"ב חודש, והגיע הזמן והוא בתוך המלחמה אינו חוזר, שהרי קדמה המלחמה לתחולת קידושו, ואין אדם יכול לארס אשה בתוך המלחמה ולהפקיע עצמו מחובת לחימתו (ירושלמי סוטה פרק ח, הלכה ו). ואין זה דומה למת אחיו במלחמה, שלא עשה שום מעשה לפטור עצמו, אלא מן השמים הקנוה לו (כסף משנה). וכבר נתבאר בהלכות אישות פרק ו, הלכה י"ז, שכל האומר: "על מנת" כאומר מעכשיו, שכונתו מעכשיו יחול המעשה על מנת שיתקיים התנאי (רדב"ז).

14 ח. המחזיר את גרושתו³⁷, והמאָרס אשה האסורה
15 עליו, כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה³⁸
16 לכהן הדיוט, ממזרת ונתניתה³⁹ לישראל, בת ישראל
17 לממזר ולנתני - אינו חוזר⁴⁰.

37 שאינה חדשה לו. (38 אסורה לכהן מדברי סופרים, שהיא כגרושה (הלכות איסורי ביאה פרק י"ז, הלכה ז). 39 מן הגבעונים, ויהושע נתנם להיות חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמזבח (יהושע ט, כז), ורוד גזר עליהם, שלא יבואו בקהל לעולם (שם פרק י"ב, הלכה כ"ב-כ"ג). 40 סוטה מד, א, שנאמר: "אשר ארש אשה ולא לקחה" לקחה - משמע לזו ולא אחרת, פרט לנישואי עבירה, שהם לקיחת איסור. וראה לקמן בביאורנו בסוף הלכה י"ד.

18 ט. פל אלו שחוזרין מעורכי המלחמה פשוט מעין
19 את דברי הפהן, חוזרין ומספקין מים ומזון לאחיהם
20 שבצבא, ומתקנין את הדרכים⁴¹.

(41 שם מג, א.

21 י. ואלו שאין יוצאין לעורכי המלחמה פל עקר,
22 ואין מטריחין אותם לשום דבר בעולם: הבונה בית
23 וחנוכה⁴², והנושא ארוסתו או שייבם, ומי שחלל
24 פרמו⁴³ - אין יוצאין עד תם שנה, שנאמר: "נקי
25 יהיה לביתו שנה אחת ושמה את אשתו אשר לקח".
26 מפי הקבלה⁴⁴ למדו, שיהיה נקי שנה, בין לבית
27 שקנה, בין לאשה שנשא, בין לחרם שהתחיל לאכל
28 פרי⁴⁵.

42 שנכנס לגור בו. כי לבו וכל תאוותו לחינוך ביתו ולא למלחמה, על כן ינוס ויניס אחרים (רבי אברהם בן עזרא לדברים כ, ה). 43 בשנה הרביעית לנטיעתו, שהפירות - צריכים לאכלם בירושלים, או לחללם (=לפדותם) בדמים, ולהעלות את דמיהם ירושלימה. 44 שקיבלו החכמים איש מפי איש עד למשה מסיני. 45 ועדיין לא עברה שנתו הרביעית (סוטה מג, א).

29 יא. פל השנה אין מספק מים ומזון, ולא מתקן
30 דרך, ולא שומר בחומה, ולא נותן לפסי העיר⁴⁶,
31 ולא יעבר עליו שום דבר בעולם⁴⁷, שנאמר: "לא
32 יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר"⁴⁸ - לעבר
33 בשני לאיון, לא לצרכי העיר ולא לצרכי הגרוד.

שער החצר ושומר הפתח מסתופף שם. (23 פרוודור שלפני הבית ואינו מקורה. 24 יציע שלפני הבית, וכל אלה אינם ראויים לדירה (שם וברש"י). 25 שאינו ראוי לדירה (עירובין ג, א). 26 סוטה מג, א, שנאמר: "ולא חנכו" ולא נאמר: "ולא חנק", הרי זה מיעוט, זה - ולא אחר, פרט לגזול.

1 ו. אחד הנוטע פרום, ואחד הנוטע חמשה אילני
2 מאכל, ואפלו מחמשת מיני מאכל²⁷. אחד הנוטע,
3 ואחד המכריח²⁸ ואחד המרפיב²⁹ הכרכה והרפכה
4 שהיא חיבת בערלה³⁰. אחד הלוקח, ואחד היורש,
5 ואחד שנתן לו במתנה. אבל הנוטע ארבעה אילני
6 מאכל, או חמשה אילני סרק, או שגול פרום - אינו
7 חוזר עליו. וכן פרום של שני שתפין, אין חוזרין
8 עליו³¹.

27 אפילו מרוחקים זה מזה, כלשון התוספתא (סוטה פרק ז, משנה י"א) "מחמשת המינים אפילו בחמש עיירות. ולא כרש"י הסובר (שם מג, א), שיהיו שני אילנות כנגד שניים ואחד יוצא זנב. 28 שכופף ענף של אילן ומסכוהו בעפר, כדי שיכה שורשים ויצמיח ענפים חדשים. 29 אילן בחבירו, שנוקב האילן, ונוטל מן הרך שבענפי האילן ותוחב לתוכו, ועושה ענף בתוך הנקב, ונושא ממין אותו אילן שנוטל ממנו (רש"י שם עמוד ב). 30 שאז דינה כנטיעה גמורה שחוזרים עליה מהמלחמה, אבל אם אינה חייבת בערלה, כגון המרכיב נטיעה ילדה בזקנה (=שכבר עברו עליה ארבע שנים ונתחללה), שבטלה לידה בזקנה, אינה נחשבת נטיעה, ואין חוזרים עליה (שם עמוד ב). ובהלכות מעשר שני פרק י נתבאר איוו נטיעה חייבת בערלה. ובדפוס וינציאה הנוסח: "ואחד המרכיב זקנה בחברתה (=בזקנה) שהיא חייבת בערלה". 31 שם. שאין זה כרמו המיוחד לו, שאין בו גפן, שאין לשניהם חלק בה (רש"י). ולדעת הכסף משנה, בית של שותפים חוזרים עליו, שבוודאי יש לכל אחד מהם מקום מיוחד להשתמש בו, ונקרא ביתו. וראה בלחם משנה, שבירושלמי שם פרק ח, הלכה ו מבואר, שגם בית של שותפים אין חוזרים עליו.

9 ז. אחד המאָרס את הבתולה, ואחד המאָרס את
10 האלמנה³²; וכן אם נפלה לו יבמה³³, אפלו חמשה
11 אחים ומת אחד מהם - פלן חוזרין³⁴. קדש אשה
12 מעכשיו ולאחר שנים עשר חודש³⁵, ושלם הזמן
13 במלחמה - חוזר ובא לו³⁶.

32 סוטה מג, א. ובספרי פרשת תצא אות רעא שנינו: כי יקח איש אשה חדשה - אין לי אלא בתולה, מניין לרבות אלמנה וגרושה? תלמוד לומר: ושימח את אשתו - מכל מקום, אם כן, למה נאמר חדשה? מי שחדשה לו, פרט למחזיר גרושתו. 33 אף על פי שלא קידשה הוא, אלא מכוח אחיו המת באה לו (סוטה מד, א וברש"י). 34 שם, שהרי היא ראוייה לכל אחד מהם, ושמה תתייבם לו, כמבואר שם מג, ב. ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה חוזר ובא לו (שם מג, א). 35 אם לא יחזור בו במשך הזמן תהיה מקודשת לו למפרע. 36 שהרי נתברר שנתקדשה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 תִּירָאוּ וְאֵל תִּחַפְּזוּ וְאֵל תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם⁶². וְלֹא עוֹד,
21 אֲלֵא שֶׁכֵּל דְּמֵי יִשְׂרָאֵל⁶³ תִּלְוִינָה בְּצִנּוּרָו. וְאִם לֹא
22 נִצַּח וְלֹא עָשָׂה מִלְחָמָה בְּכָל לְבוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ, הֲרֵי
23 זֶה כְּמֵי שֶׁשָּׁפַף דְּמֵי הַכֹּל⁶⁴, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִמַּס אֶת
24 לִבָּב אָחִיו כְּלָבָבוֹ". וְהֲרֵי מְפָרֵשׁ בְּקִלְהָ⁶⁵: "אָרוּר
25 עֹשֶׂה מְלֹאכֶת ה' רְמִיָּה, וְאָרוּר מִנְעַ חֲרָבוֹ מִדָּם".
26 וְכָל הַנִּלְחָם בְּכָל לְבוֹ בְּלֹא פֶחַד, וְתַהֲיֶה כְּנֹתָו לְקִדְשׁ
27 אֶת הַשֵּׁם בְּלִבָּד⁶⁶ - מִכְּטָח לוֹ שֶׁלֹּא יִמְצֵא נֶזֶק וְלֹא
28 תִּגְיַעֲהוּ רָעָה, וַיִּבְנֶה לוֹ בֵּית נְכוֹן בְּיִשְׂרָאֵל, וַיִּזְכֶּה לוֹ
29 וּלְבָנָיו עַד עוֹלָם, וַיִּזְכֶּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר:
30 "כִּי עָשָׂה יַעֲשֶׂה ה' לְאֲדֹנָי בֵּית נְאֻמָּן, כִּי מִלְחָמוֹת
31 ה'⁶⁷ אֲדֹנָי נִלְחָם וַרְעָה לֹא תִמְצֵא בְּךָ וְגו'. וְהִיתָה
32 נִפְשׁ אֲדֹנָי צְרוּרָה בְּצִרוּר הַחַיִּים⁶⁸ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ".

58) כשמתקשרים לעמוד צפופים, שלא יפרידום אויבים (סוטה מד, א וברש"י), וכדעת רבי עקיבא שם, בניגוד לרבי יוסי הגלילי שם, האומר: הירא - זה המתירא מן העבירות שבידו. ובספרי שופטים אות קצז רבי יוסי הגלילי אומר: הירא ורך הלבב - זה בן ארבעים שנה, שתש כוחו (הגהות מיימוניות). ובתוספתא סוטה פרק ז, משנה י"ד: רבי עקיבא אומר, הירא, מה תלמוד לומר עוד "ורך הלבב" לומר לך, שאפילו גיבור שבגיבורים וזקן שבזקנים, והיה רחמן חוזר, שנאמר: ולא ימס את לבב אחיו כלבבו. (59) כלשון הכתוב ירמיה יד, ת. (60) ככתוב (דברים כ, ד) "כי ה' אלוקיכם ההולך עימכם להילחם לכם" = הם באים בנצחונם של בשר ודם, ואתם באים בנצחונם של מקום (סוטה מב, א). (61) יסכן עצמו, כלשון הכתוב (שופטים יב, ג). (62) פירשו חכמינו (משנה בסוטה שם): "אל ירך לבבכם - מפני צהלת סוסים וציחצוח חרבות; אל תיראו - מפני הגפת תריסים (=צלצול המגינים זה בזה, להשמיע קול ולאיים) ושפעת הקלגסים; אל תחפזו - מקול קרנות; אל תערצו - מפני קול צווחות. (63) הנשפכים בקרב, בגלל פחדנותו ועריקתו. (64) שהוא גרם לכך. ובמדרש ויקרא רבה פרישה כ"ה, אות ב "כל מי שיוצא לדרך, ואינו מכון לבו למלחמה, סוף שהוא נופל במלחמה". (65) בדברי הנביאים, וכמבואר בכיארוננו לעיל פרק ב, הלכה ו. (66) שהוא הנלחם עם אויביו להושיענו. (67) המכוונת לייחוד ה' וקידוש שמו. ויונתן תרגם שם: מלחמות עם ה'. (68) "חיים אלו - לפי שאין עימם מוות... נקראו: ציור החיים" (לשון רבינו בהלכות תשובה פרק ח, הלכה ג), ובכיארוננו שם: החיים הנצחיים צרורים לעד ולא יפרדו.

פָּרֶק שְׁמִינִי

1) היתר מאכלות אסורות לחלוצי צבא במלחמה. דיני ישראל ביפת תואר במלחמה, ודיני הכהן בה. יפת תואר שלא רצתה לעזוב עבודה-זרה - מה ייעשה בה. דיני גר תושב: ומיהו הראוי להיקרא חסיד מחסידי אומות העולם.

33 א. חֲלוּצֵי צֶבֶא², שֶׁשִׁינְסוּ בְּגִבּוֹל הָעָפוֹ³ וַיִּכְבְּשׁוּם
34 וַיִּשְׁבוּ מֵהֶן - מִתַּר לְהֵן לְאֶחָל נְבִלּוֹת וּטְרִפּוֹת⁴
35 וּבְשֵׁר-חֲזִיר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, אִם יַעֲבֹב וְלֹא מִצֵּא מָה יֵאֲכַל

46) קרשי עץ לחזק שערי העיר (הערוך, ערך פס א), וראה בבא בתרא ח, א (תוספתא פרק ז, הלכה ט"ו). (47) סוטה מד, א. (48) שהוא צורך ציבורי. והרמב"ן לתורה שם, מפיש: לא יעבור עליו - על הצבא הנזכר, יאמר, שלא יעבור האיש הזה על הצבא: לא להיות פקיד על אנשי הצבא...או לכל הצריך להם, כגון סיפוק מים, לא ישגיח עליהם, אלא בשמחתו.

1 יב. בְּנֵה בֵּית וְהִשְׁפִּירוּ לְאַחֲרִים וְהִקְדִּים לוֹ שְׁכָרוֹ⁴⁹
2 - הֲרֵי זֶה כְּמֵי שֶׁחֲנִכּוֹ⁵⁰. נָתַן לוֹ שְׁכָרוֹ לְאַחֵר
3 שְׁנַיִם-עָשָׂר חֲדָשׁ - הֲרֵי הוּא כְּמֵי שֶׁלֹּא חֲנִכּוֹ עַד
4 עֲתָה⁵¹.

49) שנתן השוכר דמי השכירות מראש. (50) משעת קבלת השכירות. (51) ואין מחשבים "ימי החינוך" אלא מעת קבלת השכר (ירושלמי סוטה פרק ח, הלכה ד). ושם אמרו: אשר בנה - פרט לנפל ביתו ובנאו, שאינו חוזר, ורבינו לא חשש להזכיר זה, כי נלמד מדין מחזיר גרושתו המבואר לעיל הלכה ח, שאינו חוזר (רדב"ז).

5 יג. בְּנֵה בֵּית וְנָתַן בּוֹ חֶפְצָיו וְנָעַל עֲלֵיהֶם: אִם הָיָה
6 צָרִיךְ לְכַטֵּל⁵² עַל שְׁמִירְתּוֹ⁵³, הֲרֵי זֶה כְּמֵי שֶׁחֲנִכּוֹ
7 וְהִתְחִיל לִישֵׁב בּוֹ⁵⁴; וְאִם אֵינָן צָרִיכִין לִישֵׁב
8 וְלִשְׁמֶרְתָּ⁵⁵, הֲרֵי זֶה כְּמֵי שֶׁלֹּא חֲנִכּוֹ⁵⁶.

52) מזמונו. (53) אילו לא נתנם בתוך הבית. (54) נתינתם בבית זוהי ישיבתו. (55) שהם חפצים גדולים וכבדים, שאינם נגנבים ומתקלקלים בחוץ. (56) שביתו לא הועיל להם כלום (ירושלמי שם).

9 יד. וְכָל הַבּוֹנֵה בֵּית אוֹ נוֹטֵעַ פְּרֶם בְּחוּצָה לְאֶרֶץ -
10 אֵינוֹ חוֹזֵר עֲלֵיהֶן⁵⁷.

57) שם, "ולא חנכו - את שמצווה לחנכו, יצא זה שאינו מצווה לחנכו", שהדירה בחוץ לארץ אינה מצוה. ומכאן, שהמסיבות שעושים בחוץ לארץ לחנוכת בית חדש, אינן סעודות מצוה (שיירי קרבן שם וכן בבאר שבע). ובמגן אברהם לאורח חיים תקסח, סעיף קטן ה הביא בשם המהרש"ל, שאם לא נתן לנהוג קלות ראש בבית, אלא עשה סעודה לחנכו תחילה לומר בה דברי תורה, ולדרוש מעין המאורע, הרי זו סעודת מצוה. ובירושלמי שם הלכה ו הוסיפו: הנושא את האיילנית (אשה שאינה ראויה ללדת) הואיל ואין מצוה לישב עימה, אינו חוזר.

11 טו. "מִי הָאִישׁ הִירָא וַרְךָ הַלֵּבָב" - כְּמִשְׁמַעוֹ, שְׂאִין
12 בְּלִבּוֹ פֶחַח לְעַמֵּד בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה⁵⁸. וּמֵאַחֵר שִׁינְסוּ
13 בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה, וַיִּשְׁעַן עַל מְקוּהָ יִשְׂרָאֵל וּמוֹשִׁיעוֹ
14 בְּעַת צָרָה⁵⁹, וַיִּדַע שֶׁעַל יְחִוד הַשֵּׁם הוּא עוֹשֶׂה
15 מִלְחָמָה⁶⁰, וַיִּשֵׁם נַפְשׁוֹ כְּכַפּוֹ⁶¹ וְלֹא יִירָא וְלֹא יִפְחַד,
16 וְלֹא יַחֲשֹׁב לֹא בְּאִשְׁתּוֹ וְלֹא בְּבָנָיו, אֲלֵא יִמְחָה
17 וְכָרוֹנָם מִלְבוֹ וַיִּפְנֶה מִכָּל דָּבָר לְמִלְחָמָה. וְכָל
18 הַמִּתְחִיל לַחֲשֹׁב וּלְהִרְהֵר בְּמִלְחָמָה וּמִבְּהִיל עֲצֻמוֹ -
19 עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵל יִרְךָ לְכַבְּכֶם אֵל

1 אֲלֵא מַאֲכֻלוֹת אֵלּוּ הָאֲסוּרִים.⁵ וְכֵן שׁוֹתָה יַיִן-נֶסֶף.⁶
 2 מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּי⁷: "וּבְתִימִים מְלֵאִים כָּל טוֹב" -
 3 עֲרַפֵּי חֲזִירִים⁸ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן.⁹

17 אם נתן מתחילה ענינו בה, ולא שלקחה למכרה או לשפחות, ואח"כ נתן בה ענינו (קידושין כא, וברש"י).
 18 כמו שאמרו (סנהדרין נב, ב) "אשת רעהו" - פרט לאשת אחרים. ומפרש רש"י: שאין קידושין לגויים. וכל זה בנוגע לישראל, אבל ביחס שבין גוי לחבירו - יש אישות, וחייב מיתה על אשת חבירו, כמבואר לקמן פ"ט, ה"ה, ז.
 19 בחשקו תלה הכתוב (קידושין כב, א). (20 שם, והוא הדין שלא יקח אחת להביאה לאביו או לקרוב אחר ('תוספות' שם, ובלחם-משנה). (21 יבעלנה. (22 בכת"י התימנים: למקום פנוי. ולדעת הכסף-משנה - הכוונה, שיכניסנה לעיר.

17 ד. הפהן מִתָּר בִּפְתַת־תָּאֵר בְּבִיָּאָה רֵאשׁוֹנָה, שְׁלֵא
 18 דְּבָרָה תוֹרָה אֲלֵא פְּנֵדָה הַיִּצְרָי²³; אֲכָל אֵינּוּ יָכוֹל
 19 לְשֹׁאֵנָה אַחֲרֵי-כֵן²⁴, מִפְּנֵי שְׁהִיא גִלְתָּה²⁵.

23 שאם לא תתירנה לו, יעבור ויבעלנה באיסור, שיצרו מתגרה בו, ואפילו בכהן יש לחוש ליצר הרע (קידושין כא, ב וברש"י). (24 כשתתגייר, וכמבואר בסמוך ה"ו.
 25 וכהן אסור בגיורת, "הואיל ואינה בת ישראל, הרי זו זונה ואסורה לכהן", כדברי רבינו בהל' איסורי ביאה פי"ח, ה"ג (קידושין שם).

20 ה. וְכִיּוֹצֵד דִּין יִשְׂרָאֵל בִּפְתַת־תָּאֵר? אַחֲרֵי שְׁיִבְעֵלְנָה
 21 בִּיָּאָה רֵאשׁוֹנָה וְהִיא בְּגוֹיּוֹתָה: אִם קִבְּלָה עָלֶיהָ
 22 לְהַכְנִס תַּחַת פְּנֵפֵי הַשְּׂכִינָה²⁶ - מִטְּבִילָה לְשֵׁם גְּרוּת²⁷
 23 מִיָּד²⁸; וְאִם לֹא קִבְּלָה - תִּשָּׁב בְּבִיתוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם,
 24 שְׁנָאֵמָר: "וּבְכַתְּהָ אֵת אֲבִיהָ וְאֵת אִמָּהּ יָרַח יָמִים"²⁹,
 25 וְכֵן בּוֹכָה עַל דֵּתָהּ³⁰ וְאֵינּוּ מוֹנְעָה, וּמְגַדֶּלֶת אֵת
 26 צַפְרֵיָּהּ וּמְגַלַּחַת אֵת רֵאשֶׁהּ כְּדֵי שְׁתַּגְּנֶה בְּעִינֵיו³¹.
 27 וְתִהְיֶה עִמּוֹ בְּבֵיתָה. נִכְנַס וְרוֹאָה אֹתָהּ³², יוֹצֵא וְרוֹאָה
 28 אֹתָהּ, כְּדֵי שְׁיִקְוֶין בָּהּ³³, וּמְגַלְּגֵל עִמָּהּ³⁴ כְּדֵי
 29 שְׁתַּקַּבֵּל³⁵ - אִם קִבְּלָה וְרָצָה בָּהּ³⁶, הֲרֵי זֶה מְתַגְּלֶת
 30 וְטוֹבֵלֶת כָּל הַגְּרָיִם.

26 (להתגייר, ולקיים המצוות כולן. (27 שאין גירות בלא טבילה, כמבואר בהל' איסורי ביאה פי"ג, ה"ד. (28 ואין צורך לנוולה בגידול צפרניה ובגילוח ראשה (יבמות מח, ב). אבל עדיין אסור לו לבוא עליה עד שיעברו עליה שלשה חדשים, משום הבחנה, וכמבואר לקמן אות לו. (29 "כי יש לעצבים מנוחה בכייתם, ולהעיר אבלם, עד אשר יחלשו כוחותיהם הגופיים מלסכול זה המקרה הנפשי" (מורה נבוכים, ח"ג פמ"א). (30 על עובה פולחן אלוהיה, כדברי רבי עקיבא (יבמות שם): "אביה ואמה - זו עבודת כוכבים, וכן הוא אומר (ירמיה ב, כז) אומרים לעץ אבי אתה" וגו'. (31 שם עמ' א. (32 בניולה. (33 ולא ישאנה. וב'ספרי' כ"חצא, אות ר"ג: "שתהא בת ישראל שמחה, וזו בוכה; זו מתקשטת וזו מתנוולת". (34 משתדל להשפיע עליה. (35 להתגייר. (36 בכת"י התימנים: ורצה בו. והכוונה שנתרצתה להנשא לו.

(2 חיילים מזורזים, מלשון הכתוב (במדבר לא, ה) "שנים-עשר אלף חלוצי צבא". על שם חגירת חלציהם למלחמה (ראב"ע שם, ג). (3 כן בדפוסים קדומים. (4 מפורש לעיל הל' סנהדרין פי"ט בבאורנו, אות קסב"ג. (5 שאם ישהה ויבקש מאכלות מותרים ירגישו בו העמים ויהרגוהו, והרי זה כמסוכן. אבל קודם שיכנסו לגבול העמים, הרי הם כשאר כל אדם, שאפילו ישהו לחזר אחרי מזון מצרכי מזון כשרים, אין שום סכנה צפויה להם (כסף-משנה). (6 שנתנסך לעבודה-זרה. ואע"פ שבע"ז נאמר: "יהרג ואל יעבור"? סובר רבינו, כשם שהתורה התירה לו לבעול אשה בגיורת, ראה בסמוך ה"ב - אע"פ שבגילוי עריות נאמר ג"כ: יהרג ואל יעבור, כך התירה לו לכשיצמא לשתות יין נסך, הוא שאמר הכתוב: ובתיים מלאים כל טוב... ובורות חצובים וגו' - הכוונה לבורות מלאים יין נסך ('אור שמח'). ולדעת הרמב"ן בפירושו לתורה (שם, י) אסורים הם ביין נסך, שבכל איסורי ע"ז, היא עצמה, ותקרובת שלה - הכל אסור מיד, ככתוב (שם ז, כה-כו) "לא תחמוד כסף וזהב עליהם... ששן תשקצנו... כי חרם הוא". (7 חולין יז, א. (8 בנוסח שלפנינו, בחולין שם: כתלי דחזירי, אולם גירסת רבינו שם: "קדלי (=ערפי) דחזירי", וכן הוא בתשובות רבינו, הוצ' פריימן סמן קנד. וראה מגילה יג, א "שהאכילה קדלי דחזירי". (9 והכתוב מסיים שם: "ואכלת ושבעת".

4 ב. וְכֵן בּוֹעֵל אִשָּׁה בְּגוֹיּוֹתָהּ¹⁰ אִם תִּקְפוּ יִצְרוּ¹¹; אֲכָל
 5 לֹא יִבְעֵלְנָה¹² וְיִלְךָ לוֹ, אֲלֵא מְכַנְסָה לְתוֹף בֵּיתוֹ¹³,
 6 שְׁנָאֵמָר: "וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ אִשֶּׁת יַפְתַת־תָּאֵר"¹⁴. וְאֲסוּר
 7 לְבַעַל אוֹתָהּ בִּיָּאָה שְׁנֵינָה¹⁵ עַד שְׁשִׁאֲנָהּ¹⁶.

(10 בעודה גויה. (11 קידושין כא, ב. כי "לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע". ואפילו לא נתגיירה עדיין, מותרת לו בביאה ראשונה. וכן דעת רב וחבריו בירושלמי מכות פ"ב, ה"ו. וכל זה אינו מותר אלא במלחמה, שצריך לחלום בחירוף נפש, ואסור לו לצער נפשו בהרהורי יצרו, כדי שיוכל לעמוד בקשרי מלחמה ('תורה תמימה' שם). (12 בדרך ובגלוי. (13 ושם יבלענה, וכמבואר בסמוך ה"ג. (14 זה מוסב על תחילת ההלכה, ש'יפת תואר' מותרת לו אפילו בגיורת (כסף-משנה). (15 שכבר נתקרה רוחו, ואין יצרו תוקפו. (16 אחרי שתתגייר, וכמבואר בסמוך ה"ה"ו. שנאמר (שם, יג) "ואחר-כן תבוא אליה ובעלתה" - לאחר כל הסדר האמור בפרשה, מותרת לך.

8 ג. אִין אִשֶּׁת יַפְתַת־תָּאֵר מְתַרֶת אֲלֵא בְּשַׁעַת הַשְּׂבִיָּה,
 9 שְׁנָאֵמָר: "וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ"¹⁷. בֵּין בְּתוֹלָה, בֵּין
 10 בְּעוֹלָה, בֵּין אִשֶּׁת־אִישׁ; שְׁאִין אִישׁוֹת לְעַפְנוּ"ם¹⁸.
 11 "וְחִשְׁקָתָּ" - אֶף־עַל־פִּי שְׁאִינָה נְפָה¹⁹. "בָּה" - וְלֹא
 12 בְּחִבְרָתָהּ, שְׁלֵא יִבְעַל שְׂתִימִם. "וְלִקְחָתָּ לָךְ לְאִשָּׁה" -
 13 שְׁלֵא יִקַּח שְׂתִימִם וְיִבְעַל אַחַת, וְיִגִּיחַ אַחַת לְאָבִיו אוֹ
 14 לְאִחֵיו²⁰. וּמִנֵּין שְׁלֵא לְחַצְנָהּ²¹ בְּמִלְחָמָה? שְׁנָאֵמָר:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ו. וְצִרְיָה לְהַמְתִּין שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים: חֳדָשׁ שֶׁל בְּכִיָּה,
 2 וְשְׁנֵי חֳדָשִׁים אַחֲרָיו.³⁷ וְנוֹשְׂאָה בְּכַתְּבָהּ וְקִדּוּשִׁין³⁸.
 3 וְאִם לֹא חָפֵץ בָּהּ³⁹ - מְשַׁלְּחָה לְנִפְשָׁהּ⁴⁰. וְאִם
 4 מְכַרְהָ⁴¹ - עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאמֵר: "וּמְכַר לֹא
 5 תִּמְכְּרֶנָּה בְּכֶסֶף". וְאִם מְכַרָּה - אֵינָה מְכוּרָה⁴²,
 6 וּמְחִזֵּר הַדְּמַיִם. וְכֵן אִם כָּבְשָׁה אַחֵר שְׁנִבְעָלָהּ, לְשֵׁם
 7 שְׁפָחָה - מְשִׁישְׁתָּמֵשׁ בָּהּ, עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה,
 8 שְׁנֹאמֵר: "לֹא תִתְעַמֵּר בָּהּ", שְׁלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ⁴³.
- 37) "להבחין בין זרע ראשון (=שלפני הגירות) לזרע
 אחרון" ('ספרי' כִּתְּצֵא, אות ריג). שלאחר שלושת חדשי
 הריון, אפשר להכיר אם מעוברת היא או לא, וכדברי רבינו
 בהל' גירושין פ"א, הכ"א: "ואפילו גר ואשתו שנתגיירו,
 מפרישים אותם תשעים יום, כדי להבחין בין זרע שנזרע
 בקדושה (=לאחר גירותם), לזרע שנזרע שלא בקדושה. וכן
 יפת-תואר אע"פ שנתנה לה תורה שלשים יום לתקנת
 עצמה, צריכה להמתין תשעים יום לתקנת הוולד". ואע"פ
 שהתורה התירה לו ביאה ראשונה מיד בלא הבחנה? אותו
 זרע אינו קדוש כלל, שאינו בנו לשום דבר, מפני שהוא מן
 הגויה, כמבואר בסמוך ה"ח (כסף-משנה). (38) מכיון
 שנתגיירה, הרי היא כישראלית וצריכה קידושין, וחייב
 לכתוב לה כתובה. (39) שקץ בה, ולא קידשה. (40) בלא
 גט, שעדיין לא נתקדשה לו. (41) להיות שפחה אצל
 הלוקח, ואפילו לא נתגיירה, כמבואר במורה נבוכים ח"ג,
 פמ"א. (42) שכל דבר שאמרה תורה "אל תעשה" - אם
 עשה אינו מועיל (תמורה ד, ב). והשווה הל' בכורות פ"ו,
 ה"ה: "המוכר מעשר (=בהמה), לא עשה כלום, ולא קנה
 לוקח, ולפיכך אינו לוקח... וכמוכר יפת תואר". ומוכן
 שאינו לוקח, ולפיכך לא מנאו רבינו לעיל הל' סנהדרין
 פ"ט ה"ד, בין הלאוין שלוקין עליהם. (43) 'ספרי' כי-
 תצא, אות ריד: "שבלשון פרסי, קוראים לעבדות ושימוש:
 עימראה" (רש"י לתורה שם).
- 9 ז. לֹא רָצְתָה לְהַתְּגַיֵּר - מְגַלְגֵּלִין עִמָּה⁴⁴ שְׁנֵי-עָשָׂר
 10 חֳדָשִׁים⁴⁵. לֹא רָצְתָה - מְקַבֵּלֵת שְׁבַע מִצְוֹת שְׁנֹצְטוּוּ בְּנֵי
 11 נְחֻם⁴⁶, וּמְשַׁלְּחָה לְנִפְשָׁהּ, וְהָרִי הִיא כָּכָל הַגֵּרִים
 12 הַתּוֹשְׁבִים⁴⁷; וְאִינוּ נוֹשְׂאָה, שְׁאָסוּר לְשֹׂא אִשָּׁה שְׁלֹא
 13 נִתְּגַיְּרָה⁴⁸.
- 44) משתדלים ועוסקים עמה שתסכים להתגייר. (45) כדין
 הלוקח עבד כנעני ולא רצה לקבל מצוות העבדים, מגלגלים
 עמו כל שנים-עשר חודש (יבמות מח, ב. ובהל' עבדים
 פ"ח, ה"ב. כסף-משנה). ובמדרש הגדול (דברים כא, יב).
 "ושלחתה לנפשה - מלמד שאם לא רצתה להתגייר לאחר
 שלשים יום, מגלגל עליה כל שנים-עשר חודש". ולדעת
 ר"מ כשר, בספרו "הרמב"ם והמכילתא דרשב"י" עמ' קמח,
 מקור מדרש זה במכילתא לדברים. (46) והן מנויות לקמן
 פ"ט, ה"א. (47) שקיבלו עליהם שבע מצוות בני נח,
 ומותר להם לשבת אתנו בארצנו, כמבואר בהל' איסורי
 ביאה פ"ד, ה"ז. וראה בסמוך ה"י. (48) ככתוב (דברים ז,
 ג) "ולא תחתן בם". ואע"פ שכתב רבינו בהל' איסורי
 ביאה פ"ב, ה"ה: "והבא על בת גר תושב - אין הקנאים
- פוגעים בו, אבל מכים אותו מכת מרדות" - לענין חיתון
 הרי זו אסורה עליו מן התורה, כמבואר בהל' מאכלות
 אסורות פ"א ה"ז, שגר תושב יינו אסור בשתיה, וידוע
 שגזרו על יינם משום בנותיהם.
- ח. נִתְּעַבְּרָה מִבִּיָּאָה רֵאשׁוֹנָה - הָרִי הַזֶּה גָּרָה⁴⁹, וְאִינוּ
 14 בְּנוּ לְדָבָר מִן הַדְּבָרִים⁵⁰, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִן הָעַפְוִ"ם⁵¹; וְ
 15 אֵלֹא בֵּית-דִין מְטַבְּלִין אוֹתָו⁵² עַל דַּעְתָּם⁵³. וְתָמַר⁵⁴
 16 מִבִּיָּאָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל יַפְתָּ-תְּאֵר הֵיחָהּ⁵⁵; אֲבָל
 17 אֲבִשְׁלוֹם נוֹלֵד מֵאַחֵר הַנְּשׂוֹאִין. נִמְצְאָת תָּמַר אַחֲוֹת
 18 אֲבִשְׁלוֹם מֵאִמּוֹ⁵⁶, וּמִתַּרְתֵּן לְהַנְּשֹׂא לְאִמָּנוּן⁵⁷. וְכֵן
 19 הוּא אוֹמֵר: "דְּבָרֵי-נָא אֵל הַמֶּלֶךְ פִּי לֹא יִמְנַעֲנִי
 20 מִמֶּךָ".
 21
- 49) בספר היחינוך' מצוה תקלב, הנוסח: הולד גוי.
 50) לא לירושה, ולא לפטור את אשתו מזיקת יבום ועוד.
 51) "ואין בנך הבא מן הגויה נקרא בנך אלא בנה" (יבמות
 כג, א). וראה הל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ז. (52) לשם
 גירות, שאין לך גר בלא מילה וטבילה. (53) "הם נעשים
 לו אב, והרי הוא גר על ידיהם", כדין כל גר קטן, שאין לו
 אב, ואמו הביאתו לבית-דין להתגייר (כתובות יא, א
 וברש"י). והשווה הל' איסורי ביאה פ"ג, ה"ז: "שזכות היא
 לו". ואם בעודה מעוברת נתגיירה וטבלה, אין בנה צריך
 טבילה, אלא מילה בלבד, כדברי רבינו שם ('אור שמח').
 54) בת מעכה, אם אבשלום. (55) שמעכה אמה יפת תואר
 היתה, ובא עליה דוד בגיותה, כשלקחה בשביה.
 56) שנתגיירה אמה בהיותה מעוברת, נמצאת הורתה שלא
 בקדושה ולידתה בקדושה, והרי היא אחות אבשלום. כי אם
 נולדה שלא בקדושה, אין זו אחותו אפילו מאמו, והרי היא
 נכרית אצלו, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ד, ה"ב (ע"פ
 'אור שמח'). (57) בן דוד, שאינו אחיה מאמה, שאמו
 אחינועם היזרעאלית היתה, ולא מאביה, שהרי הורתה שלא
 בקדושה היתה, ואינה בת דוד כלל (סנהדרין כא, א), וראה
 ב'תוספות' שם.
- ט. יַפְתָּ-תְּאֵר שְׁלֹא רָצְתָה לְהֵנִיחַ עֲבוּדָה זָרָה אַחֵר
 22 הַשְּׁנֵי-עָשָׂר חֳדָשׁ - הוֹרְגִין אוֹתָהּ⁵⁸. וְכֵן עֵיר
 23 שֶׁהִשְׁלִימָהּ⁵⁹, אֵינן פּוֹרְתִין לָהּ בְּרִית עַד שְׁיִכְפְּרוּ
 24 בְּעֲבוּדָה זָרָה⁶⁰ וְיִאָּבְדוּ אֵת כָּל מְקוֹמוֹתֶיהָ וְיִקְבְּלוּ
 25 שְׂאֵר הַמִּצְוֹת שְׁנֹצְטוּוּ בְּנֵי נְחֻם, שְׁפָל עֲפוֹ"ם שְׁלֹא
 26 קִבַּל מִצְוֹת שְׁנֹצְטוּוּ בְּנֵי נְחֻם, הוֹרְגִין אוֹתוֹ אִם יִשְׁנֹו
 27 תַּחַת יָדָיו⁶¹.
 28
- 58) אע"פ שעינה אותה - אין אומרים ישלחנה לנפשה,
 ואפילו עובדת ע"ז, אלא הורגים אותה. וב'ספרי' כִּתְּצֵא,
 אות ריד: "ושלחתה לנפשה - ולא לבית אלוהיה" (רדב"ז).
 59) עם ישראל, כשקרבו אליה להלחם עליה. (60) כמבואר
 לעיל פ"ו, ה"א, ד. (61) סנהדרין נז, א: "על שבע מצוות
 בן נח נהרג". והשווה לקמן פ"ט, הי"ד. ועדיין תמוה, למה
 מקיימים את ה"יפת תואר" שנים-עשר חודש ומניחים אותה
 לעבוד ע"ז, בעוד שכל בן-נח העובד ע"ז והוא ברשותו
 נהרג מיד. וב'קריית ספר' להמבי"ט, העתיק דברי רבינו:

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מאן נינהו. והשווה לעיל הל' עדות פי"א, ה"י. (70) לפי שכלו ומצפוניו, ואינו מודה שצויה בהן הקב"ה. (71) בכת"י התימנים: אלא מחכמייהם. וכן הנוסח בתשובות מהר"ם אלשקר סימן קיז. והשווה דברי חכמינו (מגילה טז, א) "כל האומר דבר חכמה, אפילו באומות העולם - נקרא חכם". ומקור כל הלכה זו במדרש משנת רבי אליעזר, ניוירוק תרצ"ד, עמ' קכא: "במה דברים אמורים כשעושים אותן, ואומרים מכה שצוה אותנו אבינו נח מפי הגבורה, אבל אם עשו שבע מצוות ואמרו מפי פלוני שמענו, או מדעת עצמנו, שכך הדעת מכרעת וכו', אין לוקחים שכרם אלא בעולם הזה" (כבוד מלכים, לרמב"ם דפ' שולזינגר).

פָּרֶק הַתְּשִׁיעִי

(1) המצוות שנצטווה אדם הראשון, ומה הוסיף הקדוש-ברוך-הוא על נח. העריות האסורות על בני נח. במה נפקע איסור אשת-איש בבני נח. כיצד מצווים בני נח על הדינים. למה נתחייבו בני שכם להיהרג.

- 19 א. על שֵׁשֶׁה דְּבָרִים נִצְטָוָה אָדָם הָרִאשׁוֹן: 2 על
- 20 עֲבוּדָה זָרָה, וְעַל בְּרֵכֶת הַשָּׁמַיִם, 3 וְעַל שְׂפִיכוֹת דַּמִּים,
- 21 וְעַל גְּלוּי-עֲרִיּוֹת, וְעַל הַגְּזֵל, וְעַל הַדִּינִים; 4 אַף-עַל-
- 22 פִּי שֶׁפָּלַן הֵן קִבְּלָהּ בְּיַדְנֵנו מִמִּשְׁה רַבְּנוּ, 5 וְהַדְּעַת
- 23 נוֹטָה לָהֶן - מִקְּלָל דְּבָרֵי תוֹרָה 6 יִרְאֶה, שֶׁעַל אֱלוֹ
- 24 נִצְטָוָה. 7 הוֹסִיף לְנַח אִיבָר מִן הַחַיִּי, 8 שְׁנֵאמַר: "אֵךְ
- 25 בָּשָׂר בִּנְפִשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ" 9 - נִמְצָאוּ שְׁבַע
- 26 מִצְוֹת, 10 וְכֵן הָיָה הַדְּבָר בְּכָל הָעוֹלָם עַד אֲבָרְהָם. בָּא
- 27 אֲבָרְהָם וְנִצְטָוָה יֵתֵר עַל אֱלוֹ בְּמִלְחָה. וְהוּא הַתְּפִלָּל
- 28 שְׁחִירָתִי. 11 וַיִּצְחַק הַפְּרִישׁ מֵעֲשָׂרָה 12 וְהוֹסִיף תְּפִלָּה
- 29 אַחֲרַי לִפְנֵי הַיָּיִם. 13 וַיַּעֲקֹב הוֹסִיף גִּיד הַנְּשִׂיָה 14
- 30 וְהַתְּפִלָּל עֲרִבִיתִי. 15 וּבְכַמְצָרִים נִצְטָוָה עֲמָרָם בְּמִצְוֹת
- 31 יִתְרוֹת, 16 עַד שֶׁבָּא מִשְׁה רַבְּנוּ, וְנִשְׁלְמָה תוֹרָה
- 32 עַל-יְדֵיוֹ.

(2) 'מדרש רבה' בראשית פט"ז, אות ו, שנאמר: "ויצו ה' אלקים על האדם לאמור מכל עץ הגן אכול תאכל" (בראשית ב, טז), ויצו - על עבודה-זרה, ככתוב (הושע ה, יא) "כי הואיל הלך אחרי צו". ה' - על ברכת השם, ככתוב (ויקרא כד, טז) "ונקוב שם ה' מות יומת". אלקים - אלו הדיינים, שנאמר (שמות כב, כז) "אלהים לא תקלל". על האדם - זו שפיכות דמים, שנאמר (בראשית ט, ו) שופך דם האדם. לאמור - זה גילוי עריות, שנאמר (ירמיה ג, א) לאמר הן ישלח איש את אשתו וגו'. מכל עץ הגן אכול תאכל - כאן צויהו על הגזל. כלומר, לא הורשית לאכול אלא במה שהתרת לך. וראה סנהדרין נו, א: "שבע מצוות נצטוו בני נח" וכו'. (3) שלא לגדף את שם ה'. (4) להושיב דיינים לדון במצוות אלו, ולהזהיר את העם עליהן, כמבואר לקמן הי"ד. (5) שכך נצטווה אדם הראשון. (6) הפסוקים שבתורה. (7) כמבואר לעיל אות א לפי המדרש רבה, וכך דרשו את הפסוק הנ"ל בסנהדרין נו, ב. (8) שלא נחתוך ממנו אבר כשהוא חי - ונאכלנו. (9) כל זמן שנפשו בו, לא תאכלו הבשר ממנו (רש"י שם נו, א). (10) 'מדרש רבה' משפטים פרשה ל, אות ט: "נתן לאדם שש מצוות,

"ואם לא רצתה להניח ע"ז, הורגים אותה ככל עיר שהשלימה". ותיבות: "י"ב חודש, השמיט לגמרי. וראוי להעיר שבמורה נבוכים" ח"ג פמ"א, כותב רבינו: "וכן כל השלושים יום תחזיק בתורתה בפרהסיא ואפילו בע"ז, ולא יחלקו עליה באמונה עד הזמן ההוא", וכנראה שחשה עליה התורה, תחת אשר עינה, וזאת מן המידות הטובות, שנצטוונו עליהן, כדברי רבינו שם, וראה במדרש הגדול דברים כא, יב: "לא רצתה לקבל שבע מצוות, אחר השנים-עשר חודש, הורגים אותה". ואולי זה המקור לדברי רבינו כאן.

- 1 י. מִשְׁה רַבְּנוּ לֹא הִנְחִיל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת אֶלָּא
- 2 לְיִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "מוֹרְשָׁה קִהַלְתָּ יַעֲקֹב" 62, וְלִכָּל
- 3 הַרוֹצֵה לְהַתְּגַיֵּר מִשְׂאֵר הָאֲמוֹת, שְׁנֵאמַר: "כָּכֶם
- 4 בְּגַר". אָבֵל מִי שְׁלֹא רָצָה - אֵין כּוֹפֵינן אוֹתוֹ לְקַבֵּל
- 5 תּוֹרָה וּמִצְוֹת 63. וְכֵן צִוָּה מִשְׁה רַבְּנוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה 64
- 6 לְכַף אֵת כָּל בְּאֵי הָעוֹלָם לְקַבֵּל מִצְוֹת שְׁנֵצְטָווּ בְּנֵי
- 7 נֹחַ, וְכָל מִי שְׁלֹא יִקְבֵּל - יִהְרָג 65. וְהַמְקַבֵּל אוֹתָם,
- 8 הוּא הַנִּקְרָא "גֵּר תוֹשֵׁב" 66 כָּכֵל מְקוֹם; וְצִרִיף לְקַבֵּל
- 9 עָלָיו בְּפָנָי שְׁלֹשֶׁה חֲבָרִים 67. וְכָל הַמְקַבֵּל עָלָיו לְמוֹל,
- 10 וְעָבְרוּ עָלָיו שְׁנַיִם-עֶשְׂרֵה חֳדָשׁ וְלֹא מָל - הָרִי זֶה פָּמֵן
- 11 הָאֲמוֹת 68.

(62) סנהדרין נט, א, שנאמר: תורה צוה לנו משה, מורשה - "לנו מורשה ולא להם" וראה לקמן פי"ה ט. (63) שהרי מקיימים גר תושב בארצנו ומצווים להחיותו, למרות שלא קיבל אלא שבע מצוות בלבד (כסף-משנה). (64) הקב"ה, שכל הגבורה שלו (סנהדרין צח, ב). (65) ראה למעלה הלכה ט, בכיארוננו אות נט. (66) "לפי שמתור לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל" (הל' איסורי ביאה פי"ד, ה"ז). (67) חכמים ומלומדים. וכבבא-בתרא עה, א "אין חברים אלא תלמידי חכמים" (ע"ז סד, ב). והשווה הל' מטמאי משכב ומושב פי"ה, ה"ה. (68) כשאר גוי שבאומות, שאין מעלים אותו מן הבור או מן הנהר, ואין מורידים אותו לבור להמיתו בידים, כמבואר בהל' ע"ז פי"ה ה"א, מכיון שביטל את קבלתו, חזר להיות גוי גמור ואין מצילים אותו בשעת סכנה (ע"ז סה, א וכפירוש הכסף-משנה). ובכת"י התימנים, הנוסח: "הרי זה כמין מן האומות". כלומר, כומר לע"ז שהוא אדוק בה, והמינים מורידים ולא מעלים, כמבואר בהל' ע"ז שם. וכן הנוסח בדפוס רומי, ר"מ. והשווה לעיל הל' עדות פי"א, ה"י.

- 12 יא. כָּל הַמְקַבֵּל שְׁבַע מִצְוֹת וְנִזְהָר לַעֲשׂוֹתָן, הָרִי זֶה
- 13 מִחֲסִידֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם, וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא 69.
- 14 וְהוּא, שְׁיִקְבֵּל אוֹתָן וַיַּעֲשֶׂה אוֹתָן מִפְּנֵי שְׂצוּרָה בְּהֵן
- 15 הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא פְּתוּרָה, וְהוֹדִיעֵנוּ עַל-יְדֵי מִשְׁה
- 16 רַבְּנוּ, שֶׁבְּנֵי נֹחַ מְקַדְּם נִצְטָווּ בְּהֵן. אָבֵל אִם עֲשָׂאן
- 17 מִפְּנֵי הַכְּרַע הַדְּעַת 70 - אֵין זֶה גֵּר תוֹשֵׁב, וְאֵינוֹ
- 18 מִחֲסִידֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם וְלֹא מִחֲכַמֵיהֶם 71.

(69) תוספתא סנהדרין פי"ג, מ"א: "צדיקי אומות העולם, יש להם חלק לעוה"ב" וראה בסנהדרין קה, א. וברש"י שם ד"ה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומיוחד לעובדי הירח, כמבואר בכיאוורנו שם פ"ז הי"א, אות ג. (24) צורות אדם, כמבואר שם פ"ג ה"י, ואע"פ שאינה עבודה-זרה - כדי שלא יטעו בהם הטועים וידמו שהם לע"ז (שם). וכל אלה אין בהם עונש מיתה לישראל אלא מלקות בלבד (ראה הל' סנהדרין פ"ט ה"ג), וממילא אין בן-נח נהרג עליהן, אלא שאסור בהן כישראל, וכמבואר לעיל אות יט.

8 ג. בְּנֵי-נֹחַ שִׁפְרָף אֶת הַשָּׁם - בֵּין שִׁפְרָף²⁵ בַּשָּׁם
9 הַמֵּיחָד²⁶, בֵּין שִׁפְרָף בְּכַנּוּי²⁷ כָּל לְשׁוֹן - חֵיב²⁸; מֵה
10 שְׂאִין בֶּן בִּישְׁרָאֵל²⁹.

(25) שקילל, ולשון נקיה היא כלפי מעלה. (26) שבירך את השם המיוחד של ארבע אותיות, והוא: אדני". וכל-שכן שם הוי"ה עצמו (ראה הל' ע"ז פ"ב, ה"ז). (27) שאר השמות שאינם נמחקים, כגון: אל, אלקים, שדי, צבאות, שאסור למחקם (הל' יסודי התורה פ"ו, ה"ב). (28) מיתת סיף. (29) שאינו חייב אלא על ברכת שם המיוחד בלבד (סנהדרין נו, א), שנאמר (ויקרא כד, טז) "ונוקב שם ה' מות יומת" - אינו חייב אלא על שם המיוחד (=שהרי כתוב: ה', וזהו שם המיוחד - רש"י). אבל בן-נח חייב אפילו בכינוי, שנאמר שם: "כגר כאזרח". וזה מיותר, להדגיש: גר ואזרח פטורים על ברכת כינוי, ובן-נח חייב גם על הכינוי (שם). וראה הל' ע"ז פ"ב, ה"ז.

11 ד. בְּנֵי-נֹחַ שִׁהַרְג נֶפֶשׁ, אֶפְלו עֶבֶר בְּמַעֵי עֲמוֹ³⁰ -
12 נְהַרְג עֲלֵיו³¹. וְכֵן אִם הָרַג טַרְפֵּה³², או שִׁפְפֹתוֹ³³
13 וְנָתְנוּ לְפִי³⁴ אָרִי³⁵, או שִׁהַנִּיחוּ בְרָעַב עַד שָׁמַת -
14 הוֹאִיל וְהַמִּית מִקָּל מְקוֹם, נְהַרְג³⁶. וְכֵן אִם הָרַג
15 רוֹדֵף³⁷ שֶׁיְכּוֹל לְהַצִּיל³⁸ בְּאֶחָד מֵאֵיבָרָיו³⁹ - נְהַרְג
16 עֲלָיו⁴⁰; מֵה שְׂאִין בֶּן בִּישְׁרָאֵל⁴¹.

(30) הכה את האם ויצא עובר. (31) סנהדרין נו, ב. שנאמר (בראשית ט, ו) "שופך דם האדם, באדם דמו ישפך - איזהו אדם שהוא באדם (=בתוך האדם), הוי אומר - זה עובר שבאדם". אבל ישראל שהרג את העובר - אינו נהרג עליו, ככתוב בשמות כא, כב. ומבואר בהל' חובל ומזיק פ"ד, ה"א. (32) אדם חולה מחלה מסוכנת, והרופאים קבעו שאין רפואה למחלתו ובה ימות, (הל' רוצח פ"ב ה"ח), שישראל פטור עליו מדיני אדם. (33) כָּבְלוּ. (34) בדפוסים קדומים: לפני. (35) שבישראל פטור עליו. "ודורש דמים, דורש ממנו דם" (שם פ"ג, ה"י). (36) 'מדרש רבה', בראשית פרשה ל"ד, אות יג. "מיד כל חיה - זה המוסר את חבירו לחיה להרגו". (37) שרדף אחר חבירו להרגו. (38) את הנרדף. (39) של הרודף, כגון לקטוע רגלו. (40) סנהדרין נו, א. (41) שאע"פ שהוא "שופך דמים וחייב מיתה - אין בית-דין ממתים אותו" (הל' רוצח פ"א הי"ג), וכחסבר הכסף-משנה שם, שהואיל ולא נתכוון אלא להציל את הנרדף, אין התראה שייכת בו, ואין ישראל נהרג בלא התראה, אבל בן-נח נהרג בלא התראה, כמבואר לקמן הי"ד.

17 ה. שֵׁשׁ עֲרִיּוֹת אֲסוּרוֹת עַל בְּנֵי נֹחַ: הָאֵם, וְאִשָּׁת

הוסיף לנח אחת". אבל אדם הראשון לא נצטווה על אבר מן החי, שהרי נאסר באכילת בשר בכלל, כמבואר בסנהדרין נט, ב: שנאמר (בראשית א, כט) "הנה נתתי לכם את כל עשב... לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ" - ולא חית הארץ לכם. ורבינו לא מנה מצוה זו באדם הראשון, שאינו מונה אלא מצוות הנהגות לדורות (כסף-משנה). (11) ברכות כו, ב: "אברהם תיקן תפלת שחרית, שנאמר: וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם - ואין עמידה אלא תפילה" וכר'. (12) 'מדרש רבה' פרשת תולדות, פרשה ס"ד, אות ו: "וימצא בשנה ההיא מאה שערים - מפני מה מדד אותה, מפני המעשרות". והראב"ד שואל: והלא גם באברהם נאמר (בראש' יד, כ) "ויתן לו מעשר מכל"?! ואולם דעת רבינו, שאברהם לא נתן אלא הפרשה מהשלהל שבא לידו מנצחונו במלחמה, ולא בתורת מעשר אלא כתגמול, לכיבוד, שכיבודו מלכי צדק, ואילו יצחק הוא הראשון שעישר ממונו הוא, בתורת מעשר. (13) לעת ערב, וזוהי תפילת מנחה, כמבואר בברכות שם. (14) ראה בראשית לב, לג. ואע"פ שבמשנה בחולין ק, ב אמרו: "בסיני נאמר, אלא שנכתב במקומו" - משמע, לכאורה, שלא נאסרו בגיד הנשה אלא מסיני ואילך, ולאחר שנצטוו בסיני וסידר משה את התורה, כתב מקרא זה עם המאורע שאירע ליעקב אבינו? כבר הסביר רבינו בפירושו שם: "שים לבך אל העיקר הגדול... שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום, אין עושים אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו, לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו... וכן גיד הנשה אין אנו הולכים אחרי איסור יעקב אבינו (שנאסר בו), אלא מצות משה רבינו... הלא תראה מה שאמרו: תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה מסיני, וכל אלו (=אבר מן החי, מילה, וגיד הנשה) מכלל המצוות". (15) ברכות שם. (16) ב'מכילתא' יתרו יט, י אמרו: שנצטוו במצרים מצוות יתירות על מצוות בני נח, ובוודאי ע"י עמרם, שגדול הדור" היה, כמבואר בסוטה יב, א (יד איתן). ובמדרש 'שמות רבה' פ"א, אות יג: "שהיה עמרם ראש סנהדרין".

1 ב. בְּנֵי-נֹחַ שִׁעֲבַד עֲבוֹדַה זָרָה - הָרִי זֶה חֵיב¹⁷. וְהוּא,
2 שִׁיעֲבַד פְּדֻרְפָּה¹⁸. וְכָל עֲבוֹדַה זָרָה שִׁפְתֵי-דִין שֶׁל
3 יִשְׂרָאֵל מְמִיתִין עָלֶיהָ¹⁹ - בְּנֵי-נֹחַ נְהַרְג עָלֶיהָ²⁰; וְכָל
4 שְׂאִין בֵּית-דִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל מְמִיתִין עָלֶיהָ - אֵין בְּנֵי-נֹחַ
5 נְהַרְג עָלֶיהָ. וְאַף-עַל-פִּי שְׂאִינוֹ נְהַרְג - אֲסוּר כָּכֵל²¹.
6 וְאֵין מְנִיחִין אוֹתוֹ לְהִקִּים מִצְבָּה²², וְלֹא לְטַע
7 אֲשֶׁרָה²³, וְלֹא לַעֲשׂוֹת צוּרוֹת²⁴ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן לְנוֹי.

(17) מיתה בסיף, שכל מיתת בני נח אינה אלא בסיף, כמבואר לקמן הי"ד, ובכיאוורנו שם. (18) שרדף עבודתה בכך, כגון פוער לפעור, וזורק אבן למרקוליס, ולא להיפך. והשווה הל' ע"ז פ"ג, ה"ב. (19) כגון המגפף (=המחבק) והמנשק ע"ז, שאינם אלא איסור "לא תעשה" בלבד (שם ה"ו). (20) סנהדרין נו, ב. (21) שישראל נאסר בה, וכן אמרו (סנהדרין עד, ב) "אינהו וכל אביזרייהו" (=הן, וכל השייך בהן). (22) מצבת אבן אחת, להקריב עליה אפילו לשמים (רש"י לדברים טז, כב). וראה הל' ע"ז פ"ו, ה"ו. (23) אילן הנטוע מתחילה כדי לעבדו (שם פ"ח ה"ג),

18 אַמּוּרִים? בְּכֵן־נַחַשׁ שָׁפָא עַל בַּת־נַחַשׁ, אֲבָל עֲפוּ"ם הֵפֵא
 19 עַל הַיִּשְׂרָאֵלִית, בֵּין כְּדַרְכָּהּ, בֵּין שְׁלֵא כְּדַרְכָּהּ -
 20 חֵיבֵב. 58. וְאִם הִיָּתָה נֶעְרָה מֵאַרְסָהּ - נִסְקַל עֲלֶיהָ כְּדִינֵי
 21 יִשְׂרָאֵל. בָּא עֲלֶיהָ אַחַר שְׁנִכְנִסָה לְחֶפְהָ וְלֹא נִבְעֵלָה
 22 - הָרִי זֶה בְּחֶנֶק כְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל. 59. אֲבָל אִם בָּא עַל
 23 אִשֶּׁת יִשְׂרָאֵל אַחַר שְׁנִכְנֵעָהּ - הָרִי זֶה כְּמִי שָׁפָא עַל
 24 אִשֶּׁת עֲפוּ"ם חֲבֵרוֹ, וַיְהִיג בְּסִיף. 60.

55 שם נח, ב, שנאמר: "ודבק באשתו - ולא באשת חבריו". לא אסרה תורה אלא בדביקה. ובשלא כדרכה, הואיל ואינה נהנית בדבר, אינה נדבקת עמו (רש"י שם).
 56 בכת"י התימנים: ועדיין לא נבעלה. (57 שם נו, ב, בעולת בעל - יש להם; נכנסה לחופה לא נבעלה - אין להם, שאינו חייב משום קידושו וחופתו, אלא משום בעילתו. וראה לעיל פ"ח ה"ג: "שאין אישות לעכו"ם" והכוונה לקידושו. 58) שבעריות שלנו, אמרה תורה (ויקרא יח, ו) "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו - לרבות גויים שמוזהרים על העריות כישראל". ובישראל חייבים על אשת איש אפילו שלא כדרכה, שנאמר בה: "משכבי אשה" - מגיד לך הכתוב ששני משכבות באשה (שם, ובדף נד, א). 59) שאילו בדיניהם פטור לגמרי, ובדיננו - כל אשת איש, הבא עליה בחנק (שם). 60) כאן הוא חוזר לדיניהם, ומיתת בני נח בסייף, וסייף חמור מחנק, כמבואר לעיל ה' סנהדרין פ"ד ה"ד, ולקמן ה"ד יתבאר בביאורנו המקור למיתת בני נח, שהיא בסייף.

25 ח. כֵּן־נַחַשׁ שִׁיחַד שִׁפְחָה לְעַבְדּוֹ וּבָא עֲלֶיהָ - הָרִי זֶה
 26 נְהַיֵּג עֲלֶיהָ מִשּׁוּם אִשֶּׁת חֲבֵרוֹ. 61. וְאִינוּ חֵיב עֲלֶיהָ עַד
 27 שִׁיפְשֹׁט הַדְּבָר, וַיֵּאמְרוּ 62. לָהּ הָעַם: "זוֹ דְּבִיתָ 63 עֲבָד
 28 פְּלוֹנִי!" 64. וּמֵאִמְתִּי תִחְזַר לְהִתְרָה? 65. מִשִּׁפְרֵי־שִׁנָּה
 29 מֵעַבְדּוֹ וַיִּפְרַע 66. רֵאשָׁה בְּשׁוֹק. וּמֵאִמְתִּי תִהְיֶה אִשֶּׁת
 30 חֲבֵרוֹ 67. כְּגֵרוּשָׁה שְׁלֹנּוּ? מִשִּׁיִּצְיָאָה מִבֵּיתוֹ וַיִּשְׁלַחנָה
 31 לְעִצְמָהּ, אוּ מִשְׁתַּצָּא הִיא מִתַּחַת רְשׁוֹתוֹ וַתִּלָּךְ לָהּ,
 32 שְׂאִין לָהּ גֵרוּשִׁין בְּכַתָּב. 68. וְאִין הַדְּבָר תְּלוּי בּוֹ 69
 33 לְבַד, אֲלֵא כֹּל זְמַן שִׁרְצָה הוּא אוּ הִיא לְפָרֵשׁ זֶה
 34 מְזָה - פּוֹרְשִׁין 70.

61) סנהדרין נו, א. ולדעת רש"י שם, הרי זה נהרג עליה משום גזל, אע"פ שאין זו בעולת בעל של אישות, אלא של זנות, כחמורו ובהמתו. אולם רבינו מפרש, שאין כאן גזל, שהרי מה שקנה עבד קנה רבו, וממילא קנינו של רבו היא, וע"כ משום אישות חייב עליה (רדב"ז). 62) בכת"י התימנים: ויאמרו. 63) של בית. 64) שם נח, ב. ושם: רביא דפלוני. כלומר: ילדתו של פלוני עבד. 65) שלא תיקרא מיוחדת לעבד. 66) ויגלה, שהיו רגילות אף הגויות הנשואות, שלא לצאת בראש פרוע (רש"י שם). 67) שאינו עבד. 68) כדיני ישראל, שאין האשה מתגרשת אלא בכתב גט שיגיע לה (ה' גירושין פ"א ה"א). 69) בבעל המגרש. 70) ואפילו אין הבעל מסכים, הרי זו כגרושה, בניגוד לדיני ישראל, שאין האשה מתגרשת אלא ברצון בעלה (שם). ובירושלמי קידושין פ"א ה"א, אמרו: "גוים

1 הָאֵב, וְאִשֶּׁת־אִישׁ, וְאַחֹתוֹ מֵאִמּוֹ, וְזָכוּר 42, וּבִהְמָה,
 2 שְׁנֵאמַר: "עַל־כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו" - זו אִשֶּׁת 43
 3 אָבִיו 44, "וְאֶת אִמּוֹ" - כְּמִשְׁמֵעָה, "וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ" -
 4 וְלֹא בְּאִשֶּׁת חֲבֵרוֹ, "בְּאִשְׁתּוֹ" 45 - וְלֹא בְּזָכוּר 46, "וְהָיוּ
 5 לְבֶשֶׁר אֶחָד" - לְהוֹצִיא בְּהֵמָה, חֵיהָ וְעוֹף, שְׂאִין
 6 הוּא וְהֵם בְּשֶׁר אֶחָד 47; וְנֵאמַר: "אַחֹתִי בַת אָבִי הִיא
 7 אֵף לֹא בַת אִמִּי, וַתְּהִי לִי לְאִשָּׁה" 48.

42) משכב זכר, מעשה סדום. ראה ויקרא יח, כב. 43) שאי אפשר לפרש: אביו ממש, שזה נכלל במיעוט: "באשתו" - ולא בזכר, כבסמוך. 44) ואפילו לאחר מות אביו, שאינה עוד אשת איש. 45) בכת"י תימן: ודבק באשתו. 46) שאין בו דיבוק, מתוך שאין הנשכב נהנה - אינו נדבק עמו (סנהדרין נה, א וברש"י). 47) שאינן יולדות מן האדם, בניגוד לאיש ואשה, שזרע יוצא מהם, ונעשה בשר האב והאם אחד בו (שם וברש"י). 48) מכאן, שאחותו מן האם אסורה לו, אבל אחותו מאביו מותרת לו, שאין איסור אחוה בכני נח, אלא מן האם (שם עמ' ב). והשווה ה' איסורי ביאה פ"ד ה"ג.

8 ו. כֵּן־נַחַשׁ חֵיב עַל מִפְתַּת אָבִיו וְאַנוּסַת אָבִיו 49 - הָרִי
 9 הִיא אִמּוֹ מְכַל מְקוּסִים 50. וְחֵיב עַל אִשֶּׁת אָבִיו, אֲפִלוּ
 10 לְאַחַר מִיתַת אָבִיו 51. וְחֵיב עַל הַזָּכוּר, בֵּין קָטָן 52, בֵּין
 11 גָּדוֹל, וְעַל הַבְּהֵמָה, בֵּין קָטָנָה 53, בֵּין גְּדוּלָּה; וְהוּא
 12 נְהַיֵּג לְבַדּוֹ, וְאִין הוֹרְגִין אֶת הַבְּהֵמָה; שְׁלֵא נִצְטוּ
 13 בְּהִרְיַגַת בְּהֵמָה אֲלֵא יִשְׂרָאֵל 54.

49) שלא נישאה לאביו, אלא אנסה ונולד ממנה. 50) וכבר נתבאר בהלכה הקודמת: "ואת אמו - כמשמעה", ועל-כרחן באנוסת אביו - הכתוב מדבר, כי נשואתו, הרי היא בכלל: "אביו - זו אשת אביו" (סנהדרין נח, א). 51) כי בחיי אביו, הרי היא בכלל: "באשתו - ולא באשת חבריו" (שם). 52) פחות מבן י"ג שנה ולמעלה מבן תשע, שהוא בר שכיבה, אבל על זכור קטן שהוא פחות מבן תשע - אינו נהרג (כספ-משנה). ולדעת הרדב"ז - הכוונה, חייב אפילו על קטן פחות מבן תשע, אע"פ שישראל פטור עליו, כמבואר בה' איסורי ביאה פ"א ה"ד. שבישראל נאמר: ואת זכר לא תשכב וגו' ופחות מבן תשע אינו בר שכיבה, אבל בבן-נח כתוב: ודבק - ולא בזכור, וכל שנדבק עם הזכור - נהרג עליו. 53) אפילו ביום לידתה, וגם ישראל חייב מיתה עליה, כמבואר בסנהדרין נח, ב. ובה' איסורי ביאה שם ה"טז. 54) שם נח, א בעיא שלא נפשטה. כי יתכן, שלא ציוותה תורה להרוג את הבהמה אלא משום קלון הבעל, שלא תהא בהמה עוברת בשוק, ויאמרו: זוהי שנסקל פלוני על-ידיה, ובני נח דרכם בכך ואינם מתביישים, וגם התורה לא חסה על קלונם, ולפיכך אין להרוג הבהמה מספק, אע"פ שבאה תקלה לאדם על-ידיה.

14 ז. אִין כֵּן־נַחַשׁ חֵיב עַל אִשֶּׁת חֲבֵרוֹ, עַד שִׁבּוֹא עֲלֶיהָ
 15 כְּדַרְכָּהּ 55 אַחַר שְׁנִכְנֵעָהּ לְבַעֲלָהּ; אֲבָל מֵאַרְסָהּ, או
 16 שְׁנִכְנִסָה לְחֶפְהָ 56 וְלֹא נִבְעֵלָה - אִין חֵיבִין עֲלֶיהָ,
 17 שְׁנֵאמַר: "וְהִיא בְּעַלְתָּ בְּעַל" 57. בְּמָה דְּבָרִים

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תאכלו", אין זה מכוון לאסור לו דם מן החי, אלא להתיר לו אבר מן החי של שרצים, כמבואר בסנהדרין נט, א. וישראל - נאסר בדם, בין מן החי בין מן השחוט, כמבואר בהל' מאכלות אסורות פ"ו, ה"ג-ד.

יא. אָחַד הָאֲבָר אוּ הַבֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה⁸⁴ אוּ¹² מִן הַחַיָּה⁸⁵; אֲבָל הַעוֹף - יִרְאֶה לִי שְׂאִין בְּנֶחֱוֹ נְהָרָג¹³ עַל אֲבָר מִן הַחַי מִמְּנוֹ⁸⁶.¹⁴

(84) תוספתא ע"ז פ"ט, ה"ד: "על אבר מן החי, כיצד? ...בשר המדולדל בבהמה ואין בו להעלות ארוכה אסור לבני נח". (85) חולין קא, ב. (86) ואינו אלא אסור בלבד, ומקורו בחולין קב, א "אכל אבר מן החי ממנה (מהעוף), אינו סופג את הארבעים", כלומר אינו נענש, והעמידוה שם בבני נח, הרי שאינו נענש על העוף. ומתוך שאחרים העמידוה שם בישראל, לא מלאו לבו של רבינו לפסוק בהחלט שאינו נהרג עליו, וכתב: "יראה ליי" (כסף-משנה). וישראל חייב על אבר מן החי גם מן העוף, כמבואר שם קא, ב. ובהל' מאכלות אסורות פ"ה, ה"א.

יב. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה, אֶפְלוּ שְׂחַט בָּהּ שְׂגִי¹⁵ הַסִּמְנִיָּן⁸⁷ - פֶּל לְזֶמֶן שֶׁהִיא מְפַרְפֶּטֶת⁸⁸, אֲבָר וּבֶשֶׂר¹⁶ הַפּוֹרֵשִׁין מִמֶּנָּה, אֲסוּרִין לְבָנֶי נַח מִשּׁוּם אֲבָר מִן¹⁷ הַחַיָּה⁸⁹.¹⁸

(87) סימני השחיטה: וושט וגרגרת. (88) מפרפרת, מניעה איבריה לכאן ולכאן. (89) שאין השחיטה מתרת הבהמה לבני נח אלא המיתה, וכל עוד שהיא מפרפרת, עדיין לא מתה הבהמה, ואבר ובשר הפורשים ממנה אסורים (חולין לג, א; קכא, ב). ומשמע מדברי רבינו, שבכל זאת אינו נהרג עליה, שאין זה אבר מן החי ממש, שמשעה שנשחטו רוב סימניה - התחילה מיתתה (רדב"ז). ובישראל מותר לו לאכול ממנה אבריה שנחתכו לאחר שחיטה, ובלבד שיניחם וימתין עד שתצא נפשה, כמבואר שם לג, א. ובהל' שחיטה פ"א, ה"ב.

יג. פֶּל שְׂאִסוּר עַל יִשְׂרָאֵל מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחַי -¹⁹ אֲסוּר עַל בְּנֵי נַח. וַיֵּשׁ שְׂבָנֵי נַח חֲזָבִין וְלֹא יִשְׂרָאֵל;²⁰ שְׂבָנֵי נַח - אָחַד בְּהֵמָה וְחַיָּה, בֵּין טְמֵאָה⁹⁰, בֵּין טְהוֹרָה - חֲזָבִין עֲלֶיהָ מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחַי וּמִשּׁוּם²² בֶּשֶׂר מִן הַחַי. וְאֲבָר וּבֶשֶׂר הַפּוֹרֵשִׁין מִן הַמְּפַרְפֶּטֶת,²³ אֶף-עַל-פִּי שְׂשַׁחַט בָּהּ יִשְׂרָאֵל שְׂגִי סִמְנֵין - הָרִי זֶה²⁴ אֲסוּר לְבָנֵי נַח מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחַי⁹¹.²⁵

(90) וישראל אינו חייב, שנאמר (דברים יב, כג) "ולא תאכל הנפש עם הבשר", אלא הבשר לבדו, "כל שבשרו מותר (מין טהור) - אתה מצווה על איבריו, וכל שאין בשרו מותר - אי אתה מצווה על איבריו", ומכאן שבן-נח, המותר בבהמה טמאה - מוזהר על איבריה (חולין קב, א). (91) כמבואר לעיל אות פו. וסובר רבינו, שאפילו בבהמה טהורה המותרת לישראל בשחיטתה - אין שחיטתה מתירתה לגבי בן-נח, וזה כדעת רב אחא בר יעקב בחולין לג, א. ודעת הרשב"א, הובאה בכסף-משנה, שאין זה אלא בבהמה טמאה, אבל בהמה טהורה שנשחטה ע"י ישראל, הואיל ושחיטתה

אין להם קידושין... שאין להם גירושין, או ששניהם מגרשים זה את זה", רמז לכך, דברי הנביא (מלאכי ב, טז) "כי שגא שלח, אמר ה' אלוקי ישראל - בישראל נתתי גירושין; באומות העולם לא נתתי גירושין". וראה מדרש 'בראשית רבה' פרשה יח, אות ה.

ט. בְּנֶחֱוֹ חֵיב עַל הַגֹּזֵל - בֵּין שְׂגוֹל עִפּוֹם, בֵּין¹ שְׂגוֹל יִשְׂרָאֵל⁷¹, וְאָחַד הַגּוֹזֵל אוּ הַגּוֹנֵב מִמוֹן אוּ² גּוֹנֵב נַפְשׁ⁷², אוּ הַפּוֹבֵשׁ שְׂכָר-שְׂכִיר⁷³ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ⁷⁴, אֶפְלוּ פּוֹעֵל שְׂאֵכַל שְׂלֹא בְּשַׁעַת מְלֹאכָה⁷⁵ - עַל הַפֶּל⁴ הוּא חֵיב, וְהָרִי הוּא בְּכָלֵל גְּזֵלָן; מֵה שְׂאִין בֶּן⁵ מִיִּשְׂרָאֵל⁷⁶. וְכֵן חֵיב עַל פְּחוֹת מְשׁוּה-פְּרוּטָה⁷⁷. וּבֶן-נַח שְׂגוֹל פְּחוֹת מְשׁוּה-פְּרוּטָה, וּבֶא אַחֵר וּגְזוּלָה⁷ מִמֶּנּוּ - שְׂגִיָּהּ נְהָרָגִין עֲלֶיהָ⁷⁸.⁸

(71) סנהדרין נז, א. (72) שם: "גנב וגזל, וכן יפת תואר". ומפרש רש"י: יפת תואר, גם היא גזל, שגוזלים את אשתו במלחמה - הרי שבן-נח מוזהר על גזילת נפש, והוא-הדין גניבת נפש (כסף-משנה). (73) סנהדרין שם. (74) שכבש שכר בהמתו או שכר כליו. (75) אבל בשעת מלאכה מותר לו לאכול, ככתוב (דברים כג, כה) "ואכלת ענבים כנפשך שבעך". (76) שאין חיובם בזה משום גזל, כובש שכר שכיר - עובר עליו משום "לא תעשוק שכיר" (שם כד, יד); פועל שלא בשעת מלאכה - משום: "ואל פליך לא תתן", ראה הל' שכירות פ"ב, ה"ג. וגזלן אינו נקרא אלא החוטף דבר מיד חברו, ככתוב (שמואל-ב, כג, כא) "ויגזול את החנית מיד המצרי", וכמבואר בכבא-קמא עט, ב (רש"י בסנהדרין שם). (77) סנהדרין שם, ואפילו גזל מישראל, והלה מחל לו אח"כ - בשעתו ציערו, הילכך גזל הוא, אלא שאין בית-דין של ישראל נוקק להשיבו, שבוודאי מחל לו אחר-כך. וישראל בישראל גם כן אסור לו לגזול ממנו פחות משוה פרוטה, אלא שלא עבר על "לא תגזול", הואיל ואין אתה קורא בו: "והשיב את הגזילה", שהנגזל מחל לו, וכל שאינו בהשבה אינו נקרא גזל. לא כן בן-נח, שאינו בר השבה, וכל דינו למיתה - אצלו דין פחות משוה פרוטה, כדין פרוטה (רש"י שם). וראה הל' גזילה פ"א, ה"ו. (78) ע"ז עב, א. ובני ישראל - "בני מחילה הם", שעוברים על מדתם ומוחלים על דבר קל, ואינו נחשב גזל בעיניהם, אבל בני נח אכזרים הם ואינם עשויים למחול, והרי זה גזל בידם (סנהדרין נט, א וברש"י).

י. וְכֵן חֵיב עַל אֲבָר מִן הַחַי⁷⁹, וְעַל בֶּשֶׂר⁸⁰ מִן הַחַי,⁹ בְּכָל שְׁהוּא⁸¹. שְׂלֹא נִתְּנוּ הַשְּׂעוּרִין אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל¹⁰ בְּלִבְדָּה⁸². וּמִתָּר הוּא פְּדָם מִן הַחַי⁸³.¹¹

(79) שנחתך מן החי. (80) שאין בו גידים ועצמות, בניגוד ל"אבר", שסתמו: בשר גידים ועצמות, פרט ללשון ולב וכדומה, שאין בהם עצמות (חולין קכח, ב). (81) אפילו פחות מכזית. (82) כמו שאמרנו (עירובין ד, א) "שיעורין... הלכה למשה מסיני הם". והלכה למשה מסיני לא ניתנה אלא לישראל (רדב"ז). ואמנם בישראל אינו חייב על אבר מן החי עד שיהיה בו כזית (הל' מאכלות אסורות פ"ה, ה"ג). (83) ואע"פ שכתוב בו: "אך בשר בנפשו דמו לא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ו' תשרי - ספר שופטים - הלכות מלכים קכה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נצטוו מפי הקבלה. שבני ישמעאל חייבים היום במצוות מילה. דיני גוי שעוסק בתורה או ששבת ממלאכתו. קבלת צדקה מידי גוי, ולמי תינתן. ישראל וגוי שבאו לדון לפנינו איך דנים אותם.

מתירתה לישראל, הרי אבר הפורש ממנה בעודה מפרכסת, מותר גם לבני נח, שאין לך דבר המותר לישראל ויאסר לבני נח, וזה ע"פ סוגיית הש"ס שם קכא, ב בברייתא דרב אושעיא, וסיומה של הברייתא "אחד גוי ואחד ישראל - מותרים בו".

א. בְּ-נֶחַ שֶׁשָּׁגַג בְּאַחַת מִמִּצְוֹתָיו² - פֶּטוּר מִפְּלוֹם³,⁹
חוץ מרוצח בשגגה, שאם הרגו גואל הדם⁴ - אינו¹⁰
נהרג עליו⁵, ואין לו עיר מקלט⁶; אבל בתי-דיניהן⁷
אין ממתין אותו. במה דברים אמורים?⁸ בשגג
באחת ממצוות ועבר בלא כוונה, כגון שפצע אשת
חברו ודמה שהיא אשתו או פניה; אבל אם ידע
שהיא אשת חברו, ולא ידע שהיא אסורה עליו,
אלא עלה על לבו שדבר זה מתר לו; וכן אם הרג,
והוא לא ידע שאסור להרג - הרי זה קרוב למזיד
ונהרג⁸; ולא תחשב זו להם שגגה, מפני שהיה לו
ללמוד ולא למד.¹⁹

יד. וכיצד מצוין הן על הדינין? תיבין להושיב
דינין ושופטים בכל פלך ופלך⁹² לדון בשש מצות
אלו⁹³ ולהזהיר את העם⁹⁴. ובן-נח שעבר על אחת
משבע מצוות אלו - יהרג בסיף⁹⁵. ומפני זה נתחייבו
כל פעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל⁹⁶, והם ראו
וידעו ולא דנוהו⁹⁷. ובן-נח נהרג בעד אחד ובדנין
אחד, בלא התראה, ועל-פי קרוביו⁹⁸, אבל לא
בעדות אשה⁹⁹, ולא תדון אשה להם.

92 עיר מחוז (סנהדרין נו, ב). ושם הנוסח: "בכל פלך ופלך
ובכל עיר ועיר". וראה לעיל הל' סנהדרין פ"א, ה"א-ב.
93 המנויות לעיל ה"א. 94 שלא יעברו עליהן.
95 בחרב (סנה' נו, א) "כל מיתה האמורה בבני נח, אינה
אלא בסיף" ומפרש רש"י: שנאמר בהם (בראשית ט, ו)
"שופך דם האדם... דמו ישפך". וזוהי מיתה חרב השופכת
דם הרוצח, ומיתה אחרת לא הזכירה בהם. וראה שם נו, א
שכל עונשי שאר המצוות למדים ממצות שפיכות דמים.
ובכת"י התימנים, הנוסח: "כיצד? אחד העובר ע"ז, או
שכירך את השם, או ששפך דם, או שבעל אחת משש עריות
שלהם או שגזל אפילו פחות משהו פרוטה, או שאכל כל
שהוא מאבר מן החי או בשר מן החי, או שראה אחד שעבר
על אחת מאלו ולא דנו והרגו, הרי זה ייהרג בסיף".
96 את דינה בת יעקב, ראה בראשית לד, ב, כה.
97 נמצא שעברו על הדינים, וחייבים בסיף. והרמב"ן
בפירושו לתורה שם יג, משיג על דברי רבינו, שאם כן, למה
כעס יעקב על שמעון ולוי הורגי עיר שכם, וקילל אותם:
ארוך אפם כי עז (שם מט, ז), והלא זכו ועשו מצוה ובטחו
באלקים והצילם?! ולדעתו, מצות "דינים" שנצטוו עליה
בני נח, פיורשה: דיני גניבה ואונאה, עושק ושכר שכיר, דיני
שומרים ואונס ומפתה, ואם עבר עליהם נהרג, ויחד עם זה
נצטוו להושיב דינים בכל עיר ועיר כישראל, ואם לא
הושיבו אינם נהרגים, שזוהי "מצות-עשה". ולא אמרו אלא
"אזהרתם וזוהי מיתתם" (סנה' נו, א) ולא תיקרא אזהרה אלא
המניעה בלאו. 98 בין העד, ובין הדיין. 99 סנהדרין
נו, ב. שנאמר (בראשית ט, ה) "ואך את דמכם לנפשתיכם
אדרוש - אפילו בדיין אחד (=אדרוש, לשון יחיד); מיד כל
חיה - אפילו שלא בהתראה (=מיד כל דבר חי, רש"י);
אדרשנו ומיד כל אדם - אפילו בעד אחד; מיד איש - ולא
מיד אשה; אחיו - אפילו קרוב".

2) שעבר עליהן בלא כוונה, וכמבואר בסמוך. 3) גם
ממיתת סייף וגם מעונש אחר שהוא. וכן מצוינו באבימלך
מלך גרר, שהתנצל ואמר (בראשית כ, ה): "בתום לבבי
ובנקיון כפי עשיתי זאת" - הרי שטענת שוגג מספיקה
לפטור בן נח. 4) קרובו של הנרצח. 5) בניגוד לישראל
שהרג בשגגה, שגולה לעיר מקלט, ומציל את חייו, שאם
הרגו גואל הדם בתחום עיר מקלטו, הרי הוא נהרג עליו,
כמבואר בהלכות רוצח פרק ה, הלכה י"א. 6) שכבר
נתבאר, שהשוגג פטור מכלום, אלא, שאין דין ערי מקלט
לגבי בן נח, ככתוב (דברים יט, ב) "תבדיל לך - ולא
לאחרים" (ספרי שם אות קפ), וכל זה כשהרג את בן נח
חבירו, אבל בן נח שהרג את ישראל בשגגה הרי זה נהרג,
"אדם מועד לעולם", כלשון רבינו שם הלכה ד, וראה מכות
ט, א. 7) שכן נח ששגג פטור. 8) מכות שם. וכן שם ז,
ב "שאני אומר, אומר מותר - קרוב למזיד הוא". והשווה על
הלכות רוצח פרק ו, הלכה י שאפילו ישראל, שעלה על
דעתו, שמותר להרוג, הרי זה קרוב למזיד ואינו נקלט,
ולפיכך אם מצאו גואל הדם בכל מקום והרגו פטור, וגם
אינו נהרג על ידי בית דין, ומה יעשה זה? ישב וישמור
עצמו מגואל הדם, כמבואר שם הלכה ה.

ב. בְּ-נֶחַ שֶׁאָנְסוּ אָנָסוּ⁹ לְעֵבֶר עַל אַחַת מִמִּצְוֹתָיו¹⁰ -
מֵתָר לוֹ לְעֵבֶר. אֶפְלוּ נֶאֱנָס לְעֵבֹד עֲבוּדָה זָרָה¹⁰ -
עוֹבֵד, לְפִי שְׂאִינָם מְצוּיִן עַל קְדוּשַׁת־הַשֵּׁם¹¹. וְלְעוֹלָם
אֵין עוֹנְשִׁין מִהֶן, לֹא קֶטֶן וְלֹא חֲרָשׁ¹² וְלֹא שׁוֹטָה,¹³
לְפִי שְׂאִינָם בְּנֵי מִצְוֹת¹³.

9) אדם אלים ותקיף. 10) שישראל מצווה עליה להיהרג
ולא לעבוד, ראה הלכות יסודי התורה פרק ה, הלכה א-ב.
11) סנהדרין עה, א, שהרי נעמן, אחר שקיבל עליו שלא
לעבוד עבודה-זרה, אמר לאלישע הנביא (מלכים-ב ה, יח):
"לדבר הזה יסלח ה' לעבדיך בבוא אדוני... להשתחוות...
והוא נשען על ידי והשתחויתי בית רמון", ואלישע ענה
לו: "לך לשלום", הרי שהודה לו, שאין איסור בדבר.
וכגירסת התוספות שם דיבור המתחיל: ואם איתא, שאפילו

יום שלישי ו' תשרי ה'תשע"ח

פֶּרֶק עֶשְׂרִי

1) בן נח ששגג באחת ממצוותיו. בן נח שרצח בשגגה, או
שלא ידע שאסור לו לעבור על אחת ממצוותיו. בן נח
שנתגייר ורוצה לחזור להיות כגר תושב. המצוות שבני נח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(=שמתחילה נידון בעד אחד, ובדיין אחד ובלא התראה, ואילו עכשיו הוא צריך התראה, ועדים ובית דין של עשרים (ושלושה), ונשתנית מיתתו" שכל מיתת בני נח אינה אלא סייף, ואילו היה עובר עכשיו בגירותו היה חייב סקילה על ברכת השם ועבודה-זרה, והוא לא נתחייב מתחילה במיתה חמורה כזו, ולפיכך פטור (רש"י שם). ובנוגע לבא על אשת חבירו או הורגו, וודאי שהוא פטור, שהרי אילו בא עכשיו על אשת גוי הוא פטור ממיתה, וכן אם הרגו (שם וברש"י). ולדעת הרדב"ז בן נח שנתגייר פטור, על פי הכלל: "גוי שנתגייר הרי הוא כקטן שנולד" (הלכות איסורי ביאה פרק י"ד, הלכה י"א) והשווה לעיל הלכות עדות פרק י"ג, הלכה ב. (29) שאף על פי שנשתנה דינו לא נשתנית מיתתו, שהרי גם עכשיו אם יהרוג ישראל מיתתו סייף, ואם יבוא על אשת ישראל שמיתתו חנק - הרי חנק קלה מסייף, ויש בכלל מיתה חמורה מיתה קלה (שם וברש"י). (30) ואי אפשר להרוג בסייף, כדין בן נח, שהרי אילו היה בא על אשת ישראל עכשיו בגירותו, אין דינו אלא חנק, שהיא קלה מסייף, כמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק י"ד, הלכה ד, וכבר אמרנו שיש בכלל מיתה חמורה מיתה קלה.

ה. כָּבֵד בְּאָרְנָו³¹, שְׁפַל מִיתַת בְּנֵי נֹחַ בְּסִיף; אֵלֶּא אִם
פָּעַל אֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל אִי³² נַעֲרָה מְאֹרְסָה - יִסְקַל. וְאִם
בְּעֵלָה אַחַר שְׁנִכְנֶסָה לְחַפְּהָ קָדָם שְׂתַבְּעַל - יִחַנֵּק³³.

(31) לעיל פרק ט, הלכה י"ד. (32) יש כאן שגיאת דפוס, ובכל הדפוסים הקדומים וכן בכתב יד התימנים: "אלא אם בעל אשת ישראל נערה מאורסה יסקל", ותיבת "או" איננה. (33) כפי שנתבאר לעיל פרק ט, הלכה ז. ולא חזר רבינו לשנותו כאן, אלא לחתום בזה בחייבי מיתת בית דין שבבני נח, מכאן ואילך אינו עוסק אלא במחוייבי מיתה בידי שמים בלבד (על פי כסף משנה).

ו. מִפֵּי הַקְּבֵלָה³⁴, שִׁבְּנֵי נֹחַ אֲסוּרִין בְּהַרְבַּעַת בְּהֵמָה³⁵
וּבְהַרְבַּעַת אֵילָן³⁶ בְּלִבְדָּ³⁷, וְאִין נְהַרְגִין עֲלֵיהֶן³⁸.
וְעַכְשָׁם שְׁהֵבָה יִשְׂרָאֵל - אֶפְלוּ חֶבֶל בּוֹ פֶלֶא-שְׁהוּא³⁹,
אֶף-עַל-פִּי שְׁהוּא חֵיב מִיתָה⁴⁰ - אִינוּ נְהַרְגִין⁴¹.

(34) שקיבלו חכמינו איש-איש מפי רבו עד למשה מסיני. (35) מין על שאינו מינו. (36) מין בשאינו מינו. (37) אבל מותרים הם בלבישת בגדי כלאיים, וכן לזרוע כלאיים בשדה או כלאיים בכרם (סנהדרין נו, ב). ושם ס, א דרשו: "את חוקותי תשמורו בהמתך לא תרביע כלאיים" (ויקרא יט, יט) - את חוקותי: חוקים שחקקתי לך כבר (=לבני נח) תשמורו, ואלו הם: בהמתך לא תרביע כלאיים, ושדך לא תזרע כלאיים - מה בהמה בהרבעה, אף שדך בהרכבה, שלא להרכיב אילן על שאינו מינו. (38) שלא מצינו בן נח נהרג אלא על שבע מצוות בלבד (שם נו, א), ועל כורחך לא נתקבל הדרש הנ"ל אלא לעניין איסור בלבד (כסף משנה). (39) ולא הרגו. (40) שם נח, ב, שנאמר (שמות ב, יא) "וירא איש מצרי מכה איש עברי...ויך את המצרי ויטמנהו בחול". (41) מטעם האמור לעיל, ועל כורחך מה שאמרו שם: "חייב מיתה" הכוונה למיתה בידי שמים (כסף משנה). והשווה לקמן סוף הלכה ט.

בפרהסייא אינו מצווה על קידוש השם. אבל ישראל מצווים על קידוש השם, ככתוב (ויקרא כב, לב) "ונקדשתי בתוך בני ישראל", ובשעת השמר, יהרג ואל יעבור אפילו על אחת מכל המצוות (הלכות יסודי התורה פרק ה, הלכה ג). ובירושלמי שביעית פרק ד הלכה ג אמרו: "ונקדשתי בתוך בני ישראל - ישראל מצווים על קידוש השם, ואין הגויים מצווים על קידוש השם". (12) שאינו שומע ואינו מדבר. (13) השווה לעיל הלכות עדות פרק ט, הלכה ט, יא. ובגיטין כב, ב פסקו בפשיטות: "והלא לאו בני דעת הם". וראה הלכות תרומות פרק ד, הלכה ב.

ג. בְּ-נֹחַ שְׁנַתְגִּיר וְמַל וְטָבַל¹⁴, וְאַחַר-כֵּן רָצָה לְחַזֵּר
מֵאַחֲרֵי ה' וְלִהְיוֹת גֵּר תּוֹשָׁב בְּלִבְדָּ¹⁵ כְּשֶׁהָיָה מְקַדָּם
- אִין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֵלֶּא יְהִיָּה כִּישְׂרָאֵל לְכָל דְּכָר, או
יְהַרְגִי¹⁶. וְאִם הָיָה קָטָן כְּשֶׁהֻטְבְּלוּהוּ בֵּית-דִּין¹⁷ -
יְכוּל לְמַחֲוֹת¹⁸ בְּשַׁעַה שְׁנִיגְדִיל, וְיִהְיֶה גֵּר תּוֹשָׁב
בְּלִבְדָּ¹⁹. וְכִיּוֹן שְׁלֹא מַחָה בְּשַׁעַת²⁰ - שׁוֹב אִינוּ
מוֹחָה²¹, אֵלֶּא הָרִי הוּא גֵּר-צֶדֶק. לְפִיכָף אִם בָּא
יִשְׂרָאֵל עַל קְטָנָה שְׁהֻטְבְּלוּהָ בֵּית-דִּין - פֶּסֶף
קְתַבְתָּהּ²² אוֹ קָנַס אוֹנָס אוֹ מִפְתָּהּ²³, יְהִיָּה הַכֵּל פְּתַח
יַד בֵּית-דִּין, עַד שֶׁתִּגְדִּיל וְלֹא תִמְחָה בְּגֵרוֹת²⁴; שְׁמָא
תַטַּל וְתִגְדִּיל וְתִמְחָה, וְנִמְצָאת זֹ אוֹכְלֵת בְּגוֹיֹתָהּ²⁵
מְעוֹת שְׂאִין לָהּ זְכוֹת בְּהָן אֵלֶּא בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל²⁶.

(14) בהתאם להלכה, שאינו גר עד שיימול ויטבול (יבמות מו, ב). (15) שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, ראה הלכות איסורי ביאה פרק י"ד, הלכה ז ולעיל פרק ח, הלכה י. (16) שהרי הוא כישראל מומר (יבמות מז, ב). וזה וודאי אם ישנו תחת ידינו, או יהיה ישראל גמור, או יהרג (כסף משנה). והשווה הלכות איסורי ביאה פרק י"ג, הלכה י"ז: "אפילו חזר ועבר עבודה-זרה הרי הוא כישראל משומד, שקידושיו קידושין". (17) כגון שאביו או אמו נתגיירו, והוא עמהם (כסף משנה). (18) לומר, אי אפשר להיות גר וחוזר לסורו. (19) שאינו מקבל עליו אלא שבע מצוות בני נח בלבד. ומוכן, שאם יקדש אשה ישראלית - אינה מקודשת, שהרי הוא גוי גמור (כתובות יא, א וברש"י). (20) מיד כשהגדיל. (21) ויהיה כישראל גמור, או יהרג (שם). (22) שחייב לתת לה אם קידשה וגירשה. (23) הם חמישים שקלים שחייב לתת לה אם בא עליה שלא לשם קידושין והיא הייתה בתולה, ראה הלכות נערה בתולה פרק א, הלכה י. (24) ואז בית הדין ימסור לה את הכסף. (25) כשהיא גוייה. (26) כי בדיני בני נח אין תשלומי קנס לאנוסה או מפותה (כתובות יא, א).

ד. בְּ-נֹחַ שְׁבַרְךָ²⁷ אֵת הַשֵּׁם, או שְׁעַבַד עֲבוּדָה זָרָה,
או שָׁבָא עַל אֶשֶׁת חֶבְרוֹ, או שְׁהַרְגַּ חֶבְרוֹ וְנִתְגִּיר -
פְּטוּר²⁸. הָרַג בֶּן-יִשְׂרָאֵל, או שָׁבָא עַל אֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל
וְנִתְגִּיר - חֵיב²⁹. וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ עַל בֶּן-יִשְׂרָאֵל,
וְהוֹנְקִין אוֹתוֹ עַל אֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל שְׁבַעַל, שְׁהָרִי נִשְׁתַּנָּה
דִּינָו³⁰.

(27) קילל. (28) סנהדרין עא, ב, "הואיל ונשתנה דינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מוסב גם על בני נח, שלא ישבתו ממלאכתם. שזה נראה, כאלו הוא מבני עמנו, וילמדו אחרים ממנו לטעות אחריו (מאירי שם). (57 חג, לשבות בו בתורת חג, ולשמוה בו במאכל ובמשתה, שבוה הוא מבליט את שבייתו החיובית בתורת "יום שבתון", ולא מפני שאין לו מה לעשות ובמה להתעסק. (58 בכתב יד התימנים: לחדש דבר. (59 שלא מצינו בן נח נהרג אלא על שבע מצוות בלבד, ועל כורחך לא אמרו שם "חייב מיתה" אלא מיתה בידי שמים בלבד.

י. בְּיָנֵחַ שְׂרָצָה לַעֲשׂוֹת מִצְוָה מִשְׁאָר מִצְוֹת הַתּוֹרָה⁶⁰ פְּדֵי לְקַבֵּל שְׂכָר⁶¹ - אֵין מוֹנְעִין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ פְּהַלְקָתָהּ. וְאִם הִבִּיא עוֹלָה - מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ⁶². נִתֵּן צְדָקָה - מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ⁶³; וְיִרְאֶה לִי, שְׁנוֹתַיִן אוֹתָהּ לַעֲנֵי יִשְׂרָאֵל, הוֹאִיל וְהוּא⁶⁴ נִזוֹן מִיִּשְׂרָאֵל, וּמִצְוָה עָלֶיהֶם לְהַחֲיוֹתוֹ⁶⁵; אָבָל הַעֲפֹ"ם⁶⁶ שְׁנַתֵּן צְדָקָה - מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ⁶⁷ וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ לַעֲנֵי עֲפֹ"ם⁶⁸.

(60 פרט לשבת ותלמוד-תורה. (61 לא בתורת מצווה, אלא כאדם שאינו מצווה ועושה, כדי לקבל שכר. (62 ומקריבים אותה על המזבח (מנחות עג, ב), שנאמר (ויקרא כב, יח) "איש איש מבית ישראל ומן הגר... אשר יקריבו לה' לעולה - איש איש לרבות הגויים, שמקריבים עולה". וראה בהלכות מעשה קרבנות פרק ג, הלכה ה שאין מביאים עימה נסכים, אבל נסכים קרבים משל צבור. (63 בבא בתרא ח, א, והצדקה מכפרת עליו, כמו שאמרו שם (י, ב) "כשם שהחטאת מכפרת על ישראל, כך צדקה מכפרת על אומות העולם". (64 גר תושב זה, שמקיים שבע מצוות בני נח. (65 לזונו ולפרנסו, ככתוב (ויקרא כה, לה) "גר ותושב וחי עמך" (עבודה-זרה סה, א). וכן אמרו בפסחים כא, ב שמצוה להקדים נתינת נבילה לגר, ממכירתה לנכרי, שגר אתה מצווה להחיותו. ובגר תושב ידובר שם, שאינו עובד עבודה-זרה ואוכל נבילות, כפירוש רש"י שם. (66 שלא קיבל עליו לקיים שבע מצוות. (67 משום דרכי שלום, שאם נסרב לקבלה ייטור לנו איבה. והשווה הלכות מתנות עניים פרק ח, הלכה ט "מלך או שר מן הגויים ששלח ממון לישראל לצדקה, אין מחזירים אותו לו, משום שלום מלכות" (על פי בבא בתרא י, ב). (68 שאסור לישראל ליטול צדקה מן הגוי, שמבזה עצמו ומחלל שם שמים, כמבואר בסנהדרין כו, ב וברש"י שם. והשווה לעיל הלכות עדות פרק י"א, הלכה ה ובביאורנו שם.

יא. חִיבִין בֵּית-דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת שׁוֹפְטִים לְאֵלוֹ הַגֵּרִים הַתּוֹשְׁבִים, לְדוֹן לָהֶן עַל-פִּי הַמְּשַׁפְּטִים הָאֵלוּ⁶⁹, פְּדֵי שְׂלָא יִשְׁחַת הָעוֹלָם. אִם רָאוּ בֵּית-דִּין שְׁעֵמִידוֹ שׁוֹפְטֵיהֶם מְהִין⁷⁰ - מַעֲמִידִין, וְאִם רָאוּ שְׁעֵמִידוֹ לָהֶם מִיִּשְׂרָאֵל⁷¹ - מַעֲמִידִין⁷².

(69 המבוארים בפרקים ט"י שלפנינו. (70 שיש ביניהם אנשים הראויים לשפוט. (71 שאין בהם מי שראוי לכך. (72 משל ישראל, והכל משום תיקון העולם וישובו. וכן מצינו באברהם אבינו, שעמד לפני ה' להתפלל, לא להשחית את סדום, וכמסופר בתורה בראשית יח, כג.

ז. הַמִּילָה, נִצְטָוָה בָּהּ אַבְרָהָם וְזָרְעוֹ בְּלִבְדָּ⁴² שְׁנֵאמַר: "אַתָּה וְזָרְעֶךָ אַחֲרַיךָ" - יִצְאָ זָרְעוֹ שֶׁל יִשְׁמַעֲאֵל, שְׁנֵאמַר: "כִּי בִיִּצְחָק יִקְרָא לָךְ זָרַע"⁴³, וְיִצְאָ עִשְׂרֹן⁴⁴, שֶׁהָרִי יִצְחָק אָמַר לְיִצְחָק: "וַיִּתֵּן לָךְ אֶת בְּרִכַּת אַבְרָהָם לָךְ וּלְזָרְעֶךָ", מִכָּלֵל, שֶׁהוּא לְבָדוֹ זָרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם הַמַּחֲזִיק פְּדָתוֹ וּבְדָרְפוֹ הַיִּשְׁרָה⁴⁵, וְהֵם הַמַּחֲמִיזִין בְּמִילָה⁴⁶.

(42 ולא שאר בני נח. (43 סנהדרין נט, ב. (44 אף על פי שהוא בנו של יצחק. (45 ועליו התכוון הקדוש-ברוך-הוא באמרו לאברהם: כי ביצחק ייקרא לך זרע. ובסנהדרין שם דרשו: "ביצחק - ולא כל יצחק", במקצת מזרעו, ולא כל זרעו. ובמדרש בראשית רבה פרשה נ"ג אות יב אמרו: ביצחק, ב' - שניים, במי שהוא מודה בשני עולמות. "כל מי שהוא מודה בשני עולמות ייקרא לך זרע, וכל מי שאינו מודה בשני עולמות (=כגון עשוי שכפר בתחיית המתים, רש"י שם), לא ייקרא לך זרע". (46 השווה הלכות נדרים פרק ט, הלכה כ"א.

ח. אָמְרוּ חֲכָמִים⁴⁷, שְׁבִנֵי קְטוֹרֶה, שֶׁהֵם זָרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם שְׂפָא אַחַר יִשְׁמַעֲאֵל וְיִצְחָק⁴⁸ - חִיבִין בְּמִילָה⁴⁹. וְהוֹאִיל וְנִתְעַרְבוּ הַיּוֹם בְּנֵי יִשְׁמַעֲאֵל בְּבִנֵי קְטוֹרֶה - יִתְחַיְבוּ הַכֹּל בְּמִילָה בְּשִׁמְיֵנִי⁵⁰; וְאֵין נִהְרָגִין עָלֶיהָ⁵¹.

(47 סנהדרין נט, ב. (48 ראה בראשית כה, ב. (49 שנאמר (שם יז, יד) "וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו... את בריתי הפר" - לרבות בני קטורה, שחייבים במילה. ולדעת רש"י בסנהדרין שם, לא נתחייבו במילה, אלא אותם שישה בנים עצמם, ולא זרעם אחריהם. (50 מספק. (51 שאין הורגים על הספק (משנה למלך).

ט. עֲפֹ"ם שֶׁעֲסַק בַּתּוֹרָה - חִיב מִיתָה⁵². לֹא יַעֲסַק אֲלָא בְּשִׁבְעַת מִצְוֹת⁵³ שֶׁלָּהֶן בְּלִבְדָּ. וְכֵן עֲפֹ"ם שֶׁשָּׁבַת⁵⁴ אֲפֹלוּ בְּיוֹם מִימּוֹת הַחַל, אִם עֲשָׂאוּהוּ לַעֲצֻמוֹ מִמּוֹ שֶׁבַת⁵⁵ - חִיב מִיתָה⁵⁶; וְאֵין צָרִיף לִזְמַר אִם עָשָׂה מוֹעֵד לַעֲצֻמוֹ⁵⁷. כָּלְלוֹ שֶׁל דָּבָר: אֵין מַגְחִיחִין אוֹתוֹ לְחַדֵּשׁ דָּת⁵⁸ וְלַעֲשׂוֹת מִצְוֹת לַעֲצֻמָּן מִדַּעְתָּן; אֲלָא אוּ יְהִי גֵר-צָדֵק וְקַבֵּל כָּל הַמִּצְוֹת, אוּ יַעֲמֵד בַּתּוֹרָתוֹ וְלֹא יוֹסִיף וְלֹא יִגְרַע. וְאִם עֲסַק בַּתּוֹרָה אוּ שָׁבַת אוּ חֵדֵשׁ דָּבָר - מִפִּין אוֹתוֹ וְעוֹנֵשִׁין אוֹתוֹ וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ שֶׁהוּא חִיב מִיתָה עַל זֶה, אָבָל אֵינוֹ נִהְרָג⁵⁹.

(52 בידי שמים (סנהדרין נט, א), שנאמר (דברים לג, ד) "תורה ציוה לנו משה מורשה - לנו מורשה ולא להם". וכתב המאירי שם: מפני שאנשים סבורים עליו, שהוא משלנו, מתוך שרואים אותו יודע, ויבואו לטעות אחריו. (53 בהלכותיהן ובפירטיהן, ועליהן נאמר שם: "שאפילו גוי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול". (54 ממלאכתו, יום שלם. (55 ששובתים בו ממלאכה יום שלם. (56 שם נח, ב, שנאמר (בראשית ח, כב) "יום ולילה לא ישבותו" - וזה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 שְׁאִינוּ מֵאֲמִין בּוֹ אוֹ מִי שְׁאִינוּ מְחַפֵּה לְכִיָּאתוֹ - לֹא
 25 בְּשֹׂאֵר נְבִיאִים בְּלִבְדּוֹ הוּא כּוֹפֵר, אֲלֵא בַתּוֹרָה וּבְמִשָּׁה
 26 רַבְּנּוּ. שְׁהֵי הַתּוֹרָה הַעִידָה⁷ עָלָיו, שְׁנֹאֲמַר: "וְיָשָׁב
 27 ה' אֶלְהֵיךָ אֶת שְׁבוּתֶךָ וְרַחֲמֶךָ, וְיָשָׁב וְקִבְּצָךָ וְגו'". אִם
 28 יִהְיֶה נִדְחֶךָ בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם וְגו'. וְהִבִּיאֶךָ ה'⁸. וְאֵלּוּ
 29 הַדְּבָרִים הַמְּפָרְשִׁים בַּתּוֹרָה, הֵם כּוֹלְלִים כָּל הַדְּבָרִים
 30 שְׁנֹאֲמָרוּ עַל-יְדֵי כָּל הַנְּבִיאִים. אִף בְּפִרְשַׁת בְּלָעַם
 31 נֹאֲמַר, וְשֵׁם נָבֵא בְּשֵׁנֵי הַמְּשִׁיחִים: בְּמִשְׁחֵי הָרֵאשׁוֹן
 32 שֶׁהוּא דָּוִד, שֶׁהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד צָרִיהֶם,
 33 וּבְמִשְׁחֵי הָאֲחֵרוֹן שְׁעוֹמֵד מִבְּנָיו, שְׁמוֹשִׁיעַ אֶת
 34 יִשְׂרָאֵל בְּאֲחֵרוֹנָה. וְשֵׁם הוּא אוֹמֵר: "אֲרֹאֲנוּ וְלֹא
 35 עָתָה" - זֶה דָּוִד⁹, "אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קְרוֹב" - זֶה מֶלֶךְ
 36 הַמְּשִׁיחַ; "דְּרֹךְ כּוֹכַב מִיַּעֲקֹב" - זֶה דָּוִד, "וְקָם שִׁבְט
 37 מִיִּשְׂרָאֵל" - זֶה מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ; "וּמַחֲץ פְּאֲתֵי מוֹאֵב"
 38 - זֶה דָּוִד¹⁰, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וַיַּךְ אֶת מוֹאֵב וַיִּמְדַּדֵם
 39 בַּחֲבַל", "וַיִּקְרַךְ¹¹ כָּל בְּנֵי שֵׁט" - זֶה הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ,
 40 שְׁנֹאֲמָר בּוֹ: "וּמְשָׁלוּ מֵעַד עַד יָם"¹²; "וְהָיָה אָדוֹם
 41 יִרְשָׁה" - זֶה דָּוִד, שְׁנֹאֲמָר: "וַתְּהִי אָדוֹם"¹³ לְדָוִד
 42 לְעֶבְדִים וְגו'", "וְהָיָה יִרְשָׁה" - זֶה הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ,
 43 שְׁנֹאֲמָר: "וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן וְגו'"¹⁴.

2) ובדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: מלכות בית דוד.
 3) כמו שהיתה לפנים. על-פי מליצת התלמוד (יומא ט, ב)
 "שהחזירו העטרה ליושנה", וכן בקידושין סו, א.
 4) זבחים מה, א: "הילכתא למשיחא", ומפרש רש"י:
 "הלכה הצריכה לנו לימות המשיח, כשיבנה בית-המקדש".
 5) סנהדרין נא, ב: "הילכתא למשיחא!" ומפרש רש"י:
 הלכה זו, כשיבואו ימי המשיח תצטרך לנו, שישבו ארבע
 מיתות בית-דין למקומן. (6) שהם תלויים בישיבת כל
 ישראל על אדמתם, ככתוב (ויקרא כה, י) "וקראתם דרוור
 בארץ לכל יושביה", וכמבואר בהל' שמיטה ויובל פ"י,
 ה"ח. וב'תורת כהנים' פרשת ויקרא, פרשתא יג: "ואם יהיה
 היובל (במדבר לו, ד) - עתיד היובל לפסוק ולחזור".
 7) הבטיחה. (8) ואלה הכתובים, מדברים בגלותנו הארוכה
 ובגאולתה, שהרי אמר: "ושב וקבצך מכל העמים אשר
 הפיצך" וגו'. ובגלות בכל לא היו מפוזרים בין כל העמים,
 וכן לא נתקיים בה: "והביאך ה'... וירשתה והטיבך והרבך
 מאבותיך", שהרי גלו שנית ('קריית ספר'). וראה ברמב"ן
 ויקרא כו, טז שהבטחה זו (=הטיבך והרבך מאבותיך) היא
 הבטחה לכל שבטי ישראל, שישבו בגאולה האחרונה לא
 לששית העם, יהודה ובנימין, ששבו בימי עליית בבל.
 ובירושלמי קידושין פ"א ה"ח, אמרו: והטיבך והרבך
 מאבותיך - אבותיך אע"פ שנגאלו חזרו ונשתעבדו, אבל
 אתם - משאתם נגאלים, שוב אינכם משתעבדים.
 9) בירושלמי תענית פ"ד ה"ה, דרשו פסוק זה על המשיח.
 ואונקלוס תרגם: "ויתרבא משיחא מישראל", וכן ב'מדרש
 רבה' דברים פ"א, אות יז. (10) וכן ברש"י לתורה שם.
 11) הורס, מלשון הכתוב (ישעיה כב, ה) "מקרקר קיר"
 (אבן-עזרא שם). (12) וכל האומות יצאו מן שת בנו של
 אדם הראשון (רש"י שם). (13) בפסוק: ארם, אולם ראה

1 יב. שְׁנֵי עֲפוּ"ם שְׁבָאוּ לְפָנֶיךָ לְדוֹן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל
 2 וְרָצוּ שְׁגִיהֶם לְדוֹן דִּין-תּוֹרָה - דְּנִין⁷³. הָאֶחָד רוֹצֵה
 3 וְהָאֶחָד אֵינְנוּ רוֹצֵה - אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְדוֹן אֲלֵא
 4 בְּדִינֵיהֶן⁷⁴. הִיָּה יִשְׂרָאֵל וְעֲפוּ"ם, אִם יֵשׁ זְכוּת
 5 לְיִשְׂרָאֵל בְּדִינֵיהֶם - דְּנִין לוֹ בְּדִינֵיהֶם וְאוֹמְרִים לוֹ:
 6 כֶּף דִּינֵיכֶם! וְאִם יֵשׁ זְכוּת לְיִשְׂרָאֵל בְּדִינֵינוּ - דְּנִין
 7 לוֹ דִּין-תּוֹרָה וְאוֹמְרִים לוֹ: כֶּף דִּינֵינוּ⁷⁵! וְיִרְאֶה לִי,
 8 שְׁאִין עוֹשִׂין כֵּן לְגַר תּוֹשָׁב⁷⁶, אֲלֵא לְעוֹלָם דְּנִין לוֹ
 9 בְּדִינֵיהֶם. וְכֵן יִרְאֶה לִי, שְׁנוֹהֲגִין עִם גְּרֵי תּוֹשָׁב
 10 בְּדֶרֶךְ-אֲרִיץ⁷⁷ וּגְמִילוּת-חֲסִדִים כִּי־יִשְׂרָאֵל, שְׁהֵרִי אֲנוּ
 11 מְצִוִּין לְהַחֲיוֹת⁷⁸, שְׁנֹאֲמַר: "לְגַר אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ
 12 תִּתְנַהֵן וְאֶכְלָה"⁷⁹. וְזֶה שְׁאֲמָרוּ חֲכָמִים⁸⁰: אֵין כּוֹפְלִין
 13 לְהֵם שְׁלוֹם⁸¹ - בְּעֲפוּ"ם⁸², לֹא כְּגַר תּוֹשָׁב. אֲפֵלוּ
 14 הַעֲפוּ"ם, צִוּוּ חֲכָמִים⁸³ לְבַקֵּר חוֹלֵיהֶם וְלִקְבֹר מֵתֵיהֶם
 15 עִם מֵתֵי יִשְׂרָאֵל⁸⁴, וּלְפָרְנֵס עֲנִיֵיהֶם כְּכֹל עֲנִי
 16 יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם⁸⁵. הֵרִי נֹאֲמַר: "טוֹב ה'
 17 לְכָל, וְרַחֲמֵי עַל כָּל מַעֲשָׂיו", וְנֹאֲמַר: "דְּרָכֶיךָ דְרָכֵי
 18 נֵעַם, וְכָל נְתִיבֹתֶיךָ שְׁלוֹם"⁸⁶.

73) בדפוס רומי וכן בכתב יד תימן: ורצו שניהם, דנים להם
 דין תורה, ותיבת "דנין" איננה. (74) כנימוסי בתי דיניהם
 וכמשפטיהם. (75) בבא קמא קיג, א. (76) שקיבל עליו
 לקיים שבע מצוות בני נח. (77) בנימוס ובכבוד.
 78) לפרנסם ולתמכם. (79) פסחים כא, ב וכמבואר לעיל.
 80) גיטין סב, א. (81) לומר להם; שלום שלום, שתי
 פעמים. (82) שלא קיבל עליו שבע מצוות בני נח.
 83) שם סא, א. (84) לא שיקברו אותם אצל ישראל, שהרי
 אסור לקבור רשע אצל צדיק, ראה סנהדרין מז, א, אלא
 לומר שמתעסקים בהם לקברם. ולשון רבינו לעיל הלכות
 אבל פרק י"ד, הלכה י"ב "קוברים מתי גויים, ומנחמים
 אבליהם". (85) גיטין שם, והשווה הלכות מתנות עניים
 פרק ז, הלכה ז "מפרנסים ומכסים עניי גויים עם עניי
 ישראל". (86) וכבר נתבאר בהלכות עבודה-זרה פרק י,
 הלכה ו ש"אין כל הדברים האלו אמורים, אלא בזמן שגלו
 ישראל לבין האומות, או שיה הגויים תקיפה על ישראל,
 אבל בזמן שיד ישראל תקיפה על אומות העולם אסור לנו
 להניח גוי עובד עבודה-זרה בארצנו... עד שקיבל עליו שבע
 מצוות שנצטוו בני נח, שנאמר: לא ישבו בארצך, אפילו
 לפי שעה".

פָּרֶק אֶחָד-עֶשְׂרִי

1) שהמלך המשיח יחזיר בימיו כל משפטי התורה כקדם.
 2) שהאמונה במשיח מפורשת בתורה. וכל הכופר בו, כופר
 בתורה ובמשה רבינו. כמה אפשר לוודא, שזהו המשיח
 האמיתי.
 19 א. הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ עֲתִיד לְעֹמֵד וּלְהַחֲזִיר מַלְכוּת דָּוִד²
 20 לְיִשְׁנָה³, לְמַמְשְׁלָה הָרֵאשׁוֹנָה, וּבּוֹנֵה הַמִּקְדָּשׁ,⁴
 21 וּמְקַבֵּץ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל, וְחוֹזְרִין כָּל הַמְּשַׁפְּטִים בְּיָמָיו
 22 שְׁשִׁהִיו מְקַדְּשִׁים⁵. מְקַרְיבִין קְרָפְנוֹת, וְעוֹשִׂין שְׁמַטִּין
 23 וְיוֹבְלוֹת⁶, כְּכֹל מִצְוֹתֶיהָ הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה. וְכָל מִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וראה ב'מדרש רבה' איכה פ"ב, פסוק ב. (25) והראב"ד משיג: והלא אמרו (סנהדרין צג, ב): כשהכריז בר כוכביא על עצמו שהוא משיח. שלחו חכמים אחריו לבדוק, אם הוא "מריח ודאין" (=שמריח באדם ושופטו, ויודע מי החייב, ככתוב במשיח (ישעיה יא, ג-ד), והריחו ביראת ה'... ולא למשמע אזניו יוכיח ושפט בצדק דלים"), כיון שראו שאינו "מריח ודאין" - הרגוהו. הרי שהחכמים שאלו ממנו אות, אולם רבינו סובר כירושלמי הנ"ל שהגויים הרגוהו בעוונותיו, וכשמואל האומר (ברכות לד, ב) "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד" (ראה לקמן פ"ב ה"ב), ולדבריו אין לדרוש מהמשיח אתות ומופתים, וחולק על סוגיית התלמוד בסנהדרין הנ"ל (כסף-משנה). (26) שנאמר (דברים כט, כח) והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת - הא למדת, שכל דברי תורה מצווים לנו לעשותם עד עולם (לשון רבינו בהל' יסודי התורה פ"ט, ה"א). (27) חסר כאן, ובדפוס רומי ואמסטרדם, וכן בכת"י תימן: "וכל המוסיף או גורע, או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצוות מפשוטן, הרי זה בוודאי רשע ואפיקורוס". ובדפוסים הנ"ל: הרי זה ודאי בדאי רשע ואפיקורוס.

שם יד. (14) וב'מדרש רבה' שם, אמרו: "אמרו ישראל לפני הקב"ה, עד מתי משועבדים אנו בידו (ביד עשו)? אמר להם: עד שיבוא אותו יום, שכתוב בו: דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל... אותה שעה אני מופיע מלכותי ואמלוך עליכם, שנאמר: ועלו מושיעים בהר ציון".

1 ב. אף בערימ'מקלט הוא אומר: "ואם ירחיב ה'
2 אלהיה את גבלך... ויספת לך עוד שלש ערים וגו',
3 ומעולם לא היה דבר זה"¹⁵, ולא צנה הקדוש-ברוך-
4 הוא לתהו"¹⁶; אבל בדברי הנביאים אין הדבר צריך
5 ראיה, שפול הספרים מלאים בדבר זה"¹⁷.

(15) שיהיו תשע ערי מקלט, שלא היו אלא שלש בעבר הירדן המזרחי, ושלש בכל ארץ כנען. ראה במדבר לה, יד. ובמכות ט, ב. (16) לחינם ולבטלה, ועל-כרחן פסוק זה נאמר לעתיד-לבוא, כמו שאמרו בירושלמי מכות פ"ב, ה"ו: "ולעתיד-לבוא מפרישים עוד שלש", שאז ירחיב ה' לנו את הארץ, ויתן לנו ארץ קיני וקניזי וקדמוני, כמבואר בירושלמי קידושין פ"א, ה"ח. והשווה הל' רוצח פ"ח, ה"ד. (17) בדבר המשיח וייעודו לעתיד, כמפורש בישיעה יא, וכן במיכה ד, מלאכי ג, תהלים עב, ובדניאל יב ועוד.

18 ד. ואם יעמד מלך מבית-דוד, הוגה²⁸ בתורה ועוסק
19 במצות פדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל-פה,
20 ויכף כל ישראל לילך ביה וילחזק בדקה²⁹, וילחם
21 מלחמות ה'³⁰ - הרי זה בחזקת שהוא משיח³¹. אם
22 עשה והצליח³² ויבנה מקדש במקומו וקבץ נדחיה
23 ישראל - הרי זה משיח בודאי³³. ויתקן³⁴ את העולם
24 כלו לעבד את השם בחד, שנגמר: "כי-אז אהפך
25 אל עמים שפה ברוך, לקרא כלם בשם ה' לעבדו
26 שכם אחד"³⁵. ואם³⁶ לא הצליח עד פה, או נהרג -
27 בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה, והרי הוא
28 ככל מלכי בית-דוד השלמים והכשרים שמתו. ולא
29 העמידו הקדוש-ברוך-הוא אלא לנסות בו רבים,
30 שנגמר: "ומן המשפילים יפשלו לצרוף בהם וילברר
31 וילבן עד עת קץ, פי עוד למועד". אף ישוע
32 הנוצרי³⁷ שדמה שיהיה משיח ונהרג בבית-דין³⁸,
33 כבר נתנבא בו דניאל, שנגמר: "ובני פריצי עמך
34 יבשאו להעמיד חזון³⁹ ונכשלו". וכי יש מכשול
35 גדול מזה, שפול הנביאים דברו שמשח גואל
36 ישראל ומושיעם, ומקבץ נדחיהם⁴⁰ ומחזק מצותן,
37 וזה גרם לאבד ישראל בחרב, ולפזר שאריתם
38 ולהשפילם, ולהחליף התורה ולהטעות רב העולם
39 לעבד אלוה מפלערי ה'. אבל מחשבות בורא
40 העולם אין פח פאדם להשיגם, כי לא דרכינו דרכיו
41 ולא מחשבותינו מחשבותיו⁴¹; וכל הדברים האלו
42 של ישוע הנוצרי ושל זה⁴² הישמעאלי שעמד
43 אחריו, אינן אלא לישר דרך⁴³ למלך המשיח, ויתקן
44 העולם כלו לעבד את ה' בחד, שנגמר: "כי אז
45 אהפך אל עמים שפה ברוך לקרא כלם בשם ה'

6 ג. ואל יעלה על דעתך שהמלך המשח צריך
7 לעשות אותות ומופתים¹⁸, ומחדש דברים פעולם או
8 מחיה מתים¹⁹ וכיוצא בדברים אלו²⁰ - אין הדבר
9 כך, שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי המשנה
10 היה, והוא היה נושא כליו²¹ של בן-כוזיבא המלך²²,
11 והוא היה אומר עליו שהוא המשיח²³, ודמו
12 הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח, עד
13 שנהרג בעונות²⁴. פיון שנהרג, נודע להם שאינו,
14 ולא שאלו ממנו חכמים לא את ולא מופת²⁵, ועקר
15 הדברים ככה הן: שהתורה הזאת, חקיה ומשפטיה
16 לעולם ולעולמי עולמים²⁶, ואין מוסיפין עליהן ולא
17 גורעין מהן²⁷.

(18) אות - בשמים; ומופת - בארץ (רש"י לדברים יג, ב).
(19) "כאותות אליהו ואלישע, שיש בהם שינוי מנהגו של
עולם" (לשון רבינו בהל' יסודי התורה פ"י, ה"א).
(20) בדפוסים קדומים, וכן בכ"י תימן: בדברים אלו,
"שהטיפשים אומרים". (21) נמשך אחריו ותומך בו,
מלשון הכתוב (שמואל-א, טז, כא). (22) הוא בר כוכבא,
שמרד ברומיים והרג בהם הרג רב בשנת הני"ב לאחר חורבן
בית שני, והתבצר בעיר ביתר, ולפי שמרד בקיסר אדריאנוס
קראוהו כוזיבא מלשון שקר וכזב ('סדר הדורות'). וראה
בבבא-קמא צו, ב "מעות כוזביות", ומפרש רש"י: מטבע
של בן כוזיבא. (23) ירושלמי תענית פ"ד, ה"ה. והיה דורש
עליו: "דרך כוכב מיעקב - דרך כוזיבא מיעקב".
(24) שהרג את רבי אלעזר המודעי, יצאה בת קול ואמרה:
"הרגת את רבי אלעזר המודעי, זרועם של ישראל, לפיכך
זרועו של אותו איש יבש תיבש... מיד נלכדה ביתר"
(ירושלמי שם). והשווה הל' תענית פ"ה, ה"ג: "ונפל ביד
גויים ונהרגו כולם, והיתה צרה גדולה כמו חורבן המקדש",

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המדומים ומשקריהם, ידעו להבחין ולהכיר בצדקת משיח ה' ובאמיתותו. (45) הבדאי והמדומה. (46) כדעת ישוע הנצרי, הזכירה רבינו באגרת הנ"ל עמ' קיח. (47) אלא דברי משל ואליגורה. (48) משיח השקר. והכוונה לישמעעאל, כמבואר במוספנו "תשובות הרמב"ם" עמ' תכז. (49) כלשון הכתוב (ישעיה נב, יג) "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא". ודרשוהו חכמינו (תנחומא, תולדות אות יד) על משיח בן דוד. (50) כלשון הכתוב (ירמיה טז, יט) "אליך גויים יבואו מאפסי ארץ, ויאמרו אך שקר נחלו אבותינו".

פָּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

(1) שהעולם כמנהגו יתנהג אף בימי המשיח. שלא יתעסק אדם בדברי האגדות על ביאת המשיח, ולא יאריך בהן, וכן לא יחשוב זמן הקץ. שהמשיח ייחס את ישראל לשבטיהם, עפ"י רוח הקודש שתנוח עליו. שתאוות החכמים לימי המשיח, אינה אלא לזכות בהם לחיי העולם הבא.

12 א. אֵל יַעֲלֶה עַל הַלְבַּי שְׂבִימוֹת הַמְּשִׁיחַ יִבְטֹל דְּבַר
13 מִמְּנֵהֶם¹ שֶׁל עוֹלָם, או יִהְיֶה שֵׁם חֲדוּשׁ בְּמַעֲשֵׂה
14 בְּרֵאשִׁית⁴, אֲלֵא עוֹלָם כְּמִנְהַגוֹ נוֹהֵג. וְזֶה שְׂנֵאָמַר
15 בִּישְׁעֵיָהּ: "וְנָר זָאב עִם פֶּבֶשׁ וְנֹמֵר עִם גְּדֵי יִרְבֵּץ"⁵
16 - מְשַׁל וְחִידָה - עֲנִין הַדְּבַר, שְׂיִהְיֶה יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבֵין
17 לְבִטָּח עִם רִשְׁעֵי עַפְוֹם⁶ הַמְּשׁוּלִים פְּזָאב וְנֹמֵר,
18 שְׂנֵאָמַר: "זָאב עֲרֻבוֹת יִשְׁדָּדֵם, נֹמֵר שְׂקָד עַל
19 עֲרִיָהֶם", וְיִחְזְרוּ כָּלֵם לְדַת הָאֱמֶת, וְלֹא יִגְזְלוּ וְלֹא
20 יִשְׁחִיתוּ, אֲלֵא יֵאָכְלוּ דְבַר הַמִּתְרַבֵּחַ⁷ עִם יִשְׂרָאֵל,
21 שְׂנֵאָמַר: "וְאֶרְיָה פֶּבְקָר יֵאָכֵל תֶּבֶן". וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
22 בְּאֵלֵי הַדְּבָרִים בְּעֲנִין הַמְּשִׁיחַ הֵם מְשַׁלִּים⁸; וְבִימֹת
23 הַמְּלָךְ הַמְּשִׁיחַ יִדְעֶה לְפַל, לֵאמֹר זֶה דְּבַר הָיָה מְשַׁל,
24 וְמָה עֲנִין רְמִזוֹ בְּהֵן.

(2) ובכת"י תימן: אל יעלה על דעתך. (3) מטבעו. (4) שתשתנה המציאות ממה שהיא עתה (מלשון רבינו בפירושו להקדמת פרק "חלק", הוא הפרק העשירי ממסכת סנהדרין). (5) שנראה לכאורה שיהיה אז שינוי במעשה בראשית. (6) ובדפוס רומי: רשעי העולם. (7) במנוחה ובמתנות, ככתוב (ישעיה ל, טו) "בשובה ונחת תושעון". ובדפוס רומי: בנחת כישראל. (8) והראב"ד שואל: והלא נאמר בתורה (ויקרא כו, ו) "והשבתי חיה רעה מן הארץ"? כוונתו להשיג, שבניגוד לדברי נביאים, אין לפרש את דברי תורה דרך משל, כי אין מקרא שבתורה יוצא מידי פשוטו, אולם אין זו השגה, שכוונת הפסוק לומר: שהשלום ישורר בארץ, ותהא מיושבת אנשים, וממילא יברחו החיות מהישוב, על-פי דרך הטבע ('מרכבת המשנה').

25 ב. אֲמָרוּ⁹ חֲכָמִים¹⁰: אֵין פִּין הָעוֹלָם הַזֶּה לִימֹת
26 הַמְּשִׁיחַ אֲלֵא שְׁעִבוּד מַלְכֵי יוֹת בְּלָבָד¹¹, יִרְאֶה
27 מִפְּשׁוּטָן שֶׁל דְּבָרֵי הַנְּבִיאִים, שְׂבִתְחִילַת יְמֹת הַמְּשִׁיחַ
28 תִּהְיֶה מְלַחֶמֶת גּוֹג וּמְגוֹג¹², וְשְׂקָדֵם מְלַחֶמֶת גּוֹג
29 וּמְגוֹג יַעֲמַד נְבִיא לְיִשְׂרָאֵל וְלִהְיֵין¹³ לְבָם,
30 שְׂנֵאָמַר: "הִנֵּה אֲנִכִי שֹׁלַח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא¹⁴
31 וְגוֹ", וְאִינוּ בָּא, לֹא לְטָמָא הַטְּהוֹר¹⁵ וְלֹא לְטָהַר

1 לְעַבְדוֹ שְׂכֶם אֶחָד". פִּיעַד? כְּבָר נִתְמַלֵּא הָעוֹלָם פְּלוֹ
2 מְדַבְרֵי הַמְּשִׁיחַ⁴⁵ וּמְדַבְרֵי הַתּוֹרָה וּמְדַבְרֵי הַמְּצוֹת,
3 וּפְשׁוּטוֹ דְּבָרִים אֵלֹו בְּאִיִּים רְחוּקִים וּבְעַמִּים רְבִים
4 עַרְלִי-לֵב, וְהֵם נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בְּדְבָרִים אֵלֹו
5 וּבְמַצּוֹת הַתּוֹרָה, אֵלֹו אֲמָרִים: מַצּוֹת אֵלֹו אֶמֶת הִי
6 וּכְבָר בְּטָלוֹ בְּזִמְן הַזֶּה⁴⁶, וְלֹא הִי נוֹהֶגוֹת לְדוֹרוֹת;
7 וְאֵלֹו אֲמָרִים: דְּבָרִים נִסְתָּרִים לֹשׁ בְּהֵן וְאִיִּין
8 פְּפִשׁוּטָן⁴⁷, וּכְבָר בָּא מְשִׁיחַ⁴⁸ וְגַלְהָ נִסְתָּרִיָהֶם.
9 וּכְשִׁיעֲמַד הַמְּלָךְ הַמְּשִׁיחַ בְּאֶמֶת וַיַּעֲלֶיחַ וַיְרוּם
10 וַיִּנְשָׂא⁴⁹, מִיַּד הֵם פְּלֵם חוֹזְרִים וַיּוֹדְעִים שֶׁשְׂקָר נִחְלוּ
11 אֲבוֹתֵיהֶם, וְשְׂנֵבִיאֵיהֶם וְאֲבוֹתֵיהֶם הַטְּעוּם⁵⁰.

(28) לומד ומתעמק. (29) פרצותיה וסדקיה, כלשון הכתוב (מלכים-ב, יב, ו) "והם יחזקו את בדין הבית לכל אשר ימצא שם בדין". (30) בשונאי עם ישראל, שכל השונא את ישראל שונא את ה', שנאמר (תהלים פג, ג-ד) "ומשנאיך נשאו ראש - על עמך יערימו סוד", הוא שהכתוב אומר (זכריה ב, יב) "הנוגע בכס נוגע בבבת עינו", כביכול, כלפי מעלה ('ספרי' פרשת בהעלותך אות פד), נמצא הלוחם בהם, מלחמת ה' - הוא נלחם. (31) בחזקת - אבל לא משיח ודאי. (32) חסר כאן, ובדפוס הנ"ל, וכן בכת"י תימן: "ונצח כל האומות שסביביו" ובנה מקדש וכו'. (33) שכן הבטיחו הנביאים (ישעיה ב, ב) "והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה'... ונהרו אליו כל הגויים", ושם יא, א: "ויצא חוטר מגזע ישי... ואסף נדחי ישראל... מארבע כנפות הארץ". ובהל' תשובה פ"ט ה"ב, מוסיף רבינו: "שאותו המלך שיעמוד מזרע דוד, בעל חכמה יהיה יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו". וראה בבאורנו שם. (34) חסר כאן, וראה בסמוך בסוף הפרק, שהשלמתי את כל החסר, לפי נוסח בלתי מצונזר שבכת"י תימן. (35) וכן אמרו (עבודה-זרה כד, א) "כולם גרים גרורים הם לעתיד-לבוא, שנאמר: כי אז אהפוך... ולעבדו שכם אחד". ומפרש רש"י: "אין חילוק בעובדים, ישראל והאומות תהא עבודתם שוה בכל מצותיו". (36) כל הקטע הזה עד סוף הפרק, חסר מדפוס ונציאה של"ד-ל"ו ואילך, מטעמי צנזורה, ונמצא בדפוסים קדומים כגון רומי, שונצינו, ואמשטרדם תס"ב, וכאן הוא מודפס במלואו לפי כת"י תימן, הנמצא בידי החכם התימני הרב יוסף קפאה שליט"א, בירושלים. (37) מעיר נצרת, בה נולד. (38) שמסרוהו לשלטונות רומי, והם שפטו אותו כמורד המלכות על שהכריז עצמו כמשיח מלך ישראל, השווה אגרת תימן. הוצאת מוסד הרב קוק עמ' קיט. (39) להופיע לפני העם כנביא, ולחדש דת הנוגדת לתורת ה' (שם עמ' קיח). (40) ראה בבאורנו לעיל אות ל, והשווה אגרת תימן, שם עמ' קב. (41) ע"פ הכתוב בישיעיה נו, ח. (42) הכוונה למחמד מייסד דת האיסלם, ובאגרת תימן, שם עמ' קכא, מכנהו רבינו: משוגע. ועליו אמר דניאל (ז, ח) "משתכל היות בקרניא... ופום ממלל רברבן", וכוונתו תהיה להפר התורה שבידינו, ויתכוון לשנותה, ככתוב (שם ז, כה) "ויסבר להשניה זמנין ורת" (שם קכה - כו). (43) לסלול ולהכשיר. (44) אחרי שיתאזבו מרשעת המשיחים

משיח. (28 סנהדרין צז, ב. 29) תצא נשמתם, ובכת"י תימן: "תפוח דעתן". (30) "שהיו אומרים כיון שהגיע הקץ ולא בא - שוב אינו בא", נמצא שהם מתאכזבים ומתייאשים מן הגאולה (שם). (31) ככתוב (חבוקק ב, ג) "ויפח לקץ ולא יכזב, אם יתמהמה חכה לו". (32) בעיקרו, ולא בדקדוקיו. (33) בפרק הקודם ה"ד.

ג. בימי המלך המשיח, כשתתישב ממלכתו ויתקבצו אליו כל ישראל - ויתחסו³⁴ כלם על פיו ברוח הקדש שתנוח עליו, שנאמר: "וישב מצרף ומטהר וגו'". ובני לוי מטרה³⁵ תחלה ואומר: זה מיחס פהן וזה מיחס³⁶ לוי! ודוחה את שאינן מיחסין לישראל³⁷. הרי הוא אומר: "ויאמר התרשטא להם וגו', עד עמד הפהן לארים ותמים"³⁸. הנה למדת, שברוח הקדש מיחסין המחזקין ומודיעין המיחס. ואינו מיחס ישראל אלא לשבטיהם, שמודיע שזה משבט פלוני וזה משבט פלוני; אבל אינו אומר על שהן בחזקת פשרות: זה ממזר וזה עבד³⁹!, שהדין הוא, שמשפחה⁴⁰ שנטמעה⁴¹.

יבררו יחוס משפחתם. (35) מייחס. (36) קידושין עא, א. שאין לויים עולים לדוכן, ולא כהנים לעבודת המקדש אלא מיוחסים, ושבט לוי כולל: הכהנים והלויים. (37) שכל מי שאינו מזרע הלוי, נשאר ישראל כשר, ככל ישראל. (38) דרשו חכמינו (סוטה מח, ב) "כאדם שאומר לחבירו עד שיחיו מתיים, ויבוא משיח בן דוד", שהרי אורים ותומים לא היו במקדש שני (כתובות כד, ב וברש"י). ופסוק זה מדבר בבני כהנים שביקשו "כתבם המתחשים ולא נמצאו", ויאמר להם נחמיה (=הוא התרשטא), שהם מרוחקים מן הכהונה עד ביאת המשיח. (39) עבד כנעני, שפסול לבוא בישראל. (40) נתערבה, נתערב בה פסול משפחה, ולא ידוע מיהו. (41) נשאת בכשרותה, הואיל והחזקה בכשרות (קדושין עא, א), וכן אמרו בעדיות פ"ח, מ"ז: אין אליהו בא "לא לרחק ולא לקרב". טמע - לשון דמע ותערובת, וייחפרוהו ממטמונים" (איוב ג, כא) מתורגם: וחספין ליה מן טומעיא (הערוך).

ד. לא⁴² נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שיירדו⁴³ בעפונים, ולא כדי שינשא אותם העמים, ולא כדי לאכל ולשתות ולשמוח; אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחקמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל⁴⁴, כדי שיזכו לחיי העולם הבא⁴⁵, כמו שבארנו בהלכות תשובה⁴⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם.. כו".

וצריך להבין מאי קא משמע לן, והרי לא יעלה על הדעת שחפץ החכמים והנביאים הוא בשלטון על העולם ומשום כך נתאוו לימות המשיח.

הטמא¹⁶, ולא לפסל אנשים¹⁷ שהם בחזקת פשרות ולא להכשיר מי שהחזקו פסולין, אלא לשום שלום בעולם¹⁸, שנאמר: "והשיב לב אבות על פנים"¹⁹. ויש מן החכמים שאומרים, שקדם ביאת המשיח יבוא אליהו²⁰. וכל אלו הדברים וכיוצא בהן - לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים שתומים הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה²¹ בדברים אלו, אלא לפי הכרעה²² הפסוקים, ולפיכך יש להם מחלקת בדברים אלו²³; ועל-פל-פנים אין סדור היות דברים אלו ולא דקדוקיהן עקר פדת²⁴. ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות, ולא יאריך במדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהן, ולא ישימם עקר; שאין מביאין לא לידי יראה²⁵ ולא לידי אהבה²⁶; וכן לא יחשב הקצין²⁷. אמרו החכמים²⁸: תפח רוחם²⁹ של מחשבי הקצים³⁰. אלא יחכה ויאמין³¹ בכלל הדבר³² כמו שבארנו³³.

(9) בדפוס רומי, וכן בכת"י תימן: פיסקא זו קשורה להלכה הקודמת, כי שם מקומה, והלכה הבאה מתחילה: יראה מפשוטן וכו'. (10) ברכות לד, ב. (11) שתחזור מלכות ישראל ליושנה, ולא יהיו משועבדים עוד למלכויות זרות. (12) גוג - שם המלך, מגוג - שם האומה, ככתוב (בראשית י, ב) "בני יפת גומר ומגוג" (יחזקאל לח, ב וברש"י), והוא יעלה על ישראל "באחרית הימים" להלחם בהם, ויפול שם על הרי ישראל (שם טז, ופרק לט, ד). (13) לאביהם שבשמים. (14) והכתוב מסיים: "לפני בוא יום ה' הגדול והנורא", וזהו יום מלחמת גוג ומגוג, שה' יביאנו על הרי ישראל וישפוט אותו באבני אלגביש מן השמים (שם לח, כב), ואז ידעו כי "ה' קדוש בישראל" (שם לט, ז) וזהו "יום ה'". (15) שטיהרוהו בטעות. (16) שטימאוהו בטעות, לפי שאליהו לא יוסיף ולא יגרע בתורה (פירוש המשנה לרבינו עדיות פ"ח, מ"ז). וכן אמרו (בבא מציעא נט, ב) "לא בשמים היא - כבר ניתנה תורה בהר סיני... וכבר כתבת בתורה: אחרי רבים להטות", וכן אמרו (מגילה ב, ב) "אלה המצוות - שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה". (17) ליוחסין, לא יאמר עליהם זה ממזר וזה עבד, כמבואר בסמוך בסוף ה"ג. (18) שלום לישראל מן האומות (עדיות שם, ובפירושו הראב"ד). (19) לב האבות והבנים אשר נפל בהם מורך ופחד, וברחו אלה פה ואלה פה מפני הצרות, ישובו אותו היום ויתנחמו זה בזה (ראב"ד שם). (20) לבשר על ביאתו (עירובין מג, ב). ולדעת הרדב"ז, יבוא אליהו למנות סמוכים בישראל. ראה לעיל הל' סנהדרין פ"ד ה"א, ובביאורו. (21) איש מפי רבו. (22) הצעת סדר הפסוקים. השווה הל' תשובה פ"ט ה"א, ובביאורו שם אות א עמ' רנא. (23) סנהדרין צדצח. ובפסיקתא רבתא לה, שנינו: שלשה ימים קודם שיבוא משיח, בא אליהו ועומד על הרי ישראל וכוכה ומספיד עליהם, ואומר: הרי ארץ ישראל, עד מתי אתם עומדים בחרב ציה ושממה? וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו, ואח"כ אומר להם: בא שלום לעולם. (24) בכת"י תימן, תיבה זו איננה. (25) יראת חטא. (26) אהבת שמים. (27) קץ הגלות, ומתי יבוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 ב: מדוע כתב בלשון "מיעוט" "אלא לדעת את ה' כו" ולא בלשון חיובית שיהיה עסק העולם לדעת את ה'.
ג. לאחר שמיעט על ידי המילה "אלא" מה ממעט שוב במילה "בלבד".

והביאור בזה: א: "הטובה תהיה מושפעת" מוסב על עניין של מעלה שבאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות מכיון "שהטובה תהיה מושפעת" והיא הסיבה מדוע לא תהיה שם קנאה, מלחמה ותחרות.

ב. במילה "אלא" מחדש הרמב"ם שמכיון שבאותו זמן יהיה "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" הרי שעבודת ה' של יהודי לא תהיה במלחמת היצר כי ההשתדלות והמאמץ היום יומי אצל יהודי יהיה רק העיסוק בידיעת ה'.

ג: ב"אלא לדעת את ה' בלבד" מחדש הרמב"ם שלימוד התורה לא יהיה רק כדי לדעת את מעשה המצוות ואת המעשה אשר יעשון אלא שיהיה לימוד תורה מסוג אחר ויעשה לשם ידיעת ה' והדביקות בו - "לדעת את ה' בלבד".

מתוך ההדון על הרמב"ם תשמ"ה - הובא בין מלכות טימן קצ"ז

(47) ככתוב בישעיה ב, ד "ולא ילמדו עוד מלחמה".
(48) התנצחות והתחרות, מלשון הכתוב (ירמיה יב, ה) "ואיך תתחרה את הסוסים". וכן אמרו (ברכות יז, א) "העולם הבא אין בו... לא קנאה ולא שנאה ולא תחרות". (49) לרוב, ראה שבת ל, ב: "עתידים אילנות שמוציאים פירות בכל יום". (50) אמיתות מציאותו, כמו שביקש משה רבינו, באמרו: "הראני נא את כבודך", וכמבואר בהל' יסודי התורה פ"א, ה"י. (51) כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג, "שאין כח בדעת האדם החי, שהוא מחובר מגוף ונפש, להשיג אמיתת דבר זה על בוריו" (שם), והשווה הל' תשובה פ"י, ה"ו. (52) וכן נאמר (יחזקאל לו, כו) "והסירותי את לב האבן מבשרכם... ואת רוחי אתן בקרבכם". השווה הל' תשובה פ"ט, ה"ב. וב"זוהר" וירא קיג, ב אמרו: "והמשכילים יזהירו כוזהר הוקיע, ושיגו בני אדם דעה שלימה, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה'". והשווה פירוש המשנה לרבינו בהקדמתו לפרק "חלק" פ"י מסנהדרין, הוצאת 'מוסד הרב קוק' עמ' קכז.

נְשַׁלְמוּ הַלְכוֹת מְלָכִים וְהַחֲבוּר פְּלוֹ. בְּרוּךְ שְׂאֵמֶר וְהָיָה הָעוֹלָם בְּפֶרְטוֹ וּבְכֻלּוֹ: תָּם וְנִשְׁלָם, שְׂבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם. נִגְמַר סֵפֶר אֶרְבָּעָה עָשָׂר וְהוּא סֵפֶר שׁוֹפְטִים. וּמִגִּזְרֵי פְּרָקֵי אֶחָד וְשִׁמוּנִים. הַלְכוֹת סִנְהֶדְרִין - שְׁשֵׁה וְעֶשְׂרִים פְּרָקִים. הַלְכוֹת עֲדוֹת - שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים פְּרָקִים. הַלְכוֹת מְמָרִים - שְׁבַע פְּרָקִים. הַלְכוֹת אֶבֶל - אֶרְבָּעָה עָשָׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת מְלָכִים וּמְלַחְמוֹתֵיהֶם - שְׁנַיִם עָשָׂר פְּרָקִים.

1 והביאור הוא: בפרק י"א ה"ד מתאר הרמב"ם את פעולותיו של מלך המשיח שילחם מלחמות ה' וינצח.. כל האומות שסביביו.

והנה מצינו שני אופנים בהשפעת ישראל על אומות העולם, האחת היא על-דרך הני"ל שבתחילת ימות המשיח ההשפעה על אומות העולם על ידי המשיח תהיה בדרך שלטון ורדיה. אבל ישנה גם דרך נעלית יותר והיא ההשפעה בדרך ממילא שכיון שיהיו ישראל חכמים גדולים ושיגו דעת בוראם ויהיה המצב שאת רוח הטומאה אעביר מן הארץ ומלאה הארץ דעה את ה', הנה אז תהיה השפעת ישראל על אומות העולם בדרך ממילא, כי כשישראל רק ישבו ויעסקו בתורה הרי שבדרך ממילא יטוהר העולם ויושפע לאומות העולם ההכרה בקב"ה ובהנהגתו את העולם.

וזה שמחדש הרמב"ם: שחכמי ישראל והנביאים לא נתאוו לסוג הראשון של ההשפעה שתבוא דרך זה שישלטו וירדו בכל העולם אלא לסוג השני של ההשפעה שתבוא בדרך ממילא, כי הם ישבו ויעסקו בתורה כל ימיהם וההשפעה על העולם תעשה בדרך ממילא וכתוצאה מלימודם ועיסוקם בתורה ובידיעת ה'.

(על פי לקר"ש חלק ל"ה עמוד 98)

(42) ובכתי"י התימנים: "נתאוו חכמים" וכו' ותיבת "לא" איננה. (43) ישתעבדו וילחצו. (44) מלימוד התורה, "שבזמן שאדם טרוד בחולי ובמלחמה ורעבון, אינו מתעסק לא בחכמה ולא במצוות" (הל' תשובה פ"ט, ה"א). (45) "שאם לא יקנה פה חכמה, ומעשים טובים אין לו, במה יזכה?" (שם). (46) פ"ט, ה"ב.

2 ה. וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן לֹא יִהְיֶה שָׁם לֹא רָעֵב וְלֹא מְלַחְמָה⁴⁷,
3 וְלֹא קְנָאָה וְלֹא תַחְרוּת⁴⁸, שֶׁהַטּוֹבָה תִּהְיֶה מְשַׁפְּעַת
4 הַרְבֵּה, וְכָל הַמַּעֲדָנִים מְצוּיִין כְּעֶפְרָה⁴⁹, וְלֹא יִהְיֶה עֶסֶק
5 כָּל הָעוֹלָם אֲלֵא לְדַעַת אֶת ה' בְּלִבָּד⁵⁰. וְלִפְיֶךָ יִהְיוּ
6 יִשְׂרָאֵל חֲכָמִים גְּדוֹלִים יוֹדְעִים דְּבָרִים הַסְּתוּמִים,
7 וְיִשְׁיִגוּ דַעַת בּוֹרְאָם כְּפִי כַח הָאָדָם⁵¹, שְׁנֵאמַר: "כִּי
8 מְלֵאָה הָאָרֶץ דַּעַת אֶת ה', כְּפִי לִי מְכַסִּים"⁵².

~ נקודות משיחות קודש ~

"שהטובה תהיה מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויין כעפר ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד".

ידוע גודל דיוקו של הרמב"ם שלא כתב דבריו בלשון מליצה וכו' אלא שכל מילה ומשפט יש בהם תוכן מיוחד ומשמעות נפרדת כי לא חזר על עניין פעמיים לשם מליצה וכד'.

ולפי זה צריך להבין א: אם "הטובה תהיה משופעת" הרי זה כולל ש"המעדנים מצויין כעפר" ומדוע הוסיף זאת.

סיום מחזור הל"ו

במסלול ג' פרקים ליום

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקדמה

כָּל הַמְצוּוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לּוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי - בְּפָרוּשׁוֹן נִתְּנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵתְנָה לְךָ אֶת תּוֹרַת הָאֲבֹן, וְהַתּוֹרָה וְהַמְצוּהָ". "תּוֹרָה", זו תּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב; ו"מְצוּהָ", זו פְּרוּשָׁהּ. וְצוּנוּ לַעֲשׂוֹת הַתּוֹרָה, עַל פִּי הַמְצוּהָ. וּמְצוּהָ זוֹ, הִיא הַנְּקִירָת אֶת תּוֹרַת שְׁבַעַל פֶּה'. כָּל הַתּוֹרָה - כְּתוּבָה מִשָּׁה רַבְּנוּ קֳדָם שְׁיִמּוֹת, בְּכַתָּב יָדוּ. וְנִתְּן סֵפֶר תּוֹרָה לְכָל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט; וְסֵפֶר אֶחָד - נִתְּנָהוּ בְּאֵרוֹן לְעֵד, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה, וְשַׁמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית ה' אֱלֹהֵיכֶם; וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד". וְהַמְצוּהָ, הוּא פְּרוּשׁ הַתּוֹרָה - לֹא כְּתוּבָה; אֲלָא צִוְהָ בְּהַלְקִינִים וְלִיהוֹשֻׁעַ וְלִשְׁאָר כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵת כָּל הַדְּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצוּהָ אֲתֶכֶם - אֹתוֹ תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת". וּמִפְּנֵי זֶה נִקְרָאת 'תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה'. אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִכְתְּבָה תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה, לְמִדָּה מִשָּׁה רַבְּנוּ כְּלָה בְּבֵית דִּינּוּ לְשִׁבְעִים זְקֵנִים; וְאֶלְעָזָר וּפְיִינְחָס וְיִהוֹשֻׁעַ, שֶׁלְּשֹׁתָן קִבְּלוּ מִמֹּשֶׁה. וְלִיהוֹשֻׁעַ שֶׁהוּא תַלְמִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוּ, מְסֵר תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה וְצוּהוּ עָלָיָה; וְכֵן יִהְיֶה, כָּל יְמֵי חַיָּו לְמַד עַל פֶּה. וְזִקְנִים רַבִּים קִבְּלוּ מִיְהוֹשֻׁעַ, וְקִבְּלוּ עָלָי מִן הַזְּקֵנִים וּמִפְיִינְחָס; וּשְׁמוּאֵל קִבְּלוּ מֵעָלֵי וּבֵית דִּינּוּ, וְדוֹד קִבְּלוּ מִשְׁמוּאֵל וּבֵית דִּינּוּ. וְאַחֲרָי הַשִּׁילְנִי, מִיּוֹצְאֵי מְצוּרִים הָיָה, וְלוֹי הָיָה, וְשִׁמְעַת מִמֹּשֶׁה, וְהָיָה קֶטֶן בִּימֵי מֹשֶׁה; וְהוּא קִבְּלוּ מִדּוֹד וּבֵית דִּינּוּ. אֲלֵהֶוּ קִבְּלוּ מֵאַחֲרָי הַשִּׁילְנִי וּבֵית דִּינּוּ, וְאַלְיֶשֶׁעַ קִבְּלוּ מֵאַלְהֶוּ וּבֵית דִּינּוּ, וְיִהוֹיָדָע הִכְהִין קִבְּלוּ מֵאַלְיֶשֶׁעַ וּבֵית דִּינּוּ, וְזַכְרְיָה קִבְּלוּ מִיְהוֹיָדָע וּבֵית דִּינּוּ, וְהוֹשֻׁעַ קִבְּלוּ מִזַּכְרְיָה וּבֵית דִּינּוּ, וְעִמּוּס קִבְּלוּ מִהוֹשֻׁעַ וּבֵית דִּינּוּ, וְיִשְׁעָיָה קִבְּלוּ מֵעִמּוּס וּבֵית דִּינּוּ, וּמִיִּכָה קִבְּלוּ מִיִּשְׁעָיָה וּבֵית דִּינּוּ, וְיוֹאֵל קִבְּלוּ מִמִּיכָה וּבֵית דִּינּוּ, וְנַחֲוִים קִבְּלוּ מִיּוֹאֵל וּבֵית דִּינּוּ, וְחִבְּקוּק קִבְּלוּ מִנַּחֲוִים וּבֵית דִּינּוּ, וְצַפְנְיָה קִבְּלוּ מִחִבְּקוּק וּבֵית דִּינּוּ, וְיִרְמְיָה קִבְּלוּ מִצַּפְנְיָה וּבֵית דִּינּוּ, וְכִרְיָה בֶּן גִּרְיָה קִבְּלוּ מִיִּרְמְיָה וּבֵית דִּינּוּ, וְעִזְרָא וּבֵית דִּינּוּ קִבְּלוּ מִכִּרְיָה בֶּן גִּרְיָה וּבֵית דִּינּוּ. בֵּית דִּינּוּ שֶׁל עִזְרָא, הֵן הַנְּקִירָאִין 'אַנְשֵׁי כְּנָסֶת הַגְּדוּלָה'. וְהֵם - חֲנִי זַכְרְיָה וּמִלְאָכִי, וְדִנְיָאֵל חֲנִינְיָה מִיִּשְׁאֵל וְעִזְרָיָה, וְנַחֲוִיָה בֶּן חֲבִלְיָה, וּמְרַדְכִי בֶּלְשָׁן וְזַכְרְבָל; וְהַרְבֵּה חֲקָמִים עִמָּהֶן, מִשְׁלֹוִים מֵאָה וְעֶשְׂרִים זְקֵנִים. הָאֲחֵרוֹן מֵהֶם הוּא שְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק, וְהוּא הָיָה מְכַלֵּל הַמֵּאָה וְעֶשְׂרִים, וְקִבְּלוּ תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה מִכָּל; וְהוּא הָיָה כְּהֵן גְּדוֹל אַחֵר עִזְרָא. אֲנִיטְיָנוֹס אִישׁ שׁוֹכֵן וּבֵית דִּינּוּ קִבְּלוּ מִשְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק וּבֵית דִּינּוּ, וְיוֹסֵף בֶּן יוֹעֲזָר אִישׁ צַרְדָּה וְיוֹסֵף בֶּן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם וּבֵית דִּינּוּ קִבְּלוּ מֵאַנְיטְיָנוֹס וּבֵית דִּינּוּ, וְיִהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרִיזְיָה וְנִתְמָי הָאֲרָבֵלִי וּבֵית דִּינּוּ קִבְּלוּ מִיּוֹסֵף בֶּן יוֹעֲזָר

יום רביעי ז' תשרי ה'תשע"ח

התחלת מחזור הל"ז

במסלול ג' פרקים ליום

בשם ה' אל עולם

אז לא אבוש, בהביטי אל כל מצותיך

~ נקודות משיחות קודש ~

אז לא אבוש בהביטי אל כל מצותיך

הפסוק בו בחר הרמב"ם ככותרת ל'יד החזקה', בא להשמיע את גודל מעלת ידיעת כל התורה כולה.

ב'יד החזקה', נכללו כל הלכות התורה גם אלו שאינן נוהגות בימינו, כי הלימוד ברמב"ם הוא לא רק כדי לדעת את המעשה אשר יעשונו אלא שהוא לימוד התורה לשמה, כיון שהתורה היא חכמתו ורצונו ית', ומצד זה צריך להיות "בהביטי אל כל מצותיך".

ועדיין יש לבאר מדוע זה בושה למי שלא יודע כל התורה כולה.

בהל' עדות כתב הרמב"ם שמאיימים על מוסר עדות שלא יעיד שקר, שהוא בושה לו בעוה"ז ובעוה"ב. ולכאורה, שבועת שקר היא רק לאו, ומדוע לא מצינו בעבירות חמורות יותר שיזהירו את האדם שתהיה לו בושה בעולם הזה ובעולם הבא?

אלא, שעם ישראל נקראו עדים "אתם עדי" על שם שהם עדים כאן בעולם על חכמתו ורצונו של הקב"ה, וא"כ יהודי המעיד עדות שקר פוגם בייעודו הכללי והעיקרי להיות עד נאמן על תורתו ומצוותיו של הקב"ה, שהרי הבושה הוא פגם כולל המקיף את כל מציאות האדם ולא רק אבר כזה או אחר, כך גם אדם שאינו יודע כל התורה כולם פוגם בשליחותו העיקרית בעולם להיות עד לחכמתו ורצונו של הקב"ה, ולכן הביא הרמב"ם את הפסוק הנ"ל להשמיענו שרק מי שלמד כל התורה כולה, עליו נאמר - "לא אבוש".

(על-פי י"ן מלכות" ספר המדע סימן ח)

~ נקודות משיחות קודש ~

אז לא אבוש כו'

המילה "אז" מדברת על העתיד, כי הרמב"ם מדבר באדם הנמצא לפני הלימוד בספרו, ורוצה לומר שרק אחרי שלומד האדם את ספר ה'יד', יכול להימנע מרגש של בושה העלולה להיגרם לו מכך שגם אחרי שלמד את כל התורה שבכתב, עדיין אינו יודע היאך לקיים מצוות. ולדוגמא: נאמר בתורה "וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפת בין עיניך", ועדיין אינו יודע "איך ומה לקשור, ומהו טוטפת, והיכן הוא בין עיניך ועל ירך וכו' וכיוצ"ב בשאר המצוות. על זה נאמר "אז לא אבוש בהביטי אל כל מצותיך".

(על-פי י"ן מלכות" ספר המדע סימן ח)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתגלגלין והולכין לקצרות - חבר חבר אַחד להיות
 ביד פלם, כְּדִי שְׁיִלְמְדוּהוּ בְּמַהֲרָה וְלֹא יִשְׁכַּח; וְיֵשֵׁב
 כָּל יָמָיו הוּא וּבֵית דִּינּוֹ, וְלִמַּד הַמְּשֵׁנָה בְּרַבִּים. וְאֵלּוּ
 הֵם גְּדוּלֵי הַחֲכָמִים שֶׁהָיוּ בְּבֵית דִּינּוֹ שֶׁל רַבְּנּוּ
 הַקְּדוֹשׁ וְקָבְלוּ מִמֶּנּוּ: שְׁמַעוֹן וְגַמְלִיאֵל פְּנִי, וְרַבִּי
 אָפֶס, וְרַבִּי חֲנִינְיָה בֶר חֲמָא, וְרַבִּי חִיא, וְרַב, וְרַבִּי
 יֵנְאִי, וְיֵבֵר קַפְרָא, וְשִׁמּוּאֵל, וְרַבִּי יוֹחָנָן, וְרַבִּי
 הוֹשַׁעְיָה. אֵלּוּ הֵם גְּדוּלֵי הַחֲכָמִים שֶׁקָּבְלוּ מִמֶּנּוּ,
 וְעִמָּהֶן אֲלָפִים וּרְבָבוֹת מִשְׁאַר הַחֲכָמִים. אַף עַל פִּי
 שְׂאֵלּוֹ הָאֶחָד עָשָׂר קָבְלוּ מִרַבְּנּוֹ הַקְּדוֹשׁ וְעִמָּדוֹ
 בְּמִדְרָשׁוֹ, רַבִּי יוֹחָנָן קָטָן הָיָה, וְאַחַר כֵּן תִּלְמִיד הָיָה
 לְרַבִּי יֵנְאִי וְקָבַל מִמֶּנּוּ תוֹרָה. וְכֵן רַב קָבַל מִרַבִּי יֵנְאִי,
 וְשִׁמּוּאֵל קָבַל מִרַבִּי חֲנִינְיָה בֶר חֲמָא. רַב חֲבֵר סַפְרָא
 וְסַפְרֵי לְבָאָר וְיַהֲלֹדֵיעַ עֲקָרֵי הַמְּשֵׁנָה, וְרַבִּי חִיא חֲבֵר
 הַתּוֹסֵפְתָא לְבָאָר עֲנִינֵי הַמְּשֵׁנָה. וְכֵן רַבִּי הוֹשַׁעְיָה
 וְיֵבֵר קַפְרָא חֲבֵרוֹ הַפְּרִיָּתוֹת לְבָאָר דְּבָרֵי הַמְּשֵׁנָה, וְרַבִּי
 יוֹחָנָן חֲבֵר הַתִּלְמוּד הִירוּשָׁלְמִי בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל אַחַר
 חֲרַבְּן הַבַּיִת בְּקִרְוֵב מִשְׁלֹשׁ מְאוֹת שָׁנָה. וּמְגֹדוּלֵי
 הַחֲכָמִים שֶׁקָּבְלוּ מִרַב וְשִׁמּוּאֵל - רַב הוּנָא, וְרַב
 יְהוּדָה, וְרַב נַחֲמָן, וְרַב פְּהֵנָא; וּמְגֹדוּלֵי הַחֲכָמִים
 שֶׁקָּבְלוּ מִרַבִּי יוֹחָנָן - רַבָּה בֶר בַּר חֲנָא, וְרַבִּי אַמִּי,
 וְרַבִּי אַסִּי, וְרַב דִּימִי, וְרַבִּי אַבּוּן. וּמְפַלְלֵי הַחֲכָמִים
 שֶׁקָּבְלוּ מִרַב הוּנָא וּמִרַב יְהוּדָה, רַבָּה וְרַב יוֹסֵף.
 וּמְפַלְלֵי הַחֲכָמִים שֶׁקָּבְלוּ מִרַבָּה וְרַב יוֹסֵף, אַבְיִי
 וְרַבָּא; וְשִׁנְיָהֶם קָבְלוּ גַם מִרַב נַחֲמָן. וּמְפַלְלֵי
 הַחֲכָמִים שֶׁקָּבְלוּ מִרַבָּא, רַב אַשִּׁי וְרַבִּינָא; וְיֵמֵר בֶּר
 רַב אַשִּׁי קָבַל מֵאַבְיִי רַב אַשִּׁי, וּמִרַבִּינָא.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והמצוה זו פירושה"

בתחילת ההקדמה כתב הרמב"ם: "כל המצוות שניתנו לו
 למשה בסיני בפירושן ניתנו, שנאמר ואתנה לך את לוחות
 האבן והתורה והמצוה. 'תורה' זו תורה שבכתב, 'והמצוה'
 זו פירושה... ומצוה זו היא הנקראת תורה שבע"פ."

א. "והמצוה זו פירושה" אפשר לבאר בשני אופנים. א.
 ש"פירושה" הוא פרטי הדינים (שלא התפרשו בתשוב"כ).
 ב. שהוא גם טעמי ההלכות.

ומיד בתחילת ההקדמה, מבהיר הרמב"ם את שיטתו
 ש"פירושה" היינו פרטי הדינים ולא טעמי ההלכות, וכמו
 שציין מכאן הגאון הרוגוצ'ובי לפלוגתא בגמ' האם צ"ל
 גמיר וסביר (ידיעת טעמי ההלכות) או ש"גמיר לחודא"
 מספיק - שהוא דעת הרמב"ם.

וכשביאר אדמוה"ז פלוגתת הראשונים, האם מותר להורות
 ללא ידיעת הטעמים אם לאו, כתב שאזיל הרמב"ם
 לשיטתו שלא כתב טעמי ההלכות כלל, כי "המצוה" קאי
 על פרטי הדינים ולא על טעמי ההלכות, משא"כ הרמב"ן

1 ויוסף בן יוחנן ובית דינם, ויהודה בן טבאי ושמעון
 2 בן שטח ובית דינם קבלו מיהושע בן פרחיה ונתאי
 3 הארכלי ובית דינם. שמעיה ואבטליון גרי הצדק
 4 ובית דינם קבלו מיהודה ושמעון ובית דינם. הלל
 5 ושמאי ובית דינם קבלו משמעיה ואבטליון ובית
 6 דינם. ורפן יוחנן בן זפאי ורפן שמעון בנו של הלל
 7 קבלו מהלל הזקן ובית דינו. חמשה תלמידים היו
 8 לו לרפן יוחנן בן זפאי, והם גדולי החכמים שקבלו
 9 ממנו; ואלו הם - רבי אלעזר הגדול, ורבי יהושע,
 10 ורבי יוסי הפהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי אלעזר
 11 בן ערוך. ורבי עקיבה בן יוסף קבל מרבי אלעזר
 12 הגדול, ויוסף אביו גר צדק היה. ורבי ישמעאל
 13 ורבי מאיר בן גר הצדק קבלו מרבי עקיבה, וגם
 14 קבל רבי מאיר וחבריו מרבי ישמעאל. חבריו של
 15 רבי מאיר - הם רבי יהודה, ורבי יוסי, ורבי שמעון,
 16 ורבי נחמיה, ורבי אלעזר בן שמוע, ורבי יוחנן
 17 הסנדלר, ושמעון בן עזאי, ורבי חנניה בן תרדיון.
 18 וכן קבלו חבריו של רבי עקיבה מרבי אלעזר
 19 הגדול; וחבריו של רבי עקיבה - הם רבי טרפון רבו
 20 של רבי יוסי הגלילי, ורבי שמעון בן אלעזר, ורבי
 21 יוחנן בן נורי. רבן גמליאל הזקן קבל מרבן שמעון
 22 אביו, בנו של הלל הזקן, ורבן שמעון בנו קבל
 23 ממנו, ורבן גמליאל בנו קבל ממנו, ורבן שמעון בנו
 24 קבל ממנו. ורבי יהודה בנו של רבן שמעון, זה הוא
 25 הנקרא 'רבנו הקדוש', והוא קבל מאביו, ומרבי
 26 אלעזר בן שמוע ומרבי שמעון חברו. רבנו הקדוש
 27 חבר המשנה. ומימות משה רבנו ועד רבנו הקדוש,
 28 לא חברו חברי שמלמדין אותו ברבים בתורה שבעל
 29 פה; אלא בכל דור ודור, ראש בית דין או גביא
 30 שיהיה באותו הדור, כותב לעצמו זכרון השמועות
 31 ששמע מרבותיו, והוא מלמד על פה ברבים. וכן
 32 כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כחו, מבאור
 33 התורה ומהלכותיה כמו ששמע, ומדברים
 34 שנתחדשו בכל דור ודור, בדינים שלא למדום מפי
 35 השמועה אלא במדה משלש עשרה מדות, והספיקו
 36 עליהן בית דין הגדול. וכך היה הדבר תמיד, עד
 37 רבנו הקדוש. והוא קבץ כל השמועות וכל הדינים
 38 וכל הבאורין והפרושין ששמעו ממה רבנו,
 39 ושלמדו בית דין של כל דור ודור, בכל התורה
 40 כלה; וחבר מהפל ספר המשנה. ושננו לחכמים
 41 ברבים, ונגלה לכל ישראל; וכתבוהו פלם, ורפצו
 42 בכל מקום, כדי שלא תשתכח תורה שבעל פה
 43 מישראל. ולמה עשה רבנו הקדוש כך, ולא הניח
 44 הדבר כמות שהיה? לפי שראה שהתלמידים
 45 מתמעטין והולכין, והצרות מתחדשות ובאות,
 46 ומלכות הרשעה פושטת בעולם ומתגברת, וישראל

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִהֲלֵל אָבִיו וְשָׂמַי, (יב) וְהִלֵּל וְשָׂמַי מִשְׁמַעֲיָהּ
וְאַבְטָלְיוֹן, (יג) וְשָׁמְעִיָּהּ וְאַבְטָלְיוֹן מִיְהוּדָה וְשָׁמְעוֹן,
(יד) וְיְהוּדָה וְשָׁמְעוֹן מִיְהוּשָׁע בֶּן פִּרְחִיָּה וְנִתְּאִי
הָאַרְבְּלִי, (טו) וְיְהוּשָׁע וְנִתְּאִי מִיֹּסֵף בֶּן יוֹעֲזֵר וְיֹסֵף
בֶּן יוֹחָנָן, (טז) וְיֹסֵף בֶּן יוֹעֲזֵר וְיֹסֵף בֶּן יוֹחָנָן
מֵאַנְטִיגֵנוֹס, (יז) וְאַנְטִיגֵנוֹס מִשְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק, (יח)
וְשָׁמְעוֹן הַצַּדִּיק מֵעֲזָרָא, (יט) וְעֲזָרָא מִכְּרִיָּה, (כ)
וְכְרִיָּה מִיְרְמְיָה, (כא) וְיְרְמְיָה מֵצַפְנִיָּה, (כב) וְצַפְנִיָּה
מִחֲבָקִיק, (כג) וְחֲבָקִיק מִנְּחוּם, (כד) וְנְחוּם מִיֹּאֵל,
(כה) וְיֹאֵל מִמִּיכָה, (כו) וּמִיכָה מִיִּשְׁעִיָּה, (כז)
וְיִשְׁעִיָּה מֵעֲמוֹס, (כח) וְעֲמוֹס מִהוֹשָׁע, (כט) וְהוֹשָׁע
מִזְכְּרִיָּה, (ל) וְזְכְּרִיָּה מִיְהוֹדֵעַ, (לא) וְיְהוֹדֵעַ
מֵאַלְיָשָׁע, (לב) וְאַלְיָשָׁע מֵאַלְיָהוּ, (לג) וְאַלְיָהוּ
מֵאַחִיָּה, (לד) וְאַחִיָּה מִדָּוִד, (לה) וְדָוִד מִשְׁמוּאֵל,
(לו) וְשְׁמוּאֵל מֵעִלִּי, (לז) וְעִלִּי מִפִּינְחָס, (לח)
וּפִינְחָס מִיְהוֹשָׁע, (לט) וְיְהוֹשָׁע מִמֹּשֶׁה רַבְּנוּ, (מ)
וּמֹשֶׁה רַבְּנוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה - נִמְצָא שְׁפָלָם מֵעַם ה'
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

כָּל אֵלֹהֵי הַחֲכָמִים הַנִּזְכָּרִים, הֵם גְּדוּלֵי הַדְּרוֹת -
מֵהֶם רֵאשִׁי יְשִׁיבֹת, וּמֵהֶם רֵאשִׁי גְּלוּיֹת, וּמֵהֶם
מִסְּנֵהֲדָרֵי גְּדוּלָּה. וְעִמָּהֶם בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, אֲלָפִים
וּרְבֻבֹת שְׁשֻׁמְעוּ מֵהֶם וְעִמָּהֶם. רַבִּינָא וְרַב אָשִׁי, הֵם
סוּף חֲכָמֵי הַתְּלָמוּד; וְרַב אָשִׁי הוּא שְׁחָבֵר הַתְּלָמוּד
הַבְּבֻלִי בְּאַרְצֵי שְׁנַעַר, אַחַר שְׁחָבֵר רַבִּי יוֹחָנָן הַתְּלָמוּד
הַיְרוּשָׁלַּמִּי בְּכִמּוּ מֵאַה שְׁנָה. וְעַנְיָן שְׁנֵי הַתְּלָמוּדִין -
הוּא פְּרוּשׁ דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה וּבְאֹר עֲמֻקּוֹתֶיהָ, וְדְבָרִים
שְׁנֵי חֲדָשׁוּ בְּכָל בֵּית דִּין וּבֵית דִּין מֵימֹת רַבְּנוּ
הַקְּדוֹשׁ וְעַד חֲבֵר הַתְּלָמוּד. וּמִשְׁנֵי הַתְּלָמוּדִים, וּמִן
הַתּוֹסְפֹתָא, וּמִסְפָּרָא וְסִפְרֵי, וּמִן הַתּוֹסְפֹתוֹת - מִפְּלֵם
יְתֵבָאָר הָאֶסוּר וְהַמְתָּר, הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר, הַחֲיִב
וְהַפְּטוּר, הַכָּשֵׁר וְהַפְּסוּל, כְּמוֹ שֶׁהֶעֱתִיקוּ אִישׁ מִפִּי
אִישׁ מִפִּי מֹשֶׁה מִסִּינִי.

גַּם יְתֵבָאָר מֵהֶם דְּבָרִים שְׁגוּרֵי חֲכָמִים וּנְבִיאִים
שְׁבָכָל דּוֹר וְדוֹר, לְעֵשׂוֹת סִגָּ לְתוֹרָה, כְּמוֹ שְׁשֻׁמְעוּ
מִמֹּשֶׁה בְּפְרוּשׁ, שְׁנֵאמַר "וְשִׁמְרֶתֶם אֶת מִשְׁמֵרֹתַי",
עֲשׂוּ מִשְׁמֵרֹת לְמִשְׁמֵרֹתַי. וְכֵן יְתֵבָאָר מֵהֶם הַמְּנַהֲגוֹת
וְהַתְּקִנּוֹת שֶׁהִתְקִינוּ אוֹ שִׁנְּהִיגוּ בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, כְּמוֹ
שֶׁרָאוּ בֵּית דִּין שֶׁל אוֹתוֹ הַדּוֹר, לְפִי שְׁאֶסוּר לְסוּר
מֵהֶם, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִסּוּר מִן הַדְּבָר אֲשֶׁר נִגְדִידוּ לָךְ
- יָמִין וְשְׂמָאל". וְכֵן מִשְׁפָּטִים וְדִינֵין מִפְּלָאִים שֶׁלֹּא
קָבְלוּם מִמֹּשֶׁה, וְדָנוּ בָּהֶם בֵּית דִּין שֶׁל אוֹתוֹ הַדּוֹר
בְּמִדּוֹת שֶׁהִתוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן, וּפְסָקוּ אוֹתָן הַזְּקֵנִים,
וְגָמְרוּ שֶׁהִדִּין כָּף הוּא. הַכֹּל חֲבֵר רַב אָשִׁי בְּתְלָמוּד,
מֵימֹת מֹשֶׁה וְעַד יָמָיו. וְחֲבֵרוּ חֲכָמֵי מִשְׁנֵה חֲבֵרוּם
אַחֲרֵים, לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַתּוֹרָה: רַבִּי הוֹשְׁעִיָּה תְּלָמוּדוֹ
שֶׁל רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ, חֲבֵר בְּאֹר סִפְרָא בְּרֵאשִׁית. וְרַבִּי

כתב ש"כל המורים הלכה מתוך דברי הרמב"ם - טועים".
ועוד ביאר שם ששורש הפלוגתא היא, מהו הטעם שאסרו
להורות מתוך דברי המשנה, האם משום שכשאינן יודעים
הטעמים יבואו לדמות מילתא למילתא (דעת הרא"ש) או
מפני שיש משניות שהן דעת יחיד ולא נפסקה הלכה
כמותן (דעת הרמב"ם), וטעם זה אין שייך בחיבורו כיון
שחיברו על פי מסקנת הגמ'. לכן כתב הרמב"ם שע"י
הלימוד בספרו יודעים התורה שבע"פ כולה, היינו
"פירושה". וכן בהקדמתו ביאר בארוכה עניין כל המצוות
בפירושו ניתנו, ולא הזכיר כלל עניין הסברות והטעמים.
לכן גם בהקדמתו התחיל ב"והמצוה זו פירושה" כי שיטתו
בעניין זה היא היסוד לכל חיבורו - "משנה תורה".

(על"פ לוק"ש חלק כ"ה עמוד 931)

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל המצוות שניתנו לו למשה - בפירושן ניתנו", כוונת
הרמב"ם להדגיש שלימוד התורה צ"ל בשלימות, היינו
תושב"כ עם תורה שבע"פ, כי כך ניתנה התורה למשה
מלכתחילה (ולא שרק בזמן מאוחר יותר ניתנה תורה
שבע"פ), ומיד במתן תורה ניתנה האפשרות לשמיעת
התורה בהבנה מלאה הכוללת כל התורה שבע"פ.

מתוך זה, יובן מדוע כתב הרמב"ם "שניתנו לו למשה",
ולא כתב בקיצור כל המצוות בפירושן ניתנו, שבכך מבהיר
הרמב"ם שפירושה של התורה הוא חלק מהגדר של
התורה, שהרי כתב הרמב"ם ש"אם יעמוד איש...ויאמר
שה' שלחו להוסיף...או לפרש במצוה... כלומר פירוש
שלא שמענו ממשה, ה"ז נביא שקר שבא להכחיש נבואתו
של משה, ונבואתו של משה באה "במעמד הר סיני".

יתירה מזאת: במשה רבינו עצמו יש שני עניינים, האחד
הוא נבואתו, והשני תורתו (זכרו תורת משה עבדי).
והתורה היא למעלה מהנבואה, כפסק הרמב"ם ש"אין נביא
רשאי לחדש דבר". וזה שמשמיענו הרמב"ם במילים "לו
למשה כו' בפירושן ניתנו" שלא רק שפירושן של המצוות
ניתנו בזמן אחד אלא גם באופן אחד, היינו על-ידי משה
רבינו ע"ה לא רק בתור נביא אלא מצד עניין התורה שבו.

(על"פ לוק"ש חלק י' עמוד 194)

נִמְצָא מֵרַב אָשִׁי עַד מֹשֶׁה רַבְּנוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם -
אַרְבָּעִים דְּרוֹת, וְאֵלֹהֵי הֵן: (א) רַב אָשִׁי מִרְבָּא, (ב)
וְרַבָּא מִרְבָּה, (ג) וְרַבָּה מִרַב הוּנָא, (ד) וְרַב הוּנָא
מִרַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי וְשְׁמוּאֵל, (ה) וְרַבִּי יוֹחָנָן וְרַב
וְשְׁמוּאֵל מִרַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ, (ו) וְרַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ מִרַבְּן
שְׁמַעוֹן אָבִיו, (ז) וְרַבְּן שְׁמַעוֹן מִרַבְּן גְּמְלִיאֵל אָבִיו,
(ח) וְרַבְּן גְּמְלִיאֵל מִרַבְּן שְׁמַעוֹן אָבִיו, (ט) וְרַבְּן
שְׁמַעוֹן מִרַבְּן גְּמְלִיאֵל הַזֶּקֶן אָבִיו, (י) וְרַבְּן גְּמְלִיאֵל
הַזֶּקֶן אָבִיו מִרַבְּן שְׁמַעוֹן אָבִיו, (יא) וְרַבְּן שְׁמַעוֹן

47 לאור תעלומותיו ובאר עניניו, לפי שדרך עמקה
 48 דרכו עד למאד; ועוד, שהוא בלשון ארמי מערב
 49 עם לשונות אחרות, לפי שאותה הלשון היתה
 50 ברורה לכל בשנער בעת שחבר התלמוד; אבל
 51 בשאר המקומות וכן בשנער בימי הגאונים, אין
 52 אדם מכיר אותה הלשון עד שמלמדים אותו.
 53 ושאלות רבות שואלין אנשי כל עיר ועיר לכל גאון
 54 אשר היה בימיהם, לפרש להם דברים קשים
 55 שבתלמוד, והם משיבים להם פפי חכמתם, ואותם
 56 השואלים מקבצים התשובות, ועושין מהן ספרים
 57 להבין מהם. גם חברו הגאונים שבכל דור ודור,
 58 חבורים לבאר התלמוד: מהם מי שפרש הלכות
 59 יחידות, ומהם מי שפרש פרקים יחידים שנתקשו
 60 בימיו, ומהם מי שפרש מסכתות וסדרים. ועוד
 61 חברו הלכות פסוקות, בענין האסור והמתר והחיב
 62 והפטור, בדברים שהשעה צריכה להם, כדי שיהיו
 63 קרובים למדע מי שאינו יכול לירד לעמקו של
 64 תלמוד. וזו היא מלאכת ה' שעשו בה כל גאוני
 65 ישראל, מיום שחבר התלמוד ועד זמן זה, שהיא
 66 שנה שמינית אחר מאה וארבע לחרבן הבית, והיא
 67 שנת ארבעת אלפים ותשע מאות ושלשים ושבע
 68 לבריאת עולם.

69 ובזמן הזה תקפו צרות יתרות, ודחקה שעה את
 70 הכל, ואבדה חכמת חכמינו, ובינת נבנינו נסתתרה;
 71 לפיכך, אותן הפרושין וההלכות והתשובות שחברו
 72 הגאונים, וראו שהם דברים מבארים, נתקשו
 73 בימיו, ואין מבין עניניהם פראוי אלא מעט
 74 במספר. ואין צריך לומר, התלמוד עצמו: הבבלי,
 75 והירושלמי, וספרא, וספרי, והתוספתות - שהם
 76 צריכין דעת רחבה ונפש חכמה וזמן ארוך, ואחר כך
 77 ינדע מהם הדרך הנכונה בדברים האסורים
 78 והמתרים ושאר דיני תורה היאך הוא. ומפני זה
 79 נערת חצני, אני משה בן מיימון הספרדי, ונשענתי
 80 על הצור ברוך הוא, ובינתי באלו הספרים, וראיתי
 81 לחבר דברים המתבררים מכל אלו החבורים, בענין
 82 האסור והמתר הטמא והטהור עם שאר דיני התורה,
 83 כלם בלשון ברורה ודרך קצרה, עד שתהא תורה
 84 שבעל פה פלה סדורה בפי הכל - בלא קשיא ולא
 85 פרוק, לא זה אומר בכה וזה אומר בכה, אלא
 86 דברים ברורים קרובים נכונים, על פי המשפט אשר
 87 יתבאר מכל אלו החבורים והפרושים הנמצאים
 88 מימות רבנו הקדוש ועד עכשו, עד שיהיו כל
 89 הדינין גלויין לקטן ולגדול בדין כל מצוה, ובדין
 90 כל הדברים שתקנו חכמים ונביאים. כללו של דבר
 91 - כדי שלא יהא אדם צריך לחבור אחר בעולם בדין
 92 מדיני ישראל, אלא יהיה חבור זה מקבץ לתורה

1 ישמעאל פרש מ"אלה שמות" עד סוף התורה,
 2 והוא הנקרא 'מכילתא'; וכן רבי עקיבה חבר
 3 מכילתא. וחכמים אחרים אחריהם חברו מדרשות.
 4 והכל חבר קדם התלמוד הבבלי.

5 נמצא רבינא ורב אשי ותבריהם, סוף גדולי חכמי
 6 ישראל המעתיקים תורה שבעל פה, ושגזרו גזרות
 7 והתקינו תקנות והנהיגו מנהגות ופשטה גזרתם
 8 ותקנתם ומנהגותם בכל ישראל, בכל מקומות
 9 מושבותיהם. ואחר בית דינו של רב אשי, שחבר
 10 התלמוד בימי בנו וגמרו, נתפזרו ישראל בכל
 11 הארצות פזור יתר, והגיעו לקצוות ולאיים
 12 הרהוקים; ורבתה קטטה בעולם, ונשתבשו הדרכים
 13 בגלויות, ונתמעט תלמוד תורה, ולא נתפסו ישראל
 14 ללמד בשיבותיהם אלפים ורבות כמו שהיו
 15 מקדם. אלא מתקבצים יחידים השרידים אשר ה'
 16 קורא בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה, ועוסקים
 17 בתורה, ומבינים בחבורי החכמים כלם, ויודעים
 18 מהם דרך המשפט היאך הוא. וכל בית דין שעמד
 19 אחר התלמוד בכל מדינה ומדינה וגזר או התקין או
 20 הנהיג לבני מדינתו או לבני מדינות רבות - לא
 21 פשטו מעשיו בכל ישראל, מפני רחוק מושבותיהם
 22 ושבוש הדרכים, והיות בית דין של אותה המדינה
 23 יחידים, ובית דין הגדול של שבעים ואחד בטל
 24 מפמה שנים קדם חבור התלמוד. לפיכך, אין כופין
 25 אנשי מדינה זו לנהג במנהג מדינה אחרת, ואין
 26 אומרים לבית דין זה לגזר גזרה שגזרה בית דין אחר
 27 במדינתו. וכן אם למד אחד מהגאונים שדרך
 28 המשפט כך הוא, ונתבאר לבית דין אחר שעמד
 29 אחריו שאין זה דרך המשפט הכתוב בתלמוד - אין
 30 שומעין לראשון, אלא למי שהדעת נוטה לדבריו,
 31 בין ראשון, בין אחרון.

32 ודברים הללו, בדינים וגזרות ותקנות ומנהגות
 33 שנתחדשו אחר חבור התלמוד. אבל כל הדברים
 34 שבתלמוד הבבלי, חכים כל ישראל ללכת בהן;
 35 וכופין כל עיר ועיר וכל מדינה ומדינה לנהג בכל
 36 המנהגות שנהגו חכמים שבתלמוד, ולגזר גזרותם
 37 וללכת בתקנותם, הואיל וכל אותם הדברים
 38 שבתלמוד הסכימו עליהם כל ישראל, ואותם
 39 החכמים שהתקינו או שגזרו או שהנהיגו או שדנו
 40 דין ולמדו שהמשפט כך הוא, הם כל חכמי ישראל
 41 או רבן, והן ששמעו הקבלה בעקרי התורה פלה דור
 42 אחר דור, עד משה רבנו עליו השלום. כל החכמים
 43 שעמדו אחר חבור התלמוד וכונו בו, ויצא להם שם
 44 בחכמתם - הם הנקראים 'גאונים'. וכל אלו
 45 הגאונים שעמדו בארץ ישראל ובארץ שנער
 46 ובספרד ובצרפת - למדו דרך התלמוד והוציאו

~ נקודות משיחות קודש ~

"אדם קורא בתורה שבכתב ובה, ויודע ממנו תורה שבעל-פה כולה"

ולכאורה, אם מטרת חיבורו - "הלכות הלכות" היא "לברר את האסור והמותר הטמא והטהור עם שאר דיני התורה", הרי לשם ידיעת ההלכות אין צורך בלימוד התורה שבכתב, כי הפסוקים הנוגעים להלכה הביאים הרמב"ם בחיבורו, ואלו שלא הביאים אינם נוגעים להלכה, וא"כ מדוע כתב "אדם קורא בתורה תחילה".

אלא שדווקא משום שכתב הרמב"ם חיבור שלאחריו לא יצטרכו "לקרוא ספר אחר", ראה צורך להבהיר שישנו חיוב על סוג לימוד נוסף והוא התורה שבכתב. כי תושב"כ ותושבע"פ הם שני סוגים בלימוד התורה, כמבואר בהלכה שדברים שבע"פ אי אתה רשאי לכותבם כו' ושניהם חלוקים גם באופן הלימוד, כי בתושבע"פ עיקר ההדגשה היא על העיון וההבנה, ואילו בתושב"כ העיקר הוא על האמירה שבדיבור, וגם זה שלא ידע מאי קאמר' עולה לתורה ומברך ברכת התורה. את זאת בדיוק רצה הרמב"ם להדגיש, שהלומד בספרו את הלכות התורה, אינו פטור מהלימוד בתושב"כ.

ואם יבוא מישהו לידי מסקנה עקומה ביותר, וידקדק בלשון הרמב"ם ש"קורא בתורה שבכתב תחילה ובה" מדבר על חמשת חומשי התורה, ומזה יסיק שלדעת הרמב"ם אין צורך בלימוד נ"ך, יראה מיד בתחילת הלימוד עד כמה מופרכת מסקנה זו, כשיקרא את פסוקי נ"ך שהביא הרמב"ם בתחילת ספריו מבלי לציין כלל את מקורם, כי הבין שהלומד בספרו למד גם נ"ך ויודע כבר את מקורותיהם של הפסוקים שהביא כותרות לספריו. סברה מוטעית זו היא גם היפך פסק הרמב"ם שכתב בהל' ת"ת "חייב אדם לשלש זמן למידתו, שליש בתורה שבכתב, שליש בתורה שבעל-פה, ושלש יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו, ויוציא דבר מזכר ויבין במידות שהתורה נדרשת בהן כו' וענין זה הוא הנקרא גמרא". וא"כ אין אפשר לומר שלדעת הרמב"ם יש ללמוד חמשה חומשי תורה וספר הי"ד, ותו לא מידי. ובפרט שבהלכה שלאח"ז כתב שכל זה הוא בתחילת לימודו של אדם, אבל כשיגדיל בחכמה... כו' יקרא בעיתים מזומנים תורה שבכתב ודברי השמועה כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה.

(על-פי לקו"ש חלק כ"ז עמוד 159)

יום חמישי ח' תשרי ה'תשע"ח

מצוות עשה

(א) מצוה ראשונה ממצוות עשה, לידע שיש שם

1 שְׁפַעַל פֶּה כְּלָה, עַם הַתְּקַנּוֹת וְהַמְנַהֲגוֹת וְהַגְּזֵרוֹת
2 שְׁנַעֲשׂוּ מִימֹת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ וְעַד חֲבוּר הַתְּלָמוּד, וְכִמּוֹ
3 שְׁפָרְשׁוּ לָנוּ הַגְּאוּנִים בְּכָל חֲבוּרֵיהֶם שֶׁחֲבָרוּ אַחַר
4 הַתְּלָמוּד. לְפִיכֵן קָרָאתִי שֵׁם חֲבוּר זֶה 'מִשְׁנֵה תוֹרָה'
5 - לְפִי שְׂאָדָם קוֹרֵא תוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב תְּחִלָּה, וְאַחֵר כֵּן
6 קוֹרֵא בְּזֵה, וְיוֹדַע מִמֶּנּוּ תוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה כְּלָה, וְאִינוּ
7 צָרִיף לְקִרְוֹת סֵפֶר אַחֵר בֵּינֵיהֶם. וְרֵאִיתִי לְחַלֵּק חֲבוּר
8 זֶה הֶלְכוֹת הֶלְכוֹת בְּכָל עֲנִין וְעֲנִין, וְאַחֲלֵק הֶלְכוֹת
9 לְפָרְקִים שֶׁבְּאוֹתוֹ עֲנִין; וְכָל פָּרֵק וּפָרֵק אֲחֲלֵק אוֹתוֹ
10 לְהֶלְכוֹת קְטָנוֹת, כְּדִי שִׁיְהִיו סְדוּרִים עַל פֶּה. אֱלוֹ
11 הַהֶלְכוֹת שֶׁבְּכָל עֲנִין וְעֲנִין - יֵשׁ מֵהֶן הֶלְכוֹת שֶׁהֵן
12 מִשְׁפָּטִי מִצְוָה אַחַת בְּלִבְדּוֹ, וְהִיא הַמִּצְוָה שֵׁשֶׁשׁ בְּהֵם
13 דְּבָרֵי קְבִלָּה הֶרְבֵּה וְהוּא עֲנִין בְּפָנָי עֲצֻמוֹ, וְיֵשׁ מֵהֶם
14 הֶלְכוֹת שֶׁהֵם כּוֹלְלִים מִשְׁפָּטֵי מִצְוֹת הֶרְבֵּה, אִם יְהִיוּ
15 אוֹתָן הַמִּצְוֹת כֵּלָּן בְּעֲנִין אֶחָד; מִפְּנֵי שֶׁחֲלוּק חֲבוּר
16 זֶה לְפִי הַעֲנִינִים, לֹא לְפִי מִנְּיַן הַמִּצְוֹת, כִּמּוֹ
17 שִׁתְּבַאֵר לְקוֹרֵא בּוֹ. וּמִנְּיַן מִצְוֹת הַתּוֹרָה הַנּוֹהֲגוֹת
18 לְדוּרֹת, שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת: מֵהֶם
19 מִצְוֹת עֲשֵׂה מֵאַתֵּם שְׁמוֹנֵה וְאַרְבָּעִים, סִימָן לָהֶם
20 מִנְּיַן אֲבָרָיו שֶׁל אָדָם; וּמֵהֶם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁלֹשׁ
21 מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחָמֵשׁ, סִימָן לָהֶן מִנְּיַן יְמֵי שָׁנַת
22 הַחֲמָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

פסוקי הני"ך ככותרות לספרי הי"ד.

בהקדמה לספר הי"ד, כתב הרמב"ם: "אדם קורא בתורה שבכתב תחילה ואח"כ קורא בזה, ויודע ממנו תורה שבעל-פה", וצריך להבין: הלא תורה שבכתב היינו חמשה חומשי תורה בהם נכתבו המצוות שנתפרשו בתורה שבע"פ. ואם רצה הרמב"ם להדגיש שכדי להבין את כל המצוות אין צורך בספר נוסף בין התורה ליד החזקה, מדוע הקפיד לפתוח בפסוקים מנ"ך.

והביאור בזה: פתיחת הרמב"ם בפסוקי נ"ך דווקא, היא בהתאם מדויק לעניין הני"ך, כי בפסוקי נ"ך מתקיימים שני הדברים כאחת. האחד, שהם כתורה שבכתב ממש, שהרי "אין נביא רשאי לחדש דבר" ולכן גם הותרו להכתב, ומצד שני הם כתורה שבע"פ שהרי נתבארו בהם עניינים שנכתבו בתורה בקיצור וברמז.

לכן, כשכותב הרמב"ם חיבור שהוא "מקבץ לתורה שבע"פ כולה" מקדים לפתוח בפסוקי הנביאים שמצד אחד הם כתורה שבכתב, ומצד שני הם פירוש כתושבע"פ, ובהם דווקא מתבטא העניין ד"אדם קורא בתורה שבכתב תחילה ואח"כ קורא בזה כו'" שהרי בפסוקי הנביאים כלולים שניהם בחדא מחתא, והרי הם כ"ממוצע" בין תושב"כ לתושבע"פ.

(על-פי י"ן מלכות ספר המדע סימן חז)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 אֱלֹהִים, שְׁנֹאֲמַר: "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ". (ב) לִיְחַדְדוּ,
 2 שְׁנֹאֲמַר: "ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד". (ג) לְאַהֲבוּ,
 3 שְׁנֹאֲמַר: "וְאַהֲבַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ". (ד) לִירְאֶה מִמֶּנּוּ,
 4 שְׁנֹאֲמַר: "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא". (ה) לְהִתְפַּלֵּל,
 5 שְׁנֹאֲמַר: "וְעַבַדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם"; עֲבוּדָה זו
 6 תְּפַלֶּה. (ו) לְדַבְּקָה בּוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "וּבֹו תִדְבַק". (ז)
 7 לְהִשָּׁבַע בְּשִׁמּוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "וּבְשִׁמּוֹ תִשָּׁבַע". (ח)
 8 לְהַדְמוֹת בְּדַרְכָיו הַטּוֹבִים וְהַיְשָׁרִים, שְׁנֹאֲמַר:
 9 "וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָיו". (ט) לְקַדֵּשׁ אֶת שְׁמוֹ, שְׁנֹאֲמַר:
 10 "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". (י) לְקַרוֹת קְרִיַת שְׁמַע
 11 פְּעָמִים בְּכָל יוֹם, שְׁנֹאֲמַר: "וְדַבַּרְתָּ בָּם... בְּשִׁכְבְּךָ
 12 וּבְקוּמְךָ". (יא) לְלַמַּד תּוֹרָה וּלְלַמְּדָהּ, שְׁנֹאֲמַר:
 13 "וְשִׁנַּנְתָּם לְבִנְיָךְ". (יב) לְקַשֵּׁר תְּפִלִּין בְּרֹאשׁ,
 14 שְׁנֹאֲמַר: "וְהָיוּ לְטִטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ". (יג) לְקַשֵּׁר
 15 תְּפִלִּין בְּיַד, שְׁנֹאֲמַר: "וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ". (יד)
 16 לְעִשׂוֹת צִיצִית, שְׁנֹאֲמַר: "וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית". (טו)
 17 לְקַבֵּעַ מְזוּזָה, שְׁנֹאֲמַר: "וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ".
 18 (טז) לְהַקְהִיל אֶת הָעָם לְשִׁמְעַת תּוֹרָה בְּמוֹצָאֵי
 19 שְׁבִיעִית, שְׁנֹאֲמַר: "הַקְהֵל אֶת הָעָם". (יז) לְכַתֵּב כָּל
 20 אִישׁ סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "כְּתַבוּ לָכֶם אֶת
 21 הַשִּׁירָה הַזֹּאת". (יח) לְכַתֵּב הַמֶּלֶךְ סֵפֶר שְׁנֵי לְעַצְמוֹ,
 22 יָתֵר עַל הָאֶחָד שֶׁל כָּל אָדָם, כְּדִי שִׁיְהִיָּה לוֹ שְׁתֵּי
 23 תּוֹרוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "וְכַתַּב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה
 24 הַזֹּאת". (יט) לְכַרֵּךְ אַחַר הַמְּזוּזִין, שְׁנֹאֲמַר: "וְאַכְלַתָּ,
 25 וְשָׁבַעְתָּ - וּבִרְכַתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ". (כ) לְכַנּוֹת פֵּית
 26 הַבַּחֲרִירָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ". (כא) לִירְאֶה
 27 מִפֵּית זֶה, שְׁנֹאֲמַר: "וּמִקְדָּשֵׁי תִירָאוּ". (כב) לְשִׁמֵּר
 28 פֵּית זֶה תְּמִיד, שְׁנֹאֲמַר: "וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אִתְּךָ, לִפְנֵי
 29 אֱהִל הָעֵדֻת". (כג) לְהִיּוֹת הַלְוִי עוֹבֵד בְּמִקְדָּשׁ,
 30 שְׁנֹאֲמַר: "וְעַבַד הַלְוִי הוּא". (כד) לְקַדֵּשׁ הַכֹּהֵן יָדָיו
 31 וּרְגָלָיו בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, שְׁנֹאֲמַר: "וּרְחַצוּ אַהֲרֹן
 32 וּבְנָיו". (כה) לְעַרְךָ גֵּרוֹת בְּמִקְדָּשׁ, שְׁנֹאֲמַר: "וְיַעֲרֹךְ
 33 אֹתוֹ אַהֲרֹן וּבְנָיו". (כו) לְכַרֵּךְ הַכֹּהֲנִים אֶת יִשְׂרָאֵל,
 34 שְׁנֹאֲמַר: "כֹּה תִבְרַכּוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". (כז) לְהַסְדִּיר
 35 לָחֶם וּלְבֹנָה לִפְנֵי ה' בְּכָל שַׁבָּת, שְׁנֹאֲמַר: "וְיִנַּתַּת עַל
 36 הַשֵּׁלֶחֶן לָחֶם פָּנִים". (כח) לְהַקְטִיר קְטֹרֶת פְּעָמִים
 37 בַּיּוֹם, שְׁנֹאֲמַר: "וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים".
 38 (כט) לְהַבְעִיר אֵשׁ בְּמִזְבֵּחַ הָעוֹלָה תְּמִיד, שְׁנֹאֲמַר:
 39 "אֵשׁ, תְּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ". (ל) לְהַרִים אֶת
 40 הַדָּשָׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֹאֲמַר: "וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן".
 41 (לא) לְשַׁלַּח טְמָאִים מִמִּחְנֵה שְׂכִינָה שֶׁהוּא הַמִּקְדָּשׁ,
 42 שְׁנֹאֲמַר: "וַיִּשְׁלַחוּ מִן הַמִּחְנֵה, כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל
 43 טָמֵא לְנֶפֶשׁ". (לב) לְחַלֵּק כְּבוֹד לְזֵרְעוֹ שֶׁל אַהֲרֹן
 44 וּלְהַקְדִּימוֹ לְכָל דָּבָר שֶׁבְּקִדְשָׁהּ, שְׁנֹאֲמַר: "וְקִדְשְׁתּוּ".
 45 (לג) לְהַלְפִישׁ הַכֹּהֲנִים לְעֲבוּדָה בְּגָדֵי כְהֵנָה,
 46 שְׁנֹאֲמַר: "וְעִשִּׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ". (לד) לְשִׂאת הָאֲרוֹן
- 47 עַל הַכֹּתֵף בְּשִׁנּוּשָׁאִים אוֹתוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "בְּפִתְּךָ
 48 יִשְׂאוּ". (לה) לְמַשַּׁח כְּהֵנִים גְּדוּלִים וּמְלָכִים בְּשִׁמֶן
 49 הַמִּשְׁחָה, שְׁנֹאֲמַר: "שִׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ". (לו) לְהִיּוֹת
 50 הַכֹּהֲנִים עוֹבְדִים בְּמִקְדָּשׁ מִשְׁמְרוֹת מִשְׁמְרוֹת,
 51 וּבְמוֹעֲדִים עוֹבְדִים פְּאֶחָד, שְׁנֹאֲמַר: "וְכִי יָבֵא
 52 הַלְוִי... לְבַד מִמִּכְרֵיו, עַל הָאֲבוֹת". (לז) לְהִיּוֹת
 53 הַכֹּהֲנִים מִטְמָאִים לְקְרוֹבֵיהֶן וּמִתְאַבְּלִין עֲלֵיהֶן בְּשֹׂאֵר
 54 יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵן מְצִוִּין לְהִתְאַבֵּל, שְׁנֹאֲמַר: "לָהּ יִטְמָא".
 55 (לח) לְהִיּוֹת כְּהֵן גְּדוֹל נוֹשֵׂא בְּתוֹלָה, שְׁנֹאֲמַר:
 56 "וְהוּא, אִשָּׁה בְּכַתּוּלָּיָה יִקַּח". (לט) לְהַקְרִיב תְּמִידִין
 57 בְּכָל יוֹם, שְׁנֹאֲמַר: "שְׁנַיִם לַיּוֹם, עֲלֵה תְּמִיד". (מ)
 58 לְהַקְרִיב כְּהֵן גְּדוֹל מִנְחָה בְּכָל יוֹם, שְׁנֹאֲמַר: "זֶה
 59 קֶרְבַּן אַהֲרֹן וּבְנָיו". (מא) לְהוֹסִיף קֶרְבַּן אַחֵר בְּכָל
 60 שַׁבָּת, שְׁנֹאֲמַר: "וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת - שְׁנֵי כִבְשִׁים". (מב)
 61 לְהוֹסִיף קֶרְבַּן בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, שְׁנֹאֲמַר:
 62 "וּבְרֹאשֵׁי חֳדָשִׁיכֶם". (מג) לְהוֹסִיף קֶרְבַּן בַּחֲג
 63 הַפֶּסַח, שְׁנֹאֲמַר: "שְׁבַעַת יָמִים תִּקְרְבוּ אִשָּׁה לְה'".
 64 (מד) לְהַקְרִיב מִנְחַת הָעֹמֵר מִמִּחְרַת רֹאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח
 65 עִם כִּבֵּשׂ אֶחָד, שְׁנֹאֲמַר: "וְהִבַּאתֶם אֶת עֹמֶר". (מה)
 66 לְהוֹסִיף קֶרְבַּן בַּיּוֹם עֲצֵרַת, שְׁנֹאֲמַר: "וּבַיּוֹם
 67 הַבְּפוּרִים". (מו) לְהַבִּיאַ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם עִם הַקֶּרְבָּנוֹת
 68 הַקֶּרְבִּים בְּגִלַל הַלֶּחֶם בַּיּוֹם עֲצֵרַת, שְׁנֹאֲמַר:
 69 "מִמּוֹשְׁבַתֵיכֶם תָּבִיאוּ לָחֶם תְּנוּפָה וְהִקְרַבְתֶּם עַל
 70 הַלֶּחֶם". (מז) לְהוֹסִיף קֶרְבַּן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁנֹאֲמַר:
 71 "וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ". (מח) לְהוֹסִיף
 72 קֶרְבַּן בַּיּוֹם הַצֹּעֵם, שְׁנֹאֲמַר: "וּבְעֵשׂוֹר לַחֹדֶשׁ
 73 הַשְּׁבִיעִי". (מט) לְעִשׂוֹת עֲבוּדַת הַיּוֹם בַּיּוֹם הַצֹּעֵם,
 74 שְׁנֹאֲמַר: "בְּזֹאת יָבֵא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ, בְּפֶרֶן
 75 בָּקָר", וְכָל הָעֲבוּדָה הַכְּתוּבָה בְּפָרֶשֶׁת אַחֲרֵי מוֹת. (נ)
 76 לְהוֹסִיף קֶרְבַּן בַּיּוֹם חַג הַסֻּכּוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "וְהִקְרַבְתֶּם
 77 עֲלֵה אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ". (נא) לְהוֹסִיף קֶרְבַּן בַּיּוֹם
 78 שְׁמִינֵי עֲצֵרַת, כִּי רָגַל בְּפָנָיו עֲצָמוֹ הוּא, שְׁנֹאֲמַר:
 79 "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי". (נב) לְחַג בְּרִגְלִים, שְׁנֹאֲמַר: "שְׁלֹשׁ
 80 רְגָלִים תַּחֲג לִי". (נג) לְהַרְאוֹת בְּרִגְלִים, שְׁנֹאֲמַר:
 81 "שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה - יְרָאֵה כָּל זְכוּרְךָ". (נד)
 82 לְשַׁמַּח בְּרִגְלִים, שְׁנֹאֲמַר: "וְשִׁמַּחְתָּ בַּחֲגֹךָ". (נה)
 83 לְשַׁחֵט כִּבֵּשׂ הַפֶּסַח, שְׁנֹאֲמַר: "וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל
 84 קְהָל". (נו) לְאַכֵּל בְּשָׂר פֶּסַח צְלִי בְּלִילֵי חֲמֹשֶׁה עֶשֶׂר
 85 בְּנִיסָן, שְׁנֹאֲמַר: "וְאַכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר". (נז) לְעִשׂוֹת
 86 פֶּסַח שְׁנֵי, שְׁנֹאֲמַר: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרִי".
 87 (נח) לְאַכֵּל אֶת בְּשָׂר פֶּסַח שְׁנֵי עַל מִצֵּה וּמְרוֹר,
 88 שְׁנֹאֲמַר: "עַל מִצּוֹת וּמְרוֹרִים יֵאכְלֵהוּ". (נט) לְתַקֵּעַ
 89 בַּחֲצוֹצְרוֹת עַל הַקֶּרְבָּנוֹת וּבְשַׁעַת הַצֹּרוֹת, שְׁנֹאֲמַר:
 90 "וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצוֹצְרוֹת". (ס) לְהִיּוֹת כָּל קֶרְבָּנוֹת בְּהֵמָה
 91 מַיּוֹם שְׁמִינֵי וְהַלָּאָה, שְׁנֹאֲמַר: "מַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
 92 וְהַלָּאָה". (סא) לְהִיּוֹת כָּל קֶרְבַּן בְּהֵמָה תְּמִים,

- 1 שְׁנֵאמֶר: "תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן". (סב) לְמַלַּח כָּל
2 קָרְבָן, שְׁנֵאמֶר: "עַל כָּל קָרְבַּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח". (סג)
3 מַעֲשֵׂה הָעוֹלָה, שְׁנֵאמֶר: "אִם עֹלָה קָרְבְּנוֹ". (סד)
4 מַעֲשֵׂה הַחֻטָּאת, שְׁנֵאמֶר: "זֹאת תּוֹרַת הַחֻטָּאת".
5 (סה) מַעֲשֵׂה הָאֵשֶׁם, שְׁנֵאמֶר: "זֹאת תּוֹרַת הָאֵשֶׁם".
6 (סו) מַעֲשֵׂה זִבַּח הַשְּׁלָמִים, שְׁנֵאמֶר: "זֹאת תּוֹרַת
7 זִבַּח הַשְּׁלָמִים". (סז) מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה, שְׁנֵאמֶר:
8 "וְנִפְשׁ כִּי תִקְרִיב קָרְבָן מִנְחָה". (סח) לְהִקְרִיב בֵּית
9 דִּין קָרְבָן אִם טָעוּ בְּהוֹרָאָה, שְׁנֵאמֶר: "וְאִם כָּל עֵדַת
10 יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ". (סט) לְהִקְרִיב הַיְחִיד קָרְבָן חֻטָּאת
11 אִם שָׁגַג בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁחִיבִים עֲלֶיךָ כֶּרֶת,
12 שְׁנֵאמֶר: "וְנִפְשׁ כִּי תַחֲטָא". (ע) לְהִקְרִיב הַיְחִיד
13 קָרְבָן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם חָטָא חָטָא שְׁחִיבִים עֲלָיו
14 חֻטָּאת אוֹ לֹא חָטָא, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא יָדַע וְאִשֶׁם...
15 וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ"; וְזֶה הוּא נִקְרָא אֲשֶׁם תְּלוּי.
16 (עא) לְהִקְרִיב הַשּׁוֹגֵג בְּמַעֲוֵלָה, אוֹ הַחוֹטֵא בְּגוֹלָה,
17 אוֹ בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה, אוֹ שִׁפְפָר בְּפִקְדוֹן וְנִשְׁפַּע -
18 מִבֵּיא קָרְבָן אֲשֶׁם; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא אֲשֶׁם וְדֹאֵי.
19 (עב) לְהִקְרִיב קָרְבָן עוֹלָה יוֹרֵד, שְׁנֵאמֶר: "אִם לֹא
20 תִּגִּיעַ יָדוֹ", "וְאִם לֹא תִשְׁיֵג". (עג) לְהִתְנוּדוֹת לִפְנֵי
21 ה' מִכָּל חָטָא שְׁעִישֶׂה הָאָדָם, בְּשַׁעַת הַקָּרְבָן וְשִׁלָּא
22 בְּשַׁעַת הַקָּרְבָן, שְׁנֵאמֶר: "וְהִתְנוּדוֹ אֶת חֻטָּאתְךָ אֲשֶׁר
23 עָשׂוֹ". (עד) לְהִקְרִיב הַזֵּב קָרְבָן אַחֵר שִׁטְהֵר,
24 שְׁנֵאמֶר: "וְכִי יִטְהַר הַזֵּב". (עה) לְהִקְרִיב הַזֵּבָה
25 קָרְבָן אַחֵר שִׁטְהֵר, שְׁנֵאמֶר: "וְאִם טְהֵרָה מִזִּבְחָה".
26 (עו) לְהִקְרִיב הַמְצַרֵּעַ קָרְבָן אַחֵר שִׁטְהֵר, שְׁנֵאמֶר:
27 "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי...". (עז) לְהִקְרִיב הַיּוֹלֵדֶת קָרְבָן
28 אַחֵר שִׁטְהֵר, שְׁנֵאמֶר: "וּבִמְלֵאת יָמֵי טְהֵרָה".
29 (עח) לְעַשׂוֹר הַבְּהֵמָה, שְׁנֵאמֶר: "וְכָל מַעֲשֵׂר בְּקָר
30 וְצֹאן". (עט) לְקַדֵּשׁ בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה
31 וְלִהְיִיבָהּ, שְׁנֵאמֶר: "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד...". (פ)
32 לְפִדוֹת בְּכוֹר אָדָם, שְׁנֵאמֶר: "אֵךְ פְּדֵה תִפְדֶּה אֶת
33 בְּכוֹר הָאָדָם". (פא) לְפִדוֹת פֶּטֶר חֲמוֹר, שְׁנֵאמֶר:
34 "וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֶׁה". (פב) לְעִרְףֵי פֶטֶר חֲמוֹר,
35 שְׁנֵאמֶר: "וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָתוֹ". (פג) לְהִבִּיא כָּל
36 הַקָּרְבָנוֹת שֵׁשׁ עַל הָאָדָם בְּחֻבָּה אוֹ בְּנִדְבָה בְּרִגְלָה
37 רֵאשׁוֹן שְׁפָגַע בּוֹ, שְׁנֵאמֶר: "וּכְבַּאת שְׁמָה, וְהִכַּאתְךָ
38 שְׁמָה". (פד) לְהִקְרִיב כָּל הַקָּרְבָנוֹת בְּבֵית הַבְּחִירָה,
39 שְׁנֵאמֶר: "וְשֵׁם תַעֲשֶׂה כָל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ". (פה)
40 לְהַטְפִּיל בְּהִבְאֵת הַקָּרְבָנוֹת מַחוּצָה לְאֶרֶץ לְבַית
41 הַבְּחִירָה, שְׁנֵאמֶר: "וְיָקַדְשִׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ,
42 וַיִּנְדְרִיךָ, תִּשָּׂא וּכְבַאת"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׁאִינוֹ
43 מְדַבֵּר אֶלָּא בְּקִדְשֵׁי חוּצָה לְאֶרֶץ. (פו) לְפִדוֹת קִדְשִׁים
44 בְּעַלֵי מוֹמִים וְיִהְיוּ מְתָרִים, שְׁנֵאמֶר: "וְיָקַדְשִׁי אֶת
45 נַפְשֶׁךָ תִּזְבַּח"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׁאִינוֹ מְדַבֵּר
46 אֶלָּא בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שִׁיפְדוּ. (פז) לְהִיּוֹת הַתְּמוּרָה
- 47 קָדֵשׁ, שְׁנֵאמֶר: "וְהָיָה הוּא וְתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קָדֵשׁ".
48 (פח) לְאָכַל שְׂנִירֵי מִנְחוֹת, שְׁנֵאמֶר: "וְהִנּוֹתְרָת
49 מִמֶּנָּה, יֹאכְלוּ אֲהָרֹן וּבָנָיו". (פט) לְאָכַל בֶּשֶׂר חֻטָּאת
50 וְאֵשֶׁם, שְׁנֵאמֶר: "וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם". (צ)
51 לְשַׂרְף בֶּשֶׂר קָדֵשׁ שְׁנֵאמֶר, שְׁנֵאמֶר: "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר
52 יִגַּע בְּכָל טָמֵא". (צא) לְשַׂרְף נוֹתֵר, שְׁנֵאמֶר:
53 "וְהִנּוֹתְרָת מִבֶּשֶׂר הַזֵּבַח - בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ יִשְׂרָף".
54 (צב) לְגַדֵּל הַנְּזִיר שְׁעָרוֹ, שְׁנֵאמֶר: "גִּדְלָה פְּרַע שְׁעָר
55 רֵאשׁוֹ". (צג) לְגַלַּח הַנְּזִיר שְׁעָרוֹ עַל קָרְבָנוֹתָיו
56 בְּמֵלֶאֶת יָמֵי נְזוּרוֹ, אוֹ בַתּוֹךְ יָמֵי נְזוּרוֹ אִם נִטְמָא,
57 שְׁנֵאמֶר: "וְכִי יָמוּת מֵת עָלָיו". (צד) לְקַנֵּם אָדָם כָּל
58 מַה שִׁיּוֹצֵא בְּשִׁפְתָיו, מִקָּרְבָן אוֹ צְדָקָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶם,
59 שְׁנֵאמֶר: "מוֹצֵא שִׁפְתֶיךָ, תִּשְׁמַר וְעֵשִׂיתָ". (צה)
60 לְדוֹן בְּהַפְרַת נְדָרִים בְּכָל הַדִּינִים הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה.
61 (צו) לְהִיּוֹת כָּל הַנוֹגֵעַ בְּנִבְלָה טָמֵא, שְׁנֵאמֶר: "וְכִי
62 יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה". (צז) לְהִיּוֹת שְׁמֵנָה שְׂרָצִים
63 מִטְּמְאִין, שְׁנֵאמֶר: "וְזֶה לְכֶם הַטָּמֵא". (צח) לְהִיּוֹת
64 הָאֲכָלִין מִתְּטֵמְאִין, שְׁנֵאמֶר: "מִכָּל הָאֲכָל אֲשֶׁר
65 יֹאכְל". (צט) לְהִיּוֹת הַנְּדָה טְמֵאָה וּמִטְמֵאָה
66 לְאַחֵרִים. (ק) לְהִיּוֹת הַיּוֹלֵדֶת טְמֵאָה כְּנֵדָה. (קא)
67 לְהִיּוֹת הַמְצַרֵּעַ טָמֵא וּמִטְמָא. (קב) לְהִיּוֹת בְּגֵד מְגֻנֵעַ
68 טָמֵא וּמִטְמָא. (קג) לְהִיּוֹת בֵּית מְגֻנֵעַ מִטְמָא. (קד)
69 לְהִיּוֹת הַזֵּב מִטְמָא. (קה) לְהִיּוֹת שִׁכְבַת יָרַע מִטְמֵאָה.
70 (קו) לְהִיּוֹת הַזֵּבָה מִטְמֵאָה. (קז) לְהִיּוֹת הַמֵּת
71 מִטְמָא. (קח) לְהִיּוֹת מִי נְדָה מִטְמְאִין לְאָדָם טְהוֹר,
72 וּמִטְהַרְוִין לְאָדָם טָמֵא מִטְמֵאָת מֵת בְּלִבָּד. וְכָל אֵלוֹ
73 הַדִּינִין שֶׁל טְמֵאִין אֵלוֹ, רַב מִשְׁפָּטֵי כָּל טְמֵאָה
74 וְטְמֵאָה מֵהֵן מְבֹאֵר בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכֻתָב. (קט) לְהִיּוֹת
75 הַטְּהֵרָה מִכָּל הַטְּמֵאוֹת בְּטְבִילָה בְּמֵי מִקְוֵה, שְׁנֵאמֶר:
76 "וְרַחֵץ בְּמַיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ"; לְמַדּוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה,
77 שְׂרַחֲיָצָה זֶה בְּמַיִם שֶׁכָּל גּוֹפּוֹ עוֹלָה בְּהֵן בְּבַת אַחַת.
78 (קי) לְהִיּוֹת הַטְּהֵרָה מִן הַצְּרַעַת, בֵּין צְרַעַת אָדָם בֵּין
79 צְרַעַת בַּיִת, בְּעֵץ אֲרָז וְאִזּוֹב וּשְׁנֵי תוֹלְעֹת וּשְׁתֵּי
80 צְפָרִים וּמַיִם חַיִּים, שְׁנֵאמֶר: "זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת
81 הַמְצַרֵּעַ". (קיא) לְהִיּוֹת הַמְצַרֵּעַ מְגַלַּח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ,
82 שְׁנֵאמֶר: "וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, יִגְלַח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ".
83 (קיב) לְהִיּוֹת הַמְצַרֵּעַ יְדוּעַ לְכָל בְּדָבָרִים הָאֲמוּרִים
84 בּוֹ: "בְּגִדְיוֹ יִהְיוּ פְרָמִים, וְרֵאשׁוֹ יִהְיֶה פְרוּעַ, וְעַל
85 שָׂפָם יַעֲטָה; וְטָמֵא טָמֵא, יִקְרָא". וְכֵן כָּל שְׂאֵר
86 הַטְּמֵאִים צְרִיכִין לְהוֹדִיעַ אֶת עֶצְמוֹן. (קיג) לְעֵשׂוֹת
87 פְּדָה אֲדָמָה לְהִיּוֹת אֲפֵרָה מוֹכָן, שְׁנֵאמֶר: "וְהִיתָה
88 לְעֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". (קיד) לְהִיּוֹת מְעִרִיךְ אָדָם נוֹתֵן
89 דְּמִים הַקְּצוּבִין בְּפִרְשָׁה, שְׁנֵאמֶר: "אִישׁ כִּי יִפְלֵא
90 נְדָר". (קטו) לְהִיּוֹת מְעִרִיךְ בְּהֵמָה טְמֵאָה נוֹתֵן
91 דְּמִיָּה, שְׁנֵאמֶר: "וְהֵעֵמִיד אֶת הַבְּהֵמָה". (קטז)
92 לְהִיּוֹת מְעִרִיךְ בֵּיתוֹ נוֹתֵן כְּעִרְףֵי הַכֹּהֵן, שְׁנֵאמֶר:

47 לשחט בהמה חיה ועוף ואחר כך יאכל בשׂרם,
 48 שְׁנֵאמֶר: "וַיִּזְבַּחַת מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנֶיךָ". (קמז) לְכֹסוֹת
 49 דָם חַיָּה וְעוֹף, שְׁנֵאמֶר: "וַיִּשְׁפֹּף אֶת דְּמוֹ, וַיִּכְסֶהוּ
 50 בְּעֶפֶר". (קמח) לְשַׁלַּח אִם צְפוּר מִן הַקֶּן, שְׁנֵאמֶר:
 51 "שַׁלַּח תְּשַׁלַּח אֶת הָאִם". (קמט) לְבִדֵּק בְּסִימְנֵי
 52 בְּהֵמָה, שְׁנֵאמֶר: "זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ". (קנ)
 53 לְבִדֵּק בְּסִימְנֵי הַעוֹף עַד שִׁיבְדִיל בֵּין טֶמְא לְטָהוֹר,
 54 שְׁנֵאמֶר: "כָּל צְפוּר". (קנא) לְבִדֵּק בְּסִימְנֵי הַגְּבִיִּים
 55 לִידַע טְהוֹר מִן הַטֶּמֶא, שְׁנֵאמֶר: "אֲשֶׁר לוֹ פְּרָעִים".
 56 (קנב) לְבִדֵּק בְּסִימְנֵי דָגִים, שְׁנֵאמֶר: "אֵת זֶה תֹּאכְלוּ
 57 מִכָּל אֲשֶׁר בַּיָּם". (קנג) לְקַדֵּשׁ חֲדָשִׁים וּלְחַשֵּׁב
 58 שָׁנִים וְחֲדָשִׁים בְּבֵית דִּין בְּלִבְד, שְׁנֵאמֶר: "הַחֲדָשׁ
 59 הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים". (קנד) לְשַׁבּוֹת בְּשַׁבַּת,
 60 שְׁנֵאמֶר: "וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבַּת". (קנה) לְקַדֵּשׁ
 61 שַׁבַּת, שְׁנֵאמֶר: "זְכוֹר אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ".
 62 (קנו) לְבַעַר חֲמִין, שְׁנֵאמֶר: "בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ
 63 שְׂאוֹר מִבְּתִיכֶם". (קנז) לְסַפֵּר בִּיצֵיאת מִצְרַיִם בְּלִילָה
 64 הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג הַמַּצּוֹת, שְׁנֵאמֶר: "וַהֲגַדְתָּ לְבְנֶיךָ
 65 בַּיּוֹם הַהוּא". (קנח) לְאַכֵּל מִצֵּה בְּלִיל זֶה, שְׁנֵאמֶר:
 66 "בְּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת". (קנט) לְשַׁבּוֹת בְּרִאשׁוֹן שֶׁל
 67 פֶּסַח, שְׁנֵאמֶר: "וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן, מִקְרָא קֹדֶשׁ". (קס)
 68 לְשַׁבּוֹת בְּשַׁבְּעֵי בּוֹ, שְׁנֵאמֶר: "וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי,
 69 מִקְרָא קֹדֶשׁ". (קסא) לְסַפֵּר מִקְצֵירַת הַעֲמֹר מ"ט
 70 יוֹם, שְׁנֵאמֶר: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחְרַת הַשַּׁבָּת".
 71 (קסב) לְשַׁבּוֹת בַּיּוֹם הַחֲמִשִּׁים, שְׁנֵאמֶר: "וּקְרִאתֶם
 72 בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, מִקְרָא קֹדֶשׁ". (קסג) לְשַׁבּוֹת
 73 בְּרִאשׁוֹן שֶׁל חֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי, שְׁנֵאמֶר: "בְּאַחַד לְחֲדָשׁ,
 74 יִהְיֶה לָכֶם שַׁבְּתוֹן". (קסד) לְהַתְּעַנּוֹת בְּעִשְׂרֵי בּוֹ,
 75 שְׁנֵאמֶר: "וּבַעֲשׂוֹר לְחֲדָשׁ תַּעֲנֶנּוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם".
 76 (קסה) לְשַׁבּוֹת בַּיּוֹם הַצּוֹם, שְׁנֵאמֶר: "שַׁבַּת
 77 שַׁבְּתוֹן". (קסו) לְשַׁבּוֹת בְּרִאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת,
 78 שְׁנֵאמֶר: "בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, מִקְרָא קֹדֶשׁ". (קסז)
 79 לְשַׁבּוֹת בְּשִׁמְנֵי שֶׁל חַג, שְׁנֵאמֶר: "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
 80 מִקְרָא קֹדֶשׁ". (קסח) לִישֵׁב בְּסִפָּה שְׁבַעַת יָמִים,
 81 שְׁנֵאמֶר: "בְּסִפּוֹת תִּשְׁכּוּ שְׁבַעַת יָמִים". (קסט) לְטַל
 82 לוֹלֵב, שְׁנֵאמֶר: "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, פְּרִי
 83 עֵץ הָדָר בַּפֶּת תְּמָרִים". (קע) לְשַׁמֵּעַ קוֹל שׁוֹפָר
 84 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁנֵאמֶר: "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם".
 85 (קעא) לְתַן מַחְצִית הַשֶּׁקֶל כָּכֵל שָׁנָה וְשָׁנָה, שְׁנֵאמֶר:
 86 "זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים". (קעב) לְשַׁמֵּעַ
 87 מִכָּל נְבִיא שִׁיֵּא בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, אִם לֹא יוֹסִיף וְלֹא
 88 יִגְרַע, שְׁנֵאמֶר: "אֲלֵיו תִּשְׁמַעוּן". (קעג) לְמַנּוֹת
 89 מִלֶּךְ, שְׁנֵאמֶר: "שׁוֹם תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ". (קעד)
 90 לְשַׁמֵּעַ מִכָּל בֵּית דִּין הַגְּדוֹל שִׁיעֲמָדוֹ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל,
 91 שְׁנֵאמֶר: "וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֵאמְרוּ לָךְ - תַּעֲשֶׂה".
 92 (קעה) לְנָטוֹת אַחֲרֵי רַבִּים, אִם תִּהְיֶה מְחַלְקֵת בֵּין

1 "וְהַעֲרִיכוּ הַפֶּהְן". (קיז) לְהִיּוֹת מִקְדִּישׁ שְׂדֵהוּ נוֹתֵן
 2 כְּעֶרֶךְ הַקְּצוּב בַּפְּרָשָׁה, שְׁנֵאמֶר: "וְהִיָּה עֶרְכֶּךָ כְּפִי
 3 זְרַעוֹ". (קיח) לְשַׁלֵּם הַשׁוּגֵג בְּמַעֲיֵלָה מִה שֶׁמַּעַל לָה'
 4 וּלְהוֹסִיף חֲמֵשׁ, שְׁנֵאמֶר: "וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ
 5 יִשְׁלֵם". (קיט) לְהִיּוֹת נָטַע רַבְּעֵי קֹדֶשׁ, שְׁנֵאמֶר:
 6 "יִהְיֶה כָּל פְּרִי קֹדֶשׁ הַלּוּלָיִם". (קכ) לְהַנִּיחַ פֶּאֶה.
 7 (קכא) לְהַנִּיחַ לֶקֶט. (קכב) לְהַנִּיחַ עֹמֵר הַשִּׁכְּחָה.
 8 (קכג) לְהַנִּיחַ עוֹלָלוֹת בְּכֶרֶם. (קכד) לְהַנִּיחַ פֶּרֶט
 9 הַכֶּרֶם. לְפִי שֶׁבָּכֵל אֵלוֹ נֵאמֶר: "לְעֵנִי וּלְגַר תַּעֲזֹב
 10 אֶתֶם"; וְזֶהוּ מַצּוֹת עֲשֵׂה שְׁלֵהֶם. (קכה) לְהַבִּיא
 11 בַּכּוּרִים לְבֵית הַבְּחִירָה, שְׁנֵאמֶר: "רֹאשִׁית בַּכּוּרֵי
 12 אֲדַמְתֶּךָ". (קכו) לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוּלָה לַפֶּהְן,
 13 שְׁנֵאמֶר: "רֹאשִׁית דְּגָנְךָ תִּתֵּן לוֹ". (קכז) לְהַפְרִישׁ
 14 מַעֲשֵׂר דָגָן לְלוּיִם, שְׁנֵאמֶר: "וְכָל מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ
 15 וְגו'". (קכח) לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי לְהֵאָכֵל לְבַעֲלֵיו
 16 בִּירוּשָׁלַיִם, שְׁנֵאמֶר: "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה
 17 לְמַדּוֹ, שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר שְׁנֵי. (קכט) לְהִיּוֹת הַלוּיִם
 18 מִפְּרִישֵׁין מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר שֶׁלְקָחוּ מִיִּשְׂרָאֵל
 19 וְנוֹתְנִין אוֹתוֹ לַכֹּהֲנִים, שְׁנֵאמֶר: "וְאֵל הַלוּיִם תְּדַבֵּר".
 20 (קל) לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר עֵנִי תַּחַת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּשִׁלְשִׁית
 21 וּבִשְׁשִׁית בְּשַׁבְּעָה, שְׁנֵאמֶר: "מִקְצֵה שְׁלֹשׁ שָׁנִים,
 22 תּוֹצִיא אֶת כָּל מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ". (קלא) לְהַתְּנוֹת
 23 וְדוּי מַעֲשֵׂר, שְׁנֵאמֶר: "וְאָמַרְתָּ לְפָנָי ה' אֱלֹהֶיךָ,
 24 בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ". (קלב) לְקָרוֹת עַל הַכּוּרִים,
 25 שְׁנֵאמֶר: "וְעֵנִיתָ וְאָמַרְתָּ לְפָנָי ה' אֱלֹהֶיךָ". (קלג)
 26 לְהַפְרִישׁ חֶלֶה לַפֶּהְן, שְׁנֵאמֶר: "רֹאשִׁית עֲרֹסְתְּכֶם -
 27 חֶלֶה, תְּרִימוֹ תְּרוּמָה". (קלד) לְהַשְׁמִיט קֶרֶקַע,
 28 שְׁנֵאמֶר: "וְהַשְּׁבִיעַת תִּשְׁמַטְנָה וְנִטְשֶׁתָּה". (קלה)
 29 לְשַׁבּוֹת מַעֲבֹדַת הָאָרֶץ, שְׁנֵאמֶר: "בְּחָרִישׁ וּבְקִצִּיר
 30 תִּשְׁבַּת". (קלו) לְקַדֵּשׁ שְׁנַת יוֹבֵל בְּשִׁבְתָּהּ בְּשִׁמְטָה,
 31 שְׁנֵאמֶר: "וְקִדְשָׁתֶם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה". (קלז)
 32 לְתַקַּע בְּשׁוֹפָר בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל, שְׁנֵאמֶר: "וְהַעֲבַרְתָּ
 33 שׁוֹפֵר תְּרוּעָה". (קלח) לְתַן גְּאֻלָּה לְאָרֶץ בְּשְׁנַת
 34 הַיּוֹבֵל, שְׁנֵאמֶר: "וּבְכָל אָרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם, גְּאֻלָּה תִתְּנוּ
 35 לְאָרֶץ". (קלט) לְהִיּוֹת גְּאֻלָּת בְּתֵי עֲרֵי חוּמָה עַד
 36 שָׁנָה, שְׁנֵאמֶר: "וְאִישׁ, כִּי יִמְכֹר בֵּית מוֹשָׁב עִיר
 37 חוּמָה". (קמ) לְמַנּוֹת שְׁנֵי יוֹבֵל שָׁנִים וּשְׁמִטָּים,
 38 שְׁנֵאמֶר: "וּסְפַרְתָּ לָךְ שְׁבַע וְגו'". (קמא) לְהַשְׁמִיט
 39 כְּסָפִים בְּשַׁבְּעִית, שְׁנֵאמֶר: "שְׁמוּט כָּל בַּעַל מִשָּׂה
 40 יָדוֹ". (קמב) לְנַגֵּשׁ לְנִכְרֵי, שְׁנֵאמֶר: "אֵת הַנִּכְרֵי
 41 תַגֵּשׁ, וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ אֵת אַחֲרֵי תִשְׁמַט יָדְךָ". (קמג)
 42 לְתַן מִן הַבְּהֵמָה לַכֹּהֵן הַזְּרוּעַ וְהַלְחִימִים וְהַקְּבָה,
 43 שְׁנֵאמֶר: "וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזְּרוּעַ". (קמד) לְתַן רֹאשִׁית
 44 הַגֵּז לַפֶּהְן, שְׁנֵאמֶר: "וְרֹאשִׁית גֵּז צֹאנֶךָ - תִּתֵּן לוֹ".
 45 (קמה) לְדוֹן בְּדִינֵי חֲרָמִים, מֵהֶם לָה' וּמֵהֶם לַפֶּהְן,
 46 שְׁנֵאמֶר: "אֵךְ כָּל (ה) חֲרָם אֲשֶׁר יִחְרַם". (קמו)

47 תְּשִׁיבֶם לְאַחֶיךָ". (רה) לְהוֹכִיחַ הַחוּטָא, שְׁנֹאֲמַר: 48 "הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתְךָ". (רו) לְאַהֲבֵךָ כָּל אָדָם 49 מִבְּנֵי בְרִית, שְׁנֹאֲמַר: "וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ". (רז) 50 לְאַהֲבֵךָ אֶת הַגֵּר, שְׁנֹאֲמַר: "וְאַהֲבַתְּ אֶת הַגֵּר". (רח) 51 לְצַדֵּק הַמֵּאֲזִינִים עִם הַמְּשַׁקְלֹת, שְׁנֹאֲמַר: "מֵאֲזִינֵי 52 צַדִּיק אֲבִי צַדִּיק". (רט) לְכַבֵּד הַחֲכָמִים, שְׁנֹאֲמַר: 53 "מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקְוֶם". (רי) לְכַבֵּד אָב וְאִם, שְׁנֹאֲמַר: 54 "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ". (ריא) לְיִרְאֵה מֶאֱבֵךָ וְאִם, 55 שְׁנֹאֲמַר: "אִישׁ, אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ". (ריב) לְפָרוֹת 56 וְלִרְבוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "פָּרוּ וּרְבוּ". (ריג) לְבַעַל 57 בְּקִדּוּשֵׁינִי, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וְכָא 58 אֵלֶיהָ". (ריד) לְשַׁמֵּחַ חֵתָן אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁנֵה אַחַת, 59 שְׁנֹאֲמַר: "נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שְׁנֵה אַחַת וְגו'". (רטו) 60 לְמוֹל אֶת הַבֶּן, שְׁנֹאֲמַר: "וּבְיָוִם הַשְּׁמִינִי יְמוֹל בְּשֵׁר 61 עָרְלָתוֹ". (רטז) לְיָבֵם אִשְׁתְּ אָח, שְׁנֹאֲמַר: "יִבְמָה 62 יָבֵא עֲלֶיהָ". (ריז) לְחַלֵּץ לִיבֶם, שְׁנֹאֲמַר: "וְחָלְצָה 63 גְּעֻלּוֹ מֵעַל רִגְלוֹ". (ריח) לְשֵׂא אוֹנֵס אֶת אֲנוּסָתוֹ, 64 שְׁנֹאֲמַר: "וְלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה". (ריט) לְיִשֵּׁב מוֹצִיא 65 שֵׁם רַע עִם אִשְׁתּוֹ כָּל יָמָיו, שְׁנֹאֲמַר: "וְלוֹ תִּהְיֶה 66 לְאִשָּׁה, לֹא יוּכַל לְשַׁלַּחַהּ כָּל יָמָיו". (רכ) לְדוֹן 67 בְּמִפְתָּה בְּחֲמֻשִׁים שָׁקֵל עִם שָׁרָר דִּינִין, שְׁנֹאֲמַר: 68 "וְכִי יִפְתָּה". (רכא) לְעֲשׂוֹת לִיפַת תְּאֵר כְּתוּב, 69 שְׁנֹאֲמַר: "וְרָאִיתָ בְּשִׁבְיָה אִשְׁתְּ יַפֵּת תְּאֵר". (רכב) 70 לְגַרֵשׁ בְּשֵׁטֶר, שְׁנֹאֲמַר: "וְכָתַב לָהּ סִפֵּר כְּרִיתוֹת וְנָתַן 71 בְּיָדָהּ". (רכג) לְעֲשׂוֹת לְשׁוּטָה כְּתוּרָה, שְׁנֹאֲמַר: 72 "וְעָשָׂה לָהּ הַכֶּהֵן, אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת". (רכד) 73 לְהַלְקוֹת הַרְשָׁעִים, שְׁנֹאֲמַר: "וְהַפִּילוּ הַשּׁוֹפֵט 74 וְהַפְּהוּ". (רכה) לְהַגְלוֹת רוֹצֵחַ בְּשַׁנְגָּה, שְׁנֹאֲמַר: 75 "וְיָשֵׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֶּהֵן". (רכו) לְהִיּוֹת בֵּית דִּין 76 הוֹרְגִין בְּסִיף, שְׁנֹאֲמַר: "נָקָם וְנָקָם". (רכז) לְהִיּוֹת 77 בֵּית דִּין הוֹרְגִין בְּחֶנֶק, שְׁנֹאֲמַר: "מוֹת (נְמוֹת) 78 [נְיוֹמַת] הַנֶּאֱפָף וְהַנֶּאֱפָת". (רכח) לְהִיּוֹת בֵּית דִּין 79 שׁוֹרְפִין בָּאֵשׁ, שְׁנֹאֲמַר: "בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהַיָּן". 80 (רכט) לְהִיּוֹת בֵּית דִּין סוֹקְלִין בְּאֲבָנִים, שְׁנֹאֲמַר: 81 "וּסְקַלְתֶּם אֹתָם". (רל) לְתַלּוֹת מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב תְּלִיָּה, 82 שְׁנֹאֲמַר: "וְתַלִּית אֹתוֹ עַל עֵץ". (רלא) לְקַבֵּר הַנֶּהַרֵּג 83 בְּיוֹמוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי קָבַר תִּקְבְּרוּנוּ בְּיוֹם הַהוּא". 84 (רלב) לְדוֹן בְּעֶבֶד עֲבָרִי כִּהְלֹכוֹתָיו, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי 85 תִּקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי". (רלג) לְיַעַד אִמָּה עֲבָרִיָּה, 86 שְׁנֹאֲמַר: "אֲשֶׁר לוֹ יַעֲדָה...". (רלד) לְבָנוּ יַעֲדָהּ". 87 (רלה) לְפָדוֹת אִמָּה עֲבָרִיָּה, שְׁנֹאֲמַר: "וְהַפְּדָהּ". 88 (רלז) לְעַבֵּד בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְעוֹלָם, שְׁנֹאֲמַר: "לְעוֹלָם, 89 בְּהֵם תַּעֲבָדוּ". (רלו) לְהִיּוֹת הַחוּבֵל מְשַׁלֵּם מְמוֹן, 90 שְׁנֹאֲמַר: "וְכִי יִרְיֵב אֲנִישִׁים, וְהִכָּה אִישׁ". (רלז) 91 לְדוֹן בְּנִזְקֵי בְּהֵמָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְכִי יִגַּף שׂוֹר אִישׁ אֶת 92 שׂוֹר רֵעֵהוּ". (רלח) לְדוֹן בְּנִזְקֵי הַבּוֹר, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי

1 הַסִּנְהֶדְרִין בְּדִינֵין, שְׁנֹאֲמַר: "אַחֲרַי רַבִּים - לְהִטּוֹת". 2 (קעו) לְמַנּוֹת שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים בְּכָל קָהָל וְקָהָל 3 מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֹאֲמַר: "שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ". 4 (קעז) לְהַשׁוֹת בֵּין בְּעָלֵי דִינֵין בְּשַׁעַה שְׁעוֹמְדִין 5 בְּדִין, שְׁנֹאֲמַר: "בְּצַדִּיק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתְךָ". (קעח) 6 לְהַעֲרִיד בְּבֵית דִּין לְמִי שִׁישׁ לוֹ עֲדוֹת, שְׁנֹאֲמַר: 7 "וְהוּא עַד, אוֹ רָאָה אוֹ יַעַד". (קעט) לְהַקָּר הַעֲדִים 8 הַרְבֵּה, שְׁנֹאֲמַר: "וְדַרְשָׁתָּ וְחִקְרָתָּ וְשִׁאלְתָּ, הֵיטֵב". 9 (קפ) לְעֲשׂוֹת לְעֲדִים זוֹמְמִין כְּמוֹ שְׁזַמְמוּ לְעֲשׂוֹת, 10 שְׁנֹאֲמַר: "וְעֲשִׂיתֶם לוֹ כְּפֹאֵר זִמְם". (קפא) לְעַרְף 11 אֶת הַעֲגֻלָּה כְּמַצּוֹתָהּ, שְׁנֹאֲמַר: "וְעַרְפוּ שֵׁם אֶת 12 הַעֲגֻלָּה בְּפַחֲלִי". (קפב) לְהַכִּין שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט, 13 שְׁנֹאֲמַר: "תִּכְיֶן לָךְ הַדֶּרֶךְ, וְשִׁלְשַׁתָּ". (קפג) לְתַת 14 לְלוֹיִם עָרִים לְשִׁבְתָּ, וְגַם הֵן קוֹלְטוֹת, שְׁנֹאֲמַר: 15 "וְנִתְּנוּ לְלוֹיִם עָרִים". (קפד) לְעֲשׂוֹת מַעֲקָה, 16 שְׁנֹאֲמַר: "וְעֲשִׂיתָ מַעֲקָה לְגִגְךָ". (קפה) לְאָבֵד 17 עֲבוּדָה זָרָה וְכָל מְשֻׁמְשִׂיָּהּ, שְׁנֹאֲמַר: "אָבֵד תֵּאבְדוּן 18 וְגו'". (קפו) לְהַרְג אֲנָשֵׁי עִיר הַנִּדְחָת וְלִשְׂרֹף אֶת 19 הָעִיר, שְׁנֹאֲמַר: "וְשִׂרְפָתָּ בָּאֵשׁ אֶת הָעִיר וְאֶת כָּל 20 שְׁלָלָהּ". (קפז) לְאָבֵד שְׁבַעַה עֲמֻמִּים מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל, 21 שְׁנֹאֲמַר: "הַחֲרוֹם תַּחְרִימֶם". (קפח) לְהַכְרִית זָרְעוֹ 22 שֶׁל עַמְלֵק, שְׁנֹאֲמַר: "תִּמְחָה אֶת זָכֵר עַמְלֵק". 23 (קפט) לְזַכֵּר מַה שֶּׁעָשָׂה לָנוּ עַמְלֵק תְּדִיר, שְׁנֹאֲמַר: 24 "זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עַמְלֵק". (קצ) לְעֲשׂוֹת 25 בְּמַלְחָמַת הַרְשׁוֹת כְּמִשְׁפֵּט הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה, שְׁנֹאֲמַר: 26 "כִּי תִקְרַב אֶל עִיר". (קצא) לְמַשַּׁח כֹּהֵן לְמַלְחָמָה, 27 שְׁנֹאֲמַר: "וְהָיָה כְּקִרְבָּכֶם אֶל הַמַּלְחָמָה, וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן 28 וְדָבַר אֶל הָעָם". (קצב) לְהִתְקִין יָד בְּמַחְנֶה, שְׁנֹאֲמַר: 29 "וְיָד תִּהְיֶה לָךְ מִחוּץ לְמַחְנֶה". (קצג) לְהִתְקִין יָתֵד, 30 שְׁנֹאֲמַר: "וְיִתֵּד תִּהְיֶה לָךְ עַל אֲזִנְךָ". (קצד) לְהַשִּׁיב 31 אֶת הַגְּזֵל, שְׁנֹאֲמַר: "וְהַשִּׁיב אֶת הַגְּזֻלָּה אֲשֶׁר גִּזַּלְתָּ". 32 (קצה) לְתַת צַדִּיקָה, שְׁנֹאֲמַר: "פָּתַח תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ". 33 (קצו) לְהַעֲנִיק לְעַבֵּד עֲבָרִי, שְׁנֹאֲמַר: "הַעֲנִיק תַּעֲנִיק 34 לוֹ"; וְכֵן אִמָּה עֲבָרִיָּה. (קצז) לְהַלּוֹת לְעַנִּי, 35 שְׁנֹאֲמַר: "אִם כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי"; "אִם" זֶה אֵינוֹ 36 רְשׁוּת אֶלָּא מַצּוּרָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְהַעֲבַט תַּעֲבִיטְנוּ". 37 (קצח) לְהַלּוֹת לְנִזְכָּרֵי בְּרִפְיָה, שְׁנֹאֲמַר: "לְנִזְכָּרֵי 38 תִּשְׁיָף"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שִׁזּוּ מַצּוֹת עָשָׂה. 39 (קצט) לְהַשִּׁיב הַמְּשֻׁפָּן לְבַעֲלָיו, שְׁנֹאֲמַר: "הַשִּׁיב 40 תְּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֵבוֹט". (ר) לְתַת שָׂכָר שְׁכִיר בְּזַמְנוֹ, 41 שְׁנֹאֲמַר: "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ". (רא) לְהִיּוֹת הַשְּׁכִיר 42 אוֹכֵל בְּזַמֵּן שְׁכִירוֹתוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי תִבֵּא בְּכֶרֶם 43 רֵעֶךָ", "כִּי תִבֵּא בְּקִמַּת רֵעֶךָ". (רב) לְעֻזֵב מַעַל חֲבָרוֹ 44 אוֹ מַעַל בְּהֵמָתוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "עֻזֵב תַּעֲזֹב עִמּוֹ". (רב) 45 לְהַקִּים הַמְּשֹׂא עַל הַבְּהֵמָה, שְׁנֹאֲמַר: "הַקִּים תִּקִּים 46 עִמּוֹ". (רד) לְהַשִּׁיב הָאֲבָדָה, שְׁנֹאֲמַר: "הַשִּׁיב

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ידיעת האלוקות וההתבוננות בגדלות ה' מולידה אהבת ה' ויראתו, והן המביאות לקיים כל המצוות, ולכן מצוה זו היא מצוה ראשונה ממצוות-עשה כי היא הגורמת קיום כולם. ההוראה מכל הנ"ל היא שגם כשלומד אדם פנימיות התורה כדבעי (באופן של דעת), אל לו לבוא לידי מסקנה שהתדבקות זו היא תכלית לעצמה, ואל לו להפוך עניין זה לכל מבוקשו. וזאת מלמדנו הרמב"ם בהדגישו שהיא "מצוה ראשונה", היינו שתכליתה היא קיום כל מצוות התורה.

(על-פי 'לקו"ש חזק כ"ו עמוד 59)

~ נקודות משיחות קודש ~

מצוה י"ב וי"ג.

לקשור תפילין בראש ... כו' לקשור תפילין ביד כו"י. ידועה הקושיא מדוע הקדים הרמב"ם בכל מקום תפילין של ראש לתפילין של יד: במניין המצוות שבריש הל' תפילין, בספר המצוות, בתחילת הל' תפילין בחיוב הנחתן, בריש פרק ב' בדין כתיבתן, בדין עשייתן, בדין סידור הפרשיות בתוך התפילין, במקום הנחתן על היד ועל הראש ובעניין ברכת התפילין. והרי הוא שלא כסדר שבתורה המקדימה תפילין ש"י לש"ר - "וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפת בין כו"י".

ויבואר על-פי הצפעה"נ שביאר שמצות תפילין של יד היא בפעולת הקשירה ותו לא, אבל בתפילין של ראש "כל רגע ורגע שהוא לבוש, מקיים מצוה" שנאמר "והיו לטוטפות", ומה שאין מורידין תפילין של יד לאחר פעולת הקשירה הוא משום הדרשה ש"כל זמן שבין עיניך יהו שתיים", ולאחר פעולת הקשירה, התפילין של יד הן פרט בשל ראש. היוצא מכך הוא, שתדירות המצוה של תש"ר גדולה יותר מזו של תש"י, ולכן הקדים אותה הרמב"ם, כי הוא בהתאם לתוכנו של כל ספר 'אהבה' שעליו כתב הרמב"ם: "המצוות שהם תדירות שנוצטוונו בהם כדי לאהוב המקום ולזכרו תמיד", לכן סידר הרמב"ם את ההלכות הגדולות שבספר 'אהבה', על-פי סדר התדירות של המצוות: בתחילתו הלכות ק"ש ותפילה, שק"ש מצוותה פעמיים ביום, וחיוב תפילה מהתורה הוא "להתפלל בכל יום" - אבל לא פעמיים.

אחר המצוות שבדיבור, מונה הרמב"ם את המצוות שבמעשה לפי סדר תדירותן, קודם תפילין שמצוותן כל יום (ובהקשר לזה גם מזוהה וס"ת שכמה וכמה הלכות משותפות להם), אח"כ ציצית כי שלא כבתפילין החיוב בציצית הוא רק אם יש לו כסות בת ארבע כנפות, אח"כ ברכות שמהתורה חייבים לברך רק אחר האכילה ורק אם שבע (ובנוסף, הטעם דציצית הוא משום "וזכרתם" שהוא

1 יִפְתַּח אִישׁ בֹּרֵךְ. (רלט) לְדוֹן בְּגִנְבַּ בְּתִשְׁלוּמֵינָא או
2 בְּמִיתָה, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי יִגְנֹב", "אִם בְּמִחְתָּרַת",
3 "וְגִנְבַּ אִישׁ וּמְכָרוֹ". (רמ) לְדוֹן בְּנִזְקֵי הַבְּעָר,
4 שְׁנֹאֲמַר: "כִּי יִבְעַר אִישׁ שְׂדֵה או כְּרִם". (רמא) לְדוֹן
5 בְּנִזְקֵי הָאֵשׁ, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי תֵצֵא אֵשׁ, וּמִצָּאָה
6 קוֹצִים". (רמב) לְדוֹן בְּדִין שׁוֹמֵר חֲנֻם, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי
7 יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶסֶף או כְּלִים". (רמג) לְדוֹן בְּדִין
8 נוֹשֵׂא שְׂכָר וְשׁוֹכֵר, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ
9 חֲמוֹר או שׁוֹר". (רמד) לְדוֹן בְּדִין הַשְׂוֹאֵל, שְׁנֹאֲמַר:
10 "וְכִי יִשְׁאֵל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ". (רמה) לְדוֹן בְּדִין
11 מִקָּח וּמִמְכָּר, שְׁנֹאֲמַר: "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר
12 לְעַמִּיתְכֶם". (רמו) לְדוֹן בְּדִין טוֹעֵן וְנוֹטֵעֵן, שְׁנֹאֲמַר:
13 "עַל כָּל דְּבַר פְּשַׁע". (רמז) לְהַצִּיל הַנֶּהְדָּף וְאֶפְלוּ
14 בְּנֶפֶשׁ הַרוֹדֵף, שְׁנֹאֲמַר: "וְקִצְצָתָה אֶת כַּפָּה". (רמח)
15 לְדוֹן בְּדִינֵי נְחֻלּוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "אִישׁ כִּי יָמוּת, וּבֵן אֵין
16 לוֹ וְהִיתָה לְבָנָי יִשְׂרָאֵל".

~ נקודות משיחות קודש ~

מניין המצוות

"מצוה ראשונה ממצוות-עשה לידע שיש שם אלוקה". צ"ל מדוע מציין הרמב"ם שהיא מצוה ראשונה ממצוות-עשה, הרי זהו דבר הנראה לכל הלומד את מניין המצוות. ואין לומר שרצה להדגיש שהיא מצוה ראשונה בחשיבותה, שהלא גם עניין זה מובן מאליו, שלכן מנאה הרמב"ם לראשונה.

שאלה דומה מתעוררת בדברי הרמב"ם "...לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא...". שהלא אם הוא ממציא כל נמצא, בוודאי שהוא ראשון, ומדוע כתב זאת הרמב"ם. ובפרט שהתואר 'ראשון' מלמד שיש לו שייכות וערך ל'שני', והלא הוא ית' אינו בערך כלל לכל שאר הנבראים.

אלא שבלשון זה מלמד הרמב"ם שהקב"ה השפיל עצמו כביכול להיות בבחינת מצוי ראשון שיש לו יחס כביכול לנמצאים, ודווקא משום כך הוא ממציא כל הנמצאים. עניין זה הוא יסוד כל התורה כולה כי עניינם של מצוות התורה הוא לפעול במציאות העולם.

זהו גם ההסבר מדוע ציין הרמב"ם ש"המצוה לידע שיש שם אלוקה" היא הראשונה ממצוות-עשה כי יש לה שייכות למצוות שנמנו לאחריה, שהרי את כולם יש לקיים מתוך ההכרה ש"יש שם מצוי ראשון" והוא הלכה שמשמיענו הרמב"ם שמצוות ידיעת ה' אינה רק מצוה בפני עצמה אלא היא ה"יסוד" וה"עמוד" של כל ההלכות.

כל הנ"ל מתקשר עם דיוק נוסף בדברי הרמב"ם: "לידע שיש שם כו"י ולא להאמין. אמונה היא למעלה מגדר מצוה, ולכן המצוה היא לידע בהבנה והשגה בשכל, כי

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

תוכנה - להכניס את הבן בברית שכרת הקב"ה עם אאע"ה. "ספר המצוות" אינו ספר הלכה אלא ביאור תוכן המצוות תוך תיאור קצר של המצוה ומקורה בתושב"כ והדינים בתושב"ע פ. מכיון שתוכן המצוה הוא להכניס את הנימול בבריתו של אאע"ה, ועיקר פרשת מילה היא הפסוקים שנאמרו באברהם ומשם נתבאר רוב פרטי המצוה, לכן מדגיש שהמצוה היתה לאברהם.

משא"כ בספר היד החזקה' שהוא ספר "הלכות הלכות", מביא הרמב"ם את המקור לצייו המעשי של המצוה ולא את תכנה. מקור החיוב על פעולת המילה הוא לפי שנצטוונו בסיני, והוא כאמור בפירוש המשניות שהמצוות שאנו מקיימים הן משום שכך נצטוונו בסיני.

(על"פ לקו"ש חלק ל"ט עמוד 22)

~ נקודות משיחות קודש ~

מ"ע רמ"ח. "שציונו לדון בדיני נחלות, שנאמר ואיש כי ימות ובן אין לו".

ולכאורה, ההוכחה שצריך לדון בדיני נחלות היא מהמשך הכתוב: "והעברתם את נחלתו כו", אבל מהמילים שציטט הרמב"ם אין שום הוכחה לכאורה שצריך לדון בדיני נחלות. ועוד צריך להבין, מדוע מסיים הרמב"ם את מניין מצוות-עשה במצוה זו דווקא. והביאור הוא: זה שסיים הרמב"ם במצוה זו, הוא על-דרך הסבר המפרשים במאמר המשנה האחרונה "עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות כו" שהתנא בא להודיע תשלום השכר ללומדים ומקיימים את הכתוב בששה סדרי משנה שהוא הגמול שיתן להם הקב"ה.

פרשת נחלות נכתבה בתורה כהמשך לחלוקת הארץ שנחלקה בשלושה אופנים: א. ירושת הארץ. ב. חלוקה ע"פ היגיון "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט כו". ג. בגורל - "אך בגורל תחלק את הארץ".

עם ישראל קיבל את ארץ ישראל משום שהיא נחלתו של הקב"ה - "אמר הקב"ה: יבואו ישראל שבאו לחלקי, וינחלו את הארץ שבאה לחלקי", ונתנת הארץ לישראל היא ביטוי לקשר של ישראל עם הקב"ה, וכשם שהקשר של ישראל עם הקב"ה הוא בשלושה "אשרינו מה טוב חלקנו מה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו", כך גם נתנת הארץ היא בשלושה אופנים: חלק, גורל וירושה.

ההבדל שבין חלק וגורל, הוא כמו ההבדל שבין מכר ומתנה. מכר תלוי ברצון הלוקח לשלם על הדבר הנמכר, ומתנה היא מצד הנותן ותלויה ברצונו. כך גם בקשר של ישראל עם הקב"ה, ישנה נחלה שהיא השכר שישראל מקבלים תמורת עבודתם בעולם באעתדל"ת, אבל ישנן גם ההמשכות וההשפעות המגיעות לישראל באתעדל"ע מצד "גורלנו", היינו מצד הבחירה של הקב"ה בישראל.

עניין תמידי יותר מברכות), ומסיים בהלכות מילה שהיא פעם אחת בחיים. לכן סידר הרמב"ם גם תש"ר לפני תש"י כי מצוותה תדירה יותר כדלעיל, והוא בהתאם לסדר התדירות שבכל הספר.

(על"פ לקו"ש חלק ל"ט עמוד 22)

~ נקודות משיחות קודש ~

מצות-עשה כ'

"לבנות בית הבחירה, שנאמר ועשו לי מקדש". בהלכות מלכים דעת הרמב"ם היא שהחיוב לבניית בית המקדש נלמד מהפסוק "ועשו לי מקדש", אבל הסמ"ג סובר שהוא מהפסוק "והיה המקום אשר יבחר ה' לשכנו תדרשו ובאת שמה". כי הצייו "ועשו לי מקדש" מדבר במשכן שבמדבר, ואילו ברמב"ם משמע שהוא ציוי כולל לכל מקום בין למשכן בין לשילה ונוב וגבעון ובין לבית עולמים, שנאמר ועשו לי מקדש ולא משכן.

ומה שרצה ה'לחם משנה' להוכיח מהלכות מלכים פ"א ה"א "ולבנות בית הבחירה, שנאמר לשכנו תדרשו ובאת שמה", שדעת הרמב"ם היא כהסמ"ג - צריך עיון, שהרי כאן מנה המצוה מ"ועשו לי מקדש" והלא אין מונה במניין המצוות אלא חיובים שהם לדורות, וגם מפשטות לשונו בהל' בית הבחירה "וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והיה לפי שעה, שנאמר כי לא באתם כו", מוכח שהפסוק "ועשו לי מקדש" שהביא - הוא לכל הזמנים.

(על"פ לקו"ש חלק י"א עמוד 116 הערה 3)

~ נקודות משיחות קודש ~

מצות-עשה רט"ז

"למול את הבן, שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו".

אבל בספר המצוות כתב "שציונו למול את הבן, והוא אמרו ית' לאברהם המול לכם כל זכר", ולכאורה הוא סתירה ל"עיקר הגדול" שכתב בפיה"מ (חולין סוף פרק ז') "ושם על לבך העיקר הגדול, שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו, כגון אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל את עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה".

ומדוע לא כתב בפירוש המשניות כמו שכתב כאן שטעם המצוה הוא ציוי התורה כפי שנאמר מסיני: "למול את הבן, שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו", והיאך תיושב הסתירה בין פיה"מ ל"ספר המצוות", ובין "ספר המצוות" ל"מניין המצוות" כאן.

והביאור: במצוות מילה יש שני פרטים: האחד הוא פעולת המילה שעליה נצטוונו על-ידי מרע"ה בסיני, והאחר הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְהֵם". (ו) שְׁלֹא לְעַבֵּד עֲבוּדָה זָרָה בְּדִבְרֵי שְׂדֵרָפָה
 לְהַעֲבִיד בָּהֶם, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תַעֲבֹדֵם". (ז) שְׁלֹא
 לְהַעֲבִיר בְּנֵו לְמַלְךְ, שְׁנֹאֲמַר: "וּמִזְרַעַךְ לֹא תִתֵּן
 לְהַעֲבִיר לְמַלְךְ". (ח) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה אוֹב,
 שְׁנֹאֲמַר: "אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֲבֹת". (ט) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת
 מַעֲשֵׂה יָדְעוֹנִי, שְׁנֹאֲמַר: "וְאֵל הַיָּדְעָנִים". (י) שְׁלֹא
 לַפְנוֹת אַחַר עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֹאֲמַר: "אַל תִּפְנוּ אֶל
 הָאֱלִילִים". (יא) שְׁלֹא לְהִקָּים מִצְבֵּה, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא
 תִקָּים לָךְ מִצְבֵּה". (יב) שְׁלֹא לִתֵּן אֶבֶן מִשְׁפֵּית,
 שְׁנֹאֲמַר: "וְאֶבֶן מִשְׁפֵּית לֹא תִתְּנוּ בְּאֲרָצְכֶם". (יג)
 שְׁלֹא לִטַּע אֵילָן בְּמִקְדָּשׁ, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִטַּע לָךְ
 אֲשֶׁרָה, כָּל עֵץ". (יד) שְׁלֹא לִישָׁבַע בַּעֲבוּדָה זָרָה
 לְעוֹבְדֵיהָ, וְלֹא מִשְׁפִּיעֵין אוֹתָן בָּהּ, שְׁנֹאֲמַר: "וְיִשָּׁם
 אֱלֹהִים אַחֲרֵיהֶם לֹא תִזְכְּרוּ, לֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ". (טו)
 שְׁלֹא לְהַדְיִחַ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַחַר עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֹאֲמַר:
 "וְלֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ"; זוֹ אֲזַהֲרָה לְמַדְיָה. (טז) שְׁלֹא
 לְהִסִּית אֶדָם מִיִּשְׂרָאֵל אַחַר עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֹאֲמַר
 בְּמִסִּית: "וְלֹא יוֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת". (יז) שְׁלֹא לְאַהֵב
 הַמִּסִּית, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תֹאֲבֵה לוֹ". (יח) שְׁלֹא לַעֲזֹב
 הַשְּׂנֵאָה לְמִסִּית, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִשְׁמַע אֲלֵיו". (יט)
 שְׁלֹא לְהַצִּיל הַמִּסִּית, אֲלֵא עוֹמֵד עַל דָּמוֹ, שְׁנֹאֲמַר:
 "לֹא תַחוֹס עֵינֶךָ עָלָיו". (כ) שְׁלֹא יִלְמַד הַמוֹסֵס
 זְכוּת עַל הַמִּסִּית, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַחְמַל". (כא) שְׁלֹא
 יִשְׁתַּק הַמוֹסֵס מִלְּמַד חוֹבָה עַל הַמִּסִּית, אִם יַדַּע לוֹ
 חוֹבָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִכְסֶה עָלָיו". (כב) שְׁלֹא
 לִיהַנּוֹת בְּצַפּוּי נַעֲבָד, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַחְמַד כֶּסֶף וְזָהָב
 עָלֶיְהֶם". (כג) שְׁלֹא לְבָנוֹת עֵיר הַנְּדַחַת לְכַמוֹת
 שְׁהִיְתָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִבְנֶה עוֹד". (כד) שְׁלֹא
 לִיהַנּוֹת בְּמִזְוֵן עֵיר הַנְּדַחַת, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא יִדְבַק
 בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֶרֶם". (כה) שְׁלֹא לִיהַנּוֹת
 בַּעֲבוּדָה זָרָה וּבְכָל מַשְׁמָשִׂיהָ וּבְתַקְרָבָתָהּ שְׁלֵה וּבְיָיִן
 שְׁתַּנְּסַף לָהּ, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִבֵּיא תוֹעֵבָה אֶל
 בֵּיתְךָ". (כו) שְׁלֹא לְהַתְנַבֵּא בְשִׁמָּה, שְׁנֹאֲמַר: "וְאֲשֶׁר
 יִדְבַר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרָיִם". (כז) שְׁלֹא לְהַתְנַבֵּא
 בְּשִׁקָּר, שְׁנֹאֲמַר: "אֲשֶׁר יִזִּיד לְדַבֵּר דְּבַר בְּשִׁמִּי, אֵת
 אֲשֶׁר לֹא צוִיתִיו". (כח) שְׁלֹא לִשְׁמַע לְמַתְנַבֵּא בְּשֵׁם
 עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִשְׁמַע אֶל דְּבַר הַנְּכִיבֵא".
 (כט) שְׁלֹא נִמְנַע מִהַרְיֵגַת נְבִיא הַשִּׁקָּר וְלֹא נִירָא
 מִמֶּנּוּ, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ". (ל) שְׁלֹא לְלַכֵּת
 בְּחֻקוֹת עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה וְלֹא בְּמִנְהַגוֹתֵם, שְׁנֹאֲמַר:
 "וְלֹא תִלְכוּ בְּחֻקוֹת הַגּוֹי". (לא) שְׁלֹא לְקַסֵּם,
 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִמְצֵא בְךָ קַסֵּם קְסָמִים". (לב) שְׁלֹא
 לְעוֹנֵן, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַעֲוֹנֵנִי". (לג) שְׁלֹא לִנְחֹשׁ,
 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִנְחֹשׁוּ". (לד) שְׁלֹא לְכַשֵּׁף, שְׁנֹאֲמַר:
 "לֹא יִמְצֵא בְךָ וְגו' וּמְכַשֵּׁף". (לה) שְׁלֹא לְחַבֵּר
 חֶבֶר, שְׁנֹאֲמַר: "וְחַבֵּר חֶבֶר". (לו) שְׁלֹא לְשָׂאֵל

1 אעפ"כ גם במתנה מורגשת מציאות המקבל, שאין אדם
 2 נותן אם אין למי לתת, ומוכרח שתהיה מציאות המקבל.
 3 האופן היחידי בו הנותן והמקבל הופכים למציאות אחת
 4 הוא בירושה, אז עומד הירוש במקום המוריש, והירוש אינו
 5 מציאות חדשה המקבל נכסים מהמוריש, אלא בלשון
 6 הכתוב "תחת אבותיך יהיו בניך", והירוש הופך לעצם
 7 המוריש, ובדרך ממילא מקבל את הבעלות על נכסי
 8 המוריש.

9 זהו החידוש והמעלה שב'ירושתנו' על 'חלקנו' וגורלנו'.
 10 'חלקנו' הוא הקשר עם הקב"ה כמו שצמצם את עצמו עד
 11 כדי כך שעבודת הנבראים תופסת מקום אצלו, וחשובים
 12 לפניו ליתן שכר בגין עבודתם. 'גורלנו' הוא מה שבחר בנו,
 13 והגם שבחר בנו בבחירה אמיתית ולא רק מצד המעלה
 14 הגלויה של ישראל, מכל-מקום הרי הבוחר בחר במציאות
 15 שאינה הוא כביכול. משא"כ באופן התקשרותם של
 16 ישראל ב'ירושתנו' הם אחד לגמרי עם הקב"ה, הירוש
 17 עומד במקום המוריש, היינו שישאל הם מציאות אחת
 18 עם הקב"ה.

19 לכן מנה הרמב"ם מצות נחלה בסוף המניין של מצוות-
 20 עשה, כי יש בו גם הודעת השכר (כמו בפירוש על המשנה
 21 האחרונה בעוקצין כדלעיל) והשכר האמיתי שינתן לעתיד-
 22 לבוא לישראל המקיימים כל המצוות הוא התאחדות
 23 גמורה עם הקב"ה עד שאין ניכרת כאן מציאות של ישראל
 24 כלל כי הם חלק מהקב"ה ממש.

25 בזה יובן מדוע ציטט הרמב"ם במניין מצות נחלות את
 26 המילים "...ובן אין לו", כי שלימות הירושה וההענקה
 27 מלמעלה היא באופן שאין מציאות של בן, וכל מציאותו
 28 היא מציאות האב, ומכיון שאין כאן מציאות הבן כלל -
 29 ציטט מהפסוק רק את המילים "ובן אין לו".

30 (על"פי 'לקו"ש חלק כ"ח עמוד 174)

יום שישי ט' תשרי ה'תשע"ח

מצוות לא תעשה

(א) מַצְוָה רֵאשׁוֹנָה מִמְצוּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁלֹא לַעֲלוֹת
 בְּמַחְשָׁבָה שֵׁישׁ אֱלוֹהִים וְזוֹלָתֵי ה', שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִהְיֶה
 לָךְ אֱלֹהִים אַחֲרָיִם עַל פְּנֵי". (ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת פֶּסֶל,
 לֹא יַעֲשֶׂה בְּיָדוֹ וְלֹא יַעֲשֶׂה לוֹ אַחֲרָיִם, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא
 תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל". (ג) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת עֲבוּדָה זָרָה
 אֲפִלּוּ לְאַחֲרָיִם, שְׁנֹאֲמַר: "וְאֵלֵהִי מִסְכָּה, לֹא תַעֲשֶׂה
 לָכֶם". (ד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת צוֹרוֹת לְנוֹאִי, וְאֵף עַל פִּי
 שְׂאִין עוֹבְדֵיין אוֹתָן, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי". (ה)
 שְׁלֹא לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְעֲבוּדָה זָרָה, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין
 דְּרַף עֲבוּדָתָהּ בְּהַשְׁתַּחֲוִיָּה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה

- 1 באוב, שְׁנֹאֵמֶר: "וְשׂוֹאֵל אוֹב". (לו) שְׁלֹא לְשֹׂאֵל
 2 בַּיַּדְעוֹנִי, שְׁנֹאֵמֶר: "וַיִּדְעוֹנִי". (לח) שְׁלֹא לְשֹׂאֵל
 3 בַּחֲלוּם מִן הַמַּתִּים, שְׁנֹאֵמֶר: "וַיִּדְרֹשׁ אֶל הַמַּתִּים".
 4 (לט) שְׁלֹא תַעֲדֶה אִשָּׁה עַדִּי אִישׁ, שְׁנֹאֵמֶר: "לֹא
 5 יִהְיֶה כְּלִי גֹבֵר עַל אִשָּׁה". (מ) שְׁלֹא יַעֲדֶה אִישׁ עַדִּי
 6 אִשָּׁה, שְׁנֹאֵמֶר: "לֹא יִלְבַּשׁ גֹּבֵר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה". (מא)
 7 שְׁלֹא לְכַתֵּב בַּגּוֹף כַּעֲבֹדֵי עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֹאֵמֶר:
 8 "וַיִּכְתַּבְתָּ קַעֲקַע, לֹא תִתְּנוּ בְכֶם". (מב) שְׁלֹא לְלַבֵּשׁ
 9 שַׁעֲטָנָו כְּמוֹ שְׂלֹבְשֵׁין פְּמָרֵי עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֹאֵמֶר:
 10 "לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנָו". (מג) שְׁלֹא לְהַקִּיף פֶּאת רֹאשׁ
 11 כְּמִמֵּי עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֹאֵמֶר: "וְלֹא תִקִּיפוּ פֶּאת
 12 רֹאשְׁכֶם". (מד) שְׁלֹא לְהַשְׁחִית כָּל הַזָּקֵן כַּעֲבֹדֵי
 13 עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֹאֵמֶר: "וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת זָקֵנְךָ".
 14 (מה) שְׁלֹא לְהַתְּגוּדֵד כַּעֲבֹדֵי עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֹאֵמֶר:
 15 "לֹא תִתְּגוּדְדוּ"; וַיִּגְדִּיךָ וּשְׂרִיטָה אַחַת הִיא. (מו)
 16 שְׁלֹא לְשַׁכֵּן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעוֹלָם, שְׁנֹאֵמֶר: "לֹא
 17 תִסְפוֹן לְשׁוֹב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד". (מז) שְׁלֹא לְתוֹר אַחֵר
 18 מִחֻשְׁבוֹת הַלֵּב וּרְאִית הַעֵינַיִם, שְׁנֹאֵמֶר: "וְלֹא תִתּוֹרוּ
 19 אַחֲרֵי לִבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם". (מח) שְׁלֹא לְכַרֵּת
 20 בְּרִית לְשִׁבְעָה עִמָּמִין, שְׁנֹאֵמֶר: "לֹא תִכְרֹת לָהֶם
 21 בְּרִית". (מט) שְׁלֹא לְהַחֲיִית אָדָם מִשִּׁבְעָה עִמָּמִין,
 22 שְׁנֹאֵמֶר: "לֹא תַחֲיֶה כָּל נֶשְׁמָה". (נ) שְׁלֹא לְחַן עַל
 23 עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֹאֵמֶר: "וְלֹא תַחַנֵּם". (נא)
 24 שְׁלֹא לְהוֹשִׁיב עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה בְּאַרְצְנוּ, שְׁנֹאֵמֶר:
 25 "לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ". (נב) שְׁלֹא לְהַתְּחַתֵּן כַּעֲבֹדֵי
 26 עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֹאֵמֶר: "וְלֹא תִתְּחַתֵּן בָּם". (נג) שְׁלֹא
 27 יִשָּׂא עֲמוּנֵי וּמוֹאָבֵי בַת יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם, שְׁנֹאֵמֶר:
 28 "לֹא יָבֹא עֲמוּנֵי וּמוֹאָבֵי בְּקֹהֶל ה'". (נד) שְׁלֹא
 29 לְהַרְחִיק זֶרַע עֲשׂוּ מִן הַקֹּהֶל אֲלֵא עַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת,
 30 שְׁנֹאֵמֶר: "לֹא תִתְּעַב אֲדָמִי". (נה) שְׁלֹא לְהַרְחִיק
 31 מִצְרֵי מְלִבּוֹא בְּקֹהֶל אֲלֵא עַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת, שְׁנֹאֵמֶר:
 32 "לֹא תִתְּעַב מִצְרֵי". (נו) שְׁלֹא לְקַרֵּא שְׁלוֹם לְעַמּוֹן
 33 וּמוֹאָב בַּתְּחִלָּה בְּשַׁעַת מְלַחְמָה כִּשְׂאֵר הַגּוֹיִם,
 34 שְׁנֹאֵמֶר: "לֹא תִדְרֹשׁ שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם". (נז) שְׁלֹא
 35 לְהַשְׁחִית אֵילָנֵי מֵאֵכֶל, וְכֵן כָּל שֵׂישׁ בּוֹ הַשְׁחַתָּה
 36 אֲסוּר, שְׁנֹאֵמֶר: "לֹא תִשְׁחִית אֶת עֵצָה". (נח) שְׁלֹא
 37 יִירָאוּ אֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה וְלֹא יִפְחָדוּ מְאוּיְבֵיהֶם בְּשַׁעַת
 38 מְלַחְמָה, שְׁנֹאֵמֶר: "לֹא תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם", "לֹא
 39 תִירָאוּם". (נט) שְׁלֹא יִסוּר מְלַבְּבָנוּ מַעֲשֵׂה עַמְּלָק
 40 הַרַע שַׁעֲשֵׂה לָנוּ, שְׁנֹאֵמֶר: "לֹא תִשְׁבַּח". (ס) שְׁאֲנוּ
 41 מִזְהָרִין עַל בְּרַפַּת הַשֵּׁם, שְׁנֹאֵמֶר: "אֱלֹהִים, לֹא
 42 תִקְלַל", וְנֹאֵמֶר בְּעֵנֶשׁ: "וְנוֹקֵב שֵׁם ה', מוֹת יוֹמֶת".
 43 וְזֶה הַפָּלֵל: כָּל שַׁעֲשֵׂה עֲלֵיו הַכְּתוּב כָּרַת אוֹ מִיתַת
 44 בֵּית דִּין, הֲרִי זוּ מַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה - חוּץ מִן הַמִּילָה
 45 וּפְסַח, שֶׁהֵן בְּכַרְת, וְהֵן מַצּוֹת עֲשֵׂה. (סא) שְׁלֹא
 46 לְעֵבֵר עַל שְׁבוּעַת בְּטוּי, שְׁנֹאֵמֶר: "וְלֹא תִשְׁבְּעוּ
- בְּשָׁמִי לְשִׁקֵּר". (סב) שְׁלֹא יִשְׁבַע לְשׂוֹא, שְׁנֹאֵמֶר: 47
 "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׂוֹא". (סג) שְׁלֹא 48
 לְחַלֵּל אֶת שֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֹאֵמֶר: "וְלֹא 49
 תַחֲלִלוּ אֶת שֵׁם קְדוֹשִׁי". (סד) שְׁלֹא לְנַסּוֹת אֶת דְּבַר 50
 ה', שְׁנֹאֵמֶר: "לֹא תִנְסוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם". (סה) 51
 שְׁלֹא לְאַבֵּד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אוֹ בְּתֵי כְּנַסְיֹת, אוֹ בְּתֵי 52
 מִדְרָשׁוֹת; וְכֵן אֵין מוֹחֲקִין אֶת הַשְּׂמוֹת הַמִּקְדָּשִׁין, 53
 וְאֵין מְאַבְדִים כְּתָבֵי הַקְּדָשׁ, שְׁנֹאֵמֶר: "אַבֵּד תֵּאַבְדוּן 54
 לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לְה' אֱלֹהֵיכֶם". (סו) שְׁלֹא לְלִין הַצְּלוּב 55
 עַל הָעֵץ, שְׁנֹאֵמֶר: "לֹא תִלִּין נְבִלְתוֹ עַל הָעֵץ". (סז) 56
 שְׁלֹא לְהַשְׁבִּית שְׂמִירָה סָבִיב לְמִקְדָּשׁ, שְׁנֹאֵמֶר: 57
 "וּשְׂמִרְתֶּם אֶת מִשְׁמֵרְתֵי". (סח) שְׁלֹא יִכְנַס כֹּהֵן 58
 לְהִיכָל בְּכָל עֵת, שְׁנֹאֵמֶר: "וְאֵל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל 59
 הַקְּדָשׁ". (סט) שְׁלֹא יִכְנַס כֹּהֵן בְּעַל מוּם מִן הַמְּזֻבַּח 60
 וְלִפְנֵימֶי, שְׁנֹאֵמֶר: "אַךְ אֵל הַפְּרֻכֶּת לֹא יָבֹא". (ע) 61
 שְׁלֹא יַעֲבֹד בְּעַל מוּם, שְׁנֹאֵמֶר: "אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ 62
 מוּם". (עא) שְׁלֹא יַעֲבֹד בְּעַל מוּם עוֹבֵר, שְׁנֹאֵמֶר: 63
 "כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם, לֹא יִקְרֹב". (עב) שְׁלֹא 64
 יִתְעַשֶּׂקוּ הַלְוִיִּם בְּעֲבוּדַת הַכֹּהֲנִים וְלֹא הַכֹּהֲנִים 65
 בְּעֲבוּדַת הַלְוִיִּם, שְׁנֹאֵמֶר בְּלוִיִּם: "אֵל כְּלֵי הַקְּדָשׁ 66
 וְאֵל הַמְּזֻבַּח לֹא יִקְרְבוּ גַם הֵם גַּם אֲתָם". (עג) שְׁלֹא 67
 יִכְנַס לְמִקְדָּשׁ וְלֹא יוֹרֶה בַּתּוֹרָה שְׂתוּי יוּן, שְׁנֹאֵמֶר: 68
 "יִינן וְשִׁכְרֵךְ אֵל תִּשְׁתֵּה בְּבִאכֶם אֵל אֵהֵל מוֹעֵד", 69
 וְנֹאֵמֶר: "וּלְהוֹרוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". (עד) שְׁלֹא 70
 יַעֲבֹד הַזֶּר בַּמִּקְדָּשׁ, שְׁנֹאֵמֶר: "וְזֶר לֹא יִקְרֹב אֲלֵיכֶם". 71
 (עה) שְׁלֹא יַעֲבֹד כֹּהֵן טָמֵא, שְׁנֹאֵמֶר: "וַיִּנְזְרוּ 72
 מִקְדָּשֵׁי כְּנֵי יִשְׂרָאֵל". (עו) שְׁלֹא יַעֲבֹד כֹּהֵן טָבוּל יוֹם 73
 עַד שִׁיעָרִיב שְׂמֵשׁוּ, שְׁנֹאֵמֶר: "וְלֹא יַחֲלִלוּ". (עז) 74
 שְׁלֹא יִכְנַס כֹּהֵן טָמֵא לְעִזָּה, שְׁנֹאֵמֶר: "וְלֹא יִטְמְאוּ 75
 אֶת מַחֲנֵיהֶם"; זֶה מַחֲנֵה שְׂכִינָה. (עח) שְׁלֹא יִכְנַס 76
 טָמֵא לְמַחֲנֵה לִוְיָהּ, שְׁפָנְגָדוֹ לְדוֹרוֹת הַר הַבַּיִת, 77
 שְׁנֹאֵמֶר: "לֹא יָבֹא אֵל תוֹף הַמַּחֲנֵה"; זֶה מַחֲנֵה 78
 לִוְיָהּ. (עט) שְׁלֹא לְכַנּוֹת אֶבְנֵי מִזְבֵּחַ גְּזִית, שְׁנֹאֵמֶר: 79
 "לֹא תִכְנֶה אֶתְהֵן גְּזִית". (פ) שְׁלֹא לְפַסֵּעַ עַל 80
 הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֹאֵמֶר: "וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעְלוֹת עַל מִזְבְּחֵי". 81
 (פא) שְׁלֹא לְהַקְטִיר וּלְהַקְרִיב בְּמִזְבֵּחַ הַזֶּהָב, 82
 שְׁנֹאֵמֶר: "לֹא תַעֲלוּ עֲלָיו קִטְרֹת זָרָה". (פב) שְׁלֹא 83
 לְכַבּוֹת אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֹאֵמֶר: "אֵשׁ, תְּמִיד תּוֹקֵד עַל 84
 הַמִּזְבֵּחַ - לֹא תִכְבֶּה". (פג) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בְּמִתְכַנֵּת 85
 שְׂמֹן הַמִּשְׁחָה, שְׁנֹאֵמֶר: "וּבְמִתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ". 86
 (פד) שְׁלֹא לְסוּף בְּשִׂמְן הַמִּשְׁחָה זֶר, שְׁנֹאֵמֶר: "עַל 87
 בִּשְׂר אָדָם לֹא יִסֹּף". (פה) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בְּמִתְכַנֵּת 88
 הַקִּטְרֹת, שְׁנֹאֵמֶר: "וּבְמִתְכַנְתָּה לֹא תַעֲשׂוּ". (פו) 89
 שְׁלֹא לְהוֹצִיא בְּדֵי הָאָרוֹן, שְׁנֹאֵמֶר: "לֹא יִסוּרוּ 90
 מִמֶּנּוּ". (פז) שְׁלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶוד, 91
 שְׁנֹאֵמֶר: "וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶוד". (פח) שְׁלֹא 92

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 יקרע המעיל, שְׁנֵאָמַר: "כְּפִי תִחְרָא יִהְיֶה לוֹ - לֹא
2 יִקְרַע". (פט) שְׁלֹא לְהַעֲלוֹת קִדְשִׁים בַּחוּץ, שְׁנֵאָמַר:
3 "הַשְּׂמֶרֶךְ לָךְ, כִּן תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ...". (צ) שְׁלֹא לִשְׁחַט
4 קִדְשִׁים בַּחוּץ, שְׁנֵאָמַר: "אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ
5 כֶּשֶׁב וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הִבִּיאוּ וְנִכְרַת". (צא)
6 שְׁלֹא לְהִקְדִישׁ בְּעֲלֵי מוֹמִיין לְמִזְבֵּחַ, שְׁנֵאָמַר: "כֹּל
7 אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם, לֹא תִקְרִיבוּ"; וְהוּא אֲסוּר הִקְדָּשׁוֹ. (צב)
8 שְׁלֹא לִשְׁחַט בְּעֲלֵי מוֹמִיין לְשֵׁם קִרְבָּן, שְׁנֵאָמַר: "לֹא
9 תִקְרִיבוּ אֵלָה לֵה'". (צג) שְׁלֹא לְזָרֵק דָּם בְּעֲלֵי מוֹמִיין
10 לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֵאָמַר בְּעֲלֵי מוֹמִיין: "לֹא תִקְרִיבוּ
11 לֵה'"; וְהוּא אֲסוּר זְרִיקַת דָּמִם. (צד) שְׁלֹא לְהִקְטִיר
12 אֲמוּרֵי בְּעֲלֵי מוֹמִיין, שְׁנֵאָמַר: "וְאִשָּׁה לֹא תִתְּנוּ
13 מֵהֶם". (צה) שְׁלֹא לְהִקְרִיב בְּעַל מוֹם עוֹבֵר,
14 שְׁנֵאָמַר: "לֹא תִזְבַּח לֵה' אֶלֶהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׁה, אֲשֶׁר
15 יִהְיֶה בּוֹ מוֹם"; וְהוּא מוֹם עוֹבֵר. (צו) שְׁלֹא לְהִקְרִיב
16 בְּעַל מוֹם מִיַּד הַגּוֹיִם, שְׁנֵאָמַר: "וּמִיַּד בֶּן נֶכֶר, לֹא
17 תִקְרִיבוּ". (צז) שְׁלֹא יִתֵּן מוֹם בְּקִדְשִׁים, שְׁנֵאָמַר:
18 "מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ"; כְּלוּמַר, לֹא תִתֵּן בּוֹ מוֹם. (צח)
19 שְׁלֹא לְהִקְרִיב שְׂאֹר אוֹ דֶבֶשׁ, שְׁנֵאָמַר: "כִּי כֹל
20 שְׂאֹר וְכֹל דֶּבֶשׁ, לֹא תִקְטִירוּ". (צט) שְׁלֹא לְהִקְרִיב
21 תֶּפֶל, שְׁנֵאָמַר: "וְלֹא תִשְׁבִּית מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ".
22 (ק) שְׁלֹא לְהִקְרִיב אֶתְּנֶן וּמַחִיר, שְׁנֵאָמַר: "לֹא תִבִּיא
23 אֶתְּנֶן זֹנֶה וּמַחִיר כְּלָב". (קא) שְׁלֹא לִשְׁחַט אוֹתוֹ
24 וְאֵת בְּנוֹ, שְׁנֵאָמַר: "אֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ, לֹא תִשְׁחַטוּ בַּיּוֹם
25 אֶחָד". (קב) שְׁלֹא לִתֵּן שְׂמֶן זֵית בְּמִנְחַת חוּטָא,
26 שְׁנֵאָמַר: "לֹא יִשִּׂים עֲלֶיהָ שְׂמֶן". (קג) שְׁלֹא לִתֵּן
27 עֲלֶיהָ לְבוֹנָה, שְׁנֵאָמַר: "וְלֹא יִתֵּן עֲלֶיהָ לְבוֹנָה". (קד)
28 שְׁלֹא יִתֵּן שְׂמֶן בְּמִנְחַת שׁוֹטָה, שְׁנֵאָמַר: "לֹא יִצַּק
29 עָלָיו שְׂמֶן". (קה) שְׁלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבוֹנָה, שְׁנֵאָמַר:
30 "וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבוֹנָה". (קו) שְׁלֹא לְהִמִּיר אֶת
31 הַקִּדְשִׁים, שְׁנֵאָמַר: "לֹא יִחַלִּיפוּנָה, וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ".
32 (קז) שְׁלֹא לְשַׁנּוֹת הַקִּדְשִׁים מִקִּרְבָּן לְקִרְבָּן, שְׁנֵאָמַר
33 בְּכֹר: "לֹא יִקְדִישׁ אִישׁ אֹתוֹ"; כְּלוּמַר, לֹא
34 יִקְדִישׁנוּ לְקִרְבָּן אַחֵר. (קח) שְׁלֹא לְפָדוֹת כְּכֹר
35 בְּהֵמָה טְהוֹרָה, שְׁנֵאָמַר: "אֵךְ כְּכֹר שׁוֹר וְגֹ' לֹא
36 תִפְדֶּה". (קט) שְׁלֹא לְמַכּוֹר מֵעֶשֶׂר בְּהֵמָה, שְׁנֵאָמַר:
37 "לֹא יִגָּאֵל". (קי) שְׁלֹא לְמַכּוֹר שְׂדֵה הַחֵרֶם, שְׁנֵאָמַר:
38 "לֹא יִמְכֹּר". (קיב) שְׁלֹא לְפָדוֹת שְׂדֵה הַחֵרֶם,
39 שְׁנֵאָמַר: "לֹא יִגָּאֵל". (קיג) שְׁלֹא יְבַדִּיל רֹאשׁ
40 חִטָּאת הָעוֹף, שְׁנֵאָמַר: "וּיְמַלֵּךְ אֶת רֹאשׁוֹ מִמּוֹל
41 עֶרְפוֹ". (קיג) שְׁלֹא לְעַבֵּד בְּקִדְשִׁים, שְׁנֵאָמַר: "לֹא
42 תַעֲבֹד בְּכֹר שׁוֹרֶךְ". (קיד) שְׁלֹא לְגַזֵּז אֶת הַקִּדְשִׁים,
43 שְׁנֵאָמַר: "וְלֹא תִגַּז כְּכֹר צֹאנֶךָ". (קטו) שְׁלֹא יִשְׁחַט
44 הַפֶּסַח וְהַחֲמִיץ קִנְיָם, שְׁנֵאָמַר: "לֹא תִשְׁחַט עַל חֲמִיץ
45 דָּם זִבְחִי". (קטז) שְׁלֹא לְהִנִּיחַ אֲמוּרֵי הַפֶּסַח עַד
46 שִׁיפְסְלוּ בְּלִינָה, שְׁנֵאָמַר: "וְלֹא יִלִּין חֶלֶב חֲגִי עַד
- 47 בִּקְרָ". (קיז) שְׁלֹא לְהוֹתִיר מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח, שְׁנֵאָמַר:
48 "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָ". (קיח) שְׁלֹא לְהוֹתִיר
49 מִחֲגִיגַת אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שְׁנֵאָמַר: "וְלֹא
50 יִלִּין מִן הַבֶּשֶׂר"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׁבִכְשׁוֹר
51 חֲגִיגַת אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר הַפְּתוּב מְדַבֵּר, וְזֶה שְׁנֵאָמַר
52 "לְבִקְרָ" - לְבִקְרוּ שֶׁל יוֹם שְׁנֵי שְׁלֹ הַפֶּסַח, שֶׁהוּא
53 שְׁלִישִׁי לְשַׁחֲטָה. (קיט) שְׁלֹא לְהוֹתִיר מִבֶּשֶׂר פֶּסַח
54 שְׁנֵי עַד בִּקְרָ, שְׁנֵאָמַר: "לֹא יִשְׂאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָ".
55 (קכ) שְׁלֹא לְהוֹתִיר מִבֶּשֶׂר הַתּוֹדָה עַד בִּקְרָ, שְׁנֵאָמַר:
56 "וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָ"; וְהוּא הַדִּין לְשֶׁאֵר
57 קִדְשִׁים, שְׂאִין מִנִּיחִין אוֹתָן לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתָן.
58 (קכא) שְׁלֹא לְשַׁבֵּר עֶצֶם בְּפֶסַח, שְׁנֵאָמַר: "וְעֶצֶם,
59 לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ". (קכב) שְׁלֹא לְשַׁבֵּר עֶצֶם בְּפֶסַח שְׁנֵי,
60 שְׁנֵאָמַר: "וְעֶצֶם, לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ". (קכג) שְׁלֹא
61 לְהוֹצִיא מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח מִן הַחֲבוּרָה, שְׁנֵאָמַר: "לֹא
62 תוֹצִיא מִן הַבַּיִת". (קכד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי מִנְחֹת
63 חֲמִיץ, שְׁנֵאָמַר: "לֹא תִאֲפֶה חֲמִיץ, חֶלְקֶם". (קכה)
64 שְׁלֹא לְאָכַל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח נָא וּמִבֶּשֶׂל, שְׁנֵאָמַר: "אֵל
65 תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא, וּבִשַׁל מִבֶּשֶׂל". (קכו) שְׁלֹא
66 לְהִאֲכִיל בֶּשֶׂר פֶּסַח לְגֵר תּוֹשֵׁב, שְׁנֵאָמַר: "תּוֹשֵׁב
67 וְשִׁכִּיר, לֹא יֹאכַל בּוֹ". (קכז) שְׁלֹא יֹאכַל הָעֶרֶל בֶּשֶׂר
68 פֶּסַח, שְׁנֵאָמַר: "וְכֹל עֶרֶל, לֹא יֹאכַל בּוֹ". (קכח)
69 שְׁלֹא לְהִאֲכִיל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח לְיִשְׂרָאֵל שְׁנִשְׁתַּמְדוּ,
70 שְׁנֵאָמַר: "כֹּל בֶּן נֶכֶר, לֹא יֹאכַל בּוֹ"; כְּלוּמַר,
71 יִשְׂרָאֵל שְׁנִלְוֶה לְבְנֵי נֶכֶר וְעַבְד עֲבוּדָה זָרָה כְּמוֹתָם,
72 לֹא יֹאכַל בּוֹ. (קכט) שְׁלֹא יֹאכַל אָדָם שְׁנִשְׁתַּמָּא
73 קִדְשִׁים, שְׁנֵאָמַר: "וְהִנְפֵשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בֶּשֶׂר מִזְבַּח
74 הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לֵה', וְטִמְאַתּוֹ עָלָיו". (קל) שְׁלֹא
75 לְאָכַל מִן הַקִּדְשִׁים שְׁנִשְׁתַּמָּאוּ, שְׁנֵאָמַר: "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר
76 יִגַּע בְּכָל טִמְאָה, לֹא יֹאכַל". (קלא) שְׁלֹא לְאָכַל נוֹתֵר,
77 שְׁנֵאָמַר: "וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא".
78 (קלב) שְׁלֹא לְאָכַל פְּגוּל, שְׁנֵאָמַר: "הַמִּקְרִיב אֹתוֹ
79 לֹא יִחַשֵׁב לוֹ, פְּגוּל יִהְיֶה; וְהִנְפֵשׁ הָאֲכִילָת מִמֶּנּוּ,
80 עֲוֹנָה תִשָּׂא"; וְהוּא בְּכֹרֶת. (קלג) שְׁלֹא יֹאכַל זֶר
81 תְּרוּמוֹת, שְׁנֵאָמַר: "וְכֹל זֶר, לֹא יֹאכַל קִדְשִׁי". (קלד)
82 שְׁלֹא יֹאכַל אֶפְלוֹ תּוֹשֵׁב כִּהֵן וְשִׁכִּירוֹ תְּרוּמָה,
83 שְׁנֵאָמַר: "תּוֹשֵׁב כִּהֵן וְשִׁכִּיר, לֹא יֹאכַל קִדְשִׁי".
84 (קלה) שְׁלֹא יֹאכַל עֶרֶל תְּרוּמָה, וְהוּא הַדִּין לְשֶׁאֵר
85 קִדְשִׁים. וְדַבָּר זֶה לְמַדּוֹ הַפְּתוּב מִן הַפֶּסַח בְּגִזְרָה
86 שְׁוָה, וְאִינוּ בְּפִירוּשׁ מִן הַתּוֹרָה; וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה
87 לְמַדּוֹ, שְׂאִסוּר עֶרֶל בְּקִדְשִׁים - מִגּוֹפֵי תּוֹרָה, וְאִינוּ
88 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. (קלו) שְׁלֹא יֹאכַל כִּהֵן טִמְאָה תְּרוּמָה,
89 שְׁנֵאָמַר: "אִישׁ מִזְרַעְךָ וְגֹ' בְּקִדְשִׁים לֹא יֹאכַל".
90 (קלז) שְׁלֹא תֹאכַל חֶלְלָה קִדְשִׁי, לֹא תְּרוּמוֹת וְלֹא חֲזָה
91 וְשׁוֹק, שְׁנֵאָמַר: "וּבֵת כִּהֵן - כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זֶר, הִיא
92 בְּתֵרוּמַת הַקִּדְשִׁים לֹא תֹאכַל". (קלח) שְׁלֹא תֹאכַל

- 1 מְנַחֵת פֶּהֶן, שְׁנֹאֲמַר: "וְכָל מְנַחֵת פֶּהֶן פְּלִיל תִּהְיֶה,
2 לֹא תֹאכַל". (קלט) שְׁלֹא לֹאֲכַל בֶּשֶׂר חֲטָאוֹת
3 הַנְּעוֹשׂוֹת בַּפְּנִים, שְׁנֹאֲמַר: "וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר יוֹבֵא
4 מִדְּמָה". (קמ) שְׁלֹא לֹאֲכַל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁהִטֵּל
5 בָּהֶם מוֹם בְּכֹנְנָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה";
6 מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדְנֹו, שֶׁבִּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁהִטֵּל
7 בָּהֶם מוֹם הַפְּתוּב מִדְּבַר. (קמא) שְׁלֹא לֹאֲכַל מֵעֶשֶׂר
8 שְׁנֵי שָׁל דָּגָן חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תוֹכֵל
9 לֹאֲכַל בְּשַׁעְרֶיךָ, מֵעֶשֶׂר דִּגְגָךְ". (קמב) שְׁלֹא לֹאֲכַל
10 מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי שָׁל תִּירוּשׁ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, שְׁנֹאֲמַר:
11 "תִּירְשֶׁךָ". (קמג) שְׁלֹא לֹאֲכַל מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי שָׁל יִצְהָר
12 חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, שְׁנֹאֲמַר: "וַיִּצְהַרְךָ". (קמד) שְׁלֹא
13 לֹאֲכַל בְּכוֹר תְּמִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא
14 תוֹכֵל וְגו' וּבְכוֹרוֹת". (קמה) שְׁלֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים
15 חֲטָאת וְאַשָׁם חוּץ לְעִזְרָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תוֹכֵל וְגו'
16 בְּקֶרֶךְ וּצְאֻנְךָ"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדְנֹו, שְׁלֹא בֹא
17 הַכְּתוּב אֵלָא לְאַסֹּר בֶּשֶׂר חֲטָאוֹת וְאַשְׁמוֹת חוּץ
18 לְעִזְרָה, לְפִי שֶׁכָּל דְּבַר שֶׁיֹּאכַל חוּץ לְמָקוֹם אֲכִילָתוֹ
19 - "לֹא תוֹכֵל לֹאֲכַל בְּשַׁעְרֶיךָ" אֶקְרָא בּוֹ. (קמו) שְׁלֹא
20 לֹאֲכַל בֶּשֶׂר הַעוֹלָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תוֹכֵל וְגו' וַנְּדַרְיָךְ
21 אֲשֶׁר תִּדְרֶ"; כְּלוּמַר, לֹא תוֹכֵל לֹאֲכַל נְדַרְיָךְ אֲשֶׁר
22 תִּדְרֶ. וְזוֹ הִיא אִזְהָרָה שֶׁל כָּל מוֹעֵל, שְׁלֹא יִהְיֶה מִן
23 הַקְּדָשִׁים הָאֲסוּרִין לִיהֲנוֹת מֵהֶן; וְאִם נִהְיֶה, מְעַל.
24 (קמז) שְׁלֹא לֹאֲכַל בֶּשֶׂר קְדָשִׁים קָלִים קִדְּם זְרִיקַת
25 דְּמַיִם, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תוֹכֵל וְגו' וַנְּדַבְּתֶיךָ"; כְּלוּמַר,
26 לֹא תוֹכֵל לֹאֲכַל נְדַבְּתֶיךָ עַד שֶׁיִּזְרַק דְּמַיִם. (קמח)
27 שְׁלֹא יֹאכַל זֶר בֶּשֶׂר קְדָשִׁים קְדָשִׁים, שְׁנֹאֲמַר: "וְזֶר לֹא
28 יֹאכַל, כִּי קִדֵּשׁ הֵם". (קמט) שְׁלֹא יֹאכַל פֶּהֶן בְּפוּרִים
29 קִדְּם הַנְּחָה בְּעִזְרָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תוֹכֵל... וּתְרוּמַת
30 יִדְךָ"; אֵלוֹ הַבְּכוּרִים. (קנ) שְׁלֹא לֹאֲכַל מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי
31 בְּטֻמְאָה וְאֶפְלוֹ בִירוּשָׁלַיִם, עַד שֶׁיִּפְדֶּה, שְׁנֹאֲמַר:
32 "לֹא בְעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בְטֻמְאָה". (קנא) שְׁלֹא לֹאֲכַל מֵעֶשֶׂר
33 שְׁנֵי בְּאִנְיָנוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא אֲכַלְתִּי בְּאִנְי מִמֶּנּוּ".
34 (קנב) שְׁלֹא לְהוֹצִיא דְּמֵי מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי בְּדָבָרִים שְׁאִין
35 בָּהֶם אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא נִתְּתִי מִמֶּנּוּ
36 לְמַת"; וְכָל שֶׁהוּא חוּץ לְצָרְכֵי הַגּוּף הַחַי, נִתְּתִי
37 מִמֶּנּוּ לְמַת" אֶקְרָא בּוֹ. (קנג) שְׁלֹא לֹאֲכַל הַטְּבָל;
38 וְהַטְּבָל, הוּא דְּבַר שֶׁגִּדּוּלְיוֹ מִן הָאָרֶץ הַחֵיב בְּתְרוּמוֹת
39 וּמֵעֶשְׂרוֹת, שְׁלֹא הוֹצִיאֻו מִמֶּנּוּ תְרוּמַת ה', שְׁנֹאֲמַר:
40 "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת קְדָשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" אֶת אֲשֶׁר יִרְיֻמוּ
41 לָהּ"; כְּלוּמַר, דְּבָרִים שֶׁהֵם עֲתִידִין לְהָרִים אוֹתָן
42 לָהּ, לֹא יַעֲשׂוּ אוֹתָן הֵל וַיֹּאכְלוּ אוֹתָן בְּטְבָלָן. (קנד)
43 שְׁלֹא לְהַקְדִּים תְרוּמָה לְבְכוּרִים, וְלֹא מֵעֶשֶׂר רֹאשׁוֹן
44 לְתְרוּמָה, וְלֹא מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי לְרֹאשׁוֹן, אֵלָא מוֹצִיאִין עַל
45 הַסֵּדֶר: בְּפוּרִים תַּחֲלָה, וְאַחַר כֶּף תְרוּמָה גְדוּלָּה,
46 וְאַחַר כֶּף מֵעֶשֶׂר רֹאשׁוֹן, וְאַחַר כֶּף מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי;
- 47 שְׁנֹאֲמַר: "מִלְּאֲתָךְ וּדְמַעַף לֹא תֹאחֵר", לֹא תֹאחֵר
48 דְּבַר הָרְאוּי לְהַקְדִּימוֹ. (קנה) שְׁלֹא לֹאֲחֵר הַנְּדָרִים
49 וְהַנְּדָבוֹת שְׁנֹדֵר וְשְׁנֹדֵב, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תֹאחֵר
50 לְשִׁלְמוֹ". (קנו) שְׁלֹא לְעֵלוֹת לְחַג בְּלֹא קֶרְבָּן,
51 שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא יִרְאוּ פְנֵי רִיקִם". (קנז) שְׁלֹא לְעֵבֵר
52 עַל דְּבָרִים שְׁאִסֹּר אָדָם עַל נַפְשׁוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִחַל
53 דְּבָרוֹ". (קנח) שְׁלֹא יִקַּח פֶּהֶן זֹנֶה, שְׁנֹאֲמַר: "אִשָּׁה
54 זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקְחוּ". (קנט) שְׁלֹא יִקַּח פֶּהֶן חֲלָלָה,
55 שְׁנֹאֲמַר: "וַחֲלָלָה לֹא יִקְחוּ". (קס) שְׁלֹא יִקַּח
56 גְרוּשָׁה, שְׁנֹאֲמַר: "וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מְאִישָׁה לֹא יִקְחוּ".
57 (קסא) שְׁלֹא יִקַּח פֶּהֶן גְדוּל אֶלְמָנָה, שְׁנֹאֲמַר:
58 "אֶלְמָנָה וְגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה, אֶת אֵלֶּה לֹא יִקַּח".
59 (קסב) שְׁלֹא יִבְעַל פֶּהֶן גְדוּל אֶלְמָנָה, וְאֶפְלוֹ בְּלֹא
60 קְדוּשִׁין, מִפְּנֵי שֶׁמִּחֲלָלָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִחַלֵּל
61 זָרְעוֹ"; הֵרִי הוּא מְזַהֵר שְׁלֹא לְחַלֵּל בְּשַׁרְה. (קסג)
62 שְׁלֹא יִכְנַס פֶּהֶן לְמִקְדָּשׁ פְּרוּעַ רֹאשׁ, שְׁנֹאֲמַר:
63 "רֹאשִׁיכֶם אֵל תִּפְרְעוּ". (קסד) שְׁלֹא יִכְנַס פֶּהֶן
64 לְמִקְדָּשׁ קְרוּעַ בְּגָדִים, שְׁנֹאֲמַר: "וּבְגָדֵיכֶם לֹא
65 תִּפְרְמוּ". (קסה) שְׁלֹא יִצֵּא פֶהֶן מִן הַעִזְרָה בְּשַׁעַת
66 עֲבוּדָה, שְׁנֹאֲמַר: "וּמִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ".
67 (קסו) שְׁלֹא יִטְמֵא פֶהֶן הַדִּיּוּט לְשָׂאֵר מֵתִים,
68 שְׁנֹאֲמַר: "לִנְפֶשׁ לֹא יִטְמֵא". (קסז) שְׁלֹא יִטְמֵא פֶהֶן
69 גְדוּל וְאֶפְלוֹ לְקְרוּבֵי, שְׁנֹאֲמַר: "לְאִבּוֹ וְלֹאֲמוֹ לֹא
70 יִטְמֵא". (קסח) שְׁלֹא יִכְנַס פֶּהֶן גְדוּל עִם מֵת,
71 שְׁנֹאֲמַר: "וְעַל כָּל נַפְשׁוֹת מֵת, לֹא יִבֵּא"; כֶּף לְמַדְנֹו
72 מִפִּי הַשְּׂמוּעָה, שֶׁהוּא חֵיב בְּכָל יְבוּא וְחֵיב בְּכָל
73 יִטְמֵא. (קסט) שְׁלֹא יִקַּח שְׂבֵט לְוֵי חֵלֶק בְּאָרֶץ
74 יִשְׂרָאֵל, שְׁנֹאֲמַר: "וַנְּחַלְהָ לֹא יִהְיֶה לוֹ". (קע) שְׁלֹא
75 יִקַּח שְׂבֵט לְוֵי חֵלֶק בְּפִזָּה בְּשַׁעַת כְּבוֹשׁ הָאָרֶץ,
76 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִהְיֶה לְכַהֲנִים הַלְוִיִּם חֵלֶק וַנְּחַלְהָ".
77 (קעא) שְׁלֹא לְעֵשׂוֹת קֶרְחָה עַל מֵת, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא
78 תְּשִׁימוּ קֶרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם - לְמַת". (קעב) שְׁלֹא
79 לֹאֲכַל בְּהֵמָה טְמֵאָה, שְׁנֹאֲמַר: "אֵף אֶת זֶה לֹא
80 תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה". (קעג) שְׁלֹא לֹאֲכַל דָּג טְמֵא,
81 שְׁנֹאֲמַר: "וְשִׁקְצָן יִהְיֶה לְכֶם, מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ".
82 (קעד) שְׁלֹא לֹאֲכַל עוֹף טְמֵא, שְׁנֹאֲמַר: "וְאֶת אֵלֶּה
83 תִּשְׁקְצוּ מִן הָעוֹף, לֹא יֹאכְלוּ". (קעה) שְׁלֹא לֹאֲכַל
84 שְׂרָץ הָעוֹף, שְׁנֹאֲמַר: "כָּל שְׂרָץ הָעוֹף, טְמֵא הוּא
85 לְכֶם, לֹא יֹאכְלוּ". (קעז) שְׁלֹא לֹאֲכַל שְׂרָץ הָאָרֶץ,
86 שְׁנֹאֲמַר: "וְכָל הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ עַל הָאָרֶץ - שִׁקְצָן הוּא,
87 לֹא יֹאכְלוּ". (קעח) שְׁלֹא לֹאֲכַל רֶמֶשׂ הָאָרֶץ, שְׁנֹאֲמַר:
88 "וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם, בְּכָל הַשְּׂרָץ הַרְמֵשׁ עַל
89 הָאָרֶץ". (קעט) שְׁלֹא לֹאֲכַל תּוֹלַעַת הַפְּרוֹת בְּשִׁתְּצָא
90 לְאוּרֵי, שְׁנֹאֲמַר: "לְכָל הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ עַל הָאָרֶץ - לֹא
91 תֹאכְלוּם". (קעט) שְׁלֹא לֹאֲכַל שְׂרָץ הַמַּיִם, שְׁנֹאֲמַר:
92 "אֵל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם בְּכָל הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ".

- 1 (קפ) שלא לאכל מתה, שְׁנֵאמֶר: "לא תאכלו כל
2 גבלה". (קפא) שלא לאכל טרפה, שְׁנֵאמֶר: "ובשר
3 בשדה טרפה לא תאכלו". (קפב) שלא לאכל אבר
4 מן החי, שְׁנֵאמֶר: "ולא תאכל הנפש עם הבשר".
5 (קפג) שלא לאכל גיד הנשה, שְׁנֵאמֶר: "על פן לא
6 יאכלו בני ישראל את גיד הנשה". (קפד) שלא
7 לאכל דם, שְׁנֵאמֶר: "וכל דם, לא תאכלו". (קפה)
8 שלא לאכל חלב, שְׁנֵאמֶר: "כל חלב שור וכשב ועז
9 - לא תאכלו". (קפו) שלא לבשל בשר בחלב,
10 שְׁנֵאמֶר: "לא תבשל גדי בחלב אמו". (קפז) שלא
11 לאכל בשר בחלב, שְׁנֵאמֶר: "לא תבשל גדי פעם
12 שניה; כִּי לְמַדּוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שֶׁאֶחָד לְאִסּוּר בְּשׁוּל
13 וְאֶחָד לְאִסּוּר אֲכִילָה. (קפח) שלא לאכל בשר שור
14 הנסקל, שְׁנֵאמֶר: "ולא יאכל את בשרו". (קפט)
15 שלא לאכל פת תבואה חדשה קדם הפסח, שְׁנֵאמֶר:
16 "ולחם וגו' לא תאכלו". (קצ) שלא לאכל קלי מן
17 החדש, שְׁנֵאמֶר: "וקלי לא תאכלו". (קצא) שלא
18 לאכל פרמל מן החדש, שְׁנֵאמֶר: "וכרמל לא
19 תאכלו". (קצב) שלא לאכל ערלה, שְׁנֵאמֶר: "שֶׁלֶשׁ
20 שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל". (קצג) שלא
21 לאכל פלאי הפרם, שְׁנֵאמֶר: "פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלֶאכָה
22 הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע, וּתְבוֹאֵת הַפֶּרֶם"; זֶה הוּא אִסּוּר
23 אֲכִילָה. (קצד) שלא לשתות יין גסף, שְׁנֵאמֶר:
24 "אֲשֶׁר חֵלֵב זִבְחֵמוֹ יֵאָכְלוּ, יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכִים".
25 (קצה) שלא לאכל ולשתות דרך זולל וסבא,
26 שְׁנֵאמֶר: "בִּגְנוּ זֶה זֹלֵל וְסָבָא". (קצו) שלא לאכל
27 ביום הצום, שְׁנֵאמֶר: "כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא
28 תִּעֲנֶה". (קצז) שלא לאכל חמץ בפסח, שְׁנֵאמֶר:
29 "ולא יאכל חמץ". (קצח) שלא לאכל תערבת
30 חמץ, שְׁנֵאמֶר: "כָּל מַחְמֶצֶת, לֹא תֵאָכְלוּ". (קצט)
31 שלא לאכל חמץ אחר חצות יום ארבעה עשר,
32 שְׁנֵאמֶר: "לֹא תֵאָכְלוּ עֲלֵיו חֲמֵץ". (ר) שלא יראה
33 חמץ, שְׁנֵאמֶר: "לֹא יֵרָאֶה לְךָ חֲמֵץ". (רא) שלא
34 ימצא חמץ, שְׁנֵאמֶר: "שְׂאוֹר, לֹא יִמְצָא בְּבֵיתְכֶם".
35 (רב) שלא ישתה הנזיר יין, ולא דבר שנתערב בו
36 יין וטעמו פסעם יין, שְׁנֵאמֶר: "וְכָל מִשְׁרַת
37 עֲנָבִים"; וְאִפְלוּ הַחֲמִיץ הַיַּיִן או דבר שנתערב בו
38 היין, הרי זה אסור עליו, שְׁנֵאמֶר: "חֲמֵץ יַיִן וְחֲמֵץ
39 שֶׁכֵּר לֹא יִשְׁתֶּה". (רג) שלא יאכל ענבים לחים,
40 שְׁנֵאמֶר: "וְעֲנָבִים לְחִים". (רד) שלא יאכל ענבים
41 יבשים, שְׁנֵאמֶר: "וַיִּבְשִׂים לֹא יֵאָכְלוּ". (רה) שלא
42 יאכל חרצנים, שְׁנֵאמֶר: "מִחֲרָצְנִים לֹא יֵאָכְלוּ".
43 (רו) שלא יאכל זוגין, שְׁנֵאמֶר: "וַיַּעַד זֶג - לֹא
44 יֵאָכְלוּ". (רי) שלא יטמא הנזיר למת, שְׁנֵאמֶר:
45 "לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא". (ריח) שלא יכנס באהל
46 המת, שְׁנֵאמֶר: "עַל נֶפֶשׁ מֵת, לֹא יֵבֵא". (רט) שלא
- יגלח הנזיר, שְׁנֵאמֶר: "תֵּעָר לֹא יַעֲבֹר עַל רֵאשׁוֹ".
(רי) שלא לקצר כל השדה, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִכְלֶה
פֶּאת שְׂדֵךְ לְקִצּוֹר". (ריא) שלא ללקט השבולים
הנופלות בשעת קצירה, שְׁנֵאמֶר: "וְלִקַּט קִצִּירְךָ, לֹא
תִלְקַט". (ריב) שלא לבצר עוללות הפרם, שְׁנֵאמֶר:
"וְכִרְמֶךָ לֹא תֵעוּלֵל". (ריג) שלא ללקט פרט הפרם,
שְׁנֵאמֶר: "וּפְרֵט פְּרִמְךָ לֹא תִלְקַט". (ריד) שלא לקח
עמר השכחה, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִשׁוּב לְקַחְתּוֹ"; וְכֵן כָּל
האילנות, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִפָּאֵר אַחֲרֶיךָ". (רטו) שלא
לזרע פלאי זרעים, שְׁנֵאמֶר: "שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע
כְּלָאִים". (רטז) שלא לזרע תבואה או ירק בפרם,
שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִזְרַע פְּרִמְךָ כְּלָאִים". (ריז) שלא
להרביע בהמה מין בשאינו מינו, שְׁנֵאמֶר: "בְּהֶמְתָּךְ
לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים". (ריח) שלא יעשה מלאכה בשני
מיני בהמה כאחד, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תַחְרֹשׁ בְּשׁוּר
וּבַחֲמֹר יַחְדָּו". (ריט) שלא לחסם בהמה בשעת
מלאכה בדבר שאוכלת ממנו ונהנית, שְׁנֵאמֶר: "לֹא
תַחֲסֵם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ". (רכ) שלא לעבד אדמה
בשביעית, שְׁנֵאמֶר: "שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע". (רכא) שלא
לעבד אילן בשביעית, שְׁנֵאמֶר: "וְכִרְמֶךָ לֹא תִזְמַר".
(רכב) שלא לקצר ספיחי שביעית בדרך שקוצרין
בשאר השנים, שְׁנֵאמֶר: "אֵת סְפִיחַ קִצִּירְךָ לֹא
תִקְצוּר". (רכג) שלא לאסוף פרות האילן בשביעית
בדרך שאוספין בכל שנה ושנה, שְׁנֵאמֶר: "וְאֵת
עֲנָבֵי נִזְרְךָ לֹא תִבְצֹר". (רכד) שלא לעבד בשנת
יובל בין אדמה בין אילן, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִזְרַעו".
(רכה) שלא לקצר ספיחי יובל בשאר השנים,
שְׁנֵאמֶר בו: "לֹא תִקְצְרוּ אֵת סְפִיחֵיהֶם". (רכו) שלא
לאסוף פרות יובל פאספת שאר שנים, שְׁנֵאמֶר בו:
"וְלֹא תִבְצְרוּ אֵת נִזְרֵיהֶם". (רכז) שלא למכר שדה
בארץ ישראל לצמיתות, שְׁנֵאמֶר: "וְהָאָרֶץ, לֹא
תִמְכַּר לְצִמִּיתוֹת". (רכח) שלא לשנות מגרש הלויים
וישדותיהם, שְׁנֵאמֶר: "וַיִּשְׁדֶּה מִגְרֵשׁ עֲרִיבִים, לֹא
יִמְכַּר"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ, שֶׁזֶו אֶזְהָרָה שְׁלֹא
יִשְׁתַּנֶּה. (רכט) שלא לעזב את הלויים, שְׁנֵאמֶר:
"הַשֹּׁמֵר לְךָ, פֶּן תִּעְזֹב אֶת הַלְוִי"; אֲלֵא נֹתֵנִין לָהֶם
מִתְּנוּתֵיהֶם וּמִשְׁמָחִים אוֹתָם בְּהֵן כָּכָל רֶגֶל וְרֶגֶל.
(רל) שלא יתבע הלואה שעברה עליה שביעית,
שְׁנֵאמֶר: "לֹא יִגַּשׁ אֶת רַעְהוֹ". (רלא) שלא ימנע
מלהלות לעני מפני השמטה, שְׁנֵאמֶר: "הַשֹּׁמֵר לְךָ,
פֶּן יִהְיֶה דָּבָר". זֶה הַפְּלִל - כָּל מְקוֹם שְׁנֵאמֶר
'הַשֹּׁמֵר' או 'פֶּן' או 'אֵל', אֵינוֹ אֵלָּא מִצְוֹת לֹא
תַעֲשֶׂה. (רלב) שלא ימנע מלהחיות לעני ומלתן לו
מה שהוא צריך, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִאֲמִץ אֶת לִבְבְּךָ".
נִמְצָא: הַנּוֹתֵן צְדָקָה - עוֹשֶׂה מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְהַמַּעֲלִים
עֵינָיו מִן הַצְּדָקָה - יִתֵּר עַל שְׂבֻטֵל עֲשֵׂה, עֹבֵר עַל

- 1 לא תעשה. (רלג) שלא לשלח עבד עברי ריקם
2 כשיצא חפשי, שנאמר: "לא תשלחנו ריקם".
3 (רלד) שלא יתבע העני בחובו כשידע שהוא עני,
4 ולא יצר לו, שנאמר: "לא תהיה לו פנשה". (רלה)
5 שלא להלות ברבית לישראל, שנאמר: "את כסףך
6 - לא תתן לו בנשך". (רלו) שלא ללות ברבית,
7 שנאמר: "לא תשיך לאחיקך"; כך למדו מפי
8 השמועה, שזו אזהרה ללוה, שלא ינשך למלוה.
9 (רלז) שלא להשית יד בין ליה ומלוה ברבית, ולא
10 להיות ערב, ולא עד, ולא לכתב שטר ביניהם,
11 שנאמר: "לא תשימון עליו נשך". (רלח) שלא
12 לאחר פעלת שכיר, שנאמר: "לא תלין פעלת שכיר
13 אתך". (רלט) שלא ימשכן בעל חובו בזווע,
14 שנאמר: "לא תבא אל ביתו לעבט עבטו". (רמ)
15 שלא למנוע העבוט מבעליו העני בעת שהוא צריך
16 לו, שנאמר: "לא תשכב בעבטו"; כלומר, לא
17 תשכב ועבוטו עמך, אלא השיבנו לו פליה, הואיל
18 והוא צריך לו פליה. (רמא) שלא למשכן
19 האלמנה, שנאמר: "ולא תחבל בגד אלמנה".
20 (רמב) שלא לחבל בלים שעושים בהם אכל נפש,
21 שנאמר: "לא יחבל רחים ורכב". (רמג) שלא לגנב
22 נפש מישראל, שנאמר: "לא תגנב"; זו גנבת נפש.
23 (רמד) שלא לגנב ממון, שנאמר: "לא תגנבו"; זו
24 גנבת ממון. (רמה) שלא לגזל, שנאמר: "לא
25 תגזל". (רמו) שלא להסיג גבולות, שנאמר: "לא
26 תסיג גבול רעך". (רמז) שלא לעשק, שנאמר: "לא
27 תעשק את רעך". (רמח) שלא לכחש בממון חברו,
28 שנאמר: "ולא תכחשו". (רמט) שלא ליטבע על
29 כפירת ממון חברו, שנאמר: "ולא תשקרו";
30 כלומר, לא תשבע לשקר בממון שיש לחברך בדין.
31 (רנ) שלא יונה במקח וממכר, שנאמר: "אל תונו
32 איש את אחיו". (רנא) שלא יונה בדברים, שנאמר:
33 "ולא תונו איש את עמיתו"; זו אונאת דברים.
34 (רנב) שלא להונות את הגר בדברים, שנאמר: "וגר
35 לא תונה". (רנג) שלא להונות את הגר במקח
36 וממכר, שנאמר: "ולא תלחצנו". (רנד) שלא
37 להחזיר עבד שברח לארץ ישראל לאדוניו שפחוצה
38 לארץ, שנאמר: "לא תסגיר עבד אל אדניו". (רנה)
39 שלא להונות עבד זה, שנאמר: "עמך ישב בקרבך
40 במקום אשר יבחר בשוב לו, לא תוננו". (רנו) שלא
41 לענות יתום ואלמנה, שנאמר: "כל אלמנה ויתום,
42 לא תענון". (רנז) שלא לעבד בעבד עברי עבודת
43 עבד, שנאמר: "לא תעבד בו עבדת עבד". (רנח)
44 שלא למכור אותו ממכרת עבד, שנאמר: "לא ימכרו
45 ממכרת עבד". (רנט) שלא לעבד בעבד עברי כפרך,
46 שנאמר: "לא תרדה בו כפרך". (רס) שלא להניח
- הגוי לעבד בעבד עברי הנמכר לו כפרך, שנאמר: 47
"לא ירדנו כפרך לעיניך". (רסא) שלא למכר אמה 48
עבדיה לאחר, שנאמר: "לא ימשל למכרה". (רסב) 49
שלא למנוע מאמה עבדיה היעודה שאר פסות 50
ועונה, שנאמר: "שארה פסותה ועונתה, לא יגרע"; 51
והוא הדין לשאר הנשים. (רסג) שלא למכר אשת 52
יפת תאר להיות שפחה, שנאמר: "לא תמכרנה". 53
(רסד) שלא לכבש אשת יפת תאר להיות שפחה, 54
שנאמר: "לא תתעמר בה". (רסה) שלא לחמד, 55
שנאמר: "לא תחמד אשת רעך". (רסו) שלא 56
להתאוות, שנאמר: "לא תתאוה בית רעך". (רסז) 57
שלא יאכל השכיר שלא בשעת גמר מלאכה מן 58
המקבר שהוא עושה בו, שנאמר: "וחרמש לא 59
תניף". (רסח) שלא יקח השכיר יתר על אכילתו, 60
שנאמר: "ואכלת ענבים כנשך שבעך; ואל פליך, 61
לא תתן". (רסט) שלא יתעלם מן האבדה, שנאמר: 62
"לא תוכל להתעלם". (רע) שלא להניח בהמה 63
רובצת תחת משאה בדרך, שנאמר: "לא תראה 64
חמור אחיך". (רעא) שלא לעשות עול במדה, 65
שנאמר: "לא תעשו עול במשפט"; מפי השמועה 66
למדו, שהפתיב מזהיר: לא תעשו עול במשפט 67
המדה. (רעב) שלא להיות אצלנו אבן ואבן איפה 68
ואיפה, שנאמר: "לא יהיה לך בביתך וגו'". (רעג) 69
שלא לעול המשפט, שנאמר: "לא תעשו עול 70
במשפט". (רעד) שלא לקח שחד, שנאמר: 71
"ושחד, לא תקח". (רעה) שלא לכבד גדול בדין, 72
שנאמר: "ולא תהדר פני גדול". (רעו) שלא יירא 73
הדין בדין מאדם רע, שנאמר: "לא תגורו מפני 74
איש". (רעז) שלא לרחם על עני בדין, שנאמר: 75
"ודל, לא תהדר בריבו". (רעה) שלא להטות 76
משפט אדם חוטא, שנאמר: "לא תטה משפט 77
אבינך"; זה אביון במצוות. (רעט) שלא לרחם על 78
המזיק בדיני קנסות, שנאמר: "לא תחוס עינך". 79
(רפ) שלא להטות משפט גרים ויתומים, שנאמר: 80
"לא תטה משפט גר יתום". (רפא) שלא לשמע 81
מאחד מבעלי דינין ואין חברו עמו, שנאמר: "לא 82
תשא שמע שוא". (רפב) שלא לנטות אחרי רבים 83
בדברי נפשות, אם היו המחזיבין יותר על המזפין 84
אחד, שנאמר: "לא תהיה אחרי רבים לרעת". 85
(רפג) שלא ילמד חוכה מי שלמד זכות תחלה בדיני 86
נפשות, שנאמר: "ולא תענה על רב, לנטת". (רפד) 87
שלא למנות בדינין אדם שאינו חכם בדיני תורה, 88
אף על פי שהוא חכם בהכמות אחרות, שנאמר: 89
"לא תפירו פנים במשפט". (רפה) שלא להעיד 90
כשקר, שנאמר: "לא תענה ברעך עד שקר". (רפו) 91
שלא יעיד בעל עברה, שנאמר: "אל תשת ידך עם 92

- 1 רָשָׁע, לְהִיֵּת עַד חֲמֵס". (רפז) שְׁלֹא יַעֲיֵד קְרוֹב,
2 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל בְּנֵים"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה
3 לְמַדּוֹ, שְׁלֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת בְּעַדּוֹת בְּנֵים, וְהוּא הַדִּין
4 לְשֹׁאֵר קְרוֹבִים. (רפח) שְׁלֹא לְכַרֵּת הַדִּין עַל פִּי עַד
5 אֶחָד, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ". (רפט)
6 שְׁלֹא לְהַרְגֵּן נָקִי, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִרְצַח". (רצ) שְׁלֹא
7 לְחַתֵּף הַדִּין בְּאֵמֶד הַדַּעַת, עַד שִׁירָאוּ שְׁנֵי עַדִּים גּוֹפוֹ
8 שֶׁל דָּבָר, שְׁנֹאֲמַר: "וְנָקִי וְצַדִּיק אֵל תִּהְרַג". (רצא)
9 שְׁלֹא יוֹרֶה הָעַד בְּדִין שֶׁהַעֵיד בּוֹ בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת,
10 שְׁנֹאֲמַר: "וְעַד אֶחָד, לֹא יַעֲנֶה בְּנַפְשׁוֹ". (רצב) שְׁלֹא
11 לְהַרְגֵּן מִחֵיב הַרְיָגָה קֹדֶם שֶׁיַּעֲמִד בְּדִין, שְׁנֹאֲמַר:
12 "וְלֹא יָמוּת הַרְצָח, עַד עֲמַדּוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה". (רצג)
13 שְׁלֹא לְחוּס עַל הַרֹדֶף, אֲלֵא הוֹרְגִין אוֹתוֹ קֹדֶם
14 שֶׁיַּגִּיעַ לְנִרְדָּף וְיִהְרַגְנוּ אוֹ יִגְלֶה עֲרוֹתוֹ, שְׁנֹאֲמַר:
15 "וְקִצְתָּהּ אֶת כַּפֶּה, לֹא תַחֹס עֵינְךָ". (רצד) שְׁלֹא
16 לַעֲנֹשׁ הָאֲנוּס, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹנְעֶרָה לֹא תַעֲשֶׂה דְבָר".
17 (רצה) שְׁלֹא לִקַּח כֶּפֶר מִן הַרוֹצֵחַ, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא
18 תִקְחוּ כֶּפֶר לְנַפְשׁ רוֹצֵחַ". (רצו) שְׁלֹא לִקַּח כֶּפֶר
19 בְּגִלוֹת רוֹצֵחַ בְּשִׁנְיָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִקְחוּ כֶּפֶר,
20 לְנוֹס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ". (רצז) שְׁלֹא לַעֲמִד עַל הַדָּם,
21 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַעֲמִד עַל דַּם רַעֲךָ". (רצח) שְׁלֹא
22 לְהַנִּיחַ מַכְשׁוֹל, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִשֵּׂם דְּמַיִם בְּבֵיתְךָ".
23 (רצט) שְׁלֹא לְהַכְשִׁיל תָּם בְּדַרְךְךָ, שְׁנֹאֲמַר: "וְלִפְנֵי
24 עוֹר, לֹא תִתֵּן מַכְשָׁל". (ש) שְׁלֹא לְהוֹסִיף בְּמַלְקוֹת
25 הַמַּחֲבִיב מַלְקוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יוֹסִיף; פֶּן יוֹסִיף".
26 (שא) שְׁלֹא לְרַגֵּל, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִלֵּךְ רְכִיל בְּעַמִּיךָ".
27 (שב) שְׁלֹא לְשַׁנֵּא בְּלִבְךָ, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִשְׁנֵא אֶת
28 אַחִיךָ בְּלִבְכֶּךָ". (שג) שְׁלֹא לְהַלְבִּין פְּנֵי אָדָם
29 מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֹאֲמַר: "הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ, וְלֹא
30 תִשָּׂא עָלָיו חֹטֵא". (שד) שְׁלֹא לְנַקֵּם, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא
31 תִקֵּם". (שה) שְׁלֹא לְנַטוֹר, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִטֹּר".
32 (שו) שְׁלֹא לִקַּח אִם עַל הַבְּנִים, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִקַּח
33 הָאִם עַל הַבְּנִים". (שז) שְׁלֹא לְגַלַּח שְׁעַר הַנֶּתֶק,
34 שְׁנֹאֲמַר: "וְאֵת הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח". (שח) שְׁלֹא לְתַלַּשׁ
35 סִימְנֵי צְרַעַת, שְׁנֹאֲמַר: "הַשְּׂמֵר בְּנִגְעַ הַצְּרַעַת".
36 (שט) שְׁלֹא לַעֲבֹד וְלִזְרֹעַ בְּנִחַל אֵיתָן, שְׁנֹאֲמַר:
37 "אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹד בּוֹ, וְלֹא יִזְרַע". (שי) שְׁלֹא לְהַחֲיִית
38 מַכְשָׁף, שְׁנֹאֲמַר: "מַכְשָׁפָה לֹא תַחֲיֶה". (שיא) שְׁלֹא
39 יַתְחִיב חֶתֶן בְּדָבָר מִצָּרִיב צְבוּר כֹּל שְׁנָתוֹ, כְּגוֹן צָבָא
40 וּשְׂמִירַת הַחוּמָה וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יֵצֵא
41 בְּצָבָא, וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל דְּבָר". (שיב) שְׁלֹא
42 לְהַמְרוֹת עַל פִּי בֵּית דִּין, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִסּוּר מִכָּל
43 הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ". (שיג) שְׁלֹא לְהוֹסִיף עַל
44 מִצְוֹת הַתּוֹרָה, בֵּין תּוֹרָה שְׂבֻכָתָב בֵּין בְּפִרוּשָׁה
45 שְׂקִבְלוֹ עַל פֶּה, שְׁנֹאֲמַר: "אֵת כָּל הַדְּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי
46 מִצְוֶה אֲתֶכֶם - אוֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת; לֹא תִסֹּף עָלָיו".
- (שיר) שְׁלֹא לַגְרֹעַ מִכָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, שְׁנֹאֲמַר: 47
"וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ". (שטו) שְׁלֹא לְקַלֵּל הַדִּין, 48
שְׁנֹאֲמַר: "אֱלֹהִים לֹא תִקְלַל". (שטז) שְׁלֹא לְקַלֵּל 49
הַנְּשִׂיא, וְהוּא הַמֶּלֶךְ אוֹ רֹאשׁ יְשִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, 50
שְׁנֹאֲמַר: "וְנִשְׂיֵא בְעַמְּךָ, לֹא תֹאֵר". (שיו) שְׁלֹא 51
לְקַלֵּל אֶחָד מִשְׂאֵר יִשְׂרָאֵל, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִקְלַל 52
חֲרַשׁ". (שיח) שְׁלֹא לְקַלֵּל אָב וְאִם, שְׁנֹאֲמַר: 53
"וּמִקְלַל אָבִיו וְאִמּוֹ, מוֹת יוֹמַת". (שיט) שְׁלֹא 54
לְהַפּוֹת אָב וְאִם, שְׁנֹאֲמַר: "וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ, מוֹת 55
יוֹמַת". (שכ) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבַּת, שְׁנֹאֲמַר: 56
"לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה". (שכא) שְׁלֹא לְהַלֵּךְ חוּץ 57
לְתַחוּם מְדִינָה כְּהוֹלְכֵי דְרָכִים בְּשַׁבַּת, שְׁנֹאֲמַר: "אֵל 58
יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ". (שכב) שְׁלֹא לַעֲנֹשׁ בְּשַׁבַּת, 59
שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִבְעֵרוּ אִשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם". (שכג) 60
שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, שְׁנֹאֲמַר: 61
"כָּל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בְהֵם". (שכד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת 62
מְלָאכָה בְּשַׁבְעֵי שֶׁל פֶּסַח, שְׁנֹאֲמַר בּוֹ: "כָּל מְלָאכָה 63
לֹא יַעֲשֶׂה בְהֵם". (שכה) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּחַג 64
הַשְּׁבִיעוֹת, שְׁנֹאֲמַר בּוֹ: "כָּל מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא 65
תַעֲשׂוּ". (שכו) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאֶחָד לְחֹדֶשׁ 66
הַשְּׁבִיעֵי, שְׁנֹאֲמַר בּוֹ: "כָּל מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא 67
תַעֲשׂוּ". (שכז) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם 68
הַכַּפּוּרִים, שְׁנֹאֲמַר בּוֹ: "וְכָל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ". 69
(שכח) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג, 70
שְׁנֹאֲמַר: "כָּל מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ". (שכט) 71
שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם הַשְּׂמִינִי שֶׁל חַג, שְׁנֹאֲמַר 72
בּוֹ: "כָּל מְלָאכָת עֲבָדָה לֹא תַעֲשׂוּ". (של) שְׁלֹא 73
לְגַלוֹת עֲרוֹת אִם, שְׁנֹאֲמַר: "אִמְךָ הִיא, לֹא תִגְלֶה 74
עֲרוֹתָה". (שלא) שְׁלֹא לְגַלוֹת עֲרוֹת אַחוֹת, שְׁנֹאֲמַר: 75
"עֲרוֹת אַחוֹתְךָ לֹא תִגְלֶה". (שלב) שְׁלֹא לְגַלוֹת עֲרוֹת 76
אִשֶׁת אָב, שְׁנֹאֲמַר: "עֲרוֹת אִשֶׁת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה". 77
(שלג) שְׁלֹא לְגַלוֹת עֲרוֹת אַחוֹתוֹ מִן הָאָב אוֹ מִן 78
הָאִם, שְׁנֹאֲמַר: "עֲרוֹת בַּת אִשֶׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ, 79
אַחוֹתְךָ הִיא - לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָה". (שלד) שְׁלֹא 80
לְגַלוֹת עֲרוֹת בַּת הַבֶּן, שְׁנֹאֲמַר: "עֲרוֹת בַּת בְּנֶךָ". 81
(שלה) שְׁלֹא לְגַלוֹת עֲרוֹת בַּת הַבַּת, שְׁנֹאֲמַר: "אוֹ 82
בַּת בַּתְּךָ, לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתֶךָ". (שלו) שְׁלֹא לְגַלוֹת 83
עֲרוֹת הַבַּת; וְלָמָּה לֹא נִתְפָּרֵשׂהּ בַּתּוֹרָה? מִפְּנֵי שְׂאֵסֵר 84
בַּת הַבַּת, שֶׁתִּקַּח מִן הַבַּת; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, 85
שְׂאֵסוּר הַבַּת מִגּוֹפֵי תּוֹרָה, כְּשֹׁאֵר עֲרִיּוֹת. (שלז) 86
שְׁלֹא לְגַלוֹת עֲרוֹת אִשָּׁה וּבַתָּהּ, שְׁנֹאֲמַר: "עֲרוֹת 87
אִשָּׁה וּבַתָּהּ לֹא תִגְלֶה". (שלח) שְׁלֹא לְגַלוֹת עֲרוֹת 88
אִשָּׁה וּבַת בְּנָהּ, שְׁנֹאֲמַר: "אֵת בַּת בְּנָהּ". (שלט) 89
שְׁלֹא לְגַלוֹת עֲרוֹת אִשָּׁה וּבַת בַּתָּהּ, שְׁנֹאֲמַר: "וְאֵת 90
בַּת בַּתָּהּ לֹא תִקַּח". (שמ) שְׁלֹא לְגַלוֹת עֲרוֹת אַחוֹת 91
הָאִם, שְׁנֹאֲמַר: "עֲרוֹת אַחוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה". 92

למשה בסני, הן וכללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן; 46
 וכל אותן הכללות והדקדוקין והבאורין של כל 47
 מצוה ומצוה, היא תורה שבעל פה שקבלו בית דין 48
 מפי בית דין. ויש מצוות אחרות שנתחדשו אחר 49
 מתן תורה, וקבעו אותן נביאים וחכמים, ופשוטו 50
 בכל ישראל - כגון מקרא מגלה, וגר חנכה, ותענית 51
 תשעה באב, וידיים, וערוכין. ויש לכל מצוה ומצוה 52
 מאלו פרושין ודקדוקין; והכל יתבאר בהבאר זה. 53
 כל אלו המצוות שנתחדשו - חכין אנו לקבלם 54
 ולשמרם, שנאמר: "לא תסור מן הדבר וכו"; 55
 ואינן תוספת על מצוות התורה. ועל מה הזהירה 56
 תורה, "לא תסף עליי ולא תגרע ממנו"? שלא יהיה 57
 נביא רשאי לחדש דבר, ולומר שהקדוש ברוך הוא 58
 צוהו במצוה זו להוסיפה למצוות התורה, או לחסר 59
 אחת מאלו השש מאות ושלוש עשרה מצוות. אבל 60
 אם הוסיפו בית דין עם נביא שיהיה באותו הזמן 61
 מצוה דרך פקנה, או דרך הוראה, או דרך גזרה - 62
 אין זו תוספת; שהרי לא אמרו שהקדוש ברוך הוא 63
 צוה לעשות ערוב או לקרות המגלה בעונתה. ואלו 64
 אמרו כן, היו מוסיפין על התורה. אלא כך אנו 65
 אומרים, שהנביאים עם בית דין תקנו וצוו לקרות 66
 המגלה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקדוש 67
 ברוך הוא ותשועות שעשה לנו, והיה קרוב לשוננו 68
 כדי לברכו ולהללו, וכדי להודיע לדורות הבאים 69
 שאמת מה שהבטיחנו בתורה, שנאמר: "ומי גוי 70
 גדול, אשר לו אלהים קרבים אליו". ועל דרך זו 71
 היא כל מצוה ומצוה שהיא מדברי סופרים, בין 72
 עשה ובין לא תעשה. 73

יום ש"ק י' תשרי ה'תשע"ח

וראיתי לחלק חבור זה לארבעה עשר 74
 ספרים: 75
ספר ראשון - אכלל בו כל המצוות שהן עקר דת 76
 משה רבנו, וצריך להודיע אותם תחלת הכל - כגון 77
 יחוד שמו ברוך הוא, ואסור עבודה זרה. וקראתי 78
 שם ספר זה, 'ספר המדע'. 79
ספר שני - אכלל בו המצוות שהן תדירות, 80
 שנצטוונו בהן כדי לאהב את המקום ולזכרו תמיד 81
 - כגון קריאת שמע, ותפלה, ותפלין, וברכות; 82
 ומילה בכלל, לפי שהוא אות בבשרנו להזכיר תמיד 83
 בשעה שאין שם לא תפלין ולא ציצית וכיוצא בהן. 84
 וקראתי שם ספר זה, 'ספר אהבה'. 85
ספר שלישי - אכלל בו כל המצוות שהן בזמנים 86
 ידועים - כגון שבת, ומועדות. וקראתי שם ספר זה, 87
 'ספר זמנים'. 88

(שמא) שלא לגלות ערות אחות האב, שנאמר: 1
 "ערות אחות אביך לא תגלה". (שמב) שלא לגלות 2
 ערות אשת אחי האב, שנאמר: "אל אשתו לא 3
 תקרב, דדתך היא". (שמג) שלא לגלות ערות אשת 4
 הבן, שנאמר: "ערות פלתך, לא תגלה". (שמד) 5
 שלא לגלות ערות אשת אח, שנאמר: "ערות אשת 6
 אחיך לא תגלה". (שמה) שלא לגלות ערות אחות 7
 אשתו, שנאמר: "ואשה אל אחתה לא תקח". 8
 (שמו) שלא לגלות ערות נדה, שנאמר: "ואל אשה 9
 בנדת טמאתה - לא תקרב". (שמז) שלא לגלות 10
 ערות אשת איש, שנאמר: "ואל אשת עמיתך - לא 11
 תתן שכבתך לזרע". (שמח) שלא לשכב עם בהמה, 12
 שנאמר: "ובכל בהמה לא תתן שכבתך לזרע". 13
 (שמט) שלא תביא אשה בהמה עליה, שנאמר: 14
 "ואשה לא תעמד לפני בהמה לרבעה". (שנ) שלא 15
 לשכב עם זכר, שנאמר: "ואת זכר - לא תשכב". 16
 (שנא) שלא לגלות ערות האב עצמו, שנאמר: 17
 "ערות אביך לא תגלה". (שנב) שלא לגלות ערות 18
 אחי האב עצמו, שנאמר: "ערות אחי אביך לא 19
 תגלה". (שנג) שלא לקרב לעריות בדברים המביאין 20
 לידי גלוי ערוה, כגון חבוק ונשוק ורמיזה וקפיצה, 21
 שנאמר: "אל כל שאר בשרו, לא תקרבו לגלות 22
 ערוה"; מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לקרבה 23
 המביאה לידי גלוי ערוה. (שנד) שלא ישא ממזר 24
 בת ישראל, שנאמר: "לא יבא ממזר בקהל ה'". 25
 (שנה) שלא תהיה קדשה, והיא הנבעלת בלא כתבה 26
 וקדושין, שנאמר: "לא תהיה קדשה". (שנו) שלא 27
 יחזיר המגרש גרושתו אחר שנשאת לאחר, שנאמר: 28
 "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב 29
 לקחתה". (שנז) שלא תנשא היבמה לאיש זר חוץ 30
 מיבמה, שנאמר: "לא תהיה אשת המת". (שנח) 31
 שלא יגרש האונס אנוסתו, שנאמר: "לא יוכל 32
 שלחה כל ימיו". (שנט) שלא יגרש מוציא שם רע 33
 את אשתו, שנאמר בו: "לא יוכל לשלחה כל 34
 ימיו". (שס) שלא יקח סריס בת ישראל, שנאמר: 35
 "לא יבא פצוע דבא". (שסא) שלא לסרס זכר מקל 36
 המינין, לא אדם ולא בהמה חיה ועוף, שנאמר: 37
 "ובארצכם לא תעשו". (שסב) שלא למנות על 38
 ישראל איש מקהל גרים, שנאמר: "לא תוכל לתת 39
 עליך איש נכרי". (שסג) שלא ירבה המלך סוסים, 40
 שנאמר: "לא ירבה לו סוסים". (שסד) שלא ירבה 41
 המלך נשים, שנאמר: "ולא ירבה לו נשים". 42
 (שסה) שלא ירבה לו המלך פסוף וזהב, שנאמר: 43
 "וכסף וזהב, לא ירבה לו מאד". 44
 אלו הן שש מאות ושלוש עשרה מצוות שנאמרו לו 45

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46 **הַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה**. יֵשׁ בְּכֻלָּן עֶשֶׂר מִצְוֹת -
47 שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
48 הוּא פְּרָטָן: (א) לִידַע שְׂיֵשׁ שָׁם אֱלֹהִים; (ב) שְׂלֹא
49 יַעֲלֶה בְּמַחְשְׁבָה שְׂיֵשׁ שָׁם אֱלֹהִים זולתי ה'; (ג)
50 לִיְחַדּוֹ; (ד) לְאַהֲבוֹ; (ה) לְיִרְאַה מִמֶּנּוּ; (ו) לְקַדְּשׁוֹ;
51 (ז) שְׂלֹא לְחַלֵּל שְׁמוֹ; (ח) שְׂלֹא לְאַבֵּד דְּבָרִים
52 שֶׁנִּקְרָא שְׁמוֹ עֲלֵיהֶן; (ט) לְשַׁמֵּעַ מִן הַנְּבִיא הַמְדַבֵּר
53 בְּשְׁמוֹ; (י) שְׂלֹא לְנִסּוֹתוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~

מצות ידיעת ה'.

שיטת הרמב"ם היא, שמצות ידיעת ה' אינה רק ידיעה כללית על הימצאות ה' או אמונה בקיומו אלא שהיא חובת האדם ללמוד ולהתבונן בגדלות ה' כפי יכולתו והשגתו, שיטתו זו מוכחת מכמה מקומות:

א: מצות ידיעת ה' מופיעה גם בתחילת מנין המצוות וגם בפתיחת הל' יסודי התורה, אבל בהל' יסוה"ת הקדים לה הרמב"ם חמש הלכות המבארות כמה וכמה פרטים בתיאור ה"מצוי ראשון", ורק בהלכה ו' כתב "וידיעת דבר זה מצות-עשה, שנאמר אנכי ה' אלקיך" כי כדי לקיים את המצוה צריכים ללמוד ולדעת כמה וכמה עניינים הנוגעים ל"מצוי ראשון".

ב: מלשון הרמב"ם שכתב: "לידע שיש שם אלוה" ו"לידע שיש שם מצוי ראשון", וכך גם במצות אחדות ה', מסיים "וידיעת דבר זה מ"ע", ולא כתב והאמנת דבר זה. כי המצוה היא על ידיעה שכלית ולא רק על אמונה במציאות ה'. לכן גם לא הסתפק בחמש ההלכות הנ"ל אלא האריך בשאר ההלכות שעד סוף הפרק בפירוט עניינים הנוגעים לידיעת ה', כי זה נוגע לחיוב שהוא "לידע", כיון שרק כאשר יודעים את השקו"ט בעניינים אלה, ועכ"פ את הידיעות והחקירות והבחינות היסודיות, אזי יוצאים ידי חובת המצוה - "לידע את ה'".

ג: מקורו של הרמב"ם הוא מהזוהר, ועל כן נכתב בהקבלה מדוייקת ללשונו: "וידעתם כי אני ה' אלקיכם וגו' פקודא דא קדמאה דכל פקודין (יסוד היסודות)...למנדע ליה לקוב"ה" (לידע שיש שם מצוי ראשון) דאית שליטא עילאה דאיהו ריבון עלמא וברא עלמין כולוהו שמיא וארעא וכל חיליהון (והוא ממציא כל נמצא וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם כו"). והלא גם הזוהר מביא כל הנ"ל על הפסוק "וידעתם כי אני כו", ועליו אמר החיוב "למנדע ליי לקוב"ה", ומכאן גם מקור שיטתו של הרמב"ם שחיוב המצוה הוא לידע כל הפרטים במצוי הראשון ולא רק להאמין.

ד: בתחילת פרק שני מהל' יסוה"ת, כתב אודות מצות אהבת ה': "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה

1 **סֵפֶר רַבִּיעִי** - אֶכְלַל בּוֹ הַמִּצְוֹת שֶׁל בְּעִילָה - כְּגוֹן
2 קְדוּשֵׁין וְגִרוּשֵׁין, וְיָבוּם וְחִלְצָה. וְקִרְאתִי שֵׁם סֵפֶר
3 זֶה, 'סֵפֶר נְשִׁים'.

4 **סֵפֶר חֲמִישִׁי** - אֶכְלַל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁל בִּיאֹת
5 אֲסוּרוֹת, וּמִצְוֹת שֶׁל מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת - לְפִי שֶׁבִשְׁנֵי
6 עֲנִינִים הָאֵלוֹ קִדְּשָׁנוּ הַמְּקוֹם וְהַבְּדִילָנוּ מִן הָאֲמוֹת,
7 בְּעֲרִיֹת וּבִמְאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, וּבִשְׁנֵיהֶם נֶאֱמַר:
8 "וְאֶכְדֵּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים", "אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם
9 מִן הָעַמִּים". וְקִרְאתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר קִדְּשָׁה'.

10 **סֵפֶר שֵׁשִׁי** - אֶכְלַל בּוֹ מִצְוֹת שִׁיתְחִיב אָדָם בְּהֵן
11 מִי שֶׁאָסַר עֲצָמוֹ בְּדָבָרִים - כְּגוֹן שְׁבוּעוֹת וְיַגְדִּירִים.
12 וְקִרְאתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר הַפְּלָאָה'.

13 **סֵפֶר שְׁבִיעִי** - אֶכְלַל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁהֵם בְּזַרַע הָאָרֶץ
14 - כְּגוֹן שְׁמִטִּין וְיֹבְלוֹת, וּמַעֲשָׂרוֹת וְתֵרוּמוֹת, וְשֶׁאֵר
15 מִצְוֹת הַנִּגְלָלִין עִמָּהֶן מְעַנְיָנִם. וְקִרְאתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה,
16 'סֵפֶר זְרָעִים'.

17 **סֵפֶר שְׁמִינִי** - אֶכְלַל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁהֵם בְּבָנִין מְקַדְּשׁ
18 וְקִרְבָּנוֹת צְבוּר הַתְּמִידִין. וְקִרְאתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר
19 עֲבוּדָה'.

20 **סֵפֶר תְּשִׁיעִי** - אֶכְלַל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁהֵן בְּקִרְבָּנוֹת
21 הַיְחִידִי. וְקִרְאתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר קִרְבָּנוֹת'.

22 **סֵפֶר עֲשִׂירִי** - אֶכְלַל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁהֵן בְּטָהֳרֹת
23 וְטָמְאוֹת. וְקִרְאתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר טָהֳרָה'.

24 **סֵפֶר אֶחָד עָשָׂר** - אֶכְלַל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁבִין אָדָם
25 לְחֵבְרוֹ, וְיֵשׁ בְּהֵן הַזֶּק תַּחֲלָה בְּמִמּוֹן אוֹ בְּגוּף.
26 וְקִרְאתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר זִיקָיִן'.

27 **סֵפֶר שְׁנַיִם עָשָׂר** - אֶכְלַל בּוֹ מִצְוֹת מְכִירָה וְקִנְיָה.
28 וְקִרְאתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר קִנְיָן'.

29 **סֵפֶר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר** - אֶכְלַל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁבִין אָדָם
30 לְחֵבְרוֹ, בְּשֶׁאֵר דִּינֵין שְׂאִין בְּתַחֲלָתָן הַזֶּק - כְּגוֹן
31 שׁוֹמְרִין, וּבְעֵלֵי חֹבוֹת, וּטְעָנוֹת וּכְפִירוֹת. וְקִרְאתִי
32 שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר מִשְׁפָּטִים'.

33 **סֵפֶר אַרְבָּעָה עָשָׂר** - אֶכְלַל בּוֹ מִצְוֹת שֶׁהֵן מְסוּרִין
34 לְסִנְהֶדְרִין - כְּגוֹן מִיתוֹת בֵּית דִּין, וְקַבְּלַת עֲדוּת, וְדִין
35 הַמֶּלֶךְ וּמִלְחָמוֹת. וְקִרְאתִי שֵׁם סֵפֶר זֶה, 'סֵפֶר
36 שׁוֹפְטִים'.

37 וְזֶה הוּא חֲלוּק הַלְכוֹת שֶׁל חֲבוּר זֶה לְפִי עֲנִינֵי
38 הַסְּפָרִים, וְחֲלוּק הַמִּצְוֹת לְפִי עֲנִינֵי הַהֲלָכוֹת.
39 וְעַתָּה אֶתְחִיל לְבָאֵר כָּל מִשְׁפָּטֵי מִצְוָה וּמִצְוָה וְכָל
40 הַדִּינִים הַנִּגְלָלִים עִמָּה מְעַנְיָנָה עַל סֵדֶר הַהֲלָכוֹת
41 בְּעֲזַרַת אֵל שְׂדִי.

סֵפֶר הַמִּדְע

42
43 הַלְכוֹתָיו חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סֵדְרָן: הַלְכוֹת יְסוּדֵי
44 הַתּוֹרָה, הַלְכוֹת דְּעוֹת, הַלְכוֹת תְּלִמּוּד תּוֹרָה, הַלְכוֹת
45 עֲבוּדָה זָרָה וְחֻקוֹת הַגּוֹיִם, הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בַּצְפוּי נַעֲבֹד; (לג) שְׁלֵא לְכַרַת בְּרִית לְעוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה; (לד) שְׁלֵא לְחַן עֲלֵיהֶם; (לה) שְׁלֵא יִשְׁבוּ בְּאַרְצָנוּ; (לו) שְׁלֵא לְנַהֲגַג בְּמִנְהַגוֹתֵיהֶם וּבְמַלְבוּשָׁם; (לז) שְׁלֵא לְנַחֵשׁ; (לח) שְׁלֵא לְקַסֵּם; (לט) שְׁלֵא לְעוֹנֵן; (מ) שְׁלֵא לְחַבֵּר חֶבֶר; (מא) שְׁלֵא לְדַרֵּשׁ אֶל הַמֵּתִים; (מב) שְׁלֵא לְשָׂאֵל בְּאוֹב; (מג) שְׁלֵא לְשָׂאֵל בְּיַדְעוֹנֵי; (מד) שְׁלֵא לְכַשֵּׁף; (מה) שְׁלֵא לְהַקִּיף פֶּאֶת רֹאשׁ; (מו) שְׁלֵא לְהִשְׁחִית פֶּאֶת זָקֵן; (מז) שְׁלֵא יַעֲדֶה אִישׁ עַדֵי אִשָּׁה; (מח) שְׁלֵא תַעֲדֶה אִשָּׁה עַדֵי אִישׁ; (מט) שְׁלֵא לְכַתֵּב קַעֲקַע; (נ) שְׁלֵא לְהַתְּגוֹדֵד; (נא) שְׁלֵא לְעֲשׂוֹת קְרָחָה עַל מֵת.

הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא שְׂיָשׁוּב הַחוּטָא מִחֻטָּאוֹ לִפְנֵי ה', וְיִתְּנָהּ.

נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּקְלָלוֹת בְּסִפְרֵי זֶה, חֲמֵשׁ וּשְׁבַעִים - שֵׁשׁ עֲשָׂרֵה מֵהֶם מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְתִשְׁעֵה וְחֲמֵשִׁים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה.

סֵפֶר אֶהְבָּה

הַלְכוֹתָיו שֵׁשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת קְרִית שְׁמַע, הַלְכוֹת תְּפִלָּה וּבִרְכַת כְּהֻנִּים, הַלְכוֹת תְּפִלִּין וּמְזוּזָה וְסֵפֶר תּוֹרָה, הַלְכוֹת צִיצִית, הַלְכוֹת בְּרִכּוֹת, הַלְכוֹת מִילָה.

הַלְכוֹת קְרִית שְׁמַע. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא לְקִרֹת קְרִית שְׁמַע פְּעַמִּים בַּיּוֹם.

הַלְכוֹת תְּפִלָּה וּבִרְכַת כְּהֻנִּים. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה: (א) לְעַבֵּד אֶת ה' בַּתְּפִלָּה בְּכָל יוֹם; (ב) לְבָרֵךְ כְּהֻנִּים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם.

הַלְכוֹת תְּפִלִּין וּמְזוּזָה וְסֵפֶר תּוֹרָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְהִיּוֹת תְּפִלִּין עַל הָרֹאשׁ; (ב) לְקַשְׁרֵן עַל הַיָּד; (ג) לְקַבֵּעַ מְזוּזָה בַּפֶּתַח הַשְּׁעָרִים; (ד) לְכַתֵּב כָּל אִישׁ סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ; (ה) לְכַתֵּב הַמֶּלֶךְ סֵפֶר שְׁנֵי לְעַצְמוֹ, כְּדֵי שִׁיְהִי לוֹ שְׁנֵי סִפְרֵי תּוֹרָה.

הַלְכוֹת צִיצִית. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא לְעֲשׂוֹת צִיצִית עַל פְּנֵי הַכְּסוּת.

הַלְכוֹת בְּרִכּוֹת. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא לְבָרֵךְ אֶת שְׁמוֹ אַחֵר אֲכִילָה.

הַלְכוֹת מִילָה. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא לְמוּל אֶת הַזְּכָרִים בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי.

נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּקְלָלוֹת בְּסִפְרֵי זֶה, אַחַת עֲשָׂרֵה מִצְוֹת עֲשֵׂה.

סֵפֶר זְמַנִּים

הַלְכוֹתָיו עֶשְׂרִים, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת שְׁבֵת, הַלְכוֹת עֲרוּבִין, הַלְכוֹת שְׁבִיתָה עֲשׂוּר, הַלְכוֹת שְׁבִיתָה

שִׁיתּוֹן הָאָדָם בְּמַעֲשָׂיו וּבְרוּאוֹ הַנִּפְלְאִים הַגְּדוּלִים וְיִרְאָה מִהֶן חֲכָמָתוֹ שֶׁאֵין לָהּ עֶרֶךְ וְלֹא קֶץ - מִיד הוּא אוֹהֵב כּו'. וְאִחֲכֵי בְּמִשְׁךְ שְׁלוֹשָׁה פְּרָקִים מִפְּרֵט הַרְמַב"ם אֵת "מַעֲשָׂיו וּבְרוּאוֹ הַנִּפְלְאִים" בְּפָרֵק אֶחָד עַל הַמְּלָאכִים, וּבְשֵׁנֵי הַפְּרָקִים שְׁלֹאחֵרֵיו עַל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. וְלִכְאוּרָה, סִפְרֵי הַי"ד הוּא סִפְרֵי "הַלְכוֹת הַלְכוֹת", וּמְדוּעַ כָּתַב הַרְמַב"ם אֵת כָּל הַפְּרָטִים הַנִּי"ל. אֲלֵא שְׁחִיבִים לִוְמֹר שְׁעִנְיִינִים אִלוֹ הֵם לֹא לְהַתְּבַנְּנוֹת שְׁעַל־יְדֵהּ מְגִיעִים אַחֲרֵי זְמַן לְאַהֲבַת ה' וְיִרְאָתוֹ אֲלֵא שֶׁהֵם חֲלָק מִמִּצְוֹת יָדִיעַת ה'. לְכֵן הִבִּיא הַרְמַב"ם אֵת ה"כִּלְלִים הַגְּדוּלִים מִמַּעֲשֵׂה רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, כִּיּוֹן שִׁיּוּדֵינֵם הִיא חֲלָק מִמִּצְוֹת יָדִיעַת ה'.

(על"פ "לקו"ש חלק י"א עמוד 279)

הַלְכוֹת דְּעוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַחַת עֲשָׂרֵה מִצְוֹת - חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְהַדְּמוֹת בְּדַרְכֵיּוֹ; (ב) לְהַדְּבִק בְּיוֹדְעָיו; (ג) לְאַהֵב אֶת הָרַעִים; (ד) לְאַהֵב אֶת הַגֵּרִים; (ה) שְׁלֵא לְשַׂנְאֵ אַחִים; (ו) לְהוֹכִיחַ; (ז) שְׁלֵא לְהַלְבִּין פְּנִים; (ח) שְׁלֵא לְעַנּוֹת אִמְלָלִין; (ט) שְׁלֵא לִילֵךְ רַכִּיל; (י) שְׁלֵא לְנָקֵם; (יא) שְׁלֵא לְנַטֵּר. **הַלְכוֹת תְּלִמּוּד תּוֹרָה.** יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת - (א) לְלַמֵּד תּוֹרָה; (ב) לְכַבֵּד מְלַמְּדֵיהָ וְיוֹדְעֵיהָ.

הַלְכוֹת עֲבוּדָה זָרָה וְחֻקוֹת הַגּוֹיִם. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַחַת וְחֲמֵשִׁים מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְתִשְׁעֵה וְאַרְבָּעִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שְׁלֵא לְפַנּוֹת אַחֵר עֲבוּדָה זָרָה; (ב) שְׁלֵא לְתוֹר אַחֵר הַרְהוּר הַלֵּב וְיִרְאִית הָעֵינַיִם; (ג) שְׁלֵא לְגַדֵּף; (ד) שְׁלֵא יַעֲבֹד אוֹתָהּ כְּדָרֵךְ עֲבוּדָתָהּ; (ה) שְׁלֵא יִשְׁתַּחֲוֶה לָּהּ; (ו) שְׁלֵא לְעֲשׂוֹת פֶּסֶל לְעַצְמוֹ; (ז) שְׁלֵא לְעֲשׂוֹת פֶּסֶל אֲפִלּוֹ לְאַחֵרִים; (ח) שְׁלֵא לְעֲשׂוֹת צִירוֹת לְנוֹאֵי; (ט) שְׁלֵא לְהַדִּיחַ אַחֵרִים אַחֲרֵיהָ; (י) לְשַׂרְף עִיר הַגִּדְחַת; (יא) שְׁלֵא לְבַנּוֹתָהּ; (יב) שְׁלֵא לִיהֲנוֹת מִכָּל מְזֻמָּה; (יג) שְׁלֵא לְהִסִּית לְעַבְדָּהּ; (יד) שְׁלֵא לְאַהֵב הַמִּסִּית; (טו) שְׁלֵא לְעֹזֵב שְׁנֵאֲתוֹ; (טז) שְׁלֵא לְהַצִּילוֹ; (יז) שְׁלֵא לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת; (יח) שְׁלֵא יִמְנַע מִלְּלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה; (יט) שְׁלֵא לְהַתְּנַבֵּא בְּשִׁמָּה; (כ) שְׁלֵא לְשַׁמַּע מִן הַתְּנַבֵּא בְּשִׁמָּה; (כא) שְׁלֵא לְהַתְּנַבֵּא בְּשִׁקָּר, וְאַפְּלוֹ בְּשֵׁם ה'; (כב) שְׁלֵא לְגוֹר מְהִרְיַגַת נְבִיא שִׁקָּר; (כג) שְׁלֵא לְשַׁבַּע בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה; (כד) שְׁלֵא לְעֲשׂוֹת אוֹב; (כה) שְׁלֵא לְעֲשׂוֹת יַדְעוֹנֵי; (כו) שְׁלֵא לְהַעֲבִיר לְמַלְךְ; (כז) שְׁלֵא לְהַקִּים מִצְבֵּה; (כח) שְׁלֵא לְהִשְׁתַּחֲוֹת עַל אֲבָן מְשֻׁפֵּית; (כט) שְׁלֵא לְטַע אֲשֶׁרָה; (ל) לְאַבֵּד עֲבוּדָה זָרָה וְכָל הַנַּעֲשֵׂה בְּשִׁבְלָהּ; (לא) שְׁלֵא לִיהֲנוֹת בְּעֲבוּדָה זָרָה וּבְכָל מְשֻׁמְשֵׂיהָ; (לב) שְׁלֵא לִיהֲנוֹת

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

47 **הַלְכוֹת מְגֵלָה וְחִנּוּכָה**. יֵשׁ בְּכֻלָּלָן שְׁתֵּי מִצְוֹת
48 עֲשֵׂה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאֵינָן מִן הַמְּנִינִן.
49 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, חֲמֵשׁ
50 וּשְׁלֹשִׁים - תִּשְׁעַת עֶשְׂרֵה מֵהֶן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְיֵשׁ
51 עֶשְׂרֵה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְיֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
52 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

סֵפֶר נְשִׁים

53
54 הַלְכוֹתָיו חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת אִישׁוֹת,
55 הַלְכוֹת גְּרוּשִׁין, הַלְכוֹת יְבוּם וְחִלּוּצָה, הַלְכוֹת נְעֵרָה
56 בְּתוּלָה, הַלְכוֹת שׁוֹטָה.
57 **הַלְכוֹת אִישׁוֹת**. יֵשׁ בְּכֻלָּלָן אַרְבַּע מִצְוֹת - שְׁתֵּי
58 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
59 פְּרֻטָּן: (א) לִשְׂאֵ אִשָּׁה בְּכַתְּבָה וְקִדּוּשִׁין; (ב) שְׁלֹא
60 תִּבְעַל אִשָּׁה בְּלֹא כְּתָבָה וְקִדּוּשִׁין; (ג) שְׁלֹא יִמְנַע
61 שְׂאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה; (ד) לְפָרוֹת וּלְרְבוֹת מִמֶּנָּה.
62 **הַלְכוֹת גְּרוּשִׁין**. יֵשׁ בְּכֻלָּלָן שְׁתֵּי מִצְוֹת - (א)
63 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְהוּא שִׁיגְרַשׁ הַמְּגֻרָשׁ בְּסֵפֶר; (ב) שְׁלֹא
64 יִחְזִיר גְּרוּשָׁתוֹ מִשְׁנֻשָּׂאוֹת.
65 **הַלְכוֹת יְבוּם וְחִלּוּצָה**. יֵשׁ בְּכֻלָּלָן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת -
66 שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
67 פְּרֻטָּן: (א) לִיבֵם; (ב) לְחַלֵּץ; (ג) שְׁלֹא תִנְשֵׂא יְבָמָה
68 לְאִישׁ זֶר עַד שֶׁתְּסוּר רְשׁוֹת הַיָּבָם מֵעַלֶּיהָ.
69 **הַלְכוֹת נְעֵרָה בְּתוּלָה**. יֵשׁ בְּכֻלָּלָן חֲמֵשׁ מִצְוֹת -
70 שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
71 הוּא פְּרֻטָּן: (א) לְקַנֵּס הַמִּפְתָּה; (ב) שִׁישֵׂא הַאוֹנֵס
72 אֲנוּסָתוֹ; (ג) שְׁלֹא יִגְרַשׁ הַאוֹנֵס; (ד) שֶׁתִּשָּׁב אִשָּׁת
73 מוֹצִיא שֵׁם רַע תַּחַת בְּעֵלָה לְעוֹלָם; (ה) שְׁלֹא יִגְרַשׁ
74 מוֹצִיא שֵׁם רַע אֶת אִשְׁתּוֹ.
75 **הַלְכוֹת שׁוֹטָה**. יֵשׁ בְּכֻלָּלָן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - (א)
76 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
77 פְּרֻטָּן: (א) לַעֲשׂוֹת לְשׁוֹטָה כְּתוּרַת הַקְּנָאוֹת הַסְּדוּרָה
78 בְּתוּרָה; (ב) שְׁלֹא לְתַן שְׂמֹן עַל קְרָבָנָה; (ג) שְׁלֹא
79 לְתַן עָלָיו לְבוּנָה.
80 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, שֶׁבַע עֶשְׂרֵה
81 - מֵהֶן תִּשְׁעַת מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁמוֹנֶה מִצְוֹת לֹא
82 תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר קְדָשָׁה

83
84 הַלְכוֹתָיו שְׁלֹשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת אֶסוּרֵי
85 בִּיאָה, הַלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֶסוּרוֹת, הַלְכוֹת שְׁחִיטָה.
86 **הַלְכוֹת אֶסוּרֵי בִיאָה**. יֵשׁ בְּכֻלָּלָן שֶׁבַע וּשְׁלֹשִׁים
87 מִצְוֹת - אַחַת מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ וּשְׁלֹשִׁים מִצְוֹת לֹא
88 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרֻטָּן: (א) שְׁלֹא לְבֹא עַל הָאֵם;
89 (ב) שְׁלֹא לְבֹא עַל אִשְׁתּוֹ אָב; (ג) שְׁלֹא לְבַעַל אַחֹת;
90 (ד) שְׁלֹא לְבַעַל בַּת אִשְׁתּוֹ אָב; (ה) שְׁלֹא לְבַעַל בַּת

1 יוֹם טוֹב, הַלְכוֹת חֲמֵץ וּמִצָּה, הַלְכוֹת שׁוֹפָר וְסִפָּה
2 וְלוּלָב, הַלְכוֹת שְׁקָלִים, הַלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ, הַלְכוֹת
3 תַעֲנִיּוֹת, הַלְכוֹת מְגֵלָה וְחִנּוּכָה.
4 **הַלְכוֹת שְׁבֵת**. יֵשׁ בְּכֻלָּלָן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - שְׁתֵּי
5 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁלֹשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
6 פְּרֻטָּן: (א) לְשַׁבֵּת בְּשַׁבְּעֵי; (ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ
7 מְלָאכָה; (ג) שְׁלֹא לַעֲנֹשׁ בְּשַׁבֵּת; (ד) שְׁלֹא לַצֵּאת
8 חוּץ לְגִבּוֹל בְּשַׁבֵּת; (ה) לְקַדֵּשׁ הַיּוֹם בְּזִכְרֶיהָ.
9 **הַלְכוֹת עֲרוּבִין**. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא מִדְּבָרֵי
10 סוֹפְרִים וְאֵינָה מִן הַמְּנִינִן.
11 **הַלְכוֹת שְׁבִיתַת עֲשׂוֹר**. יֵשׁ בְּכֻלָּלָן אַרְבַּע מִצְוֹת
12 - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
13 הוּא פְּרֻטָּן: (א) לְשַׁבֵּת בּוֹ מִמְּלָאכָה; (ב) שְׁלֹא
14 לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; (ג) לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ; (ד) שְׁלֹא
15 לֶאֱכֹל וּלְשַׁתּוֹת בּוֹ.
16 **הַלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב**. יֵשׁ בְּכֻלָּלָן שְׁתֵּים
17 עֶשְׂרֵה מִצְוֹת - שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא
18 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרֻטָּן: (א) לְשַׁבֵּת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל
19 פֶּסַח; (ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; (ג) לְשַׁבֵּת
20 בְּשַׁבְּעֵי שֶׁל פֶּסַח; (ד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה;
21 (ה) לְשַׁבֵּת בְּיוֹם חַג הַשְּׁבִיעוֹת; (ו) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ
22 מְלָאכָה; (ז) לְשַׁבֵּת בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה; (ח) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת
23 בּוֹ מְלָאכָה; (ט) לְשַׁבֵּת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג; (י) שְׁלֹא
24 לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; (יא) לְשַׁבֵּת בְּשִׁמְנֵי שֶׁל חַג;
25 (יב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה.
26 **הַלְכוֹת חֲמֵץ וּמִצָּה**. יֵשׁ בְּכֻלָּלָן שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת -
27 שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
28 הוּא פְּרֻטָּן: (א) שְׁלֹא לֶאֱכֹל חֲמֵץ בְּיוֹם אַרְבַּעַת עֶשֶׂר
29 מִחֻצוֹת הַיּוֹם וּלְמַעַלָּה; (ב) לְהַשְׁבִּית שְׂאֹר מֵאַרְבַּעַת
30 עֶשֶׂר; (ג) שְׁלֹא לֶאֱכֹל חֲמֵץ כָּל שִׁבְעָה; (ד) שְׁלֹא
31 לֶאֱכֹל תַעֲרֵבַת חֲמֵץ כָּל שִׁבְעָה; (ה) שְׁלֹא יִרְאֶה חֲמֵץ
32 כָּל שִׁבְעָה; (ו) שְׁלֹא יִמְצֵא חֲמֵץ כָּל שִׁבְעָה; (ז)
33 לֶאֱכֹל מִצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח; (ח) לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם
34 בְּאוֹתוֹ הַלִּילָה.
35 **הַלְכוֹת שׁוֹפָר וְסִפָּה וְלוּלָב**. יֵשׁ בְּכֻלָּלָן שְׁלֹשׁ
36 מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרֻטָּן: (א) לְשִׁמַּע קוֹל שׁוֹפָר
37 בְּאַחַד בְּתֵשֶׁרִי; (ב) לִישֵׁב בְּסִפָּה שִׁבְעַת יְמֵי הַחַג;
38 (ג) לְטַל לוּלָב בְּמִקְדָּשׁ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַחַג.
39 **הַלְכוֹת שְׁקָלִים**. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְתַן כָּל
40 אִישׁ מִחֻצֵי הַשְּׁקָל כֶּכֶל שָׁנָה וּשְׁנָה.
41 **הַלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ**. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא
42 לְחַשֵּׁב וְלִידַע וּלְקַבֵּעַ חֲדָשִׁים בְּאִיזָה יוֹם הוּא תַחֲלַת
43 כָּל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ מִחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה.
44 **הַלְכוֹת תַעֲנִיּוֹת**. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְהִתְעַנּוֹת
45 וְלִזְעַק לְפָנָי ה' כָּכֵל עַת צָרָה גְּדוּלָה שֶׁתְּבוֹא עַל
46 הַצָּבוֹר.

47 פְּרָטָן: (א) לְשֹׁחַט, וְאַחַר כֵּן יֵאָכֵל; (ב) שְׁלֹא
 48 לְשֹׁחַט אוֹתוֹ וְאֵת בְּנֵי בְּיָוֵם אַחַד; (ג) לְכַסּוֹת דָּם
 49 חַיָּה וְעוֹף; (ד) שְׁלֹא לְקַח הָאֵם עַל הַבָּנִים; (ה)
 50 לְשַׁלַּח הָאֵם, אִם לְקַחְהָ עַל הַבָּנִים.
 51 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרֵי זֶה, שְׁבַעִים -
 52 מֵהֵן שְׂמוּנָה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁתַּיִם וְשִׁשִּׁים מִצְוֹת לֹא
 53 תַּעֲשֶׂה.

סֵפֶר הַפְּלֵאָה

54 הַלְכוֹתָיו אַרְבַּע, וְזֶה הוּא סִדְוּרָן: הַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת,
 55 הַלְכוֹת נְדָרִים, הַלְכוֹת נְזִירוֹת, הַלְכוֹת עֲרֻכִין
 56 וְחֻרְמִים.

57 הַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - אַחַת
 58 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 59 פְּרָטָן: (א) שְׁלֹא לִישָׁבֵעַ בְּשִׁמּוֹ לְשִׁקָּר; (ב) שְׁלֹא
 60 לְשֹׂא אֶת שְׁמוֹ לְשׂוֹא; (ג) שְׁלֹא לְכַפֵּר בְּפִקְדוֹן; (ד)
 61 שְׁלֹא לִישָׁבֵעַ עַל כְּפִירַת מָמוֹן; (ה) לִישָׁבֵעַ בְּשִׁמּוֹ
 62 בְּאֵמֶת.

63 הַלְכוֹת נְדָרִים. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - שְׁתַּיִם
 64 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 65 פְּרָטָן: (א) שִׁישְׁמֵר מוֹצֵא שְׁפָתָיו וְיַעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁנֶּדֶר;
 66 (ב) שְׁלֹא יַחַל דְּבָרוֹ; (ג) שִׁיּוֹפֵר הַנְּדָר אוֹ הַשְּׁבוּעָה,
 67 וְזֶה הוּא הַפֶּר נְדָרִים הַמִּפְרֵשׁ בַּתּוֹרָה שְׁבַעֲתָב.

68 הַלְכוֹת נְזִירוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן עֶשֶׂר מִצְוֹת - שְׁתַּיִם
 69 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׂמוּנָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 70 פְּרָטָן: (א) שִׁיַּגְדֵּל הַנְּזִיר פָּרַע; (ב) שְׁלֹא יִגְלַח שְׁעָרוֹ
 71 כָּל יְמֵי נְזִירוֹ; (ג) שְׁלֹא יִשְׁתֶּה הַנְּזִיר יַיִן וְלֹא תַעֲרַכֵּת
 72 יַיִן, וְאִפְלוּ חֶמֶץ שְׁלֵהֵן; (ד) שְׁלֹא יֵאָכֵל עֲנָבִים
 73 לְחַיִּים; (ה) שְׁלֹא יֵאָכֵל צְמוֹקִין; (ו) שְׁלֹא יֵאָכֵל
 74 תְּרֻצְנִים; (ז) שְׁלֹא יֵאָכֵל זִגִּין; (ח) שְׁלֹא יִכַּסּוּ לְאֵהָל
 75 הַמֵּת; (ט) שְׁלֹא יִשְׁמָא לְמֵתִים; (י) שִׁיַּגְלַח עַל
 76 הַקְּרָבָנוֹת, כְּשִׁישְׁלִים נְזִירוֹתוֹ אוֹ כְּשִׁישְׁטָא.

77 הַלְכוֹת עֲרֻכִין וְחֻרְמִים. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁבַע מִצְוֹת
 78 - חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁתַּיִם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
 79 הוּא פְּרָטָן: (א) לְדוֹן בְּעֲרֻכֵי אָדָם בְּאִשּׁוֹר מִפְּרֵשׁ
 80 בַּתּוֹרָה, וְזֶה הוּא דִּין עֲרֻכֵי אָדָם; (ב) דִּין עֲרֻכֵי
 81 בַּהֲמָה; (ג) דִּין עֲרֻכֵי בְּתִים; (ד) דִּין עֲרֻכֵי שְׂדוֹת;
 82 (ה) דִּין מַחֲרִים נְכָסִיו; (ו) שְׁלֹא יִמְכֹּר חֲרָם; (ז)
 83 שְׁלֹא יִגָּאֵל חֲרָם.
 84 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרֵי זֶה, חֲמֵשׁ
 85 וְעֶשְׂרִים - עֶשֶׂר מֵהֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה
 86 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר זִרְעִים

87 הַלְכוֹתָיו שְׁבַע, וְזֶה הוּא סִדְוּרָן: הַלְכוֹת פְּלֵאִים,
 88 הַלְכוֹת מִתְנַת עֲנִיִּים, הַלְכוֹת תְּרוּמוֹת, הַלְכוֹת

1 הַבֵּן; (ו) שְׁלֹא לְבַעַל בַּת הַבֵּת;
 2 (ח) שְׁלֹא לְשֹׂא אִשָּׁה וּבַתָּהּ; (ט) שְׁלֹא לְשֹׂא אִשָּׁה
 3 וּבַת בְּנָה; (י) שְׁלֹא לְשֹׂא אִשָּׁה וּבַת בַּתָּהּ; (יא) שְׁלֹא
 4 לְבַעַל אַחֹת אָב; (יב) שְׁלֹא לְבַעַל אַחֹת אָם; (יג)
 5 שְׁלֹא לְבַעַל אִשָּׁת אָחִי הָאָב; (יד) שְׁלֹא לְבַעַל אִשָּׁת
 6 הַבֵּן; (טו) שְׁלֹא לְבַעַל אִשָּׁת אָח; (טז) שְׁלֹא לְבַעַל
 7 אַחֹת אִשָּׁתוֹ; (יז) שְׁלֹא לְשָׁכַב עִם בַּהֲמָה; (יח)
 8 שְׁלֹא תִבְיֵא אִשָּׁה בַּהֲמָה עֲלֶיהָ; (יט) שְׁלֹא לְשָׁכַב עִם
 9 זָכָר; (כ) שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אָב; (כא) שְׁלֹא לְגַלּוֹת
 10 עֲרוֹת אָחִי הָאָב; (כב) שְׁלֹא לְבַעַל אִשָּׁת אִישׁ; (כג)
 11 שְׁלֹא לְבַעַל נְדָה; (כד) שְׁלֹא לְהִתְחַתֵּן בְּגוֹיִם; (כה)
 12 שְׁלֹא יָבֹא עֲמוּנֵי וּמוֹאָבֵי בְּקִהְלָה; (כו) שְׁלֹא לְהִרְחִיק
 13 דוֹר שְׁלִישִׁי מִצָּרִי מִלְּבֹא בְּקִהְלָה; (כז) שְׁלֹא לְהִרְחִיק
 14 דוֹר שְׁלִישִׁי אֲדוּמֵי מִלְּבֹא בְּקִהְלָה; (כח) שְׁלֹא יָבֹא
 15 מִמִּזְרַב בְּקִהְלָה; (כט) שְׁלֹא יָבֹא סָרִיס בְּקִהְלָה; (ל)
 16 שְׁלֹא לְסָרֵס זָכָר, אִפְלוּ בַּהֲמָה חַיָּה וְעוֹף; (לא) שְׁלֹא
 17 יִשָּׂא כֶּהֱן גְּדוֹל אֶלְמָנָה; (לב) שְׁלֹא יִבְעַל כֶּהֱן גְּדוֹל
 18 אֶלְמָנָה, אִפְלוּ בְּלֵא קְדוּשִׁין; (לג) שִׁישָׂא כֶּהֱן גְּדוֹל
 19 בַּתּוֹלָה בְּנַעֲרוּתָהּ; (לד) שְׁלֹא יִשָּׂא כֶּהֱן גְּרוּשָׁה;
 20 (לה) שְׁלֹא יִשָּׂא זוֹנָה; (לו) שְׁלֹא יִשָּׂא חֲלָלָה; (לז)
 21 שְׁלֹא יִקְרַב אָדָם לְאַחַת מִכָּל הַעֲרִירוֹת, וְאִפְלוּ שְׁלֹא
 22 בַּעַל.

23 הַלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׂמוּנָה
 24 וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת - אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע
 25 וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א)
 26 לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי בַּהֲמָה וְחַיָּה, לְהַבְדִּיל בֵּין טְמֵאָה
 27 לְטְהוֹרָה; (ב) לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי הַעוֹף, לְהַבְדִּיל בֵּין
 28 טְמֵא לְטְהוֹר; (ג) לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי דְגָיִם, לְהַבְדִּיל בֵּין
 29 טְמֵא לְטְהוֹר; (ד) לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי חֲגָבִים, לְהַבְדִּיל בֵּין
 30 טְמֵא לְטְהוֹר; (ה) שְׁלֹא לְאָכֵל בַּהֲמָה וְחַיָּה טְמֵאָה;
 31 (ו) שְׁלֹא לְאָכֵל עוֹף טְמֵא; (ז) שְׁלֹא לְאָכֵל דְּגָיִם
 32 טְמֵאִים; (ח) שְׁלֹא לְאָכֵל שְׂרָץ הַעוֹף; (ט) שְׁלֹא
 33 לְאָכֵל שְׂרָץ הָאָרֶץ; (י) שְׁלֹא לְאָכֵל רֶמֶשׂ הָאָרֶץ;
 34 (יא) שְׁלֹא לְאָכֵל תּוֹלַעַת הַפְּרוֹת כְּשִׁתְּצֵא לְאָרֶץ; (יב)
 35 שְׁלֹא לְאָכֵל שְׂרָץ הַיָּם; (יג) שְׁלֹא לְאָכֵל נְבִלָה;
 36 (יד) שְׁלֹא לִיהֲנוֹת בְּשׂוֹר הַנִּסְקָל; (טו) שְׁלֹא לְאָכֵל
 37 טְרֵפָה; (טז) שְׁלֹא לְאָכֵל אֶבֶר מִן הַחַי; (יז) שְׁלֹא
 38 לְאָכֵל דָּם; (יח) שְׁלֹא לְאָכֵל חֵלֶב בַּהֲמָה טְהוֹרָה;
 39 (יט) שְׁלֹא לְאָכֵל גֵּיד הַנֶּשֶׂה; (כ) שְׁלֹא לְאָכֵל בֶּשֶׂר
 40 בְּחֵלֶב; (כא) שְׁלֹא לְבַשְׁלוֹ; (כב) שְׁלֹא לְאָכֵל לֶחֶם
 41 תְּבוּאָה חֲדָשׁ; (כג) שְׁלֹא לְאָכֵל קְלֵי מִן הַחֲדָשׁ;
 42 (כד) שְׁלֹא לְאָכֵל כֶּרְמֵל מִן הַחֲדָשׁ; (כה) שְׁלֹא
 43 לְאָכֵל עֲרֵלָה; (כו) שְׁלֹא לְאָכֵל כְּלָאֵי הַכֶּרֶם; (כז)
 44 שְׁלֹא לְאָכֵל טָבֵל; (כח) שְׁלֹא לְשַׁתּוֹת יַיִן נֶסֶךְ.

45 הַלְכוֹת שְׁחִיטָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ
 46 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁתַּיִם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא

47 וקבה לפהן; (ו) לתן לו ראשית הגז; (ז) לפדות
48 בכור הבן ולתת פדיונו לפהן; (ח) לפדות פטר
49 חמור ולתת פדיונו לפהן; (ט) לערף פטר חמור,
50 אם לא רצה לפדותו.
51 **הלכות שמטה ויובל.** יש בכללן עשרים ושנים
52 מצוות - תשע מצוות עשה, ושש מצוות לא
53 תעשה; וזה הוא פְּרָטון: (א) שתשבת הארץ
54 ממלאכה בשביעית; (ב) שלא יעבד עבודת הארץ
55 בשנה זו; (ג) שלא יעבד עבודת האילן בשנה זו;
56 (ד) שלא יקצר הספיח כנגד הקוצרים; (ה) שלא
57 יבצר הנזירים כנגד הבוצרים; (ו) שישמיט מה
58 שתוציא הארץ; (ז) שישמיט כל הלואות; (ח) שלא
59 יגש ולא יתבע הלואה; (ט) שלא ימנע מלהלוות קדם
60 השמטה כדי שלא יאבד ממונו; (י) לספר שנים
61 שבע שבע; (יא) לקדש שנת חמשים; (יב) לתקע
62 בשופר בעשירי לתשרי כדי לצאת עבדים חפשיים;
63 (יג) שלא תעבד אדמה בשנה זו; (יד) שלא יקצר
64 ספיחיה כנגד הקוצרים; (טו) שלא יבצר נזיריה
65 כנגד הבוצרים; (טז) לתן גאלה לארץ בשנה זו,
66 והוא דין שדה אחזה ושדה מקנה; (יז) שלא תמכר
67 הארץ לצמיתות; (יח) דין פתי ערי חומה; (יט)
68 שלא ינחל כל שבט לוי בארץ ישראל, אלא נותנים
69 להם ערים מתנה לשבת בה; (כ) שלא יקח שבט
70 לוי חלק בבזה; (כא) לתן ללוים ערים לשבת
71 ומגרשיהם; (כב) שלא ימכר מגרש עריהם, אלא
72 גואלים לעולם בין לפני היובל בין לאחר היובל.
73 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שבע וששים
74 - מהם שלשים מצוות עשה, ושבע ושלושים מצוות
75 לא תעשה.

ספר עבודה

76 **הלכות בית הבחירה.** וזה הוא סדרן: הלכות בית
77 הבחירה, הלכות פלי המקדש והעובדים בו, הלכות
78 ביאת המקדש, הלכות אסורי מזבח, הלכות מעשה
79 הקרבנות, הלכות תמידין ומוספין, הלכות פסולי
80 המקדשין, הלכות עבודת יום הפפורים, הלכות
81 מעילה.
82 **הלכות בית הבחירה.** יש בכללן שש מצוות -
83 שלש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה
84 הוא פְּרָטון: (א) לבנות מקדש; (ב) שלא לבנות
85 המזבח גזית; (ג) שלא לעלות במעלות עליו; (ד)
86 ליראה מן המקדש; (ה) לשמר את המקדש סביב;
87 (ו) שלא להשבית שמירת המקדש.
88 **הלכות פלי בית המקדש והעובדים בו.** יש
89 בכללן ארבע עשרה מצוות - שש מצוות עשה,
90 ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פְּרָטון: (א)

1 **מצוות, הלכות מעשר שני ונטע רבעי, הלכות**
2 **בכורים ושאר מתנות כהנה, הלכות שמטה ויובל.**
3 **הלכות פלאים.** יש בכללן חמש מצוות לא
4 תעשה; וזה הוא פְּרָטון: (א) שלא לזרע זרעים
5 פלאים; (ב) שלא לזרע תבואה או ירק בכרם; (ג)
6 שלא להרביע בהמה פלאים; (ד) שלא לעשות
7 מלאכה בכלאי בהמה כאחד; (ה) שלא ללבש
8 כלאים.
9 **הלכות מתנות עניים.** יש בכללן שלש עשרה
10 מצוות - שבע מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה;
11 וזה הוא פְּרָטון: (א) להניח פאה; (ב) שלא יכלה
12 הפאה; (ג) להניח לקט; (ד) שלא ילקט הלקט;
13 (ה) לעזב עוללות בכרם; (ו) שלא יעולל הכרם;
14 (ז) לעזב פרט הכרם; (ח) שלא ילקט פרט הכרם;
15 (ט) להניח השכחה; (י) שלא ישוב לקחת השכחה;
16 (יא) להפריש מעשר לעניים; (יב) לתן צדקה במסת
17 ד; (יג) שלא יאמץ לבבו על העני.
18 **הלכות תרומות.** יש בכללן שמונה מצוות -
19 שתיים מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה
20 הוא פְּרָטון: (א) להפריש תרומה גדולה; (ב)
21 להפריש תרומת מעשר; (ג) שלא יקדים תרומות
22 ומעשרות זה לזה, אלא יפריש על הסדר; (ד) שלא
23 יאכל זר תרומה; (ה) שלא יאכל אפלו תושב כהן
24 או שכירו תרומה; (ו) שלא יאכל ערל תרומה; (ז)
25 שלא יאכל כהן טמא תרומה; (ח) שלא תאכל
26 חללה תרומה, ולא מן המורם מן הקדשים.
27 **הלכות מעשר.** מצוות עשה אחת - והיא להפריש
28 מעשר ראשון בכל שנה ושנה משני הזריעה, ולתנו
29 ללוים.
30 **הלכות מעשר שני ונטע רבעי.** יש בכללן תשע
31 מצוות - שלש מצוות עשה, ושש מצוות לא
32 תעשה; וזה הוא פְּרָטון: (א) להפריש מעשר שני;
33 (ב) שלא להוציא דמיו בשאר צרכי האדם, חוץ
34 מאכילה ושתייה וסיכה; (ג) שלא לאכול בטמאה;
35 (ד) שלא לאכול באנינות; (ה) שלא לאכל מעשר
36 שני של דגן חוץ לירושלים; (ו) שלא לאכל מעשר
37 תירוש חוץ לירושלים; (ז) שלא לאכל מעשר יצהר
38 חוץ לירושלים; (ח) להיות נטע רבעי פלו קדש,
39 ודינו להאכל בירושלים לבעליו כמעשר שני לכל
40 דבר; (ט) להתודות ודוי המעשר.
41 **הלכות בכורים עם שאר מתנות כהנה**
42 **שבגבולין.** יש בכללן תשע מצוות - שמונה מצוות
43 עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פְּרָטון: (א)
44 להפריש בכורים ולהעלותן למקדש; (ב) שלא יאכל
45 הפהן בכורים חוץ לירושלים; (ג) לקרות עליהן;
46 (ד) להפריש חלה לפהן; (ה) לתת זרוע ולחמים

46 לֹאכַל בֶּשֶׂר קִדְשִׁים קָלִים קֹדֶם זְרִיקַת דָּמַיִם; (יב)
 47 לַעֲשׂוֹת כָּל מִנְחָה כְּסֹדֵר מַעֲשֵׂיהָ הַכְּתוּבִים בַּתּוֹרָה;
 48 (יג) שְׂלֵא יִשִּׁים שְׁמֹן עַל מִנְחַת חוּטָא; (יד) שְׂלֵא
 49 יִתֵּן עָלֶיהָ לְבוֹנָה; (טו) שְׂלֵא תֵאָכֵל מִנְחַת כֹּהֵן;
 50 (זו) שְׂלֵא תֵאָפֶה מִנְחַת חֲמִץ; (זי) שְׂיֵאכְלוּ
 51 הַכֹּהֲנִים שְׂגִירֵי מִנְחוֹת; (יח) שְׂיֵבִיא כָּל נִדְרָיו
 52 וְנִדְבוֹתָיו בְּרֹגֶל שְׁפָגַע בּוֹ; (יט) שְׂלֵא יֵאָחַר נִדְרָיו
 53 וְנִדְבוֹתָיו וּשְׂאָר דְּבָרִים שֶׁהוּא חַיֵּב בָּהֶן; (כ)
 54 לְהִקְרִיב כָּל הַקִּרְבָּנוֹת בְּבֵית הַבְּחִירָה; (כא) לְהֵבִיא
 55 קִדְשֵׁי חוּצָה לְאַרְץ לְבֵית הַבְּחִירָה; (כב) שְׂלֵא
 56 לְשַׁחַט קִרְבָּנוֹת חוּץ לְעִזְרָה; (כג) שְׂלֵא לְהִקְרִיב
 57 קִרְבָּן חוּץ לְעִזְרָה.

58 הַלְכוֹת תַּמִּידִין וּמוֹסָפִין. יֵשׁ בְּכֻלָּן תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה
 59 מִצְוֹת - שְׁמוֹנֶה עֲשָׂרָה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצְוֹת
 60 לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְהִקְרִיב שְׂגִי
 61 כְּבָשִׂים בְּכָל יוֹם עוֹלוֹת; (ב) לְהִדְלִיק אֵשׁ עַל
 62 הַמִּזְבֵּחַ בְּכָל יוֹם; (ג) שְׂלֵא לְכַבּוֹתָהּ; (ד) לְהָרִים אֶת
 63 הַדָּשֵׁן בְּכָל יוֹם; (ה) לְהַקְטִיר קִטְרֵת בְּכָל יוֹם; (ו)
 64 לְהִדְלִיק גִּירוֹת בְּכָל יוֹם; (ז) שְׂיִקְרִיב כֹּהֵן גְּדוֹל מִנְחָה
 65 בְּכָל יוֹם, וְהִיא הַנִּקְרָאָת 'חֲבִתִּין'; (ח) לְהוֹסִיף שְׂגִי
 66 כְּבָשִׂים עוֹלוֹת בְּשֶׁבֶת; (ט) לַעֲשׂוֹת לַחֵם הַפָּנִים; (י)
 67 מוֹסֵף רֵאשִׁי חֲדָשִׁים; (יא) מוֹסֵף הַפֶּסַח; (יב)
 68 לְהִקְרִיב עֹמֵר הַתְּנוּפָה; (יג) לְסַפֵּר כָּל אִישׁ וְאִישׁ
 69 שְׁבַעַת שְׁבֻעוֹת מִיּוֹם הַקִּרְבַּת הָעֹמֵר; (יד) מוֹסֵף
 70 עֲצָרָת; (טו) לְהֵבִיא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם עִם הַקִּרְבָּנוֹת הַבָּאוֹת
 71 בַּגִּלָּל הַלֶּחֶם בְּיוֹם עֲצָרָת; (טז) מוֹסֵף רֵאשׁ הַשְּׁנֵה;
 72 (יז) מוֹסֵף יוֹם צוּם; (יח) מוֹסֵף הַחֵג; (יט) מוֹסֵף
 73 שְׁמִינֵי עֲצָרָת.

74 הַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁמוֹנֶה
 75 מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה;
 76 וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שְׂלֵא לֹאכַל קִדְשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ אוֹ
 77 שֶׁהֻטְל בָּהֶם מוּם; (ב) שְׂלֵא לֹאכַל פְּגוּל; (ג) שְׂלֵא
 78 יוֹתִיר קִדְשִׁים לְאַחַר זְמַנָּם; (ד) שְׂלֵא יֵאָכֵל נוֹתֵר;
 79 (ה) שְׂלֵא יֵאָכֵל קִדְשִׁים שֶׁנִּטְמָאוּ; (ו) שְׂלֵא יֵאָכֵל
 80 אֲדָם שֶׁנִּטְמָא הַקִּדְשִׁים; (ז) לְשַׂרְף אֶת הַנוֹתֵר; (ח)
 81 לְשַׂרְף אֶת הַטְּמֵא.

82 הַלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכַּפּוּרִים. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת
 83 - וְהִיא שְׂעִיעֶשֶׂה מַעֲשֵׂה יוֹם הַכַּפּוּרִים כְּלָן עַל הַסֹּדֵר
 84 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּפָּרָשָׁת אַחֲרֵי מוֹת, הַקִּרְבָּנוֹת וְהַנְּדוּבִין
 85 וְשְׁלוֹחַ הַשְּׁעִיר וּשְׂאָר הָעֲבוֹדָה.

86 הַלְכוֹת מְעִילָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - אַחַת
 87 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 88 פְּרָטָן: (א) לְשַׁלֵּם הַמוֹעֵל אֲשֶׁר חָטָא בְּתוֹסַפַּת חֹמֶשׁ
 89 וּקְרָבָן. וְזֶה הוּא דִּין הַמוֹעֵל; (ב) שְׂלֵא לְעַבֵּד
 90 בְּקִדְשִׁים; (ג) שְׂלֵא לְגַזֵּז הַקִּדְשִׁים.

1 לַעֲשׂוֹת שְׁמֹן הַמִּשְׁחָה; (ב) שְׂלֵא לַעֲשׂוֹת פְּמוֹהוּ; (ג)
 2 שְׂלֵא לְסוּף מִמֶּנּוּ; (ד) שְׂלֵא לַעֲשׂוֹת כְּמַתְכַּנֵּת
 3 הַקִּטְרֵת; (ה) שְׂלֵא לְהַקְטִיר עַל מִזְבַּח הַקִּטְרֵת חוּץ
 4 מִן הַקִּטְרֵת; (ו) לְשֵׂאת הָאָרוֹן עַל הַכֶּתֶף; (ז) שְׂלֵא
 5 יִסּוּרוּ הַבָּדִים מִמֶּנּוּ; (ח) שְׂיַעֲבֹד הַלִּוִי בַּמִּקְדָּשׁ; (ט)
 6 שְׂלֵא יַעֲשֶׂה אֶחָד בְּמִלְאֶכֶת חֲבָרוֹ בַּמִּקְדָּשׁ; (י) לְקַדֵּשׁ
 7 הַכֹּהֵן לְעַבּוֹדָה; (יא) שְׂיֵהִיו כָּל הַמִּשְׁמְרוֹת שׁוֹת
 8 בְּרֹגִלִים; (יב) לְלָבֵשׁ בְּגָדֵי כֹהֵנָה לְעַבּוֹדָה; (יג) שְׂלֵא
 9 יִקְרַע הַמְּעִיל; (יד) שְׂלֵא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֹפֹד.

10 הַלְכוֹת בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה
 11 מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא
 12 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שְׂלֵא יִכְנֹס כֹּהֵן שְׂכוֹר
 13 לַמִּקְדָּשׁ; (ב) שְׂלֵא יִכְנֹס לוֹ כֹּהֵן פְּרוּעַ רֵאשׁ; (ג)
 14 שְׂלֵא יִכְנֹס לוֹ כֹּהֵן קְרוּעַ בְּגָדִים; (ד) שְׂלֵא יִכְנֹס כֹּהֵן
 15 בְּכָל עַת אֶל הַהִיכָל; (ה) שְׂלֵא יֵצֵא כֹּהֵן מִן הַמִּקְדָּשׁ
 16 בְּשַׁעַת עַבּוּדָה; (ו) לְשַׁלַּח טְמָאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ז)
 17 שְׂלֵא יִכְנֹס טְמֵא לַמִּקְדָּשׁ; (ח) שְׂלֵא יִכְנֹס טְמֵא לְהַר
 18 הַבַּיִת; (ט) שְׂלֵא יִשְׁמַשׁ טְמֵא; (י) שְׂלֵא יִשְׁמַשׁ
 19 טְבוּל יוֹם; (יא) לְקַדֵּשׁ הָעוֹבֵד יָדָיו וְרַגְלָיו; (יב)
 20 שְׂלֵא יִכְנֹס בַּעַל מוּם לְהִיכָל וְלַמִּזְבֵּחַ; (יג) שְׂלֵא
 21 יַעֲבֹד בַּעַל מוּם; (יד) שְׂלֵא יַעֲבֹד בַּעַל מוּם עוֹבֵר;
 22 (טו) שְׂלֵא יַעֲבֹד זָר.

23 הַלְכוֹת אִסוּרֵי מִזְבַּח. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע עֲשָׂרָה
 24 מִצְוֹת - אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֶשְׂרׁ מִצְוֹת לֹא
 25 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְהִקְרִיב כָּל הַקִּרְבָּנוֹת
 26 תַּמִּימִים; (ב) שְׂלֵא לְהַקְדִּישׁ בַּעַל מוּם לְמִזְבֵּחַ; (ג)
 27 שְׂלֵא יִשְׁחַט; (ד) שְׂלֵא יִזְרַק דָּמוֹ; (ה) שְׂלֵא יִקְטִיר
 28 חֶלְבוֹ; (ו) שְׂלֵא יִקְרִיב בַּעַל מוּם עוֹבֵר; (ז) שְׂלֵא
 29 יִקְרִיב בַּעַל מוּם, אֲפִלוּ בַּקִּרְבָּנוֹת הַגּוֹיִם; (ח) שְׂלֵא
 30 קִטִּיל מוּם בַּקִּדְשִׁים; (ט) לְפָדוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁים;
 31 (י) לְהִקְרִיב מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלְאָה. וְקֹדֶם זְמַן זֶה
 32 הוּא הַנִּקְרָא מַחְסַר זְמַן, וְאִין מִקְרִיבִין אוֹתוֹ; (יא)
 33 שְׂלֵא לְהִקְרִיב אֶתְנָן וּמַחִיר; (יב) שְׂלֵא לְהַקְטִיר
 34 שְׂאוֹר וְדָבֵשׁ; (יג) לְמַלַּח כָּל הַקִּרְבָּנוֹת; (יד) שְׂלֵא
 35 לְהַשְׁבִּית מֶלַח מֵעַל הַקִּרְבָּנוֹת.

36 הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקִּרְבָּנוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ
 37 וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת - עֶשֶׂר מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ
 38 עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א)
 39 לַעֲשׂוֹת הָעוֹלָה כְּמַעֲשֵׂיהָ הַכְּתוּבִים עַל הַסֹּדֵר; (ב)
 40 שְׂלֵא לֹאכַל בֶּשֶׂר הָעוֹלָה; (ג) סֹדֵר הַחֻטָּאת; (ד)
 41 שְׂלֵא לֹאכַל מִבְּשַׂר הַחֻטָּאת הַפְּנִימִית; (ה) שְׂלֵא
 42 יִבְדִּיל בַּחֻטָּאת הָעוֹף; (ו) סֹדֵר הָאֵשֶׁם; (ז)
 43 שְׂיֵאכְלוּ הַכֹּהֲנִים בֶּשֶׂר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים בַּמִּקְדָּשׁ; (ח)
 44 שְׂלֵא יֵאָכֵלוּ חוּץ לְעִזְרָה; (ט) שְׂלֵא יֵאָכֵל זָר
 45 מִקְדָּשֵׁי קִדְשִׁים; (י) סֹדֵר הַשְּׁלָמִים; (יא) שְׂלֵא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

45 שִׁפְפָּר בַּפְּקָדוֹן, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'אֲשֶׁם וְדָאִי'; (ד)
 46 שִׁיקְרִיב הַחוּטָא קֶרְבָּן עַל עֲבֵרוֹת יְדוּעוֹת, אִם הִיָּה
 47 עֲשִׂיר בְּהֵמָה, וְאִם הִיָּה עֲנִי עוֹף אוֹ עֲשִׂירֵית הָאֵיפָה,
 48 וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'קֶרְבָּן עוֹלָה וְיֹרֵד'; (ה) שִׁיקְרִיבו
 49 הַסְּנֵהֲדִירִין קֶרְבָּן, אִם טָעוּ וְהוֹרִי שְׁלֹא כַּהֲלָכָה כְּאַחַת
 50 מִן הַחֲמוּרוֹת.

51 הַלְכוֹת מַחְסְרֵי כִפָּרָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מִצְוֹת
 52 עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שִׁמְקִירֵיב הַזֵּבָה כְּשִׁתְּטָהֵר
 53 קֶרְבָּן; (ב) שִׁמְקִירֵיב הַיּוֹלֵדֶת כְּשִׁתְּטָהֵר קֶרְבָּן; (ג)
 54 שִׁיקְרִיב הַזֵּב כְּשִׁיטָהֵר קֶרְבָּן; (ד) שִׁיקְרִיב הַמְצַרֵּעַ
 55 כְּשִׁיטָהֵר קֶרְבָּן. וְאַחַר שִׁיקְרִיבוּ קֶרְבָּנוֹתֵיהֶן, תִּגְמַר
 56 טְהֻרָתָן.

57 הַלְכוֹת תַּמּוּרָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - אַחַת
 58 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 59 פְּרָטָן: (א) שְׁלֹא לְמִיר; (ב) שִׁתְּהִיָּה הַתַּמּוּרָה קֶדֶשׁ,
 60 אִם הַמִּיר; (ג) שְׁלֹא יִשְׁנֶה הַקֶּדָּשִׁים מִקֶּדְשָׁה
 61 לְקֶדְשָׁה.

62 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָ זֶה, תִּשַׁע
 63 וּשְׁלֹשִׁים - עֲשָׂרִים מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְתִשַׁע עֲשָׂרֵה מִצְוֹת
 64 לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר טְהָרָה

65 הַלְכוֹתֵי שְׂמוּנָה, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת טְמֵאֹת
 66 מֵת, הַלְכוֹת פְּרָה אֲדָמָה, הַלְכוֹת טְמֵאֹת צְרַעַת,
 67 הַלְכוֹת מְטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, הַלְכוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת
 68 הַטְּמֵאוֹת, הַלְכוֹת טְמֵאֹת אֲכָלִין, הַלְכוֹת פְּלִים,
 69 הַלְכוֹת מְקוּוֹת.

70 הַלְכוֹת טְמֵאֹת מֵת. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא דִּין
 71 טְמֵאֹת מֵת.

72 הַלְכוֹת פְּרָה אֲדָמָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת
 73 עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) דִּין פְּרָה אֲדָמָה; (ב) דִּין
 74 טְמֵאֹת מִי נִדְּהָ וְטְהֻרָתָן.

75 הַלְכוֹת טְמֵאֹת צְרַעַת. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׂמוּנָה מִצְוֹת
 76 - שְׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
 77 הוּא פְּרָטָן: (א) לְהוֹרוֹת בְּצְרַעַת אֲדָם כְּדִינָהּ הַכְּתוּב
 78 בַּתּוֹרָה; (ב) שְׁלֹא יִקַּח סִימְנֵי טְמֵאָה; (ג) שְׁלֹא יִגְלַח
 79 הַנֶּתֶק; (ד) שִׁיְהִיָּה הַמְצַרֵּעַ מִפְּרָסָם בְּקִרְיעַת בְּגָדָיו
 80 וּפְרִיעַת רֹאשׁוֹ וְעֵטְפָה עַל שִׁפְפָּר; (ה) טְהֻרַת צְרַעַת;
 81 (ו) שִׁיְגַלַּח הַמְצַרֵּעַ אֶת כָּל שְׁעָרוֹ כְּשִׁיטָהֵר; (ז) דִּין
 82 צְרַעַת הַבְּגָד; (ח) דִּין צְרַעַת הַבַּיִת.

83 הַלְכוֹת מְטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע
 84 מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) דִּין טְמֵאֹת נִדְּהָ;
 85 (ב) דִּין טְמֵאֹת יּוֹלֵדֶת; (ג) דִּין טְמֵאֹת זָבָה; (ד) דִּין
 86 טְמֵאֹת זָב.

87 הַלְכוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ

1 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָ זֶה, מֵאָה וְשִׁלֹּשׁ
 2 - מֵהֵן שִׁבְעָה וְאַרְבַּעִים מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁשׁ וְחֲמִשִּׁים
 3 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר הַקְּרָבָנוֹת

4 הַלְכוֹתֵי שֵׁשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת קֶרְבָּן פֶּסַח,
 5 הַלְכוֹת חֲגִיגָה, הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת, הַלְכוֹת שְׁגָגוֹת,
 6 הַלְכוֹת מַחְסְרֵי כִפָּרָה, הַלְכוֹת תַּמּוּרָה.

7 הַלְכוֹת קֶרְבָּן פֶּסַח. יֵשׁ בְּכֻלָּן שֵׁשׁ עֲשָׂרֵה מִצְוֹת
 8 - אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם עֲשָׂרֵה מִצְוֹת לֹא
 9 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְשַׁחֵט הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ;
 10 (ב) שְׁלֹא לְזַבַּח אוֹתוֹ עַל הַחֲמִץ; (ג) שְׁלֹא תִלִּין
 11 אֲמוּרָיו; (ד) לְשַׁחֵט פֶּסַח שְׁנִי; (ה) לֶאֱכֹל בִּשְׂרֵי
 12 הַפֶּסַח עַל מִצֵּה וּמְרוֹר בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי; (ו) לֶאֱכֹל
 13 בִּשְׂרֵי פֶסַח שְׁנִי עַל מִצֵּה וּמְרוֹר בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי
 14 לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי; (ז) שְׁלֹא יֵאֱכַל נֹא וּמִבְּשָׂל; (ח) שְׁלֹא
 15 יוֹצֵא מִבְּשֵׂר הַפֶּסַח חוּץ לַחֲבוּרָה; (ט) שְׁלֹא יֵאֱכַל
 16 מִמֶּנּוּ מִשְׂמֵד; (י) שְׁלֹא יֵאֱכִיל מִמֶּנּוּ לְתוֹשָׁב אוֹ
 17 שְׂכִיר; (יא) שְׁלֹא יֵאֱכַל מִמֶּנּוּ עֶרֶל; (יב) שְׁלֹא יִשְׁבֹּר
 18 בּוֹ עֵצִים; (יג) שְׁלֹא יִשְׁבֹּר עֵצִים בְּפֶסַח שְׁנִי; (יד)
 19 שְׁלֹא יִשְׂאִיר מִמֶּנּוּ לְבָקָר; (טו) שְׁלֹא יִשְׂאִיר מִפֶּסַח
 20 שְׁנִי לְבָקָר; (טז) שְׁלֹא יִשְׂאִיר מִבְּשֵׂר חֲגִיגַת יוֹם
 21 אַרְבַּעָה עֶשְׂרֵי עַד יוֹם שְׁלִישִׁי.

22 הַלְכוֹת חֲגִיגָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שֵׁשׁ מִצְוֹת - אַרְבַּע
 23 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 24 פְּרָטָן: (א) לְהִרְאוֹת אֶת פְּנֵי ה'; (ב) לְחַג בְּשַׁלְשָׁה
 25 רְגָלִים; (ג) לְשַׂמֵּחַ בְּרְגָלִים; (ד) שְׁלֹא יִרְאֶה רִיקָם;
 26 (ה) שְׁלֹא יַעֲזֹב לְוִי מִלְשִׁמְחוֹ וְלִתֵּן לוֹ מִתְּנוּמָתוֹ
 27 בְּרְגָלִים; (ו) לְהַקְהִיל אֶת הָעָם בְּחַג הַסְּפֹת בְּמוֹצָאֵי
 28 שְׂמֵטָה.

29 הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - שְׁתֵּי
 30 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁלֹּשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 31 פְּרָטָן: (א) לְהַפְרִישׁ בְּכוֹרוֹת; (ב) שְׁלֹא יֵאֱכַל בְּכוֹר
 32 תְּמִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; (ג) שְׁלֹא יִפְדֶּה הַבְּכוֹר; (ד)
 33 לְהַפְרִישׁ מִעֶשֶׂר בְּהֵמָה; (ה) שְׁלֹא יִגְאֹל מִעֶשֶׂר
 34 בְּהֵמָה. וְכֻלָּתֵי הַמְצַעֵשׂ עִם הַבְּכוֹר - לְפִי שְׂמֵעֲשֵׂה
 35 שְׁנֵיהֶם אַחַד, וְהַכְּתוּב כָּלְלוּ עִמּוֹ, שְׁנֵאָמַר: "וְאֵת
 36 דָּמָם תִּזְרֹק" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ, שִׁזֶּה דָם מִעֶשֶׂר
 37 וְדָם בְּכוֹר.

38 הַלְכוֹת שְׁגָגוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה
 39 הוּא פְּרָטָן: (א) שִׁיקְרִיב הַיִּחִיד קֶרְבָּן חֲטָאת קְבוּעָה
 40 עַל שְׁגָגָתוֹ; (ב) שִׁיקְרִיב אֲשֶׁם מִי שְׁלֹא נִדְּעָה לוֹ אִם
 41 חֲטָא אִם לֹא חֲטָא עַד שִׁיִּדְּעָה לוֹ וְיִבְיֵא חֲטָאתוֹ, וְזֶה
 42 הוּא הַנִּקְרָא 'אֲשֶׁם תְּלוּי'; (ג) שִׁיקְרִיב אֲשֶׁם הַשּׂוֹגֵג
 43 בְּמַעֲיָלָה אוֹ הַחוּטָא בְּגוֹזְלָה אוֹ בְּשִׁפְחָה חְרוּפָה אוֹ

46 וְלִהְיוּ לְהַגְדֵּל בְּחַל; (י) לְעַרְף אֶת הַעֲגֵלָה בְּחַל; 47 (יא) שְׁלֹא יַעֲבֹד אוֹתָהּ קִרְקַע וְלֹא תִזְרַע; (יב) שְׁלֹא 48 תִּשֵּׂים דָּמִים; (יג) לְעֲשׂוֹת מִצְוָה; (יד) שְׁלֹא יִכְשִׁיל 49 תַּמִּים בְּדָבָר; (טו) לְפָרֵק עִם מִי שְׁנִכְשַׁל בְּדָרֶךְ; (טז) 50 לְטַעַן עִמּוֹ; (יז) שְׁלֹא יִנְחִינוּ בְּדָרֶךְ נִבְהַל בְּמִשְׁאֵו 51 וְלִלְךָ לוֹ.

52 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, שֶׁשׁ 53 וּשְׁלֹשִׁים - מִהֵן שֶׁשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת עֲשֵׂה, עֲשָׂרִים 54 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר קִנְיָן

55 הַלְכוּתֵי חֲמֹשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת מְכִירָה, 56 הַלְכוֹת זִכְיָה וּמִתְנָה, הַלְכוֹת שְׁכִנִּים, הַלְכוֹת שְׁלוּחִין 57 וְשִׁתְפִּיין, הַלְכוֹת עֲבָדִים.

58 הַלְכוֹת מְכִירָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - אַחַת 59 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא 60 פְּרָטֵן: (א) דִּין מִקַּח וּמִמְכָּר; (ב) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּמִקַּח 61 וּמִמְכָּר; (ג) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּדִבְרֵים; (ד) שְׁלֹא יוֹנֶה גֵר 62 צָדֵק בְּמִמּוֹנוֹ; (ה) שְׁלֹא יוֹנֶהוּ בְּדִבְרֵים.

63 הַלְכוֹת זִכְיָה וּמִתְנָה. עֲנִין אֵלֶּי הַלְכוֹת - לִידַע 64 דִּין זֹכֶה מִן הַהִפְקָר, הַיֵּאֵף יִקְנֶה וּבִמְהֵ יִקְנֶה, וְדִין 65 גּוֹתֵן מִתְנָה וּמִקְבָּל, וְאִיזוֹ מִתְנָה חוֹזְרֵת וְאִיזוֹ אֵינֶה 66 חוֹזְרֵת.

67 הַלְכוֹת שְׁכִנִּים. עֲנִין אֵלֶּי הַלְכוֹת - לִידַע דִּין 68 חֲלוּק הַקְּרָקָעוֹת בֵּין הַשִּׁתְפִּיין, וְהַרְחַקת נִזְקֵי כָּל אֶחָד 69 מִהֵן מִשְׁכֵּנוֹ וּמִבְעַל הַמִּצָּר שְׁלוֹ, וְדִין בְּעַל הַמִּצָּר. 70 הַלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשִׁתְפִּיין. עֲנִין אֵלֶּי הַלְכוֹת - 71 לִידַע דִּין שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם וְשִׁתְפוֹ, וּמִשְׁפָּטֵיהֶן 72 בְּמִקַּח וּמִמְכָּר וּבְהִפְסָדוֹ וּשְׁכָרָן.

73 הַלְכוֹת עֲבָדִים. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת - 74 חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁמּוֹנָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה 75 הוּא פְּרָטֵן: (א) דִּין קִנְיָן עֶבֶד עֲבָרִי; (ב) שְׁלֹא יִמְכֹר 76 מִמְכַּרְת עֶבֶד; (ג) שְׁלֹא יַעֲבֹדוּ בְּפָרֶךְ; (ד) שְׁלֹא 77 יִנְיַח גֵּר תּוֹשֵׁב לְרִדּוֹת בּוֹ בְּפָרֶךְ; (ה) שְׁלֹא יַעֲבֹד בּוֹ 78 עֲבוֹדַת עֶבֶד; (ו) לְהַעֲנִיךָ לוֹ בְּצֵאתוֹ חֲפָשִׁי; (ז) שְׁלֹא 79 יִצָּא רִיקָם; (ח) לְפָדוֹת אִמָּה עֲבָרִיָּה; (ט) לִיעֲבֹדָה; 80 (י) שְׁלֹא תִמְכֹר; (יא) לְעֶבֶד בְּעֶבֶד בְּנִעֲנֵי לְעוֹלָם, 81 אֲלֵא אִם הִפִּיל לוֹ אֲדוֹנָיו אֶחָד מֵרֵאשֵׁי אֵיבָרָיו; (יב) 82 שְׁלֹא לְהַסְגִּיר עֶבֶד שֶׁבְּרַח מְחֻצָּה לְאַרְצָן לְאַרְצָן 83 יִשְׂרָאֵל; (יג) שְׁלֹא לְהוֹנוֹת עֶבֶד זֶה הַנְּצוּל אֲלֵינוּ.

84 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, שֶׁשִּׁמּוֹנָה 85 עֲשָׂרָה - שֶׁשׁ מִהֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁתִּים עֲשָׂרָה 86 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר מִשְׁפָּטִים

87 הַלְכוּתֵי חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת שְׁכִירוֹת,

1 מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) דִּין טְמֵאָת נִבְלָה; 2 (ב) דִּין טְמֵאָת שָׂרֵץ; (ג) דִּין טְמֵאָת שְׂכַבַת זָרַע. 3 וְעִבּוּדָה זָרָה מִטְמֵאָה בְּשָׂרָן, וְטְמֵאָתָהּ מִדְּבָרֵי 4 סוֹפְרִים.

5 הַלְכוֹת טְמֵאָת אֲכָלִין. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא 6 דִּין טְמֵאָת מִשְׁקִין וְאֲכָלִין וְהַכְּשָׁרָן. 7 הַלְכוֹת פְּלִים. וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: עֲנִין אֵלֶּי הַלְכוֹת, 8 לִידַע פְּלִים שֶׁמִּקְבָּלִין טְמֵאָה מִכָּל אֵלֶּי הַטְּמֵאוֹת, 9 וְכֵלִים שְׂאִינָם מִטְמֵאִין, וְכִיצַד מִטְמֵאִין הַכֵּלִים 10 וּמִטְמֵאִין.

11 הַלְכוֹת מִקּוֹת. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא שְׁיִטְבַּל 12 כָּל טְמֵא בְּמֵי מִקְוֶה וְאַחַר כֵּן יִטְהַר. 13 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, עֲשָׂרִים - 14 מִהֵן שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁתִּי מִצְוֹת לֹא 15 תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר נִזְיָקִין

16 הַלְכוּתֵי חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת נִזְקֵי מְמוֹן, 17 הַלְכוֹת גְּנֵבָה, הַלְכוֹת גְּזֻלָּה וְאַבְדָּה, הַלְכוֹת חוֹבֵל 18 וּמִזִּיק, הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וְשִׁמִּירַת נַפְשׁ.

19 הַלְכוֹת נִזְקֵי מְמוֹן. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מִצְוֹת 20 עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) דִּין הַשּׁוֹר; (ב) דִּין 21 הַהֶבְעֵר; (ג) דִּין הַבוֹר; (ד) דִּין הַהֶבְעֵרָה.

22 הַלְכוֹת גְּנֵבָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁבַע מִצְוֹת - שְׁתֵּי 23 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא 24 פְּרָטֵן: (א) שְׁלֹא לִגְנוֹב מְמוֹן; (ב) דִּין הַגֵּנֵב; (ג) 25 לְצַדֵּק הַמֵּאֲזַנִּים עִם הַמִּשְׁקָלוֹת; (ד) שְׁלֹא יַעֲשֶׂה עוֹל 26 בְּמִדָּה וּבְמִשְׁקָלוֹת; (ה) שְׁלֹא יִהְיֶה לְאָדָם אֶבֶן וְאֶבֶן 27 אֵיפָה וְאֵיפָה, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ לֹקַח וְנוֹתֵן בֵּיהֶם; 28 (ו) שְׁלֹא יִסִּיג גְּבוּל; (ז) שְׁלֹא לִגְנוֹב נַפְשׁוֹת.

29 הַלְכוֹת גְּזֻלָּה וְאַבְדָּה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁבַע מִצְוֹת - 30 שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה 31 הוּא פְּרָטֵן: (א) שְׁלֹא לִגְזוֹל; (ב) שְׁלֹא לְעַשֵּׂק; (ג) 32 שְׁלֹא לְחַמֵּד; (ד) שְׁלֹא לְהִתְאוֹת; (ה) לְהַשִּׁיב אֶת 33 הַגְּזֻלָּה; (ו) שְׁלֹא יַתְעַלֵּם מִן הָאֲבָדָה; (ז) לְהַשִּׁיב 34 הָאֲבָדָה.

35 הַלְכוֹת חוֹבֵל וּמִזִּיק. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא דִּין 36 חוֹבֵל בְּחִבְרוֹ אוֹ מִזִּיק מְמוֹן חִבְרוֹ.

37 הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וְשִׁמִּירַת נַפְשׁ. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁבַע 38 עֲשָׂרָה מִצְוֹת - שְׁבַע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֶשֶׂר מִצְוֹת לֹא 39 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) שְׁלֹא לְרוֹצֵחַ; (ב) שְׁלֹא 40 לְקַח כֶּפֶר לְנַפְשׁ רוֹצֵחַ; (ג) לְהַגְלוֹת רוֹצֵחַ בְּשַׁנְגָּה; 41 (ד) שְׁלֹא לְקַח כֶּפֶר לְמַחְיֵב גְּלוּת; (ה) שְׁלֹא יוֹמַת 42 הַרוֹצֵחַ בְּשִׂרְצָה, קֶדֶם עֲמִידָה בְּדִין; (ו) לְהַצִּיל 43 הַנִּרְדָּף בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף; (ז) שְׁלֹא לְחוּס עַל הַרוֹדֵף; 44 (ח) שְׁלֹא לְעַמֵּד עַל דָּם; (ט) לְהַפְרִישׁ עָרֵי מִקְלָט 45

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 (ז) להרג בשרפה; (ח) להרג בסיף; (ט) להרג
 2 בחנק; (י) לתלות; (יא) לקבר הנהרג ביום הריגתו;
 3 (יב) שלא תלין נבלתו; (יג) שלא להחיות מכשף;
 4 (יד) להלקות לרשע; (טו) שלא יוסיף בהפנית
 5 הלוקה; (טז) שלא להרג נקי באמדין הדעת; (יז)
 6 שלא לענש אנוס; (יח) שלא לחוס על הורג חברו
 7 או חובל בו; (יט) שלא לרחם על הדל בדין; (כ)
 8 שלא להדר גדול בדין; (כא) שלא להטות הדין על
 9 בעל עברות, אף על פי שהוא חוטא; (כב) שלא
 10 לעול משפט; (כג) שלא להטות משפט גר יתום;
 11 (כד) לשפט בצדק; (כה) שלא ליראה בדין מאיש
 12 זרוע; (כו) שלא לקח שחד; (כז) שלא לשא שמע
 13 שוא; (כח) שלא לקלל הדין; (כט) שלא לקלל
 14 הנשיא; (ל) שלא לקלל אדם משאר בני ישראל
 15 הכשרים.
 16 **הלכות עדות.** יש בכללן שמונה מצוות - שלש
 17 מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא
 18 פּרָטָן: (א) להעיד בבית דין למי שיש לו עדות;
 19 (ב) לדרש ולחקר העדים; (ג) שלא יורה העד בדין
 20 זה שהעיד עליו, בדיני נפשות; (ד) שלא יקום דבר
 21 בעדות אחד; (ה) שלא יעיד בעל עברה; (ו) שלא
 22 יעיד קרוב; (ז) שלא להעיד בשקר; (ח) לעשות
 23 לעד זומם פּאָשֶׁר זָמֵם לעשות.
 24 **הלכות ממרים.** יש בכללן השע מצוות - שלש
 25 מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא
 26 פּרָטָן: (א) לעשות על פי התורה שיאמרו בית דין
 27 הגדול; (ב) שלא לסור מדבריהם; (ג) שלא להוסיף
 28 על התורה, לא במצוות שבכתב, ולא בפרושן
 29 שְׁלֵמְדָנוּ מפי השמועה; (ד) שלא לגרע מן הכל;
 30 (ה) שלא לקלל אב ואם; (ו) שלא להכות אב ואם;
 31 (ז) לכבד אב ואם; (ח) ליראה מאב ואם; (ט) שלא
 32 יהיה הבן סורר ומורה על קול אביו ואמו.
 33 **הלכות אבל.** יש בכללן ארבע מצוות - אחת מצוות
 34 עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטָן: (א)
 35 להתאבל על הקרובים, ואפלו בהן מתטמא ומתאבל
 36 על הקרובים; ואין אדם מתאבל על הרוגי בית דין,
 37 ולפי זה פלתי הלכות אלו בספר זה, שהם מעין
 38 קבורה ביום מיתה, שהיא מצוות עשה; (ב) שלא
 39 ישמא בהן גדול לקרובים; (ג) שלא יכנס עם המת
 40 באהל; (ד) שלא ישמא בהן הדיוט לנפש אדם,
 41 אלא לקרובים בלבד.
 42 **הלכות מלכים ומלחמות.** יש בכללן שלש
 43 ועשרים מצוות - עשר מצוות עשה, ושש
 44 מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטָן: (א) למנות
 45 מלך; (ב) שלא למנות דין שאינו יודע דרך
 46 המשפט; (ג) לנטות אחרי רבים, אם נחלקו
 47 השופטים; (ד) שלא להרג אם רבו המחיבים באיש
 48 אחד, עד שיהיו יתר שנים; (ה) שלא ילמד חובה
 49 מי שלמד זכות בדיני נפשות; (ו) להרג בסקילה;

1 **הלכות שאלה ופקדון.** הלכות מלנה ולנה, הלכות
 2 טוען ונטען, הלכות נחלות.
 3 **הלכות שכירות.** יש בכללן שבע מצוות - שלש
 4 מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה; (א) דין
 5 שכיר ושומר שכר; (ב) לתן שכר שכיר ביומו; (ג)
 6 שלא יאחר שכר שכיר אחר זמנו; (ד) שיאכל
 7 השכיר מן המחקר שיצשה בו; (ה) שלא יאכל
 8 השכיר מן המחקר שלא בשעת גמר מלאכה; (ו)
 9 שלא יוליף השכיר בידו יתר על מה שאכל; (ז)
 10 שלא יחסם שור בדישו, וכן שאר בהמה.
 11 **הלכות שאלה ופקדון.** יש בכללן שתי מצוות
 12 עשה וזה הוא פּרָטָן: (א) דין השואל; (ב) דין
 13 שומר חנם.
 14 **הלכות מלוה ולוה.** יש בכללן שתיים עשרה
 15 מצוות - ארבע מצוות עשה, ושמונה מצוות לא
 16 תעשה; וזה הוא פּרָטָן: (א) להלוות לעני ומן; (ב)
 17 שלא יגש אותו; (ג) לנגש את הנכרי; (ד) שלא
 18 למשכן בעל חוב בזרוע; (ה) להחזיר המשכון
 19 לבעליו בזמן שהוא צריך לו; (ו) שלא יאחר
 20 המשכון מבעליו העני בעת שהוא צריך לו; (ז)
 21 שלא יחבל אלמנה; (ח) שלא יחבל בלים שעושין
 22 בהם אכל נפש; (ט) שלא יתן המלוה ברבית; (י)
 23 שלא ילוה הלוה ברבית; (יא) שלא יתעסק אדם בין
 24 מלוה ולוה ברבית, ולא יעיד ביניהן, ולא יכתב
 25 שטר, ולא יערב; (יב) ללוות מן הנכרי ולהלוותו
 26 ברבית.
 27 **הלכות טוען ונטען.** מצוות עשה אחת, והיא דין
 28 טוען ומורה או כופר.
 29 **הלכות נחלות.** מצוות עשה אחת, והיא דין סדר
 30 נחלות.
 31 **נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שלש**
 32 **ועשרים - מהן אחת עשרה מצוות עשה, ושתיים**
 33 **עשרה מצוות לא תעשה.**
 34 **ספר שופטים**
 35 **הלכותיו חמש, וזה הוא סדרן:** הלכות סנהדרין
 36 והענשין המסורין להם, הלכות עדות, הלכות
 37 ממרים, הלכות אבל, הלכות מלכים ומלחמות.
 38 **הלכות סנהדרין והענשין המסורין להם.** יש
 39 בכללן שלשים מצוות - עשר מצוות עשה, ועשרים
 40 מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטָן: (א) למנות
 41 שופטים; (ב) שלא למנות דין שאינו יודע דרך
 42 המשפט; (ג) לנטות אחרי רבים, אם נחלקו
 43 השופטים; (ד) שלא להרג אם רבו המחיבים באיש
 44 אחד, עד שיהיו יתר שנים; (ה) שלא ילמד חובה
 45 מי שלמד זכות בדיני נפשות; (ו) להרג בסקילה;

15 (ט) שְׁלֹא יַעֲבֹר עֲלֵיהֶן דְּבָר, וְלֹא יֵצְאוּ אֶפְלוּ לְצָרְכֵי
 16 הָעִיר וְצָרְכֵי הַגְּדוּד וְכָל הַדְּוָמָה לָהֶן; (כ) שְׁלֹא
 17 לְעֵרֵץ וְלַחֲזֹר לְאַחֹר בְּשַׁעַת מַלְחָמָה; (כא) דִּין יָפֶת
 18 תֹּאֵר; (כב) שְׁלֹא תִמְכַּר יָפֶת תֹּאֵר; (כג) שְׁלֹא
 19 יִכְבְּשֶׁנָּה לְעַבְדוֹת אַחֵר שְׁנֹבְעֵלָה.
 20 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרֵי זֶה, אַרְבַּע
 21 וְשִׁבְעִים - מִהֶן שִׁבְעַת וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁבְעַת
 22 וְאַרְבָּעִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.
 23 וְנִמְצְאוּ כָּל הַהִלְכוֹת שֶׁל אַרְבָּעָה עָשָׂר סִפְרֵי שְׁלֹשׁ
 24 וְשִׁמּוֹנִים הִלְכוֹת.
 25 וְעַתָּה אֶתְחִיל לְבַאֵר מִשְׁפָּטֵי כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה, וְכָל
 26 הַדִּינִין הַנִּגְלָלִין עִמָּה מִעֲנִינָהּ עַל סֵדֶר הַהִלְכוֹת,
 27 בְּעֶזְרַת שְׂדֵי בְרוּךְ הוּא.

1 יִרְפָּה לוֹ כֶּסֶף וְזָהָב; (ו) לְהַחֲרִים שְׂבָעָה עֲמֻמִּין; (ז)
 2 שְׁלֹא לְהַחֲיוֹת מִהֶן נִשְׁמָה; (ח) לְמַחֹת זִרְעוֹ שֶׁל
 3 עַמְלֶק; (ט) לְזַכֵּר מִה שֶׁעָשָׂה לָנוּ עַמְלֶק; (י) שְׁלֹא
 4 לְשַׁכַּח מַעֲשֵׂיו הָרָעִים וְאַרְיֵכְתּוֹ בְּדָרֶךְ; (יא) שְׁלֹא
 5 לְשַׁכַּח בְּאַרְץ מִצְרַיִם; (יב) לְשַׁלַּח שְׁלוֹם לְיוֹשְׁבֵי
 6 הָעִיר כְּשֹׁצְרִים עָלֶיהָ, וְלִדְוֹן בָּהּ פֶּאֶשֶׁר מִפְּרֹשׁ
 7 בַּתוֹרָה, אִם תִּשְׁלִים וְאִם לֹא תִשְׁלִים; (יג) שְׁלֹא
 8 לְדַרֵּשׁ שְׁלוֹם מַעֲמוֹן וּמוֹאָב בְּלִבְדֹּ, כְּשֹׁצְרִים עָלֶיהֶן;
 9 (יד) שְׁלֹא לְהַשְׁחִית אֵילָנֵי מֵאֲכָל בְּמִצְוֹר; (טו)
 10 לְהַתְקִין יָד שׁוֹיָצְאוּ בּוֹ בְּעַלֵּי הַמַּחֲנֶה לְהַפְנוֹת בּוֹ;
 11 (טז) לְהַתְקִין יָתֵד לְחַפְרוֹ בּוֹ; (יז) לְמַשַּׁח כֶּהֱן לְדַבַּר
 12 בְּאֲזָנֵי אֲנָשֵׁי הַצֵּבָא בְּשַׁעַת הַמַּלְחָמָה; (יח) לְהַיּוֹת
 13 מְאָרֶשׁ נוֹשֵׂא אִשָּׁה וּבֹנֶה בְּנֵי וְנוֹטֵעַ פְּרִים שְׂמַחֲטִין
 14 בְּקִנְיָנָה שְׁנֵה תְּמִימָה, וּמְחִזְרִין אוֹתָן מִן הַמַּלְחָמָה;

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ד'ו' תשרי תשע"ח

יום רביעי ז' תשרי ה'תשע"ח

התחלת מחזור הי"ג

במסלול ג' פרקים ליום

אז וגו'. כל המצוות.. מה' א-להי ישראל.
 נדפס לעיל מעמוד קלג עד עמוד קלה

יום חמישי ח' תשרי ה'תשע"ח

כל אלו החכמים.. בין ראשון בין אחרון.
 נדפס לעיל מעמוד קלה עד עמוד קלו

יום שישי ט' תשרי ה'תשע"ח

ודברים הללו.. שנת החמה.
 נדפס לעיל מעמוד קלו עד עמוד קלז

יום ש"ק י' תשרי ה'תשע"ח

מצות עשה. א מצוה ראשונה.. פג
 להביא.. שמה..
 נדפס לעיל מעמוד קלז עד עמוד קלט

יום ראשון ד' תשרי ה'תשע"ח

הִלְכוֹת מְלָכִים וּמְלַחְמוֹתֵיהֶם

פְּרָק עֶשְׂרִי

נדפס לעיל מעמוד קכה עד עמוד קכח

יום שני ה' תשרי ה'תשע"ח

פְּרָק אֶחָד-עָשָׂר

נדפס לעיל מעמוד קכח עד עמוד קל

יום שלישי ו' תשרי ה'תשע"ח

פְּרָק שְׁנַיִם-עָשָׂר

נדפס לעיל מעמוד קל עד עמוד קלב

סיום מחזור הי"ב

במסלול ג' פרקים ליום

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ד"ו תשרי תשע"ח

יום ראשון ד' תשרי ה'תשע"ח

מצות עשה קפז. מצות לא תעשה מט.

מצות עשה קפח. קפט. מצות לא תעשה נט.

מצוי במצב מסוים, והנה חייב לעשות בו מעשה אחד, או
 דין אחד ובזמן מסוים — והיום אינו חובה, אף על-פי
 שאותו הדבר מצוי באותו המצב, כגון: לוי זקן שהיה
 פסול במדבר והוא פשוט אצלנו היום. כמו שנתבאר
 במקומו (חולין כד.). והבין כלל זה ודעוהו.

המצוה המ"ט — האזהרה שהזהרנו שלא להחיות
 אדם משבעה עממין, כדי שלא יקלקלו את בני-אדם
 ויטעונו בעבודה זרה, והוא אמרו ותעלה: "לא תחיה
 כל-נשמה" (שם ב, טז). ותהיה הריגתם מצות עשה, כמו
 שבארנו במצוה קפז. והעובר ואינו הורג מהם —
 את-שאפשר לו להרגו — הרי זה עבר על מצות
 לא-תעשה.

המצוה הקפ"ח — הצווי שנוצטוינו להכרית זרע
 עמלק בלבד מכל-שאר זרע עשו, זכרים ונקבות, קטן
 וגדול, והוא אמרו ותעלה: "תמחה את-זכר עמלק"
 (שמות יז, יד) וכבר הזכרנו מקדם (מצות עשה ב, וקע"ג)
 אקמם (סנהדרין ב:): "שלא מצות נצטווי וישראל בשעת
 בניסתם לארץ: למנות להם מלך, ולכנות להם בית-
 הבחירה, ולהכרית זרעו של עמלק". וגם מלחמת עמלק
 היא מלחמת מצוה. וכבר נתבאר דיניה בפרק ח' מסוטה
 (מד:).

המצוה הקפ"ט — הצווי שנוצטוינו לזכור את
 אשר-עשה לנו עמלק, שקדם אותנו ברע, שנאמר את-זה
 בכל-זמן וזמן ויעזר את-הנפשות בדברים להלחם בו,
 שנקרא את בני-האדם לשנאו, כדי שלא ישכח הדבר ולא
 תחלש שנאתו ולא תמעט בנפשות במשך הזמן; וזה
 אמרו ותעלה: "זכור את אשר-עשה לך עמלק" (דברים
 כה, יז). ולשון ספרי (סוף פרשת כי תצא): "זכור את
 אשר-עשה לך עמלק — בפה, לא תשפח — בלב".
 כלומר: אמור דברים בפיה שיביאו בני אדם לך, שלא
 תסור שנאתו מן-הלב. ולשון ספרא (ריש פרשת בחוקות):
 "זכור את אשר-עשה לך עמלק, יכול בלבדך? כשהוא
 אומר שלא תשפח, הרי שכחת הלב אמורה; הא מה אני
 מקיים זכור? — שתהא שונה (אומר) בפיה". הלא תראה,
 איך עשה שמואל הנביא, כשפא לקים מצוה זו: שהוא
 זכר תחלה, ואחר-כך צוה להרגם, והוא אמרו: "פסקדתי
 את אשר-עשה עמלק לישראל" (שמואל-א טו, ב).

המצוה הנ"ט — האזהרה שהזהרנו מלשפוח את
 אשר עשה לנו זרע עמלק, ואשר קדמונו ברע. וכבר
 בארנו במצוה קפ"ט ממצות עשה שזכירת מה שעשה
 לנו זרע עמלק וחייוש האיבה לו — היא מצות עשה.

1 **המצוה הקפ"ז** — הצווי שנוצטוינו להרג שבועה
 2 עממין ("החתי, האמורי, הכנעני, הפריזי, החיזי, היבוסי,
 3 הגרשי") ולאבדם, כיון שהם היו עקר עבודה זרה
 4 ויסודה הראשון. והוא אמרו ותעלה: "כיהתגמ
 5 תחרימם" (דברים כ, יז). ובאר לנו בכתובים רבים, שטעם
 6 הדבר: כדי שלא נלמד מפעירתם. ורבים הפתובים
 7 המנוזים ומחזקים להרגם, ומלחמתם מלחמת מצוה.
 8 ואולי ישוב מישהו שזו מצוה שאינה נוהגת לדורות,
 9 כיון ששבועה עממין כבר אבדו; אף זאת לא ישוב אלא
 10 מי שלא הבין ענין נוהג לדורות ואינו נוהג לדורות,
 11 והוא: שענין שנסתים עם השגת מטרתו, בלי שיהא אותו
 12 הדבר קשור בזמן מסוים — אין אומרים עליו "אינו נוהג
 13 לדורות", לפי שהוא נוהג בכל-דור שבו נמצאת אפשרות
 14 לאותו הדבר. הלא תראה, אם יאבד ה' את-זרע עמלק
 15 בכללותו וישמידנו עד סופו — כמו שיהיה במהרה
 16 בימינו, כמו שהבטיח ותעלה: "כיהמחה אמתה את-זכר
 17 עמלק וגו'" (שמות יז, יד) — האם נאמר אז שזה שנגמ
 18 "תמחה את-זכר עמלק" (דברים כה, יט) אינו נוהג
 19 לדורות?! כן אין לומר, אלא הוא נוהג בכל-דור ודור.
 20 וכל-עוד ימצא זרע עמלק מצוה להכריתו. וכך הריגת
 21 שבועה עממין ולאבדם הוא צווי שנוצטוינו בו — והיא
 22 מלחמת מצוה. ונאחזנו מצוים לשרשם (לעקרם מהשורש)
 23 ולרדפם בכל-דור ודור עד שישמדו, עד האחרון, וכך
 24 עשינו, עד שנשלקמה השמדתם על-ידי דוד, ונתפורה
 25 השארית ונטמעה בין האמות עד שלא נשאר בהם שרש.
 26 אולם על-ידי זה שפבר כלו, לא תהיה המצוה שנוצטוינו
 27 להרגם מצוה שאינה נוהגת לדורות, כשם שלא נאמר
 28 במלחמת עמלק שאינה נוהגת לדורות, אפלו אחר
 29 השמדתם והכרתתם, כי מצוה זו אינה קשורה בזמן ולא
 30 במקום מיוחד כמו המצות המיוחדות למדבר או למצרים,
 31 אלא היא קשורה במי שמצוים עליו, וכל-עוד יהיה
 32 בנמצא (אפילו אילו היו קיימים היום) מקמם בו אותו
 33 הצווי. ובכלל ראוי לך להבין ולהתבונן בהבדל בין
 34 המצוה ובין הדבר שנוצטוה עליו. כי יש שהמצוה נוהגת
 35 לדורות, אלא שהדבר שנוצטוה עליו כבר נעדר בדור
 36 מן-הדורות; אף לא בהעדר הדבר שנוצטוה עליו תהפך
 37 המצוה לאינה נוהגת לדורות אבל תהיה אינה נוהגת
 38 לדורות אם הנה הדבר להפך והוא: שיהא דבר מסוים

1 תשלים עמך וגו' (שם, יב). וְכַל־זֶה (שאם לא השלימו אין
2 הורגין את כולם) הוא דין מלחמת הרשות. ויכבד נתבאר
3 דיני מצוה זו בפירוש ח' מסוטה (מד): ובפירוש ב' מסנהדרין
4 (כ:).

5 המצוה הנ"ו — האזהרה שהזהרנו שלא לקרא
6 שלום לעמון ומואב לעולם, והוא שה' צננו שבצורנו על
7 הערים נשלח לאנשיהן לפני המלחמה שיצנעו ויבקש
8 מהם שישלימו אתנו; אם ימסרו לנו את-העיר, אסור לנו
9 להלחם בהם ולהרגם, כמו שבארנו במצוה ק"ז ממצות
10 עשה — חוץ מעמון ומואב שאין נוהגים עמיהם מנהג
11 זה; אלא הזהירנו ה' מלהקדים להם שלום ומלבקש
12 שיצנעו. והוא אמרו ותעלה: "לא-תדרש שלום וטבתם
13 (שם כג, ז). וילשון ספרי (שם): "מכלל שנגאמר: פי-תקרב
14 אל-עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום (שם כג, י) יכול
15 אף כאן? (בעמון ומואב) תלמוד לומר: "לא-תדרש שלום
16 וטבתם". מכלל שנגאמר: "לא תסגיר עבד אל אדונו .. עמך
17 יישב בטוב לו" (שם כג, יז) יכול אף כאן (בעמוני ומואבי),
18 תלמוד לומר: "לא תדרוש שלומם" (וטבתם, כל-ימך
19 לעולם" (שם, ז).

20 המצוה הנ"ז — האזהרה שהזהרנו מלכרות אילנות
21 מאכל בשעת המצור על עיר כדי להציק לאנשיה
22 ולהכאיב להם, והוא אמרו ותעלה: "לא-תשחית את-
23 עציה — ואתו לא תכרת" (שם כג, יט). וכן נכנסת
24 כל-השחתה בכלל לאו זה, כגון מי שישרוף בגד לבשלה
25 או ישבור כלי לבשלה — הרי זה עובר משום "לא-
26 תשחית" ולוקה ובסוף מפות (כב). נתבאר, שקוצץ
27 אילנות טובות — לוקה. אמרו: ואזהרה מהכא: "ממנו
28 תאכל ואתו לא תכרת" ויכבד נתבאר דיני מצוה זו בפירוש
29 ב' מבבא בתרא (כו).

30 המצוה הקצ"ב — הצווי שצטוינו שבזמן שיצאו
31 מתחנותינו למלחמה נכין דרך מחוץ למחנה שבו יפנו,
32 ולא יעשה כל-איש צרכיו בכל-מקום (על פני השדה) ויבין
33 האקלים — כדרך שעושים האמות — והוא אמרו
34 ותעלה: "ויך תהיה לך מחוץ למחנה וגו'" (שם כג, יג).
35 וילשון ספרא (פרשת תצא): "אין יך אלא מקום, שנגאמר:
36 והנה מציב לו יך" (שמואל-א טו, יב).

37 המצוה הקצ"ג — הצווי שצטוינו שיהא כלי
38 התפירה תלוי עם כלי המלחמה לכל-אנשי המחנה כדי
39 לחפור בו מקום שיפנה שם בדרך המוכנה לך, ויכסה
40 את-הצואה אחר שיפנה, כדי שלא תראה הצואה על פני
41 הארץ במחנה המלחמה ויזקק, כמו שאמר בתחלת
42 הפרשה: "פי-חצא מחנה על ארץ" (דברים כג, י). וילשון
43 צווי זה הוא אמרו ותעלה: "וינתד תהיה לך על-אזנך"
44 (שם, יד). וילשון ספרי (פרשת כיתצא): "אין אגנך אלא
45 מקום ויזנך" (כלי מלחמה — וצריך היתד להיות "על אזנך").

1 וְכָךְ מְזַהֵרִים אֲנִי מִלְּהַשְׁלִיךְ דָּבָר זֶה מִלְּבַנּוּ וּמִלְּשַׁכְּחוֹ —
2 וְהִיא מִצְוַת לֹא-תַעֲשֶׂה, וְהוּא אָמְרוּ וְתַעֲלֶה: "לֹא תִשְׁכַּח"
3 (דברים כה, יט), וּבִסְפָרֵי (סוף פרשת תצא שם): "זְכוּר" —
4 בַּפֶּה; "לֹא תִשְׁכַּח" — בַּלֵּב, כְּלוֹמֵר: אֵל תִּשְׁלִיךְ אִיבְתּוֹ
5 וְאֵל תִּסְיַרְנָה מִלְּבָבְךָ.

יום שני ה' תשרי ה'תשע"ח

מצות לא תעשה מו. מצות עשה קצ.

מצות לא תעשה נו. נז. מצות עשה קצב. קצג.

6 המצוה המ"ו — האזהרה שהזהרנו שלעולם לא
7 לגור בארץ מצרים, כדי שלא נלמד מפירותם ונשאל נהג
8 כמנהגייהם המגנים לדעת התורה, והוא אמרו ותעלה:
9 "לא תספון לשוב בדרך הזה עוד" (דברים יז, טו). ויכבד
10 נכפל הלאו בענין זה שלש פעמים, אמרו (ירושלמי סוכה
11 פרק ד הלכה א): בשלשה מקומות הזהירה תורה את-
12 ישראל שלא לשוב למצרים, ובשלשה חזרו למצרים
13 ובשלשתן נענשו. שלשת המקומות — אחד מהם הוא
14 שהזכרנו; והשני — אמרו: "בדרך אשר אמרתי לך
15 לא-תסיף עוד לראתה" (שם כח, טח); והשלישי —
16 אמרו: "כי אשר ראיתם את-מצרים היום לא תספו
17 לראתם עוד עד-עולם" (שמות יד, יג) ואף-על-פי שפשט
18 הלשון שהוא ספור, בא לנו בקבלה שהוא לאו. ויכבד
19 נתבאר בסוף גמרא סכה (נא): שגם אלכסנדראי היא
20 מכלל הארץ שאסור לדור בה, ומים אלכסנדראי מודדים
21 חבל ארץ (חלקת-אדמה) בארץ ארבע מאות פרסה ורחב
22 ארבע מאות פרסה, וזוהי כל-ארץ מצרים שאסור לדור
23 בה. אבל מתר לעבר בה לשם מסחר או כדי לעבר לארץ
24 אחרת. ובפרוש אמרו בירושלמי (סנהדרין סוף פרק י):
25 לישבה אי אתה חוזר, אבל אתה חוזר לסחורה
26 ולפרקמטיא ולכבוש הארץ.

27 המצוה המשלימה מאה ותשעים — הצווי
28 שצטוינו (לנהוג כמה פרטי דינים) במלחמת שאר האמות,
29 והיא הנקראת: מלחמת רשות. שכן נצטוינו שאם נלחם
30 עמיהם, נכרות עמיהם ברית על נפשם בלבד (שלא נהרגם);
31 אם ישלימו עמנו וימסרו לנו את-הארץ, אז נטיל עליהם
32 תשלום מסים ועבדות, והוא אמרו ותעלה: "היה לך
33 למס ועבדותך" (דברים כ, יא). וילשון ספרי (פרשת שופטים
34 שם): "אמרו: מקבלין אנו עלינו מסים ולא שעבוד,
35 שעבוד ולא מסים — אין שומעין להם עד שיקבלו
36 עליהם זו וזו". והוא: שיתנו דבר קבוע כל-שנה, כפי
37 שיקבע המלך בעת ההיא ויהיו נכנעים ונתונים במורא
38 ושלמות, וזהו ענין השעבוד. אבל אם לא ישלימו אתנו
39 — נצטוינו להרוג כל-זכר בעיר, קטן וגדול, ולקחת
40 כל-שוללה וכל-הנשים, והוא אמרו ותעלה: "ואם-לא

יום שלישי ו' תשרי ה'תשע"ח

מצות עשה קצא. ריד.

מצות לא תעשה שיא. נח.

מצות עשה רכא. מצות לא תעשה רסג. רסד.

40 הבונה בית וכו'), וכי מאחר דנפקא לי (שאני לומדו) 41 מ"לא יעבר עליו לכל-דבר", "לא יצא בצבא למה לי? 42 לעבר עליו בשני לאוין". וכבר בארנו בכלל התשיעי 43 שלא כל-מה שתייכים עליו בשני לאוין יהיה שתי מצות. 44 ודע שגם היתן עצמו (בנוסף לאזהרה המוטלת על הממונים 45 על הגיוס והפטור לצבא) מזהר מלצאת מביתו, כלומר: 46 לנסע — כל-השנה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק 47 ח' מסוטה (שם).

48 **המצוה הנ"ח** — האזהרה שהזהרנו מלירוא את- 49 הכופרים בשעת המלחמה ומלערוץ (לפחד) מפניהם, 50 אלא חובה להתאמץ ולהתחזק ולעמוד כנגד העם האחר 51 (האויב). וכל-הנסוג ופונה לאחור — הרי זה עבר על 52 לא-תעשה, והוא אמרו: "לא תערץ מפניהם" (שם ז, כא). 53 וכפל את-הלאו ואמר: "לא תיראום" (שם ג, כב). וכפל 54 את-הצווי בענין זה הרבה, כלומר: שלא לערוץ ושלא 55 לפנות לאחור בשעת המלחמה לפי שבמצב זה אפשר 56 לקיים את דבר האמרת. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק 57 ח' מסוטה (מב).

58 **המצוה הרכ"א** — הצווי שנצטוינו בדין יפת תאר, 59 והוא אמרו יתעלה: ("כי תצא למלחמה...") ("וראית 60 בשביה אשת יפת-תאר" (שם כא, יא) וכבר נתבאר דיני 61 מצוה זו בריש קדושין (כא).

62 **המצוה הרס"ג** — האזהרה שהזהרנו מלמכור אשת 63 יפת-תאר אחרי בעילתה באותה הפעם שבה עליה 64 בשעת פבוש העיר, כמו שנתבאר במקומו, והוא אמרו 65 יתעלה: "והיה אם-לא תפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר 66 לא-תמכרנה בכסף" (שם, יד).

67 **המצוה הרס"ד** — האזהרה שהזהרנו גם כן 68 מלהעביר יפת-תאר אחר בעילתה. פונתי באמרי 69 "להעבירה": שלא יעשנה שפחה ויניחנה אצלו כשאר 70 השפחות העובדות דרך שפחות, והוא אמרו יתעלה: 71 "לא-תתעמר בה תחת אשר עניתה" (שם). ולשון ספרי 72 (פרשת תצא שם): "לא-תתעמר בה — שלא תשתמש 73 בה". הנה נתבאר לך ששני לאוין אלו מזהירים על שני 74 ענינים נפרדים, והם: שהזהר מלמכרה לזולתו וגם 75 מלהשאירה אצלו דרך שפחות, אלא כמו שצוה יתעלה: 76 "ושלחתה לנפשה". וכך פרושו (בדוגמא לפירוש שביפת- 77 תואר) כמה שנאמר: בגונב נפש "והתעמר-בו ומכרו" 78 (שם כד, ז), אמרו (ספרי שם): משכיניסו לרשותו וישתמש 79 בו. וכבר נתבאר דיני יפת-תאר בתחלת קדושין (כא).

1 **המצוה הקצ"א** — הצווי שנצטוינו למנות להן 2 שיוכיח (יטיף וינאם) לפני העם את-תוכחת המלחמה 3 ("שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה וגו'" — דברים כ, ג), 4 ויחזיר מי שאינו ראוי שילחם, הן מפני חלשתו, הן מפני 5 שמחשבותיו תלויות בדבר הגורם לו חסר גישה 6 למלחמה — והם שלשת הדברים שבאר הפתוח (בית, 7 כרם, אשה) — ורק אחר-כך מתחילים במלחמה. וכהן 8 זה נקרא: 'משוח-מלחמה'. ויאמר בתוכחתו פלשון 9 הנזכר בפורח, ויוסיף בענין זה דברים המעודדים את- 10 העם למלחמה ומביאים אותם למסור את-נפשם על 11 נצחון דת ה', ועל הנקמה בסכלים המקלקלים את-סדר 12 הישוב, והוא אמרו יתעלה: "והיה כקרבכם אל- 13 המלחמה ונגש הפהן" (שם, ב). אחר-כך צוה להכריז 14 בשורות הצבא להחזיר רכי הלכב, וכל-מי שבנה ולא 15 ישב או נטע ולא אכל, או ארש ולא פנס כמו שבאר 16 הפתוח, והוא אמרו: "ודברו השטרים" (שם, ה). אמרו 17 בגמרא (סוטה מג): "ודברו השטרים — כהן מדבר 18 ושטר משמיע". וכל-זה, כלומר: תוכחת משוח-מלחמה 19 וההכרזה בערכי המלחמה אינו חובה אלא במלחמת 20 הרשות ובה נוהג דין זה; אבל מלחמת מצוה — אין 21 בה שום דבר מפל-זה, לא תוכחה ("שמע ישראל וגו'") 22 ולא הכרזה (להחזיר שלושה סוגים שבמקרא), כמו שנתבאר 23 בפרק ח' מסוטה (מד).

24 **המצוה הרי"ד** — הצווי שנצטוינו שיתחד החתן 25 לאשתו שנה שלמה, ולא ילך בה למסעות ולא יצא 26 לצבא כבוש, ולא יתחייב בכל-הדומה לזה — אלא 27 ישמח עמה שנה תמימה מיום שפנסה (נשאה), והוא 28 אמרו יתעלה: "נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח 29 את-אשתו אשר-לקח" (שם כד, ה). וכבר נתבאר דיני 30 מצוה זו בפרק ח' מסוטה (מג).

31 **המצוה השי"א** — האזהרה שהזהרנו מלהוציא 32 את-החתן מביתו במשך שנה לשום עבודה מן-העבודות 33 לא למלחמה ולא לזולתה, אלא נפטרונו במשך כל-השנה 34 מחובות הגורמים להעדרו מביתו, והוא אמרו יתעלה: 35 "ולא יעבר עליו לכל-דבר" (שם). ולשון גמרא סוטה 36 (מד): "לא יצא בצבא" (שם) כולל בצבא הוא בלא יצא 37 אצל יתקן כלי זין ויספק מים ומזון — תלמוד לומר: 38 "ולא יעבר עליו לכל-דבר, עליו הוא דאין אתה מעביר 39 אצל אתה מעביר על אחוים (שאר הפטורים מהמלחמה,

**סיום מחזור הל"ו
במסלול ספר המצוות**

התחלת מחזור הל"ז
במסלול ספר המצוות

הספר הזה .
במצות עשה

39 שלא ידעו עניני י"ד הכללים (השורשים) האלה שאבאָרם
40 עכשו:

41 הכלל הראשון מהם: שאין למנות במנין הזה
42 את המצוות שהן מדרבנן.

43 הכלל השני: שלא כל מה שגלמד באחת משלש
44 עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או ברבוי, ראוי
45 למנותו.

46 הכלל השלישי: שאין למנות מצוות שאינן נוהגות
47 לדורות.

48 הכלל הרביעי: שאין למנות צווים הנוגעים לכל-
49 מצוות התורה בלה.

50 הכלל החמישי: שאין למנות טעם המצוה כמצוה
51 בפני עצמה.

52 הכלל השישי: שהמצוה שיש בה עשה ולא תעשה,
53 יש למנות עשה שבה עם מצוות עשה, ולא שבה עם
54 מצוות לא תעשה.

55 הכלל השביעי: שאין למנות פרטי הלכות המצוה.
56 הכלל השמיני: שאין למנות השלילה עם האזהרה.

57 הכלל התשיעי: שאין למנות את-הלאוין והעשה,
58 אלא את-הענינים שמהווים ושמצוים עליהם.

59 הכלל העשירי: שאין למנות את-ההקדמות שהן
60 לאיזו תכלית שהיא.

61 הכלל האחד-עשר: שאין למנות חלקי המצוה,
62 כל-חלק בנפרד, אם כללם מצוה אחת.

63 הכלל השנים עשר: ששפועלה שמצוים על עשייתה,
64 אין למנות כל-חלק שבה לבדו.

65 הכלל השלשה עשר: שמספר המצוות אינו מתרבה
66 לפי מספר הימים שבהם נוהגת המצוה ההיא.

67 הכלל הארבעה עשר: איך ראוי למנות קיום
68 הענינים במצוות עשה.

1 הַסֵּפֶר הַזֶּה "סֵפֶר הַמִּצְוֹת" בּוֹ אֲבָאָר אֶת-מִנְיַן הַמִּצְוֹת וְאִיךָ
2 רְאוּי לְמִנוּחַן. וְאֵבִיא לְכַף רְאִיּוֹת מִפְּסוּקֵי הַתּוֹרָה
3 וּמִדְּבַרֵי חַז"ל עַל פְּרוּשׁוֹן, וְאֶקְדִּים כְּלָלִים ("שׁוֹרְשִׁים" –
4 יסודות) שְׂרָאוּי לְסַמֵּךְ עֲלֵיהֶם בְּמִנְיַן הַמִּצְוֹת. וּכְשִׁיבֵא מִנְיַנִּי
5 נְכוּן עַל פִּי הַמֵּאָמֵר הַזֶּה בְּרֵאֵיָה בְּרוּרָה שְׂאִין בָּהּ סֵפֶק –
6 תִּתְּבַרֵר לְקוּרָא טְעוּתוֹ שֶׁל כָּל-מִי שֶׁמִּנְהַ הִפֹּךְ מֵה-שֶׁמִּנְיַנִּי
7 אֶנְחֵנּוּ. וְאִין לִי צִרְף לְהַשִּׁיב לְאָדָם מִסֵּם וְלֹא לְבָרֵר טְעוּתוֹ.
8 בִּינֵן שֶׁהַתּוֹעֵלֶת וְהַתְּכִלִּית הַמְּכַנְנֹת בְּמֵאָמֵר זֶה תִּשְׁגָּנָה
9 עַל-יְדֵי מִבְּקָשֵׁיהֶן בְּלִי זֹאת. שֶׁבֵן אֲבָאָר אֶת-הַמִּצְוֹת בְּלֵן
10 וּמִנְיַנִּין – מִצְוָה מִצְוָה – וְאֵבִיא רְאֵיָה עַל כָּל-מֵה-שִׁישׁ
11 בּוֹ סֵפֶק, אוֹ מֵה שֶׁאֶפְשֵׁר שִׁישְׁגָּה מִי שְׂאִין לוֹ בְּקִיאוֹת בְּדִינֵי
12 הַתּוֹרָה, וְאֶסִּיר שְׂגִיאתוֹ וְאֲבָאָר כָּל מֵה-שִׁישׁ בּוֹ סֵפֶק.

13 אֲבָל אִין פְּנוּתִי בְּחִבּוּר זֶה לְפָרֵט דִּינֵי אִיזוֹ מִצְוָה
14 מִן-הַמִּצְוֹת, אֵלֹא לְמִנוּחַן בְּלַבָּד. וְאִם אֶמְנֵם אֶפְרֵשׁ
15 מִהֵן מִשְׁהוֹ בְּשַׁעַת הַזְּכֻרָתָן, הֲרִי אֶפְרָשְׁנּוּ עַל דְּרָף פְּרוּשׁ
16 הַשֵּׁם (לְצוּרֵךְ הַסְּבֵרַת "שֵׁם" – מֵהוּת הַמִּצְוָה – אֵךְ לֹא כַּדִּי
17 לְפָרֵט הַלְכוּתִיָּה), כְּדִי שִׁינְדַע מֵה הוּא הַעֲשֵׂה אוֹ הִלְאוֹ הַזֶּה,
18 וְלֵאזִיזָה דְּבָר נִתֵן הַשֵּׁם הַזֶּה. וּכְשֶׁתִּשְׁגֹּךְ דִּיעַת מִנְיַנִּי עַל פִּי
19 רְאִיּוֹת מִן-הַחִבּוּר הַזֶּה, אוֹ אֶזְכִּירֵן בְּדִרְךָ סֵתֵם בְּרֵאֵשׁ אוֹתוֹ
20 הַחִבּוּר הַכּוֹלֵל (בְּפִתִּיחַת סֵפֶר "מִשְׁנַת תּוֹרָה") בְּמֵה שֶׁזְּכַרְנוּ
21 (כְּמוֹ שֶׁהִזְכַּרְנוּ לְעֵיל).

הַכְּלָלִים (שׁוֹרְשִׁים)

23 וְאִנִּי עִתָּה מִתְּחִיל בְּזוּרֵן הַכְּלָלִים שְׂרָאוּי לְסַמֵּךְ עֲלֵיהֶם
24 בְּמִנְיַן הַמִּצְוֹת, וְהֵם אֶרְבַּעַה עֶשֶׂר כְּלָלִים. אִף אֶקְדִּים
25 [וְאִמְרֵן] שֶׁכָּל הַמִּצְוֹת שֶׁכּוֹלֵל סֵפֶר הַתּוֹרָה, שֶׁצִּוְּנוּ הַשֵּׁם
26 בְּהֵן – הֵן שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת, מִהֵן – מִצְוֹת
27 עֲשֵׂה רַמ"ח, כְּמִנְיַן אֲבָרֵי גוּף הָאָדָם; וּמִהֵן – מִצְוֹת
28 לֹא-תַעֲשֵׂה שֵׁס"ה, וְהֵן כְּמִנְיַן יְמוֹת הַחֶמְדָּה (שְׁנַת הַשְּׁמַשׁ).
29 וּמִנְיַן זֶה נִזְכָּר בְּלִשׁוֹן הַתְּלִמּוּד בְּסוּף גְּמָרָא מְכוּת (כג).
30 אֶמְרֵן: שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת נֶאֱמָרוּ לוֹ לְמִשְׁה
31 כְּסִינֵי: שֵׁס"ה כְּנֶגֶד יְמוֹת הַחֶמְדָּה, וּרַמ"ח כְּנֶגֶד אֲבָרֵיו שֶׁל
32 אָדָם. וְעוֹד אֶמְרֵן (תְּנַחוּמָא פִּרְשַׁת תַּצָּא) עַל דְּרָף הַדְּרָשׁ עַל
33 שֶׁמִּצְוֹת עֲשֵׂה כְּמִנְיַן הָאֲבָרִים, כְּלוֹמֵר: כָּל-אֲבָרָא וְאֲבָרָא אוֹמֵר
34 לוֹ לְאָדָם: עֲשֵׂה בִי מִצְוָה; וְשֶׁמִּצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה כְּמִנְיַן יְמוֹת
35 הַשְּׁנָה, כְּלוֹמֵר: כָּל-יּוֹם וְיוֹם אוֹמֵר לוֹ לְאָדָם: אֵל תַּעֲשֵׂ בִי
36 עֲבָרָה. וְזֶה לֹא נֶעְלַם מֵאִף אֶחָד מִכָּל-מִי שֶׁמִּנְהַ אֶת-
37 הַמִּצְוֹת, כְּלוֹמֵר: שְׁזֵהוּ מִנְיַנִּי, אֵלֹא שֶׁשְׂגוּ שְׂגִיאתָה גְּמוּרָה
38 בְּדְבָרִים הַמְּנוּיִים, כְּמוֹ שֶׁתִּבְבָּר בְּחִבּוּר זֶה, וְזֹאת מִפְּנֵי

יום חמישי ח' תשרי ה'תשע"ח

[בימי לימוד הקדמת הירד ילמד כל אחד ואחד מהשורשים (—הכללים) כפי יכולתו, לחלק השאר ללמדו בימים הסמוכים בנוסף על לימוד מצוות אותו יום].

והנני חוזר לבאר כל-כלל מהם ולהביא ראיות עליו, אם ירצה השם.

מתוך מהדורת חזק

- 1 **הַכֹּלֵל הָרֵאשׁוֹן**: שְׁאִין לְמִנּוֹת בְּמִנְיָן הַזֶּה אֶת־הַמִּצְוֹת
- 2 שֶׁהֵן מִדְּרַבְּנָן.
- 3 דַּע שֶׁעֲנֵנִי זֶה לֹא הִיָּה צְרִיף לְהַעִיר עֲלָיו, כִּי הוּא בְּרוּר.
- 4 שֶׁהָרִי בִּינֵן שֶׁלְשׁוֹן הַתַּלְמוּד (מכות כג): הוּא: "שֶׁשׁ
- 5 מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִצְוֹת נֶאֱמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי" —
- 6 אִיךְ נֹאמַר בְּדָבָר שֶׁהוּא מִדְּרַבְּנָן שֶׁהוּא מִכֹּלל הַמִּנְיָן? אֲלֹא
- 7 הַעִירָנוּ עַל כֶּף, מִכֵּיּוֹן שֶׁכָּבֵד טַעַם בְּזָה וּמִנּוּ גַר חֲנֻכָּה
- 8 וּמִקְרָא מְגִלָּה בְּכֹלל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְכֵן מֵאָה בְּרִכּוֹת בְּכֹל־יּוֹם
- 9 וְנַחֲסוּם אֲבָלִים וּבִקּוּר חוֹלִים וּקְבֻרַת מֵתִים וְהַלְבָּשֶׁת עֲרָמִים
- 10 וְחָשׁוּב תְּקוּפוֹת וּשְׂמֹנֶה עֶשְׂרֵי יוֹם לְגַמֵּר בָּהֶן אֶת־הַהֵלֵל.
- 11 אָכֵן יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּל בְּתַמִּיקָה בְּמִי שֶׁשׂוּמַע אֶת־דְּבָרֵיהֶם
- 12 וְנֶאֱמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי" וּמוֹנֶה קְרִיאַת הַהֵלֵל, שְׁבוּ שִׁבַּח
- 13 דָּוִד לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְעַלֶּה, (כאלו) בְּזָה נִצְטַיֶּה מֹשֶׁה; וּמוֹנֶה גַר
- 14 חֲנֻכָּה, שֶׁקָּבַעוּ אוֹתוֹ חֻכְמִים בְּבֵית שְׁנֵי. וְכֵן מִקְרָא מְגִלָּה!
- 15 וְאִנִּי סוֹבֵר שֶׁיִּדְמָה מִיִּשְׁהוּ אוֹ יַעֲלֶה עַל לְבוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְמֹשֶׁה
- 16 בְּסִינַי שִׂיבֶנָּה אוֹתָנוּ, שְׂאֵם בְּסוּף מְלֻכּוֹתָנוּ יִקְרָה לָנוּ עִם
- 17 הַיְיֹנִים כֶּף וְכֶף שְׂנֹת־חֵיב לְהַדְלִיק גַּר חֲנֻכָּה. אִךְ נִרְאֶה לִי,
- 18 שֶׁמָּה שֶׁהַקְּשִׁילָם בְּכֶף הוּא, שְׂאֵנוּ מְבָרְכִים עַל דְּבָרִים אֵלֵּי:
- 19 "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִקְרָא מְגִלָּה, וְלַהֲדָלִיק גַּר
- 20 חֲנֻכָּה, וְלְגַמֵּר אֶת־הַהֵלֵל"; וְגַם שֶׁהַתַּלְמוּד (שבת כג.) שׂוֹאֵל
- 21 (על כֶּךָ שֶׁמְבַרְכִים עַל מִצְוֹת דְּרַבְּנָן "דְּצוּנוּ"): הֵיכַן צִוָּנוּ?
- 22 וְאָמְרוּ: מ"לֹא תְסוּר". וְאֵם אֶמְנֵם מִשׁוּם כֶּף מָנוּ — הִיָּה
- 23 רְאוּי שִׁימָנוּ בְּלִי־דָבָר שֶׁהוּא מִדְּרַבְּנָן, בִּינֵן שֶׁכֹּל מֵה־שִׂצְוֹנוּ
- 24 חֻכְמִים וְכֹל מֵה־שִׂצְאֵסְרוּ עֲלֵינוּ, הָרִי כָּבֵד נִצְטַיֶּה מֹשֶׁה רַבְּנוּ
- 25 בְּסִינַי שִׂיבֶנָּה אוֹתָנוּ לְקִימוֹ, שֶׁכֵּן הוּא אוֹמֵר: "עַל־פִּי הַתּוֹרָה
- 26 אֲשֶׁר יוֹרֵד וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֵאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה" (דברים יז,
- 27 יא.) וְהַזְהִירָנוּ מִלְּעַבֵּר עַל דְּבָרֵיהֶם בְּשׁוּם עֲנָנִן מִמֵּה־שִׂצְוֹרוֹ
- 28 וְקָבַעוּ וְאָמְרוּ: "לֹא תְסוּר מִן־הַדְּבָר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ לְךָ יְמִין
- 29 וּשְׂמָאל" (שם). אָבָל אִם נִכּוֹן לְמִנּוֹת כֹּל מֵה־שֶׁהוּא מִדְּרַבְּנָן
- 30 בְּכֹלל תְּרִיג' מִצְוֹת, בִּינֵן שֶׁהוּא נִכְנָס לְכֹלל אֲמָרוֹ יִתְעַלֶּה:
- 31 "לֹא תְסוּר", וְ"עַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֵאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה" —
- 32 מִדּוּעַ נִתְיַחַדוּ אֵלּוּ מִזוּלָּתָן?! וְהָרִי כְּמוֹ שֶׁמִּנּוּ גַר חֲנֻכָּה
- 33 וּמִקְרָא מְגִלָּה, כֶּף הִיָּה נִכּוֹן לְמִנּוֹת נְטִילַת יָדַים וּמִצְוֹת
- 34 עֲרוּב, שֶׁהָרִי אָנוּ מְבָרְכִים: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל
- 35 נְטִילַת יָדַים, וְעַל מִצְוֹת עֲרוּב, כְּמוֹ שְׂאֵנוּ מְבָרְכִים: עַל
- 36 מִקְרָא מְגִלָּה, וְלַהֲדָלִיק גַּר שֶׁל חֲנֻכָּה — וְהַכֹּל מִדְּרַבְּנָן!
- 37 וּבִפְרוּשׁ אֲמָרוֹ (חולין קו.): מִיָּם רֵאשׁוֹנִים (נְטִילַת יָדַים שֶׁלִּפְנֵי
- 38 הַסְּעוּדָה) מִצְוֶה. מֵאִי מִצְוֶה? אָמַר אֲבִי: מִצְוֶה לְשִׁמְעַע דְּבָרֵי
- 39 חֻכְמִים. כְּמוֹ שְׂאֵמָרוֹ בְּמִקְרָא מְגִלָּה וְגַר חֲנֻכָּה: הֵיכַן צִוָּנוּ?
- 40 מ"לֹא תְסוּר". וּכְכֵן נִתְבָּאָר, שֶׁכֹּל מֵה־שִׁתְּקָנוּ הַנְּבִיאִים,
- 41 עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם, שֶׁעֲמָדוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה רַבְּנוּ — הוּא גַם־כֵּן
- 42 מִדְּרַבְּנָן. וּבִפְרוּשׁ אֲמָרוֹ (עֲרוּבִין כא.): בְּשִׁעָה שִׁתְּקַן שְׁלָמָה
- 43 עֲרוּבִין וְיָדַים (נְטִילַת יָדַים) יִצְתָּה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה: "חֻכְמֵי בְּנֵי
- 44 וְשִׁמְח לְבַי וְכוּ'" (משלי כז, יא.) וּבִמְקוֹמוֹת אַחֲרִים בְּאֵרוֹ,
- 45 שֶׁעֲרוּבִין — דְּרַבְּנָן, וְיָדַים — מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּבְכֶף
- 46 נִתְבָּאָר לְךָ שֶׁכֹּל מֵה־שִׁתְּקָנוּ אַחֵר מֹשֶׁה רַבְּנוּ נִקְרָא: דְּרַבְּנָן.
- 47 הִנֵּה בְּאַרְתִּי לְךָ זֹאת, כְּדֵי שְׁלֹא תַחְשַׁב שֶׁמִּקְרָא מְגִלָּה —
- 48 בִּינֵן שֶׁהוּא תְקוּן נְבִיאִים — נִחְשָׁב מִדְּאוּרֵיָתָא (וְאִינוּ
- 49 דוּמָה לְשֹׂאֵר מִצְוֹת דְּרַבְּנָן), שֶׁהָרִי עֲרוּבִין מִדְּרַבְּנָן (וְלֹא נִמְנָה
- 50 בְּמִצְוֹת) אֶף־עַל־פִּי שֶׁהֵם תְקוּן שְׁלָמָה בְּיָדוֹד וּבֵית דִּינוֹ.
- 51 וְזֶה מֵה־שִׁנְעָלָם מִזוּלָּתָנוּ (בעל "הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת"), וְלָכֵן מְנָה
- 52 הַלְבָּשֶׁת עֲרָמִים, לְפִי שֶׁמִּצְאָ בִישְׂעֵיהָ: "כִּי־תִרְאֶה עָרֹם
- 53 וְכַסִּיתוּ" (ישעיה נח, ז). וְלֹא יָדַע שֶׁזֶה נִכְנָס לְכֹלל אֲמָרוֹ:
- 54 "דֵּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יַחְסֹר לוֹ" (דברים טו, ח). כִּי עֲנֵנִי הַצְּוִי
- 55 הַזֶּה — וְאִין בְּזָה שׁוּם סִפְק — שֶׁנֶּאֱכִיל אֶת־הָרַעֲבִים,
- 56 וְנִלְבִּישׁ אֶת־הָעֲרָמִים, וְנִתְּנָן מִצְעַע לְמִי שְׂאִין לוֹ מִצְעַע, וְכַסּוּי
- 57 לְמִי שְׂאִין לוֹ כַּסּוּי, וְנִשְׂאִי אֶת־הַפְּנוּי שְׂאִין לוֹ יִכְלַת
- 58 לְהַתְּחַסֵּן, וְנִרְכִּיב מִי שֶׁדָּרְכּוֹ לְרַכֵּב, בְּכַפְּרוֹסָם בְּדָבָרֵי
- 59 הַתַּלְמוּד (כתובות סז) שֶׁכֹּל־זֶה נִכְנָס לְכֹלל אֲמָרוֹ: "דֵּי
- 60 מַחְסְרוֹ". אִךְ כְּאֵלּוֹ לְשׁוֹן הַתַּלְמוּד מִחְבָּר אֲצֵל אֵלּוֹ בְּלַעֲגֵי
- 61 שִׁפָּה וּבְלָשׁוֹן אַחֲרָת (ולכּוּן טַעַם דְּבַר הַמְּפוּרָשׁ בַּתַּלְמוּד);
- 62 וְלֹאֵל כֶּף — לֹא מָנוּ מִקְרָא מְגִלָּה וְכַדּוּמָה בִּין הַמִּצְוֹת
- 63 שֶׁנֶּאֱמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי. וְלְשׁוֹן הַגְּמָרָא בְּשַׁבּוּעוֹת (לט):
- 64 אִין לִי אֲלֹא מִצְוֹת שֶׁנִּצְטַוּוּ עַל הַר סִינַי; שֶׁצִּיִּתִּידִין
- 65 לְהַתְּחַדֵּשׁ, כְּגוֹן מִקְרָא מְגִלָּה, מִנֵּי? תַּלְמוּד לּוֹמַר: "קִימוֹ
- 66 וְקַבְּלוּ" (אסתר ט, כז) — קִימוֹ מֵה־שֶׁקָּבַלוּ כְּכֵן, וְהוּא:
- 67 שֶׁאִמְנוּ בְּכֹל־מִצְוֶה שִׁתְּקָנוּ הַנְּבִיאִים וְהַחֻכְמִים בְּלֹאֲחֵר
- 68 מִכֵּן.
- 69 אָבָל תְּמַהֲנִי: מִדּוּעַ מָנוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהֵן מִדְּרַבְּנָן, כְּמוֹ
- 70 שֶׁהַזְּכָרָנוּ, וְלֹא מָנוּ גַם־כֵּן מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁהֵן
- 71 מִדְּרַבְּנָן? הָרִי כְּמוֹ שֶׁמִּנּוּ בִּין מִצְוֹת עֲשֵׂה גַר חֲנֻכָּה וּמִקְרָא
- 72 מְגִלָּה וּמֵאָה בְּרִכּוֹת וְהֵלֵל, הִיָּה לָהֶם לְמִנּוֹת גַם־כֵּן בְּכֹלל
- 73 מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה — עֲשִׂירִים שְׁנִיּוֹת כְּעֲשָׂרִים מִצְוֹת
- 74 לֹא־תַעֲשֶׂה? כִּי כְּמוֹ שֶׁכֹּל־עֲרוּהָ וְעֲרוּהָ (איסורי ביאה) הִיא
- 75 לֹא־תַעֲשֶׂה דְּאוּרֵיָתָא, כֶּף כֹּל־שִׁנְיָה וְשִׁנְיָה (נשים שחן
- 76 קְרוּבוֹת שֶׁל קְרוּבֵי שֶׁל הָאָדָם — "שְׁנִיּוֹת" — שְׁמֹן הַתּוֹרָה הִיוּ
- 77 מוֹתוּרוֹת) הִיא לֹא־תַעֲשֶׂה דְּרַבְּנָן, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹ וְאָמְרוּ (יבמות
- 78 פֶּרֶק ב מַשְׁנֵה ד): שְׁנִיּוֹת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּכְכֵן נִתְבָּאָר
- 79 בַּתַּלְמוּד, שֶׁמֵּה־שִׂצְאֵמָרוּ בְּמִשְׁנֵה "אִסוּר מִצְוֶה" רְצוּנָם
- 80 לּוֹמַר: הַשְּׁנִיּוֹת. וְאָמְרוּ: מֵאִי (מֵהוּ לְשׁוֹן) מִצְוֶה? מִצְוֶה
- 81 לְשִׁמְעַע דְּבָרֵי חֻכְמִים. וְכֶף הִיָּה לָהֶם לְמִנּוֹת בְּחוּף הַכֹּלֵל
- 82 אַחוֹת חֲלוּצָה, שֶׁהִיא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים!
- 83 כֹּלְלוּ שֶׁל דְּבָר: אֵלּוּ מְנִינוּ כֹּל־עֲשֵׂה דְּרַבְּנָן וְכֹל־לֹא־תַעֲשֶׂה
- 84 דְּרַבְּנָן, הִיָּה הַעֲנָנִן מִגִּיעַ לְאַלְפִים רַבִּים! וְזֶה דְּבָר
- 85 בְּרוּר שְׂאִין בוֹ נִסְתָּר כֹּלֵל, וְהוּא: שֶׁכֹּל מֵה־שֶׁהוּא מִדְּרַבְּנָן
- 86 אִינוּ נִחְשָׁב בְּכֹלל תְּרִיג' מִצְוֹת, לְפִי שֶׁהִסְכּוּם הִיָּה בְּלָם
- 87 פְּסוּקֵי תּוֹרָה וְאִין בָּהֶם שׁוּם דְּבָר מִדְּרַבְּנָן, כְּמוֹ שֶׁנֶּבְאָר. אִךְ
- 88 זֶה שֶׁהֵם מוֹנִים מִקְצַת דְּבָרִים שֶׁהֵם מִדְּרַבְּנָן וּמִנְיָחִים
- 89 מִקְצָתָם לְפִי בְּחִירָתָם — זֶה דְּבָר שֶׁאִי־אֲפָשֵׁר לְקַבְּלוֹ
- 90 בְּשׁוּם פְּנִים, יֵאמְרוּ מִי שִׂיאָמְרוּ. וּכְכֵן בְּאֵרְנוּ עֲנֵנִן הַכֹּלֵל
- 91 הַזֶּה וְרֵאֲתוּ עַד שְׁלֹא נִשְׂאָר שְׁמֵץ סִפְק לְשׁוּם אָדָם.

45 שְׁלֹמֹדוּ מִמֶּנּוּ עֲנִינִים רַבִּים עַל דֶּרֶךְ הַבְּאוּר וְהִבְאֵת הָרְאִיּוֹת, 46 וְשׂוֹאֵל: גּוֹפֵה דִקְרָא (פשוטו של מקרא) בְּמֵאֵי קָא מְדַבֵּר? 47 (ורק בזה היה עליהם להתחשב) — אֵלָא מִבִּינֵן שְׁהֵם 48 מִסְתַּמְכִּים עַל שְׂגִיגָא זו, מִנּוּ בְּכָלֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה: בְּקוּר 49 חוֹלִים וְנַחוּם אֲבָלִים וְקִבְרַת מֵתִים, בְּגִלְל הַדְּרָשׁ הַנֶּאֱמָר עַל 50 דְּבָרָיו יִתְעַלֶּה: "וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדְּרָף יִלְכוּ בָּהּ וְאֵת־ 51 הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן" (שמות יח, כ) וְהוּא אֲמָרְם עַל זֶה (בבא 52 קמא ק): אֶת־הַדְּרָף — זו גְּמִילוּת חֲסָדִים; יִלְכוּ — זֶה 53 בְּקוּר חוֹלִים; בָּהּ — זו קִבְרַת מֵתִים; וְאֵת־הַמַּעֲשֵׂה — 54 אֵלוֹ הַדִּינִין; אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן — זו לְפָנִים מְשׁוּרַת הַדִּין. וְחֻשְׁבוּ 55 שְׁכָל־פְּעֵלָה וּפְעֵלָה מִן־הַפְּעֻלוֹת הָאֵלֶּה הִיא מִצְוָה בְּפָנֵי 56 עֲצָמָה, וְלֹא יִדְעוּ שְׁכָל־הַפְּעֻלוֹת הָאֵלֶּה וְדוּמִיָּהֵן נִכְנָסוֹת 57 תַּחַת מִצְוָה אַחַת מִכָּלֵל הַמִּצְוֹת הָאֲמֹרוֹת בַּתּוֹרָה בְּפִרוּשׁ, 58 וְהוּא אָמַר וְיִתְעַלֶּה: "וְאֶהְבֵת לְרַעַף כְּמוֹךְ" (ויקרא יט, יח). 59 וּבְדִרְפָּךְ זו גּוֹפֵה מִנּוּ חֲשׁוֹב תְּקוּפוֹת (לוח השנה) בְּמִצְוָה בְּגִלְל 60 הַדְּרָשׁ הַנֶּאֱמָר עַל הַפְּסוּק: "כִּי הִיא חֲכַמְתְּךָ וּבִינְתְּךָ 61 לְעֵינֵי הָעַמִּים" (דברים ד, ו). — וְהוּא אֲמָרְם (שבת עה): 62 אִיזוּ הִיא חֲכָמָה וּבִינָה שְׁהִיא לְעֵינֵי הָעַמִּים? הָיִי אוֹמֵר: זֶה 63 חֲשׁוֹב תְּקוּפוֹת וּמְזוּלוֹת.

64 הֲלֹא אֵלוֹ הָיוּ מוֹנִים עֲנִין שְׁהוּא בְּרִיר יוֹתֵר מִזֶּה, שְׁאֲפֹשֶׁר 65 לְהַעֲלוֹת עַל הַדְּעַת יוֹתֵר שְׁרָאוֹי לְמִנּוֹתוֹ — וְזֶה 66 כָּל־דְּבָר שְׁנֹלְמַד בְּמִדָּה אַחַת מִי"ג מִדּוֹת שְׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת 67 בְּהֵן — כִּי אִזְּ הִיא מִסְפֵּר הַמִּצְוֹת מִגִּיעַ לְאַלְפִים רַבִּים. 68 שְׂמָא תַּחֲשַׁב שְׂאֲנוּ מִנְעִים מִלְּמִנּוֹתֵן מִפְּנֵי שְׂאִינֵן בְּרִירוֹת, 69 וְשִׂאוֹתוֹ הַדִּין הַנִּלְמַד בְּאוֹתָהּ מִמִּדָּה אוֹלִי נִכּוֹן וְאוֹלִי בְּלִתִּי 70 נִכּוֹן — לֹא זֹאת הִיא הַסְּפָה, אֵלָא הַסְּפָה הִיא, שְׁכָל 71 מִה־שְׁנֹלְמַד הֵם עֲנִינִים מִן־הַעֲקָרִים שְׁנֶאֱמָרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה 72 בְּסִינַי בְּפִרוּשׁ, וְהֵם: תַּרְנִי"ג מִצְוֹת.

73 וְאַפְלוּ הִיָּה מֹשֶׁה בְּעֲצָמוֹ הַלוּמַד, הָרִי אֵלוֹ אֵינֵם נִמְנִים. 74 וְהִרְאִיָּה לְכָל־זֶה אֲמָרְם בְּגִמְרָא תְּמוּרָה (טז): אֵלֶּךְ 75 וְשִׁבַע מֵאוֹת קָלִין וְחִמְרִין וְגִזְרוֹת שְׁוֹת וְדִקְדוּקַי סוֹפְרִים 76 נִשְׁתַּכְּחוּ בִימֵי אֲבָלוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְאַף־עַל־פִּי־כּוֹן הַחֲזִירֵן 77 עֲתָנִיאל בֶּן־קִנְזוֹ מִפְּלוּלוֹ, שְׁנֶאֱמַר: "וַיֹּאמֶר כָּלֵב אֲשֶׁר־יִבֶּה 78 אֶת־קִרְיַת־סֹפֵר וּלְכַדָּה וְגו' וַיִּלְכְּדָה עֲתָנִיאל בֶּן־קִנְזוֹ" (יהושע 79 טו, טז). וְאִם אֵלוֹ הֵן הַנִּשְׁכַּחֹת, כִּמָּה הִיָּה הַסֵּף הַכּוֹלֵל 80 שְׂמִמְנוֹ נִשְׁפַח מִסְפֵּר זֶה. שְׁהָרִי לֹא יִתְכַן לוֹמַר שְׁנִשְׁפַח כֹּל 81 מִה־שְׁנֹלְמַד. אִם כֵּן אֵין סִפְק, שִׂאוֹתֵם הַדִּינִים שְׁנֹלְמַדוּ בְּקָל 82 וְחָמַר אוֹ בְּמִדָּה אַחֲרַת הָיוּ אֲלָפִים רַבִּים — וְכָל־אֵלוֹ כְּבָר 83 הָיוּ בִימֵי מֹשֶׁה רַבְּנוּ, שְׁהָרִי בִימֵי אֲבָלוֹ נִשְׁתַּכְּחוּ. הִנֵּה 84 נִתְּבָאָר לָךְ שְׁאֲפֵלוֹ בִימֵי מֹשֶׁה מִדְּבָרִים עַל "דִּקְדוּקַי 85 סוֹפְרִים" (לשון הגמרא דלעיל), לְפִי שְׁכָל מִה־שְׁלֹא שְׂמַעוּ 86 בְּסִינַי בְּפִרוּשׁ — הָרִי הוּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. הִנֵּה נִתְּבָאָר, 87 שְׁתַּרְנִי"ג מִצְוֹת שְׁנֶאֱמָרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי לֹא מִנּוּ בְּהֵן כֹּל 88 מִה־שְׁנֹלְמַד בְּשִׁלְשׁ עֲשָׂרָה מִדּוֹת, אֲפֵלוֹ לֹא בְּזִמְנוֹ עֲלִיו 89 הַשְּׁלוּם — כָּל־שֶׁכֶן שְׁלֹא נִמְנָה בְּהֵן מִה־שְׁנֹלְמַד בְּזִמְן

1 הַכָּלֵל הַשְּׁנִי: שְׁלֹא כֹל מִה־שְׁנֹלְמַד בְּאַחַת מִשְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה 2 מִדּוֹת (כִּלְי לִימוֹד) שְׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בְּהֵן אוֹ בְּרַבּוּי, רְאוּי 3 לְמִנּוֹתוֹ.

4 כְּבָר בְּאֲרָנוּ בְּרֹאשׁ חֲבוּרָנוּ עַל פְּרוּשׁ הַמַּשְׁנָה, שְׂרַב דִּינֵי 5 הַתּוֹרָה נִלְמְדִים בְּשִׁלְשׁ עֲשָׂרָה מִדּוֹת שְׁהַתּוֹרָה 6 נִדְרָשֶׁת בְּהֵן, וְשִׁהְדִין שְׁנֹלְמַד בְּמִדָּה מֵאוֹתֵן מִדּוֹת פְּעֻמִּים 7 יֵשׁ בּוֹ מִחֻלְקָת; אִף יֵשׁ דִּינִים שְׁהֵם פְּרוּשִׁים מְקַבְּלִים 8 מִמֹּשֶׁה רַבְּנוּ וְאֵין בְּהֵם מִחֻלְקָת, אֵלָא שְׂמִבִּיאִים עֲלֵיהֶם 9 רְאוּיָה בְּאַחַת מִי"ג מִדּוֹת. שְׁכֵן מִחֻכְמַת הַכְּתוּב שְׁאֲפֹשֶׁר 10 לְמַצָּא בּוֹ רְמֵז הַמּוֹרָה עַל אוֹתוֹ הַפְּרוּשׁ הַמְּקַבֵּל אוֹ הַקָּשׁ 11 הַמּוֹרָה עֲלֵי, וְכָבַר בְּאֲרָנוּ עֲנִין זֶה שֵׁם. בִּינֵן שְׁהַדְּבָר כֵּן 12 — הָרִי לֹא כָּל־הַלְכָה שְׁנֶמְצָא שְׁחֻכְמִים הוֹצִיאָוּהָ בְּמִדָּה 13 מִי"ג מִדּוֹת נֹאמַר עֲלֵיהָ שְׁהִיא נֶאֱמָרָה לְמֹשֶׁה בְּסִינַי; אִף 14 גַּם לֹא נֹאמַר עַל כֹּל מִה־שְׁנֶמְצָא שְׁחֻכְמִים סוֹמְכִים אוֹתוֹ 15 בְּתַלְמוּד עַל אַחַת מִי"ג מִדּוֹת. שְׁהוּא מְדַרְבְּנֵן — כִּי הוּא 16 יְכוּל לְהִיּוֹת פְּרוּשׁ מְקַבֵּל וְהָעֲנִין כִּף הוּא: כֹּל מִה־שְׁלֹא 17 תִּמְצָאנוּ מִפְּרָשׁ בַּתּוֹרָה וְתִמְצָא שְׁהַתַּלְמוּד לְמַד אוֹתוֹ 18 בְּאַחַת מִי"ג מִדּוֹת, אִם פְּרָשׁוּ הֵם בְּעֲצָמָם וְאָמְרוּ שְׁזֶה גּוֹף 19 תּוֹרָה (חֲלַק מִהַתּוֹרָה) אוֹ שְׁזֶה מְדֹאֲרִיתָא — הָרִי זֶה רְאוּי 20 לְמִנּוֹתוֹ, שְׁהָרִי מְקַבְּלֵי הַמְּסַכֵּת (חו"ל) אָמְרוּ שְׁהוּא 21 מְדֹאֲרִיתָא; אֲבָל אִם לֹא בְּאֲרוֹ זֹאת וְלֹא אָמְרוּ זֹאת בְּפִרוּשׁ 22 — הָרִי הוּא מְדַרְבְּנֵן, בִּינֵן שְׂאִין פְּסוּק הַמּוֹרָה עֲלֵי, גַּם 23 זֶה כָּלֵל שְׁכָבֵר נִשְׁתַּבֵּשׁ בּוֹ זוּלְתָנוּ, וּלְפִיכֵךְ מִנָּה (בה"ג) 24 יִרְאֵת חֲכָמִים בְּכָלֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה. וּמִה־שְׁהִבִּיאֵו לִידֵי כֵף, 25 כְּפִי הַנּוֹרָאָה לִי, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא (פסחים כב:): "אֶת־הַ' 26 אֶלְהִידֵי תִירָא" (דברים ו, יג) — לְרַבּוֹת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. 27 וְחֻשְׁבוּ שְׁכָל מִה־שְׁנֹלְמַד בְּרַבּוּי, הוּא מִן הַכָּלֵל הַנּוֹכַף 28 (בכּלל תר"ג מצוות).

29 אִף אִם הַדְּבָר כְּמוֹ שְׁחֻשְׁבוּ, מִדּוּעַ לֹא מִנּוּ כְּבוֹד בַּעַל הָאֵם 30 (אב חורג) וְאֲשֶׁת הָאָב מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה, נּוֹסֶפֶת עַל 31 כְּבוֹד אָב וְאֵם? וְכֵן כְּבוֹד אַחִיו הַגְּדוֹל? שְׁכֵן הָאֲנָשִׁים 32 הָאֵלֶּה לְמַדּוּנוּ (רק) מְרַבּוּי שְׁתִּיבִים לְכַבְּדָם. אָמְרוּ (כתובות 33 ג): "אֶת־אֲבִיד" (שמות כ, יב) — לְרַבּוֹת אַחִיד הַגְּדוֹל 34 וְלְרַבּוֹת בַּעַל אֲמָךְ; "וְאֶת־אֲמָךְ" (שם) — לְרַבּוֹת אֲשֶׁת 35 אֲבִיד, כְּמוֹ שְׂאֲמָרוּ: "אֶת־הַ' אֶלְהִידֵי תִירָא" — לְרַבּוֹת 36 תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. וּמִדּוּעַ מִנּוּ אֵלוֹ וְלֹא מִנּוּ אֵלוֹ?!

37 וְכָבַר הַבִּיאֵם חֲסֵר הַדִּיעָה לְעִנְיֵן תְּמוּרָה יוֹתֵר מִזֶּה וְהוּא, 38 שְׂאִם מִצְּאוּ דְרָשׁ שֶׁל אֵיזָה פְּסוּק, וְאוֹתוֹ הַדְּרָשׁ 39 מִחֻכְבַּ לְעֲשׂוֹת אִיזוֹ פְּעֵלָה אוֹ לְהַתְּרַחַק מֵאֵיזָה דְּבָר — 40 וְאֵלֶּה פְּלִם בְּלִי סִפְק דְּרַבְּנֵן — הָרִי הֵם מוֹנִים אוֹתָם בְּכָלֵל 41 הַמִּצְוֹת, אִף־עַל־פִּי שְׁפִשְׁטָה דִקְרָא אֵינוּ מוֹרָה עַל שׁוּם דְּבָר 42 מֵאוֹתֵם הַדְּבָרִים, וְעַל אִף הַכָּלֵל שְׁלִמְדוּנוּ, עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוּם, 43 בְּאֲמָרְם (שבת סג): אֵין מְקָרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ; וְאַף־עַל־ 44 פִּי שְׁהַתַּלְמוּד חוֹקֵר בְּכָל־מְקוֹם, כְּשִׂמוּצָאִים (חו"ל) פְּסוּק

46 אַכֵּן תִּמְהַנֶּה עַל מִי שִׁמְנָה אֶת־הַלְאוּיִן הָאֵלֶּה — מִדּוּעַ
 47 לֹא מָנָה אֶת־הַפְּסוּקִים בְּעֵנֵינּוּ הַמֶּן: "אִישׁ אֶל־יֹתֵר
 48 מִמֶּנּוּ עַד־בִּקְרָ" (שמות טו, טז)? וְכֵן אָמְרוּ תַעֲלֶה: "אֶל־
 49 תִּצַּר אֶת־מוֹאֵב וְאֶל־תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה" (דברים ב, ט); וְכֵן
 50 הֲלֹאוֹ שָׂבָא בְּעֵנֵינּוּ בְּנֵי עַמּוּן: "אֶל־תִּצְרָם וְאֶל־תִּתְגַּר בָּם"
 51 (שם, יט). אִף הִיָּה לוֹ לְמִנּוֹת בְּכֻלָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה אֶת הַפְּסוּקִים:
 52 "עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל־נֶס" (במדבר כא, ח); וְהַפְּסוּקִים
 53 "קַח צְנֻצָּת אַחַת וְתֵן־שָׁמָּה מִלֵּא־הַעֲמֹר מֶן" (שמות טז, לג),
 54 כְּשֵׁם שִׁמְנֵנו תְּרִימַת הַמֶּכֶס (בבית מדין) וְחִנְכַּת הַמִּזְבֵּחַ. וְכֵן
 55 הִיָּה לָהֶם לְמִנּוֹת: "הֵיוּ נְכוּנִים לְשִׁלְשֵׁת יָמִים" (שם יט, טו),
 56 וְכֵן "גַּם־הִצֵּאנּוּ וְהַבְּקָר אֶל־יָרְעוּ" (שם לד, ג) וְ"אֶל־יִהְרְסוּ
 57 לְעֵלוֹת אֶל־הַ" (שם יט, כד), וְרַבִּים כְּאֵלֶּה. הֲרִי לֹא יִסְתַּפֵּק
 58 בַּעַל שַׁכַּל, שִׁכְל־אֵלוֹ הֵן מִצְוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי
 59 — עֲשֵׂה וְלֹאוֹ — אֵלֶּה שֶׁהֵן בְּכֹן לְפִי שְׂעָה וְאֵינֶן נוֹהֲגוֹת
 60 לְדוֹרוֹת, וְלָכֵן אֵינֶן לְמִנּוֹת. לְפִי הַעֲקָר הֵיָּה אֵינֶן גַּם לְמִנּוֹת
 61 בְּרְכוּת וּקְלָלוֹת שֶׁנִּצְטַוּוּ בְּגִרְזִים וְעִיָּקָל, וְלֹא בְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ
 62 שֶׁנִּצְטַוּוּ לְבָנוֹתוֹ בְּבוֹאֵנוֹ לְאָרֶץ כְּנָעַן — לְפִי שִׁכְל־אֵלוֹ
 63 מִצְוֹת לְפִי שְׂעָה. גַּם לֹא הַעֲשֵׂה, שֶׁנִּצְטַוּוּ לְהַקְרִיב שְׁלָמִים
 64 כֹּל־בַּהֶמְהָ שֶׁנֶּחְרַץ לְאָכַל מִמֶּנָּה — לְפִי שִׁכְל־זֶה צִוָּה
 65 בְּמִיָּחָד בַּמִּדְבָּר, וְהוּא אָמְרוּ: "וְהִבֵּיאֵם לָהּ" (.. וחבחו וזבחי
 66 שלמים) (ויקרא יז, ח). אָמְרוּ בְּסִפְרָא (פרשת אחרי מות שם):
 67 וְהִבֵּיאֵם — זֹו מִצְוֹת עֲשֵׂה, אֵלֶּה שֶׁהִיא בַּמִּדְבָּר בְּלִבָּד, כְּמוֹ
 68 שֶׁבָּאָר בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה (חומש דברים) הֵתֵר בְּשֵׁר תֵּאָהָה
 69 לְדוֹרוֹת, וְהוּא אָמְרוּ: "בְּכֹל־אֹת נִפְשָׁךְ תֹּאכַל בְּשֵׂר" (שם
 70 יב, כ). אֵלוֹ הִיָּה צְרִיף לְמִנּוֹת כֹּל מֵה־שֶׁהוּא מְסוּג זֶה, הִיָּה
 71 כֹּל מֵה־שֶׁצִּוָּה בּוֹ מֹשֶׁה מִן־הַיּוֹם שֶׁהִיָּה לְנִבְיָא עַד הַיּוֹם
 72 שִׁמַּת — מְלִבָּד הַמִּצְוֹת הַנוֹהֲגוֹת לְדוֹרוֹת — יוֹתֵר
 73 מִשְׁלֹש־מֵאוֹת מִצְוֹת, אִם נִמְנָה כֹּל־מִצְוָה שֶׁנִּתְנָה בְּמִצְרַיִם
 74 וְכֹל מֵה־שָׂבָא בְּמִלּוּאִים וְזוּלָתָם — כֹּלֵם דְּבָרֵי תוֹרָה, מִהֶם
 75 עֲשֵׂה וּמִהֶם לֹא־תַעֲשֶׂה. אִף בִּיּוֹן שֶׁלֹּא יִתְכַּן לְמִנּוֹת
 76 אֶת־כֹּלְךָ, יִתְחַיֵּב בְּהִכָּרָת שֶׁלֹּא תִמְנָה אִף אַחַת מֵהֶן; וְלֹא
 77 כְּמוֹ שֶׁעֲשֵׂה זוּלָתָנוּ, שֶׁלִּקַּח אֶחָדוֹת עַל הַרְף הַעֲזֹר (לצורך
 78 השלמה) כְּשֶׁנִּלְאָה לְמִצְוָה אֶת הַמִּנְיָן. — זֶהוּ מֵה־שֶׁרְצִינוּ
 79 לְהַשִּׁיגוֹ בְּכֻלָּל הַזֶּה.

80 הַכֹּלֵל הַרְבִּיעִי: שֶׁאֵינֶן לְמִנּוֹת צְוִיִּים הַנוֹגְעִים לְכֹל־
 81 מִצְוֹת הַתּוֹרָה כֻּלָּה.

82 לֹשׁ בַּתּוֹרָה עֲשִׂין וְלֹאוּיִן שֶׁאֵינֶם עַל דְּבָר מְסִים, אֵלֶּה
 83 כּוֹלֵלִים אֶת־הַמִּצְוֹת כֹּלְךָ, כְּאֵלוֹ יֹאמֵר: עֲשֵׂה כֹל מֵה־
 84 שֶׁצְוִיָּתִיךְ עָלֶיךָ וְהִשְׁמַר מִכֹּל מֵה־שֶׁהִזְהִיתִיךְ מִמֶּנּוּ, אוֹ: אֵל
 85 תִּמְרָה בְּשׁוּם דְּבָר מִמֶּה שֶׁצְוִיָּתִיךְ עָלֶיךָ. הִכִּי אֵינֶן מְקוּם
 86 לְמִנּוֹת אֶת הַצְוִיִּים הֵיָּה כְּמִצְוָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה, לְפִי שֶׁאֵינֶן
 87 מִצְוָה לְעֲשׂוֹת אֵינָה דְּבָר מְסִים — עַד שֶׁהִיָּה מִצְוֹת עֲשֵׂה;
 88 וְגַם אֵינֶן מִזְהִיר מִמַּעֲשֵׂה מְסִים — עַד שֶׁהִיָּה מִצְוֹת
 89 לֹא־תַעֲשֶׂה. כְּךָ, לְמִשְׁל, אָמְרוּ: "וּבְכֹל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם
 90 תִּשְׁמְרוּ" (שמות כג, ג), וְכִגוֹן אָמְרוּ: "אֶת־חֻקֹּתֵי תִשְׁמְרוּ"

1 מְאָחֵר. אֵלֶּה רַק זֶה נִמְנָה מֵה־שֶׁהִיָּה פְּרוּשׁ שֶׁנֶּמְסַר בְּשִׁמוֹ.
 2 וְהוּא, שִׁיאֲמָרוּ נוֹשְׂאֵי הַקְּבֵלָה בְּפְרוּשׁ, שֶׁדְּבָר זֶה אֶסוּר
 3 לְעֲשׂוֹתוֹ וְאֶסוּרוֹ מִדְּבָרֵי תוֹרָה; אוֹ שִׁיאֲמָרוּ שֶׁהוּא גּוֹף תּוֹרָה
 4 — אִזּוֹ נִמְנָה אוֹתוֹ, שֶׁהֲרִי נִלְמַד מִפִּי הַקְּבֵלָה, וְלֹא בְּאַחַת
 5 הַמִּדּוֹת; וְלֹא הַזְכִּירוּ בְּעֵנֵינּוּ אַחַת הַמִּדּוֹת וְהִבִּיאוּ עָלֶיךָ
 6 רְאִיָּה בְּאַחַת מִיִּג מִדּוֹת אֵלֶּה הַרְאוֹת חֻכְמַת הַכְּתוּב, כְּמוֹ
 7 שֶׁבָּאֲרָנוּ בְּפְרוּשׁ הַמִּשְׁנָה.

8 הַכֹּלֵל הַשְּׁלִישִׁי: שֶׁאֵינֶן לְמִנּוֹת מִצְוֹת שֶׁאֵינֶן נוֹהֲגוֹת
 9 לְדוֹרוֹת.

10 דַּע שֶׁאֶמְרָם: "תְּרִיִג מִצְוֹת נֶאֱמָרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי"
 11 מוֹרָה, שֶׁמְסַפֵּר זֶה הוּא מְסַפֵּר הַמִּצְוֹת הַנוֹהֲגוֹת
 12 לְדוֹרוֹת. לְפִי שֶׁמִּצְוֹת שֶׁאֵינֶן נוֹהֲגוֹת לְדוֹרוֹת אֵינֶן קִשְׁר
 13 בְּסִינַי, אִם נֶאֱמָרוּ בְּסִינַי וְאִם לֹא. וְלֹא נִחְפְּנוּ בְּאֶמְרָם
 14 "בְּסִינַי" אֵלֶּה לְעַקֵּר מִתּוֹן הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְנָה בְּסִינַי, וְזֶה מְאָמֵר
 15 ה' תַּעֲלֶה: "עֲלֶה אֵלַי הִהְרָה וְהִזַּח־שָׁם וְאֶתְנָה לָךְ וְגוֹ"
 16 (שמות כד, יב). וּבְפְרוּשׁ אָמְרוּ (מכות כג): מֵאִי קָרָאָה? (מִדּוֹ
 17 הַפְּסוּק שֶׁמִּשְׁמַשׁ לְמַדְנוּ שִׁישְׁנֵן תְּרִיִג מִצְוֹת) "תּוֹרָה צְוִיָּה־לָנוּ
 18 מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה וְגוֹ" (דברים לג, ד), כְּלוּמָר: מִנֵּן תּוֹרָה־יְהִי,
 19 שֶׁהוּא (בגימטריא) תְּרִיִג; וְ"אֶנְכִּי" וְ"לֹא הִיָּה לָךְ" מִפִּי
 20 הַגְּבוּרָה שֶׁמְעוּם; וּבְאֵלֶּה נִשְׁלְמוּ תְּרִיִג מִצְוֹת. (מִדּוּעַ
 21 מִפְּסוּק זֶה דוּקָא אֲנוּ לוֹמְדִים מִנֵּן הַמִּצְוֹת) הַכּוֹנֵה בְּסִימָן זֶה,
 22 שֶׁהַדְּבָר שֶׁצִּוָּה לָנוּ מֹשֶׁה וְלֹא שֶׁמְעַנְהוּ אֵלֶּה מִמֶּנּוּ הוּא
 23 מִנֵּן תּוֹרָה־יְהִי וְאוֹתָהּ (דוּקָא) קָרָא: "מוֹרְשָׁה קִהַלְתָּ יַעֲקֹב"
 24 — וּמִצְוָה שֶׁאֵינָה נוֹהֲגָת לְדוֹרוֹת אֵינָה מוֹרְשָׁה לָנוּ, שֶׁכֵּן
 25 לֹא נִקְרָא "יְרֻשָׁה" אֵלֶּה דְּבָר הַקֵּים לְדוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר:
 26 "כִּימִי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ" (שם יא, כא). וּמִמֶּה שֶׁאָמְרוּ
 27 (תנחומא פרשת תצא) גַּם זֹאת: שִׁכְל־אָבֵר וְאָבֵר כְּאֵלוֹ מִצְוָה
 28 לְאָדָם לְעֲשׂוֹת מִצְוָה, וְכֹל־יּוֹם יוֹם כְּאֵלוֹ מִזְהִירוֹ מִזְבִּיחַ
 29 — וְהֲרִי זֶה מוֹכִיחַ שֶׁהַמִּנְיָן הֵיָּה לֹא יִחְסַר לְעוֹלָם, אֲבָל
 30 אֵלוֹ הִיָּה מִצְוֹת שֶׁאֵינֶן נוֹהֲגוֹת לְדוֹרוֹת מְכַלֵּל הַמִּנְיָן, כִּי אִזּוֹ
 31 הִיָּה הַמְסַפֵּר הֵיָּה חֶסֶר בְּזִמְן שֶׁבּוֹ מִסְתַּיְמַת חוֹבַת אוֹתָהּ
 32 הַמִּצְוָה, וְלֹא הִיָּה מְאָמֵר זֶה (מִנֵּן תְּרִיִג) נְכוּן אֵלֶּה בְּזִמְן
 33 מְסִים.

34 וְאֶמְרָם זוּלָתָנוּ (בה"ג) טַעַה גַּם בְּעַקֵּר הֵיָּה וּמִנָּה —
 35 כְּשֶׁהִיָּה נִתּוּן בְּדַחַק (כדי להשלים המספר) —
 36 "לֹא יְבֹאוּ לְרִאוֹת כְּבֻלַּע אֶת הַקֶּדֶשׁ" (במדבר ד, ב) (שֶׁאֵינֶן
 37 לְלוּיִים לְגַעַת בַּעַת אֲרִיזוֹת — "בְּלִיעַת" — הַכֹּלֵים), וְגַם מִנָּה
 38 (תחילת הפסוק; ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה..) "לֹא
 39 יַעֲבֹד עוֹד" (שם ח, כה) — בְּעֵנֵינּוּ (עבודת) הַלּוּיִים. אֲבָל גַּם
 40 אֵלוֹ אֵינֶן נוֹהֲגוֹת לְדוֹרוֹת אֵלֶּה בַּמִּדְבָּר, אִף־עַל־פִּי שֶׁאָמְרוּ
 41 (סנהדרין פא): רְמֹז לְגוֹנֵב אֶת־הַקֶּסֶה (כִּלִּי שֶׁרַת — "קְשׁוֹת")
 42 — "לֹא יְבֹאוּ לְרִאוֹת" ("כְּבֻלַּע אֶת הַקּוֹדֶשׁ" — שְׁגוּבִים אֶת
 43 כִּלִּי הַקּוֹדֶשׁ) הֲרִי דִי בְּאֶמְרָם "רְמֹז", שֶׁשֶּׁשְׁטַה דְקָרָא אֵינֶן
 44 בְּעֵנֵינּוּ זֶה; וְגַם אֵינֶן מְכַלֵּל מִחֻבַּי מִיָּתֵה בְּיַדִּי שְׁמַיִם, כְּמוֹ
 45 שֶׁנִּתְבָּאָר בַּתּוֹסֶפֶתָא (פֶּרֶק א דְכִרְיִיתוֹת) וּבְסִנְהֶדְרִין (פג).

לה, לד) — מגיד הכתוב, ששפיכת דמים מטמא את־
הארץ. הנה נתבאר, שהלאו הזה טעם ללאו הקודם, לא
שהוא דבר אחר. וכן אמרו (ובאים טז): "ומן המקדש לא
יצא (הכהן הגדול מבית המקדש) ולא יחלל" (ויקרא כא, יב)
— הא אם יצא חלל. וכבר טעה וזלנתנו גם בכלל הזה,
ומנה את־הלאוין האלה כלם בלי התבוננות. אכן יתבאר
מי שמנה אותם כשישאלוהו ויאמרו לו: הלאו הזה על
מה הוא מזהיר? ואז לא תהיה לו תשובה כלל, וכבר
יתברר בטול מנינו — וזה מה־שרצינו לברר בכלל הזה.
הכלל הששי: שהמצוה שיש בה עשה ולא־תעשה, יש
למנות עשה שבה עם מצוה עשה, ולאוי שבה עם מצוה
לא־תעשה.
דע שדבר אחד יכול להיות בו עשה ולא־תעשה על אחד
משלשה פנים: או שתהיה עשית איזה דבר מצוה
עשה, והעברה עליו מצוה לא־תעשה, כגון שבת ויום־
טוב ושמיטה, שעשית המלאכה בהם — מצוה לא־
תעשה, והשבייתה בהם — מצוה עשה, כמו שיתבאר. וכן
צום יום כפור — מצוה עשה, והאכילה בו — מצוה
לא־תעשה. או שיהיה לאו שקדמו עשה, כגון אמרו על
אונס ומוציא שם רע: "ולו־תהיה לאשה" (דברים כב, יט
רכט) — וזו מצוה עשה, ואחר־כך אמר: "לא־יוכל
לשלחה כל־ימיו" (שם) — וזו מצוה לא־תעשה. או שיהא
הלאו קדם ואחר־כך יתקן (יבטל) לעשה (שקיום ה"עשה"
מבטלו) כגון אמרו: "לא־תקח האם על־הבנים" (שם כב,
ו) ואחר־כך: "שלח תשלח את־האם" (שם, ז). כל־מין
מאלו יש למנות עשה שבה בכלל מצוה עשה, ולאוי שבה
בכלל מצוה לא־תעשה — לפי שבפרוש [אמרו] חכמים
בכל־אחת מהן, שהיא מצוה עשה ומצוה לא־תעשה,
והרבה פעמים אמרים: עשה שבה ולאוי שבה. וזה דבר
ברור, שענין העשה שבה אינו ענין הלאו והם שני ענינים
נפרדים, שצוה על אחד מהם והזהיר על האחר; ואיני
זוכר שמישהו טעה בכלל הזה, עד כמה שאני זוכר עתה.
הכלל השביעי: שאין למנות פרטי הלכות המצוה.
דע שכל־מצוה היא משפט אחד מקבל, ומן ההקדמה
הזאת (שרבנו הציבה והגדירה בראש כל מצוה ב"ספר
המצוות) מתחייבים צוים וזוהרות רבים בהלכות המצוה.
המשל לכך: החליצה והיבום (אשה שמת בעלה ולא השאיר
זרע אחריה, על אחי בעלה ליבמה — לישאנה — או לקיים
חליצה שהן בעין גירושין) הן שתי מצוות ממצוה עשה —
וזה אין בו מחלקת. אכל כשנתבונן בהלכות שתי המצוות
האלה ממצוות עשה ומה־שצריך לעשות בהן בהתאם
להקדמות ההלכה — יתחייב, שיהיו מקצת הנשים
חולצות ולא מתיבמות, ומקצתן מתיבמות ולא חולצות,
ומקצתן או חולצות או מתיבמות, ומקצתן לא חולצות

1 (ויקרא יט, יט), "ואת־משפטי תעשו" (שם יח, ד), "ושמרתם
את־בריתי" (שמות יט, ה), "ושמרתם את־משמרתתי" (ויקרא
3 יח, ל). והרבה כאלו. וכבר טעו בכלל הזה, עד שמנו
4 "קדושים תהיו" (שם יט, ב) מצוה מפלל מצוות עשה, ולא
5 ידעו שזה שנגמר: "קדושים תהיו", "והתקדשתם והייתם
6 קדושים" (שם יא, מד) — הם צוים לקיים כל־התורה,
7 כאלו אמר: הנה קדוש בצשותך כל מה־שצויתך עליו,
8 ותשמר מכל מה־שהתרתך ממנו. ולשון ספרא (פרשת
9 קדושים שם): קדושים תהיו — פרושים היו, כלומר:
10 הברלו מכל־התועבות שהתרת אתכם מכלן. ובמקלפת
11 אמרו: "ואנשי קדש תהיון ליי" (שמות כב, ל) — איסי
12 בן־יהודה אמר: כשהקדוש־ברוך־הוא מחדש מצוה
13 לישראל הוא מוסיף להם קדושה, כלומר: הצווי הזה
14 (שנתחדש) אינו עומד (אינו כמטרה) בפני עצמו, אלא הוא
15 קשור למצוה שצווי בה (למשמעות העמוקה של קיום "מצוה"
16 של הקדוש ברוך הוא) שכן כל־המקום אותו הצווי נקרא:
17 קדוש. אם פן אין הברל בין שהוא אמר: "קדושים תהיו"
18 או אלו היה אמר: עשו מצוותי; שהרי כלום היינו
19 אומרים: זו מצוה עשה נוספת על המצוות שנקמו אליהן
20 שצוה לקיימן? כך לא נאמר על "קדושים תהיו" וכיוצא
21 בו שהוא מצוה לפי שלא צוה לעשות דבר חוץ ממה־
22 שידענו. ולשון ספרי (במדבר טו, מ): "והייתם קדושים" —
23 זו קדשת מצות. — הנה נתבאר מה־שכוננו לו. ומן־הכלל
24 הזה גם בן אמרו: "ומלתם את ערלת לבבכם" (דברים י,
25 טז). כלומר: תכנע ותשמע לכל־המצוות שקדם זכרן. וכן
26 "ויערפכם לא תקשו עוד" (שם) רצונו לומר: אל תמרו
27 בקבלת כל מה־שצויתך ואל תעבר עליו.
הכלל החמישי: שאין למנות טעם המצוה כמצוה
29 בפני עצמה.
30 יש שנגמרו בטעמי המצוות כעין לאוין, ואפשר לחשב
31 שהם מכלל מה־שראו למנותו בפני עצמו. וזה כגון
32 אמרו: "לא־יוכל בעלה הראשון אשר־שלחה (גרשה)
33 לשוב לקחתה וגו' (אחרי אשר הוטמאה) ולא תחטיא
34 את־הארץ" (דברים כד, ד), שכן אמרו: "ולא תחטיא
35 את־הארץ" טעם לאסור מה־שקדם, כאלו אמר: אם
36 תעשה זאת — הרי תרבה שחיתות בארץ. וכך, למשל,
37 אמרו: "אל־תחלל את־בתך להזנותה ולא־תזנה הארץ"
38 (ויקרא יט, כט), שכן אמרו: "ולא־תזנה הארץ" — טעם;
39 כאלו אמר: שטעם אסור הזה, כדי שלא תזנה הארץ. וכן
40 אמרו: "ולא תשמאו בהם ונטמתם בם" (שם יא, מג), אחרי
41 שהזכיר אסור המינים (מן החי) שנגאסרה אכילתם ונתן
42 טעם לכך ואמר: אל־תשמאו באכילתם, כאלו אמר,
43 שהעברה על הלאו הזה טמאת נפש. ובפרוש אמרו בספרי
44 (במדבר לה, לד) על דבריו תעלה אחרי שקדמה האזנה
45 שלא לקחת כפר לרועץ: "ולא תטמא את־הארץ" (במדבר

מתוך מהדורת חזק

- 1 ולא מתיבמות. וכן גם הגאונים, פלומר: היבמין. מקצתם
2 חולצין ולא מיבמין, ומקצתם מיבמין ולא חולצין,
3 ומקצתם לא חולצין ולא מיבמין, ומקצתם או מיבמין או
4 חולצין. וכן נמצא שהיבמות מקצתן חולצת מזה
5 ומתיבמת לזה, ומקצתן חולצת מזה ומזה, ומקצתן מתרות
6 לבצליהן ואסורות ליבמיהן, ומתרות ליבמיהן ואסורות
7 לבצליהן, ואסורות לאלו ואלו, ומתרות לאלו ואלו
8 (כמפורט בארבעת הפרקים הראשונים של מסכת יבמות).
- 9 אם-כן אלו מנינו כל-דין ודין מן-הדינים האלה כמצוה
10 בפני עצמה, היו דיני מסכת יבמות לבדה מגיעים
11 ליותר ממאתים מצוות, ואין אף אחת מהן שאינה או עשה
12 בפני עצמה או לאו — שנאמר, למשל: זו צריכה לחלץ
13 באופן כזה, או להתניבם באופן כזה; או נאמר: זו אסורה
14 לזה, או אי אפשר לה לחלץ או להתניבם כלל. וכך צריך
15 להיות בכל-מצוה ומצוה.
- 16 כיון שהדבר כך — וזה ממה-שאינו בו מחלקת — הרי
17 שהלכות המצוה, אף אם הן מפרשות בתורה, אין
18 למנותן; כי לא מפני שהכתוב באר הלכות אותה המצוה
19 או תנאים שבה, נמנה אנהנו כל-תנאי או כל-פרט הלכה
20 כמצוה בפני עצמה. וכבר טעו בזה הרבה: שכן כל-מה-
21 שנמצא כתוב מונים, בלי להתבונן בעקר המצוה ולא
22 בהלכותיה או תנאיה. דרך משל: שהכתוב חייב בספר
23 ויקרא (פרק ה): את מטמא מקדש וקדשיו והנזקרים עמו
24 (להביא) קרבן חטאת — וזו מצוות עשה בלי ספק.
25 אחר-כך באר הכתוב מה הן הלכות הקרבן הזה, ואמר
26 שיהא כשבה או שעירה; ואם אין ידו משגת דמיה, יביא
27 שתי תורים או שני בני יונה; ואם לא יוכל, יביא עשירית
28 האיפה סלת — וזה הוא קרבן עולה ויורד. הגה זה אינו
29 אלא באור, מהו הקרבן המשל עליו. אף אין למנות כאן
30 שלש מצוות ולאמר: המצוה שצוה להקריב בהמה ואחר-
31 כך המצוה שצונו להקריב עוף ואחר-כך המצוה שצונו
32 להקריב עשירית האיפה — לפי שאינם שלשה ציוין אלא
33 מצוה אחת, והיא: שיקריב קרבן על שגגתו, ואותו הקרבן
34 הוא כך או כך אם אי-אפשר בכך. ומן הסוג הזה גם פן
35 שגגת מצוות, והוא שהכתוב אמר בויקרא (שם ד), שמי
36 ששגג ועבר על מצוות ה' יקריב קרבן — וזו מצוות עשה
37 אחת, והיא: שיקריב השוגג חטאת בתנאי שתהיה השגגה
38 בדבר שחייבין על זדונו פרות, ויש בו מעשה והיא מצוות
39 לא-תעשה, כמו שבארנו בפרוש (המשניות ב) הוריות
40 (בהקדמה) ופרתות (פרק א משנה ב). אחר-כך פרט הכתוב
41 הלכות בענין קרבן זה וכתב עליו מקראות ואמר: אם
42 השוגג מעם הארץ — יקריב כשבה או שעירה; ואם הוא
43 נשיא — יקריב שעיר; ואם הוא כהן גדול — יקריב פר.
44 אבל אם השגגה דוקא בעבודה-זרה — יקריב השוגג
45 שעירה בין שהוא נשיא או הדיוט או כהן גדול. אף
- על-ידי שני מיני הבהמות שמהן מקריבים את-הקרבן,
לא יתפס הקרבן האחד — שהוא קרבן שוגג — לרבים,
עד שיהיה למנות הרבה. שכן אלו היה הדבר כך, היינו
צריכים למנות גם-פן את-אמרו 'כשבה' או 'שעירה' כשתי
מצוות — וגם אמרו 'שתי תורים' או 'שני בני יונה' כשתי
מצוות — ואין הדבר כן; אלא הצווי (להביא) קרבן הוא
מצוות עשה, ושזה מביא לאותו הקרבן עצמו שעירה,
ואחר מביא שעיר — זהו מתנאי אותו קרבן, ואין
כל-תנאי מתנאי המצוות נחשב כמצוה. הבה ענין זה היטב,
כי הטעות בו נסתרת, לא ירגיש בה אלא נבון.
- מהסוג הזה גם אמרו יתעלה, שנערה מארסה אם זנתה
— בסקילה; ואם היא בת כהן — בשרפה; וזה
זוהי השלמת דין ענש אשת איש שזנתה. וכבר טעה בזה
כל-מי ששמעתי עליו, שכן מונים אשת איש מצוה, ונערה
מארסה מצוה, ובת כהן מצוה — ואין הדבר כן, אלא
הוא כמו שאבאר, והוא: שאמרו יתעלה "לא תנאף"
(שמות ב, יד) — היא מצוה אחת מקלל המצוות, וכא
בסקילה, שהלאו הזה אזהרה לאשת איש; אחר-כך בא
הכתוב אחר אזהרה זו ובאר, שהעובר על לאו זה יהרג
והוא אמרו: "מות-יומת הנאף והנאפת" (ויקרא ב, י).
אחר-כך השלים הכתוב את-תורת הענש הזה והתנה בו
תנאים ואמר, שאמרו "מות-יומת הנאף והנאפת" יש בו
חלוקים: אם אשת איש זו היא בת-כהן — הרי היא
נשרפת; ואם היא נערה מארסה בתולה — הרי היא
נסקלת; ואם היא בעולה ואינה בת כהן — הרי היא
בחנק. אבל אין המצוות הופכות לרבות על-ידי פרוט סוגי
המיתה, כי בכל-זה לא יצאנו מדרך אסור אשת איש.
וכפרוש אמרו בסנהדרין (נא): הכל היו בכלל נאף ונאפת
— הוציא הכתוב את-בת ישראל לסקילה, ואת-בת כהן
לשרפה. רצונם לומר בזה, שאסור אשת איש כולל הכל,
והוא שאמר בו הכתוב: "מות-יומת הנאף והנאפת"; אלא
שחלק הכתוב במיתה זו וקבע למקצתן שרפה ולמקצתן
סקילה. אבל אלו היה צריך למנות פרוט דין המצוה
מאחר שהוא נזכר בתורה, היינו צריכים שלא למנות
"מכה-נפש בשגגה — גולה" כמצוה אחת, כיון שהכתוב
פרט הלכות מצוה זו (במדבר לה). והיה לנו למנות כך:
מה-שאמר הכתוב: "ואם-בכלי ברזל הפהו" — מצוה
אחת; והמצוה השנייה — אמרו: "ואם באבן יד אשר-
ימות בה הפהו"; והמצוה השלישית — אמרו: "או בכלי
עץ-יד אשר-ימות בו הפהו"; והמצוה הרביעית —
אמרו: "גאל הדם הוא ימית את-הרצח"; והמצוה
החמישית — אמרו: "ואם בשנאה יהדפנו"; והמצוה
הששית — אמרו: "או-השליף עליו בצדיה"; והמצוה
השביעית — אמרו: "או באיבה הפהו בידו"; והמצוה
השמינית — אמרו: "ואם בפתע בלא-איבה הדפו";

46 השָׁאֵר הוּא בְּאוּר מַה הִיא הַצְרַעַת. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ רְאוּי לְמִנּוֹת
47 כָּל־מִין וּמִין מִמִּינֵי הַטְּמֵאוֹת כַּמְצָנָה אַחַת, וְאִין מוֹנִים
48 פְּרוּט הַהֲלָכוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַמִּין מִן־הַטְּמֵאוֹת וּתְנַאֲיוּ, כְּמוֹ
49 שֵׁיתְבָּאָר מִמִּנְיָנָנוּ. הֵבֵן כָּלֵל זֶה, כִּי הוּא עֲמוּד הַתְּנַף
50 בְּמַה־שָּׁאֲנָחְנוּ עוֹסְקִים בּוֹ.

יום שישי ט' תשרי ה'תשע"ח

51 הַכָּלֵל הַשְּׂמִינִי: שָׁאִין לְמִנּוֹת הַשְּׁלִילָה עִם הַאֲזֵהְרָה.
52 יַדְעַ שֶׁהַאֲזֵהְרָה הִיא מְשִׁנֵּי חֲלָקִי (סוּגֵי הַצְּוִי (הַפְּקוּדָה),
53 כְּלוּמֵר ("הַצְּוִי" מִתְחַלֵּק לְשָׁנִים) שֶׁתְּצַנְהָ לְמַצְנָה לְעִשׂוֹת
54 אֵיזָה דְבָר אוֹ שְׁלֵא לְעִשׂוֹתוֹ; כְּגוֹן שֶׁתְּצַנְהוּ לְאָכֵל וְתֹאמֵר
55 לוֹ: אָכֵל: אוֹ שֶׁתְּצַנְהוּ לְהִמְנַע מֵאָכֵל וְתֹאמֵר לוֹ: אֵל
56 תֹּאכֵל. אִף אִין בְּלִשׁוֹן הָעֶרְבִי שֵׁם הַכּוֹלֵל אֶת־שְׁנֵי הַעֲנִינִים
57 הָאֵלֶּה יַחַד; וּכְבָר הַזְּכִירוּ זֹאת הַמְּדוּבָרִים בְּתוֹרַת הַהֲגִיוֹן
58 (חֲכָמֵי הַלְשׁוֹן) וְאָמְרוּ כְּדָבָרִים הָאֵלֶּה: "אָכֵל הַצְּוִי
59 וְהַאֲזֵהְרָה אִין לְהֵם בְּלִשׁוֹן הָעֶרְבִי שֵׁם הַכּוֹלֵל, וְלִפְיָךְ
60 הַצְּרַכְנוּ לְקַרְאֵם גַּם שְׁנֵיהֶם בְּשֵׁם אֶחָד מֵהֶם, וְהוּא: הַצְּוִי
61 (הַמְתַּפְּצֵל לְשָׁנִים: הַצְּוִי" — עֲשֵׂה, וְ"אֲזַהְרָה" — לֹא תַעֲשֵׂה)".
62 הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁהַאֲזֵהְרָה וְהַצְּוִי עֲנִין אֶחָד הֵם". (וּבְכֵל
63 הַצְּוִי") הַמְלָה הַמְּפָרְסֶמֶת בְּלִשׁוֹן הָעֶרְבִי הַמְשַׁמֶּשֶׁת
64 לְאֲזֵהְרָה הִיא מֵלֵת "לֹא", וְעֲנִין זֶה עֲצָמוּ מְצוּי בְּלִי סֶפֶק
65 בְּכָל־לִשׁוֹן, כְּלוּמֵר: שֶׁאֲתָה תְּצַנְהָ לְמַצְנָה שִׁיעֲשֵׂה אוֹ שְׁלֵא
66 יַעֲשֵׂה. בְּרוּר אִפּוֹא שֶׁמִּצְוֹת עֲשֵׂה וּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֵׂה שְׁתִּיחֶן
67 צְוִי מִחֻלָּט: דְּבָרִים שֶׁנִּצְטְוּוּ לְעִשׂוֹתָם, וְדָבָרִים שֶׁהִזְהִירוּ
68 מִלְּעִשׂוֹתָם. הַשֵּׁם שֶׁל אֵלֶּה שֶׁנִּצְטְוּוּ לְעִשׂוֹתָם — מִצְוֹת
69 עֲשֵׂה, וְהַשֵּׁם שֶׁל אֵלֶּה שֶׁהִזְהִירוּ עֲלֵיהֶם — מִצְוֹת לֹא־
70 תַעֲשֵׂה; וְהַשֵּׁם הַכּוֹלֵל יַחַד בְּלִשׁוֹן הָעֶרְבִי — גְּזֵרָה
71 (פְּקוּדָה, צ), וְכֵן קוֹרְאִים תְּכַמִּים כָּל־מִצְוָה, בֵּין שֶׁתִּהְיֶה
72 עֲשֵׂה אוֹ לֹא־תַעֲשֵׂה: גְּזֵרַת מֶלֶךְ.

73 אָכֵל הַשְּׁלִילָה הִיא עֲנִין אַחֵר, וְהוּא: שֶׁתְּשַׁלֵּל נִשׂוּא
74 מִנּוּשָׂא, וְאִין בְּנָה שׁוּם צְוִי כָּלֵל, כְּגוֹן שֶׁתֹּאמֵר:
75 לֹא אָכֵל פְּלוֹנִי אֶתְמוֹל וְלֹא שֶׁתָּה פְּלוֹנִי אֶת־הַיּוֹם, וְאִין
76 רְאוּבֵן אָבִי שֶׁמְעוֹן וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה — שֶׁכָּל־זֶה הוּא שְׁלִילָה,
77 וְאִפְלוּ רֵיחַ צְוִי אִין בּוֹ. וְהַמְלָה שְׁבָה שׁוֹלְלִים בְּעֶרְבִית
78 לְרַב הִיא מֵלֵת "מֵא", אִף שׁוֹלְלִים גַּם בְּמֵלֵת "לֹא", וּבְמֵלֵת
79 "בְּלִי". אָכֵל הָעֶבְרִים הֵרִי לְרַב שְׁלִילָתָם בְּאוֹתָהּ מֵלֵת
80 "לֹא" עֲצָמָה, שְׁבָה גַם מְזֵהִירִים; וְשׁוֹלְלִים גַּם בְּמֵלֵת
81 "אִין" וּמַה־שֶׁמִּתְחַבֵּר אֵלֶיהָ מִן־הַכְּנֻיִים: "אִינוּ" וְ"אִינִם"
82 וְ"אִינְכֶם" וְזוֹלָתָם.

83 (וְדוּגְמָאוֹת לְכַר): הַשְּׁלִילָה בְּעֶבְרִי בְּמֵלֵת "לֹא" כְּגוֹן
84 אָמְרוּ: "וְלֹא־קָם נְבִיא עוֹד
85 בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה" (דְּבָרִים לַד, ט); "לֹא אִישׁ אֵל וְיִכְבֹּב"
86 (בַּמִּדְבָר כַּג, ט); "לֹא־תִקְוֶם פְּעָמַיִם צְרָה" (נַחֻם א, ט);
87 "וְלֹא־עָמַד אִישׁ" (בְּרַאשִׁית מוּד, א); "וְלֹא־קָם וְלֹא־נָע

1 וְהַמְצָנָה הַתְּשִׁיעִית — אָמְרוּ: "אוֹ־הַשְּׁלִיף עָלָיו כָּל־בְּלִי
2 בְּלֵא צְדִיקָה"; וְהַמְצָנָה הַעֲשִׂירִית — אָמְרוּ: "אוֹ כָּל־אָבֵן
3 אֲשֶׁר־נִמּוֹת בָּהּ בְּלֵא רְאוּת"; וְהַמְצָנָה הִיא־א — אָמְרוּ:
4 "וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמַת וְהוּא לֹא־אוֹיֵב לוֹ"; וְהַמְצָנָה הִיא־ב —
5 אָמְרוּ: "וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת־הַרְצָח"; וְהַמְצָנָה הִיא־ג —
6 אָמְרוּ: "וְהִשִּׁיבּוּ אוֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר־מִקְלָטוֹ"; וְהַמְצָנָה
7 הִיא־ד — אָמְרוּ: "וְיָשֵׁב בָּהּ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל";
8 וְהַמְצָנָה הִיא־ה — אָמְרוּ: "וְאִם־יִצְאָ יִצְאָ הַרְצָח"; וְהַמְצָנָה
9 הִיא־ו — אָמְרוּ: "וְאֶחָד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יִשׁוּב הַרְצָח"
10 אֵלוֹ עֲשִׂינוּ כֵן בְּכָל־מִצְוָה וּמִצְוָה, הִיָּה מִנְּיַן הַמִּצְוֹת מֵאֵי
11 לְיוֹתֵר מֵאֲלָפִים — וְדָבָר זֶה בְּרוּר שֶׁהוּא בְּטֹל, לְפִי
12 שֶׁכָּל־זֶה הוּא פְּרוּט הַמְצָנָה וְהִיא הַמְצָנָה הַמְּנוּיָה הִיא: דִּין
13 מִכָּה נִפְשׁ בְּשִׁנְגָה, וְזֶה הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּוּ לְדוֹן בּוֹ לְפִי דִינֵי
14 הַכְּתוּבִים הָאֵלֶּה. וְכֵן קַרְאֵם ה' "מִשְׁפָּטִים" וְלֹא קַרְאֵם
15 "מִצְוֹת" וְאָמְרוּ: "וַיִּשְׁפְּטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמִּכָּה וּבֵין גְּאֵל הַדָּם
16 עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה".

17 וּכְבָר נִתְעוֹרֵר בְּעַל "הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת" וְשֵׁם לֵב לְמִקְצַת
18 הַעֲנִינִים הָאֵלֶּה וְהַתְּלַבֵּט (הַתְּקַשָּׁה) בְּהֵם וְהַתְּחִיל
19 לְמִנּוֹת פְּרָשִׁיּוֹת פְּרָשִׁיּוֹת וְאָמַר בְּמִנְיָנוּ: פְּרָשֵׁת נְחִלוֹת,
20 פְּרָשֵׁת נְדָרִים וְשִׁבּוּעוֹת, פְּרָשֵׁת מוֹצִיא שֵׁם רַע. וְכֵן מִנָּה
21 הַרְבֵּה פְּרָשִׁיּוֹת, אֵלֶּה שְׁלֵא נִתְבָּרַר לוֹ הַעֲנִין הַזֶּה בְּשִׁלְמוֹת
22 וְלֹא הִשִּׁיגוּ, וְלִפְיָךְ מִנָּה בְּאוֹתָן הַפְּרָשִׁיּוֹת מַה־שֶׁכְּבָר מִנָּה
23 מִקְדָּם מִבְּלִי שֶׁהִרְגִישׁ בְּכֵן. וְלִפִּי שֶׁנִּעְלַם מִזוֹלָתָנוּ הַכָּלֵל
24 הַזֶּה, הִגִּיעַ לְכֵן שֶׁמִּנָּה בְּמִצְוֹת צְרַעַת אֶחָד עֲשֵׂר מִצְוֹת, וְלֹא
25 יָדַע שֶׁזוֹ מִצְוָה אַחַת, וְכֵן מַה־שֶׁנִּזְכָּר בְּכַתוּב אִינוּ אֵלֶּה
26 פְּרוּט הַלְכוֹת וְתְנַאֲיוֹם. פְּרוּשׁ הַדְּבָר הַזֶּה שָׁאֲנוּ נִצְטְוּוּ
27 שֶׁצְרַעַת אֶדָם מִטְּמֵאוֹת, וְנַעֲשֵׂה טְמֵא וְחִיב בְּכָל מַה־
28 שֶׁחִיבִים בּוֹ הַטְּמֵאוֹת: לְהִתְרַחֵק מִן־הַמִּקְדָּשׁ וּלְקַדְּשׁוֹ
29 וְלְצַאֵת חוּץ לְמַחֲנֶה שְׂכִינָה. אֵלֶּה שָׁאֲנָחְנוּ לֹא נִדַע אִיזוֹ
30 צְרַעַת מִטְּמֵאָה וְאִיזוֹ אִינָה מִטְּמֵאָה, לְכֵן הַתְּחִיל הַכְּתוּב
31 לְבָאָר וּלְפָרֵט אֶת־הַדִּין: שָׁאֵם הוּא כֵּן — הֵרִי זֶה טְהוֹר;
32 וְאִם הוּא כֵּן — הֵרִי זֶה טְמֵא; וְאִם הוּא בְּמִצְבַּב כְּזֶה —
33 מְעַמִּידִין אוֹתוֹ זְמַן מְסִים. וּבְפִרוּשׁ אָמְרוּ (סְפָרָא וּיקְרָא יג,
34 כט): "לְטַהְרוּ אוֹ לְטַמְאוּ" (שם) — כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לְטַהְרוּ,
35 כֵּן מִצְוָה לְטַמְאוּ — הֵרִי שֶׁהַמְצָנָה הִיא רַק שִׁיאִמְרוּ לוֹ:
36 טְמֵא אוֹ טְהוֹר, אָכֵל פְּרָשִׁיּוֹת הַדְּבָרִים שְׁבָהֶם זֶה טְמֵא אוֹ
37 טְהוֹר — אִין לְמִנּוֹתָם, לְפִי שֶׁהֵם תְּנַאֲיוֹם וּפְרוּטֵי הַלְכוֹת.

38 וְהֵרִי זֶה כְּאָמְרָנוּ, שֶׁבְּעַל מוּם אֶסוּר לְהִקְרִיבוֹ, וְזוֹ מִצְוֹת
39 לֹא־תַעֲשֵׂה; אֵלֶּה נִשְׁאָר לָנוּ לְדַעַת מַה הֵם הַמּוּמִין.
40 אִף כְּלוּם נִמְנָה כָּל־מוּם וְמוּם כְּמִצְוָה! אֵלֶּה הִיָּה הַדְּבָר
41 כֵּן — הִיָּה (עוֹלָה) מִנְיָנִם קְרוּב לְשִׁבְעִים מוּם. אֵלֶּה כְּשֵׁם
42 שָׁאִין אָנוּ מוֹנִים אֶת־הַמּוּמִין — מַה־מֵהֶם מוּם וּמַה־מֵהֶם
43 אִינוּ מוּם, אֵלֶּה רַק אֶת־הַאֲזֵהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ עַל בְּעַל מוּם
44 — כֵּן אִין גַּם לְמִנּוֹת סִמְיָה הַצְּרַעַת, מַה־מֵהֶם טְמֵא
45 וּמַה־מֵהֶם טְהוֹר, אֵלֶּה (מוֹנִים רַק) שֶׁהַמְצָנָה טְמֵא; וְכָל־

מתוך מהדורת חזק

- 1 ממנו" (אסתר ה, ט) וכאלה רבים. והשליה במלת "אין",
 2 כגון אמרו: "ואדם אין" (בראשית ב, ה); "והמתים אינם
 3 יודעים מאומה" (קהלת ט, ד) וזולתם רבים גם כן.
- 4 הנה נתבאר לך ההבדל בין השליה לאזנה, והוא:
 5 שהאזנה (היא חלק) מענין הצווי ואינה אלא פעל
 6 בצווי, כלומר: קשם שהצווי לעולם לעתיד, כך האזנה;
 7 ולא יתכן שבלשון יהא הצווי לעבר — וכך האזנה.
 8 ואין אפשרות להכניס צווי לספור, כי הספור זקוק לנשוא
 9 ונושא והצווי דבור שלם בעצמו, כמו שנתבאר בספרים
 10 שנתחברו לך; וכן לא תכנס גם האזנה בספור. אבל
 11 לא כך השליה — לפי שהשליה תכנס בספור ותשאל
 12 בעבר ובעתיד ובהנה. וכל זה ברור מעצמו על-ידי
 13 התבוננות.
- 14 כיון שהדבר כן — בשום פנים אין למנות את-הלאוין
 15 שהם שלייה בין מצות לא-תעשה. וזה דבר מעצמו
 16 שאין צריך עליו מופת (ראיה), וזולת מה-שהנחנו בברור
 17 עניני (דברי) הבטויים, כדי להבדיל בין האזנה ובין
 18 השליה (ורק על-ידי הבנת הענין אפשר לקבוע אם זו אזהרה
 19 או שליה).
- 20 אף זולתנו לא ידע זאת והגיע לך, שמנה: "לא תצא
 21 כצאת העבדים" (שמות כא, ז); ולא ידע שזו שלייה
 22 ולא אזנה. ובאור הענין כמו שאסביר, והוא: שה' דן
 23 מזה עבדו או אמתו הפנענים שחסרו בשעת ההכאה אחר
 24 מראשי אברים (כמו שן ועין) — שהוא יוצא לחפשי; הנה
 25 אפוא עולה בדעתנו, שכן הוא באמה עבדיה מכל-שכן
 26 מעבד פנעני (היוצא בשן ועין), ושהיא (אמה עבריה) אם
 27 חסרה אחר מראשי אברים יוצאת לחפשי — לפיכך שלל
 28 ממנה דין זה באמרו: "לא תצא כצאת העבדים", כאלו
 29 אמר: אין חובה להוציאה לחפשי בשמחסרה אבר
 30 מאברה — הנה זו שלילת דין מסים ממנה, אף לא
 31 אזנה. וכך פרשו מוסרי הקבלה ואמרו במכלתא (פרשת
 32 משפטים): "לא תצא כצאת העבדים" — אינה יוצאה
 33 בראשי אברים כדרך שהפנענים יוצאים. הנה נתבאר לך,
 34 שזו שלילת דין מסים הנשלל ממנה, לא שהוא הזהיר על
 35 הדבר.
- 36 ואין הבדל בין אמרו: "לא תצא כצאת העבדים" ובין
 37 אמרו: "לא יבקר הפהן לשער הצהב טמא הוא"
 38 (ויקרא יג, לו), שהוא שלייה בלבד, לא אזנה; והוא שבא
 39 להודיענו: שעם סימן זה אינו צריך הסגר (כבדיני טומאת
 40 הצרעת שכשמתפק הכהן בינה, מסתגר המנוגע כדי לבחון
 41 התפתחות) ולא יתפק בו, כי הוא טמא. וכן אמרו:
 42 "ואיש כי ישכב את אשה.. והיא שפחה.. וחופשה לא ניתן לה)
 43 לא יומתו כ-לא חפשה" (ויקרא יט, כ) — לפי שהוא גם
 44 פן שלייה ולא אזנה. שכן הוא אמר: שאינם חייבים
- מיתה כיון שלא נשלמה חרותה (ואין הקידושין חלין), ואין
 לתרגם את-זה ולומר "לא תקטלא" (אל יהרגו), שכן יצא
 מענין השלייה לענין האזנה. כי אמרו כאן: "לא יומתו
 כ-לא חפשה" כמו אמרו: "אין לנערה חטא מות" (דברים
 כב, כו) ששלל ממנה חיוב המיתה בגלל האנס; כך שלל
 מהם כאן חיוב המיתה בגלל העבדות, כאלו אמר: אין
 להם חטא מות, כי לא חפשה. וכן אמרו: "ולא יהיה
 קרח וכערתו" (במדבר יז, ה) — הוא שלייה. ופרשו
 חכמים שהוא שלייה ובררו ענינו ואמרו (מדרש תנחומא
 שם): שהוא יתעלה השמיענו שכל-היוצא וטוען על
 הפהנה ויבקשה לעצמו (כמנהג קרח ועדתו) — לא יאָרע
 לו מה-שאָרע לקרח וערתו, כלומר: הבליעה והשרפה —
 אלא יהיה ענינו "כאשר דבר ה' ביד משה לו" (מהביטוי
 "ביד משה" אנו למדים שילקה במה שלקחה יד משה) כלומר:
 הצרעת; וזהו אמרו יתעלה אליו: "הבאנא ידך בחיקך"
 (שמות ד, ו) והביאו ראיה ממה-שאָרע לענין מלך יהודה
 (שביקש להקטיר קטורת "ובידו מקטרת להקטיר — והצרעת
 זרחה במצחו" — דברי הימים-ב כו, יט). ואף-על-פי שפצאנו
 דעה אחרת (של חז"ל) בגמרא סנהדרין (ק"י), והוא אמרם:
 "כל-המתחזק במחלקת עובר בלא-תעשה, שגאמר: ולא-
 יהיה קרח וכערתו" — הרי זה על דרך התוכחה לא
 שכן פשטה דקרא בענין זה; אבל האזנה על ענין זה
 (המחלוקת) נכללת תחת לאו אחר, כמו שאבאר במקומו
 68 (לא תעשה מה).
- אין אפוא שום דבר שעל ידיו אפשר להבדיל בין
 השלייה לאזנה חוץ מענין הדברים, אבל לא
 מן-המלה, כיון שמלת השלייה והאזנה בעברית מלה
 אחת, והיא מלת "לא". ולכן הכרח, שלמען תהא הבנה
 בענין הדברים ואז נשיג בקלות איזה לאו הוא שלייה
 ואיזה לאו הוא אזנה, כמו שבארנו מקדם. וכבר העירו
 חכמים, עליהם השלום, על ענין זה במה-שמפצאנו אצלם
 במחלקת שגפלה ביניהם בלאו מן הלאוין אם הוא שלייה
 או אזנה, וזה באמרו יתעלה על חטאת העוף: "ומלק
 את-ראשו ממול ערפו ולא-יבדיל" (ויקרא ה, ח). הנה תנא
 דידן, והוא המדבר במשנה, סובר שזו אזנה, ולכן הוא
 אומר: אם הבדיל (הפריד את הראש מהצואר) — פסל.
 יוצא לפי זה שהלאו הנה יהיה מצות לא-תעשה; שכן
 כשהבדיל את-הראש — פסל, כאלו הקריב שאור או
 דבש. אבל רבי אלעזר ברבי שמעון סובר, שהלאו הנה
 שלייה (שלילת ההכרח) ולא אזנה, ופרשו אמרו: "לא
 יבדיל" — שאינו צריך להבדיל הראש, אלא מספיק
 שיחתך אותו באיזה שעור, ולפיכך אם הבדיל — פשר
 לפי דעתו. וכך אמרו בגמרא וזכחים (סה) אומר הנה רבי
 אלעזר ברבי שמעון: שמעתי שמבדילין בחטאת העוף; ו
 מאי "לא יבדיל" — אינו צריך להבדיל. והקשו על

46 ו'פן', 'אל' ו'לא'. ובפרוש אָמרו (זבחים קו): כִּלְמָקוֹם
47 שְׁנָאֲמַר: 'הַשְּׁמֵר', 'פֶּן' ו'אל' ו'לא' — אֵינוֹ אֶלָּא מִצְוַת
48 לֹא-תַעֲשֶׂה.

49 אָבֵל נִשְׂאָר לָנוּ לְבָאָר דְּכָר אַחַד, שְׁבוּ תִשְׁלַם פְּנֵת הַשְּׂעִיר
50 הַזֶּה, וְהוּא: שְׁכַל-מָקוֹם שְׁבָאָר בַּתּוֹרָה וְחֵבֵב אוֹתָנוּ
51 לְנִקּוֹת עֲצָמָנוּ עַל-יְדֵי שְׁנִשְׁלַל מֵעֲצָמָנוּ מַעֲשֵׂה פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי
52 — הָרִי אוֹתוֹ הַמַּעֲשֵׂה נִמְנָה מִכָּל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה,
53 אַף-עַל-פִּי שֶׁהֲלָאוּ שְׁנָאֲמַר בּוֹ הוּא שְׁלִילָה וְלֹא אֲזַהְרָה. כִּי
54 מִשְׁהֵטִיל עָלֵינוּ שְׁנִשְׁלַל מֵעֲצָמָנוּ וְנֹאמַר: אֲנִי לֹא עֲשִׂיתִי
55 כִּף וְלֹא עֲשִׂיתִי כִף — נוֹדַע בְּהִכְרַת, שְׁעֲשִׂיתִי אוֹתוֹ
56 הַכִּף-וְכִף מִזְהָרִים עָלֶיךָ, וְזֶה כְּגוֹן שֶׁחִיבָנוּ הַכְּתוּב (בַּעַת
57 ה'וְיֹדוּר' בַּיַּת הַמִּקְדָּשׁ עַל הַמַּעֲשֵׂרוֹת) שְׁנָאֲמַר: "לֹא-אֶכְלָתִי
58 כְּאֲנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא בְעֲרַתִּי מִמֶּנּוּ בְטָמֵא וְלֹא נִתְחִי מִמֶּנּוּ לְמַת"
59 (דְּבָרִים כו, יד) — מִשְׁמַע מִזֶּה: שְׁכַל-מַעֲשֵׂה וּמַעֲשֵׂה מֵאֱלוֹ
60 מִזְהָרִים עָלָיו, וְיִתְבָּאָר זֶה בְּמִקְוֵמוֹ כְּשֶׁנִּדְבַּר עַל מִצְוֹת אֱלוֹ.
61 הַכָּלֵל הַתְּשִׁיעִי: שְׂאִין לְמִנּוֹת אֵת עֵצֵם הַלְּאוּיִן וְהַעֲשֶׂה,
62 אֶלָּא אֵת-הָעֲנָנִים שֶׁמִּזְהָרִים וְשֶׁמִּצְוִיִּם עָלֵיהֶם.

63 דַּע, שְׁכַל-צִוּוֵי הַתּוֹרָה וְאֲזַהְרֻתֶיהָ הֵם בְּאַרְבַּעַת דְּבָרִים:
64 בְּדַעוֹת, בְּמַעֲשִׂים, בְּמִדּוֹת וּבְדַבּוּר. וְזֶהוּ שְׁצִוְתָה
65 אוֹתָנוּ לְהֶאֱמִין וּלְקַבֵּל אִיזוֹ דַּעַה, כְּגוֹן שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ לְהֶאֱמִין
66 בַּיְחִיד. וּבִאֲהַבַת הַשֵּׁם יִתְעַלֶּה וְיִרְאֶתוּ; אוֹ שֶׁהִזְהִירָה אוֹתָנוּ
67 מִלְּהֶאֱמִין בְּאִיזוֹ דַּעַה, כְּגוֹן שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלְּהִיּוֹת בְּדַעַה שֵׁשׁ
68 אֱלֹהוֹת לְזוּלָתוֹ. וְכֵן צִוְתָה אוֹתָנוּ בְּאִזְהָה מַעֲשֵׂה, כְּגוֹן
69 שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ לְהִקְרִיב אֶת-הַקְּרִבָּנוֹת וּלְכַנּוֹת אֶת-הַמִּקְדָּשׁ; אוֹ
70 הִזְהִירָה אוֹתָנוּ מֵאִזְהָה מַעֲשֵׂה, כְּגוֹן שֶׁהִזְהִירוּנוּ מִלְּהִקְרִיב
71 לְזוּלָתוֹ. יִתְעַלֶּה וּמִלְּהַשְׁתַּחֲוֹת לְנִעֲבָד וְזוּלָתוֹ (עַבְדוֹת אֱלִילִים).
72 וְכֵן צִוְתָה אוֹתָנוּ לְהִתְנַהֵג בְּאִיזוֹ מִדָּה, כְּגוֹן שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ
73 בְּצַדִּיקָה בְּחֶסֶד, בְּרַחֲמֵנוֹת, בְּחֶמְלָה וּבְאַהֲבָה, וְהוּא אָמַר:
74 "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא יט, יח); אוֹ שֶׁהִזְהִירָנוּ מֵאֱלוֹ
75 מִדּוֹת, כְּגוֹן שֶׁהִזְהִירוּנוּ עַל הַנְּטִירָה וְהַנְּקִימָה וְהַאֲלַת הַדָּם
76 וְזוּלָתָן מִן-הַמִּדּוֹת הַרְעוֹת, כְּמוֹ שְׂאֲבָאָר. אוֹ שְׁצִוְתָה אוֹתָנוּ
77 בְּאִמְרֵית אִיזָה דְּכָר, כְּגוֹן שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ לְהוֹדוֹת לוֹ וּלְהִתְפַּלֵּל
78 אֵלָיו וּלְהִתְדוֹת עַל הַעֲוֹנוֹת וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה מִמַּה-שְׂאֲבָאָר;
79 וְהִזְהִירָנוּ מֵאִמְרֵית אִיזָה דְּכָר, כְּגוֹן שֶׁהִזְהִירוּנוּ עַל שְׁבוּעַת
80 הַשֶּׁקֶר וְהִרְכִּילוֹת וּלְשׁוֹן הָרַע וְהַקְּלָלָה וְזוּלָתָן.

81 אִם הִשְׁגוּ עֲנָנִים אֱלוֹ, הָרִי רְאוּי לְמִנּוֹת אֵת-הָעֲנָנִים
82 שְׁמִצְוִיִּם אוֹ מִזְהָרִים עָלֵיהֶם, בֵּין שְׂאֵלָה מַעֲשֵׂה אוֹ
83 דְּבִיר אוֹ דַּעַה אוֹ מִדָּה. וְאִין לְהַבִּיט לְרַבּוּי הַצְּוִיִּין שְׁבָאוּ
84 בְּאוֹתוֹ הַעֲנָן, אִם הַמְדַבֵּר בִּ"עֲשֵׂה"; אוֹ לְרַבּוּי הָאֲזַהְרוֹת
85 שְׁבָאוּ בְּעֲנָנוֹ, אִם הַמְדַבֵּר בִּ"לֹאֹ" — כִּי כָּלֵם לְחִזּוּק
86 בְּלִבְד (לְהַדְגִישׁ אֶת חוֹמַרְת הַדְּבַר). לְפִי שְׁפָעִים יָבֹא
87 בְּאוֹתוֹ עֲנָן עֲצָמוֹ לֹא אֲחָרִי לֹא לְחִזּוּק, וְכֵן יָבֹא בּוֹ צִוּוֵי
88 אֲחָרִי צִוּוֵי לְחִזּוּק. אֶלָּא-אִם-כֵּן תִּמְצָא מֵאֲמַר תְּכַמִּים
89 בְּחִלּוּק הָעֲנָנִים וּבְאֵרוֹ לָךְ הַמְפָּרְשִׁים, שְׁכַל-לֹאֹ מֵאֱלוֹ אוֹ

1 דְּבָרִים אֱלוֹ וְאָמַר: אֶלָּא מַעֲתָה, גִּבִּי בּוֹר נְמִי, דְּכַתִּיב:
2 "וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר" וְלֹא יִכְסֹנוּ" (שְׁמוֹת כ, א) — הַכִּי
3 נְמִי (הַאֲמַנִּם כִּך) דְּאֵינוֹ צָרִיף לְכַסּוֹת? ! וְהִזְתָּה הַתְּשׁוּבָה:
4 הַתֵּם דְּכַתִּיב: "בַּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם" — מִכָּלֵל דְּבַעֲי פְסוּי.
5 הִנֵּה נִתְבָּאָר, שְׁמִכִּיָּאִים רְאִיָּה מַעֲנִין הַדְּבָרִים, אִם זֹ
6 שְׁלִילָה אוֹ אֲזַהְרָה. וְנִתְבָּאָר עוֹד שְׂאֲמַרו "לֹא יִבְדִּיל" —
7 מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, כְּמוֹ שְׂאֲמַרְהָ הַמִּשְׁנָה, וּמִכָּאֵן יִתְבָּאָר
8 שְׂאֲמַרו בַּעֲלוֹת הָעוֹף: "וְשִׁשַׁע אוֹתוֹ בְּכַנְפָיו לֹא-יִבְדִּיל"
9 (ויקרא א, יז) — אִין לְמִנּוֹתוֹ, לְפִי שֶׁהוּא שְׁלִילָה, הוּאִיל
10 וְלְדְבָרֵי הַכֹּל: אִם הַבְּדִיל — כְּשֵׁר. שְׁכָן, כִּיּוֹן שְׂאֲמַר
11 בַּעֲלוֹת בְּהִמָּה: "וְנִפְתַּח אוֹתוֹ לְנִתְחִיו" (שֵׁם א, יב), הִנֵּה עוֹלָה
12 בְּדַעַתָּנוּ, שְׁגַם עוֹלַת הָעוֹף כִּף, לְפִיכֵךְ אָמַר: אֵינוֹ צָרִיף
13 לְהַבְּדִיל, אֶלָּא וְשִׁשַׁע בְּלִבְד; וְאִם הַבְּדִיל — כְּשֵׁר, כְּמוֹ
14 שְׁנִתְבָּאָר בְּמִקְוֵמוֹ.

15 עוֹד מִכָּלֵל הַלְּאוּיִן הָאֵלָּה שֶׁהֵם בְּגִדְרָה שְׁלִילָה אָמַרו:
16 "כִּלְתַּחַרְם אֲשֶׁר יַחַרְם מִן-הָאָדָם לֹא יִפְדֶּה" (שֵׁם כו,
17 ט), וְיִתְבָּאָר לָךְ שְׁזוֹ שְׁלִילָה — לֹא אֲזַהְרָה — אִם תִּדַּע
18 מַהוּ מוֹכֵן הַדְּכָר הַזֶּה, וְהוּא: שֶׁהַכְּתוּב כָּכָר דֵּן בְּדָמִים
19 קְצוּבִים בְּעַרְכִּים לְפִי גִיל הַנְּעָרָף וּלְפִי הִיּוֹתוֹ זָכָר אוֹ נְקִבָּה,
20 וְאִין הַבְּדִיל בַּעֲנָן זֶה בֵּין שְׂאֲמַר: "עֲרַפִּי עָלַי", אוֹ "עֲרַף
21 פְּלוֹנִי עָלַי" — הָרִי אֲנִי רּוֹאִים אוֹתוֹ הַפְּלוֹנִי מַה הוּא
22 וּמַה-גִּילוֹ, וְיִשְׁלַם בְּהֶתְאֵם לְכֵךְ. וְאִם הַנְּעָרָף הוּא אָדָם
23 שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיַּתֵּת בֵּית דִּין וְנִפְסַק דִּינוֹ, וְאַחַר גָּמַר דִּינוֹ אָמַר
24 מִי שֶׁהוּא: "עֲרַף זֶה עָלַי" — הָרִי זֶה לֹא יִתְחַיֵּב לְשַׁלַּם
25 כְּלוֹם, לְפִי שֶׁהוּא חֲשׁוֹב כְּמַת שְׂאִין לוֹ עֲרַף מַעַת שְׁנִגְמַר
26 דִּינוֹ. וְזֶהוּ הָעֲנָן שֶׁרָצָה בְּאָמְרוֹ "לֹא יִפְדֶּה", כְּלוֹמַר: אִין
27 לוֹ פְּדִיּוֹן, שְׁיִצְטַרְף אוֹתוֹ הַמַּעֲרִיף לְשַׁלַּם. וְזֶהוּ דִּין מִדִּינֵי
28 הָעַרְכִּים וְהַלְכוּתָם שְׁזָכְרוּ הַכְּתוּב, אָבֵל אֵינוֹ אֲזַהְרָה. וּלְשׁוֹן
29 הַמִּשְׁנָה (עֲרִכֵן פֶּרֶק א מִשְׁנָה ג): הַגּוֹסֵס וְהִיּוֹצֵא לְהַרְג לֹא
30 נָדָר וְלֹא נְעָרָף. וּפְרַשׁ הַתְּלַמוּד (עֲרִכֵן ו): שְׁזָה בְּתַנְאִי
31 שְׁיֵהָא יּוֹצֵא מִבֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְהַרְג. וּלְשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא
32 (פֶּרֶשֶׁת מִשְׁפָּטִים): חֲכִיבִי מִיַּתֵּת בֵּית דִּין אִין לְהֵם פְּדִיּוֹן,
33 שְׁנָאֲמַר: "כִּלְתַּחַרְם אֲשֶׁר יַחַרְם מִן-הָאָדָם לֹא יִפְדֶּה מוֹת
34 יוֹמָת". הַתְּבוּגָן בְּדִיּוּק הַלְשׁוֹן וּבַעֲמֻק הָעֵינִין בְּהָ, אִיף בְּאֵרוֹ
35 שֶׁהֲלָאוּ הִנֵּה שְׁלִילָה וְלֹא אֲזַהְרָה בְּאָמְרָם: "אִין לְהֵם
36 פְּדִיּוֹן" וְלֹא אָמַרו: "אִין פְּדִיּוֹן אוֹתָם". אֵת-הָעֲנָן הִנֵּה
37 עֲצָמוֹ בְּאֵרוֹ בְּסִפְרָא בְּפִרְשַׁת עַרְכִּים וְאָמַרו: מַנִּין לְמַחְיָבִי
38 מִיַּתֵּת בֵּית דִּין, לְאַחַד (מַעֲרִיךְ). שְׂאֲמַר "עֲרַכּוּ (שֶׁל הַחַיִּיב
39 מִיַּתֵּה) עָלַי", שְׂאֵל אָמַר כְּלוֹם? תְּלַמוּד לּוֹמַר: "לֹא יִפְדֶּה",
40 כְּלוֹמַר: מַנִּין שְׂאֵינוֹ חֲכִיב עֲרַף. וּבְכָךְ בְּאָרְנוּ עֲנָן זֶה
41 בְּתַכְלִית הַבְּאוּר עַד שְׂאֵנִי אוֹמַר, שְׂאֵל נִשְׂאָר דְּכָר מִסְּפַק
42 אֶפְלוֹ לֹא לְקַשֵּׁה הַתְּכַנָּה שְׁבַכְנֵי אָדָם.

43 כִּיּוֹן שֶׁדְּבַרְנוּ בְּעֲנָן זֶה, דַּע שֶׁהַמַּלִּים הַמְשַׁמְשׁוֹת בַּתּוֹרָה
44 לְאֲזַהְרָה הֵן אַרְבַּע מַלִּים, וְכֹל מַה-שֶׁהִזְהִיר עָלָיו
45 בְּאַחַת מֵאַרְבַּע אֱלוֹ נִקְרָא: מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. וְהֵן: 'הַשְּׁמֵר'

מתוך מהדורת חזק

46 על כף וכף לאוין, או שהמכטל דבר פלוני כבר עבר על
 47 כף וכף עשין — לא יתחייב מזה למנות כל-אזתם הלאוין
 48 כל-אחד בפני עצמו ולא כל-עשה בפני עצמו, בין
 49 שהענין אחד ואין בו כפילות. ולא אמרו שהוא עובר על
 50 כף וכף עשין או על כף וכף לאוין, אלא מפני כפל הצווי
 51 או האזהרה באותה המצוה, שהרי עבר על אזהרות רבות
 52 או צווים רבים. אלא-אם-כן תמצא שאומרים "לוקה
 53 שתיים", או "לוקה שלש" — הרי אז נמנה כל-אחד בפני
 54 עצמו, לפי שאין אדם לוקה שתי מלקיות על שם אחד,
 55 כמו שאבאר לפי מה-שידוע בתלמוד במכות (טז.) וחלין
 56 (פב.) וזולתם; אבל לוקה שתי מלקיות על שני שמות,
 57 כלומר: שני ענינים שבאה האזהרה בכל-ענין מהם בפני
 58 עצמו. והו ההבדל בין אִמְרָם: "עובר משום כף ומשום
 59 כף" (בגלל שנכפלו האזהרות) ובין אִמְרָם: "לוקה שתיים או
 60 לוקה שלש" (בגלל אזהרות שונות שהצטרפו). והראיה על
 61 כל-מה-שאמרנו, אִמְרָם (מנחות מד.): כל שאין לו צייצית
 62 בבגדו — עובר בחמשה עשה, לפי שנכפל בו לשון צווי
 63 חמש פעמים: "ועשו להם ציצת, ונתנו על-ציצת, והיה
 64 להם לציצת" (במדבר טו, לח-לט) "גדלים תעשה לה על-
 65 ארבע פנפות כסותף" (דברים כב, יב). אף (עם כל זאת)
 66 מצאנו להם מאמר מפרש במצות ציצת שהיא מצוה אחת,
 67 כמו שאבאר כשאזכיר מצוה זו (מצות עשה יד.).

68 ועל הרף זה עצמו אמרו (מנחות מד.): "כל שאינו מניח
 69 תפלין — עובר בשמנה עשה", מפני שנכפל הצווי
 70 בהם שמנה פעמים, כלומר בשל-ראש ושל-יד. וכן אמרם
 71 (מנחות שם): "כל-כהן שאינו עולה לדוכן — עובר
 72 בשלשה עשה", מפני שנכפל הצווי שלש פעמים. אף לא
 73 יסבר מישהו, המונה את-המצוות, לומר: ברפת כהנים
 74 שלש מצוות, וציצת חמש מצוות, ותפלין שמנה מצוות. בין
 75 שהדבר כן — הרי אין גם למנות אונאת הגר שלש מצוות
 76 מפני כפילת הלאו, בגלל אִמְרָם בגמרא מציצא (נט):
 77 המאנה את-הגר (בדיבורים) — עובר בשלשה לאוין,
 78 והלוחצו (רוחקו במעשים) — בשלשה לאוין, אלא אלה
 79 שתי מצוות בלבד: "לא תונה" "ולא תלחצנו" (שמות כב,
 80 ט, ונכפל הלאו בכך — וזה ברור, אין בו שום ספק.
 81 ובפרוש אמרו בגמרא מציצא (שם): "מפני מה הזהירה
 82 תורה בשלשים וששה מקומות על הגר? מפני שסורו
 83 רע!" כלום אפשר למישהו לומר, שאלו שלשים ושש
 84 מצוות מקלל תרי"ג מצוות? הרי זה מה שאי-אפשר
 85 לאמרו.

86 הנה נתבאר ונתברר, שאין למנות כל-לאו הנמצא בתורה
 87 ולא כל-עשה, לפי שאפשר שיהיה נכפל — אלא
 88 ראוי למנות את-הענינים שמצוים או מזהרים עליהם.
 89 ואי-אפשר לדעת שהלאו או העשה הנכפל בא לתוספת
 90 ענין, אלא על-ידי מורה שיורה על זאת — והם מקבלי

1 כל-עשה כולל ענין שלא פענן שכולל הלאו או העשה
 2 האחר — הרי אז ראוי למנותו בלי ספק, כי אז לא נשאר
 3 לחזוק אלא בא לתוספת ענין, אף-על-פי שפשט הכתוב
 4 (לכאורה) שהם בענין אחד. לפי שאנחנו אין אנו אומרים
 5 שאיזה פסוק נכפל לחזוק ואינו לתוספת ענין אלא כשאין
 6 לנו על כף דברי המפרשים נושאי הקבלה; אבל אם נמצא
 7 קבלה, שהצווי הנה או הלאו כולל ענין פלוני, והצווי
 8 החוזר ונכפל כולל ענין אחר — הרי זה הנכון והאמת:
 9 שלא נכפל פסוק אלא לענין, ואז ראוי למנות את-זה בפני
 10 עצמו ואת-זה בפני עצמו. אבל אם אין ענין נוסף — הרי
 11 תכלית הכפל לחזוק; וגם בא להודיע, שהעון הזה חמור
 12 מאד, בין שבאה בו אזהרה אחר אזהרה, או שנכפל
 13 להשלמת דין המצוה (שכל פסוק משלים פרטי דינים שאין
 14 בשני), או כדי ללמד ממנו איזה דין במצוה אחרת, כמו
 15 שמבאר התלמוד ואומר: מפנה (פסוק "ננו" — כפול בענין)
 16 — להקיש, לדון ממנו גזרה שוה. וכבר מצאנו שחכמים,
 17 עליהם השלום, העירו על ענין זה בגמרא פסחים בפרק
 18 השני (כד.), וכונו לאחד הלאוין שלפי הנראה הוא נכפל,
 19 בין שהאזהרה כבר נלמדה מזולתו, ובקשו להקימו בענין
 20 נוסף, ואמרו על כף בדרך טענה וקשיה: אמר לה רבינא
 21 לרב אשי: ואימא (אמור, אולי, שהפסוק נכפל כדי) לעבר
 22 עליו בשני לאוין? כלומר: זה שאמה רוצה להקים
 23 את-הלאו הנה בענין אחר, שלא פענן שנלמד מן-הלאו
 24 האחר — מדוע מתבקש מוצא זה? שמה נכפל באותו
 25 ענין עצמו, כדי שיהא העושה אותו הדבר חייב בשני
 26 לאוין?! ובאה התשובה: אמר לה: כל-היכא (בכל מקום)
 27 דאבא למדרש (שאפשר לפרש שהכפילות באה להוסיף דין
 28 חדש וכדומה) — דרשינן, ולא מוקמינן (ולא מניחים
 29 שמטרת הכפילות להשמיענו) בלאוי יתיירי. הנה נתבאר לה,
 30 שכל-לאו שלא בא לתוספת ענין — הרי הוא נקרא: יתר
 31 ("לאו יתייר"), כלומר: שהוא נכפל. ואף-על-פי שאמרו
 32 שהוא לעבר עליו בשני לאוין — הרי בכל-זאת הוא
 33 לאו יתר, כמו שמתבאר מן-הלשון הנה (שבגמרא דלעיל),
 34 ואין ראוי למנותו בין שנכפל. הנה נתבאר לה, שמספר
 35 המצוות אינו מתרבה בגלל רבוי הלאוין או העשין.

36 הרי ידוע, שצווי השביתה בשבת נכפל בתורה שתיים
 37 עשרה פעמים — כלום יסבר מישהו המונה
 38 את-המצוות ויאמר: שמכפל מצוות עשה השביתה בשבת,
 39 והיא שנים עשר מצוות?! וכן באה האזהרה על אכילת
 40 הדם שבע פעמים — האם אפשר לבר-דעת לומר:
 41 שאסור הדם הוא שבע מצוות? הנה זה ממה-שלא יטעה
 42 בו אף אחד — כלומר: בשביתה שבת, שהיא מצוה אחת
 43 מקלל מצוות עשה; וכן באזהרה על אכילת הדם, שהיא
 44 מצוה אחת ממצוות לא-תעשה. ודע שאפלו תמצא מאמר
 45 לחכמינו זכרונם לברכה שהעובר עברה פלונית כבר עבר

1 תעשה כף וכף. וסוג זה נחלק לשני חלקים: יש ממנו
 2 מה שבארו בתלמוד שהוא חיב מלקות על כל דבר ודבר
 3 מאותם הדברים המחברים; ויש ממנו מה שאמרו שאינו
 4 חיב אלא אחת, לפי שהוא לאו שבכללות. הנה אותם
 5 הלאוין שבארו שהוא חיב על כל אחת ואחת — הם
 6 שאנו נמנה כל דבר מהם במצוה בפני עצמה: ומה
 7 שבארו שהוא חיב אחת על הכל — נמנה אותו במצוה
 8 אחת, לפי מה ששקבענו בכלל הנה, שלא ילקה מישהו
 9 שתי מלקיות משם אחד בשום אופן. ומאחר שחיבו
 10 בפרוש בכל ענין וענין מאותם הענינים המחברים
 11 ונוספים, כלומר שלוקין על כל אחד ואחד, ושהעושה
 12 אותם בלם בבת אחת לוקה מלקיות הרבה — ידענו
 13 בהכרח, שהם שמות הרבה (של איסורים שונים) וכל ענין
 14 נמנה לבדו.
 15 ואזכיר עתה דגמאות רבות משני חלקי הסוג השני הנה,
 16 ואפשר שאזכיר אותם הלאוין מן הסוג הנה
 17 כלם, כדי שיתברר הענין המכון תכלית באור. מהם אמרו
 18 ותעלה בכבש הפסח: "אל תאכלו ממנו נא (אינו צלוי כל
 19 צרכו) ובשל מבשל" (שם יב, ט), שאנו מונים לאו זה
 20 במצוה אחת, ולא נמנה "אל תאכלו ממנו נא" במצוה
 21 ו"לא תאכלו מבשל" במצוה, בין שלא יחד לכל ענין לאו
 22 בפני עצמו ולא אמר "אל תאכלו ממנו נא ולא בשל
 23 מבשל" — אלא הביא לאו אחד הכולל שני הענינים,
 24 וחבר והוסיף אחד מהם לאחר. ובפרק ב' מפסחים (מא.)
 25 אמרו "אמר אביי: אכל נא — לוקה שתיים: מבשל —
 26 לוקה שתיים: נא ומבשל — לוקה שלש". וזה — מפני
 27 שסבר: לוקין על לאו שבכללות, ובשעה שאכל נא —
 28 עבר על שני לאוין: האחד מהם — אל תאכלו ממנו נא;
 29 והשני — לאו הבא מכללא, כאלו אמר: אל תאכלו אלא
 30 צלי — והרי אכלו שלא צלי. ואם אכל נא ומבשל, לוקה
 31 לדעתו שלש: אחת על אכילתו נא, ושנית על אכילתו
 32 מבשל, ושלישית על אכילתו שלא צלי. ושם אמרו
 33 בהמשך מאמר זה "ורבא אמר: אין לוקין על לאו
 34 שבכללות. אבא דאמרי (יש שאמרו): תדא מיהא לקי (אחד)
 35 בכל זאת לוקה", כלומר: אם אכל נא ומבשל — לוקה
 36 אחת. "ואבא דאמרי: תדא נמי לא לקי, משום דלא מיחד
 37 לאוה (הלאו אינו מיוחד) כלאו דחסימה" — כלומר אמרו
 38 ותעלה "לא תחכם שור בדישו" (דברים כה, ד), שהוא לאו
 39 אחד הפזוהיר על דבר אחד (ומלאו ד"חסימה" למדנו דין
 40 עונש מלקות — שנאמר שם — לכל הלאוין, ולכן עליהם להיות
 41 דומים אליו); אכל לאו זה הפזוהיר על שני דברים — נא
 42 ומבשל — אין לוקין עליו. וכבר ידעת, שנתברר בגמרא
 43 סנהדרין (סג.) "אין לוקין על לאו שבכללות", ולכן נדחים
 44 דברי אביי. והנכון שהוא לוקה אחת, בין שאכל נא או
 45 מבשל או נא ומבשל — אחת בלבד לוקה; ולפיכך נמנה
 46 אמרו ותעלה: "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל" במצוה

1 הפרוש (חכמינו) עליהם השלום גם לא יטעף שהלאו נכפל
 2 בכוונת שונים, כגון אמרו ותעלה: "כי תבצר פרמך לא
 3 תעולל אחריו" (דברים כד, כא) אחר אמרו "ושכחת עמר
 4 בשדה לא תשוב לקחתו" (שם, ט), ואמרו: "כי תחבט
 5 זיתך לא תפאר אחריו" (שם, כ) — לפי שאין אלו שני
 6 לאוין, אלא זו אזהרה אחת על ענין אחד, והוא, שלא יקח
 7 מה ששכח מן התבואה או הפרות בעת אסיפתם, והביא
 8 לכך שתי דגמאות: ענבים וזיתים; פרוש "לא תפאר":
 9 אל תכרת מה ששכחת בקצות הפירות, והן הענפים.*
 10 אף ממה שראוי להוסיף לכלל הנה הוא מה שאמר עתה,
 11 והוא: הענין שאמרנו, שיש למנות את הענינים שמצוים
 12 או מזוהרים עליהם הוא בתנאי, שיהא באתו הענין
 13 שמוזוהרים עליו לאו אחד בכל ענין וענין; או שיש ראיה
 14 שאמורה בפעלי השכלה, המבדילה את כל הענינים זה מזה
 15 ויש אזהרה לכל ענין מהם. אבל אם לאו אחד כולל
 16 ענינים רבים — הרי אז נמנה הלאו לבדו, לא כל ענין
 17 וענין מן הענינים שאותו הלאו כוללם — והוא לאו
 18 שבכללות שאין לוקין עליו, כמו שנבאר עתה. וזה שאמרו
 19 ותעלה "לא תאכלו על הדם" (ויקרא יט, כו), אמרו
 20 (סנהדרין סג.), בפרוש: "מנין לאוכל מבהמה קדם שתיצא
 21 נפשה שהוא בלא תעשה? תלמוד לומר: לא תאכלו
 22 על הדם. דבר אחר: לא תאכלו על הדם — לא תאכלו
 23 בשר (הקרבות), ועדין דם (לפני זריקת הדם) בפזוק. רבי
 24 דוסא אמר: מנין שאין מקרין (סעודה ראשונה שאחרים
 25 עורכים עבור האבלים — נקראת "הבראה") על הרוגי בית
 26 דין? תלמוד לומר: לא תאכלו על הדם. רבי עקיבא
 27 אמר: מנין לסנהדרין שהרגו את הנפש שאין טועמין
 28 בלום כלל אותו היום? תלמוד לומר: לא תאכלו על הדם.
 29 אמר רבי יוסי ברבי חנינא: אזהרה לבן סורר ומורה מנין?
 30 תלמוד לומר: לא תאכלו על הדם" — הרי אלו חמשה
 31 ענינים שכלם באזהרה וכלם נקללים. תחת לאו זה.
 32 ובפרוש אמרו בגמרא סנהדרין כשמינו ענינים אלו: "על
 33 כלם אינו לוקה משום דהוי לה לאו שבכללות —
 34 וכל לאו שבכללות אין לוקין עליו". ובארו עוד, שלא
 35 שבכללות הוא: דאתו תרי תלתא (שנים שלושה) אסורי
 36 מחד לאו — הרי שאין למנות כל אסור ואסור שנכלל
 37 בלאו זה במצוה בפני עצמה, אלא מונים את הלאו הכולל
 38 את כל הענינים האלה לבדו. וכמו הלאו הנה, כלומר "לא
 39 תאכלו על הדם" אמרו: "ולפני עור לא תתן מכשול"
 40 (ויקרא יט, יד), לפי שגם הוא כולל ענינים רבים, כמו
 41 שנבאר (לא תעשה רצט). וכן אמרו: "לא תשא שמע שווא"
 42 (שמות כג, א), שגם הוא כולל ענינים רבים כמו שנבאר
 43 (לא תעשה רפא). — וזה הוא הסוג האחד משני הסוגים
 44 של לאו שבכללות.
 45 הסוג השני הוא, שיבוא לאו אחד לאסור דברים רבים
 46 המחברים ונוספים זה לזה, והוא שיאמר: לא

מתוך מהדורת חזק

46 שִׁבְכָלְלוֹת? וְהִתְשׁוּבָה: "קָרָא יִתְיָא כְּתִיב. מִפְּנֵי כְּתִיב: 47 "וְאֶכְלֶתְ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מֵעֵשׂר דְּגָנְךָ תִּירֶשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ" (שם) 48 יד, כג); לְמָה לִי לְמַכְתָּב "לֹא תִיכַל לְאָכַל בִּשְׂעָרֶיךָ?" וְכִי 49 תִּימָא לְלֹא (לְהוֹסִיף לֹא עַל הַעֲשָׂה) — אִם בֶּן לִימָא קָרָא: 50 לֹא תֹאכְלוּם. לְמָה לִי לְמַהֲדֵר לְמַכְתְּבֵיהִי (לְחֹזֵר וּלְכַתּוּב) 51 בְּלֵהִי? שְׁמַע מִנָּה: "לְחַלֵּק" (לֹא נִפְרַד לְכָל פֶּרֶט שֶׁבַפְּסוֹק). 52 וְשֵׁם נִתְבָּאָר גַּם-בֶּן, שְׂאֲמָרוֹ יִתְעַלָּה: "וְלַחֵם וְקָלִי וְכַרְמֶל 53 לֹא תֹאכְלוּ (עַד הֵבִיאכֶם אֶת קָרְבַּן אֱלוֹקֵיכֶם" — אִיסוּר חֹדֶשׁ. 54 וִיקְרָא כֵּן, יד) — שֶׁהוּא חֵיב עַל פְּלִ-אֲחַת וְאֲחַת. אָמְרוּ: 55 "אֶכְל לַחֵם וְקָלִי וְכַרְמֶל (סוּגֵי מֵאֲכִילִים הָעוֹשִׂים מִהַתְּבוּאָה) 56 — חֵיב עַל פְּלִ-אֲחַת וְאֲחַת. וְכִי לֹאִין עַל לֹא שִׁבְכָלְלוֹת? 57 קָרָא יִתְיָא כְּתִיב: לְכַתֵּב רַחֲמָנָא חַד וְלִיתֵי אִידָךְ מִנָּה". 58 וְנִתְבָּאָר אַחְרֵי שֶׁקָּלָא וְטָרְיָא שְׂאֲמָרוֹ "קָלִי" לֹא הִיָּה בּוֹ 59 צִרְף, וְרַק הִזְכִּירוֹ לְחַלֵּק: לְחֵיבּוֹ מִלְּקוּת עַל קָלִי בְּפִנֵּי 60 עֲצָמוֹ. וְכֹאֲשֶׁר אָמְרוֹ בְּתַלְמוּד עַל דְּרָף הוֹפְכוֹת: שְׂמָא יִתְחַיֵּב 61 מִלְּקוּת עַל קָלִי בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ בִּיּוֹן שְׁנוֹפֵר בְּגִלְל זֶה, וְיִהְיֶה 62 חֵיב עַל לַחֵם וְכַרְמֶל (שֶׁלֹּא מִצָּאנוּ עֲבוּרִים לִימוּד מִיּוּחַד 63 "לְחַלֵּק" בְּשֵׁם שִׁמְצִינוּ ב"קָלִי") מִלְּקוּת אַחַת? הֲשִׁיבּוּ: לְמָאִי 64 הִלְכְּתָא פְּתַבָּה רַחֲמָנָא לְקָלִי בְּאֲמָצַע — לִוְמֵר (אֵלֹא לְלַמַּד 65 לְנוֹ): לַחֵם כִּי-קָלִי וְקָלִי כִּי-כַרְמֶל, וְיִהְיֶה חֵיב עַל פְּלִ-אֲחַד 66 וְאֲחֵד.

67 בְּדוּמָה לְכָךְ אָמְרוּ, שְׂאֲמָרוֹ יִתְעַלָּה: "לֹא-יִמְצָא בְּךָ מַעֲבִיר 68 בְּנוֹ-יִבְתּוֹ בְּאֵשׁ קֶסֶם קֶסְמִים מְעוֹנָן וּמְנַחֵשׁ 69 וּמְכַשֵּׁף וְחֹבֵר חֶבֶר וְשֹׂאֵל אוֹב וְיִדְעֵנִי אוֹרֵשׁ אֵל-הַמֵּתִים" 70 (דְּבָרִים יח, י"א) — שְׂפַל-אֲחַד מִתְשַׁעֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה 71 שְׁנִמְנוּ הוּא לֹא בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, וְכֹלָם (הַמְּזוּכָרִים בַּפְּסוֹק) אֵינִם 72 מִן-הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן מְשַׁנֵּי חֵלְקֵי הַסּוּג הַשְּׁנִי (שֶׁהוּא לֹא 73 שֶׁבְכָלְלוֹת וְאִין לֹאִין — אֵלֹא מִהַחֵלֶק הַשְּׁנִי שֶׁבְסוּג הַשְּׁנִי — 74 שְׁלוֹקִין). וְהִרְאָה לְכָךְ אָמְרוֹ יִתְעַלָּה בְּאֲמָצַע: "מְעוֹנָן 75 וּמְנַחֵשׁ" — שְׁכֵן כְּבֹר נִתְבָּאָר שְׂפַל-אֲחַד מִהֶם לֹא בְּפִנֵּי 76 עֲצָמוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ: "לֹא תִנְחָשׁוּ וְלֹא תַעֲוֹנוּ" (וִיקְרָא יט, 77 כו). וְכִמוֹ מְעוֹנָן וּמְנַחֵשׁ לְחַלֵּק — וְהִזְכִּירָם בְּאֲמָצַע — 78 כִּךְ כֹּל מַה-שֶׁלְּפָנֵיהֶם וְאַחֲרֵיהֶם הֵם כְּמוֹ מְעוֹנָן וּמְנַחֵשׁ, 79 כְּמוֹ שְׂבָאָרוֹ בְּלָחֵם וְקָלִי וְכַרְמֶל. וְכִבֵּר טַעַם זוּלְתָנוּ בְּעִנְיָן 80 זֶה, אוֹ מְפִנֵּי שְׂדַעְתּוֹ לֹא הִשְׁיָגָה עֲנִינִים אֵלּוֹ בְּכָלֵל, אוֹ 81 שְׁשִׁכַח וְשִׁגָּה בָהֶם. כִּךְ מִנָּה אָמְרוֹ יִתְעַלָּה עַל הַכֹּהֲנִים: 82 "אִשָּׁה זֹנָה וְחִלְלָה לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא 83 יִקְחוּ" (שֵׁם כֹּא, ז) — כְּמַצְוָה אַחַת, וְכִבֵּר נִתְבָּאָר בְּגִמְרָא 84 קְדוּשִׁין (עז), שֶׁהוּא חֵיב עַל פְּלִ-אֲחַת וְאֲחַת אֶפְלוּ בְּאִשָּׁה 85 אַחַת, כְּמוֹ שְׂבָאָר בְּמִקְוָמוֹ (לֹא תַעֲשֶׂה קְסָא). אָמְנָם אֶפְשָׁר 86 לְמַצָּא לוֹ הַתְּנַצְלוֹת עַל מְנוּתוֹ זֹנָה וְחִלְלָה כְּמַצְוָה אַחַת, 87 מְפִנֵּי שֶׁחֲשָׁבוּ לֹא שִׁבְכָלְלוֹת וּגְבָרָה אֶצְלוֹ הִדְעָה שְׂאֲמָרוֹ 88 יִתְעַלָּה: "אִשָּׁה זֹנָה וְחִלְלָה לֹא יִקְחוּ" כְּמוֹ אָמְרוֹ: "אֵל- 89 תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשְׁל מְבִשְׁל", וְלֹא יָדַע שֶׁזֶה לְחַלֵּק זֶה 90 אִינוֹ לְחַלֵּק, כְּמוֹ שְׂגַם לֹא הִבְדִּיל בֵּין אָמְרוֹ: "וְלַחֵם וְקָלִי

1 אַחַת. וְשֵׁם (פְּסוּחִים מֵא.) אָמְרוֹ עוֹד "אָמַר אֲבִי: אֶכְל זָג 2 (קְלִיפַת הַעֲנָבִים) — לֹוְקָה שְׁתִּים; חֲרָצֵן (הַגֵּרְעִינִים) — 3 לֹוְקָה שְׁתִּים; זָג וְחֲרָצֵן לֹוְקָה שְׁלֹשׁ. וְרַבָּא אָמַר: אִין לֹוְקִין 4 עַל לֹא שִׁבְכָלְלוֹת" — הַפּוּנָה לְאָמְרוֹ: "מִפְּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה 5 מְגִפֵּן הִיּוֹן" (בְּמִדְבַר ו, ד) שְׂאֲבִי סוּבָר שְׁלוֹקִין עָלִיו. וְכִךְ 6 אָמְרוֹ בְּפִרְק ד' מְמַנְחוֹת (נח).: "הַמְעַלָּה מְשֹׁאֵר וְדִבְשׁ עַל 7 גְּבִי הַמְזַבְּח, אָמַר אֲבִי: לֹוְקָה מְשֹׁם שְׂאֵר וְלֹוְקָה מְשֹׁם 8 דִּבְשׁ וְלֹוְקָה מְשֹׁם עֲרוּב שְׂאֵר. וְלֹוְקָה מְשֹׁם עֲרוּב דִּבְשׁ", 9 כְּלוּמַר שְׂאֲמָרוֹ "כֹּל (שְׂאֵר וְכָל דִּבְשׁ לֹא תִקְטִירוּ)" — 10 (וִיקְרָא ב, יא) כּוֹלָל שְׁנֵי דְבָרִים: שְׂלֵא יִקְרִיב לְבָדוֹ, וְשְׂלֵא 11 יִקְרִיב דְּבַר שְׁיֵשׁ בּוֹ תַעֲרַבְתָּ מִהֶם בְּאִיָּה שְׁעוּר שְׂיִהְיֶה — 12 וְכִלְזָה לְפִי עֵקֶר שְׁטָתוֹ שְׂפָכָר יַדְעָת: לֹוְקִין עַל לֹא 13 שִׁבְכָלְלוֹת. וְשֵׁם אָמְרוֹ "רַבָּא אָמַר: אִין לֹוְקִין עַל לֹא 14 שִׁבְכָלְלוֹת. אָכָּא דְאָמְרֵי (יֵשׁ שִׁאמְרוֹ): תְּדָא מִיָּהָא לְקִי", 15 כְּלוּמַר: אִם אֶכְל נָא וּמְבִשְׁל — לֹוְקָה אַחַת. "וְאָכָּא 16 דְאָמְרֵי: תְּדָא נִמְי לֹא לְקִי, מְשֹׁם דְלֵא מִיחַד לֵאנוּה (הִלֵּאוּ 17 אִינוּ מִיּוּחַד) כְּלָאוּ דְחִסְיָמָה".

18 בִּיּוֹן שְׁנִתְבָּאָר, שְׁזֶה שְׂנַאָמַר: "אֵל-תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא 19 וּבִשְׁל" — מְצוּוָה אַחַת; וְכֵן זֶה שְׂנַאָמַר: "כֹּל-שְׂאֵר 20 וְכֹל-דִּבְשׁ" (שֵׁם) מְצוּוָה אַחַת, נִמְנָה כִּךְ גַּם: "לֹא-יָבֵא עֲמוּנֵי 21 וּמוֹאֲבִי" (דְּבָרִים כג, ד) — מְצוּוָה אַחַת, וְכֵן גַּם-בֶּן: 22 "כֹּל-אֲלִמְנָה וְיָתוּם לֹא תַעֲנוּן" (שְׁמוֹת כב, כא), וְכֵן אָמְרוֹ: 23 "לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוּם" (דְּבָרִים כד, יז), וְכֵן אָמְרוֹ: 24 "שְׂאֲרָה כְּסוּתָהּ וְעִנְיָתָה (שֶׁל הָאִשָּׁה) לֹא יִגְרַע" (שְׁמוֹת כֹּא, 25 י) — נִמְנָה כֹּל-לֹא מִהֶם כְּמַצְוָה אַחַת, לְפִי שְׂכָל-לֹא 26 מִהִלְאוּיִן הָאֵלֶּה הוּא כְּמוֹ "אֵל-תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשְׁל 27 מְבִשְׁל", וְכִמוֹ "כֹּל-שְׂאֵר וְכֹל-דִּבְשׁ". וְאִין הִבְדִּיל בִּינֵיהֶם. 28 וְכֵן אָמְרוֹ: "לֹא-תִבְיֵא אֲתָנָן זֹנָה וּמְחִיר כְּלָב (בֵּית ה' 29 אֱלֹהֶיךָ לְכָל נֹדֵר". דְּבָרִים כג, יט) — הוּא לֹא אֲחַד. וְכֵן 30 אָמְרוֹ: "יִזֵּן וְשָׂכַר אֵל-תְּשֶׁתֶּ גֹוֹ" בְּבֹאֲכֶם גֹוֹ וְלִהְבְּדִיל גֹוֹ 31 וְלִהוֹרֵת" (וִיקְרָא י, ט"א) כְּלוּמַר: הִזְהִיר בְּלֹא אֲחַד עַל 32 הַכְּנִיסָה לְמִקְדָּשׁ אוֹ הַהוֹרָאָה בְּתוֹרָה כְּשֶׁהוּא שְׁתוּי — זֶהוּ 33 הַחֵלֶק הָאֲחַד מְשַׁנֵּי חֵלְקֵי הַסּוּג הַשְּׁנִי מְסוּגֵי לֹא 34 שִׁבְכָלְלוֹת.

35 אֲךָ הַחֵלֶק הַשְּׁנִי הוּא בְּדִיּוֹק כְּמוֹ לְשׁוֹן הַחֵלֶק הַקּוּדֵם הִיָּה, 36 אֲלֹא שְׂבָא בְּפִרוּשׁ הַמְקַבֵּל שְׂפַל-דְּבַר וְדְבַר מִן- 37 הַדְּבָרִים הַמְחַבְּרִים וְנוֹסְפִים לֹוְקִים עָלִיו בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, וְאִם 38 יַעֲשֶׂה אֶת-כֹּלָם — לֹוְקָה עַל פְּלִ-אֲחַד מֵאוֹתָם הַמְחַבְּרִים, 39 גַּם אִם יַעֲשֶׂה אוֹתָם כְּבַת אַחַת (כְּדִין הַעוּבֵר עַל כְּמֵה לֹאִין 40 שׁוּנִים) — וְאֵלּוֹ רֵאוּי לְמְנוּת פְּלִ-אֲחַד וְאֲחַד כְּלָאוּ בְּפִנֵּי 41 עֲצָמוֹ. מִהֶם אָמְרוֹ יִתְעַלָּה: "לֹא-תִיכַל לְאָכַל בִּשְׂעָרֶיךָ 42 (מִחוּץ לְחוּמָה) מֵעֵשׂר דְּגָנְךָ וְתִירֶשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ .. כִּי אִם .. 43 בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלוֹקֶיךָ בּוֹ". דְּבָרִים יב, יז). אָמְרוֹ בְּגִמְרָא 44 בְּרַתוֹת (ד): "אֶכְל מֵעֵשׂר דְּגָן תִּירֶשׁ וְיִצְהַר — חֵיב עַל 45 פְּלִ-אֲחַת וְאֲחַת". וְהִקְשׁוּ עַל זֶה וְאָמְרוֹ: "וְכִי לֹוְקִין עַל לֹא

1 יש לפעמים, שדין אחד שהוא מצוה אחת יש לו חלקים 44
 2 רבים, כגון: מצות לולב שהיא ארבעה מינין (ויקרא 45
 3 כג, מ); הרי אין אומרים, שפרי עץ הדר (אתרוג) — מצוה 46
 4 בפני עצמה, ועץ-עבות (הדס) — מצוה בפני עצמה, 47
 5 וערבי-נחל — מצוה בפני עצמה, וכפת תמרים (לולב) 48
 6 מצוה בפני עצמה, לפי שכל-אלו הם חלקי המצוה, שכן 49
 7 הוא צוה לאחדם, ואחרי אחרים, תהיה המצוה לקיחת 50
 8 הכל ביד ביום הידוע. ובדייק בדומה לכך אין ראוי למנות 51
 9 אִמְרוּ בַמִּצְוֶה, שהוא טהר בשתי-צפירים ועץ ארו ואוב 52
 10 ושני תולעת ומים חיים וכלי חרש (שם יד, דה) — כִּשְׁשׁ 53
 11 מצות: אלא טהרת המצוה אחת על כל-תאריה 54
 12 ההכרחיים בה — אלו וזולתם, כלומר התגלחת, כי 55
 13 כל-אלה הם חלקי המצוה שנוצטוינו בה והיא טהרת 56
 14 מצוה; הינו שתהיה באפן כזה ובאפן כזה. ודין זה עצמו 57
 15 הוא בהכרח שנוצטוינו לעשות למצוה במצב טמאתו כדי 58
 16 שנתרחק ממנו, והוא: "בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה 59
 17 פרוע ועל-שפם יעטה וטמא טמא יקרא" (שם יג, מה) — 60
 18 כי אין כל-פעלה מאלו מצוה בפני עצמה, אלא כללם הוא 61
 19 המצוה. והוא שנוצטוינו לעשות הכרח למצוה — כדי 62
 20 שיפריהו כל-רואהו ויתרחק ממנו, ודרך הפרו תהיה בכך 63
 21 וכך — כשם שנוצטוינו לשמח לפני ה' ביום ראשון של 64
 22 סכות, ובאר שאותה השמחה תהיה בלקיחת זה וזה. 65
 23 כָּלֵל זֶה קָשָׁה מְאֹד לְהַבְיִנוּ, ואפן הקשי שבו — 66
 24 מה-שאספר לך, והוא שכל מה-שאמרו חכמים 67
 25 עליו, שדבר פלוני ופלוני מעכבין זה-את-זה — הרי 68
 26 ברור שזו מצוה אחת, כגון: ארבעה מינים שבלולב, ולחם 69
 27 הפנים עם לבונה וזה הנעשית עמו שאמרו בהם: 70
 28 "הסדרים והבזיכים מעכבין זה-את-זה" (מנחות כז.) — 71
 29 הרי ברור, שזו מצוה אחת. וכך כל מה-שיתברר לך, 72
 30 שהתכלית המבקשת (קיום המצוה) לא תשג בחלק אחד 73
 31 מאותם החלקים — הרי גם-כן ברור, שכללותם היא 74
 32 הענין המנוי, כגון: הכרח המצוה שנתבאר לך, שאם בגדיו 75
 33 פרמים בלבד אכל לא פרוע ראשו ולא עטה על שפם ולא 76
 34 קרא: טמא! טמא! — שלא עשה כלום ולא השגה 77
 35 הנפרתו עד שיעשם כלם. וכן לא תשג טהרתו אלא בכל 78
 36 מה-שנזכר: הצפירים ועץ ארו ואוב ושני תולעת ותגלחת 79
 37 — אז תשג הטהרה. אך נקדת הקשי היא בדברים שאמרו 80
 38 בהם: "אינם מעכבים זה-את-זה". כי העולה במחשבה 81
 39 תחלה הוא, שהואיל וחלקים אלו כל-חלק מהם אינו זקוק 82
 40 לחברו, יהיה כל-חלק מצוה בפני עצמה, כגון אמרם: 83
 41 "התבלת (שבציצית) אינה מעכבת את-הלבן והלבן אינו 84
 42 מעכב את-התבלת" (מנחות פרק ד משנה א). שכן היינו 85
 43 אומרים, שלבן ותכלת נמנים כשתי מצות, לולא מצאנו 86
 44 עליהם מאמר מפרש במכלתא דרבי ישמעאל, והוא אמרם 87
 45 שם: "יכול שנה שתי מצות, מצות תכלת ומצות לבן? 88
 46 תלמוד לומר: והיה לכם לציצית — מצוה אחת היא 89

1 וכרמל לא תאכלו" ובין אמרו: "שארה פסוטה וענתה לא 1
 2 יגרע". אך לא אִתְּפֵשׁ עָלָיו כְּבִיּוּצָא בְּזָה; אֲכַל שְׂמֵנָה 2
 3 גְרוּשָׁה בְּכֹלֵל זֹנָה וְחִלְלָה וְעָשָׂה הַכֹּל מִצְוֵה אַחַת, עַל כֵּן 3
 4 אִין לֹו בְּהַחֲלֵט הַתְּנַצְלוֹת — לְפִי שֶׁהֵיא, כְּלוּמַר הַגְּרוּשָׁה, 4
 5 בְּפִרוּשׁ בְּלֹאוּ בְּפִנֵי עֲצָמוֹ, וְהוּא אִמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאִשָּׁה 5
 6 גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ". — הִנֵּה כִּבְר בְּרַנּוּ אֶת-הַעֲקָר 6
 7 הַגְּדוֹל הֵנָּה, כְּלוּמַר: לֹאוּ שְׁבַכְלֹלוֹת, וּבִאֲרָנּוּ סְפִקוֹתָיו 7
 8 וְהוֹדַעְנוּ מִה-מִמֶּנּוּ לְחַלֵּק, וּמִה-מִמֶּנּוּ לֹאוּ שְׁבַכְלֹלוֹת בְּלִבְד 8
 9 וְאִין חֲכִיבִים עָלָיו אֵלָא אַחַת, וְשִׁנָּה שֶׁהוּא לְחַלֵּק — נִמְנָה 9
 10 כְּהִרְבֵּה מִצְוֹת; וְשִׁאֲנוּ לְחַלֵּק — נִמְנָה כְּמִצְוֵה אַחַת. שִׁים 10
 11 כָּלֵל זֶה בְּלוּ נִגְדַּד עֵינֶיךָ תְּמִיד, כִּי הוּא מִפְתַּח גְּדוֹל מְאֹד 11
 12 לְאִמּוֹת מִנְּךָן הַמִּצְוֹת.

יום ש"ק י' תשרי ה'תשע"ח

13 הַכָּלֵל הַעֲשִׂירִי: שֶׁאִין לְמַנּוֹת אֶת-הַהַקְדָּמוֹת לְאִיזוֹ 13
 14 תְּכִלִּית שֶׁהֵיא. 14
 15 פְּעָמִים יְבוֹאוּ בַתּוֹרָה צְוִיִּים, וְאִין אוֹתָם הַצְּוִיִּים הַמִּצְוֵה, 15
 16 אֵלָא הַקְדָּמוֹת לַעֲשִׂית הַמִּצְוֵה. דְּגַמָּה לְזֶה אִמְרוּ: 16
 17 "וְלִקְחַתְּ סֹלֶת" וגו' (ויקרא כה, ה) כִּי אִין רְאוּי לְמַנּוֹת לְקִיחַת 17
 18 הַסֹּלֶת כְּמִצְוֵה וְאִפְתּוֹ כְּמִצְוֵה — אֵלָא הַנִּמְנָה הוּא רַק 18
 19 אִמְרוּ: "וְנִתְּתָ עַל-הַשִּׁלְחָן לְחֶם פָּנִים לְפָנֵי תְּמִיד" (שמות 19
 20 כה, ל); וְהַמִּצְוֵה הֵיא רַק, שֶׁיְהֵא לְחֶם תְּמִיד לְפָנֵי ה'. 20
 21 אַחֲרֵי-כֵן תֵּאָר, אִיךָ יְהִי הַלְחָם הַזֶּה, וּמִמָּה הוּא נַעֲשֶׂה, 21
 22 וְאִמְרוּ שֶׁיְהִי מִסֹּלֶת, וְיִהְיוּ שְׁתֵּים עָשָׂר חִלוֹת. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה 22
 23 עֲצָמָה אִין לְמַנּוֹת אִמְרוּ: "וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ" (שם 23
 24 כו, ב), אֵלָא מוֹנִים אִמְרוּ: "לְהַעֲלֹת גֵּר תְּמִיד"; וְזוֹ הֵיא 24
 25 הַטְּבַח הַגְּרוֹת, כְּמוֹ שְׁנִתְּבָאָר בְּ"תְּמִיד" (פרק א. ג). וְעַל דֶּרֶךְ זֶה 25
 26 עֲצָמָה אִין מוֹנִים אִמְרוּ: "קַח-לֶךְ סַמִּים" (שם ל, לד), אֵלָא 26
 27 מוֹנִים הַקְטָרַת הַקְטָרֶת בְּכִלְיִים, כְּמוֹ שֶׁאִמְר הַכְּתוּב: 27
 28 "בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר בְּהִיטִיבוּ אֶת-הַנֶּחֱרֹת וְגו' יִקְטִירֶנָּה וּבְהַעֲלֹת 28
 29 אֶהָרֶן וְגו'" (שם ל, זח) — וְזוֹ הֵיא הַמִּצְוֵה הַמְּנוּיָה. אֲבָל 29
 30 אִמְרוּ "קַח-לֶךְ סַמִּים" — הַקְדָּמָה לְצוּי שֶׁהוּא מְבָאָר, אִיךָ 30
 31 תַּעֲשֶׂה מִצְוֵה זֶה וּמֵאִיזָה דְּבַר תִּהְיֶה הַקְטָרֶת הַזֹּאת וְכֵן 31
 32 אִמְרוּ: "קַח-לֶךְ בְּשָׂמִים רֹאשׁ" (שם ל, כג) — אִינוּ נִמְנָה; 32
 33 אֲבָל הַנִּמְנָה הוּא הַצְּוִי שֶׁצָּנּוּ לְמַשַּׁח כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים 33
 34 וּמְלָכִים וְכִלְי הַקֹּדֶשׁ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה הַמֵּתְאָר. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה 34
 35 תְּדוּן כִּלְ-הַדּוּמָה לוֹ, כְּדִי שְׁלֹא יִרְבֶּה לְפִי מִנְּנִיךָ מִה-שֶׁאֲיָנוּ 35
 36 רְאוּי שִׁירְבָה — וְזוֹהִי פְּנוּתָנוּ בְּכָלֵל הַזֶּה, וְהוּא דְּבַר בְּרוּר. 36
 37 אֵלָא הַזְּכָרָנוּהוּ וְהַעֲרָנוּ עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁגַם בְּזֶה כִּבְר טְעוּ 37
 38 הִרְבֵּה וּמִנּוּ מְקַצַּת הַקְדָּמוֹת הַמִּצְוֵה עִם הַמִּצְוֵה עֲצָמָה 38
 39 כְּשִׁתִּי מִצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁמֵּתְבָאָר לְמִי שֶׁמֵּתְבָוֵנוּ בְּמִנְּךָן הַפְּרָשִׁיּוֹת 39
 40 שֶׁהַזְּכִיר שֶׁמְעוֹן קִיָּאָרָא זְכָרוּ לְבִרְכָה — הוּא וְכִלְ-מִי 40
 41 שֶׁנִּמְשָׁף אַחֲרָיו מִן-הַמְּזִיזִים פְּרָשִׁיּוֹת בְּמִנְּךָן. 41
 42 הַכָּלֵל הָאֶחָד עֲשָׂר: שֶׁאִין לְמַנּוֹת חֲלָקֵי הַמִּצְוֵה 42
 43 כִּלְ-חֵלֶק בְּנִפְרָד, אִם כָּלֵל מִצְוֵה אַחַת. 43

מתוך מהדורת חזק

מַסִּים. כִּף, לְמַשֵּׁל, אֲזַהְרֶתוּ יִחְעֲלֶה מִלְּהִקְרִיב בְּעַל מוֹם, או
 צוּוּי שִׁיחַא תְּמִים, וְצוּוּי שְׁלֵא יִהְיֶה מִחֹסֵר זְמַן — וְהוּא
 אָמְרוּ: "וּמִיּוֹם הַשְּׂמִינִי וְהִלָּאָה" (ויקרא כב, כז); וְצוּוּי
 לְמַלַח פֶּלֶא-קֶרְבָן — וְהוּא אָמְרוּ "עַל פֶּלֶא-קֶרְבָנְךָ תִּקְרִיב
 מֶלַח" (שם ב, יג); וְאֲזַהְרֶתוּ מִלְּבַטְלוֹ — כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: "וְלֹא
 תִּשְׁבִּית מֶלַח"; וְצוּוּי לְאֵלֶּל מֵהַשְּׂאִיכָל מִמֶּנּוּ — שְׁכַל-
 אֶחָד מִן הַצּוּוּיִים הָאֵלֶּה מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, לְפִי שֶׁאֵין אִף
 אֶחָד מֵהֶם פֶּרֵט מִעֲבֹדֵת קֶרְבָן מַסִּים, אֲלֵא הֵם צוּוּיִים
 הַכּוֹלְלִים פֶּלֶא-קֶרְבָן כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר בְּשַׁעַת מִנְיָנּוּ.

וּבְרִירוֹ, כִּי זֶה שֶׁהִפְתֵּן לִזְקַח מֵהַשְּׂרָאוּי לוֹ לְקַחַת —
 פֶּרֵט מִפְּרִי הַמִּצְוָה, כְּמוֹ שֶׁהִזְכַּרְנוּ בְּעוֹר הָעוֹלָה.
 וְכִּי גַם בְּרֵאשִׁית הַגֹּז. כִּלְל הַמִּצְוָה הוּא, שֶׁנִּפְרִישׁ רֵאשִׁית
 הַגֹּז וְנִתְּנָהוּ לַכֹּהֵן; וְכֵן שֶׁנִּפְרִישׁ מֵעֵשֶׂר רֵאשׁוֹן וְנִתְּנָהוּ לְלוֹי.
 וְכִּבְר טַעֲמוֹ בְּזֶה עַד שֶׁמִּנּוּ עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע מִתְּנוֹת כְּהֵנָּה
 כְּעֲשָׂרִים וְאַרְבַּע מִצְוֹת, אַחַר שֶׁמִּנּוּ מִקְצַת הַמִּצְוֹת שְׂאוֹתָהּ
 הַמִּתְּנָה הִיא פֶּרֵט מִזֶּה, עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעוֹר הָעוֹלָה
 וְחֵזֶה וְשׁוֹק מִשְׁלָמִים. וְלְפִי שֶׁנֶּעְלַם כִּלְל זֶה מִזוּלְתָנוּ וְלֹא
 הִרְגִישׁ בּוֹ כֶּל-עֶקֶר וְלֹא שֵׁם אֵלָיו לְבִי, הִגִּיעַ לְכֶף בְּמִצְוֹת
 בְּפָנֵי עֲצֻמָּה: יִצְיָקוֹת, בְּלִילוֹת, פְּתִיתוֹת, מְלִיחוֹת, הַגְּשׁוֹת,
 תְּנוּפוֹת, קְמִיצוֹת וְהַקְטָרוֹת — וְלֹא יָדַע שְׁכַל-אֵלָיו פְּרִי
 עֲבֹדֵת הַמִּנְחָה, וְהוּא, שֶׁנִּצְטַוְיָנוּ לְהִקְרִיב מִנְחָה. אַחֲרֵי-כֵן
 הִתְחִיל (הַפְּסוֹק) לְבָאָר עַל אֵיזָה דְבָר חַל הַשֵּׁם הַזֶּה —
 וְהִיא תּוֹרַת הַמִּנְחָה — וְאָמַר, שֶׁתְּהִיָּה מִסְלֵת אוֹ מִלְחָם
 הָאֶפְרַי בְּאֶפְרַי כִּף אוֹ בְּאֶפְרַי כִּף כְּלוֹמַר: מִחֲבַת אוֹ מִרְחֻשֵׁת
 אוֹ מֵאֶפֶס תִּנּוּר; וּבִלְוֵלָה בְּשִׁמְן בְּשַׁעֲרוֹ מַסִּים, וּפּוֹתֵתָהּ,
 וְנוֹתֵן עֲלֶיהָ מֶלַח וְלִבְנָהּ, וְיִגִּישׁ וְיִנְיֵף וְיִקְמָץ מִמֶּנָּה פֶּסֶדֶר
 שֶׁבִּאֲרָנוּ וּבִרְנָנוּ בְּמִקּוֹמוֹ בְּמִסְכַּת מִנְחוֹת. וְכַל-אֵלָיו פְּרִי
 הָעֲבֹדָה, וְעַל הַדֶּבַר הַנֶּעֱשֶׂה לְפִי כֶּל-הַתְּאוּר הַזֶּה נוֹפֵל שֵׁם
 מִנְחָה. אִם-כֵּן הַמִּצְוָה הִיא: הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְיָנוּ שֶׁתְּהִיָּה
 עֲבֹדֵת קֶרְבָן הַלְחָם אוֹ הַסְּלֵת שֶׁנִּקְרִיב לְפִי כֶּל-הַסֶּדֶר הַזֶּה.
 וְהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּמִצְוֹת מִנְחָה, כְּלוֹמַר: הַצִּיקָה וְהַבְּלִילָה
 וְהַפְּתִיתָה וְהַמְּלִיחָה וְהַתְּנוּפָה וְהַהַגְּשָׁה וְהַקְּמִיצָה
 וְהַהַקְטָרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּחִלְצָהּ: "וְחִלְצָה נֶעְלָו וְגו' וְיִרְקָה
 בְּפָנָיו וְעִנְתָּה וְאָמְרָה" (דברים כה, ט). וְכִשֵּׁם שֶׁמִּצְוֹת חִלְצָה
 אַחַת וְאֵין אֲנִי מוֹנִים חִלְצָה וְיִרְקָה וְיִקְרִיאָה, בִּינּוֹן
 שֶׁכְּלוֹתָם מֵעֲשֵׂה חִלְצָה וְזוֹ מִצְוָה אַחַת — כִּף גַּם לֹא
 נִמְנָה: וְיִצְקָתָ עֲלֶיהָ שִׁמְן, וְשִׁמְתָ עֲלֶיהָ לִבְנָהּ, בְּמֶלַח
 תְּמִלַח, וְהִנְיֵף, וְהִגִּישׁ וְקָמָץ וְהִקְטִיר. וְזֶה לֹא יַעֲלֶם אֲלֵא
 מִמִּי שֶׁתּוֹפֵשׁ אֶת-הָעֲנִינִים בְּעִיּוֹן רֵאשׁוֹן, בְּלִי שִׁחְזוֹר וְיִשְׁקַל
 אֶת-הָעֲנִינִים בְּדַעְתּוֹ, כְּמוֹ שְׂאוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ עֲלֵיהֶם
 הַשְּׁלוֹם: "אֲגַב שְׂטֵפָה אִמְרָה", כְּלוֹמַר: אָמְרוּ בְּלִי
 הַתְּבוֹנָנוֹת אֲלֵא לְפִי הַמְּחַשְׁבָה הַרְאשׁוֹנָה הָעוֹלָה עַל הַדַּעַת
 אִם-כֵּן כִּלְל זֶה בָּרַר לָנוּ מִצְוֹת הַקֶּרְבָנוֹת בְּלֶם וְאִיךְ רָאוּי
 לְמִנּוֹתָם, כְּדִי שְׁלֵא יִקְרָה בְּהֶם שֵׁם מִשְׁגָּה וְלֹא עֲרֹבוּב
 כִּלְל, כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר בְּמִנְיָנּוּ בְּעוֹרֵת הַשֵּׁם.

וְאֵיזָה שְׁתֵּי מִצְוֹת. הִנֵּה נִבְאָר לָךְ, שֶׁאֶפְלוּ הַחֲלָקִים
 שְׂאִינִים מֵעַכְבִּים וְהֵאֲתֹוה, פְּעַמִּים הֵם מִצְוָה אַחַת אִם
 הַעֲנִין אֶחָד; שֶׁהָרִי הַמִּטְרָה בְּצִיצַת "לְמַעַן תִּזְכְּרוּ", לְכֵן
 נִמְנִית כְּלָלוֹת הַדְּבָר הַמְבִיא לִידֵי זִכְרָה. אִם כֵּן, לֹא נִשְׂאָר
 לָנוּ לְתֵן לֵב בְּמִנְיֵן הַמִּצְוֹת לְאָמְרָם "מֵעַכְבִּין" וְ"אֵין
 מֵעַכְבִּין" — אֲלֵא לְעֲנֵן בְּלִבְד: אִם הוּא עֲנִין אֶחָד אוֹ
 עֲנִינִים רַבִּים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּכִלְל הַתְּשִׁיעִי מִכְּלָלִים אֵלָיו
 שֶׁאֲנִי עוֹסְקִים בְּבִאוּרָם.

הַכִּלְל הַשְּׂנִיִּים עֵשֶׂר: שֶׁבִּפְעֻלָּה שֶׁמְצוּיִים עַל עֲשִׂיתָהּ,
 אֵין לְמִנּוֹת חֶלֶק שָׁבָה לְבִדּוֹ.

יְרוּעַ שִׁישׁ שֶׁמְצוּיִים אֲנִי עוֹשׂוֹת אֵיזָה מֵעֲשֵׂה, וְאַחֲרֵי-כֵן
 יִתְחִיל הַכְּתוּב לְבָאָר אֵיכוֹת הַמֵּעֲשֵׂה הַהוּא, וְיִפְרֹשׁ
 אֶת-הַשֵּׁם שֶׁהִזְכִּיר וְיֹאמַר מַה הוּא כּוֹלֵל, — הָרִי אֵין לְמִנּוֹת
 כֶּל-צוּוּי שֶׁבָּא בְּאוֹתוֹ הַבְּאוּר כְּמִצְוָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה. לְדַגְמָה
 אָמְרוּ: "וְעֵשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ" (שמות כה, ח), הָרִי זוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה
 אַחַת מִכֶּל-הַמִּצְוֹת, וְהִיא: שִׁיחַא לָנוּ בֵּית שְׂאֵלָיו יְבוֹאוּ
 וְיִחַגּוּ בּוֹ, וְכִּבּוֹ תְּהִיָּה הַקְּרִיבָת הַקֶּרְבָנוֹת, וְשֵׁם? תִּקְבְּצוּ
 בְּמוֹעֲדֵים. אַחֲרֵי-כֵן הִתְחִיל לְתַאֵר פְּרִטֵי וְאִיךְ הֵם נֶעֱשִׂים
 — אֲבָל אֵין לְמִנּוֹת כֶּל מֵהַשְּׂאֵמֶר בּוֹ "וְעִשִׂיתָ" מִצְוָה בְּפָנֵי
 עֲצֻמָּה. וְעַל הַדֶּרֶךְ זוֹ עֲצֻמָּה יִהְיֶה הַדְּבָר בְּקֶרְבָנוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ
 בְּוִיקְרָא, וְהוּא, שֶׁהַמִּצְוָה הָאֶחָת הִיא כִּלְל הָעֲבֹדָה הַמְתַּאֲרָת
 כֶּל-מִין מִמִּינֵי הַקֶּרְבָנוֹת. הַמֶּשֶׁל בְּזֶה: הָעוֹלָה שֶׁאֲנִי
 נִצְטַוְיָנוּ שֶׁתְּהִיָּה עֲבֹדֵת הָעוֹלָה כִּף, הִנְנוּ, שֶׁתִּשְׁחַט וְתִפְשֵׁט
 וְתִנְתַּח וְיִזְרַק דָּמָה בְּאֶפְרַי בְּזֶה וְכֵן וְיִקְרַב חֲלָבָה; אַחֲרֵי-כֵן
 יִשְׂרָף בְּשָׂרָה כִּלְל עִם שַׁעֲרוֹ יְדוּעַ מִן-הַסְּלֵת הַכּוֹלֵל בְּשִׁמְן
 וְשַׁעֲרוֹ יְדוּעַ מִן-הִיּוֹן — וְהֵם הַנְּסָכִים — וְשִׁיחַא עוֹרָה
 לְכֵתֵן הַמִּקְרִיב אוֹתָהּ. הִנֵּה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת בְּכִלְלוֹתָהּ הִיא
 מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא תּוֹרַת הָעוֹלָה, כִּי הַתּוֹרָה חִיבָה
 שֶׁכְּמוֹ הָעֲבֹדָה הַזֹּאת תֵּעֲשֶׂה כֶּל-עוֹלָה. וְכִּף גַּם עֲבֹדֵת
 הַחֲטָאֹת כֹּלָּה — שֶׁחִטְתָּהּ וְהִפְשַׁטָּה וְהִקְרַבְתָּ מֵהַשְּׂקָרֵב
 מִמֶּנָּה וְחִיצַת הַכִּלִּים אֲשֶׁר יִהְיֶה מִדָּמָה עֲלֵיהֶם וְחִיצַת
 הַכִּלִּים, שֶׁהִיא מִתְּבַשְׁלֵת בְּהֶם אוֹ שִׁבְרֵתָם — הַכֹּל תּוֹרַת
 חֲטָאֹת, וְזוֹ מִצְוָה אַחַת. וְכִּף תּוֹרַת הָאֲשֵׁם הִיא מִצְוָה אַחַת;
 וְכִּף תּוֹרַת זִבַח הַשְּׁלָמִים, וְשֶׁהוּא עַל תּוֹרָה עִם לְחֶם אוֹ בְּלִי
 לְחֶם, וְלִקְחֵת הַכֵּהן מִמֶּנּוּ חֵזֶה וְשׁוֹק וְהַנְּפֹתוֹ — הַכֹּל מִכִּלְל
 עֲבֹדֵת זִבַח הַשְּׁלָמִים, וְזוֹ מִצְוָה אַחַת. וְאֵלָיו הֵם כִּלְל מִינֵי
 הַקֶּרְבָנוֹת שֶׁחִיבֵם כּוֹלֵל לְיַחֲד וְצַבוּר, חוּץ מִן-הָאֲשֵׁם,
 שֶׁהוּא קֶרְבָן יַחֲד לְעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַקְדַּמַּת סֶדֶר
 קֶדְשִׁים. הַסֶּדֶר הַזֶּה בְּעֲבֹדוֹת הוּא מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאֵין לְמִנּוֹת
 כֶּל-פֶּרֵט וְפֶרֵט מִפְּרִי הָעֲבֹדָה כְּמִצְוָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, זוּלָתִי
 אִם יֵשׁ צוּוּיִים הַכּוֹלְלִים אֶת-כֶּל-מִינֵי הַקֶּרְבָנוֹת, וְאֵינִים
 מִיְחִידִים לְאַחַד הַמִּינִים הַלְּוִיָּאִי אֶת-זוּלְתוֹ — כִּי כֶּל-צוּוּי
 מֵאֵלָיו (הַצּוּוּיִים הַכּוֹלְלִים אֶת הַקֶּרְבָנוֹת כּוֹלֵם) צָרִיךְ לְמִנּוֹתוֹ
 מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, לְפִי שֶׁאֲנִי פֶּרֵט מִפְּרִי עֲבֹדֵת קֶרְבָן

מִן־הַמִּצְוֹת שֶׁל הַחֶלֶק שֶׁפָּרַשׁ בּוֹ אֶת־הַעֲנֹשׁ: מֵה־שִּׁצְנוֹנוֹ 45
 יִתְעַלֶּה לְסַקֵּל בְּאָבֶן מִי שֶׁעֹבֵר עֲלֵיהֶן; וּמִהֶן — שִׁצְנוֹנוֹ 46
 לְשִׂרְף בְּאֵשׁ אֶת־הָעֹבֵר עֲלֵיהֶן; וּמִהֶן — שִׁצְנוֹנוֹ לְהַכּוֹת 47
 בְּסִיף (חֶרֶב) אֶת־צִוּאר הָעֹבֵר עֲלֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֵרוּשׁ 48
 הַמִּקְבֵּל (מַחוּ"ל); וּמִהֶן — שִׁצְנוֹנוֹ לְחַנֵּק אֶת־הָעֹבֵר עֲלֵיהֶן, 49
 כְּמוֹ שֶׁבָּא בְּפֵרוּשׁ; וּמִהֶן — שִׁצְנוֹנוֹ לְהַלְקוֹת אֶת־הָעֹבֵר 50
 עֲלֵיהֶן בְּרִצּוּעָה; וּמִהֶן — שִׁיעֵד עֲלֵיהֶן כְּרַת, וְהוּא, שְׂלֵא 51
 יֵהָא לְעֹבֵר שִׁמּוֹת עֲבֵדוֹ בְּחֻטְאוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ 52
 שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּפֶרֶק חֶלֶק; וּמִהֶן — שִׁיעֵד עֲלֵיהֶן, יִתְעַלֶּה, 53
 בְּמִיתָה בַלְבָד, וְהוּא, שִׁמְיָתָהּ ה' בְּחֻטְאוֹ וַיִּתְכַּפֵּר־לוֹ 54
 בְּמִיתָתוֹ. וַיְכַר בְּאֲרוֹ בְּרִישׁ מַכּוֹת (יג.), כִּי כָל־לְאוֹ שִׁהֵעֹבֵר 55
 עֲלָיו חֵיב כְּרַת אוֹ מִיתָה בְּיַד שָׁמַיִם בַּלְבָד, אִם נִתְבָּרַר 56
 שִׁהֵעֹבֵר עֵבֶר עַל אוֹתוֹ הֲלָאוֹ וְהִזִּיד בְּאוֹתָהּ הָעֵבֶרָה בְּעֵדִים 57
 וְהִתְרַאָּה — הָרִי זֶה לִזְקָה, אֶף־עַל־פִּי שֶׁעָקַר מִשְׁפָּטוֹ, 58
 שִׁיָּהָא דִּינּוּ מְסוּר לְשָׁמַיִם; וּמִהֶן — שִׁצְנוֹנוֹ יִתְעַלֶּה לְהַעֲנִישׁ 59
 אֶת־הָעֹבֵר עֲלֵיהֶן בְּמִמוֹנוֹ בַּלְבָד, לֹא בְּגוּפוֹ, כְּמוֹ שֶׁקָּבַע 60
 לְגִזְלָן (שִׁכְפַר בַּמּוֹן חֲבִירוֹ וּנְשַׁבַע לְשַׁקֵּר) תּוֹסַפֵּת חֻמֵּשׁ וְלִגְנֹב 61
 תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל מֵה־שִּׁגְנֹב; וּמִהֶן — שִׁצְנוֹנוֹ יִתְעַלֶּה שִׁקְרִיב 62
 הָעֹבֵר קֶרְבָּן עַל חֻטְאוֹ וַיִּתְכַּפֵּר־לוֹ. 63

וְאֲשֶׁר לְקִיּוּם הָעֲנֹשִׁים הָאֵלֶּה — כֹּלֵם מִצְוֹת עֲשֵׂה, שִׁאֲנוּ 64
 נִצְטוּיָנוּ שְׁנֵמִית אֶת־זֶה, וְשִׁנְלִיקָה אֶת־זֶה, וְשִׁנְסַקֵּל 65
 אֶת־זֶה, וְשִׁנְקָרִיב קֶרְבָּן עַל מֵה־שִׁעֲבֵרְנוּ עֲלָיו. וְלֹאֲפִן מִנְּגִנָּה, 66
 שִׁאֲנוּ נִמְנָה אֲרַבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין כְּאֲרַבַּע מִצְוֹת מִמִּצְוֹת 67
 עֲשֵׂה, לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (פֶּרֶק ז מִשְׁנָה ב־א): זוֹ מִצְוֹת הַנִּסְקָלִין. 68
 וְכֵן אָמְרוּ (שֵׁם פֶּרֶק ז מִשְׁנָה ב־ג): כִּי־צַד מִצְוֹת הַנִּשְׁרָפִין? 69
 כִּי־צַד מִצְוֹת הַנִּחְנָקִין? כִּי־צַד מִצְוֹת הַנִּהְרָגִין? וְאָמְרוּ עוֹד 70
 (שֵׁם לֵה), שְׁנֵה שִׁאֲמַר יִתְעַלֶּה: "לֹא־תִבְעֵרוּ אֵשׁ" (שְׁמוֹת 71
 לֵה, א) — הוּא אֲזַהֶרָה שְׂלֵא לְבַצֵּעַ אֶת־הָעֲנֹשִׁים בְּשִׁבְתָּ, 72
 וְהוּא, שִׁבְזָה הַזְהִיר מִשְׁרַפְת־מִצְוָה (שֶׁרַפָּה שְׁהִיא מִצְוָה); 73
 וְאָמַר: "כֹּלֵל מִשְׁבַּתְיָכֶם", כְּלוֹמַר: בְּמוֹשֵׁב בֵּית דִּין לֹא־ 74
 תִּבְעֵרוּ אֵשׁ, אֶף־עַל־פִּי שִׁוּוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה. אָמְרוּ: "שֶׁרַפָּה 75
 בְּכֹלל הִיָּתָה, וַיִּצְאָת לְלַמֵּד: מֵה שֶׁרַפָּה מִיַּחַדָּת, שְׁהִיא אַחַת 76
 מִמִּיתוֹת בֵּית דִּין וַיִּצְאָת דוּחָה אֶת־הַשְּׁבַת, אֶף כֹּל־שִׁאֲרָ 77
 מִיתוֹת בֵּית דִּין לֹא יִדְחוּ אֶת־הַשְּׁבַת" (ובְּשֵׁם שֶׁהִשְׁרַפָּה מִצְוָה 78
 כֵּן שֶׁאֵר מִיתוֹת). וְזֶה בְּרוּר וְלֹא יִסְפַּק בּוֹ שׁוּם אָדָם. וְכֵן 79
 גַּם רֵאוּי, שֶׁנִּמְנָה הַמַּלְקוֹת בְּרִצּוּעָה כְּמִצְוָה, וַאֲיִן לְמִנּוֹת 80
 כֹּל־עֲנֹשׁ מִיַּחַד כְּמִצְוָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה עַד שִׁנְאֲמַר, דֶּרֶךְ מִשְׁל, 81
 שֶׁהֲצוּי שִׁנְצֻטוּיָנוּ לְסַקֵּל מִחֻלָּל שְׁבַת — מִצְוֹת עֲשֵׂה 82
 אַחַת; וּסְקִילָת בְּעַל אוֹב — מִצְוָה שְׁנֵי; וּסְקִילָת עוֹבֵד 83
 עֲבוּדָה זָרָה — מִצְוָה שְׁלִישִׁית, עַד שִׁיָּהָא מִנְּגִן הַמִּצְוֹת 84
 כִּפִּי מִנְּגִן הָאִישִׁים שֶׁהֵם מִחֵיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, כְּמוֹ 85
 שֶׁעֲשֵׂה וּזְלַתְנוּ בְּלֵי הַתְּבוֹנָנוֹת. שִׁפְן אֵלוֹ הִיָּה הַדְּבָר כֵּן, 86
 רֵאוּי הִיָּה בְּהִכְרַח שֶׁנִּמְנָה כֹּל־מַלְקוֹת וּמַלְקוֹת מִצְוָה בְּפִנֵּי 87
 עֲצָמָה עַד שִׁתְּהָא מַלְקוֹת אוֹכַל נִבְלָה — מִצְוָה בְּפִנֵּי 88
 עֲצָמָה, וּמַלְקוֹת אוֹכַל בְּשׁוֹר חֲזִיר — מִצְוָה שְׁנֵי, וּמַלְקוֹת 89

הַכֹּלֵל הַשְּׂלֵשָׁה עֲשָׂר: שֶׁמִּסְפַּר הַמִּצְוֹת אֵינוֹ מִתְרַבֵּה 1
 לְפִי מִסְפַּר הַיָּמִים שֶׁבָּהֶם נוֹהֲגַת הַמִּצְוָה הַהִיא. 2
 בְּרוּר, שִׁישׁ מִצְוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה בְּעַת וּבְזִמְנָן קְבוּעַ; פְּעָמִים 3
 נִמְשָׁכָת אוֹתָהּ תְּקוּפַת זְמַן בְּהִמְשָׁךְ, כְּלוֹמַר: 4
 שֶׁחֻבָּה לְעִשׂוֹת אוֹתָהּ הַמִּצְוָה יוֹם אַחֲרֵי יוֹם, כְּגוֹן: סִכָּה 5
 וְלוֹלֵב; וּפְעָמִים הִיא בְּיָמִים יְדוּעִים כְּגוֹן הַקְּרָבָנוֹת. אִם 6
 נֹאמַר, דֶּרֶךְ מִשְׁל, שֶׁמוֹסַף רֹאשׁ חֹדֶשׁ מִצְוָה אַחַת, הָרִי זֶה 7
 הַמִּצְוָה שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַקְרִיב קֶרְבָּן נוֹסֵף כֹּל־פְּעַם שֶׁנוֹלַד 8
 הַיָּרֵחַ. וְאִם יֹאמַר מִיִּשְׁהוּ: מִדּוּעַ לֹא תִמְנָה מוֹסַף כֹּל־רֹאשׁ 9
 חֹדֶשׁ כְּמִצְוָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה? נֹאמַר לוֹ: אֵלוֹ הִיָּה הַדְּבָר כֵּן 10
 — תִּמְנָה גַּם אֶת־הַתְּמִיד שֶׁל כֹּל־יוֹם כְּמִצְוָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה, 11
 וְהַקְטָרֶת הַקְטָרֶת בְּכָל־יוֹם מִימּוֹת הַשָּׁנָה מִצְוָה בְּפִנֵּי 12
 עֲצָמָה, וְהַטְּבַת הַגֵּרוֹת שֶׁהִיא חוֹבָה בְּכָל־יוֹם יוֹם כְּמִצְוָה 13
 בְּפִנֵּי עֲצָמָה! אֵךְ בִּינָן שִׁאֲיִן מוֹנִים אֵלָּא אֶת־הָעֲנִיָּן 14
 שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בּוֹ — יְהִיָּה חֲיוּבוֹ בְּאִיזָה זְמַן שִׁיָּהִיָּה — אִין 15
 מוֹנִים מוֹסַף רֹאשׁ־חֹדֶשׁ אֵלָּא מִצְוָה אַחַת, וּמוֹסַף שְׁבַת 16
 מִצְוָה אַחַת, וְכֵן מוֹסַף כֹּל־מוֹעֵד וּמוֹעֵד מִחֻמְשַׁת הַמוֹעֲדִים, 17
 אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא חוֹבָה בְּהַרְבֵּה יָמִים רְצוּפִים, כִּי כְּמוֹ 18
 שִׁאֲמַר: "וּשְׁמַחְתֶּם לְפָנָי ה' אֲלֵהֶיכֶם שְׁבַעַת יָמִים" (ויִקְרָא 19
 כב, מ), כֵּן אָמַר: "שְׁבַעַת יָמִים תִּקְרִיבוּ אֵשֶׁה לֵה'" (שֵׁם, 20
 לו); וּכְשֶׁם שֶׁמִּצְוֹת לוֹלֵב הִיא אַחַת, כֵּן מִצְוֹת מוֹסַף־פֶּסַח 21
 — אַחַת, וְכֵן מוֹסַף כֹּל־פֶּרֶק וּפֶרֶק. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יִתְבָּאֵר, 22
 שֶׁגַּם הַחֲגִיגָה (קָרְבַן שְׁהוּוּ מִקְרִיבִים בְּעֵלִיהָ לְרַגֵּל) מִצְוָה אַחַת, 23
 אֶף־עַל־פִּי שֶׁהִיא חוֹבָה בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים; וְכֵן הָרֵאִיָּה 24
 (הַחֲיוּב לְרֹאוֹת עִם קָרְבַן הַנִּקְרָא רֵאִיָּה וְלִהְרֹאוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ) 25
 וְהַשְּׂמִיטָה (בְּשִׁלְשַׁת הַרְגָלִים) — וְזֶה מִמֵּה־שְׂלֵא יִטְעָה בּוֹ 26
 שׁוּם אָדָם וְלֹא יִחְשַׁב אַחֲרָת. 27
 אֵלָּא טְעוּ בְּמַה־שִׁתְּלוּי בְּכֹלֵל הַזֶּה טְעוֹת גְּדוֹלָה מְאֹד 28
 וּמוֹזָרָה, וְהִיא, שֶׁמִּנּוּ כֹל־הַמוֹסָפִין מִצְוָה אַחַת: 29
 מוֹסַף שְׁבַת וּמוֹסַף רֹאשׁ־חֹדֶשׁ וּמוֹסָפֵי מוֹעֲדוֹת. הָרִי לְפִי 30
 דֶּרֶךְ מִנְּגִן זֶה הִיָּה צְרִיכִים לְמִנּוֹת שְׁבִיתַת כֹּל־יוֹם טוֹב מִצְוָה 31
 אַחַת — וְלֹא עֲשׂוּ כֵן. אֵךְ ה' יוֹדַע וְעַד — שִׁאֲיִן רֵאוּי 32
 לְתַפְסֵם בְּדָבָר כֵּזֶה, לְפִי שְׂלֵא דְבָקוּ בְּשִׁיטָה אַחַת (עַקְבִּית) 33
 כְּמִנְּגִנָּם, אֵלָּא "יַעֲלוּ שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְּהוֹמוֹת" (תְּהִלִּים קו, כו), 34
 וְהֵאֱמַת הַבְּרוּרָה הִיא מֵה־שִׁהֲזַכְּנוּ לָךְ, שֶׁכֹּל־מוֹסַף וּמוֹסַף 35
 מִצְוָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה כְּמוֹ שֶׁשְׁבִיתַת כֹּל־יוֹם יוֹם מִצְוָה בְּפִנֵּי 36
 עֲצָמָה — וְזוּהִי הַשִּׁיטָה הַנְּכֻבָּה. 37
 הַכֹּלֵל הָאֲרַבְּעָה עֲשָׂר: אִיךְ רֵאוּי לְמִנּוֹת קִיּוּם הָעֲנֹשִׁים 38
 בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה. 39
 דַּע שֶׁכֹּל־הַמִּצְוֹת, עֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֵׂה, נִחְלָקוֹת חֶלֶקָה 40
 רֵאוּשׁוֹנִית לְפִי מְשַׁרְת הַשַּׁעַר הַזֶּה לְשִׁנֵּי חֶלְקִים: חֶלֶק 41
 שְׂלֵא פָּרַשׁ בּוֹ הַכְּתוּב עֲנֹשׁ כֹּלֵל, אֵלָּא צִוָּה וְהִזְהִיר וְלֹא חֵיב 42
 אֶת־הָעֹבֵר עֲנֹשׁ וְלֹא יַעֲד לוֹ עֲנֹשׁ מִסֵּים, מִפְּנֵי שֶׁעֹבֵר עַל 43
 צִוָּי אוֹ אֲזַהֶרָה מְסִימָת, וְחֶלֶק שְׁבָאֵר בּוֹ גְּמוּל וְעֲנֹשׁ. 44

46 מיתה בידי שמים כמו שמנה. וענין אמרו: "וכלם
47 בטוחים" — כלומר שהוא תעלה הבטיח, שהוא יכרית
48 וימית זה. ואין ספק, שאדם זה לא נשארה אצלו הסברה
49 שתרנג"ג מצות חובה עלינו, אלא יש מהן שהן חובתנו אנו
50 ויש מהן שהן חובתו תעלה, כמו שאמר ופרש, שהוא
51 יבצע אותן ולא אנחנו. והשם יודע ועד שכל זה לדעת
52 בלבול גמור, ואין צריך לדבר על זה בשום פנים, כי הם
53 דברים שבטולם ברור; אלא באה להם פלס טעות זו,
54 מפני שהם מונים את העושים כמצות ונבוכים בכך: פעם
55 מונים אותם לבדם, ופעם מונים את העושה וגם את הדבר
56 שעליו חבים אותו העושה, וקובעים את כל זה כמצות
57 לא תעשה בלי התבוננות. אבל סדר המנין הנכון הוא
58 מה שהזכרתי: שכל מין של עושה הוא מצות עשה, ולפי
59 זה יהיה דין תשלומי גנב — מצות עשה, כי אנו נצטוונו
60 להטיל עליו סכום בשעור זה. ודין תוספת חמש —
61 מצוה, ודין חיוב חטאת קבועה — מצוה, ודין חיוב אשם
62 ודאי — מצוה, ודין חיוב אשם תלוי — מצוה; וקרוב
63 עולה ויורד — מצוה; וכן לסקל ולשרף ולהרג ולהגק
64 ולתלות — כל אחד מן העושים האלה מצוה בפני
65 עצמה, יתחייב בהן מי שיתחייב; כשם שההלקאה ברצועה
66 מצוה אחת, יתחייב במלקות מי שיתחייב. — והו מה
67 שרצונו להקדימו בכלל הזה, ובו נשלמו
68 הפללים שהקדמתם תועיל למה — שאנחנו עוסקים בו.

הקדמה

— מבוא —

69 עוד ראוי להוסיף לכך הקדמה זו: שכל דבר שחייבים
70 עליו מיתת בית דין או פרת — הרי זו בהכרח
71 מצות לא תעשה. חוץ מפסח ומילה שהם בפרת, אף על
72 פי שהם מצות עשה, כמו שהזכירו בריש מסכת פרות
73 (ב); ואין אצלנו שום מצות עשה זולתן שהעובר עליהן
74 יתחייב פרת — וכל שכן מיתת בית דין. אם כן, כל
75 מה שנגאמר בתורה שהעושה דבר פלוני יומת, או שהוא
76 חייב פרת — ידענו ברור שאותו הדבר מזהיר עליו
77 ושהוא בלא תעשה. ויש שיתבאר בכתוב הלאו שבו
78 מלבד באור העושה ויהיה העושה מבאר וגם האזהרה
79 מבארת, כגון: חלול שבת ועבודה זרה, שאמר בהם:
80 "לא תעשה כל מלאכה" ו"לא תעבדם", אחר כך חייב
81 סקילה למי שעשה מלאכה או עבד. ופעמים לא התבאר
82 האזהרה בכתוב בלאו גרידא, אלא הוא מזכיר את העושה
83 בלבד ועוזב את האזהרה; אלא שהכלל הוא אצלנו: "לא
84 עושה בכתוב אלא אם כן הזהיר" (ובאים קו), ועל כל פנים
85 יש אזהרה לכל מי שחייב עושה. לפיכך אומרים בכל
86 מקום: "עושה שמענו, אזהרה מנין? תלמוד לומר: כף
87 וכף". ואם לא נתפרשה האזהרה בכתוב, למדוה באחת

1 אוכל בשר בחלב — מצוה שלישית, ומלקות לובש
2 שעטנז — מצוה רביעית, ויהיו אצלנו מצות עשה כמנין
3 הלאוין שלוקין עליהם — הרי אז יתרבו מצות עשה
4 ויהיו בהכרח יותר מארבע מאות מצות! אלא כשם שלא
5 נמנה כל מחייב מלקות, אלא נמנה סוג העושה בלבד —
6 והיא ההלקאה בשוט — כך לא נמנה במיתות אלא מין
7 העושה והוא: שרפה, סקילה, חנק והרג וכף גם לא נמנה
8 כל מחייב קרוב לכויד עד שנאמר: חטאת שגגת שבת —
9 מצוה, חטאת שגגת עבודה זרה — מצוה, אלא נמנה מין
10 הקרוב בלבד, כמו שמנינו מין המיתה.

11 וכבר ידעת, שמניי הקרובות משתנים לפי שנויי העברות
12 שעליהן חייבים אותן הקרוב. כי יש עברה שחייבים
13 עליה חטאת קבועה, ויש שחייבים עליה אשם תלוי, ויש
14 שחייבים עליה אשם ודאי, ויש שחייבים עליה קרוב עולה
15 ויורד (המשתנה לפי הישג ידו של המקריב). לפיכך לא נמנה
16 החטאת עם האשם, אלא נמנה חיוב חטאת קבועה —
17 מצוה, וחיוב אשם תלוי — מצוה, וחיוב אשם ודאי —
18 מצוה, וחיוב קרוב עולה ויורד — מצוה, יתחייב באותו
19 קרוב מי שיתחייב; ולא נשים לב לשנויי העברות שעל
20 פלאחת מהן חייבים אותו מין של קרוב, כשם שמנינו
21 המלקות מצוה אחת ולא שמנו לב לשנויי העברות שעל
22 כל אחת מהן חייבין מלקות. וכך קבע הכתוב לכל מין
23 מהם פרשה בפני עצמה.

24 וכבר ערבב זולתנו בכלל הזה ערוב שאין צריך להשיב
25 עליו; אף לא יהיה קל להשיב עליו בגלל עצם
26 ערובו לענינים הרי יש לתמה ולהתפלא על אדם המונה
27 מחייבי מיתות בית דין פלס אחד אחד, ומחייבי פרת
28 ומחייבי מיתה מפלס מצות לא תעשה; אחר כך מונה גם
29 את הדברים שהזכרנו עליהם, שעליהם חייבים אותה
30 המיתה, בכלל מצות לא תעשה, כמו שמנה בעל "הלכות
31 גדולות" המחלל את השבת בכלל מחייבי סקילה,
32 אחר כך מנה "לא תעשה כל מלאכה". ולא נשאר לנו
33 לומר אלא שהם חושבים בראשונה, בלי ספק, שקיים
34 העושים מצות לא תעשה. ואם כן — איך מונים בהם
35 (גם) העושה וגם הדבר (האיסור עצמו) שחייבים עליו אותו
36 העושה? ויותר קשה מזה, שמנו בתוכן, כלומר בתוך
37 מצות לא תעשה, מחייבי פרת שבהם אין מיתה; והם
38 מדמים, שחייב הפרת והעושה על כך זו המצוה המנויה,
39 עד שבעל "ספר המצוות" (רב חפץ גאון) פרש זאת ואמר
40 בפרק הראשון, כשפסם מה שכלל אותו הפרק, דברים
41 בנסח זה: "וממנו שלשים ושנים ענינים שהודיענו, כי
42 הוא יתברך ויתעלה יבצע אותם (והן מוטלות, כביכול עליו)
43 ולא אנחנו, וכלם בטוחים". וזה שאמר "וממנו", כלומר
44 מן הענין שכלל אותו הפרק, ושלשים ושנים הענינים —
45 הם: עשרים ושלשה המחייבים פרת בלבד ותשעת מחייבי

36 וְעוֹד: כְּשֶׁאֲזָכִיר אֶת-הַמִּצְוֹת שֶׁאֵינֶן חוֹבָה עַל הַנְּשִׂים, בֵּין
 37 עֲשֵׂה וּבֵין לֹא-תַעֲשֶׂה — אָמַר: זֶהוּ אֵינָהּ חוֹבָה עַל
 38 הַנְּשִׂים. וְיָדוּעַ, שֶׁהַנְּשִׂים אֵינֶן דְּנוֹת וְלֹא מְעִידוֹת וְלֹא
 39 מְקַרְבִּיּוֹת קֶרֶבֶן בִּיְדֵיהֶן וְלֹא גִלְחָמוֹת בְּמִלְחָמַת רְשׁוֹת לֹא
 40 אֲצַטְרֵף לֹמַר בָּהּ "זֶהוּ אֵינָהּ חוֹבָה עַל הַנְּשִׂים", בֵּין שְׁנֵי
 41 רְבוּי דְבָרִים לְלֹא צִרְף.
 42 וְעוֹד: כְּשֶׁאֲזָכִיר אֶת-הַמִּצְוֹת שֶׁאֵינֶן חוֹבָה אֲלָא בְּאֶרֶץ-
 43 יִשְׂרָאֵל, אוּ בְּפְנֵי הַבַּיִת, בֵּין עֲשֵׂה וּבֵין לֹא-תַעֲשֶׂה
 44 — אָמַר: זֶהוּ אֵינָהּ חוֹבָה אֲלָא בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל אוּ בְּפְנֵי
 45 הַבַּיִת. וְיָדוּעַ גַּם-כֵּן, שֶׁכָּל-הַקְּרָבָנוֹת אֵינֶם קְרִבִּים אֲלָא
 46 בְּמִקְדָּשׁ וְשֶׁהַעֲבוּדָה אֲסוּרָה מִחוּץ לְעִירָה; וְכֵן דִּינֵי נִפְשׁוֹת
 47 אֵין דְּנִים אוֹתָם אֲלָא כְּשֵׁי שֶׁמִּקְדָּשׁ. וְלִשׁוֹן הַמִּכְלֵאֵת: "מִנֵּין
 48 שֶׁאֵין מִמֵּיתִין אֲלָא בְּפְנֵי הַבַּיִת? תִּלְמוּד לֹמַר: מֵעַם מְזַבְּחֵי
 49 תִּקְחֶנּוּ לְמוֹת (שְׁמוֹת כ"א, י"ד) הָא: אִם יֵשׁ לָךְ בַּיִת — אֲתָהּ
 50 מִמֵּית; וְאִם לֹא — אֵין אֲתָהּ מִמֵּית". וְשֵׁם אֲמָרוּ עוֹד:
 51 "מִנֵּין שֶׁתֵּהֵא סְנֵהֲדָרִין סְמוּכָה לְמִזְבֵּחַ? תִּלְמוּד לֹמַר: מֵעַם
 52 מְזַבְּחֵי תִקְחֶנּוּ לְמוֹת". וְכֵן יָדוּעַ שֶׁהַנְּבוּאָה וְהַמְלָכוֹת
 53 נִסְתַּלְקוּ מִמֶּנּוּ עַד שֶׁנִּחְדַּל מִן-הַחֲטָאִים שֶׁאֲנַחְנוּ מִתְּמִידִים
 54 בָּהֶם — וְאֵזֶל לָנוּ ה' וְיִרְחַמֵּנוּ, כְּמוֹ שֶׁהִבְטִיחֵנוּ,
 55 וְיַחְזִירֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר עַל הַחֲזוֹרַת הַנְּבוּאָה: "וְהָיָה אַחֲרֵי-כֵן
 56 אֲשַׁפֵּף אֶת-רוּחִי עַל-כָּל-בָּשָׂר וּנְבָאוּ בְּנִיכֶם וּנְבוּנֹתֵיכֶם"
 57 (יזאל ג, א). וְאָמַר עַל הַחֲזוֹרַת הַמְלָכוֹת וְהַמְשָׁלָה: "בַּיּוֹם
 58 הַהוּא אָקִים אֶת-סֶפֶת דְּוִיד הַנְּפִלֵת וְגִדְרֵתִי אֶת-פְּרִצִיָּהּ
 59 וְהִרְסֵתִי אָקִים וּבְנֵיתֶיהָ כִּימֵי עוֹלָם" (עמוס ט, יא). גַּם יָדוּעַ
 60 שֶׁהַמְלָחָמָה וְכַבּוּשׁ הָאֶרֶץ לֹא יִהְיֶה אֲלָא בְּמִלְחָמָה וְעַל-פִּי
 61 סְנֵהֲדָרֵי גְדוּלָה וְכֹהֵן גְּדוּל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "וְלִפְנֵי אֲלֻעָזָר
 62 הַכֹּהֵן יַעֲמֵד" (וישאל לו') — כְּשֵׁי צִרְף לְצֵאת מִלְחָמָה —
 63 רש"י בַּמְדַּבֵּר כו, כ"א). וְלִפִּי שֶׁעֲנִינִים אֵלוּ בְּלֶם מִפְּרָסְמִים
 64 אֲצַל רַב בְּנֵי אָדָם, הָרִי כָּל-מִצְוֹת עֲשֵׂה אוּ לֹא-תַעֲשֶׂה
 65 הַתְּלוּיָה בְּקֶרֶבָנוֹת, אוּ בְּעֻבּוֹדוֹת, אוּ בְּמִיתוֹת בַּיִת דִּין, אוּ
 66 בְּסִנְהֶדְרִין, אוּ בְּנִבְיָא וּמְלָךְ, אוּ בְּמִלְחָמַת רְשׁוֹת — לֹא
 67 אֲצַטְרֵף לֹמַר בָּהֶן: וּמִצְוָה זֶה אֵינָהּ נוֹהֲגָת אֲלָא בְּפְנֵי הַבַּיִת,
 68 כִּיּוֹן שֶׁזֶה בְּרוּר לִפִּי מֵהַשְּׁהִיבְרָנּוּ. אֲבָל מֵהַשְּׁאֲפָשֵׁר שֶׁיֵּהֵא
 69 בּוֹ סֶפֶק אוּ טְעוּת, אֲעִיר עֲלֵיו בְּעִזְרַת הָאֵל.
 70 וְעַתָּה אֲתַחִיל בְּזִכְרוֹן כָּל-מִצְוָה וּמִצְוָה בְּעִזְרַת שְׁדֵי.

1 הַמִּדּוֹת (שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרַשְׁת בָּהֶן), כְּגוֹן זֶה שֶׁאָמַרְוּ (מְכִילֵת
 2 פֶּרֶשׁת מִשְׁפָּטִים) בְּאֶזְהָרַת מְקַלֵּל אָבִיו וּמִכָּה אָבִיו, שֶׁלֹּא
 3 נִתְבָּאָרָה בְּפֶתוּב כָּלֵל, כִּי לֹא אָמַר: "לֹא-תִקְלַל אָבִיךָ" וְלֹא
 4 אָמַר: "לֹא-תִכֶּה אָבִיךָ", אֲבָל חֵיב מִיתָה לְמִי שֶׁהִכָּה אוּ
 5 קָלַל. וּמִתּוֹךְ כֵּף לְמַדּוּנֵי, שֶׁהֵן מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, וְהוֹצִיאֻ
 6 וְלַמְדוּ לָהֶן וּלְכִיּוֹצֵא בָּהֶן אֶזְהָרָה מִמְּקוֹמוֹת אַחֲרִים בְּדָרְךָ
 7 אַחַת מִן-הַמִּדּוֹת. וְאֵין זֶה סְתִירָה לְמֵה-שֶׁאָמַרְוּ (בַּמְקוֹמוֹת
 8 רַבִּים בַּתְּלִמוּד): "אֵין מְזַהֲרִין מִן-הַדִּין", וְלֹא לְמֵה-
 9 שֶׁאֲמָרִים תְּמִיד: "וְכִי מְזַהֲרִין מִן-הַדִּין?! אֲלָא כְּנֹת
 10 מֵהַשְּׁאֲוִמִּים: "אֵין מְזַהֲרִין מִן הַדִּין" — כְּדִי לְאָסוּר
 11 בְּדָרְךָ לְמוּד עַל-יְדֵי מֵדָה (שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרַשְׁת בָּהֶן) מֵהַשְּׁאֲלָא
 12 נִתְפָּרַשׁ בּוֹ אֲסוּר לְגַמְרֵי; אֲבָל אִם נִמְצָא אֶת-הַעֲנֵשׁ לְעוֹשֵׂה
 13 מַעֲשֵׂה זֶה מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה — גִּדַּע בְּהִקְרַח שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה
 14 אֲסוּר וּמְזַהֲרִים עֲלָיו. וְרַק גִּלְמַד בְּאַחַת הַמִּדּוֹת הֵיכֵן הַעִיר
 15 עַל הַאֶזְהָרָה, כְּדִי שִׁיתְקַסֵּם לָנוּ הַכָּלֵל "לֹא עֲנֵשׁ הַכֹּתֹב
 16 אֲלֵא-אִם-כֵּן הִזְהִיר". וְאָכֵן אַחֲרֵי שֶׁמִּצְאֵנוּ הַאֶזְהָרָה עַל
 17 אוֹתוֹ דְּבָר — אֵז חֵיב מִי שֶׁעֲבָר וְעֲשֵׂה אוּ כֶּרֶת אוּ מִיתָה
 18 בַּיִת דִּין. דַּע אַפּוֹא הַקְּדָמָה זֶה וְזָכַר אוֹתָהּ עִם כָּל-הַכָּלֵלִים
 19 שֶׁקְּדָמוּ בְּכָל מֵה-שֶׁנִּזְכָּר לְקַמֵּן.
 20 עַתָּה אֲתַחִיל לְהַזְכִּיר כָּל-הַמִּצְוֹת, מִצְוָה מִצְוָה, וְאֲבָאָר
 21 אוֹתָן בְּדָרְךָ פְּרוּשׁ שֵׁם הַמִּצְוָה (מְבַלֵּי לְהִיכַסֵּס לְפֶרֶטִי
 22 הַהִלְכוֹת), כְּמוֹ שֶׁהִבְטַחְנוּ בְּרֵאשִׁית דְּבָרֵינוּ (בַּהֲקַדְמָה עַל
 23 מִטְרַת הַסֵּפֶר — שִׁיעוּר א), לִפִּי שֶׁזֶהוּ מִטְרַת הַמִּצְוֹת. אֵף
 24 טוֹב בְּעֵינֵי לְהוֹסִיף לְמִטְרָה זֶה תּוֹסֶפֶת, וְהֵיא: כְּשֶׁאֲזָכִיר
 25 אֶת-הַמִּצְוָה שֶׁיֵּשׁ עֲלֶיהָ אֵיזָה עֲנֵשׁ בְּעֲשֵׂה אוּ כָּל-תַעֲשֶׂה,
 26 אֲזָכִיר עֲנֵשׂה וְאָמַר: "וְהַעֲבֹר עֲלֶיהָ — חֵיב מִיתָה, אוּ
 27 כֶּרֶת, אוּ קֶרֶבֶן כֵּף, אוּ מִלְקוֹת, אוּ אַחַת מִמִּיתוֹת בַּיִת דִּין,
 28 אוּ תְשׁוּלוּמִין". וְכָל מֵה-שֶׁלֹּא יִזְכַּר בּוֹ עֲנֵשׁ מִן-הַעֲנֵשִׁים —
 29 תִּדַּע שֶׁאִם הֵיא מִמִּצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, הָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁאָמַרְוּ
 30 (תּוֹסֶפֶתא כְּרִיתוֹת פֶּרֶק א): "כְּעוֹבֵר עַל מִצְוֹת מְלָךְ", וְלֹא
 31 עֲלֵינוּ לְהַעֲנִישׁוּ. אֲבָל מִצְוֹת עֲשֵׂה כְּלָן — הָרִי כָּל-מִצְוָה
 32 מִהֵן בְּשִׁעֵה שֶׁעֲשִׂתָהּ חוֹבָה, יֵשׁ לָנוּ לְהִלְקוֹת בְּרִצְוָעָה
 33 אֶת-הַנְּמִנֵעַ מִלְעֲשׂוֹתָה עַד שִׁמּוֹת אוּ יַעֲשֶׂה, אוּ יַעֲבוֹר וְמֵן
 34 הַחֵיבוֹב. כִּי מִי שֶׁעֲבָר וְלֹא יָשַׁב בְּסִפְּהָ, דָּרְךָ מִשָּׁל, אֵין לָנוּ
 35 לְהִלְקוֹתוֹ אַחַר סְפוֹת עַל עֲבָרְתוֹ — וְדַע זֹאת.

אגרות קודש

[כ"ח תשרי תשי"ג]

...וקריאת שם הרי זה ענין של גילוי המשכה מן השרש המקור וההעלם, לעניינים שבפועל
 וכמבואר בדא"ח בכ"מ ענין קריאת שם שענינה לחבר הנשמה עם הגוף וכו', ועפ"י יש להסביר ג"כ
 המחלוקת שישנה אם אדם קרא שמות גם לדגים שהרי דוגמתם הם נבראים דעלמא דאתכסיא, היפך
 ענין הגילוי אלא שעלמא דאתכסיא זה - לגבי עולם שלמעלה הימנו גם לזה גילוי יקרא שזה יסוד
 לדיעה שגם הדגים נקראו בשם. יעויין תוס' חולין סו, ב. חזקוני ורד"ק לבראשית ב, יט. מדרש חסר
 ויתיר ועוד...

ישעיה פרק מח ח"טו

ח גַּם לֹא־שָׁמַעְתָּ גַּם לֹא יָדַעְתָּ גַּם מֵאֵי לֹא־פִתַּחְתָּ אֲזִנֶּיךָ כִּי יִדְעֵתִי בְּגֹד תִּבְגְּדוּ וּפְשַׁע מִבְּטָן קָרָא לְךָ:
ט לְמַעַן שְׁמִי אֲאָרִיךָ אִפְּי וְתִהְלֵתִי אַחֲטָם־לְךָ לְבִלְתִּי הַכְרִיתֶךָ: י הִנֵּה צְרַפְתִּיךָ וְלֹא בִכְסֵף בְּחִרְתִּיךָ
בְּכוֹר עֲנִי: יא לְמַעַן לְמַעַן אֲעֲשֶׂה בְּי אֵיךְ יִחַל וּבְכוּדִי לְאַחַר לֹא־אֲתֵן: (פ) יב שְׁמַע אֵלֵי יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל
מִקְרָאֵי אֲנִי־הוּא אֲנִי רִאשׁוֹן אַף אֲנִי אַחֲרוֹן: יג אֶף־יָדֵי יְסֻדָּה אֶרֶץ וְיִמִּינֵי טַפְחָה שְׁמַיִם קָרָא אֲנִי אֲלֵיהֶם
יַעֲמְדוּ יַחְדָּו: יד הִקְבְּצוּ כְּלֶכֶם וּשְׁמַעוּ מִי בְּהֵם הַגִּיד אֶת־אֱלֹהֵי יְהוָה אֲהַבּוּ יַעֲשֶׂה חֲפָצוֹ בְּכָבֵל וְזִרְעוּ
בְּשָׂדִים: טו אֲנִי אֲנִי דְבַרְתִּי אֶף־קָרָאתִיו הִבִּיאֲתוּ וְהִצַּלִּיחַ דְּרָפוֹ:

רש"י

אפי וכן ועצמי חרה מני חורב (איוב ל) נחר חוטמי מרוב חימום: (י) ולא בכסף. ולא ע"י אור של גיהנם כצורף הכסף באור: בחרתיך. בחרתי לך כור עוני כנגד אור כור הוא כלי שמתכין בו כסף וזהב: (יא) למעני. ולמען שמי הקדוש: כי איך יחל. איך יחולל שמי בהכריתו אתכם: וכבודי לאחר לא אתן. שאובי יאמרו יד גלוליהם רמה: (יב) שמע אלי יעקב. שם שקרא לך אביך: וישראל מקראי. מאתי נקראת ישראל וי"ת וישראל מזומני: (יד) ה' אהבו. לזה שיעשה חפצו של הקב"ה בבבל: וזרועו. יראה בארץ כשדים ועל כורש אמר כן: (טו) אני. גאלתי ישראל ממצרים ואני אגאל כל ישראל מגלות אחרון ומארבע כנפות הארץ: אף קראתיו. לכורש, וי"ת ה' אהבו לישראל אף קראתיו לאברהם וקריאה זו ל' גידול להיות מקוראי כמו אלה קוראי העדה (במדבר א):

(ח) גם לא שמעת וגו'. ת"י אף לא שמעת למילי נבייא אף לא קבילתא אולפן אורייתא אף לפתגמי ברכן ולווטין קיימי דאקימית עמכון בחורב לא ארכינתא אודנך: כי ידעתי בגוד תבונה. כשירדתי להצילך מיד מצרים גלוי היה לפני שסופך לבגוד ואעפ"כ שמרתי שבועות אבות וזהו שנא' ראה ראיתי את עני עמי (שמות ג) שתי ראיות רואה אני שסופן לבגוד, ומכל-מקום ראיתי את עני עמי כך דרש ר' תנחומא: ופושע מבטן. משהיית' במצרים כמו שמפורש (ביחזקאל כ) ואודע להם בארץ מצרים וגו' ואומר אליהם וגו': (ט) אאריך אפי. לשון הוה הוא: ותהלתי אחטם לך. וזאת היא תהלתי אשר אחטם לך ל' חוטם אסתו' חוטמי מצאת עשן נחירי ומקצוף עליך שהכועס יוצא עשן מנחיריו כמה דאת אמר עלה עשן באפו (תהלים יח) וכן כל חרון אף הוא לשון חימום החוטם. חרה

מצודת ציון

(ט) אחטם. מלשון חוטם ואף: (י) בכור. הכלי שצורפים ומזקקים בו הזהב והכסף נקרא כור: (יא) יחל. מלשון חלול: (יג) טפחה. מלשון טפח והוא כף היד שמוודים עמו הטפחים: (יד) כשדים. בכשדים ותחסר ב"ת השמוש וכן לזנות בית אביה (דברים כ"ב) ומשפטו בבית אביה:

לי לעם אתה פושע ב: (ט) למען שמי. שלא יחולל בעמים לזה אני מאריך לך אפי: ותהלתי. מלת למען משמשת בשתים לומר למען תהלתי ר"ל למען יהיה לי לתהלה לזה אאריך חוטמי לך והוא דוגמת אאריך אפי כי האף והחוטם הוא אחד והוא ענין מליצה כי הכעס כאילו יוצא מן האף כמ"ש עלה עשן באפו (תהלים יח) ובהאריך האף יתמהמה הכעס לצאת ולעשות רושם ואמר בלשון הנופל באדם להסביר את האוון: לבלתי הכריתך. את זה אעשה למען לא אכריתך כפי הגמול כאשר יצא הקצף: (י) צרפתיך. להסר ולמרק סיג העון: ולא בכסף. לא כמצורף כסף שמתכיים בו הכסף באור לשרוף הסיג: בחרתיך בכור עוני. בחרתי לך לשום אותך בכור עוני תמורת כור כסף הנתון על האש ר"ל אמר סיג עוניך בקושי עינוי השעבוד ולא באש הגיהנם ולפי שאחז במשל מצורף כסף אמר כור עוני: (יא) למעני וכו'. התשועה שאעשה לכם לא בצדקתכם כ"א למען שמי כי איך יחולל בין העכו"ם שיאמרו מבלי יכולת ה' וכו' וכפל מלת למעני לומר שבעבור זה לבד ולא בהצטרפות עמו עוד דבר: וכבודי. מה שראוי לכבד אותי לא אעזוב לאל אחר לבל יאמרו יד אלהיהם רמה: (יב) מקוראי. כי אביו קרא לו יעקב וה' קראו ישראל: אני הוא. אני האל לבדי ואפס זולתי: אני ראשון. קודם בריאת העולם אף אני אחרון אחר שתכלה העולם: (יג) אף ידי וכו'. ר"ל בעוד תכן ימיני בטפחה את השמים אז אף ידי השניה יסדה הארץ כי בבת אחת נבראו: קורא וכו'. בזה יפרש אמריו לומר לא נעשו במעשה כ"א קראתי אני אליהם במאמר פי אשר יעמדו יחדיו כאחד: (יד) הקבצו. האספו ושמעו אמרי מי בכל עובדי הפסל יוכל להגיד את האמור למטה: ה' אהבו. שה' אוהב לזה שיעשו חפצו בבבל וזהו כורש: וזרועו. וחזק וזרועו יעשה בכשדים: (טו) אני אני. ר"ל אני לבד דברתי שכן יעשה: אף קראתיו. ר"ל אני הערתי לבו לזאת: הביאותיו. לבבל:

מצודת דוד

(ח) גם לא שמעת. ר"ל כי הנך רואה שאני לבד מגיד דבר טרם היותה עכ"ז גם לא שמעת אמרי לקבל אותם גם לא ידעת אותם כי הסרתם מלבך: גם מאז. ר"ל לא עתה תחילת הבגידה כי גם מאז מזמן רב לא פתחת אזניך לשמוע אמרי: כי ידעתי. יודע אני שבכל דור ודור אתה בוגד בי ולך יקרא פושע מבטן כי מעת יצאת מבטן, רוצה לומר מעת שבחרתך

איוב פרק לא לה-מ

לה מי יתן לי | שמע לי ה' תושי שדי יעני וספר כתב איש ריבי: לו אם לא על שכמי אשאנו אעננו
 עטרות לי: לו מספר צעדי אנדנו כמו נגיד אקרנו: לה אם עלי אדמתי תזעק ויחד תלמייה יכפיון:
 לט אם פחה אכלתי בלי כסף ונפש בעליה הפחתי: מ תחת חטה | יצא חוח ותחת שעה באשה
 תמו דברי איוב:

איוב פרק לב א-ב

א וישבתו שלשת האנשים האלה מענות את איוב פי הוא צדיק בעיניו: ב ויחר אף | אליהוא
 בן ברכאל הבנוי ממשפחת רם באיוב חרה אפו על צדקו נפשו מאלהים:

רש"י

אריס העובד בה: (מ) באשה. (דבר מבאיש) כמו באושים
 (ישעיה ה) ואם לא עשיתי כן תחת חטה יצא חוח (תנא רבי
 אושעיא למדתך תורה דרך ארץ שדה שמעלה חוחים יפה לזרעה חטים,
 שמעלה באושים יפה לזרעה שעורים כ"ה בילקוט) ומה טעם תחת
 חטה יצא חוח: תמו וגו'. עד כאן הוא חזון ומתבא כמה
 נבואות ואת אומר תמו דברי איוב אלא כך אומר איוב אם
 לא עשיתי כן יתמו דברי איוב ואל יהי פתחון פה לומר
 לפניך בערתי הקדש (דברים כ) כך ראיתי בפסיקת' בפרשת
 עשר תעשר (שם יד) מפורש כן מן הפסוקים האלו:
 (א) (מענה אליהוא): (ב) ממשפחת רם. אברהם
 שנאמר האדם הגדול בענקים (יהושע יד) זה אברהם:
 מאלהים. יותר מן המקום:

מצודת ציון

(לה) תוי. כמו תאוי והוא מל' תאוה ותחסר האל"ף וכן ת"י
 רגוגי וכ"כ ולא תתאוה (דברים ה) ת"א ולא תירוג: יענני. מל'
 עניה ותשובה: וספר. הוא"ו היא במקום או: (לו) אם לא.
 הוא ענין שבועה כמו אם לא שויתי ודוממתי (תהלים קלא):
 אעננו. ענין עניבה וקשירה וכן ענדם על גגרותיך (משלי ו):
 (לח) תלמיה. הערוגות כמו תלמי שדי (יהושע ט): (לט) הפחתי.
 הדאבתי כמו מפח נפש (לעיל יא): (מ) חוח. מין קוף: באשה.
 דומה הוא לשעורה וגרועה ממנה וכן יעש באושים (ישעיה ה)
 שהיא מין דומה לענבים וגרועה מהם:
 (א) וישבתו. נחו ופסקו כמו שבת נוגש (שם יד):

מצודת דוד

(לה) מי יתן וגו'. מי יתן לי איש אשר ישמע אלי למלאות
 תשוקתי כי הן תאותי אשר שדי יענה לי לומר מה פשעי
 וכמ"ש למעלה אדבר והשיבני כמה לי עונות וכו' או שאיש
 ריבי המתוכח עמדי יכתב בספר כל דברי ויכוחו למען יעמדו
 ימים רבים ויבחנו דור אחרון הדין עם מי וכמ"ש למעלה מי
 יתן בספר ויוחקו: (לו) אם לא. אם אמצא איש אשר ימלא
 תשוקתי באחת משתי אלה הנה באמת אשא אותו על שכמי
 ולא יהיה עלי למשא ואקשור אותו על ראשי להיות לי
 לעטרות כי מאוד אחבבנו ואתפאר בו: (לז) מספר. אגיד לו
 מספר פסיעותי ר"ל אגלה לו מצפוני לבי ואקרב אותו כמו
 שמקרבין את השר: (לח) אם עלי. חזו לדבריו הראשונים

ואמר אם אדמת שדי תזעק עלי להעיד שהיא אצלי בגזל ואם תלמיה כולם יחד יכיון להתאונן על שכבוש תחת ידי שכן
 הפועלים עובדי אדמה והוא ענין מליצה: (לט) אם כחה. עתה חזר ופירש אמריו לומר אם אכלתי כח השדה ותבואתה בלי
 כסף מחירה לעובדי האדמה ואם האדבתי והכאבתי נפש בעליה הראשונים לעשוק שדהו מבלי כסף שברו: (מ) תחת חטה.
 אזי יהיה גמול העונש שבמקום החטה הזרועה יצא חוח ובמקום השעורה תצמח באשה: תמו דברי איוב. גם אלה דברי איוב
 שאמר נשלמו אמרי ולא אדבר עוד מעתה וכאומר הנה כבר ספרתי כושר דרכי ורוב המכאוב הבאה עלי אחר מרבית הגדולה
 וההצלחה שהיה לי מאז ואין לי מענה על דברי ומה א"כ אוסיף לדבר עוד (העולה מהדברים האלה כי יספר מרבית גדולתו וגודל
 הצלחתו שהיה לו מאז וכשרון מעשיו אשר בעבורם בא לו הגדולה והכבוד ואין נהפך הדבר מן הקצה אל הקצה כי אף הצעירים ומבוגר משפחות
 יבזוהו ואף יסבול מכאובות שונות ולא בעבור עון מה כי מאד היה נזהר בכל הדברים שיש להזהר בהם וירבה לספר מרבית צדקתו וישר הנהגתו
 וישפוט על עצמו גמול עונש אם חטא בדבר מה):

(א) וישבתו. שלשת הרעים הנזכרים פסקו מלהשיב לאיוב כי הוא החזיק את עצמו לצדיק ומעתה לא מצאו מענה בדבר
 היסורים אשר באו עליו: (ב) הבויו. מבני נחור אחי אברהם כמ"ש את עוף בכורו ואת בוז אחיו (בראשית כב): ממשפחת רם.
 כי רם היה מזרע בוז: באיוב. על איוב חרה על שהצדיק את עצמו יותר מן האל כי אמר שהוא עשה משפט וצדקה וראוי הוא
 לגמול טוב והמקום מסר הכל ביד המערכה ונעשק ממנו גמול צדקו:

ד התינוקות, אין מענין אותן ביום הכפורים, אבל מחנכין אותם לפני שנה ולפני שנתים, בשביל שיהיו רגילין במצות.

ה עברה שהריחה – מאכילין אותה עד שתשיב נפשה, חולה – מאכילין אותו על פי בקיאות; ואם אין שם בקיאות – מאכילין אותו על פי עצמו, עד שיאמר די.

ו מי שאחזו בלמוס – מאכילין אותו אפלו דברים טמאים עד שיאורו עיניו. מי שנשכו כלב שוטה – אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו; ורבי מתאי בן חרש מתיר. ועוד אמר רבי מתאי בן חרש: החושש בגרונו –

פירוש ברטנורא

ד אין מענין אותם. אין חייבין למנוע מהן מאכל: מחנכין אותן. לשעות. היה רגיל לאכול בארבע שעות מאכילין אותו בחמש או בו' כפי כח הבן: קודם לשנה. שנה אחת קודם לפרק, אם התנוק חולה ותש כחו ואינו יכול לסבול: וקודם לשתים. או שתי שנים קודם פרקו אם התנוק בריא. ופרקו היו התנוקות בת"כ שנה ויום אחד שאין דרכה להביא סימנים עד זמן זה וזו היא בת עונשין. ופרקו של תנוק היו בן י"ג שנה ויום אחד וקודם זה אינו בר עונשין:

ה עברה שהריחה. העובר מריח ריח התבשיל והיא מתאוה לו, ואם אינה אוכלת שניהם מסוכנים: על פי בקיאים. רופאים מומחין באומנות; אין שם בקיאות מאכילין אותו על פי עצמו. הכי מפרשה מתניתין בגמרא, בד"א דסומכין על דברי בקיאות, בזמן שהחולה אומר איני צריך או שותק, אבל אמר צריך, אין שם בקיאות כלל, כלומר אין בקיאותן חשובה לכולם אבל מאכילין אותו ע"פ עצמו. ואף על פי שהבקיאות אומרים אינו צריך:

ו בלמוס. חולי האוחז מחמת רעבון ומסוכן למוט, וכשמראיתו חזרת בדודע שנתראפ: כלב שוטה. רוח רעה שורה עליו. וסימנים שלו, פיו פתוח רירו ונזף אוני פרוחת ונבו מונחת לו בין ירכותו ומלך על צדי רשות הרבים, ויש אומרים אף נובח ואין קולו נשמע: אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו.

משניות מבוארות – קהתי

מדרבנן כדי לחנכם במצוות, ומתשע שנים ומעשר שנים מתענים לשעות מן היום, בין זכרים בין נקבות בשווה, כדי שיתחנכו להתענות, ואין מאכילים אותם עד שיצערם הרעב.^א

יום ראשון

באור משנה ד

באור משנה ה

עברה – אשה מעוברת, שהריחה – ריח מאכל ביום הכיפורים, והיא מתאוה לאותו מאכל, עד שאם לא תאכל, היא והעובר מסוכנים, מאכילין אותה עד שתשיב נפשה – ותתיישב עליה דעתה, שאין לה דבר שעומד בפני פיקוח נפש (חוץ מעבודה וזה ויגילוי עריות ושפיכות דמים). מכל מקום לוחשים לה תחילה באונה, שיום הכיפורים היום, ואם לא מועיל נותנים לה פחות מכשיעור, ואם אין דעתה מתיישבת בכך, מאכילין אותה כרצונה (גמרא; רמב"ם הל' שביחת עשור ג. ט). חולה, מאכילין אותו על פי בקיאות – היינו רופאים, אם הם אומרים שסכנה היא לחולה לצום; וְאִם אֵין שָׁם בְּקִיאוֹן, מאכילין אותו על פי עצמו, עד שיאמר די – בגמרא מבואר, שאפילו יש שם בקיאים, והם אומרים שאינו צריך לאכול, אם החולה עצמו אומר שצריך לאכול, הרי זה כאילו אין שם בקיאים כלל, כלומר שאין מתחשבים בדעת הרופאים, אלא בדברי החולה, ומאכילין אותו על פי עצמו עד שיאמר די. שכן כלל גדול הוא: "לב יודע מרת נפשו" (משלי יד, ט').

יום שני

באור משנה ו

אגב המשנה הקודמת באה משנתנו ללמד בכלל, שמשום פיקוח נפש מותר להאכיל אדם אפילו דברים האסורים.

מי שאחזו בלמוס – מחלה וחולשה הבאה לו לאדם מחמת רעבון, ויש בזה משום סכנת נפשות, מאכילין אותו אפלו דברים טמאים – כלומר דברים האסורים, כגון נבלות, שקצים ורמשים, אם אין שם דברים המותרים, עד שיאורו עיניו – שכן מחלת הבלמוס מחשכת מאור עיניו של אדם; משנתנו באה ללמד, שאין להשהותו עד שימצאו דברים המותרים, אלא נותנים לו מיד אפילו דברים האסורים, עד שתתיישב דעתו. מי שנשכו כלב שוטה – שסכנת נפשות הוא, אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו – מן יותרת הכבד של הכלב, שאף על פי שנהגו העם להשתמש ברפואה זו, מכל מקום אין בה משום רפואה בדוקה, ואין להאכילו איסור שרפואתו מופקפת. וְרַבִּי מֵתַיָא בֶּן חֶרֶשׁ מְתִיר – להאכילו מחצר הכבד של הכלב, שלדעתו רפואה גמורה היא (רש"י). ויש מפרשים דברי רש"י: "הואיל

"בת שתיים עשרה שנה ויום אחד, ובן שלש עשרה שנה ויום אחד, שהביאו שתי עשרות, הרי הם כגדולים לכל המצוות, ומשלימים מן התורה", כלומר שחייבים הם לצום ביום הכיפורים כל היום (רמב"ם הל' שביחת עשור ב, יא). אבל מדברי סופרים צריכים להרגיל את הילדים להתענות ביום הכיפורים אף קודם שהגיעו לפרקם. משנתנו באה ללמד, מתי מחנכים את הילדים לצום.

התינוקות, אין מענין אותן ביום הכפורים – אין חייבין למנוע מהן מאכל (רש"י); ומדברי הרמב"ם (הל' שביחת עשור ב, יא) נראה, שמפרש הוא משנתנו, שאין ראויים למנוע מהם מאכל, כלומר אף על פי שבשאר מצוות אם רצה להקדים חינוכו של תינוק ראשי, ומחנך אותו לעשות את המצוה כהלכתה, כגדול ממש, כאן אינו ראשי לחנכו בעיניו לפני הזמן שקבעו לו חכמים (הר"ן): אֲבָל מְחַנְכִּין אוֹתָם – לצום שעות אחדות, שאם היו רגילים לאכול בארבע שעות מאכילים אותם ביום הכיפורים בחמש או בשש שעות, לפני שנה ולפני שנתים – קודם פרקם. בגמרא מבואר, שכוננת משנתנו היא, שאם הילד חלש, ואין בו כוח לסבול לעיניו, מחנכים אותו לפני שנה, כלומר שנה קודם שהגיע לפרק, וכשהילד בריא מחנכים אותו לפני שנתים, כלומר שנתים קודם פרקו, וכבר הקדמנו שפרקו של בן הוא שלש עשרה שנה ויום אחד, ופרקה של בת הוא שתיים עשרה שנה ויום אחד, שאז בני עונשים הם וחייבים להתענות מן התורה, הלכך מחנכים אותם לפני שנה ולפני שנתים. בשביל שיהיו רגילין במצוות – יש סוברים (בגמרא), ששני מיני חינוך הם בענין הצום: א. חינוך לשעות; ב. חינוך להשלמת הצום. בת שמונה ובת תשע (היינו שגמרה שמונה ונכנסה לתשיעית, או שגמרה תשע ונכנסה לעשירית), וכן בן תשע ובן עשר – מחנכים אותם לשעות; בת עשר ובת אחת עשרה, וכן בן אחת עשרה ובן שתיים עשרה – מחנכים אותם מדברי סופרים להשלמה, היינו לצום כל היום; בת שתיים עשרה ובן שלש עשרה – משלימים מן התורה. ואמנם לפי דעה זו מתפרשת משנתנו בדרכים אחרות, אבל אין כאן המקום להאריך בזה (ענין גמרא ורש"י: וענין רמב"ם ונושאי כליו, הלכות שביחת עשור ב, י; וענין המאירי שמאריך בסוגיה זו, והוא כותב בתחילת דבריו: "משנה זו וסוגיה שלה ופסק היוצא ממנה, מובלב ביד המפרשים").

הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב: "ודע כי הזכרים משלש עשרה שנים שלמות, והנקבות שתיים עשרה שנים שלמות חייבים להתענות מן התורה, אם הביאו שתי עשרות, כי הנקבות סובלות התענית יותר מהזכרים, לפי שמזג הזכרים הם וגופם נמס יותר. והזכרים והנקבות מאחת עשרה שנה מתענים כל היום

מטילין לו סם בתוך פיו בשפת, מפני שהוא ספק נפשות, וכל ספק נפשות דוחה את השבת.
ז מי שנפלה עליו מפלת, ספק הוא שם ספק אינו שם, ספק חי ספק מת, ספק נכרי ספק ישראל – מפקחין
עליו את הגל. מצאוהו חי – מפקחין עליו, ואם מת – גיחוהו.
ח חטאת ואשם ודאי מכפרין. מיתה ויום הכפורים מכפרין עם התשובה. תשובה מכפרת על עברות קלות,
על עשה ועל לא תעשה; ועל החמורות היא תולה עד שיבוא יום הכפורים ויכפר.

פירוש ברטנורא

ואע"פ שנהגו הרופאים ברפואה זו אינה רפואה גמורה להתיר לו איסור בהמה ממאה על כך: ור' מתיא בן חרש מתיר. סכר רפואה גמורה היא. ואין
הלכה כר' מתיא בן חרש: החיוב בשני. שמתחיל בשר התניבים להתאכל ומשם הולך לחרך ולגרון: מטילין לו סם. שורש עשב לרפואה: וכל ספק
נפשות דוחה את השבת. כל, לאתויי כגון דפשיטא לן דבשבת זו לא ימות, אלא ספק שאם לא יעשה לו היום, שמה ימות לשבת הבאה. וכגון דאמרדו
לשות סם זה לחמניא יומי, ויומא קמא שבתא, מהו דתימא לעבניהו עד לאורחא כי היכי דלא נחול עליה תרי שבתא, קמ"ל:
ז מפקחין עליו. חופרין את הגל ומחפשינן אחריו. ואם בדקו עד חוטמו, בין מלמעלה למטה, בין מלמטה למעלה, ולא מצאו בו נפשו, בידוע שהוא מת
ושב אין מפקחין עליו, הכתיב (בראשית ו) כל אשר נשמת רוח חיים באפיו: מוצאוהו חי מפקחין עליו. לא נצרכה אלא שראו בו שא"א שיחיה אלא חי
שעה ומיד הוא מת, קמ"ל דמפקחין עליו בשביל אותו חי שעה: מת אין מפקחין עליו. הא קמ"ל, דאפילו לדברי האומר מטילין את המת מפני הדליקה,
בא מודה דאין מפקחין. דגבי דליקה התירו למשלל המת ולהוציאו, דאי לא שרית ליה אתי לכבויו מתוך שאדם בחול על מתו. אבל הכא אי לא שרית
ליה לפקח את הגל מאי אית ליה למעבד דתתוי אסורא דאורייתא דנשרי הא מקמי הא:
ח חטאת ואשם ודאי. מכפרים עם התשובה. ולא חש התנא להוכיח, דמסתמא כשהוא מביא חטאתו ואשמו כבר עשה תשובה, שאם לא היה מתחרט
לא היה מביא אשם ודאי. כגון אשם גזילות ואשם מעילות: על עשה ועל לא תעשה. הניתק לעשה, תשובה מכפרת. אבל לא תעשה שיש בה

משניות מבוארות – קהתי

למלמעלה, כגון שמצאוהו דרך מרגלותיו, ובדקוהו עד טבורו או לבו
ומצאוהו מת, אין סומכים על כך עד שיגיעו לחוטמו, שנאמר (בדאשית
ז, כב): "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו"; ומכאן שיעקר חיותו של
אדם ניכר בחוטמו. כן אמרו (סו, ס), שאם היו הרבה בני אדם מתחת
למפולת, אף על פי שמצאו את העליונים מתים, מכל מקום יש להוסיף
ולפקח את הגל, שמה התחוננים עודם בחיים.

י ו ס ל י ש י

באור משנה ח

חטאת – קרבן חטאת שהיה אדם מביא על עבירה שעשה בשוגג
(ענין ויקרא ד, כז-לח). ואשם ודאי – כגון אשם גזלות, שהיה מביא
אדם שכפר בתביעת ממון של חברו ונשבע לשקר ואחר כך הודה, או
אשם מעילות, שהיה מביא אדם שמעל בקדשי ה', כגון שנהנה מהם;
שני הקרבנות הללו מכפרין – על החטאים והעונות שהם באים
עליהם, שכן בהבאת קרבנות אלו היה האדם מתחרט על חטאו, שהיה
מתוודה על הקרבן את עונותיו, ומקבל עליו שלא ישוב לאותו עוון
לעולם; וכיון שיש וידי ותשובה עם הקרבנות הללו, לפיכך מכפרים
הם, כמו שנאמר (ויקרא ה, י): "וכפר עליו הכהן מחטאתו אשר חטא
ונסלח לו". ברם, אשם תלויו שהיה מביא אדם שעבר על ספק חטא,
בעבירות שחייבים על דונן כרת ועל שגגת חטאת, כגון שהיתה לפניו
חתיכת שומן וחתיכת חלב, ואכל מאחת מהן, ולא ידע מאיזו מהן
אכל, שחייב היה להביא אשם תלויו, אף על פי שגם בו נאמרה כפרה,
שכתוב (ויקרא ה, יח): "וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג", מכל
מקום אינו מכפר כפרה גמורה, שהרי כשנדוע לו החטא אחר כך, היה
צריך להביא קרבן חטאת (גמרא). מיתה ויום הכפורים – או יום
הכפורים, מכפרין עם התשובה – אם שב אדם בתשובה והתחרט
על חטאיו לפני מותו, המיתה מכפרת עליהם; וכן החזור בתשובה
ביום הכפורים, יום הכפורים מכפר על חטאיו. תשובה – לבדה,
מכפרת על עברות קלות, על עשה – על מצוות "עשה" שביטל,
ועל לא תעשה – בגמרא מבואר: על לאו הניתק ל"עשה", שכן
מצוות "לא תעשה" שיש בהן מלקות, דינן כחמורות; ועל החמורות
– העבירות החמורות, היא תולה – התשובה תולה ומגינה עליו מפני
עונש מן השמים, עד שיבוא יום הכפורים ויכפר – מסקנת הגמרא
היא, שאם הויד אדם במצוות "עשה" או בלאו הניתק ל"עשה", או
ששגג ב"לא תעשה" שיש בו מלקות, ועשה תשובה, אינו זו משם עד

ומנהג העם בכך סוכר רבי מתיא, שרפואה גמורה היא, משום שהנשך
ממנו ישיקט כוח דמינו הגובר בחולי זה וכו' ולפעמים אפשר שיתרפא
בוזה, הגם שבאמת אינו רפואה אלא מצד המנהג" (ר"ח אלבז בסם
בעל ישיח יצחקי). ועוד אמר רבי מתיא בן חרש: החושש
בגורו – ויש גורסים: החושש בפיו. או: החושש בשניו, והיינו שבשר
החניכיים מתחיל להירקב ויש חשש שיתפשט הריקבון וילך לגרון
ולבני המעים, מטילין לו סם – מרפא, בתוך פיו בשפת – ואין
חוששין לחילול השבת (ענין "תפארת ישראל"), מפני שהוא ספק
נפשות – ספק סכנת נפשות, שמה תתפשט ותתגבר המחלה ויהא
בה סכנה, וכל ספק נפשות דוחה את השבת – שנאמר (ויקרא
יח, ה): "ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם
וחי בהם", ודרשו "וחי בהם" ולא שימות בהם, ומפרש רש"י: אשר
יעשה את המצוות שיחיה בהם ודאי, ולא שיבוא בעשייתם לידי ספק
מיתה; ומכאן שמחליין את השבת אפילו על הספק של סכנת נפשות.

באור משנה ז

משנתנו מוסיפה ללמד בדברים שיש בהם משום ספק סכנת נפשות, שדוחים את
השבת.

מי שנפלה עליו מפלת, ספק הוא שם ספק אינו שם –
שארין ידוע אם נשאר מתחת למפולת או שניצל ויצא ממנה, ספק חי
ספק מת – כלומר שאף אם נשאר מתחת למפולת, ספק אם הוא
עדיין חי או שכבר מת, ספק נכרי ספק ישראל – אותו אדם
שנפלה עליו המפולת; אף על פי שיש כל הספקות הללו, מכל מקום
מפקחין עליו את הגל – פותחים את גל האבנים, היינו שחופרים
ומחפשים אחר האדם בשבת או ביום הכיפורים. מצאוהו חי – אף
על פי שנתברר שלא יוכל עוד לחיות אלא שעה מועטת, מפקחין
עליו – משלימים את פיקוח הגל, כדי שיוכל עוד לחיות אותם חיי
שעה, ואם מת – ואם מצאו אותו מת, גיחוהו – ולא יוסיפו לפקח
את הגל בשבת; ואף על פי שאמרו: "מצילים את המת מפני הדליקה
בשבת", כאן מודים הם שאין מפקחים כדי להוציא את המת, שכן
בדליקה חששו חכמים, שמה מתוך שאדם בחול על מתו יבוא לכבות
את הדליקה, הלכך התירו להוציא מתוכה את המת, אבל כאן אין
חשש לאיסור תורה שיהא צורך להתיר מחמתו את הפיקוח של הגל
(גמרא). כן מבואר בגמרא, שבשעה שבדקו את האדם שמתחת למפולת
אם הוא חי או מת, אם בדקו אותו מצד ראשו, כלומר שהגיע עד
חוטמו ומצאוהו מת, אין צריך עוד בדיקה, אבל אם בדקוהו מלמטה

מ האומר: אַחַטָּא וְאֶשׁוּב, אַחַטָּא וְאֶשׁוּב – אין מספיקין בידו לעשות תשובה; אַחַטָּא וְיוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר – אין יום הכפורים מכפר. עברות שבין אדם למקום – יום הכפורים מכפר. עברות שבין אדם לחברו – אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו. את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה: "מכל הטאיתים לפני ה' תטהרו" (ויקרא טו, ל): עברות שבין אדם למקום – יום הכפורים מכפר; עברות שבין אדם לחברו – אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו. אמר רבי עקיבא: אַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל! לַפְּנֵי מִי אַתֶּם מְטַהְרִין? מִי מְטַהֵר אֶתְכֶם? אַבִּיכֶם שֶׁבַשְׂמַיִם, שְׁנֵאמַר (יחזקאל לו, כה): "וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטַהַרְתֶּם"; וְאֹמַר (ירמיה יז, ג): "מִקּוֹה יִשְׂרָאֵל ה'", מִה מְקוֹה מְטַהֵר אֶת הַטְּמֵאִים, אֵף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל.

ס ל י ק מ ס כ ת י ו מ א

פירוש ברטנורא

מלקות, תשובה תולה ויוה"כ מכפר. ומסקנא המלחא בנגמרא, שאם הויד בעשה ובלאו הניתק לעשה, או שנג בלא תעשה שיש בו מלקות ועשה תשובה, אינו זו משם עד שמוחלין לו. ואם הויד בלאו שיש בו מלקות, תשובה תולה ויוה"כ מכפר. ואם שנג בחייבי כריתות ומיתות בית דין, החטאת מכפרת עם התשובה. ואם הויד בהם, תשובה ויום כפורים תולין, ויסורין ממרקין. והני מילי בשלא חלל את השם, כלומר שלא חטא והחמיא אחרים, אבל אם חלל את השם אין כפרתו נגמרת עד שימות. וכל זה בומן שאין שם שעיר המשתלח, אבל בומן שיש שעיר המשתלח הוא מכפר על כל העבירות קלות וחמורות, חוץ מעבירות שבין אדם לחברו שאין מתכפר לו עד שירצה את חברו:

ט אַחַטָּא וְאֶשׁוּב אַחַטָּא וְאֶשׁוּב. תרי וימני: אין מספיקין בידו וכו'. שכיון שעבר עבירה ושנה בה שוב אינו פורש ממנה, לפי שדומה עליו כדותר:

משניות מבוארות – קהתי

שימחול לו, ואפילו לא הקניטו אלא בדברים יפייסוהו ויתרפס לפניו עד שסלח לו. את זו דרש רבי אלעזר בן עזריה: "מכל הטאיתים לפני ה' תטהרו" – מהחטאות שביניכם לבין ה' תטהרו, מכאן נמצאנו למדים: עברות שבין אדם למקום, יום הכפורים מכפר; עברות שבין אדם לחברו, אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו – לפיכך מצוה על כל אדם לרצות את חברו בערב יום הכיפורים, כדי שיתרצה לו הקב"ה ביום הכיפורים ויכפר לו על כל עוונותיו. אמר רבי עקיבא: אַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל! לַפְּנֵי מִי אַתֶּם מְטַהְרִין – מטהרים את עצמכם? מִי מְטַהֵר אֶתְכֶם – מהטומאה הנדבקת בנשמתכם? אַבִּיכֶם שֶׁבַשְׂמַיִם, שְׁנֵאמַר: "וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטַהַרְתֶּם"; וְאֹמַר: "מִקּוֹה יִשְׂרָאֵל ה'". – דודרש רבי עקיבא "מקוה" במובן מקוה מים; מִה מְקוֹה מְטַהֵר אֶת הַטְּמֵאִים, אֵף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל – בעל "תוספות יום טוב" כותב: "לפי שהדרך הישרה היא, שיבור לו האדם בעצמו להתקדש ולהטהר, ואז כשכא לטהר מסייעין לו, ועל זה אמר: "לפני מי אתם מטהרים"? ומפני שלפעמים לפי שיצר לב האדם רע עליו לא יוכל להתגבר עליו לכופו להיטהר בתשובה, והוא רחום יכפר עוון יעוררהו, ובימין צדקו יתמכהו ובלתי ידח ממנו נדח, וזה שאמר: מי מטהר אתכם? ובמה שסיים פתח: שְׁנֵאמַר: "וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם". וזהו בלי התעוררות האדם, אלא הוא ברחמיו מטהרם. וכן נאמר שם (יחזקאל לו, יז-כח): "בן אדם, בית ישראל יושבים על אדמתם ויטמאו אותה... ואשפוך חמתי עליהם... לא אפיץ אותם בגויים... ויבאו אל הגויים... ויחללו את שם קדשי... לכן אמור לבית ישראל... לא למענכם אני עושה... כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגויים... וקדשתי את שמי הגדול המחולל... ולקדשתי אתכם מן הגויים... וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם" – הרי שאמר, שאף על פי שמחללים שם קדשו... עם כל זה "ולקחתי... וזרקתי". אחר כך מביא רבי עקיבא את הפסוק "מקוה ישראל" על מה שפתח, שהשם יתברך מטהר את הבא להיטהר, שכן כתוב (ירמיה יז, ח-ז): "אם עוונתו ענו בנו ה' עשה למען שמך, כי רבו משוכותינו לך חטאנו, מקוה ישראל מושיעו בעת צרה". – הרי שאחרי שהתוודו על חטאתם אמרו "מקוה ישראל", וזה דומה לטהרת מי מקוה, שמטהרים הבא ונכנס וטובל בתוכו, כן הבא ונכנס תחת כנפי שכינתו יתברך, הוא חוסהו בצל כנפיו ומסייעו להיטהר...".

שמוחלים לו, שנאמר (ירמיה ג, כב): "שובו בני שובבים, ארפא משוכותיכם", הרי שיש עבירה שמתכפרת בתשובה לבדה (דש"י). עבר במזיד על "לא תעשה" שיש בו מלקות, תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר, שנאמר (ויקרא טו, ל): "כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם", הרי שיש עבירה שצריכה יום הכיפורים. עשה בשוגג עבירה שחייבים על זדונה כרת או מיתת בית דין, החטאת מכפרת עם התשובה, כמו ששנינו לעיל. ואם עבר עליה במזיד, תשובה ויום הכיפורים תולין ויסורים ממרקים, שנאמר (תהלים פט, ג): "ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עוונם", הרי שיש עבירה שצריכה יסורים; ומסתבר שהעונש הקל לעבירה הקלה והחמור לחמורה. אבל מי שיש חילול השם בידו, אין כוח לא בתשובה לתלות ולא ביום הכיפורים לכפר ולא ביסורים למרק, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת, שנאמר (ישעיה כב, יד): "ונגלה באזני ה' צבאות, אם יכופר העוון הזה לכם עד תמותון", נמצאנו למדים שיש עבירה שאין לה כפרה אלא במיתה וזוהי חילול השם (היינו החוטא ומחטאי את הרבים – דש"י). ברם, בומן שהיה השעיר המשתלח היה מכפר על העבירות הקלות והחמורות, חוץ מעבירות שבין אדם לחברו, שאינן מתכפרות עד שירצה את חברו (דמב"ם; ברטנורא).

ב א ו ר מ ש נ ה ט

האומר: אַחַטָּא וְאֶשׁוּב, אַחַטָּא וְאֶשׁוּב – שחוטא וסומך על התשובה שיעשה אחר כך; ונקטה המשנה פעמיים: "אַחַטָּא וְאֶשׁוּב. אַחַטָּא וְאֶשׁוּב". להשיענו שכיון שעבר אדם עבירה ושנה בה, הריהו נעשית לו בהיתר, ולכן אין מספיקין בידו לעשות תשובה – אין מאפשרין לו מן השמים לשוב בתשובה. האומר: אַחַטָּא וְיוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר – שסומך בשעת חטאו על יום הכיפורים שיכפר חטאיו; ויש מפרשים, שאף כאן מדובר שחזר על כך פעמיים (תוספות יום טוב), אין יום הכפורים מכפר – כלומר שאין מסייעים בידו מן השמים שיעשה מה שראוי לו לעשות ביום הכיפורים כדי שיתכפרו לו עוונותיו (דמב"ם). עברות שבין אדם למקום, יום הכפורים מכפר – כשאדם חוזר בתשובה, שמתחרט על העבירות שעשה ומקבל עליו שלא לעשותן עוד. עברות שבין אדם לחברו – שהזיקו בגופו או בממונו או שפגע בכבודו, אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו – כגון שאם הזיקו, ישלם לו בעד ההזיק ויפייסוהו עד

מסכת סוכה פרק ראשון

א סָפָה שְׁהִיא גְבוּהָה לְמַעְלָה מֵעֵשְׂרִים אַמָּה – פְּסוּלָה; רַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁיר. וְשֵׁאִינָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה מַפְחִים, וְשֵׁאִין לָהּ שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת, וְשִׁחְמַתָּהּ מְרֻבָּה מִצִּלְתָּהּ – פְּסוּלָה. סָפָה וְשֵׁאִינָה – בֵּית שְׁמַאי פּוֹסְלִין, וּבֵית הַלֵּל מְכַשֵּׁרִין. וְאִיזוּ הִיא סָפָה וְשֵׁאִינָה? כָּל שֶׁעֲשָׂאָה קֶדֶם לְחַג שְׁלֹשִׁים יוֹם. אָבָל אִם עֲשָׂאָה לְשֵׁם חַג, אָפְלוּ מִתְחַלְתִּי הַשָּׁנָה – כְּשֶׁרָה.

פירוש ברטנורא

מסכת סוכה

א א סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה. דסכה דירת עראי בעינן דרכיב (דברים מ"ז) חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים, אמרה תורה עשה סוכה לשבעת ימים. ולמעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע; ור"י **מכשיר**. דסבר סוכה דירת קבע בעינן; ואין הלכה כר"י: **ושאינה גבוהה ו' טפחים.** פסולה, דדירה סרוחה היא ואין אדם דר בדירה סרוחה: **ושאין לה ג' דפנות.** דרכיב בסכת בסכת בסוכות, שנים חסרים ואחד מלא, חד לסכך דפירוש סכה סכך, פשו להו תלתא ל' דפנות. אתיא הלכה למשה מסיני ובצורה לדופן חרא ואוקמיה אמפח, נשאר שתיים כחלכתן ושלישית אפילו טפח. לפיכך סוכה שיש לה שתי דפנות זו אצל זו, עושה דופן ג' שיש בו טפח ומשהו ומעמידו בפחות מג' סמוך לאחד משתי הדפנות, שכל פחות מג' כלבוד דמי, ונחשב כאילו הוא דופן של ד' טפחים ונמצא רוב דופן עשור, והרי יש לסוכה זו ג' דפנות. וצריך לעשות לה צורת פתח. ואם שתי הדפנות הם זו כנגד זו וביניהן מפולש, מביא פס שיש בו ד' טפחים ומשהו ומעמידו בפחות מג' סמוך לאחד משתי הדפנות ונחשב כאילו יש בפס זה ו' טפחים שהוא שיעור הכשר סוכה לארכה ולרחבה, שהסוכה צריכה שתהא ו' על ו' כדי שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו, ו' על ו' לראשו ורובו, וטפח על טפח לשולחנו: **ושחמתה מרובה מצלתה פסולה.** הא כשיון, שהחמה כצל כשירה. ודוקא שהן שוין מלמטה בקרקעית הסוכה, דכידוע שלמעלה בסכך צלתה מרובה מחמתה, דאמרי אינשי כווא מלעיל באסתירא מלוע: **בית שמאי פוסלין.** דבעו סוכה לשמה, וזו סתם נעשית. ואילו תוך שלשים לחג כיון ששואלים בהלכות החג ל' יום קודם לחג, סתם העושה סוכה לשם חג הוא עושה, אבל קודם ל' סתמא לאו לשם חג הוא: **וב"ה מכשירין.** דלא בעו סוכה לשם חג:

משניות מבוארות – קהתי

להן. ואם היו לסוכה שתי דפנות זו כנגד זו, וביניהן מפולש, עושה דופן שיש ברחבה ארבעה טפחים ומשהו, ומעמידה בפחות משלשה סמוך לאחת משתי הדפנות, ונחשב כאילו יש בצד השלישי דופן של שבעה טפחים, שהוא שיעור הכשר סוכה לארכה ולרחבה, שהסוכה צריכה להיות לכל הפחות שבעה על שבעה טפחים, כדי שתהא מחזקת ראשו ורובו של אדם ושולחנו, ששה על ששה לראשו ורובו, וטפח על טפח לשולחנו. ואף בזה סובר הרמב"ם, שצריך לעשות לה צורת הפתח. ויש חולקים על כך (ענין "תוספות יום טוב"). בעינן "חמתה מרובה מצלתה" מבואר בגמרא, שדווקא אם חמתה מרובה מצלתה, הסוכה פסולה, אבל אם החמה והצל על הקרקע שווים, הסוכה כשרה, שבכגון זה הסכך למעלה מרובה בוודאי על ה"חורים" שבו, שדרכם חודרת החמה, לפי שקרני השמש החודרות אפילו דרך "חורים" קטנים מאירות למטה שטח שהוא גדול יותר מן ה"חורים". **סָפָה וְשֵׁאִינָה –** כמבואר להלן, **בית שמאי פוסלין, ובית הלל מכשירין** – אותה. **ואיזו היא סָפָה וְשֵׁאִינָה? כָּל שֶׁעֲשָׂאָה קֶדֶם לְחַג שְׁלֹשִׁים יוֹם** – היינו שעשאה סתם, וסוכרים בית שמאי שהיא פסולה, לפי שלא נעשתה לשם החג, וטעמם מבואר בגמרא, שכתוב (דברים טז, יג): "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים" – סוכה העשויה לשם חג. ובית הלל סוכרים שהיא כשרה, לפי שלדעתם אין צורך שתיעשה הסוכה לשם החג, והם דורשים את הפסוק הנזכר לעיל לענין אחר. **אָבָל אִם עֲשָׂאָה לְשֵׁם חַג** – הסוכות, **אָפְלוּ מִתְחַלְתִּי הַשָּׁנָה** – כלומר אפילו עשאה שנה קודם לחג, כגון תיכף לאחר חג הסוכות של השנה שעברה, אף בית שמאי מודים שהיא **כְּשֶׁרָה** – וכן אם עשאה סתם בתוך שלושים יום קודם לחג, כיון ששואלים בהלכות החג שלשים יום קודם לחג, סתם העושה סוכה, בוודאי לשם החג הוא עושה אותה ואף בית שמאי מכשירים אותה.

כביאור המשנה הבאנו (על פי הרב מברטנורא): "הסוכה צריכה להיות לכל הפחות שבעה על שבעה טפחים, כדי שתהא מחזקת ראשו ורובו של אדם ושולחנו, ששה על ששה לראשו ורובו. וטפח על טפח לשולחנו". והנה על הפסיקה האחרונה העיר לנו ר' צבי הרכבי, שאין כאן התאמה בחשבון, מאחר שששה על ששה ועוד טפח על טפח הם 37 טפחים מרובעים, ואילו שבעה על שבעה הם 49 טפחים מרובעים. להערתו זו מצא סיוד בהגהות וחידישי הרש"ש על הגמרא (סוכה ג עמוד

יוס רביעי

מסכת סוכה

באור משנה א

משנתנו באה ללמד, מה הם שיעורי הסוכה.

סָפָה שְׁהִיא גְבוּהָה לְמַעְלָה מֵעֵשְׂרִים אַמָּה – כלומר שגובה חלל הסוכה, מן הקרקע עד הסכך הוא יותר מעשרים אמה (אמה = 6 טפחים, ועשרים אמה הם כ-10 מטרים), **פְּסוּלָה** – הטעם הוא (לדעת רבא בגמרא). שכתוב (**ויקרא כג, מב**): "בסוכות תשבו שבעת ימים". אמרה תורה: כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, לפיכך עד עשרים אמה אדם עושה דירתו דירת עראי, למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע, כלומר שצריך שיהא שיעור גובהה באופן שאפשר לבנותה עראי, ואז אפילו עשאה קבע, כגון שעשה מחיצות של ברזל, הסוכה כשרה. אבל כשהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה, הרי חמת גובהה הדפנות, אינו יכול לבנותה אלא קבע, ונמצא שנפקע ממנה היכר סוכה (והר"ן; המאירי). **רַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁיר** – את הסוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה, שלדעתו צריכה הסוכה להיות דירת קבע. ואין הלכה כרבי יהודה. **וְשֵׁאִינָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים** – סוכה שגובהה חללה הוא פחות מעשרה טפחים (הטעם = 8 ט"מ; ולדעת החזון איש 9.6 ט"מ). שאין אדם דר בדירה כזו, **וְשֵׁאִין לָהּ שְׁלֹשׁ דְּפָנוֹת** – כמו שנבאר להלן, **וְשִׁחְמַתָּהּ מְרֻבָּה מִצִּלְתָּהּ** – שהחמה החודרת דרך הסכך על קרקע הסוכה מרובה מהצל הנופל מהסכך, ונמצא הסכך קלוש ואינו סוכך כראוי, והרי עיקר הסוכה הוא הסכך, שעל שמו נקראת "סוכה", **פְּסוּלָה** – הסוכה. בעינן "שלש דפנות" דעת חכמים היא (בברייתא בגמרא). שאם היו לסוכה שתי דפנות שלמות זו בצד זו, עושה דופן שיש ברחבו טפח ומשהו, ומעמידו בפחות משלשה טפחים סמוך לאחת משתי הדפנות, ודוי; שכל פחות משלשה טפחים כלבוד הוא, והרי זו נחשבת כדופן של ארבעה טפחים, ונמצאת הסוכה בעלת שלש דפנות, אלא שצריך לעשות לה צורת פתח, מפני שאין לה שלש דפנות גמורות. וכבר למדנו (במסכת עירובין), שצורת פתח היינו אפילו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, אף על פי שאינו מגיע

ב העושה סתו תחת האילן – פאלו עשאה בתוך הבית. סכה על גבי סכה – העליונה פשרה, והתחתונה פסולה. רבי יהודה אומר: אם אין דירון בעליונה – התחתונה פשרה.
ג פרום עליה סדין מפני החמה, או תחתיה מפני הנשר, או שפרס על גבי הקינוף – פסולה. אבל פרום הוא על גבי נקליטי המטה.
ד הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקסום, וספך על גבה – פסולה. ואם היה ספוך הרבה מהן,

פירוש ברטנורא

ב כאלו עשאה בתוך הבית. ופסולה: תחתונה פסולה. דשני סככי יש לה. וקרא קא פסיל סוכה שתחת הסוכה: **אם אין דירון בעליונה.** שאינה ראויה לדירה, כגון שאין גג התחתונה יכולה לסבול כרים וכסתות של עליונה. ולא נחלקו ת"ק ורבי יהודה כשאינה יכולה לסבול כלל, דבהא כולי עלמא מודו שהתחתונה כשרה בסך העליונה, שהנג שלה אינו חשוב נג, ולא היא סוכה שתחת הסוכה. ואם היא כריאה ויכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה, כ"ע לא פליגי שהיא פסולה. כי פליגי כשיכולה לקבל ע"י הדחק, כגון שנג התחתונה מתנוועע ורופף מכרים וכסתות של עליונה, ת"ק סבר דבהכי מקרי סוכה שתחת הסוכה ופסולה, ור"י סבר כיון שאינה מקבלת כרים וכסתות של עליונה אלא על ידי הדחק, אינו חשוב נג, ואין זו סוכה שתחת הסוכה. ואין הלכה כר"י:

ג נשר. שלא יהו עליון וקמטין יורדין על השלחן. פ"א שלא ישורו העליון לאחר שיבשו ותשאר הסוכה חמתה מרובה מצלתה. וסדין דבר המקבל טומאה הוא ופסול לסך. ודוקא מפני הנשר, אבל לנאותה כשרה: **או שפירס על גבי הקינוף.** כלומר או אפילו לא פרסו מפני הנשר, אלא לנוי על מנתו ע"ג הקינוף שהן ד' קנודסין לד' רגלי מנתו שהן גבורתין ומניח כלונסות מזה לזה על גבהן ופירס סדין עליהם ותרתיקו מן הסך דהשתא לא מסך ברבר המקבל טומאה דהא לאו לסכוכי שטחיה התם: **פסולה.** משום דאינו יושב בסוכה דאהל מפסיק ביניהם: **אבל פרום הוא ע"ג מטה שיש לה נקליטין.** שאינו אלא שנים והן יוצאין באמצע המטה אחד למראשותיה ואחד לרגליה ונותנין מזו לזו [כלונסא ופורס עליו סדין] ומשום דאין לה נג מפה רחב מלמעלה לא מקרי אוהל:

ד הדלה עליה. הגביה על גבה: **קיסום.** אירא בלע"ז, והיא גדלה כגפן וכדלעת: **פסולה.** לפי שאין מסככינ במחובר: **ואם היה הספוך הרבה מהם.** שהיה שם סך כשר הרבה יותר מהגפן והדלעת, כשרה. והוא שחבטין וערבין עם הסך כשר ואין נראין בעין, דספך כשר רבה עליהן ומבטלן כשהן מעורבין:

משניות מבוארות – קהתי

הסך, כדי שלא יהיו נופלים על השולחן; ויש מפרשים: מפני החמה – כדי להגן על הסך שלא יתייבש, ומפני הנשר – שלא יינשרו העלים, כלומר שבשני הדברים בא הוא למנוע שלא תישאר הסוכה חמתה מרובה מצילתה (תוספות); וסדין הרי הוא דבר המקבל טומאה, וכל דבר המקבל טומאה פסול לסך (כמבואר להלן משנה ד). **או שפרס על גבי הקינוף** – קינוף הוא ארבעה עמודים בארבעה קצות המיטה, ועליהם מוטות או חבלים, ופרס על גבי הקינוף סדין והכניסו לתוך הסוכה, **פסולה** – הסוכה מלישב בה כשפירס סדין עליה או תחתיה, לפי שהוא סך פסול; וכן פסול הקינוף מלאכול בו או מלישון בו מתחת לסדין, לפי שהסדין נחשב כאוהל המפסיק בינו לבין הסך ונמצא שאינו יושב בסוכה. **אבל פרום הוא** – סדין, **על גבי נקליטי המטה** – שני עמודים זקופים באמצע המטה, אחד למראשותיה ואחד למרגלותיה, ועליהם מוט או חבל, וכשפורסים עליו סדין נעשה גג משופע, שאין ברחבו טפח מלמעלה, הלכך אין הסדין נחשב כאוהל לבטל את הסך שעל גביו.

באור משנה ד

הדלה עליה – הגביה והמשיך על הסוכה, **את הגפן** – שיש לה זמורות ארוכות, **ואת הדלעת** – שיש לה עלים ארוכים, **ואת הקסום** – מין עשב הגדלה כגפן, **וספך על גבה** – ויש גורסים: על גבן. היינו שסיכך בסך כשר על הגפן או על הדלעת או על הקיסום; ויש מפרשים: וסיכך על גבה – או סיכך על גבה, כלומר: סיכך תחילה את סוכתו בסך כשר והדלה עליה את הגפן או את הדלעת וכו', או שהדלה תחילה את הגפן וכו' על הסוכה, וסיכך על גבה סך כשר (הר"ן), **פסולה** – הסוכה, מפני שסיככה גם בדבר המחובר לקרקע, שהוא סך פסול. **ואם היה ספוך** – הסך הכשר, **הרבה מהן** – הרבה יותר מזמורות הגפן או מעלי הדלעת, וערבבם יחד עם הסך הכשר עד שאינם נראים בעין (ברטנורא), **או שקצצן** – שקצץ את הענפים לאחר שסיכך בהם, **פשרה** – הסוכה. כגמרא מבואר, שאפילו קצצן, אין הסוכה כשרה אלא אם כן נענע את הענפים לאחר קציצתם, היינו שהרים כל ענף וענף והניחו, שבכגון זה דומה כאילו הניחם מחדש על הסוכה, שנאמר (זבדים טז, יג): "חג הסוכות תעשה" ודרשו: "תנעשה" ולא מן העשוי, כלומר שבשעת עשיית הסוכה

(א), שכותב שם: "והרע"ב הוסיף לנו תימה, שכתב ברש"י מכליתין: ו' עלו לראשו ורובו. ואולי ט"ס הוא, וצ"ל: ז' על ר"י."

ויש הדין (לדעת המעיר), שכונת הרש"י היא: ששה על שבעה לראשו ורובו, שהם 42 טפחים מרובעים, ועוד פס של טפח אחד על שבעה טפחים לשולחנו, שהם שבעה טפחים מרובעים, ובס"ה 49 טפחים מרובעים, מה שמתאים בדיוק לחשבון של שבעה על שבעה.

באור משנה ב

העושה סתו תחת האילן – היינו שענפי האילן סוככים על גבי הסך של הסוכה, והואיל וענפי האילן פסולים לסך (כמבואר להלן א, ד), **פאלו עשאה בתוך הבית** – תחת התקרה, והיא פסולה. **סכה על גבי סכה** – כלומר שהסך של הסוכה התחתונה משמש "רצפה" לסוכה העליונה, **העליונה פשרה, והתחתונה פסולה** – כבריייתא בגמרא מבואר הטעם, שנאמר (ויקרא כג, מג): "בסוכות תשבון", ולא בסוכה שתחת הסוכה; והרמב"ם כותב: התחתונה פסולה כמי שעשה סוכה בתוך הבית (הלי סוכה ה, כב). **רבי יהודה אומר: אם אין דירון בעליונה** – כלומר שאינה ראויה לדירה, **התחתונה פשרה** – בגמרא מבואר, שאם הסך של התחתונה רופף כל כך עד שאי אפשר לשים עליו כרים וכסתות כדי לשבת עליהם, הכל מודים שהתחתונה כשרה בסך העליונה, בתנאי שלא יהא גובה שתי הסוכות יותר מעשרים אמה. ואם הסך של התחתונה יכול לשמש רצפה בשביל הסוכה העליונה כדי לשים עליה כרים וכסתות ולשבת עליהם, הכל מודים שהתחתונה פסולה. לא נחלקו תנא קמא ורבי יהודה אלא כשהסך של התחתונה רופף ואינו יכול לסבול כרים וכסתות אלא על ידי הדחק, שלדעת תנא קמא הרי זו סוכה תחת סוכה והיא פסולה, ורבי יהודה סובר, והואיל והעליונה אינה ראויה לדירה אלא על ידי הדחק, אין הסוכה התחתונה נחשבת כסוכה תחת סוכה, וכשרה היא בסך העליונה. ואין הלכה כרבי יהודה.

י ו ס ח י י

באור משנה ג

פרס עליה – על הסוכה, היינו על הסך, **סדין מפני החמה** – כדי להגן על היושבים בסוכה, **או תחתיה** – או שפירס סדין תחת הסוכה, היינו תחת הסך, **מפני הנשר** – מפני העלים הנושרים מן

או שִׁקְצֵצֵן – בְּשֶׁרֶה. זֶה הַבְּלָל: כֵּל שֶׁהוּא מְקַבֵּל מִמָּאָה וְאֵין גְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ – אֵין מְסַכְכִין בוּ, וְכֵל דְּבַר שְׂאִינוּ מְקַבֵּל מִמָּאָה וְגְדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ – מְסַכְכִין בוּ.
ה חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין – אין מסככין בהן. וכלן שהתירן בשרות. וכלן בשרות לדפנות.
ו מסככין בנפרים; דברי רבי יהודה. ורבי מאיר אוסר. נתן עליה נסר שהוא רחב ארבעה מפרחים – בשרה, ובבלבד שלא יישן תחתיה.

פירוש ברטנורא

או שִׁקְצֵצֵן. אף לאחר שסכך בהן, כשרה. והוא שינענעם לאחר קציצה, דאי לאו הכי פסולה, דאמרה תורה (דברים ט"ז) חג הסוכות תעשה, ולא מן העשוי, כלומר כשתעשה תהא ראוי לסוכה, ולא מן העשוי בפסול, שאין ראוי לסוכה ואתה מתקנה, כי הא דמכשר לה בקציצה ולא הדר סתר לה. אבל כשמנענע הוא כסותר וחוזר ומסכך, שמנביה כל אחד לבד ומניחו וחוזר ומנביה את חבירו ומניחו: כל דבר שאינו כלי עץ ובגדי פשתן ומחצלות, שאע"פ שגדוליהם מן הארץ אין מסככין בהן הואיל ומקבלין טומאה: וגידוליו מן הארץ וכו'. דכתבי חג הסוכות [תעשה לך באספך] מוגרנד ומקבך, בפסולת גרן וקב הכתוב מדבר, כלומר מן הנשאר אחר שאספת הגרן והקב כגון קשין וזמורות, מהם עשה סוכה:
ה וחבילי זרדין. מין קנים, ובעודן לחים בהמה אוכלתן, וכשיבשו עומדין להיסק: אין מסככין. כשהן קשורים. ולא מפני שהן פסולים אלא פעמים שאדם בא וחבילתו על כתפו ומעלה ומניחה על גבי סוכה ליבשה ונמלך עליה לסכך, והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי בפסול, וזה לא נעשה אפילו לצל אלא ליבש והיו עשוי בפסול: וכו'. הפסולים ששינונו בסכך: פשרים לדפנות. דסוכה סכך משמע ולא דפנות. הילכך סוכות תעשה לך מוגרנד, אסכך משמע ולא ארפתות:
ו מסככין בנפרים דברי ר' יהודה. בנפרים שיש בהם ארבעה שהוא שעור מקום חשוב דברי הכל פסולה. פחות משלשה דברי הכל כשרה דחשיבי כקנים. כי פליגי משלשה ועד ארבעה, רבי יהודה סבר כיון דלית בהו שעור מקום חשוב לא גזרינן שמא ישב תחת תקרת הבית. ורבי מאיר סבר כיון דנפקי מתורת

משניות מבוארות – קהתי

ולא כדי לייבש (רש"י). וְכֵלָּךְ – כל אותן החבילות, שֶׁהִתִּירָן – אפילו לאחר שהניחן על הסוכה, שעל ידי כך עשה בהן מעשה לשם סכך, בְּשֶׁרֶת – במפרשים מבואר, שאפילו לא התכוון לשם מצוות סוכה, אלא לשם סוכה סתם, כלומר שהתיר את החבילות לשם צל, הסוכה כשרה לחג, כדעת בית הלל (לעיל משנה א). וְכֵלָּךְ – כל הדברים ששינונו לעיל שהם פסולים לסכך, בין דברים המחוברים לקרקע, בין דברים שאין גידולם מן הארץ, בין דברים המקבלים טומאה, בין חבילות, בְּשֶׁרֶת לְדַפְנוֹת – שעיקר ה"סוכה" הוא הסכך ולא הדפנות, הלכך כל מה שדורשים מן המקראות בענין הכשר סוכה, הכוונה היא לסכך בלבד ולא לדפנות.

באור משנה ו

מְסַכְכִין בְּנִפְרִים – בלוחות עץ; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי מְאִיר אוסר – בגמרא מבואר (לדעת שמואל), שבנסרים הרחבים ארבעה טפחים הכל מודים שאין מסככים בהם, לפי שדומים הם לתקרת הבית, ובנסרים הרחבים פחות משלשה טפחים, הכל מודים שכשרים לסכך, שדינם כקנים; לא נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר אלא בנסרים שרחבם משלשה ועד ארבעה טפחים, שרבי יהודה סובר, הואיל ואין בהם שיעור מקום חשוב (4 טפחים), אינם דומים לתקרה, ולפיכך אין גוזרים שמא ישב תחת תקרת הבית, וכשרים לסיכוך; ורבי מאיר סובר, הואיל ויצא מתורת לבוד (שאם היה אויר במקום אחד מהם, אין אומרים "לבוד", שרק פחות משלשה כלבוד הוא), לפיכך גוזרים, שמא יאמר אדם, מה לי לסכך בנסרים אלו מה לי ליישב תחת תקרת ביתי, שהרי סכך זה של הנסרים דומה הוא לתקרה, הלכך אסור לסכך בהם. והלכה כרבי יהודה. נָתַן עֲלֶיהָ – על הסוכה, נָסַר שֶׁהוּא רָחֵב אַרְבָּעָה טַפְחִים – כגון שנתנו בצד דופן הסוכה, בְּשֶׁרֶה – הסוכה, שסכך פסול אינו פוסל מן הצד אלא כשהוא רחב ארבע אמות, שכן עד ארבע אמות רואים את הסכך הפסול כאילו הוא המשך הדופן ("דופן עקומה"), וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִישָׁן תַּחְתֶּיהָ – תחת הנסר. משנתנו נקטה שינה, שאפילו שינת עראי אסורה, שכן בענין אכילה ושתיה שנו (להלן ב, ד): "אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה", ואילו בענין שינה שנו בברייתא, שאין ישנים עראי חוץ לסוכה, משום שאין קבע לשינה, שאין אדם קובע עצמו לשינה, שפעמים אינו אלא מנמנם מעט, ודיו בכך (יחוספות יום טוב).

בארנו משנתנו לדעת שמואל בגמרא. שכן רוב הפוסקים סוברים שהלכה

תהיה כשרה וראויה לסוכה ולא שבשעת עשייתה היא פסולה ואחר כך אתה מתקנה; הלכך כשסיכך בענפים מחוברים וקצצם אחר כך, צריך לנענע אותם, כמו שבארנו לעיל, שהיא דומה כאילו סותר את הסוכה (שהרי עיקר הסוכה הוא הסכך) וחוזר ומסכך מתחילה בסכך כשר. ויש מפרשים, שאפילו היה הסיכוך הרבה מהן, צריך מכל מקום לקצצם, או שִׁקְצֵצֵן – היינו שרוב הסכך הוא מן הגפן המודלית או מן הדלעת, ואם קצצם ונענעם, הסוכה כשרה (רמב"ם). זֶה הַבְּלָל – בענין הסכך: כֵּל שֶׁהוּא מְקַבֵּל מִמָּאָה – כגון כלים, בגדים וכיוצא בהם, וְאֵין גְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ – או כל שאין גידולו מן הארץ, אף על פי שאינו מקבל טומאה, כגון עורות בהמה שאינם מעובדים (שהואיל ולא נגמרה מלאכתם אינם מקבלים טומאה). אֵין מְסַכְכִין בוּ – את הסוכה, וְכֵל דְּבַר שְׂאִינוּ מְקַבֵּל מִמָּאָה וְגְדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ – שמתקיימים בו שני התנאים הללו כאחד, מְסַכְכִין בוּ – בגמרא דורשים כלל זה ממה שנאמר (דברים טז, ג): "חג הסוכות תעשה לך... באספך מוגרנד ומיקבך" – בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר, כלומר ממה שנשאר לאחר שאספת גרן ויקבך, כגון קשים וזמורות, מהם תעשה סוכה.

זה הכלל שבמשנתנו שונה מ"זה הכלל" שבמקומות אחרים, שכן במקומות אחרים הכלל הוא מעין הפרט שקדם לו, ואילו כאן אין הכלל מעין הפרט ששינה לפני כן במשנתנו בענין מחובר לקרקע שהוא פסול, אלא הואיל ומשנתנו עוסקת בסכך פסול נקטה "זה הכלל" להשמיענו, שנוסף על מה ששינונו לעיל שאין מסככים בדבר המחובר לקרקע, יש עוד שני תנאים בהכשר הסכך, שהיא דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ, ואם היה חסר בו אחד מהתנאים הללו, הסוכה פסולה (הירוש"א, ועיין "תפארת ישראל").

יום ששי

באור משנה ה

חבילי קש וחבילי עצים – חבילות של קש או של עצים, וְחַבִּילֵי זְרָדִין – או חבילות של ענפי אילן רכים, אֵין מְסַכְכִין בָּהֶן – כשהן קשורות. בגמרא מבואר הטעם, לפי שפעמים אדם בא מן השדה בערב וחבילתו על כתפו ומעלה ומניחה על גבי סוכתו כדי לייבשה, ואחר כך נמלך עליה לעשותה סכך, והתורה אמרה: "תעשה" ולא מן העשוי, כלומר הואיל וחבילה זו לא הונחה מתחילה לשם סכך, לפיכך כשמנלך עליה אחר כך להשאירה כסכך, הרי זה "מן העשוי" והוא פסול; ומטעם זה גזרו חכמים, שאף לכתחילה אין מסככים בחבילות של קש או של עצים או של זרדים, אף כשמניחין אותן לשם סכך

ז תקרה שאין עליה מעזיבה, רבי יהודה אומר: בית שמאי אומרים: מפקפק ונוטל אחת מבנותים; ובית הלל אומרים: מפקפק או נוטל אחת מבנותים. רבי מאיר אומר: נוטל אחת מבנותים, ואינו מפקפק. ח המקרה ספתו בשפודין או בארוכות המטה, אם יש רוח ביניהן כמותן – פשרה. החוטט בגדיש לעשות בו ספה – אינה ספה.

פירוש ברטנורא

לכוד גורין שמא יאמר מה לי לסכך באלו מה לי לישב תחת תקרת ביתי. והלכה כר' יהודה:

ז תקרה. גג העשוי מקורות או נסרים: מעזיבה. הטיט או הסיד שרגילין ליתן על גבי הקורות והנסרים קרוי מעזיבה: מפקפק. סותר ומנענע כולן: או נוטל אחת מבנותים. ונותן סכך כשר במקומה. ורבי יהודה למעמיה דמכשיר לסכך בנסרים, הלכך בפקפוק סני. ובלא פקפוק או אפשר משום תעשה ולא מן העשוי: ר"מ אומר. לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה, שכולן מודים שצריך ליטול אחד מבנותים ופקפוק אינו מועיל. ור"מ למעמיה דאמר אין מסככין בנסרים. והלכה כר' יהודה שאמר משום בית הלל:

ח שפודין. אין ראוי לסכך, לפי שאינו גדולי קרקע: (בארוכות) המטה. כלים המקבלים טומאה: אם יש רוח ביניהן כמותן, לא דוקא כמותן ממש ולא יותר, דהא מקום שפוד כפרוץ הוא נחשב, וכשנותן סכך כשר בין שפוד לשפוד אם אין ביניהן אלא כמותן היו פרוץ כעומד ופסול. אלא על כרחך הריחו שביניהן משהו יותר מכמותן: החוטט בגדיש. נטל מן העומרים למטה סמוך לארץ ועשה חלל כשעור סוכה והסכך נמצא עשוי ועומד מאליו. והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי. אבל אם היה בו חלל מפה במשך שבעה, עשוי לשם סכך, וחטט בו עד שהגביה את החלל לשעור גובה עשרה [אין] זו היא עשייתו, שהרי אינו מתקן אלא הרפנות ובדפנות לא אמרין תעשה ולא מן העשוי, והרי היא כסוכה פחותה מעשרה וחקק בה להשלימה לעשרה:

משניות מבוארות – קהתי

שעל ידי כך כבר קיים "תעשה ולא מן העשוי" אין צורך עוד בפקפוק. רבי מאיר הולך לשיטתו (במשנה הקודמת), שאין מסככים בנסרים משום גזירת תקרה. והלכה כרבי יהודה שאמר משום בית הלל.

בארנו משנתנו בנסרים הרחבים פחות מארבעה טפחים כפירושו של הרמב"ם (הל' סוכה ה, ח), וכן מפרש הר"ף. אבל רש"י כותב שסתם תקרה יש בנסרים שבה ארבעה טפחים. ומכאן מפרש הוא את המשנה בדרך אחרת (עינין טונה טו, א. ועינין הר"ן והרא"ש ר"תוספות יום טוב).

ב א ו ר מ ש נ ה ח

המקרה ספתו בשפודין – המסדר "תקרה" בסוכתו משפודין של מתכת, ונותן עליהם את ה"סכך", או בארוכות המטה – או המקרה במוטות הארוכות של המיטה הנתונות לארכה משני צדדיה; והרי השפודין וארוכות המיטה פסולים לסכך, השפודין – לפי שאינם גדולי קרקע; וארוכות המיטה – שדינן כמיטה עצמה, שאין מסככים בה, לפי שאין מסככים בכלים המקבלים טומאה; אם יש רוח ביניהן – בין שפוד לשפוד או בין ארוכה לארוכה, כמותן – כרוחבו של שפוד או כרוחבה של ארוכה, ומילא את הרווחים בסכך כשר, פשרה – הסוכה. יש מפרשים, שמה שנישנה כאן "כמותן" אין הכוונה כמותן ממש, לפי שמקום השפוד או הארוכה נחשב כפרוץ, ואם הסכך הכשר הוא כשיעור רוחב השפודין או הארוכות, הרי זה פרוץ כעומד ופסול, אלא כוונת המשנה היא שההיוות שביניהם הוא משהו יותר מכמותן ונמצא העומד מרובה על הפרוץ, כלומר שהסכך הכשר מרובה על הפסול, לפיכך הסוכה כשרה (עינין גמרא טו, א). החוטט בגדיש לעשות בו ספה – שהוציא את העומרים שבגדיש מלמטה, ועשה חלל כשיעור סוכה, אינה ספה – לפי שנמצא הסכך עשוי מאליו, והתורה אמרה "תעשה" ולא מן העשוי.

כמותו. אבל דעתו של רב היא, שמחלוקת רבי יהודה ורבי נסרים שיש בהם ארבעה טפחים, שרבי מאיר גזור משום תקרה, ורבי יהודה אינו גזור, אבל בנסרים שאין בה ארבעה, דברי הכל כשרה.

ש ב ת ק ו ד ש

ב א ו ר מ ש נ ה ז

תקרה שאין עליה מעזיבה – טיח של טיט, אלא נסרים בלבד, וכגון שהנסרים אינם רחבים ארבעה טפחים (דמב"ם), ששינונו לעיל (במשנה הקודמת), שנחלקו רבי יהודה ורבי מאיר אם מסככים בהם, אלא שכאן אף לרבי יהודה התקרה פסולה משום "תעשה ולא מן העשוי", שהרי הנסרים לא נעשו לשם סוכה אלא לשם בית; רבי יהודה אומר – שנחלקו בה בית שמאי ובית הלל כיצד להכשירה, בית שמאי אומרים: מפקפק – סותר ומנענע את כל הנסרים, ונוטל אחת מבנותים – ואף נוטל נסר אחד מבין כל שני נסרים ונותן במקומו סכך כשר, שלדעת בית שמאי אין מועיל הפקפוק אלא לקיים "תעשה ולא מן העשוי", אבל לא לבטל את התקרה, ולכן צריך גם ליטול אחת מבנותיים. ובית הלל אומרים: מפקפק או נוטל אחת מבנותים – אין צורך לעשות שני הדברים גם יחד, אלא די אם יסתור וינענע ממקומם את כל הנסרים, או שלא ינענעם כי אם יטול נסר אחד מבין כל שני נסרים ויתן סכך כשר במקומו; שלדעת בית הלל צריך רק לעשות מעשה, כדי לקיים "תעשה ולא מן העשוי", ואותו מעשה מועיל גם כדי לבטל את התקרה (עינין ר"תוספות יום טוב). רבי מאיר אומר: נוטל אחת מבנותים – כלומר שלדעת רבי מאיר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה, אלא הכל מודים, שצריך ליטול נסר אחד מבין כל שני נסרים וליתן סכך כשר במקומו, ואינו מפקפק – כלומר שפקפוק בלבד אף לדעת בית הלל אינו מועיל, אלא צריך ליטול אחת מבנותיים כדי לבטל את התקרה, וכיון

השם יתברך, שהוא הבעל הבית של העולם כולו, ונמצא אתו, ושומר כל צעד ושעל שלו, וכשרק רוצים להתבונן בזה ולראות, רואים זאת גם בעיני בשר.

ממכתב ז' תשרי תשי"ד

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף ט ע"ב: ממושיכה הברייתא: הפסוקים המובאים להלן באים לְמַדְדָּ שְׁגָדוּל יוֹם הַגָּשְׁמִים בַּיּוֹם שֶׁנִּבְרָאוּ בוֹ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שְׁנַאֲמַר (איוב ה ט) 'עֲשֵׂה גְדוּלוֹת (ער) [וְ]אֵין חֶקֶר', וּבְתִיב בַּפְּסוּק שֶׁאֲחִירָיו 'הַנּוֹתֵן מְטָר עַל פְּנֵי אֲרֶץ', הַרִי שֶׁהַכְּתוּב מַכְנֶה גְדוּלוֹת הַקֶּב"ה בַּהוֹרְדוֹת גְּשָׁמִים בַּלְשׁוֹן 'אֵין חֶקֶר', וּבְתִיב לְהִלָּן (ישעיה מ כח) 'הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם לֹא שָׁמַעְתָּ, אֱלֹהֵי עוֹלָם ה' בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ וְגו', אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ', הַרִי שֶׁאֵף אֵת גְּדוּלוֹת הַקֶּב"ה בַּבְּרִיאַת הָאָרֶץ מַכְנֶה הַכְּתוּב בַּלְשׁוֹן 'אֵין חֶקֶר', וּמִכֵּן שֶׁמַּכְנֶה הַכְּתוּב גְּדוּלוֹת הַבּוֹרֵא שְׁבַשְׁתִּיהוּן, בְּאוֹתָהּ לְשׁוֹן יֵשׁ לְלִמּוּד שֶׁגְּדוּלוֹתָּ שׁוּה (וּבְתִיב 'מִכֵּין הָרִים בְּכַחוֹ' וְגו').

מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: כְּמָאן אֲזֵלָא - כְּדַעַת מִי הוֹלֵךְ הָא דְבְּתִיב (תהלים קד יג) 'מִשְׁקָה הָרִים מְעֲלִיזְתִּיו', וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁכוּנוֹת הַכְּתוּב לּוֹמַר שֶׁהַקֶּב"ה מִשְׁקָה הַהָרִים מִמֵּימַם שֶׁמְקוֹרֵם 'מְעֲלִיזְתִּיו' שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. מְבַאֲרַת הַגְּמָרָא: כְּמָאן - כְּאִיזוֹ דַּעַה נְאֻמָּה דְרַשָּׁה זו, וְדֹאֵי בְּדַעַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הַסּוֹבֵר שֶׁמְקוֹר הַגְּשָׁמִים מִן הַרְקִיעַ. הַגְּמָרָא מְבַאֲרַת שֶׁאֵף לְדַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲפֻשֵׁר לְבַאֵר אֵת הַפְּסוּק כְּרַבִּי יוֹחָנָן. אוֹמֵרֵת הַגְּמָרָא: וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַסּוֹבֵר שֶׁמְקוֹר מִי הַגְּשָׁמִים מִן הָאָרֶץ יֹאמַר לָךְ, אֵף שֶׁמְקוֹרֵם מִן הָאָרֶץ, בֵּינָן דְּסִלְקֵי לְהֶתֶם - שְׁעוּלִים לַעֲנָנִים שְׁבַשְׁחֻקִים, 'מִשְׁקָה מְעֲלִיזְתִּיו' קְרִי לְהוֹ - מַכְנֶה הַכְּתוּב הוֹרְדָתָם כַּהֲשַׁקָּה מְעֲלִיזְתִּיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְכֵן צִרִיךְ לּוֹמַר שֶׁלְפַעֲמִים הַכְּתוּב מַכְנֶה אֵת הַמְקוֹם שֶׁמִּשָּׁם יֵצֵא הַדָּבָר בְּאַחֲרוֹנָה, כְּמִקּוּרוֹ, אֵף אִם אֵינוֹ מְקוּרוֹ הַרְאֻשׁוֹן, דֹּאֵי לֹא תִּמְאָה הֵכִי - שֶׁאִם לֹא תֹאמַר כֵּן, מַה שֶׁכְּתוּב בְּקַלּוֹת (דברים כח כד) 'יִתֵּן ה' אֵת מְטָר אֲרֶצְךָ אֲבָק וְעֶפֶר מִן הַשָּׁמַיִם', הֵיכִי מִשְׁבַּחַת לָהּ - הֵיאֵךְ תִּמְצֵא דָבָר זֶה, הַרִי אֵין עֶפֶר שֶׁמְקוּרוֹ בְּשָׁמַיִם. אֲזֵלָא וְדֹאֵי בֵּינָן דְּמַדְלִי לְהֶתֶם - שֶׁהַרוּחַ מַעֲלָה אֵת הָעֶפֶר כְּלָפִי מַעֲלָה וְכֵן מִתְפַּזֵּר עַל הָאָרֶץ, 'מִן הַשָּׁמַיִם' קְרִי לְיָהּ - נִיתֵן לְכְנוּת מְקוּרוֹ מִן הַשָּׁמַיִם, הֵכָא נִמְיֵי בֵּינָן דְּסִלְקֵי לְהֶתֶם - שְׁעוּלִים הַמֵּימַם מִן הָאוֹקֵינּוֹס לַעֲנָנִים וּמִשָּׁם יוֹרֵדִים לָאָרֶץ, 'מְעֲלִיזְתִּיו' קְרִי לְיָהּ - מַכְנֶה הַכְּתוּב מְקוֹרֵם מְעֲלִיזְתִּיו שֶׁל הַקֶּב"ה.

מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: כְּמָאן אֲזֵלָא - כְּדַעַת מִי הוֹלֵךְ [הָא] דְאָמַר רַבִּי הִנֵּינָא בְּדַרְשַׁת הַפְּסוּק (תהלים לג ז) 'בּוֹיִנָם בְּנֵד מִי הֵיִם נִתַּן בְּאוֹצְרוֹת תְּהוֹמוֹת', מִי נִרְם לְאוֹצְרוֹת וְאִסְמֵי הַדָּגן שִׁיתְמַלְאוּ בָּר - תְּבוּאָה, מִי גְשָׁמִים שֶׁמְקוֹרֵם בְּתְהוֹמוֹת. וְדֹאֵי נְאֻמָּה דְרַשָּׁה זו בְּשִׁיתֵת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁמְקוֹר מִי הַגְּשָׁמִים מִן הָאָרֶץ. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הַסּוֹבֵר שֶׁמְקוֹרֵם מִן הַשָּׁמַיִם יֹאמַר לָךְ, הֵהוּא - פְּסוּק זֶה

בְּבְרִייתוֹ שֶׁל עוֹלָם נֹאמַר, שֶׁכֵּס הַקֶּב"ה אֵת הַמֵּימַם לְמִקּוֹם אֶחָד וְהַעֲמִידֵם כְּחוּמָה שְׁלֵא יִתְפַּשְׁטוּ מִן הַיָּם לִיבֶשֶׁה וְשֵׁלֵא יַעֲלוּ מִן הַתְּהוֹם עַל גְּבֵי הַרְקִיעַ.

תִּנּוּ רַבֵּנּוּ, אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל נִבְרָאָת תְּחִילָה וְכָל הָעוֹלָם בּוֹלֵו נִבְרָא לְבִסּוֹת, שְׁנַאֲמַר בַּעֲנֵין הַחֲכָמָה שֶׁנִּבְרָאָה תְּחִילָה (משלי ח כ) 'עַד לֹא עָשָׂה אֲרֶץ וְחוּצוֹת', וּמִשְׁמַע שֶׁכְּשֶׁבְרָאֵם תְּחִילָה בְּרָא אֵת הָאָרֶץ הַמּוּבַחֲרַת שֶׁהִיא אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹאֲחִרִיָּה בְּרָא אֵת שָׂר הָעוֹלָם הַנִּקְרָא 'חוּצוֹת' שֶׁהוּא חוּץ לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וְטַפֵּל לָהּ.

שֶׁבַח נוֹסֵף לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל: אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל מִשְׁקָה אוֹתָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ בְּגִשְׁמִים, וְאֵילוֹ כָּל הָעוֹלָם בּוֹלֵו מְקַבֵּל גְּשָׁמִיו עַל יְדֵי מִלֶּאךְ שְׁלִיתִי, שְׁנַאֲמַר (איוב ה י) 'הַנּוֹתֵן מְטָר עַל פְּנֵי אֲרֶץ, וְשׁוֹלַח מַיִם עַל פְּנֵי חוּצוֹת'. הַרִי שֶׁלְגַבֵּי אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל [הַנִּקְרָאָת בַּלְשׁוֹן 'אֲרֶץ' סַתֵּם] נֹאמַר לְשׁוֹן נִתְיֵנָה, וְאֵילוֹ לְגַבֵּי חוּץ לָאָרֶץ [הַנִּקְרָאָת 'חוּצוֹת'] נֹאמַר בַּלְשׁוֹן שְׁלִיחָה.

מַעֲלָה נוֹסֵפֵת: אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָהּ - מְקַבֵּלַת בְּגִשְׁמֵיהָ אֵת עֵיקַר מֵי הַגָּשְׁמִים שֶׁבְעַנְנִים. וְאֵילוֹ כָּל הָעוֹלָם בּוֹלֵו מְקַבֵּל גְּשָׁמִיו מִתְמַצִּית - מִהַנּוֹשָׂאֵר בַּעֲנָנִים לְאַחַר שֶׁנִּתְרוֹקְנוּ. שְׁנַאֲמַר (שם) 'הַנּוֹתֵן מְטָר עַל פְּנֵי אֲרֶץ וְגו' וְשֵׁלַח מַיִם עַל פְּנֵי חוּצוֹת', הַרִי שֶׁאֲרֶץ יִשְׂרָאֵל מְקַבֵּלַת 'מִטְר' שֶׁהוּא עֵיקַר הַגֶּשֶׁם, וְאֵילוֹ בְּחוּץ לָאָרֶץ נִשְׁלַח רַק 'מַיִם' שֶׁהֵם שְׂאֵרִיוֹת הַגְּשָׁמִים.

עוֹד בְּמַעֲלָתָהּ שֶׁל אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל: אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָהּ [מְקַבֵּלַת גְּשְׁמֵיהָ] תְּחִילָה וְכָל הָעוֹלָם בּוֹלֵו לְבִסּוֹת, שְׁנַאֲמַר (שם) 'הַנּוֹתֵן מְטָר עַל פְּנֵי אֲרֶץ וְגו' וְשֵׁלַח מַיִם עַל פְּנֵי חוּצוֹת'. מִשְׁמַע שֶׁתְּחִילָה 'נוֹתֵן מְטָר עַל פְּנֵי אֲרֶץ' [שֶׁהִיא אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל], וְאַחַר כֵּן 'שׁוֹלַח מַיִם עַל פְּנֵי חוּצוֹת'. מִשְׁלַל לְאָרְם שְׁמִנְבֵּל - מַעֲרַב וּמַגְבֵּן אֵת הַנְּבִינָה, שֶׁלְבַסּוֹף נוֹטֵל אֵת הָאוֹכֵל - הַגְּבִינָה הַמּוּגַבֵּלַת, וּמְנִיחָ אֵת מִי הַחֵלֵב שֶׁהֵם הַפְּסוּלֵת, כֵּךְ נוֹהֵג גַּם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּהוֹרְדַת הַגְּשָׁמִים, תְּחִילָה נוֹתֵן אֵת עֵיקַר הַגֶּשֶׁם לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאַתְּ הַשְּׂאֵרִית וְהַפְּסוּלוֹת שׁוֹלַח לְשֵׂאֵר הָעוֹלָם.

55 שנמלח ועברו עליו כמה ימים כשהוא במלח קודם שצלוהו או
 56 בישלוהו, וְשָׁתָה יַיִן מְגִיתוֹ – שעדיין לא עברו עליו ארבעים יום
 57 מדריכתו ודהיינו, מסחיטת הענבים, אִין נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹתֵהּ,
 58 מפני שבשר ויין באלו אינם חשובים ואין אדם נמשך אחריהם.
 59 הגמרא מבררת ממתי נקרא בשר מליח, ועד מתי נקרא יין מגיתו:
 60 תַּנּוּ הָתָם – שנינו במשנה (תענית כו), עֲרַב תִּשְׁעָה בָבָב בסעודה
 61 המפסקת, לֹא יֵאָכַל אֲדָם שְׁנֵי תַבְשִׁילִין, וְלֹא יֵאָכַל בֶּשֶׂר, וְלֹא יִשְׁתָּה
 62 יַיִן, וְתֵנָא בְּרִייתָא, אֲכָל אוֹכֵל הוּא בֶּשֶׂר מְלִיחַ וְשׁוֹתָה יַיִן מְגִיתוֹ,
 63 משמע שאין אלו חשובים. מבררת הגמרא: בֶּשֶׂר מְלִיחַ, עַד בִּפְמָה
 64 הוּא אֶסוּר, כלומר כמה ימים ישהה הבשר במלח קודם שישולו,
 65 והוא עדיין אסור באכילה בסעודה מפסקת בערב תשעה באב.
 66 אָמַר רַבִּי הֵינָא פֶּר בְּהֵנָא, כָּל זְמַן שְׁהוּא בְּשִׁלְמִים, כלומר כל עוד
 67 לא עבר עליו זמן של אכילת שלמים, והיינו שני ימים וליילה אחד
 68 שביניהם, עדיין יש בו חשיבות, ואסור באכילה בסעודה המפסקת,
 69 אבל אם שחה יותר, מקבל הבשר את טעם המלח ואין בו חשיבות.
 70 וַיַּנּוּ מְגִיתוֹ, עַד בִּפְמָה הוּא מוֹתֵר, כלומר כמה ימים אחר דריכתו
 71 עדיין מותר לשותו בסעודה המפסקת. משיבה הגמרא: כָּל זְמַן
 72 שְׁהוּא תוֹסֵם – מעלה קצף ויש בו חמיצות שצורבת גרון. וְהֵנָּא
 73 – וכן שנינו בברייתא. וַיַּנּוּ תוֹסֵם אִין פּוּ מְשׁוּם גִּילּוּי – אם השאירוהו
 74 מגולה מותר לשותו ואין לחשוש שזמא שתה ממנו נחש, כיון
 75 שהנחש מתרחק מיין תוסס, וְכִפְמָה זְמַן תְּסִימָתוֹ, שְׁלִשָּׁה יָמִים.
 76 עד כאן עסקנו בענין סעודה המפסקת בערב תשעה באב, בהלך
 77 דנה הגמרא בענין בשר מליח ויין מגיתו לגבי בן סורר. ושאלת
 78 הגמרא: הֲכָא – כאן, לענין בן סורר, מָאי – עד כמה זמן נחשב
 79 הבשר למליח ויין מגיתו. משיבה הגמרא: הָתָם – שם, לענין סעודה
 80 המפסקת, טעם האיסור מְשׁוּם שְׁמָחָה הוּא, ולכן כָּל זְמַן שְׁהוּא
 81 בְּשִׁלְמִים, ולא עברו על הבשר שני ימים כשהוא במלח, נְמִי אֵית
 82 בֵּיה – עדיין יש באכילתו שְׁמָחָה, אבל הֲכָא, לענין בן סורר, הטעם
 83 מְשׁוּם אִימְשׁוּכֵי הוּא – שדברים אלו מושכים והוא נגרר אחריהם,
 84 וְכִבְלָ שְׁהוּא לֹא מִימְשִׁיךְ – ואם עבר על הבשר אפילו לילה אחד
 85 כשהוא במלח, פּוּ טַעְמּוֹ וְאִינוּ מוֹשֵׁךְ. וַיַּנּוּ, אף שלענין סעודה
 86 המפסקת כל שעברו עליו שלשה ימים אסור לשותו, אבל לענין
 87 בן סורר שצריך יין משוכח שיגרר אחריו, עַד אֲרִבְעִים יוֹם – צריך
 88 שיעברו עליו ארבעים יום מדריכתו, ורק אז הוא חשוב ומושך.
 89 הגמרא מביאה דרשות בגנות שתיה מרובה של יין: אָמַר רַבִּי הֵנּוּ,
 90 לֹא תֵרָא יַיִן בְּעוֹלָם אֱלֵא לְנַחַם אֲבָלִים שַׁעַל יְדוּ יִשְׁכַּח מְצַעֵרָם,
 91 וְלִשְׁלָם שְׂכָר מְצוּת לְרִשְׁעִים, שמתענגים ביינו בלחם הזה,
 92 ומפסידים את שכרם בעולם הבא, שְׁנַמְרָא (משלי לא 1) 'תַּנּוּ שְׂכָר
 93 לְאוֹרֵךְ וַיַּנּוּ לְמִרְיָ נֶפֶשׁ', 'אובד' היינו רשע שנטרד ומאבד את עולמו
 94 ו'מרי נפש' הם אבלים.
 95 אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מָאי דְתַנִּיב – מהו שכתוב (משלי כג לא) 'אֵל תֵּרָא יַיִן
 96 כִּי יִתְאָדֵם', פירושו, אֵל תֵּרָא יַיִן – אל תתן עיניך בין ואל תמשך
 97 אחריו, מפני שְׁמָאִידִים פְּנִיָהם שֶׁל רִשְׁעִים מְרׁוּב עוֹנָג בְּעוֹלָם הַיְהוּ,
 98 וְיִלְבִּין פְּנִיָהם – ומבייטם לעולם הנפא. רְבָא אָמַר, אֵל תֵּרָא יַיִן כִּי
 99 יִתְאָדֵם, פירושו, אֵל תֵּרָא יַיִן – אל תתן עיניך בין ואל תמשך
 100 אחריו, מפני שְׁמָאִידִיתוֹ דָּם, כלומר סופך להיחרג בגללו.
 101 רַב בְּהֵנָא רַמִּי – הקשה סתירה, כְּתִיב (בראשית כו כח) 'וַיִּתֵּן לָהּ וַיִּגַּד'
 102 מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרַב דָּגָן וְתִירִשׁ, וכיון שהתורה כתובה
 103 ללא ניקוד, אפשר לקרוא מילת 'ותירש' בריש קמוצה 'ותירש',
 104 ונשמע כמו 'תהא רש' כלומר עני, וְקָרִינָן – אבל קבלה בידינו
 105 לקרוא 'תירוש', שנשמע כמו 'תהא ראש' כלומר חשוב, ומה כוונת
 106 התורה לרמוז בזה. ותיירש, שהתורה מלמדת שאם יָבֵה אדם, על
 107 ידי שתיית יין במדה נכונה נַעֲשֶׂה רֹאשׁ, לפי שעל ידי היין הוא
 108 תמיד בשמחה, ואם לֹא יָבֵה, ושותה הרבה יין ומשתכר, נַעֲשֶׂה רֶשׁ
 109 – עני.
 110 רְבָא רַמִּי – הקשה סתירה, כְּתִיב (תהלים קד טו) 'וַיִּזֵּן יִשְׁמַח לֵבֵב אֲנוּשׁ',
 111 וכיון שהתורה כתובה ללא ניקוד, אפשר לקרוא מילת 'ישמח'
 112 בשין ימנית 'ישמח', מלשון שמחה, וְקָרִינָן – אבל קבלה בידינו
 113 לקרוא 'ישמח' בשין שמאלית, מלשון שמחה, ומה כוונת התורה

1 מפני שְׁהַבֵּל מְצוּיִן אֲבָלָה בְּעֵבְרָה, וכשהיא תהיה זוללת וסובאה
 2 בקטנותה, סופה יהיה שתגדל ולא תמצא בשר לאכול ויין לשתות
 3 כפי שהיתה רגילה, ותרגיל בני אדם לבא עליה תמורת מאכלים
 4 אלו שיתנו לה באתנו. אֱלֵא גְזִירַת הַכְּתוּב הִיא, שדווקא בן נעשה
 5 בן סורר וְלֹא בַת.

משנה

6 המשנה מבארת את המאכלים שבהם נחשב הבן סורר לזולל
 7 וסובא: מֵאִימְתֵי בֵן סוֹרֵר תֵּיבֵי סְקִילָה, מִשְׁאִיבֵל תְּרִמְיָמֵר – כמות
 8 גדולה של בֶּשֶׂר וְיִשְׁתָּה חֲצִי לֹזַן יַיִן הָאִימְלִיק, שהוא טוב ומעולה
 9 וגורר את השותה אותו להימשך אחריו. רַבִּי יוֹסֵף אָמַר, אינו חייב
 10 סקילה עד שיאכל מִנֵּה בֶּשֶׂר וְיִשְׁתָּה לֹזַן יַיִן.
 11 המשנה מפרטת אופני אכילות שאינו נחשב בהם לזולל וסובא:
 12 אֲכָל בֶּשֶׂר וַיַּיִן בְּהִבְזוּת – בחבורה האוכלת סעודת מְצוּזָה, או שֶׁאֲכָל
 13 בְּסַעוּדָה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים בְּעִיבּוֹר הַחֲשִׁב כְּדִי לְפָרְסֵם שֶׁהַחֹדֶשׁ מַעֲוָר,
 14 או שֶׁאֲכָל מְעַשֵּׂה שְׁנֵי בִירוּשְׁלַיִם, כגון שגנב מעות מעשר שני מאביו
 15 וקנה בהם בשר ויין, או שֶׁאֲכָל נְבִילוֹת וְנִרְפִיּוֹת וְשִׁקְצִים – עופות
 16 טמאים וְרִמְשִׁים – שרצים, שקנה בכסף שגנב מאביו, (אכל טבל
 17 ומעשר ראשון שלא נמלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שלא נפרו),
 18 או שֶׁאֲכָל דְּבַר שְׁהוּא מְצוּזָה, וְכֵן דְּבַר שְׁהוּא עֲבִידָה, או שֶׁאֲכָל כָּל
 19 מֵאֲכָל אַחֵר וְלֹא אֲכָל בֶּשֶׂר, או שְׁשָׂתָה כָּל מִשְׁקָה אַחֵר וְלֹא יִשְׁתָּה יַיִן,
 20 בכל אלו אינו נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹתֵהּ, עַד שֶׁאֲכָל בֶּשֶׂר וְיִשְׁתָּה יַיִן,
 21 שְׁנַמְרָא (רבינו כ"א ב) 'זוֹלֵל וְסוֹבָא'. וְאֵה עַל פִּי שְׁאִין רְאִיהָ לְדָבָר
 22 וְזוֹלֵל', היינו אכילת בשר ו'סובא' היינו שתיית יין, מכל מקום יש
 23 זְכוּר – קצת ראייה לְדָבָר, שְׁנַמְרָא (משלי כג לא) 'אֵל תְּהִי כְּסוֹבָא' יַיִן
 24 בְּזוּלְלֵי בֶּשֶׂר לְמוֹ, ומשמע שדווקא אלו מושכים את האדם ביותר,
 25 ומסתבר לזוהי התכוונה התורה גם בבן סורר.

גמרא

26 הגמרא מבארת את שיעורי האכילה ששנינו במשנה: אָמַר רַבִּי
 27 וַיֵּרָא, תְּרִמְיָמֵר זֶה שֶׁנִּקְטָה הַמְּשָׁנָה, אִינוּ יוֹדֵעַ מַהוּ שִׁיעוּרוֹ, אֱלֵא
 28 מֵתוֹךְ שֶׁכָּפַל רַבִּי יוֹסֵף אֵת הַכְּמוֹת בֵּינָן, שאמר שעל בן סורר לשתות
 29 לוג יין, שזו כמות כפולה מחצי לוג שמצריך תנא קמא, נְמַצָּא –
 30 מסתבר שרבי יוסי בּוֹפֵל את השיעור אף בְּכֶשֶׂר, ואם הוא מצריך
 31 מנה בשר, הן הסתם תנא קמא מצריך מחצית מכמות זאת, וְנִמְצָא
 32 שְׁתְּרִמְיָמֵר הוּא חֲצִי מִנֵּה.
 33 הגמרא מביאה אופני אכילה ושתייה שבלעדיהם אינו נחשב 'זולל
 34 וסובא': אָמַר רַב הֵנּוּ פֶּר מוֹלְדָה אָמַר רַב הוּנָא, בן סורר אִינוּ תֵּיבֵי
 35 סְקִילָה עַד שִׁיקָה – שיקנה בֶּשֶׂר בּוֹזֵל וְיֵאָכַל, ויקנה יַיִן בּוֹזֵל וְיִשְׁתָּה,
 36 דְּתַנִּיב 'זוֹלֵל וְסוֹבָא', ו'זולל' הוא לשון זל. וטעם הדבר, מפני שאם
 37 הוא קונה מאכלים אלו ביוקר, יצטרך לגנוב ממון רב מאביו, וזה
 38 לא מצוי כל כך שיהא נגרר ונמשך לזה.
 39 וְאָמַר רַב הֵנּוּ פֶּר מוֹלְדָה אָמַר רַב הוּנָא, בן סורר אִינוּ תֵּיבֵי סְקִילָה
 40 עַד שִׁיאֲכַל בֶּשֶׂר חִי וְלֹא מְבוּשֵׁל, שזו דרכו של הגנב שעושה מעשיו
 41 בסתר ואינו מספיק לבשל את הבשר, וְיִשְׁתָּה יַיִן חִי וְלֹא מוּזַג בְּמִים,
 42 מפני שאחר יין חי האדם נמשך אבל אחר יין מוּזַג אִינוּ נִמְשָׁךְ.
 43 מקשה הגמרא: אִינוּ – וכי כך הוא הדין, וְהָא רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרֵי
 44 תְּרוּוּיָהוּ – אמרו שניהם, שאם אֲכָל בֶּשֶׂר חִי שאינו מבושל וְיִשְׁתָּה
 45 יַיִן חִי שאינו מוּזַג, אִינוּ נַעֲשֶׂה בֵּן סוֹרֵר וּמוֹתֵהּ, והאם יש כאן
 46 מחלוקת אמוראים. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּינָא, מה שרב הונא
 47 אמר יַיִן חִי, כוונתו ליין מְיוּג וְלֹא מְיוּג – מוּזַג וְלֹא מוּזַג, כלומר מוּזַג
 48 במטעם מים שלא כדרך העולם, אבל אם היין מוּזַג בהרבה מים אינו
 49 נעשה בן סורר, אף שהרבה בני אדם שותים כך. וכן מה שאמר
 50 בֶּשֶׂר חִי, כוונתו לבשר בָּשִׂיל וְלֹא בָּשִׂיל – מבושל ואינו מבושל,
 51 כלומר אינו מבושל לגמרי, בְּכֶשֶׂר כִּיבָא אֲבָלֵי נְבִיב – כבשר צלוי
 52 מעט על גחלים, ואינו צלוי כל צרכו, כדרך שאוכלים אותו
 53 הגנבים הממהרים לדרכם כדי שלא יתגלו.
 54 רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרֵי תְּרוּוּיָהוּ – אמרו שניהם, אֲכָל בֶּשֶׂר מְלִיחַ –

1 שהכל מצויין אצלה בעבירה. וכשהיא זוללה וטובאה בקטנותה סופה כשלא
2 תמצא למודה עומדת בפרשת דרכים ומרגלת לעבירה בשביל אתנן;
3 מתני' תרטימר. בגמרא מפרש לה: יין האימלקין. טוב ומעולה הוא וממשיך
4 בתריה אבל בחמרא אחרינא אינו חייב בחצי לוג. בחבורת מצות. בסעודת מצוה
5 אבל לתרטימר זה אפילו נגבו משל אביו וכן

6 אם אכלו במנן שהיו נקבצין לעבר החדש
7 גם שם היו עושים סעודות: אבל מעשר שני.
8 וכן כולם אע"פ שנגבו משל אביו פטור
9 וטעמא מפרש בגמרא: ואע"פ שאין ריאה
10 לדבר. דדילמא מאכל אחרינא נמי קרא ליה
11 זולל ומיהו שלמה הוא אהור' דממשיך
12 טפי: ובר לדבר. דבבשר מקרי זולל ובין
13 מקרי טובא: גמ' מתוך שכפל רבי יוסי
14 ביה. דקאמר תנא קמא חצי לוג הוא אמר
15 לוג: כפל נמי בכשר. והוי מנא דקאמר שני
16 תרטימי: יין בול. אבל ביוקר לא שכיחי ליה
17 מעות לגנוב כולי האי ולא ממשקי: זולל.
18 לשון זול ואסמכתא למילתיה הוא: מולדה.
19 שם אביו: יין חי. ממשקי מפני שמשובח הוא
20 לקמיה מוקי לה במזיג ולא מזיג אבל בתר
21 יין מזיג לא ממשקי: קשר חי. כדמפרש לקמ
22 בשיל ולא בשיל דזו היא מדת גנב למחר
23 אבל בשיל שפיר לא ממשיך למעבד כי האי
24 גוונא לפי שמתוך שהוא גנב ועושה בסתר
25 אין לו שהות: אמר רבינא יין חי. דקאמר רב
26 הונא מזיג ולא מזיג לאפוקי היכא דנתן בו
27 מים הרבה וקאמר שרוב בני אדם שרוין כן
28 כשר כיבא דאכלי נגבי. כוונה בגזלים
29 ודכותה בעירובין (דף כט:) וניכיה וניכול
30 בובחים (דף מו:) לאפוקי כבבא דלא: כשר
31 מליח ויין מנתו. לא חשיבי ולא ממשקי: כל
32 זמן שהוא בשלמים. שלא עבר עליו זמן
33 אכילת שלמים שני ימים ולילה אחד עדיין
34 בלחלוותו הוא ולא אקרי מליח ומשמח את
35 הלב דכתיב (דברים כז) וזבח שלמים
36 ואכלת שם ושמחת אלמא בר שמחה הוא
37 אבל בתר הכי הוי מליח ונחלף טעמו במלוח:
38 כל זמן שהוא תוסס. שהוא נושך בגרון
39 מחמת שהוא מחמץ: הכא. בבן סורר
40 ומורה: מא. עד כמה אל קרינן מליח
41 למיפטר בן סורר ומורה: וככל שהוא לא
42 ממשקי. משעבר לילה אחת מפגי טעמו ולא
43 חשוב: לשלם שכר לרשעים. שמתענדין בו
44 בעולם הזה ומקבלין בו שכר מצוה שעושין
45 בעולם הזה: לאובר. היינו רשע שנטרד
46 והולך לה למרי נפש. לאבלים לפכודי
47 צעריהו: אל תרא יין. כלומר אל תתן ענין
48 לימשך אחרי: שאחריהו רב. סופו יחרג
49 עליו: כתיב יין ישמח לבב אנוש. בשיין
50 דמשמע לשון שומם שמשממחו ונטול
51 חכמת לבו וקרינן ישמח. לשון שמחה: זכה.
52 כלומר אם זכה וידע להזהר בעצמו
53 מלשותות יוחר מאיש משמחו שמפקח את
54 הלב: פקחין. משאנו מכות: אבוי. לשון עזקה
55 בלשון ארמי כמו ביאי ביאי (לעיל דף סד.).

1 חי' מזיג ולא מזיג. כענין זה מפר'ת (ברכות ד' נא.) ' דברים נאמרו בבוס של ברכה וחד
2 מינייהו חי ומקשינן האמרינן הכל מודים בבוס של ברכה שאין מברכין עליו עד
3 שיתן לתוכו מים ומפר'ת דחי הוא ולא מזיג:
4 ו"ג. לא קא חשיב ויפת לפי שהוא שם: קיללו ברביעי. מה שלא קלל חם עצמו
5 משום דאמר בביר ר"י אומר לפי שכתב ויברך
6 אלהים את נח ואת בניו ואין קללה במקום
7 ברכה לפיכך ויאמר ארור כנען.
8 בה

9 שהכל מצויין אצלה בעבירה, אלא גזירת הכתוב היא,
10 בן ולא פת: משנה מאומית חייב, משיאכל תרטימר
11 בשור וישתה חצי לוג יין האימלקין. רבי יוסי אומר,
12 מנה בשור ולוג יין. אבל בחבורת מצוה, אבל בעיבור החדש, אבל מעשר שני בירושלים, אבל
13 נבילות וטריפות, שקצים ורמשים, אבל דבר שהוא מצוה ודבר שהוא עבירה, אבל כל מאכל
14 ולא אבל בשור, שתה כל משקה ולא שתה יין, אינו נעשה בן סורר ומורה, עד שיאכל בשור
15 וישתה יין, שאמר ז'ולל וסובא'. ואף על פי שאין ריאה לדבר, ובר לדבר, שאמר אל תהי
16 כסובאי יין בזוללי בשור למו': גמרא אמר רבי זירא, תרטימר זה, אינו יודע מהו. אלא מתוך
17 שפפל רבי יוסי ביין, נמצא פופל אף בפשור, ונמצא תרטימר חצי מנה. אמר רב חנן בר מולדה,
18 אמר רב הונא, אינו חייב עד שיפח בשור בזול ויאכל, יין בזול וישתה, דכתיב ז'ולל וסובא'.
19 ואמר רב חנן בר מולדה, אמר רב הונא, אינו חייב עד שיאכל בשור חי וישתה יין חי. אינו, והא
20 רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו, אבל בשור חי ושתה יין חי, אינו נעשה בן סורר ומורה. אמר
21 רבינא, יין חי, מזיג ולא מזיג. בשור חי, בשיל ולא בשיל, כבשר פיקא דאכלי נגבי. רבה ורב יוסף
22 דאמרי תרווייהו, אבל בשור מליח ושתה יין מגותו, אין נעשה בן סורר ומורה. תנן התם, ערב
23 תשעתה פאב לא יאכל אדם שני תבשילין, ולא יאכל בשור, ולא ושתה יין. ותנא, אבל אוכל הוא
24 בשור מליח ושתה יין מגותו. בשור מליח, עד פמה. אמר רבי חנינא בר פהנא, כל זמן שהוא
25 בשלמים. ויין מגותו, עד פמה, כל זמן שהוא תוסס. ותתניא, יין תוסס אין בו משום גילוי,
26 וכמה תסיסו, שלשה ימים. הכא, מאי. התם, משום שמחה הוא, כל זמן שהוא בשלמים,
27 גמי אית ביה שמחה. הכא, משום אימשובי הוא, וככל שהוא לא מימשיך. ויין, עד ארבעים
28 יום. אמר רבי חנן, לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים, שאמר תנו
29 שכר לאובר ויין למרי נפש'. אמר רבי יצחק, מאי דכתיב 'אל תרא יין פי ותאדם', אל תרא
30 יין שמאדים פניהם של רשעים בעולם הזה, ומלכין פניהם לעולם הבא. רבא אמר, 'אל תרא
31 יין פי ותאדם', אל תרא יין, שאחריהו דם. רב פהנא רמי, פתיב 'תירש', וקרינן 'תירוש'. זכה,
32 נעשה ראש. לא זכה, נעשה רש'. רבא רמי, פתיב 'ישמח' וקרינן 'ישמח'. זכה, משמחו. לא
33 זכה, משממוהו. והיינו דאמר רבא, חמרא וריחני פקחין. אמר רב עמרם גריה דרבי שמעון בר
34 אבא, אמר רבי חנינא, מאי דכתיב 'למי אוי למי אבוי, למי מדנים למי שיה, למי פצעים הנם
35 למי חכילות עינים (וגו.)'. למאחרים על תיין לבאים לחקור ממסך', פי אתא רב דימי אמר,
36 אמרי כמערכא, האי קרא, מאן דדריש ליה מרישיה לסיפיה, מדריש. ומסיפיה לרישיה, מדריש.
37 דרש עובר גלילאה, שלשה עשר ויין נאמרו ביין, ויחל נח איש האדמה וישע פרום, וישת מן
38 תיין וישפר ויתגל בתוך אהלו, וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגרד לשני אחיו בחזיו, ויקח
39 שם ויפת את השמלה וישמיעו על שכם שניהם וילכו אחורנית ויכסו את ערות אביהם ופניהם
40 וגו', וייקץ נח מיניו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן'. רב ושמואל, חד אמר, סרסו. וחד אמר,
41 רבעו. מאן דאמר סרסו, מתוך שקלקלו פרביעי, קללו פרביעי. ומאן דאמר רבעו, גמר וירא'
42 וירא', פתיב הכא וירא חם אבי כנען את ערות אביו, וכתיב התם וירא אותה שכב בן חמור'
43 וגו'. בשלמא למאן דאמר סרסו, משום הכי קללו פרביעי. אלא למאן דאמר רבעו, מאי שנא
44 רביעי, נלמיה פהדיא. הא והא, הואי. ויחל נח איש האדמה וישע פרום, אמר רב חסדא, אמר
45 רב עוקבא. ואמרי לה, אמר מר עוקבא, אמר רבי זכאי. אמר לו הקדוש ברוך הוא לגת, גת, לא
46 היה לך ללמד מאדם הראשון, שלא גרם לו אלא יין. כמאן דאמר, אותו אילן שאכל ממנו אדם
47 הראשון גפן היה, דתניא, רבי מאיר אומר, אותו אילן שאכל אדם הראשון ממנו. גפן היה,
48 שאין

9 שהכל מצויין אצלה בעבירה. וכשהיא זוללה וטובאה בקטנותה סופה כשלא
10 תמצא למודה עומדת בפרשת דרכים ומרגלת לעבירה בשביל אתנן;
11 מתני' תרטימר. בגמרא מפרש לה: יין האימלקין. טוב ומעולה הוא וממשיך
12 בתריה אבל בחמרא אחרינא אינו חייב בחצי לוג. בחבורת מצות. בסעודת מצוה
13 אבל לתרטימר זה אפילו נגבו משל אביו וכן
14 אם אכלו במנן שהיו נקבצין לעבר החדש
15 גם שם היו עושים סעודות: אבל מעשר שני.
16 וכן כולם אע"פ שנגבו משל אביו פטור
17 וטעמא מפרש בגמרא: ואע"פ שאין ריאה
18 לדבר. דדילמא מאכל אחרינא נמי קרא ליה
19 זולל ומיהו שלמה הוא אהור' דממשיך
20 טפי: ובר לדבר. דבבשר מקרי זולל ובין
21 מקרי טובא: גמ' מתוך שכפל רבי יוסי
22 ביה. דקאמר תנא קמא חצי לוג הוא אמר
23 לוג: כפל נמי בכשר. והוי מנא דקאמר שני
24 תרטימי: יין בול. אבל ביוקר לא שכיחי ליה
25 מעות לגנוב כולי האי ולא ממשקי: זולל.
26 לשון זול ואסמכתא למילתיה הוא: מולדה.
27 שם אביו: יין חי. ממשקי מפני שמשובח הוא
28 לקמיה מוקי לה במזיג ולא מזיג אבל בתר
29 יין מזיג לא ממשקי: קשר חי. כדמפרש לקמ
30 בשיל ולא בשיל דזו היא מדת גנב למחר
31 אבל בשיל שפיר לא ממשיך למעבד כי האי
32 גוונא לפי שמתוך שהוא גנב ועושה בסתר
33 אין לו שהות: אמר רבינא יין חי. דקאמר רב
34 הונא מזיג ולא מזיג לאפוקי היכא דנתן בו
35 מים הרבה וקאמר שרוב בני אדם שרוין כן
36 כשר כיבא דאכלי נגבי. כוונה בגזלים
37 ודכותה בעירובין (דף כט:) וניכיה וניכול
38 בובחים (דף מו:) לאפוקי כבבא דלא: כשר
39 מליח ויין מנתו. לא חשיבי ולא ממשקי: כל
40 זמן שהוא בשלמים. שלא עבר עליו זמן
41 אכילת שלמים שני ימים ולילה אחד עדיין
42 בלחלוותו הוא ולא אקרי מליח ומשמח את
43 הלב דכתיב (דברים כז) וזבח שלמים
44 ואכלת שם ושמחת אלמא בר שמחה הוא
45 אבל בתר הכי הוי מליח ונחלף טעמו במלוח:
46 כל זמן שהוא תוסס. שהוא נושך בגרון
47 מחמת שהוא מחמץ: הכא. בבן סורר
48 ומורה: מא. עד כמה אל קרינן מליח
49 למיפטר בן סורר ומורה: וככל שהוא לא
50 ממשקי. משעבר לילה אחת מפגי טעמו ולא
51 חשוב: לשלם שכר לרשעים. שמתענדין בו
52 בעולם הזה ומקבלין בו שכר מצוה שעושין
53 בעולם הזה: לאובר. היינו רשע שנטרד
54 והולך לה למרי נפש. לאבלים לפכודי
55 צעריהו: אל תרא יין. כלומר אל תתן ענין
56 לימשך אחרי: שאחריהו רב. סופו יחרג
57 עליו: כתיב יין ישמח לבב אנוש. בשיין
58 דמשמע לשון שומם שמשממחו ונטול
59 חכמת לבו וקרינן ישמח. לשון שמחה: זכה.
60 כלומר אם זכה וידע להזהר בעצמו
61 מלשותות יוחר מאיש משמחו שמפקח את

1 **בה** נתקנו. פי' בקונט' מרת הקב"ה באימול שהוא מכה בו מרפא נס בתוך נס כמו ויצת
 2 אש בציון ואני אהיה חומת אש ואין ענין זה לזה כלל אלא היינו כדאמר' בביר
 3 משל לבן מלך שקלקל עם אחת משפחותיו כיון ששמע המלך טררו והוציאו חוץ
 4 לפטריץ שלו והיה מחזר על הפתחים של שפחותיו ולא היו מקבלין אותו אלא אותה
 5 שקלקלה עמו פתחה לו דלתה וקבלתו כך
 6 בשעה שאכל אדם מפרי האילן טררו והוציאו
 7 מחוץ לגן עדן והיה מחזר על כל האילנות ולא
 8 היו מקבלין אותו מה היו אומרים לו איך ברביא
 9 הא גבא דגבא דעתא דבריה היינו הא דכתיב
 10 אל תביאני רגל גאון רגל שנתגאה על בורא
 11 ויד רשעים אל תנידני לא תסב מני עלה אבל
 12 התאנה ע"י שאכל ממנה פתחה לו דלתיה
 13 וקבלתה
 14 ואין עולים לה ביום. ואם תאמר הא כבר תנא
 15 ליה רישא לאור עיבורו ו"ל דס"ד לאו
 16 לאפוקי יום העיבור אתא אלא לאפוקי לילה
 17 שלפני העיבור:
 על

שָׁאִין לָךְ דָּבָר שְׂמֵכִיא יִלְלָה עַל אֲדָם אֱלָא יוֹן. רַבִּי
 יְהוּדָה אָמַר, הַפְּהָה הִיְהִי, שָׁאִין הַתֵּינוּק יוֹדֵעַ לִקְרוּא
 אִפְּכָא וְאִימָא עַד שְׁיִטְעוּם מַעֲם דְּגֵן. רַבִּי נְחֵמְיָה אָמַר,
 תְּאַנְהָה הִיְהִי, שְׂבַדְדָר שְׂקַלְקְלוּ, בּוּ גַתְקִינּוּ, שְׂנַאֲמַר
 וְיִוְתַפְרוּ עַלְהָ תְּאַנְהָ. 'דְּבָרֵי לְמוֹאֵל מִלָּךְ, מִשָּׂא אֲשֶׁר
 יִפְרָתוּ אָמוֹ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
 יוֹחִי, מִלְּמֹד שְׂכַפְפָּאתוֹ אָמוֹ עַל הָעַמּוּד וְאִמְרָה לוֹ,
 'מַה בְּרִי וּמַה בְּרַ בְּטִנִּי וּמַה בְּרַ נְדָרִי'. 'מַה בְּרִי, הַכֵּל
 יוֹדְעִים שְׂאִבִּיד יֵרָא שְׁמִים הָהָ, עֲקִישׁוּ יִאֲמְרוּ אָמוֹ
 גְּרָמָה לוֹ. 'וּמַה בְּרַ בְּטִנִּי, כָּל הַנְּשִׂים שֶׁל בֵּית אֲבִיךָ,
 11 כִּיֹּן שְׂמַתְעַבְרוּהָ, שׁוּב אֵינָן רוֹאוֹת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ. וְאֵינִי

12 דְּקַתִּי וְנִכְנַסְתִּי, כְּדִי שְׂיֵהָא לִי בֶן מִזּוּרִי וּמְלוּבָן. 'וּמַה בְּרַ נְדָרִי, כָּל נְשִׂים שֶׁל בֵּית אֲבִיךָ
 13 הִיוּ גִזְרוֹת, וְהָא לִי בֶן הִגְוִן לְמַלְכוּת. וְאֵינִי נְדָרְתִי וְאִמְרְתִי, וְהָא לִי בֶן זְרִיז וּמְמוּלָא בַּתּוֹרָה
 14 וְהִגְוִן לְבִיאוֹת. 'אֵל לְמַלְכִים לְמוֹאֵל, אֵל לְמַלְכִים שְׁתּוֹ יוֹן, 'אֵל לְמַלְכִים, אִמְרָה לוֹ, מַה
 15 לָךְ אֲצֵל מַלְכִים שְׁשׁוּתִים יוֹן וּמְשַׁתְּפָרִים, וְאִוְמָרִים לְמַה לָּנוּ אֵל. 'אֶלְרוּזִים אִי שְׂכָר, מִי
 16 שְׂכָל חַי עוֹלָם גְּלוּזִים לוֹ, וְשִׁתָּה יוֹן וְיִשְׁתַּפֵּר. אִיפְּכָא דְאָמַרְתִּי, מִי שְׂכָל רוּזִי עוֹלָם מְשִׁבְמִין
 17 לְפַתְחוֹ, וְשִׁתָּה יוֹן וְיִשְׁתַּפֵּר. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִנְיִן שְׁחֹר שְׁלֵמָה וְהוֹדָה לְאָמוֹ, דְּכַתִּיב 'כִּי
 18 בְעַר אֲנֹכִי מֵאִישׁ וְלֹא כִינַת אָדָם לִי. 'כִּי בְעַר אֲנֹכִי מֵאִישׁ מִנְהָ, דְּכַתִּיב 'וַיַּחַל נַח אִישׁ
 19 הָאֲדָמָה'. 'וְלֹא כִינַת אָדָם לִי, זֶה אָדָם הִרְאִישׁוֹן; אֲכַל בְּחִבּוּרַת מְצוּהָ; אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ,
 20 אֵינִי חַיִּיב עַד שְׂיֵאכַל בְּחִבּוּרָה שְׂפִילָה סְרִיקוּן. וְהִאֲנִן חֲנֵן, אֲכַל בְּחִבּוּרַת מְצוּהָ, אֵינִי נַעֲשֶׂה
 21 בֶן סוֹרֵר וּמוֹרֵה. מַעֲמָא דְּמְצוּהָ, הָא לֹא מְצוּהָ, אִף עַל גַּב דְּלֹא פּוֹלָה סְרִיקוּן. הָא קָא
 22 מְשַׁמְעַ לָךְ, דְּאִף עַל גַּב דְּכוּלָה סְרִיקוּן, כִּיֹּן דְּבִמְצוּהָ קָא עֲסִיק, לֹא מִימְשִׁיד; אֲכַל בְּעִיבוֹר
 23 הַחוּדָשׁ; לְמוֹרָא, דְּבִשְׂרַן וְיִן מִסְקוֹ. וְהַתְּנִיא, אֵין עוֹלִין לָהּ אֱלָא בְּפֶת דְּגֵן וְקַטְנִית בְּלִבָּהּ. הָא
 24 קָא מְשַׁמְעַ לָךְ, אִף עַל גַּב דְּאֵין עוֹלִין לָהּ אֱלָא בְּפֶת וְקַטְנִית, וְאִיהוּ אִסְפִּיק בְּשַׂר יוֹן וְאֲכַל,
 25 כִּיֹּן דְּבִמְצוּהָ קָא עֲסִיק, לֹא מִימְשִׁיד. תְּנֵי רַבְנָן, אֵין עוֹלִין בְּעִיבוֹר הַחוּדָשׁ פְּחוֹת מַעֲשֶׂרָה
 26 גְּנֵי אָדָם, וְאֵין עוֹלִין לָהּ אֱלָא בְּפֶת דְּגֵן וְקַטְנִית, וְאֵין עוֹלִין לָהּ אֱלָא לְאוֹר עִיבוֹרוֹ, וְאֵין
 27 עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם אֱלָא בְּלִילָהּ. וְהַתְּנִיא, אֵין עוֹלִין לָהּ בְּלִילָהּ אֱלָא בְּיוֹם. כְּדָאֲמַר רַבִּי חִיָּיא
 28 בְּרַ אָבָא לְבָנָיָה, אַחְרִיפּוּ וְעוֹלוּ, אַחְרִיפּוּ וּפּוֹקוּ, כִּי חִיבִי דְּלִישְׁמַעוּ בְּכוּ אִינְשִׁי: אֲכַל מַעֲשֶׂר
 29 שְׁנֵי בִירוּשָׁלַם: כִּיֹּן דְּכִי אֹרְחִיָה הוּא קָא אֲכִיל לִיהָ, לֹא מִימְשִׁיד; אֲכַל גְּבִילוֹת וּמִרְפוֹת
 30 שְׂקָצִים וּרְמִשִׁים; אָמַר רַבָּא, אֲכַל בְּשַׂר עוֹף, אֵינִי נַעֲשֶׂה בֶן סוֹרֵר וּמוֹרֵה. וְהָא אֲנִן תְּנֵן, אֲכַל
 31 גְּבִילוֹת וּמִרְפוֹת שְׂקָצִים וּרְמִשִׁים, אֵינִי נַעֲשֶׂה בֶן סוֹרֵר וּמוֹרֵה. הָא מְהוֹרִין, נַעֲשֶׂה בֶן סוֹרֵר
 32 וּמוֹרֵה. כִּי תְנֵן גְּמִי מִתְּנִיתוֹן, לְהַשְׁלִים: אֲכַל דְּבַר דְּבַר שְׂהוּא מְצוּהָ וְדְבַר עֲבִירָה: דְּבַר מְצוּהָ,
 33 תְּנַחֲמוּ אֲבָלִים. דְּבַר עֲבִירָה, תְּעִנִית צִיבּוֹר. וְטַעֲמָא מֵאִי, אָמַר קְרָא, 'אֵינְנוּ שׁוֹמְעֵי בְּקוֹלְנוּ',
 34 בְּקוֹלְנוּ, וְלֹא בְּקוֹלוֹ שֶׁל מְקוֹם: אֲכַל כָּל מֵאֲכַל וְלֹא אֲכַל בְּשַׂר, שְׁתָּה כָּל מִשְׁקָה וְלֹא שְׁתָּה יוֹן
 35 וְכוּ'; 'אֲכַל כָּל מֵאֲכַל וְלֹא אֲכַל בְּשַׂר', לְאִיתוּי דְּבִילָה קַעֲלִית. 'שְׁתָּה כָּל מִשְׁקָה וְלֹא שְׁתָּה
 36 יוֹן, לְאִיתוּי דְּבִשׁ וְחֻלְבִי. דְּתַנְיָא, אֲכַל דְּבִילָה קַעֲלִית, וְשְׁתָּה דְּבִשׁ וְחֻלְבִי וְנִכְנַם לְמַקְדָּשׁ,
 ח"יב:

1 שאין לך דבר שמכיא יללה על אדם אלא יון. הלךך מסתברא דעל ידו נקנסה
 2 מיתה ובכיה לעולם: שאין התינוק יודע וכו'. ומדקרי ליה הדעת טוב ורע שמע
 3 מינה היינו חטים: ברבר שנתקלקלו בו נתקנו. מרת הקב"ה באימול שהוא מכה
 4 בו הוא מרפא נס בתוך נס כמו ויצת אש בציון (איכה ד) וכתבי (זכריה ב) ואני
 5 אהיה לה גאון ה' חומת אש כירבי: למואל
 6 מלך. שלמה המלך למואל מעשיו וחכמתו
 7 להקב"ה למואל שכניה הוא כמו יד שמתי
 8 למו (י איוב ז): משא אשר יכרתו אמו.
 9 פרשת תוכחה שהוכחתו אמו: שכפאתו על
 10 העמורה. להלקותו ויסור לשון מלקות
 11 כדאמר' לקמן (דף עא.) ויסרו אותו זה
 12 מלקות ומפני שהיתה רואה שהוא בעל
 13 הנאה ומרבה בסעדו והיתה מוכיחתו: אמו
 14 גרמה לו. להיות רשע שרדי אביך לא יתלו
 15 החובה והיינו מה ברי למה גרמו לרנן
 16 אחרך שאתה בני ולא בן אביך: בר בטני.
 17 מעי גרמו לך להיות בעל צורה ובעל כח
 18 שדחתי ונבסתי שתשמיש יפה לולד ללבנו
 19 ולזרוו כדאמרין בסמי' נדה (דף לא.) שלשה
 20 חדשים האחרונים תשמיש יפה לולד
 21 שמתוך כך יצא הולד מלובן ומורה: יא שבר.
 22 כלומר אל רחנים לומר איה שבר לא נאה
 23 לומר לך: בער אנכי מאיש. בההוא משא
 24 כתיב: זה אדם הראשון. שנבשל בין ואני
 25 שתייתי יותר מהן: שכולה סריקין. רקס
 26 שירגילוהו בכך אבל אם יש בחבורה אדם
 27 הגון כבי האי גוונא יש ממשיך ואינו נעשה
 28 בן סורר ומורה ובחבורה דלא מצוה קאמר:
 29 הא קמ"ל. מתני' דאפי' כולה סריקין כיון
 30 דאיחבור השתא למצוה פטור ולעולם דינו
 31 דבן סורר ומורה אינו אלא בחבורת סריקין:
 32 אבל בעיבור החדש. כדמפרש לקמן שהן
 33 נקבצין עשרה או יותר ועולין בעליה ואין
 34 אסיפה זו אלא לפרסם הדבר שעברה ולא
 35 לעיין דהא אין עולין אלא לאור עיבורו
 36 דהיינו ליל מוצאי שלשים וכבר מעובר הוא
 37 דהא לא קדשו היום את החדש וקדוש אין
 38 שם ביום מחרת דהיינו יום שלשים ואחד
 39 למנות על כך כדאמר' (ר"ה ד' כד.) שלא
 40 בזמנו אין מקדשין אותו ועוד דאי לקדשו
 41 בשלשה סגי כפת דגן. ולא ידענא משום
 42 מאי נקט פת דגן ומשמע למעוטי פת אורז
 43 ודוחן קא אתי: יום עכבור. הוא יום שלשים
 44 שנעשה ממנו חדש היוצא מעובר: אור יום
 45 עכבור. מוצאי שלשים ולהדיע שעברוהו:
 46 אחריפו. אקדימו כמו חרפי ואפלי (ע"ז ד'
 47 עה.) אחריפו ועלוו בלילה היו יושבין שם
 48 ועושין הומה להשמיע קול וקאמר להו רבי
 49 חייא להקדים ולעלות מבעוד יום מעט כדי
 50 שיראו אותם עוברי דרכים שהן עולין
 51 ויפרסמו והיינו דקתני אין עולין לה בלילה
 52 אלא ביום והאי דקתני אין עולין לה ביום
 53 דעיקר מילתא קאי שהסעודה ומשאו ומתנו של דבר בלילה הוא: אחריפו ופוקו בבקר. אל תאחרו לירד שהרואה אתכם
 54 ומתפרסם הדבר אבל הרואה אותם יורדין שלא בהשכמה סבור שעשכיו עלו ואין מביין הדבר: אבל מעשר שני. גבא ממעות מע"ש וקגה בשר ויין ואכל דאי גבא בשר
 55 ויין עצמו אפי' דחולין נמי לא כדאמר עד שיקח בשר בוול ויבאל ויין בוול וישתה (ומן החנוני): דבי אורחיה. כדרך מצותו נאמר בבקר ובצאן ובין ובשכר במע"ש: אבל
 56 נבלות ומירפות. לקמן יליף לפטורא: אבל בשר עוף. טהור פטור דלא חשיב דלא ממשך בתריה: סתם שקצים היינו עופות טמאים דכתיב בהם שקץ הם (ויקרא יא)
 57 רמשים הן שרצים וטעמא משום דאינו שומע בקולנו בעינין ולא זה שאף בקולו של מקום אינו שומע: הא מחוירים חייב. כדתנן במתני' דאיצטריך לאשמועינן דפטור
 58 אשקצים: להשלים. שאפילו אבל תרטימר בשר חסר כות מבהמה טהורה והשלימה לתרטימר מבשר עופות טמאים פטור משום דאינו שומע בקולו של מקום דכוותה
 59 בטהורים מייחדי: לאיתווי תנחומי אבלים. דאע"ג דתנתקא דרבנן בעלמא הוא דאי מרישא הוה אמיתא חבורת מצוה היינו כהנים שאוכלין קדשים או פסחים: תענית
 60 צבור. אע"ג דלא עבר אלא אדרבנן: ומעמא מאי. מפטר אדרב רבנן בעיניה: אינו שומע בקולנו. מיעוטא הוא ולאפוקי האי דאף בקולו של מקום אינו שומע: דביילה קעלית.
 61 מאותו מקום ואע"ג דמשכר לא מייחדיב עליה דלא ממשך:

סנהדרין דף ע עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קצה

60 – שכל המשתתפים בסעודה הם אנשים ריקים, מכל מקום כיון
 61 דבמצינה קא עסיק – שהתחברו לעסוק במצוה, לא מימשיך – הוא
 62 לא ימשך עוד אחריהם, אבל אם אכל בסעודה שאינה של מצוה,
 63 חייב רק אם כולם ריקים.
 64 סעודת עיבור החדש נעשית לאחר שבית דין קבעו שהחדש
 65 שהסתים תנה יהיה מעובר, כלומר בן שלשים יום, ויש למנות את
 66 ימי החדש ממחרת. לסעודה זו עולים מניין אנשים או יותר,
 67 ונועדו אך ורק כדי לפרסם שבית דין עיבור את החדש. ולהלן
 68 מבאר הגמרא כיצד ומתי נערכת סעודה זו.
 69 שנינו במשנה (לעיל ע"א): אָבֵל בְּסַעֲדַת עֵיבוֹר הַחֹדֶשׁ, אינו נעשה בן
 70 סורר.
 71 מקשה הגמרא: לְמִימָרָא – האם באה המשנה לומר דְּבִשְׁר וְיִין מִפְּקוּ
 72 – שלסעודת עיבור החדש היו מעלים בשר ויין, וְהִתְנַיֵּא – והלא
 73 שנינו בבביתא, אֵין עוֹלִין לָהּ – לסעודת עיבור החדש אֵלָא בְּפֶת
 74 דָּגָן וְתַבְשִׁיל קִמְנִית בְּלָבָד, ומבואר שאין מעלים לשם בשר ויין.
 75 מתרצת הגמרא: הָא קָא מְשַׁמְעֵ לָהּ, שאף על גב דאין עוֹלִין לָהּ אֵלָא
 76 בְּפֶת וְקִמְנִית, ואיחזי אָפִיק – והוא העלה לשם בְּשַׂר וְיִין וְאָבֵל, אין
 77 אומרים שיכול להיגרר אחרי אכילה זו, אלא כיון דבמצינה קא
 78 עָסִיק – מאחר שסעודה זו קשורה לעסק המצוה של עיבור
 79 החדש, לָא מְשַׁיְךְ – הוא לא ימשך על ידי אכילה זו להגרר
 80 לאכילות אחרות של נעבתות.
 81 אגב שנוכרה סעודת עיבור החדש, מבאר הגמרא באיזה אופן
 82 ומתי נעשית סעודת עיבור החדש: הָנוּ רַבְּנָן, אֵין עוֹלִין בְּסַעֲדַת
 83 עֵיבוֹר הַחֹדֶשׁ פְּחוֹת מְעַשְׂרָה בְּנֵי אָדָם, ואין עוֹלִין לָהּ אֵלָא בְּפֶת דָּגָן
 84 וְתַבְשִׁיל קִמְנִית, ואין עוֹלִין לָהּ אֵלָא לְאוֹר עֵיבוֹרוֹ – במוצאי היום
 85 השלשים, כלומר בליל ראש חודש שחל ביום השלשים ואחד, ואין
 86 עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם אֵלָא בְּלֵילָהּ.
 87 מקשה הגמרא: וְהִתְנַיֵּא – והלא שנינו בבביתא, אֵין עוֹלִין לָהּ בְּלֵילָהּ
 88 אֵלָא בְּיוֹם. מתרצת הגמרא: בְּדָאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַר אָבָא לְבַנְיָה –
 89 לבניו שהלכו לסעודת עיבור החדש, אַחֲרֵיפּוּ וְעוֹלוּ – הקדימו
 90 ועלו בסוף יום השלשים קודם הלילה וסעדו את סעודת עיבור
 91 החדש, כדי שיהיה רעש ויתפרסם הדבר, וישבו כל הלילה
 92 בסעודה, ואַחֲרֵיפּוּ וְפוֹקוּ – והקדימו ורדו משם בהשכמת הבוקר
 93 שלמחרת, כִּי חֵיבֵי דְלִישְׁמַעוּ בְּבוּ אִינְשֵׁי – כדי שישמעו אנשים
 94 כשאתם עולים ויורדים, ויבינו שהייתם שם בלילה, ויתפרסם
 95 שסעדתם בסעודת עיבור החדש. ולפי זה, הבביתא שאמרה
 96 שעולים לסעודה ביום, התכוונה לסוף יום השלשים קודם הלילה,
 97 והבביתא שאמרה שעולים עד בלילה התכוונה לעיקר הסעודה
 98 שנעשית בלילה.
 99 שנינו במשנה (לעיל ע"א): אָבֵל בְּסַעֲדַת עֵיבוֹר הַחֹדֶשׁ, אינו נעשה בן
 100 סורר.
 101 הגמרא מבאר מדוע אינו נעשה בן סורר: כיון דכי אֲרִיחָהּ הוּא
 102 קָא אָבֵל לִיָּהּ – כיון שהדרך היא לקנות במעות מעשר שני בשר
 103 ויין ולאוכלם, לָא מְשַׁיְךְ – אינו נמשך ונגרר אחרי אכילה זו.
 104 שנינו במשנה (לעיל ע"א): אָבֵל נְבִילוֹת וּמְרִיפוֹת וְשִׁקְצִים וְרִמְשִׁים,
 105 אינו נעשה בן סורר.
 106 אָמַר רַבָּא, אָבֵל בְּשַׂר עוֹף, אינו נְעַשֶׂה בְּן סוֹרֵר וּמוֹרֵד, כיון שבשר
 107 עוף אינו חשוב ואינו נמשך אחריו. מקשה הגמרא: וְהָא אֲנִי תַנְן –
 108 והלא שנינו במשנה, אָבֵל נְבִילוֹת וּמְרִיפוֹת וְשִׁקְצִים וְרִמְשִׁים, אינו
 109 נְעַשֶׂה בְּן סוֹרֵר וּמוֹרֵד, ומשמע שדווקא באכילת בשר בעלי חיים
 110 טמאים אינו נעשה בן סורר, הָא מְהוּרִין – אבל באכילת בשר בעלי
 111 חיים טהורים, נְעַשֶׂה בְּן סוֹרֵר וּמוֹרֵד, ולאו דווקא בשר בהמה.
 112 מתרצת הגמרא: כִּי תַנְן נְפִי מְתַנְיְתִין – גם המשנה לא דברה על
 113 מאכלות אסורות שהם עיקר הסעודה, אלא רק לענין לְהַשְׁלִים
 114 לשיעור של תרטימר בשר בהמה. ומוזה נדייק שאם השלים את
 115 הכזית בבשר עוף, נעשה בן סורר, אבל אם כל הסעודה היא
 116 מבשר עוף, אינו נעשה בן סורר כדברי רבא.
 117 שנינו במשנה (לעיל ע"א): אָבֵל דְּבַר שְׁהוּא מְצוּהָ, וְכֵן אִם אָבֵל דְּבַר
 118 עֲבִירָהּ, אינו נעשה בן סורר.

1 שְׁאֵין לָהּ דְּבַר שְׁמֵיבָא יְלָלָהּ – בכיה לְאָדָם אֵלָא יוֹן, ומסתבר שעל
 2 ידי היין נקנס אדם הראשון במיתתו, ובאה בכיה לעולם. רַבִּי יְהוּדָה
 3 אָמַר, חֲפָה הָיָה, לִפִּי שְׁאֵין הַתִּינוּק יוֹדֵעַ לְקְרוֹא אָבָא וְאִמָּא עַד
 4 שִׁמְעוּם מַעַם דָּגָן, וכיון שהאילן שנאסר על האדם לאכול ממנו,
 5 נקרא 'עץ הדעת טוב ורע', אנו יודעים שזה היה חטה. רַבִּי נְחֵמְיָה
 6 אָמַר, תְּאֵנָה הָיָה, לִפִּי שְׁבִדְבַר שְׁקָלְקָלָהּ, כלומר האילן שנממנו אכלו
 7 ועל ידי כך ידעו שהם ערומים, כּוּן נְתַקְּנוּ, שכיסו את עצמם בעלהו,
 8 שְׁנָאָמַר (בראשית ג) וַיִּתְפָּרוּ עֲלֵהָ תְאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגִלְתָּ, שזו מדת
 9 ה'קב"ה', שבדבר שהוא מכה בו הוא מרפא.
 10 מובא במדרש (בבב"ר יד), שביום חנוכת בית המקדש נשא שלמה את
 11 בתיה בת פרעה לאשה. למחרת כשהגיע זמן הקרבת התמיד, לא
 12 יכלו הכהנים להיכנס לבית המקדש מפני שהמפתחות היו תחת
 13 מראשותיו של המלך שעדיין ישן מרוב יין ששתה, ופחדו להקיצו.
 14 הודיעו זאת לאמו בת שבע והיא הקיצה אותו והוכיחה אותו על
 15 כך.
 16 הגמרא דורשת פסוק העוסק בתוכחת בת שבע לבנה שלמה
 17 המלך: נִאמַר בַּפְּסוּק (משלי לא א) וְדַבְּרִי לְמוֹאֵל מִלֵּךְ, מִשָּׂא אִשְׁרֵי יִסְרְתוּ
 18 אִמּוֹ – דברי שלמה המלך, פרשת התוכחה שהוכיחה אותו אמו.
 19 אָמַר רַבִּי יוֹהַנָּן מִשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, מְלַמֵּד שְׁבַעֲמָאוֹת אִמּוֹ עַל
 20 הַקְּמוּד הַלְּקוּתוֹ, כיון שראתה שהוא בעל הנאה ומרבה בסעודה,
 21 וְאִמָּרָה לוֹ, 'מָה כָּרוֹת וּמָה בַר בְּכַנְיָ וּמָה בַר נִדְרִי' (שם לא ב), ומבאר
 22 רבי יוחנן את כוונתה, 'מָה בַרְי' – למה בני, כלומר, הַכֹּל יוֹדְעִים
 23 שְׁאֵבִיר דוד המלך, וְרָא שְׁמֵים הָיָה – וְעַבְדֵּי שְׂאֵתָה מִתְנַהֵג כּוּן,
 24 יִאֲמְרוּ הַבְּרִיּוֹת שֶׁאִמּוֹ נְרָמָה לוֹ – לשלמה להיות רשע, וירננו שאין
 25 אתה בנו של דוד המלך. 'וּמָה בַר בְּכַנְיָ' – ולמה בן בטני, כלומר,
 26 כָּל הַנְּשִׁים שֶׁל בֵּית אָבִיךָ, כיון שמתעבדות, שׁוֹב אֵינָן רֹאוֹת פְּנֵי
 27 הַמֶּלֶךְ – אינן שבות אליו לתשמיש, ואני דַּקְתִּי וְנִכְנַסְתִּי אֶל הַמֶּלֶךְ,
 28 כְּדִי שִׁיחָה לִּי בְּן מוֹדֵיּוֹ – חזק ובריא ומוֹלֹךְ בֶּן נָקִי, ואם כן,
 29 הַשְּׂתַדְּלוּתִי עוֹבֵר כְּשֹׁהֵית בְּתוֹךְ מַעַי, גְּרַמָּה לָךְ לִהְיוֹת בַּעַל צוֹרֵה
 30 וּבַעַל כּוּן, וְלֹא טְרוּחֵי בַּכּוּן כְּדִי שֶׁתַּשְׁתַּח וְיִין וְתַשְׁתַּכֵּר. 'וּמָה בַר
 31 נִדְרִי' – ולמה תנהג כך בני, שנדרתי עוברך, שְׁכָל נְשִׁים שֶׁל בֵּית
 32 אָבִיךָ הָיוּ נוֹדְרוֹת שֶׁאִם יָהָא לִי בֶּן הַגּוֹן לְמַלְכוּת, אַעֲשֶׂה כֵךְ וְכך
 33 לְדַבַּר מִצְוָה, ואני נְדַרְתִּי וְאִמָּרְתִּי שֶׁאִם יָהָא לִי בֶּן זְרִיז וּמְמוֹלָא
 34 בְּתוֹרָה וְהָיוּ לְנִבְיָאוֹת, אַעֲשֶׂה כֵךְ וְכך לְדַבַּר מִצְוָה.
 35 עוד הוכיחה בת שבע את שלמה ואמרה לו, 'אֵל לְמַלְכִים לְמוֹאֵל,
 36 אֵל לְמַלְכִים שְׁתוּ יוֹן' (שם לא ד), ומבאר רבי יוחנן, 'אֵל לְמַלְכִים,
 37 אֵלָה אֵל בַּת שְׁבַע לְשַׁלְמָה, מָה לָךְ אֲצַל לְמַלְכִים שְׁשׁוֹתִים יוֹן
 38 וּמְשַׁתְּבָרִים, ואומרים לְמָה לָנוּ אֵל. עוד אמרה לו (שם) 'וְזִרְזוּנִים יוֹן
 39 שְׁכַר', כלומר, מִי שְׁכָל רַחֵ – סודות עוֹלָם גְּלוּיִים לוֹ וְשִׁתָּה יוֹן
 40 וְשִׁתְּבַר, ויבוא על ידי כך לגלות את הסודות. אִיבָא דְאָמַר, מִי
 41 שְׁכָל רוֹזְנֵי עוֹלָם – הסנהדרין הנקראים 'רוזני עולם' מְשַׁכְּמִין
 42 לְפִתְחוֹ לְלַמּוּד מִמֶּנּוּ כִּיצַד לְדוֹן דִּינֵי נַפְשׁוֹת, וכי ראו לו שישתה יוֹן
 43 וְשִׁתְּבַר.
 44 אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מְנַיִן שְׁחֹר שְׁלֵמָה וְהוֹרֵד לְאִמּוֹ עַל תּוֹכַחְתָּהּ, דְּבַתְּבִי
 45 (שם ל א) 'כִּי בַעַר אֲנִכִי מֵאִשׁ וְלֹא בִּינַת אָדָם לִי', ופירושו 'כִּי בַעַר
 46 אֲנִכִי מֵאִשׁ' היינו מְנַח, דְּבַתְּבִי (בראשית ט ב) 'וַיְהִל נַח אִישׁ הַאֲדָמָה',
 47 'וְלֹא בִּינַת אָדָם לִי', וְהָ אָדָם הָרָאוּן, ששניהם נכשלו בשתיית יין
 48 ואני שתייתי יותר מהם.
 49 שנינו במשנה (לעיל ע"א): אָבֵל בְּחִבְרַת מְצוּהָ אינו נעשה בן סורר.
 50 הגמרא מבאר מי צריכים להיות המשתתפים בסעודתו של בן
 51 סורר: אָמַר רַבִּי אָבָהוּ, אֵינוֹ חֵיבֵי סְקִילָה עַד שִׁיאָבֵל וְיִשְׁתָּה בְּחִבְרָה
 52 שְׁבִילָה כְּרִימְיוֹן – אנשים ריקים, שימשכוהו וירגלו אותו בזה, אבל
 53 אם אחד ממוסעדיים היה אדם הגון, אינו חייב סקילה.
 54 מקשה הגמרא: וְהָאֲנִי תַנְן – והלא שנינו במשנה, אָבֵל בְּחִבְרַת
 55 מְצוּהָ אֵינוֹ נְעַשֶׂה בְּן סוֹרֵר וּמוֹרֵד, ויש לדייק, מַעֲמָא דְּמַצְוָה – הטעם
 56 שאינו נעשה בן סורר הוא משום שאכל בסעודה של מצוה, הָא
 57 לָאוּ מְצוּהָ – אבל אם אכל בסעודה שאינה של מצוה, נעשה בן
 58 סורר אף על גב דְּלָאוּ בּוֹלָה כְּרִימְיוֹן – שלא כל היושבים בסעודה
 59 ריקים. מתרצת הגמרא: הָא קָא מְשַׁמְעֵ לָהּ, דָּאָף עַל גַּב דְּבוֹלָה כְּרִימְיוֹן

1 חייב מלקות משום שעבד כשהוא שותי, ומוכח שדברים אלו
 2 משכרים.
 3 שנינו במשנה (לעיל ע): אינו נעשה בן סוֹרֵר ומוֹרֵה עַד שְׂיֵאכֵל בְּשֵׁר
 4 וְיִשְׁתֶּה יוּן.
 5 תֵּנוּ רַבֵּנוּ, אֲכָל כָּל מֵאֵכֵל וְלֹא אֲכָל בְּשֵׁר, או שְׁתֶּה כָּל מִשְׁקָה וְלֹא
 6 שְׁתֶּה יוּן, אינו נעשה בן סוֹרֵר ומוֹרֵה, עַד שְׂיֵאכֵל בְּשֵׁר וְיִשְׁתֶּה יוּן,
 7 שְׂנַאֲמֵר (דברים כא כ) 'זוֹלָל וְזוֹכֵר', וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין רְאִיָּה לְדַבֵּר
 8 שהכוונה לבשר ויין, וְכֵן לְדַבֵּר יֵשׁ, שְׂנַאֲמֵר (משלי כג ט) 'אֵל תְּהִי
 9 בְּסוֹבֵא יוּן בְּזוֹלָלִי בְּשֵׁר לְמוֹ', ומבואר שהשונה יין ברעבתנות
 10 נקרא 'סובא' והאוכל בשר ברעבתנות נקרא 'זולל'. וְאוֹמֵר - ועוד
 11 נאמר (שם כג כא) 'כִּי סוֹבֵא וְזוֹלָל יוֹרֵשׁ וְקָרְעִים תִּלְבִּישׁ נוֹמָה', שאדם
 12 שזולל וסובא יעשה עני, ואדם שמגרה את עצמו לישון, שינה זו
 13 תלביש אותו קרעיים, כלומר יעשה עני, וכך סופן של שאר הנאות
 14 שאדם נמשך אחריהן.
 15 רבי יורא דורש פסוק זה באופן אחר: אָמַר רַבִּי יוֹרָא, כָּל תִּשְׁנֵן בְּבֵית
 16 הַמֶּדְרָשׁ, תּוֹרַתוֹ נַעֲשִׂית לּוֹ קָרְעִים וְקָרְעִים, כלומר שוכח את תלמודו
 17 ואינו זוכר ממנו אלא מעט כאן ומעט כאן, שְׂנַאֲמֵר 'קָרְעִים תִּלְבִּישׁ
 18 נוֹמָה'.

משנה

19 בן סורר חייב מיתה רק כאשר משיג את הבשר והיין בגניבה.
 20 המשנה מבארת ממי צריך לגנוב והיכן צריך לאכול כדי להתחייב
 21 מיתה: גֵּב מִשָּׁל אֲבִיו וְאֲכָל בְּרִשׁוֹת אֲבִיו, או שגנב מִשָּׁל אַחֲרָיִם
 22 וְאֲכָל בְּרִשׁוֹת אַחֲרָיִם, ואפילו אם לא אכל ברשות מי שגנב ממנו,
 23 או מִשָּׁל אַחֲרָיִם וְאֲכָל בְּרִשׁוֹת אֲבִיו, אינו נעשה בן סוֹרֵר ומוֹרֵה, עַד
 24 שְׂיִגְנוֹב מִשָּׁל אֲבִיו וְיֵאכֵל בְּרִשׁוֹת אַחֲרָיִם. רַבִּי יוֹסִי הוֹדָה אוֹמֵר,
 25 עַד שְׂיִגְנוֹב מִשָּׁל אֲבִיו וּמִשָּׁל אִמּוֹ.

גמרא

26 הגמרא מבארת את טעם הדין המבואר במשנה: גֵּב מִשָּׁל אֲבִיו
 27 וְאֲכָל בְּרִשׁוֹת אֲבִיו אינו נעשה בן סורר, אֵף עַל גֵּב דְּשִׁבְיָה לִיה -
 28 ששמעון אביו מצוי לו לגנובו, מכל מקום הוא בעֵיט - ירא לאכול
 29 ברשות אביו שמא אביו יבין שבנו גנב ממנו, ואין חשש שימשך
 30 אחר זה.
 31 גנב מִשָּׁל אַחֲרָיִם וְאֲכָל בְּרִשׁוֹת אַחֲרָיִם אינו נעשה בן סורר, אֵף עַל
 32 גֵּב דְּלָא בעֵיט - שאינו חושש שיחשדוהו בגניבה או שיראוהו זולל,
 33 מכל מקום ממון אחרים לא שְׁבִיָּה לִיה - אינו מצוי לו לגנובו. וְכָל
 34 שֶׁבֶן גֵּב מִשָּׁל אַחֲרָיִם וְאֲכָל בְּרִשׁוֹת אֲבִיו אינו נעשה בן סורר, דְּלָא
 35 שְׁבִיָּה לִיה ובעֵיט - גם הממון אינו מצוי לו וגם ירא מאביו. ועל כן
 36 אינו נעשה בן סורר עַד שְׂיִגְנוֹב מִשָּׁל אֲבִיו וְיֵאכֵל בְּרִשׁוֹת אַחֲרָיִם,
 37 דְּשִׁבְיָה לִיה וְלֹא בעֵיט - שהממון מצוי לו ואינו ירא.
 38 שנינו במשנה: רַבִּי יוֹסִי הוֹדָה אוֹמֵר, עַד שְׂיִגְנוֹב מִשָּׁל אֲבִיו
 39 וּמִשָּׁל אִמּוֹ.
 40 מקשה הגמרא: אִמּוֹ, מִנָּא לָהּ - מנין יש לה ממון שהבן גונבו ממנה,
 41 הלא מה ששָׁנְתָה אִשָּׁה קָנָה בעֵלָהּ, וכל ממונה שייך לבעלה שהוא
 42 אביו של הבן סורר. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי הִנְיָא,
 43 מדובר בגנב מִסְעוּדָה הַמוֹכֵנֶת לְאֲבִיו וְלְאִמּוֹ, וכיון שאביו חייב
 44 במזונות אמו, הסעודה המוכנה עבורה נחשבת כממונה. מקשה
 45 הגמרא: וְהָאֵמֵר רַבִּי חֲנַן כֵּר מוֹלְדָה אָמַר רַב הוֹנָא, שְׂאִינוּ חַיִּיב עַד
 46 שְׂקִינָהּ בַּמּוֹמֵן שִׁנְבָּ, בְּשֵׁר בְּזוֹלָל וְיֵאכֵל, ויקנה יוּן בְּזוֹלָל וְיִשְׁתֶּה,
 47 ומבואר שבגניבת הסעודה עצמה אינו נעשה בן סורר. מתרצת
 48 הגמרא: אֵלָּא אוֹמַר - יש לומר שגנב מִדְּמֵי סְעוּדָה הַמוֹכֵנֶת לְאֲבִיו
 49 וְלְאִמּוֹ, ובכסף קנה בשר ויין. אוֹבְעִית אוֹמַר, דְּאִקְנִי לָהּ אַחַר -
 50 שאדם אחר הקנה מעות לאמו של הבן סורר, וְאָמַר לָהּ שהמעות
 51 יהיו שלך על מנת שְׂאִין לְבַעֲלֵיהּ רִשׁוֹת בָּהּ, ואת המעות הללו גנב
 52 הבן וקנה בהם בשר ויין.

משנה

53 הָיָה אֲבִיו רוֹצֵה שִׁיסקל וְאִמּוֹ אֵינָה רוֹצֵה, או שְׂאֲכִיו אֵינָה רוֹצֵה וְאִמּוֹ
 54 רוֹצֵה, אֵינָה נַעֲשֶׂה בֶן סוֹרֵר ומוֹרֵה, עַד שְׂתִּיּוֹ שְׂנִיחָם רוֹצֵין. רַבִּי הוֹדָה
 55 אוֹמֵר, אִם לֹא הִיתָה אִמּוֹ רוֹצֵה לְאֲבִיו, אֵינָה נַעֲשֶׂה בֶן סוֹרֵר ומוֹרֵה.

גמרא

56 מבררת הגמרא: מֵאִי - מה כוונת רבי יהודה שאמר שאם אמו אֵינָה
 57 רְאִיָּה לְאֲבִיו, אינו נעשה בן סורר ומוֹרֵה, אֵילִימָא - אם נאמר
 58 שאמו ואביו אסורים זה על זה באיסורי עריות של חִיבֵי בְּרִיתוֹת
 59 וְחִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, סוֹף סוֹף אֲבוֹתָ אֲבוֹתָ (נינהו) נִיהוּ - אביו הוא
 60 אביו וְאִמִּיתָ אִמִּיתָ (נינהו) נִיהוּ - ואמו היא אמו, ומדוע ישתנה דינו
 61 אם קידושי אביו ואמו לא חלו. אֵלָּא צָרִיךְ לוֹמַר שְׂבִיָּה לְאֲבִיו
 62 קְאָמַר - שכוונת רבי יהודה לומר שאמו צריכה להיות דומה
 63 לאביו בקול, במראה ובקומה. תִּנְיָא נְמִי חֵכִי - וכן שנינו בברייתא,
 64 רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם לֹא הִיתָה אִמּוֹ שְׂוָה לְאֲבִיו בְּקוֹל וּבְמַרְאָה
 65 וּבְקוֹמָה, אֵינָה נַעֲשֶׂה בֶן סוֹרֵר ומוֹרֵה.
 66 מבארת הגמרא: מֵאִי מְעָמָא, דְּאָמַר קְרָא (דברים כא כ) 'אֵינְנוּ שׁוֹמְעֵ
 67 בְּקוֹלְנוּ', ומשמע בקול האחד שלנו, כלומר שצריכים להיות שוים
 68 בקולם. וּמְדִקוֹל בְּעֵינֵי שְׂוִין - ואם לימדנו הפסוק שעליהם להיות
 69 שוים בקול, מְרָאָה וְקוֹמָה נְמִי בְּעֵינֵי שְׂוִין - מסתבר שגם במראה
 70 ובקומה עליהם להיות שוים.
 71 הגמרא מביאה ברייתא כשיתא רבי יהודה. מבררת הגמרא: כְּמָאן
 72 אֵלָּא הָא דְּתַנְיָא - כדעת איהו תנא שנתנה ברייתא זו, בן סוֹרֵר
 73 ומוֹרֵה לֹא הָיָה וְלֹא עֲתִיד לְהִיְוֵה, וְלָמָּה נִתְקַבַּל בתורה, אלא דְּרוֹשׁ
 74 וְקָבַל שְׂכָר עַל הַלִּימוּד, כְּמָאן - כדעת איהו תנא נאמרו דברים
 75 אלו, בְּרַבִּי יְהוּדָה הַסּוֹבֵר שֶׁאֲבִיו וְאִמּוֹ שֶׁל בֶּן סוֹרֵר צָרִיכִים שִׁהִיּוּ
 76 שוים בקול ומראה וקומה, וזה דבר שאינו יכול להיות. אוֹבְעִית
 77 אוֹמַר, הַבְּרִייתָא בְּשִׁית רַבִּי שְׂמַעוֹן הִיא. דְּתַנְיָא בְּרִייתָא, אָמַר רַבִּי
 78 שְׂמַעוֹן, וְכִי מִסְנֵי שְׂאֲכָל זֶה תְּרַמִּיר בְּשֵׁר וְשִׁתָּה חֲצִי לֹג יוּן
 79 הַאִימְלָק, אֲבִיו וְאִמּוֹ מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְסַקְלוֹ, אֵלָּא לֹא הָיָה וְלֹא עֲתִיד
 80 לְהִיְוֵה, וְלָמָּה נִתְקַבַּל, דְּרוֹשׁ וְקָבַל שְׂכָר.
 81 הגמרא מביאה תנא הסובר שהיה בן סורר: אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, אֲנִי
 82 רְאִיתִיו וְיִשְׁכַּחְתִּי עַל קַבְרוֹ.
 83 הגמרא מביאה פירוש נוספת בתורה שאמרו עליה שלא היתה
 84 ולא עתידה להיות. מבררת הגמרא: כְּמָאן אֵלָּא הָא דְּתַנְיָא - כדעת
 85 איהו תנא שנתנה ברייתא זו, עִיר הַנִּדְחָת לֹא הִיְוָה וְלֹא עֲתִידָה
 86 לְהִיְוֵה, וְלָמָּה נִתְקַבַּל בתורה, אלא דְּרוֹשׁ וְקָבַל שְׂכָר עַל הַלִּימוּד.
 87 כְּמָאן - כדעת איהו תנא נאמרו דברים אלו, בְּרַבִּי אֲלֵיעֶזֶר. דְּתַנְיָא
 88 בְּרִייתָא, רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר אוֹמֵר, כָּל עִיר שִׁישׁ בָּהּ אֲפִילוּ מוֹזוּה אַחַת,
 89 וְקַל וְחוֹמֵר אִם נִמְצָא בָּהּ סֹפֵר מִסְפְּרֵי הַקּוֹדֵשׁ שְׁכַתוּבָה בּוֹ אוֹכֵרֵת
 90 הַשֵּׁם, אֵינָה נַעֲשִׂית עִיר הַנִּדְחָת.
 91 מבארת הגמרא: מֵאִי מְעָמָא, אָמַר קְרָא בענין עיר הנידחת (דברים יג
 92 י) 'וְאֵת כָּל שְׁלָלָה תִּקְבְּוּן אֶל תּוֹךְ רַחֲבָה וְשָׂרְפֶתָּ בָּאֵשׁ, וְכִינוּן דְּאִיבָא
 93 מוֹזוּה - וכיון שיש בעיר מוזהו וכדומה, לא אֲפִשֵׁר לְקִיָּים בַּהּ מְצוֹת
 94 שְׂרִיפָה, דְּכַתִּיב בְּפִרְשֵׁי הַעוֹסֵקֵת בְּאִבּוּד עֲבוּדָה זָרָה בֶּאֱרִץ
 95 יִשְׂרָאֵל (דברים יג א) 'וְנִתְּצוּם אֶת מוֹזְבַּחְתֶּם וְגו', וְאֲשְׂרִיחֶם תִּשְׂרֹפֶן
 96 בָּאֵשׁ וְגו' וְאֲבַדְתֶּם אֶת שְׁמֵם וְגו', ולאחר מכן נאמר (שם יד ט) 'לֹא
 97 תַעֲשׂוּן בֶּן לֵחַ/ אֲלֵחִיבִם', כלומר מה שאתם מצוים לעשות לעבודה
 98 זרה, כגון ניתוח מובת איבוד שם השם וכדומה, לא תעשו לה'
 99 אלהיכם. וכיון שלא מצוי שלא תהיה בעיר אפילו מוזהו אחת או
 100 ספר
 101 שיש בו אזכרה, על כן אמר רבי אליעזר, שעיר הנידחת לא היתה
 102 ולא עתידה להיות.
 103 הגמרא מביאה תנא הסובר שהיתה עיר הנידחת: אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן,
 104 אֲנִי רְאִיתִיהּ - את עיר הנידחת, וְשִׁכַּחְתִּי עַל תֵּילָה - על חורבותיה.
 105 הגמרא מביאה דין נוסף בתורה שאמרו עליו שלא היה ולא עתיד
 106 להיות: כְּמָאן אֵלָּא הָא דְּתַנְיָא - כדעת איהו תנא שנתנה ברייתא

1 חייב משום ויין ושכר אל תשת וגו' ובכחן עסקינן. כי סובא ווילל יורש. בתר קרא
2 קמא כתיב להכי אתייה להבא: יורש. סופו להיות עני ומבקש למודו ואינו מוצא:
3 וקרעים תלביש נומה. נומה שאדם מתגרה בה תלביש קרעים כלומר טוף כל בעל
4 הנאות לבא לידי עניות. נעשה לו קרעים. משכח למודו ואינו נזכר אלא בסירוגין.
5 מתני' משל אחרים ואכל ברשות אחרים.

1 על מנת שאין לבעליך כו'. סוגיא זו כרב ששת דפ"ק דקדושין (דף כג.) דאמר לרבנן
2 אהני ליה תנאיה אבל ר' (אליעזר) סבירא ליה דאפילו כי האי גונגא אין קנין לעבד
3 בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה ומי' מתניתין לא תקשה דהוה משני בדמי סעודה
4 המוכנת לאמו אי נמי רבי אלעזר הוה מוקי לה בשנתן לה בעלה דהא ר"א הוא דאמר
5 בחזקת הבתים (ב"ב דף נא. ושם) אחד זה אחד
6 זה קנתה ואין הבעל אוכל פירות.
בן

1 ואפילו לא אכלן ברשות בעלים עצמן
2 וטעמא מפרש בגמרא: גמ' בעית. מתפחד
3 שיגנוב משל אביו. דשכיח ליה לגנוב תמיד
4 ואכל ברשות אחרים דלא בעית שלא יראהו
5 אביו ובכי האי גונגא ממשיך: עד שיקח כשר
6 בוויל. אבל אם גנב בשר ויין עצמן לא: מדמי'
7 סעודה המוכנת. שהיו מעות מוכנים לקנות
8 מהם סעודה לאביו ולאמו דכיון דלכך
9 נדמנו וישל אמו קרינן בהו דאיהו דבך
10 שייכא בהם מדינא דבעלה חייב במונותיה:
11 על מנת שאין לבעליך רשות בהן. דאי לא
12 אמר לה הכי זכה בהן בעל דלא עדיף
13 ממציאתה: אי נימא חייבי כריתות. שהיתה
14 אמו על אביו בכרת כגון אחותו דלאו בת
15 קדושיך. סוף סוף איש ואמו ניהו. דהא
16 בקרא לא כתוב אביו באמו אצל אביו.
17 בשוה לאביו. בקול ומראה וקומה וטעמא
18 מפרש לקמן: בקולנו. חד קול משמע מדלא
19 כתוב בקולותינו או בקולינו כיר'ד: ואפילו
20 מוזהה אחת. וכל שכן אחד מן החומשין או
21 ספר מכל הבהאים שאזכרת השם כתובה
22 שם ולא קרינא ביה את כל שללה ושרפת:
23 לא תעשון בן לה' אלהיכם. בתר ואבדתם
24 את שמם כתיב: גרים. זה שיעור נגעים ושתי
25 גריסין על שתי אבנים דכתיב (ויקרא יד)
26 וחלצו את האבנים תרתי משמע ובכל אחת
27 שיעור גנע. בקרן וזית. ואותן שתי אבנים
28 יהיו בקרן וזית אחד כבולת זה ואחד כבולת
29 זה והגנוב משוך בשתייהן ארכו ב' גריסין
30 ורחבו גריס שיהא בכל אבן כגריס על
31 גריס. מאי טעמא דר"א. דבעי קרן וזית:
32 כתיב קיר. ומראיקן שפל מן הקיר (שם):
33 חורבתא סנירתא. חורבה מצורע: מתגרמין
34 סנירתא שנותץ משם בית המנוגע: מצינין
35 אותו. שלא יאהילו עליו דאבן מנוגעת
36 מטמא באהל דמצורע הוקש למת אל נא
37 תהי כמת: מתני' גידם. ידו קטועה: בננו זה.
38 משמע שרואים אותו: חרשין. אינן יודעים אם
39 קבל דבריהם אם לאו שאם אמר להם איני
40 מקבל אינן שומעין לו ואע"פ שרואין שאין
41 מקיים מצותן מיהו איננו שומע בקולנו כתיב
42 ואיכא להפוכי בוכות' ולמדרש דבשעת
43 הקול קאמרי דלא שמע דהאי קרא יתירא
44 הוא כוליה כדאמר בגמ': מתרין בו. לאו
45 משום התראה גמורה כשאר עבירות שאין
46 לזקין אלא בהתראה דהא התראת עדים
47 בעי ועוד זו ספק התראה הוא אם עובר הוא
48 אם לאו שלא מיד בפניהם הוא עובר אלא
49 בסתר ולאחר זמן הוא עושה אלא מוכיחין
50 אותו דבעינן ויסרו אותו שלא ירגיל ואם לא
51 שמע מלקין אותו בב"ד וילף לה מוסרו
52 אותה: גמ' שמעת מינה בעינן קרא
53 כרתיב. וסייעתא דשמואל בפ' נגמר הדיון
54 (לעיל מהא):

1 חייב: אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר
2 וישתה יין: תנו רבנן, אכל כל מאכל ולא אכל בשר,
3 שתה כל משקה ולא שתה יין, אינו נעשה בן סורר ומורה, עד שיאכל בשר וישתה יין,
4 שנאמר 'וולל וסובא'. ואף על פי שאין ראייה לדבר, וזכר לדבר, שנאמר 'אל תהי כסוכאי
5 יין בוזללי בשר למו', ואומר 'כי סובא ווולל יורש וקרעים תלביש נומה'. אמר רבי יודא,
6 כל הישן בבית המדרש, תורתו נעשית לו קרעים קרעים, שנאמר 'קרעים תלביש נומה':
7 משנה גנב משל אביו ואכל ברשות אביו, משל אחרים ואכל ברשות אחרים, משל אחרים
8 ואכל ברשות אביו, אינו נעשה בן סורר ומורה, עד שיגנוב משל אביו ואכל ברשות אחרים.
9 רבי יוסי ברבי יהודה אומר, עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו: גמרא גנב משל אביו
10 ואכל ברשות אביו, אף על גב דשכיח ליה, בעיות. משל אחרים ואכל ברשות אחרים, אף
11 על גב דלא בעיות, לא שכיח ליה. וכל שכן משל אחרים ואכל ברשות אביו, דלא שכיח
12 ליה, ובעיות. עד שיגנוב משל אביו ואכל ברשות אחרים, דשכיח ליה ולא בעיות: רבי יוסי
13 ברבי יהודה אומר, עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו: אמו, מנא לה? מה שקנתה אישה
14 קנה בעלה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מפעודה המוכנת לאביו ולאמו, והאמר רבי חנן
15 בר מולדה, אמר רב הונא, אינו חייב עד שיקנה בשר בזול ואכל, יין בזול וישתה. אלא
16 אימא, מדמי סעודה המוכנת לאביו ולאמו. איבעית אימא, דאקני לה אחר, ואמר לה על
17 מנת שאין לבעליך רשות בהן: משנה הוה אביו רוצה ואמו אינה רוצה, אביו אינו רוצה
18 ואמו רוצה, אינו נעשה בן סורר ומורה, עד שיהו שניהם רוצין. רבי יהודה אומר, אם לא
19 היתה אמו ראויה לאביו, אינו נעשה בן סורר ומורה: גמרא מאי אינה ראויה. אילימא,
20 חייבי כריתות וחייבי מיתות בית דין. סוף סוף אבונה, אבונה ניהו. ואמיה, אמיה ניהו. אלא,
21 בשוה לאביו קאמר. תניא נמי הכי, רבי יהודה אומר, אם לא היתה אמו שוה לאביו, בקול
22 ובמראה ובקומה, אינו נעשה בן סורר ומורה. מאי טעמא, דאמר קרא 'איננו שומע בקולנו',
23 מדקול בעינן שוין, מראה וקומה נמי בעינן שוין. כמאן אולא הא דתניא, בן סורר ומורה, לא
24 הוה ולא עתיד להיות. ולמה נכתב, דרוש וקבל שָכר. כמאן, ברבי יהודה. איבעית אימא,
25 רבי שמעון היא. דתניא, אמר רבי שמעון, וכי מפני שאכל זה תרטימור בשר ושתה חצי לוג
26 יין האימילקי, אביו ואמו מוציאין אותו לסקלו. אלא, לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב,
27 דרוש וקבל שָכר. אמר רבי יוחנן, אני ראיתיו וישבתי על קברו. כמאן אולא הא דתניא, עיר
28 הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות. ולמה נכתב, דרוש וקבל שָכר. כמאן, ברבי אלעזר.
29 דתניא, רבי אלעזר אומר, כל עיר שיש בה אפילו מוזה אחת, אינה נעשית עיר הנדחת.
30 מאי טעמא, אמר קרא 'ואת כל שללה תקבוצ אל תוף רחבה ושרפת באש'. וכיון דאיפא
31 מוזהה, לא אפשר, דכתיב 'לא תעשון בן לה' אלהיכם'. אמר רבי יוחנן, אני ראיתיה וישבתי
32 על תילה. כמאן אולא הא דתניא, בית המנוגע, לא היה ולא עתיד להיות. ולמה נכתב,
33 דרוש וקבל שָכר. כמאן, ברבי אלעזר ברבי שמעון. דתנו, רבי אלעזר ברבי שמעון אומר,
34 לעולם אין הבית טמא עד שיראה בשתי גריסין על שתי אבנים בשתי פתלים בקרן וזית,
35 ארבו פשגי גריסין ורחבו גריסין. מאי טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון, פתיב קיר, וכתיב
36 'קירות', איזהו קיר שהוא פקודות, הוה אומר זה קרן וזית. תניא, אמר רבי אלעזר ברבי צדוק,
37 כקום היה בתהום עזה, והוה קורין אותו חורבתא סנירתא. אמר רבי שמעון איש כפר עכו,
38 פעם אחת הלכתי לגליל, וראיתי מקום שמצינין אותו. ואמרו, אבנים מנוגעות פינו לשים:
39 משנה הוה אחר מהם גידם או חוגר או אלם או סוכא או חרש, אינו נעשה בן סורר
40 ומורה, שנאמר 'תפשו בו אביו ואמו', ולא נדמין. והוציא אותו! ולא חגרינן. ואמרו ולא
41 אלמין. בגנו זה, ולא סומין. איננו שומע בקולנו, ולא חרשין. מתרין בו בפני שלשה, ומלקין
42 אותו. הוה וקלקל, הוה בעשרים ושלשה. ואינו נסקל עד שיהו שם שלשה הראשונים,
43 שנאמר 'בגנו זה', והוה שלקה בפניכם: גמרא שמעת מינה, בעינן קרא כדכתיב. שאני הקא,
דכולה

1 בן נח שביקר את השם ונתגיר בו. תימא אי הוה מילתיה דרבי חנינא כתנאי דפליגי
2 בהחולץ (יבמות דף מח) מפני מה גרים מענין בזמן הוה מפני שלא קיימו ז' מצות
3 שקבלו עליהן בני נח אלמא מיענשי ורבי יוסי פליגי התם ואמר גר שנתגייר כקטן שנולד
4 דמי ולא מיענשי כלל ועוד קשה דסוגיא דהבא דלא כחד דאמרין עשה כן בישראל

5 חייב ואי בר' יוסי כקטן שנולד דמי ונראה שיש
6 לחלק דבולה שמעתין בדיני אדם והתם בדיני
7 שמים:

8 קלה בחמורה מישך שייבא. חק שהיא מיתה
9 קלה היה ראוי לו מתחלה ויותר ובסמוך
10 גבי סרחה ולבסוף בגרה דקאמר בסקילה מיט'
11 לא דכיון דאישתני אישתני הא דקרי ליה
12 אישתני לאו אמיתה קאי אלא אישתני גופה
13 והא דאמר רבי יוחנן לתנא תני תידון בסקילה
14 והבא לא דיינינן ליה במיתה קמייחא משום
15 דהתם לא אישתני דינא כי הבא ומיהו קשה
16 דגבי סרחה ואחר כך בגרה לא משמע דאיירי
17 בשינוי הגוף מדקאמר כ"ש הבא דאישתני
18 לגמרי משמע דאישתני קמא כהאי ונראה
19 לפרש דהא דקאמר קלה בחמורה מישך שייבא
20 לאו למימר דלא חשיב אישתני קטלא דמכל
21 מקום קטלא אישתני אלא כלומר אית לן
22 למדייניה בקלה כיון דמעיקרא נתחייב אף
23 בחמורה מזו ולא דמי לכן נח שביקר את השם
24 דלא דיינינן במיתה דהשתא דחמורה דמעיקרא
25 לא איחייב בה ובמיתה דמעיקרא נמי לא כיון

26 דהשתא לא שייכא ביה:
מסתברא

1 דכוליה קרא, ותירא הוא: ומתרון בפני שלשה: למה
2 לו, בתרי סגיא. אמר אפני, הכי קאמר, מתרון בו
3 בפני שנים ומלקין אותו בפני שלשה. מלקות בבן
4 סורר ומורה, היכא פתיבא. פדרבי אבהו, דאמר רבי
5 אבהו, למדנו 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
6 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
7 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
8 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
9 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
10 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
11 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
12 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
13 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
14 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
15 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
16 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
17 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
18 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
19 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
20 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
21 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
22 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
23 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
24 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
25 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
26 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
27 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
28 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
29 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
30 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
31 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
32 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
33 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /
34 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' / 'ויסרו' /

19 חייב. נגמר דינו, קאמר. נגמר דינו, גברא קטילא הוא. תא שמע, בן נח שהכה את חבירו,
20 וקא על אשת חבירו, ונתגיר, פטור. עשה בן בישראל, ונתגיר, חייב. ואפאי, ניקא הואיל
21 ואישתני אישתני. דינו ומיתתו, בעינו. והאי, דינו אישתני. מיתתו, לא אישתני. בשלמא
22 רוצה, מעיקרא סייף, והשתא סייף. אלא אשת איש, מעיקרא סייף, והשתא חנק. בנערה
23 המאורסה, דאידי ואידי בסקילה. והא, עשה בן בישראל, דימא דאשת חבירו, קתני. אלא
24 קלה בחמורה, מישך שייבא. הניחא לרבנן, דאמרי סייף חמור. אלא לרבי שמעון, דאמר
25 חנק חמור, מאי איפא למימור. רבי שמעון סבר לה פתנא דבי מנשה, דאמר, פל מיתה
26 האמורה לבני נח אינה אלא חנק. בשלמא אשת איש, מעיקרא חנק, והשתא חנק. אלא
27 רוצה, מעיקרא חנק, והשתא סייף. קלה בחמורה, מישך שייבא. לימא מסייעא ליה, סרחה
28 ואחר כך בגרה, תידון בסקילה, מאי טעמא לא, לאו משום דהואיל ואישתני אישתני,
29 וכל שכן הכא דאישתני לגמרי. האמר ליה רבי יוחנן לתנא, תני 'תידון בסקילה': משנח
30 בן סורר ומורה, תידון על שם סופו. ימות זכאי, ואל ימות חייב. שפיתתו של רשעים,
31 הנאה להן, והנאה לעולם. לצדיקים, רע להן, ורע לעולם. וין ושינה, לרשעים, הנאה להן,
32 והנאה לעולם. ולצדיקים, רע להן, ורע לעולם. פיזור לרשעים, הנאה להן, והנאה לעולם.
33 ולצדיקים, רע להן, ורע לעולם. פנוס לרשעים, רע להן, ורע לעולם. ולצדיקים, הנאה להן,
34 והנאה לעולם. שקט לרשעים, רע להן, ורע לעולם. לצדיקים, הנאה להן, והנאה לעולם:

גמרא
1 חבירו ליכא נערה המאורסה בעולת בעל יש להן נערה המאורסה אין להם: אלא קלה בחמורה מישך שייבא. כלומר לעולם בא"א ודקא קשיא לך אמאי
2 חייב הרי נשתנה דינו ומיתתו אין כאן שינוי מיתה דיש בכלל מיתה חמורה מיתה קלה וכיון דמעיקרא הוי סייף דחמירא והשתא מיתת חנק קלה בכלל מיתה זו הוה
3 יותר היה ראוי לו מתחלה אבל ברכת השם מעיקרא הוה סייף קל והשתא סקילה דחמירא: מאי איבא למיטר. הרי נשתנה מיתתו דבמיתה חמורה זו לא היה ראוי:
4 לימא מסייע ליה. לרבי חנינא דאמר בדינא דהשתא בעי למדייניה: סרחה. נערה המאורסה בימי נערות שהיא בסקילה ולבסוף בגרה משעמדה בדין: תדון בחנק. בדינא
5 דהשתא: בסקילה מאי טעמא לא. מתדנה משום דכיון דאישתני גופה אישתני קטלא ונדי דלגמרי לא מיפטרא משום דקלה בחמורה מישך שייבא כל שכן הבא דאישתני
6 לגמרי בין בדינו בין במיתתו וכיון דלא מחייב בהא מיתה פטור לגמרי: תדון בסקילה. דמעיקרא אף על גב דאישתני גופה לא אישתני קטלא הכא נמי נדייניה כדמעיקרא
7 במיתתו הקלה: מתנאי' הנייה להם. שאין מוסיפין לחטוא: והנייה לעולם. ששקטה כל הארץ: רע להם. שהיו מוסיפין זכויות: רע לעולם. שהיו מגינין על דורם ומוכיחין
8 את הדורות: וין ושינה לרשעים להם והנייה לעולם. כל זמן ששותין וישנין אינן חוטאין ואינן מריעין לבריות: לצדיקים רע להם. שאין עוסקין בתורה: ורע לעולם.
9 שהתורה שהן עוסקין בה מגינה על הדור וכשהן מתבטלין פורענות בא לעולם: פיזור. שנפרדן זה מזה ואין יכולין להועץ עצה רעה ולסייע זה את זה:

1 כוליה קרא יתירא. דמצו למכתב והוצאתם אותו אל שער העיר הווא וסקלתם:
2 בפני שנים. דבעינן עדים שהוכיחודו ועבר שאין אביו ואמו נאמנין עליו להרגו
3 דכתיב (דברים ז) על פי שנים עדים ימות המת: ומלקין אותו בפני ג' כלומר
4 יביאוהו בפני ג' דיינין והדיינין יחייבוהו מלקות וילקוהו שליה ב"ד כשאר הלוקין
5 דמלקות בפני ג' בפרקא קמא (דף י). כדרכי
6 אבהו. בכתובות (דף מו.) גבי מוציא שם רע
7 מנא לן דלקי דכתיב ולקחו זקני העיר את
8 האיש ויסרו אותו: ומלדנו יסרו. דמוציא שם
9 רע מייסרו אותו דבן סורר ומורה והווא
10 דיסרו דבן סורר ומורה למדנו מבן דכתיב
11 שם אם בן ההוא בן למדנו מבן (דברים כה)
12 והיה אם בן הכות הרשע: אם בן. דלהך
13 מלתא לחודא אתא ולא למעוטי סומין:
14 לכתוב בננו הוא. סורר ומורה ומשמע הוא
15 שלקה בפנים ומלדנו זה שמראין
16 באצבעו עליו ולא סומין: מתנאי' ברה עד
17 שלא נגמר דינו ואחר כך הקפו זקן פטור.
18 דתו לא דיינינן ליה כיון דאילו עבד השתא
19 לאו בר קטלא הוא: ואם משננמר דינו ברה.
20 משעת גמר דין הוי כגברא קטילא ושוב אין
21 לנו לחפש בזכותו ולהצילה: נמי. הואיל
22 ונשתנה דינו (נשתנה מיתתו). דאילו
23 מעיקרא נדון בעד אחד ובודין אחד ובלא
24 התראה ואילו עביד השתא בעינן התראה
25 וסנהדרין של ב"ג ועדים: ונשתנית מיתתו.
26 דכל מיתת בני נח סייף ואילו עביד השתא
27 בעו למדייניה בסקילה הווא לא איחייב בהא
28 מיתה הלכך פטור: שאני הכא דאילו עביד
29 השתא לאו בר קטלא הוא. אבל הכא אילו
30 עביד השתא בר קטלא הוה אף על גב
31 דנשתנה דינו ומיתתו לא מיפטור דיינינן ליה
32 בדינא דהשתא: ת"ש. מסיפא תיובתא: חייב.
33 אלמא אף על גב דאשתני לא אפטור: שהכה
34 את חבירו. הרג דהוי בסיף וכן בא על אשת
35 חבירו פטור משום דאילו עביד השתא לאו
36 בר קטלא הוא: עשה כן. בהיותו כותי:
37 לישראל. כגון שהרג את ישראל או בא על
38 אשת איש ישראל ונתגיר חייב דאי עבד
39 השתא בר קטלא הוא ואע"ג דנשתנה דינו
40 לדון בעדה ועדים והתראה אי הוה עביד
41 השתא מיתתו לא אישתני דרוצח נמי
42 השתא בסיף: דאידי ואידי בסקילה. אם לא
43 נתגיר נמי נדון בסקילה כדאמרין נמי
44 בפרקין דלעיל (דף נו.) בא על ערות ישראל
45 שאין להם לכן נח נדון בדיני ישראל
46 ואוקימנא בנערה המאורסה ולדידהו לית
47 להו ודיינינן להו בדינא רתה: והא עשה כן
48 בישראל דומיא דאשת חבירו קתני. אלמא
49 בישראל בעולת בעל עסקין דאילו באשת

55 פטור. מבארת הגמרא: מאי טעמא שפטור, לאו – האם לא משום
 56 דאמרין הואיל ואישתני אשתני – שאנו אומרים שכיון שהשתנה
 57 דינו, דהיינו שאם היה זולל וסובא לאחר שהקיף זקן היה פטור,
 58 לכן גם עתה הוא פטור. ואם כן מוכח כדברי רבי חנינא שאם
 59 השתנה דינו של בן נח לאחר שהתגייר, יש לדנו בסקילה לפי דינו
 60 עתה, ומאחר שאי אפשר להורגו בסקילה, שהרי לא התחייב בה,
 61 יש לפטרו ממיתה. דוחה הגמרא: לא, שאני הכא – שונה הדבר
 62 כאן במשנתנו, דאי עבד השקלא לאו בר קטלא הוא – שאם עתה,
 63 לאחר הקפת הזקן, היה מתנהג כבן סורר, לא היה נעשה בן סורר
 64 כלל, אבל בן נח שברך את השם והתגייר, שגם עתה לאחר
 65 שהתגייר אם היה מברך את השם היה נהרג, יש מקום לחייבו
 66 במיתת סקילה של עבשיו.
 67 מקשה הגמרא: תא שמע – בא ושמע קושיא ממה ששינונו
 68 במשנתנו, אם משננו דינו ברח ואחר כך הקיף זקן התחיל, חייב,
 69 ומבואר שאף שהשתנה דינו אינו פטור, ולא כרבי חנינא. מתרצת
 70 הגמרא: נגמר דינו קאמרת – וכי יש להקשות מהדין האמור במי
 71 שנגמר דינו, הלא כשנגמר דינו נקרא קטילא הוא – הוא כבר כאדם
 72 שמת, ואין לפוטרו בגלל שהשתנה דינו.
 73 הגמרא מקשה על רבי חנינא מברייתא אחרת: תא שמע, שינונו
 74 בברייתא, בן נח שהכה – הרג את חבירו, וקא – או שבא על אשת
 75 חבירו, ואחר כך נתגייר, פטור ממיתה. אולם אם בהיותו גוי עשה
 76 בן בישראל, כלומר הרג ישראל או בא על אשת איש מישראל,
 77 ואחר כך נתגייר, חייב מיתה. ולדעת רבי חנינא אמאי – מדוע אם
 78 עשה כן בישראל חייב, נימא הואיל ואישתני – נאמר שכיון
 79 שהשתנה דינו, שכדי להורגו צריך שני עדים והתראה ובית דין
 80 של עשרים ושלושה, אישתני – ישנתה חיוב מיתתו ויהא פטור.
 81 מתרצת הגמרא: דינו ומיתתו בעיני – כדי לפטור ממיתה יש צורך
 82 לא רק בשינוי הדין אלא גם בשינוי סוג המיתה שהוא מתחייב,
 83 והאי – ובמקרה זה שהרג ישראל או בא על אשת איש ישראל,
 84 אמנם דינו אישתני – והיתה, שאם היה עושה את עתה היה צריך
 85 שני עדים והתראה ובית דין של עשרים ושלושה כדי להרגו,
 86 אולם מיתתו לא אישתני – סוג המיתה שהוא חייב לא השתנה,
 87 מפני שגם אם היה עושה זאת כיהודי, היה מתחייב אותה מיתה,
 88 ולכן אינו נפטור ממיתה.
 89 שואלת הגמרא: בשלמא – זה מובן ברוצח שהמיתה לא השתנתה,
 90 שהרי מעיקרא – מתחילה כשהיה גוי דינו היה בסיף, שהרי כן
 91 מיתתו של בן נח אינה אלא בסיף, והשתא – וגם עתה לאחר
 92 השתנתה אין היה הורג ישראל, דינו בסיף, וכיון שהמיתה לא
 93 השתנתה לכן אינו נפטור ממיתה. אלא כשבא על אשת איש
 94 ישראל, הלא מעיקרא – מתחילה כשהיה גוי דינו היה בסיף, ואילו
 95 השתא – עתה אחר שהתגייר והוא ישראל, אם היה בא על אשת
 96 איש דינו בהקף, נמצא שהשתנתה מיתתו. משיבה הגמרא:
 97 הברייתא עוסקת בן נח שבא על נערה המאורסה, דאידי ואידי
 98 בסקילה – שגם אם עשה כן בהיותו גוי וגם אם עשה כן לאחר
 99 שהתגייר, דינו בסקילה. כלומר, כשם שבהיותו ישראל חייב
 100 סקילה כשבא על נערה המאורסה, כך גם בהיותו בן נח אם בא על
 101 נערה המאורסה של ישראל דינו בסקילה, מפני שכל ערוה שאינה
 102 קיימת בבן נח וקיימת בישראל, ובא עליה בן נח, נידון בדיני
 103 ישראל. וכיון שבגוי אין תפיסת קידושין אלא רק נישואין, על כן
 104 אין לגויים ערוה של נערה מאורסה, וכן נח שבא על נערה
 105 המאורסה דינו בסקילה. דוחה הגמרא: איך אתה מעמיד את
 106 הברייתא בבא על נערה המאורסה, והא עשה בן בישראל דומיא
 107 דאשת חבירו קתני – הלא בברייתא כתובה הלכה נוספת, שאם
 108 עשה כן בישראל חייב, וכשם שבהלכה הראשונה כשבא על אשת
 109 חבירו, הכוונה לבעולת חבירו, שהרי בבן נח אין תפיסת קידושין,
 110 כך גם בהלכה השנייה כשבא על אשת איש מישראל, הכוונה שבא
 111 על נשואה ולא על נערה המאורסה.
 112 הגמרא מתרצת את הקושיא מהברייתא באופן אחר: אלא לעולם
 113 הברייתא עוסקת בבן נח שבא על אשת איש ישראל, ואף על פי

1 דבוליה קרא ויתקא הוא – שהפסוק כולו מיותר, ונכתב כדי
 2 ללמדנו שהפרטים מעכבים אף בדיעבד.
 3 שינונו במשנה (לעיל ע"א): ומתין בו בפני שלשה.
 4 הגמרא מבארת את כוונת המשנה. מקשה הגמרא: למה לי – מדוע
 5 צריכים אביו ואמו להוכיחו ולהתרות בו בפני שלשה, הלא בתי
 6 פניא – די שיוכיחו אותו בפני שני עדים, שיעידו שהוריו הוכיחו
 7 אותו ולא קיבל מהם. מתרצת הגמרא: אמר אפי, הכי קאמר – כך
 8 יש לכאר את דברי המשנה, מתין בו בפני שנים שיעידו שהוריו
 9 הוכיחו אותו ולא קיבל מהם, ומקין אותו בפני שלשה.
 10 שואלת הגמרא: מלקות בן סורר ומורה היכא בתיבא – היכן
 11 נכתבו בתורה. משיבה הגמרא: בדרבי אבהו, דאמר רבי אבהו,
 12 למדנו גזירה שזה 'ויסרו' מ'ויסרו', שנאמר במוציא שם רע (דברים
 13 כב יח) 'ולקחו וקני העיר ההוא את האיש ויסרו אתו', ונאמר בבן
 14 סורר ומורה (דברים כא יח) 'איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויסרו
 15 אתו', וכשם שבבן סורר הכוונה למלקות, כך במוציא שם רע
 16 הכוונה למלקות. ומנין ש'ויסרו' בבן סורר הכוונה למלקות, מפני
 17 שלומדים 'ויסרו' שכתוב בבן סורר מ'מ' שכתוב בפרשה 'בן
 18 סורר', ו'מ' נלמד מ'מ' שכתוב לגבי מלקות בבית דין 'והיה אם בן
 19 תהות ה'רשע' (דברים כג א), שכשם שב'בן' האמור שם עוסק במלקות,
 20 כך 'בן' האמור בבן סורר עוסק במלקות, וזה מגלה על 'ויסרו'
 21 שמשמעותו מלקות.
 22 שינונו במשנה (לעיל ע"א): חור וקלקל נידון בעשרים ושלשה [ובו']
 23 ואינו נסקל על שיהו שם שלשה הראשונים, שנאמר 'בנו זה', וזהו
 24 שלקה בפניכם.
 25 מקשה הגמרא: האי מפני ליה – הלא פסוק זה נצרך ללמוד 'זה'
 26 ולא סומין, דהיינו שהורי הבן סורר צריכים לראות, כמבואר
 27 במשנתנו. מתרצת הגמרא: אם בן שהפסוק נכתב רק לענין דיני
 28 סקילה, היה על התורה לכתוב 'בנו הוא', שמשמע שהוא זה
 29 שלקה בפניכם, ופאי 'בנו זה', אלא על כרחך משום שאביו ואמו
 30 מצביעים עליו ואומרים 'בנו זה', ושמע מינה תרתי – שתי הלכות,
 31 גם שהם היו הדיינים שהלקוהו וגם שאביו ואמו אינם סומין.

משנה

32 המשנה מבארת דיני בן סורר שברח, ועבר הזמן שהוא יכול
 33 להיעשות בן סורר, האם נסקל או לא: בן סורר ומורה שגרש עד
 34 שלא נגמר דינו, ואחר כך הקיף זקן התחיל, פטור מסקילה, משום
 35 שאחר שהקיף זקן השתנה דינו, שהרי אם היה עתה זולל וסובא
 36 לא היה נעשה בן סורר, ועל כן אין דנים אותו על שנעשה בן סורר
 37 קודם הקפת זקן. ואם משננו דינו ברח, ואחר כך הקיף זקן
 38 התחיל, חייב סקילה. ואף שבעשה שהוא נסקל אינו בר חיוב, מכל
 39 מקום כיון שנגמר דינו הרי זה כאילו נסקל בהרגו, ואין מקום
 40 לחפש זכות להצילו בגלל שהשתנה דינו.

גמרא

41 הגמרא דנה בחיוב מיתה למי שדינו השתנה: אמר רבי חנינא, בן
 42 נח שפירך את השם ואחר כך נתגייר, פטור ממיתה. והטעם, הואיל
 43 ונשתנה דינו (נשתנה) [ונשתנה] מיתתו, כלומר, קודם שהתגייר היו
 44 דנים אותו על ברכת השם בפני דין אחד, על פי עד אחד וללא
 45 התראה, ועתה לאחר שהתגייר, אם היה עובר עבירה זו, היו דנים
 46 אותו בפני עשרים ושלושה דיינים, על פי שני עדים ובהתראה. וכן
 47 השתנתה מיתתו, שכן נח שברך את השם מיתתו בסיף, מפני
 48 שמתת בן נח היא רק בסיף, ואילו לאחר שהתגייר מיתתו של
 49 מגדף בסקילה. ואין אפשרות לדנו בסקל כיון שבישראל אין חיוב
 50 סייף על ברכת השם אלא סקילה, ואין אפשרות לדנו בסקילה
 51 כיון שכאשר עבר את העבירה לא התחייב במיתה זו, ולכן פטור.
 52 הגמרא מביאה ראיה לרבי חנינא ממשנתנו: נימא מסייעא ליה –
 53 האם נאמר שיש סיוע לדברי רבי חנינא ממה ששינונו במשנתנו,
 54 בן סורר שגרש עד שלא נגמר דינו ואחר כך הקיף זקן התחיל,

מלשלם את דמי החבית, משום שהתרת דמו היא כחיוב מיתה, 56
 ואין מחייבים ממון ומיתה על מעשה אחד, אלא רק מיתה שהיא 57
 החמורה יותר. ואף על פי למעשה לא נהרג, אין לחייבו ממון, 58
 משום שחייבי מיתות שוגגין פטורים, כלומר, מי שעשה מעשה 59
 שיש בו חיוב מיתה וחיוב ממון, אינו משלם את הממון אף אם שגג 60
 במעשה ואינו חייב מיתה, כמו כן, גנב הבא במחתרת שמוותר 61
 להורגו, אין לחייבו ממון על אותו מעשה שיש בו חיוב מיתה. 62

גמרא

הגמרא מבארת מדוע הותר דמו של הבא במחתרת: **אמר רבא,** 63
מאי טעמא דמחתרת – מה הטעם שהבא במחתרת 'אין לו דמים', 64
 כלומר, הרי הוא כמי שאין לו דם ונשמה ומותר להורגו, והרי הוא 65
 בא לגנוב, ואין חיוב מיתה על גניבה. אלא משום שיש לומר, **הוקף** 66
שאינו אדם מעמיד עצמו על פמונו – שאין אדם מונע את עצמו 67
 מהצלת פמונו, אלא הוא עומד כנגד הקמים לגזולו ונאבק כדי 68
 למנוע בעדם, **והאי מימר אמר** – וגב זה חשב לעצמו קודם שבא 69
 לגנוב, **אי אילנא** – אם אלך לגנוב וירגיש בי בעל הבית, בודאי קאי 70
לאפאי ולא שביק לי – יעמוד כנגדי ולא יניח לי לגנוב ממנו, **ואי** 71
קאי לאפאי קמיילנא ליה – ואם אכן יעמוד כנגדי, אהרגהו בכדי 72
 שאוכל ליטול את פמונו. **והתורה אמרה** – ועל אופן זה לימדנו 73
 התורה שאם **בא אדם להורגו, וכגון באופן זה שהגב בא על דעת** 74
להרוג את בעל הבית אם יעמוד כנגדו, השקם להורגו – מותר לך 75
 להקדימו ולהורגו קודם שיהרגך. 76

הגמרא דנה בחיובי התשלומים של הבא במחתרת וגב או שבר 77
 כלים: **אמר רב, הבא במחתרת לבית חבירו ונפיל משם פלים ויצא,** 78
פטור מלהשיב את הכלים, אפילו אם הם קיימים אצלו. מבארת 79
 הגמרא: **מאי טעמא, משום שפדמים קנהו** – הוא קנה את הכלים 80
 בזה שהותר דמו בומן שבא במחתרת. 81
 הגמרא מביאה שיטה החולקת על דברי רב: **אמר רבא, מסתברא** 82
מילתיה דרב – מסתברים דברי רב רק **בששיבר** – באופן ששבר את 83
 הכלים שגנב, ופטור משום **דליתנהו** – שהכלים אינם קיימים ואינו 84
 יכול להשיבם, והתביעה עליו היא רק לשלם את דמי החפץ, וכיון 85
 שבשעת הגניבה היה שייך בו חיוב מיתה, אינו מתחייב ממון על 86
 אותה שעה **אבל אם נפל את הכלים והם עדיין קיימים אצלו, לא** 87
מסתבר לומר שפטור, אלא חייב להשיבם לבעליהם, משום שכל 88
זמן שהכלים קיימים, הם עדיין שייכים לבעלים והם כפיקדון ביד 89
הגנב, ואינו נפטר מחיוב ההשבה מחמת חיוב מיתה שהיה עליו 90
בשעת הגניבה. ומוסיף רבא, אמנם כך היה נראה לומר מצד 91
 הסברא, אולם **והאלהים** – נשבע אני, **שאמר רב,** שאין לבא 92
 במחתרת חיוב השבה **אפילו אם נפל את הכלים והם עדיין קיימים** 93
בידו. דהא – שהרי באופן שיש לו **דמים** ואסור להורגו, מודה רב 94
 שיש לגנב חיוב תשלומים אם שבר את הכלים, ואף על פי כן הוא 95
 סובר שאם נטל כלים **ונאנסו מידו לאחר זמן, חייב הגנב בתשלום** 96
דמיהם, ואינו יכול לפטור את עצמו מטעם שהכלים היו אצלו רק 97
כפיקדון, ואין חיוב אונסין בפקדון, אלקמא – מוכח שכלים גנובים 98
 אינם כפקדון ביד הגנב, אלא **בפרשותיה קיימי** – הם נחשבים כאילו 99
 באו לרשותו של הגנב, ולכן חייב בתשלומים אף אם נאנסו 100
 הכלים, אם כן **הקא נמי** – גם כאן, בגב שבא במחתרת והותר 101
 להורגו, סובר רב שהכלים הגנובים **בפרשותיה קיימי** – נחשבים 102
 כאילו באו לרשותו של הגנב, וממילא אין לחייבו בהשבתם, ואף 103
 אין לחייבו על מה שקנה את הכלים, כיון שבאותו זמן היה עליו 104
 חיוב מיתה, ואין חיוב ממון על מעשה שיש בו חיוב מיתה. 105

אלא שדוחה רבא את דברי רב, **ולא היא** – לא מסתבר להוכיח 106
 מחיוב אונסין של גנב, משום שיש לחלק בין חיוב אונסין לקנין. 107
 והיינו, **כי אוקמינא רחמנא בפרשותיה** – מה שהתורה העמידה את 108
 הכלים ברשות הגנב, הוא רק לענין חיוב אונסין, **אבל לענין קנינא** 109
 – שיהיו הכלים קנויים לגנב וכדעת רב, **בפרשותיה דפרהו קיימי** – 110
 עדיין הם עומדים ברשות בעליהם עד שעת ההשבה, או עד 111

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת מדוע בן סורר ומורה נסקל: **תניא** 1
בברייתא, רבי יוסי הגלילי אומר, וכי מפני שאכל זה – בן סורר 2
ומורה תרומטר – חצי מנה פשר ושתה חצי לוג וין **האימלקי, אמרה** 3
תורה שיצא לבית דין ליפקע, והרי לא מצינו חיוב מיתה על גניבת 4
ואכילת בשר ושתיית יין, אלא על כרחך שהוא נהרג משום 5
שהגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה, שלאחר שהרגיל את 6
עצמו לזלילה ושביעה, לבפוח מרבה בהוצאות לצורך הנאותיו 7
עד שמגמר ומבלחל את נכסי אביו, ומבקש לפורו – את הרגלו 8
ואינו מוצא כדי סיפוקו, ויוצא לפרשת דרכים, ומלקטם וגזול את 9
הפריות ונטול את ממנו, ואף נוטל את נפשם של הנגזלים, ומשום 10
כך אמרה תורה, מוטב שמוות כשהוא ופאי מחטאים חמורים אלו, 11
ואל ימות כשיגדל ויהיה חייב מיתה מחמת מעשיו. ומוסיף התנא 12
ומבאר, שמיתתן המוקדמת של הרשעים, הנאה היא להם, משום 13
שבכך נמנע מהם להוסיף לחטוא. והנאה היא לעולם, משום שאינם 14
יכולים עוד להזיק לשאר בני אדם. ולצדיקים, רע להם המיתה, כיון 15
שאינם יכולים להוסיף זכויות לעצמם, ורע לעולם, כיון שאינם 16
יכולים עוד להוסיף זכויות בכדי להגן על העולם, ואינם יכולים 17
עוד להוכיח את בני דורם להחזירם לדרך הישר. ולכן בן סורר 18
ומורה נהרג קודם שגיע לחטאים חמורים יותר, כיון שטובה היא 19
לו שימנע ממנו להוסיף ולהרשיע. 20

הברייתא מביאה ענינים נוספים המתחככים מרע לטוב בין רשעים 21
 וצדיקים: ריבוי שינה ויון, **לרשעים, הנאה להם והנאה לעולם, משום** 22
שבזמן שעוסקים בזה אינם מוסיפים על חטאם ואינם מוסיקים 23
לשאר בני אדם, ואילו לצדיקים, רע להם ורע לעולם, משום שבזמן 24
שעוסקים בזה, אינם עוסקים בתורה, וממילא אינם מוסיפים זכויות 25
לעצמם ואינם מגנים על הדור. 26

שקם – כאשר בני אדם יושבים בשלוח ללא יסורים וטרדות, 27
לרשעים, מצב זה הוא רע להם ורע לעולם, משום שמתוך שלותם 28
הם פנויים לעסקיהם הרעים, ומוסיפים לחטוא ומוסיקים את 29
הבריות, ולצדיקים, השקט הוא הנאה להם והנאה לעולם, משום 30
שמותרות כל הם פנויים להוסיף בלימודם ובמעשיהם הטובים, ובכך 31
מוסיפים זכויות לעצמם ומגנים על הדור. 32

פזיור – מה שאין בני אדם מצויים עם חבריהם, **לרשעים, הוא הנאה** 33
להם והנאה לעולם, משום שכך אינם מסייעים זה לזה להוסיף על 34
חטאם או להזיק לשאר בני אדם, ולצדיקים, הוא רע להם ורע 35
לעולם, משום שאינם יכולים לסייע זה לזה להוסיף על מעשיהם 36
הטובים ועל זכויותיהם המועילות להם ולכל העולם. 37

משנה

אגב המשנה הקודמת המבארת שכן סורר ומורה נהרג על שם 38
 סופו, עוסקת המשנה בגנב הבא במחתרת שאף הוא נידון על שם 39
 סופו: **הבא במחתרת כדי לגנוב בבית חבירו, ישנם אופנים שהתורה** 40
התירה להורגו אף על פי שלא הרג, משום שהוא נידון על שם סופו 41
 – מחמת מה שהיה עתיד לעשותו, והיינו, כיון שביאתו במחתרת 42
 היתה על דעת שאם יעמוד בעל הבית כנגדו בכדי להציל את 43
 ממנו, יהרגהו, לכן נחשב הגנב כבר בביאתו כ'רודף' ומותר 44
 להורגו. 45

המשנה מפרטת את חיובי הנזקין של הבא במחתרת: **היה הגנב בא** 46
במחתרת כדי לגנוב, ושפר את החבית בדרכו, אם יש לו דמים – אם 47
 חייבים מיתה על הריגתו, דהיינו באופן שודאי אין בכוחו של 48
 הגנב להרוג את בעל הבית וכגון אב הבא במחתרת לבית בנו, 49
 וממילא אין הגנב נחשב כ'רודף' ואין לבעל הבית רשות להורגו, 50
 באופן זה חייב הגנב לשלם את דמי החבית ששבר, כדן מזיק ממון 51
 חבירו. אולם אם אין לו דמים – אם אין חייבים מיתה על הריגתו, 52
 דהיינו באופן שבא על דעת שיהרוג את בעל הבית אם יעמוד 53
 כנגדו להציל ממנו, וממילא הוא נחשב כ'רודף' אחר בעל הבית 54
 להורגו והתירה התורה לכל אדם להורגו, באופן זה **פטור הגנב** 55

סנהדרין. בן סורר ומורה – פרק שמיני דף עב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ר"א רש"י תוספות

1 גמ' מטבר. מכלה: למודו. מה שהורגל בבשר ויין: שקט לצדיקים הנייה להם
2 והנייה לעולם. שיש להם פנאי לעסוק בתורה ובמצות: מתני' הכא במחירת.
3 שאמרה תורה יחרגו: נידון על שם סופו. דהא לא קטל ומקטיל משום דסופו להרוג
4 בעל הבית כשעומד כנגדו להציל ממונו: יש לו דמים חייב. אם אינו ראוי להרהר

כגון אב על הבן דתניא לקמן דאין הבן רשאי
5 להרוג את אביו הבא עליו במחירת משום
6 דרחמי האב על הבן ולא בא על עול הצדיק
7 נפשות ואי הוה קאי בריה לאפיה להסלק
8 ממונו אין בדעתו של אביו להורגו: חייב.
9 לשלם החבית כשאר מוזק: אין לו דמים.
10 כגון שאר כל האדם שניתן רשות לבעל
11 הבית להורגו פטור מלשלם דחוב מיתה
12 חוב תשלומין באין כאחד ואע"פ שניצל
13 פטור מן התשלומין דק"ל (כתובות דף לה).
14 חייבי מיתות שוגגין כגון שלא התרו בהן אין
15 משלמין ממון שעם המיתה אע"פ שאין
16 נהרגין: גמ' מאי טעמא במחירת. שאמרה
17 תורה אין לו דמים כלומר הרי הוא לך כמי
18 שאין לו דמים ומותר להורגו: חזקה אין
19 אדם מעמיד עצמו על פמונו. שרואה
20 שאחר נטול ושותף הלכך יודע הגבונ. שרואה
21 שבעל הבית עומד על ממונו להצילו ומימר
22 אמר הגבנ אי אילנא לגביה קאי באפאי ואי
23 קאי קטילנא ליה ואמרה לך תורה אין לו
24 דמים ומלמדתך מאחר שהוא בא להרגך
25 השכם אתה להרוג: הכא במחירת. חתר
26 את הבית ממש: פטור. מלהחזירם אע"פ
27 שהם קיימין: ברמים קננהו. ברמי נפשו קנאן
28 הואיל ונתחייב מיתה בלקחתם: מסתברא.
29 מילתא דרב דפטור בששבר בין עשוי בין
30 לאחר זמן דלינתו ותשלומין מדידיה לא
31 מצוין לחיוביה במקום מיתה: אבל נטל לא.
32 מסתברא בהא מילתא דרב דפטר בה דכיון
33 דקיימין קל חזקא דאיתנהו דמרייהו נינהו
34 ואין זה חייב בתשלומין דפקדון בעלמא
35 נינהו גביה: והאלהים. שבוטה אמר רב
36 דפטור ואפי' איתנהו וטעמא מהבא דהאי
37 אם יש לו דמים כגון אב על הבן דמודה בהו
38 רב דלא קנה חייבין להחזיר אחרי כן אמרינן
39 אפילו נאנסו מיניה משבאו לרשותו חייב
40 להחזיר דמיון אלמא לא אמרינן פקדון הוו
41 גביה ואבדו לבעלים אלא אמרינן ברשותו
42 הן ואבדו לו הכא נמי לענין אין לו דמים
43 אע"פ דאיתנהו אמרינן לאו פקדון נינהו
44 אלא ברשותו ובאחריותו קיימי וכי גבו להו
45 בי דינא מיניה יש כאן תשלומין עם חוב
46 מיתה כאילו גובין משאר נכסים: ולא חייב.

1 מסתברא מילתיה דרב בששיבר. ואם תאמר מאי קמ"ל לנינא ושיבר את החבית
2 פטור ויש לומר אי ממתני' ה"א שיבר בעודו במחירת קמ"ל רב אפילו
3 שיבר אחר כך.
4 אפילו נטל. תימה הא תנן במרובה (ב"ק דף סב) אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי
5 כפל פירוש כדררשין וגונב מבית האיש ולא
6 מבית הגנב ואמר רב בגמרא לא שנו אלא לפני
7 יאוש אבל לאדר יאוש קנאו גנב ראשון וגנב
8 שני משלם תשלומי כפל לגנב ראשון אלמא
9 קודם יאוש לא קני ויש לומר דהתם בגנב מגנבו
10 חצירו וקרפפו דלאו בר קטלא הוא דבעי
11 התראה אבל הכא במחירת דמחירתו זו היא
12 התראתו דלקמן:
13 לא קבליהו הואיל ונפק מפומיה דרב. תימה
14 הא מיחייב לצאת ידי שמים כדאמר בפ'
15 הפועלים (כ"מ דף צא. ושם) גבי החוסס פרה
16 ורש בה (ואתנן) אסרה תורה אפילו בא על אמו
17 ויש לומר דכאן לא הוו רוצים להחזיר אא"כ
18 יתחייבו בדיני אדם:
כאן

1 גמרא תניא, רבי יוסי הגלילי אומר, וכי מפני שאכל
2 זה תרטימור בשר ושתה חצי לוג ויין האיטלקין, אמרה
3 תורה, יצא לבית דין לסיקל. אלא, הניעה תורה לסוף
4 דעתו של בן סורר ומורה, שפוף מגמר נכסי אביו,
5 ומבקש למודו ואינו מוציא, ויוצא לפרשת דרכים,
6 ומלמסם את הבריות. אמרה תורה, ימות זכאי ואל
7 ימות חייב, שמיתתן של רשעים, הנאה להם, והנאה
8 לעולם. ולצדיקים, רע להם ורע לעולם. שינה ויין,
9 לרשעים, הנאה להם והנאה לעולם. לצדיקים, רע
10 להם ורע לעולם. שקט לרשעים, רע להם ורע לעולם.
11 ולצדיקים, הנאה להם והנאה לעולם. פיזור לרשעים,
12 הנאה להם והנאה לעולם. ולצדיקים, רע להם ורע
13 לעולם: משנה הבא במחירת, נידון על שם סופו. היה בא
14 במחירת ושיבר את החבית, אם יש לו דמים, חייב. אם אין לו דמים, פטור: גמרא אמר רבא, מאי טעמא דמחירת,
15 חזקה אין אדם מעמיד עצמו על פמונו. והאי, מימר אמר, אי אולנא, קאי לאפאי ולא שביק
16 לי. ואי קאי לאפאי, קטילנא ליה, והתורה אמרה אם בא להורגך, השכם להורגו. אמר רב,
17 הכא במחירת ונטל פלים ויצא, פטור. מאי טעמא, גדמים קננהו. אמר רבא, מסתברא
18 מילתיה דרב, בששיבר, דליתיה. אבל נטל, לא. והאלהים, אמר רב, אפילו נטל, דהא יש לו
19 דמים ונאנסו, חייב. אלמא ברשותיה קיימי, הכא נמי ברשותיה קיימי. ולא היא, פי אוקמינא
20 רחמנא ברשותיה, לענין אוניסין. אבל לענין מקנא, ברשותיה דמרייהו קיימי, מידי דהוה
21 אשואל. תנן, בא במחירת ושיבר את החבית, יש לו דמים, חייב. אין לו דמים, פטור. טעמא
22 דשיבר, דכי אין לו דמים, פטור. הא נטל, לא. הוא הדיון, דאפילו נטל נמי, והא דקא תני
23 'שבר את החבית, קא משמע לן דכי יש לו דמים, אף על גב דשיבר, נמי חייב. פשיטא,
24 מוזק הוא. הא קא משמע לן, דאפילו שלא בכונה, מאי קא משמע לן, אדם מועד לעולם.
25 הנינא, אדם מועד לעולם, בין בשוגג, בין במוזד, בין באונס, בין ברצון. קשיא. מתיב רב ביבי
26 בר אבין, הגונב פים בשפת, חייב, שהרי נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי אישור שבת. היה
27 מגרר ויוצא, פטור, שהרי אישור גנבה ואישור סקילה באין פאחד. והלכתא, דשידנהו בגנראה.
28 רבא, איננהו ליה דיכרי במחירתא. אהדרינהו נהליה, ולא קבלינהו. אמר, הואיל ונפק מפומיה
29 דרב. תנו רבנן, 'אין לו דמים, אם זרחה השמש עליו'. וכי השמש עליו בלבד זרחה? אלא,
30 אם ברור לך הדבר פשמש, שאין לו שלום עמך, הרגהו. ואם לאו, אל תהרגהו. תניא אידך,
31 'אם זרחה השמש עליו דמים לו, וכי השמש עליו בלבד זרחה? אלא, אם ברור לך פשמש
32 שיש לו שלום עמך, אל תהרגהו. ואם לאו, הרגהו. קשיא, סתמא אסתמא. לא קשיא,
כאן

1 מסקנא דמילתא דרבא הוא ולא היא לא מסתברא טעמא דרב בהא דאע"ג דהיכא דיש לו דמים חייבין באחריותו לאו קנין הן לו לדיות כשאר נכסיו דכי אוקמינהו רחמנא
2 ברשותיה חייב את הגולנץ לשלם ה"מ לענין שלומי ולא מצוי למימר ליה נאנסו דאשכחן בשומרין דחייבין הכתוב לישיב עם לא שלח יד במלאכת רעהו הא שלח
3 אע"ג דטעין מת או נשבר דהיינו אונס חייב דנעשה עליה גולן בשליחותי: אבל לענין סקנא לא קני. אם קיימין הן אצלו והוא היה בא לעכו ולומר דמים אני מחזיר
4 לך לא קני ומחדר לזה בעינייהו דכתיב (ויקרא ה) והשיב את הגוליה האי דכי נאנסו מחזיר דמים ולא מצוי אמר ליה נאנסו ומיפטר משום דלא גרע גולן משואל דמשום
5 דכל הנאה שלו אוקמינהו רחמנא ברשותו לשלומי אם נאנס דכל כמה דקיימא הדרא בעינא הא נמי כל הנאה שלו ומיחייב לשלומי: מועד לעולם. אפילו שלא בכונה:
6 קשיא. משלומי לתרוצה אליבא דרב ומ"מ תובטא דהוה דלאו בתריא קתני לה נטל חייב ואיכא לשנויי בדוחקא כדשנין דמשום רישא נקט שבר והיינו דאיכא
7 בין קושיא לתובטא: מתיב רב ביבי. לרבא פריך דאמר נטל דאיתנהו חייב: הגונב כים בשבת. שהגביהו וקנאו בהגבהה חייב להחזיר ואע"ג שהוציאו אח"כ לרה"ר
8 ונתחייב בהוצאתו מיתה: שהרי נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי אישור שבת. ובשביל חוב מיתה הבא עליו לאחר מכן אינו נפטר מן התשלומין: היה מגרר ויוצא.
9 שלא הגביהו ולא קנאו בתוך הבית אבל כשיוצא לרה"ר קנאו בשנוי רשות שהוציאו מרשות הבעלים וצריך ידו למטה משלשה וקבלה בידו דידו חשובה לו כארבעה
10 על ארבעה והרי הוא לו כחצרו ואע"פ שאין כאן הגבהה והכי מוקים לה בכתובות: פטור משלומין. אלמא אע"פ שהכיס והמעות קיימין אמרינן ברמי נפשו ולא מפקינן
11 ליה מיניה ותובטא דרבא דאמר נטל לא: והלכתא. הא דקתני פטור כגון דשדנהו בנהרא אהדרינהו: דברי. אילים: אהדרינהו ניהליה. הגנבים: ה"ג ת"ר אין לו דמים אם
12 זרחה וגו' אלמא אם ברור לך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו וכו'. אין לו דמים וסמיק ליה אם זרחה השמש ודרשנין מסובין אימתי מותר להורגו בזמן שהשמש
13 זרחה עליו כלומר שברור לך שלהרגך בא אדם תעמוד כנגדו ופטור אתה מספק אלה תהנהו: ותניא אידך אם זרחה השמש עליו דמים לו. אימתי אסור להורגו בזמן שזרחה
14 השמש עליו כלומר שברור הדבר לך באר שהוא עלך ואפילו אתה עומד כנגדו להציל ממונו מידו לאו יחרגך הוא לך הרגהו קשיין אהדדי:
כאן

באן באב על הבן. ברייתא דאם ברור לך כשמש שאין לו שלום עמך הרגוהו הא סתמא
אל תהרגוהו ובשמעתא קמייתא דפסחים (דף ב: ושם) דדרשינן לאור יקום רוצח
אי פשיטא לך מילתא כנהורא דנפשות קאתי רוצח הוא וניתן להצילו בנפשו ופירש
שם בקונטרס כגון בן על האב או כל אדם ולא יתכן כדאמרין הכא דהני אפילו בסתמא

רוצח הוא ולא בעינן שיהא פשוט כנהורא אלא
התם יש לומר כולה באב על הבן דאי קים ליה
בגויה שזנאו רוצח הוא וניתן להצילו בנפשו
ואי מספקא לך מילתא כלילא היא בעינך
כגב ולא ניתן להצילו בנפשו:
ישראל הוא בן ברית הוא. ישראל ולא גוי
בן ברית ולא מומר לעבודה זרה
דמומין לעבודה זרה היו מורדין ולא מעלין:
ומה

פֶּאן פֶּאָב עַל הַבֵּן, פֶּאָן בְּבֵן עַל הָאָב. אָמַר רַב, פֶּל
דְּאִתִּי עֲלָאִי בְּמַחְתְּרָא, קְטִילָא לִיה, לְבַר מַרְבְּ הַנִּינְא
פַּר שִׁילָא. מַאי מַעְמָא, אִילִימָא מִשּׁוּם דְּצִדִיק הוּא,
הָא קָאִתִּי בְּמַחְתְּרָא. אֲלָא, מִשּׁוּם דְּקִים לִי בְּגוּוּיָה
דְּמַרְחָם עָלֵי, בְּרַחֵם אָב עַל הַבֵּן, תְּנֵן רַבְנֵן, 'דְּמִים לִו',
בִּין פְּחוּל בִּין בְּשֵׁבַת. 'אִין לִו דְּמִים', בִּין פְּחוּל בִּין
בְּשֵׁבַת. בְּשִׁלְמָא 'אִין לִו דְּמִים' בִּין פְּחוּל בִּין בְּשֵׁבַת,

אִיצְטְרִיד, סְלָקָא דְעֵתָךְ אֲמִינָא, מִיּוֹד דְהִיָּה אַהֲרֵנָּה בֵּית דִּין, דְּבִשְׁבַת לֹא קְטִילֵנָּה, קָא מִשְׁמַע לָן
דְּקְטִילֵנָּה. אֲלָא, 'דְּמִים לִו', בִּין פְּחוּל בִּין בְּשֵׁבַת, הַשְׁתָּא פְּחוּל לֹא קְטִילֵנָּה לִיה, בְּשֵׁבַת מִבְּעֵינָא.
אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, לֹא נִצְרָכָא אֲלָא לְפָסַח עָלֵי אֶת הַגֵּל. תְּנֵן רַבְנֵן, 'וְהוֹפֵחַ וְמוֹת', 'וְהוֹפֵחַ', בְּכָל
אָדָם. 'וְמוֹת', בְּכָל מִיתָה שְׁאֵתָה יָכוֹל לְהַמִּיתוּ. בְּשִׁלְמָא 'וְהוֹפֵחַ' בְּכָל אָדָם, אִיצְטְרִיד, סְלָקָא
דְעֵתָךְ אֲמִינָא, בְּעַל הַבֵּית הוּא דְקִים [לִיה], דְאִין אָדָם מַעְמִיד עֲצֵמוֹ עַל מְמוּנָה. אֲבָל אַהֲר, לֹא.
קָא מִשְׁמַע לָן דְרֹדֵף הוּא, וְאִפִּילוֹ אַחַר נְמִי. אֲלָא, 'וְמוֹת' בְּכָל מִיתָה שְׁאֵתָה יָכוֹל לְהַמִּיתוּ, לְמָה
לִי, מְרוֹצֵחַ נִפְקָא. דְתַנְיָא, 'מוֹת יוֹמֵת הַמַּפְכֵּה רֹצֵחַ הוּא', אִין לִי אֲלָא בְּמִיתָה הַאֲמוּרָה בּוֹ. וּמִנְיָן
שְׂאָם אִי אִתָּה יָכוֹל לְהַמִּיתוּ בְּמִיתָה הַפְּתוּכָה בּוֹ, שְׁאֵתָה רִשְׁאִי לְהַמִּיתוּ בְּכָל מִיתָה שְׁאֵתָה
יָכוֹל לְהַמִּיתוּ, תְּלַמּוּד לֹמַר 'מוֹת יוֹמֵת', מִפְּל מְקוּם. שְׂאֵנִי הַתָּם, דְאָמַר קָרָא 'מוֹת יוֹמֵת'.
וְנִינְמַר מִיּוּיָה, מִשּׁוּם דְהִיָּה רֹצֵחַ וְגוֹאֵל הָדָם, שְׂנֵי פְתוּבִין הִפְּאִין פְּאָחַד, וְכַל שְׂנֵי פְתוּבִין הִפְּאִין
פְּאָחַד, אִין מְלֻמְדִין. תְּנֵן רַבְנֵן, 'מַחְתְּרָת', אִין לִי אֲלָא מַחְתְּרָת. גְּנֹ, חֲצִירוֹ וְקַרְפִּיפּוֹ, מְנִין. תְּלַמּוּד
לֹמַר 'יִמְצָא הַגֵּנֵב', מִפְּל מְקוּם. אִם פֶּן, מַה תְּלַמּוּד לֹמַר 'מַחְתְּרָת', מִפְּנֵי שְׂרׁוּב גְּנֵבִים מְצוּיִין
בְּמַחְתְּרָת. תְּנֵין אִידֵךְ, 'מַחְתְּרָת', אִין לִי אֲלָא מַחְתְּרָת. גְּנֹ, חֲצִירוֹ וְקַרְפִּיפּוֹ, מְנִין. תְּלַמּוּד לֹמַר
'יִמְצָא הַגֵּנֵב', מִפְּל מְקוּם. אִם פֶּן, מַה תְּלַמּוּד לֹמַר 'מַחְתְּרָת'. מַחְתְּרָתוֹ, זֶה הִיא הַתְּרָאָתוֹ. אָמַר
רַב הוּנָא, קָנֵן הַרְדָּף, נִיתָן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ. קִסְבַּר, רוֹדֵף אִינוֹ צִרִיד הַתְּרָאָה, לֹא שְׂנָא גְדוּל וְלֹא
שְׂנָא קָנֵן. אִיתִיבִיה רַב חֲסָדָא לְרַב הוּנָא, יִצָּא רִאשׁוֹ, אִין נִגְעִין בּוֹ, לְפִי שְׂאִין דּוּחִין נִפְּשׁ מִפְּנֵי
נַפְשׁ. וְאִמְרֵי, רוֹדֵף הוּא. שְׂאֵנִי הַתָּם, דְּמִשְׁמִינָא קָא רַדְפֵי לֵה. נִימָא מִסִּיעָא לִיה, רוֹדֵף שְׁהִיָּה
רוֹדֵף אַחַר חֲבִירוֹ לְהוֹרְגוֹ, אֹמְרֵן לִו, רָאָה שִׁישְׁרָאֵל הוּא, וּבֵן בְּרִית הוּא, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה 'שׁוֹפֵף
דָּם הָאָדָם פְּאָדָם דְמוֹ יִשְׁפֹּד'. אָמְרָה תּוֹרָה, הַצֵּל דְמוֹ שֶׁל זֶה פְּדוּמוֹ שֶׁל זֶה. הִיאִי, רַבִּי יוֹסִי
בְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא. דְתַנְיָא, רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אֹמְרֵן, חֲבַר אִין צִרִיד הַתְּרָאָה, לְפִי שְׂלֹא נִיתְּנָה
הַתְּרָאָה אֲלָא לְהַכְחִין בִּין שׁוֹגֵג לְמוּזִיד. תָּא שְׁמַע, רוֹדֵף שְׁהִיָּה רוֹדֵף אַחַר חֲבִירוֹ לְהוֹרְגוֹ, אָמַר
לִו, רָאָה שִׁישְׁרָאֵל הוּא, וּבֵן בְּרִית הוּא, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה 'שׁוֹפֵף דָּם הָאָדָם פְּאָדָם דְמוֹ יִשְׁפֹּד'.
אִם אָמַר, 'יִרְעֵ אֲנִי שְׁהוּא פֶּן, פְּטוּר. עַל מְנַת פֶּן אֲנִי עוֹשֶׂה, חַיִּיב. לֹא צִרְכָּא, דְקָאִי בְּתֵרֵי עֵבְרֵי
דְנַהֲרָא, דְלֹא מְצִי אֲצוּלִיָּה. מַאי אִיפָּא דְבְעִי אִיתְּוִי לְבִי דִינָא, בִּי דִינָא בְעִי הַתְּרָאָה. אִיבְעִית
אִימָא, אָמַר לָךְ רַב הוּנָא, אָנָּא דְאָמְרֵי פְתָנָא דְמַחְתְּרָת, דְאָמַר מַחְתְּרָתוֹ זֶה הִיא הַתְּרָאָתוֹ:

משנה

שיתרו בו בעדים חזי דקאימנא באפק וקטילנא לך וזה יקבל עליו התראה ויאמר יודע אני ועל מנת כן אני עושה שאם תעמוד לנגדי אהרונך אבול בלא התראה
לא דדילמא לאו אדעתא דנפשות קא אתי אלא דאשכח פתחא להדיא ועל אדעתא דאי קאי באפאי ליפוק: קנן הורדף. את קטן אחר להרגו: ניתן להצילו בנפשו.
כדילפינן לקמן (דף עג.) רוצח נתן להצילו בנפשו והאי אע"ג דקטן הוא ולא בר קבולי התראה הוא לגבי רדיפה דינו כגדול: קסבר. רב הונא רודף אין צריך התראה
לענין להצילו בנפשו ולא ניתנה התראה אלא לענין ב"ד דלא מצי למקטליה אם הרג בלא התראה: יצא ראשו. באשה המקשה לילד ומסוכנת וקתני רישא חדיה פושטת
ידה וחותכתו ומוציאתו לאברים דכל זמן שלא יצא לאויר העולם לא נפש הוא וניתן להורגו ולהצילו את אמו אבל יצא ראשו אין נוגעים בו להורגו דהוה ליה כילוד
ואין דוחין נפש מפני נפש ואם תאמר מעשה דשבע בן בכרי (שמואל ב ב) הנה ראשו מושלך אליו דדחו נפש מפני נפש התם משום דאפילו לא מסרוה לו היה נהרג
בערי כשיתפשפשה יואב וכן נהרגין עמו אבל לא היה הוא ניצול אע"פ שחן נהרגין לא היו רשאים למסרו כדי להציל עצמן אי נמי משום דמורד במלכותו הוא ודכי מפרש
לה בתוספתא (תרומה): משמיא קא רדיפי לה. לאמיה: והתורה אמרה שופך דם האדם באדם דמו ישפך. כל הרואה אותו ישפוך דמו בשביל אותו אדם שהוא רודף
דהיינו באדם בשביל הצלת אדם הנרדף והא הכא דלא קתני יודע אני ועל מנת כן אני עושה ואין כאן קבלת התראה ואפילו הכי מייחבי: החווא ר' יוסי ב' יהודה היא.
דאפילו בהרוגי ב"ד לא בעי התראה אלא להבחין הלכך חבר לא בעי התראה ולא החבנה ועם הארץ בעי לאיתרוי ללא נימא שוגג הייתי אבל קבלת התראה אפילו
בעם הארץ לא בעי: פטור. כל כמה דלא אמר על מנת כן אני עושה שאהרג עליו כדילפינן בהיו בודקין (לעיל דף מא.) יומת המת עד שיתיר עצמו למיתה קא תני הכא
גבי רודף דבעי התראה ואם לאו אין מצילין אותו בנפשו: דקאי בתרי עברי נהרא. המתהר מצד זה והרודף והנרדף מצד אחר: דאצולי לא מצי. והאי פטור חייב דקאמר
אמיתת בית דין קאי ולאחר שהרגו לנרדף: מאי איכא. כלומר מאי קא רמי עליהו דהנך רואין למעבד: דבעי לאיתרוי לבי דינא ומקטליה. דכתיב (דברים כב) ובערת
הער מקרבך הלכך בעי התראה דבאלא הכי לא מקטלי ליה: זו היא התראתו. אמר משום דמחוקין ליה רודף לבי דינא בעי התראה:

אב הכא על הבן. במחותרת מספק אל יהרגוהו בנו דודאי רחמי האב על בנו ואפילו
הוא מציל ממונו לא יהרגוהו הלכך דמיס לו עד שיועד לך כשמש שהוא אכזרי
עליך ושונאך: בן על האב. וכ"ש איניש דעלמא הרגוהו מספק דודאי אדעתא דהכי
אתא דאי קיימת ליה לאפיה קטיל לך עד שיועד לך כשמש שהוא רחמני עליך
כאב על הבן: דמים לו. לשון רבים הוא להכי
אתא לומר לך דבין בחול בין בשבת אסור
לבן להרוג את אביו במחותרת שהרי לא בא
על עסקי נפשות: אין לו דמים. לשון רבים
דכתיב גבי אינש דעלמא להכי אתא לומר
לך אין לו דמים לא בחול ולא בשבת
והרגוהו: היוני בית דין בשבת לא קטילין.
כדאמרין בפרק אחד דיני ממונות (לעיל דף
לה.) מלא תבערו אש בכל מושבותיכם: קא
משמע לך. דקטילין משום פקוח נפש דהאי:
לפקח עליו את הנל. אם כשהיה חותר נפל
עליו (את) הגל מפקחין עליו היכא דלא בא
על עסקי נפשות אבל אם בא על עסקי
נפשות כיון דניתן להרגו בלא התראה גברא
קטילא הוא משעת (סתירה): והוכה. בכל
אדם אפילו אינו בעל הממון מותר להרגו
מדלא כתיב וכהו: בעיה"ה. אה דמותר
להרגו משום דלהאי גב קים ליה בגויה
דבעיה"ב אינו מעמיד עצמו על ממונו הלכך
אדעתיה דלמקטליה אתא: אבל שאר כל
אדם לא. שהרי גב זה לא בא אלא על
עסקי נפשות של זה: קמ"ל. דכיון דעל עסקי
נפשות ישראל אתא רודף הוא וניתן להצילו
לבעל הבית בנפשו של זה: ששא א' אתה
יכול להרגו בסייף. כגון שהיה מכשף או
שהיה לו נהר מפסיק ואתה יכול לירות בו
חץ או אבן: שני כותבין הכאן באהר. בפרק
נגמר הדין דלא בעינן בחו קרא דכתיב
הלכך אי לא רבייה הוה אמנא ליבעי מיתה
הכתובה בו כגון הכאה אבל לא לחונק
להטביעו במים: ואין לי אלא מחתרת.
שחתי כותל: גנו. ועלה לו בסולם: חצרו
וקרפיו. ונכנס בו דרך הפתח שמצאו פתוח
מנין: ת"ל ימצא הגנב. מדלא כתיב אם
במחותרת ימצאו וכתיב הגנב יתירה משמע
בכל צדדין שיהא נראה לך גנב. מצויין
במחותרת. כלומר מצויין ורגילין לחתור: זו
היא התראתו. ש"צ התראה אחרת אלא
הורגו מיד דכיון דטרח ומסר נפשיה לחתור
אדעתא דהכי אתא דאי קאי לאפאי קטילנא
ליה ואמרה תורה כיון דרודף הוא א"צ
התראה אלא מצילין אותו בנפשו אבל נכנס
לחצרו וגו דרך הפתח אינו הורגו עד
שיתרו בו בעדים חזי דקאימנא באפק וקטילנא לך וזה יקבל עליו התראה ויאמר יודע אני ועל מנת כן אני עושה שאם תעמוד לנגדי אהרונך אבול בלא התראה
לא דדילמא לאו אדעתא דנפשות קא אתי אלא דאשכח פתחא להדיא ועל אדעתא דאי קאי באפאי ליפוק: קנן הורדף. את קטן אחר להרגו: ניתן להצילו בנפשו.
כדילפינן לקמן (דף עג.) רוצח נתן להצילו בנפשו והאי אע"ג דקטן הוא ולא בר קבולי התראה הוא לגבי רדיפה דינו כגדול: קסבר. רב הונא רודף אין צריך התראה
לענין להצילו בנפשו ולא ניתנה התראה אלא לענין ב"ד דלא מצי למקטליה אם הרג בלא התראה: יצא ראשו. באשה המקשה לילד ומסוכנת וקתני רישא חדיה פושטת
ידה וחותכתו ומוציאתו לאברים דכל זמן שלא יצא לאויר העולם לא נפש הוא וניתן להורגו ולהצילו את אמו אבל יצא ראשו אין נוגעים בו להורגו דהוה ליה כילוד
ואין דוחין נפש מפני נפש ואם תאמר מעשה דשבע בן בכרי (שמואל ב ב) הנה ראשו מושלך אליו דדחו נפש מפני נפש התם משום דאפילו לא מסרוה לו היה נהרג
בערי כשיתפשפשה יואב וכן נהרגין עמו אבל לא היה הוא ניצול אע"פ שחן נהרגין לא היו רשאים למסרו כדי להציל עצמן אי נמי משום דמורד במלכותו הוא ודכי מפרש
לה בתוספתא (תרומה): משמיא קא רדיפי לה. לאמיה: והתורה אמרה שופך דם האדם באדם דמו ישפך. כל הרואה אותו ישפוך דמו בשביל אותו אדם שהוא רודף
דהיינו באדם בשביל הצלת אדם הנרדף והא הכא דלא קתני יודע אני ועל מנת כן אני עושה ואין כאן קבלת התראה ואפילו הכי מייחבי: החווא ר' יוסי ב' יהודה היא.
דאפילו בהרוגי ב"ד לא בעי התראה אלא להבחין הלכך חבר לא בעי התראה ולא החבנה ועם הארץ בעי לאיתרוי ללא נימא שוגג הייתי אבל קבלת התראה אפילו
בעם הארץ לא בעי: פטור. כל כמה דלא אמר על מנת כן אני עושה שאהרג עליו כדילפינן בהיו בודקין (לעיל דף מא.) יומת המת עד שיתיר עצמו למיתה קא תני הכא
גבי רודף דבעי התראה ואם לאו אין מצילין אותו בנפשו: דקאי בתרי עברי נהרא. המתהר מצד זה והרודף והנרדף מצד אחר: דאצולי לא מצי. והאי פטור חייב דקאמר
אמיתת בית דין קאי ולאחר שהרגו לנרדף: מאי איכא. כלומר מאי קא רמי עליהו דהנך רואין למעבד: דבעי לאיתרוי לבי דינא ומקטליה. דכתיב (דברים כב) ובערת
הער מקרבך הלכך בעי התראה דבאלא הכי לא מקטלי ליה: זו היא התראתו. אמר משום דמחוקין ליה רודף לבי דינא בעי התראה:

דמו של הגנב נאמר כְּבֵל אָרֶם, והיינו, שכל הרואוהו שבא במחלת
 רשאי להורגו. ועוד דרשו חכמים ממה שנאמר בפסוק וְיָמַת, ולא
 התפרש בלשון הפסוק במה מיתתו, יש להוכיח שרשאי אתה
 להמית אותו כְּבֵל מִיָּתָה שְׂאֵתָה וְכֹל לְהִמִּיתוּ.
 מקשה הגמרא: כְּשֵׁלֶמָא – הברייתא מובנת במה שנצרכה לרבות
 מהפסוק וְהוֹקֵה, שהיתר הריגתו נאמר כְּבֵל אָרֶם, שהרי אִצְטְרִיךְ
 – נצרך לנו לימוד לזה, משום שלולא דברי הברייתא סְלִיקָא דַּעְתָּךְ
 אִמְיָנָא – היה עולה בדעתך לומר שדווקא כְּבֵל הַבֵּית הוּא שְׂרֵשָׁאי
 להרוג את הגנב, מפני דְקָיִים (לחו) [לִיה] – שברור לו לגנב שיש
 חוקה דְאִין אָרֶם מְעֻמְדִים עֲצָמוּ עַל מְמוֹנֵי, ומחמת כן בא הגנב על
 דעת שאם יעמוד בעל הבית כנגדו, יהרגהו, ומשום כך הותר
 לבעל הבית להקדים ולהורגו, אֲבָל אָדָם אַחֵר, שלא היה בדעת
 הגנב להורגו, לֹא הותר לו להקדים ולהרוג את הגנב, שהרי אינו
 מציל בכך את עצמו, קָא מְשַׁמְעֵי לָן דְרוּחָהּ הוּא הגנב אחר נפשו של
 בעל הבית, ומשום כך הותר דַּמְי, וְאִפְּלוּ אַחֵר נִמְי – גם יכול
 להקדים ולהורגו בכדי להציל את בעל הבית. אֲלָא מַה שְׁהוֹסִיפָה
 הברייתא לדרוש ממה שנאמר וְיָמַת, שאפשר להמית את הבא
 במחלת כְּבֵל מִיָּתָה שְׂאֵתָה וְכֹל לְהִמִּיתוּ, יש להקשות, לָמָּה לִי –
 מדוע נצרכנו לדרשה זו, והלא מְיוֹצֵחַ נִפְקָא – אפשר ללמוד דין
 זה, דְתֵינָא בברייתא, נאמר לגבי רוצח (מבדור לה כא) 'מוֹת יוֹמַת
 תִּמְכֶּה רוּצַח הוּא', ודרשו חכמים, אִין לִי להיתר להרוג את הרוצח,
 אֲלָא בְמִיתָה הַאֲמִירָה בּוּ, כלומר בסוף, וּמִנֵּן שְׂאָם אִי אֲתָה כֹּל
 לְהִמִּיתוּ בְמִיתָה הַפְּתוּכָה בּוּ, וכגון שכישף והעמיד את עצמו
 באויר, או שהנהר בפסוק בין הרוצח למי שרודף אחריו, שְׂאֵתָה
 רְשָׁאי לְהִמִּיתוּ כְּבֵל מִיָּתָה שְׂאֵתָה וְכֹל לְהִמִּיתוּ, וכגון לזרוק עליו
 אבן או חיץ ולהמיתו, תְּלִמּוּד לֹמְר 'מוֹת יוֹמַת', דהיינו שמוֹת
 להרוג את הרודף מְכַל מְקוֹם – בכל אופן שהוא, בין במיתה
 האמורה בו ובין במיתה שאינה אמורה בו.
 התמצת הגמרא: שְׂאֵנִי הָתָם – שונה הדבר שם ברציחה, שאין
 ללמוד ממנה דין זה, משום דְאִמְרָא קְרָא – שנכפל לשון הפסוק
 ונכתב 'מוֹת יוֹמַת', ואפשר שדווקא במקום שיש ריבוי מותר
 להמית בכל מיתה האפשרית, אבל במקום שלא נכפל כן, אסור
 להמית אלא במיתה הראויה להמית בה.
 שואלת הגמרא: וְיִנְיָמְר מִיָּתָה – נלמד מרוצח לכל שאר חייבי
 מיתות, שאם אי אפשר להורגם במיתה הראויה להם, אפשר
 להורגם בכל מיתה שהיא. משיבה הגמרא: אין ללמוד מדין רוצח,
 משום דְתָהוּ רוּצַח וְזוּאֵל הָרֵם, שְׂנֵי פְתוּבִין כְּפִאִין בְּאֲחֵד – שני
 פסוקים הבאים ללמד דין זה, וְכָל שְׂנֵי פְתוּבִין כְּפִאִין בְּאֲחֵד, אִין
 מְלִמְדִין – אין למדים מהם לשאר מקומות שלא נתבאר במפורש
 כן, משום שאם נצרכה התורה ללמדנו דין זה בשתי מקומות,
 משמע שללא החזרה לא היינו למדים כן מעצמנו.
 הגמרא דנה בגדר 'רודף' של הבא במחלת: תְּנֵי רַבְנָן, נאמר
 בפסוק לגבי גנב הבא במחלת (שמות כב א), 'אִם בְּמַחְתֶּרֶת יִמְצָא
 הַגֵּנֵב וְגו', ולכאורה אִין לִי אֲלָא הבא בְּמַחְתֶּרֶת, אבל גנב הבא דרך
 גַּנְזוּ חֲצִירוֹ וְקַרְפִּיפוֹ יִגְיִנְתוּ של בעל הבית, מִנֵּן שאף באופן זה
 הותר להורגו, תְּלִמּוּד לֹמְר 'מִצָּא הַגֵּנֵב', מְכַל מְקוֹם – בכל אופן
 שהוא, בין אם נמצא במחלת ובין אם נמצא בגג או בחצר או
 בקרפף. שואלת הברייתא, אִם כֵּן, מַה תְּלִמּוּד לֹמְר – מה מלמדנו
 הכתוב באמרו 'מַחְתֶּרֶת', משיבה הברייתא, הוֹחֵרָה בַּפְּסוּק רַק
 מַחְתֶּרֶת, מִפְּנֵי שְׂרוּב נַגְבִּים מְצוּיִין בְּמַחְתֶּרֶת – דרכם לבוא במחלת
 בכדי שלא יראום אחרים.
 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תֵּינָא אִידָךְ – שנו חכמים
 בברייתא אחרת, נאמר בפסוק לגבי דין גנב הבא במחלת (שם),
 'אִם בְּמַחְתֶּרֶת יִמְצָא הַגֵּנֵב וְגו', ולכאורה אִין לִי אֲלָא הבא
 בְּמַחְתֶּרֶת, אבל גנב הבא דרך גַּנְזוּ חֲצִירוֹ וְקַרְפִּיפוֹ, מִנֵּן שהותר
 להורגו. משיבה הברייתא, תְּלִמּוּד לֹמְר 'מִצָּא הַגֵּנֵב' מְכַל מְקוֹם –
 בכל אופן שהוא. שואלת הברייתא, אִם כֵּן, מַה תְּלִמּוּד לֹמְר
 'מַחְתֶּרֶת', משיבה הברייתא, הוֹחֵרָה בַּפְּסוּק רַק מַחְתֶּרֶת, בכדי
 ללמדנו שְׂמַחְתֶּרֶת – ביאתו של הגנב דרך המחלת, שנעשית

כָּאֵן – הברייתא הראשונה שמבואר בה שלא הותר דמו של הגנב
 מספק, עוסקת בְּאֵב הבא עַל הַנֵּן במחלת לגנוב ממנו, וכיון שדרך
 הוא שמרובים רחמי האב על בנו, ובודאי לא ירצה האב להרוג
 את בנו אף אם יעמוד כנגדו להציל את ממנו, לכן לא הותר דמו
 של האב מספק, אלא אם ברור כשמש לבן שאביו שונאו עד כדי
 שעלול להורגו, ואילו כָּאֵן – הברייתא השניה שמבואר בה שאף
 מספק הותר דמו של הגנב, עוסקת בְּנֵן הבא עַל הָאֵב במחלת
 לגנוב ממנו, וכל שכן שאר כל אדם הבא במחלת לבית חבירו,
 שודאי בא על דעת להרוג את בעל הבית אם יקום כנגדו להציל
 את ממנו, ומשום כך מותר לבעל הבית להקדימו ולהורגו, אלא
 אם ברור לו כשמש שגנב זה אוהבו כאהבת אב לבנו ולא יהרגהו
 אף אם יעמוד כנגדו.
 הגמרא מביאה מקרה שלא הותר דמו של הגנב: אֲמַר רַב, כָּל דְאִתִּי
 עֲלִיא בְּמַחְתֶּרֶתָא – כל גנב שיבוא עלי במחלת, כְּמִילָנָא לִיה –
 אהרגהו, כיון שבא על דעת להרגני, לְבַר [החיץ] מְרַב חֵינָא כֵּר
 שִׁילָא, שאף אם יבוא עלי במחלת לא אהרוג אותו. שואלת
 הגמרא: מַאי מְעֻמְדִים שֵׁרַב חֵינָא בֵּר שִׁילָא שוֹנָה מִשָּׂאֵר בְּנֵי אָדָם,
 אִילִימָא – אם נאמר מְשוּם דְצִדִיק הוּא יוֹתֵר מִשָּׂאֵר בְּנֵי אָדָם, הָא
 קָתִי בְּמַחְתֶּרֶתָא – אי אפשר לומר כן, שהרי רב דיבר על אופן
 שֵׁרַב חֵינָא יבוא לגנוב ממנו במחלת, ובאותו זמן בודאי אינו
 עומד בצדקו. משיבה הגמרא: אֲלָא, כוונת רב היא, שלא אהרוג
 את רב חנינא בר שלא, מְשוּם דְקָיִים לִי בְּגוּוִיה – שמכיר אני בו
 וברור לי הדבר שדרכו עֲלִי קָרָם אֵב עַל הַנֵּן, ואין חשש שיהרגני
 אף אם אקום כנגדו להציל את ממנו.
 הגמרא דנה בדין הריגת גנב הבא במחלת ובהצלתו, בשבת
 ובחול: תְּנֵי רַבְנָן, נאמר בתורה לגבי גנב הבא במחלת (שמות כב ב),
 'אִם וְרָחַה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דְמִים לו', ומדייקת הברייתא מהמילה
 'אִם' שנכתבה בלשון רבים, שבאופן אסור להרוג את הבא
 במחלת, איסור ההריגה הוא בִּין פְּחוּל וּבִין בְּשֶׁבֶת. וכן מה שנאמר
 לגבי היתר הריגת גנב הבא במחלת (שם כב א), 'אִם בְּמַחְתֶּרֶת
 יִמְצָא הַגֵּנֵב וְהָפָה וְיָמַת אִין לו' דְמִים, נכתבה המילה 'דמים' בלשון
 רבים בכדי ללמדנו ששאר כל אדם שבא במחלת, מותר להורגו
 בִּין פְּחוּל וּבִין בְּשֶׁבֶת.
 שואלת הגמרא: כְּשֵׁלֶמָא – הברייתא מובנת במה שנצרכה לרבות
 מהפסוק אִין לו' דְמִים' שִׁבִין פְּחוּל וּבִין בְּשֶׁבֶת מותר להרוג את הגנב,
 שהרי אִצְטְרִיךְ – נצרך לנו לימוד לזה, משום שלולא הברייתא
 סְלִיקָא דַּעְתָּךְ אִמְיָנָא – היה עולה בדעתך לומר שדין גנב הבא
 במחלת היה אותו מִיָּד דְתָהוּ אַחֵרֵינוּ בֵּית דִּין – כפי שמצינו לגבי הרוגי
 בית דין, דְבִשְׁבֶּת לֹא קְטִילִין – שבת דין אינם הורגים אותם בשבת,
 וכמו כן היינו אומרים שאין להרוג בשבת גנב הבא במחלת, קָא
 מְשַׁמְעֵי לָן דְקְטִילִין – שמוֹת להרוג את הגנב אף בשבת, משום
 פיקוח נפש של בעל הבית. אֲלָא לגבי הדרשה האחרת של
 הברייתא מלשון דְמִים לו', שנאמר במקרה שלא הותר דמו של
 הגנב, בכדי לדרוש שאסור להורגו בִּין פְּחוּל וּבִין בְּשֶׁבֶת, יש
 להקשות, הַשָּׂתָא – עתה שכבר נלמד שאף פְּחוּל לֹא קְטִילִין לִיה –
 אסור להרוג אותו, אם כן, בְּשֶׁבֶת מְכַנְעִיא – וכי צריכים אנו פסוק
 ללמדנו שאם בא האב בשבת אסור להורגו, הלא כל שכן שבשבת
 אסור להורגו, שהרי נוסף איסור שבת על איסור שפיכת דמו.
 משיבה הגמרא: אֲמַר רַב שְׁשֵׁת, לֹא נִצְרָבָא – לא נצרך התנא של
 הברייתא ללמדנו, אֲלָא שאם בשעת חיתירתו של האב נפלה עליו
 מפולת של אבנים והרי הוא בסכנת נפשות, חייבים לְפַקֵּחַ עָלָיו
 [להסיר ממנו] אֵת הַגֵּל של האבנים ולהצילו, ככל אדם שמוֹת
 לחלל עליו את השבת. אמנם אם הגנב בא על עסקי נפשות, כיון
 שהותר דמו בשעה שחותר, הוא נחשב כ'גברא קטילא' [אדם
 שכבר נהרג], ואין מחללים את השבת בכדי להצילו.
 הגמרא מביאה ברייתא הדורשת את המשך הפסוק של גנב הבא
 במחלת: תְּנֵי רַבְנָן, נאמר בדין גנב הבא במחלת (שמות כב א), 'אִם
 בְּמַחְתֶּרֶת יִמְצָא הַגֵּנֵב וְהוֹקֵה וְיָמַת', ודרשו חכמים, ממה שנאמר
 וְהוֹקֵה, שהיא לשון סתמית, ולא נאמר וְהוֹכְהוּ, שדין זה שהותר

48 **הָבֵרוּ שֶׁהוּא מוֹכֵעַ בְּנֶהָר, אוֹ תִּיהַ גּוֹרְדָתוֹ, אוֹ לְסַמֵּין בְּאֵין עֲלָיו, שֶׁהוּא**
 49 **תֵּיב לְהַצִּילוֹ, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר (ויקרא יט טו) 'לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רֵעֶךָ.**
 50 **מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהָא מִהֲכָא נִפְקָא וְהִירֵי מִהֲתָם נִפְקָא - מִפְּסוּק אַחַר**
 51 **יֵש לְלַמּוּד, וְכֻרְשַׁת הַבְּרִייתָא. אֲבָרְתָ גּוֹפּוֹ מַגִּין - מִדְּיֹחֵן יֵש**
 52 **לְלַמּוּד שְׂכֵשֵׁם שְׁחוּבָה לְהַשִּׁיב אֲבִידָה, כִּךְ יֵש חוּבָה לְהַשִּׁיב לְאָדָם**
 53 **אַת גּוֹפּוֹ, וְכֹגוֹן בְּמִקְרָה שֶׁהוּא בִּסְכָנָה, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר בְּפִרְשַׁת אֲבִידָה**
 54 **(דברים כב ב), 'וְהַשְׁבִּיתוּ לוֹ' - עֲלֵיךְ לְהַשִּׁיב אֶת גּוֹפּוֹ לְעַצְמוֹ. מִתְרַצַּת**
 55 **הַגְּמָרָא: אִי מִהֲתָם - אֵילוֹ הֵינִי לּוֹמְדִים רַק מִהֲפִסּוֹק 'וְהַשְׁבוּתוּ לוֹ',**
 56 **הֵנּוּ אֲמִינָא הֵנִי מִיֵּלֵי בְּנִפְשֵׁיהּ - הֵייתִי אוֹמֵר שֶׁמְחֻיב לְהַצִּיל**
 57 **בְּעַצְמוֹ, אֲבָל מִיֵּרֶךְ וּמִיֵּרֶךְ אֲגִירֵי אִימָא לֹא - אֲבַל לְטֵרוּחַ וּלְשֹׁכֵר**
 58 **פּוֹעֵלִים לְצוֹרֵךְ הַהֲצֵלָה אֵינוֹ מְחֻיב, קָא מְשַׁמְעֵ לָן - לִכְן נִכְתַּב**
 59 **הַפְּסוּק 'לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רֵעֶךָ', לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׁחִיבִים לְהַצִּיל גַּם**
 60 **כְּשֶׁהֲדַבֵּר כְּרוּךְ בְּטֵרַחַת שְׂכִירַת פּוֹעֵלִים.**
 61 **מִבִּיבָא הַגְּמָרָא בְּרִייתָא, הַמְּבַרְרַת מַה הֵם דֵּינֵי הַהֲצֵלָה בְּעִרְיוֹת:**
 62 **תְּנֵי רַבְּנָן בְּבִרְייתָא, אֲחֵר הִירֵיף אַחַר תְּבִירוֹ לְהִרְגֵוּ, וְאַחַר הִזְכֵּר**
 63 **לְאִנְסוֹ בְּמִשְׁכַּב זְכוֹר, וְאַחַר נִצְרָה הַמְּאֹרְקָה לְאוֹנְסָה, וְאַחַר תֵּיבֵי**
 64 **מִיתוֹת בֵּית דִּין - עִרְיוֹת שְׁעוֹנָשׁ בְּמִיתַת בֵּית דִּין, וְאַחַר תֵּיבֵי**
 65 **בְּרִיתוֹת - עִרְיוֹת שְׁעוֹנָשׁ בְּכַרְתָּ, מְצִילִין אוֹתָן בְּנִפְשֵׁיוֹ שֶׁל הַרֹדֵף.**
 66 **אֲבַל הַרֹדֵף אַחַר עִרְיוֹת הַאֲסוּרוֹת עֲלָיו רַק בְּלֹא, כְּגוֹן אֲלִמְנָה**
 67 **לְבִתּוֹן גְּדוֹל - כְּהֵן גְּדוֹל הַרֹדֵף אַחַר אֲלִמְנָה לְאוֹנְסָה, וְכֵן גְּיוֹשִׁיָה**
 68 **וְחִלּוּצָה לְבִתּוֹן תְּדִיזוֹ, אֵין מְצִילִין אוֹתָן בְּנִפְשֵׁיוֹ. וְכֵן אִם כְּבֵר נִעְבְּדָה**
 69 **בָּהּ - בְּנִרְדַּפְתָּ זֶה, עֲבִירָה שֶׁל עִרְיוֹת, אֵין מְצִילִין אוֹתָהּ בְּנִפְשֵׁיוֹ. וְכֵן**
 70 **אִם יָשׁ לָהּ מוֹשִׁיעַ בְּאוֹפֵן אַחַר בְּלֹא לְהַרְגוֹ אֶת הַרֹדֵף, אֵין מְצִילִין**
 71 **אוֹתָהּ בְּנִפְשֵׁיוֹ, שְׂאֵין לְהַרְגוֹ אֶת הַרֹדֵף אֲלֵא כְּשֶׂאֵין דֶּרֶךְ אַחֲרַת**
 72 **לְהַצִּיל אֶת הַנִּרְדַּפֵּת. רַבִּי יְהוֹדָה חוֹלֵק עַל רַבְּנָן, וְאוֹמְרֵי, שְׂאֵף**
 73 **הַמְּאֹרְקַת לְרוֹצִים לְהַצִּילָה תֵּיבִי לֹא וְאֵל תְּבִטוּ לְהַצִּילָנִי, וְאוֹמַרְתָּ כֵן**
 74 **כִּדִּי שְׂלֵא יִתְרַנְּנָה בְּטֵרַם יִשְׂגִידוּהּ, אֵין מְצִילִים אוֹתָהּ בְּנִפְשֵׁוֹ.**
 75 **מְבַרְרַת הַגְּמָרָא אֶת מִקּוּרוֹת הַדֵּינִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּבִרְייתָא: מִנְּא הֵנִי**
 76 **מִיֵּלֵי - מִדְּיֹחֵן לְמַדְנֵי דֵּינִים אֵלוֹ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲמַר קְרָא (דברים**
 77 **כב כו) 'וְלִנְעָרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר, אֵין לְנִעָרָה חֲטָא מוֹת', וּמֵאֲחַר**
 78 **שֶׁנֶּאֱמַר כְּבֵר 'וְלִנְעָרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר', מְדוּעַ נֶאֱמַר שׁוֹב אֵין**
 79 **לְנִעָרָה חֲטָא מוֹת, וּמֵהִיתוֹר דּוֹרְשַׁת הַגְּמָרָא, 'נִעָרָה' - כְּפִי הַכְּתִיב**
 80 **שְׁבוּתוֹרָה, שְׁמַלְתָּ 'נִעָרָה' כְּתוּבָה לֵאלֹהִים בְּסוּפָה, זֶה וְזֶה - זֶהוּ**
 81 **הַרֹדֵף אַחַר זָכֵר לְאִנְסוֹ בְּמִשְׁכַּב זְכוֹר, 'נִעָרָה' - כְּפִי הַקֶּרֶךְ, שֶׁהֲנֵנוּ**
 82 **קוֹרְאִים מִיֵּלָה זֶה בְּנִיקוּד שֶׁל נִעָרָה, זֶה נִעָרָה הַמְּאֹרְקָה הַנִּרְדַּפֵּת עַל**
 83 **יַד הָאוֹנֵס, 'חֲטָא' הַכְּתוּב בְּהַמְשַׁךְ הַפְּסוּק, אֵילוֹ תֵּיבֵי בְּרִיתוֹת**
 84 **שְׁבַעֲעִרְיוֹת, 'מָוֹת' הַכְּתוּב בְּהַמְשַׁךְ הַפְּסוּק, אֵילוֹ תֵּיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין**
 85 **שְׁבַעֲעִרְיוֹת, וְעַל כֵּל אֵלוֹ נֶאֱמַר 'וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ' וְכִפִּי שׁוֹרֵשׁ לְעִיל**
 86 **תְּנֵי דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, שֶׁמְשַׁמְעַל שִׁישׁ לְהוֹשִׁיעַ וְכִפִּי אֹפֵן שֶׁהוּא**
 87 **וְאִפִּילוֹ בְּנִפְשׁ הַרֹדֵף.**
 88 **שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: כֵּל הֵנִי לְמָה לִּי - לְשֵׁם מַה הוֹצֵרֵךְ הַפְּסוּק לְכַתּוּב**
 89 **רִיבּוֹי נִפְרַד לְכָל אַחַד מֵאֵלוֹ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: צְרִיבֵי - כֵּל הַרִיבּוּיִים**
 90 **נִצְרָכִים, דְּאֵי קְתִיב רַחֲמֵינָא רַק 'נִעָרָה' הֵייתִי אוֹמֵר שֶׁדִּין זֶה הוּא רַק**
 91 **בְּזָכוֹר, מְשׁוּם דְּלֹא אוֹרְחִיהּ - שְׂאֵין דֶּרֶךְ זָכֵר לְהַבְעֵל, וּבּוִיּוֹן גְּדוֹל**
 92 **הוּא לוֹ, לִכְן תִּתְרִיהַ הַתּוֹרָה לְהַצִּילוֹ בְּנִפְשׁ הַרֹדֵף, אֲבָל נִעָרָה**
 93 **דְּאוֹרְחִיהּ - שְׁדֶּרֶךְ אִשָּׁה לְהַבְעֵל, אִימָא לֹא - הֵייתִי אוֹמֵר שְׂאֵין**
 94 **הִיתֵר לְהַצִּילָה בְּנִפְשׁוֹ. וְאֵי קְתִיב רַחֲמֵינָא נִעָרָה הֵייתִי אוֹמֵר שֶׁנִּיתֵן**
 95 **לְהַצִּילָה בְּנִפְשׁוֹ מְשׁוּם דְּקָא פְּנִים לָהּ - שְׁפּוֹגְמָה בְּתוּלִיהַ וּמִגְּנָה**
 96 **אוֹתָהּ עַל בְּעֵלָה, אֲבָל נִעָרָה הַנִּרְדַּפֵּת לְצוֹרֵךְ מִשְׁכַּב זְכוֹר דְּלֹא קָא פְּנִים**
 97 **לָהּ - שְׂאֵין אֲצִלוֹ פָּנִים זֶה, אִימָא לֹא. וְאֵי קְתִיב רַחֲמֵינָא הֵנִי - וְאֵילוֹ**
 98 **הִיתָה הַתּוֹרָה מְרַבָּה זְכוֹר וְנִעָרָה הַמְּאֹרְסָה בְּלִבָּד,**

משנה

1 משנתנו דנה באיזה אופנים יש להרוג אדם כדי למנוע ממנו
 2 לחטוא: ואלו הן שמצילין אותן מן החטא בנפשן - אף על ידי
 3 הריגתם, הירוף אחר תבירו להרגו, ואחר הזכר לאנסו במשכב
 4 זכור, ואחר הנערה המאורסה לאנסה, וכן ברודף אחר כל העריות
 5 שעונשן כרת או מיתת בית דין. אבל הירוף אחר פהמה לרבעה
 6 והמחלל את השבת - הרוצה לחלל שבת, והעובד עבודת פוגבים
 7 - הרוצה לעבוד עבודה זרה, וכל שכן בשאר העבירות, אין מצילין
 8 אותן מעשיית העבירה בנפשן.

גמרא

9 תנו רבנן בברייתא, מגין לרודף אחר תבירו להרגו, שניתן להצילו
 10 מן העבירה, בנפשו, תלמוד לומר (ויקרא יט טו) 'לא תעמוד על דם רעך'
 11 - אל תעמוד ותמנעו מלהציל בראותך את הבורך עומד למות, ויש
 12 בדרך להצילו.
 13 מקשה הגמרא: והא לתיבי הוא דתתא - וכי פסוק זה נכתב
 14 להשמיענו דרשה זו, והלא, האי - פסוק זה מיבעי ליה - נצרך הוא
 15 לכתתיבא, מגין לרואה את תבירו שהוא מוכע בנהר, או תיה גורדתו,
 16 או לסמין באין עליו, שהוא תיב להצילו מהם, תלמוד לומר (שם),
 17 'לא תעמוד על דם רעך', ומאחר ופסוק זה נדרש לחייב בהצלה
 18 שאין בה הריגת אדם מִישראל, אי אפשר ללמוד ממנו את חובת
 19 ההצלה על ידי הריגת אדם מִישראל.
 20 ואמרת הגמרא: אין תיבי נמי - אכן לא ניתן ללמוד מפסוק זה,
 21 ואלא הדין שניתן להצילו בנפשו מגיל. משיבה הגמרא: אתיא - דין
 22 זה נלמד פקל וחומר מנערה המאורסה, מה נערה המאורסה, שלא
 23 קא הרודף אלא לפוגמה בבתוליה, ולביישה ולזולזה, אך לא
 24 ליטול את נפשה, אמרה תורה, שניתן להצילו מן הרודף בנפשו,
 25 ורדף אחר תבירו להרגו על אחת כמה וכמה שחייב הרואה להצילו
 26 בנפשו. מקשה הגמרא על לימוד זה: ויבי עונשין מן תדין - הלא
 27 הכלל הוא שלא ניתן ללמוד מקל וחומר להטיל עונש על אדם.
 28 מביאה הגמרא לימוד אחר: דבי רבי תנא - בבית מדרשו של רבי
 29 שנו, תקישא הוא - יש ללמוד דין זה ויהיקש, שנאמר בפרשת אונס
 30 נערה מאורסה (דברים כב כו), 'ולנערה לא תעשה דבר אין לנערה
 31 חטא מות כי כאשר יקום איש על רעהו ורצהו נפש בן הדבר הזה'
 32 וגו', ולכאורה קשה ויבי מה למדנו מרצח מעתה - לשם מה הביא
 33 הפסוק כאן את הדוגמא מרצח ונרצח, וכי מן הנרצח הננו צריכים
 34 ללמוד שהנערה המאורסה אינה אשמה, והרי כבר כתב הפסוק
 35 לגבי הנערה עצמה 'ולנערה לא תעשה דבר', אלא הרי זה קא
 36 ללמד ונקמא למד - שכתבתו התורה שם על מנת ללמוד מנערה
 37 לרצח, וכך הוא הלימוד מקיש רצח לנערה המאורסה, מה נערה
 38 המאורסה ניתן להצילה מיד הרודף בנפשו, אף רצח ניתן להצילו
 39 בנפשו.
 40 מבררת הגמרא: ונערה מאורסה גופה מגיל שניתן להצילה בנפש
 41 הרודף. משיבה הגמרא: דתנא דבי רבי ישמעאל - כפי ששנו בבית
 42 מדרשו של רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל, נאמר לגבי
 43 נערה מאורסה (דברים כב כו) 'צעקה הנערה המאורסה ואין מושיע
 44 לה', ומדויק מכך, הא יש מושיע לה - אבל אם יש אדם היכול
 45 להושיעה מיד האונס, צריך הוא להצילה פקל דבר שיכול להושיע
 46 - ואף בהריגת הרודף.
 47 גופא - נשוב לדברי הברייתא שהובאה לעיל, מגין לרואה את

צריכה היא להתחזק בביטחון בהשם יתברך אשר כל איש ישראל, גבר או אשה, צעיר או זקן, הנה בכל מקום שרק ימצא אינו בודד. ממכתב ז' תשרי תשי"ד

1 **מתני'** ואלו שמצילין אותן, מן העבירה: בנפשן, ניתנו ליהרג לכל אדם כדי
2 להצילן מן העבירה ומקראי נפקי: אבל הרוףף אחר כהמה, לרבעה הרוצה
3 לעבוד עבודה זרה ולחלל שבת וכל שכן שאר כריתות ומיתות ב"ד שאינן עריות
4 דלא ניתן להצילו בנפשו אלא מדבר שהוא עוה ויש בה קלון ופגם לנרדף כגון

משנה ואלו הן, שמצילין אותן בנפשן, הרוףף אחר

1 **חבירו להרגו, ואחר הזכר, ואחר הנערה המאורסה,**
2 **אבל הרוףף אחר בהמה, והמחלל את השבת, והעובד**
3 **עבודת פוכבים, אין מצילין אותן בנפשן; גמרא הנו**
4 **רפנו, מניין לרוףף אחר חבירו להרגו, שניתן להצילו**
5 **בנפשו, תלמוד לומר 'לא תעמוד על דם רעד', והא,**
6 **להכי הוא דאחא, האי מופעי ליה, לכתנאי, מניין**
7 **לרואה את חבירו שהוא טובע בנהר, או חיה גוררתו,**
8 **או לסטין באין עליו, שהוא חייב להצילו, תלמוד לומר**
9 **'לא תעמוד על דם רעד', אין, הכי נמי, ואלא, ניתן**
10 **להצילו בנפשו, מנלן, אתיא בקל וחומר מנערה**
11 **המאורסה, מה נערה המאורסה, שלא בא אקא**
12 **לפונגיה, אמרה תורה, ניתן להצילה בנפשו, ורוףף**
13 **אחר חבירו להרגו, על אחת כמה וכמה. וכי עונשין**
14 **מן הדין? דבי רבי תנא, הקישא הוא, 'כי פאשר יקום**
15 **איש על רעהו ורצחו נפש', וכי מה למדנו מרואח**
16 **מעשה, הרי זה בא ללמד ונמצא למד. מוקיש רואח**
17 **לנערה המאורסה, מה נערה המאורסה ניתן להצילה**
18 **בנפשו, אף רואח ניתן להצילו בנפשו, ונערה מאורסה**
19 **גופה, מנלן, פרתנא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי**
20 **ישמעאל, ואין מושיע לה, הא יש מושיע לה, בכל**
21 **דבר שכול להושיע. גופא, מניין לרואה את חבירו**
22 **שהוא טובע בנהר, או חיה גוררתו, או לסטין באין**
23 **עליו, שהוא חייב להצילו, תלמוד לומר 'לא תעמוד**
24 **על דם רעד', והא, מהכא נפקא? מהתם נפקא, אבדת**
25 **גופו מניין, תלמוד לומר 'והשבותו לו', אי מהתם, הוה**
26 **אמינא, הני מילי בנפשיה, אבל מיטרה ומינר אנגרי,**
27 **אימא לא, קא משמע לן: הנו רפנו, אחד הרוףף אחר**
28 **חבירו להרגו, ואחר הזכר, ואחר נערה המאורסה,**
29 **ואחר תייבי מיתות בית דין, ואחר תייבי פרותות,**
30 **מצילין אותן בנפשו. אלמנה לכהן גדול, גרושה**
31 **וחלוצה לכהן הדיוט, אין מצילין אותן בנפשו. נעברה**
32 **בה עבירה, אין מצילין אותה בנפשו. יש לה מושיע,**
33 **אין מצילין אותה בנפשו. רבי יהודה אומר, אף**
34 **האומרת הניחו לו, שלא יהרגנה. מנא הני מילי, אמר**
35 **קרא 'לנערה לא תעשה דבר, אין לנערה חטא מות',**
36 **'נער', זה זכור. 'נערה', זו נערה המאורסה. 'חטא'**
37 **אלו תייבי פרותות. 'מות', אלו תייבי מיתות בית דין.**
38 **כל הני, לקמה לי. צריכי, דאי פתב רחמנא 'נער', משום**
39 **דלאו אורחיה. אבל נערה דאורחה, אימא לא. ואי**
40 **פתב רחמנא 'נערה', משום דקא פגים לה. אבל נער**
41 **דלא קא פגים ליה, אימא לא. ואי פתב רחמנא הני,**
42 **משום**

1 **ומה** נערה המאורסה שלא בא וכו'. וא"ת הווא פגם חמור מרוצח שוה בסקילה וזה
2 בסיף לאו פירכא היא דהכא לא קפיד קרא איסורא אלא אפגמי' דהא נעבדה
3 בה עבירה או שאין מקפדת על פגמה אן מצילין אותה בנפשו כדמוכח שמעתין ופשיטא
4 דיש פגם גדול בנהרג מבנערה המאורסה שזנאסה וא"ת ומנא לן דאפגמי' קפיד רבנא
5 דילמא איסורא קפיד מדאיצטרך למעוטי
6 עובד עבודה זרה ומחלל שבת ובהמה ובקנטרט
7 פי' לקמן באפגמי' קפיד רבי' מדגלי בהני ולא
8 בעבירות אחרות ועוד י"ל דאין מושיע לה
9 משמע דאבושהתה קפיד קרא: הרי' זה בא
10 ללמד ונמצא למד. פירוש ונמצא אף למד דהא
11 ללמד נמי אתא כדרדשין לקמן מה רוצח יורג
12 ואל יעבור וכן בהווא דלעיל בפרק ד' מיתות
13 (דף נד.) משכבי אשה מגיד לך הכתוב שני
14 משכבות באשה וקאמר הרי זה בא ללמד
15 ונמצא למד והיינו נמי אף למד דהא ילפינן
16 מיניה הערהא בזכור בהדיא שמעתין ולשמאל
17 דמחייב אזכר בגן ב' שנים והא דאמר בריש פ"ב
18 דחולין (דף כח.) גבי בני ואיל הרי זה בא ללמד
19 ונמצא למד מה פסולי המוקדשים בשחיטה
20 התם נמי יש לפרש דאף למד קאמר דללמד
21 אפסולי המוקדשין נמי קאי אתי לפטור לו
22 המתנות כדרדשין בפ"ק דבכורות (דף טו.).
23 **אף** רוצח ניתן להצילו בנפשו. ואם תאמר
24 מוהוכח בכל אדם נפקא כדרדשין לעיל
25 (דף עב:) וי"ל דהתם רשות ואשמעינן קרא דאין
26 לו זמים אבל הכא קמ"ל דחובה להציל:
27 **להצילו** בנפשו כו'. משמעות הלשון
28 שמצילין הנרדף בנפשו של רודף
29 אבל לא יתכן לפרש כן ברוףף אחר הבהמה
30 וכיוצא בה לפיכך נראה לפרש דמצילין את
31 האדם מן העבירה בנפשו של עצמו אבל קשה
32 מנערה המאורסה דקאמר שניתן להצילה
33 בנפשו וא"ת וכיון דמחבא ילפינן דרוצח ניתן
34 להצילו בנפשו למה לי קרא טובע בנהר וזהו
35 גוררתו השתא חבירו הורג כדי להציל התם לא
36 כ"ש ולא מסתבר למימר דחבירו הורג טפי
37 לאפשרי' מאיסורא אלא נראה דאי מחבא ה"א
38 עשה קמ"ל התם דעובר בלאו דלא תעמוד על
39 דם רעדו:
40 **תלמוד** לומר והשבותו לו. הכא מוקי ליה
41 לאבדות גופו ובפרק שני דבבא
42 מצינא (דף כה.) מוקי ליה שלא יאביל עגל
43 לעגלים התם דריש והשבותו והכא לו יתירה.
44 **חייבי** כריתות וחייבי מיתות ב"ד. בעריות
45 מיירי דומיא דנערה וא"ת תיפוק ליה
46 מדאיתקוש כל עריות בפ' אחרי מות כדאמרין
47 בריש הבא על בימנתו (יבמות דף נד.) י"ל
48 מדמעט בהמה ש"מ דלא מקשינן הכי מיהו
49 קשה דהא בהמה לא איתקש מדמיביעא לן קרא
50 לרבות הערהא בבהמה בפרק ד' מיתות (לעיל
51 דף גה.).
52 **נער**. פירש בקונטרס נער חתיב וקרי
53 נערה נדרש מקרא ומסורת ואף על גב
54 דאמרין בפרק אלו נערות (כתובות דף מז. ושם)
55 גבי קס כל מקום שנאמר נער אפילו קטנה
56 במשמע הכא הוי מצי למיכתב נערה דעל
57 כרוחך לאו בקטנה איירי אלא בבת עונשין ועוד
58 יש לפרש דטובא נערה חתיבי בפרשה ומיהו
59 בסמוך משמע דמחז דריש דקאמר אידי דכתב
60 נער חתיב נמי נערה פירוש אידי דכתב נער למעוטי בהמה כתב נערה כלומר כפשטיה
61 דקרא דעל כרוחך נערה קרינן דהא בנערה מישתע':

1 **משום** דהאי לא אורחיה והאי קא פגים לה. לאו פירכא גמורה היא דאיכא לממנר
2 אידיך ויכתיב וכו' האי גונא פברק כיצד גולין (פסחים דף עז. ושם) גבי תמיד
3 ופסח דרחו שבת וטומאה ולא יליף מינייהו שאר קרבנות צבור: **חד** למעוטי עובד ע"ז
4 וחד כו'. אי לאו כתיב אלא חד הוה מוקמינן ליה למעוטי בהמה ושבת ותימה דבהמה
5 ושבת היכי ממעט מחד וטפי היה נראה לומר
6 דמחד ממעט ע"ז ושבת וא"ת ולמה לי קרא
7 למעוטי שבת הא מציל גופיה קא מחלל שבת
8 דחובל בחבירו ואין יחלו שבת להציל חבירו
9 מחלול שבת דאין זה מקלקל בחבורה דאיכא
10 תקוני גברא כיון דמחייב מיתה כדפריך באחד
11 דיני ממונות (לעיל דף לה. ושם) וי"ל דמי"מ ס"ד
12 דגזירת הכתוב כרבי אלעזר בר"ש: **חילול**
13 חילול מע"ז. כל הני דלקמן בפרק הנשרפין (דף
14 פג.) דכתיב בהו חילול לא גמרינן מע"ז אלא
15 שבת דשבת מע"ז כתיב יחלו חילול במקום מיתה:
16 **ממונא** לא משלם עד גמר ביאה. פי'
17 בקונטרס שהוא מוציא בתוליה
18 וקשה דבלא השרת בתולים נמי משלם קנס
19 כדאמר בפ"ק דקדושין (דף טו) באו עליה עשרה
20 בני אדם ועדיין היא בתולה רבי אומר הראשון
21 כסילה וכולן כותב ואתמרין מודה רבי לענין
22 קנס וכולו משלם ובפרק הבא על יבמות
23 (יבמות דף נט. ושם) מוקמינן ולו תהיה לאשה
24 באשה הראויה לו פרט לאלמנה לכהן גדול
25 בבא עליה שלא כדרכה אלא הבא היינו טעמא
26 דלא משלם אתחילת ביאה משום דקם ליה
27 כדרכה מינה הלכך לא משלם הבא עד גמר
28 ביאה אבל בעלמא משלם קנס משעת הערעא
29 וי"מ דלא אתרביא הערעא כגמר ביאה ואלא
30 לענין עריות וחיבי לאוין ועשה ויבמה ואשה
31 לבעלה ב'פ' הבא על יבמות (שם ד' נה) אבל
32 לענין קנס לא אתרביא וא"ת על כרחיך למ"ד
33 הערעא זו הכנסת העטרה אי אהרעא לא
34 מחייבא הא בגמר ביאה לאו בתולה היא הא לאו
35 פירכא היא דאהיבי חיב רחמנא תרע מדלא
36 ילפינן הערעא מנערה המאורסה דאי אהרעא
37 פטור בגמר ביאה היכי מחייב הא לאו בתולה
38 היא אלא כתיב חיב רחמנא ומיהו בירושלמי
39 דכתובות משמע דאהרעא משלם קנס
40 דאמרין הערו בה עשרה ועדיין היא בתולה
41 כולו משלמין קנס:

1 **משום דהאי לאו אורחיה הוא, והא קא פגים לה. אכל**
2 **שאר עריות, דאורחיהו ולא נפיש פיגמיהו, אימא**
3 **לא, פתב רחמנא 'חטא'. ואי פתב רחמנא 'חטא', הוה**
4 **אמינא, אפילו חייבי לאוין, פתב רחמנא 'מות'. ואי**
5 **פתב רחמנא 'מות', הוה אמינא, חייבי מיתות בית דין,**
6 **אין. חייבי פירות, לא. פתב רחמנא 'חטא'. ולכתוב**
7 **רחמנא 'חטא מות', ולא פעי 'נער' ו'נערה'. אין הכי**
8 **נמי. ואלא 'נער' ו'נערה', חד למעוטי עובד עבודת**
9 **פוכבים, וחד למעוטי בהמה ושבת. ולרבי שמעון בן**
10 **יוחי, דאמר עובד עבודת פוכבים ניתן להצילו בנפשו,**
11 **למה לי. חד למעוטי בהמה, וחד למעוטי שבת.**
12 **סלקא דעתך אמינא, תיתי שבת מ'חילול' ו'חילול'**
13 **מעבודת פוכבים. ולרבי אלעזר רבבי שמעון, דאמר**
14 **מחלל את השבת ניתן להצילו בנפשו, דאתיא שבת**
15 **מ'חילול' ו'חילול' מעבודת פוכבים, מאי איכא למימר.**
16 **חד מעוטי למעוטי בהמה, ואידך, אידי דכתב רחמנא**
17 **נער, פתב נמי נערה: רבי יהודה אומר, אף האומרת**
18 **הניחו לו שלא יהרגנה: במאי קמיפלגי, אמר רבא,**
19 **במקפדת על פיגמיה ומניחתו שלא יהרגנה. רבן**
20 **סברי, אפיגמיה קפיד רחמנא, והרי מקפדת על פיגמיה.**
21 **ורבי יהודה, האי דקאמר רחמנא קטליה, משום**
22 **דמסרה נפשה לקטלא. הא, לא מסרה נפשה לקטלא.**
23 **אמר ליה רב פפא לאביי, אלמנה לכהן גדול, נמי**
24 **קא פגים לה. אמר ליה, אפיגמיה רבה, קפיד רחמנא.**
25 **אפיגמיה זוטא, לא קפיד רחמנא: 'חטא' אלו חייבי**
26 **פירות: ורמניהו, ואלו נערות שיש להן קנס, תבא**
27 **על אחותו. אמרוהו רבן קמייה דרב חסדא, משעת**
28 **הערה דפגמיה, איפטר ליה מקטלא. ממונא לא**
29 **משלם, עד גמר ביאה. הניחא למאן דאמר, הערה**
30 **זו נשיקה. אלא למאן דאמר, הערה זו הכנסת**
31 **עטרה, מאי איכא למימר. אלא אמר רב חסדא, כגון**
32 **שבא עליה שלא פדרפה, והור וקא עליה פדרפה.**
33 **רבא אמר, במניחתו שלא יהרגנה, ורבי יהודה היא.**

1 דאורחיהו. ובעלות: ולא נפיש פגמיהו. כארוסה שחביבה ועלת חן על הארוס
2 ועכשיו מתנגה עליו אבל שאר עריות פנויות בתולות לא מפגמי כולי האי וכן
3 נשואות בעולות לא מפגמי כולי האי כמו ארוסה: וכתב **חטא מות**. דאתרבו לה
4 כריתות ומיתות ב"ד ולא בעי נער ונערה שהרי חן בכלל: **חד למעוטי עבודה זרה**.
5 דס"א תיתי בקי"ו כדלקמן: **וחד למעוטי**
6 **בהמה**. משום דמי לעריות ושבת כדי
7 נקטיה ואגב גררא איידי דתון בבתני מיהו
8 קרא לא בעי למעוטי דבין דאמעטא
9 עבודה זרה מהיכא תיתי שבת הא לא סלקא
10 דעתן לאתויי אלא בחילול חילול מעבודה
11 זרה כדלקמן דרבי שמעון לקמן הוא (דף
12 עז): **אידי דכתב נער**. להביא את החובר
13 כתב נערה כלומר כפשטיה דקרא דעל
14 כרזיה נערה קרינא ביה דהא בנערה
15 משתעי ולנערה לא תעשה דבר: **במקפדת**
16 **על פגמה**. דאי בשאינה מקפדת לא קאמרי
17 רבנן למקטליה משום עבירה דלא חמיר
18 מעבודה זרה ושבת: **אפגמיה קפיד רחמנא**.
19 מדלא כתיב בהאי קרא אלא מידי דפגמה
20 שמע מינה אפגמיה קפיד: **דמסרה נפשה**
21 **לקטלא**. שיש צנוניות משומין עצמן למוט
22 שיורגנה ולא תבעל לו ואמרה תורה הציל
23 דמה דמו: **הא קא פגים לה**. ואי טעמא
24 דקרא משום פגימה היא אמאי אמעיטו
25 חייבי לאוין ואורבנן קא פריך דאמרי טעמא
26 משום פגמה הוא: **אפגמיה רבה**. כגון עריות
27 דכריתות שחן מורות והיא חרפתה מרובה
28 שהולד ממזר ונעשית זונה כבעלתו אבל
29 כהן גדול באלמנה אינה נעשית זונה אלא
30 חללה: **הבא על אחותו**. כלומר אפילו בא
31 על אחותו דלא קרינא בה ולו תהיה לאשה
32 אפילו הכי קרינא בה ונתן האיש השוכב
33 עמה אתרביא מקראי בכתובות (דף כט)
34 ואע"ג דחייב כרת לא מפטרי מתשלומין ואי
35 ניתן להצילה בנפשו אמאי משלם הרי מיתה
36 ותשלומין יש כאן ואע"ג דלא אקטול פטור
37 מתשלומין כדקיימא לן (שם ד' לה). בכל
38 חייבי מיתות בית דין שגוגין דנפקא לן
39 מדתניא דבי חזקיה מה מכה בהמה לא
40 חלקת בה כו' אף מכה אדם לא תחוק בו
41 וכו': **משעת הערעא**. קרי ליה נבעלה
42 ואפגימה במקצת ושוב אין מצילין אותה
43 מגמר ביאה בנפשו וקנסא לא מחייבי אלא
44 משום גמר ביאה שהוא מוציא בתולה והאי
45 גמר ביאה לאו דווקא ביאת המירוק שהיא
46 מזריע דקרא אבתולים קפיד דכתיב (דברים
47 כב) נערה בתולה אשר לא אורסה אלא גמר
48 ביאה דהא הכנסת עטרה היא: **הניחא**

1 **למאן דאמר**. ביבמות (ד' נה) הערעא דהויא כבעילה היינו נשיקת אבר איכא
2 לאוקומה דפגימה היא דמיקרי בעולה ועדיין בתוליה לא יצאו לאיחויביה קנסא
3 דחמשים: **אלא למאן דאמר הערעא**. שעשה הכתוב ככל התורה כבעילה זו
4 הכנסת עטרה וגמר ביאה כגון דשפחה חרופה דכתיב בה שכבת זרע (ויקרא יט)
5 היינו ביאת המירוק אין כאן הערעא פגם בלא הוצאת בתולים ונמצאו מיתה דניתן
6 להציל ותשלומין באין כאתו: **שבא עליה**. הוא או אחר כבר שלא כדרכה וחור
7 וצב עליה כדרכה דלא ניתן בביאה זו להצילה בנפשו שכבר נפגמה: **ו"י היא**,
8 דאמר לא ניתן להצילו בנפשה

1 **רב**
2 דעל כרחיך מתניתין לא מותקמא כו' עקיבא דברייתא דהא רב פפא אית ליה התם באלו נערות
3 דאית ליה חידוש כו' על כרחיך סבר לה רבי עקיבא דמתני' ו'בירושלמי בפרק אלו נערות אמתניתין
4 דיתומה שנתארסה ונתגרשה איכא פלוגתא דאמוראי דאיכא למאן דאמר הנפמה
5 פטור בבשת ופגם אבל קנס אינה יכולה לנחול ואיכא לאוקמרי רב פפא דהכא כי יהוא ומאן דאמר
6 התם פטור מן הכל סבר כאידיך שנייה דהכא:

1 ונתגרשה דאי בעודה תחתיו חייבי מיתות פטורין כדתנן התם ונערה שנתארסה ונתגרשה
2 קנסה לבעמה כדקתני ר' עקיבא כסיפא ואי במפתה הרי מחלה כדמוכח בפ' אלו נערות
3 (שם ד' לב). דמוקי מתני' דאלו חן הולקין ביתומה ומפתה וכו' דאתיא כרבי עקיבא
4 דברייתא דאמר נערה שנתארסה ונתגרשה יש לה קנס וקנסה לאביה הא קתני סיפא
5 הביא על בתו פטור משום דמתחייב בנפשו ובנתארסה ונתגרשה אידיך ואי דאב תיפוק
6 ליה דאפילו בא עליה אחר קנסה לאביה ואין לומר דאיצטרך היכא דלא הספיקה
7 לעמוד ברין עד שברגה דמה עמידה ברין שייך בדבר שהוא שלו ונראה לפרש דלעולם
8 לבעמה ואפילו במפתה מחייב אי אמרה בשעה שבא עליה שאינה מוחלת הקנס מיהו
9 בירושלמי פריך לה ומשני כגון שלא הספיקה לעמוד ברין עד שמת האב אבל יש להוכיח
10 דעל כרחיך מתניתין לא מותקמא כו' עקיבא דברייתא דהא רב פפא אית ליה התם באלו נערות
11 דאית ליה חידוש כו' על כרחיך סבר לה רבי עקיבא דמתני' ו'בירושלמי בפרק אלו נערות אמתניתין
12 דיתומה שנתארסה ונתגרשה איכא פלוגתא דאמוראי דאיכא למאן דאמר הנפמה
13 פטור בבשת ופגם אבל קנס אינה יכולה לנחול ואיכא לאוקמרי רב פפא דהכא כי יהוא ומאן דאמר
14 התם פטור מן הכל סבר כאידיך שנייה דהכא:

49 דְּאָמַר רְחֵמָנָא קְמָלִיהּ – מזה שאמרה התורה להורגו הוא מְשׁוּם
 50 דְּמִסְרָה נְפִשָּׁה לְקַמְלָא – שחששה התורה שהנערה תעמוד על
 51 נפשה שלא יבעלנה, ותמסור עצמה למות על כך, והתירה
 52 להקדים ולהרגו על מנת שלא יהרגנה, וְהָא – ונערה זו, הרי לא
 53 מְסָרָה נְפִשָּׁה לְקַמְלָא, וכיון שאומרת שאין בכונתה למסור את
 54 נפשה, לפיכך אין היתר להצילה בנפשו.
 55 רב פפא מקשה על שיטת רבנן: אָמַר לִיהּ רַב פָּפָא לְאַבְי, אֲלֵמְנָה
 56 לְבָתְנָן גְּדוּל, נְפִי קָא פְּגִים לָהּ – גם נפגמת, שנעשית חללה בביאתו,
 57 ולא הותר להצילה בנפשו. אָמַר לִיהּ – השיב לו אביו, אֲפִינְמָה רַבָּה
 58 קְפִיד רְחֵמָנָא – על פגם גדול, כגון עריות החמורות שחיובם בכרת,
 59 והרפתם מרובה שולדה ממזר ונעשית זונה, הקפידה התורה עד
 60 כדי התרת דם הרודף, אֲפִינְמָה זִינָא, לא קְפִיד רְחֵמָנָא – אבל על
 61 פגם קטן, שאינה נעשית זונה אלא רק חללה לא הקפידה התורה,
 62 ולא התירה להרוג על כך את הרודף.
 63 דרשה הגמרא לעיל (ע"א), 'חֲטָא' אֵלו חֵיבֵי בְרִיתוֹת, שמצילין אותן
 64 בנפשם. וְרַמִּינְהוּ – וקשה על דין זה ממה ששינונו בכתובות (בט.),
 65 וְאֵלו נְעוֹת שֵׁישׁ לְהֵן קָנְס, תָּבֵא עַל אַחֹתוֹ, ולכאורה הלא אחתו
 66 היא בחיוב כרת, ואם הותר להרוג את הרודף אחר חיובי בריתות,
 67 אם כן נמצא שבשעת רדיפתו לאונסה הוא מחויב מיתה, והדין
 68 הוא שלא מחייבים אדם במיתה ובתשלומים, ומדוע יש חיוב קנס
 69 באונס את אחתו.
 70 מתרצת הגמרא: אָמְרוּהּ רַבְּנָן קְמִיהּ דְּרַב חֲסִדָּא – אמרו חכמי
 71 השיבה בפני רב חסדא, מִשְׁעַת הַעֲרָאָה וְתַחֲלִילַת הַבִּיאָה דְּפְגַמְתָּ –
 72 שאז היא נפגמת אִיפְסָר לִיהּ מְקַמְלָא – נפטור מחיוב המיתה, כלומר
 73 ששוב אין רשות להורגו, כמו ששינונו בברייתא לעיל (ע"ב) שאחר
 74 שנעבדה בה עבירה אסור להורגו, ואילו מְמוֹנָא לא מְשַׁלֵּם עַד גְּמַר
 75 בִּיאָה – חיוב הקנס אינו חל עד גמר הביאה, כשמשייר בתוליה,
 76 ואם כן נמצא שאין זה נחשב ששני החיובים באים עליו כאחד,
 77 ובאופן זה לא חל הכלל של 'קִים לִיהּ בְּדַרְבָּה מִינֵיהּ'.
 78 ממשיכה הגמרא להתקשות: הֲנִיחָא – תירוץ זה מובן לְמָאן דְּאָמַר
 79 הַעֲרָאָה זו נְשִׁיקָה – נשיקת האבר, שלכן מיד בתחילת הביאה
 80 נחשב שבא עליה ופגמה ויותר אין עליו חיוב מיתה, ואילו חיוב
 81 הקנס לא חל עד שעת הכנסת העטרה שאז משיר בתוליה, אֲלָא
 82 לְמָאן דְּאָמַר הַעֲרָאָה זו הַכְּנַסַת עֲטָרָה, וקודם לכן עדיין לא נחשב
 83 שבא עליה ועדיין יש דין להורגו כדי שלא ימשיך, מָאֵי אִיבָא
 84 לְמִימַר – כיצד ניישב את הדין המבואר כאן שחיובי בריתות מותר
 85 להצילם בנפשם, עם המשנה בכתובות, הלא נמצא שמשיר
 86 בתוליה בשעה שמחויב מיתה, ויש לומר בו 'קִים לִיהּ בְּדַרְבָּה מִינֵיהּ'
 87 ולפטורו מקנס.
 88 מתרצת הגמרא: אֲלָא אָמַר רַב חֲסִדָּא, בְּמַשְׁנָה בְּכַתּוּבֹת מְדוּבָר
 89 כְּגוֹן שָׂפָא עֲלִיהּ קוֹדֵם לְכֹן שְׁלֵא כְּדָרְבָּה, ובכך נפגמה, ומעתה אין
 90 היתר להצילה בנפש הרודף, וְחֹר וְכָא עֲלִיהּ כְּדָרְבָּה, ועל ביאה זו
 91 מתחייב קנס לפי שעדיין היא בתולה.
 92 תירוץ נוסף: רַבָּא אָמַר, בְּמַשְׁנָה בְּכַתּוּבֹת מְדוּבָר כְּמִנְיַחְתּוֹ לְבוּעֵלָה,
 93 על מנת שֵׁלֵא יִהְיֶנָּה, והמשנה שם כדעת רבי יהודה היא, הסובר
 94 לעיל (ע"ב) שבאומרת 'הניחו לו' אין מצילים אותה בנפשו, ולפיכך
 95 אין עליו חיוב מיתה ואפשר לחייבו בקנס.

1 הייתי אומר שדווקא בהם התירה התורה להציל בנפש, מְשׁוּם
 2 דְּהָא – זכר, לְאוֹ אוֹרְחִיהּ הוּא – אין דרכו בבעילה, וְהָא – נערה
 3 המאורסה, קָא פְּגִים לָהּ – פוגמה בבעלתו, אֲכַל שְׂאָר עֲרִיזוֹת,
 4 דְּאוֹרְחִיהּ – שדרכו בבעילה ועומדות לכך, וְלֹא נְפִישׁ פְּיִנְמִיחוֹ –
 5 ואין פגמן גדול כנערה המאורסה שחביבה על ארוסה ועתה
 6 מתגנה בכך, אִימָא לֹא, כְּתַב רְחֵמָנָא 'חֲטָא' לְלַמַּד עַל כָּל הַעֲרִיזוֹת.
 7 וְאִי כְּתַב רְחֵמָנָא 'חֲטָא' וְלֹא כְּתַב 'מוֹת', הָוּא אֲמִינָא – הייתי אומר
 8 שֵׁאִפְלוֹ בַעֲרִיזוֹת שְׁחָן מִחֵיבֵי לְאוּיָן, כגון אלמנה לכהן גדול, ניתן
 9 להציל בנפש, כְּתַב רְחֵמָנָא 'מוֹת', לְלַמַּד שֶׁהֵיחָר הוּא דוּקָא
 10 ב'חטא' שיש בו שום מיתה ולא בחיובי לאוין. וְאִי כְּתַב רְחֵמָנָא
 11 'מוֹת' וְלֹא כְּתַב 'חֲטָא', הוּא אֲמִינָא חֵיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין אִין, חֵיבֵי
 12 בְרִיתוֹת לֹא, כְּתַב רְחֵמָנָא 'חֲטָא', לְלַמַּד גַּם עַל חֵיבֵי כְרִיתוֹת.
 13 שואלת הגמרא: וְלְכַתּוּב רְחֵמָנָא – שתכתוב התורה רק 'חֲטָא מוֹת'
 14 וְלֹא כְּתַב 'עֵר' וְנִעְרָה, כיון ש'מחטא מות' יש ללמוד לכל חיובי
 15 כריתות ומיתות בית דין, ובכללם נערה המאורסה וזכר. אומרת
 16 הגמרא: אִין חֵבֵי נְפִי – אכן מחטא מות' לומדים הכל, וְאֲלָא אִם
 17 כן, מזה נדרוש ממילת 'נִעַר' ומקריאתה 'נִעְרָה', חַד לְמַעוּשֵׁי עוֹבְד
 18 עֲבוֹדָת פּוֹכְבִים – ייתור אחד נכתב כדי למעט שאין להציל בנפש
 19 את הרוצה לעבוד עבודה זרה, וְחַד לְמַעוּשֵׁי בְהֵמָה – וייתור אחד
 20 שבו למעט את הרודף אחר בהמה לרבעה, וְכֵן אֵת הַרוֹצֵה לְחַלֵּל
 21 שְׂבֵת שֵׁלֵא נִיתָן לְהַצִּילֵם בְּנַפְשָׁם.
 22 ממשיכה הגמרא ושואלת: וְלְרַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, דְּאָמַר (לְקַמַּן עַד.)
 23 עוֹבְד עֲבוֹדָת פּוֹכְבִים נִיתָן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ, אִם כֵּן לְמָה לִי שְׁנֵי
 24 מִיעוּטִים. משיבה הגמרא: חַד לְמַעוּשֵׁי בְהֵמָה, וְחַד לְמַעוּשֵׁי שְׂבֵת,
 25 שְׁסֻלְקָא דְּעֵתָהּ אֲמִינָא – היה עולה בדעתך לומר, תִּיתֵי שְׂבֵת
 26 מ'חילול' 'חילול' מְעַבְדָת פּוֹכְבִים – שיש ללמוד את דין המחלל
 27 שבת בגזירה שוה מעובד עבודה זרה ממילת 'חילול' הכתובה
 28 בשניהם, שכשם שיש להרוג את ההולך לעבוד עבודת כוכבים
 29 לדעת רבי שמעון בר יוחאי, כך יש להרוג את ההולך לחלל את
 30 השבת, לכן משמיעה לנו התורה (במיעוט) שאין להצילו מחילול
 31 שבת בנפשו.
 32 שואלת עוד הגמרא: וְלְרַבֵּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּאָמַר (לְקַמַּן עַד.)
 33 שְׁגַם הַמְחַלֵּל אֵת הַשְּׂבֵת נִיתָן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ, ומקורו לדין זה, הוא
 34 מְשׁוּם דְּאֵתֵיָא שְׂבֵת – שנלמדת שבת מ'חילול' 'חילול' מְעַבְדָת
 35 פּוֹכְבִים, מָאֵי אִיבָא לְמִימַר – איך נבאר את ייתור הפסוקים. משיבה
 36 הגמרא: חַד מִיעוּט לְמַעוּשֵׁי בְהֵמָה, וְאִידֵי, אִידֵי דְּכְתַב רְחֵמָנָא נִעַר
 37 כְּתַב נְפִי נִעְרָה – אגב שכתבה התורה 'נִעַר' למעט בהמה, הוצרכה
 38 גם למסורת שקוראים את זה 'נִעְרָה', מְשׁוּם שֶׁהִפְרָשָׁה עוֹסֶקֶת
 39 בנערה, ולעולם ממעטים רק דבר אחד.
 40 שינונו בברייתא: רַבִּי יְהוּדָה אָמַר אֵף הָאוֹמְרָת הִנִּיחוּ לוֹ שְׁלֵא
 41 יִהְיֶנָּה, אין מצילים אותה בנפשו. מבררת הגמרא: פְּמָא קְמִיפְלָנִי
 42 – באיזה מקרה נחלקו רבנן ורבי יהודה, ומיה סברת מחלוקתם.
 43 משיבה הגמרא: אָמַר רַבָּא, מחלוקתם היא באופן שהנערה מְקַפְּדָת
 44 עַל פְּיָנְמָה ואינה מזנה עמו מרצונה, ובכל זאת מְנִיחָתוֹ לַעֲשׂוֹת
 45 רְצוֹנוֹ, כְּדִי שְׁלֵא יִהְיֶנָּה, אם יראה שלא מניחים לו לעשות רצונו.
 46 וסברת מחלוקתם היא, שרַבְּנָן כְּרִי, אֲפִינְמָה קְפִיד רְחֵמָנָא – הטעם
 47 שהותר להרוג את הרודף הוא מחמת פגם הנערה, וְהָרִי גַם זוֹ
 48 מְקַפְּדָת עַל פְּיָנְמָה, ויש להצילה בנפשו, וְרַבִּי יְהוּדָה סוֹבֵר, הָאִי

במה שכתב אודות המיחוש, שנופלת תרדמה כו' – אחת העצות לזה הוא, הלימוד במקום שליבו חפץ ושינוי בהלימוד מזמן לזמן, זאת אומרת שלא יהיה הלימוד שעות רצופות בעניין אחד, או בסגנון אחד.

ממכתב ד' תשרי, תשי"ט

1 תירוץ נוסף: רב פפא אמר, במשנה בכתובות מדובר בַּמְפֻקָה –
 2 שמסכימה להיבעל, שיש לה קנס, אבל אין מצילים אותה בנפשו,
 3 וְדַבְרֵי הַכֹּל – ואין צורך להעמידה ברעת יחיד.
 4 תירוץ נוסף: אפיי אמר, אין צורך להעמיד במפותה, אלא מדובר
 5 באנוסה בַּאֵפֶן שִׁכּוּל לְהַצִּיל בְּאֶחָד מֵאֲבָרָיו של הרודה, וְרַבִּי יוֹנָתָן
 6 בֵּן שְׂאֵל חָיָא, האוסר במקרה כזה להרוג את הרודה, ולפיכך אין
 7 קים ליה בדרבה מיניה, דְתֵינָא בְרֵי אֱלֵעִזְרָא, רַבִּי יוֹנָתָן בֵּן שְׂאֵל אָמְרֵי,
 8 רוּדְף שְׂתֵינָה רוּדְף אַחַר חֲבִירוֹ הַלְּהוֹרֵגוּ, וְיִכּוּל לְהַצִּיל בְּאֶחָד מֵאֲבָרָיו
 9 וְלֹא הַצִּיל אֲלֵא הֲרַגוּ, הֲרֵי הַמְצִיל נִהְרַג עֲלָיו – נהרג על הריגת
 10 הרודה, כדן רוצח.
 11 מבררת הגמרא: מַאי מַעְמָא דְרַבִּי יוֹנָתָן בֵּן שְׂאֵל מְשִׁיבָה הַגְמָרָא:
 12 דְכֵתִיב (שמות כא כב) 'וְכִי יִצְאוּ אֲנָשִׁים (הַיְהוּ) וְנָגְפוּ אִשָּׁה הִרְחָה
 13 וַיִּצְאוּ לְדִלְיָהּ עֹנֵשׂ עֹנֵשׂ כַּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה/ דְהֵינּוּ,
 14 אִם פָּגַע אֶחָד מֵהֶם בְּאִשָּׁה מְעוּבֶרֶת וְהִפִּיל וְלֹדוּתֶיהָ, חַיִּיב לְשַׁלֵּם
 15 לְבַעֲלָהּ אֶת דְּמֵי הַלְּדוּת, וְאָמַר רַבִּי אֱלֵעִזְרָא, בְּמִצּוֹת שְׂמִיתָהּ הַתְּבוּרָה
 16 מְדַבֵּר – שֶׁמְדוּבֵר כְּשֶׁרָצַח הַמִּכָּה לְהוֹרוֹג אֶת חֲבִירוֹ, דְכֵתִיב בַּפְּסוּק
 17 הַבָּא 'וְאִם אִסּוֹן יִהְיֶה וְנִתְּתָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ' – שֶׁאִם מֵתָה הָאִשָּׁה
 18 נִהְרַג עַל רְצִיחָתָהּ, וְאִם לֹא הִיָּה מִתְכוּוֹן לְהַרְגָּה כְּלִשְׂיָה אֲלֵא הַכֹּל
 19 הִיָּה בְּשִׁגְגָה, לֹא הִיָּה נִהְרַג עַל הַרְיָגָתָהּ הָאִשָּׁה. חוֹזֵר הַגְמָרָא
 20 הַלּוֹכִיחַ אֶת דֵּינָה רַבִּי יוֹנָתָן בֵּן שְׂאֵל: וְאִפְּלִי הָכִי – שְׁכוּוְנָתוּ
 21 הִיתָה לְהוֹרוֹג, אָמַר רַחֲמָנָא 'לֹא יִהְיֶה אִסּוֹן עֹנֵשׂ יִעֲשֶׂה בִּמְמוֹן, אִי
 22 אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא – מִכּוּן הַדְּבַר אִם נִאֲמַר שְׂכָאֵר יִכּוּל לְהַצִּיל בְּאֶחָד
 23 מֵאֲבָרָיו לֹא נִיתָן לְהַצִּיל בְּנַפְשׁוֹ, הֵינּוּ דְמִשְׁפַּחְתָּ לָּהּ דִּיעֲנַשׁ – נִיתָן
 24 לְמִצּוֹא אֹפֶן שִׂיתְחַיִּיב לְשַׁלֵּם דְּמֵי וְלֹדוּת אֶף הַשְׁתְּכוּוֹן וְרוּדְף אַחַר
 25 חֲבִירוֹ הַלְּהוֹרוֹג, כְּגוֹן שִׁכּוּל לְהַצִּיל בְּאֶחָד מֵאֲבָרָיו, אֲלֵא אִי אֲמַרְתָּ –
 26 אֲבַל אִם תֵּאֲמַר שְׂכָאֵר יִכּוּל לְהַצִּיל בְּאֶחָד מֵאֲבָרָיו נִמְיֵי נִיתָן
 27 לְהַצִּיל בְּנַפְשׁוֹ, וְגַם בְּמִקְרָה כּוּזָה דֵּינָה כְּחַיִּיב מִיתָה, הֵיכִי מְשַׁפַּחְתָּ לָּהּ
 28 דִּיעֲנַשׁ – אִיךָ אֲפֵר לְמִצּוֹא אֹפֶן שִׂיתְחַיִּיב הַרוּדְף בְּדַמֵּי וְלֹדוּת,
 29 וְהֲרֵי חַיִּיב מִיתָה הָאִשָּׁה, וְקִים לִיה בְּדַרְבָּה מִינֵיהּ.
 30 דוּחָה הַגְמָרָא: דִּילְמָא וְשִׁילְמָא – שְׂמָא כֵּאֵן זֶה שׁוֹנֵה מְשׁוּם
 31 דְּמִיתָה לְזֶה וְתִשְׁלֹמִין לְזֶה – שֶׁהִמִּיתָה מַחְמַת חֲבִירוֹ, וְהִמְמוֹן מַחְמַת
 32 בַּעַל הָאִשָּׁה, וְבִאֹפֶן זֶה לֹא נִאֲמַר פְּטוֹר קִים לִיה בְּדַרְבָּה מִינֵיהּ,
 33 וְאִין הַכְּרַח לְהַעֲמִיד שְׂלֵא הִיָּה לוֹ דִּין רוּדְף מְשׁוּם שְׂהִיָּה אֲפֵשֶׁר
 34 לְהַצִּיל בְּאֶחָד מֵאֲבָרָיו.
 35 אומרת הגמרא שלא ניתן לחלק כן: לֹא שְׂמָא – אין חילוק אם
 36 המיתה והתשלומין לאחד או לשנים, ובכל אופן יש את הפטור של
 37 קים ליה בדרבה מיניה. וראיה לכך, וְרוּדְף נִרְדָּף, וְרוּדְף שְׂתֵינָה רוּדְף
 38 אַחֲרֵי חֲבִירוֹ, וְשִׁיבַר אֶת הַכְּלִים, בֵּין שֶׁל נִרְדָּף וּבֵין שֶׁל כָּל אֲדָם, פְּטוֹר
 39 עַל הַכְּלִים, מַאי מַעְמָא, מִפְּנֵי שְׂמִתְחַיִּיב בְּנַפְשׁוֹ הוּא – שבשעת
 40 רדיפתו היה מותר להרוג, ואי אפשר לחייבו ממון באותה שעה
 41 משום קים ליה בדרבה מיניה. והלא שם המיתה מחמת הנרדף,
 42 והממון מחמת בעל הכלי, ומוכח שדין קים ליה בדרבה מיניה
 43 נאמר גם במיתה לזה ותשלומין לזה, ושוב ניתן להוכיח כשיטת
 44 רבי יונתן בן שאול מחיוב דמי הולדות שמתחייב הנוגף.
 45 מביאה הגמרא את המשך דבריו של רבא: וְנִרְדָּף שְׂשִׁיבַר תוּךְ כַּדִּי
 46 בְּרִיחָה אֶת הַכְּלִים שֶׁל הַרוּדְף פְּטוֹר, וְאִם שִׁיבַר אֶת כְּלָיו שֶׁל כָּל
 47 אֲדָם חַיִּיב. מִבְּאֵר רַבָּא: שֶׁל רוּדְף פְּטוֹר, מְשׁוּם שְׂלֵא יְהֵא מְמוֹנֵי שֶׁל
 48 הַרוּדְף חַיִּיב עָלָיו מְנוּפֵי, וְאִם הוֹתֵר לְנִרְדָּף לְפָגוּעַ בְּגוּפוֹ שֶׁל הַרוּדְף
 49 כַּדִּי לְהַצִּיל עֲצֻמוֹ, כֹּל שְׁכֵן שְׂמוּתֵר לְפָגוּעַ בְּמִמוֹנוֹ לְצוּרְךָ הַהַצְלָה,
 50 וְהֲרֵי כֵּאֵן שְׂבֵרֵם תוּךְ כַּדִּי שְׂבֵרֵם לְהַצִּיל עֲצֻמוֹ, אֲבַל שֶׁל כָּל אֲדָם
 51 חַיִּיב, מִפְּנֵי שְׂמִצִּיל עֲצֻמוֹ בְּמִמוֹן חֲבִירוֹ, וְהַעוֹשָׂה כֵּן חַיִּיב לְשַׁלֵּם.
 52 ממשך רבא כדן נוסף: וְרוּדְף שְׂתֵינָה רוּדְף אַחַר רוּדְף עַל מִנְת
 53 לְהַצִּיל – לְהַצִּיל אֶת הַנִּרְדָּף מִיּוֹד, וְשִׁיבַר אֶת הַכְּלִים, בֵּין שֶׁל רוּדְף,
 54 בֵּין שֶׁל נִרְדָּף, בֵּין שֶׁל כָּל אֲדָם, פְּטוֹר. וְהִלְכָה זֶה, שֶׁבְּכִלְיוֹ שֶׁל כֹּל
 55 אֲדָם פְּטוֹר, לֹא מִן הַדִּין הִיא, אֲלֵא מִתְקַנַּת חֲכָמִים, שְׂאִם אִי אֲתָה
 56 אֲמַרְתָּ בֵּן נִמְצָא אִין לָךְ כָּל אֲדָם שְׂמִצִּיל אֶת חֲבִירוֹ מִיַּד הַרוּדְף, כְּלוֹמַר
 57 לֹא כֹל אֲדָם יִלְךְ וַיִּצִּיל לְפִי שִׂישׁ אֲדָם שְׂמִתִּירָא לְהַפְסִיד מְמוֹנוֹ
 58 וַיִּפְרוֹשׁ מִהַהַצְלָה, אֲבַל עֲכָשִׁי שְׂתִיקְנוּ שְׂפִטוֹר, כֹּל אֲדָם יִלְךְ
 59 לְהַצִּיל.

60 שנינו במשנה: אֲבָל הַרוּדְף אַחַר בְּהֵמָה וְהַמְחַלל אֶת הַשֶּׁבֶת וְהַעוֹבֵד
 61 עֲבוּדָת כּוֹכְבִים אִין מְצִילִין אוֹתוֹן בְּנַפְשׁוֹ. הַגְמָרָא מְבִיאָה תְּנַאיִם
 62 הַחוּלְקִים עַל הַמְשָׁנָה: תֵּינָא בְּרֵייתָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֵּן יוֹחָאי אָמַר,
 63 הַעוֹבֵד עֲבוּדָת כּוֹכְבִים נִיתָן לְהַצִּיל בְּנַפְשׁוֹ. וְהַמְקוֹר לְכַךְ, מִקְּבָל
 64 וְחוּמְרָא, וְזֶה הַרוּצָה לְעִשׂוֹת פְּגָם בְּהַדְּיוּמִי, כְּגוֹן רוּדְף אַחַר חֲבִירוֹ
 65 לְהוֹרוֹג, נִיתָן לְהַצִּיל בְּנַפְשׁוֹ, הַעוֹשָׂה פְּגָם בְּנֶפֶשׁ, שְׁעוֹבֵד עֲבוּדָה זְרָה
 66 וְכוּפֵר בַּעֲיָקָר, לֹא כָּל שְׂבָן.
 67 מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: וְכִי עוֹנְשִׁין מִן הַדִּין – הֲלֵא הַכֹּל הוּא שְׂלֵא נִיתָן
 68 לְלַמּוֹד מִקַּל וְחוֹמֵר לְהַטִּיל עוֹנֵשׂ עַל אֲדָם. מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: קָא
 69 סָבַר – רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרֵי יוֹחָאי חוֹלֵק עַל כֹּלל זֶה, וְסוֹבֵר שְׁעוֹנְשִׁין מִן
 70 הַדִּין, וְעַל כֵּן חוֹלֵק הוּא עַל הַמְשָׁנָה בְּדִין רוּדְף אַחַר עֲבוּדָה זְרָה.
 71 תֵּינָא בְּרֵייתָא נוֹסֶפֶת, רַבִּי אֱלֵעִזְרָא בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק עַל הַמְשָׁנָה
 72 וְאוּמַר, הַמְחַלֵּל אֶת הַשֶּׁבֶת נִיתָן לְהַצִּיל בְּנַפְשׁוֹ. וְהַמְקוֹר לְדִין זֶה,
 73 מִפְּנֵי שֶׁכָּבֵר לָּהּ כְּאֲבוּהָ – כַּאֲבוֹרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרֵי יוֹחָאי אָמַר עוֹנְשִׁין
 74 מִן הַדִּין, וְלִכְּן יֵשׁ לְהַצִּיל עֲבוּדָה זְרָה, וְאוּמַר אֲשֶׁר שֶׁבֶת – וּשְׁבַת
 75 גְּלַמְדָּת בְּגוֹזֵרָה שׁוֹה 'חִילוּל' 'חִילוּל' מְעֻבְדָּת כּוֹכְבִים.
 76 הַגְמָרָא דְנָה בְּאֵלוֹ עֲבִירוֹת חוֹבָה עַל הָאֲדָם לְמַסּוֹר עֲצֻמוֹ לְמוֹת, עַל
 77 מִנְת שְׂלֵא לְהַכְשֵׁל בְּהוּן; אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן מְשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֵּן יוֹחָאי,
 78 נִימְנוּ וְנִמְרוּ הַתְּנַאיִם שֶׁהִתְאַסְפוּ בְּעֵלְיֵית בֵּית נְתוּחַ שְׁבָלֵהוּ, שְׂבָל
 79 עֲבִדוֹת שְׂפִתְהוֹרָה, אִם אוּמְרִין לְאֲדָם עֲבוּד וְאֵל תִּהְרַג – שְׂאִם לֹא
 80 תַּעֲבוּר נִהְרוֹג אוֹתָךְ, יַעֲבוּר וְאֵל תִּהְרַג, חוּץ מְעֻבְדָּת כּוֹכְבִים, וְנִילּוּ
 81 עֲרִיּוֹת, וְשִׁפְיֹכוֹת דְּמִים, שֶׁבְּהוּן יִהְרַג וְאֵל יַעֲבוּר.
 82 מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: וְגִבּוֹדֵת כּוֹכְבִים לֹא – וְכִי בַּעֲבוּדָת כּוֹכְבִים אִין הַדִּין
 83 שִׁיעֲבוּר וְלֹא יִהְרַג, וְהֵא תֵּינָא בְּרֵייתָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹנָא, מִנֵּין
 84 שְׂאִם אָמְרוּ לוֹ לְאֲדָם עֲבוּד עֲבוּדָת כּוֹכְבִים וְאֵל תִּהְרַג, מִנֵּין שִׁיעֲבוּד
 85 וְאֵל יִהְרַג, תְּלַמּוּד לְזִמְרַב בְּצִוּוֹי עַל קִיוֹם הַמְצוּוֹת (וּמְקָרָא הֵן) 'וְחִי
 86 בְּקִהִם', וְנִדְרַשׁ, וְלֹא שִׁמּוֹת בְּקִהִם. יִכּוּל אֲפִילוֹ בְּפִרְהִסְיָא – הָאִם יַעֲבוּר
 87 גַּם בְּפִנֵי רַבִּים, תְּלַמּוּד לְזִמְרַב (שם כב לב) 'וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי
 88 וְנִקְרַשְׁתִּי', שְׂכָאֵר יֵשׁ בְּעִבְרִיָה מְשׁוּם חִילוּל הַשֵּׁם, דְּהֵינּוּ שְׂהִיא
 89 בְּפִרְהִסְיָא, חַיִּיבִים לְמַסּוֹר נֶפֶשׁ וְלִקְדוֹשׁ אֲתָה, וּמְבוּאֵר,
 90 שְׂבִיצִיעֵנָא אִין עַל הָאֲדָם לְמַסּוֹר נֶפֶשׁ אֲפִילוֹ בַּעֲבוּדָה זְרָה.
 91 מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: אֵינְהוּ דְאָמְרוּ – הַחֲכָמִים שֶׁהִתְאַסְפוּ בְּלוּד סַבְרוּ
 92 לְעַנְיַן עֲבוּדָה זְרָה כְּרַבִּי אֱלֵעִזְרָא, דְתֵינָא בְּרֵייתָא, רַבִּי אֱלֵעִזְרָא אָמַר,
 93 נִאֲמַר (דְּרַבִּי רַבִּי חַיִּי) 'וְאֵהֲבַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כְּכֹל לְכַבֵּד וּכְכֹל נַפְשֶׁךָ וּכְכֹל
 94 מְאֹדךָ', שְׂהוּא צִוּוֹי שְׂלֵא לְהַמִּיר אֶת עֲבוּדָת ה' בַּעֲבוּדָה זְרָה,
 95 וְלְכַאוּרָה, אִם נִאֲמְרֵי כְּכֹל נַפְשֶׁךָ, דְּהֵינּוּ שְׂצִירָךְ לְמַסּוֹר עֲצֻמוֹ
 96 לְמִיתָה כַּדִּי לֹא לְעֲבוּד עֲבוּדָה זְרָה, לְמַה נִּאֲמַר גַּם כְּכֹל מְאֹדךָ
 97 שְׂצִירָךְ לְמַסּוֹר כֹּל מְמוֹנוֹ כַּדִּי לֹא לְעֲבוּד עֲבוּדָה זְרָה, וְכֵן קָשָׁה
 98 לְהִפְרֵךְ, שְׂאִם נִאֲמַר כְּכֹל מְאֹדךָ, לְמַה נִּאֲמַר גַּם כְּכֹל נַפְשֶׁךָ, שְׂהִיא
 99 מִן הָרְאוּי שֶׁתְּכַתּוּב הַתּוֹרָה אֶת הַדְּבַר הַחַבִּיב יוֹתֵר לְאֲדָם, וְהַשְּׁנִי
 100 הִיָּה נְלַמֵּד מִמֶּנּוּ בְּקַל וְחוֹמֵר, אֲלֵא טַעַם הַזְּכוּרָת שְׂנִיָּהּ הִיא, מְשׁוּם
 101 שְׂאִם יֵשׁ לָךְ אֲדָם שְׂנִיּוֹף חַיִּיב עָלָיו יוֹתֵר מִמְּמוֹנֵי, לְכַךְ נִאֲמַר כְּכֹל
 102 נַפְשֶׁךָ, שִׁמְסוֹר אֶת הַנֶּפֶשׁ וְלֹא יַעֲבוּד עֲבוּדָה זְרָה, וְאִם יֵשׁ לָךְ אֲדָם
 103 שְׂמְמוֹנֵי חַיִּיב עָלָיו יוֹתֵר מְנוּפֵי, לְכַךְ נִאֲמַר כְּכֹל מְאֹדךָ, שִׁיאֲבַד
 104 מְמוֹנוֹ וְלֹא יַעֲבוּד עֲבוּדָה זְרָה. נִמְצָא שְׂרַבִּי אֱלִיעִזֵּר סוֹבֵר שִׂישׁ
 105 לְמַסּוֹר אֶת הַנֶּפֶשׁ וְלֹא לְעֲבוּד עֲבוּדָת כּוֹכְבִים, וְכַשִּׁיתּוּ סַבְרוּ
 106 הַחֲכָמִים בְּבֵית נְתוּחַ בְּלוּד.
 107 וְלַעֲנִין גִּילּוּ עֲרִיּוֹת וְשִׁפְיֹכוֹת דְּמִים סַבְרוּ חֲכָמֵי בֵּית נְתוּחַ כְּרַבִּי,
 108 דְתֵינָא בְּרֵייתָא, רַבִּי אוּמַר, נִאֲמַר בְּפִרְשַׁת אֹנוֹס נַעֲרָה מֵאוּרָסָה
 109 (דְּרַבִּי רַבִּי כַּבִּי), 'כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רַעְיוֹ וַיִּצְאוּ נֶפֶשׁ בֵּן הַדָּבָר הַזֶּה',
 110 וְלְכַאוּרָה קָשָׁה, וְכִי מַה לְמִדְּנֵי מְרוּצָה מַעֲתָה – לְשֵׁם מַה הִבִּיא
 111 הַפְּסוּק כֵּאֵן אֶת הַדּוּגְמָא מְרוּצָה וְנִרְצָח, וְכִי מִן הַנִּרְצָח הִנְנוּ צְרִיכִים
 112 לְלַמּוֹד שֶׁהַנַּעֲרָה הַמְאוּרָסָה אֵינָה אֲשַׁמָּה, וְהֲרֵי כִּבְרַת הַפְּסוּק
 113 לְגַבִּי הַנַּעֲרָה עֲצֻמָּה 'וְלַנַּעֲרָה לֹא תַעֲשֶׂה דְבַר', אֲלֵא הֲרֵי זֶה כָּא
 114 לְלַמֵּד וְנִמְצָא לְמַד – שְׂכַתְּבָתָהּ הַתּוֹרָה שֵׁם עַל מִנְת לְלַמּוֹד מִנַּעֲרָה
 115 לְרוּצָה, וְכֵן הוּא הַלִּימוּד, מְקִישׁ רוּצָה לְנַעֲרָה הַמְאוּרָסָה, עַל מִנְת
 116 לְלַמּוֹד הַיִּמְנָה, מַה נַּעֲרָה הַמְאוּרָסָה נִיתָן לְהַצִּיל בְּנַפְשׁוֹ, אֶף רוּצָה
 117 הַרוּדְף לְהוֹרוֹג נִיתָן לְהַצִּיל בְּנַפְשׁוֹ, וּמְקִישׁ נַעֲרָה הַמְאוּרָסָה לְרוּצָה
 118 עַל מִנְת לְלַמּוֹד מִמֶּנּוּ, מַה רוּצָה – אִם הַכְּרִיחוּ אֲדָם לְרוּצָה, וְאִמְרוּ

1 רב פפא אמר. הא דקתני אחותו יש לה קנס במפותה קאמר דבת קנסא נמי היא ולהצילה לא ניתן דהא אינה מקפדת: אביי אמר. לעולם באנוסה ובגון דיכול המציל
 2 להציל באחד מאבריו של זה שלא ניתן להורגו מעתה ור' יונתן בן שאול היא: ויכול. הנרדף או הרואדו להציל באחד מאבריו ולא הציל אלא בנפשו נהרג עליו: במצות
 3 שכבייתה. שהוא מתכוין להרוג את חבירו והכה את האשה הכתוב מדבר: דכתיב ואם אסון יהיה. ואי לא מתכוין להרוג דשוגג הוא אמאי מקטיל אלא לאו ש"מ במתכוין
 4 וסתם רוצח ניתן להצילו בנפשו כדאמרין לעיל וזה רודף היה שהיה מתכוין ואפ"ה כתיב דאם לא יהיה אסון שאין כאן חיוב מיתה עגוש יעגוש דמי ולדות: אי אמרת

1 שלא ידא ממונו חביב עליו. דמדניתן להצילו
 2 בנפשו כל שכן דיתין בממונו.
 3 קסבר עונשין מן הדין. לא דמי לעונשין מן
 4 הדין דאפילו בה אביי ורבא לקמן
 5 ב'פ' הנשרפין (ד' עו.) כדפרשישית בפרק ד' מיתות
 6 (ד' נג.) ד"ה השתא) והא דאיצטריכא לעיל חד
 7 למעוטי עבודה זרה היינו נמי למאן דאמר
 8 עונשין ומד אין עונשין הוה משני חד למעוטי
 9 בהמה דמי לעריות ואידך אידי דכתיב נער
 10 כתיב נמי נערה.
 אפילו

1 בשלמא, יכול להציל באחד מאבריו לא ניתן להצילו בנפשו, היינו דמשפחת לה דיעגוש,
 2 כגון שיקול להציל באחד מאבריו. אלא, אי אמרת יכול להציל באחד מאבריו, נמי ניתן
 3 להצילו בנפשו, היכי משפחת לה דיעגוש, דילמא, שאני הכא דמיתה לזה ותשלומין לזה.
 4 לא שניא, דאמר רבא, רודף שהיה רודף אחר חבירו, ושיבר את הפלים, בין של נרדף
 5 ובין של כל אדם, פטור. מאי טעמא, מתחייב בנפשו הוא. ונרדף ששיבר את הפלים של
 6 רודף פטור, של כל אדם חייב. של רודף פטור, שלא יהא ממונו חביב עליו כגופו. של
 7 כל אדם חייב, שמציל עצמו בממון חבירו. ורודף שהיה רודף אחר רודף להצילו, ושיבר
 8 את הפלים, בין של רודף, בין של נרדף, בין של כל אדם, פטור. ולא מן הדין, שאם
 9 אי אתה אומר כן, נמצא אין לך כל אדם שמציל את חבירו מיד הרודף: אכל הרודף
 10 אחר בהמה: תניא, רבי שמעון בן יוחאי אומר, העובד עבודת פוכבים ניתן להצילו בנפשו,
 11 מקל וחומר. ומה פנים הדיוט, ניתן להצילו בנפשו. פנים גבוה, לא כל שכן, וכי עונשין מן
 12 הדין? קא סבר עונשין מן הדין. תניא, רבי אלעזר פרבי שמעון אומר, המחלל את השבת
 13 ניתן להצילו בנפשו. סבר לה פאבויה, דאמר עונשין מן הדין, ואתניא שבת ב'חילול' 'חילול'
 14 מעבודת פוכבים. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק, נימנו וגמרו בעליית בית
 15 נתנה בלוד, כל עבירות שבתורה, אם אומרים לאדם עבד ואל תהרג, ועבד ואל יהרג,
 16 חוץ מעבודת פוכבים, וגילוי עריות, ושפיכות דמים. ועבודת פוכבים לא? והא תניא, אמר
 17 רבי ישמעאל, מנין שאם אמרו לו לאדם עבד עבודת פוכבים ואל תהרג, מנין שיעבד
 18 ואל יהרג, תלמוד לומר 'וְחַי בָּהֶם', ולא שימות בהם. יכול, אפילו בפרהסיא. תלמוד לומר
 19 'ולא תחללו' את שם קדשי ונקדשותי'. אינהו דאמור פרבי אלעזר, דתניא, רבי אלעזר
 20 אומר, 'ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך', אם נאמר בכל נפשך,
 21 למה נאמר בכל מאדך. ואם נאמר בכל מאדך, למה נאמר בכל נפשך. אם יש לך אדם
 22 שגופו חביב עליו מממונו, לךך נאמר בכל נפשך. ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו
 23 מגופו, לךך נאמר בכל מאדך. גילוי עריות ושפיכות דמים, כדכתיב. דתניא, רבי אומר, 'פי
 24 פאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש בן הדבר הזה'. וכי מה למדנו מרוצח מעתה,
 25 הרי זה בא ללמד ונמצא למד. מקיש רוצח לנערה המאורסה, מה נערה המאורסה ניתן
 26 להצילו בנפשו, אף רוצח ניתן להצילו בנפשו. ומקיש נערה המאורסה לרוצח, מה רוצח
 27 יהרג ואל יעבור, אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור. רוצח גופיה, מנא לן. סברא הוא,
 28 דהווא דאתא לקמיה דרבך, ואמר ליה, ואמר לי מרי דוראי, זיל קמליה לפלגיא. ואי לא,
 29 קמלינא לך. אמר ליה, לקמלוך ולא תיקטול, מי ימור דדמא דידך סומק מפי, דילמא, דמא
 30 דהווא גברא סומק מפי. פי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן, לא שנו אלא שלא בשעת גזרת
 31 המלכות. אבל בשעת גזרת המלכות, אפילו מצוה קלה, יהרג ואל יעבור. פי אתא רבין
 32 אמר רבי יוחנן, אפילו שלא בשעת גזרת מלכות, לא אמרו אלא בציועא, אבל בפרהסיא
 33 אפילו מצוה קלה, יהרג ואל יעבור. מאי, מצוה קלה. אמר רבא בר רב יצחק אמר רב,
 34 אפילו

1 באחד מאבריו דהוא לא ניתן להורגו הלכך
 2 אין כאן מיתה יעגוש: אלא אי אמרת וכו'.
 3 אמאי יעגוש הא רודף הוא וניתן להציל
 4 בנפשו: דילמא שאני הכא. להכי משלם
 5 ואע"ג (דליכא) צד מיתה משום דמיתה לזה
 6 ותשלומין לזה המיתה והתשלומין אינן באין
 7 לו ע"י אדם אחד שהמיתה באה עליו בשביל
 8 החבירו שהיה מריב עמו והתשלומין דבעל
 9 האשה הן דאיניש דעלמא הוא הלכך לא
 10 מיפטור משלומין דהאי משום חיוב מיתה
 11 דמחייב אידיך: לא שניא. אם היה כאן חיוב
 12 מיתה אין חילוק להתחייב תשלומין בין
 13 שהמיתה באה עליו בשביל בעל התשלומין
 14 בין שבאה עליו בשביל אחר פטור: מתחייב
 15 בנפשו הוא. ברדיפה זו שהרי ניתן להציל
 16 בנפשו ואע"ג ככלים הללו של שאר כל אדם
 17 הן דמיתה לזה ותשלומין לזה פטור: ורודף
 18 שהיה רודף. אחר חבירו להורגו וזה רודף
 19 אחריו להצילו ושיבר את הכלים וכו': סבר
 20 לה כאבוה. בעבודה זרה דעונשים מן הדין
 21 הדרר יליף שבת בחלול חלול מעבודה זרה
 22 מחללה מות יומת (שמות לא) ומורעך לא
 23 נתן להעביר ולתולך ולא תחלל (ויקרא יח)
 24 נתוה. שם האיש: יעבור ואל יהרג. וחי בהם
 25 ולא שימות בהם: חוץ מעבודה זרה וכו'.
 26 לקמן יליף לה: כפרהסיא. לקמן מפרש במה
 27 פרהסיא: לא תחללו. בפרהסיא איכא חלול
 28 השם וצריך לקדש את השם וזה ונקדשתי
 29 שמוסר נפשו על אהבת יוצרה: ואהבת את
 30 ה' אלהיך. משמע שלא תמירנו בעבודה
 31 זרה: לכך נאמר וכו'. כלומר תהא אהבתו
 32 חביבה לך יותר מכל החביב לך. מה רוצח
 33 יהרג ואל יעבור. ואם אמר לו הוי רוצח
 34 הרוג את הנפש ואם לאו הריני הורגך יהרג
 35 ואל יעבור: סברא הוא. שלא תדחה נפש
 36 חבירו דאיכא תרתי אבוד נשמה ועבירה
 37 מפני נפשו דליכא אלא חדא אבוד נשמה
 38 והוא לא יעבור דכי אמר רחמנא לעבור על
 39 המצות משום וחי בהם משום דיקרא בעיני
 40 נשמה של ישראל והכא גבי רוצח כיון דסוף
 41 סוף איכא איבוד נשמה למה יהא מותר
 42 לעבור מי יודע שנפשו חביבה ליוצרו יותר
 43 מנפש חבירו הלכך דבר המקום לא ניתן
 44 לדחות: מרי דוראי. אדון עירי וגוי הוה: מאי
 45 חוית דרמא דידך סומק מפי. מי יודע שיהא
 46 דמך חביב ונאה ליוצרך יותר מדם חבירך
 47 הלכך אין כאן לומר וחי בהם ולא שימות
 48 בהם שלא התיר הכתוב אלא משום חביבות
 49 נפשו של ישראל להקב"ה וכאן שיש אבוד
 50 נפש חבירו לא ניתן דבר המלך לדחות
 51 שצוה על הרציחה: ואפילו מצוה קלה יהרג
 52 ואל יעבור. שלא ירגילו הגויים להמריר את
 53 הלבבות לך:
 ערקתא

1 אפילו לשנוי ערקתא דמסאנא. לכאורה משמע דמנעליהם משונן משל גוים כדאמר
 2 נמי בפרק הכונס (ב"ק נט: ושם) גבי אלעזר ועירא וזוהו סיים מסאני אובמי
 3 וקאמר שהיה מתאבל על ירושלים וכך משמע במסכת תענית (דף כב.) גבי הווא גברא
 4 דהוה מסיים מסאני אובמי ולא רמי חוטי וקשה דבסוף פ"ק דביצה (דף טו.) תנן אין
 5 משלחן מנעל לבן ב"חט מפני שצריך ביצת
 6 הגיר להשחררו ומפרש ר"ת דדוקא רצועות
 7 המנעל היו משונות משל גוים דשל גוים
 8 שחורות ושל ישראל לבנות ומסאני אובמי
 9 דבכל דוכתי היינו רצועות שחורות אבל המנעל
 10 והאי היה שחור:

11 והא אסתר פרהסיא הואי. תימה הדיל
 12 לאקשווי עריות הואי הרוצח ונערה
 13 המאורסה לכולי עלמא יהרג ואל יעבור וכמו
 14 כן קשה בריש כתובות (דף ג' ושם) דאמר
 15 דאיכא צנועות דמסרו נפשיהו ופריך ליהירוש
 16 להו דאונס שרי ומאי קושיא הא שפיר עבדן
 17 דמסרו נפשיהו משום גילוי עריות ותירץ ר"ת
 18 דאין חיבין מיתה על בעילת גוי משום דהמנא
 19 אפקריה לזרעיה דגוי כדאמרין בפ' נושאין על
 20 האנוסה (יבמות צח.) דכתיב ורמת סוסים
 21 זרמתם ומתוך כך היה רוצח ר"ת להתייר בת
 22 ישראל שהמרה גוי עליה גוי ושוב נתניח
 23 עמה לקיימה ביהדות דלא שייך למימר אחד
 24 לביעל בביאת גוי דהויא כביאת בהמה הקשה
 25 הדין יצחק ב"ר מרדכי דע"כ בביאת גוי נאסרה
 26 לבעל כדאמר'י התם דאיכא פרוצות בפ' האשה
 27 שנתארמה (כתובות כו: ושם) גבי האשה
 28 שנחבשה בידי על ידי נישואת אסורה לבעלה
 29 ואמרין נמי במגילה (דף טו.) כאשר אבדתי
 30 מבית אבא כך אבדתי ממך אלמא לגבי בעלה
 31 לא חשיב' ביאת גוי כביאת בהמה וגם לכהונה
 32 נפסלת בביאתו אע"פ שבביאת בהמה אינה
 33 נפסלת דאין זנות לבהמה כדאמרין בפ' האב
 34 על יבמות (יבמות דף נט.) דזרעיה דגוי הוא
 35 דאפקריה רחמנא לבען חייס אבל ביאת דגוי
 36 לא אפקריה ויכין דנאסרה לבעל אסורה לבעל
 37 מונטמאה ונטמאה ואמרין נמי בסוטה בפרק
 38 ארוסה (ד' כו: ושם) דגוי מקנין על ידו ופוסל
 39 בתרומה ופריך שפיטא ונטרה והיא נטמאה אמר רחמנא אחד לבעל ואחד לתרומה
 40 ומשני מהו דתימא כי אמר ונטרה והיא נטמאה הני מילי היכא דבהך ביאת אסירה ליה
 41 לאפוקי גוי דבלא זכי אמירה ליה קמיל אלמא אפילו גבי גוי שייך נישואת אסורה
 42 לבעל והוא הדין לבעל והוא דלא פריך הבא והא אסתר עריות הואי דקיס ליה דמחני

43 טעמא דרקע עולם לענין דלא מיחייב' למסור עצמה משום עריות והא מרוצח יליפנין ורוצח גופיה כי מיחייב למסור עצמו ה"מ קודם שיהרג בידים אבל היכא דלא עבד מעשה
 44 כגון שמשליכין אותו על התינוק ומתמנע מסתברא שאין חייב למסור עצמו דמצי אמר אורבה מאי חזית דרמא דחבראי טומקי טפי דילמא דמא ידידי טומק טפי כיון דלא עבד
 45 מעשה והא קאמר אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור יהרג גרסינן ואבובל קאי דעביד מעשה אבל הנערה עצמה שהיא קרקע עולם אין חייבת למסור עצמה ואי גרס תהרג יש
 46 לפרש דתהרג הנערה קודם שתעשה מעשה שתביא עליה את הערה אבל לענין חלול השם משום פרהסיא לא ס"ד דמהני טעמא דרקע עולם וכן נמי יש לפרש בהדיא דריש פרק
 47 הבא על יבמות (יבמות ד' נג: ושם) דאמר רבא אין אונס לערה שאין קושיא אלא לדעת דאמר אומר לו שיהרגו או יניח שביאיהו על הערה וידע שאם יביאיהו אי אפשר שלא
 48 לקשה לא מצניו למימר דלא עבד מעשה למעשה משום עריות ואם היה כבר מקושה ועומד והגוים הביאורו על הערה התם דאי יש אונס און לו למסור והא דפריך
 49 פרק מצות חליצה (שם ד' קג: ושם) גבי יעל והא קא מתהניא מעבידה ומשני שותבין של רשעים רעה היא אצל צדיקים דכשבא נחש על חוה הטיל בה זוזמא לא בעי למימר דמהאי
 50 טעמא היה לה למסור עצמה אע"פ שהיא קרקע עולם משום דהנאה חשיבא כמעשה כדדריש בפרק המניח (ב"ק ד' לב.) ונברוהו הנפשות העושות דא"כ בשמעתין נמי ה"ל לאקשווי
 51 גבי אסתר ועוד דנראין הדברים שלא היהת אנוסה שהי' בורח היה ולא היה רשאי לאנסה ואדרבה היה צריך שתמננהו מן הרופפים כמו שמוכיח הענין והיא שידלחה ברביה' עד
 52 שבא עליה להתייש בחו והתם פריך על מה שהכתוב משבחא מנשים באהל תברך שרה רבקה רחל ולאה דאמרין בפ' מי שאמר ואני בניור (ר' כו: ושם) גדולה עבירה לשמה ממצה
 53 שלא לשמה שהיו מתכוונות להבנות מבעליהן וחשיב לה שלא לשמה משום דנהנין מן המצוה ולא הוי לשמה כל כך ומשה' פריך דיעל נמי מיתנהניא והשתא ניהא שהכתוב משבחא
 54 דאם היהת אנוסה במה הכתוב משבחא ואת' כשנתרצית אסתר לאחשורוש שאמרה כאשר אבדתי אבדתי למה לא גירשה מרדכי תחילה כדי שתהא מותרת לחזור לו דמחזיר
 55 גרשוהו ולא אסירה בנות בלא נישואין כדתנן בפ"ב דסוטה (ד' יח) הכל מודים שאין מתנה עמה לא על קדם שתתארס ולא על אחר שתתגרש שכתרי' לאחור ותמנאי שאם אסתר
 56 ותמנאי ואח"כ יחזירנה זה הכלל כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה וי"ל דלא היה רוצה לגרשה שהיא ירא פן וידע למלך: **קמול** אספסתא ושדי לחיותא כו.
 57 ההוא עובדא דשלחי יבמות (ד' קכא: ושם) דאמר ליה גוי לישראל קטיל אספסתא ואי לא קטילנא לך כדקטילנא לפלניא בר ישראל דאמר ליה בשל לי קידרה בשבתא ולא בשל
 58 וקטילתיה שמא לא היה בקי בהלכה דמן הדין לא היה לו למסור עצמו במקום הנאת עצמן של גוים: **בן** נח מצווה על קידוש השם. וא"ת והא חזי בהם בישראל כתיב ואפילו
 59 ישראל היה מחויב למסור עצמו אפילו בצינעא אי לא דכתיב חזי בהם ויש לומר דהילמא לא איצטריך חזי בהם אלא כי היכי דלא נילף שאר מצות מרוצח ונערה המאורסה דאפילו
 60 בצינעא יהרג ואל יעבור לכ"ע:

1 ערקתא דמסאנא. שרוך הנעל שאם דרך הגוים לקשור כך ודרך ישראל בענין
 2 אחר כגון שיש צד יהדות בדבר ודרך ישראל להיות צנועים אפילו שנוי זה שאין
 3 כאן מצוה אלא מנהג בעלמא יקדש את השם בפני חבריו ישראל והאי פרהסיא
 4 מדבר בישראל: **אתאי תוך תוך**. דעשרה בעינן וכולוהו ישראל: **להלן**. במרגלים:
 5 **והא אסתר פרהסיא הואי**. ונבעלה לגוי ולא

6 מסרה נפשה לקטלא: קרקע עולם היא.
 7 אינה עושה מעשה הוא עושה בה מעשה:
 8 **הנאת עצמו**. שאין הגוי מתכוון להעבירו
 9 מיראתו אלא להנאת עצמו מתכוין שאני
 10 ואין כאן חלול השם ליהרג על כך: הני
 11 קוואקי ודימוניקי. כלי נחשת שנותנין בהם
 12 גחלים גבוהין הן ועומדין לפני שלחן מלכים
 13 להתחמם כנגדן: **חיכי היבנין להו**. יום חג
 14 להפריסים שנותלין כומרים אור מכל בית
 15 ובית ומעמדין כנגדו עבודה זרה שלחם
 16 ומתחממין העם כבוד ודיו נטלין אף מבית
 17 ישראל בעל כרחם היכי היבנין להו ולא
 18 מסרי נפשיהו אקדושת השם הלא חק
 19 עבודה זרה הוא: **אלא**. הואיל והגוי אינו
 20 מתכוין להעבירו אלא להנאת עצמו מתכוין
 21 שצריך לאותו הכלי אין כאן קידוש השם
 22 ליהרג עליו ואף על פי שחגגו אינו צריך לו
 23 אלא לחוק עבודה זרה הנאת עצמו הוא
 24 שצריך לאותו כלי ואינו אומר לי שאעבוד
 25 אני: **קמול אספסתא**. קצור עשב מאכל
 26 בהמה: **לקמול**. האספסתא ולא לקטליה הגוי
 27 דכיון דאינו מתכוין להעבירו אלא לצורכי
 28 עצמו הוא כאן חלול השם: **שדי לנהרא**.
 29 להעבירו ואת מתכוין ואי פרהסיא הוא או
 30 שעת גזרת המלכות לקטליה ולא ליקטול
 31 אספסתא: כן נח מוזהר על עבודה זרה
 32 כדאמר בד' מיתות (ד' נו.) ואם אמר עבור
 33 ואל תהרג מצוה היא לקדש את השם או
 34 לא: **אבוזריהו**. כל מידי דשייך בהו קדושת
 35 השם שייכא בהו דאם אומר לו לעבור על
 36 אותן מצות או יהרג ואם לא יקדש את השם
 37 יעבור עליהם הלכך האי נמי בכללן הוא:
 38 **אבוזריהו**. לוד אפרטנמנ"ט ודוגמתו במנחות

39 (דף עג:) עולה וכל אביוהא: **לדבר** הוא. מאחר שקבל עליו נעמן שלא לעבוד
 40 עבודה זרה אמר לו אללישע לדבר הזה יסלח ה' לעבדך שאני אנוס בדבר שאדוני
 41 נשען ע"י וכתוב ויארמו לו לך לשלום אלמא הורה לו:

42 **ואם**
 43 טעמא דרקע עולם לענין דלא מיחייב' למסור עצמה משום עריות והא מרוצח יליפנין ורוצח גופיה כי מיחייב למסור עצמו ה"מ קודם שיהרג בידים אבל היכא דלא עבד מעשה
 44 כגון שמשליכין אותו על התינוק ומתמנע מסתברא שאין חייב למסור עצמו דמצי אמר אורבה מאי חזית דרמא דחבראי טומקי טפי דילמא דמא ידידי טומק טפי כיון דלא עבד
 45 מעשה והא קאמר אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור יהרג גרסינן ואבובל קאי דעביד מעשה אבל הנערה עצמה שהיא קרקע עולם אין חייבת למסור עצמה ואי גרס תהרג יש
 46 לפרש דתהרג הנערה קודם שתעשה מעשה שתביא עליה את הערה אבל לענין חלול השם משום פרהסיא לא ס"ד דמהני טעמא דרקע עולם וכן נמי יש לפרש בהדיא דריש פרק
 47 הבא על יבמות (יבמות ד' נג: ושם) דאמר רבא אין אונס לערה שאין קושיא אלא לדעת דאמר אומר לו שיהרגו או יניח שביאיהו על הערה וידע שאם יביאיהו אי אפשר שלא
 48 לקשה לא מצניו למימר דלא עבד מעשה למעשה משום עריות ואם היה כבר מקושה ועומד והגוים הביאורו על הערה התם דאי יש אונס און לו למסור והא דפריך
 49 פרק מצות חליצה (שם ד' קג: ושם) גבי יעל והא קא מתהניא מעבידה ומשני שותבין של רשעים רעה היא אצל צדיקים דכשבא נחש על חוה הטיל בה זוזמא לא בעי למימר דמהאי
 50 טעמא היה לה למסור עצמה אע"פ שהיא קרקע עולם משום דהנאה חשיבא כמעשה כדדריש בפרק המניח (ב"ק ד' לב.) ונברוהו הנפשות העושות דא"כ בשמעתין נמי ה"ל לאקשווי
 51 גבי אסתר ועוד דנראין הדברים שלא היהת אנוסה שהי' בורח היה ולא היה רשאי לאנסה ואדרבה היה צריך שתמננהו מן הרופפים כמו שמוכיח הענין והיא שידלחה ברביה' עד
 52 שבא עליה להתייש בחו והתם פריך על מה שהכתוב משבחא מנשים באהל תברך שרה רבקה רחל ולאה דאמרין בפ' מי שאמר ואני בניור (ר' כו: ושם) גדולה עבירה לשמה ממצה
 53 שלא לשמה שהיו מתכוונות להבנות מבעליהן וחשיב לה שלא לשמה משום דנהנין מן המצוה ולא הוי לשמה כל כך ומשה' פריך דיעל נמי מיתנהניא והשתא ניהא שהכתוב משבחא
 54 דאם היהת אנוסה במה הכתוב משבחא ואת' כשנתרצית אסתר לאחשורוש שאמרה כאשר אבדתי אבדתי למה לא גירשה מרדכי תחילה כדי שתהא מותרת לחזור לו דמחזיר
 55 גרשוהו ולא אסירה בנות בלא נישואין כדתנן בפ"ב דסוטה (ד' יח) הכל מודים שאין מתנה עמה לא על קדם שתתארס ולא על אחר שתתגרש שכתרי' לאחור ותמנאי שאם אסתר
 56 ותמנאי ואח"כ יחזירנה זה הכלל כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה וי"ל דלא היה רוצה לגרשה שהיא ירא פן וידע למלך: **קמול** אספסתא ושדי לחיותא כו.
 57 ההוא עובדא דשלחי יבמות (ד' קכא: ושם) דאמר ליה גוי לישראל קטיל אספסתא ואי לא קטילנא לך כדקטילנא לפלניא בר ישראל דאמר ליה בשל לי קידרה בשבתא ולא בשל
 58 וקטילתיה שמא לא היה בקי בהלכה דמן הדין לא היה לו למסור עצמו במקום הנאת עצמן של גוים: **בן** נח מצווה על קידוש השם. וא"ת והא חזי בהם בישראל כתיב ואפילו
 59 ישראל היה מחויב למסור עצמו אפילו בצינעא אי לא דכתיב חזי בהם ויש לומר דהילמא לא איצטריך חזי בהם אלא כי היכי דלא נילף שאר מצות מרוצח ונערה המאורסה דאפילו
 60 בצינעא יהרג ואל יעבור לכ"ע:

39 עֲצָמוֹן שְׂאֵנִי, הֲקָא נְמִי – גַם כֵּאֵן לִגְבֵי אֶסְתֵּר, יֵשׁ לּוֹמֵר שְׂלֵא מִסְרָה
40 נִפְשֵׁי, מִפְּנֵי שְׁהֵנְתָּא עֲצָמוֹן שְׂאֵנִי.
41 מְבִיאָה הַגְּמָרָא שְׁבַמְקוּם נּוֹסֵף חֵילֵק רַבָּא בְּכוּוֹנַת הָאֲנָסִים: וְאִדְאִי
42 רְבָא לְטַעְמִיהּ – וּרְבָא הוֹלֵךְ בִּפְסָק זֶה לְשִׁיתָנוּ. דְּאָמַר רְבָא, עֲבֹדִים
43 דְּאָמַר לִיהּ לְהָא יִשְׂרָאֵל קְטוּל אֶסְפֵּתָא בְּשִׁבְתָּא שְׂדֵי לְחִיּוּתָאִי –
44 קָצוּר שַׁחַת וְשִׁדְיָא מֵאֵכֵל בְּהַמְהוּ בְּשַׁבַּת וְתָן לִפְנֵי בְּהַמּוֹתִי, וְאִי לֹא,
45 קְטִילָנָא לָךְ – וְאִם לֹא תַעֲשֶׂה כְּדַבְרֵי אֶסְתֵּר וְאֶהְרֹג אֹתָךְ, לִיקְטִיל וְלֹא
46 לִקְטִילָנָא – יִקְצוּר אֶת הַשַּׁחַת וְלֹא יִמְסוֹר נַפְשׁוֹ לְהַרְגֵּי, כִּיּוֹן שְׁכוּוֹנַת
47 הַגּוֹי רַק לְהַנְתָּא עֲצָמוֹ. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ הַגּוֹי, שְׂדֵי לְנִהְרָא – קָצוּר
48 שַׁחַת וְהַשְׁלַךְ לְנַהֵר, דִּינּוּ שְׁלִיקְמְלִיָּה וְלֹא לִיקְטִיל – יִמְסוֹר נַפְשׁוֹ
49 לְהַרְגֵּי וְלֹא יִקְצוּר. טָאִי מְעָמָא – מַה הִטְעַם שְׁבִאֲפוֹן זֶה צִרְיָךְ לְמִסוֹר
50 נַפְשֵׁי, מִפְּנֵי שְׁלִיעְבוּרֵי מִיְלָתָא קָא בְּעִי – כְּשִׁמְצוּוֹהוּ לְהַשְׁלִיךְ לְנַהֵר,
51 מוּכַח שְׂאִינוּ מוּבָשׁ כֵּן לְצוּרְכּוֹ, אֲלֵא רַק כְּדִי לְהַעֲבִירוֹ עַל דַּתּוֹ.
52 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא הָאֵם גַּם גּוֹי מְצוּוֹה לִיהַרְגֵּי וְלֹא לְעוֹבֵר: בְּעִזּוֹ מְיַנְיָה
53 – שְׂאֵלּוֹ בְּנֵי הַיְשִׁיבָה, מְרַבֵּי אָמִי, בְּןֵי נֶחֱ הַמְצוּוֹה שְׂלֵא לְעוֹבֵד
54 עֲבוּדָה זֶה וְכַמְבוּאֵר בְּבִרְיִיתָא לְעִיל (טו). הָאֵם גַּם מְצוּוֹה עַל
55 קְדוּשַׁת הַשֵּׁם אוֹ אִין מְצוּוֹה עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם – הָאֵם מְחֻיָּב בְּמִצְוַת
56 וְנִקְדַּשְׁתִּי, וְעִלּוֹ לְמִסוֹר נַפְשׁוֹ כְּשִׁמְכִרְיָחִים אוֹתוֹ לְעַבּוֹד עֲבוּדָה
57 זֹה בְּפִרְסָאִיא.
58 אָמַר אָבִי, תָּא שְׂמַע, שְׁנִינוּ לְעִיל (טז). שְׂבַע מְצוֹת נִצְטָוּ בְּנֵי נֶחֱ, וְאִם
59 אִתְּתָא – וְאִם נִכּוֹן הַדְּבַר שֶׁבֵּן נַח צִרְיָךְ לְמִסוֹר אֶת הַנֶּפֶשׁ עַל קִידוּשׁ
60 ה', נִמְצָא שְׁתַּמְנֵי הֶזְיוֹן – שִׁישׁ לוֹ שְׁמוֹנֵה מְצוּוֹת. אָמַר לִיהּ רְבָא
61 לְאִבִּי, אִין הוֹכַחָה מִכְּךָ שְׁהַבְרִייתָא נִקְטָה שְׁבַע, לְפִי שְׂאִפְשֵׁר
62 לְפָרֵשׁ שְׁכוּוֹנַתָּא לְאִינְהוּ וְכָל אֲבִירְיָהוּ – הֵם וְכָל הַשֵּׁיכִים לְהֵם,
63 כְּלוֹמֵר שְׁבַע הַמְצוּוֹת בְּעֲצָמוֹן, וְגַם בְּכָל הַדִּינִים הַנְלוּים עֲלֵיהֶן, וְדִין
64 יִהְרַג וְאֵל יַעֲבֹר' נּוֹעַד לְשִׁמּוֹר עַל קִיוֹם הַמְצוּוֹת, וְלִפְיֵךְ אִין
65 חַיּוּב לְמִסוֹר נַפְשׁוֹ נַחֲשָׁב כְּמִצְוָה נּוֹסֵפֵת אֲלֵא כְּחֵלֵק מִן הַמְצוּוֹה.
66 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מָאִי הָיוּ עֲלָהּ – מַה הָיָה בְּסוֹפוֹ שֶׁל סִפְקָ זֶה, וְכִיצַד
67 נִפְשֵׁט. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה, אָמַרִי בִי רַב –
68 אִמְרוּ חֲכָמֵי דִּישִׁיבָה, פְּתִיב – כְּתוּב בְּמַלְכִים ב' (ה טז), לִגְבֵי נַעֲמָן
69 שֶׁר צָבָא אֲרַם, שְׁנַעֲשֶׂה גֵר תּוֹשֵׁב, וּבִיקֵשׁ מֵאִלִּישֵׁעַ שִׁיעֲתִיר עֲבֹרּוּ,
70 לְדַבְּרֵי הָהּ וְסַלַח ה' לְעַבְדְּךָ כְּכָא אֲדִינִי בֵּית רַמּוֹן לְהַשְׁתַּחֲוֹת שְׂמָה
71 וְהוּא נִשְׁעָן עַל יָדָי וְהַשְׁתַּחֲוִיתִי' – כִּאֲשֶׁר יִתְלוּהוּ אֵל אֲדוֹנּוֹ מֶלֶךְ אֲרַם
72 לְבֵית רַמּוֹן, שְׁהִיא הַעֲבֹדָה זֹהָ שְׁלוֹ, וְהַמֶּלֶךְ הָיָה רִגִיל לְהַשְׁעָן עַל
73 יָד נַעֲמָן בְּהַשְׁתַּחֲוּוֹתוֹ, וּמִמִּילָא יִשְׁתַּחֲוֶה אֵף הוּא עַל כִּרְחוֹ, וּבִיקֵשׁ
74 שִׁיטְלַח לוֹ ה' עַל כֵּךְ, וּפְתִיב – וְתוֹשֹׁבַת אִלִּישֵׁעַ כְּתוּבָה בִּפְסוּק (שם)
75 ה' וְאָמַר לוֹ לָךְ לְשָׁלוֹם, הָרִי שְׂלֵא מַחָה בְּעַדוֹ מִלְּהַשְׁתַּחֲוּוֹת,

1 אֲפִילוּ לְשִׁנּוּי עֲרֻקְתָּא דְּמִקְטָאנָא – לְשִׁנוֹת בְּשֵׁרוֹךְ הַנֶּעֱל, כְּלוֹמֵר אִם
2 הַיְהוּדִים קוֹשְׁרִים אֶת הַנֶּעֱל בְּאוֹפֵן אַחֵר מִהַגּוֹיִים, וְיֵשׁ בּוֹזֵה צַד
3 יְהוּדוֹת כְּגוֹן צַנִּיעוֹת, וְגוֹזְרִים עַל הַיְהוּדִים לַעֲשׂוֹת כְּדָרֶךְ הַגּוֹיִים, אֵף
4 שׂוֹה רַק מִנְהַג, צִרְיָךְ לְמִסוֹר עַל כֵּךְ אֶת הַנֶּפֶשׁ כִּאֲשֶׁר זֶה בְּפִרְסָאִיא
5 אוּ בִשְׁעַת הַשְּׂמֵד.
6 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: וְכִפְהָ אֲנִישִׁים נַחֲשָׁשִׁים כְּפִרְסָאִיא. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא:
7 אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִין פְּרַחְסָאִיא פְּחוּתָהּ מְעַשְׂרָה בְּנֵי אָדָם.
8 אֲמוּרַת הַגְּמָרָא: פְּשִׁימָא יִשְׂרָאֵלִים בְּעִינֵי – דִּין פְּשׁוּט הוּא שְׁפִרְסָאִיא
9 הוּא דוּקָא בְּפִנֵי יִשְׂרָאֵלִים, דְּבְתִיב (ויקרא כב לב) וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי
10 יִשְׂרָאֵל, הָרִי שְׂדֵיִן קִידוּשׁ הַשֵּׁם הוּא רַק בְּפִנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אֲבָל בְּעִי
11 רַבִּי יְרֵמְיָה – הִסְתַּפֵּק רַבִּי יְרֵמְיָה, תַּשְׁעָה יִשְׂרָאֵל וְנִכְרִי אֶחָד מֵהוּ,
12 הָאֵם גַּם בְּאוֹפֵן כּוֹזֵה נַחֲשָׁב הַדְּבַר לְפִרְסָאִיא.
13 מוּכַיְחָה הַגְּמָרָא: תָּא שְׂמַע, פְּתַנֵּי רַבִּי יִנְאִי אֲחוּהֵי דְרַבִּי חֵיִיא בְּרַ אָבָא
14 – שְׁשֵׁנָה רַבִּי יִנְאִי אַחִיו שֶׁל רַבִּי חֵיִיא בְּרַ אָבָא, אֲתֵנָּא – דִּין זֶה נִלְמַד
15 מִגְּזִירָה שׂוּדָה, בְּמִילִים 'תוֹךְ' ו'חוֹךְ', בְּפְסוּק שְׁמַנּוּ נִלְמַד
16 דִּין קִידוּשׁ ה' בְּפִרְסָאִיא (שם) וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכְתִיב
17 הָתָם – שֵׁם, בְּפִרְשַׁת קֶרַח (במדבר טו כא), שְׂאֵמֵר ה' לְמֹשֶׁה ה'בְּדַלּוֹ
18 מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת, וְיֵשׁ לְלַמּוֹד מֵהַ לְתַלְתֵּן בְּעַדָה' שְׁבִפְרַשַׁת קֶרַח הָיוּ
19 עֲשִׂיָּה אֲנִישִׁים, שְׂאִין עַדָה פְּחוּתָהּ מְעַשְׂרָה, כְּפִי שְׁלַמְדָה הַמְשִׁנָּה
20 לְעִיל (ב). מְפִרַשַׁת מְרַגְלִים, וְכּוֹלְהוּ יִשְׂרָאֵל – וְכָל הַעֲשֵׂרָה הָיוּ
21 מִיִּשְׂרָאֵל, אֵף כָּאֵן בְּדִין פְּרַחְסָאִיא, עֲשִׂיָּה וְכּוֹלְהוּ יִשְׂרָאֵל.
22 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא עַל דְּבַרֵי רַבִּין בִּשְׁם רַבִּי יוֹחָנָן, שְׂאֵמֵר שְׁבִפְרַחְסָאִיא
23 יֵשׁ דִּין יַהֲרַג וְאֵל יַעֲבֹר: וְהָא אָסְתֵּר – זֹהִרִי כְּשִׁנְלַקְחָה אֶסְתֵּר לְבֵית
24 אַחְשֻׁרוּשׁ, פְּרַחְסָאִיא הוּאִי – הָיָה הַדְּבַר בְּפִרְסָאִיא, שְׁכַל יְהוּדִי שׁוֹשֵׁן
25 יַדְעוּ שְׁהוֹלְכַת לְשֵׁם כְּדִי לְהַבְעֵל לְאַחְשֻׁרוּשׁ שְׁהִיָּה גּוֹי, וְלֹא מִסְרָה
26 נִפְשָׁה לְמוֹת, וּמוּכַח שְׁפִרְסָאִיא אִינְהָ סִיבָה לְמִסוֹר נַפְשׁוֹ.
27 מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: אָמַר אָבִי, אָסְתֵּר קֶרַעַע עוּלָם הִתְהָה – אֶסְתֵּר
28 הִתְהָה כְּקֶרַעַע, שְׁהַכֵּל עוֹשִׂים בַּה כְּרַצּוֹנָם הוּאִי אִינְהָ עוֹשֶׂה כְּלוּם,
29 שְׁכִיּוֹן שְׂאִין הָאִשָּׁה עוֹשֶׂה מְעַשָּׂה בְּעַלְיָה, לְפִיכְךָ אִין בּוֹזֵה חֵילוֹל
30 הַשֵּׁם, וְלֹא הָיָה עֲלֵיהָ לְמִסוֹר נַפְשׁוֹ. תִּירוּן נּוֹסֵף: רְבָא אָמַר,
31 שְׁכַשְׁהָאֲנָסִים עוֹשִׂים לְהַנְתָּא עֲצָמוֹ וְלֹא לְצוּרְךָ הַעֲבֹרָה עַל דַּתּוֹ,
32 שְׂאֵנִי – הַדִּין שׁוֹנֵה, מְכִיּוֹן שְׂאִין בּוֹזֵה חֵילוֹל הַשֵּׁם אֲפִילוּ בְּפִרְסָאִיא,
33 וְאַחְשֻׁרוּשׁ לְהַנְתָּא עֲצָמוֹ תְּכוּיָן.
34 מוּכַיְחָ רַבָּא שְׁהַדִּין שְׂאֵמֵר נְכוּן: דָּאִי לָא תִּמְצָא הָכִי – שְׂאֵם לֹא
35 תֵּאֲמַר כֵּן, הִנֵּי קְנוּאֲנִי וְדִימְנִינִי – אוֹתָם כְּלֵי קִיבּוּל מְלֵאִים גַּחְלִים
36 הַמְיוֹעָדִים לְחֹמֶם, שְׁהִיוּ לּוֹקְחִים הַגּוֹיִים מִכָּל בְּתִי הַעִיר לְבֵית
37 עֲבוּדָה זֶהָ שְׁלַחַם בְּיוֹם חָגֵם, הִכִּי יִהְיֶינּוּ לָהּ – אִיכָּךְ אֲנּוּ נּוֹתְנִים
38 אוֹתָם לְהֵם, הָרִי לְצוּרְךָ עֲבוּדָה זֶהָ הוּא, אָלֵא עַל כִּרְחַךְ שְׁהֵנְתָּא

אגרות קודש

ב"ה, ז' תשרי, ה'תשי"ג
ברוקלין, נ.י.
שלום וברכה!

מה שלא כתבתי בתוכן הברכה פרטים. מלבד שיש בזה ענין שצריך אדם לאמר בלשון רבו, הנה מובן הוא ג"כ ע"פ גלגה דתורה, ובפשטות - ובהקדם המובא בט"ז ומגן אברהם והובא לפסק הלכה בשו"ע רבנו הזקן סימן תקפ"ב סעיף ז' אשר בימים האלו צריך לדקדק ולהזהר בלשונו. והנה אם כפי השערת כת"ר, הייתי מפרט במכתבי נוסף על נוסח הברכה הכללית, ג"כ ענין פרטי, אף כי אחד ומיוחד, הנה הי' בזה כלל ופרט בענין אחד וקרובים זל"ז, ובהתאם לדו"ל על כלל ופרט, הרי הי' אז כלל ופרט שאין בכלל אלא מה שבפרט, או פרט וכלל אשר י"א שיש לדורשו במיעט וריבה וממעט ענין, או כלל ופרט וכלל או פרט וכלל ופרט שאי אתה דן אלא כעין הפרט (עין נזיר ל"ה ע"ב) אשר כל הסוגים הנ"ל ממעטים הם בתוכן הברכה, מכש"היא אמורה בכללות בלי כל פרטיות ומיעוט. וכנ"ל, תמינה על שחשדני במה שלכאורה לא הי' צ"ל אצלו מקום לחדש כזה על.

והנני חותם בברכת חתימה וגמר חתימה טובה ויה"ר מהשי"ת, אשר ניצל השפעתו על תלמידיו ועל חוגים מאחב"י להחדיר בהם רוח של יראת שמים המבוארת בתורת החסידות, היא תורת הדא"ח.

51 נשואה שְׁנֵי־בָתָהּ.
 52 ומוסיפה המשנה: יש כְּבָלָל חיוב שריפה שנאמר בתורה למי שבא
 53 על אִשָּׁה וּבָתָהּ, אף את חיובו של הבא על אחת מנשים אלו, בְּתוֹ
 54 וּבְתוֹ בְּתוֹ וּבְתוֹ כְּגוֹ שְׁנֵי בָתָהּ מֵאִנּוֹתָיו, וְכֵן כַּת אִשָּׁתוֹ מֵאִישׁ אַחֵר, וּבְתוֹ
 55 בְּתָהּ וּבְתוֹ בְּתָהּ שֶׁל אִשְׁתּוֹ, וְכֵן חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹתוֹ, שְׁחִיבּוֹן
 56 נלמד בגזירה שוה מאשה ובתה.

גמרא

57 הגמרא מבררת מי הן 'אשה ובתה' שבתחילת המשנה. מדייקת
 58 הגמרא: הִנֵּה אֵל אִשָּׁה שְׁנַיִם בְּתָהּ לֹא קָתְנָי - דין שריפה לא נכתב
 59 במשנה בלשון 'הבא על אשה שנשא בתה', והיינו חמותו, שמשמעות
 60 שמשמעות לשון זו היא שיש בה חיוב שריפה מחמת שכבר נשא
 61 את בתה, אֵלָּא בלשון, 'הִנֵּה אֵל אִשָּׁה וּבָתָהּ, מְכַלָּל - משמע מזה
 62 שנאמרה לשון ביאה על שתייהן, דְּתַנּוּיָהוּ לְאִיפּוּקָא - שבכל אחת
 63 משתי הנשים שהוזכרו יש איסור לעצמה, ואם כן, אין המשנה
 64 עוסקת באשתו וחמותו, משום שבאופן
 65 זה אין איסור אלא בחמותו. מבררת הגמרא: וְאִם נִיגְהוּ - מי הן
 66 שתי הנשים, על כרחך שהן חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹתוֹ, שכל אחת מהן
 67 לבדה אסורה עליו, ואם בא על אחת מהן חייב. וממשיכה הגמרא
 68 לדייק: וְקָתְנָי עַל שְׁתֵּי נָשִׁים אֲלוֹ, יֵשׁ כְּבָלָל אִשָּׁה וּבָתָהּ, שֶׁחַן הַכֹּלֵל
 69 שדיברה בו התורה, ומחן נלמד חיוב שריפה בשאר הנשים, מְכַלָּל,
 70 דְּתַנּוּיָהוּ פְּתִיבֵי בְּתָרָא - ששתייהן הוזכרו בתורה לחיוב שריפה,
 71 וְהִנֵּה - ושאר הנשים, לא נאמר חיובן במפורש, אלא מְדַרְשָׁא אֲתָרָא
 72 - נלמד בגזירה שוה משתייהן.

73 שואלת הגמרא: הִנֵּה אֵל אִיפּוּקָא, הִנֵּה אֵל אֵלָּא, הִנֵּה אֵל אֵלָּא (עו) במחלוקת רבי
 74 ישמעאל ורבי עקיבא בביאור הפסוק (ויקרא כ יד), 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח
 75 אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ וְגו' בְּאֵשׁ יִשְׂרָפוּ אֹתוֹ וְאֶתְנַחֵן, שלא נחלקו
 76 בהלכה, אלא מְשַׁמְעוֹת דוֹרְשֵׁי אֵיפּוּקָא בִּנְיָיָהוּ - מחלוקתם היא
 77 במשמעות המילה 'אתהו', שרבי ישמעאל סובר שמשמעות
 78 'אתהו' היא אחת בלשון יווני, וכוננת הפסוק היא, שאם בא על
 79 אשה ואמה, יש חיוב שריפה לו ולאחת מהן, והיינו חמותו, ולא
 80 הוזכר דין אם חמותו כלל אלא נלמד מדרשה, ורבי עקיבא סובר
 81 שמשמעות 'אתהו' היא כפשוטו לחייב את שתייהן, וכיון שבאשתו
 82 לא שייך חיוב שריפה, על כרחך שהפסוק עוסק בבא על שתי נשים
 83 מלבד אשתו, והיינו חמותו ואם חמותו, ובשתייהן התפרש חיוב
 84 שריפה. שלשיתו ניתן לבאר, מְתַנֵּינֵי מְנֵי - כדעת מי נשנית
 85 משנתינו שנאמר בה שחמותו ואם חמותו הם הכלל המלמד על
 86 כל חיובי שריפה משום שחיובן הוזכר במפורש, על כרחך כדעת
 87 רבי עקיבא היא, שלשיתו גם חיוב שריפה באם חמותו הוזכר
 88 במפורש בפסוק. אֵלָּא לְרַבָּא, הִנֵּה אֵל אֵלָּא שֶׁדִּין חֲמוֹתוֹ לְאִחֵר מִיָּתָהּ שֶׁל
 89 אשתו אֵיפּוּקָא בִּנְיָיָהוּ, שרבי ישמעאל סובר שמשמעות המילה
 90 'אתהו' היא 'אחת מהן', ודורשים שיש חיוב שריפה כשבא על
 91 חמותו אף אם אין קיימת אלא אחת מהן ומאשתו וחמותו, ורבי
 92 עקיבא סובר שמשמעות 'אתהו' היא 'שתייהן', כלומר, שאין חיוב
 93 שריפה בביאה על חמותו אלא אם שתייהן קיימות. נמצא, שלדברי
 94 שניהם דין אם חמותו לא נכלל בלשון הפסוק ואין איסורה מפורש
 95 בתורה, ואם כן קשה, מְתַנֵּינֵי מְנֵי - כדעת מי נשנית משנתינו
 96 שנאמר בה שאף חיוב שריפה של הבא על אם חמותו הוזכר
 97 במפורש בתורה.

98 משיבה הגמרא: אֵמֵר (וישיב) לְךָ רַבָּא, תְּנֵי, הִנֵּה אֵל אִשָּׁה שְׁנַיִם
 99 בְּתָהּ וְהִינּוּ חֲמוֹתוֹ, ולכולי עלמא חיוב שריפתה הוזכר בפסוק,
 100 והרי משמעות לשון המשנה הוא כפי המפורש בתורה.
 101 שנינו במשנה: יֵשׁ כְּבָלָל אִשָּׁה וּבָתָהּ חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹתוֹ, הִנֵּה
 102 הגמרא מבררת את סיבת כפילות הדינים במשנה. אומרת הגמרא:
 103 לְאֵבְרֵי, שלשיתו הוזכר ברישא של המשנה חיוב שריפה בחמותו
 104 ואם חמותו, חזר התנא והזכיר את חיובן בסיפא, משום דְּאִיפּוּקָא
 105 בְּעֵי לְמִתְנָא - אגב שהוצרך התנא ללמדינו בסיפא חיוב שריפה
 106 בְּאֵם חֲמוֹתוֹ, שלכולי עלמא חיוב זה נלמד מדרשה, תְּנֵי נְמֵי - חזר

1 וְאִם אִימָא - ואילו היה נכון הדבר שבן נח מצווה על קידוש השם,
 2 וההשתחוויה היתה אסורה על נעמן, לֹא לְמִטָּא לֵיהּ - לא היה על
 3 אלישע לברכו לך לשלום, ומוכח שבן נח אינו מצווה.
 4 דוחה הגמרא: הִנֵּה בְּצִנְעָה הִיא בְּפִרְסָא - גם על הצד שגוי מצווה
 5 על קידוש השם, אין זה אלא בפררסיא, אבל בצנעה ודאי שאינו
 6 מצווה, ואצל נעמן היתה ההשתחוויה בצנעה שהרי בודאי לא היו
 7 עשרה ישראלים בבית העבודה זרה שלהם, ולכן אמר לו אלישע
 8 לְךָ לְשִׁלּוּם.

9 הגמרא מביאה מעשה שממנו יש ללמוד עד כמה עשו חכמים
 10 הרחקה לגילוי עריות: אֵמֵר רַב יְהוּדָה אֵמֵר רַב, מְעַשָּׂה בְּאֵרֶם אֲחֵד
 11 שְׁנָתָן עֵינָיו בְּאִשָּׁה אֲחֵת לְבוּעֵלָהּ, ומרוב אהבה הִעֲלָה לְבוֹ מִיָּנָא -
 12 חלה בלב, וְכֵן וְשָׂאֵלוּ לְרֹפְאִים מִדֵּי רְפוּאָתוֹ, וְאָמְרוּ אֵין לוֹ תַּנְתָּה
 13 להתרפא עַד שְׁתִּבְעֵל לוֹ, ושאלו את החכמים האם הדבר מותר,
 14 וְאָמְרוּ חֲכָמִים, יָמוֹת מַחֲלוּ לֵיהּ וְאֵל תִּבְעֵל לוֹ, כלומר שהדבר אסור.
 15 ושאלו שוב את הרופאים, ואמרו שגם אם תִּבְעֵל לְפָנָיו עֲרִיפָה
 16 יחיה, וחזרו ושאלו את החכמים, והשיבו יָמוֹת וְאֵל תִּבְעֵל לְפָנָיו
 17 עֲרִיפָה. חזרו הרופאים ואמרו, תִּסְפֵּר עִמּוֹ מֵאֲחֻזֵי הַגֵּדֵר - גם אם
 18 תדבר איתו במקום צנוע יחיה, ואמרו חכמים, יָמוֹת וְאֵל תִּסְפֵּר עִמּוֹ
 19 מֵאֲחֻזֵי הַגֵּדֵר.

20 הגמרא מביאה מחלוקת באיזו אשה היה המעשה: פְּלִיגֵי קָה -
 21 נחלקו במעשה זה רבי יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני, חד
 22 אֵמֵר אִשָּׁה אִישׁ הִיתָה, וְחַד אֵמֵר פְּנִיחָה הִיתָה וְלֹא יָדוּעַ לְגַמְרָא מִי
 23 מהם אמר כל דבר. שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְמָן דְּאֵמֵר אִשָּׁה
 24 אִישׁ הִיתָה שְׁפִיר - מובן שלכן הקפידו כל כך, אֵלָּא לְמָן דְּאֵמֵר
 25 פְּנִיחָה הִיתָה, מֵאִי פּוֹלֵי הָאֵי - מדוע הקפידו כל כך, הלא ביאת
 26 פְּנִיחָה אֵינָה כְּבָלָל גִּילּוּי עֲרִיּוֹת וְלֹא צִרִיךְ לְמַסּוֹר עַל כֵּךְ אֵת הַנֶּפֶשׁ.
 27 משיבה הגמרא: רַב קָפָא אֵמֵר, אִסּוּר מְשׁוּם שְׁנָם הַמְשַׁקֵּה שֶׁל
 28 אותה אשה, שהיו בושיין בדבר. רַב אֲחָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא אֵמֵר,
 29 אִסּוּר בְּדֵי שְׁלָא יְהוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פְּרוּצוֹת בְּעֲרִיּוֹת, שילמדו מהדית
 30 אשה זו לעמוד לפני אנשים על מנת שיתנו בהן עיניהם עד שיחלו,
 31 ובסופו של דבר ימסרום להם לביאה.

32 שואלת הגמרא: וְלִינְסָבָה מִינְסָב - מדוע לא הורו לו חכמים
 33 שישאנה, ויבעלנה בהיתר, ובכך יצילו את נפשו. משיבה הגמרא:
 34 לֹא מִיִּיתְתָּה דְעֵתִיהּ - לא היתה דעתו מתיישבת בכך, והיה מת
 35 מחוליו, והיינו בְּרִדְרֵי יִצְחָק - יש ללמוד דבר זה מדברי רבי יצחק,
 36 דְּאֵמֵר רַבִּי יִצְחָק, מִיּוֹם שֶׁהָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נִפְלָה מֵעַם בִּיאָה
 37 מהבועלים בהיתר, שמואגות הגלות אין כח באיש להיות תאב
 38 לאשתו, וְיִתְנָה רַק לְעוֹבְרֵי עֲבִירָה, שיהצר הרע תוקפם ומרבה
 39 תאוותם, שְׁנֵי אֵמֵר (משלי טו ז) 'מִיּוֹם גְּנוּבִים וְיִתְקֵן וְיִחַם סִתְרִים יִנְעַם' -
 40 מים גנובים מתוקים יותר ממים רגילים, ולחם של איסור, הנאכל
 41 סתור, ינעם לאוכליו יותר מלחם של היתר. וכוננת הפסוק במילים
 42 לחם סתרים' לבעילת איסור.

הדרן עלך בן סורר ומורה

פרק תשיעי - הנשרפין

43 פרק זה הוא מחלקו החמישי של המסכת העוסק בדיני מיתת בית
 44 דין, ועוסק בדיני המיתה השנייה בחומרתה שהיא מיתה בשריפה,
 45 ובדין המיתה השלישית בחומרתה שהיא מיתה בסיף. בהאר"ך
 46 התנא בפירוט שאר דיני רוצח שדינו בסיף, ואגב זה נתגלגל
 47 לשאר דינים. והחלק האחרון של הפרק, עוסק בדין חייבי מיתה
 48 שאינם מסורים לבית דין.

משנה

49 משנתינו עוסקת בפירוט החייבים מיתה בשריפה: וְאֵלוֹ הֵן הַנִּשְׂרָפִין
 50 - המתחייבים מיתה בשריפה, הִנֵּה אֵל אִשָּׁה וּבָתָהּ, וּבְתוֹ בְּתוֹ

1 ואם איתא, דבן נח מוודה על קדושת השם לא נימא ליה לך לשלום דמשמע
2 דהודה לו נדי דלהוכיחו לא היה מצווה דהובח תוכיח את עמיתך כתיב (ויקרא
3 ט) ולא גר תושב מידו אודוי לדבר איסור לא לדחוי: בצנעה, נעמן בצנעה הוה
4 ולא היו ישראל בבית רמון שהוא משתחוה לשם וגבי קדושת השם בתוך בני
5 ישראל כתיב ואפילו נצטוו בני נח עליה לא

6 נצטוו לקדשו בתוך הגוים אלא בתוך
7 ישראל: העלה לבו מינא. ניומק מרוב אהבה
8 נטמטם לבו והעלה חולי: משום פגם
9 משפחה. האשה שהיו בושין בדבר: שלא יתו
10 בנות ישראל פרוצות בעריות. לעמוד בפני
11 האנשים לתת בהם עיניהם וימסרום להם
12 לביאה: ולינסבה מינסב. דאין כאן פרוצות
13 בעריות דכולוהו ליעבדן הכי ולינסבן ואין
14 כאן עבירה אלא מצוה: לא מיתבא דעתיה.
15 ולא ירפא בכך: מיום שחרב בית המקדש.
16 כשל הכח מאגות רבות ואין רוח קמה
17 באיש לדיות תאב לאשתו לפיכך ניטל טעם
18 ביאה: וניתן לעוברי עבירה, שיצר הרע
19 תוקפן ומריבה תאותן: דכתיב ולחם סתרים
20 ינעם. לינשא מעליא נקט כמו כי אם הלחם
21 אשר הוא אוכל (בראשית ט:ט).

הדרן עלך בן סורר ומורה

22 אלו הן הנשרפין הבא על אשה ובתה.
23 בגמרא מפרש לה: ובת כהן. כלומר וכן בת
24 כהן שזינתה היא בשריפה אבל בועלה לאו
25 בשריפה הוא: יש בכלל אשה ובתה. כלומר
26 אשה ובתה כתיבי בהדיא כדמפרש בגמרא
27 דהאי אשה ובתה היינו חמותו דשריפה
28 כתיבא בה כדכתיב (ויקרא כ) וכי יקח איש
29 את אשה ואת אמה ומה היא באש ישרפו
30 אותו ואתה: ויש בכללן. כלומר מינייהו
31 ילפינן כולוהו הני בגזירה שוה כדלקמן
32 בבביתא: בתו. מאנוסתו דלאו בת אשתו
33 דנחייב עליה משום בת אשתו דהא אנוסה
34 לאו אשתו היא: בת בתו ובת בנו. שהיה לו
35 מאנוסתו: בת אשתו. בין שהיא בתו בין
36 שהיא חורגתה: גמ' הבא על האשה שנשא
37 בתה לא קתני. כלומר מכדי מדקתני סיפא
38 יש בכלל וכו' מכלל דהאי אשה ובתה בתך
39 דכתיב מיירי ולא ואשתו ובבת אשתו
40 קאמר אלא בחמותו דשריפה כתיב בה והא
41 הבא על האשה דקתני לאו באשתו הוא
42 דא"כ הבא על האשה ואמה מבעי ליה
43 למתניה וא"ן הך אשה אחמותו קאמר הוה
44 ליה למתניה הבא על האשה שנשא בתה
45 דהיינו חמותו הא לא קתני אלא הבא על
46 אשה ובתה מכלל דתרוייהו לאיסורא ולא

47 הווכרה אשתו לכאן ומאן ניהו חמותו ואם חמותו והכי קאמר הבא על אם חמותו או על בתה דהיינו חמותו וקתני יש בכלל אשה ובתה כולוהו הני אלמא הך אשה
48 ובתה כתיבי בהדיא: הניחא לאבי דאמר. בפרקין (דף עו.) גבי פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא: משמענות דורשין איכא בנייהו. ומסיק למילתיה דלרבי עקיבא
49 כתיבא בהדיא אם חמותו מתניתין מני ר"ע היא: אלא לרבא דאמר. בין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא לא כתיבא אלא בחמותו שבא עליה לאחר מיתת אשתו פליגי
50 מתניתין מני: אמר לך רבא תני על אשה שנשא בתה. דהיינו חמותו דכתיבא בהדיא איש כי יקח את אשה דהיינו אשתו ואת אמה דהיינו חמותו: יש בכלל אשה ובתה
51 וכו'. קתני נמי חמותו ומילתא דתמיהא דהיא: דהוא לאו מדרשא אתא וקתני בהדייהו: לאביי. דאמר חמותו ואמה כתיבן בהדיא אידי דתנא דתנא ככלא אם חמו דתנא
52 מדרשא נקט אגב ריהטא חמותו ואם חמותו: נאמר רבא. בשריפה אמה חמו אידי דתנא ובת בתה ובת בנו שארה
53 הנה זמה היא: אף כאן. לענין עונש שריפה בתה ובת בתה ובת בנו בהאי דינא דהאי קרא: מנין לעשות זכרים בנקבות. לקמן מפרש: מנין לעשות למטה כלמעלה.
54 לקמן נמי מפרש: ומה כאן למעלה כלמטה אף להלן למעלה כלמטה. לקמן מפרש: בהדי דרדי אחיין. הא רבינוהו לתרוייהו בגזירה שוה דתנא זמה זמה: אלא אם
55 חמו כאם חמותו. השתא אם חמותו אבתי לא קמה לן עדיין לא העמידה על ברייה בשריפה מן התורה דהא האי תנא לפום ריהטא שמעינן ליה דהאי אשה דקרא
56 היינו אשתו ואפי' למאן דאמר אם חמותו כתיבא לאו ממשמעותא דאת אשה ואמה נפקא ליה אלא ממשמעותא דאותו ואתה: אם חמו קא מהדר עליה. מחור עליה
57 להביאה לתורתא דאמר זכרים בנקבות הא אבתי לא אשמעינן תנא אם חמותו.

1 ואם איתא לא לימא ליה. לא היה לו להודות לדבר איסור דא"ל לך לשלום ש"מ אין
2 בן נח מצווה על קדושת השם ומשני הא בצנעה הא בפרהסיא נעמן צנעה הוה
3 דלא היו ישראל בבית רמון וגבי קדוש השם בתוך בני ישראל כתיב ואפילו למאן דאמר
4 בצנעה נמי ידורג ואל יעבור הני מילי ישראל אבל גוי לא ועלולם אימא לך דבן נח מצווה
5 על קדוש השם כגון פרהסיא ולמסקנא זו לא
6 איפסטא בעיין ולשון מאי הוי עלה משמע
7 דמסקנא דפשיטות היא ונראה יותר כספרים
8 דגרסינן ואם איתא לימא ליה הא בצנעה הא
9 בפרהסיא וקא פשיט דלא מפקדי מדאמר ליה
10 סתם לך לשלום:

11 ואם איתא, לא לימא ליה. הא בצנעה, הא בפרהסיא.
12 אמר רב יהודה אמר רב, מנשה בארם אחר שנתן
13 עינו באשה אחת והעלה לבו מינא, וכאו ושאלו
14 לרופאים, ואמרו, אין לו תקנה עד שתבעל לו. אמרו
15 חכמים, ימות ואל תבעל לו. תעמוד לפניו ערומה,
16 ימות ואל תעמוד לפניו ערומה. תספר עמו מאחורי
17 הגדר, ימות ולא תספר עמו מאחורי הגדר. פליגי בה,
18 רבי יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני, חד אמר,
19 אשת איש היתה. וחד אמר, פנויה היתה. בשלמא
20 למאן דאמר אשת איש היתה, שפיר. אלא למאן
21 דאמר פנויה היתה, מאי פולי האי. רב פפא אמר,
22 מנשה פגם משפחה. רב אחא בריה
23 דרב איקא אמר, כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות. ולינסבה מינסב? לא מיייתבה
24 דעתיה, פדרבי יצחק, דאמר רבי יצחק, מיום שחרב בית המקדש, נטילה טעם ביאה וניתנה
25 לעוברי עבירה, שנאמר 'מים גנובים ימקו ורחם סתרים ינעם':

הדרן עלך בן סורר ומורה

1 משנה ואלו הן הנשרפין, הבא על אשה ובתה, ובת פהן שזנתה. יש בכלל אשה ובתה,
2 בתו ובת בתו, ובת בנו, ובת אשתו, ובת בתה, ובת בנה, חמותו, ואם חמותו
3 ואם חמו: גמרא הבא על אשה שנשא בתה, לא קתני. אלא, 'הבא על אשה ובתה',
4 מכלל דתרוייהו לאיסורא. ומאן ניהו, חמותו ואם חמותו, וקתני יש בכלל אשה ובתה.
5 מכלל, דתרוייהו כתיבי בהדיא, והני מדרשא אתניא. הניחא לאביי, דאמר משמענות דורשין,
6 איכא בנייהו, מתניתין מני. אמר לך רבא, תני, הבא על אשה שנשא בתה: יש בכלל אשה
7 ובתה חמותו ואם חמותו ואם חמו: לאביי, אידי דקא פגי למיתנא, אם חמו, תני נמי
8 חמותו ואם חמותו. לרבא, אידי דקא פגי למיתנא, אם חמו ואם חמותו, תני נמי חמותו.
9 מנהגי מילי, דתנו רבנן, 'איש אשר יקח את אשה ואת אמה', אין לי אלא אשה ואמה,
10 בת אשה ובת בתה ובת בנה, מינו. נאמר כאן 'ומה', ונאמר להלן 'ומה', מה להלן, בתה
11 ובת בתה ובת בנה, אף כאן, בתה ובת בתה ובת בנה. מינו לעשות זכרים בנקבות, נאמר
12 כאן 'ומה', ונאמר להלן 'ומה', מה להלן, זכרים בנקבות. אף כאן, זכרים בנקבות. מינו
13 לעשות למטה כלמעלה, נאמר כאן 'ומה', ונאמר להלן 'ומה', מה להלן, למטה כלמעלה. אף
14 כאן, למטה כלמעלה. ומה כאן, למעלה כלמטה. אף להלן, למעלה כלמטה. אמר מר, מינו
15 לעשות זכרים בנקבות. מאי זכרים בנקבות, אילימא בת בנה כבת בתה, בהדי דרדי קאתיאן.
16 אלא, אם חמו כאם חמותו. השתא, אם חמותו לא קמה לן. אם חמו, מיהדר עליה.
17 אמר

18 הווכרה אשתו לכאן ומאן ניהו חמותו ואם חמותו והכי קאמר הבא על אם חמותו או על בתה דהיינו חמותו וקתני יש בכלל אשה ובתה כולוהו הני אלמא הך אשה
19 ובתה כתיבי בהדיא: הניחא לאבי דאמר. בפרקין (דף עו.) גבי פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא: משמענות דורשין איכא בנייהו. ומסיק למילתיה דלרבי עקיבא
20 כתיבא בהדיא אם חמותו מתניתין מני ר"ע היא: אלא לרבא דאמר. בין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא לא כתיבא אלא בחמותו שבא עליה לאחר מיתת אשתו פליגי
21 מתניתין מני: אמר לך רבא תני על אשה שנשא בתה. דהיינו חמותו דכתיבא בהדיא איש כי יקח את אשה דהיינו אשתו ואת אמה דהיינו חמותו: יש בכלל אשה ובתה
22 וכו'. קתני נמי חמותו ומילתא דתמיהא דהיא: דהוא לאו מדרשא אתא וקתני בהדייהו: לאביי. דאמר חמותו ואמה כתיבן בהדיא אידי דתנא דתנא ככלא אם חמו דתנא
23 מדרשא נקט אגב ריהטא חמותו ואם חמותו: נאמר רבא. בשריפה אמה חמו אידי דתנא ובת בתה ובת בנו שארה
24 הנה זמה היא: אף כאן. לענין עונש שריפה בתה ובת בתה ובת בנו בהאי דינא דהאי קרא: מנין לעשות זכרים בנקבות. לקמן מפרש: מנין לעשות למטה כלמעלה.
25 לקמן נמי מפרש: ומה כאן למעלה כלמטה אף להלן למעלה כלמטה. לקמן מפרש: בהדי דרדי אחיין. הא רבינוהו לתרוייהו בגזירה שוה דתנא זמה זמה: אלא אם
26 חמו כאם חמותו. השתא אם חמותו אבתי לא קמה לן עדיין לא העמידה על ברייה בשריפה מן התורה דהא האי תנא לפום ריהטא שמעינן ליה דהאי אשה דקרא
27 היינו אשתו ואפי' למאן דאמר אם חמותו כתיבא לאו ממשמעותא דאת אשה ואמה נפקא ליה אלא ממשמעותא דאותו ואתה: אם חמו קא מהדר עליה. מחור עליה
28 להביאה לתורתא דאמר זכרים בנקבות הא אבתי לא אשמעינן תנא אם חמותו.

1 מנין לעשות שאר הבא ממנו כו'. ואם תאמר מה לשאר הבא ממנה שכן אם אמה
2 אסורה תאמר בשאר הבא ממנו דאם אמו מותרת ועוד למאן דאמר שריפה
3 חמורה מה לשאר הבא ממנה שכן אמה בשריפה תאמר בהא שאמו בסקילה וי"ל דכיון
4 דילף מאי דכתיב בהדיא גבי האי כאלו כתיב גבי האי לא שייך לאקשווי מיד:

אמר. היא. בפ' ד' מיתות (לעיל דף נד.)

5 דרשין משום אמו אתה מחייבו וכו'
6 ותרתי ש"מ

7 **איבא** למיפרך מה להיא כו'. אין הג"ש
8 מופנה משני צדדין ולכן למרין
9 ומשיבין:

10 **אמר** קרא אשת בנך היא. וא"ת אבתי אי מה
11 הוא דודתו אסורה אף היא דודתה
12 אסורה וי"ל דלא שייך לאקשווי אלא מחייבי
13 מיתות בי"ד דלענין מיתה נאמרה גזרה שדה:
14 אמר

1 **אמר אביי**, הכי קאמר, מנין לעשות שאר הבא
2 ממנו, בשאר הבא ממנה. נאמר פאן 'זמה', ונאמר
3 להלן 'זמה' וכו'. והא בשאר דידיה, לא פתיבא ביה
4 'זמה'. אמר רבא, אמר לי רב יצחק בר אבדימי,
5 אתיא, הנה' הנה' אתיא, 'זמה' 'זמה'. אמר מה,
6 מנין לעשות למטה בלמעלה. מאי למטה בלמעלה.
7 אילימא, בת גנה ובת פתה, כפתה. פהדי הדדי,
8 קאתיין. אלא, אם חמיו ואם חמותו פחמותו. הא,

9 למטה בלמעלה, למעלה בלמטה הואי. הני, למעלה בלמטה. אי הכי, נאמר פאן 'זמה',
10 ונאמר להלן 'זמה'. ומה השתא, אינהי לא פתיבה, 'זמה' דידהו פתיבא. אמר אביי, הכי
11 קאמר, מנין לעשות שלשה דורות למעלה בשלשה דורות למטה, נאמר למטה 'זמה', ונאמר
12 למעלה 'זמה'. מה למטה שלשה דורות, אף למעלה שלשה דורות. ומה בעונש, עשה למטה
13 בלמעלה. אף באזהרה נמי, עשה למעלה בלמטה. רב אשי אמר, לעולם בדרקתני, ומאי
14 למטה, למטה באיסור. אי, מה היא, אם אמה אסורה. אף הוא, אם אמו אסורה. אמר אביי,
15 אמר קרא, 'אמך היא', משום אמו אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום אם אמו. רבא אמר,
16 בין למאן דאמר, דון מינה ומינה. ובין למאן דאמר, דון מינה ואוקי באתרה, לא אתיא. למאן
17 דאמר, דון מינה ומינה. מה היא, אם אמה אסורה. אף הוא נמי, אם אמו אסורה. ומינה, מה
18 היא, בשריפה. אף הוא נמי, בשריפה. למאן דאמר שריפה חמורה, איבא למיפרך, מה להיא,
19 שכן אמה בשריפה. תאמר בהוא, שאמו בסקילה. ועוד, אמו בסקילה. אם אמו, בשריפה.
20 ועוד, מה היא, לא חלקת בה בין אמה לאם אמה. אף הוא נמי, לא תחלוך בו בין אמו לאם
21 אמו. ולמאן דאמר סקילה חמורה, מהאי קושיא לא נידונה. ולמאן דאמר, דון מינה ואוקי
22 באתרה, מה היא, אם אמה אסורה. אף הוא נמי, אם אמו אסורה. ואוקי באתרה, התיב הוא
23 דבשריפה, אבל הכא בסקילה, כדאשפחן באמו. למאן דאמר שריפה חמורה, איבא למיפרך,
24 מה

1 **אמר אביי**. האי זכרים ונקבות עליו ועל אשתו קאמר והכי קאמר מנין לעשות
2 שאר הבא ממנו דהיינו בתו ובת בנו ובת בתו מאנוסות דלוא בכלל אשה ובתה
3 דקרא ניהו דהתם באשתו ע"י קידושין קאמר דדרשין לה ביבמות וצו. מקראי
4 דרבה רמי כתיב ערות בת בנך או בת בנך וגו' הא בת בנה ובת בתה שלא ילדה
5 ממך גלה וכתיב ערות אשה ובתה לא תגלה
6 משמע בין שילדתו לך בין שילדתו לאיש
7 אחר לא קשיא כאן באנוסין כאן בנישואין
8 אם אנוסותך לא מפותה לך היא אי אתה
9 מוזהר על בתה אלא אם כן ממך היא ואם
10 אשתך היא אתה מוזהר אף על בת שילדה
11 לאיש אחר: כשאר הבא ממנה. כבת אשתו
12 ובת בתה ובת בנה דרבינן להו לעיל בגזירה
13 שדה: והא כשאר דידיה לא כתיב זמה.
14 דמהאי קרא נפקא לן בת בתו ובת בנו
15 מאנוסותו ערות בת בנך או בת בתך
16 כדפרשית לעיל ובתו לקמן יליף לה
17 ובההוא קרא זמה לא כתיב: אתיא הנה הנה
18 אתיא זמה זמה. מעיקרא מיינתין לה בהנה
19 הנה והדר בזמה זמה כתיב הכא (ויקרא יח)
20 כ"ה ערותך הנה וכתיב בשאר אשתו (שם)
21 שאר הנה מה להלן זמה עמו אף כאן זמה
22 עמו ובתר דאיתנין זמה לשאר דידיה לפיכך
23 בה שריפה בזמה זמה נאמר כאן (שם) זמה
24 ונאמר להלן (שם כ) בשריפה זמה מה להלן
25 שריפה אף כאן שריפה: אילימא בת בנה
26 ובת בתה. שהן דורות תחתונים ואחרונים
27 כלמעלה כלומר כבתה שהיא קדמה והיינו
28 עליונה: למעלה כלמטה היא. שהאבות
29 לעולם עליונים נקראו שון קדמו: השרא
30 אינהו לא כתיבין, אם חמיו ואם חמותו
31 לאוהרתן ולעונשן לא כתיבא: זמה דידהו
32 כתיבא. בתמיה דקאמר נאמר כאן זמה: הכי
33 קאמר לעולם אאם חמיו ואאם חמותו מהדר
34 ובהאי צד נקטיה דדרשה דידיה: מנין
35 לעשות למעלה. מאשתו שלשה דורות

36 לאיסור דהיינו אם חמיו שהוא דור שלישי לאשתו וכן אם חמותו: כשלשה דורות למטה. כמו שמצינו שהחזיר ונעשה למטה הימנה שלשה דורות דהיינו בת בתה וכן
37 בת בנה: נאמר למטה זמה. שארה הנה זמה היא: ונאמר למעלה זמה. כתיב (שם) כי יקח את אשה ואת אמה זמה היא: מה למטה שלשה דורות אף למעלה שלשה
38 דורות. אתרבו בדינא דקרא הרי למדנו בעונש ועדיין אוהרה לא שמענו בהם דהא זמה למעלה גבי עונש כתיב והדר יליף מסנאק דבריתא מה בעונש עשה למטה בתה
39 ובת בתה ובת בנה כלמעלה בחמותו דהא רבינן להו לעיל שריפה אף באזהרה עשה למעלה חמותו ואם חמותו ואם חמיו שלא נאמר בהן אזהרה כלמטה כבתה ובת
40 ובת בנה הרי למדנו לעונש (מאזהרה) ולישנא דבריתא הכי קאמר מנין לעשות למעלה מאשתו כלמטה חמותו לענין שלשה דורות נאמר למעלה מאשתו ובת
41 ונאמר למטה מאשתו זמה ועשה חכונם כלמעלה בת בתה כבתה אף למעלה מאשתו עשה למעלה כלמטה: עשה אם חמותו בחמותו. הרי למדנו לעונש למטה
42 לאזהרה אף חמותו עממה לא נאמר באזהרה מה בעונש למטה כלמעלה רבינן שאר של מטה הימנה לשריפה כשאר של מעלה ממנה אף באזהרה עשה שאר של
43 מעלה הימנה כשאר של מטה הימנה וע"ג דבריתא איפכא תני אביי מפך: רב אשי אמר לעולם בדרקתני. דלא תצטרך לאפוכה ולמטני מה להלן למטה כלמעלה
44 אף כאן למעלה כלמטה אלא אף כאן למטה כלמעלה ומאי למטה דקאמר למטה באיסור איסור הקל קרי למטה והחמור קרי למעלה והכי קאמר מנין לעשות אם חמיו
45 ואם חמותו שון רחוקות ואסורין למטה בחמותו שהיא קרובה ואיסורה עליון וחמור נאמר כאן זמה וכו') ורב אשי לא קשיא ליה אתה דקשיא לך לעיל השתא אינהו לא
46 כתיבי זמה דידהו כתיבי דהאי נאמר כאן זמה לאו עלייהו קאי אלא הכי נקט למילתיה נאמר כאן בחמותו זמה ונאמר להלן בבת אשתו זמה מה להלן למטה באיסור
47 כלמעלה באיסור חייב החכונם על בת בתה ובת בנה כבתה אף כאן נעשה אם חמיו ואם חמותו בחמותו דהיינו זמה באיסור כלמעלה באיסור וסיפא דהדר תני מה כאן
48 למטה כלמעלה אף להלן למעלה כלמטה רב אשי כתיבי בשריפה אזהרה בלמילף אוהרה בחמותו ואם חמותו ואם חמיו זמה וכו' קאמר זמה מה בעונש רבינן בגזרה שדה שאר
49 של מטה הימנה כשאר של מעלה הימנה לשריפה אף באזהרה החמורה בלמילף אוהרה בלמילף אוהרה של מטה נרבה שאר של מעלה מאשתו חמותו ואם חמותו כשאר של מטה באזהרה:
50 אי. כיון דאמרת מנין לעשות שאר הבא הימנה כשאר הבא הימנה נימא מה היא אם אמה אסורה לו אף הוא אם אמו אסורה לו משום ערוה ואנן גבי שניות מדברי
51 סופרים (תנן) לה ביבמות בפרק כ"ב (דף כא.) אמך היא. מיעוטא הוא: רבא אמר. לא מבעי ליה קרא למעוטי דלא תיסק אדעתין לאתווי הא בגזירה שדה ובין למאן
52 דאמר בכל גזירות שוות שבתורה דון מינה ומינה בין למאן דאמר וכו' לא אתיא שפיר כדמפרש ואזיל: דון מינה ומינה. לכל דבריה נלמוד ממנה מאחר שעיקרו של
53 דבר למדתי מחבירו אף לכל דבריה נלמוד ממנה וכן אם באת ללמוד אם אמו מאם אמה לאיסורא צריך פתור ללמוד הימנה אף לשריפה שתהא בשריפה: בין למאן
54 דאמר דאמרינן דון מינה ואוקי באתרה. דון עיקר הדבר ללמוד מחבירו אבל לשאר דבריו שאתה מוצא דינו מוצא פתור בו ואתה יכול ללמוד מינה וביה דבר מדבר ואינך
55 צריך ללמד מחבירו העמידנו במקומו ואל תשווהו לחבירו וכאן נמי למוד אם אמו מאם אמה בחיבורא ולא כתיבא בה בהדיא אבל לענין מיתה תעמידנה במקומה
56 למילף שאר דידיה מינה וביה דבר מדבר ולמוד אף אם אמו בסקילה מאמו שהיא בסקילה דהא גבי דידה נמי אם אמה כאמה שויה לשריפה: ולא אתיא. כדמפרש
57 ואזיל: מה היא בשריפה אף הוא בשריפה. כלומר מה שאר אשתו אם אמו בשריפה היא אף הוא שאר שלו אם אמו בשריפה: איבא למיפרך. בתחלת הדין דילפת
58 מינה לאיסורא: מה להיא. לשאר אשתו דין הוא להחמיר ולאסור את אם אמה שכן החמיר הכתוב על אמה לשריפה ואשכחן בה צד חמור: ועוד אמר בסקילה. שהיא
59 קלה אם אמו תהא בשריפה חמורה בתמימה: ועוד. כיון דאית לך למידן מינה ומינה מאי חזית דיינית הכי דון הכי מה היא לא חלקת בה בין אמה לאם אמה אף הוא
60 לא תחלוך וכו' הלכך לא אתיא לשריפה וכיון דלא מצית למילף מינה ומינה אף תחילת הדין לאיסורא לא תלמוד ולמאן דאמר נמי סקילה חמורה וליתנהו תרתי פירכי
61 קמאי מיהו משום האי קושיא ברייתא לא נדונם זה מזה: איבא למיפרך. על תחילת הדין דקא ילפת לה לאיסורא אם אמו מאם אמה:

57 ואם חמותו הקלות באיסורן כחמותו שאיסורה חמור והרי הן
58 בחיוב שריפה.
59 הגמרא דנה בדין נוסף שיש ללמוד מהשוואת קרובותיו
60 לקרובותיה, ולהלכה אינו כן. שואלת הגמרא: אם משום את דין
61 קרובות הבאות ממנו לדין קרובות הבאות ממנה, אם כן, אי מה
62 היא, בכלל איסור קרובותיה נאמר שאף אם אמה אסורה, אף הוא,
63 יש לרבות באיסור קרובותיו שאף אם אמו אסורה, והאמת היא,
64 שאם אמו אסורה רק מדברי סופרים.
65 אמר רבא, אמר רבא, ערות אביך וערות אמה לא תגלה אמה היא,
66 ויש ללמוד מיתור זה, שדווקא משום אמו אמה מחייבו, ואי אמה
67 מחייבו משום אם אמו, ומשום כך אין ללמוד בגזירה שיהא לאסור
68 את אם אמו.
69 רבא אמר, אף ללא מיעוט מהפסוק אין לדרוש גזירה שיהא לאסור
70 את אם אמו, משום שפני לטאן דאמר דין מינה ומינה – בין לפי
71 שיטת רבי מאיר שבכל דרשת גזירה שיהא יש ללמוד אף את פרטי
72 הדינים של הנלמד מדיני המלמד, ובין לטאן דאמר דין מינה ואין
73 באתרה – ובין לפי שיטת חכמים שבכל גזירה שיהא אין ללמוד אלא
74 את עיקר הדין שלצורכו נדרש הגזירה שיהא, ואילו את שאר פרטי
75 הדין הנלמד אין ללמוד מפרטי הדין המלמד אלא מענין עצמו, לא
76 אתיה – אין לרבות את אם אמו לאיסור על ידי גזירה שיהא זה,
77 וכדלהלן.
78 ביאור הדחייה לטאן דאמר 'דין מינה ומינה': לטאן דאמר דין מינה
79 ומינה, שלשיטתו הלימוד הוא כך, מה היא, אף אם אמה אסורה,
80 אף הוא נמי, אף אם אמו אסורה, ומינה – ויש להוסיף וללמוד
81 מקרובותיה, מה היא, הבא על אם אמה נידון בשריפה, אף הוא
82 נמי, אם בא על אם אמו נידון בשריפה. אם כן, לטאן דאמר
83 ששריפה חמורה מסקילה, איבא למיפרך את הלימוד בגזירה שיהא
84 כך, מה לחיא, שכן חיוב אמה הוא בשריפה החמורה, משום כך
85 נאשר אף אם אמה, תאמר בהוא, שחיובו של אמו הוא בסקילה
86 הפחותה בחומרתה, ומשום כך אין איסור באם אמו. ועוד יש
87 להקשות על לימוד זה, כיצד נדון את הבא על אמו ושאיסורה
88 חמור בסקילה השניה בחומרתה, ואילו את הבא על אם אמו
89 ושאיסורה פחות חמור בשריפה החמורה, אלא על כרחך שדינו
90 בסקילה. וכיון שאין החיוב הנלמד באם אמו יכול להתקיים באופן
91 בו הוא מתקיים באם אמה, אין זה מינה ומינה, ואין לדרוש כלל
92 גזירה שיהא זה ואף לענין האיסור. ועוד יש להקשות על לימוד זה,
93 כיון שסובר דין מינה ומינה, יש לומר כך, מה היא, לא חלקת בה
94 בין אמה לאם אמה, אלא בשתייהן יש חיוב שריפה, אף היא נמי,
95 לא תחלוק בו בין אמו לאם אמו, ויש לחייב בשתייהן סקילה,
96 וממילא לא ניתן ללמוד אם אמו מאם חמותו שהבא עליה
97 בשריפה. ולטאן דאמר שסקילה חמורה משריפה, על אף שלשיטה
98 זו שתי הקישויות הראשונות לא יקשו על לימוד זה, מכל מקום,
99 מהאי קושיא האחרונה שיש להשוות את דין אם אמו לדין אמו
100 ששתייהן יחייבו סקילה, ואם כן, לא יהיה דינו שיהא לדין שריפה
101 של אם חמותו וממנה למדים בגזירה שיהא את דין אם אמו, לא
102 נידונה – יש לדחות את כל הגזירה שיהא זה ואף לעצם האיסור,
103 וכמבואר לעיל.
104 ביאור הדחייה לטאן דאמר 'דין מינה ואוקי באתרה': ולטאן דאמר
105 דין מינה ואוקי באתרה, שלשיטתו הלימוד הוא כך, מה היא, אף
106 אם אמה אסורה, אף הוא נמי, אף אם אמו אסורה, ואוקי לאיסור
107 ביאה באם אמו באתרה, ויש ללמוד את שאר דיניו מעניינו. וכיון
108 שכן, דווקא הנהם באם חמותו, הוא דיש לדנו בשריפה, אבל הכא
109 באם אמו אין לדנו אלא בסקילה, בראשיתן – כמו שמצינו בראמו,
110 שעליה נוסף החיוב באם אמו. ואם כן, לטאן דאמר ששריפה חמורה
111 מסקילה, איבא למיפרך,

1 אמר רבא, הכי קאמר – כך היא כוונת התנא, מנין לעשות – לרבות
2 בחיוב שריפה את שאר וקרובהו קאמנו, שהם בתו מאנסותו
3 ובת בתו ובת בנו מאנסותו, כדין שאר קאמנו – מאשתו, שהם
4 בת אשתו ובת בתה ובת בנו שנתרבו לעיל (ע"א) לשריפה בגזירה
5 שיהא זמה' זמה' נאמר קאן בקרובותיו זמה' ונאמר להלן
6 בקרובותיה זמה' וכו', ומה בקרובותיה נתרבה חיוב שריפה, אף
7 בקרובותיו נתרבה חיוב שריפה.
8 מקשה הגמרא: איך נדרשת גזירה שיהא זה, והא בפסוק העוסק
9 בשאר ידיתה, לא כתיבא ביה – לא כתוב בו זמה', שנלמד מכך
10 גזירה שיהא.
11 אמר רבא, אמר לי רב יצחק בר אבדימי, אתיה – נלמד בגזירה שיהא
12 למה שנאמר 'הנה' לגבי קרובותיו (ויקרא י"ז) 'ערות בת בנה או בת
13 בתך וגו' פי ערוך הנה' ממה שנאמר 'הנה' לגבי קרובות אשתו
14 (שם י"ז) 'ערות אשה ובהה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא
15 תקח וגו' שארה הנה זמה הוא, והרי זה כמי שנאמר 'זמה'
16 בקרובותיו, ולכן אתיה בגזירה שיהא זמה' שבקרובותיו מ'זמה'
17 שבחמותו, מה בחמותו חייב שריפה, אף בקרובותיו חייב שריפה.
18 הגמרא ממשיכה לבאר את הלימודים בברייתא. אומרת הגמרא:
19 אמר רב, מנין לעשות למטה בלמעלה. שואלת הגמרא: מאי למטה
20 בלמעלה, אילימא שכוונת התנא היא ללמוד שדין בת בנה וכת
21 בתה שיהא הדור שלמטה, הוא כבתה שהיא הדור שלמעלה מהן,
22 הרי שני חיובים אלו כהדי קאריין – נלמדו יחד באותה דרשת
23 גזירה שיהא, ומה צריך להשוותם. אלא על כרחך, שכוונת התנא
24 היא להשוות את דין אם חמיו ואם חמותו כדין חמותו שהזכרה
25 במפורש לחיוב בשריפה. דוחה הגמרא: האי למטה בלמעלה – וכי
26 בדרשה זו משוים את דין הדורות שלמטה לדין הדורות שלמעלה
27 כלשון הברייתא, הרי למעלה בלמעלה הוא – דרשה זו משוה את
28 דין אם חמיו ואם חמותו שהם הדורות שלמעלה כדין חמותו
29 שהיא למטה מהם. עונה הגמרא: תני – יש לשנות בברייתא, מנין
30 לעשות למטה בלמעלה.
31 מקשה הגמרא: אי הכי – אם כך הוא הלימוד, שנאמר קאן באם
32 חמותו זמה' ונאמר להלן בחמותו זמה', הרי לא שייך ללמוד באופן
33 זה, משום שיש להקשות, זמה השתא, שאוהרתן וחיובן של אנהי
34 ו-אם חמיו ואם חמותו לא כתיבא כלל אלא נלמד בגזירה שיהא,
35 וכי זמה' דידהו כתיבא ללימוד גזירה שיהא.
36 אמר רבא, הכי קאמר, מנין לעשות – להשוות את דין שלשה דורות
37 שלמעלה מאשתו, היינו, אם חמיו ואם חמותו, לחיוב שריפה
38 בשלשה דורות שלמטה מאשתו, ודינו, בנה ובת בתה, נאמר
39 בדורות שלמטה מאשתו (שם) 'את בת בנה ואת בת בתה וגו' שארה
40 הנה זמה הוא, ונאמר בדורות שלמעלה מאשתו (שם כ"ד) 'אישי
41 אשר יקח את אשה ואת אמה זמה הוא'. ויש לדרוש בגזירה שיהא,
42 מה בדורות שלמטה מאשתו החיוב הוא שלשה דורות, אף בדורות
43 שלמעלה מאשתו החיוב הוא שלשה דורות. וסוף הלימוד הוא, זמה
44 בעונש, עשה את דין הדורות שלמטה מאשתו כדין הדורות
45 שלמעלה מאשתו בגזירה שיהא של זמה' זמה' אף באוהרה נמי,
46 עשה את דין הדורות שלמעלה מאשתו שנאמר בהם איסור ביאה
47 כדין הדורות שלמטה מאשתו בגזירה שיהא זה, והרי זה כמי שנאמר
48 איסור אף בדורות שלמעלה מאשתו.
49 הגמרא מביאה אופן נוסף לבאר את הברייתא: רב אשי אמר,
50 לעולם הגירסא היא כדקתני, מנין לעשות למטה כלמעלה. ומאי
51 לשון למטה שנאמר באם חמיו ואם חמותו שהם למעלה מחמותו,
52 היינו, שהם למטה בחומרת האיסור. וכוונת התנא היא, מנין לחיוב
53 שריפה באם חמיו ואם חמותו שאיסורן קל, כחמותו שאיסורה
54 חמור. נאמר 'זמה' בחמותו ונאמר 'זמה' בתולדות האשה ובתה,
55 בת בתה ובת בנה, מה בתולדותיה נתרבו כולן לשריפה בין מי
56 שלמעלה באיסור ובין מי שלמטה באיסור, אף כאן, נעשו אם חמיו

60 **מְהַאי קוּשְׂיָא** האחרונה, שיש להשוות את חיוב חמותו לחיוב בלת
 61 אשתו, ומחמת כן לא יהיה הלימוד 'מינה ומינה', שהרי על ידי
 62 הדרך הראויה בלימוד הגזירה שיהא אין עונשן שיהא, לא נידונין כלל
 63 לגזירה שיהא וזו ואף לא לענין עצם האיסור.
 64 ביאור הפירכא למאן דאמר 'דון מינה ואוקי באתרה': **וְלִמָּאן דְּאָמְר**
 65 **דְּדוֹן מִינָה וְאוֹקִי בְּאַתְרָהּ**, שלימוד הגזירה שיהא הוא, **מְהַאי קוּשְׂיָא** אף
 66 **בְּלִתּוֹ אִסּוּרָהּ, אָפֵי הִיא**, אף בְּלִתּוֹ אִסּוּרָהּ, ואוקי לאיסור בלתו
 67 **בְּאַתְרָהּ ללמוד את שאר דיני האיסור, מעניינה, ומשום כך, דווקא**
 68 **הָתֵם בְּכַלְתּוֹ, הוּא דִּיש לְחִיב בְּסִקִּילָהּ, אִמְלֵ הָכָא** בכלת אשתו, יש
 69 לחייב בְּשִׁרְפָהּ, **בְּדָאֲשִׁבְחָן בְּאִמְרָהּ**, שחיובה הוא שריפה. אלא שיש
 70 לפרוך את הגזירה שיהא מצד חומרת העונש הנלמד, כלומר, **לִמָּאן**
 71 **דְּאָמְר שְׂקִילָה חֲמוּרָה מִשְׁרִיפָה, אִיבָא לְמִפְרָךְ, מְהַאי קוּשְׂיָא** שאיסור
 72 קרובותיו חמור, שְׂכֵפֵן על ביאת אִמּוֹ נידון בְּסִקִּילָהּ משום כך אסרה
 73 התורה גם את בלתו, **הַאֲמַר בְּרִיָּא שְׁחִיב קְרֻבּוּתֵיהּ הוּא קַל, שְׂכֵפֵן**
 74 **עַל בִּיאַת אִמְרָה אִינוּ נִידוֹן אֲלָא בְּשִׁרְפָהּ, הַקְלָה, ומשום כך יש להקל**
 75 **בָּהּ גַּם בְּכַלְתָּהּ וְלִהְיֶיהָ. וְעוֹד יש להקשות על לימוד זה, מדוע**
 76 **סוף הלימוד הוא שדין בלת אשתו נלמד מדין אם אשתו, הרי**
 77 **אפשר ללמוד את דינה גם באופן אחר, מְהַאי קוּשְׂיָא, חֲלָקֵת בּוּ בִּין בְּתוּ**
 78 **לְבָלְתוֹ, שאמנם הבא על בתו אינו חייב אלא שריפה, אבל על**
 79 **ביאת בלתו יש להחמיר ולחייב סקילה החמורה, אָפֵי הִיא, תְּחַלּוֹק**
 80 **כֶּה בִּין בְּתָה לְבָלְתָהּ, ואף על פי שהבא על בת אשתו אינו חייב**
 81 **אלא שריפה, אבל על בלת אשתו יש להחמיר ולחייב סקילה. וכיון**
 82 **שאפשר ללמוד את הגזירה שיהא באופן שנושן שריפה, שנושן**
 83 **בלת אשתו הוא סקילה, ואפשר ללמוד באופן שנושן שריפה,**
 84 **ואין לנו הכרע בזה, אין דנים גזירה שיהא זו כלל.**
 85 **וְלִמָּאן דְּאָמְר נְמִי, שְׁשִׁרְפָה חֲמוּרָה מִסִּקִּילָהּ, מְהַאי קוּשְׂיָא** האחרונה,
 86 שבגזירה שיהא זו אפשר ללמוד להשוות את דין בתו לדין אמו
 87 ולחייב שריפה, ואפשר ללמוד לחלק בין דין בתו לדין בלתו ובכל
 88 אחת מהאפשרויות נלמד מיתה אחרת, ואין הכרע ללמוד כאחד
 89 מהאופנים, לא נידונין לגזירה שיהא זו לחייב בשריפה את הבא על
 90 בלת אשתו, ואף לא לענין עצם האיסור.
 91 הגמרא חוזרת לברר את המקור לחיוב שריפה של הבא על בתו
 92 מאנסותו. שואלת הגמרא: **בְּתוּ מֵאֲנֻסְתּוֹ, מִנָּה שִׁיש בְּהַ חִיב**
 93 **שְׁרִיפָה. אָמְר אַבְי, חִיבָה נִלְמַד בְּקַל וְחֻמְרָה, אִם הִבָּא עַל בְּתָ בְּתוּ**
 94 **עֲנוּשׁ – חִיב שְׁרִיפָה, אִם כֵּן, הִבָּא עַל בְּתוּ, לֹא כָּל שְׂכֵפֵן שְׁחִיב**
 95 **שְׁרִיפָה.**
 96 שואלת הגמרא: **וְכִי עֲנִישִׁין מִן הַדִּין – וְכִי אֲפֻשֵׁר לְחִיב מִיתָה עַל**
 97 **פִּי קַל וְחֻמְרָה, והרי אין עונשין אלא בדבר המפורש לחיוב. עונה**
 98 **הגמרא: אין כוונת אביו לדין בקל וחומר, אלא כוונתו לומר שדין**
 99 **זה, גְּלוּי מִלְּחָתָא בְּעֻלְמָא הוּא – התורה לימדה את הדין לגבי בת**
 100 **בתו, ובוזה היא מגלה אף את דין בתו. והיינו, כיון שכל חיוב בת**
 101 **בתו הוא מחמת שהיא בת של בתו, הרי הכל בכלל אחד ומועיל**
 102 **לימוד בבת בתו לגלות על בתו.**
 103 עוד מביאה הגמרא ליישב: **רְבָא אָמְר, אָמְר לִי רַבִּי יִצְחָק בְּר**
 104 **אַבְדִּי, דִּין זֶה שְׁחִיב שְׁרִיפָה כְּשֵׁבָא עַל בְּתוּ, אָתְיָא – נלמד בגזירה**
 105 **שׁוֹה 'הִנְה' שְׁנֵאמַר לגבי שארו מאנסותו (ויקרא יח ט) 'עֲרוֹת בַּת בְּנֵךְ**
 106 **או בַּת בְּתֵךְ וְגו' כִּי עֲרוֹתֶךָ הִנְה, מ'הִנְה' שְׁנֵאמַר לגבי שאר אשתו**
 107 **(שם יח ט) 'עֲרוֹת אִשָּׁה וּבְתָהּ לֹא תִגְלַח אֶת בַּת בְּנָה וְאֶת בַּת בְּתָהּ לֹא**
 108 **תִּקַּח וְגו' שְׂאָרָה הִנְה זָמָה הוּא, ויש ללמוד מכך, כשם שבשאר**
 109 **בתה אסורה כבת בתה, אף בשארו בתו אסורה כבת בתו. ולאחר**
 110 **שלמדנו שנכללת בתו באזהרת שארו, אָתְיָא בגזירה שיהא 'זָמָה'**
 111 **'זָמָה' לרבות חיוב שריפה על ביאתה, שְׁנֵאמַר לגבי שארה 'אֶת בַּת**
 112 **בְּנָה וְאֶת בַּת בְּתָה וְגו' שְׂאָרָה הִנְה זָמָה הוּא, והרי זה כאילו נאמר**
 113 **'זָמָה' גם בפסוק המלמד דין הבא על שארו, ונאמר בחיובו של**
 114 **הבא על חמותו (שם כח) 'אִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ זָמָה**
 115 **הוּא בְּאֵשׁ יִשְׂרָפוּ אֹתוֹ וְאָתְיָהּ וְגו'.**
 116 הגמרא מביאה שיטה נוספת לבאר מהו המקור לחיוב שריפה
 117 בבתו מאנסותו. אומרת הגמרא: **הִנְי – הִבִּיא אֲבִיָּה דְּרַבִּי אֲבִין**
 118 **ברייתא,**

1 **מְהַאי קוּשְׂיָא, שְׂכֵפֵן חִיבּוֹ שֶׁל הִבָּא עַל אִמָּה בְּשִׁרְפָה** החמורה, משום
 2 **כך יש איסור אף באם אמה, הַאֲמַר בְּהוּא, שְׁחִיבּוֹ הִבָּא עַל אִמּוֹ הוּא**
 3 **בְּסִקִּילָהּ השניה בחומרתה, ומשום כך אין איסור לבא על אם אמו.**
 4 **וְעוֹד יש להקשות על לימוד זה, הרי אפשר לדין **הוּא בְּרִיָּא** –**
 5 **להשוות את דין אם אמו לעניינו כמו שמדמים בקרובותיה, והיינו,**
 6 **מְהַאי קוּשְׂיָא, לֹא תְּחַלּוֹק כֶּה בִּין בְּתָה לְאִם אִמָּה, אלא בשתייהן נאמר**
 7 **חיוב שריפה, אָפֵי הִיא, לֹא תְּחַלּוֹק בּוּ בִּין בְּתוּ לְאִם אִמּוֹ, ובשתייהן יש**
 8 **לחייב שריפה, אלא שאם נדרוש את הגזירה שיהא באופן זה**
 9 **ונחייב שריפה באם אמו, נמצינו דנים באם אמו חיוב חמור מחיוב**
 10 **הסקילה שבאמו. וכיון שיש שתי אפשרויות לדרוש את הגזירה**
 11 **שיהא, ואיננו יודעים כיצד להכריע, ובאחד מהצדדים יש פירכא**
 12 **על עצם הלימוד, משום כך, אין לדרוש גזירה שיהא זו כלל ואף**
 13 **לענין האיסור. וְלִמָּאן דְּאָמְר שְׂקִילָה חֲמוּרָה מִשְׁרִיפָה, על אף**
 14 **שלשיטה זו הקושיא הראשונה לא קשה, מכל מקום, מְהַאי קוּשְׂיָא**
 15 **האחרונה, שיש בגזירה שיהא זו אפשרות לדרוש לחייב את הבא**
 16 **על אמו סקילה כדין אמו, ויש אפשרות להשוות את דין אם**
 17 **אמו לדין בתו ולחייב שריפה, ואין לנו הכרעה בזה, לֹא נִידוּנָה –**
 18 **יש לדחות את כל הגזירה שיהא ואף לענין עצם האיסור.**
 19 הגמרא דנה בדין נוסף שיש ללמוד מהשוואת קרובותיו
 20 לקרובותיה, ולהלכה אינו כן. שואלת הגמרא: **אִם מִדְּמִים אֵת דִּין**
 21 **קְרֻבּוֹת הַבָּאוֹת מִמֶּנּוּ לִדִּין קְרֻבּוֹת הַבָּאוֹת מִמֶּנּוּ, אִם כֵּן, אִי מְהַאי**
 22 **הוּא, אָפֵי בְּלִתּוֹ אִסּוּרָהּ, אָפֵי הִיא, אף בְּלִתּוֹ אִסּוּרָהּ, ואילו להלכה**
 23 **אשת חורגו מאחרת.**
 24 **אָמְר אַבְי, אָמְר קְרָא באזהרת בלתו (ויקרא יח טו) 'עֲרוֹת בְּלִתְךָ לֹא**
 25 **תִּגְלַח אִשְׁתְּ בְּנֵךְ הוּא וְגו', ויש ללמוד מכך, שדווקא משום אִשְׁתְּ**
 26 **בְּנֵךְ אִתָּה מְחִיבּוֹ, וְאִי אִתָּה מְחִיבּוֹ עַל בְּלַת אִשְׁתְּ בְּנָה**
 27 **שאינה בלתו.**
 28 רבא מתרץ שאין ללמוד דין זה מחמת פירכא: **רְבָא אָמְר, אף בלי**
 29 **הפסוק אין לדרוש גזירה שיהא זו לאסור את בלת אשתו, משום שְׂכֵפֵן**
 30 **לִמָּאן דְּאָמְר, דִּין מִינָה וּמִינָה, וְכִי לִמָּאן דְּאָמְר, דִּין מִינָה וְאוֹקִי**
 31 **בְּאַתְרָהּ, לֹא אָתְיָא – אין דורשים גזירה שיהא זו.**
 32 ביאור הפירכא למאן דאמר 'דון מינה ומינה': **לִמָּאן דְּאָמְר דִּין מִינָה**
 33 **וּמִינָה, שלדעתו לימוד הגזירה שיהא הוא כך, מְהַאי קוּשְׂיָא, אף בְּלִתּוֹ**
 34 **אִסּוּרָהּ, אָפֵי הִיא נְמִי, אף בְּלִתּוֹ אִסּוּרָהּ. ומינה יש ללמוד את כל**
 35 **פרטי דיניה לדבר הנלמד, מְהַאי קוּשְׂיָא, אִם בַּא עַל כַּלְתּוֹ,**
 36 **וכמו שנתבאר לעיל (גכ), אָפֵי הִיא נְמִי, אִם בַּא עַל כַּלְתּוֹ הוּא נִידוֹן**
 37 **בְּסִקִּילָהּ. אִם כֵּן, לִמָּאן דְּאָמְר שְׂקִילָה חֲמוּרָה מִשְׁרִיפָה, אִיבָא**
 38 **לְמִפְרָכָהּ מצד חומרת העונש הנלמד, מְהַאי קוּשְׂיָא, שְׂכֵפֵן עַל בִּיאַת אִמּוֹ**
 39 **נידון בְּסִקִּילָהּ החמורה, משום כך החמירה התורה אף בכלתו,**
 40 **הַאֲמַר בְּרִיָּא, שְׁעַל בִּיאַת אִמָּה אִינוּ נִידוֹן אֲלָא בְּשִׁרְפָהּ הַקְלָה,**
 41 **ומשום כך יש לומר שהקלה התורה אף בכלתה. וְעוֹד יש להקשות**
 42 **על לימוד זה, וכי אפשר שהבא על בְּתָה שבאה מכח אינו נידון**
 43 **אלא בְּשִׁרְפָהּ הקלה, ואילו הבא על בְּתָה שבאה מכח בנה נידון**
 44 **בְּסִקִּילָהּ החמורה, ומכיון שמכח סברא זו מוכרחים אנו לומר**
 45 **שדינו בשריפה, שוב אין ללמוד בגזירה שיהא בלתו מכלתו, מאחר**
 46 **ולא יתקיים בזה 'דון מינה ומינה'. דוחה הגמרא פירכא זו: הוּא**
 47 **בְּעֲצָמוּ יוֹכִיחַ מִדִּין קְרֻבּוּתֵיהּ, שיתכן שדין הכלה חמור מדין הבת,**
 48 **דְּהִבָּא עַל בְּתוּ נִידוֹן בְּשִׁרְפָהּ ואילו הבא על בְּתוּ נִידוֹן בְּסִקִּילָהּ.**
 49 **מסיקה הגמרא: אִמְלָא יש לפרוך באופן אחר, כיון שיש לדין מינה**
 50 **ומינה יש להשוותם אף לענין זה ולומר מְהַאי קוּשְׂיָא, לֹא תְּחַלּוֹק בּוּ בִּין**
 51 **אִמּוֹ לְבָלְתוֹ, אלא בשתייהן יש חיוב סקילה, אָפֵי הִיא, לֹא תְּחַלּוֹק כֶּה**
 52 **בִּין אִמָּה לְבָלְתָהּ, אלא בשתייהן יש לחייב באותו החיוב, וכשם**
 53 **שחמותו בשריפה אף בלתו בשריפה. וכיון שניתן לדרוש גזירה**
 54 **שיהא זו בשני אופנים לשני חיובים שונים, ובכל חיוב שנחייבו לא**
 55 **יהיה הלימוד 'מינה ומינה', שהרי יהיה ניתן לפרוך מדוע אין**
 56 **דורשים באופן אחר, משום כך לא שייך לדרוש כלל גזירה שיהא זו**
 57 **ואפילו לענין האיסור.**
 58 **וְלִמָּאן דְּאָמְר שְׁשִׁרְפָה חֲמוּרָה מִסִּקִּילָהּ, על אף שלא שייך לפרוך**
 59 **את הפירכא הראשונה של חומרת סקילה על שריפה, מכל מקום,**

1 מזה להיא. לשאר אשתו דין הוא להחמיר ולאסור את אם אמה שכן מצינו באותו
 2 שאר צד חמור שכן אמה בשריפה: ועוד מה היא לא חלקת בין בתה לאם אמה
 3 אף הוא וכו'. כלומר מאי חיות דכי אמרת אוקים באתרה למילף שאר ידידה מיניה
 4 וביה דבר מדבר שנאמר דאם אמו היא בסקילה כאמו כי היכי דבשאר ידיה אם
 5 אמה כאמה דילמא אוקמא באתרה ונימא
 6 דבשריפה היא כבתו כי היכי דבשאר ידיה
 7 אם אמה כבתה היא לא אפשר כיון דס"ל
 8 שריפה חמורה איכא למיפרך אמו בסקילה
 9 ואם אמו בשריפה: אף היא. כלתה אסורה
 10 כיון דרביהה הזכרים כנקבות השוה נמי
 11 נקבות כזכרים שאר אשתו כשארן ויהא
 12 אסור אף באשת חורגו ואנן הוא דאמרין
 13 מותר אדם באשת חורגו: כלתו בסקילה. בפ'
 14 ד' מיתות (לעיל דף נג.): איכא למיפרך.
 15 בתחלת הדין לאוסרה: למ"ד שריפה
 16 חמורה. ואינה לפירכא קמייא משום האי
 17 קושיא בתרייתא לא נדונה כלומר לא
 18 תילפינהו מהדדי ואפי' לאוסרה דכיון דלא
 19 מצית למיזן מינה ומינה: ה"ג אבל הכא
 20 בשריפה כדאשכחן באמה. דהיינו אתרה
 21 דומיא ידידה דכלתו כאמו: ועוד מה הוא
 22 חלקת. כלומר מאי חיות דכי אוקמת לה
 23 באתרה למילף שאר ידיה מיניה וביה
 24 שריפה כאמה דומיא ידידה דכלתו כאמו
 25 אוקמת באתרה הכי ולמוד שאר ידידה
 26 מיניה וביה ואימא הכי כיון דבתה בשריפה
 27 צריכין אנו לענוש בכלתה מיתה חמורה
 28 מזאת ובסקילה חייבנו מיניה וביה מבתה
 29 שהיא בשריפה אתה למד לכלתה סקילה
 30 שצריך אתה לחלוק ולהחמיר בין בתה
 31 לכלתה דמה הוא חלקת בו להחמיר כלתו
 32 מבתו אף היא וכו' והאי לאו דון מינה ומינה
 33 הוא אלא גלויי מילתא בעלמא היא דכי
 34 ילפת שאר ידידה מיניה וביה יש לך להחמיר
 35 בכלתה מבתי אמה ואם באת לומר כן איכא
 36 למימר דאין לך ללמוד כן אלא להשוות
 37 כלתה לאמה כי היכי דכלתו שוה לאמו
 38 הלכך איכא למימר סקילה ואיכא למימר
 39 שרפה מש"ה לא נדונה: בתו מאנסתו מניין.
 40 בשאר ידידה בקרא דערות בת בנך וגו'
 41 דאוקמנא באונס. לא כתיבא בתו: גלויי
 42 מלתא בעלמא הוא. ואין זה עונש מן הדין
 43 דהא בת בתו מקורבת דבתו היא דאתיא
 44 והיכי דמי עונש מן הדין כגון ערות אחותך
 45 בת אביך או בת אבך אין לי אלא בת אביו
 46 שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו ואם
 47 באתה להביא בת אביו ובת אמו מק"ו זה
 48 עונש מן הדין דהא לאו מכת קורבה דהא
 49 אתיא דווקא קורבה מחמת עצמה וזו קורבה
 50 מחמת עצמה אבל הבא על בתו אינה קרובה לו אלא משום בתו: אתיא הנה הנה לאיסורא. נאמר בשארן הנה ונהא נאמר בשאר אשתו הנה מה להלן בתה כבת בתה
 51 אף כאן בתו כבת בתו ומאחר שנתרבת להיות כבת בתו אתיא לשריפה בגוריה שוה דומה זמה כבת בתו כדאמרין לעיל: הוצרך הכתוב לומר ובת איש בתו. הוזהר
 52 ליה למימר ובת כהן וכתוב איש לומר לך בת איש מאנסתו שאינה בת אשתו כי תחל לזנות את אביה כלומר שזונה מאביה בשריפה: או מה בת כהן. נשואה שזינתה
 53 מאחר היא בשריפה ואין בועלה בשריפה: אף בתו מאנסתו היא בשריפה ולא הוא. דהיא תשרף כתיב ולא הוא: רבא אמר בשלמא התם. גבי בת כהן בנשואה או
 54 בארסה משתעי קרא כדילפינן בפרק ד' מיתות כי אפיקתיה לבעול מדינא דבת כהן: ואוקמיה ארינא. דבעול אשת איש דהא לא נפקא מכלל אשת רעהו אבל בא על
 55 בתו משום קורבה היא בין בבניה בין בנשואה ואי מפקת לאביה מכלל דינא ארינא דפניה מוקמת ליה ארינא דפניה מוקמת ליה ומפטר אפטר לומר כן השתא אידי דלא
 56 עבדא מידי מיקטלא איהו מיפטר והא קיימא לן (ב"ק דף טז) השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה: אל תחלל את בתך. אל תחללה בזנות: יכול ככה המשיא
 57 בתו ללוי ולישראל. שמחללה ופוסלה מתרומה לא זמן היתה תחתיו: במוסר בתו. לאדם לבעול זנות שלא לשם אישות: תחלל. שני חלולין משמע: המשיא בתו לזקן.
 58 ומתוך שאינה מקבלתו מנהג היא עליו: זה המשהה בתו בוגרת. שמתאוה להפקירה ומנהג: אין לך עני בישראל. לקמן מפרש לה: משהה בתו בוגרת לאו רשע ערום
 59 הוא. שמשאה אותה בשביל מלאכה וזו היא ערמת רשע שגורם להזנותה בשביל הנאתו שאין רוצה לקנות שפחה לשמשו:

1 אביו ק"ו. אביו נמי אית ליה גזירה שוה כדאמרין לעיל אלא דקאמר הכא לא
 2 צריך ומיהו קשה מפיק דברייתו (דף ה.) גבי אל תודי ג"ש קלה בעיניך דמשמע
 3 התם דאביו לא יליף בתו מאנסתו אלא מגזירה שוה:
 4 תנ"י אבזה דרבי אבין כו. מדבעי קרא משמע דלית ליה גזירה שוה דהנה הנה ומה
 5 זמה ותימה א"כ בת בתו ובת בנו מנא ליה
 6 דבשריפה ועוד קשה דהאי איש איצטרך
 7 לכדררשין בפרק ד' מיתות (לעיל דף נא.)
 8 אע"פ שאינה כהנת דמאיש דריש כדפירש
 9 בקנטרס:
 איהו
 לא נידונה. אי, מה הוא, פלגו אסורה, אף היא, פלגה אסורה. אמר אביו, אמר קרא א'שת
 בנך היא, משום אשת בנך אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום אשת בנה. רבא אמר, בין
 למאן דאמר, דון מינה ומינה. בין למאן דאמר, דון מינה ואוקי באתרה, לא אתיא. למאן
 דאמר דון מינה ומינה, מה הוא, פלגו אסורה, אף היא נמי, פלגה אסורה. ומינה, מה הוא
 בסקילה, אף היא נמי, בסקילה. למאן דאמר סקילה חמורה, מהאי קושיא לא נידונין.
 אי, מה הוא, פלגו אסורה, אף היא, פלגה אסורה. אמר אביו, אמר קרא א'שת
 בנך היא, משום אשת בנך אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום אשת בנה. רבא אמר, בין
 למאן דאמר, דון מינה ומינה. בין למאן דאמר, דון מינה ואוקי באתרה, לא אתיא. למאן
 דאמר דון מינה ומינה, מה הוא, פלגו אסורה, אף היא נמי, פלגה אסורה. ומינה, מה הוא
 בסקילה, אף היא נמי, בסקילה. למאן דאמר סקילה חמורה, מהאי קושיא לא נידונין.
 אמר בסקילה. האמר בהיא, שאמה בשרפה. ועוד, בתה בשרפה ופלגה בסקילה, הוא בעצמו
 יוכיה, דבתו בשרפה ופלגו בסקילה. אלא, מה הוא, לא חלקת בו בין אמו לכלתו, אף היא,
 לא תחלוק בה בין אמה לכלתה. ולמאן דאמר שרפה חמורה, מהאי קושיא לא נידונין. ולמאן
 דאמר דון מינה ואוקי באתרה, מה הוא, פלגו אסורה, אף היא, פלגה אסורה. ואוקי באתרה,
 התם הוא דבסקילה, אבל הכא בשרפה, כדאשכחן באמה. למאן דאמר סקילה חמורה, איכא
 למיפרך, מה להוא, שפן אמו בסקילה. האמר בהיא, שאמה בשרפה. ועוד, מה הוא, חלקת
 בו בין בתו לכלתו, אף היא, תחלוק בה בין בתה לכלתה. ולמאן דאמר נמי, שרפה חמורה,
 מהאי קושיא לא נידונין. בתו מאנסתו, מנין. אמר אביו, קל וחומר, על בת בתו, עניוש. על
 בתו, לא כל שפן. וכי עונשין מן הדין? גלויי מילתא בעלמא הוא. רבא אמר, אמר לי רבי
 יצחק בר אבדימי, אתאי 'הנה' 'הנה', אתאי 'זמה' 'זמה'. תני אבונה דרבי אבין, לפי שלא
 למדנו לבתו מאנסתו, הוצרך הכתוב לומר 'ובת איש פהן'. אי, מה פת פהן, היא בשרפה
 ואין בועלה בשרפה, אף בתו מאנסתו, היא בשרפה ואין בועלה בשרפה. אמר אביו, אמר
 קרא 'את אביה היא מחללת', מי שמשחלת את אביה, יצתה זו שאביה מחללה. רבא אמר,
 בשלמא התם, אפיקתיה מדינא דבת פהן, ואוקמתה אדינא דבת ישראל. הכא, אדינא דמאן
 מוקמת ליה. אדינא דפנויה, מוקמת ליה. אזהרה לבתו מאנסתו, מניין. בשלמא לאביו ורבא,
 מהיכא דנפקא להו עונש, מהתם נפקא להו אזהרה. אלא לדתני אבונה דרבי אבין, מאי. אמר
 רבי אילעא, אמר קרא 'אל תחלל את בתך להזנותה'. מתקיף לה רבי יעקב, אהוה דרב אהא
 בר יעקב, האי 'אל תחלל את בתך להזנותה', להכי הוא דאתא. האי מ'פעי ליה, לכדתניא,
 'אל תחלל את בתך להזנותה'. יכול, בפהן המשיא את בתו ללוי וישראל הכתוב מדבר,
 תלמוד לומר 'להזנותה', בחילול שפונות הכתוב מדבר, במוסר את בתו שלא לשם אישות.
 אם כן, לימא קרא 'אל תחלל', מאי 'אל תחלל', שמע מינה תרתי. ואביו ורבא, האי 'אל תחלל
 את בתך להזנותה', מאי עבדי ליה. אמר רבי מני, זה המשיא את בתו לזקן, פדתניא, 'אל
 תחלל את בתך להזנותה', רבי אילעור אומר, זה המשיא את בתו לזקן. רבי יעקב אומר,
 זה המשהה בתו בוגרת. אמר רב פהנא משום רבי יעקבא, אין לך עני בישראל אלא רשע
 ערום והמשהה בתו בוגרת. אטו, המשהה בתו בוגרת לאו רשע ערום הוא. אמר אביו,
 הכי

1 **איזהו** עני רשע ערום. רשע ערום איכא טובא כדמפרש בסוטה בפרק היה נוטל (דף
2 כ. ושם) אבל עני רשע ערום ליכא אלא האי לתודיה: **סמוך** לפירוק. משמע
3 הכא דאבנו נמי קאי וקשה בדפרק חרש (בימות דף קיב) אמרין דקטן לא תקינו ליה
4 נישואין ואמר בהאשה רבה (שם דף צו) דנשותיקן סתורות מן החליצה ומן הייבום אלמא

5 בעילת זנות היא ו'יל דלא חשיב מיהא בעילת
6 זנות דהא אמר בפרק הכותב (כתובות דף צ.)
7 דקטן שהשיאו אביו אשה כתובתה קיימת
8 **והמלוה** סלע לעני כו'. משמע דמצוה עמיד
9 וקשה דבפ"ק דחגיגה (דף ה. ושם)
10 אמרין צרות רבות ורעות זה הממציא מעות
11 לעני בשעת דוחקו ומפרש ר"ח דהכא במלוה
12 לצורך מונות אבל התם מיירי כשהמלוה
13 דוחקת לגבות ממנו מס וטולגוליות וארנוניות
14 ואם לא היה מוציא היו מניחין אותו ועכשיו גורם
15 זה המלוה דוחקתו המלוה לוימים בא המלוה
16 וטורף ביתו ושדותיו ומפסיד והיינו צרות רבות
17 ורעות והיינו דקאמר התם וז"ל לעלא לא שכיח
18 כלומר לקטת תבואה לתליתא שכיח כלומר
19 כשהדחיק אותו למכור או למשכן ביתו ושדותיו
20 כמו תלויה חבין (ב"ב דף מז) ובקונטרס פירש
21 שם דקאי אאם טוב ואם רע זה הנותן מעות לעני
22 בפרהסיא וקאמר זה הממציא מעות לעני בשעת
23 דחוקו חווי לעלא לא שכיח מפרש להמציא
24 צדקתו לעני בשעת הדחק ולא בשעה שקודם
25 הדחק שיכול לבקש מונותיו לקטת תבואה
26 בשעת הוול שהיה מריח לתליתא שכיח לקטת
27 את מן הפלטר מדי יום יום שיפסיד והיינו אם טוב
28 ואם רע וקרי תליתא על שם שתולין הפת בעל
29 ומיזו לא אורחיה למעבד הכי כדאמר בסב"ל
30 פסחים (דף קיא. ושם) תלאי בביתא קשה
31 לעניזתא מיהו יש לפרש דקרי ליה תליתא
32 משום דדרשינן (מנחות דף קג.) יהיו חיץ
33 תלויים זה הסומך על הפלטר ואית דגרסי
34 איפכא לעלא שכיח כשקונה תבואה ביד
35 מצוי פת בביתו לתליתא על שכיח בשלוקת פת
36 מן הפלטר אין הפת מצויה בביתו:

37 **שברזל** ממיית בכל שהוא. פירש בקונטרס
38 שתוחב לו מחט בושט או בלבו
39 וקשה דא"כ אפילו קוץ נמי אלא נראה משום
40 דאמר בפרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלד.)
41 ובפרק בהמה המקשה (חולין דף עז) ובהערל
42 (ביבמות דף עז) דברזל מחרף זרין:

43 **רוצח** שלא עשה בו אונס כרצון. כי ההיא
44 דפרק המניח (ביק דף לב. ושם)
45 הסותר את כותלו לאשפה אי דלא שכיחי רבים
46 אונס הוא וכן היתה לו אבן מונחת בחיקו ולא
47 הכיר בה מעולם לענין נזקין חייב לענין גלות
48 פטור שלהי זרין כ"כ (שם דף כב. ושם) וז"ל
49 ענייני אונס דאפילו נזקין פטור כמו משחלק
50 בירושלמי בין בא וישן אצל הכלים להדיה ישן
51 כבר והביאו כלים אצלו וכוון אפילה וקין זוית
52 דפרק המניח (שם דף כז) והבגזל בתיא (שם
53 דף קיב.) ובפרק אלו נערות (כתובות דף לד.)
54 הניח לחן אביהן פרה שאולה ותבוחה ואכלה
55 משלמין וכו' מה שנתנו אבל מה שהחיקו לא
56 ובפרק הפרה (ביק ד' מז.) גבי נכנס לחצר בעל
57 הבית שלא ברשות שפותר שם את בעל הבית
58 כשהחיק את הנכנס היכא דלא היו ידע ביה ועוד
בפרק

1 **הכי קאמר**, איזהו עני רשע ערום, זה המשהא בתו
2 בוגרת. ואמר רב פהנא משום רבי עקיבא, הווי זחיר מן
3 הויעצד לפי דרכו. אמר רב יהודה אמר רב, המשיא את
4 בתו ללקן, והמשיא אשה לבנו קטן, והמחזיר אבידה
5 לגוי, עליו הכתוב אומר 'למען ספות הרהר את הצמאה,
6 לא יאבה סלח לך'. מיתייב, האוהב את אשתו פגופו,
7 והמכפרה יותר מגופו, והמדריד לבנו ובנותיו פדרד
8 ישרה, והמשיאן סמוך לפירוקו, עליו הכתוב אומר
9 'יריעת כי שלום אהלך ופקדתך נוך ולא תחטא'. סמוך
10 לפירוקו שאני. תנו רבנן, האוהב את שכניו, והמקרב
11 את קרוביו, והגושא את פת אחותו, והמלוה סלע לעני
12 בשעת דוחקו, עליו הכתוב אומר 'או תכרא וח' יענה'.
13 תנו רבנן, 'אותו ואתה', אותו ואת אחת מהן, דברי רבי
14 ישמעאל. רבי עקיבא אומר, אותו ואת שתיהן. מאי
15 בינייהו? אמר אביי, משמעות דורשים, איכא בינייהו.
16 רבי ישמעאל סבר, 'אותו ואתה', אותו ואת אחת מהן,
17 שכן בלשון יוני קורין לאחת הינא. ואם חמותו, מדרשא
18 אתיא. רבי עקיבא סבר, 'אותו ואתה', אותו ואת
19 שתיהן. ואם חמותו, הכא פתיבא. רבא אמר, חמותו
20 לאחר מיתה, איכא בינייהו. רבי ישמעאל סבר, חמותו
21 לאחר מיתה, בשרפה. ורבי עקיבא סבר, איסורא
22 בעלמא: משנה ואלו הן הנהרגין, הרוצח, ואנשי עיר
23 הנהרגת, רוצח שהכה את רעהו באבן או בכבדו, וכבש
24 עליו לתוך הפנים או לתוך האור, ואינו יכול לעלות
25 משם, ומת, חייב. דהפו לתוך הפנים או לתוך האור,
26 ויכול לעלות משם, ומת, פטור, שיהיה בו את הפלג, שיהיה בו את הנהגש, רבי
27 יהודה מתייב, וחקמים פורין: גמרא אמר שמואל,
28 מפני מה לא נאמרה 'יד' בפירוק, שהפירוק ממות בכל
29 שהוא. תניא נמי הכי, רבי אומר, גלוי וידוע לפני מי
30 שאמר והיה העולם, שהפירוק ממות בכל שהוא, לפיכך
31 לא נתנה תורה בו שיעור. והני מילי, דכרזיה מיכרז:
32 וכבש עליו לתוך הפנים: רישא, רבותא קא משמע לן.
33 וסיפא, רבותא קא משמע לן. רישא רבותא קא משמע
34 לן, אף על גב דלאו איהו דהפו, פיון דאין יכול לעלות
35 משם, ומת, חייב. סיפא רבותא קא משמע לן, אף על
36 גב דדחפו, פיון דיכול לעלות משם, ומת, פטור. כבש,
37 מנלן. אמר שמואל, דאמר קרא 'או באיבה', לרבות את
38 המצמצם. ההוא גברא, דמצמצא לחיותה דחבריה
39 בשימשא, ומתה. רבינא, מתייב. רב אחא בר רב, פטור.
40 רבינא מתייב, קל וחומר. ומה רוצח, שלא עשה בו שוגג
41 פמוזד ואונס פרוצון, חייב בו את המצמצם.
נזקין

1 **הכי קאמר** איזה עני רשע ערום. שבשבל עניות מרשיע זה המשהא וכו' והכי
2 אתמר אין לך עני רשע ערום בישראל אלא המשהא בתו בוגרת: **לפי דרכו**.
3 להנאתה: **למען ספות**. לחבור כמו ספו שנה על שנה (ישעיה כט): **רוח את הצמאה**.
4 שבע בדבר עם צמא לדבר זקן וילדה זאת צמאה לתשמש וקן שבע וכן גדולה
5 לקטן: והמחזיר אבידה לגוי. השווה חזק גוי
6 לישראל ומראה בעצמו שהשבת אבדה
7 אינה חשובה לו מצות בוראו שאף לגוי הוא
8 עושה כן שלא נצטוו עליהם: **רוח**. גויים
9 ששבעים אמרין צמאין ליצערם צמאה זו
10 כנסת ישראל שצמאה ותאיבה ליראת
11 יוצרה ולקיים מצותיה: והמכפרה. בתכשיתין
12 נאין: סמוך לפירוק. עירין קטנים הם: סמוך
13 לפירוק שאני. דלאו היינו קטן כולי האי
14 דמשום שנה או חצי שנה לא תונה עליה
15 תקרא וח' יענה. לעיל מניה כתיב הלא
16 פרוס לרעב לחמך וגו' ומבשרך אל תתעלם
17 היינו נושא בת אחותו ומקרב את קרוביו
18 ואוהב את שכניו נמי כמקרב את קרוביו
19 דכתיב (משלי כז) טוב שכן קרוב מאח רחוק
20 ומלוה סלע לעני בשעת דוחקו בכלל פרוס
21 לרעב לחמך וכי תראה ערום: אתהן. ששמן
22 ליה לר' ישמעאל את הרוח: מן שכן
23 בלשון יוני קורין לאחת הינא וה"ק קרא
24 ואיש אשר יקח את אשה זו אשתו והדר את
25 אמה באש שרפו אותו ואת חמותו: ר"ע
26 אומר אותו ואת שתיהן. מפרש ליה הש"ס
27 ואזיל במאי קא מפילגא הי דאי לשרוף את
28 אשתו לא קאמר ר"ע. משמעות דורשין,
29 לשון משמעות מוציא דורשין: לר'
30 ישמעאל אתהן חדא הוא. ואחמותו קאי
31 ואם חמותו מדרשא דומה אתיא כדאמר
32 לעיל מנין לעשות למטה כלמעלה וכו':
33 לר"ע אתהן תרתי משמע. חמותו ואם
34 חמותו וה"ק ישרפו אותו ואתהן הן שתי
35 אמחות כגון לקח את אשה ואת אמה ואת
36 אמה: רבא אמר חמותו שבא עליה חתנה
37 לאחר מיתת בתה איכא בינייהו. אבל אם
38 חמותו לתרתייהו מדרשא אתיא: ר'
39 ישמעאל סבר חמותו לאחר מיתה כשריפה.
40 כמחיים דה"ק קרא אפי' אין מתקיימת אלא
41 אחת מן תשרף דהא דאי אשאו לא
42 קאמר קרא דתשרף: ר"ע סבר. אתהן שתיהן
43 משמע וה"ק אם אשתו קיימת תשרף חמותו
44 ואם לאו אין כאן עונש שריפה אלא איסור
45 ארור שובב עם חותנתו: **מתני' כבש**.
46 פרמי"ר בלע"ז אחור ראשו של חבירו ותוקפו
47 במים כדי שלא יוכל להרים ראשו ונחש
48 ומת: שיהיה גידה. הש"ס. שאותו את החושב
49 בידו והולכיו והגיע שני נחש בידו של
50 חבירו פלוגתא דרבי יהודה ורבנן מפרש
51 בגמ' גמ' לא נאמר יד כבורל כמה
52 שנאמר (במדבר לה) באבן יד בבלי עץ יד
53 משמע שיש בו מלא אחיזה דבעינן שיעורא
54 אבל כבורל כתיב והאם בכלי ברזל הכהה
55 שהברזל פמית בכל שהוא. על ידי תחיבה
56 שתוחב לו מחט בושט או בלבו: דבריה
57 מיכריי. פונש"ט בלע"ז אבל הכהו לארכו
58 דרך הכאה שיעורא בעי: אף על גב דלאו
59 איהו דחפו. אלא שנפל מעצמו ובא זה
60 שיעור מיתה: או לרבות את המצמצם. היינו
61 כובש שצמצמו שם שלא יקום:

אומרת המשנה: וְאֵלּוּ הֵן הַתְּהַלְּתֵינִי בְּסִימָי, הַרְוֹצָה, וְאֵנְשֵׁי עֵיר הַנְּהַדְּתָת
 – עיר שרוב אנשיה הודחו והוסתו לעבוד עבודה זרה, וכפי
 שיבואר לקמן (קיא:קצ"ג).
 המשנה מפרטת את אופני חיובי הרוצח: רוצח שֶׁהִכָּה אֶת רַעְיוֹ
 בְּאֶבֶן אוּ בְּחֵלֶד, וְכִבֵּשׁ וְאוּ כִּבֵּשׁוּ עָלָיו לְתוֹךְ הַמַּיִם אוּ לְתוֹךְ הָאֵהָר, כְּלוֹמֵר,
 החזיקו בתוך המים או האש, ומחמת כן אינו יכול לעלות
 מִשָּׁם, וְמָת, תְּחִיב הַרוֹצֵחַ. אך אם דָּחְפוּ לְתוֹךְ הַמַּיִם אוּ לְתוֹךְ הָאֵהָר,
 ואדם אחר אילו היה נדחף באופן זה יכול היה לעלות מִשָּׁם, אלא
 שמחמת דבר אחר לא עלה וְמָת, פְּטוּר, משום שלא היה בדחיפה
 שיעור להמית.
 שִׁפְחָה וְגִירָה בּוֹ אֵת הַכֶּלֶב או שִׁפְחָה בּוֹ אֵת הַנְּחֹשׁ וּמָת, פְּטוּר, כיון
 שלא המיתו בידיים. אך אם הִשִּׁיךְ בּוֹ אֵת הַנְּחֹשׁ – אחז וקרב
 לחבירו את ראש הנחש עד שנגעו בו שיניו ונשכו הנחש ומת, רַבִּי
 יְהוּדָה מְחַיֵּב וְהַחֲמִיּוֹם פּוֹמְרִין.

נמרא

הגמרא דנה בהבדל בין רציחה בברזל לשאר דברים: אָמַר שְׁמוּאֵל,
 נאמר לגבי רוצח (במדבר לה טו) וְאִם בְּכֶלֶי בְּרֹזֶל הִכְהוּ וְיָמָת' וגו'.
 ויש לברר, מִפְּנֵי מָה לֹא נֶאֱמַרָה לְשׁוֹן יָד' בְּרֹזֶל כפי שנאמרה לגבי
 אבן ועץ. ומבאר שמואל, משום שֶׁהַבְּרֹזֶל מְמִית אֶת אָף בְּכָל שְׂהוּא,
 וכגון, שותחב לו מחט בושטו אב בלבו, אבל אבן ועץ, דרכם
 להמתיר רק כשיש שיעור יד' שהוא שיעור אחיזה.
 הגמרא מוכיחה כדברי שמואל: תִּנְיָא נְמִי הֲכִי – שנינו כן בברייתא
 כדברי שמואל, רַבִּי אוֹמֵר, גְּלוּ וְיָדוּעַ לִפְנֵי מִי שְׂאֵמֵר וְהָיָה הַעוֹלָם,
 שֶׁהַבְּרֹזֶל מְמִית אֶת אָף בְּכָל שְׂהוּא, לְפִיכָּךְ לֹא נִתְּנָה תוֹרָה בּוֹ שִׁיעוֹר
 לחיובו.
 ומסיימת הגמרא: וְהָיָה מִיָּלֵי, באופן דְּבִרְיָה מִכְּרִז – שדקרו בחוד
 הברזל, שבאופן זה הברזל הורג אף בכל שהוא. אך אם הכהו בצד
 הברזל דרך מכה סתם, אין דנים אותו כ'ברזל', אלא אומדים את
 שיעורו.
 שנינו במשנה: וְכִבֵּשׁ עָלָיו לְתוֹךְ הַמַּיִם וכו' ואינו יכול לעלות משם
 ומת חייב, דחפו לתוך המים וכו' ויכול לעלות משם ומת פטור.
 הגמרא מבארת את טעם שינוי הלשון במשנה. אומרת הגמרא:
 רִישָׁא רְבוּתָא קָא מְשַׁמַּע לָן – יש חידוש הנלמד מהלשון שבתחילת
 דברי המשנה שהחייב ב'אינו יכול לעלות' נאמר באופן שכבשו,
 וְכִפֵּי' – ובסוף דברי המשנה, שהחייב ב'יכול לעלות' נאמר באופן
 שדחפו. רְבוּתָא קָא מְשַׁמַּע לָן.
 ומבארת הגמרא: רִישָׁא רְבוּתָא קָא מְשַׁמַּע לָן, אֵף עַל גַּב דְּלֵאוּ אִיהוּ
 דְּחָפוּ – שלא הכובש הוא שדחף את הנהרג לתוך המים או האש,
 אלא מאליו נפל שם, כִּיּוֹן דְּאֵין יָכוֹל לְעוֹלוֹת מִשָּׁם מחמת אחיזה
 וְמָת, תְּחִיב הַכּוֹבֵשׁ.
 וְכִפֵּי' רְבוּתָא קָא מְשַׁמַּע לָן, שֵׁאֵף עַל גַּב דְּחָפוּ לְתוֹךְ הַמַּיִם או
 האש, כִּיּוֹן דְּכָל אָדָם אַחַר שְׂהִיָּה נִדְחָף בְּאוֹפֵן זֶה הִיָּה יָכוֹל לְעוֹלוֹת
 מִשָּׁם, אלא שסיבה אחרת שלא מחמת הדחיפה גרמה לכך שלא
 עלה וְמָת, פְּטוּר הַרוֹחֵף, כיון שלא באה המיתה מחמת הדחיפה.
 הגמרא מבררת את המקור לחיוב מצמצם. שואלת הגמרא: חיוב
 על מיתה באופן שֶׁכִּבֵּשׁ, מִנְּלָן – מהיכן נלמד דין זה, והרי הוא
 כרוצח בגמרא שאינו חייב מיתתו. אָמַר שְׁמוּאֵל, דְּאָמַר קָרָא (במדבר
 לה כא), 'אוּ כִּאִיבָה הִכְהוּ בְּיָדוֹ וְיָמָת' וגו', ויש לדרוש מלשון 'או'
 בְּאִיבָה', שכולל כל שנעשה מאיבת הרוצח לנרצח, ובכללו, לְרְבוּת
 אֵת הַמְצַמְצֵם, שנחשב כרוצח בידיים.
 הגמרא דנה בדין מצמצם בנויזקין. מספרת הגמרא: הֵהוּא גְּבִרָא,
 דְּמַצְמִצְמָא לְחַיּוֹתָהּ דְּחִבְרִיָּה בְּשִׁמְשָׁא – שכבש חיה של חבירו
 בחמה וְמָתָהּ, ונחלקו האמוראים בדינו, רַבִּינָא מְחַיֵּב – חייב את
 המצמצם לשלם, וְרַב אֶהָא בַּר רַב פְּטוּר.
 הגמרא מבארת את מחלוקתם: רַבִּינָא מְחַיֵּב, משום שדורש קָל
 וְחוּמָר, וְמָה רֹצֵחַ שֵׁשׁ בּוֹ צַד קָל, שְׂלֵא עָשָׂה וְחַיִּיב בּוֹ הַכְּתוּב
 בְּשׁוּנֵי כְּבִמְיֹד וּבְאוֹנֵם כְּבִרְצוֹן, ואינו חייב אלא במזיד וברצון, בכל
 זאת תְּחִיב בּוֹ אֵת הַמְצַמְצֵם כְּרוֹצֵחַ בְּיָדֵיּוֹם,

הֲכִי קָאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, אֵין לָךְ עֵנִי בִּישְׂרָאֵל אלא מי שבשביל
 עניותו הוא רשע ערום, וְאִיזְהוּ עֵנִי שִׁמְחַמֵּת עֵנִיתוֹ הוּא רִשְׁעֵי עָרִים,
 זֶה הַמְשַׁחֵּה בְּתוֹ פּוֹנֵרֵת מִלְּהִשְׂיָאָה כְּדִי שִׁתְּשַׁמְּשֵׁנוּ בַּמְקוֹם שִׁפְחָה,
 ובוהו הוא גורם לה שתונח.
 הגמרא מביאה מִימְרָא נוספת בשמו: וְאָמַר רַב כְּהֵנָּא מְשוּם רַבִּי
 עֲקִיבָא, הָיָה יְהִיר מִן הַיּוֹעֵצָה לְפִי דְרַבִּי – להנאתו, משום שאין עצתו
 לטובתך.
 הגמרא ממשיכה לדרן בענין המשיא את בתו: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
 רַב, הַמְשִׂיא אֶת בְּתוֹ הַקְּטָנָה לְזָקֵן שֶׁכָּבַר אִינוּ מֵתָאוּהָ לְתַשְׁמִישׁ,
 וְהַמְשִׂיא אִשָּׁה לְבָנּוֹ קָמֵן שְׂאִינוּ בַר תַּשְׁמִישׁ, וְהַמְחַזִּיר אֲבִידָה לְגוֹי
 כְּשֵׁאִין חֲשֵׁשׁ חִילּוּל הַשֵּׁם אִם לֹא יֹשִׁיב, עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר (דברים טו
 יח) 'לְמַעַן סְפוֹת הָרָוּחַ וְהַשְּׁבַעוּהָ אֶת הַצְּמֹאָה, לֹא יֵאָכֵל ה' סֶלֶח
 לָו', וזהו, מי שמחבר את הוֹקֵן שְׂאִינוּ צִמָּא לְתַשְׁמִישׁ עִם קְטָנָה
 שִׁצְמָאָה לְתַשְׁמִישׁ, או שמחבר גדולה הצמאה לְתַשְׁמִישׁ עִם קְטָן
 שְׂאִינוּ בַר תַּשְׁמִישׁ הוּא כְּשֶׁבַע לְעֵינֵי זֶה, או שמחזיר אבידה לגוי
 וכך מחבר את הגוי שְׂאִינוּ צִמָּא לְיִצְרָרוּ, עִם כְּנַסֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא
 צִמָּאָה וְתַאבָּה לִירְאֵת יִצְרָה וְלִקְיִים מִצְוֹתֶיהָ.
 מקשה הגמרא: מִיִּתְיָבִי, שִׁנְיָנו בְּבִרְיָתָא, הָאוּחֵב אֶת אִשְׁתּוֹ כְּנֹפֵף,
 כְּלוֹמֵר, חס עליה בעל גופו, וְהַמְכַבְּדָה בְּתַכְשִׁיטִים יוֹתֵר מְנֹפֵף,
 וְהַמְדִירָה בְּנֵי וְנִגְזָתֵי בְּרִדָה יִשְׁרָה, – שִׁמְרוֹן בְּמִצְוֹת וּבִירְאֵת
 הַמְקוֹם, וְהַמְשִׂיאֵן כְּשֶׁהֵם קְטַנִּים סָמוּךְ לְפִדְיָקָן שֶׁלֹּא יִבְאוּ לִידֵי
 הַרְהוּר חֲסָא וְעִבְרִיָה, עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר (איוב ה' כד) 'וְיָדַעַתְּ כִּי שְׁלוֹם
 אֲחִלְךָ וְכִפְתָּךְ נָדָר וְלֹא תִחַמָּא' הִרִי שֶׁכְּשִׁמְשִׂיאֵן כְּשֶׁהֵם קְטַנִּים
 מוֹנֵעִם מִן הַחֲסָא, וְשֵׁלָא כְּדַבְרֵי רַב. מֵתַרְצַת הַגְּמָרָא: סָמוּךְ לְפִדְיָקָן
 שְׂאִינוּ – שונה הדבר בקטנים הסמוכים לבגרותם, שאין חשש
 שבשביל זמן מועט תזנה האשה, ורב שאסר היינו להשיא את בניו
 הקטנים ממש, שגורם שתזנה האשה.
 הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת בדברים שראוי לאדם
 לעשותם. אומרת הגמרא: תָּנוּ רַבִּין בְּבִרְיָתָא, הָאוּחֵב אֶת שְׂכִינְיוֹ,
 וְהַמְקַרֵּב אֶת קְרִיבָיו, וְהַנּוֹשֵׂא אֶת בֵּת אֲחֻזּוֹתוֹ, וְהַמְפְּלִיחַ סֶלַע עֲלֵי
 בִּשְׁעַת הַדִּחְקוֹ – בזמן שדחוק במחירתו מחוסר ממון, עָלָיו הַכְּתוּב
 אוֹמֵר (ישעיה נט ט) 'אוּ תִקְרָא וְה' יַגִּידָה תְּשׁוּעָה וְיֹאמַר הַגִּבִּי'.
 הגמרא חוזרת לדרן בחיוב שריפה בקרובותיו. אומרת הגמרא: תָּנוּ
 רַבִּין בְּבִרְיָתָא, נֶאֱמַר בַּפְּסוֹק (ויקרא כ' יד) 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה
 וְאֶת אִמָּהּ וגו' בְּאֵשׁ יִשְׂרָפוּ אוֹתוֹ וְאֶתְהָן' וגו', והיינו, אוֹתוֹ וְאֶת אֶחָת
 מֵהֵן – מהנשים המזוכרות בפסוק, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמְעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא
 אוֹמֵר, אוֹתוֹ וְאֶת שְׂתֵיָהּ. שואלת הגמרא: מָה בִּינְיָהוּ – מהו
 ההבדל בין דבריהם בבאיור הפסוק. עונה הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָם –
 מְשַׁמְעוֹת דוֹרְשִׁים – דרשת משמעות לשון הפסוק אִיבָא בִּינְיָהוּ.
 שְׂרַבִּי יִשְׁמְעֵאל סָבַר, מָה שֶׁנֶּאֱמַר 'אוֹתוֹ וְאֶתְהָן', הוּא לְחִיב אוֹתוֹ
 וְאֶת אֶחָת מֵהֵן, וְלִימוּד זֶה נִרְמַז בְּלִשׁוֹן הַפְּסוֹק, שֶׁכֵּן בְּלִשׁוֹן יוֹנֵי קוֹרִין
 לְאֶחָת הֵינָא, וְכוּונַת הַפְּסוֹק הִיא לְחִיב אוֹתוֹ וְאֶת 'הָן', כְּלוֹמֵר, אֵת
 אֶחָת מֵהֵן, והיינו חמותו, וְאִילוּ חִיּוּב אִם הָמוֹתוֹ לֹא נֶאֱמַר בַּפְּסוֹק
 אלא מִדְּרָשָׁא אֲתֵיָא, וכדלעיל (ע"ה). וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, מָה שֶׁנֶּאֱמַר
 'אוֹתוֹ וְאֶתְהָן' הַכּוּוֹנָה הִיא אוֹתוֹ וְאֶת שְׂתֵיָהּ, כְּלוֹמֵר, אֵת שְׁתֵּי
 הַנְּשִׂאִים שֶׁבָּא עֲלֵיהֶן בְּאִישׁ אֶחָד, וְכִיּוֹן שֶׁבָּא שְׂתֵי לֹא שִׁיךְ חִיּוּב שְׂרִיפָה,
 עַל כִּרְחֵךְ שֶׁמְדוּבֵר שָׂבָא עַל חֲמוֹתוֹ וְאִמָּהּ, וּבִשְׂתֵיָהּ נֶאֱמַר שְׂרִיפָה,
 וְהֵינָנוּ, שְׂחִיּוּב אִם הָמוֹתוֹ, הֵקָא בְּרִיבָא – הַתַּפְּרֵשׁ כֵּאֵן, ואינו נלמד
 מדרשה.
 הגמרא מביאה ביאור נוסף במחלוקתם: רַבָּא אָמַר, דִּין הָמוֹתוֹ
 לְאֶחָד מִיָּתֵהּ שֶׁל אִשְׁתּוֹ, אִיבָא בִּינְיָהוּ. רַבִּי יִשְׁמְעֵאל סָבַר, הָמוֹתוֹ
 שָׂבָא עֲלֵיהּ לְאֶחָד מִיָּתֵהּ שֶׁל אִשְׁתּוֹ, דִּינָם בְּשִׁפְחָה, משום ש'אתהן'
 היינו אחת, כְּלוֹמֵר, אִפִּילוּ אִם קִיַּמְתָּ רַק אֶחָת מִהַנְּשִׂאִים שֶׁהוֹחֲכוּ
 בתחילת הפסוק, והיינו חמותו, דִּינָם בְּשִׂרְפָה. וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר,
 ש'אתהן' היינו 'את שתיהן', כְּלוֹמֵר, חִיּוּב שְׂרִיפָה בְּחֲמוֹתוֹ הוּא רַק
 אִם שְׂתֵיָהּ קִיַּמְתָּ בְּשַׁעַת בִּיאָהּ, אֵךְ לְאַחַר מִיתַת אִשְׁתּוֹ, אֵין חִיּוּב
 שְׂרִיפָה אלא אִסְפְּרָא בְּעֻלְמָא הוּא שַׁעֲשׂוּ.

משנה

משנה זו היא מחלקו השני של הפרק, והוא פירוט חיובי סייף.

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום ראשון עמ' א

1 לרמוז בזה. ותיריך, שהפסוק מלמדנו שאם זכה אדם ושותה יין
 2 במדה נכונה, היין משמחו, אבל אם לא זכה, ושותה הרבה יין
 3 ומשתכר, היין משממחו – נוטל את חכמת לבו. והיינו דאמר רבא,
 4 חמרא וריחני פקחין – היין ששתיתי במדה נכונה והבשמים
 5 שהרחתי, הם שעשאוני חכם.
 6 אמר רב עמרם בריה דרבי שמעון בר אבא, אמר רבי חנינא, מאי
 7 דכתיב – מהו שכתוב (משלי כג ט) 'למי אוי אבוי למי מדנים למי
 8 שיה למי פצעים חנם למי חכלילות עינים' (וגו'), כלומר, מי הוא זה
 9 שצועק אוי ואבוי, ומי הוא זה שמעורב תמיד במדנים ומחלוקות,
 10 ומי הוא זה שיש לו צער, ומי הוא זה שמלא בפצעים שהכוהו
 11 חביריו, ולמי יש עינים אדומות. התשובה לכל השאלות הללו
 12 בפסוק שאחרי זה (שם כג ז) 'למאחרים על היין לכאים להקור ממקד',
 13 כלומר, לאלו שמאחרים בלילה ומשתכרים מייין, ולאלו שחוקרים
 14 היכן אפשר למצוא יין טוב שמעורבים בו בשמים.
 15 כי אהא – כשבא רב דימי מארץ ישראל לבבל, אמר, אמרי
 16 בפערבא – בארץ ישראל אמרו, האי קרא – פסוק זה 'למי אוי למי
 17 אבוי למי מדנים למי שיה למי פצעים חנם למי חכלילות עינים,
 18 למאחרים על היין לכאים להקור ממקד', מאן דרריש ליה מרישיה
 19 לסיפיה – מי שדורש אותו מתחילתו לסופו, כלומר שהרישא
 20 והסיפא (הפסוק השני) עונה שהם המשתכרים ומאחרים על היין,
 21 באופן זה מרריש – הפסוק נדרש יפה. וגם מי שדורש אותו מסיפיה
 22 לרישיה – מסופו לתחילתו, כלומר שהפסוק השני שואל למי ראוי
 23 לאחר על היין ולהשתכר, ועל כך באה התשובה בפסוק הראשון,
 24 לאבלים 'למי אוי ואבוי', ולרשע שמתקוטט עם הבריות ורבים
 25 פצעיו חיים 'למי מדנים, למי שיה, למי פצעים חיים', ומי שעניו
 26 אדומות מחמת בכי ואנחה על צרות שפוקדות אותו 'למי
 27 חכלילות עינים', לאלו ראוי לשתות יין וישכחו מצרותיהם. גם
 28 באופן זה מרריש – נדרש הפסוק יפה.
 29 דרש עובר גלילאה, שלשה עשר ויו"ן נאמרו בינו, ללמד עד כמה
 30 גורמת שתיית היין לאמירת ז"ל. (בראשית ט כ"ב) ויחל נח איש
 31 האדמה וישע פרם, וישת מן היין וישכר ויחגל בתוך אהלו, ונרא הם
 32 אבי כנען את ערות אביו ונגד לשני אחיו בחוץ, וינקה שם וישת את
 33 השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחרנית ויכסו את ערות
 34

35 אביהם ופניהם וגו', ויניק נח מיינו וידע את אשר עשה לו כגו הקמון.
 36 מאחר והובא הפסוק שמדבר במעשהו של חם, מביאה הגמרא
 37 מחלוקת אמוראים בענין: נאמר בפסוק (בראשית כד) 'ויניק נח מיינו
 38 וידע את אשר עשה לו כגו הקמון', ונחלקו רב ושמאי מה עשה חם
 39 לנח, חד – האחד אמר, שחם פרסו לנח כדי שלא יוכל להוליד עוד
 40 בנים, וחד אמר, רבעו חם לנח. כלומר שבא עליו.
 41 הגמרא מבארת את טעם מחלוקתם: מאן דאמר שחם פרסו, למד
 42 זאת מקללת נח את חם, שמתוך שיקלקלו פרביעי – שמשום שחם
 43 גרם שלא יוולד לנח בן רביעי, לכן קללו פרביעי – קילל נח את
 44 כנען שהיה בנו הרביעי של חם. ומאן דאמר שחם רבעו, נמר – למד
 45 זאת בגזירה שוה 'וירא' 'וירא', כתיב חם – כאן כתוב 'וירא חם
 46 אבי כנען את ערות אביו', וכתוב חם – ושם, במעשה דינה ושם
 47 כתוב (בראשית לד ז) 'וירא אותה שכם בן המור וגו' וינקה אותה וישכב
 48 אתה ויזענה', וכשם במעשה דינה ושם הפסוק עוסק בזנות, גם
 49 כאן הפסוק עוסק בזנות.
 50 מקשה הגמרא: בשלמא – קללת נח מובנת למאן דאמר שחם פרסו,
 51 שמשום הכי קללו פרביעי – שלכן קילל נח את בנו הרביעי של חם,
 52 אלא למאן דאמר שחם רבעו, מאי שנא – במה שונה בנו הרביעי
 53 שנח קילל אותו, גלמיה בהדיא – הלא היה נח צריך לקללו מיד,
 54 כלומר בבנו הראשון. מתרצת הגמרא: הא נהא הואי – זה שאומר
 55 שרבעו מודה שגם סרסו, ולכן קילל את בנו הרביעי.
 56 הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין שכרותו של נח: נאמר בפסוק
 57 (בראשית ט ז) 'ויחל נח איש האדמה וישע פרם', ומבארת הגמרא,
 58 מדוע נקרא נח איש האדמה, אמר רב חסדא אמר רב עוקבא,
 59 ואמרי לה אמר מר עוקבא אמר רבי זבאי, אמר לו תקדוש ברוך הוא
 60 לנח, נח, לא היה לך ללמד מאדם הראשון שנוצר מן האדמה, שלא
 61 נרם לו מיתה, אלא יין, ולכן קרא לנח איש האדמה, לרמוז את
 62 מה שהוכיחו הקב"ה על שלא למד מאדם הראשון שנוצר
 63 מהאדמה.
 64 מבארת הגמרא: הדרשא של רב חסדא שאומרת שנקנסה מיתה
 65 על אדם הראשון בגלל יין, היא כמאן דאמר שאותו אילן שאכל
 66 ממנו אדם הראשון נפן היה, דתניא, רבי מאיר אומר, אותו אילן
 67 שאכל אדם הראשון ממנו, נפן היה,

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שישי עמ' א

1 התנא הזכיר שוב את חיוב המותו וז"ל, מותו, משום שכל אלו
 2 הם מענין חמותו. ואילו לרבא, שלשיטתו הוכרחו ברישא אשתו
 3 וחמותו, חזר התנא והזכיר את חיוב חמותו בסיפא, משום דאידי
 4 דקא געי למיתנא אם המיו ואם המותו משום שחיובן נלמד
 5 מדרשה, תני נמי המותו.
 6 הגמרא מבררת את המקור לחיובי השריפה שהוכרחו במשנה.
 7 שואלת הגמרא: מנהני מילי – מהיכן למדנו חיוב שריפה בנשים
 8 אלו. עונה הגמרא: דין זה נלמד מדתנן רבנן בברייתא, נאמר
 9 בתורה (ויקרא כ יד) 'אישה אשר ינקה את אשה ואת אמה וגו' באש
 10 ישרף אתה ואתה. שואלת הברייתא, אין לי ללמוד מלשון זו,
 11 אלא לחיוב את הבא על אשה ואמה, אבל הבא על פת האשה, וכת
 12 בתה וכת בתה של האשה, מנין שאף הוא חייב שריפה. עונה
 13 הברייתא, נאמר פאן בחיוב שריפה של הבא על אשה ואמה זמה
 14 הוא, ונאמר להלן לגבי האזהרה בבת אשתו ובבת בנה וכת בתה
 15 (שם יח יז), 'ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה
 16 לא תינקה וגו' זמה הוא. ומגזירה שוה זו אנו למדים, מה להלן
 17 באזהרה, הוכרחו בתה וכת פתה וכת בתה וכת בנה וכת בתה
 18 בחיוב שריפה, החיוב נאמר על פתה וכת בתה וכת בנה.
 19 מוסיפה הברייתא ומבארת מנין לעשותו ו'להשוותו את דין הוברים

20 בדין הנקבות, נאמר פאן זמה, ונאמר להלן זמה, ומגזירה שוה זו
 21 אנו למדים, מה להלן, דין הוברים בנקבות, אף פאן, דין הוברים
 22 בנקבות.
 23 מוסיפה הברייתא ומבארת: מנין לעשות את דין הדורות שלמטה
 24 בדין הדורות שלמעלה. נאמר פאן זמה, ונאמר להלן זמה.
 25 ומגזירה שוה זו אנו למדים, מה להלן, דין למטה בלמעלה, אף פאן,
 26 דין למטה בלמעלה. ומוסיפה הברייתא להשוות, ומה פאן למעלה
 27 בלמטה, אף להלן למעלה בלמטה.
 28 הגמרא מבארת את הלימודים שהובאו בברייתא: אמר מר, מנין
 29 לעשות זכרים בנקבות. שואלת הגמרא: מאי זכרים בנקבות,
 30 אילימא – אם נאמר שהלימוד הוא, שדין פת בנה של אשתו הוא
 31 בדין פת בתה, הרי שני חיובים אלו בחד דינא קאיתאן – נלמדו
 32 יחד באותה דרשה שבתחילת הברייתא, ומה צריך להשוותם.
 33 אלא על כרחך יש לבאר, שהלימוד הוא, שדין אם המיו הוא בדין
 34 אם המותו. דוחה הגמרא: אין לומר כן, שהרי השתא – בשלב זה
 35 של הלימוד בברייתא, חיוב שריפה באם המותו לא קמה לן – עדין
 36 לא הוברר לנו, אם המיו מיתדר עלה – וכי כבר חזרה הברייתא
 37 אחר מקור לחיוב שריפה באם חמיו כאם חמותו.

29 קטועה, או חיגר – רגלו קטועה, או אלם – שאינו מדבר, או סומא
 30 – שאינו רואה, או חרש – שאינו שומע, אינו – אין הבן נעשה בן
 31 סורר ומורה, שנאמר (דברים כא יט) 'ותפשו בו אביו ואמו', ומשמע
 32 שצריך שיוכלו לתפוס בו, ולא נדמין. ונאמר עוד 'והוציאו אותו',
 33 ומשמע שצריך שיוכלו להלך ולהוציאו, ולא הנרין. עוד נאמר (שם
 34 בא ג) 'ואמרו אל זקני עירו', ומשמע שצריך שיוכלו לדבר, ולא
 35 אלמין. ונאמר עוד שהם אומרים לבית דין 'בגנו זה', ומשמע שהם
 36 צריכים לראות אותו, ולא סומין. ונאמר עוד שהם אומרים לבית
 37 דין 'איננו שומע בקולנו', ומשמע שצריך שיוכלו לשמוע, ולא
 38 חרשין, שאם היו חרשים איך ידעו שהבן אינו שומע בקולם, הלא
 39 לא יכלו לשמוע בשאמר להם הבן שאינו מקבל את דבריהם.
 40 המשנה מבארת את סדר הדברים הנעשים בבן סורר: אביו ואמו
 41 מוכיחים אותו ומתירין בו בפני שלשה, שאם ימשיך בדרכו ילקה.
 42 לא שמע בקולם, מביאין אותו לבית דין ומלקין אותו. אם גם אחרי
 43 המלקות לא שב מדרכו והורו וקלקל – שב למעשיו הרעים והיה
 44 זולל וסובא, נדון בעשרים ושלשה דינים, ואינו נסקל עד שיהו שם
 45 – בין עשרים ושלשה הדינים ושלשה הדינים הראשונים שפסקו לו
 46 מלקות, שנאמר (דברים כא ג) 'ואמרו אל זקני עירו בגנו זה סורר
 47 ומרה', ומדויק מהמילה 'זה' שהכוונה זהו שלקת בפניכם.

גמרא

48 הגמרא דנה בדברי המשנה שאם אחד מהם גידם או חיגר וכדומה,
 49 אינו נעשה בן סורר: שמעית מינה – יש לך ללמוד מדברי המשנה
 50 ראייה לשיתת שמואל (לעיל מה) הסובר שפעין קרא כדכתיב –
 51 שמצוה הכתובה בתורה, יש לקיימה עם כל הפרטים הכתובים
 52 בפסוק כפשוטם, ודבר זה מעכב אפילו בדיעבד. שהרי נאמר
 53 במשנה, שאם אחד מהם חיגר וכדומה, אינו נעשה בן סורר, מפני
 54 שאין אפשרות לקיים את כל הפרטים הכתובים בפסוק. דוחה
 55 הגמרא: אין להביא ראייה ממשנתינו לשמואל, כיון ששאני הקא –
 56 שונה הדבר כאן,

1 זו, בית המנוגע בצרעת, לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב
 2 בתורה, אלא דרוש וקבל שכר על הלימוד. כמאן – כדעת איזה
 3 תנא נאמרו דברים אלו, רבי אלעזר רבי שמעון. דתנן במשנה
 4 (נגעים פ"ב מ"ג), רבי אלעזר רבי שמעון אומר, לעולם אין תבית ממה
 5 עד שיראה בשתי גריסין על שתי אבנים בשתי פתלים בקרן זווית,
 6 ארבו בשני גריסין ורחבו בגריס, כלומר צריך שהנגע יראה באחת
 7 מפינות הבית, במקום המפגש של שתי קירות, ואורכו יהיה שני
 8 גריסים, חציו האחד על קיר זה, וחציו השני נמשך על הקיר השני.
 9 רוחב הנגע גריס, באופן שעל כל קיר יראה נגע בשיעור של גריס
 10 על גריס, שהוא השיעור הקטן ביותר של נגע. ומאחר וזה אינו
 11 מצוי כלל, אמרה הברייתא שבית המנוגע לא היה ולא עתיד
 12 להיות.

13 מבארת הגמרא: מאי טעמא דרבי אלעזר רבי שמעון. משום
 14 שבפסוק המתאר את הנגע בבית נאמר (ויקרא יד לו) 'והנה הנגע
 15 בקורת הבית וגו' ומראיהו שפל מן הקיר/ כתיב בסוף הפסוק 'קיר',
 16 וכתוב בתחילת הפסוק 'קירות', איהו קיר שהוא בשתי קירות, הוי
 17 אומר זה קרן זווית ששם נפגשים שתי הקירות.
 18 הגמרא מביאה דעות תנאים הסוברים שיש מקרים של בית מנוגע:
 19 תניא בברייתא, אמר רבי אלעזר רבי צדוק, מקום היה בתחום
 20 העיר עזה, והיו קורין אותו חורבתא סנידתא – חורבה מנוגעת,
 21 כלומר בעבר עמד שם בית מנוגע בצרעת וסותרו את האבנים
 22 המנוגעות ופיננס משם ונשארה חורבה. אמר רבי שמעון איש כפר
 23 עבו, פעם אחת הלכתי לגליל, וראיתי מקום שמצינין אותו – עשו
 24 שם סימן כדי שלא יאהילו על אותו מקום ויטמאו ממנו באהל,
 25 ואמרו שאבנים מנוגעות – אבנים של בית מנוגע פינו לשם, ואבנים
 26 אלו מטמאות את המאהיל עליהן.

משנה

27 המשנה מביאה פרטי דינים נוספים בענין בן סורר, שבלעדיהם
 28 אינו נעשה בן סורר: היה אחד מהם – אביו או אמו, נידם – ידו

אגרות קודש

בי"ה, י"ג תשרי, ה'תשי"ג

ברוקלין, נ.י.

הרה"ג הו"ח אי"א נ"י"מ צמ"ס

עוסק בצ"צ וכו' מוהר"ר יצחק שי

שלום וברכה!

מאשר הנני בזה קבלת מכתבו ממחרת יום הכיפורים תשי"ג. ואף שאין הזמן גרמא כלל לאריכות, בכ"ז באתי בהערה, במה שהעיר מענין הברכות, שהברכות המפורטות יותר חשובות יותר. אבל לפי עני"ד אינו שייך לנידון דידן, והוא מובן על פי החילוק שבין ברכת הנהנין וההודאה, שאם אינו מודה אלא על המעלה הכללית המשותפת שיש לכמה ענינים ולא גם על המעלה המיוחדת שבדבר זה בפרט, הרי אינו מכיר בטובתו של הקב"ה כדבעי. ולכן ברכה המפורטת יותר חשובה יותר, כי בזה מראה לדעת שמכיר הוא בהסגולה המיוחדת שבמין זה מהסוג הכללי. מה שאין כן בענין ברכת תפלה, ברכה מלשון המשכה, כמו ברכת השנה וכו', הרי אם ממשיכים את הכלל כולו, הכולל בתוכו כל הפרטים, יש בכלל מאתים מנה.

החילוק דברכת הנהנין לברכות התפילה וכו' על פי חסידות מבואר בביאורי הזוהר חלק ה'

ר"פ עקב.

ברכת חג שמח.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ג. וְטוֹב לְבַשֵּׁל בְּשָׂר אִו דְּבָר אַחֲרָיִ בְּמוֹצָאֵי שְׁבֵת לְכַבּוֹד סְעוּדָה זו¹⁵ וּבְזִמְנֵנוּ שְׂמֵאֲחֲרֵינּוּ פְּלִיפֵּךְ סְעוּדָה ג'
2 שְׂאִין יְכוּלִים לְאָכּוֹל בְּמוֹצָאֵי שְׁבֵת יְכוּלִים לְקַוֵּם סְעוּדָה זוּ בְּפִירוֹת יב' (וְאִין צְרִיךְ לְהַקְדִּים סְעוּדָה ג' יג)
3 בְּשִׁבְלֵי שְׂאִיכְלוּ סְעוּדָה זוּ פְּרָאוּי שְׁסְעוּדָה זוּ אִינְה חוֹבָה פְּלִיפֵּךְ אֶלָּא מְצוּה מִן הַמּוֹבְחָר בְּלִבְד יד):

חלק ב סימן שיסדר שולחנו במוצאי שבת טע"ג

ביאורי הלכה

- י' דבר אחר - נהגו לשתות חמין במוצאי שבת¹⁵.
יא] סעודה זו - כלומר, שלא יאכל רק את שארית האוכל שנשארה מהשבת, אלא ישל במיוחד לכבוד סעודה זו.
יב] בפירות - לכתחילה יש לאכול פת¹⁶, אף כשאוכל כזית בלבד¹⁷.
- יג] להקדים סעודה ג' - וכל-שכן שאין למעט בסעודת השבת לצורך סעודת מלוה מלכה¹⁸.
יד] המובחר בלבד - סעודת מלוה מלכה נחשבת גם כשלימות מצוות ג' סעודות השבת, ועל ידי קיומה נעשות כל סעודות השבת באופן של מצווה מן המובחר¹⁹.

ציונים והוספות

- 15) במסכת שבת ק"ט, ב: חמין במוצאי שבת מלוגמא (רפואה).
כן נהג כ"ק אדמו"ר, וכן היה המנהג אצל רבותינו נשיאנו (ראה סה"ש תרפ"ז ע' 227 אצל כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב).
16) כ"ק אדמו"ר נהג ליטול ידיו הק' במוצש"ק לסעודת מלוה מלכה בסמיכות זמן לאחר הברכה. ולפעמים אף אם היה כבר בשעה מאוחרת בלילה. בעת הסעודה אכל תבשיל (לקט הלכות ומנהגי ש"ק).
17) כן משמע משוע"ר לעיל ס"א, ולכאורה יש לאכול
- כביצה כדי שיוכל לברך על נטילת ידיים.
וב'קצות השולחן' סי' ק בדה"ש ס"ק ח הביא מהשע"ת דלכתחלה אם א"א לו לעשותה בפת יעשה בפת כסנין, ובסידור יעב"ץ כ' שבשעת הדחק ומי שמזגו חלוש יוצא י"ח בשתיית טעע או קופע.
18) וראה להלן הטעם שנסתפק רבינו בדין זה.
19) לקו"ש שם ע' 70. ולכן יש מקום לומר שצריך להקדים את סעודה ג' לצורך סעודת מלוה מלכה, ומחמת ספק זה הובא דין זה בחצע"ג (לקו"ש שם הערה 46).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות יום טוב - לפי לוח "רב יומי"

- 1 טז עוף שנדרס ברגלים ויש לחוש שמא נתרסקו אבריו
2 ולכן צריך להשהותו מעת לעת ואחר כך ישחטנו
3 ויבדוק אותו אחר השחיטה שמא נתרסקו איבריו הפנימיים
4 כמ"ש ב"ד סי' נ"ח ע"ש ואם כלה כבר המעת לעת מותר
5 לשחטו ביו"ט ואין חוששין שמא ימצא טרפה ונמצא עשה
6 מלאכה שלא לצורך יו"ט לפי שמעמידין אותו בחזקת היתר
7 שרוב העופות הן כשרים ומזה הטעם מותר לשחוט בהמות
8 ביו"ט אף במקום שהטרפות מצויות כל כך כמו הכשרות
9 לפי שאנו הולכים אחר רוב בהמות שבעולם שהן כשרות.
10 ויש חולקין על זה ואומרים דבמקום שהטרפות מצויות כל
11 כך כמו הכשרות אסור לשחוט בהמה ביו"ט וכן עוף שנדרס
12 ברגלים שצריך בדיקה אסור לשחטו ביו"ט שמא ימצא
13 טרפה ונמצא ששחט שלא לצורך יו"ט ולפי דבריהם עגל
14 שנוולד ביו"ט אסור לשחטו ביו"ט אלא אם כן הפריס על
15 גבי קרקע דשמא ע"י שנתרסק בבית הרחם שהוא צר ימצא
16 בו טרפות גמור.
17 ואע"פ שהעיקר כסברא הראשונה מכל מקום יש להחמיר
18 כסברא האחרונה ועכשיו נהגו העולם שלא לשחוט בהמה
19 ביו"ט אפילו במקום שאין הטרפות מצויין שמא תמצא
- טרפה ולפי שזהו חומרא יתירה לכן אם צריך לה ביו"ט יש
להקל והוא הדין במקום הפסד כגון מסוכנת:
יז בכור בזמן הזה שאין יכול לשחטו בלא מום אין חכם
ולא שלשה הדיוטות יכולין לראותו אם יש בו מום כדי
להתירו לשחטו כיון שאפילו אם יש בו מום ולא הראהו
לחכם או לשלשה הדיוטות ושחטו הרי זה אסור וא"כ
ראיית החכם או שלשה הדיוטות היא המתרת את הבכור
והרי זה דומה למתקן אבל מותר לראות את הבכור ולשתוק
ולא להתירו ואע"פ שהוא גומר בלבו שהוא מותר אין בכך
כלום שהרי אינו מתקן כלום:
יח אם עבר וראה המום שבו והתירו אסור לשחטו ביום
טוב מפני שהוא מוקצה ואפילו להמתירין מוקצה ביום
טוב מודים במוקצה גדול כזה שהרי אתמול ודאי הסיח
דעתו ממנו מלאכלו ביו"ט שלא היה בדעתו כלל שיעשה
אדם איסור ויעבור על דברי חכמים שאסרו להתיר בכורות
ביו"ט.
אבל אם נולד ביו"ט ונפל בו מום ביו"ט ועבר וראה את
המום שבו והתירו מותר לשחטו ביו"ט אם כלו לו חדשיו
לפי שבין השמשות שהוא התחלת כניסת יו"ט היה מוכן

47 לשחוט אף אם לא יעשה כן וכן מזה הטעם השוחט עוף
48 ביו"ט לא ימרוט את הנוצה כדי לעשות מקום לסכין שהרי
49 הוא עוקר דבר מגידולו ועוד שהעושה מלאכה זו בשבת יש
50 לחייבו גם משום גזוז שהרי כן דרך העוף לתלוש נוצתו
51 ביד.

52 אבל מותר לפנות הצמר או הנוצה ממקום השחיטה ע"י
53 שימשכם בידו אילך ואילך ובלבד שלא יתכוין לתלוש ואם
54 נתלש מאליו אין בכך כלום שהרי הוא אינו מתכוין לכך
55 ודבר שאינו מתכוין מותר אפילו באיסורי תורה במה דברים
56 אמורים כשמפנה בידו אבל אסור לפנות ע"י סכין או כלי
57 אחר מפני שאי אפשר לו ליהרר היטב שלא יתלוש וקרוב
58 לודאי שיתלוש ולפיכך אע"פ שאינו מתכוין לכך אסור כמו
59 שנתבאר בס"י ש"כ.

60 ואפילו אם אי אפשר לו לשחוט אלא אם כן תלש הצמר או
61 הנוצה בידו או ע"י שיפנה אותם ע"י שימשכם אילך ואילך
62 ע"י כלי אעפ"כ אסור לעשותן ביו"ט מפני שמלאכות אלו
63 רוב פעמים אפשר לעשותן מערב יו"ט עיין סי' תצ"ה:

64 **כד** אפר כירה שהוסק מערב יו"ט מותר לטלטלו ביו"ט
65 מפני שהוא מוכן לכל צרכי האדם לכסות בו רוק או
66 צואה או דם חיה ועוף אבל אם הוסק ביו"ט אסור לטלטלו
67 ואף המתירים בנולד מודים בנולד גדול כזה דמעשה חדש
68 הוא שאתמול היה עצים ועכשיו אפר ואם הסיק ביו"ט עצים
69 על גבי אפר של אתמול ונתערב אפר של היום באפר של
70 אתמול בענין שאפר של היום לא היה ניכר מעולם בפני
71 עצמו הרי הוא בטל ברוב ואין דנין כאן דין דבר שיש לו
72 מתירין כיון שמעולם לא נקרא עליו שם איסור שהרי
73 בתחלת הוויתו נתבטל ברוב באפר של אתמול:

74 **כה** אפר כירה שהוסק ביו"ט והוא עדיין חם שראוי לצלות
75 בו ביצה מותר לטלטלו לכל צרכי האדם שהרי הוא
76 עומד וראוי למלאכתו הראשונה שהיה ראוי לה כשהיה
77 עצים דהיינו לאפיה ולבישול וכן אם נצטנן וחזר והוחם
78 מותר לטלטלו:

79 **כו** גחלים עוממות אסור לטלטלן ביו"ט אפילו נתעממו
80 מערב יו"ט שהרי אינן ראויים לכלום:

81 **כז** אם הכניס מערב יו"ט עפר הרבה לצורך גינתו או
82 לצורך חורבתו והוא כנוס וצבור במקום אחד מותר
83 לטלטלו לפי שאינו מוקצה כלל שכל זמן שהוא צבור דעתו
84 עליו לכל מה שיצטרך במה דברים אמורים כשהכניס עפר
85 הרבה שאינו בטל אגב קרקע הגינה והחורבה אבל אם
86 הכניס מלא קופתו עפר ושטחה בקרקעית הגינה או החורבה
87 מאחר שהעפר מועט הרי הוא בטל לגבי הקרקע ואסור
88 לטלטלו במה דברים אמורים בגינה וחורבה אבל אם הכניס
89 מערב יו"ט מלא קופתו עפר ועירה את העפר בקרקעית
90 החצר או הבית אינו בטל לגבי הקרקע ומותר לטלטלו והוא
91 שיחד לו קרן זוית דכיון שלא שטחו באמצע החצר והבית
92 למרמס רגלים ניכר הדבר שחפץ בו לעשות צרכיו ודעתו
93 עליו לכל מה שיצטרך:

1 וראוי לאדם אגב אמו שאילו היה רוצה היה שוחט את אמו
2 ואוכל גם את העובר שבמעיה וכיון שבין השמשות לא היה
3 מוקצה לכן אף שחזר ונעשה מוקצה כשנולד שהרי הסיח
4 דעתו מלאכלו ביו"ט משום דאין מתירין בכורות ביו"ט מכל
5 מקום כשעבר וראהו והתירו הרי הוא חוזר להתירו כמו
6 שנתבאר בס"י ש"י דאין מוקצה לחצי שבת עיין שם והוא
7 הדין ביו"ט:

8 **יט** אם ראה המום מערב יו"ט וראה שהוא מום קבוע
9 שראוי לשחוט עליו יכול לחקור עליו אם נפל המום
10 מאליו ומתירו כיון שהתירו הוא מחמת ראייתו והראייה
11 היתה מאתמול א"כ כבר נגמר עיקר ההיתר מערב יו"ט ואינו
12 מתקן כלום ביו"ט:

13 **כ** בכור שנפל לבור אסור להעלותו שהרי אינו ראוי
14 לשחוט ביו"ט והרי הוא מטלטל דבר שאינו ראוי לו
15 ביו"ט אלא עושה לו פרנסה במקומו כדי שלא ימות:

16 **כא** אותו ואת בנו שנפלו לבור מעלה את הראשון על מנת
17 לשחטו ואינו שוחטו וחוזר ומערים ומעלה את השני
18 על מנת לשחטו רצה זה שוחט רצה זה שוחט דמשום צער
19 בעלי חיים התירו לו להערים אבל עכ"פ צריך לשחוט את
20 אחד מהן אבל אם נפלו בהמות שאינן אותו ואת בנו מותר
21 להעלותן אע"פ שאינו שוחט אחד מהן כיון שראויות כולם
22 לשחטן היום:

23 **כב** בהמה שהיא חציה של ישראל וחציה של נכרי מותר
24 לשחטה ביום טוב ואינו כשוחט גם בשביל הנכרי
25 דכיון שאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה נמצאת כל
26 השחיטה הוא צורך הישראל ואפילו אם יש להם שתי
27 בהמות בשותפות יכולין לשחוט שתיהן שאי אפשר לחלוק
28 שיטול זה אחד וזה אחד לפי שאי אפשר שיהיו שוות בכל
29 העניינים שאם זו גדולה וכחושה וזו קטנה ושמינה אף שהן
30 שוות בדמים יכול לומר אי אפשר ליקח כל חלקי בקטנה או
31 אי אפשר ליקח כל חלקי בכחושה.

32 אבל אם הם שוות לגמרי בכל העניינים וכל שכן אם הנכרי
33 רוצה ליתן לו הגדולה והטובה אסור לשחוט את השניה
34 שהרי אפשר לו לחלק.

35 אבל מותר לו לשחוט אחד מהן ביו"ט ולחלק אותה עם
36 הנכרי ואחר יו"ט יחלקו את השניה ואין אומרים ישחוט
37 הישראל בהמה אחת לצרכו בלבד בלא שותפות הנכרי
38 שהרי הן שוות לגמרי או שהנכרי רוצה ליתן הגדולה
39 והטובה לפי שאין הישראל רוצה לשחוט בהמה שלימה
40 לצרכו מפני שאינו צריך אלא לחציה ואם תהיה כולה שלו
41 יפסד הבשר:

42 **כג** השוחט בהמה ביו"ט לא יתלוש את הצמר שבמקום
43 שחיטה כדי לעשות מקום לסכין אע"פ שאין דרך
44 גזיזה בכך והעושה כך בשבת אינו חייב משום גזוז מכל
45 מקום הרי הוא חייב משום עוקר דבר מגידולו לפיכך אסור
46 לעשותה ביו"ט שהרי אין בה צורך אכילה מפני שאפשר

49 רצו חכמים לבטל דבריהם כל כך ויש כח ביד החכמים
50 לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה:

51 **לג** ואפילו אם נעץ דקר בעפר המחובר לקרקע שהוא
52 תיחוח כל כך עד שאין נעשה גומא בנטילתו ממקומו
53 אעפ"כ לכתחלה אסור לשחוט חיה ועוף ביו"ט אם אין לו
54 אפר או עפר אחר מוכן מפני שנעיצת הדקר אין עושה הכנה
55 גמורה ואין סומכין עליה אלא אם כן כבר עבר ושחט:

56 **לד** אם כבר עבר ושחט ואין לו אלא גוש עפר שאין ראוי
57 לכסות בו עד שיכתשנו כמ"ש ביו"ד סי' כ"ח הרי זה
58 לא יכתשנו ביו"ט מן התורה שאין מצות עשה של כיסוי
59 הדם דוחה את לא תעשה של יו"ט שיש בה עשה ולא
60 תעשה שהרי נאמר בה שבתון כלומר שבות ממלאכה וזוהי
61 מצות עשה:

62 **לה** כוי שהוא ספק חיה ודמו טעון כיסוי ספק שהוא
63 בהמה ואין דמו טעון כיסוי אין שוחטין אותו ביו"ט
64 ואם עבר ושחטו אין מכסין את דמו ביו"ט אפילו יש לו
65 אפר או עפר תיחוח מוכן מערב יו"ט מפני הרואים שלא
66 יבאו להתיר חלבו שיאמרו ודאי חיה הוא דאם לא כן לא
67 היו מטריחין מספק לכסות דמו ביו"ט ומזה הטעם אסור
68 לשוחטו לתוך הכלי וליתן עפר מעט לתוך הכלי לקבל בו
69 הדם כדי לכסותו לערב אע"פ שבחול מותר לעשות כן
70 כמ"ש ביו"ד סי' י"א מכל מקום ביו"ט אסור לעשות כן
71 שלא יבאו הרואים להתיר חלבו ואם עבר ושחטו ביו"ט
72 ונבלע הדם בקרקע אם רישומו ניכר במוצאי יו"ט צריך
73 לכסותו כמ"ש ביו"ד סי' כ"ח.

74 במה דברים אמורים שאין מכסין את דמו ביו"ט כששחטו
75 בקרן זוית וכיוצא בזה מקום שאין בו דריסת הרגל תמיד
76 אבל אם שחטו באמצע החצר אפילו דם בהמה יכול לכסות
77 אם יש לו אפר או עפר מוכן מפני שהוא צריך לכסות כדי
78 שלא יתלכלכו כליו בחצר ולכן גם הרואה שמכסה דם הכוי
79 לא יטעה להתיר חלבו כי יודע הוא ג"כ שהוא עושה לנקר
80 חצרו:

81 **לז** שחט כוי וחיה ועוף או בהמה וחיה ועוף ונתערבו דמם
82 זה בזה בענין שחייב בכיסוי כמ"ש ביו"ד סימן כ"ח
83 אם הוא בענין שאם לא היו הדמים מעורבים היה מכסה דם
84 חיה ועוף ביו"ט כגון שיש לו דקר נעוץ מערב יו"ט ואין
85 צריך לומר אם יש לו אפר או עפר תיחוח הרבה מוכן מערב
86 יו"ט הרי זה מכסה כל תערובת הדמים ביו"ט במה דברים
87 אמורים כשיכול לכסות את הכל במעט דקירות בענין שאף
88 אם לא היה צריך אלא לכסות את דם החיה ועוף בלבד היה
89 צריך לכל כך דקירות אבל אם אין יכול לכסות כל דם
90 התערובות אלא ע"י דקירות הרבה יותר ממה שהיה צריך
91 לדם חיה ועוף בלבד אסור לעשות אפילו דקירה אחת
92 ואפילו באפר או בעפר תיחוח מוכן מערב יו"ט דשמא לא
93 יכסה דם המחוייב בכיסוי ונמצא טורח ביו"ט שלא לצורך
94 ואין צריך לומר שאסור לכסות את כל דם התערובת שהרי
95 בודאי הוא טורח שלא לצורך:

96 **לז** שחט חיה ועוף בערב יו"ט ולא כיסה דמם אסור

1 **כח** במה דברים אמורים דמותו לטלטלו לכל מה שיצטרך
2 כשהכניסו בסתם דמן הסתם דעתו לכל מה שיצטרך
3 למחר אבל אם הכניסו מערב יו"ט כדי לכסות בו דם חיה
4 ועוף שישחוט למחר אסור לכסות בו צואה שהרי אתמול
5 כשהכין את העפר לא היה יודע שיעשה התינוק צרכיו
6 במקום המאוס שיצטרך לכסות צואתו ולא היתה כוונתו
7 בהכנסתו את העפר אלא לכסות דם חיה ועוף שברור לו
8 שישחוט למחר והמכין לדבר שודאי לו אין הכנתו מועלת
9 לצורך דבר שספק לו בשעת הכנה וכן כל כיוצא בזה:

10 **כט** במה דברים אמורים דמותו לטלטל עפר ביום טוב
11 כשהעפר תיחוח כל כך שאינו עושה גומא בנטילתו
12 שמיד שנוטל העפר נופל עפר אחר תחתיו למקומו אבל אם
13 אינו תיחוח כל כך אפילו הוא תלוש ונתון בכלי אסור ליטלו
14 מן הכלי שלא יעשה גומא בהעפר ואף על פי שהיא מלאכה
15 שאינה צריכה לגופה שהרי אינו צריך להגומא עצמה אלא
16 לעפרה ומן התורה אין חייבים על מלאכה כזו מכל מקום
17 לכתחלה אסור לעשותה מדברי סופרים אבל מותר ליטלו
18 בענין שלא יעשה גומא בעפר כגון שהוא צבור כעין הר
19 מותר ליטלו מן ראש השיפוע:

20 **ל** מי שיש לו אפר הראוי לטלטלו או עפר תיחוח מוכן
21 מערב יו"ט בענין שמותר ליטלו ביו"ט ועל דרך
22 שנתבאר הרי זה שוחט חיה ועוף ביו"ט ומכסה דמם ומותר
23 ליתן עפר או אפר למטה קודם השחיטה כמ"ש ביו"ד סימן
24 כ"ח ואין חוששין שמא אחר כך ימלך ולא ישחוט ונמצא
25 טרח שלא לצורך:

26 **לא** אבל אם אין לו עפר או אפר הראויים לטלטול הרי
27 זה לא ישחוט ואם עבר ושחט אם יש לו אפר כירה
28 שהוסק ביו"ט או עפר שאינו מוכן והוא תיחוח כל כך עד
29 שאין נעשה גומא בנטילתו ממקומו מותר לכסות בהם מפני
30 שמצות כיסוי שהיא מן התורה דוחה איסור טלטול מוקצה
31 שאינו אלא מדבריהם:

32 **לב** ואם אין לו אפר שהוסק ביו"ט ולא עפר תיחוח הרבה
33 אלא עפר תיחוח מעט והוא מונח על גבי עפר קשה
34 בענין שאם יטול קצת מן העפר ישאר גומא במקום נטילתו
35 אם זה העפר הוא מוכן מערב יו"ט כגון שתלשו מן הקרקע
36 והניחו בחצרו כדי לכסות בו ביו"ט או אפילו אם הוא
37 מחובר לקרקע אלא שנעץ בו דקר מערב יו"ט כדי לכסות
38 בו ביו"ט הרי הזמין אותו לצורך יו"ט ואין בו משום מוקצה
39 ולפיכך מותר לכסות בו אם כבר עבר ושחטו אם לא נעץ
40 אלא דקר אחד ולמחר נצרך לדקירות הרבה מפני ששחט
41 הרבה מותר לדקור כמה דקירות ביו"ט בעפר תיחוח שנעץ
42 בו הדקר בערב יו"ט שהרי כבר הכינו לכך מערב יו"ט
43 ואע"פ שיש כאן איסור עשיית גומא מכל מקום כיון שאינו
44 אסור אלא מדבריהם כמו שנתבאר לא העמידו את דבריהם
45 במקום מצות כיסוי.

46 אבל אם לא נעץ בו דקר מערב יו"ט כדי להכינו לצורך יו"ט
47 אסור לכסות בו ביו"ט אפילו כבר עבר ושחט כיון שיש כאן
48 שני איסורים איסור עשיית גומא ואיסור טלטול מוקצה לא

לאכלו בעורו אסור מפני שנראה יותר כמעשה חול במליגה מבהפשט אבל עוף שאי אפשר להפשיטו מותר למולגו ולהבהב כל גופו וכן מותר למלוג הראש ורגלים אפילו של בהמה כמו שיתבאר בסי' ת"ק:

ג בהמה שנשחטה ביום טוב מותר לטלטל עורה מחמה לצל אף על פי שאין עליה בשר ומותר ליתנה במקום דריסת הרגלים שלא יפסד העור שאם לא נתיר לו ימנע מלשחוט ונמצא ממעט בשמחת יו"ט אבל אסור להגביה העור לשוטחה על גבי יתדות מפני שניכר הדבר שאינו עושה אלא לצורך העור ואם נתיר לו זה יתיר לעצמו לעשות ג"כ שאר צרכי העור דהיינו מליחה ועיבוד ולא התירו אלא ליתנה במקום דריסת הרגלים שאין ניכר שהתירו לו משום צורך העור בלבד אלא מפני שראוי לישב עליה:

ד ואין מולחין על גבי העור בשר לקדרה אפילו אם הוא מונח בשיפוע שאין בו איסור משום מולח על גבי כלי שאינו מנוקב אעפ"כ אסור מפני שצריך למלחו היטב ונמצא מעבד את העור אבל מותר למלוח עליו בשר מליחה קלה כדרך שמולחין לצלי שיתן המלח טעם בו דהצלי אין צריך מליחה כמ"ש בי"ד סי' ע"ו ומותר להערים ולמלוח כאן בשר מעט וכאן בשר מעט עד שימלח את כולה:

חלק ד סימן תצט דין הפשט ומליגה ומליחה ביום טוב:

1 לכסותם ביו"ט אפילו בעפר מוכן שהרי אף אם לא יכסה
2 יהא מותר לאכלם ביו"ט ונמצא טורח שלא לצורך יו"ט מה
3 שהיה אפשר לעשותה מערב יו"ט:

4 לח השוחט חיה ועוף ביו"ט על גבי קרקע קשה ושכח
5 ולא נתן עפר תיחוח למטה אע"פ שבחול צריך לגרור
6 את הדם וליתנו על עפר תיחוח ולכסותו כמ"ש בי"ד סי'
7 כ"ח מכל מקום ביו"ט אין לעשות כן אם נתייבש הדם קצת
8 לפי שיש בכאן מלאכה גמורה שנוטל גבושית מעל הארץ
9 ובשבת חייב משום בונה כמו שנתבאר בסי' שי"ב:

חלק ד סימן תצח דין שחיטה ביו"ט:

א אין מרגילין ביו"ט כיצד הוא המרגיל זה המפשיט את העור מרגליה כלפי ראשה ומוציא כל העור של הגוף שלם כדי לעשות ממנו נאד שנמצא שטורה ביו"ט שלא לצורך היום ויש אומרים דאינו אסור אלא להוציא כל הבשר מרגל אחד כדי שיוציא כל העור שלם בלי שום קרע שטורה בהפשט זו טורה גדול שלא לצורך יו"ט ויש להחמיר כסברא הראשונה:

ב אסור למלוג כל הבהמה כדי להפשיטה על ידי כך מפני שקל יותר להפשיט מלמלוג ואפילו למלוג הגדי כדי

'לקוטי תורה' יום הכיפורים - הפרשה החסידית

לְבַאֵר עֲנִין יוֹם־כִּפּוּר

17 אֵלֶּא שְׁהוּא עַל דְּרַךְ מְשָׁל: כְּמוֹ שְׁנֵי בְנֵי אָדָם
18 שְׁעוֹמְדִים זֶה אֶצֶל זֶה בְּקִירוֹב מְקוֹם, רַק שְׁזָה מַחְזִיר פְּנָיו
19 לְכָאן וְזֶה מַחְזִיר פְּנָיו לְכָאן, לְפִי שְׁאִין בִּינֵיהֶם קִירוֹב
20 הַלְבָבוֹת. וְעַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה חוֹזֵר לְהִיּוֹת פְּנִים בְּפָנִים.¹

21 וּבִיאור עֲנִין זֶה, יוֹבֵן בְּמַה שְׁכַתוֹב (שְׁמוֹת לֵא, טז): "וְשִׁמְרוּ
22 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְּׁבֻתָּה:

23 כִּי הִנֵּה עֲנִין הַשְּׁבֻתָּה - שְׁבוֹ שְׁבֻת ה'. "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים
24 עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ כו'" (שְׁמוֹת כ, י), דְּהֵינּוּ
25 שְׁהַשְׁפִּיל אֶת עֶצְמוֹ כְּבִיכּוֹל, וְצִמְצַם בְּעִשְׂרֵה מְאֻמְרוֹת -
26 "יְהִי רְקִיעַ כו'" (בְּרָאשִׁית א, ו), בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֵׂה, לְבְרוֹא
27 וּלְהוֹת וּלְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים² - בְּבַחֲבִינַת חֵיצוֹנִיּוֹת
28 מְלִכּוּתוֹ יִתְבַּרֵךְ לְבַד. כְּדַכְּתִיב (תְּהִלִּים קמ"ה, ג): "מְלִכּוֹתָךְ
29 מְלִכּוֹת כָּל עוֹלָמִים", שְׁהַתְּהוּוֹת "כָּל עוֹלָמִים" וְחִיּוּתָם
30 אֵינּוּ אֶלָּא מְבַחֲבִינַת מְלִכּוּתוֹ יִתְבַּרֵךְ.

31 וְאֵינּוּ כְּדַמְיוֹן הַנְּשֻׁמָּה הַמְּחִיָּה אֶת הַגּוּף, שְׁמַתְלֻבְשֵׁת
32 בְּתוֹכוֹ לְהַחְיֹתוֹ, וְיֵשׁ לָהּ הַתְּפַעְלוֹת מִמְּקָרֵי וְשִׁנּוּי הַגּוּף

1 פְּתוּב אַחַד אוֹמֵר (וּיְקָרָא כג, לב): "שְׁבֻת שְׁבֻתוֹן הוּא לְכֶם",
2 וְכַתּוּב אַחַד אוֹמֵר (וּיְקָרָא טז, לא): "שְׁבֻת שְׁבֻתוֹן הִיא לְכֶם".
3 הִנֵּה אָמְרוּ ר'ו': עֵבֶר עַל מִצְוֹת־עֲשֵׂה, וְשָׁב - לֹא זֶה
4 מְשֻׁם עַד שְׁמוּחֻלִּין לוֹ. עֵבֶר עַל מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה -
5 תְּשׁוּבָה תוֹלָה, וְיוֹם־כִּפּוּר מִכְּפֹר.

6 וּלְהִבִּין זֶה, דְּהָא מִצְוֹת־עֲשֵׂה עֲדִיפָא - שְׁדוּחָה אֶת
7 לֹא־תַעֲשֶׂה!

8 הִנֵּה כְּתִיב: "שׁוּבוּ אֵלַי וְאֶשְׁבְּחָה אֲלֵיכֶם" (בְּמִלְאֲכֵי סִימֹן
9 ג', ז); וְכַתִּיב (אֵיכָה ה, כא): "הִשְׁיִבְנוּ ה' אֱלֹהֵי וְנִשְׁוֹבָה",
10 שְׁהוּא עֲנִין עַל דְּרַךְ מְשָׁל 'הַחֲזֹרֶת פְּנִים בְּפָנִים'.

11 כִּי הִנֵּה כְּתִיב (יִרְמְיָהוּ ב, כז): "כִּי פָנוּ אֵלַי עוֹרְף וְלֹא פָנִים",
12 שְׁאֶפִּילוּ בְּשַׁעַת הַחֲטָא לֹא שִׁינְךָ לֹמֵר עָלָיו יִתְבַּרֵךְ
13 שְׁרִיחַק ה' אֶת הָאָדָם בְּרִיחּוֹק מְקוֹם מִמֶּשׁ, שְׁהָרִי "מְלֵא
14 כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" (שְׁעִיחָה ו, ג), וְ"לִית אֶתֶר פְּנוּי מִיַּגִּיד",
15 וְהוּא הוּא הַנּוֹתֵן לְאָדָם כַּח וְחִיּוֹת לְחִיּוֹת אֶפִּילוּ בְּשַׁעַת
16 הַחֲטָא מִמֶּשׁ.

1. וְלְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים" (שְׁעִיחָה נו, טז).

1. [ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "שובה ישראל"].

38 **ב אף הנה אמרו רז"ל:** "מי שטרח בערב־שבת יאכל כו".
 39 לְכַף כְּתִיב: "וּשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת כו",
 40 כְּלוּמַר, שִׁישְׁמֹר מִחוּל לְשַׁבָּת, גַּם לְתַקַּן בְּעַצְמוֹ וְלַעֲשׂוֹת
 41 בְּנַפְשׁוֹ אֶת הַשַּׁבָּת – שִׁיזִיחַ בְּאַמֶּת כֶּף. וְהַשְּׁמִירָה הַזֹּאת
 42 לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת בְּנַפְשׁוֹ בִּימֹת הַחוּל, הוּא עַל יְדֵי
 43 הַתְּפִלָּה.
 44 כִּי הִנֵּה ב"תְּקוּנִים" אָמְרוּ, כִּי הַתְּפִלָּה הִיא "סוּלָם מְצַב
 45 אַרְצָה וְרֵאשׁוּ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה" (בראשית כח, יב), ו"מְלֶאכִי
 46 אֱלֹהִים עוֹלָם וְיִוָּרְדִים בּו" (שם):
 47 "מְלֶאכִי אֱלֹהִים" הֵם הַמְּצוּת, שֶׁהֵם מְלֶאכִים –
 48 "שְׁלוּחֵי דְמְלֶאכָא". וְכֵמוֹ שְׁפָתוֹב בְּתַנְחוּמָא פְּרָשָׁה וַיִּגְשׁ:
 49 "דְּהוּי מְכַבְּדִין אֶת הַמְּצוּת שְׁהֵן שְׁלוּחֵי", ו"שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם
 50 כְּמוֹתוֹ"⁶.
 51 וּבִמְקוֹרָם הֵם "אֲבָרִים דְּמְלֶאכָא". וְהֵינּוּ עַל דְּרָךְ מְשָׁל:
 52 כְּמוֹ שֶׁעַל יְדֵי אֲבָרֵי הַגּוֹף מִתְּפַשֵּׁט הַנְּשִׁמָּה לְפַעוּל
 53 פְּעוּלָתָהּ, כֶּף עַל יְדֵי הַמְּצוּת נִמְשָׁךְ וּמִתְּפַשֵּׁט גִּילּוּי
 54 אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְעַל־יִתְּן לְמַעַלָּה לְמִקוֹרָן הוּא עַל יְדֵי
 55 הַתְּפִלָּה?
 56 וּלְבָאָר עֲנִין זֶה, הִנֵּה חו"ל תְּקַנּוּ לומר קוֹדֵם כָּל מְצוּה:
 57 "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֵינוּ" – שֶׁעַל יְדֵי הַמְּצוּת מִתְּעַלִּים
 58 בְּקִדְּשֵׁי־הַעֲלִיּוֹן.
 59 וְהַעֲנִין הוּא:
 60 דְּהִנֵּה כְּתִיב (הושע יד, ט): "אֲנִי כְּבוֹשׁ רַעַן כו", פִּירוּשׁ:
 61 בְּרוּשׁ הוּא מִין אֲרוֹז שְׁעַדִּיין לֹא הִזְקִין, וְהוּא רַךְ וְרַעַן
 62 כִּשְׁהוּא בְּלַחוּתוֹ, שְׁאֵז יְכוּלִים לְכוּפְּפוֹ לְמִטָּה. וּבִשְׁבִיל
 63 שֶׁהוּא גְבוּהַ שְׁבֹאֵילָנוּת, וּכְשִׁמְנִיחִין עָלָיו אֵיזָה דְּבָר
 64 כִּשְׁנִכְפֵּף לְמִטָּה, הִנֵּה כִּשְׁחוֹזֵר לְאִיתָנוּ מִגְּבִיָּה אֶת הַדְּבָר
 65 הַהוּא לְמִקוֹם גְּבוּהַ מְאֹד. וְכֶף הוּא עַל דְּרָךְ מְשָׁל בְּחִינַת
 66 "אֲנִי".
 67 כִּי יֵשׁ בְּחִינַת "אֲנִי", וּבְחִינַת "אֲנִי":
 68 בְּחִינַת "אֲנִיכִי" – "מִי שְׁאֲנִיכִי", דְּהֵינּוּ בְּחִינַת עֲלֵמָא
 69 דְּאֵתְפִסְיָא.
 70 וּבְחִינַת "אֲנִי" הוּא בְּחִינַת תּוֹרָה וּמְצוּת בְּבְחִינַת
 71 לְמִטָּה, כִּשְׁמִתְלַבְּשִׁים בְּעֲנִינִים גְּשְׁמִיִים, וּמִגְּבִילִים
 72 הַעֲנִינִים לְתַת שִׁיעוֹר וְקִצְבָּה לְעֲנִינֵי הַמְּצוּת גְּשְׁמִיִים,
 73 כְּמוֹ (חולין קו, א): "מִי רְבִיעִית – נוֹטְלִין לִידֵים כו"⁸. וְהוּא
 74 כְּמִשַׁל הַבְּרוּשׁ רַעַן שְׁנִכְפֵּף לְמִטָּה, וְחוֹזֵר לְמַעַלָּה
 75 לְמִקוֹרָא עֵילָאָה דְּכוּלָּא.

1 כו, מִה שְׁאִין כֵּן "אֲנִי הָיִיתִי לֹא שְׁנִיתִי" (מְלֶאכִי ג, ו) כְּתִיב,
 2 שְׁאִין בּוֹ שׁוּם שִׁנּוּי חִסְ-וְשְׁלוּם מִצַּד רַבּוּי הַנְּבִרָאִים.
 3 וּכְמֵאמָר: "אֵתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם כו",
 4 לְפִי שְׁאִינוֹ מִתְּלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ הָעוֹלָמוֹת לְהַחִיּוֹתָם בְּבְחִינַת
 5 פְּנִימִיּוֹת מִהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲלֵא רַק הַתְּפַשְׁטוֹת זֵיו
 6 וְהֶאֱרָה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. שְׁעֵלָה בְּרִצּוֹנוֹ לְהִיּוֹת מְלֶךְ עֲלֵיהֶם,
 7 וְהוּא חִיּוּתָם וְקִיּוּמָם – מִה שְׁנִקְרָא שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם. וְכֵמוֹ
 8 שְׁפָתוֹב (תְּהִלִּים קמח, א): "הוֹדוּ עַל אֲרֶץ וְשָׁמַיִם כו".
 9 וְהַתְּפַשְׁטוֹת זֵיו נִחְשָׁבֶת יְרִידָה וְהַשְּׁפֵלָה גְּדוּלָּה לְגַבֵּי
 10 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא בְּבְחִינַת פְּנִימִיּוּתוֹ.
 11 וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת נִתְעַלָּה בְּבְחִינַת פְּנִימִית אִין־סוּף בְּרוּךְ־
 12 הוּא, וְהָרִי זֶה נִקְרָא בְּחִינַת שְׁבִיתָה אֲצֵלוֹ.
 13 עַל דְּרָךְ מְשָׁל, כְּאָדָם הַמְּדַבֵּר: שְׁבִשְׁעָה שֶׁהוּא מְדַבֵּר,
 14 מִצְמָצֵם שְׁכָלוֹ וּמוֹרִידוֹ בְּהַדְּבָרִים, וְכֵאֲשֶׁר אֵינוֹ רוֹצֵה
 15 לְדַבֵּר – פּוֹסֵק וְשׁוֹבֵת, וְהָרִי אֵז עֵלָה שְׁכָלוֹ לְמִקוֹרוֹ אֲשֶׁר
 16 שֶׁם מְשַׁכֵּן הַחֲכֵמָה;
 17 כֵּן וְיִוָּתֵר מִכֵּן לְאִין קֶץ וְתַכְלִית, מִתְּעַלָּה בִּיּוֹם הַשַּׁבָּת
 18 לְמַעַלָּה מִמְּדֻרְגַת הַחֲכֵמָה שְׁנִחְשָׁבֶת כְּעִשְׂיָה גּוֹפְנִית, כְּמוֹ
 19 שְׁפָתוֹב (תְּהִלִּים קד, כד): "כּוֹלֵם בְּחֲכֵמָה עִשְׂיָת", אֲלֵא
 20 כְּמֵאמָר: "אֵנֶת כְּפִים וְלֹא בְּחֲכֵמָה יִדְיָעָא כו".
 21 וּלְפִי שִׁישְׁרָאֵל עָלוֹ בְּמַחְשָׁבָה", וּכְמֵאמָר "וְאֵתָּה
 22 נִפְחַת בִּי", ו"מֵאֵן דְּנִפַּח כו"³. וְאָמְרוּ רז"ל: "מֵאֵן – בֵּאת
 23 כו". וּפִירוּשׁ: מִבְּחִינַת אִין שֶׁהוּא מְקוֹר הַחֲכֵמָה. כְּמוֹ שְׁפָתוֹב
 24 (איוב כח, יב): "וְהַחֲכֵמָה מֵאֵן תִּצְמָא"⁴. שְׁבְּחִינַת וּמְדֻרְגַת
 25 יִשְׂרָאֵל, גְּבוּהַ מְאֹד נִעְלָה מִבְּחִינַת הַתְּפַשְׁטוֹת חִיצוֹנִית
 26 מְלִכּוּתוֹ יִתְבָּרַךְ.
 27 וְלִכֵּן נֶאֱמַר (שְׁמוֹת לא, טז): "וּשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
 28 הַשַּׁבָּת" – לְהַתְּקַדֵּשׁ בְּקִדְּוִשׁוֹ יִתְבָּרַךְ, לְהִיּוֹת "שַׁבָּת לַה'
 29 אֱלֹקֶיךָ כו" (שְׁמוֹת כ, ט). וְכְּתִיב (שְׁמוֹת לא, יז): "בִּינִי וּבֵין בְּנֵי
 30 יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא כו", כְּלוּמַר, כְּמוֹנֵי כְּמוֹהֶם כְּבִיכּוֹל.
 31 וְזֶהוּ "שֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד כו" (שְׁמוֹת כ, ח) – בְּבְחִינַת
 32 חִיצוֹנִית, עִשְׂיָה כְּדֵי פְּרָנְסָתוֹ. וּבִיּוֹם הַשַּׁבְּעִי שַׁבָּת לַה'
 33 (שם) – לְהִיּוֹת מִתְּעַלָּה בְּמִקוֹרָא דְּכוּלָּא, לְהַבְטֵל אֵלָיו
 34 וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ יִתְבָּרַךְ.
 35 [5] וְזֶהוּ עֲנִין הַחֲזוּת פְּנִים־בְּפָנִים, דְּהֵינּוּ גִילּוּי פְּנִימִית
 36 הַנְּשִׁמָּה וְרַעוּתָא־דְּלִבָּא, לִיבְטֵל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בְּבְחִינַת פְּנִימִיּוֹת
 37 אִין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא. :

3. [מִתְּוִכְיָה נִפְחַת]

4. וְכֵמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּפִרְשֵׁת בְּמִדְבָר. וְעֵינֵן מִה שְׁנִתְבָּאָר עַל פְּסוּק "הֵאֲזִינוּ הַשְּׁמַיִם".

5. וְעֵינֵן מִה שְׁנִתְבָּאָר מִעֲנִין זֶה בְּפִרְשֵׁת שְׁמוֹת, עַל פְּסוּק "כִּי טוֹבִים דוֹדִיךָ כו".

6. [וְעֵינֵן מִה שְׁנִתְבָּאָר מִזֶּה גַם כֵּן בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה".]

7. [וְעֵינֵן מִה שְׁנִתְבָּאָר בְּפִרְשֵׁת שְׁלַח, בְּפִירוּשׁ "וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת הַ"']

8. [וְעֵינֵן מִה שְׁנִתְבָּאָר בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "כִּי הַמְּצוּה הַזֹּאת", מִעֲנִין "אֲנִיכִי וְאֲנִי".]

38 כי גם למעלה יש בחינת אהרן, שנותן בחינת אש
 39 בכנסת ישראל. כי אהרן הוא "שושבינא דמטרוניתא",
 40 והוא מזו הרועים המשפיעים גילוי אלהותו יתברך
 41 במקור נשמות ישראל.
 42 ובחינת אש שלמעלה היא אהבה הטבעית, אהבה
 43 רבה שבנפש האלהית הכלולה בחכמה שבנפשו,⁹ אשר
 44 איננה מתלבשת כלל בלבושי הנפש החיונית, והיא
 45 מתלהבת ומתלהטת במסירת נפש על קדוש ה' ממש,
 46 וליפרד מן הפתילה, הוא הגוף שנאחזת בו, כשלהבת
 47 העולה מאליה לזבקה בו יתברך.
 48 ו"מצוה להביא מן ההדיוט" – אש שלמטה, על ידי
 49 התבוננות בגדולת ה' כל חד לפום שיעורא דיליה,
 50 ולהלהיב לבו ונפשו לעבודת ה'. והתבוננות המוליד
 51 אהבה עזה שהיא ברשפי אש, הוא באשר מתבונן בדבר
 52 חדש. כמו שאנו רואים בחוש, שכאשר רואה דבר
 53 חידוש מתפעל מאד.
 54 וכך אמרו רז"ל: "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים" –
 55 והוא באשר יתבונן המשכיל כי באמת "חדשים לבקרים
 56 כו" (איכה ג, כג), ו"מחדש" [..] בכל יום תמיד מעשה
 57 בראשית" מאין ליש. ובהתחשף החשף של לילה
 58 ויסתלק – ונעשה אור של יום. וכך יראה האדם בעצמו,
 59 שבלילה ישן וחיותו מסתלק ממנו, ובקומו נעשה בריה
 60 חדשה. ומזה יבין על כל יצורי עולם – שכן הוא, וחיותם
 61 – רצוא ושוב.
 62 וכאשר יראה בעיניו, ולבבו יבין¹⁰ כי ראה זה חדש
 63 הוא¹¹, על כן ילהיב לבו וישים אליו לבו ונשמתו¹². וכמו
 64 שכתוב (איכה ב, יח): "צעק לבם".
 65 וזהו ענין החזרת פנים: כי כמו שיש עורף ופנים בגוף,
 66 כן יש בנשמה. והוא כמו ענין הנ"ל, שגם קודם שישים
 67 האדם הדברים האלה אל לבו, הנה באמת כך הוא –
 68 שמחיה ומנהוה מאין ליש, ו"מחדש בטובו בכל יום
 69 תמיד מעשה בראשית". ולא שייך לומר שהוא רחוק
 70 מה' חס' ושלום, אלא שהוא כמשל אדם ההופך ערפו
 71 לחבירו ומחזיר פניו ממנו, ואחר כך אם ישים ללבו
 72 הדברים הנ"ל, הרי הוא כמו שמחזיר פניו לחבירו.
 73 ועל דרך זה תקנו נוסח התפלה: "ברוך אתה [..] מלך
 74 העולם":
 75 פירוש: כי כל העולמות נמשכו מבחינת מלך, כמו

1 וכן בזה לעומת זה נאמר (הושע יד, ד): "ולא נאמר עוד
 2 אלהינו למעשה ידינו". כי כמו שהמצות מתעלים על
 3 ידי העלאות פנימיות לבבות כללות נשמות ישראל,
 4 כמאמר "עלה במחשבה כו", ולכן אומרים "אלקינו"
 5 פירוש שהוא פח חיותנו, ושאלינו אנחנו משתחוים
 6 ומוזים בבחינת ביטול.
 7 והנה אמרו רז"ל: פרק "לפני אידיהו" (דף ח', טו עמוד א'):
 8 "ישראל שבחוץ לארץ – עובדי כוכבים בטירה הם" –
 9 כי ההשתחואה לעבודת כוכבים הוא, שמשתחוה וכופף
 10 ראשו לכוכבים ומזלות.
 11 והנה כתיב (דברים לג, יד): "ומגד תבואות שמש" –
 12 שהתבואות גדלים מן השמש. וכן שאר כל עניני עולם –
 13 הנה – "אין לך עשב מלמטה, שאין לו כוכב מלמעלה",
 14 שהוא המזל שממנו נשפע הדבר. וכשאדם מטריד
 15 מחשבתו ולבו רק בעניני עולם הנה כל הימים, הוא
 16 מוזרד שכלו שבראשו לדבר הנשפע מכוכבים ומזלות,
 17 ונעשה גם הם בחינת "אלהינו למעשה ידינו". כי "מעשה
 18 ידינו" שהוא עסק הפרנסה נעשה מזה בחינת "אלהים
 19 אחרים".
 20 וזהו "ואת נפש אויבך יקלענה בתוך כף הקלע" (שמואל
 21 א' כה, כט): שאף על פי שהדבר שהוא מלוכש בו בעינינו
 22 גשמיים, נראה לעין שהוא מן ה"עבירות שאדם דש
 23 בעקבו", הנה הוא דומה למשל קליעת האבן, שמקלעין
 24 אותו על ידי כף הקלע למקום רחוק מאד, עד שנעשה
 25 כאלו עובדי כוכבים.
 26 והנה עליית המצות, העיקר הוא על ידי התפלה, לפי
 27 שאז הוא שעת הכושר ומתגלה ומתעלה בחינת פנימית
 28 נקודת הלב בכללות נשמות ישראל, בחשיקה ודביקה
 29 באלהים חיים.
 30 וזהו מאמר רז"ל: "תפלות במקום קרבנות תקנום": כי
 31 כמו הקרבן שהיו מקריבין בההמה שתהא נשרפת באש
 32 שעל גבי המזבח, וכך צריך לעורר את האהבה בתפלה
 33 ברשפי אש שלהבת מתלהבת בלבו – כי יסוד האש הוא
 34 בלב – ולשרוף ולכלות את נפש הבהמית שבו כו. :
 35 ג והנה כתיב (ויקרא א, ז): "ונתנו בני אהרן הכהן אש על
 36 המזבח". ואמרו רז"ל: "אף על פי שאש יורד מן השמים
 37 – מצוה להביא מן ההדיוט".

10. (על פי ישעיהו ה, י: "יראה בעיניו... ולבבו יבין").

11. (על פי קהלת א, ה: "ראה זה חדש הוא").

12. (על פי איוב לד, יד: "אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסף").

9. (עיין ב"ספר של בינונים" פרק יח"ט. ומה שנתבאר ב"אגרת הקדש", בדבור המתחיל "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה". ועיין מה שנתבאר בפרשת עקב, בדבור המתחיל "ולקבין שרש טעם, קישור וחיבור ושייכות ברית ותורה". ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "שחורף אני כו", ששזפתי השמש כו" עיין שם).

להלהיב אל נפשו את ערותא דלתתא שאבד בעונו. וזהו
 "לא זו משם", פירוש - שנשאָר על עמדו ותיקן מה
 שעוונות. וכנזכר לעיל שהתפלה בכל יום נקרא "סולם כו, ובו
 מלאכי אלקים" שהם מעשה המצות "עולים כו". ולכן על ידי
 התפלה בכונה בבחינת תשובה מתקן מה שעוונות בביטול
 מצות-עשהה

מה שאין בן כשעבר על לא-תעשה - שפגם ומנע
 את אור העליון, את ערותא דלתתא, שאף אם יעורר
 באתערותא דלתתא לא תוסיף תת כח¹⁹ האהבה
 עליונה, כי מנע אורה. ולזאת "תשובה תולה, ויום"
 הכפורים מכפר" - "כי ביום הזה יכפר עליכם [...] לפני
 ה'" (ויקרא טו, לו), שמתעורר בחינת פנימיות רצונו יתברך
 ושלמעלה מבחינת י"ה ומבחינת ו"ה²⁰, שאז "נשא עון
 ועובר על פשע" (מיקה ז, יח), "ונקה" (שמות לד, ז) - שאין
 העון תופס מקום כלל. ונקרא (תהלים צב, יג) "כארו
 בלבנון כו", ושהוא מדרגה עליונה יותר מבחינת "ברוש
 רענו" שעל ידי מעשה המצות²¹ - שמלבין עונותיהם של
 ישראל.

ולזאת אנו מבקשים: "סלח לנו, מחל לנו", דהיינו,
 שהוא כמו על דרך משל אדם המבקש מחבירו שלא
 ירגוז עליו עוד, וישם אהבתו אליו. דהיינו על ידי
 שאומרים: אשמנו, חטאנו, ו"על חטא כו", ומשפילים את
 עצמם, ומפרסמים החטא, ומודים שהוא שיקוץ ותיעוב.
 ועל ידי זה אתכפיא סטרא אחרא, וממילא "אסתלק
 יקרא דקודשא בריך הוא לעילא", ו"ישוב ירחמנו" (מיקה
 ז, יט).

ובכששב אהבתו אלינו מפנימיות רצונו יתברך, אזי אין
 חטא ועון מבדילים עוד, כי אין העונות מבדילים אלא
 "ביניכם לבין אלהיכם"¹⁷ (ישעיהו נט, ב), דהיינו בבחינת
 אלהים שלכם, אבל בבחינת פנימיות רצונו יתברך, הרי
 לפניו "כחשיכה כאורה"²² (תהלים קלט, יב).

וזהו "שבת שבתון", דאפילו לגבי שבת שהוא ענין

שכתוב "מלכותך מלכות כל עולמים". והוא בחינת
 היצוניות לבד, להיות נקרא עליהם שמו ומלכותו לבד.
 ומבקשים שיהיה "ברוך אתה", והיינו כמו שכתוב (תהלים
 מא, יד): "ברוך ה' אלהי ישראל מהעולם ועד העולם"¹³.
 דהיינו, שיתברך ויומשך ממקורא עילאה, ראשיתה
 דכולא, מהעולם אל הגילוי, אשר יאמר עליו כי הוא
 זה¹⁴ - "אתה" - בלשון נוכח. דהיינו, שישב אליו
 בבחינת פנים על ידי שובנו פנינו אליו, כנ"ל :

ד והנה כתיב (שמות ג, טו): "זה שמי לעולם", שמי עם י"ה
 - "ס"ה כו:

כי מצות-עשה נמשכים מבחינת ו"ה, שהוא בחינת
 עלמא דאתגליא; ומצות לא-תעשה נמשכים מבחינת
 י"ה, שהוא בחינת עלמא דאתכפיא וזהו ענין "מהעולם
 ועד העולם"¹⁵. והנה בעברו על אחת ממצות-עשה
 דאורייתא, וענפיה דרבנן - פוגם בו"ה. מה שאין בן
 בעבור על לא-תעשה וענפיהן - פוגם ב"ה"¹⁶.

וביאור ענין זה:

כי לשון "פגם" הוא נקב שיש בו חסרון. וכאשר מבטל
 מצות-עשה הוא עושה חסרון ומניעה, שאינו מאיר עליו
 אור עלמא דאתגליא, דהיינו בחינת אתערותא
 דלתתא והיא הנקרא גם כן אהבה-זוטא¹⁷, בחינת אש-
 שלמטה, שהוא על ידי התבוננות הנ"ל. וכאשר עובר
 על מצות לא-תעשה, הנה הוא מונע ומחסר אור
 העליון, שלא יוכל האש שלמעלה, שהוא אהבה
 הטבעית, להתחזק בנפשו ולהוסיף אומץ אהבתו בסיוע
 של מעלה על אהבה-דלתתא. כי "לא יגורף רע" (תהלים
 ה, ה) כתיב, ועונותיכם מבדילים כו¹⁸. כי כבר נקלע
 למרחוק, כמו על דרך משל הכף הקלע הנ"ל. ולכן לא
 יכול להמשיך אש האהבה.

ועל בן, אם "עבר על מצות-עשה, ושב - לא זו משם
 עד שמוחלין לו":

כי בעשותו תשובה, התעוררות התשובה מועיל

18. (על פי ישעיהו נט, ב): "כי אם עונתיכם היו מבדילים בינכם לבין אלהיכם".

19. (על פי בראשית ד, יב): "לא תסח תת כחה".

20. וענין מה שנתבאר מזה סוף דבור המתחיל "חייב אינש כו' עד דלא
 ידעי כו'".

21. וענין בהרה: ונקרא (דף י"ו, עמוד א'). ובפרשת לך לך (דף פ"ב, סוף
 עמוד א'). וענין מה שנתבאר בפרשת אחרי, בענין "בגדי לבן דכהן גדול
 ביום הכפורים".

22. (וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ולא אבה" הנ"ל, בענין
 "ויהפוך כו", עיין שם).

13. [ענין בהרה: ריש פרשת תרומה, דף קכ"ו, עמוד ב'. ובפרשת אמור
 דף ק', עמוד ב': "בגין דתרין נהודין כו". ודף צ"ט, עמוד א', גבי
 "מעולם"].

14. (על פי שמות כב, ח): "אשר יאמר כי הוא זה".

15. וענין מה שנתבאר מענין מצות-עשה ומצות לא-תעשה, בביאור
 על פסוק "שימי כחותם".

16. (וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "דאה אנכי", בענין בחינת י"ה
 ובחינת ו"ה שיש בנפש. וענין מה שנתבאר מזה גם כן בדבור המתחיל
 "ולא אבה הנה" אלקיד לשמוע אל בלעם").

17. כמו שנתבאר בפרשת עקב שם.

1 'החזרת פנים בפנים', הוא "שבתון", דהיינו שיש לו עילוי
 2 אחר עילוי ביתר שאת²³.
 3 והגם שגם שבת נקרא "שבת שבתון" – מפני שיש
 4 שבת תתאה ושבת עילאה²⁴ – אף דשם פתיב (ויקרא כג, כז)

נתן להוריד את כל הדרושים ב'תורה אור' ו'לקוטי תורה' לפרשת השבוע ההסידית
 מנקדים, מפסקים ועם פתיחת ראשי התיבות בפתורת: docs.com/LikutayTorah

24. (ועיין מה שנתבאר: בפרשת בהר, על פסוק "את שבתותי תשמרו" וברפרשת שלח, סוף דבור המתחיל "מקושש עצים כו").

23. (ועיין מה שנתבאר מענין זה: סוף דבור המתחיל "האזינו השמים" ודבור המתחיל "שובה ישראל עד". ועיין מה שכתב הרמ"ז בפירוש הזהר, פרשת אמור (דף צ"ג, עמוד ב). בענין "את פניך הנה אבקש", בקשו פני תמיד).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

1 **אך** הענין הוא דיש בברורי דרפ"ח ב' בחי' בחי'
 2 הברור ובחי' ההעלאה שאחר תשולם הברור
 3 דודאי בבחי' הברורי יש עצב פן יקלקל הכל אבל
 4 בהעלאה שלאחר הברור יש רנה ושמחה וכמ"ש בא
 5 יבא ברנה נושא אלומותיו ורינה זו בהעלאת הברורי
 6 הוא הוא ככל ליל שבת שנק' שבת תתאה כידוע בענין
 7 עליות העולמות בערב שבת בה"ש והוא ענין ג"פ הו
 8 לה' כו' אך מ"ש ברכת ה' דקאי בברכה שלימה שאין
 9 בה עצב כלל גם בתחלה כמו בסוף והוא בעוה"ב
 10 שיומשך מבחי' העצמו' ממש כמ"ש להנחיל אוהבי יש
 11 כנ"ל הנה זהו באה מריני' זו שהי' בו עצב בתחלה ועי'
 12 א' לא יוסיף עוד עצב עמה משום דנעוץ תחלתן בסופן
 13 דוקא שתהיה כמו הברכה שבמצמות ממש ונמצא
 14 דשניה' אמת דברכת ה' זו במעש"ב לאחר הברור
 15 בסוף שיתא אלפי שני שהיא תעשיר בלא עצב והיינו
 16 ויברך את יום הו' שהוא אלף הו' דעוה"ב והמקבל
 17 הברכה עצמי' זו נק' ברכת הוי' ממש וזהו ענין אחת
 18 שמקבל מאחדות פשוט הנ"ל שזהו לע"ל דכתיב כי
 19 תהיו אתם ארץ חפץ שאז נאמר בחריש ובקציר תשבות
 20 שאין הברכה ממעשי ידיו אלא ממקור הברכו' שאין
 21 בה עצב כלל ולהיותה בחי' מקבל הברכה העצמי'
 22 נקרא ארץ חפץ שכל חפץ העליון בה לכך בחריש
 23 ובקציר תשבות לגמרי וע"ד שאמרו רז"ל עתיד' אי'
 24 שתוציא גלוסקאות כנ"ל ואמנם סיבת זה אינו רק מצד
 25 המעשה דו' אלפי שני דהא בהא תליא וד"ל ובכל הנ"ל
 26 יובן ענין הפסוק הנ"ל דאחת היא יונת דס' מלכות הן
 27 ס' מסכתו' דהנה בתורה יש ג"כ ח"ע וח"ת תשב"כ

1 ותושבע"פ ובמקור החכמ' שבתורה נאמ' ארוכה מארץ
 2 מדה וירדה למטה בארץ לברר עה"ד כו' דבחכמה
 3 אתברירו ונק' נובלות חכמה שלמעלה שבאה
 4 בשיעורים וגבולים והן ס' מלכות מתניתין מלכתא
 5 וכתוב בה אשת חיל עט"ב כנ"ל ביתרון מעלה בחכמה
 6 תתאה על חכמה עלא' דבינה יתירה באשה כו' וכמשל
 7 הנ"ל בכך מלך כו' ועכ"ז הרי אמר תורה צוה לנו משה
 8 שהוא תושבע"פ דוקא ונק' מאורש' בחי' כלה מאורשה
 9 וישראל נק' חתן משפיע לתורה ולפעמים משמע
 10 להיפוך כנ"ל אך הענין הוא דישראל עלו במחשבה
 11 ונק' אחת שמקבלת מאח"פ ממש כנ"ל בארץ חפץ
 12 שכל חפצו בה וכמו והנערה אשר חפץ בה המלך
 13 שהיא לבדה מיוחדת אליו והשאר טפלים ומקבלים על
 14 ידה כך בעוה"ב שנאמר להנחיל אוהבי יש האמיתי אזי
 15 נק' כנ"ל אחת ומה שע"י בחי' ח"ת תושבע"פ נתברר
 16 מבחי' רפ"ח ועלה למעל' הכל הי' הכנה לבד שהוא
 17 כמו הזריעה וקצירה כנ"ל ולע"ל נאמ' בחריש ובקציר
 18 תשבות דכל התו"מ אינה רק לברר עה"ד שזהו לחם
 19 לאכול ובגד ללבוש בחי' מזון ולבוש דתומ"צ שע"י
 20 ברורי' דוקא והוא שביקש יעקב אם יהיה אלקים שם
 21 ב"ן עמדי ונתן לי לחם לאכול והוא נשמות שבגופי'
 22 גשמי' בתו"מ שנק' צדקה וכמו זורע צדקות אבל
 23 לע"ל יהיה גילוי עצמות הא"ס בנשמות ישראל כמו
 24 שהן למעל' לכך נק' אחת ועי' א' ברכת הוי' תעשיר
 25 כנ"ל ואז ס' מלכות תורה יקבלו מכנ"ל ונקרא
 26 מאורשה משא"כ עכשיו הוא להיפוך דכנ"ל מקבלי'
 27 מהתור' ונק' כלה כמאמר תלת קשרין כו' וזהו אחת

10 לעליון ממש כנ"ל ואמנם מסיבת ח"ת דתור' היא
 11 שעלתה למעל' כך וכמ"ש אשת חיל מי ימצא פיה
 12 פתחה בחכמ' ותורת חסד לברר בחכמ' שבתומ"צ וכן
 13 עוז והדר לבוש' ואין עוז אלא תורה כמו עוטה אור
 14 כשלמה (וכן חגרה בעוז מתניה) ותשחק ליום אחרון
 15 הוא מ"ש יחיינו מיומים דהיינו בכל ו' אלפי שני
 16 שמתברר הכל בחו"ב תשב"כ ותשבע"פ אבל ביום
 17 השלישי יקימנו שהוא העוה"ב ונחיה לפניו ממש
 18 כנ"ל:

ששים המה מלכות

1 היא יונתי כיונה זו שמסתכלת כו' דהסתכלו' זאת מורה
 2 על נקודת מקור כל רצון לכך לא תוכל להסיר עיניה
 3 ממנו וכמ"ש הסבי עיניך מנגדי דהיינו בחי' ארץ חפץ
 4 הנ"ל וכן עיניו כיונים בהסתכלות תמידית בכנ"י כמו
 5 עיני ה' אלקיך בה כו' וזהו רבות בנות עשו חיל שהן
 6 כמו ס' מלכות דגם שבחכמה אתברירו דעשו חיל
 7 הרבה אבל את עלית על כולנה לפי שהיא למעלה
 8 מבחי' רצון שבחכמ' כשנק' אחת כנ"ל וזהו עיקר
 9 העוה"ב שמקבלי' מיש האמיתי ונק' אדם אדמה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

11 וכמ"ש ושבילך במים רבים שזהו בחי' ח"ע ל"ב
 12 שבילין ל"ב נתיבות החכ', והמדידה הוא כשמקיימי'
 13 התורה ומצות בגשמיות אזי ממשיכי' גילוי אלקו'
 14 בג"ע, ויש בזה מדידה שמודדין קו המדה וקנה המדה
 15 ופתיל המדה שכל צדיק וצדיק שמקיים תו"מ ואין א'
 16 דומה לחבירו זה מקיים בכוונה זו וזה מקיים בכוונה
 17 זו וכך המשכת אין א' דומה לחבירו, ויש ע"ז מדידה
 18 שמודדין, וגם אין מצוה דומה לחבירו ועל הכל יש קו
 19 ומדה, זהו מי מדד בשעלו מים השבילין של גילוי
 20 אלקו' ע"י התורה שנקראת מים ושרשה בח"ע.

כי תשא

1 **מחצית השקל בשקל הקודש**, הנה כתי' מי מדד
 2 בשעלו מים ושמים בזרת תכן, מים הוא
 3 כמ"ש ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן שזהו בחי'
 4 מים גילוי אלקות בכי"ע, נשמות נהנין מזיו השכינה,
 5 זהו בחי' מים וכמ"ש ארץ ציה בלי מים וכמ"ש כאיל
 6 תערוג על אפיקי מים שזהו העדר גילוי אלקות כך מי
 7 מדד בשעלו מים גילוי אלקו' בג"ע וכמ"ש ונהר יוצא
 8 בתמידות נובע מעדן שהוא חכ' עילאה להשקו' את
 9 הגן שהוא בחי' בינה עילאה שנשמות משיגים בג"ע,
 10 ובשעלו הוא כמ"ש במשעול הכרמים שזהו בחי' שביל

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

13 למטה ג"כ יותר ע"י בחי' טוב היותר גבוה, והיינו
 14 בחי' מה רב טובך אשר צפנת ליריאך, צפנת בגימ' כתר,
 15 וגם אשר צפנת ליריאך למפרע בס"ת אותיות כתר,
 16 והיינו ב' הבחי' שבכתו ע"י וא"א, ובחי' רב טובך
 17 הוא בחי' יסוד דעת"י המקשר ומחבר גילוי אוא"ס
 18 ממש באצי', יאיר גילוי זה בכי"ע כו', ע' בלק"ת
 19 בכי"אור ע"פ כי ההרים ימושו בפ"י וברית שלומי
 20 לא תמוט. ולכן לע"ל כשיתגלה בחי' פנימיות ע"י
 21 יהי' גילוי זה באבא, שגם אבא יאיר בגילוי בשבת
 22 כמו אימא ביו"ט, וא"כ אדרבה פנימיות אבא הוא
 23 פנימיות עתיק כנודע, לכן מדי שבת בשבתו יבואו
 24 להשתחוות כו'. וכמו"כ בר"ח בחי' חדשו של חדש,

1 **אך לע"ל כתי' והי' מדי חדש בחדשו ומדי שבת**
 2 בשבתו, ורגלי' לא נא' מפני שברגלים הי' גם
 3 בזמן בהמ"ק ולע"ל יהי' התחדשות שגם בר"ח
 4 ובשבת יבואו לראות פני השכינה, מפני כי לע"ל יהי'
 5 גילוי השמחה שהשמחה יהי' בשלימות וכמ"ש ישמח
 6 הוי' במעשיו לע"ל ישמח אותיות משיח היינו
 7 כשישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד כו', ואז יהי'
 8 הגילוי בבחי' רא"י ע"ד הרא"י דרגלי' גם בר"ח
 9 ובשבת, דכמו שעשיו אומרים בשבת ויתענגו מטובך
 10 היינו שע"י בחי' הטוב מאיר האור דשמש הוי' כנ"ל,
 11 א"כ לע"ל שיהי' הוי' אחד שש' הוי' דו"א יתעלה
 12 להיות במדרגת ש' הוי' דלעילא ז"ת דע"י, יהי' הגילוי

6 מבחי' הנרמז בשם ואות כו' (וי"ל שזהו בחי' קוש"י
7 או עוד יותר גבוה היינו מה דלא אתרמיז בשום אות
8 וקוץ כו'), אשר ע"י שישכיל עבדי לע"ל בבחי' מאד
9 בלי גבול נחלה בלי מצרים יהי' גילוי בחי' זו, ולכן
10 גם בר"ח יבוא כל בשר להשתחות כו'.

ד"ה שלוש פעמים בשנה

בס"ד. (ש"פ משפטים, בדר"ח אדר ראשון, ל"ב).

1 חדש בחי' דבור בחי' מל', וחדש אשתו ילדה, והיינו
2 בחי' חכ' תתאה אשר יש מעלה בחכ' תתאה משום
3 נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן, ולכן בזאת יתהלל
4 המתהלל כו' בזאת דוקא בחי' חכ' תתאה, ועי"ז
5 השכל וידוע אותי בחי' עצמיות או"ס שלמעלה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

33 בהפנימי בו' והיא ההשערה שלפני הצמצום על כל
34 פרטי הנבראים, שהם ההמשכה הפנימית.
35 וכל זה - שני המקיפים הנ"ל, הרצון הפשוט וההשערה
36 - הוא כאור אין סוף שלפני הצמצום בו' (בחינת
37 אצילות דכללות בו' - אור אין סוף לפני הצמצום,
38 שנקרא "אצילות דכללות" בסדר ההשתלשלות הכללי).
39 ואחר כך - לאחר הצמצום - ישנם ג' מקיפים הנרמזים
40 בהמשך ברכת 'יוצר אור', במילים צור משגבינו מגן
41 ישענו משגב בעדינו שהן מקיפים דנפש רוח נשמה שהם
42 כבר הכוחות הפנימיים שבנפש, והם כנגד בחינת בריאה
43 יצירה עשיה הכללים בו',
44 ובפרטיות:

45 צור משגבינו בחינת מחשבה הקדומה דאדם קדמון
46 הנקראת "בריאה דכללות", וכנודע דכמו צור - אבן
47 האש - שטמון בה בעולם כוח להאיר ולחמם, כך דרגת
48 הצור הוא השורש העליון ביותר, עד כדי ששרשי
49 ההיות של כל הנבראים הן בו בעולם בו',

50 דבן הוא במדרגות שאחר הצמצום שכל הנבראים
51 נמצאים בבחינת מחשבה הקדומה דאדם קדמון שהכל
52 - כל פרטי הנבראים - שם בבחינת העלם לגמרי, כלומר,
53 הם אמנם קיימים שם אבל באופן של העלם מוחלט.
54 (בגחלת ישנה שלהבת, אמנם בהעלם אבל העלם
55 שבמציאות, שהרי הגחלת נמצאת שם באופן ממשי רק
56 שלא רואים אותה מבחוץ. בצור החלמיש ישנה אש,
57 והיא שם בבחינת העלם שאינו במציאות שלכן יכולה
58 אבן האש - צור - להיות בתוך מים ולא להינזק. וכמו
59 שנתבאר במקום אחר) בו', וזו דרגת המקיף הראשון
60 שלאחר הצמצום (שהוא המקיף השלישי בכלל).

61 ומה שמשיכים ואומרים אחר כך בברכת 'יוצר אור'
62 מגן ישענו הוא כנגד בחינת יצירה דכללות שהוא עולם
63 העקודים. דמגן הוא שבא בבחינת גילוי, כמו
64 שבפשוטות, מגן הוא משהו שחוצ' לאדם ומגן עליו, דהו

1 וזהו גם כן ענין הנאמר בברכת 'יוצר אור' ברחמיך
2 הרבים - כלומר, דרגת "ברחמיך הרבים" שבברכת 'יוצר
3 אור', היא אותה הדרגה של "ברוך שמו" בברכת 'ברוך
4 שאמר'.

5 שהיא בחינת מקור כל המקיפים שהוא בחינת רחמים
6 פשוטים לגמרי שאין בוה התחלקות מדרגות כלל בו',
7 שזו בחינת "עצם האור" שלפני ההתפשטות לדבר אחר,
8 והוא מקור כל המקיפים, היינו, המחשבה העצמית של
9 הבורא.

10 ואחר כך נחלק לה' מדרגות של התפשטות: נפש רוח
11 נשמה חיה יחידה שכולם באים לאחר ההמשכה
12 הכללית של "עצם האור".

13 והמקיף הראשון הנמשך, הוא מקיף דיחידה שהוא
14 בחינת מקיף דרצון פשוט לפני שיש השערה על איזה
15 דבר, והוא כנגד ה'ברוך' הראשון שבברכת 'ברוך
16 שאמר', שהקב"ה אמר והיה העולם הנוצר לעיל שהוא
17 בחינת יחידה

18 ומקיף זה הוא מקביל לענין רחם עלינו שאומרים בברכת
19 'יוצר אור' בו', דלהיותו בבחינת מקיף על כל פנים
20 אומר על זה רחם עלינו בו'. כלומר, "ברחמיך הרבים"
21 זה הרחמים העצמיים ללא יחס לאיזה דבר, ואילו "רחם
22 עלינו" זה כבר ההמשכה הראשונה של המקיף לאיזה
23 דבר - "עלינו". והיא עצם המשכת הרצון שעוד לפני
24 ההשערה, והיינו, דרגת הספירות אין קץ.

25 והמדרגה הב' בחינת מקיף דחיה והוא מה שכתוב
26 בהמשך ברכת 'יוצר אור' אדון עווינו שהרצון הפשוט
27 בא מהעלם אל הגילוי בבחינת השערה בכח שבתוך
28 ההשערה כבר יש בעולם את הפרטים שזהו ענין הברוך
29 השני בברכת 'ברוך שאמר' - ברוך הוא בו', ונקרא
30 בברכת 'יוצר אור' אדון עווינו לפי שהמקיף של דרגת
31 'חיה' - אף שהוא מקיף - נקרא "מקיף הקרוב" ויש לו
32 שייכות אל הפנימי ונותן כח ועוז ("אדון עווינו")

21 - "אדון עוזנו" (ב'ברוך שאמר' - "ברוך הוא") -
 22 ההשערה שברצון.
 23 "צור משגבנו" (ב'ברוך שאמר' - "ברוך אומר ועושה")
 24 - בריאה דכללות, אדם קדמון.
 25 "מגן ישענו" (ב'ברוך שאמר' - "ברוך גוזר ומקיים") -
 26 יצירה דכללות, עקודים.
 27 "משגב בעדנו" (ב'ברוך שאמר' - "ברוך עושה
 28 בראשית") - עשיה דכללות, אצילות.
 29 קיצור.
 30 וכנגד זה יש ה' מדינות ביוצר אור,
 31 אלקי עולם הוא בורא עולם דרק בזה יכולים לבנות
 32 בחינת העצמות שזה מורה שמציאותו מעצמותו ושהוא
 33 נמצא בבחינת בלתי מציאות נמצא,
 34 ברחמיך הרבים הוא בחינת אור האין סוף שלמעלה
 35 מבחינת הרצון והוא מקור כל המקיפים, רחם עלינו
 36 בחינת הרצון פשוט שאמר והיה העולם מקיף דיחידה,
 37 אדון עוזנו ההשערה בהרצון, מקיף דחיה שנותן עוז
 38 בהפנימי, צו"ר משגבנו מחשבה הקדומה דאדם קדמון,
 39 מג"ן ישענו יצירה דכללות, משגב בעדנו עשיה דכללות.

1 ענין שגבי אברהם כתיב⁹ אנכי מגן לך וכן הברכה
 2 הראשונה של שמונה עשרה מסתיימת במילים מגן
 3 אברהם כו'. ואברהם הוא בבחינת עקודים וכמו שכתוב
 4 בעין חיים שעד העקודים פרק א'¹⁰ שזהו ענין הנאמר
 5 לגבי אברהם ויעקוד את יצחק בנו כו', והיינו בחינת
 6 יצירה דכללות שהוא עולם העקודים, בחינת הדיבור,
 7 בחינת גילוי כו'.
 8 ומשגב בעדנו שאומרים אחרי זה, הוא כנגד בחינת
 9 עשיה דכללות, שהוא עולם האצילות הפרטי, דמה
 10 שאמר משגב בעדנו הוא על שם הפסוק¹¹ ה' צבאות
 11 עמנו משגב לנו כו', והיינו שהוא עמנו בבחינת קירוב
 12 ממש בבחינת עשיה כו'. ולכן "משגב בעדנו" הוא כנגד
 13 עולם העשיה הכללי.
 14 סיכום הדרגות כפי שנתבאר עד עתה ובפרק זה:
 15 "אלקי עולם" - עצמות ממש.
 16 "ברחמיך הרבים" (ב'ברוך שאמר' - "ברוך שמו",
 17 ה'ברוך' האחד עשר לאחר מניית כל המקיפים) - עצם
 18 האור.
 19 "רחם עלינו" (ב'ברוך שאמר' - "ברוך שאמר והיה
 20 העולם") - הרצון הפשוט.

אני לדודי ודודי לי הרועה בשוטנים
 בס"ד. יוס' ב' דר"ה, תער"ג

את כל אשר לבן עושה לך ובפ' זה רמזו כל בחינת אלו שאנו מדברים
 בכאן כי לבן הוא סוד לובן העליון אשר הוא קודם כל האצילות הזה והוא
 (זה) העושה כל אלו הבחינות שהם עקודים נקודים ברודים לצורך
 האצילות שיאציל אחריהם אשר הוא נקרא בשם יעקב והתחיל בעקודים
 כי הם האור היוצאים מפה דא"ק אשר בהם התחיל גילוי היות הכלים
 להיות י' אורות פנימים ומקיפים מקושרים ומחוברים יחד בתוך כלי א'
 אשה לסיבה זו נקרא עקודים מלשון יעקוד את יצחק ר"ל ויקשור וכמ"ש
 בע"ח אבל האורות עליונים של אונים וחוטם לא נתבאר בפ' כיון שעדיין
 לא נתגלו בהם היות הכלי ואח"כ נבאר בע"ה נקודים וברודים.
 11. תהילים מו, ח.

9. בראשית טו, א.
 10. וזה לשונו שם: אח"כ באו הטעמים התחתונים שמתחת
 האותיות והם בחינת אורות היוצאים דרך הפה של א"ק משם ולחוצ' והנה
 בכאן נתחברו האורות חיבור גמור כי הרי הם יוצאים דרך צינור א' לבד.
 והטעם כי כל מה שהאורות מתרחקים ומתפסטיין למטה כך יש יכולת
 להשיגם ולקבלם לכן אין חשש אם נתחברו המקיפים עם הפנימים יחד
 והנה כיון שכבר נתחברו האורות המקיפים ופנימים יחד לכן מכאן התחיל
 להתהוות בחינת כלים אלא שהם זכים בתכלית הזכות כמ"ש לפיכך עדיין
 לא נתגלה כאן רק בחינת כלי א' לבד אבל האורות הם נחלקים ל' ואלו
 האורות נקראו עקודים. ופי' הענין כי הנה כתיב וראא בחלום והנה
 העתודים העולים על הצאן עקודים נקודים וברודים וגם כתיב כי ראיתי

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - אידיש (מתורגם)

[תשרי ה'תש"ב]

4 צריך להבין, איך יכול אדם ריקני להגיע להבנה, ואיך
 5 יכול טפש להגיע להשכלה?
 6 אך הענין הוא, שכל אחד כשהוא רוצה, עד כמה

1 "בינו בוערים בעם וכסילים מתי תשכילו"¹.
 2 המילה 'בער' משמעה ריק; המילה כסיל משמעה
 3 טפש.

24 בין השמות הקדושים שהבורא ברוך-הוא נקרא בהם,
 25 נמצאים השם הקדוש הוי' והשם הקדוש אלקים.⁶
 26 שם – מבאר ומדגיש את תוכנו ואת משמעותו של
 27 הנקרא בשם זה.
 28 שם אלקים מבטא את ענין הטבע.
 29 הטבע שה' יתברך ברא בטבע הוא, שהנברא מסתיר
 30 את הבורא; שם הוי' מבטא את הענין של למעלה מן
 31 הטבע, מה שבני אדם קוראים על-טבעי.
 32 זהו החילוק בין בני ישראל וחסידיו חכמי אומות
 33 העולם: חכמי אומות העולם מבינים את ענין הטבע
 34 ומאמינים בכך שהבורא ברוך-הוא ברא את הכל, ובני
 35 ישראל מבינים שגם הטבע עצמו הוא למעלה מהטבע.
 36 הטבע עצמו, לאמיתו של דבר, הוא על-טבעי ובני
 37 ישראל רואים על כל צעד ושעל אלקות והשגחה
 38 פרטית, ומאמינים בשם הוי' כמו שכתוב⁷ "ויאמינו
 39 בהוי'"; לא כחסידיו אומות העולם המאמינים רק בשם
 40 אלקים ובענין הוי' אין להם שום השגחה.
 41 קיצור. על-ידי רצון מגיע אדם ריק – להבנה, וטפש
 42 – לחכמה, כפי שנאמר בפרקי דר' אליעזר ובזוהר. זהו
 43 החילוק בין בני ישראל המבינים שטבע הוא אלקות
 44 ומאמינים בשם הוי', וחסידיו אומות העולם המבינים
 45 ומאמינים רק בטבע שהוא שם אלקים.

1 שיהיה ריקני, ביכלתו להגיע להבנת התורה. וככל
 2 שיהיה טפש, אם הוא רוצה באמת, ביכלתו להבין
 3 היטב אפילו את השכל האלקי.
 4 זהו מה שכתוב בפרקי דר' אליעזר² איש בער לא ידע.
 5 אדם מישראל שהוא בער ולא למד בינה, חכמי ישראל
 6 ילמדוהו בינה שנאמר¹ "בינו בוערים בעם".
 7 בזוהר³ כתוב שאחד מהחבריא קדישא הלך לפגוש את
 8 רשב"י, ופגש אותו כשהוא מבאר את הפסוק⁴ "איש
 9 בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת". אמר רשב"י:
 10 כמה שוטים הם בני העולם שאינם משגיחים להתבונן
 11 . . דרכי הקב"ה, ואינם יודעים . . על מה הם קיימים
 12 וחיים בעולם, מי מפריע להם לדעת? הטפשות שלהם
 13 משום שאינם עוסקים בתורה. לו עסקו בתורה היו
 14 יודעים דרכי הקב"ה.
 15 זהו החילוק בין השגה, הבנה ואמונה שיש בבני
 16 ישראל, והשגה, הבנה ואמונה בבורא העולם ברוך-הוא
 17 שישנה בחסידי חכמי אומות העולם⁵:
 18 גם לחסידי חכמי אומות העולם יש השגה מסוימת
 19 באלקות, היינו הבנה פילוסופית מסוימת בענין בריאת
 20 העולם ואמונה מסוימת בבורא העולם ברוך-הוא, אבל
 21 זו כלל לא כמו ההשגה וההבנה באלקות של בריאת
 22 העולם כפי שבני ישראל מבינים זאת, והאמונה הנכונה
 23 בבורא העולם ברוך-הוא, כפי שבני ישראל מאמינים.

ב.

46

60 שלה אינם בערך אל ה' יתברך, ועל כן ה' יתברך מסר
 61 את השליטה על הארץ לכוכבים ומזלות, שהם יהיו
 62 השלוחים שדרכם יעברו כל ההשפעות הגשמיות.
 63 זהו מה שהם אומרים⁹ "ויאמרו לא יראה י"ה ולא
 64 יבין".
 65 פירוש 'לא יראה' הוא שה' יתברך אינו משגיח על צבא
 66 הארץ, ו'לא יבין' פירושו שמעשי התחתונים אינם
 67 תופסים מקום; היינו שכל מה שהנבראים עושים, הן
 68 דברים טובים והן דברים רעים, אינו ידוע לקב"ה, כי
 69 ידיעת הדברים הגשמיים היא דבר נחות מדי לגבי ה'
 70 יתברך.
 71 כתוב¹⁰ "לא הביט און ביעקב".
 72 בלעם הרשע אמר שה' יתברך אינו מביט על הדברים

47 להבין זאת:

48 נאמר⁸: "רם על כל גוים הוי' על השמים כבודו".
 49 הגוים אומרים שה' יתברך נעלה מאוד, והממשלה על
 50 צבא הארץ היא ירידה והשפלה עבורו, כי זוהי
 51 גשמיות; אבל שמים שזוהי רוחניות, קרובים יותר אל
 52 ה' יתברך, ולכן לדעתם, "על השמים כבודו".
 53 יסוד דעתם הוא, כי הם חושבים שבריאת העולם היא
 54 באופן של השתלשלות עילה ועלול, שכן יסוד
 55 השתלשלות עילה ועלול הוא בדברים שהם ביחס זה
 56 לזה;
 57 לכן סבורים חסידי אומות העולם שהשמים, שהם יותר
 58 רוחניים מהארץ, הם בערך אל ה' יתברך, והשלטון על
 59 השמים הוא כבוד. אבל הארץ והנבראים הגשמיים

ערוך יורה דעה סימן רעז סעיף ב.
 (7) בשלח יד, לא.
 (8) תהלים קיג, ד.
 (9) שם צד, ז.
 (10) בלק כג, כא.

(2) בפרק יט [הערת כ"ק אדמו"ר].
 (3) חלק ג עה, ב [הערת כ"ק אדמו"ר]. בתרגום חפשי.
 (4) תהלים צב, ז.
 (5) ראה סידור עם דא"ח רפד, ע' ג [568].
 (6) ראה רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ו', הלכה ב. שולחן

16 ובבריאה יש מאין, ליש אין כל ערך לגבי האין, ובשל
17 כך יש עוד חילוק בין עילה ועלול ובריאה יש מאין.
18 בהשתלשלות עילה ועלול, העלול הוא בערך לעילה,
19 והאופן שהעלול נוצר מהעילה הוא בדרך ממילא, לא
20 בדרך התחדשות;
21 מה שאין כן בבריאה יש מאין, אופן התהוות היש
22 מהאין, אינו בדרך ממילא אלא בדרך התחדשות, דבר
23 חדש לגמרי לגבי האין.
24 קיצור. אומות העולם אומרים רם הוי' ובמילא הארץ
25 וכל הברואים נחותים מדי לבורא, לדעת את המעשים
26 הטובים והרעים של בני אדם ולהנהיגם, והוא מסר את
27 כל הבריאה לכוכבים ומזלות. הטעות בכך שהם
28 סבורים כי הבריאה היא בדרך השתלשלות עילה
29 ועלול, אך זהו בדרך בריאה יש מאין, והחילוק הוא
30 בשני ענינים.

1 הלא טובים שישנם אצל בני ישראל, מצד האהבה
2 העצמית שה' יתברך אוהב את בני ישראל, כמו
3 שכתוב¹¹ "על כל פשעים תכסה אהבה".
4 הטעם למה שכתוב¹² "וירא און ולא התבונן", גם הוא
5 כיון שכל הדברים הללו אינם תופסים שום מקום אצל
6 ה' יתברך, אך כשחסידי אומות העולם אומרים 'לא
7 יבין', כוונתם כפשוטו, שידיעה והשגה בדברים
8 גשמיים היא דבר נחות מדי לגבי ה' יתברך.
9 אך יסוד שיטתם שבריאת העולם היא בדרך
10 השתלשלות עילה ועלול – מוטעה, כי אופן בריאת
11 העולם הוא בדרך יש מאין, כמאמר הידוע¹³ עשה את
12 שאינו – ישנו. ה' יתברך ברא דבר מ'לא-דבר'.
13 יסוד הבריאה יש מאין, הוא אין ערוך.
14 הנברא ומקור הבריאה אין להם כל ערך ויחס זה לזה.
15 בהשתלשלות, יש ערך בין העילה לבין העלול,

ג.

31

57 שבלב, כי המידות שבשכל הן התפעלות מהדבר עצמו,
58 איך הדבר הוא טוב, והתפעלות המידות שבלב הן על
59 כך שיהיה לאדם טוב.
60 זהו חילוק גדול מאוד בין זה שיהיה לו טוב, ובין זה
61 שהדבר עצמו הוא טוב – עם זאת שתיהן הן מהות
62 אחת של מידות, לכן מהמידות שבשכל נעשות המידות
63 שבלב.
64 מזה מובן שזה שמתהוות מידות בלב אין זה חידוש,
65 שאין זה אלא גילוי ההעלם; מה שהיה מכוסה קודם
66 לכן, בא כעת לידי גילוי.
67 כך גם בהשתלשלות עילה ועלול של מחשבה ודיבור.
68 הדיבורים שהוא מדבר היו קודם לכן במחשבה. ללא
69 הקדמת המחשבה לא יכול להיות דיבור מסודר, כי
70 דיבור מסודר הוא שתחילה חושבים ואחר-כך מדברים.
71 אופן המחשבה הוא, שתחילה חושבים את הרעיון
72 השכלי שבענין, אחר-כך נוצרות אצלו המילים שבהם
73 בא הרעיון במחשבה, ואחר-כך נקבעות אצלו המילים
74 איך לבטא זאת בדיבור. כך שהדיבור אינו אלא גילוי
75 ההעלם של המחשבה, שאין בכך התחדשות.
76 קיצור. ה' יתברך מחדש את העולם ואת היצורים שבו
77 בכל רגע. עילה ועלול הם בערך זה לזה, למרות
78 שכשהעלול נעשה עצמאי, הוא שונה לגמרי מאשר
79 קודם לכן, כשהיה בתוך העילה, אבל המהות שווה,
80 כפי שאנו רואים במידות ושכל, ובדיבור ומחשבה.

32 להבין זאת:

33 אנו אומרים בברכת יוצר: "המחדש בטובו בכל יום
34 תמיד מעשה בראשית"; זה שה' יתברך מחדש את
35 העולם אינו רק בכל יום, אלא בכל רגע, ועל כך אנו
36 אומרים 'המחדש', שזהו באופן של התחדשות ולא
37 באופן של השתלשלות עילה ועלול.
38 עילה ועלול הם בערך זה לזה, לעילה יש קשר לעלול
39 ויש לה השפעה על גילוי העלול, וכשהעלול מתגלה,
40 העילה מתלבשת בעלול להחיותו.
41 העלול נמצא בעילה עוד קודם שהוא מתגלה, ולמרות
42 שמציאות העלול בעילה קודם שהוא מתגלה כמציאות
43 עצמאית, היא דרגה שונה בתכלית לגבי המצב שבו
44 העלול נעשה בדרגתו כמציאות עצמאית, בכל זאת,
45 שניהם, הן כפי שהעלול קיים בעילה והן כפי שהוא
46 נעשה עצמאי, הכל הוא מהות אחת, ואין חילוק
47 ביניהם אלא בדרגה.
48 יש לנו על כך שתי ראיות: מעילה ועלול של שכל
49 ומידות, ומעילה ועלול של מחשבה ודיבור:
50 בעילה ועלול של שכל ומידות, המידות קיימות בשכל,
51 והיא החמימות שהוא חש כשהוא מבין שהדבר שהבין
52 הוא טוב;
53 כפי שאנו רואים במוחש, שכשהוא מבין שהדבר טוב
54 עבורו, מתעוררת אצלו תגובה מסויימת במוח בצורה
55 של חמימות, והחמימות הזו היא המידות של השכל.
56 המידות שבשכל אינן דומות בשום אופן למידות

13 בספר יצירה פרק ב, משנה ו [הערת כ"ק אדמו"ר].

11 משלי י, יב.

12 איוב יא, יא.

26 מאין ואפס המוחלט, כפי שנאמר¹⁶ "כל אשר חפץ ה' עשה".
 27
 28 ענין ההתהוות, 'עשה', הוא מצד חפץ ורצון ה' יתברך,
 29 שעל זה אין הסבר מדוע זה כך.
 30 ענין ההתהוות אינו ענין של חכמה ושכל, אלא ענין
 31 של חפץ ורצון, כמאמר הידוע¹⁷ נתאוה הקדוש-ברוך-
 32 הוא להיות לו דירה בתחתונים¹⁸, שההתהוות היא ענין
 33 של חפץ ורצון בלבד.
 34 בהתהוות יש מאין – האין המהווה את היש נקרא כוח
 35 הפועל, והיש המתהווה מהאין נקרא נפעל – התהוות
 36 היש היא ע"י התלבשות של כוח הפועל בנפעל, והאין
 37 צריך להיות ביש תמיד;
 38 אבל גם בהתלבשות שהאין מתלבש ביש, האין הוא
 39 בהעלם מהיש, כמאמר הידוע¹⁹ – העלם והסתר הבורא
 40 מהנברא.
 41 זהו הפלא בכריאה יש מאין, שגם כשהאין שביש
 42 מתגלה ביש וגם כשהוא מסתלק מהיש, היש מוכרח
 43 להתבטל. שכן קיום היש הוא רק באופן שהאין נמצא
 44 בו תמיד, אבל גם שם האין הוא בהתעלמות מהיש.
 45 קיצור. עילה ועלול, אף שהן שתי מציאויות נפרדות,
 46 המהות שלהן אחת, אבל אין ויש נבדלים לא רק
 47 במציאויות שלהם אלא גם במהותם. האין – רוחני וכוח
 48 הפועל, והיש – גשמי ונפעל. כוח הפועל מוכרח להיות
 49 תמיד בנפעל, ומוכרח להיות נעלם מהיש הנפעל.

2 כל זה הוא בעילה ועלול, שמהות העלול קיימת כפי
 3 שהוא כלול בעילה.
 4 אומרים¹⁴ שמהות העלול נמצאת בעילה.
 5 מציאות העלול, כפי שהוא מתגלה בפני-עצמו, היא
 6 מציאות אחרת לגמרי לגבי מציאות העלול כפי שהוא
 7 נמצא בעילה, כפי שאנו רואים במוחש את החילוק בין
 8 מציאות המידות שבשכל למציאות המידות שבלב. לכן
 9 קיים חילוק גדול גם בהשפעתן, שהמידות שבשכל
 10 השפעתן היא רוחנית, שנעשות מידות בלב.
 11 השפעת המידות שבלב היא בפעולה גשמית של אהבה
 12 ושנאה או פעולה אחרת, ובפרט במחשבה ודיבור,
 13 שהדיבור הקיים במחשבה נקרא הרהור, שהרהור אינו
 14 דיבור, אלו הן שתי מציאויות נפרדות, אך המהות היא
 15 אחת.
 16 מובן שאין זו התחדשות. בכריאה יש מאין, האין והיש
 17 אינם דומים לשכל ומידות או למחשבה ודיבור, כי
 18 שכל ומידות או מחשבה ודיבור, אף-על-פי שהם
 19 מציאויות שונות, אך המהות היא אחת, ואילו יש ואין
 20 נבדלים זה מזה לא רק במציאות שלהם, אלא גם
 21 במהותם.
 22 היש של העולם לא היה כלול באין, במילא התהוות
 23 היש מהאין איננה גילוי ההעלם, אלא התחדשות,
 24 וההתהוות היא בכוח אין-סוף ברוך-הוא, כפי שאומר
 25 הרבי נשמת-עדן¹⁵ הוא לבדו בכוחו ויכלתו לברוא יש

62 זהו מה שכתוב "בינו בוערים בעם וכסילים מתי
 63 תשכילו", אנשים אומרים שאינם יכולים להבין דברי
 64 תורה כי קשה להם להבין זאת, אבל האמת היא שהכל
 65 תלוי ברצונו.
 66 בראש השנה צריך כל יהודי לעורר בעצמו רצון ללמוד
 67 תורה ולקיים מצוות. ובגין זה יזכו לשנה טובה
 68 ומבורכת בגשמיות וברוחניות.
 69 קיצור. ראש השנה ענינו עבודת התשובה. חרטה על
 70 הדברים הלא טובים וקבלת העול ללמוד תורה ולקיים
 71 מצוות. על ידי רצון, יכול הוא להגיע להשגה הגדולה
 72 ביותר ולהנהיגה הטובה ביותר.

בין בוערים בעם

51 ראש השנה²⁰ הוא הזמן של קבלת-עול מלכות-שמים.
 52 כמו, להבדיל, בקבלת העול של מלך בגשמיות, העם
 53 מקבלים על עצמם את עול המלכות, לעשות כל מה
 54 שהמלך יצוה.
 55 כך, להבדיל הבלדות לאין קץ, בראש השנה צריך
 56 לעשות תשובה על כל הדרכים הלא טובים והמידות
 57 הרעות, ועל מה שפגמו בקיום הרצונות של מלך-
 58 מלכיי-המלכים הקדוש ברוך-הוא, ולקבל על עצמו עול
 59 מלכות-שמים, לקבוע זמן ללימוד תורה, ושתהיה
 60 הרגשה בתפילה במתינות, ולקיים מצוות בחיות,
 61 ושיהיה עונג במידות טובות ואהבת ישראל.

הערה 19.

(18) ראה במדבר רבה, פרשה יג, ו. תניא פרק לו.
 (19) ראה 'בשעה שהקדימו – תער"ב', ע' קפג. ספר המאמרים
 – קונטרסים חלק א, ע' 54. וראה לקמן ע' 305 בפירוט.
 (20) המאמר נכתב לראש השנה (תש"ב) [הערת כ"ק אדמו"ר].

(14) מאמרי אדמו"ר הזקן – תקס"ג א, ע' שא.

(15) הכוונה לאדמו"ר הזקן, באגרת הקודש שלו, סימן כ
 [הערת כ"ק אדמו"ר].

(16) תהלים קלה, ו.

(17) ראה תנחומא, נשא טז [הערת כ"ק אדמו"ר] ולקמן ע' 60

ספר השיחות - ה'ש"ת"ש"א בלה"ק

41 כך ידוע שאביו של הבעל-שם-טוב היה מכניס
 42 אורחים גדול. פעם אחת בא אליו יהודי בערב שבת
 43 קודש מאוחר מאד בבגדי חול, אף על פי כן לא
 44 הסתכל על כך וקירבו והאכיל והשקה אותו בקירוב
 45 גדול. אחרי שבת גילה לו האורח, שהוא אליהו הנביא
 46 שנשלח לנסותו, ובזכות הנסיון זכה שהבעל-שם-טוב
 47 יהיה בנו.
 48 יא. מי שלמד היום הפרשה השביעית של
 49 הסדרה, מבין מה על החסיד להיות.
 50 על הפסוק⁴ "הנני", אומר רש"י, כך היא ענייתם
 51 של חסידים, לשון ענוה ולשון זימון. זה ענייתם של
 52 חסידים "הנני", תמיד מוכנים ומזומנים.
 53 ההבדל בין ענו לשפל הוא, השפל סובר שהוא
 54 הנחות מכולם, ואילו ענו מכיר את עצמו, מהי
 55 מציאותו ומעלת מהות עצמו, אלא שהוא רואה איך
 56 הזולת נעלה ממנו, מפני שהוא רואה את מעלות
 57 הזולת. את הלא-טוב של חברו אין הוא רואה כלל,
 58 אלא הוא רואה את מעלותיו. זה מה שרש"י אומר:
 59 לשון ענוה וזימון.
 60 יב. הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש שאל
 61 בילדותו את אביו הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק "צמח
 62 צדק", מדוע על ה"הנני" של אברהם⁵ אומר רש"י
 63 פירוש, ועל ה"הנני" של משה⁶ אין רש"י אומר
 64 פירוש. ענה לו ה"צמח צדק": משה רבנו היה
 65 "משכיל", חכמה. אברהם אבינו היה "עובד". ל"עובד"
 66 יש פירוש, ואילו "משכיל" אין לו פירוש כלל.
 67 יג. בפולצק היה חסיד חנווני בשם ר' ישראל.
 68 הוא היה נוסע אל ה"צמח צדק". היה יהודי פשוט.
 69 פעם אחת היה בליובאוויטש אצל ה"צמח צדק"
 70 בפרשת וירא, ושמע מאמר חסידות מהרבי שאברהם
 71 אבינו היה נדיב בגופו בממונו ובנפשו⁷, והרבי ה"צמח
 72 צדק" הביא את מאמר הפרדס⁸ בשם ספר הבהיר:
 73 אמרה מדת החסד לפני הקב"ה כו'. והרבי הוסיף,
 74 שאברהם אבינו בהיותו כאן למטה החליף בגמילות
 75 חסד שלו בגשמיות את ספירת החסד של אצילות.
 76 במילא מובן שאברהם אבינו היה למעלה ממדת
 77 החסד של אצילות, שהרי אם מדת החסד של אצילות
 78 היתה למטה, לא היתה יכולה להתלבש בגשמיות,
 79 ואילו אברהם אבינו המשיך את החסד בגשמיות,
 80 וזאת מפאת מעלת הנשמה בסוד הבירורים.

1 ז. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סיפר לי, שבאחד
 2 מזמני ה"יחידות" אצל אביו הוד כ"ק הרה"ק
 3 אאזמו"ר מוהר"ש, אמר לו כ"ק אביו אאזמו"ר
 4 שתפלה היא אור הנשמה, השגה בלבד בלי עבודת
 5 התפלה - איננה בבחינת דבר כלל.
 6 הוד כ"ק אביו הרה"ק אומר בפירושו: השגה
 7 שאינה מביאה לתפלה - גורמת ח"ו לטמטום הלב
 8 והמוח.
 9 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק עמד והכריז: העיקר -
 10 תפלה שלא כפי שחסידות מורה ושלא כפי שזקני
 11 חסידים מלמדים אותך - עליך לדעת שהתפלה איננה
 12 רוצה בך.
 13 כואב מאד להכריז ולהודיע ברבים, אך יותר מר
 14 לשתוק, וכמה שיהא זה מר ומכאיב מוכרחים להודיע
 15 ברבים לטובת הרבים שתפלה כזו נזרקת ומושלכת.
 16 ח. ישנה התבוננות של תורה והתבוננות של
 17 תפלה. התבוננות של תורה פירושה להבין היטב את
 18 הענין שלומדים. ואילו התבוננות של תפלה פירושה
 19 להתקרב יותר לענין. התבוננות של תורה פירושה -
 20 להחיות את הענין, שלפני שלומדים אותו, כשהוא
 21 בתוך הספר, אין הוא חי. לאחר מכן כאשר לומדים
 22 אותו הוא עושה את הענין חי. ואילו בהתבוננות של
 23 תפלה הענין מחיה אותו.
 24 ט. חסידים בעבר היו עוסקים הרבה בענין
 25 התפלה, ואילו כיום חסרה גם ההכנה לתפלה.
 26 י. אצל החסידים הראשונים היה בקבלה
 27 מהרביים ללמוד שיעור בכל יום, פרשת השבוע עם
 28 פירוש רש"י, וכן כמה שורות מהספר "כתר שם טוב"
 29 לכל הפחות פעם אחת או פעמיים בשבוע.
 30 זקני החסידים בכל דור ודור ידעו שצריכים
 31 לעמול ולהבין אימרה של רבי, והתייגעו להסביר
 32 שייכות הענינים של לימוד רש"י ולימוד ה"כתר שם
 33 טוב", והם מצאו השתוות ביניהם, שכן, כשם שלידתו
 34 של רש"י היתה בזכות הקדמה של נסיון, כך גם
 35 לידתו של הבעל-שם-טוב היתה על ידי הקדמה של
 36 נסיון.
 37 ידוע הסיפור שלאביו של רש"י היתה אבן טובה,
 38 שרצו לקנותה ממנו בשביל עבודה-זרה, והוא איבד
 39 בידים את האבן הטובה, ובזכות זה נתנו לו בן, את
 40 רש"י.

(7) אורחות צדיקים שער יז.

(8) שער כב פ"ד.

(4) בראשית כב, א.

(5) שם.

(6) שמות ג, ד.

20 את חיים בער שענה לו שזה ישראל החנווני
 21 מפלוצק, והורה ה"צמח צדק" להכניסו אליו. כשר'
 22 ישראל נכנס אל ה"צמח צדק", שאל אותו הרבי מהי
 23 העבודה שלו, וענה שהוא קם בשעה חמש בבוקר,
 24 אומר תהלים, שותה תה, מכין עצים והולך לבית
 25 המדרש להתפלל. אחרי התפלה הוא לומד פרק
 26 משניות, הולך לביתו, אוכל ויוצא לשוק. לעת מנחה
 27 הולך שוב לבית המדרש להתפלל מנחה, לומד "עין
 28 יעקב", מתפלל מעריב ושב לביתו.
 29 ממשיך ה"צמח צדק" ושואל אותו: נו, וצדקה?
 30 אמר לו ר' ישראל שהוא אדם עני ואין ביכלתו לתת.
 31 ה"צמח צדק" המשיך לשאול אותו עד שהביא אותו
 32 לספר על התנהגותו בגמילות חסדים.
 33 לאחר מכן שאל אדמו"ר מוהר"ש את ה"צמח
 34 צדק" - להיותו מקורב יותר לאביו וגם דר יחד אתו
 35 במעונו - מה ראית עליו?
 36 ענה לו ה"צמח צדק": ראיתי על ישראל החנווני
 37 עמוד אור של חסד דאצילות.

1 ר' ישראל שמע את הדברים ושינן אותם. את כל
 2 המאמר לא תפס, רק מלים בודדות 'תפסו' אותו
 3 ואותן הוא שינן לעצמו. בבואו הביתה - פעם היה
 4 הסדר כשחסידי שב לביתו מליובאוויטש ערכו לו
 5 קבלת פנים והתאספו לשאול אותו על מה ששמע
 6 וראה - ושאלו את ישראל החנווני, אולי אתה יכול
 7 לחזור על המאמר, והוא ענה בשלילה, רק כמה מלים
 8 ששיננתי לעצמי, והוא חזר בפניהם על הפיסקה
 9 האמורה. לאחר מכן יצא למסחרו כדרכו. בשוק היה
 10 גם נחמן החנווני ויוסף החנווני, והחליט ישראל
 11 החנווני להיכנס אל נחמן החנווני לבקש ממנו גמ"ח.
 12 הוא לא נצרך אז לכסף, אך בשמעו מהרבי המעלה
 13 שבגמ"ח, רצה לזכות את חברו במצות גמ"ח. כך עשו
 14 גם נחמן ויוסף החנוונים וכך נהגו כל יום להלוות
 15 אחד לשני גמילות חסד.
 16 כשבא ישראל החנווני שוב לליובאוויטש, יצא
 17 ה"צמח צדק" לבית המדרש ושאל אחד הגבאים על
 18 ישראל החנווני, מי הוא? ולא ידעו, כי הוא היה
 19 מהחסידיים הבלתי מפורסמים. ושאל ה"צמח צדק"

ש"פ וירא, בסעודת היום

אגרות קודש

בי"ה, ג' טו"ב אלול, פרי"ת

אל תלמידינו מר...

10 העולם, בהנוגע לשורר בכלי זמר, איזה שיהי, ולחשוב
 11 מחשבות בציור והדומה לזה, ותחזיק דרכה בתום
 12 ובמישור כאשר הלכה עד כה וביתר שאת, ולהיות בתה
 13 כאמה, בכל העניינים הנוגעים בבנין בית ישראל ותפארת
 14 כלכלתו.
 15 ואני, כאוהב נאמן, אברך אתכם בברכה כפולה
 16 ומכופלת שיאמר ד' לדבק טוב, ומאושרים תהיו כל ימי
 17 חייכם, באריכות ימים ושנים וכל טוב מנפש ועד בשר,
 18 התחזקו בד' והיו כרצון עבד ה'.
 19 ידידו בן מורו

20 יוסף יצחק ש"ס

אג"ק מוהרי"צ כרך טז

1 שלום וברכה.

2 תקבל עליך בלי"נ כהיום הזה לקבוע עתים בתורה
 3 בכ"י זמן קבוע בנגלה ודא"ח, באל יחסר בעזרתו יתי
 4 המזג. ובש"ק להתפלל במתינות ובאריכות קצת. ולהיות
 5 תלמיד מקשיב לציווי כ"ק אאמו"ר הרה"ק, הכ"מ,
 6 הדורש מאתנו כאמור בקונטרסיו, ומשוער לכאו"א כפי
 7 כחו ויכולתו, וכאו"א ימצא טוב וחסד מאת האלקים
 8 ברו"ג בעצותיו.

9 ואת בת גילך תאמר, כי תקבל בלי"נ לעזוב הנחות

לוח זמנים לשבוע יום הכיפורים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ז		מג"א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
19:03	18:08	18:53	19:01	18:27	18:35	10:32	10:32	9:30	9:29	8:57	8:56	6:34	6:30	באר שבע (ק)
19:02	18:00	18:52	19:00	18:29	18:37	10:31	10:31	9:30	9:29	8:55	8:54	6:33	6:29	חיפה (ק)
19:01	17:51	18:51	18:59	18:30	18:38	10:30	10:30	9:29	9:28	8:55	8:54	6:32	6:29	ירושלים (ק)
19:03	18:08	18:53	19:01	18:27	18:35	10:32	10:32	9:30	9:29	8:57	8:56	6:34	6:30	תל אביב (ק)
19:22	18:20	19:09	19:21	18:36	18:48	10:47	10:45	9:46	9:43	9:02	8:59	6:52	6:44	אוסטריה, וינה (ק)
19:03	18:06	18:52	18:46	18:24	18:19	10:06	10:11	9:02	9:08	8:25	8:31	5:58	6:07	אוסטרליה, מלבורן (ח)
19:23	18:23	19:11	19:23	18:39	18:51	10:49	10:48	9:48	9:46	9:06	9:03	6:54	6:46	אוקראינה, אודסה (ק)
18:56	17:54	18:43	18:55	18:10	18:23	10:21	10:20	9:20	9:17	8:37	8:33	6:26	6:18	אוקראינה, דונייצק (ק)
19:07	18:05	18:54	19:07	18:21	18:34	10:32	10:31	9:32	9:28	8:48	8:44	6:38	6:29	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
19:34	18:30	19:20	19:33	18:46	18:59	10:58	10:56	9:57	9:54	9:12	9:08	7:04	6:55	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
19:26	18:22	19:13	19:26	18:38	18:52	10:50	10:49	9:50	9:46	9:04	9:00	6:57	6:47	אוקראינה, קייב (ק)
19:49	18:52	19:37	19:48	19:08	19:19	11:15	11:14	10:14	10:12	9:33	9:30	7:20	7:13	איטליה, מילאנו (ק)
18:38	17:49	18:29	18:31	18:07	18:09	10:03	10:05	9:00	9:02	8:32	8:34	6:01	6:03	אקוודור, קיטו (ח)
19:34	18:38	19:23	19:19	18:57	18:53	10:40	10:44	9:36	9:41	9:00	9:06	6:31	6:40	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:32	19:31	20:20	20:14	19:50	19:44	11:30	11:35	10:26	10:32	9:47	9:53	7:20	7:31	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
19:30	18:34	19:19	19:28	18:50	19:00	10:58	10:57	9:57	9:55	9:20	9:18	7:02	6:56	ארה"ב, בולטימור (ק)
19:19	18:23	19:08	19:18	18:39	18:49	10:47	10:47	9:46	9:44	9:08	9:06	6:51	6:45	ארה"ב, ברוקלין (ק)
19:20	18:23	19:09	19:19	18:40	18:50	10:48	10:47	9:47	9:45	9:09	9:07	6:52	6:46	ארה"ב, גרסי סיטי (ק)
19:56	18:59	19:45	19:55	19:15	19:25	11:24	11:23	10:23	10:21	9:44	9:41	7:28	7:22	ארה"ב, דטרויט (ק)
19:43	18:52	19:33	19:40	19:09	19:16	11:12	11:12	10:11	10:10	9:38	9:37	7:14	7:11	ארה"ב, האוסטון (ק)
19:14	18:20	19:04	19:12	18:37	18:45	10:43	10:43	9:42	9:41	9:07	9:06	6:46	6:42	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
19:42	18:52	19:33	19:39	19:08	19:15	11:11	11:12	10:10	10:09	9:38	9:38	7:13	7:10	ארה"ב, מיאמי (ק)
19:16	18:18	19:04	19:14	18:35	18:45	10:43	10:43	9:42	9:40	9:04	9:02	6:48	6:41	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
19:44	18:47	19:32	19:42	19:03	19:13	11:12	11:11	10:11	10:09	9:33	9:30	7:16	7:10	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
19:15	18:17	19:03	19:13	18:33	18:44	10:42	10:41	9:41	9:39	9:02	9:00	6:47	6:40	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:02	18:11	18:53	18:52	18:30	18:29	10:20	10:23	9:17	9:20	8:47	8:51	6:15	6:20	בוליביה, לה-פס (ח)
20:11	19:06	19:57	20:11	19:22	19:36	11:35	11:33	10:35	10:31	9:48	9:43	7:41	7:32	בלגיה, אנטוורפן (ק)
20:11	19:07	19:57	20:11	19:23	19:36	11:35	11:33	10:35	10:31	9:48	9:44	7:41	7:32	בלגיה, בריסל (ק)
18:39	17:52	18:30	18:28	18:10	18:08	9:54	9:57	8:50	8:54	8:19	8:23	5:48	5:54	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:27	17:35	18:17	18:15	17:53	17:51	9:42	9:45	8:38	8:42	8:07	8:11	5:36	5:42	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
19:29	18:29	19:15	19:29	18:42	18:55	10:53	10:51	9:53	9:49	9:06	9:01	7:00	6:50	בריטניה, לונדון (ק)
19:39	18:35	19:25	19:39	18:48	19:02	11:02	11:00	10:02	9:57	9:12	9:07	7:09	6:58	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
19:36	18:32	19:22	19:36	18:47	19:01	10:59	10:57	9:59	9:55	9:11	9:06	7:06	6:56	גרמניה, ברלין (ק)
19:54	18:50	19:40	19:53	19:06	19:19	11:18	11:16	10:17	10:14	9:32	9:28	7:24	7:15	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:41	17:55	18:32	18:29	18:13	18:11	9:54	9:58	8:51	8:55	8:18	8:23	5:48	5:55	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:00	18:11	18:51	18:56	18:28	18:33	10:29	10:29	9:27	9:27	8:57	8:57	6:29	6:28	הודו, מומבאי (ח)
18:56	18:07	18:47	18:52	18:24	18:29	10:25	10:26	9:23	9:23	8:53	8:53	6:25	6:24	הודו, פונה (ח)
19:10	18:09	18:58	19:10	18:25	18:37	10:36	10:34	9:35	9:32	8:52	8:49	6:41	6:33	הונגריה, בודפשט (ק)
18:25	17:28	18:13	18:23	17:44	17:54	9:52	9:51	8:51	8:49	8:13	8:10	5:56	5:50	טורקיה, איסטנבול (ח)
19:49	18:53	19:38	19:47	19:10	19:19	11:16	11:16	10:15	10:14	9:39	9:37	7:20	7:15	יוון, אתונה (ק)
19:31	18:30	19:19	19:31	18:46	18:58	10:57	10:55	9:56	9:53	9:13	9:10	7:02	6:54	מולדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבוע יום הכיפורים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:57	18:07	18:48	18:53	18:25	18:30	10:26	10:27	9:24	9:24	8:54	8:54	6:26	6:25	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:20	18:17	19:08	19:00	18:36	18:28	10:15	10:20	9:10	9:17	8:27	8:34	6:04	6:15	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)
18:26	17:34	18:16	18:23	17:51	17:58	9:54	9:55	8:53	8:52	8:20	8:20	5:56	5:53	נפאל, קטמנדו (ח)
18:39	17:40	18:27	18:37	17:59	18:08	10:06	10:05	9:05	9:03	8:27	8:25	6:09	6:03	סין, בייג'ין (ח)
19:28	18:40	19:20	19:22	18:58	19:00	10:54	10:56	9:51	9:53	9:23	9:25	6:52	6:53	סינגפור, סינגפור (ח)
19:06	18:00	18:51	19:06	18:15	18:30	10:29	10:27	9:28	9:24	8:40	8:36	6:35	6:25	פולין, ורשא (ק)
18:36	17:46	18:27	18:27	18:04	18:04	9:56	9:59	8:53	8:56	8:24	8:27	5:52	5:56	פרו, לימה (ח)
20:07	19:07	19:54	20:06	19:23	19:34	11:33	11:32	10:32	10:29	9:50	9:47	7:38	7:30	צרפת, ליאון (ק)
20:18	19:17	20:05	20:18	19:33	19:46	11:43	11:41	10:42	10:39	9:58	9:54	7:49	7:40	צרפת, פריז (ק)
18:19	17:31	18:11	18:13	17:48	17:51	9:45	9:47	8:43	8:45	8:15	8:16	5:44	5:45	קולומביה, בוגוטה (ח)
19:42	18:46	19:30	19:41	19:02	19:13	11:09	11:08	10:09	10:06	9:29	9:26	7:14	7:07	קנדה, טורונטו (ק)
19:20	18:21	19:07	19:19	18:37	18:49	10:46	10:45	9:46	9:43	9:04	9:01	6:51	6:44	קנדה, מונטריאול (ק)
19:08	18:14	18:58	19:06	18:31	18:39	10:37	10:36	9:35	9:34	9:00	8:59	6:39	6:35	קפריסין, לרנקה (ק)
19:28	18:19	19:13	19:28	18:35	18:50	10:49	10:47	9:49	9:44	8:58	8:53	6:57	6:45	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
19:02	17:55	18:47	19:02	18:11	18:26	10:23	10:20	9:23	9:18	8:30	8:24	6:30	6:19	רוסיה, מוסקבה (ח)
18:48	17:47	18:35	18:47	18:03	18:15	10:13	10:12	9:13	9:10	8:30	8:26	6:19	6:10	רוסיה, ווטסוב-על-הדון (ח)
19:53	18:55	19:40	19:52	19:11	19:24	11:18	11:17	10:17	10:14	9:34	9:31	7:23	7:15	שווייץ, ציריך (ק)
18:40	17:51	18:31	18:36	18:09	18:13	10:08	10:09	9:06	9:07	8:37	8:37	6:08	6:07	תאילנד, בנגקוק (ח)

תחילת זמן קידוש לבנה: יום חמישי, ח' תשרי
נוהגים לקדש הלבנה במוצאי יום הכיפורים

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש – יום הכיפורים

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה .... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל .... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמוכן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבלה.

ערב יום כיפור

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֲחִינּוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעְנוּ לְזִמְנָהּ הַזֶּה:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00596
24/09/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות הישומים

